Рѣчникъ
на
Св. Писание

РѢЧНИКЪ

на

СВЯТО-ТО ПИСАНІЕ.

معارف عموميه نظارت جليله‌سنك رخصتيله
٢٣ محرم ٣٠١ و ١٢ تشرين ثانى ٩٩ نومرو ٧٧١
مصارفى آمريقان مسيونر شركتى طرفندن تسويه اولنه‌رق

ЦАРИГРАДЪ

Въ Книгопечатницѫ-тѫ на А. Х. Бояджіяна

Американъ-Ханъ

1884.

ПРѢДИСЛОВІЕ.

Тази книга е назначена да служи като едно помагало при изучваніе-то на Слово-то Божіе. Тя дава по азбученъ редъ сѫщность-тѫ на това щото е извѣстно за лица-та и мѣста-та споменѫты въ Библіѭ-тѫ, както и за учрежденія-та и обычаи-тѣ записаны въ неѭ. Тя дава заключеніе-то на много изслѣдованія въ разны отдѣленія на знаніе-то, и ный смы увѣрени че ще бѫде полезна на много читатели които нѣматъ врѣме или срѣдство да търсятъ свѣдѣнія въ по-голѣмы книгы по Библейскѫ-тѫ Книжнинѫ, Исторіѭ, Біографіѭ, Географіѭ и Древность.

Колкото за това, какъ да ся употрѣбява, ный быхмы прѣпорѫчили да ся чете и изучва главно като другарь на Библіѭ-тѫ, и всѣкога съ Библіѭ-тѫ въ рѫкѫ; и всѣка пратка до священный текстъ изведнъжъ да ся намира, и стихове-тѣ, или смыслъ-тъ имъ, вѣрно да ся запечатватъ въ память-тѫ. По този пѫть, читатель-тъ постепенно ще придобыва много библейскы познанія, и умъ-тъ му, като сравнява по този начинъ факты-тѣ съ источницы-тѣ имъ, все повече и повече ще ся обучава и усилва, и ще ся научи 'всичко да испытва и добро-то да държи.'

Ный много ще ся радвамы ако тази книга принесе очакванѫ-тѫ ползѫ на читатели-тѣ си като имъ помогне да ся запознаѭтъ по-обширно съ онѫзи святѫ книгѫ, която съдържа словеса на вѣченъ животъ и съкровища неисчерпаемы.

РѢЧНИКЪ

на

СВЯТО-ТО ПИСАНІЕ.

А.

А, първа-та буква почти въ всякоіѫ еднѫ азбукѫ. Въ Еврейскѫ-тѫ, тя ся нарича *алефъ*; въ Грьцкѫ-тѫ, първа-та буква ся нарича *алфа*, а послѣдня-та — *омега*. И Евреи-тѣ и Грьци-тѣ сѫ употрѣбявали буквы-тѣ си за числителны имена; и оттука *а (алефъ* или *алфа)* е означавала *единъ*, или *първый*. За това и Спаситель-тъ нашъ казва: "Азъ сьмь *Алфа* и *Омега*, начало и конецъ, пьрвый и послѣдній." Съ това той е обявилъ вѣчность-тѫ си, и че отъ него произлизатъ и чрѣзъ него сѫществуватъ всичкы-тѣ нѣща, Отк. 1; 8, 11. 21; 6. 22; 13. Сравни Иса. 44; 6. 48; 12. Кол. 1; 15—18.

Аава, единъ градъ въ Халдеіѫ, който даде име на рѣкѫ-тѫ връху брѣгове-тѣ на коіѫто заточени-тѣ Евреи събрахѫ вторый-тъ си керванъ подъ Ездрѫ, когато ся завръщахѫ въ Іерусалимъ, Ездр. 8; 15, 21, 31. Той вѣроятно е нынѣшный-тъ *Хитъ* на Евфратъ, точно къмъ истокъ отъ Дамаскъ.

Аароновци, потомци на великаго священника Аарона, тъй наречени въ 1 Лѣт. 12; 27. 27; 17. Тринадесеть Іудини и Веніаминови градове бѣхѫ назначени за тѣхъ, Іис. Нав. 21; 13—19. 1 Лѣт. 6; 57—60.

Ааронъ, сынъ Амрамовъ и Іохавединъ, отъ племе-то Левіино, и братъ Моисеевъ и Маріаминъ, Исх. 6; 20, роденъ около 2430 год. слѣдъ създаніе міра и 1574 г. прѣди Р. Х. Той бѣше три годины постаръ отъ Моисея, Исх. 7; 7, и станѫ тълкователь и помощникъ на послѣднія въ извожданіе-то на Израиля изъ Египетъ, Исх. 4; 16. Жена му бѣше Елисавета, дъщеря Аминадавова, и сынове-тѣ му — Надавъ, Авіудъ, Елеазаръ и Иѳамаръ. Той бѣше на възрастъ 83 год. когато Богъ го призва да ся съедини съ Моисея въ пустыніѫ-тѫ при горѫ-тѫ Хоривъ. Той сдѣйствува съ брата си въ исходъ-тъ на Израиляны-тѣ изъ Египетъ, Исх. 4 до 16 гл.; той му подпираше рѫкѫ-тѫ въ бой-тъ противъ Амалика, Исх. гл. 17; и възлѣзе на Синайскѫ-тѫ горѫ съ него за да види славѫ-тѫ Божіѫ, Исх. 24; 1, 2, 9—11.

Ааронъ ся отличи най-много по това че той и негово-то мѫжко потомство ся избра за священство. Той быде посвятенъ за прьвъ великъ священникъ по Божіе повелѣніе, Исх. гл. 28 и 29. Лев. гл. 8; и быде отпослѣ подтвърденъ въ службѫ-тѫ си чрѣзъ погубваніе-то на Корея и на дружинѫ-тѫ му, чрѣзъ спираніе-то на язвѫ-тѫ по негово посрѣдничество, и чрѣзъ прозябеніе-то на жезълъ-тъ му,

Числ. гл. 16 и 17. Той бѣше вѣренъ и само-пожертвователенъ въ длъжности-тѣ на службж-тж си, и кротко прѣтърпѣ погубваніе-то на синове-тѣ си Надавъ и Авіудъ отъ Бога, Лев. 10; 1—3. Той паднж, обаче, нѣколко пжти въ печалны грѣхове: направи златно-то теле на Синай, Исх. гл. 32; съедини ся съ Маріамъ въ подиганіе-то противъ Моисея, Числ. гл. 12; и съ Моисея не ся покори на Бога при Кадисъ, Числ. гл. 20; 8—12. Богъ, слѣдователно, не му позволи да влѣзе въ обѣтованнж-тж земіж; но той умрѣ на горж-тж Оръ, въ Едомъ, въ четыридесетж-тж годинж слѣдъ като излѣзе изъ Египетъ, на възрастъ около 123 години, Числ. 20; 22—29. 33; 39. Въ Втор. 10; 6, ся казва да е умрѣлъ въ Мосерж, отдѣто е вѣроятно да е възлѣзлъ на горж-тж Оръ. Арапи-тѣ и до днесь мыслятъ да знаіжтъ гробъ-тъ му, и слѣдватъ да го почитатъ. Въ службж-тж си като священноначалникъ, Ааронъ бѣше отличенъ образъ на Христа, понеже бѣше призванъ отъ Бога, и помазанъ; като носяше имена-та на племена-та на гржди-тѣ си; като имъ съобщаваше воліж-тж Божіж чрѣзъ Уримъ-тъ и Θумимъ-тъ; като влазяше въ най-свято-то мѣсто въ день-тъ на умилостивеніе-то, "не безъ кръвь;" и като ходатайствуваше за народъ-тъ Божій и го благославяше. Виж. **Священникъ.**

Ав *(отецъ)*, намира ся въ много съставны Еврейскы собственны имена: както Авениръ, отецъ на свѣтлинж-тж; Авессаломъ, отецъ на мира.

Аваддонъ, или **Аполліонъ.** Първо-то званіе е Еврейско, а подирне-то Грьцко, но и двѣ-тѣ значатъ *разрушитель*, Отк. 9; 11. Той ся именува "ангелъ на безднж-тж," сир. ангелъ на смърть-тж, разрушителный ангелъ.

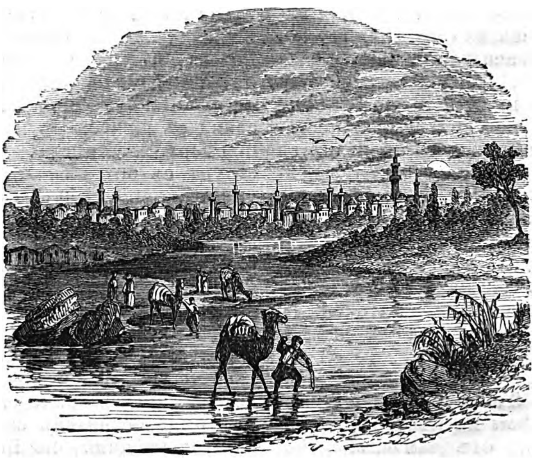

РѢКА АВАНА И ГРАДЪ ДАМАСКЪ.

Авана, и **Фарфаръ**, рѣкы-тѣ на Дамаскъ, 4 Цар. 5; 12. Авана безсъмнѣнно е была сегашна-та Барада. Тя е единъ бистръ, студенъ, и бързъ планинскый потокъ, който извира въ Срѣщо-Ливанъ, на сѣверо-истокъ отъ Ермонъ, тече юго-источно въ поле-то, и близо при Дамаскъ като ся завръща источно и минува покрай сѣвернж-тж стѣнж на града,

окончава ся двадесеть мили на истокъ въ едно отъ три-тѣ голѣмы езера. Тя тече прѣзъ всичкы-тѣ врѣмена на годинѫ-тѫ, и толкова изобилно, щото при всичко че десетина канала ся отбиватъ отъ неіѫ за да напояватъ поле-то и да доставятъ водѫ на града и на околны-тѣ села, тя тече изобилно до устіе-то си.

Друга-та голѣма и независима рѣка въ Дамаскъ е Аважъ, която минува прѣзъ поле-то на югъ отъ Дамаскъ и ся втича въ най-южно-то отъ горѣпоменѫты-тѣ три езера. Тази рѣка, прѣдполага ся, е Фарфаръ въ Св. Писаніе. Понеже тѣзи Дамасскы рѣкы никога не сѫ прѣсѫхвали, но сѫ давали на странѫ-тѫ поливанѫ отъ тѣхъ вида на Едемскѫ-тѫ градинѫ, Нееманъ праведно гы е прѣдпочелъ отъ повечето отъ "воды-тѣ на Израиля," които прѣсѫхватъ отъ лѣтно-то слънце.

Аваримъ, горы на истокъ отъ Мрътво море и Долній Іорданъ, срѣщо Іерихонъ, въ прѣдѣлы-тѣ на Моавцы-тѣ, и на Рувимово-то племе. Не е възможно да опрѣдѣлимъ точно пространство-то имъ. Горы-тѣ Нево, Фегоръ и Фасга сѫ были въ Аваримъ, Числ. 27; 12. 33; 47, 48. Втор. 32; 49. 34; 1. Іе-Аваримъ ся вижда да показва южнѫ-тѫ часть на сѫщо-то планинско бърдо.

Авва, една Сирійска дума, която значи *баща*. Евреи-тѣ, като захванѫли да говорятъ Грьцкый-тъ языкъ, може да сѫ задържѣли тѫзи думѫ отъ древнія си языкъ, тъй като тя е была по-лесно произносима отъ Грьцкѫ-тѫ *патеръ*. Тя изражава любезнѫ-тѫ нѣжность между родитель и чадо, Мар. 14; 36. Рим. 8; 15. Гал. 4; 6.

Аввакумъ, единъ отъ малы-тѣ пророцы. За животъ-тъ му не знаемъ нищо, освѣнъ че той ся види като да е былъ съврѣменникъ на Іереміѭ, и да е пророкувалъ въ 610 год. прѣди Р. Х., нѣколко врѣме прѣди първо-то нашествіе на Іудеіѭ отъ Навуходоносора, 4 Цар. 24; 1.

Пророческа-та книга на Аввакума състои отъ три главы. Въ първѫ-тѫ главѫ, той прѣдрича тежкы-тѣ бѣды, които ненаситни-тѣ Халдейци щѣхѫ да нанесѫтъ на главы-тѣ на Іудейскыя народъ. Въ вторѫ-тѫ, той прѣдрича бѫдѫще-то униженіе на завоевате-ли-тѣ. Третя-та е една възвышена ода, въ коіѫто пророкъ-тъ ревностно и тепло проси помощь отъ Іеова като припомня великы-тѣ Му дѣла въ стары-тѣ врѣмена, и съ увѣренность исказва упованіе-то си въ Него. Нѣма нищо, даже въ Іудейскѫ-тѫ поезіѭ, по-възвышено и по-величественно отъ тѫзи въсторженнѫ одѫ.

Августъ *(почтенный)*, първый-тъ императоръ Римскый, който ся въцари 31 год. прѣди Р. Х. Августъ бѣ императоръ-тъ който заповѣда да ся напише населеніе-то въ държавѫ-тѫ му, Лук. 2; 1. Това принуди Іосифа и Маріамъ да отидѫтъ въ Виѳлеемъ, мѣсто-то дѣто Мессія трѣбваше споредъ пророчество-то да ся роди. Той умрѣ 14 год. слѣдъ Р. Х.

Авдемелехъ, Еѳіопянинъ, единъ отъ скопцы-тѣ на Седекыѭ, който ся погрыжи та избави пророкъ Іереміѭ отъ да умреше отъ гладъ въ еднѫ гнуснѫ тъмницѫ, и за това ся помилва отъ Навузарданъ когато ся прѣвзе Іерусалимъ, Іер. 38; 7—13. 39; 15—18. "Знае Господь тѣзи които сѫ негови."

Авденаго *(служитель Наговъ)*, Халдейско-то име дадено на Азаріѭ, единъ отъ трима-та плѣнены Іудины князове и другари Даниловы въ двора на Вавилонскыя царь, Дан. 1; 7. Поради мѫдрость-тѫ и благочестіе-то си, тѣзи млади князове быдохѫ произведени на высокы чинове въ царскыя дворъ, Дан. 1; 3—19. 2; 17, 49, и тѣхно-то постоянство да свидѣтелству-

вать за Бога между идолопоклонцы-тѣ, както и избавленіе-то имъ отъ огненнѫ-тѫ пещь, довели множина да припознаіѫтъ истиннаго Бога, и гы прославило като паметници на безопасность на вѣрѫ-тѫ въ Него, Дан. гл. 3. Евр. 11; 34. Виж. **Пещь.**

Авдія, I. Главный-тъ чиновникъ и домостроитель на царь Ахаава; той избави животъ-тъ на сто пророцы отъ гонителкѫ-тѫ Іезавеля, като гы скры въ двѣ пещеры и гы хранеше съ хлѣбъ и водѫ, 3 Цар. 18; 4.

II. Четвьртый-тъ отъ по-малкытѣ пророцы, който ся прѣдполага да е пророкувалъ около 587 лѣто прѣди Р. Х. Не може наистинѫ да ся опрѣдѣли точно кога е живѣлъ той, но вѣроятно е че той е былъ съврѣменникъ на Іереміѭ и Іезекійля, който прѣдказа сѫщѫ-тѫ ужаснѫ прѣсѫдѫ върху Едомцытѣ, като наказаніе за тѣхнѫ-тѫ гордость, насиліе и жестокы докаченія противъ Евреи-тѣ слѣдъ разореніе-то на града имъ. Пророчество-то ся испълни около петь годины слѣдъ разореніе-то на Іерусалимъ.

III. Осмь или десеть другы человѣци съ това име ся споменувать въ 1 Лѣт. 3; 21. 7; 3. 8; 38. 9; 16 и 44. 12; 9. 27; 19. 2 Лѣт. 17; 7. 34; 12. Ездр. 8; 9. Неем. 10; 5.

Авдонъ, I. Единъ отъ Сѫдіи-тѣ Израилевы, Сѫд. 12; 13—15, може бы сѫщій-тъ който въ 1 Цар. 12; 11 ся именува Веданъ.

II. Единъ градъ въ Асирово-то племе, назначенъ за Гырсоновцытѣ, Іис. Нав. 21; 30.

Авейци, потомци на Ханаана, които населявахѫ еднѫ часть отъ приморіе-то на Палестинѫ, отъ Газѫ къмъ рѣкѫ-тѫ Египетскѫ, но быдохѫ изгонени и почти истрѣбени отъ Филистимцы-тѣ или Кафѳорцы-тѣ, прѣди врѣме-то на Моисея, Втор. 2; 23. Нѣкои отъ тѣхъ, обаче, останѫхѫ до врѣме-то на Іисуса Навина, Іис. Нав. 13; 3. За тѣхъ ся мысли да сѫ были сѫщитѣ Евейци, отъ които нѣкои слѣды сѫ ся намѣрили въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, Быт. 34; 2. Іис. Нав. 9; 7. 11; 3.

Авелъ (Евр. *авел*) стои въ начало-то на имена-та на нѣколко градове. Въ такъвъ случай тази дума значи *ливадѫ*. Само въ Быт. 50; 11 зема значеніе-то на Евр. *евел*, и значи *рыданіе*.

Авелъ-веѳъ-Мааха *(ливада на домъ-тъ Мааховъ)*, градъ на племето Нефталимово, на сѣверъ отъ езеро Меромъ. Той быде обсаденъ прѣзъ бунтъ-тъ отъ Савея, 2 Цар. 20; 13—22; осмдесеть годины понапоконъ той быде прѣвзѣтъ отъ Венадада, 3 Цар. 15; 20, и пакъ, слѣдъ двѣстѣ годины отъ Ѳеглаѳъ-Феласара, 4 Цар. 15; 29. Сѫщій-тъ градъ ся нарича Авелъ-маимъ въ 2 Лѣт. 16; 4. Виж. и 3 Цар. 15; 20. Той ся нарича и просто Авелъ, 2 Цар. 20; 18.

Авелъ-керамимъ *(ливада на лозя-та)*, едно селце на Аммонцы-тѣ, шесть мили пѫть отъ Раввѫ Аммонскѫ, Сѫд. 11; 33.

Авелъ-маимъ, Виж. **Авелъ-веѳъ-Мааха.**

Авелъ-меола, или **Авелмеола,** градъ Иссахаровъ, близо до Іорданъ, десеть мили на югъ отъ Веѳсанъ. Близо до него Гедеонъ порази Мадіамцы-тѣ, Сѫд. 7; 22; и тамъ ся роди Елиссей, 3 Цар. 19; 16.

Авелъ-мисраимъ *(рыданіе Египетско)*, така нареченъ отъ седмдневно-то рыданіе Іосифово и на другари-тѣ му, когато донесохѫ тѣло-то Іаковово отъ Египетъ за погребеніе, Быт. 50; 10, 11. Авелъ-мисраимъ е былъ положенъ въ Іерихонско-то поле, между Іерихонъ и Іорданъ.

Авелъ-ситтимъ, въ Моавско-то поле, на истокъ отъ Іорданъ, и близо до горѫ Фегоръ. Това бѣ едно отъ послѣдни-тѣ мѣста, дѣто Евреи-тѣ расположихѫ станъ прѣди смьрть-тѫ Моисеевѫ, Числ.

33; 49; называемо и Ситтимъ, Іис. Нав. 2; 1. Тука Израиляни-тѣ паднѫхѫ въ примкы-тѣ на Моавскы-тѣ и Мадіамскы-тѣ жены, и зехѫ да служатъ Ваалфегору, вслѣдствіе на което 24,000 отъ тѣхъ измрѣхѫ отъ чумѫ, Числ. гл. 25.

Авель (Евр. *Хевелъ*), вторый-тъ Адамовъ и Евинъ сынъ. Той бѣше овчарь, и веднъжь като принесе Богу приношеніе отъ стадо-то си, въ сѫщо-то врѣме когато братъ му Каинъ принесе плодове отъ земѭ-тѫ, Богъ почете Авелево-то приношеніе, а не почете Каиново-то; за това Каинъ разсърденъ утрепа брата си Авеля, Быт. гл. 4. Авелева-та жъртва быде пріета отъ Господа благосклонно поради "вѣрѫ-тѫ" му, сир. защото негово-то сърдце бѣ право прѣдъ Бога, и той му служеше съ по-голѣмо повиновеніе и повѣреніе. Това ся подтвърдява и въ Евр., дѣто четемъ че "Богъ даде свидѣтелство за дарове-тѣ му," може бы съ огнь отъ небе-то, чрѣзъ което той "быде засвидѣтелствуванъ че е праведенъ." Евр. 11; 4. "Авелева-та кръвь" выка отъ земѭ-тѫ за отмщеніе, Быт. 4; 10; но кръвь-та Христова выка за прощеніе и спасеніе на людіе-тѣ му, Евр. 12; 24. 1 Іоан. 1; 7.

Авениръ, сынъ на Нира, Сауловъ-тъ стрыка, и военачалникъ-тъ на Сауловы-тѣ войскы, 1 Цар. 14; 50. Слѣдъ смърть-тѫ Сауловѫ, той помагаше седмь годины на Исвосѳея; но когато послѣдній-тъ го нахока за поведеніе-то му спрямо Ресфѫ, той заряза Исвосѳея и ся нае да съедини цѣло-то царство подъ власть-тѫ на Давида. Той обаче, бѣ измѣннически умъртвенъ отъ Іоава, или за кръвь-тѫ на Асаила, Іоавовъ-тъ братъ, когото Авениръ по-прѣди уби въ единъ бой, или по-вѣроятно отъ зависть. Давидъ погледнѫ съ отврьщеніе на тѫзи вѣроломнѫ Іоавовѫ постѫпкѫ, и съчини елегіѭ (жалнѫ пѣснь) върху смърть-тѫ Авенировѫ, 2 Цар. 2; 8. 3; 33. Той още натовари сына си Соломона да накаже съ смърть това прѣстѫпленіе, 3 Цар. 2; 5, 6.

Авенъ, виж. **Иліополь.**

Авессаломъ, едничкый-тъ сынъ Давидовъ отъ Маахѫ, 2 Цар. 3; 3. Той бѣше забѣлѣжителенъ по красотѫ-тѫ си и по хубавѫ-тѫ си косѫ, 2 Цар. 14; 25, която, като остригеше, тежеше 200 сикли споредъ царскѫ-тѫ теглилкѫ, т. е. близо 2½ окы, една необыкновенна но не невѣроятна тяжесть. Амнонъ, другъ единъ отъ сынове-тѣ на царь-тъ, като насили сестрѫ си Ѳамарь, быде убитъ по заповѣдь на Авессалома. Този послѣдній-тъ тогава побѣгнѫ въ Гессуръ, дѣто Ѳалмай, дѣдо му, бѣше царь. Слѣдъ 3 годины, по посрѣдничество-то Іоавово, Давидъ му позволи да ся върне въ Іерусалимъ, и най-сетнѣ го пріе пакъ благосклонно, 2 Цар. гл. 14. Авессаломъ, обаче, злоупотрѣби прѣмного бащинѫ-тѫ си добринѫ, и чрѣзъ разны лукавы средства привлече сърдце-то на народа къмъ себе си и сполучи да ся провъзгласи за царь въ Хевронъ. Давидъ ся оттегли отъ Іерусалимъ; Авессаломъ го прислѣдва; и въ сраженіе-то което станѫ отпослѣ, войскы-тѣ на послѣдній-тъ быдохѫ разбити, и той самъ си, като тичаше съ мьскѫ-тѫ си, хванѫ ся за косѫ-тѫ о едно дърво, дѣто Іоавъ го намѣри и го уби. Давидъ ся нажали за смърть-тѫ му, и плака горко за него, 2 Цар. 18; 33.

Исторія-та на Авессалома дава поучителны уроцы на млады-тѣ за да ся пазятъ отъ грѣхове-тѣ на които тѣ бываtъ наклонни, особенно отъ тщеславіе-то, властолюбіе-то, развратны-тѣ страсти и сыновнѫ-тѫ непокорность.

Ави-алвонъ. Виж. **Авіилъ, II.**

Авивъ, първый-тъ мѣсецъ на церковнѫ-тѫ Еврейскѫ годинѫ; нареченъ и Нисанъ. Той съотвѣтствува съ послѣдни-тѣ дни на Мартъ и първы-тѣ дни на Априлій. Авивъ

значи *зелены житны класове.* Той быде нареченъ тъй, защото жита-та, и особенно ечимыкъ-тъ, бѣхѫ на класове въ това време. На 10-ыя день на този мѣсецъ агне-то за пасхѫ-тѫ быде отлѫчено; то быде заклано на 14-ыя день кѫдѣ захожданіе-то на слънце-то, и изѣдено въ сѫщѫ-тѫ нощь слѣдъ почнуваніе-то на 15-ыя. Седмь-тѣ дни отъ 15-ыя до 21-ыя бѣхѫ "праздникъ-тъ на бесквасны-тѣ хлѣбове," който ся свършва съ едно свято съзваніе (тържественно свыкваніе), Исх. гл. 12 и 13.

Авигея, I., испърво жена на Навала Кармилецъ-тъ, а отпослѣ на Давида. Когато ся извѣсти за неблагодарность-тѫ на Навала къмъ Давида, 1 Цар. 25; 14, тя натовари много ослы съ хранѫ, и придружена съ нѣколко отъ слугы-тѣ си излѣзе да посрѣщне послѣдній-тъ. Съ поведеніе-то си и съ разговоръ-тъ си, тя придобы негово-то благоволеніе, и щомъ ся прѣминѫхѫ дни-тѣ на сѣтованіе-то за Наваловѫ-тѫ смърть, която ся случи наскоро, той (Давидъ) ѭ зѣ за женѫ. Отъ тѫзи женѫ той имаше единъ сынъ наименуванъ Хылеавъ, 2 Цар. 3; 3, и Даніилъ, 1 Лѣт. 3; 1.

II. Сестра Давидова, и майка на Амасѫ, 1 Лѣт. 2; 16, 17.

Авилинія, име-то на едно окружіе върху источнѫ-тѫ урвѫ на Срѣщо-Ливанскы-тѣ горы, отъ 12 до 20 мили на сѣверо-западъ отъ Дамаскъ, къмъ Иліополь, или Ваалвекъ; тъй наречено отъ градъ-тъ *Авила,* и още — Лисаніева Авилинія. Тази область, въ 15-тѫ годинѫ на царуваніе-то на Тиверія Кесаря Римскаго, ся управляваше като четверовластіе отъ нѣкого си Лисанія, Лук. 3; 1.

Авимелехъ, I., Герарскый царь на Филистимяны-тѣ, който зѣ Саррѫ въ харемъ-тъ си; но като ся извѣсти отъ Бога за неѭ на-сънѣ, той ѭ повърнѫ на Авраама. Той послѣ направи съюзъ съ Авраама, Быт. гл. 20.

II. Другъ Герарскый царь, вѣроятно сынъ на първыя и съврѣменникъ Исааковъ. Той изобличи Исаака за дѣто скры прѣдъ народъ-тъ че Ревекка му е жена, и послѣ направи съюзъ съ него въ Вирсавеѐ, Быт. гл. 26.

III. Сынъ Гедеоновъ отъ еднѫ наложницѫ. Той ся провъзгласи за царь Сихемскый слѣдъ бащинѫ-тѫ си смърть, и изби седмдесеть-тѣ си братія върху единъ камыкъ. Отъ тѣхъ само Іоѳамъ наймладый-тъ, който бѣше ся скрылъ, останѫ живъ. Іоѳамъ укори Сихемцы-тѣ за поведеніе-то имъ въ прочутѫ-тѫ си баснѭ за дървета-та. Три годины насетнѣ, тѣ ся подигнѫхѫ противъ Авимелеха; той гы разби, и съсыпа градъ-тъ имъ, но въ врѣме-то когато той нападаше на Ѳевесъ, една жена хвърли кѫсъ отъ воденичень камыкъ на главѫ-тѫ му, и толкова го повреди щото той заповѣда на орѫженосеца си да го убіе, Сѫд. гл. 9.

Авинадавъ, I. Сынъ Іессеевъ и единъ отъ трима-та които послѣдувахѫ Саула въ бой-тъ съ Филистимцы-тѣ, 1 Цар. 16; 8. 17; 13.

II. Сынъ Сауловъ, убитъ въ битвѫ-тѫ на Гелвуѐ, 1 Цар. 31; 2.

III. Левитинъ отъ Кыріаѳіаримъ, въ чійто домъ ковчегъ-тъ Господень, слѣдъ като ся прѣвзе назадъ отъ Филистимцы-тѣ, ся пази много годины, 1 Цар. 7; 1. 1 Лѣт. 13; 7.

Авиронъ, князь отъ Рувимово-то племе, който заедно съ Корея, Даѳана и др. направи съзаклятіе за да унищожи власть-тѫ Моисеевѫ и Аароновѫ въ пустынѭ-тѫ, Числ. гл. 16.

Ависагъ, една краснолична дѣвица отъ Сунамянкы-тѣ, отъ Иссахарово-то племе, която быде избрана да прѣдстоява прѣдъ Давида и да го стоплюва когато той бѣ прѣминѫлъ вече на възрастъ. Подиръ смърть-тѫ му, Адонія пожела чрѣзъ неѭ да извърши измѣнническо-то си прѣдначъртаніе, и быде наказанъ съ смърть, 3 Цар. гл. 1 и 2.

Ависей, сынъ на Саруіѩ, Давидовѫ-тѫ сестрѫ, братъ Іоавовъ и Асаиловъ, единъ отъ най-храбры-тѣ Давидовы витязы, 1 Лѣт. 2; 16, който всѣкога останѫ вѣренъ на уйкѫ си. Той отиде съ него самъ прѣзъ нощь въ станъ-тъ Сауловъ, 1 Цар. 26; 7—11, и станѫ войвода въ битвѫ-тѫ съ Исвосеея, 2 Цар. 2; 18, 24, въ бой-тъ съ Едомцы-тѣ, 1 Лѣт. 18; 12, 13, и съ Сирійцы-тѣ и Аммонцы-тѣ, 2 Цар. 10; 10. Въ едно сраженіе съ Филистимцы-тѣ, той избави Давида и уби исполина Исви-венова, 2 Цар. 21; 16, 17. Той подигнѫ копіе-то си срѣщо триста душы, и уби гы, 2 Цар. 23; 18; и зѣ странѫ-тѫ на Давида въ борбы-тѣ му съ Авессалома и Савея, 2 Цар. 16; 9. 18; 2. 20; 6, 7.

Ависуй, сынъ Финеесовъ, и четвъртый първосвященникъ, 1 Лѣт. 6; 50. Той вѣроятно бѣ съврѣменникъ на Еглона и Аода, Сѫд. гл. 3.

Авихаила, жена на Ровоама, царь-тъ Іудинъ, 2 Лѣт. 11; 18, "дъщеря" — т. е. потомка — на Еліава, Давидовъ-тъ братъ.

Авихаилъ, отецъ Есѳиринъ и стрыка Мардохеевъ, Есѳ. 2; 15.

Авіаѳаръ, сынъ Ахымелеховъ, и десетый първосвященникъ на Евреи-тѣ. Когато Саулъ испрати скороходцы въ Нобъ за да умъртвятъ всичкы-тѣ Нобскы священницы, Авіаѳаръ, който бѣ младъ, побѣгнѫ при Давида въ пустынѭ-тѫ, 1 Цар. 22; 11—23, и стоя при него като священникъ, 1 Цар. 23; 9. 30; 7. При въсшествіе-то Давидово на прѣстолъ-тъ, той бѣ подтвърденъ на първосвященническѫ-тѫ службѫ и спомогнѫ за да ся възведе ковчегъ-тъ Господень въ Іерусалимъ, 1 Лѣт. 15; 11, 12. Прѣзъ въстаніе-то на Авессалома, той останѫ вѣренъ Давиду, 2 Цар. 15; 35, но напоконъ той ся поведе вслѣдъ Адоніѩ и така станѫ прѣдатель на царскыя си пріятель въ старость-тѫ му. Щомъ ся качи на прѣстолъ-тъ, Соломонъ отмѣтнѫ Авіаѳара отъ священство-то и го прати въ Анаѳоѳъ, 3 Цар. 2; 26, 27; така ся испълни слово-то Господне, което говорй за Иліевъ-тъ домъ прѣди 150 годины, 1 Цар. 2; 27—36. Саулъ види ся да е прѣхвърлилъ санъ-тъ първосвященническый отъ Иѳамаровыя родъ, отъ който бѣ Илій, на Елеазаровыя, като поставилъ Садока за първосвященникъ. И така въ Израиля имаше сѫщеврѣменно двама първосвященницы: Авіаѳаръ, първосвященникъ при Давида, и Садокъ, първосвященникъ при Саула. Това двойно първосвященство трая отъ смъртьтѫ на Ахымелеха до царствіе-то Соломоново, слѣдъ което на тѫзи службѫ останѫ само Садокъ и сетнѣ онѣзи които бѣхѫ отъ неговыя родъ.

Мѫчнотія ся испрѣчва дѣто въ 3 Цар. 2; 27, ся казва че Соломонъ отмѣтва Авіаѳара отъ священническѫ-тѫ службѫ, когато въ 2 Цар. 8; 17. 1 Лѣт. 18; 16. 24; 3, 6, 31 е казано че Ахымелехъ Авіаѳаровъ-тъ сынъ е първосвященникъ ведно съ Садока. Най-вѣроятно-то разрѣшеніе на тѫзи разницѫ е, че и баща-та и сынъ-тъ сѫ ся выкали Ахымелехъ и Авіаѳаръ, нѣщо което не бѣ съвсѣмъ необыкновенно между Евреи-тѣ. Виж. **Авигея.** По този начинъ тоже можемъ изравни мѫчнотіѭ-тѫ, която ся явява въ Мар. 2; 26, дѣто ся казва че Авіаѳаръ далъ Давиду хлѣбъ-тъ за приношеніе, въ намѣканіе на 1 Цар. 21; 1—6, дѣто е писано Ахымелехъ.

Авіезеръ, прѣвнукъ Манассіевъ, Числ. 26; 29, 30, и основатель на домородіе-то на което Гедеонъ принадлежаше, Іис. Нав. 17; 2. Сѫд. 6; 34. 8; 2. Въ този послѣдній-тъ стихъ, "гроздоберъ-тъ на Авіезера" значи първо-то пораженіе на Мадіамцы-тѣ отъ 300 душы, повечето Авіезерцы; и "набиръкъ-тъ на Ефрема" значи удавяніе-то и убиваніе-то Орива и Зива, и другы-тѣ

плодове отъ побѣдж-тж, събраны чрѣзъ Ефремцы-тѣ.

Авіилъ, I. Баща на Кыса, Сауловъ-тъ бащж, и на Нира, Авенировъ-тъ бащж, 1 Цар. 9; 1. 14; 51.

II. Единъ отъ Давидовы-тѣ крѣпкы войницы, 1 Лѣт. 11; 32. Въ 2 Цар. 23; 31, ся нарича Ави-албонъ.

Авіудъ, вторый-тъ сынъ Аароновъ, посвятенъ въ священство-то съ трима-та си братія, Исх. 28; 1, но поядень наскоро съ огнь отъ Господа, съ брата си Надава, за дѣто запалихж темянъ съобыкновенъ огнь на мѣсто съ огнь-тъ, който ся държеше вынжгы върху олтарь-тъ на всесъжженіе-то, Лев. 10; 1, 2. 16; 12. Числ. 16; 46. Понеже слѣдъ това веднага ся запрети вино-то на священницы-тѣ когато служатъ въ скыніж-тж, то твърдѣ е вѣрно че Надавъ и Авіудъ сж ся опили и съ това сж съгрѣшили. Тѣхна-та смърть е едно свято прѣдизвѣстіе за да не дързвамы да ся кланямы на Бога, освѣнь по начинъ-тъ опрѣдѣленъ отъ Него. Опасно нѣщо е, въ службж-тж на Бога, да ся уклонявамы отъ неговы-тѣ собственны учрежденія. Богъ е мждръ да прѣднише начинъ-тъ по който трѣбва да му ся кланямы, праведенъ да изысква онова което е прѣдписалъ, и силенъ да си отмьсти за онова което не е прѣдписалъ.

Авія, I. Вторый сынъ Самуиловъ, когото заедно съ брата му Самуилъ назначи сждіи въ Израиля. Тѣхный-тъ развратъ и несправедливость даде причинж на Израиля да поище царь, 1 Цар. 8; 1—5.

II. Началникъ-тъ на осмо-то отъ двадесеть и четыри-тѣ отдѣленія на священницы-тѣ въ дни-тѣ Давидовы, 1 Лѣт. 24; 10. На това отдѣленіе принадлежаше Захарія, отецъ-тъ Іоаннъ Кръстителевъ, Лук. 1; 5.

III. Сынъ Іеровоамовъ, който умрѣ въ дѣтинство, и го оплака всичкый Израиль, защото само "въ него ся намѣри нѣщо добро прѣдъ Господа въ домъ-тъ на Іеровоама," 3 Цар. 14; 1—18.

IV. Царь Іудинъ, сынъ и наслѣдникъ на Ровоама, Соломоновъ-тъ сынъ. Въ 3 Цар. 15; 2 майка му ся казва дъщеря Авессаломова, а въ 2 Лѣт. 13; 2 — дъщеря Уріилова. Отъ това можемъ да заключимъ че тя бѣше внука Авессаломова, както и по другы мѣста на Писаніе-то рѣчь-та *дъщеря* ся употрѣбява за *внукж*, подобно и *сынъ* за *внукъ*. Сравни 2 Лѣт. 11; 20.

V. Майка-та на царь Езекыіж, 4 Цар. 18; 2. 2 Лѣт. 29; 1.

Аворъ, единъ градъ въ Мидіж, въ околность-тж на който Ѳеглаѳъ-Феласаръ, и по-послѣ Салманасаръ, насели Израилскы плѣнницы. За Аворъ ся прѣдполага че е былъ положенъ на мѣсто-то на днешній-тъ градъ Абхаръ, при единъ ржкавъ отъ рѣкж Гозанъ, 4 Цар. 17; 6. 18; 11.

Авоѳъ-Іаиръ *(Іаировы паланкы)*, една околія въ Галаадъ, която е имала тридесеть паланкы, които принадлежали на тридесеть-тѣ Іаировы сынове, сждіи на Израиля, Числ. 32; 41. Сжд. 10; 3, 4.

Аврамъ *(отецъ высокъ)*, отпослѣ нареченъ Авраамъ *(отецъ на множество)*, Быт. 17; 4, 5; великый-тъ основатель на Еврейскый-тъ народъ. Той бѣше сынъ Ѳаровъ, потомецъ Симовъ, и роденъ въ Уръ, Халдейскый градъ, 2008 год. слѣдъ създаніе міра, 1996 год. прѣди Р. Х., Быт. 11; 27, 28. Тука той живѣ 70 годины, когато по Божіе повелѣніе той напуснж идолослужащія си родъ, и ся засели въ Харранъ, въ Месопотаміж, Дѣян. 7; 2—4, придруженъ отъ бащж си, женж си Саррж, брата си Нахора, и братанеца си Лота. Нѣколко годины насетнѣ, слѣдъ като погребе бащж си, той ся прѣмѣсти пакъ по Божіе повелѣніе, съ женж си и братанеца си, и влѣзе въ обѣтованнж-тж земіж като скытникъ-овчарь. Като прѣминж нѣколко

врѣме въ Сихемъ, той съгради тука, споредъ както имаше обычай, единъ олтарь на Господа, който му ся яви и му обѣща тѫзи земіѭ на сѣме-то му. Като ся мѣстяше отъ мѣсто на мѣсто за леснотіѭ откъмъ водѫ и пашѫ, той быде най-послѣ принуденъ да отиде въ Египетъ, дѣто ся притвори та нарече женѫ си своіѭ сестрѫ, Быт. гл. 12. Като ся върнѫ въ Ханаанъ, богатъ съ стада и съ добытъкъ, той остави Лота да живѣе въ плодоноснѫ-тѫ долинѫ на долній-тъ Іорданъ, и расположи свои-тѣ си шатъры при Мамвріевы-тѣ дѫбове въ Хевронъ, Быт. гл. 13. Слѣдъ нѣколко годины, той избави Лота и пріятели-тѣ му отъ плѣнъ, и пріе благословеніе-то Мелхыседеково, Быт. гл. 14. Богъ му ся яви пакъ, обѣща му че сѣме-то му ще бѫде на число колкото звѣзды-тѣ, и му прѣдрече притѣсненіе-то имъ въ Египетъ за 400 годины, и завръщаніе-то имъ въ обѣтованнѫ-тѫ земіѭ, Быт. гл. 15. Но понеже обѣщаніе-то за единъ сынъ не бѣше ся испълнило още, Сара му даде Агарь, слугыніѭ-тѫ си, да му бѫде като женѫ, отъ коіѭто му ся роди Исмаилъ, Быт. гл. 16. Слѣдъ 13 годины, Богъ му ся яви пакъ, и го увѣри че обѣщанный-тъ му наслѣдникъ ще да му ся роди отъ женѫ му, на коіѭто име-то ся измѣни тогава отъ Сарѫ на Саррѫ. Той постави още завѣтъ-тъ на обрѣзаніе-то, Быт. гл. 17. Тука ся случи посѣщеніе-то на трима-та ангелы, и достопамятно-то ходатайство прѣдъ Господа за жители-тѣ Содомскы, Быт. гл. 18. Слѣдъ това, Авраамъ пѫтува къмъ югъ на Герарь, дѣто той пакъ каза за Саррѫ че му е сестра. Въ тѫзи странѫ Исаакъ ся роди; и наскоро Агарь и Исмаилъ бѣхѫ принудени да търсятъ ново жилище, Быт. гл. 21. Около 25 годины насетнѣ, Богъ испыта вѣрѫ-тѫ Авраамовѫ, като му заповѣда да принесе въ жъртвѫ Исаака, сына си и наслѣдника на обѣщаніе-то, на горѫ-тѫ Морія, Быт. гл. 22. Слѣдъ 12 годины Сарра умрѣ, и пещера-та Махпелахъ быде купена за гробъ, Быт. гл. 23. Авраамъ прати настойника си да земе женѫ за Исаака отъ благочестивый-тъ му родъ въ Месопотаміѭ, Быт. гл. 24. Той самъ си ся ожени за Хеттурѫ, и имаше 6 сынове отъ неіѭ, отъ които всякой единъ станѫ основатель на особенъ народъ въ Арабіѭ. Той умрѣ на възрастъ на 175 год., пълнолѣтенъ и почетенъ, и быде погребенъ отъ сынове-тѣ си въ сѫщій-тъ гробъ съ Саррѫ, Быт. гл. 25.

Авраамъ е едно отъ най-забѣлѣжителны-тѣ лица въ Св. Писаніе. Той бѣше единъ истинскый въсточенъ патріархъ и князь; имотъ-тъ му бѣше голѣмъ, домашны-тѣ му многочисленны, и той ся почиташе и уважаваше отъ ближны-тѣ народы; при всичко туй, той бѣше наистинѫ единъ чужденецъ и пришлецъ, понеже едничка-та земя, коіѭто той притяжаваше, бѣше купено-то му мѣсто за гробъ. Отличенъ по честность-тѫ си, великодушіе-то си и гостолюбіе-то си, той бѣше най-вече забѣлѣжителенъ по простодушнѫ-тѫ и непоколебимѫ-тѫ си вѣрѫ. Негова-та вѣра бѣше толкози силна щото той ся покоряваше безъ двоуміе или забавѫ, и не отстѫпваше отъ най-ужасно-то искушеніе което человѣкъ бы можалъ да опыта, тъй щото той праведно е нареченъ "отецъ на вѣрующы-тѣ," т. е. на тѣзи които вѣрватъ. Като прѣдѣдъ Христовъ, въ когото всичкы-тѣ народи сѫ благословени, и като отецъ на всичкы вѣрующы, завѣтъ-тъ е напълно испълненъ къмъ него: сѣме-то му е колкото звѣзды-тѣ на небе-то, и съ него заедно той ще наслѣди небесный-тъ Ханаанъ.

Авраамово лоно. Въ Лук. 16; 22, ся казва за Лазаря да е былъ занесенъ въ лоно-то Авраамово, т. е.

въ блаженно-то състояніе въ райтъ въ което отецъ-тъ на вѣрующы-тѣ ся наслаждаваше. То ся прѣдставлява често чрѣзъ единъ пиръ, или угощеніе, Мат. 8; 11. Лук. 13; 29. *Леганіе въ лоно-то* или *въ обятія-та на нѣкого* ся относя на ветхый-тъ обычай да ся облегатъ на тръпезѫ, Іоан. 13; 23. Виж. **Ядeніе**.

Авъ. Петый-тъ мѣсецъ отъ священнѫ-тѫ и единадесетый-тъ отъ гражданскѫ-тѫ годинѫ у Евреи-тѣ. Той е почвалъ съ новолуніе-то на Іулій или на Августъ. Този е былъ печаленъ мѣсецъ въ Еврейскый-тъ календарь. Въ първый-тъ день на този мѣсецъ Евреи-тѣ държали постъ за смърть-тѫ на Аарона, Числ. 33; 38, а въ деветый-тъ день на сѫщій-тъ мѣсецъ, другъ постъ ся държало въ память на божественно-то рѣшеніе, споредъ което быдохѫ исключени отъ да влѣзѫтъ въ обѣщаннѫ-тѫ земіѭ множество отъ онѣзи които тръгнѫхѫ отъ Египетъ, както и въ память на съсыпваніе-то на първый-тъ и на вторый-тъ храмъ.

Агавъ, пророкъ на апостолското врѣме. Той прѣдсказа гладъ-тъ, за който историкъ-тъ Суетоній и другы пишатъ, въ дни-тѣ на Клавдія Кесаря, 44 год. слѣдъ Р. Х. Тойзи гладъ бѣше твърдѣ силенъ въ Іудеіѭ; и помощь ся изпрати на Церквѫ-тѫ въ Іерусалимъ отъ Антіохіѭ, Дѣян. 11; 27. Слѣдъ нѣколко годины, Агавъ прѣдсказа страданія-та на Апостола Павла отъ странѫ-тѫ на Іудеи-тѣ, Дѣян. 21; 10.

Агагъ, общо име на царіе-тѣ на Амаличаны-тѣ, както Фараонъ на Египетскы-тѣ царіе, Числ. 24; 7. 1 Цар. 15; 8. Послѣдній-тъ отъ тѣхъ за който ся споменува въ Писаніе-то быде насѣченъ на части отъ Самуила, прѣдъ Господа, понеже Саулъ бѣше грѣшно пожалилъ него, и по-добры-тѣ отъ стада-та и отъ говеда-та когато нему бѣ заповѣдано да гы истрѣби съвършенно. Агагъ ся види да е прѣтърпѣлъ едно необыкновенно наказаніе, по причинѫ на гнусны-тѣ му жестокости, 1 Цар. гл. 15.

Агагецъ, въ Есѳ. 3; 1, 10. 8; 3, 5, ся употрѣбява да означи народъ-тъ отъ който Аманъ произлѣзе. Споредъ изясненіе-то на Іосифа (Еврейскый Историкъ) тази дума значи *Амаличанинъ.*

Агарь, една Египтянка, робыня въ домъ-тъ на Саррѫ, Быт. 16; 1. Сарра, като бѣ бездѣтна, споредъ тогавашный-тъ обычай, позволи Аврааму да има като своіѫ женѫ Агарь, за да си добые чрѣзъ неіѫ челядь. Жизнеописаніе-то на Агарь е дадено въ Быт. гл. 16, 17 и 21. Иносказателно, Ап. Павель прѣдставя Еврейскѫ-тѫ Церквѫ поробенѫ на обрядны-тѣ законы чрѣзъ Агарь, робыніѫ-тѫ Авраамовѫ, а Христовѫ-тѫ Церквѫ свободнѫ отъ това робство чрѣзъ Саррѫ, непонуденѫ-тѫ женѫ Авраамовѫ, Гал. 4; 24. Агарь много ся почита отъ Арабы-тѣ, които ся иматъ за нейны потомцы.

Агаряни, 1 Лѣт. 5; 10, 20, потомци на Агарь и Исмаила. Въ Пса. 83; 6, мысли ся че име-то е дадено на нѣкое особенно племе отъ Исмаиляны-тѣ.

Аггей, единъ отъ малы-тѣ пророцы, който, може-бы, придружи Зоровавеля въ първо-то връщаніе на Іудеи-тѣ отъ Вавилонъ, 536 год. прѣди Р. Х. Той започнѫ да пророкува въ вторѫ-тѫ годинѫ на Дарія Истаспа, 520 год. прѣди Р. Х.; и пророкуваше съ цѣль да убѣди съотечественницы-тѣ си да прѣдпріемѫтъ изново съграждaніе-то на храмъ-тъ, което отдавна быде прѣкѫснѫто. Въ дѣло-то си той сполучи, защото Дарій издаде повелѣніе да ся въздигне пакъ Божій-тъ домъ въ Іерусалимъ, Езд. 6. Аггей прѣдрече за по-голѣмѫ-тѫ славѫ на послѣдній-тъ Божій домъ, като искаше да каже че Христосъ ще дойде за да го прослави, Агг. 2; 7—9.

Агне, или Агнецъ. Христосъ е Агнецъ-тъ Божій, Іоан. 1; 29, защото станж жьртва за человѣческы-тѣ грѣхове. Старо-завѣтны-тѣ жьртвы, освѣнь дѣто прѣдизображавахж тжзи жьртвж, но прѣдставяхж и святость-тж и кротость-тж ѝ, Иса. 53; 4—9. Въ Отк. 5; 6. 12; 11, Христосъ ся описва като Агнецъ заклань въ само-то небе. Виж. **Пасха** и **Жьртвы.**

Агриппа, виж. **Иродъ** III., IV.

Агуръ, единъ богоджхновенъ Евреинъ, съчинитель на тридесетж-тж главж на Притчы-тѣ, притуренж на Соломоновы-тѣ Притчы.

Ада, I. Една отъ жены-тѣ Ламеховы. Виж. **Ламехъ** I.

II. Една отъ жены-тѣ Исавовы, дъщеря на Елона Хеттеинъ-тъ. Быт. 36; 2. Въ Быт. 26; 34, тя ся именува Васемаѳа.

Ададезеръ, единъ силенъ Сирійскый царь, който царуваше въ Совж и въ съсѣдны-тѣ окржжія, и власть-та на когото ся простираше дори до Евфратъ, 3 Цар. 11; 23. Той быде три пжти поразенъ и власть-та му бѣ унищожена отъ Давида, 2 Цар. 8; 3, 4. 10; 6—14, 16—19. 1 Лѣт. 18; 3. 19; 6.

Ададриммонъ, едно мѣсто въ поле-то Магеддонъ, дѣто Іосія, единъ добръ Израилскый царь, изгуби животъ-тъ си въ еднж битвж съ Фараона Нехао, 4 Цар. 23; 29. 2 Лѣт. 35; 20—25. Това събитіе ся оплакваше горчиво отъ народъ-тъ, Зах. 12; 11.

Ададъ, I., единъ Едомскый царь, който порази Мадіамцы-тѣ на Моавско-то поле, Быт. 36; 35. 1 Лѣт. 1; 46.

II. Другъ единъ Едомскый царь, за когото ся споменува въ 1 Лѣт. 1; 51.

III. Другъ Едомецъ отъ царско семейство, който побѣгнж въ Египтъ при завоеваніе-то на Едомъ отъ Давида, 2 Цар. 8; 14, дѣто го пріехж съ почести, и го оженихж за царичинж-тж сестрж. Слѣдъ смърть-тж на Давида и Іоава, той ся върнж въ Едомъ и напраздно ся помжчи да отхвърли иго-то на Соломона, 3 Цар. 11; 14—22. 2 Лѣт. 8; 17.

Адамантъ (алмазъ), драгоцѣненъ камень, най-твърдый-тъ отъ всичкы-тѣ минералы (руды). Той ся употрѣбява за рѣзаніе на стъкла (джамове) или за писаніе върху него и върху другы твърды вещества, Іер. 17; 1. Тази дума ся употрѣбява още и въ прѣносенъ смыслъ, Іез. 3; 9. Зах. 7; 12.

Адамъ, прародитель и прѣдставитель на человѣческый-тъ родъ; създаденъ отъ пърсть, и направенъ жива душа чрѣзъ вджхнуваніе-то на Създателя. Той бѣ послѣдне-то дѣло на създаніе-то, и пріе власть надъ всичко що обемаше земя-та. За да не бжде самъ, Богъ му даде Евж като помощницж, и тя му станж жена. И така женитба-та е едно божественно учрежденіе, първо, както по врѣме-то тъй сжщо и по важность-тж за благополучіе-то на человѣческый-тъ родъ. Адамъ бѣ сътворенъ съвършенъ человѣкъ — надаренъ съ всичкы-тѣ тѣлесны, умственны и духовны дарбы, и поставенъ въ Едемскж-тж градинж за да го опыта Богъ, святъ и блаженъ но пакъ той можаше да съгрѣши. Отъ това си състояніе той паднж чрѣзъ прѣстжпленіе-то на нарочнж-тж заповѣдь Божіж, чрѣзъ искушенія-та на Сатанж и съгласіе-то на Евж съ Сатанж; и съ това той нанесе проклѣтіе на себе си и на потомство-то си. Богъ обаче ся умилостиви къмъ него; единъ Спаситель му ся откры, и пълно-то испълненіе на проклѣтіе-то ся спрѣ; но Адамъ ся испжди отъ Едемъ и отъ животно-то му дърво, и ся подчини на единъ труденъ животъ. Негово-то състояніе станж още по-горчиво когато той видѣ слѣдствія-та на свое-то паденіе въ потомство-то си. Каинъ, първорожденный-тъ му сынъ, и Авель вторый-тъ, родени по по

добіе-то на паднжлы-тѣ си родители, быдохж наскоро изгубени за тѣхъ — единый-тъ убитъ, а другый-тъ бѣжанецъ. Тѣ вѣроятно имахж много другы сынове и дъщери, но само име-то на Сиѳа е спомянжто. Адамъ достигнж да живѣе до 930 годины, и да види земіж-тж скоро населенж отъ потомцы-тѣ си; но злина-та на человѣка ся умножаваше по земіж-тж. Въ врѣме-то на смъртъ-тж му, Ламехъ, баща-та Ноевъ, бѣше на възрастъ на 56 годины; и понеже бѣ отъ родъ-тъ на онѣзи които "ходяхж по Бога," вѣроятно е че той е чулъ първоначалнж-тж историіж на рода человѣческый отъ устны-тѣ на кающаго ся Адама.

Проклѣтіе-то произнесено върху человѣка заключава не само тѣлесенъ трудъ и мжкж върху бесплоднж-тж и трьнливж-тж земіж, и растопяваніе-то на тѣло-то, но още и излаганіе-то на душж-тж на "вѣчнж смърть." Въ този сжщій-тъ день въ който той прѣстжпи Божііж-тж заповѣдь той бѣ изгубилъ нравственный-тъ образъ на Създателя си, и бѣ ся подчинилъ не само на тѣлеснж смърть, но още и на Божій-тъ вѣченъ гнѣвъ и проклѣтіе, което е смърть въ най-высокый-тъ смыслъ на думж-тж, и туй осжжденіе е паднжло върху всичкый-тъ неговъ родъ. Таквози е изложеніе-то на Апостола Павла, който всякждѣ противопольга *смърть-тж*, въведенж въ свѣтъ-тъ чрѣзъ Адама, съ *животъ-тъ* който е придобытъ за нашъ-тъ родъ чрѣзъ Іисуса Христа, Рим. гл. 5. Тойзи животъ е духовенъ, и смърть-та, въ най-высокый-тъ си смыслъ, е така сжщо духовна. Колкото за привременно-то и тѣлесно-то наказаніе, никой человѣкъ не може да бжде освободенъ отъ него; но за отдалеченіе-то на духовно-то и вѣчно-то наказаніе, Христосъ е умрѣлъ; и тойзи който отива при него съ покаяніе и вѣрж ще избѣгне отъ заплашителнж-тж смърть, и ще влѣзе въ вѣчный-тъ животъ, и тѣломъ и духомъ.

Спаситель-тъ е нареченъ "послѣдній-тъ Адамъ," 1 Кор. 15; 45, понеже той е глава на духовно-то му сѣме, и источникъ на правдж-тж и животъ-тъ за всичкы-тѣ вѣрующы, както първый-тъ Адамъ бѣше источникъ на грѣхъ-тъ и на смърть-тж за всичко-то си сѣме.

II. Единъ градъ близо до Іорданъ, къмъ Тиверіадско-то море, не далечь отъ което вода-та на Іорданъ ся бѣше възвысила въ единъ купъ за прѣминуваніе-то на Евреи-тѣ, Іис. Нав. 3; 16.

Адаръ, дванадесетый-тъ мѣсецъ на Еврейскж-тж церковнж годинж, и шестый-тъ на гражданскж-тж. Въ този мѣсецъ е знаменитый-тъ праздникъ Фуримъ. Понеже лунна-та година, коіжто Евреи-тѣ слѣдватъ, е единадесеть дни по-късa отъ слънечнж-тж, то слѣдъ 3 годины тѣзи 11 дни правятъ около 1 мѣсецъ, който тѣ вмѣстватъ като тринадесетый-тъ мѣсецъ, и го наричатъ Ве-Адаръ, или вторый Адаръ. Виж. **Мѣсецъ**.

Адма, единъ отъ четыри-тѣ градове въ поле-то Сиддимъ, разоренъ съ огнь отъ небе-то и вѣроятно покрытъ отъ Мъртво-то море, Быт. 14; 2. 19; 24, 25. Ос. 11; 8.

Адонивезекъ *(владѣтель на Везекъ)*, единъ Ханаанскый тиранъ на Везекъ, на истокъ отъ Сихемъ. Като хванж 70 отъ близосѣдны-тѣ началницы, отсѣче палцы-тѣ на ржцѣ-тѣ имъ и на крака-та имъ, и гы храни като кучета. Сжща-та варварска постжпка ся въздаде и нему, когато ся разби съ войскж-тж си, събранж отъ Ханаанцы и Ферезейцы, отъ Іудж и Симеона, Сжд. 1; 4—7.

Адонирамъ, събиратель на даньцы-тѣ подъ Давида и Соломона, и управитель на 30,000 души пратены въ Ливанъ да отсѣкжтъ дървета (кедры), 3 Цар. 5; 14. Сжщото лице ся нарича и Адорамъ, 2

Цар. 20; 24. 3 Цар. 12; 18. Той быде убитъ съ камьніе отъ подигнжты-тѣ десеть племена, понеже бѣше пратенъ до тѣхъ отъ Ровоама, или да гы прѣдума да ся покорятъ, или да гы испыта чрѣзъ събираніе-то на данъцы-тѣ.

Адониседекъ, царь Іерусалимскый който направи съюзъ съ четыри другы царіе противъ Іисуса Навина. Една голѣма битва станж при Гаваонъ, дѣто Господь помогнж на Израиля чрѣзъ еднж ужаснж градушкж и чрѣзъ едно чудесно продълженіе на день-тъ. Петь-тѣ царіе ся разбихж съвършенно, и ся скрыхж въ еднж пещерж въ Маккыдж; но тѣ ся хванжхж отъ Іисуса Навина, и ся умьртвихж, Іис. Нав. гл. 10.

Адонія, четвьртый-тъ сынъ Давидовъ, отъ Аггиеж, 2 Цар. 3; 4. Слѣдъ смьрть-тж на Амнона и на Авессалома, той имаше желаніе за прѣстолъ-тъ, ако и да бѣше обѣщанъ на Соломона, по-младый-тъ му братъ. Като спечели Іоава и Авіаѳара и другы привьрженницы на своѭ странж, той най-послѣ явно ся подигнж и поиска коронж-тж додѣ Давидъ още бѣше живъ. Послѣдній-тъ, като ся извѣсти за това подиганіе, заповѣда тутакси да ся вѣнчѣе Соломонъ за царь; тогава пріятели-тѣ на Адоніѭ ся распрьснжхж, а той прибѣгнж въ рогове-тѣ на олтарь-тъ. Соломонъ го отпуснж само съ едно посъвѣтуваніе. Но наскоро слѣдъ смьрть-тж Давидовж, той поиска да ся ожени за Ависагж, и съ това подинови притязанія-та си за прѣстолъ-тъ за което быде и умьртвенъ, 3 Цар. гл. 1 и 2.

Адораимъ, градъ въ южнж-тж часть на Іудж, укрѣпенъ отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 9. Робинсонъ го мысли да е сжщій-тъ нынѣшный *Дура*, едно голѣмо село, около 2 часа на западъ откъмъ южнж-тж часть на Хевронъ.

Адорамъ, виж. **Адонирамъ**.

Адрамитъ, крайморскый градъ въ Мизіѭ, въ Малж-Азіѭ, срѣщо островъ Лезбосъ (Митилинъ), Дѣян. 27; 2.

Адраммелехъ, I., сынъ на Ассиріискый-тъ царь Сеннахырима, Иса. 37; 38. 4 Цар. 19; 37, който, като ся върнж въ Ниневіѭ слѣдъ злочестный-тъ си походъ противъ Езекыѭ, быде убитъ отъ двамата си сынове, Адраммелеха и Сарасара, които ся бояхж, споредъ едно Еврейско прѣданіе, да не бы да бжджтъ принесени въ жьртвж на идолъ-тъ му Нисроха. Тѣ тогава побѣгнжхж въ горы-тѣ на Арменіѭ (Араратскж-тж земѭ).

II. Единъ отъ богове-тѣ на които ся кланяхж жители-тѣ на Сефаруимъ, които ся заселихж въ Самаріѭ, въ мѣсто-то на онѣзи Израиляны, прѣмѣстены отвждъ Евфратъ. Тѣ карахж дѣца-та си да минуватъ прѣзъ огнь, въ честь на това лъжливо божество и на друго едно наречено Анаммелехъ, 4 Цар. 17; 31. Нѣкои си мыслятъ че Адраммелехъ е прѣдставялъ слънце-то, а Анаммелехъ мѣсецъ-тъ.

Адрахъ, една страна въ Сиріѭ, Зах. 9; 1, 2; мысли ся да е была около Дамаскъ.

Адріатическо море, Дѣян. 27; 27. Адріатическо-то море сега означава само Венеціянскый-тъ Заливъ; но въ врѣме-то на Ап. Павла то заключаваше цѣло-то море което лежи между Италіѭ и Гьрціѭ, и което ся простира отъ Критъ до Сициліѭ, като обема островъ Малтж. Така го описватъ землеописатели-тѣ Птоломей и Страбонъ.

Адріилъ, сынъ Верзеллаевъ, ожененъ за Меравж, дъщерѭ-тж Сауловж, която бѣ обѣщана на Давида, 1 Цар. 18; 19. Адріилъ имаше петь сына отъ неѭ, които быдохж прѣдадени на Гаваонцы-тѣ, за да гы умьртвятъ прѣдъ Господа, и съ това да си отмьстятъ за жестокость-тж на Саула, дѣдо имъ, противъ тѣхъ (т. е. противъ Гаваонцы-тѣ). Въ 2 Цар. 21; 8, за тѣхъ ся казва да сж сынове на

Михалѫ, които тя роди на Адріила; но ако това не е погрѣшка на прѣписвача, Михала е усыновила дѣца-та на сестрѫ си Меравѫ, която може да е была умрѣла.

Адуммимъ, градъ при прѣдѣлы-тѣ на Веніамина и Іудѫ, не далечь отъ Іерихонъ на пѫть-тъ за Іерусалимъ. Този пѫть нареченъ "въсходъ на Адуммимъ," Іис. Нав. 15; 7, възлѣзва прѣзъ еднѫ пустѫ и каменливѫ странѫ, Іис. Нав. 18; 17, и по него ся намиратъ много скрыты мѣста за разбойницы, и за тѫзи странѫ Іисусъ говори въ притчѫ-тѫ за добрый-тъ Самарянинъ, Лук. гл. 10.

Адъ. Еврейска-та дума *Шеолъ*, която въ Св. Писаніе е прѣведена *адъ*, понѣкога значи "мѣсто-то на духове-тѣ на усопшы-тѣ," Псал. 16; 10. Иса. 14; 9. Іез. 31; 16. Много мѣста въ Св. Писаніе показватъ колко праздно е мнѣніе-то че Евреи-тѣ не знаяли нищо за бѫдѫщій животъ.

Дума-та адъ, въобще ся употрѣбява за мѣсто-то на наказаніе-то въ онзи свѣтъ, което ся нарича и прѣисподняя. (Виж. 2 Пет. 2; 4, дѣто ся говори за ангелы-тѣ, които сългрѣшили, че Богъ гы хвърлилъ въ прѣисподняіѫ). Ужаси-тѣ на ада сѫ прѣдставени въ Писаніе-то и друго-яче. Адъ-тъ още ся нарича: вънншя тьмнина, пещь огненна, огнь вѣчный, мрачна тьмнина, езеро огненно, и пр. Мат. 8; 12. 13; 42. 22; 13. 25; 30, 41. Мар. 9; 43—48. Отк. 20; 14. Душы-тѣ, които отидѫтъ въ ада, не ще могѫтъ да гледатъ Бога и да ся наслаждаватъ съ неговѫ-тѫ любовь, ще бѫдѫтъ исключены отъ всѣко блаженство, ще гніѭтъ въ всегдашенъ грѣхъ, ще гы грызе съвѣсть-та като смыслятъ прѣминѫло-то си, ще чувствуватъ правотѫ-тѫ на Божій-тъ гнѣвъ, и още ще ся мѫчатъ съ всякаквы мѫкы опрѣдѣлены отъ Божій-тъ законъ. Мѫкы-тѣ въ ада ще бѫдѫтъ по-тежкы или по-лекы споредъ виновность-тѫ на законопрѣстѫпницы-тѣ, Мат. 10; 15. 23; 14. Лук. 12; 47, 48. Наказанія-та обаче ще продължаватъ до вѣка, както ще трае до вѣка небесно-то блаженство.

Азаилъ, единъ чиновникъ на Сирійскый-тъ царь Венадада, за когото бѣ ся открыло на пророка Иліѭ че ще ся въскачи на прѣстолъ-тъ, 3 Цар. 19; 15. Слѣдъ много годины той ся испрати отъ Венадада да отиде при Елиссея, който тогась ся намираше въ Дамаскъ, за да го попыта ще оздравѣе ли царьтъ, който тогава боледуваше отъ нѣкоіѫ си болесть, но на другый-тъ день той одушилъ господарь-тъ си и ся въцарилъ, 4 Цар. 8; 7—15, прѣди Р. Х. 885. Смущеніе-то на Азаила прѣдъ пророкъ-тъ показва че той още тогава си ималъ на умъ да убіе царь-тъ. Азаилъ царува четыридесеть годины, и съ жестокы-тѣ си войны искара правы прѣдвѣщанія-та на Елиссея, 4 Цар. 8; 28. 10; 32. 12; 17. 13; 3, 7. 2 Лѣт. 22; 5.

Азарія, единъ Іудинъ царь, 4 Цар. 15; 1—7. Въ 2 Лѣт. гл. 26, и другадѣ, той е нареченъ *Озія*. Той ся въцари на 16-годишенъ възрасть, 810 прѣди Р. Х. Първата часть на царуваніе-то му бѣ благоденственна и честита; но отпослѣ, като ся осмѣли да принесе темянъ въ храмъ-тъ, той бѣ поразенъ съ проказѫ, и продължаваше да бѫде прокаженъ до смъртьтѫ си, 2 Лѣт. 26; 16—23. Това име бѣ твърдѣ обыкновенно между Евреи-тѣ, и ся носяше отъ мнозина за които ся споменува накратко въ Писаніе-то.

Азика, единъ градъ въ земіѭтѫ на племе-то Іудино, около 15 мили къмъ юго-западъ отъ Іерусалимъ; споменѫтъ въ Іис. Нав. 10; 10 и 1 Цар. 17; 1; прѣвзетъ отъ Навуходоносора, Іер. 34; 7, но отпослѣ населенъ пакъ отъ Евреи-тѣ, Неем. 11; 30.

Азія, за коіѭто ся говори въ Новый-тъ Завѣтъ не е нито голѣ-

мо-то отдѣленіе на источный-тъ материкъ, което лежи къмъ истокъ отъ Европѫ, нито даже цѣла-та Мала-Азія, т. е. полуостровъ-тъ който лежи между Черно-то море и источна-та часть на Срѣдиземно-то, и който нѣкога е обемалъ слѣдующы-тѣ области: Фригыѭ, Кыликыѭ, Памфиліѭ, Каріѭ, Ликыѭ, Лидіѭ, Мизіѭ, Виѳиніѭ, Пафлагоніѭ, Каппадокыѭ, Галатіѭ, Ликаоніѭ и Писидіѭ; но само западна-та часть отъ тойзи полуостровъ, която обемала области-тѣ Мизійскѫ, Лидійскѫ, и Карійскѫ. Много Евреи сѫ были распрьснѫти изъ тѣзи страны, както ся види отъ исторіѭ-тѫ въ Дѣянія-та, и отъ Іосифа (историкъ-тъ), Дѣян. 2; 9. 6; 9. 16; 6. 19; 10, 22, 26, 27. 20; 4, 16, 18. 1 Пет. 1; 1. Отк. 1; 4. Цицеронъ говори за проконсулскѫ-тѫ Азіѭ като че е съдържавала области-тѣ Фригыйскѫ, Мизійскѫ, Карійскѫ, и Лидійскѫ; и Страбонъ землеописатель-тъ споменува сѫщѫ-тѫ странѫ подъ име-то Азія. Ефесъ е былъ столица-та ѝ.

Азотъ, единъ отъ 5-тѣ главны градове Филистимскы, назначены за племе-то Іудино, но никога незавоеваны отъ тѣхъ, Іис. Нав. 13; 3. 15; 47. 1 Цар. 5; 1. 6; 17. Неем. 4; 7. Тука е былъ храмъ-тъ на Дагона, и тука ковчегъ-тъ ся донесе за прьвъ пѫть слѣдъ нещастный-тъ бой при Евенъ-езеръ, 1 Цар. 5; 1. Азотъ е принадлежалъ на Іудеѭ въ врѣме-то на Христа. Тука Филиппъ е проповѣдвалъ Евангеліе-то, Дѣян. 8; 40. Днесь, той е едно бѣдно село, наричано и до сега *Ездудъ.*

Аинъ *(источникъ)*, I. Едно мѣсто при источный-тъ прѣдѣлъ на Хананскѫ-тѫ земіѭ, Числ. 34; 11. Види ся да е сѫщій-тъ изворъ който днесь ся казва Аинъ-ел-Ази, и е главный-тъ источникъ на рѣкѫ Оронтъ.

II. Единъ градъ въ южнѫ-тѫ странѫ на Іудино-то племе, Іис. Нав. 15; 32, послѣ опрѣдѣленъ на Симеоново-то племе, гл. 19; 7, а пакъ отпослѣ на Левиты-тѣ, гл. 21; 16. Види ся да е сѫщій градъ който въ 1 Лѣт. 6; 59 ся казва Асанъ, и въ Неем. 11; 29 Енъ-риммонъ.

Аіелеѳъ Шахаръ *(еленъ-тъ на горѫ-тѫ)*. Тази дума ся срѣща само въ надписъ-тъ на 22-ыя Псаломъ. Нѣкои си ѭ мыслятъ за названіе на единъ видъ свиркѫ; но повечето тълкователи ѭ считатъ за наглавіе на еднѫ пѣснь по гласъ-тъ на коіѭто ся пѣлъ Псаломъ-тъ.

Акелдама *(кръвна нива)*, една малка нива къмъ югъ отъ Іерусалимъ, коіѭто священници-тѣ купихѫ съ тридесеть-тѣ сребърницы които Іуда бѣше пріелъ като заплатѫ за кръвь-тѫ на Спасителя нашего, Мат. 27; 8. Дѣян. 1; 19. Като мысляхѫ че не бѣше законно нѣщо да употрѣбяватъ това сребро за святы работы, понеже то бѣше цѣна на кръвь, тѣ купихѫ съ него едно мѣсто наречено грънчарскѫ нивѫ за погребаваніе-то на странницы. За Іудѫ ся казва, Дѣян. 1; 18, той да е купилъ нивѫ-тѫ, понеже тя ся е купила съ негово сребро. Споредъ прѣданіе-то, тази нива е върху стрьмнѫ-тѫ странѫ на хълмъ-тъ нареченъ Зълъ Съвѣтъ, който е надвесенъ върху долинѫ-тѫ Енномъ откъмъ югъ. Тя ся види да ся е употрѣбявала, отъ врѣме-то на кръстоносцы-тѣ, като гробницѫ за поклонницы. Сега тя не ся употрѣбява вече за погребеніе.

Акила, единъ Евреинъ роденъ въ Понтъ, на когото занятіе-то бѣ да прави шатры; станѫ Христіанинъ въ Римъ заедно съ женѫ си Прискиллѫ. Когато Евреи-тѣ быдохѫ изгонени отъ тойзи градъ отъ императоръ-тъ Клавдія, Акила заедно съ женѫ си ся оттегли въ Коринѳъ. Тѣ отпослѣ станѫхѫ сътрудници на Павла, и ся споменуватъ отъ него съ голѣмѫ похвалѫ, Дѣян. 18; 2, 3, 24—26. Рим. 16; 3, 4. 1 Кор. 16; 19. 2 Тим. 4; 19.

Аккадъ, единъ отъ четыри-тѣ градове съградены въ поле-то Сенааръ отъ Нимрода, основатель-тъ на Ассирійско-то царство, Быт. 10; 10. За мѣстоположеніе-то му ся мысли отъ нѣкои пѫтницы да е сѫщо-то на развалины-тѣ които отстоятъ отъ 6 до 9 мили къмъ западъ отъ Багдадъ. Тука има една развалена сграда наречена Тел-и-Нимрудъ, т. е. Хълмъ Нимродовъ. Тя е направена отъ кирпичы и е 400 нозѣ околоврьстъ при основѫ-тѫ, и 125 нозѣ высока, и е положена върху еднѫ могылѫ отъ развалины. Другы сѫ мыслили че мѣстоположеніе-то на Аккадъ е было на едно мѣсто което сега ся нарича Нифъръ, между блата-та на Южнѫ Вавилоніѭ. Но Іеронимъ казва че, споредъ мнѣніе-то на Іудеи-тѣ, Аккадъ е былъ сѫщій градъ съ Нисибинъ.

Аккаронъ, най-сѣверный-тъ градъ на Филистимцы-тѣ, опрѣдѣленъ отъ Іисуса Навина за наслѣдіе на Іудино-то племе. Този градъ быде даденъ отпослѣ на Даново-то племе, но види ся че Евреи-тѣ никога не сѫ го владѣли дълго врѣме. Той е достопамятенъ за вносваніе-то въ него на ковчегъ-тъ Господень, 1 Цар. 5; 10. Разореніе-то на Аккаронъ бѣ прѣдказано отъ пророцы-тѣ, Амос. 1; 8. Зах. 9; 5, 7. Соф. 2; 4. Пѫтешественници-тѣ сѫ открыли мѣстоположеніе-то му въ село-то *Акиръ*, десеть мили на сѣверо-истокъ отъ Азотъ. Останкы отъ него не сѫ останѫли.

Акраввимъ *(скорпіи)*, едно мѣсто при границѫ-тѫ на обѣтованнѫ-тѫ земѭ, Сѫд. 1; 36, и въ еднѫ странѫ дѣто имаше много зміи и скорпіи, Втор. 8; 15. То ся намира вѣроятно въ горы-тѣ до Мъртво-то море, на югозападнѫ-тѫ му странѫ. Въ Іис. Нав. 15; 3, вмѣсто това име стоятъ думы-тѣ "въсходъ-тъ на Акраввимъ."

Акхо, градъ назначенъ на Асирово-то племе, който обаче то не зѣ отъ Ханаанцы-тѣ, Сѫд. 1; 31. Въ Новыя Завѣтъ, Акхо е нареченъ Птолемаида, Дѣян. 21; 7, отъ едного отъ Птоломеовцы-тѣ, който го расширочи и украси. Кръстоносци-тѣ му дадохѫ име-то Акръ, или Сен-Жан-д'Акръ. Той и до днесь ся нарича Акка отъ Турцы-тѣ. Той ся обсажда нѣколко пѫти въ врѣме-то на кръстоносны-тѣ походы, и бѣше послѣдне-то укрѣпено мѣсто което Турци-тѣ истръгнѫхѫ изъ рѫцѣ-тѣ на Христіаны-тѣ.

Градъ-тъ е положенъ върху брѣгъ-тъ на Срѣдиземно-то море, 30 мили къмъ югъ отъ Тиръ, на сѣверный-тъ край на единъ заливъ който носи име-то му, и който ся простира въ единъ полукрѫгъ отъ 3 часа, дори до горѫ-тѫ Кармилъ, къмъ юго-западъ отъ Акръ. Слѣдъ достопамятнѫ-тѫ му обсадѫ отъ Наполеона, когато той ся отблъснѫ отъ Сѫръ Сидней Смиѳъ, въ 1799 г., Акхо ся улучши и укрѣпи доста, и населеніе-то му ся исчисляваше отъ 18,000 до 20,000 душы. Отъ тогава насетнѣ той е прѣтърпѣлъ много, като ся държа въ обсадѫ 6 мѣсеца отъ Ибрахимъ пашѫ въ 1832 г., и ся бомбардира отъ Англійскѫ флотѫ въ 1840. Настояще-то му населеніе е около 12,000.

Алавастръ, единъ видъ камыкъ, отъ добръ строй, или отъ естество-то на бѣлый-тъ гыпсъ (алчія), или отъ естество-то на мрамора, но не кристализиранъ. Понеже този камень въобще ся е употрѣбявалъ за направѫ-тѫ на сѫдове, въ които да държатъ масти и благовонны жидкости, много сѫдове сѫ были наречени алавастрени, ако и направени отъ различно вещество, като отъ злато, сребро, стъкло, и пр. Въ Мат. 26; 6, 7, ный четемъ че Марія, сестра-та Лазарова, Іоан. 12; 3, излѣла отъ единъ алавастренъ сѫдъ скѫпоцѣнно миро върху главѫ-тѫ на Іисуса. Марко казва, "тя разби сѫдъ-тъ," което значи вѣ-

роятно, че печать-тъ върху сѫдъ-тъ, за да пази благовоніе-то (миризмѫ-тѫ), отъ извѣтрѣваніе не е былъ отнеменъ никога; той быде върху тойзи случай за прьвъ пѫть отворенъ. Виж. **Нардово миро.**

Алакъ, Гора-та *(гладка-та или гола-та гора)*, Іис. Нав. 11; 17, названіе-то на еднѫ планинѫ въ прѣдѣлъ-тъ на земи-тѣ завоеваны отъ Іисуса Навина. Едни прѣдполагатъ да е горскый-тъ цѣпъ успорѣденъ съ Вирсавее, днешный-тъ Джебелъ-ел-Мукре, 60 мили на югъ отъ Мьртво море, или цѣпъ-тъ бѣли хълмища 8 мили южно отъ Мьртво море.

Аламоѳъ, една музикална дума, която вѣроятно означава музикѫ за женскы гласове, Псал. 46 (въ заглавіе-то), 1 Лѣт. 15; 20.

Александрія, е прочутъ градъ въ долній Египетъ, положенъ между Срѣдиземно море и езеро Маріутъ, не далечь отъ най-западното устіе на Нилъ. Той быде основанъ отъ Александра Великаго, 332 год. прѣди Р. Х., и населенъ отъ Грьцкы и Еврейскы поселенія. Александрія достигнѫ скоро до едно цвѣтуще състояніе, като срѣдоточіе на търговскы-тѣ сношенія между Истокъ и Западъ, и слѣдъ врѣме, той станѫ и по голѣминѫ и по богатство, вторый градъ слѣдъ Римъ. Старый-тъ градъ, около 15 мили околовръстъ, населяваше ся отъ 300,000 свободны гражданы и отъ сѫщо-то число робы. Отъ портѫ-тѫ на море-то до портѫ-тѫ на Канопъ, прѣзъ цѣлый-тъ градъ, прѣминува една великолѣпна улица, 2,000 крака широка, и доставя единъ изгледъ на кораби-тѣ въ пристанище-то, было на сѣверъ въ Срѣдиземно-то море, было на югъ въ Маріутско-то езеро.

По смьрть-тѫ на Александра, на когото тѣло-то быде погребено въ този новъ градъ, Александрія станѫ столица на Египетъ подъ Птоломеовцы-тѣ, и достигнѫ до най-высокый-тъ си блесъкъ. Прѣзъ царуваніе-то на пьрвы-тѣ три князове подъ това име, негова-та слава бѣше на най-высокѫ степень. Най-змаменити-тѣ философи както отъ Истокъ, тъй сѫщо и отъ Грьціѭ и отъ Римъ, стичахѫ ся тамъ за знаніе; и отлични мѫжіе, въ всякой отдѣлъ на наукѫ-тѫ, ся намирахѫ въ него. Птоломей Сотиръ, пьрвый-тъ отъ този редъ царіе, състави музей-тъ, библіотекѫ-тѫ отъ 700,000 тома, и другы подобны заведенія. При смьрть-тѫ на Клеопатрѫ, 26 год. прѣди Р. Х., Александрія паднѫ въ рѫцѣ-тѣ на Римляны-тѣ; и слѣдъ като ся ползува съ най-высокѫ-тѫ славѫ прѣзъ повече отъ хилядо годины, тя ся подчини на Халифъ Омара, 646 год. слѣдъ Р. Х.

Грьцкый-тъ прѣводъ на Ветхыя Завѣтъ, който ся казва и Александрійскый-тъ, ся извьрши тука отъ 72-ма учены Евреи, и оттова той ся нарича прѣводъ-тъ на Седемдесеть-тѣ. Много Евреи ся заселихѫ въ този градъ твьрдѣ скоро слѣдъ основаніе-то му. Іосифъ (историкъ-тъ) казва че Александръ самъ имъ назначилъ еднѫ особеннѫ махалѫ въ градъ-тъ, и имъ далъ равны права и привилегіи съ Грьцы-тѣ. Филонъ, който самси живѣлъ тамъ въ врѣме-то на Христа, подтвьрдява че, отъ петь-тѣ части на градъ-тъ, Евреи-тѣ сѫ населявали двѣ-тѣ. Споредъ изложеніе-то му, въ негово врѣме сѫ живѣли въ Александріѭ и въ другы Египетскы градове не по-малко отъ единъ милліонъ Евреи; но това число ся види да е прѣувеличено.

Александръ, I. Великый-тъ, славный-тъ синъ и наслѣдникъ Филипповъ, царь Македонскый. За него ся споменува въ Дан. 7; 6. 8; 4—7, подъ образы-тѣ на четверокрылатъ рысъ, и на еднорогъ ярецъ, които прѣдставятъ скорость-тѫ на завоеванія-та му и голѣмѫ-тѫ му силѫ. Той бѣ опрѣдѣленъ отъ Бога да разори Персійскѫ-тѫ държавѫ и на мѣсто-то

й да установи Грьцкѫ-тѫ. Въ образъ-тъ който Навуходоносоръ видѣ на-сънѣ, Дан. 2; 39, мѣдный-тъ коремъ бѣше знакъ на Александрово-то царство. Той наслѣди бащѫ си въ 336 год. прѣди Р. Х., и въ растояніе на 12 години завладѣ Сиріѭ, Палестинѫ и Египетъ, основа Александріѭ, покори Персійцы-тѣ и проникнѫ дору въ Индіѭ. Той умрѣ на 32 годишнѫ възрасть отъ невъздържаніе и остави широкѫ-тѫ си имперіѭ да ся раздѣли между четырма-та му полководцы.

II. Сынъ на Симона Кыринейцъ-тъ, Мар. 15; 21, вѣроятно единъ отъ по-отличны-тѣ пьрвы Християны.

III. Единъ отъ съборъ-тъ който осѫди Петра и Іоанна, Дѣян. 4; 6.

IV. Единъ Евреинъ отъ Ефесъ, който ся помѫчи напраздно да смири народно-то вълненіе за Павла, Дѣян. 19; 33.

V. Единъ ковачъ и отстѫпникъ отъ Християнство-то, 1 Тим. 1; 20. 2 Тим. 4; 14.

Алемеѳъ. Виж. **Алмонъ.**

Аллилуія, значи *Хвалѣте Іеовѫ.* Тази дума ся срѣща въ начало-то и въ свършъкъ-тъ на нѣкои псалмы и въ Откровеніе-то на св. Іоанна, Отк. 19; 1, 3, 4, 6.

Алмонъ, градъ въ наслѣдіе-то на племе-то Веніаминово опрѣдѣленъ за священницы-тѣ, Іис. Нав. 21; 18. Въ 1 Лѣт. 6; 60 той ся нарича Алемеѳъ.

Алмонъ-дивлаѳаимъ, единъ отъ станове-тѣ (лагеры-тѣ) на Израиляны-тѣ на пѫть-тъ имъ отъ горѫ-тѫ Оръ за полета-та Моавовы; това мѣсто е сега неизвѣстно. Числ. 33; 46.

Алмугъ, единъ видъ скѫпоцѣнно дьрво (вѣроятно червено-то санталово дьрво), което Хирамъ донесе отъ Офиръ за направѫ-тѫ на перила (подпоры) въ храмъ-тъ Соломоновъ и въ домъ-тъ му, и още за направѫ-тѫ на музикалны орѫдія, 3 Цар. 10; 11. 2 Лѣт. 2; 8.

Алой, едно Источно-Индійско дьрво, което расте около 8 или 10 крака на высочинѫ и дава единъ изобиленъ ароматъ, Псал. 45; 8. Прит. 7; 17. Пѣсн. 4; 14. Това дьрво ся е наричало отъ Грьцы-тѣ Агалохонъ, и е познато на нынѣшній-тъ свѣтъ подъ имена-та алоево дьрво, райско дьрво, орлево дьрво, и пр. За алоево-то дьрво ся казва отъ Иродота да ся е употрѣбявало отъ Египтяны-тѣ за балсамосуваніе на мьртвы-тѣ тѣла, и Никодимъ го донесе, смѣсено съ смирнѫ, за да балсамоса тѣло-то на Господа нашего, Іоан. 19; 39. Тойзи ароматъ е нѣщо различно отъ алой-тъ, който е една горчива смола, извадена отъ еднѫ долнѭ тревѫ, и ся продава по лѣкарницы-тѣ (спецаріи-тѣ).

Алфа, виж. буквѫ-тѫ **А.**

Алфей, I., баща на Іакова Малый, Мат. 10; 3. Лук. 6; 15, и съпругъ на Маріѭ, която обыкновенно ся считаше за сестрѫ на майкѫ-тѫ Христовѫ, Іоан. 19; 25. Виж. **Марія** I и III. Като сравнимъ Іоан. 19; 25 съ Лук. 24; 18 и Мат. 10; 3, излиза че Алфей е сѫщій-тъ Клеопа; понеже Алфей е Грьцко-то му име, а Клеопа е Еврейско-то или Сирійско-то.

II. Баща на Матѳея, или Левія, евангелистъ-тъ, Мар. 2; 14.

Амаликъ, сынъ Елифазовъ, и внукъ Исавовъ, Быт. 36; 12. Не е извѣстно да ли ся споменува отлично въ Библіѭ-тѫ за негово-то потомство, понеже народъ-тъ нареченъ Амаличани е сѫществувалъ дълго врѣме прѣди него, Быт. 14; 7. Числ. 24; 20.

Амаличани, единъ силенъ народъ, който е живѣлъ въ Каменистѫ Арабіѭ, между Мьртво и Червено море. Ный не можемъ да опрѣдѣлимъ мѣстообиталище-то имъ, само въобще е явно че тѣ сѫ живѣли къмъ югъ отъ Палестинѫ, между горѫ-тѫ Сіиръ и границѫ-тѫ на Египетъ; и не ся види тѣ да сѫ владѣли много гра-

дове, ако и да ся споменува за единъ градъ въ 1 Цар. 15; 5. Тѣ живѣли въобще като скытницы, въ пещеры или въ шатьры, както живѣѭтъ днесь Бедуини-тѣ. Израиляни-тѣ едвамъ бѣхѫ минѫли Червено-то море, и Амаличани-тѣ гы нападнѫхѫ въ пустынѭ-тѫ Рафидимъ и избихѫ онѣзи отъ тѣхъ, които отъ слабость бѣхѫ останѫли назадь; и за това нападеніе безъ причинѫ върху народъ-тъ Божій, тѣ быдохѫ осѫдени на истребленіе, Исх. 17; 8—16. Тѣ пакъ ударихѫ еднѫ часть отъ Израиляны-тѣ на границѫ-тѫ на обѣтованнѫ-тѫ землѭ, Числ. 14; 45; но слѣдъ 400 годины, Саулъ гы нападнѫ и гы разби по повелѣніе-то Господне, 1 Цар. гл. 15. Нѣкои отъ тѣхъ, обаче, които избѣгнѫхѫ, Давидъ порази въ много случаи, 1 Цар. 27; 8. 30; 1. 2 Цар. 8; 12; и най-послѣ тѣ быдохѫ поразени отъ Симеоновы-тѣ сынове въ врѣме-то на Езекіѭ, 1 Лѣт. 4; 43, и така ся испълни Валаамово-то пророчество, Числ. 24; 20. Аманъ, послѣдній-тъ отъ това поколѣніе за когото ся споменува въ Писаніе-то, загынѫ както отци-тѣ си, като ся стараеше да съсыпе цѣлый-тъ Еврейскый народъ. Виж. книгѫ-тѫ **Есѳирь.**

Амана, южна-та страна или върхъ-тъ на Срѣщо-Ливанъ, ближенъ на Ермонъ и къмъ сѣверъ отъ него, отъ който рѣка-та Амана или Авана тече къмъ Дамаскъ, Пѣсн. 4; 8.

Аманъ. Той былъ любимецъ-тъ на Ассуира, Персійскый царь. За да си отмъсти на Мардохея Іудеинъ-тъ, Аманъ намыслилъ да истрѣби и искорени всичкы-тѣ Іудеи по Персійскы-тѣ области; но по Божіе провидѣніе вмѣсто да опропасти Іудейскый-тъ народъ той самъ паднѫлъ въ пропастьтѫ, и съ негово-то паденіе ся възвысили и възвеличили Іудеи-тѣ. Аманъ ся нарича Агагецъ, Есѳ. 3; 1, и понеже Агагъ е было общо-то име на Амаликянскы-тѣ царіе, Іудеи-тѣ вѣрвать че той былъ отъ онова племе. Съ това ся обѣснява и негова-та злоба противъ Іудеи-тѣ. Смърть-та намѣрила Амана около 473 г. прѣди Р. Х. Животоописаніе-то му показва че гордость-та прѣдшествува погыбельтѫ; че Божіе-то провидѣніе управлява всичко; че людіе-то Му ще ся спасѫтъ отъ опасность; и че непріятели-тѣ му ще погынѫтъ.

Амарія, I., сынъ Мераіоѳовъ, потомецъ Аароновъ по родъ-тъ на Елеазара. Той бѣ баща на Ахытова (II.) и дѣдо на Садока, въ лице-то на когото първосвященство-то ся повърнѫ на тойзи родъ, 1 Лѣт. 6; 7.

II. Първосвященникъ въ по-послѣдне врѣме, сынъ Азаріевъ, и баща на другъ единъ Ахытовъ, 1 Лѣт. 6; 11. По сѫщій-тъ начинъ, и въ сѫщій-тъ расписъ има 3 лица на име Азарія.

Амарфалъ, царь Сенаарскый въ врѣме-то Авраамово. Съ трима другы царіе той направи бой противъ племена-та около Мъртво-то море, и противъ градове-тѣ на поле-то, Быт. 14; 1.

Амаса, I., сынъ на Авигеѭ (Давидовѫ сестрѫ) и на Иерѫ, единъ Исмаилянинъ. Негово-то родство може да е накарало Давида да ся покаже къмъ него по-малко благосклоненъ отъ колкото къмъ другы-тѣ си роднины, и за това Амаса ся приклони да влѣзе въ въстаніе-то Авессаломово. Той бѣ началникъ-тъ на Авессаломовѫ-тѫ войскѫ, и ся порази отъ братовчеда си Іоава, 2 Цар гл. 17, 18. Давидъ отпослѣ го опрости и го постави военачалникъ вмѣсто Іоава, на когото горделиво-то поведеніе той не можѐ да търпи вече, 2 Цар. 19; 13. Но въ смущеніе-то на Савеево-то въстаніе, Амаса быде съ измамѫ убитъ отъ силный-тъ си съперникъ Іоава, 2 Цар. 20; 4—10, 1023 год. прѣди Р. Х.

II. Единъ князь отъ Ефремовы-

тѣ сынове, който ся въспротиви да ся задържатъ като робы человѣци-тѣ Іудини които быдохж зети въ плѣнъ въ единъ бой съ Факея царь-тъ Израилевъ, 2 Лѣт. 28; 12.

Амасай, единъ Левитинъ, който ся присъедини съ Давида съ 30 храбры мжжіе, въ врѣме-то когато той бѣгаше отъ Саула въ пустыніж-тж, 1 Лѣт. 6; 25. 12; 16—18.

Амасія, I., осмый-тъ Іудинъ царь, сынъ Іоасовъ, който ся въцари въ 839 г. прѣди Р. Х., и царува 29 годины въ Іерусалимъ. Той направи добро прѣдъ лице-то Господне, но не отъ все сърдце. Като ся възстанови на прѣстолъ-тъ си и изби убійцы-тѣ на бащж си, той събра еднж войскж отъ 300,000 мжжіе Іудины, и зѣ съ наемъ 100,000 мжжіе Израиляны, за единъ бой противъ Едомъ. Той отпуснж тѣзи наемницы противъ воліж-тж си по повелѣніе-то на Бога, който му даде побѣдж безъ тѣхнж-тж помощь. Но това не го прѣдпази отъ да занесе въ дома си съ себе си Едомскы-тѣ идолы и да гы постави тамъ за свои богове. За това прѣзрѣніе на Іеовж, единъ Господенъ пророкъ го заплаши съ погубленіе; и наскоро слѣдъ това, той отиде набързо на бой съ Израиля, въ който быде поразенъ и униженъ. Петнадесеть годины посетнѣ, той быде убитъ отъ съзаклѣтницы, слѣдъ като ся помжчи да избѣгне отъ тѣхъ въ Лахысъ, 4 Цар. 14; 1—20. 2 Лѣт. гл. 25.

II. Единъ священникъ на златно-то теле въ Веѳиль, който обвини пророка Амоса прѣдъ Іеровоама, и поиска да го заточи въ Іудж за вѣрность-тж му, Амос. 7; 10—17.

Амеѳистъ, единъ скжпоцѣненъ камыкъ съ еднж теменугинж синіж краскж. Той е нарѣдко еднообразенъ по краскж, и въобще е облаковиденъ и напъстренъ съ кривы рѣскы. Най-хубави-тѣ амеѳисти ся намиратъ въ Цейлонъ, Индіж, Сибиръ, и Саксоніж. Той има цѣнж твърдѣ скжпж, Исх. 28; 19. Отк. 21; 20.

Аминадавъ, I., сынъ Арамовъ, отъ племе-то Іудино, и баща Наасоновъ. Той бѣ единъ отъ прѣдѣды-тѣ Христовы; и дъщеря му Елисавета бѣ жена Ааронова, Исх. 6; 23. Руѳ. 4; 20. Мат. 1; 4. "Колесницы-тѣ на Аминадава," Пѣсн. 6; 12, сж были твърдѣ лекы и бързы, които ся споменуватъ можебы споредъ име-то на нѣкой отличенъ колесничникъ въ онова врѣме.

II. Сынъ Кааѳовъ, 1 Лѣт. 6; 22.

Аминь, е точно едно прилагателно име, което значи твърдъ, и прѣносно — вѣренъ. По тойзи начинъ въ Отк. 3; 14, Господь нашъ ся нарича "Аминь, Свидѣтель-тъ вѣрный и истинный," дѣто послѣдни-тѣ думы изясняватъ прѣдидуще-то названіе. Като нарѣчіе, то значи извѣстно, наистинж, навѣрно. Спаситель-тъ нашъ го употрѣбява често въ начало-то на слова-та си за да даде важность на онова което казува, и тамъ е обыкновенно прѣведено Истинж. Въ Іоанново-то евангеліе то ся употрѣбява двойно, Истинж, Истинж. Въ край-тъ на еднж фразж (изреченіе), то често ся употрѣбява, веднъжь или повторено, особенно на край-тъ на пѣсни (церковны) и молитвы; като, "Аминь и Аминь." Псал. 41; 13. 72; 19. 89; 52. Собственно-то му значеніе тука е, да подтвърди прѣжде-речены-тѣ думы, да утвърди искренность-тж на молитель-тъ и проси испълненіе-то на молитвж-тж му, и е равно съ думы-тѣ: така е, така да бжде, нека бжде извършено. Оттова, при клѣтвы-тѣ, священникъ-тъ слѣдъ като повтори думы-тѣ на сговоръ-тъ или проклинаніе-то, всичкы-тѣ онѣзи които произносятъ думж-тж Аминь задължаватъ ся чрѣзъ клѣтвж-тж, Числ. 5; 22. Втор. 27; 15, и пр. Неем. 5; 13. 8; 6. 1 Лѣт. 16; 36. Виж. и Псал. 106; 48.

Амитала *(роднина на росж-тж)*, дъщеря на Іереміѭ отъ Ливнѫ, жена на царь Іосіѭ, и майка Іоахазова и Седекыева, 4 Цар. 23; 31. 24; 18. Іер. 52; 1.

Аммонъ, или **Но-Аммонъ**, или **Но**, единъ Египетскый градъ. Еврейско-то име на градъ-тъ е собственно Но-Аммонъ, т. е., мѣсто-то или жилище-то на бога Аммона, Наум. 3; 8. Подобно е Грьцкото му име Діосполисъ, *градъ на Юпитера*-Аммона. Въ Іез. 30; 14, 15, 16 и въ Іер. 46; 25, той ся нарича просто Но. Това име явно означава градъ-тъ Ѳивы, древнѭ-тж и прочутѫ-тж столицѫ на Горнія Египетъ. Грамадны-тѣ развалины на храмове-тѣ на Луксоръ и Карнакъ и до днесь показватъ величіе-то и великолѣпіе-то съ които поклоненіе-то на Юпитера-Аммона е ставало. Развалины-тѣ на древній-тъ градъ Ѳивы учудватъ нынѣшны-тѣ пжтешественницы съ своіѭ-тж голѣминѫ и съ свое-то печално и уединено величіе. Тѣ сж покрыты съ стары іероглифы и историческы изваикы, отъ които една часть ся мысли да прѣдставя подвизы-тѣ на Сисака противъ Іерусалимъ въ петѫ-тж годинѫ на царуваніе-то Ровоамово, 3 Цар. 14; 25. Виж. **Сисакъ**.

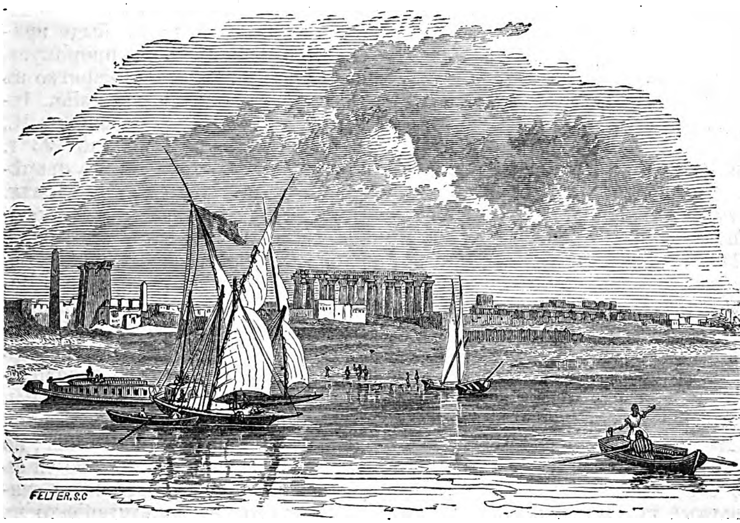

ЛУКСОРЪ (ЧАСТЬ ОТЪ ѲИВЫ) И РѢКА НИЛЪ.

Аммоняни, потомци на Аммона, или Венъ-Амми, сынъ Лотовъ. Тѣ истребихѫ едно древно поколѣніе отъ исполины наречены Замзуммимы, и зехѫ земіѭ-тж имъ която лежи къмъ истокъ отъ Іудеіѭ, Втор. 2; 19—21. Тѣхна-та земя ся простираше отъ Арнонъ до Явокъ, и отъ Іорданъ до едно расстояніе въ Арабіѭ. Тѣхный-тъ столиченъ градъ бѣ Равва (отпослѣ нареченъ Филаделфія), който стояше край потокъ-тъ Явокъ. Още въ врѣме-то на Моисея тѣ сж были изгонени отъ тжзи странѫ, къмъ истокъ, отъ Аморрейцы-тѣ, Числ. 21; 21—35. 32; 33. На Моисея бѣ запретено да гы нападне, Втор. 2; 19. Тѣ бѣхѫ дебели идолопоклонници; за тѣхный-тъ главенъ идолъ Мелхомъ или Мо-

лохъ, мысли ся да е былъ Латинскый-тъ Сатурнъ, 3 Цар. 11; 5—7. 4 Цар. 23; 13. Тѣ притѣснявахѫ Израиля въ врѣме-то на Іефѳая, и быдохѫ поразени отъ него съ голѣмо кръвопролитіе, Сѫд. гл. 11. Сынове-тѣ Аммонови отпослѣ, въ разны врѣмена, беспокоявахѫ Израиляны-тѣ, за което пророци-тѣ гы заплашвахѫ съ осѫжденія отъ Бога, Іер. 49; 1—6. Іез. 25; 2—10; и тѣ быдохѫ най-послѣ съвършенно подчинени отъ Іудѫ Макнавея, 1 Мак. 5; 6—44.

Амнонъ, най-старый-тъ сынъ Давидовъ, отъ Ахыноама Іезраелкѫ-тѫ. Той е познатъ само отъ прѣстѫпленіе-то си за дѣто е насилилъ сестрѫ си; за което Авессаломъ, двѣ годины насетнѣ, накара слугы-тѣ си да го убіѭтъ, 2 Цар. гл. 13.

Амонъ, четыринадесетый-тъ царь на Іудѫ, сынъ Манассіевъ, който ся въцари въ 642 год. прѣди Р. Х., на 22 годишенъ възрасть, и царува само двѣ годины въ Іерусалимъ. Той стори зло прѣдъ Господа, както баща му Манассія бѣше сторилъ, чрѣзъ оставяніе-то Іеовѫ и покланяніе-то на идолы-тѣ. Слугы-тѣ му направихѫ заговоръ противъ него и го убихѫ въ домъ-тъ му; но народъ-тъ изби всичкы-тѣ съзаклятницы, и направи Іосіѭ сына му царь. Той быде погребенъ въ градинѫ-тѫ на Озѫ, 4 Цар. 21; 18—26. 2 Лѣт. 33, 21—25.

Аморейци, единъ народъ който е произлѣзлъ отъ Аморъ, четвъртый-тъ сынъ Ханаановъ, Быт. 10; 16. Тѣ испърво населявахѫ горы-тѣ къмъ западъ отъ Мъртво море, близо до Хевронъ; но отпослѣ расширочихѫ границы-тѣ си, и завладѣхѫ най-хубавы-тѣ области Моавовы и Аммоновы, къмъ истокъ между потоцы-тѣ Явокъ и Арнонъ, Числ. 13; 29. 21; 21—31. Іис. Нав. 5; 1. Сѫд. 11; 13. Моисей зѣ тѫзи земіѭ отъ царя имъ Сиона. Земи-тѣ, които Аморейци-тѣ владѣяхѫ на западнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, ся дадохѫ на племе-то на Іудѫ, а онѣзи на источнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ на племена-та на Рувима и Гада. Име-то Аморреецъ ся зема често въ Писаніе-то за Ханаанецъ въобще, Быт. 15; 16. Амос. 2; 9. Виж. **Ханаанци.**

Съ израженіе-то, "Баща ти бѣ Аморреецъ, а майка ти Хеттейка," Іез. 16; 3, Богъ напомня на Евреи-тѣ че тѣ естественно не сѫ по-достойни за божественнѫ-тѫ милость отколкото най-лоши-тѣ отъ язычническы-тѣ Ханаанцы.

Амосъ, единъ отъ пророцы-тѣ, който испърво бѣ говедарь на Ѳекое́, градецъ въ Іудино-то царство около 12 мили къмъ югъ отъ Іерусалимъ, но отпослѣ быде призванъ отъ Бога. Той пророкува, обаче, за Израилево-то царство въ Веѳиль, въ дни-тѣ на Озіѭ, Іудинъ-тъ царь, и на Іеровоама II., Израилевъ-тъ царь, около 793 г. прѣди Р. Х., и така той бѣ съврѣменникъ на Осіѭ и на Іоиля. Първы-тѣ двѣ главы съдържатъ прѣдсказанія противъ околны-тѣ народы, непріятели на народъ-тъ Божій. Но десеть-тѣ племена Израилевы бѣхѫ главни-тѣ прѣдмѣти на неговы-тѣ пророчества. Тѣхното приврѣменно благоденствіе подъ Іеровоама гы доведе до дебело идолопоклонство, неправосѫдіе и развращеніе; за които грѣхове той имъ изяви наказанія-та Божіи; но той свършва пророчество-то си съ утѣшителны думы. Негова-та свята смѣлость въ осѫжденіе-то на грѣхове-тѣ народны нанесе върху него гнѣвъ-тъ на священницы-тѣ и тѣ ся трудихѫ да ся прати на заточеніе, Амосъ. 7; 10—17. Колкото за языкъ-тъ му, Амосъ ся отличава между пророцы-тѣ. Пророчества-та му сѫ пълны съ изображенія, и языкъ-тъ му е кратъкъ, но при всичко това простъ и ясенъ.

II. Единъ отъ праотцы-тѣ на Господа нашего, Лук. 3; 25.

III. Баща на Исаіѭ, 4 Цар. 19; 2. Иса. 1; 1.

Амрамъ, баща Аароновъ, Маріаминъ, и Моисеевъ. Той умрѣ въ Египетъ, на 137 годишенъ възрастъ, Исх. 6; 18, 20.

Амрій бѣше военачалникъ на войскѫ-тѫ на Илѫ царь-тъ на Израиляны-тѣ; но като бѣше на обсадѫ-тѫ на Гыввеѳонъ, и като чу че господарь-тъ му Ила ся уби отъ Зимрія, който бѣше отнелъ царство-то му, дигнѫ обсадѫ-тѫ, и като ся избра за царь отъ войнство-то си, потегли срѣщо Зимрія, нападнѫ го при Ѳерсѫ, и го принуди да ся изгори заедно съ всичко-то си семейство въ палатъ-тъ въ който бѣше ся затворилъ. Слѣдъ смърть-тѫ му половина-та отъ Израелевыя народъ припознахѫ Амрія за свой царь, а друга-та половина ся прилѣпи до Ѳивнія, Гынаѳовъ-тъ сынъ, и това раздѣленіе трая четыри годины. Когато Ѳивній умрѣ народъ-тъ ся съедини и призна Амрія за царь на цѣлыя Израиль. Слѣдъ това Амрій царува дванадесеть години, шесть годины въ Ѳерсѫ, и шесть въ Самаріѭ, 3 Цар. 16; 8—28.

Ѳерса по-напрѣдъ бѣше главно-то сѣдалище на Израилскы-тѣ царіе; но когато Амрій купи хълмъ-тъ отъ Семера, 3 Цар. 16; 24, той съгради на него единъ новъ градъ, и го нарече Самарія, споредъ име-то на Семера, прѣждній-тъ господарь на хълма, и тамъ той си устрои царско-то си сѣдалище. Отъ тогава Самарія станѫ столица на царство-то на десеть-тѣ племена. Тя ся прѣдставлява подъ име-то Веѳъ Амрій на плочы-тѣ наскоро ископаны отъ Лейярда между развалины-тѣ на Ниневіѭ.

Амфиполь *(около-градъ,)* градъ въ Македоніѭ, положенъ не далечь отъ устіе-то на рѣкѫ Струмѫ, която тече "около градъ-тъ," и това дало поводъ да ся нарече така. Село-то което сега стои на мѣсто-то на старый-тъ градъ ся нарича Емполи или Ямболи, дума испорчена отъ Амфиполь. Той бѣ посѣтенъ отъ Павла и Силѫ, Дѣян. 17; 1.

Ана, баща на Оливемѫ, еднѫ отъ Исавовы-тѣ жены. Когато пасяше бащины-тѣ си ослы въ пустыніѭ-тѫ, за него ся казва да е намѣрилъ "горѣщы-тѣ воды," Быт. 36; 24; и таквызи воды ся намиратъ върху источный-тъ брѣгъ на Мъртво-то море, който не бѣ далечь отъ жилища-та на Сіировы-тѣ сынове, отъ които Ана происхождаше. Въ тѫзи странѫ имаше едно мѣсто отпослѣ прочуто между Грьцы-тѣ и Римляны-тѣ по свои-тѣ топлы изворы, наречены отъ тѣхъ Каллирой.

Анамеилъ, роднина на пророкъ Іереміѭ, отъ когото пророкъ-тъ купилъ еднѫ часть земіѭ прѣди плѣненіе-то, и ѭ узакони прѣдъ правителство-то върху себе си, като искаше съ това да увѣри народъ-тъ че той ще ся завърне отъ плѣненіе-то и пакъ ще усвои земіѭ-тѫ си. Іер. 32; 6.

Анаммелехъ, виж. **Адраммелехъ.**

Ананій, I., гледачь въ царуваніе-то на царь Асѫ, 956—914 год. прѣди Р. Х. Тогова Ананія затворихѫ въ тьмницѫ за вѣрность-тѫ му. Той бѣ баща на пророка Іиуя. 3 Цар. 16; 1—7. 2 Лѣт. 16; 7—10. 19; 2. 20; 34.

II. Братъ Нееміевъ, който занесе въ Вавилонъ извѣстіе за окаянно-то състояніе на Іудеи-тѣ, които бѣхѫ останѫли въ Іерусалимъ слѣдъ плѣненіе-то. На тогова Ананія бѣ повѣрено пазяніе-то на градскы-тѣ врата въ Іерусалимъ.

Ананія, I. Нѣкой си лъжливъ пророкъ отъ Гаваонъ, когото за нечестивѫ-тѫ му смѣлость го сполетѣ смърть-та, споредъ Божіе-то слово, Іер. 28; 15—17.

II. Іудейско-то име вмѣсто Седрахъ.

III. Благочестивъ и вѣренъ началникъ подъ власть-тѫ на Нееміѭ, Неем. 7; 2.

IV. Единъ Евреинъ отъ Іерусалимъ, мѫжъ-тъ на Сапфирѫ, който ся съедини съ Христіаны-тѣ, и увѣряваше че имъ бѣ далъ ужъ всичкѫ-тѫ стойность на нивѫ-тѫ си, но умрѣ изведнъжь когато ся изобличи за тѫзи лъжѫ отъ Петра, Дѣян. 5; 1—10.

V. Единъ Христіанинъ отъ Дамаскъ, който тури рѫкѫ-тѫ си на Павла за да прогледне, слѣдъ като му ся яви Спаситель-тъ въ видѣніе, Дѣян. 9; 10—17. 22; 12.

VI. Единъ първосвященникъ на Евреи-тѣ, сынъ Неведеевъ. Той быде пратенъ като затворникъ въ Римъ отъ Кодрата, управитель-тъ Сирійскый, а Іонаѳанъ быде опрѣдѣленъ на негово мѣсто; но като го пуснѫ императоръ Клавдій, той ся върнѫ въ Палестинѫ, и понеже Іонаѳанъ быде убитъ чрѣзъ измамѫ-тѫ на Феликса, види ся Ананія да е извършвалъ службѫ-тѫ първосвященническѫ до дѣто Исмаилъ быде опрѣдѣленъ отъ Агриппѫ. Той бѣ който заедно съ съборище-то Еврейско повыка Павла на сѫдъ, при Феликса, и който бѣше заповѣдалъ на едного отъ прѣдстоящы-тѣ да го удари по уста-та. Пророческо-то обявленіе въ отговоръ на апостолъ-тъ ся види да ся е испълнило когато, въ начало-то на обсадѫ-тѫ на Іерусалимъ, убійци-тѣ изгорихѫ кѫщѫ-тѫ на Ананіѭ и отпослѣ го открыхѫ въ единъ водоводъ дѣто бѣше ся скрылъ, и го убихѫ. Дѣян. 23; 2. 24; 1.

Анаѳема, т. е. проклѣтіе, значи, собственно, нѣщо турено на странѫ, отдѣлено, обреченно. Тази рѣчь ся разумѣва главно да означава непрѣмѣнно-то, невъзвратимо-то, и съвършенно-то отдѣленіе или отчужденіе на едно лице отъ общество-то на вѣрны-тѣ, или отъ число-то на живы-тѣ, или отъ правдины-тѣ на общество-то; или обричаніе-то на нѣкой человѣкъ, животно, градъ, или друго нѣщо, да ся искорени, да ся истреби, да ся изгори, и да ся унищожи съвсѣмъ, Лев. гл. 27. По този начинъ Іерихонъ, Іис. Нав. 6; 17—21, и Аханъ быдохѫ прокълнѫти, Іис. Нав. гл. 7.

Другъ единъ видъ анаѳема, по единъ особенъ начинъ изразена, ся прѣдставя въ 1 Кор. 16; 22: "Който не люби Господа Іисуса Христа, да бѫде анаѳема, маранъ аѳа." Послѣдни-тѣ двѣ думы — маранъ аѳа — сѫ двѣ Сирійскы думы, и значатъ, "Господь иде," т. е. Господь непрѣмѣнно ще дойде, и ще испълни това проклѣтіе, чрѣзъ осѫжданіе-то на онѣзи които не го любятъ.

Анаѳоѳъ, единъ отъ градове-тѣ дадены на священницы-тѣ, въ Веніамина; споредъ Робинсона той е нынѣшно-то село Аната, около четыри мили къмъ сѣвероистокъ отъ Іерусалимъ, Іис. Нав. 21; 18. 1 Лѣт. 6; 60. Той бѣ мѣсторожденіе-то на пророка Іереміѭ, Іер. 1; 1. 32; 7. Народъ-тъ му, обаче, отхвърли думы-тѣ му, и искаше да го убіе, Іер. 11; 21.

Ангелъ. Първообразна-та дума, и на Еврейскы и на Грьцкы, значи вѣститель, и така е прѣведена, Мат. 11; 10, и пр. Тя ся употрѣбява за единъ обыкновенъ вѣститель, за священницы, Екк. 5; 6, и даже за неодушевленны прѣдмѣты, Псал. 78; 49. 104; 4. 2 Кор. 12; 7. Подъ общій-тъ смыслъ на вѣститель, дума-та ангелъ ся употрѣбява собственно и за Христа, като великъ Ангелъ или Вѣститель на завѣтъ-тъ, Мал. 3; 1, и за служители-тѣ на евангеліе-то му, надзиратели-тѣ или ангелы-тѣ на церквы-тѣ, Отк. 2; 1, 8, 12, и пр. Най-добри-тѣ тълкователи мыслятъ че дума-та "ангелы" въ 1 Кор. 11; 10, значи святы-тѣ ангелы, които присѫтствувахѫ въ еднѫ особеннѫ смыслъ въ Христіанскы-тѣ събранія; и отъ почитаніе къмъ тѣхъ прилично бѣ щото жены-тѣ да имать на главы-тѣ си бѣлѣгъ на власть (покрывало като знакъ за дѣто тѣ сѫ подчинены на еднѫ по-высокѫ власть). Виж. **Покрывало**.

Но въобще въ Библіѭ-тѫ дума-та ангелъ ся употрѣбява за единъ родъ разумны сѫщества, отъ единъ по-высокъ чинъ отъ человѣка, които окружавать Божество-то, и които той употрѣбява като свои вѣстители или служители въ управленіе-то на работы-тѣ на свѣтъ-тъ, и за благосъстояніе-то както на частны лица тъй сѫщо и на цѣлый-тъ человѣческый родъ, Мат. 1; 20. 22; 30.

Бестѣлесни духове были тѣ, Дѣян. 7; 30, и пр., или имали духовны тѣла, тѣ нѣмать тѣлесенъ съставъ както нашій-тъ, и не ся различать по полъ, мѫжкый и женскый, Мат. 22; 30. Тѣ сѫ были безъ съмнѣніе създадени много врѣме прѣди тойзи свѣтъ да е былъ направенъ, Іов. 38; 7. Библія-та гы прѣдставя като *безбройны*, Дан. 7; 10. Мат. 26; 53. Лук. 2; 13. Евр. 12; 22, 23; като забѣлѣжителны по *силѫ и крѣпость*, Псал. 103; 20. 2 Пет. 2; 11. Отк. 5; 2. 18; 21. 19; 17; и по *дѣятелность*, Сѫд. 13; 20. Иса. 6; 2—6. Дан. 9; 21—23. Мат. 13; 49. 26; 53. Дѣян. 27; 23. Отк. 8; 13. Тѣ ся видять да сѫ отъ *разны чинове*, Иса. 6; 2—6. Іез. 10; 1. Кол. 1; 16. Отк. 12; 7. Тѣхно-то име показва службѫ-тѫ имъ въ грыжы-тѣ въ Провидѣніе-то Божіе за человѣцы-тѣ, и Библія-та изобилува въ повѣствованіе-то на приключенія въ които тѣ видимо сѫ участвували. Въ тѫзи своѭ службѫ тѣ дѣйствувать като просты орѫдія Божіи, и испълнители на повелѣнія-та му, Псал. 91; 11. 103; 20. Евр. 1; 14. Ный не трѣба прочее да ся надѣвамы на тѣхъ, да имъ ся кланямы или да имъ ся молимъ, Отк. 19; 10. 22; 8, 9. Ако и да нѣмамы право да заключимъ отъ Свято-то Писаніе че всяко лице има свой частенъ ангелъ хранитель, то учи твърдѣ ясно че ангели-тѣ служать на всякой истиненъ Христіанинъ, Мат. 18; 10. Лук. 16; 22. Евр. 1; 14. Тѣ ся грыжать твърдѣ много за спасеніе-то на человѣцы-тѣ, Лук. 2; 10—12. 15; 7, 10. 1 Пет. 1; 12; и ще участвовать съ святыи-тѣ въ небесно-то блаженство во вѣкы, Евр. 12; 22.

Онѣзи ангели, "които не упазихѫ свое-то достоинство," Іуд. ст. 6, паднѫхѫ въ грѣхъ и ся подигнѫхѫ противъ Бога, наричать ся ангелы на Сатанѫ или на діаволъ-тъ, Мат. 25; 41. Отк. 12; 9. Тѣ сѫ прѣдставени като да сѫ "хвърлени въ прѣисподняѭ, и вардены за сѫдъ." 2 Пет. 2; 4. Виж. **Съборище** и **Архангелъ.**

На нѣкои мѣста въ Вѣтхыя Завѣтъ подъ названіе-то Ангелъ Господень можемъ да разумѣемъ Христа, който сѫщоврѣменно е и вѣститель отъ Отца и Богъ. Виж. Быт. 16; 7—13. 22; 11—18. 31; 11-13. 32; 24—30. Исх. 3; 2—6, 14. 23; 20. Сѫд. гл. 2. 13; 16-22. Дѣян. 7; 30-38. Така Христосъ ся явява като сѫщій Богъ и открытель на Отца и въ Ветхый-тъ както и въ Новый-тъ Завѣтъ. Виж. и Иса. 63; 9.

Андрей, братъ Петровъ, единъ отъ дванадесеть-тѣ апостолы, бѣ отъ Виѳсаидѫ, Іоан. 1; 40. 44. Той бѣше ученикъ на Іоанна Кръстителя, и го разумѣ когато нарече Іисуса Агнецъ Божій, и отъ апостолы-тѣ той бѣ първый-тъ послѣдователь на Іисуса, Іоан. 1; 35—40, и най-напрѣдъ повѣрва че Іисусъ бѣше Мессія. Виж. и Іак. 4; 8. Той быде отпослѣ повыканъ да бѫде апостолъ, върху брѣгъ-тъ на Галилейско-то море, Мат. 4; 18, и отъ тогава послѣдува Христа до край, Мар. 13; 3. Іоан. 6; 8. 12; 22. За по-послѣдніѭ-тѫ му исторіѭ нищо не ся знае навѣрно. Види ся като вѣроятно, обаче, че слѣдъ като е проповѣдвалъ евангеліе-то въ Грьціѭ, може бы и въ Тракіѭ и въ Скыѳіѭ, той е прѣтърпѣлъ распятіе въ Патрѫ, въ Ахаіѭ, на единъ кръстъ отъ особенъ видъ (като буквѫ-тѫ X) който въобще е извѣстенъ подъ име-то "Св. Андреевъ кръстъ."

Андроникъ, единъ Еврейскый Христіанинъ, и другарь Павловъ въ затворъ-тъ, Рим. 16; 7.

Анеръ, I., единъ отъ съюзницы-тѣ Авраамовы въ прѣслѣдваніе-то на Ходоллогомора и въ избавленіе-то на Лота, Быт. 14; 13.

II. Единъ Левитскый градъ, въ Манассіѭ, 1 Лѣт. 6; 70.

Анна, I., благочестива-та жена на Елканѫ, единъ Левитинъ отъ Рамаѳаимъ-софимъ, и майка-та на Самуила, прѣди Р. Х. 1155 год. Тя усърдно ся молеше Богу да й даде чадо, което послѣ доброволно посвяти споредъ оброкъ-тъ си на Божіѭ-тѫ службѫ. Подырь Самуила тя по Божіѭ благословіѭ си добы трима другы сынове и двѣ дъщери, 1 Цар. 1; 1—2; 21.

II. Дъщеря Фануилева, отъ племе-то Асирово, която бѣ оженена млада, но оставена вдовица слѣдъ 7 годины, и оттогава насетнѣ посвятена на службѫ-тѫ Божіѭ. Тя присѫтствуваше постоянно на утрѣнны-тѣ и вечерны-тѣ жертвоприношенія въ храмъ-тъ; и тамъ, въ дълбокѫ старость, тя быде честита да види Спаситель-тъ като бѣше отроче и да извѣсти по Божіе вдѫхновеніе дохожданіе-то на обѣщанный-тъ Мессіѭ на мнозина които желаяхѫ да го видятъ, Лук. 2; 36—38.

III. Пьрвосвященникъ Еврейскый, Лук. 3; 2. Іоан. 18; 13, 24. Дѣян. 4; 6. За него ся споменува въ Лукѫ като да е былъ архіерей заедно съ Каіафѫ, зеть му. Той бѣ отпьрво опрѣдѣленъ на тѫзи службѫ отъ Кыринія, управитель-тъ Сирійскый, около 7 или 8 год. слѣдъ Р. Х., но быде отпослѣ лишенъ отъ неѭ. Слѣдъ разны промѣненія, служба-та ся даде на Іосифа, нареченъ още Каіафа, зеть-тъ на Аннѫ, около 25 год. слѣдъ Р. Х., който слѣдува да ѭ извършва до 35 или 36 год. слѣдъ Р. Х. Отъ горѣпоменѫты-тѣ стихове въ Новый-тъ Завѣтъ, е явно че Каіафа бѣ самый-тъ дѣйствителенъ и собственъ архіерей; но Анна като неговъ тесть и може бы и като неговъ намѣстникъ, и понеже той самъ (Анна) по прѣди былъ архіерей, ималъ е голѣмо вліяніе и власть, и за това той е можалъ прилично да ся нарича още архіерей заедно съ Каіафѫ. Христосъ быде доведенъ най-напрѣдъ прѣдъ него прѣзъ нощь-тѫ когато быде хванѫтъ. Той още участвуваше съ Каіафѫ въ прѣдсѣдателство-то на Санхедринъ-тъ (Іудейскый-тъ народенъ съвѣтъ) който сѫди Петра и Іоанна. Дѣян. 4; 6.

Антипа, I. Виж. **Иродъ Антипа.**

II. Единъ вѣренъ мученикъ, въ Пергамъ, Отк. 2; 13.

Антипатрида, име-то на единъ градъ въ Палестинѫ, положенъ 7 или 8 мили далечь отъ приморіето, въ едно плодоносно и добрѣ напоено поле между Кесаріѭ и Іерусалимъ, върху мѣстоположеніе-то на прѣжній-тъ градъ Кафаръ-Саба. Той бѣ основанъ отъ Ирода Великаго, и нареченъ Антипатрида въ честь на бащѫ му Антипатра. Това мѣсто быде посѣтено отъ Павла, Дѣян. 23; 31. Едно Арабско село, наречено Кефръ-Саба, е сега на мѣстоположеніе-то му.

Антихристъ, точно значи противникъ Христовъ. Въ тойзи смыслъ, Іоаннъ казва че е имало още въ негово врѣме мнозина антихристи, мнозина които сѫ имали антихристовъ духъ, сир. невѣрници, еретици, и гонители, 1 Іоан. 2; 18. 4; 3. Тѣ бѣхѫ познати отъ отрицаніе-то си на Отца и Сына и на Христово-то дохожданіе въ плъть, 1 Іоан. 2; 22. 4; 3. Но апостоли-тѣ и пьрви-тѣ Христіани ся видятъ да сѫ очаквали за нѣкой голѣмъ антихристъ, който щѣше да прѣдшествува второ-то дохожданіе на Господа нашего, и когото Павелъ нарича "человѣкъ-тъ на грѣхъ-тъ, сынъ-тъ на погыбель-

тж," 2 Сол. 2; 3. На тойзи стихъ Іоаннъ ся относя въ 1 Іоан. 2; 18. Нѣкои способни тълкователи ся съгласуватъ че антихристъ означава едно тѣло человѣцы, подновено отъ врѣме на врѣме, противно на Христа, което той ще погуби. Отк. гл. 11. 13. 17.

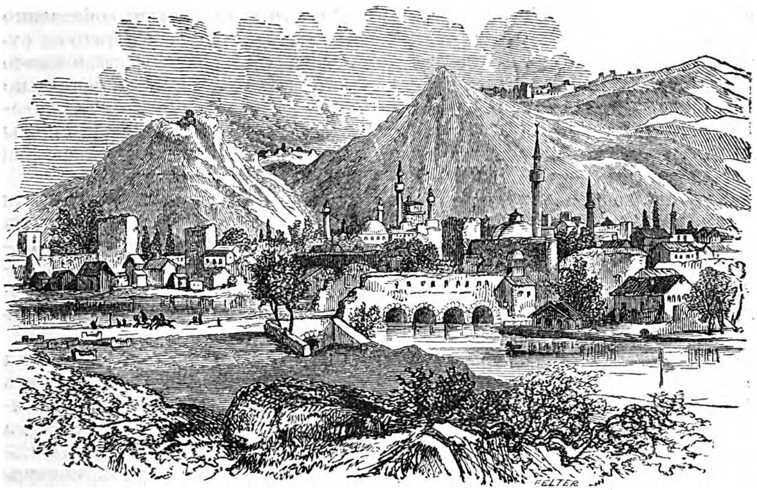

АНТІОХІЯ СИРІЙСКА.

Антіохія, бѣ име-то на два града споменжты въ Новый-тъ Завѣтъ. Първый-тъ бѣ положенъ на рѣкж-тж Оронтъ, 20 мили отъ устіе-то й, и бѣ столица-та на цѣлж Сиріж. Той бѣ основанъ отъ Селевкія Никатора, и нареченъ отъ него по име-то на бащж му Антіоха. Този градъ ся слави отъ Цицерона, като да е былъ богатъ и образованъ. Той ся е считалъ нѣкога като третій градъ въ Римскж-тж държавж. Мѣстоположеніе-то му, посрѣдъ много-то лѣсове и малкы-тѣ потоцы, бѣше много красно и здраво; още, понеже ся намираше на половинж-тж на пжть-тъ между Александріж и Цариградъ, то бѣ твърдѣ важно за търговіж-тж. Антіохія бѣ още голѣмо прибѣжище за Евреи-тѣ, и отпослѣ за Христіаны-тѣ, които бѣхж призвани и насърдчени отъ Селевкія Никатора да ся населятъ тамъ. Отличио-то име *Христіани* ся приложи тука първъ пжть на послѣдователи-тѣ Іисусовы, Дѣян. 11; 19, 26. 13; 1. Гал. 2; 11. Римскы-тѣ царіе, Веспасіянъ и Титъ ся показахж много благопріятни къмъ този градъ, и послѣ той станж прочутъ по раскошность-тж и по пороцы-тѣ си. Малко градове сж пострадали поголѣмы бѣдствія отъ него. Много пжти той е былъ почти съсыпанъ отъ землетресенія, едно отъ които на 1822 год., погуби четвъртж-тж часть отъ населеніе-то му, което тогава броеше около 20,000 душы. Сега този градъ ся нарича Антакія.

Другый-тъ градъ, подобно основанъ отъ Селевкія Никатора, наричаше ся Антіохія Писидійска, защото той бѣ привязанъ на тжзи область, ако и да ся намираше въ Фригіж, Дѣян. 13; 14. 14; 19, 21. 2 Тим. 3; 11.

Антонія, една крѣпость на источнж-тж странж на Іерусалимъ,

къмъ сѣверъ отъ храмъ-тъ, отъ който имаше до неіѫ единъ покрытъ прѣходъ. Тя имаше по единъ стълпъ на всякой ѫглъ, и бѣ отдѣлена съ высокы стѣны и окопы. Тя быде направена изново отъ Ирода Великаго, и наречена по име-то на Марка Антонія. Іосифъ (историкъ-тъ) често говори за неіѫ. Тази бѣ "крѣпость-та" отъ коіѫто воини-тѣ слѣзохѫ въ храмъ-тъ да избавятъ Павла отъ Евреи-тѣ; и отъ нейны-тѣ стѫпала той говори на народъ-тъ, Дѣян. 21; 31—40.

Анунъ, царь на Аммоняны-тѣ, на когото баща му Наасъ ся показа пріятель на Давида въ смущенія-та които ся породихѫ въ начало-то на Давидово-то царуваніе. По смърть-тѫ на Нааса, Давидъ испрати пратенницы да съжалуватъ съ сына му. Обида-та, коіѫто тѣзи посланници прѣтърпѣхѫ отъ Ануна, даде поводъ на еднѫ войнѫ съсыпителнѫ за Аммоняны-тѣ, 2 Цар. гл. 10. 1 Лѣт. гл. 19.

Анхусъ, царь на Геѳъ, градъ Филистимскый, въ който Давидъ побѣгнѫ два пѫти за покровителство отъ Саула. При първый-тъ случай, като ся опозна отъ чиновницы-тѣ на царя, и като мысляше че животъ-тъ му е въ опасность, той ся прѣстори на лудъ, и чрѣзъ това срѣдство избѣгнѫ, 1 Цар. 21; 10. Слѣдъ нѣколко годины, той ся върнѫ съ единъ пълкъ отъ 600 души, и ся посрѣщнѫ добрѣ отъ Анхуса като го имаше за непріятель Сауловъ и Израилевъ. Анхусъ му даде Сиклагъ за мѣстопрѣбываніе. Той очакваше неговѫ-тѫ помощь въ бой-тъ съ Израиля, но като ся убѣди отъ чиновницы-тѣ си че той е излъганъ въ онова което мысляше за него, той го проводи назадъ въ Сиклагъ, 1 Цар. гл. 27. 28. 29.

Аодъ, Веніаминовъ племенникъ, който избави Израиляны-тѣ отъ Моавцы-тѣ. Той умъртви Еглона Моавскый-тъ царь, и послѣ събра еднѫ войскѫ та разби народъ-тъ му. Той сѫдише Израиля справедливо много годины, Сѫд. 3; 12—31. 4; 1.

Апокрифы, значи собственно скрыты, покрыты; и когато ся относя за книги, значи онѣзи които ся прѣдставятъ като священны, но които дѣйствително не сѫ боговдѫхновенны и не сѫ были пріеты изобщо за каноническы. Тѣ сѫ два вида, именно:

1. Тѣзи които сѫ сѫществували въ врѣме-то на Христа, но не сѫ были пріеты отъ Евреи-тѣ въ канонъ-тъ на Ветхый-тъ Завѣтъ, защото не сѫ были писаны на Еврейскый языкъ и не сѫ ся считали като боговдѫхновенны.

Тѣзи апокрифическы съчиненія сѫ тринадесеть или петнадесеть на брой, именно, Варухъ, Екклисіастикъ (или Прѣмудрость Іисуса Сына Сирахова), Прѣмудрость Соломонова, Товитъ, Іудиѳъ, притурка на книгѫ-тѫ Есѳирь, двѣ (и въ нѣкои изданія три) книги Маккавейскы, втора (и въ нѣкои изданія третя) книга на Ездрѫ, Пѣснь на три-тѣ отроцы (притурена на Дан. 3 гл.), Сусанна, и Вилъ и Змѣй (притурка като 13 и 14 гл. на книгѫ-тѫ Даніилова). Грьцкый-тъ языкъ на тѣзи книги, размѣсенъ съ Еврейскы idiомы, доказва че тѣ сѫ были писаны въ Александріѭ въ продължение на 300 годины прѣди Христа; и понеже Грьцкый-тъ прѣводъ на Еврейскѫ-тѫ Библіѭ отъ Седмдесеть-тѣ станѫ въ сѫщо-то мѣсто и отъ сѫщій-тъ видъ человѣцы, той былъ често придруженъ отъ тѣзи небоговдѫхновенны Грьцкы съчиненія, и по тойзи начинъ тѣ придобыхѫ едно общо распространеніе. Іосифъ и Филонъ, отъ първый-тъ вѣкъ слѣдъ Р. Х., исключватъ гы отъ канонъ-тъ. Талмудъ-тъ не споменува нищо за тѣхъ; и отъ разны-тѣ расписы на писанія-та отъ Ветхыя Завѣтъ въ първы-тѣ вѣкове, става

явно че тогава както и сега тѣ не сѫ съставяли часть отъ Еврейскыя канонъ. Никое отъ тѣхъ не ся споменува отъ Христа или отъ апостолы-тѣ; тѣ не сѫ ся припознавали отъ Христіанскы-тѣ отцы; и собственны-тѣ имъ съдържанія гы осѫждатъ, като изобиловатъ съ погрѣшкы и неумѣстности. Нѣкои отъ тѣхъ, обаче, сѫ важны по историческо-то си съдържаніе, по нравственны-тѣ и благоразумны-тѣ си правила, и по изясненія-та които доставятъ за древны-тѣ врѣмена.

2. Тѣзи които сѫ были писаны слѣдъ врѣме-то на Христа, но не сѫ были пріеты отъ церквѫ-тѫ за боговдѫхновенны; както Евангеліе-то на Дѣтинство-то Іисусово, и др. Тѣ иматъ повечето свойство-то на баснословны прикаскы.

Аполліонъ, виж. **Аваддонъ**.

Аполлонія, единъ градъ въ Македоніѭ, лежащъ между Амфиполь и Солунъ, около единъ день пѫтуваніе пѣшъ далечь отъ първо-то мѣсто, Дѣян. 17; 1.

Аполлосъ, Евреинъ отъ Александріѭ, ученъ и краснорѣчивъ человѣкъ, който чрѣзъ Писанія-та и проповѣдваніе-то на Іоанна Крьстителя станѫ Христіанинъ. Той посѣти Ефесъ около 54 год. слѣдъ Р. Х., и явно провъзгласи вѣрованіе-то си въ Христа; слѣдъ това той быде още повече наученъ въ евангелскѫ-тѫ истинѫ. Като прѣминѫ оттамъ за въ Ахаіѭ, той проповѣдваше съ голѣмѫ силѫ и сполукѫ, особенно между Евреитѣ, Дѣян. 18; 24—28. Въ Коринѳъ, той за нѣколко врѣме напои онова което Павелъ бѣше насадилъ, Дѣян. 19; 1. 1 Кор. 3; 6. Неговъ-тъ характеръ приличаше на Павловый-тъ; тѣ и двама-та быдохѫ равно наскърбени при раздоры-тѣ на Коринѳяны-тѣ, и при онѣзи личны пристрастія които отдалечихѫ мнозина отъ Христа, 1 Кор. 3; 4—22. 16; 12. Тѣзи двама работници съдѣйствувахѫ до край-тъ въ служеніе-то Христово, Тит. 3; 13. Іеронимъ е на мнѣніе че Аполлосъ отпослѣ ся върнѫ въ Коринѳъ отъ Критъ.

Апостолъ, *вѣститель* или *посланникъ*. Дума-та ся отдава на Іисуса Христа, който бѣ посланникъ Божій да спасе свѣтъ-тъ, Евр. 3; 1; но по-обыкновенно, названіе-то ся дава на лица-та, които сѫ были назначени и испроводени отъ самаго Спасителя.

Апостоли-тѣ на Іисуса Христа бѣхѫ главни-тѣ му ученици, 12 на брой, като съотвѣтствувахѫ на 12-тѣ племена Израилевы, Мат. 19; 28, и бѣхѫ неучени человѣци избранни отъ простый-тъ народъ. Іисусъ имъ даде власть, испълни гы съ Духъ-тъ си, повѣри имъ особенно ученія-та си и службы-тѣ си, и избра гы да основятъ Церквѫ-тѫ му. Слѣдъ като быдохѫ призвани, Мат. 10; 5—42, тѣ послѣдвахѫ божественный-тъ си Учитель, на когото гледахѫ дѣла-та, напоявахѫ ся съ духъ-тъ му, и постепенно изучвахѫ събытія-та и ученія-та на евангеліе-то. Слѣдъ въскрьсеніе-то си, той гы распрати по цѣлый-тъ свѣтъ, порѫча имъ да проповѣдватъ, да крьщаватъ, да правятъ чудеса, и пр. Виждь Іоан. 15; 27. 1 Кор. 9; 1. 15; 8. 2 Кор. 12; 12. 1 Сол. 2; 13. Имена-та на 12-тѣ сѫ, Симонъ Петръ; Андрей, братъ неговъ; Іаковъ, сынъ-тъ Зеведеевъ, нареченъ още и по-голѣмъ; Іоаннъ, братъ неговъ; Филиппъ; Варѳоломей; Ѳома; Матѳей, или Левій; Симонъ Кананитъ; Леввей, нариченъ и Ѳаддей, още нареченъ и Іуда; Іаковъ, малкый-тъ, сынъ-тъ Алфеевъ; и Іуда Искаріотскый, Мат. 10; 2—4. Мар. 3; 16. Лук. 6; 14. Послѣдній-тъ прѣдаде Учителя си, и послѣ ся обѣси самъ, и Матѳій быде избранъ на негово мѣсто, Дѣян. 1; 15—26. Въ Дѣянія-та на Апостолы-тѣ ся расказватъ само-пожьртвованіе-то, трудове-тѣ и страданія-та на тѣзи Христоподобны

хора, които направихѫ онова което бѣше "праведно прѣдъ Бога," отъ любовь къмъ тѣхный-тъ си Господарь; и прѣдадохѫ себе си съвършенно на дѣло-то си, съ ревность, любовь, и вѣрѫ, и за това Христосъ гы благослови и даде имъ голѣмѫ сполукѫ. Чрѣзъ тѣхъ ный ся учимъ че апостолскы-тѣ сполукы могѫтъ да ся придобыѭтъ само чрѣзъ апостолскѫ-тѫ вѣрность.

Аппіево тържище, единъ малъкъ градъ съ пазарь, основанъ отъ Аппія Клавдія на голѣмый-тъ пѫть който той направи отъ Римъ за Капуа. Мѣстоположеніе-то му вѣроятно бѣ 40 мили далечь отъ Римъ, на брѣгове-тѣ на Понтинскы-тѣ блата, дѣто ся намиратъ остатки-тѣ на единъ старъ градъ. *Три-тѣ Крьчмы* бѣ едно село около 10 мили по близо до Римъ, Дѣян. 28; 15.

Апфія, Филим. 2, вѣроятно бѣ жена-та на Филимона.

Ара, 1 Лѣт. 5; 26, може да е была нѣкоя планинска страна въ сѣвернѫ Мидіѭ.

Арабія, лежи на западнѫ-тѫ странѫ на Азіѭ къмъ юго-истокъ отъ Іудеѭ. Тя ся простира 1500 мили отъ сѣверъ къмъ югъ, и 1200 мили отъ истокъ къмъ западъ. На сѣверъ тя ся ограничава отъ еднѫ часть на Сиріѭ, на истокъ отъ Персійскый-тъ заливъ и рѣкѫ-тѫ Евфратъ, на югъ отъ Арабско-то море и Бабелманделскы-тѣ проливы, и на западъ отъ Червено-то море, Египетъ, и Палестинѫ. Арабія ся раздѣля отъ землеописатели-тѣ на 3 части: Пустынна, Камениста, и Честита.

Пустынна Арабія е една широка степь или издигнѫто пространство отъ пѣсъкъ, съ случайны хълмове и рѣдкы растенія. На западъ тя има за прѣдѣлъ Галаадскы-тѣ горы, а на истокъ рѣкѫ-тѫ Евфратъ и ся простира къмъ югъ. Тя обема странѫ-тѫ на Итуреяны-тѣ, на Исмаилины-тѣ, на Кидарскый-тъ народъ, и на другы, които не сѫ имали градове, кѫщя, или постоянны жилища, но сѫ живѣли само въ шатьры; на сегашный-тъ Арабскый языкъ, таквизи скытници ся наричатъ *Бедуини*. Когато Павелъ казва че "отишелъ въ Арабіѭ и ся върнѫлъ пакъ въ Дамаскъ," той означава сѣвернѫ-тѫ странѫ на Пустыннѫ Арабіѭ, която лежи близо до владѣнія-та на Дамаскъ, Гал. 1; 17.

Камениста Арабія лежи къмъ югъ отъ Палестинѫ, и е имала Петрѫ за своѭ столицѫ. Виж. **Села**. Тази страна е обемала южны-тѣ Едомцы, Амаличаны-тѣ, и пр., народы които сега сѫ познати подъ общо-то име Аравійци. Въ тѫзи странѫ сѫ были Кадисъ-варни, Герарь, Виръ-савеѐ, Фаранъ, Арадъ, Деданъ, и пр., още полуостровъ-тъ на Синайскѫ-тѫ горѫ и Мадіамска-та земя. Тази часть отъ Арабіѭ, ако и по-малка отъ другы-тѣ, е забѣлѣжителна по историческы-тѣ си събытія. Патріархъ-тъ Іовъ е былъ запознатъ съ мѣста-та ѝ. При Хоривъ Моисей видѣ горящѫ-тѫ кѫпинѫ, и Илія чу "тихъ и тьнъкъ гласъ." Въ тѫзи "голѣмѫ и страшнѫ пустынѭ," отъ горѫ-тѫ Синай до обѣтованнѫ-тѫ земѭ, Евреи-тѣ прѣминѫхѫ 40-тѣ си годины въ скытаніе.

Честита Арабія лежи още по къмъ юго-истокъ, като ся ограничава на истокъ отъ Персійскый-тъ Заливъ, на югъ отъ океанъ-тъ между Африкѫ и Индіѭ, и на западъ отъ Червено-то море. Понеже тази страна не бѣ съединена направо съ Палестинѫ, тя не ся споменува въ Библіѭ-тѫ толкова често колкото по-пьрвы-тѣ. Савска-та царица, която посѣти Соломона, 3 Цар. 10; 1, бѣ вѣроятно царица на еднѫ часть отъ Честитѫ Арабіѭ. Тази страна изобилваше съ богатство, и особенно съ миризливы нѣща, и сега ся нарича Хе-

ЗРѢЛИЩЕ ВЪ АРАБІѪ.

джасъ, Еменъ, и пр. Тя ся слави много въ днешны-тѣ врѣмена по причинѫ че градове-тѣ Мекка и Медина ся намиратъ въ неѭ.

Споредъ туземны-тѣ историцы, има двѣ Арабскы поколѣнія: онѣзи които иматъ происхожденіе-то си отъ първобытны-тѣ жители на земѭ-тѫ, и онѣзи които считатъ Исмаила за тѣхенъ прадѣдъ. Южна Арабія бѣ населена отчасти отъ Хуса и синове-тѣ му, потомцы Хамовы, които населявахѫ още ближне-то приморіе на Африкѫ, и отчасти отъ потомцы-тѣ Симовы, особенно Іоктанъ, Быт. 10; 25, 26. Исмаилъ, Быт. 25; 13—15, и шесть-тѣ сынове Авраамовы отъ Хеттурѫ, Быт. 25; 2, заедно съ сѣме-то на Исава и на Лота, населявахѫ онѣзи страны отъ Арабіѭ които бѣхѫ по-близо до Іудеѭ. По причинѫ на промѣненія-та които сѫ станѫли прѣзъ четыридесеть вѣкове, невъзможно е да ся издирятъ главни-тѣ источници на многочисленны-тѣ Арабскы племена, които произлѣзохѫ отъ тѣхъ. Тѣзи племена иматъ свои-тѣ си прѣданія и особенности, и непрѣстанны вражды; при всичко туй, тѣ сѫ отъ едно поколѣніе и сѫ единъ народъ, различенъ отъ всички-тѣ другы. Едничко-то общо раздѣленіе е между онѣзи които живѣѭтъ въ градове-тѣ, както въ Южнѫ Арабіѭ, и онѣзи които живѣѭтъ на полета-та и въ пустыни-тѣ. Послѣдни-тѣ вынагы ся прѣселяватъ, живѣѭтъ въ шатры, и отиватъ тамъ дѣто намѣрятъ водѫ и пашѫ, и тѣ сѫ

често разбойници. Всяко племе е раздѣлено на малкы общества, на които единъ шейхъ или родоначалникъ е главатарь. Таквизи сѫ *Бедуини-тѣ.*

Въ стары-тѣ врѣмена Аравійци-тѣ бѣхѫ идолослужители и звѣздопоклонници. Тѣ сега ся именуватъ Мохаммеданци, но не дьржатъ вѣрѫ-тѫ си здраво. Уединени отъ другы-тѣ народы, и, съ малкы исключенія, свободни отъ всяко чуждестранно вліяніе, тѣ пазятъ ветхы-тѣ си обычаи съ чудеснѫ вѣрность; и изучваніе-то на тѣзи обычаи помага много за изясненіе-то на Библейскѫ-тѫ исторіѭ. Тѣхный-тъ языкъ ся говори и до днесь съ голѣмѫ чистотѫ, и понеже е твърдѣ блйженъ до Еврейскый-тъ, той доставя неоцѣнимѫ помощь въ изучваніе-то на Ветхый-тъ Завѣтъ.

Арадъ, единъ Ханаанскый градъ въ най-южнѫ-тѫ часть на Іудеѭ, жители-тѣ на който направихѫ бой противъ Евреи-тѣ когато послѣдни-тѣ ся опытахѫ да влѣзѫтъ въ обѣтованнѫ-тѫ земѭ прѣзъ Кадисъ, Числ. 21; 1; той быде отпослѣ подчиненъ, Іис. Нав. 10; 41. 12; 14. Сѫд. 1; 16. Робинсонъ намѣри мѣстоположеніе-то му връху единъ хълмъ около 15 мили къмъ югъ отъ Хевронъ.

Арамъ, I., име-то на трима человѣцы въ Библіѭ-тѫ: единый-тъ бѣ сынъ Симовъ, Быт. 10; 22, и единый-тъ бѣ внукъ Нахоровъ, Быт. 22; 21, и другый-тъ праотецъ на Господа нашего, Руѳ. 4; 19. 1 Лѣт. 2; 10. Мат. 1; 3. Лук. 3; 33.

II. Еврейско-то име на цѣлѫ-тѫ странѫ къмъ сѣвероистокъ отъ Палестинѫ, която ся простира отъ Тигръ къмъ истокъ близо до Средиземно-то море къмъ западъ, и до планинѫ-тѫ Тавръ къмъ сѣверъ и е почти тезоименито съ Сиріѭ. Тази страна ся нарече на име-то на Арама, сынъ-тъ Симовъ. Опрѣдѣлена по тойзи начинъ, тя заключава и Месопотаміѭ, коіѫто Евреи-тѣ нарекохѫ Арамъ-нахараимъ, *Арамъ на двѣ-тѣ рѣкы,* Быт. 24; 10, или Паданъ-арамъ, *поле-то Арамово,* Быт. 25; 20. 48; 7. Разни градове въ западнѫ-тѫ странѫ на Арамъ дадохѫ собственны-тѣ си имена на земи-тѣ около тѣхъ; както Дамаскъ (Дамаскова Сирія), 2 Цар. 8; 6; Сирія-мааха, близо до Васанъ, 1 Лѣт. 19; 6; Гессуръ, Іис. Нав. 12; 5. 2 Цар. 15; 8; Сова и Реовъ, 2 Цар. 10; 6, 8. Много отъ тѣзи малкы държавы бѣхѫ силны, и често правяхѫ бой противъ Израиля. Давидъ гы подчини и гы направи подданницы, и Соломонъ упази върховенство-то си надъ тѣхъ. Слѣдъ него то ся изгуби, освѣнь може-бы подъ Іеровоама II. Виж. **Сирія, Паданъ-Арамъ.** Арамійскый-тъ языкъ, подобенъ на Еврейскый-тъ, постепенно замѣни послѣдній-тъ като говоримъ языкъ и ся употрѣбяваше въ Іудеѭ въ врѣме-то на Христа. Той ся употрѣбява и до днесь отъ Сирійскы-тѣ Христіаны около Мосулъ.

Араратъ, име-то на еднѫ область въ срѣдѫ-тѫ на Арменіѭ, между рѣкѫ-тѫ Араксъ и езерета-та Ванъ и Урміѭ, 4 Цар. 19; 37. Иса. 37; 38, и нѣкой пѫть ся употрѣбява да означава цѣлѫ-тѫ странѫ, Іер. 51; 27. Върху планинѫ-тѫ Араратъ ковчегъ-тъ Ноевъ сѣднѫ, Быт. 8; 4. Единъ Американскый пѫтникъ, който въ год. 1831 посѣти тѫзи планинѫ, описва іѫ както слѣдва:

"Ный минѫхмы близо до полы-тѣ на тѫзи великѫ планинѫ, която ся нарича отъ Арменцы-тѣ Масисъ, а отъ Европейцы-тѣ въобще Араратъ. Тя състои отъ два върха, отъ които единъ-тъ е доста повысокъ отъ другый-тъ, и е съединена съ едно бърдо планины които ся простиратъ къмъ сѣверозападъ. Отъ Нахчеванъ, на отстояніе най-малко отъ 100 мили къмъ юго-истокъ, тя ся види като единъ безмѣренъ уединенъ конусъ, твърдѣ правиленъ, който ся въздига

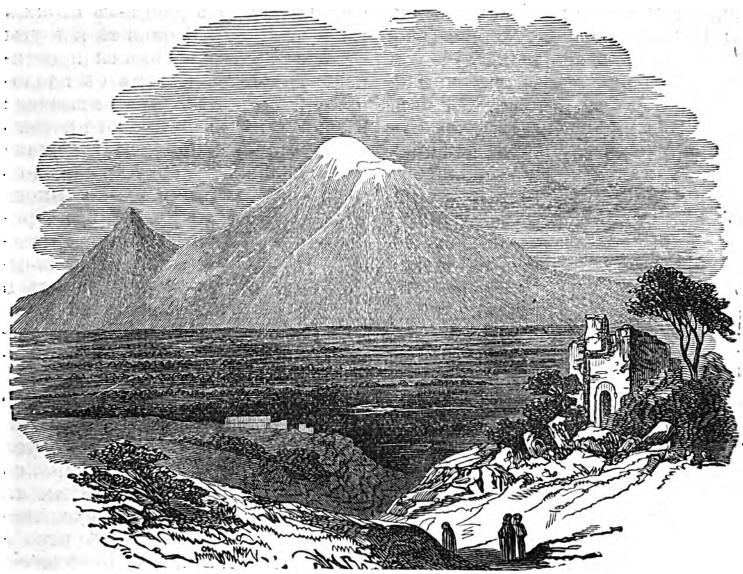

ГОРА-ТА АРАРАТЪ.

отъ долинѫ-тѫ на Араксъ. За высочинѫ-тѫ ѝ ся казва да е 16,000 крака. Вынагышни-тѣ снѣгове на върхъ-тъ ѝ нѣкога образуватъ грамадны валяцы, които ся събарятъ по неѭ съ единъ шумъ подобенъ на землетресеніе. Когато ный ѭ видѣхмы, тя бѣ побѣляла отъ снѣгъ до само-то си подножіе. И навѣрно нито между планины-тѣ Араратскы или Арменскы, въобще, нито между всичкы-тѣ другы които сьмь виждалъ има друга подостойна по величіе-то си за да пріеме ковчегъ-тъ Ноевъ."

Планина-та Араратъ быде посѣтена въ 1829 отъ едного пѫтника, който слѣдъ много опытванія достигнѫ до върхъ-тъ ѝ, който е повече отъ 17,200 крака надъ морско-то равнище. Въ неѭ има слѣды отъ волканическо дѣйствіе, и въ 1840 бѣ потресена отъ едно злощастно землетресеніе.

Арва, прадѣдъ Енаковъ, и основатель-тъ на Хевронъ, на който старо-то име бѣ градъ-тъ на Арвѫ, Іис. Нав. 15; 13.

Арвадъ, единъ Финикійскый градъ, върху едно канаристо островче при устіе-то на рѣкѫ-тѫ Елевѳеръ, 22 мили къмъ сѣверъ отъ Триполисъ. Той сега ся нарича Руадъ, и е само една развалина. Арвадци-тѣ сѫ държали и ближно-то приморіе. Тѣ бѣхѫ потомци Ханаанови, Быт. 10; 18. 1 Лѣт. 1; 16; и бѣхѫ отлични мореплаватели, Іез. 27; 8, 11.

Арговъ, единъ градъ въ Васанъ, въ наслѣдіе-то на Манассіево-то племе, къмъ истокъ отъ Іорданъ; такожде и страна-та около него. Тази послѣдня-та бѣше твърдѣ плодоносна, и съдържаваше нѣкога 60 града заобыколены съ стѣны, които быдохѫ прѣвзѣти отъ Іаира сынъ-тъ Манассіинъ, и наречени по негово-то име, Втор. 3; 4, 13, 14. 3 Цар. 4; 13.

Ареопагъ, *(хълмъ Марсовъ)*, мѣстото на старо-то и почтенно-то вър-

ховно сѫдилище въ Аѳинѫ, Дѣян. 17; 19—34. Това сѫдилище быде съставено отъ почтенны и беспорочны бывши градоначалницы, и тѣхны-тѣ умны и праведны прѣсѫды го направихѫ да ся слави и отвѫдъ границы-тѣ на Грьціѭ. Число-то и власть-та на сѫдницы-тѣ ся промѣняваше много отъ врѣме на врѣме. Тѣ дьржахѫ засѣданія-та си нощя; сѫдяхѫ виновны-тѣ за убійства-та, нечестія-та и безнравія-та; наказвахѫ за всякаквы пороцы, въ които ся вчисляваше и лѣность-та; награждавахѫ или спомагахѫ на добродѣтелны-тѣ; и бывахѫ особенно внимателни къмъ хулы-тѣ противъ богове-тѣ, и къмъ извръшваніе-то на священны-тѣ тайнства. Дѣло-то на Павла, прочее, трѣбваще да ся яви прѣдъ тѣхъ, защото той искаше да истрѣби идолопоклонство-то имъ, и да възстанови Христіанство-то. Библейска-та историія, обаче, описва едно беспоредно движеніе отъ народъ-тъ. Като слушахѫ Павла че проповѣдва изъ день въ день на тържище-то, любомудри-тѣ и любопытни-тѣ Аѳинейци го заведохѫ единъ день на ближній-тъ хълмъ, за да чуѭтъ по-напълно и по-тихо ученіе-то му. Положеніе-то на Павла въ този случай бѣше наистинѫ извънредно. Въ дворъ-тъ стояхѫ Епикурейци-тѣ, Стоици-тѣ и другы философи; около тѣхъ ся простираше градъ-тъ, пъленъ съ идолопоклонницы и тѣхны-тѣ храмове; и малко нѣщо къмъ юго-истокъ ся издигаше стрьмна-та высочина на Акрополь, върху равный-тъ върхъ на който е имало много великолѣпны зданія. Всрѣдъ Ареопагъ-тъ, Павелъ изложи грѣхъ-тъ и глупость-тѫ на идолопоклонство-то съ таквѫзи смѣлость и силѫ, щото никой нищо не може да му отговори, и нѣкои си быдохѫ прѣобърнѫти въ Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ.

АРЕОПАГЪ И АКРОПОЛИСЪ ВЪ АѲИНѪ.

Арета, име-то на много царіе на сѣверо-западнѫ Арабіѭ. Единичкый-тъ за когото ся споменува въ Писаніе-то ожени дъщерѭ си за Ирода Антипѫ; но понеже тя быде напустнѫта отъ Ирода, Арета направи бой противъ него и разби войскѫ-тѫ му. Вслѣдствіе на това, императоръ-тъ Тиверій заповѣда на Вителія, тогавашный-тъ Сирійскый проконсулъ, да направи брань противъ Арабскый-тъ царь, и да го докара живъ или мъртъвъ въ Римъ. Но додѣ Вителій да ся приготви за бой, той ся извѣсти за смърть-тѫ на Тиверія, 37 год. слѣдъ Р. Х.; слѣдъ това той тутакси повыка назадъ войскѫ-тѫ си, распрати гы въ зимны-тѣ жилища и тогава напустнѫ областъ-тѫ. Арета ся въсползувалъ отъ тойзи случай, направилъ едно нападеніе и завладѣлъ Дамаскъ, върху който опрѣдѣлилъ единъ управитель или областоначалникъ, който на 39 г. слѣдъ Р. Х. чрѣзъ побужденіе-то на Евреи-тѣ, ся опыта да тури Павла въ тъмницѫ, 2 Кор. 11; 32. Сравни Дѣян. 9; 24, 25.

Аримаѳея, или **Рама** (двойственно, Рамаѳаимъ), единъ градъ отъ който дойде Іосифъ съвѣтникъ-тъ, въ новый-тъ гробъ на когото тѣло-то Іисусово быде положено, Мат. 27; 57. Іоан. 19; 38.

Ный ся учимъ отъ Евсевія и Іеронима че тойзи градъ е былъ близо до Лиддѫ, единъ градецъ 24 мили къмъ сѣверо-западъ отъ Іерусалимъ. Той въобще ся мыслилъ че е былъ положенъ при сегашный-тъ Рамла, единъ градецъ близо до Лиддѫ съ 3,000 жители, въ който градецъ пѫть-тъ отъ Египетъ за Сиріѭ крьстосува пѫть-тъ отъ Іерусалимъ за Іоппіѭ. Но вѣроятно мѣстоположеніе-то му трѣбва да ся търси нѣколко мили къмъ истокъ отъ Лиддѫ, по хълмове-тѣ които окружаватъ поле-то на Саронъ. Първа-та книга Маккавейска, 11; 34, говори за него като прѣнесенъ заедно съ Лиддѫ, отъ Самаріѭ въ Іудеѭ, и за това може Лука да го нарича Іудейскый градъ, Лук. 23; 51. Нѣкои сѫ мыслили да е былъ на сѫщо-то мѣсто на което е Рама, на горѫ-тѫ Ефремъ, мѣсторожденіе-то и жилище-то на пророкъ Самуила. То ся е наричало още Рамаѳаимъ-софимъ, 1 Цар. 1; 1, 19, отъ което име дума-та Аримаѳея лесно ся произвожда. Виж. **Рама.**

Аристархъ, единъ Солунянинъ, вѣренъ сътрудникъ на Павла, Дѣян. 20; 4. 27; 2. Филим. ст. 24. Животъ-тъ му бѣ въ опасность въ мятежъ-тъ въ Ефесъ, подбуденъ отъ златари-тѣ, Дѣян. 19; 29; но като избѣгнѫ отъ тамъ, той продължаваше да ходи съ Павла, и бѣ затворенъ съ него въ Римъ, Кол. 4; 10.

Аріилъ *(левъ Божій)*, единъ отъ главны-тѣ человѣцы на Ездрѫ, Езд. 8; 16. Тази дума ся употрѣбява въ 2 Цар. 23; 20. 1 Лѣт. 11; 22, като едно описаніе или можебы като едно домородно име на двама Моавцы подобны на левъ. Въ другъ единъ смыслъ, Іезекіиль іѭ отдава на олтарь-тъ Божій дѣто дума-та Аріилъ е прѣведена *жъртвенникъ*, Іез. 43; 15, и Исаія іѭ отдава на Іерусалимъ, като огнище върху което и всесъжженія-та и непріятели-тѣ Божіи ще бѫдѫтъ изгорени, Иса. 29; 1, 2, 7. Виждь още Быт. 49; 9.

Аріохъ, I., царь Елласарскый, и съюзникъ Ходоллогоморовъ, Быт. 14; 1.

II. Единъ началникъ на тѣлохранители-тѣ на Навуходоносора, Дан. 2; 14.

Армагеддонъ *(планина на Магеддонъ)*, едно мѣсто споменѫто въ Отк. 16; 16. Магеддонъ е единъ градъ на поле-то при полы-тѣ на горѫ-тѫ Кармилъ, който е былъ мѣсто на много кръвопролитія. Отъ това мѣсто-то, дѣто Богъ ще събере свои-тѣ непріятели за погубленіе, ся нарича въ горній-тъ стихъ Армагеддонъ.

Арнонъ, една рѣка която истича изъ планины-тѣ къмъ истокъ отъ Мъртво-то море, въ което ся втича. Тя сега ся нарича Моджебъ, и въ старо врѣме е раздѣляла земи-тѣ на Моавцы-тѣ отъ земи-тѣ на Аммонцы-тѣ, Аморрейцы-тѣ, и Рувимцы-тѣ, Числ. 21; 13. Іис. Нав. 13; 16. Тя тече прѣзъ единъ дѫлбокъ долъ съ сѫщо-то име. Единъ пѫтникъ, като пристигнѫлъ до развалины-тѣ на Ароиръ, които лежатъ при край-тъ на стръмнинѫ-тѫ покрай коіѭто Арнонъ тече, казва: "Оттука една пѫтека води на доло до рѣкѫ-тѫ. Изгледъ-тъ който Моджебъ прѣдставя е твърдѣ забѣлѣжителенъ. Отъ тѣсный-тъ долъ, прѣзъ който тече рѣка-та, стръмни-тѣ брѣгове ся издигатъ до еднѫ голѣмѫ высочинѫ, тъй щото, когато ся гледа отгорѣ, долъ-тъ ся види като еднѫ дълбокѫ безднѫ, станѫла отъ нѣкое ужасно землетресеніе, въ коіѭто ся види че е невъзможно да ся слѣзе до дъно-то. Разстояніе-то отъ край-тъ на еднѫ-тѫ стръмнинѫ право до край-тъ на противоположнѫ-тѫ е около двѣ мили.

Рѣка-та лѣтѣ почти прѣсѫхнува; но въ дъждовны-тѣ врѣмена тя има много водѫ.

Ародъ, единъ источникъ при

Іезраель въ горж-тж Гелвуѐ, Сжд. 7; 1. 2 Цар. 23; 25.

Ароиръ, I., единъ старъ градъ на сѣвернж-тж странж на Арнонъ, въ южнж-тж границж на племето Рувимово, Втор. 2; 36. 4; 48. Іис. Нав. 13; 9. Той бѣ въ владѣніе-то на Аморрейцы-тѣ, Іис. Нав. 12; 2, но ся види да е паднжлъ по-сетнѣ въ ржцѣ-тѣ на Моавцы-тѣ, Іер. 48; 19. Виж. **Арнонъ.**

II. Единъ градъ въ земіѭ-тж на племе-то Гадово, вѣроятно къмъ истокъ отъ Раввж-Аммонъ, Іис. Нав. 13; 25, и може да е былъ на потокъ-тъ Явокъ, 2 Цар. 24; 5. Той ся споменува въ Сжд. 11; 33.

III. Единъ Іудинъ градъ, на който Давидъ прати подароцы, 1 Цар. 30; 28. 1 Лѣт. 11; 44. Останкы отъ него сж ся намѣрили около 16 мили къмъ югозападъ отъ Хевронъ.

Аромати. Употрѣбленіе-то на ароматы бѣше общо между Евреи-тѣ и источны-тѣ народы въобще, прѣди още Грьци-тѣ и Римляни-тѣ да знаяхж за тѣхъ. Моисей тоже говори за художество-то на мироварецa и описва съставъ-тъ на два вида ароматы, отъ които единый-тъ трѣбваше да ся принася на Бога въ златныя олтарь, Исх. 30; 34—38, и другый-тъ да ся употрѣбява за помазваніе на първосвященника и синове-тѣ му, на скыніѭ-тж и на сждове-тѣ употрѣбяваны за божественнж службж, Исх. 30; 23—33. Евреи-тѣ употрѣбявахж тоже ароматы за балсамосваніе на умрѣлы-тѣ. Не ся знае точно какви сж были тѣзи аромати; въ Іоан. 19; 39 ся споменуватъ само смирна и алой като вещества съ каквыто балсамосали тѣло-то на Іисуса Христа. Виж. **Балсамосваніе и Помазаніе.**

Аросехъ на Язычницы-тѣ, единъ градъ на сѣверъ въ Ханаанъ, дѣто прѣбывавалъ войвода Сисера, Сжд. 4; 2, 13, 16. Развалины-тѣ на този градъ ся намѣрили сега на единъ высокъ хълмъ при рѣкж-тж Кишонъ.

Арранъ. Арранъ, най-старый-тъ сынъ на Θарж, братъ-тъ на Аврама, и родитель-тъ на Лота, Мелхж и Іесхж. Арранъ умрѣлъ прѣди бащж си Θарж, Быт. 11; 26—31.

Артаксерксъ *(великъ царь)*, името или названіе-то на нѣколко Персійскы царіе. I. То ся дава въ Езд. 4; 7—24, на Смердиса Вълхвъ-тъ, който похыти прѣстолъ-тъ слѣдъ смърть-тж на Камбиза, 522 прѣди Р. Х., като показваше себе си че е Смердисъ, сынъ Кыровъ, когото Камбизъ бѣше умъртвилъ. Той, подбуденъ отъ Реума употрѣби власть-тж си да спре създижданіе-то изново на храмъ-тъ. Той быде убитъ, слѣдъ осммѣсечно царуваніе, и наслѣденъ отъ Дарія, сынъ-тъ Истасповъ.

II. Царь-тъ съ това име споменжтъ въ Езд. гл. 7, е по-вѣроятно Артаксерксъ Дългоржкый, сынъ и наслѣдникъ Ксерксовъ, който ся въцари 464 прѣди Р. Х., и умрѣ 425 прѣди Р. Х., слѣдъ 39 годишно тихо царуваніе. Въ седмж-тж годинж на царуваніе-то му, Ездра заведе вторж дружинж отъ Еврейскы плѣнницы въ Іерусалимъ. Въ двадесетж-тж годинж на Артаксеркса Дългоржкый-тъ, Неемія быде пратенъ въ Іерусалимъ като управитель, Неем. 2; 1. 5; 14, и пр.

Артема, или **Артемъ**, единъ сътрудникъ Павловъ, Тит. 3; 12. Едно старо прѣданіе казва че той послѣ станалъ епископъ въ Листра.

Артемида, или Діана, една прочута богыня у Римляны-тѣ и Грьцы-тѣ, и едно отъ тѣхны-тѣ дванадесеть върховны божества. На небе-то тя ся именувала Луна (мѣсецъ), на земіѭ-тж Діана. Старовrѣменни-тѣ сж прѣдставлявали тжзи богыніѭ съ полумѣсецъ на главж-тж ѝ, съ лжкъ въ ржкж, и облѣчена въ ловечкж дрехж, защото тѣ вѣрвали че тя владѣе горы-тѣ и ловъ-тъ. За Діанж сж казвали че тя была дъщеря на Юпитера отъ Латонж, и близначна

сестра на Аполлона. Ефесска-та Артемида, подобно на Сидонскѫ-тѫ богынѭ Астартѫ, ся види да ся е славила отъ поклонницы-тѣ си съ нечисты обряды и съ вълшебны таинства, Дѣян. 19; 19. Нейнъ-тъ образъ, за който прѣданіе-то казвало че Юпитеръ го спуснѫлъ отъ небе-то, ся види да е былъ единъ дървенъ остръ въ дъно-то пьнь, съ женскы грѫди вдѫлбаны върху него и покрыты съ множество цицкы, съ еднѫ коронѫ въ видъ на огражденіе на главѫ-тѫ, и съ двѣ-тѣ ѝ рѫцѣ опрѣны на жезлы. Този образъ ся е спазвалъ отъ най-стары-тѣ врѣмена, и народъ-тъ е гледалъ на него съ страхопочитаніе.

Храмъ-тъ на тѫзи богынѭ е былъ слава-та на Ефесъ. Той е былъ 425 крака на дължинѫ, 220 на ширинѫ, съ 127 стълпа отъ бѣлъ мраморъ, отъ които всѣкой е былъ 60 крака высокъ. Той е былъ съграденъ въ 220 годины. Съкровища-та му сѫ были безмѣрны. Този храмъ е былъ едно отъ седмь-тѣ чудеса на свѣтъ-тъ. Въ сѫщѫ-тѫ годинѫ когато ся родилъ Александръ Великый, 356 г. прѣди Р. Х., нѣкой си Иростратъ за да обезсмърти име-то си изгорилъ храмъ-тъ до само-то му основаніе, но той е былъ въздигнѫтъ изново и даже много по-великолѣпно. Онѣзи "сребърны храмчета на Артемидѫ," които Димитрій и другы-тѣ златари сѫ правяли, може бы да сѫ были малкы храмчета за домашно употрѣбленіе, и за продань на пѫтницы и посѣтители. Стары-тѣ Ефесскы монеты прѣдставятъ храмъ-тъ и статуѭ-тѫ на Артемидѫ, съ единъ Грьцкый надписъ, който значи "На Ефесчаны-тѣ," Дѣян. 19; 28, 34, 35.

Арукеяни, потомци на Ханаана, отъ Сидонскый-тъ клонъ, който насели единъ градъ нареченъ Арка, при сѣверозападнѫ-тѫ полѫ на горѫ-тѫ Ливанъ, Быт. 10; 17. 1 Лѣт. 1; 15. Развалины-тѣ на Аркѫ сѫ были открыты отъ Буркхардта и другы около 14 мили на сѣвероистокъ отъ Триполисъ.

Арфадъ, единъ Сирійскый градъ споменѫтъ заедно съ Емаѳъ, 4 Цар. 18; 34. 19. Иса. 10; 9 36; 19, и съ Дамаскъ, Іер. 49; 23. Мѣстоположеніе-то му е неизвѣстно.

Арфаксадъ, сынъ Симовъ, роденъ двѣ годины слѣдъ потопъ-тъ, Быт. 10; 22. 11; 10. Седмь рода го послѣдвахѫ прѣди Авраама; той обаче живѣ до слѣдъ прѣселеніе-то Авраамово въ обѣтованнѫ-тѫ земѭ и освобожденіе-то на Лота отъ четыри-тѣ царіе. Той умрѣ въ 1908-тѫ год. прѣди Р. Х., на възрастъ 438 годины.

Архангелъ, Тази дума е употрѣбена само два пѫти въ Библіѭ-тѫ, 1 Сол. 4; 16. Іуд. ст. 9. Въ тойзи послѣдній-тъ стихъ, тя ся отдава на Михаила, който, въ Дан. 10; 13, 21. 12; 1, ся описва като да е ималъ особеннѫ грыжѫ за Еврейскый-тъ народъ, и въ Отк. 12; 7—9, като прѣдводитель на еднѫ ангелскѫ войскѫ. Чинъ-тъ и службы-тѣ които ся отдаватъ на Михаила до толкова сѫ прѣвъзнесени, щото мнозина мыслятъ подъ това име да ся разумѣва Мессія.

Архелай, сынъ на Ирода Великаго, отъ женѫ му Малѳакѫ, Самарянкѫ-тѫ. Той бѣ въспытанъ съ брата си Антипѫ въ Римъ, и слѣдъ бащинѫ-тѫ си смърть быде поставенъ *областоначалникъ* или *четверовластникъ* надъ Іудеѭ, Идумеѭ, и Самаріѭ, освѣнь градове-тѣ Газѫ, Гадарѫ, и Хиппо; оттова ся казва за него да е *царувалъ*, Мат. 2; 22. Въ тойзи стихъ ся подразбира че той е наслѣдилъ мѫчителско-то и жестоко-то расположеніе на бащѫ си; и исторія-та ни казва че като ся е наслаждавалъ съ власть-тѫ си 10 годины, той е былъ обвиненъ прѣдъ императоръ-тъ по причинѫ на жестокости-тѣ си, и заточенъ въ Віеннъ градъ при рѣкѫ-тѫ Рона, въ Галліѭ, дѣто е умрѣлъ.

Архиппъ, поздравенъ отъ Павла като неговъ "сподвижникъ" Филим. 2, и пріелъ наставленія отъ него да испълни службѫ-тѫ си въ Колоссѫ, Кол. 4; 17.

Аръ, нареченъ още Равва, столица-та на Моавъ, Числ. 21; 28. Втор. гл. 2 Иса. 15; 1. Мѣстоположеніе-то му, и до сега наречено Равва, ся намира върху единъ хълмъ около 15 мили къмъ истокъ отъ Мъртво-то море, и къмъ югъ отъ Арнонъ, на полопѫть отъ между него и Кыръ Моавскый.

Аса, третій царь Іудинъ слѣдъ Соломона. сынъ и наслѣдникъ Авіевъ, 3 Цар. 15; 8. Той ся въцари 956 прѣди Р. Х., и царува 41 годины въ Іерусалимъ. Първы-тѣ годины на царуваніе-то му бѣхѫ доста мирны и благоденственны. Той установи пакъ чисто-то поклоненіе на Бога; той изгони онѣзи които обесчестявахѫ себе си за въ честь на лъжливы-тѣ си богове; той очисти Іерусалимъ отъ срамотны-тѣ обычаи въ поклоненіе-то на идолы-тѣ; и лиши майкѫ си отъ службѫ-тѫ и достоинство-то ѝ като царицѫ, защото тя въздигнѫ единъ идолъ на Астартѫ. Въ единадесетѫ-тѫ годинѫ на царуваніе-то му, Богъ му даде побѣдѫ надъ голѣмѫ-тѫ войскѫ на Зарѫ Еѳіопянинъ-тъ; и пророкъ Азарія го насърдчи да продължава дѣло-то си на прѣобразованіе-то. И при всичко това, когато Вааса, царь-тъ Израилевъ, ся въспротиви на само-то това дѣло, той потърси помощь не отъ Бога, но отъ язычническѫ-тѫ Сиріѭ. Въ послѣдни-тѣ годины на животъ-тъ му, болесть го хванѫ въ нозѣ-тѣ му, и Писаніе-то го укорява за дѣто въ болесть-тѫ си той не потърси Господа но лѣкари-тѣ, 2 Лѣт. 16; 12. При всичко това, царуваніе-то му бѣ, въобще, едно отъ най-благополучны-тѣ за Іудѫ, и Библія-та повторително прѣпорѫчва благочестіе-то му като единъ добръ примѣръ, 3 Цар. 22; 43. 2 Лѣт. 20; 32. 21; 12. Обрядъ-тъ на погребеніе-то му ся тържествува съ особенно великолѣпіе. Между Асѫ и Ваасѫ е имало вражда и борба прѣзъ всичкый-тъ имъ животъ, както между Ровоама и Израиля, 3 Цар. 15; 6, 16.

Асаилъ, сынъ на Давидовѫ-тѫ сестрѫ Саруіѭ, и братъ Іоавовъ; единъ отъ Давидовы-тѣ 30 юнацы, и бѣ твърдѣ лекъ на тичаніе; той быде убитъ отъ Авенира, въ бой-тъ на Гаваонъ, 2 Цар. 2; 18, 23.

Асаренанъ *(село-то на кладенецъ)*, прѣдѣлъ на обѣтованнѫ-тѫ земіѭ, Числ. 34; 9, 10. Іез. 47; 17. 48; 1. Едни мыслятъ да е мѣсто-то *Курветеинъ*, 60 мили къмъ истокъ-северо-истокъ отъ Дамаскъ, дѣто ся намиратъ голѣми кладенци, испочупени стълпове, и другы развалы; другы казватъ че е *Аіунъ-ед-Дара*, кладенецъ въ срѣдоточіе-то на срѣдніѭ-тѫ веригѫ на Срѣщу-Ливанскы-тѣ планины.

Асаръ-Аддаръ *(село на величіе)*, Числ. 34; 4, Іис. Нав. 15; 3; Аддаръ, на западъ отъ Кадисъ-варни, и възъ единъ рѫтъ между Ханаанъ и пустыніѭ-тѫ; днесь *Аинъ-елъ-Кудейратъ.*

Асаръ-Суалъ *(село или ограда на чакалы-тѣ)*, градъ въ южнѫ Іудѫ; по-напоконъ даденъ въ наслѣдіе на Симеона, Іис. Нав. 15; 28. 19; 3. 1 Лѣт. 4; 28, и изново населенъ слѣдъ плѣненіе-то, Неем. 11; 27. Повечето старинари мыслятъ че той захващалъ мѣсто-то на днешныя "*Савее*," между Виръ-Савее и Молада. Развалины-тѣ сѫ на еднѫ высокѫ скалѫ; една стѣна огражда това мѣсто и оправдава име-то му Асаръ *(ограда)*.

Асаръ-Суса, или **Асаръ-Сусимъ** *(село на коніе-тѣ)*, Симеоновъ градъ, въ южный-тъ прѣдѣлъ на Іудѫ, Іис. Нав. 19; 5. 1 Лѣт. 4; 31.

Асафъ, I. *(събиратель)*, единъ знаменитъ пѣвецъ и свирецъ въ врѣме-то на Давида, и единъ отъ водители-тѣ на музикѫ-тѫ въ храмъ-тъ, 1 Лѣт. 16; 5. 25; 1, 2.

Тази служба ся види да е была наслѣдственна въ домородіе-то му, Неем. 7; 44. 11; 22. Той ся нарича още гледачь въ 2 Лѣт. 29; 30; и негово-то име ся намира въ заглавіе-то на 12 Псалмы, сир. 50, 73—83; Виж. **Музика.**

II. Памятописецъ-тъ на царь Езекыіѧ, 4 Цар. 18; 18. Иса. 36; 3.

III. Стражъ-тъ на царско-то бранище (куріѧ) подъ Артаксеркса, Неем. 2; 8.

Асенафаръ, когото Ездра нарича "великъ и славенъ," и подъ заповѣдь-тѫ на когото владѣнія-та на десеть-тѣ племена ся населихѫ отъ прѣселенцы доведены изотвѫдъ рѣкѫ-тѫ Евфратъ, 4 Цар. 17; 24. Езд 4; 10. Нѣкои мыслятъ че той е былъ сѫщій-тъ Есараддонъ, а другы Салманасаръ; вѣроятно той не е былъ царь, но единъ министръ проводенъ отъ Ассирійскый-тъ царь за тѫзи службѫ.

Асенейци, едно Ханаанско племе, което вѣроятно е обытавало не далечь отъ Ливанскы-тѣ горы, Быт. 10; 17. 1 Лѣт. 1; 15.

Асенеѳа, дъщеря на Потифера, Иліополскый-тъ жрецъ или князь; дадена отъ Фараона на Іосифа за женѫ, за да увеличи честь-тѫ и силѫ-тѫ на высокѫ-тѫ му службѫ. Тя бѣ майка на Ефрема и на Манассія, Быт. 41; 45. 46; 20.

Асима, едно божество обожавано отъ Емаѳскы-тѣ мѫжіе, които бѣхѫ ся населили въ Самаріѧ, 4 Цар. 17; 30.

Асироѳъ, становище на Израиляны-тѣ, далечь около петь дни пѫть отъ Синайскѫ-тѫ горѫ, Числ. 11; 35. Тамо тѣ останѫли повече отъ еднѫ седмицѫ, Числ. 12.; послѣ отишли и расположили станъ въ пустыніѧ-тѫ Фаранъ, близо до Ханаанскы-тѣ прѣдѣлы, Числ. 12; 16. 13; 26. Втор. 1; 19—21.

Асиръ, осмый-тъ сынъ на Іакова и вторый-тъ на Зелфѫ, Быт. 30; 13. 35; 26. Когато влѣзохѫ Израиляни-тѣ въ Ханаанъ, племе-то Асирово бѣ пето-то по редъ-тъ, което имаше 53,400 душы. Асирово-то наслѣдіе бѣ покрай приморіе-то, като имаше Ливанъ и Сидонъ на сѣверъ, Кармилъ и племе-то Иссахарово на югъ, и Завулоново-то и Неѳѳалимово-то на истокъ. То бѣ изобилно съ жито, вино, дървено масло, и съ руды, Быт. 49; 20. Втор. 33; 24, 25. Колко е обемало отъ Финикійско-то приморіе е неизвѣстно, Іис. Нав. 19; 25, 28; но Асирови-тѣ сынове не бѣхѫ възможни да изгонятъ Ханаанцы-тѣ, и живѣяхѫ отчасти измежду тѣхъ, Сѫд. 1; 31, 32. За тѣхъ ся споменува честно въ исторіѧ-тѫ на Давида, 1 Лѣт. 12; 36, и на Езекыіѧ, 2 Лѣт. 30; 11.

Аскалонъ, единъ градъ въ земіѧ-тѫ на Филистимцы-тѣ, между Азотъ и Газѫ, върху брѣгъ-тъ на Срѣдиземно-то море. Слѣдъ смърть-тѫ на Іисуса Навина, племе-то Іудино прѣвзе Аскалонъ; но той попослѣ станѫ едно отъ 5-тѣ войводства принадлежащы на Филистимцы-тѣ, Сѫд. 1; 18. 1 Цар. 6; 17. Единъ пѫтникъ описва така настояще-то му състояніе: "Аскалонъ бѣ една отъ най-горделивы-тѣ области Филистимскы; но сега нѣма ни единъ житель отвѫтрѣ стѣны-тѣ му; и пророчество-то на Захарія е испълнено: 'Царь-тъ ще погыне отъ Газѫ, и Аскалонъ нѣма да ся насели,' Зах. 9; 5.

Асоръ, I. Единъ главенъ градъ на сѣверъ въ Ханаанъ, на който царь-тъ Іавинъ съ съюзнѫ-тѫ си войскѫ ся порази отъ Іисуса Навина, Іис. Нав. 11; 1—13. Асоръ пакъ ся въздигнѫ и до едно врѣме управители-тѣ му угнетявахѫ Израиляны-тѣ, но послѣ ся покори отъ Варака, укрѣпи ся отъ Соломона, и останѫ подъ Израилскѫ-тѫ власть до нашествіе-то на Ѳеглаѳъ-Феласара, Іис. Нав. 19; 36. Сѫд. 4; 2. 3 Цар. 9; 15. 4 Цар. 15; 29. Асоръ не бѣ далечь отъ езеро Меромъ.

II. Една область въ Арабіѧ, коіѧто опустоши Навоходоносоръ,

Іер. 49; 28—33. Тази область сега е неизвѣстна.

III. Градове на Іудино-то и Веніаминово-то потомство, Іис. Нав. 15; 23. Неем. 11; 13.

Аспидъ (Евр. *Пеѳенъ*) единъ видъ змія, на коіѭто отрова-та дѣйствува толкова силно щото произвожда смьрть въ нѣколко минуты, безъ да може да ся исцѣли. За него ся казва че е твьрдѣ малъкъ, не повече отъ единъ кракъ на дължинѫ. Той ся споменува често отъ древни-тѣ списатели; но по такъвъ единъ неопрѣдѣленъ начинъ, щото е невъзможно да ся докаже точно видъ-тъ му. Той ся споменува въ Втор. 32; 33. Іов. 20; 14; 16. Псал. 58; 4. 91; 13. Иса. 11; 8. Рим. 3; 13. Единъ пѫтникъ описва пустыніѭ-тѫ къмъ югъ отъ Іудѫ като изобилнѫ и до днесь съ аспиды и другы зміи.

Единъ видъ змія, споменуванъ въ Быт. 49; 17 подъ име аспида (Евр. *шефифонъ*), вѣроятно е *рогата-та змія.*

Ассирія, една знаменита земя и държава, която е зѣла име-то си отъ Ассура, вторый-тъ сынъ Симовъ, който ся засели въ неіѭ, Быт. 10; 22. Въ Библіѭ-тѫ име-то Ассирія ся употрѣбява съ три различны значенія; именно:

1. Ассирія *древня* и *собственна* е была къмъ истокъ отъ Тигръ, между Арменіѭ, Сусіанѫ, и Мидіѭ, и види ся да е обемала шесть-тѣ области споменѫты отъ Птоломея. Тя е страна-та която повече-то обема сегашный-тъ Кюрдистанъ и Мосулскый-тъ пашалѫкъ. Ниневія, столица-та ѝ, е была положена въ най-плодоноснѫ-тѫ отъ тѣзи области; и дума-та Ассирія, въ най-тѣсный-тъ ѝ смыслъ, е означавала нѣкога само тѫзи область.

2. По общо, Ассирія значи Ассирійско-то царство, което е заключавало Вавилоніѭ и Месопотаміѭ, и което ся е простирало до Евфратъ. И за това Исаія употрѣбява тѫзи рѣкѫ като да прѣдставя тѫзи державѫ, Иса. 7; 20. 8; 7.

3. Слѣдъ съсыпваніе-то на Ассирійскѫ-тѫ державѫ, име-то ся продължаваше да ся отдава на онѣзи земи които сѫ были попрѣди подъ нейно-то владѣніе, именно, на Вавилоніѭ, 4 Цар. 23; 29. Іер. 2; 18, и на Персіѭ, Езд. 6; 22, дѣто Дарій такожде е нареченъ Ассирійскый царь.

Древня-та история на Ассиріѭ е много тьмна. Ный знаемъ, обаче, отъ священнѫ-тѫ исторіѭ че тя е была силна държава. Израиль е былъ подчиненъ отъ едного отъ нейны-тѣ царіе въ врѣме-то на Сѫдіи-тѣ, и прѣзъ царуваніе-то на царіе-тѣ му той ся е страхувалъ непрѣстанно отъ Ассирійскѫ-тѫ силѫ. Фулъ, Ассирійскый царь, нападнѫ на Израиля въ царуваніе-то на Манаима. Ѳеглаѳъ-ѳеласаръ помогнѫ на Ахаза противъ еднѫ съюзнѫ войскѫ събранѫ отъ Сиріѭ и отъ 10-тѣ племена. Салманасаръ нападнѫ на Израиля, побѣди Осіѭ и го принуди да му плаща годишенъ данъкъ. Осія обаче, като желаеше да отхвърли иго-то, опыта ся да направи съюзъ съ Египетъ, и отказа да плати данъкъ-тъ. Като ся извѣсти за това тайно намѣреніе на Израилскый-тъ князь, Салманасаръ пакъ нападнѫ на Израиля, подчини Самаріѭ, тури царь-тъ ѝ въ оковы, и прѣсели жители-тѣ ѝ въ Мидіѭ, и съ това унищожи отдѣлно-то царство на 10-тѣ племена. Три-тѣ племена, заселены на истокъ отъ Іорданъ, бѣхѫ вече заведени въ Мидіѭ отъ Ѳеглаѳъ-ѳеласара, когато той опустоши Израиля за да избави Ахаза и Іудино-то царство. Сеннахиримъ, Ассирійскый-тъ царь дойде въ Іудѫ съ еднѫ силнѫ войскѫ въ царуваніе-то на Езекыѭ, но быде чудесно поразенъ. Есараддонъ, неговый сынъ и наслѣдникъ, опустоши Іудѫ въ врѣме-то на Манассіѭ, и закара побѣденый-тъ

владѣтель въ вериги въ Вавилонъ. Слѣдъ това врѣме Ассирійска-та държава изведнъжъ отпаднѫ, и послѣдній-тъ й царь бѣ изнеженный-тъ Сарданапалъ, Числ. 24; 22. Столица-та й бѣ една отъ най-прочуты-тѣ на источный-тъ свѣтъ. Виж. **Ниневія.** Но царство-то паднѫ най-послѣ въ ръцѣ-тѣ на Мидяны-тѣ, които го раздѣлихѫ съ Вавилоняны-тѣ.

Асисъ, проходъ-тъ на близо до Енъ-гадди, прѣзъ който Моавяни-тѣ и Аммонци-тѣ възлѣзохѫ отъ къмъ брѣгове-тѣ на Мрьтво-то море, 2 Лѣт. 20; 16. Още Аравяни-тѣ прѣминуватъ прѣзъ този пѫть.

Ассонъ, морско пристанище въ Мизіѭ, срѣщо островъ Лезбосъ на сѣверъ. Тука Павелъ отплува за Митилинъ, Дѣян. 20; 13. Той сега е едно бѣдно село, наречено Бейрамъ.

Ассуиръ, една царска титла (названіе), обща на много Мидійскы и Персійскы царіе споменѫты въ Писаніе-то.

I. Баща-та на Дарія Мидянинъ-тъ, Дан. 9; 1. Най-вѣроятно-то мнѣніе е, че име-то тука означава Астіага, дѣдо на Кыра. Виж. подоло, и **Дарій I.**

II. Споменѫтъ въ Ездр. 4; 6, сынъ-тъ и наслѣдникъ-тъ на Кыра; вѣроятно Камбизъ, който царува 7½ годины отъ 529 прѣди Р. Х.

III. Съпругъ-тъ на Есѳирь, твърдѣ вѣроятно Ксерксъ. Другы-тѣ Персійскы царіе сѫ всичкы-тѣ споменѫти въ Писаніе-то съ собственны-тѣ имъ имена, или поне точно означени; но Ксерксъ не ся споменува, освѣнь подъ това име. Освѣнь това, новы-тѣ издирванія показватъ че Еврейска-та дума за Ассуиръ лесно ся образува отъ Персійско-то име Ксерксъ, понеже това послѣдне-то е испорчено въ Грьцкый-тъ языкъ. Виж. **Естирь.**

Астароѳъ-карнаимъ *(двоерогата Астарта)*, Быт. 14; 5, или просто Астароѳъ, Втор. 1; 4, единъ градъ на Ога, царь-тъ Васанскый, задъ Іорданъ. Туй име е произведено отъ богынѭ-тѫ Астартѫ, на коіѭто кумири-тѣ сѫ ся обожавали тамъ подъ образъ-тъ на еднѫ женѫ украсенѫ съ полумѣсецъ, или съ рогове. Той бѣ въ прѣдѣлы-тѣ на половинѫ-тѫ отъ племе-то Манассіино, Іис. Нав. 13; 31; и бѣ единъ Левитскый градъ, 1 Лѣт. 6; 71. Той ся нарича още Веесѳерѫ, Іис. Нав. 21; 27.

АСТАРТА, ОТЪ ЕДНѪ МОНЕТѪ ТИРСКѪ.

Астарта, една Финикійска богыня, 4 Цар. 23; 13, на коіѭто поклоненіе-то ся въведе между Израиляны-тѣ и Филистимяны-тѣ, 3 Цар. 11; 5, 33. 1 Цар. 7; 3. 31; 10. Тя ся споменува общо заедно съ Ваала, Сѫд. 2; 13. 10; 6. 1 Цар. 7; 4. 12; 10. Друго едно Еврейско име за сѫщѫ-тѫ богынѭ е Ашера. Виж. **Ашера.**

И двѣ-тѣ тѣзи Еврейскы имена когато сѫ употрѣбены въ множ. число, често означаватъ изображенія или истуканы-тѣ на Астартѫ, за които ся казва че сѫ были въздигнѫти, послѣ съборени, разсыпани, и пр. При поклоненіе-то на Астартѫ е имало твърдѣ безсрамна развратность; и общи-тѣ блудницы и отъ два-та пола сѫ ся считали като посвятены на неѭ. Виж. 4 Цар. 23; 7. Сравни Лев. 19; 29. Втор. 23; 18.

Както Ваалъ или Вилъ означава, въ звѣздочетно-то (астрологыческо) баснословіе на Истокъ, мѫжкѫ-тѫ звѣздѫ на щастіе-то, сир. планетѫ-тѫ Юпитеръ; тъй сѫщо и Астарта означава женскѫ-тѫ

звѣздѫ на щастіе-то, сир. планетѫ-тѫ Венерѫ. Колкото за мнѣніе-то че Ваалъ означава слънце-то, и Астарта лунѫ-тѫ, виж. **Ваалъ.** Сравни Іер. 7; 18. 11; 13. 44; 17, 18. Іез. гл. 16.

Астинъ, Персійска-та царица, която бѣ напустнѫта отъ мѫжа й Ассуира (Ксеркса) защото бѣ отрѣкла да ся яви разбулена прѣдъ пирующѧ-тѫ дружинѫ, Есѳ. 1.

Асфеназъ, началникъ-тъ надъ скопцы-тѣ на царя Навуходоносора, който имаше грыжѫ за Даніила и за трима-та му млады другари, и който ся склони, не безъ опасность, да имъ стори милость, Дан. 1; 3—18.

Асханазъ, сынъ Гомеровъ и внукъ Іафеѳовъ, Быт. 10; 3. Земята която ся е населявала отъ потомцы-тѣ му ся споменува въ Іер. 51; 27 съ Минни и Араратъ, области въ Арменіѭ.

Атадъ, единъ Хананеецъ, при тумно-то (харманъ-тъ) на когото едно тържественно оплакваніе станѫ върху мъртво-то тѣло на Іакова, като го носяли отъ Египетъ за Хевронъ, Быт. 50; 10, 11. Виж. **Авелъ-мисраимъ.**

Атароѳъ. Нѣколко мѣста съ това име ся срѣщатъ въ Писаніе-то; едно въ племе-то Іудино, 1 Лѣт. 2; 54; едно или двѣ въ Ефремъ, Іис. Нав. 16; 5, 7. 18; 13, и едно или двѣ въ Гадъ, Числ. 32; 3, 34, 35. Робинсонъ намѣри дири на едно отъ онѣзи въ Ефремъ, върху единъ высокъ хълмъ около 6 мили на сѣверо-западъ отъ Веѳиль.

Атталія, морско пристанище въ Памфиліѭ, при устіе-то на рѣкѫ-тѫ Катарактъ, посѣтено отъ Павла и Варнавѫ като отивахѫ отъ Пергіѭ на Антіохіѭ, Дѣян. 14; 25. И до днесь още ся намѣрватъ много развалины въ околность-тѫ на Атталіѭ.

Ауранъ, Іез. 47; 16. Така ся нарычало едно окрѫжіе, което първо ся простирало на югъ отъ Дамаскъ и на истокъ отъ Тиверіадско-то езеро, а послѣ ся разширило още по къмъ югъ и къмъ истокъ, и въ Римско врѣме ся нарѣкло Ауранитисъ. Развалины-тѣ на много градове, съ Грьцкы надписы, сѫ распрьснѫты сега по Ауранскѫ-тѫ земіѭ.

Афарсахци, и пр. Езд. 4; 9. 5; 6., споменѫти между язычническы-тѣ подданницы на Ассирійскый тъ царь, прѣселены въ Самаріѭ. Афарсяни-тѣ, такожде споменѫти въ Езд. 4; 9, ся считатъ отъ нѣкои тълкователи като Персіяны.

Афекъ *(сила)*, I., единъ градъ въ Ливанъ, назначенъ за племе-то Асирово, Іис. Нав. 13; 4. 19; 30, но не подчиненъ, Сѫд. 1; 31. Мѣстоположеніе-то му ся намира и сега въ горѫ-тѫ Ливанъ, наречено Афка.

II. Единъ градъ на племе-то Иссахарово, въ долъ-тъ на Іезраель, забѣлѣженъ въ боеве-тѣ съ Филистимцы-тѣ, 1 Цар. 4; 1. 29; 1.

III. Единъ градъ 5 мили къмъ истокъ отъ Галилейско-то море, стѣны-тѣ на който паднѫхѫ върхъ 27,000 Сирійцы подъ Венадада, слѣдъ пораженіе-то му отъ Израиляны-тѣ, 3 Цар. 20; 26—34.

Ахаавъ, I., седмый-тъ царь на десеть-тѣ племена Израилевы, който наслѣди бащѫ си Амрія 918 г. прѣди Р. Х., и царува 22 годины. Жена му бѣше Іезавель, дъщеря на Еѳваала, Тирскый-тъ царь, една властолюбива и пристрастна идолопоклонница, чрѣзъ вліяніе-то на коіѧто поклоненіе-то на Ваала и на Астартѫ ся введе въ Израиля. Ахаавъ съгради въ Самаріѭ единъ храмъ на Ваала, и въздигнѫ идолы на Ваала и на Астартѫ; идолопоклонство-то и злина-та страшно ся усилихѫ, и царь-тъ "направи повече за да прогнѣва Господа отколкото всичкы-тѣ царіе които быдохѫ прѣди него." Въ това отстѫпленіе, Богъ прати три-годишнѭ сушѫ и гладъ; и послѣ, на горѫ-тѫ Кармилъ, осѫди

идолопоклонство-то чрѣзъ огнь отъ небе-то, и чрѣзъ погубваніе-то на 450 пророцы Вааловы. Около 6 години по-насетнѣ, Венададъ, Сирійскый-тъ царь, нападнѫ на Израиля съ еднѫ голѣмѫ войскѫ, но быде безчестно разбитъ; и още по-злополучно въ слѣдующѫ-тѫ годинѫ, когато Ахаавъ го зѣ плѣнникъ, но наскоро той го отпуснѫ, и съ това нанесе на себе си гнѣвъ-тъ Божій. Безъ да гледа на съвѣты-тѣ и на милости-тѣ на Божій-тъ промыслъ, Ахаавъ продължаваше да прави грѣхове; и най-послѣ, слѣдъ убиваніе-то на Навуѳея, неговы-тѣ прѣстѫпленія и гнусны идолослуженія быдохѫ таквызи щото Богъ проводи Иліѭ да обяви наказанія-та връху него и връху сѣме-то му. Тѣзи наказанія, обаче, ся отложихѫ отчасти, по причинѫ на негово-то за очи смиряваніе. Наскоро слѣдъ това, като отиде съ Іосафата, Іудинъ-тъ царь, да прѣвземе пакъ Рамоѳъ-Галаадъ отъ Сиріяны-тѣ, срази ся съ тѣхъ безъ да гледа на запрещеніе-то на Іеовѫ, но быде убитъ, и кучета-та олизахѫ кръвь-тѫ му при водоемъ-тъ на Самаріѭ, 3 Цар. 16; 29 до 22; 40.

II. Единъ лъжливъ пророкъ, който прѣльсти Израиляны-тѣ въ Вавилонъ, и когото Вавилонскый-тъ царь умьртви като го хвьрли въ огнь. Това негово страшно наказаніе Богъ прорече чрѣзъ Іереміѭ, Іер. 29; 21, 22.

Ахазъ, сынъ Іоѳамовъ, и единадесетый царь Іудинъ. Той ся въскачи на прѣстолъ-тъ на възрастъ на 20 годины, и царува 16 годины, 4 Цар. 16; 2, 20, 742 год. прѣди Р. Х. Той ся отличаваше по идолопоклонство-то си и по прѣзрѣніе-то си на истиннаго Бога; и противъ него много отъ пророчества-та Исаіевы сѫ изречены, Иса. гл. 7. Той прѣведе свои-тѣ си дѣца прѣзъ огнь-тъ на идолы-тѣ; той въведе Сирійскы-тѣ богове въ Іерусалимъ, измѣни храмъ-тъ споредъ Сирійскый-тъ образецъ (юрнекъ) и даже го затвори съвсѣмъ. Съ това като ся лиши отъ помощь-тѫ на Іеовѫ, той посрѣщнѫ разны отбльсванія въ бой-тъ съ Факея и Расина; Едомци-тѣ ся подигнѫхѫ, и Филистимци-тѣ безспокояхѫ границы-тѣ му. Той ся отвърнѫ още повече отъ Бога въ бѣдствіе-то си, и потьрси помощь отъ Ѳеглаѳъ-Феласара, Ассирійскый-тъ царь. Тази злочестна постѫпка го направи подданникъ на Ѳеглаѳъ-Феласара. Ахазъ достигнѫ до въ крайны нужды, въ искупуваніе-то си отъ Ассирійцы-тѣ; но той ся прѣдаде още повече на идолопоклонство, и когато умрѣ въ нечестіе-то си на 36 годины, народъ-тъ не пріе да ся погребе той при царіе-тѣ, праотцы-тѣ му, 2 Лѣт. гл. 28.

Ахаія, употрѣбява ся въ Новыя Завѣтъ за цѣлѫ-тѫ странѫ на Гръціѭ къмъ югъ отъ Македоніѭ, въ коіѭто ся включава Пелопонесъ, или Морея, и еднѫ часть къмъ сѣверъ отъ Коринѳскый-тъ заливъ, Дѣян. 18; 12. 19; 21. 2 Кор. 11; 10. Собственна Ахаія обаче е была една Грьцка область, на коіѭто Коринѳъ е былъ столицата, и е обемала сѣвернѫ-тѫ часть на Пелопонесъ. Виж. **Грьція.**

Аханъ, сынъ Харміевъ, който непослуша строго-то повелѣніе Господне, и откраднѫ нѣкои нѣща отъ плячкѫ-тѫ на Іерихонъ, която бѣше осѫдена на истрѣбленіе. Това нанесе проклѣтіѭ и пораженіе на народъ-тъ. Аханъ быде открытъ чрѣзъ жребіе, и убитъ съ каменіе съ всичко-то си домородіе въ долъ-тъ Ахоръ, къмъ сѣверъ отъ Іерихонъ, Іис. Нав. 6; 18. 7; 1—26. Той е нареченъ Ахаръ въ 1 Лѣт. 2; 7.

Ахаръ. Виж. **Аханъ.**

Ахатъ, или **Агатъ**, единъ драгоцѣненъ камыкъ, за който ся казва да е зелъ име-то си отъ рѣкѫ-тѫ Ахатъ въ Сициліѭ, дѣто той е изобилвалъ. Отъ него има много

видове, които ся намиратъ и въ Индіѭ, въ разны страны на Европѫ, и въ мысъ на Добрѫ Надеждѫ. Тѣ сѫ полупрозрачни, и често быватъ прѣкрасно покрыти съ жилкы и облачета, и прѣдставятъ въ прѣкрасенъ малъкъ видъ изображеніе-то на много естественны нѣща. Ахатъ-тъ бѣше вторый-тъ камыкъ въ третій-тъ редъ на нагрѫдникъ-тъ на великый-тъ священникъ, Исх. 28; 19. 39; 12.

Ахзивъ, градъ Асировъ, отъ който, обаче, Евреи-тѣ неможахѫ да испѫдятъ Ханаанцы-тѣ, Сѫд. 1; 31. Отпослѣ той ся нарече отъ Грьцы-тѣ Екдиппа, и сега ся именува Зивъ; той лежи вьрху краеморіе-то, 10 мили къмъ сѣверъ отъ Акръ.

Ахмеѳа, Езд. 6; 2, мысли ся да значи Екватана, единъ градъ Мидскый, който не е былъ подоленъ отъ никой градъ на Истокъ, освѣнь отъ Вавилонъ и Ниневіѭ. Той е былъ заобыколенъ отъ 7 стѣны, отъ разны высочины и краскы, и лѣтно-то жилище на Персійскы-тѣ царіе слѣдъ Кыра. Пѫтници мыслятъ че Ахмеѳа е днешный-тъ градъ Хамаданъ, въ който много Евреи живѣѭтъ и до днесь, и дѣто тѣ казватъ че ся намѣрува гробъ-тъ на Мардохея и на Есѳирь.

Ахоръ *(смущеніе)*, долъ къмъ сѣверъ отъ Іерихонъ; тъй нареченъ, може-бы, отъ смущенія-та причинены отъ грѣхъ-тъ на Ахана, когото убихѫ тука, Іис. Нав. 7; 26. Пророци-тѣ споменуватъ за Ахоръ, съ обѣщанія за надежда и радость въ врѣме-то на Спаситель-тъ, Иса. 65; 10. Ос. 2; 15.

Ахса, дъщеря Халевова, оженена съ голѣмѫ прикѫ за братовчеда си Гоѳоніила, като наградѫ за дѣто прѣвзѣ градъ-тъ Девиръ, Іис. Нав. 15; 15—17. Сѫд. 1; 12, 13.

Ахсафъ, царскый градъ на Ханаанцы-тѣ, Іис. Нав. 11; 1, завоеванъ отъ Іисуса Навина, и назначенъ испослѣ за племе-то Асирово, Іис. Нав. 12; 20. 19; 25.

Ахыкамъ, пратенъ отъ Іосіѭ до Олдѫ пророчицѫ-тѫ, когато книга-та на законъ-тъ ся намѣри въ храмъ-тъ, 4 Цар. 22; 12. Той отпослѣ благородно ся обходи съ пророка Іереміѭ, Іер. 26; 24. 39; 14.

Ахымаасъ, сынъ и наслѣдникъ Садоковъ, станѫ великъ священникъ въ царованіе-то на Соломона. Прѣзъ царованіе-то на Давида, той му откры тайны-тѣ намѣренія на Авессалома и на съвѣтницы-тѣ му за възстаніе, 2 Цар. 17; 15—21; той му обяви за пораженіе-то и смьрть-тѫ на Авессалома, 2 Цар. гл. 18.

Ахыманъ, I. Единъ исполинъ, сынъ Енаковъ въ Хевронъ по врѣме-то на исходъ-тъ, Числ. 13; 22. Халевъ испѫди него и братія-та му отъ Хевронъ, Іис. Нав. 15; 14.

II. Единъ Левитинъ, вратарь въ храмъ-тъ, 1 Лѣт. 9; 17.

Ахымелехъ, I., сынъ Ахытововъ, и братъ Ахіевъ, когото той наслѣди въ пьрвосвященство-то. Нѣкои си мыслятъ, обаче, че и двѣ-тѣ имена принадлежахѫ на сѫщо-то лице. Прѣзъ негово-то священствованіе скынія-та бѣше въ Нобъ, дѣто Ахымелехъ живѣяше, съ много священницы. Тука той пріе Давида когато бѣгаше отъ Саула, и му даде хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то и мечъ-тъ на Голіаѳа. Саулъ, когато чу за това отъ Доика Едомянинъ-тъ, помысли че е прѣдателство; и чрѣзъ рѫкѫ-тѫ на този идолопоклоннический и злобенъ странникъ, той умьртви Ахымелеха и 85 другы священницы на Іеовѫ, 1 Цар. гл. 22, — едно прѣстѫпленіе достатъчно да го направи да изгуби прѣстолъ-тъ си и милость-тѫ Божіѭ.

II., нареченъ и Авимелехъ, 1 Лѣт. 18; 16, вѣроятно сѫщо както Авіаѳаръ, 1 Лѣт. 24; 3, 6, 31.

Ахыноамъ, I., (или Ахыноама), дъщеря Ахымаасова, и жена Сауловa, 1 Цар. 14; 50.

II. Іезраелянка, жена Давидова и майка Амнонова. Тя быде плѣнена отъ Амаличаны-тѣ въ Сиклагъ, 1 Цар. 30; 5; но Давидъ іѭ освободи отъ ръцѣ-тѣ имъ, и тя го придружи въ Хевронъ, 2 Цар. 2; 2. 3; 2.

Ахыо, сынъ Авинадавовъ, който отиваше прѣдъ ковчегъ-тъ Божій по пѫть-тъ за Іерусалимъ отъ бащинъ-тъ си домъ, 2 Цар. 6; 3—7. Виж. **Оза.**

Ахытовъ, I., внукъ Иліевъ, и сынъ Финеесовъ, на мѣсто-то на когото той наслѣди първосвященство-то по смърть-тѫ на Илія, понеже Финеесъ бѣше умъртвенъ въ бой-тъ, 1116 г. прѣди Р. Х., 1 Цар. 4; 11.

II. Сынъ Амаріевъ, и баща Садоковъ, 2 Цар. 8; 17. 1 Лѣт. 6; 8.

Ахытофелъ, Гилонецъ-тъ, отъ начало единъ отъ най-искренны-тѣ и ближни-тѣ пріятели на Давида; но въ възстаніе-то на Авессалома, той зѣ странѫ-тѫ на тойзи князь, и станѫ единъ отъ най-лошы-тѣ непріятели на Давида. Като останѫ излъганъ за дѣто Авессаломъ не послѣдува умный-тъ му съвѣтъ, и като прѣдвидѣ сетнинѫ-тѫ на възстаніе-то, той ся обѣси, 2 Цар. 15; 12. гл. 17. Псал. 55; 12—14. Ахытофелъ ся види да е былъ дѣдо на Виѳсавеѐ, 2 Цар. 23; 34, сравнено съ 2 Цар. 11; 3.

Ахыя, I., сынъ Ахытововъ, и великъ священникъ въ царованіе-то на Саула, 1 Цар. 14; 3. Той бѣ вѣроятно братъ-тъ на наслѣдника му Ахымелеха, убитъ отъ Саула, 1 Цар. 22; 9. Но може бы да е сѫщій Ахымелехъ, защото тѣзи двѣ имена иматъ подобно значеніе.

II. Единъ пророкъ и лѣтописецъ въ врѣме-то на Соломона и на Іеровоама, 3 Цар. 11; 29. 2 Лѣт. 9; 29. За него ся мысли да е говорилъ въ име-то Божіе на Соломона когато съграждаше храмъ-тъ, 3 Цар. 6; 11, и пакъ слѣдъ като паднѫ въ грѣхъ, 3 Цар. 11; 11. Той извѣсти на Іеровоама за отдѣленіе-то на Израиля отъ Іудѫ, и за основаніе-то на неговый-тъ домъ разореніе-то на който той отпослѣ прѣдсказа, 3 Цар. 14; 1—14.

Ашера, име-то на еднѫ Финикіянскѫ богыніѭ, която ся прѣдполага да е или богыня-та *Фортуна* (богыня-та на щастіе-то), тъй като име-то ѝ е произведено отъ думѫ-тѫ *ашеръ, (щастливъ,)* или сѫща-та *Астарта*; виж. **Астарта.** Име-то често ся случва въ мн. ч. и показва различны-тѣ образы на Ашерѫ, или разны-тѣ видове които тя е пріимала въ разны мѣста. Ашера и Астарта ся упоменуватъ въ свръзкѫ съ Ваала, Сѫд. 3; 7. 6; 25. 3 Цар. 18; 18, 19. Сравни Сѫд. 2; 13. 10; 6. Виж. **Ваалъ.** Нечестивый-тъ царь Манассія постави ваяно на Ашерѫ въ Іерусалимскыя храмъ, 4 Цар. 21; 7, което благочестивый-тъ му внукъ Іосія вдигнѫ, 4 Цар. 23; 6.

Идоли-тѣ на Ашерѫ види ся сѫ были дървени. Ето защо въ Сѫд. 6; 25; 30. 4 Цар. 23; 14, ся срѣща дума-та *изсѣче*.

Аѳина *(градъ Минервинъ)*, главный-тъ градъ на Аттикѫ въ Гърціѭ, положенъ върху Саронитскый-тъ заливъ, 46 мили на истокъ отъ Коринѳъ, и около 5 мили далечь отъ приморіе-то. Градъ-тъ бѣ на едно поле което ся простираше до море-то къмъ юго-западъ, дѣто той имаше 3 пристанища, входъ-тъ на които бѣ запазенъ съ дългы и широкы стѣны. Много скалисти хълмове ся издигахѫ на поле-то, отъ които най-голѣмый-тъ бѣ твърдыня-та *Акрополисъ*. Около него градъ-тъ бѣ съграденъ, и повечето отъ зданія-та ся простирахѫ къмъ море-то. Върхъ-тъ на хълмъ-тъ бѣ почти равенъ, около 800 крака дългъ и 400 крака широкъ. Единичкый-тъ пѫть за Акрополисъ бѣ прѣзъ Пропилеѭ, еднѫ великолѣпнѫ портѫ на западнѫ-тѫ странѫ, до коіѭто имаше два храма украсени съ искусны статуи

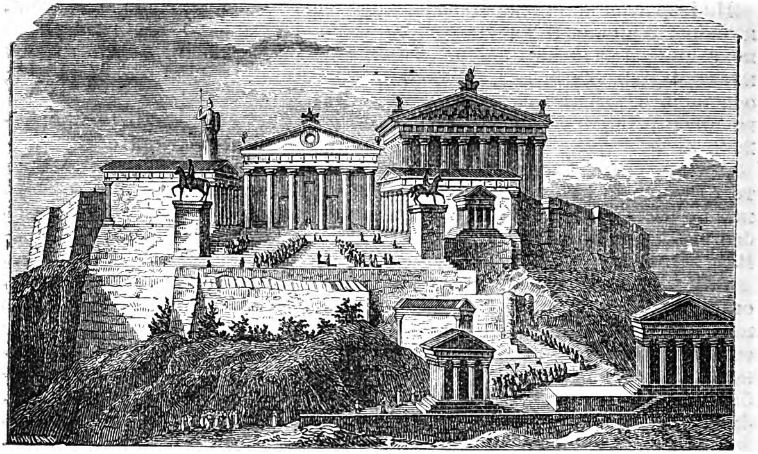

ДРЕВНЯ-ТА ТВЬРДЫНЯ АКРОПОЛИСЪ ВЪ АѲИНѪ.

и живописи. Тѣзи изящны порты увѣнчавахѫ единъ въсходъ отъ мраморны стѫпала до върхъ-тъ на хълмъ-тъ, върху който бѣхѫ въздигнѫти храмове-тѣ на покровителны-тѣ божества на Аѳинѫ. На лѣвѫ-тѫ странѫ бѣ храмъ-тъ на Палладѫ (Минервѫ), считанѫ като покровителницѫ на градъ-тъ. Подъ сѫщій-тъ покрывъ бѣ храмъ-тъ на Нептуна. На отворено-то мѣсто, върху едно высоко подножіе, стояше една бронзова статуя на Минервѫ 70 крака высока. На деснѫ-тѫ странѫ ся издигаше *Парѳенонъ*, слава-та на Аѳинѫ, най-велика-та сполука на Грьцко-то домостроителство (архитектурѫ). Отъ коіѭто странѫ пѫтникъ-тъ и да идяше, първо-то нѣщо което той виждаше бѣ Парѳенонъ, който издигаше высокый-тъ си върхъ надъ градъ-тъ и надъ твърдынѭ-тѫ. Развалины-тѣ му, величественны и до днесь, сѫ първый-тъ прѣдмѣтъ, който привлича око-то на единъ странникъ. Той бѣ отъ Дорійскѫ архитектурѫ, построенъ отъ хубавъ бѣлъ мраморъ, и бѣ около 100 крака на ширъ, 226 крака на длъжь, и 70 крака на высочинѫ. Тамъ имаше двоенъ редъ отъ стълпове прѣдъ двѣ-тѣ лица, и по единъ редъ по край другы-тѣ двѣ страны. Горня-та часть на западно-то лице на храмъ-тъ бѣ красно изваяна, и на неѭ имаше прѣдставленіе-то на едно тържественно шествіе (литіѭ) въ честь на Минервѫ. Отвѫтрѣ храмъ-тъ имаше една статуя на Минервѫ, отъ Фидія, прочута по изящнѫ-тѫ си хубость. Тя бѣ направена отъ злато и отъ слоновѫ кость, и бѣ почти 40 крака на высочинѫ. Богыня-та бѣ прѣдставена права, покрыта съ щитъ-тъ си, държаща въ еднѫ-тѫ си рѫкѫ едно копіе, и въ другѫ-тѫ единъ образъ на побѣдѫ. При подножіе-то на Акрополисъ, на еднѫ-тѫ странѫ бѣ музикално-то зданіе, и театъръ-тъ на Бакхуса; на другѫ-тѫ странѫ бѣ *Пританіонъ*, дѣто главни-тѣ градоначалници и най-заслужливи-тѣ граждани ся гощавахѫ на еднѫ трьпезѫ съ иждивеніе-то на общество-то. Единъ малъкъ долъ лежѣше между Акрополисъ и хълмъ-тъ върху който сѫдилище-то *Ареопагъ* държѣше засѣданія-та си; той отдѣляше тоже Ареопагъ-тъ отъ Пникса, малко

хълмче дѣто ставахѫ общи-тѣ народны сборове. Тука е мѣсто-то дѣто знамѣниты-тѣ витіи изричахѫ слова-та си прѣдъ множество-то събравши ся людіе; то е изсичено въ скалѫ-тѫ. Не далечь отъ това мѣсто ся намѣрваше *агора-та* или пазаръ-тъ, Дѣян. 17; 17, четвъртито обширно пространство оградено отвредъ съ ветхы зданія, съ олтари, святилища, храмове, нѣкои отъ които бѣхѫ крайно великолѣпны. Красновидный-тъ градъ бѣ прочутъ и по воинственны-тѣ дарбы, ученность-тѫ, краснорѣчіе-то, и учтивость-тѫ на жители-тѣ си.

Аѳина бѣ вѣнецъ-тъ на древнѭ-тѫ цивилизаціѭ. Философскы-тѣ ѝ школы бѣхѫ най-имѣниты на свѣтъ-тъ, и нейни-тѣ ваятели и зодчіи и до сега не сѫ были надварены по искуство и изящность.

Около 52 г. послѣ Р. Х. Апостолъ Павелъ отиде тамъ, и при всичко че бѣ самъ между гордытѣ Аѳинскы мѫдролюбцы, той прѣданно и успѣшно проповѣда Христа и свѣтло-то му въскрьсеніе, Дѣян. 17; 15—34. Виж. **Ареопагъ.**

Б.

Багрѣно. Два вида багрѣно ся споменуватъ въ Ветхый-тъ Завѣтъ: 1. **Аргаманъ,** прѣведенъ въ нашѫ-тѫ библіѭ "багрѣно," е видъ червена краска, която ся вади отъ едны мыды по брѣгове-тѣ на Средиземно-то море. 2. **Техелеѳъ,** прѣведенъ "синьо" въ Българскый-тъ прѣводъ. Той е былъ синкаво-багрѣнѫ краска произвождана отъ другъ видъ мыды. Тѣзи два вида багрѣно и червено-то (кѫрмѫзено-то) Евреи-тѣ сѫ считали за святы; и послѣдне-то Евреи-тѣ употрѣбявали за първосвященническыя ефодъ, и за опоны, ивицы, и др. Исх. 26; 1, 4, 31, 36. 28; 31. Числ. 4; 6—12. 15; 38.

Багрѣнницы сѫ носили едно врѣме Римскы-тѣ царіе и началницы-тѣ на управленіе-то; и Неронъ заржча да ся накаже съ смърть онзи

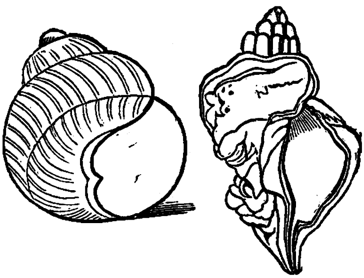

МЫДЫ, ОТЪ КОИТО СЯ ПРОИЗВОЖДА БАГРѢНО.

неговъ подданникъ който бы носилъ такъва дрѣхѫ. Спаситель-тъ ни бѣше облѣченъ въ багрѣнѫ дрѣхѫ, за да ся присмиватъ съ титулъ-тъ му, "Царь Іудейскый," Іоан. 19; 2, 5. Сравни и Сѫд. 8; 26. Есѳ. 8; 15. Прит. 31; 22. Дан. 5; 7. Лук. 16; 19. Моисей употрѣби много червенѫ и багрѣнѫ вълнѫ за скыніѭ-тѫ, и за окрашенія-та на първосвященникъ-тъ, Исх. 25; 4. 26; 1, 31, 36. 39; 1. 2 Лѣт. 3; 14. Вавилоняны-тѣ обличахѫ кумиры-тѣ си въ багрѣны и сини дрехы, Іер. 10; 9. Іез. 23; 15. 27; 7, 16.

Балсамосваніе. Египтяни-тѣ сѫ балсамосвали мъртвы-тѣ тѣла. Балсамосватели-тѣ, които сѫ ся считали като священны служители, изваждали мозъкъ-тъ на мъртво-то тѣло прѣзъ ноздры-тѣ съ еднѫ желѣзнѫ кукѫ, и напълвали лобъ-тъ съ затѣгателны билкы. Тѣ изваждали така сѫщо всичкы-тѣ вѫтрешности, освѣнь сърдце-то и бубрецы-тѣ, омывали гы съ финиково вино, и пакъ гы намѣствали, като допълвали праздны-тѣ мѣста съ укрѣпителны билкы. Тѣло-то мазали повторително съ кедрово масло, смирнѫ, тарчинъ, и пр. въ растояніе на тридесеть дни, и послѣ го туряли въ нытро за около

четыридесеть дни. Чрѣзъ това дѣйствіе мъртво-то тѣло си оставало цѣло, и съхранявало живоподобный-тъ си изгледъ. Моисей казва че четыридесеть дни ся испълнили за балсамосваніе-то на Іакова, отъ което става явно че той не смѣта първы-тѣ тридесеть дни; но Якова плакали въ Египетъ седмдесеть дни, Быт. 50; 2, 3. Слѣдъ седмдесеть-тѣ дни тѣло-то изваждали изъ нитро-то, омывали го, подвязвали го съ дългы върскы, потопявали го въ смирнѫ, и най-послѣ го засмолявали. Тогава го прѣдавали на роднины-тѣ му, които го заключвали въ ковчегъ, и го държѣли въ кѫщы-тѣ си, или пакъ го туряли въ гробъ. Много муміи (балсамосаны тѣла) още ся намиратъ въ гробницы-тѣ на Египетъ, дѣто сѫ были положены прѣди двѣ-три хыляды годины. Тѣла-та на простолюдіе-то сѫ балсамосвали съ зифтъ, защото по този начинъ балсамосваніе-то е ставало по-евтино.

Евреи-тѣ не сѫ были толкова вѣщи въ балсамосваніе-то колкото Египтяны-тѣ. Тѣ сѫ обвивали мъртво-то тѣло съ ленены подвяскы, и сѫ го посыпвали съ смирнѫ и алой и другы благоуханы вещества. Тѣло-то Іисусово е было балсамосано по Еврейскый-тъ начинъ отъ Іосифа и Никодима, но една-та и друга-та Марія и пріятелкы-тѣ имъ, като не знаяли за това, отишли на гробъ-тъ да го балсамосатъ, Іоан. 19; 38—40. Въобще Евреи-тѣ не сѫ балсамосвали мъртвы-тѣ си тѣла.

Басня, безосновна прикаска. Легенды-тѣ на язычницы-тѣ и голѣма часть отъ прѣданія-та на Евреи-тѣ сѫ были не само баснословны, но и бесполезны и вредителны, 2 Пет. 1; 16. 1 Тим. 4; 7. Тит. 1; 14.

Бедро. Начинъ-тъ на заклѣваніе, който ся упоменува въ Быт. 24; 2—9. 47; 29—31, изображава че кълнящій-тъ ся обвързва да ся подчинява. Ангелъ-тъ искѫлчи бедро-то на Іакова за да покаже че Іаковово-то могущество е чрѣзъ вѣрѫ и молитвѫ, не чрѣзъ силѫ, Быт. 32; 25—31. Удряніе-то на бедро-то е единъ видъ движеніе което показва раскаяніе и печаль, Іер. 31; 19. Іез. 21; 12. Войници десничари сѫ носили мечеве на лѣво-то си бедро, Сѫд. 3; 15—21. Псал. 45; 3. Пѣс. 3; 8; подобно тѣ сѫ носили имена-та и титулы-тѣ си на щитове и мечеве-тѣ си, или на дрѣхѫ-тѫ която е покрывала бедро-то, Откр. 19; 16. "Голень и бедро," Сѫд. 15; 8, види ся да значи съвършенно и неисцѣлимо.

Безсмъртіе. Безсмъртіе-то въ пълный-тъ си смыслъ принадлежи само на Бога, "Който самъ има безсмъртіе." У человѣцы-тѣ, то е зависимо отъ волѭ-тѫ Божіѭ. Безсмъртіе-то на душѫ-тѫ нѣкои сѫ доказвали отъ безпрѣдѣлны-тѣ ѝ желанія и способности, другы отъ безгранично-то ѝ улучшеніе, отъ заслугы-тѣ ѝ за бѫдѫще награжденіе или наказаніе, и отъ др. т. Всичкы доказателства, обаче, сѫ незадоволителны безъ свидѣтелство-то на Св. Писаніе. Христосъ "осія животъ-тъ и безсмъртіе-то чрѣзъ евангеліе-то," 2 Тим. 1; 10. Безсмъртно-то блаженство на Христіаны-тѣ, заедно съ въскрьсеніе-то на тѣла-та имъ, е плодъ отъ съединеніе-то имъ съ Христа, Іоан. 14; 19. Вѣчна-та мѫка за нечестивы-тѣ и грѣшны-тѣ върви успоредно съ вѣчный-тъ животъ за спасены-тѣ, Мат. 25; 46.

Безуменъ, въ Св. Писаніе человѣкъ който не мысли и не постѫпа мѫдро, т. е. не върви по Божіи-тѣ заповѣди и наставленія, които ся основаватъ на Божіѭ-тѫ прѣмѫдрость. Слѣдователно "безуменъ" е нечестивецъ-тъ, непріятель-тъ или небрѣжитель-тъ на Божіе-то слово, Псал. 14; 1. Прит. 19; 1. И *безуміе* ся употрѣбява вмѣсто нечестіе, 2 Цар. 13; 12, 13. Псал. 38; 5, *безумни* похоти

вмѣсто нечестивы похоты, и пр. Безуменъ разговоръ и безумни въпроси сѫ праздны, пусты и бесполезны прикаскы, 2 Тим. 2; 23.

Берія, единъ градъ въ Македоніѭ, не далечь отъ Пеллѫ къмъ юго-западъ, и близо до планинѫ-тѫ Бермій. Той бѣ отпослѣ нареченъ Иринополь, и сега ся нарича отъ Турцы-тѣ Буръ; отъ другы — Кара-Веррія. Павелъ е проповѣдвалъ евангеліе-то тука съ сполукѫ; беспристрастни-тѣ Беряни испытахѫ ученіе-то му споредъ писанія-та на Ветхый-тъ Завѣтъ, и мнозина отъ тѣхъ повѣрвахѫ, Дѣян. 17; 10, 14. 20; 4.

Библія. Тази дума значи Книга-та, т. е. най-отлична-та Книга, Книга-та на книгы-тѣ. Тя ся нарича още Писаніе-то или Писанія-та. Тя обема Ветхый-тъ и Новый-тъ Завѣтъ, Исх. 24; 7. Мат. 26; 28. Първый-тъ ся е писалъ повечето на Еврейскы, и е былъ Библія-та на древнѭ-тѫ Еврейскѫ церквѫ; само нѣколко главы отъ Даніила и Ездра сѫ были писаны на Халдейскы. Послѣдній-тъ ся е писалъ на Грьцкый языкъ, языкъ-тъ най-познатъ и распространенъ въ Іудеѭ и въ близосѣдни-тѣ земи когато евангеліе-то най-напрѣдъ ся е проповѣдвало. Цѣла-та Библія е правилникъ-тъ на вѣрѫ-тѫ за всичкы-тѣ Христіаны, а не Новый-тъ Завѣтъ самъ, ако той и да има особеннѫ стойность като открыва исторіѭ-тѫ и поученія-та на Божественный-тъ нашъ Искупитель и неговы-тѣ святы постановленія. Съ това че Богъ е далъ вдѫхновенны-тѣ писанія на человѣцы-тѣ въ языцы най-вразумителны за многолюдіе-то, доказва че той ище да ся четѫтъ не само отъ учены, но отъ всичкы-тѣ людіе, и на собственный-тъ имъ говоримъ языкъ.

Ветхый-тъ Завѣтъ съдържа 39 книгы. Іосифъ и церковни-тѣ отци споменуватъ едно раздѣленіе на 22 книгы, които съотвѣтствуватъ съ 22-тѣ буквы на Еврейскѫ-тѫ азбукѫ. Евреи-тѣ сѫ наредили книгы-тѣ на Ветхый-тъ Завѣтъ въ три отдѣленія, наречены Законъ-тъ, Пророци-тѣ, и Писанія-та, т. е. Святы-тѣ Писанія. Законъ-тъ обема 5-тѣ книгы Моисеевы. Тѣ сѫ раздѣлены на сгодны отдѣленія за да ся прочитатъ всичкы веднъждь въ годинѫ-тѫ въ синагогы-тѣ имъ. Второ-то отдѣленіе, Пророци-тѣ, е подраздѣлено на по-първы-тѣ пророцы, именно, на историческы-тѣ книгы на Іисуса Навина, на Сѫдіи-тѣ, и на Царіе-тѣ; и на по-послѣдни-тѣ, т. е. на собственны-тѣ пророцы, съ исключеніе на книгѫ-тѫ отъ Даніила. По-послѣдни-тѣ пророцы сѫ още веднъждь расподѣлени на по-великы — Исаія, Іеремія (безъ да заключава плачъ-тъ), и Іезекіиля; и на по-малкы — 12-тѣ малы пророцы. Избранны части и отъ по-първы-тѣ и отъ по-послѣдни-тѣ пророцы ся четѫтъ въ синагогы-тѣ заедно съ отдѣленія-та на законъ-тъ; тѣ обаче не обематъ цѣлость-тѫ на пророцы-тѣ, и распорежданіе-то имъ ся различава между разны-тѣ раздѣленія на Евреи-тѣ. Святы-тѣ Писанія обематъ всичкы-тѣ останѫли книгы на Ветхый-тъ Завѣтъ, именно, (споредъ масоритическо-то распорежданіе), Псалмы-тѣ, Притчи-тѣ, Іова, Пѣснь на Пѣсни-тѣ, Руѳь, Плачъ-тъ Іереміевъ, Екклисіастъ, Есѳирь, Даніилъ, Ездрѫ, Неемiѭ и Лѣтовницы-тѣ. Въ распорежданіе-то на Ветхозавѣтны-тѣ книгы, което прѣобладава сега, историческы-тѣ книгы дохождатъ първо, сетнѣ Богомолны-тѣ и поучителны-тѣ, и най-послѣ пророческы-тѣ. Евреи-тѣ отдаватъ на Ездрѫ честь-тѫ за нарежданіе-то и допълваніе-то на Ветхозавѣтны-тѣ книгы. Новозавѣтны-тѣ писанія сѫ были пріеты всѣко едно отдѣлно отъ рѫцѣ-тѣ на апостолы-тѣ, и сѫ были като тѣхны вдѫхновенны съчиненія, постепенно събраны въ единъ томъ, а всичкы-тѣ другы сѫ были исключены.

Раздѣленіе-то на главы и на стихове е станжло въ по-новы-тѣ врѣмена, ако и да ся види да е имало едно по-древно раздѣленіе на кратки отдѣленія или на параграфы. Главы-тѣ, които сега сж въ употрѣбленіе, сж были наредены, вѣроятно, отъ Кардиналъ Хюго, около 1240 г. Раздѣленіе-то на стихове въ Ветхый-тъ Завѣтъ, е станжло на 1450 г. Нарежданіе-то на стихове-тѣ на Новый-тъ Завѣтъ както гы имамы сега, е станжло на 1551 г. въ Латинскый-тъ прѣводъ. На 1555 год. раздѣленіе-то на Ветхый-тъ Завѣтъ на стихове ся е измѣнило и довършило въ сжщій-тъ прѣводъ. Това раздѣленіе на стихове като е повечето за лесно намѣрваніе на онова щото ся търси отколкото за значеніе-то, то често трѣбва да не ся гледа на него въ четеніе-то, за да може да ся хване истинскый-тъ смыслъ.

Бисери сж ся считали отъ стары-тѣ между най-драгоцѣнны-тѣ нѣща, Откр. 17; 4, и высоко сж ся оцѣнявали като украшенія за жены. Тѣхный-тъ скроменъ блѣскъ и сега очарова источны-тѣ народы, и една низа бисеры е любимо-то украшеніе на источны-тѣ царіе. Царство-то небесно ся сравнява съ единъ хубавъ бисеръ толкова по-горенъ отъ всичкы-тѣ другы, щото бисеропродавецъ-тъ продаде всичко що имаше за да ся сдобіе съ него, като знаеше че за него той ще добые най-голѣмж цѣнж, Мат. 13; 45, 46. Небесны-тѣ порты ся описватъ като да състоятъ отъ бисеры; и всяка една отъ порты-тѣ бѣ отъ единъ бисеръ, Отк. 21; 21. Спаситель-тъ заржча на апостолы-тѣ си да не хвърлятъ бисеры-тѣ си прѣдъ свиня, Мат. 7; 6, сир. да не излагатъ драгоцѣнны-тѣ истины на евангеліе-то когато не е нуждно прѣдъ онѣзи които гы отхвърлятъ съ прѣзрѣніе и лютость.

Бисери-тѣ сж каменны слѣпванія въ единъ видъ стриды, които ся намиратъ въ Персійскыя заливъ, по край брѣгъ-тъ на Цейлонъ, Явж, Суматрж и пр. и по малко въ разны другы мѣста на двѣ-тѣ полушарія. Бисероносна-та стрида расте на купове по канары-тѣ въ дълбокж водж, и може да ся изважда отъ искусны дългачи и то само прѣзъ нѣколко седмицы когато врѣме-то е тихо на пролѣтъ. Сама-та черупка на стридж-тж произвожда тъй нареченый-тъ *седефъ*.

Бичъ. Наказаніе съ бичъ е было обыкновенно между Евреи-тѣ. И Спаситель-тъ ни е былъ подложенъ на тжзи варварскж и позорнж мжкж, Іоан. 19; 1. Моисей прѣдписва число-то на шлибанія-та съ камшикъ да не задминуватъ четыридесеть, Втор. 25; 1—3. Отъ по-послѣ, Евреи-тѣ за да не бы ся увлекли да ударятъ съ бичъ повече отъ четыридесеть пжти, налагали ся тридесеть и деветь удары, или тринадесеть удары съ тривръвестъ бичъ. Апостолъ Павелъ въ 2 Кор. 11; 24, ны извѣстява че изялъ отъ Евреи-тѣ въ разны врѣмена петь пжти по тридесеть и деветь удары съ камшикъ; а въ слѣдующыя стихъ показва че наказаніе съ тоягж е было съвсѣмъ друго отъ наказаніе-то съ бичъ; понеже, той казва, "три пжти мя съ тоягы быхж." Нѣма съмнѣніе че наказаніе съ тояга ся е упражнявало по заповѣдь на Римскы чиновницы. Павелъ като Римскый гражданинъ не трѣбвало да бжде така наказанъ, понеже Римскый законъ е прѣдписвалъ наказаніе съ тоягы само за робіе и странницы. Виж. Дѣян. 16; 22, 37. 22; 25—29.

Благовѣститель *(евангелистъ)*, человѣкъ който извѣстява благы вѣсти, съ проповѣдь или писменно. Благовѣстители-тѣ въ първы-тѣ врѣмена на Христіанство-то не сж принадлежали на особенны церквы, но сж проповѣдали навсждѣ дѣто гы завождалъ Духъ Святый, Еф. 4; 11. Филиппъ е былъ бла-

говѣститель, Дѣян. 21; 8. Тимоѳей пріелъ увѣщаніе-то, "изработи дѣло-то на благовѣститель," 2 Тим. 4; 5. Ный наричамы Матѳея, Марка, Лука и Іоанна "евангелисты," защото тѣ сѫ написали четыри-тѣ евангелія, които съобщаватъ на всичкый-тъ свѣтъ благѫ-тѫ вѣсть за вѣчно спасеніе.

Благодать, *благоволеніе, милость.* Божественна-та благодать е любовь-та и милость-та, които даромъ и незаслужено Богъ дава на грѣшны-тѣ въ спасеніе-то имъ чрѣзъ Іисуса Христа, Іоан. 1; 17. 3; 16. Рим. 3; 24—26. Человѣци-тѣ прѣдъ Бога намиратъ опрощеніе на грѣхове-тѣ си само *благодатно*, посрѣдствомъ искупителнѫ-тѫ кръвь на Господа Іисуса Христа.

Божія-та благодать е источникъ-тъ отъ който пристига всичко-то спасеніе, Рим. 11; 6. 2 Тим. 1; 9. Благодать-та на Господа нашего Іисуса Христа и тази на Св. Духа сѫ части неотемлемы на благодать-тѫ на Отца. Благодать-та въ человѣцы-тѣ, или истинна-та святость, 2 Пет. 3; 18, сѫ капкы отъ изворъ-тъ на божественнѫ-тѫ благодать.

Благословеніе-то ся относя и на Бога и на человѣка. Когато Богъ благославя, той дѣйствува така щото да направи благословеніе-то си дѣйствително. Божіи-тѣ благословенія сѫ свѣтскы или духовны, тѣлесны или умственны; но тѣ дѣйствително даватъ доброто което заключаватъ, Числ. 6; 23—27. Благословенія-та на человѣцы къмъ другы человѣцы, освѣнь ако тѣ сѫ богодухновенны прѣдсказанія, както въ Быт. 49; 28. Втор. гл. 33, сѫ само добры желанія, и единъ видъ молитвы къмъ Творецъ-тъ на всичко добро за тѣхно-то благополучіе. Благословеніе, отъ странѫ-тѫ на человѣка къмъ Бога, е едно дѣло на благодарность за неговы-тѣ добрины, Псал. 103; 1, или по-добрѣ, за онѫзи особнѫ добринѫ която въ това врѣме причинява благославяніе-то: като за хранѫ, за коіѫто благодарности ся отдаватъ на Бога, или за нѣкое друго добро, 1 Кор. 10; 16.

Благоуханіе, благовоніе, сладка и пріятна миризма. Жьртвоприношеніе-то на Ноя и на Христа бѣхѫ пріятны Богу, както уханіе отъ пріятномиризливъ теміанъ е пріятно человѣку (Быт. 8; 21, Еф. 5; 2). Главно-то уханіе т. е. въдържаніе на апостолско-то ученіе е было Христосъ распнѫтъ; и това тѣхно ученіе радостно ся е посрѣщнѫло отъ едны за вѣченъ животъ, а отхвърлено отъ другы за тежко осѫжденіе (2 Кор. 2; 15, 16).

Блудница, развратна жена, Прит. 29; 3. Прѣносно блудница-та е образъ на идолослужителны народы и градове, Иса. 1; 21. Іезек. 16. Наумъ 3; 4. У Іудеи-тѣ блудующи-тѣ сѫ бывали повечето инородны жены. Тѣ были прѣдадены на идослуженіе, и гнусното имъ поведеніе было еднъ обрядъ въ идолскѫ-тѫ имъ службѫ, Числ. 25; 1—5. Ос. 4; 14. Тази съблазнь особенно е была запрѣтена на Божіи-тѣ людіе, Втор. 23; 18.

Блудъ. Тая дума ся употрѣбява въ Св. Писаніе не само за нечистый-тъ грѣхъ между неженены-тѣ, но и вмѣсто идолослуженіе, и всѣкакъвъ видъ мерзость прѣдъ Бога. Въ Іезек. 16, Еврейска-та церква ся прѣдставя като еднѫ младѫ дѣвицѫ, която пораства и ся оженва по единъ завѣтъ за Іеова́. Когато тя нарушава този завѣтъ като ся покланя на идолы-тѣ, пророци-тѣ праведно сѫ изобличаватъ като блудницѫ и прѣлюбодѣица, Іер. 2; 20. 3; 8, 9. Ос. 3; 1. Блудъ и прѣлюбодѣйство по нѣкога ся употрѣбяватъ една-та дума вмѣсто другѫ-тѫ. И Ветхый-тъ и Новый-тъ Завѣтъ осѫждатъ всичкы-тѣ не-

чистоты, и тѣлесны-тѣ и духовны-тѣ.

Блюдо, единъ голѣмъ, плитъкъ съсѫдъ, Числ. 7; 13. Мат. 14; 8.

Богове. Въ Св. Писаніе ся срѣщатъ на нѣкои мѣста думы-тѣ *богъ* и *богове,* и показватъ величіе-то или чинове-тѣ на нѣкои създанія, каквыто сѫ ангели-тѣ, или на сѫдіи и градоначалницы, Исх. 22; 20, 28. Псал. 86; 8. 97; 7, или пакъ на мнимы-тѣ богове на язычницы-тѣ. Тѣзи язычески богове сѫ были многочисленни. Отъ обожаемы-тѣ прѣдмѣты въ природѫ-тѫ по-първи сѫ были слънце-то, мѣсецъ-тъ и стихіи-тѣ. Всичко, което страхъ-тъ, похоть-та, злоба-та, гордость-та и въобще страсти-тѣ внушавали, ся почитало като свято и ся обожавало отъ язычески-тѣ народы. Въ Индіѭ число-то на богове-тѣ днесь достига до миліоны.

Боговдѫхновеніе, свърхестественно-то вліяніе, което Духъ Святый е упражнявалъ въ умове-тѣ на Библійскы-тѣ писатели, и чрѣзъ което тѣ сѫ обявили беспогрѣшно Божіѭ-тѫ волѭ. Да ли каквото сѫ писали тѣмъ е было извѣстно и по-напрѣдъ, или пакъ на часъ-тъ имъ ся е съобщавало отъ небе-то; да ли вдѫхновеніе-то отъ Св. Духа е бывало подъ видъ на диктовкѫ, внушеніе, или надзоръ; и колкото ясно и да можемъ да изслѣдувамы слогъ-тъ, т. е. начинъ-тъ на писаніе-то, умственны-тѣ дарбы, и обстоятелства-та на всѣкого отъ писатели-тѣ; все пакъ Библія-та исцѣло е написана подъ незаблудително-то рѫководителство на Св. Духа, 2 Тим. 3; 16.

Христосъ на всякѫдѣ говори за Ветхо-Завѣтны-тѣ Писанія като за непогрѣшимо вѣрны—Слово Божіе. На Ново-Завѣтны-тѣ писатели Христосъ ся обѣща да имъ проводи Св. Духа, Мат. 10; 19, 20. Іоан. 14; 26. 16; 13; и тѣ писахѫ и прѣдричахѫ подъ негово-то рѫководителство, 2 Пет. 1; 21. 3; 15. 1 Кор. 2; 10—13. 14; 37. Гал. 1; 12. Откр. 1; 1, 10, 19.

Богопоклоненіе, духовно и видимо, частно и общо, отъ лица, домородства и общества, е не само очевидна длъжность за всѣкой вѣрующъ въ Бога, но и самъ Богъ съ слово-то си ни заповѣдва да го правимъ. Виж. **Молитва.** Всекынедѣлны събранія за поклоненіе Богу сѫ най-явна длъжность. Отъ само-то Грьцко име на церквѫ, което значи *събраніе* отъ вѣрующы, ся подразбира тази длъжность; проповѣданіе-то на евангеліе-то, най-добро-то срѣдство за распространеніе-то на Христіанство-то, ѭ изисква. Прѣдписанія-та на Апостола Павла, да не прѣставамы "да ся събирамы," да четемъ посланія-та "въ церквы-тѣ," да ся вразумявамы въ "псалмы, пѣнія и пѣсни духовны," и правила-та му за да ся оздрави высше-то назиданіе на онѣзи които сѫ ся стекли въ церквѫ-тѫ, всичко туй показува Христіанскый законъ за Богопоклоненіе-то.

"Поклоненіе" нѣкогажь означава начинъ-тъ по който подданници-тѣ въздаватъ почести къмъ царя си, или по който ся отдава честь томува който ся удостоява за неѭ, Дан. 2; 46. По Истокъ хора-та още правятъ такова поклоненіе като припадатъ докле чела-та имъ досегнѫтъ земѭ-тѫ, Быт. 33; 3, 6. Мат. 18; 26.

Богохулство. Единъ человѣкъ е виноватъ за богохулство, когато говори за Бога, или за негові-тѣ свойства, по единъ обиденъ начинъ; когато му приписва умышленно таквызи качества каквыто не принадлежатъ Нему, или когато го лишава отъ онѣзи които му принадлежатъ. Законъ-тъ осѫждa богохулницы-тѣ на смърть, Лев. 24; 12—16. Въ по-доленъ смыслъ, за человѣцы-тѣ ся казва да сѫ похулени, когато сѫ

нападнжти съ клеветны и укорителны думы, 3 Цар. 21; 10. Дѣян. 6; 11.

Хула противъ Святый-тъ Духъ, Мат. 12; 31, 32. Мар. 3; 28. Лук. 12; 10. Тойзи грѣхъ ся е сторилъ отъ Фарисеи-тѣ когато тѣ вопрѣки собственны-тѣ си убѣжденія, своеволно и злобно сж приписвали чудеса-та на Сына Божія и дѣло-то на Святаго Духа на злый-тъ духъ. Често ся е пытало да ли той бѣ смъртный-тъ грѣхъ за който ся говори въ 1 Іоан. 5; 16, и да ли ся струва въ днешно врѣме. Каквото и да ся отговаря на тѣзи пытанія, извѣстно е че когато нѣкой зема на присмѣхъ вѣрж-тж и нейны-тѣ постановленія, когато ся подиграва съ дѣло-то на Святаго Духа, когато постоянствува да отхвърля Евангеліе-то, да прѣзира Христіанство-то и службж-тж на Духъ-тъ, той бива крайно виновенъ, и прѣдизвыква послѣдне-то оттеглюваніе отъ него на божественнж-тж милость. А отъ другж странж най-голѣмый-тъ богохулникъ, който чувствува благочестивж скърбь за грѣхове-тѣ си, и има желаніе да гы исповѣда прѣдъ нозѣ-тѣ Спасителевы, може да бжде увѣренъ за испълненіе-то на истинж-тж на Христовы-тѣ думы: "Който иде при мене, нѣма да го испждіж."

Богъ. Това име давамы на прѣдвѣчно-то Сжщество, Създатель-тъ на міра и Міродържецъ-тъ, когото ный смы длъжни да обожавамы за всемогущество-то и мждрость-тж му. Іудейско-то име на истиннаго Бога е *Іеова,* и значи **Сый** *(който е).* Въ Исх. 3; 14, Богъ отговаря на Моисея, когато той Го попыталъ що Му е име-то, Азъ сьмь **Сый**; което значи или азъ сьмь който сьмь, или, какъвто сьмь. И въ единъ-тъ и въ другый-тъ случай, тѣзи думы подразумѣватъ прѣдвѣчнж-тж самобытность на Іеова, и непостижимо-то му естество.

Библія-та пріема като нѣщо положително сжществованіе-то и прѣдвѣчность-тж на Бога като захваща така: "Въ начало създаде Богъ небе-то и земіж-тж;" и тя е най-убѣдително доказателство за Божіе-то сжществованіе, и най-добръ поучитель за Божіи-тѣ свойства и за Божіиж-тж воліж. Тя въодушевлява и съживява мъртвы-тѣ стихіи на твореніе-то; и не само че открыва Творецъ-тъ въ творческы-тѣ му дѣла, но пояснява и промыслителны-тѣ му пжтища, прославя характеръ-тъ му, законъ-тъ му, и благодать-тж му, и привожда человѣкъ-тъ въ съобщеніе съ него. Тя още ни открыва Творецъ-тъ като Духъ, вѣковѣченъ и самобытенъ, самостоятеленъ, съвършенъ, всемогущъ, прѣмждръ, вездѣсжщъ, всевѣджщъ, святъ, всемилостивъ всеблагъ, благодатенъ, и непостижимъ. Този Духъ е само *единъ* Богъ, но сжществува въ три лица, Отецъ, Сынъ и Святый Духъ. Богъ прѣдопрѣдѣлява всичкы-тѣ събытія, и Той е неумолимъ Сждія. Истинска-та религія е тази, която ся основава на правы понятія за Бога, и която състои въ съвършеннж любовь къмъ Бога и въ вѣрнж подчиненность на негово-то слово. Виж. **Іисусъ Христосъ и Святый Духъ.**

Бодили и Търніе. Подъ тѣзи имена, и подъ думы-тѣ кжпины, гложіе, и копривы, ся разбиратъ многочисленны досадителны растенія, Быт. 3; 18. Такыва растенія сж были знакъ на пустотж, Прит. 24; 31, и многажди сж ся употрѣбявали за гориво, Псал. 58; 9. Еккл. 7; 6. Иса. 33; 12, и за плетове, Ос. 2; 6. Едно селце, което е расположено въ Іерихонско-то поле, е оградено сега съ плетъ който го пази отъ Арабскы-тѣ ѣздачы. Единъ пжтникъ като пжтувалъ по поле-то, дѣто Гедеонъ еднъжж заплашваше Сохоѳскы-тѣ князіе че ще сдроби плъть-тж имъ съ

търніе и глозкіе, съзрѣлъ такыва бодливы растенія, отъ които нѣкои излизали надъ главѫ-тѫ му когато былъ на конь-тъ, Сѫд. 8; 7. Много малко отъ Еврейскы-тѣ имена можатъ да ся приложатъ сега съ точность на нѣкои отъ разны-тѣ бодливы растенія които растѫтъ въ Сиріѭ. Търновый-тъ вѣнецъ, който Евреи-тѣ турнѫхѫ на Спаситель-тъ за да му ся ругаѭтъ, ся прѣдполага да е былъ исплетенъ отъ дърво-то Ziziphus Spina Christi, на което листіе-тѣ

сѫ тьмны и льскавы, и валчасты-тѣ му и жилавы вѣтвы сѫ покрыты съ остры трьнчета, Мат. 27; 29. Іоан. 19; 2, 3. Павловый-тъ "трънъ въ плъть-тѫ ми," 2 Кор. 12; 7—10, види ся да е былъ нѣкоя тѣлесна немощь, която не е благопріятствовала на публично-то му служеніе. Сравни Гал. 4; 13, 14. 2 Кор. 10; 10.

Болести сѫ ся родили въ свѣтъ-тъ отъ грѣхъ-тъ. Тѣ обаче сѫ ся размножили чрѣзъ развратъ-тъ и развалены-тѣ нравы. Освѣнь отъ естественны причины, болести-тѣ ся произвождахѫ и отъ злы духове, Іов. 2; 7. Мар. 9; 17. Лук. 13; 16. 2 Кор. 12; 7. Благочестиви-тѣ Евреи сѫ припознавали Божіѭ-тѫ рѫкѫ въ испращаніе-то на болести-тѣ, Псал. 39; 9—11. 90; 3—12. Много пѫти особенны болести были испращаны за наказаніе на особены грѣхове, както е станѫло съ Авимелеха, Гіезія, Іорама, Озіѭ, Маріама, Ирода, Филистимяне-тѣ, и мн. др. и както е бывало и съ онѣзи които ся причащавали недостойно, 1 Кор. 11; 30. Христосъ е явявалъ божественнѫ-тѫ си благость и власть чрѣзъ исцѣленіе-то на всѣкаквы болести. Отъ това както и отъ случай-тъ на царь Асѫ, 2 Лѣт. 16; 12, можемъ да видимъ че всичко-то искуство на лѣкари-тѣ е най-праздно безъ Божіе-то благословеніе. Болести-тѣ, които най-много ся поменуватъ въ Св. Писаніе, сѫ были огненица, разслабенность, дисентерія и нѣкои очны и накожны болести. Почти всѣкоя тѣлесна болесть съотвѣтствува на нѣкои отъ душевны-тѣ недузы.

Бохымъ, *(плачове)*, едно мѣсто близо до Галгалъ, дѣто ангелъ-тъ Господень изобличи Израиля за небрежливость, Сѫд. 2; 1—5.

Брада. Евреи-тѣ считахѫ еднѫ тънкѫ, рѣдкѫ брадѫ, като едно голѣмо безобразіе; една дълга, гѫста и развѣвающася брада ся е почитала като най-благородно-то украшеніе на личнѫ-тѫ хубость и на достойнство-то. Честь-та на единъ человѣкъ е зависяла много отъ брадѫ-тѫ му. Да ся докачеше брада-та нѣкому словомъ или дѣломъ бѣ най-голѣмо-то оскръбленіе; да ся хванеше съ уваженіе съ деснѫ-тѫ рѫкѫ и да ся цѣлунеше, бѣ единъ начинъ на израженіе высокѫ почеть и любовь позволенъ само на най-ближни-тѣ пріятели. Да ся прѣнебрегнеше брада-та нѣкому, да ся скубеше или да ся рѣжеше, показваше най-дѫлбокѫ скърбь, Езд. 9; 3. Иса. 15; 2. Іер. 41; 5. 48; 37; а пакъ лишеніе-то отъ неѭ е было знакъ на робълѣпство и на бесчестіе. Мнозина быхѫ прѣдпочели смърть отъ такова едно лишеніе. Тѣзи нѣща изяснявать много стихове на Пи-

саніе-то: както голѣма-та обида нанесена на Давидовы-тѣ посланницы, 2 Цар. 10; 4—14, жарко-то негодованіе на Неемія, Неем. 13; 25, начинъ-тъ по който прѣсторена-та лудость на Давида бѣ изразена, 1 Цар. 21; 13, и скърбь-та на Мемфивосеея, 2 Цар. 19; 24, прѣдателство-то на Іоава, 2 Цар. 20; 9, и може-бы на Іудж; още много стихове въ пророцы-тѣ, Иса. 7; 20. 50; 6. Іез. 5; 1—5.

Бракъ, пожизнено съчетаніе на единъ мжжъ съ еднж женж, постановено отъ Създателя за увѣковѣченіе-то и добрyваніе-то на человѣческый-тъ родъ; постанови ся въ рай-тъ, Быт. 1; 27, 28. 2; 18—24, и е основа на человѣческо-то обще житіе. Бракъ-тъ, като всажда родителскж любовь и оживлява чувство-то на отвѣтственность, обеспечава до еднж голѣмж степень здравіе-то и доброчестинж-тж на дѣца-та, и въспитаніе-то и отхранж-тж имъ въ страхъ отъ Бога, въ честность, трудолюбіе и добродѣтель, и въ святж-тж мысль за *дома*. Богъ въ начало сътвори само единъ мжжъ и само еднж женж. Пьрвъ многоженецъ бѣше Ламехъ и онѣзи изродени "сынове Божіи" или поклонници на Іеова́, които "си зехж жены отъ всичкы (дьщери человѣческы) що избрахж," Быт. 4; 19. 6; 2. Отъ другж странж, Ное и трима-та му сынове имахж всѣкой по еднж женж; и по еднж женж ся вижда да сж имали и всичкы-тѣ негови прѣдѣди дори до Адама. По еднж женж имахж така сжщо и Іовъ, Нахоръ и Лотъ, и испьрво и Авраамъ. Виж. **Наложница**. Въ по-подирни-тѣ врѣмена многоженвтсо-то станжло по-обще между Евреи-тѣ, и Св. Писаніе на много мѣста пояснява съ примѣры лоши-тѣ му слѣдствія, Быт. 30; 16. Сжд. 8; 30. 2 Цар. 3; 3—5. 3 Цар. 11; 1—8. 2 Лѣт. 11; 18—21. 13; 21. По врѣме-то на Христа не е поменжто за многоженство-то като прѣобладающе между Евреи-тѣ.

На Израиляны-тѣ бѣше запрѣтено да зематъ жены вжтрѣ въ нѣкои опрѣдѣлены границы, Лев. 18; 20. Втор. гл. 27. Още тѣмъ бѣше строго забранено да зематъ жены отъ Ханаанцы-тѣ и другы язычницы, Исх. 34; 16, и по-сетнѣ отъ всичкы необрѣзаны, Неем. гл. 13. По Моисеевыя законъ, ако нѣкой Евреинъ умре безъ дѣца, то братъ му по него или най-ближній-тъ му сродникъ бѣше обязанъ да ся ожени за женж му, за да може пьрворожденный-тъ сынъ подиръ този бракъ да ся счете сынъ и наслѣдникъ на пьрвый-тъ мжжъ, Быт. гл. 38. Втор. 25; 5—10. Мат. 22; 23—26. Спаситель-тъ утвьрди бракъ-тъ като божественно и постоянно постановленіе, независимо отъ никой гражданскый законъ; като възбрани напущаніе-то освѣнь за еднж само причинж, Мат. 5; 32. 19; 3—6, 9, и като осжжда всѣко нарушеніе на брачнж-тж врьзскж, дори и само съ мысль, Мат. 5; 28. Виж. и Евр. 13; 4. Отк. 21; 8.

Между Евреи-тѣ имаше обычай родители-тѣ на сынъ-тъ да правятъ съгласіе-то за съпружество съ родители-тѣ на дъщерія-тж коіято тѣ изберж тъ за него, повечето пжти безъ да ся земе съгласіе-то на сынъ-тъ или дъщерія-тж, Быт. 21; 2. гл. 24 и 34; 4—6. Сжд. 14; 2, 3. Годежъ-тъ често ставаше дълго врѣме прѣди да ся направи свадба-та. Виж. **Сгодяваніе**. Младоженецъ-тъ даваше вѣно на родители-тѣ и братія-та на невѣстж-тж си, Исх. 22; 16. Втор. 22; 29. 1 Цар. 18; 25, 27. Свадбы-тѣ ставахж съ угощенія и тържество и траяхж нѣколко дни наредъ. Обычайно бѣше женихъ-тъ да опрѣдѣлява единъ деверъ, който да води невѣстж-тж, когото Спаситель-тъ нарича "пріятель-тъ жениховъ," Іоан. 3; 29. Още нѣколкомина другы мжжіе

придружавахѫ женихъ-тъ по свадбѫ-тѫ му, за да го честятъ; както и нѣкои млады булкы придружавахѫ невѣстѫ-тѫ прѣзъ всичкото това врѣме. Другари-тѣ на женихъ-тъ изрично сѫ поменѫти въ исторіѭ-тѫ на Самсона, Сѫд. 14; 11, 20. Пѣсн. 5; 1. 8; 13, както и другаркы-тѣ на невѣстѫ-тѫ, Псал. 45; 9, 14. Пѣсн. 1; 5. 2; 7. 3; 5. 8; 4. Пріятель-тъ жениховъ имаше още грыжѫ-тѫ да распорежда по свадбѫ-тѫ. Пріятелкы-тѣ и другаркы-тѣ невѣстини бѣше обычай да испѣіѭтъ еднѫ свадбарскѫ пѣснь прѣдъ врата-та невѣснины, вечерьтѫ прѣдъ день-тъ на свадбѫ-тѫ. Свадба-та ся правяше съ голѣмо благочиніе, и млади-тѣ отъ два-та пола сѣдахѫ на особны трьпезы и не ся съобщавахѫ едни съ другы. Момци-тѣ на Самсоновѫ-тѫ свадбѫ ся забавлявахѫ съ прѣдлаганіе-то на гатанкы, и Самсонъ опрѣдѣли наградѫ-тѫ на онѣзи които отгатнѫтъ, Сѫд. 14; 14.

Има друго прѣданіе между Евреи-тѣ, че прѣди разореніе-то на Іерусалимъ, женихъ-тъ и невѣста-та носяли вѣнцы по свадбѫ-тѫ си. Виж. Иса. 61; 10 и Пѣсн. 3; 11. "Излѣзте, Сіоновы дъщери, и виждте Царь Соломонъ съ вѣнецъ-тъ, съ който го вѣнча майка му въ день-тъ на женидбѫ-тѫ му, и въ день-тъ на сърдечно-то му веселіе."

Свадбены-тѣ веселія обыкновенно траяхѫ седмь дни; и за това Лаванъ говори Іакову, за Ліѭ: "Свърши седмицѫ-тѫ на тѫзи, и ще ти дамъ и онѫзи, "Быт. 29; 27. И пированіе-то по Самсоновѫ-тѫ свадбѫ ся продължи седмь деня, Сѫд. 14; 17, 18. Това седмдневно пированіе ставаше обыкновенно въ домъ-тъ на момѫ-тѫ, и като ся свършеше то завождахѫ невѣстѫ-тѫ въ домъ-тъ на мѫжа ѝ.

Свита-та, която съпровождаше невѣстѫ-тѫ отъ бащинъ-тъ ѝ домъ до домъ-тъ на мѫжа ѝ ся извършваше съ тържество, и повечето пѫти нощѣ, както е още обычай-тъ въ Сиріѭ. На този обычай ся относя притча-та на десеть-тѣ дѣвы които отидохѫ въ полунощь да срѣщнѫтъ невѣстѫ-тѫ и женихъ-тъ, Мат. гл. 25.

Христіанство-то дава на женидбѫ-тѫ особнѫ святость; основава ѭ на истинскѫ любовь и на взаимно прѣдпочитаніе, и даже ѭ уприличава на съединеніе-то на Христа съ церквѫ-тѫ, Еф. 5; 22—33. Никѫдѣ въ свѣтъ-тъ не ся почита толкова жена-та колко-то въ Христіанскы-тѣ земи. На вѣрующѫ-тѫ женѫ е заповѣдано да ся ожени за когото ще, само това да бѫде "въ Господа," 1 Кор. 7; 39. За взаимны-тѣ длъжности между мѫжъ и женѫ, Виж. 1 Пет. 3; 1—7. Еф. 5; 22—23. 1 Тим. 2; 11, 12.

Братъ, значи въ Писаніе-то сынъ-тъ на сѫщы-тѣ родители, или пакъ на сѫщій-тъ бащѫ или на сѫщѫ-тѫ майкѫ, Мат. 10; 2. Лук. 6; 14; единъ братовчедъ или ближенъ сродникъ, Быт. 13; 8. 14; 16. Іоан. 7; 3. Дѣян. 1; 14; единъ отъ сѫщій-тъ родъ или земіѭ, Мат. 5; 47. Дѣян. 3; 22. Евр. 7; 5; единъ другарь, единъ подобенъ, Мат. 5; 23. 7; 3; единъ любимъ, 2 Цар. 1; 26; Христіяны като сынове Божіи, Дѣян. 9; 30. 11; 29. Въ Мат. 12; 46—50. 13; 55, 56. Мар. 3; 31—35, братія-та на Христа ся споменуватъ по такъвъ начинъ, заедно съ майкѫ му и сестры-тѣ му, щото да ся изыскова отъ насъ да вѣрвамы че тѣ сѫ были чада на Іосифа и Маріѭ, по-малкы отъ Іисуса. Но, това не е твърдѣ вѣрно, понеже може-бы Іаковъ, Іосій и Іуда въ Мат. 13; 55, да сѫ были братовчеди на Христа, за които ся споменува въ Мат. 27; 56. Лук. 6; 15, 16. Іоан. 19; 25; понеже Клеопа и Алфея сѫ вѣроятно имена исnорчены отъ Сирійско-то Халфѫ.

Броня, единъ видъ металиче-

ско облѣкло, което войници-тѣ въ стары-тѣ врѣмена употрѣбявали за да ся защищаватъ отъ непріятелскы удари, Неем. 4; 16. Іов. 41; 26. Брони-тѣ състояли отъ металическы люспи или отъ бржнкы скачены една за другж. Исх. 28; 32. 39; 23.

Брѣме, товаръ или тегота, на тѣло-то или на душж-тж; често ся употрѣбява прѣносно, да означи скърби, или и грѣхове, Псал. 38; 4. 55; 22. Гал. 6; 2; службы подъ законъ-тъ, Мат. 23; 4; чиновническы отговорности, Исх. 18; 22. Втор. 1; 12; и особенно пророческы посланія, не вынжги отъ заплашителенъ видъ, Иса. 19; 1. Въ тойзи послѣдній-тъ смыслъ Еврейска-та дума може да ся прѣведе "прореченіе," божественно обявленіе, или "пророчество," както въ Прит. 30; 1. 31; 1.

Буквы. Еврейскый-тъ языкъ има двадесеть и двѣ буквы. Въ 25-й и 34-й Псаломъ всѣкой стихъ захваща съ различнж буквж, първый-тъ съ Алефъ, вторый-тъ съ Беѳъ и т. н. Псал. 119 състои отъ 22 отдѣлкы, и първа-та заключава осмь стиха всѣкой отъ който започва съ Алефъ, втора-та осмь стиха всѣкой отъ които започва съ Беѳъ, и т. н. Въ другы, както въ 111-й и 112-й Псаломъ, една-та половина на всѣкой стихъ започва съ еднж буквж, и друга-та половина съ послѣдующж-тж. Тъй, напримѣръ,

Блаженъ онзи человѣкъ който ся бои отъ Господа,
И благоволи много въ заповѣди-тѣ му.

Първа-та половина на стихъ-тъ захваща на Еврейскый съ Алефъ; втора-та съ Беѳъ. И Псаломъ 37-й и 145-й сж акростическы. Плачъ Іереміевъ сжщо състои отъ акростическы стихове, както и тридесеть и първа глава на Притчи, отъ осмый-тъ стихъ до край-тъ.

Апостолъ Павелъ говори за "буквж-тж" отличително отъ "духъ-тъ," Рим. 2; 29. 7; 6. 2 Кор. 3; 6, съ което противопоставя едно просто вънкашно съблюденіе на законъ-тъ, съ духовно-то му значеніе, и съ сърдечнж покорность на него чрѣзъ Христа.

Буксъ *(чемширь)*, едно добрѣ познато дърво все-зелено, което расте въ много страны на Европж и Азіж. Дърво-то му ся цѣни высоко отъ дърво-ваятели-тѣ. То ся употрѣбява като знакъ на продължителнж-тж красотж и на благоденствіе-то на церквж-тж Божіж.

Було, покрывало, фередже. Една повръхностна дреха, коіжто носятъ отъ Источны жены, които ся крыжтъ отъ поглѣдъ-тъ на всичкы человѣци освѣнь прѣдъ мжжіе-тѣ си и най-ближни-тѣ си роднины. Когато една Египтянка ся завари разбулена, тя набързо покрыва лице-то си съ було-то и извыква нѣщо си като, "О нещастна азъ!" Да дигнешь или махнешь було-то на еднж Источнж женж е голѣмо докаченіе и униженіе за неіж, Быт. 24; 65. Пѣсн. 5; 7. 1 Кор. 11; 5, 10. Обаче, було-то не ся е носило всякога. Сарра, Авраамова-та жена, и Ревекка и другаркы-тѣ й при бунарь-тъ не сж носили була, Быт. 12; 14, 15. 24; 16. Сравни сжщо и Быт. 38; 14; 15. Прит. 7; 13. Виж. **Авимелехъ.**

Има различны видове було. Онѣзи, които ся носятъ въ Сиріѭ и Египетъ могѫтъ да ся раздѣлятъ на два разрѣда; едны-тѣ сѫ голѣмы и дебелы, а другы-тѣ малкы и по-легкы. Обыкновенно-то кѫщно було, което ся прави отъ муслинъ платъ, ся закача за главѫ-тѫ и пада отзадѣ дори до нозѣ-тѣ. Подобно едно ся носи и отпрѣдѣ закачено за главѫ-тѫ и увиснѫло на долѣ като покрыва отъ части лице-то. Було-то което ся носи вънъ отъ вратнѭ-тѫ е голѣма мантія или плащаница отъ чернѫ копринѫ, ленъ или другѫ суравѫ матеріѭ, доволно широка за да покрые человѣка, освѣнь едно-то му око, Пѣсн. 4; 9. Таквозь бѣше було-то, което Руѳь носеше, Руѳ. 3; 15. Много жены носятъ само такъвзи видъ було. Грьцката дума ἐξουσία, прѣведена "бѣлѣгъ на власть" въ 1 Кор. 11; 10, може да значи було, което ся е носило отъ женѫ-тѫ за въ знакъ на нейно-то повиновеніе на мѫжа ѝ.

Быкове отъ Васанъ, които обыкновенно пущали на богатѫ пашѫ, и оттова често възвилнявали. На тѣхъ сѫ уприличени силни, свирѣпи, и многочисленни непріятели, Псал. 22; 12. 68; 30. Иса. 34; 7. Виж. **Волъ.**

Бытіе, първа-та книга въ Ветхый-тъ Завѣтъ, така наречена отъ Седмдесеть-тѣ прѣводители. Въобще ся пріима че Моисей е съчинитель-тъ на тѫзи книгѫ; и прѣдполагатъ че тя е была написана слѣдъ като ся даде Божій-тъ законъ на Синайскѫ-тѫ горѫ. Достовѣрность-та ѝ ся подтвърдява отъ неуспоримы доказателства, и въ Св. Писаніе тя ся споменува тридесеть и три пѫти като боговдѫхновеннѫ книгѫ. Історія-та, която ся расказва въ Бытіе-то, ся простира най-малко върху единъ періодъ отъ около 2,369 годины. Тя описва сътвореніе-то на свѣтъ-тъ; първо-то състояніе и грѣхопаденіе-то на Адама и Евѫ; животъ-тъ на Адама и Евѫ и на потомцы-тѣ имъ; нравственно-религіозно-то състояніе на свѣта и начало-то на художества-та; родословія-та заедно съ животъ-тъ и смьртъ-тѫ на патріарсы-тѣ до Ное; всеобщо-то развращеніе на человѣческый-тъ родъ, всемірный-тъ потопъ, и упазваніе-то на Ное и на семейство-то му въ ковчегъ-тъ; історія-та на Ное и на семейство-то му слѣдъ потопъ-тъ, размноженіе-то на человѣцы-тѣ по земѭ-тѫ и подѣленіе-то ѝ между Ноевы-тѣ синове; стълпотвореніе-то Вавилонско, размѣсваніе-то на языцы-тѣ, и разсѣяніе-то на человѣцы-тѣ по земѭ-тѫ; животъ-тъ на Авраама, Исаака, Іакова, и Іосифа. Бытіе-то, както другы-тѣ книгы на Св. Писаніе, е было написано по Божіе вдѫхновеніе. При всичко това много нѣща описаны въ него сѫ были вече извѣстны между Евреи-тѣ; історія-та за Адама може-бы да ся е пазила по прѣданіе отъ патріархъ на патріархъ дори до Моисея, и този послѣдній-тъ може-бы да е ималъ и нѣкои стары памятописанія. Бытіе-то полага оеновѫ за слѣдующы-тѣ книгы въ Библіѭ-тѫ; и то е неоцѣнимо за історіѭ-тѫ на земѭ-тѫ, на человѣчество-то, и на религіѭ-тѫ.

Бѣлилникъ, валявичаръ, теповичаръ. На прѣображеніе-то Христово дрехы-тѣ Іисусовы станѫли толкова бѣлы "каквыто бѣлилникъ на земѭ-тѫ не може да убѣли," Мар. 9; 3. Четемъ още за мыло-то на валявичара, Мал. 3; 2.

Бѣлѣгъ на Власть. За употрѣбленіе-то на тѫзи думѫ въ 1 Кор. 11; 10, виж. **Було.**

Бѣсовъпрошатель-ка. Най-добро-то истълкуваніе на тѣзи думы въ Библіѭ-тѫ ся дава въ расказъ-тъ за Ендорскѫ-тѫ бѣсовъпрошателкѫ. Тя е была на далечь позната като бѣсовъпрошателкѫ, и която ужъ можяла да повыква

душы-тѣ на умрѣлы-тѣ отъ духовный-тъ свѣтъ и да ся разговаря съ тѣхъ. Отъ тукъ ся види че главна-та чърта на бѣсовъпрошаніе-то е было *мнимо сьобщеніе съ бѣсове-тѣ и духове-тѣ на умрѣлы-тѣ*. Въ това отношеніе то е еднакво съ сегашно-то чародѣйство; и всяко осѫжденіе произнесено противъ бѣсовъпрошаніе-то въ Библіѭ-тѫ, не помалко пада и възъ сегашно-то чародѣйство и всяко подобно сношеніе съ духове и бѣсове.

При бѣсовъпрошаніе-то и стары-тѣ бѣсовъпрошатели прибавяхѫ и баеніе и гаданіе, и притязавахѫ че могѫтъ да управляватъ тайны-тѣ силы на стихіи-тѣ, небесны-тѣ тѣла, и пр. За да покрыѭтъ мнимо-то си сьобщеніе съ духове-тѣ, тѣ употрѣбявали билкы, надымяваніе, химическы искуства, и всякѫ другѫ тайнственнѫ хытрость която бы могла да заблуди или вдѫхне страхъ въ суевѣрный-тъ. Хытрости-тѣ имъ сѫ твърдѣ приличали на онѣзи забранены въ Втор. 18; 10, 11. "Да ся не намѣрва въ тебе никой който да прѣкарва сына си и дъщеріѭ си прѣзъ огнь, чародѣй, или прокобитель, или гадатель, или бѣсовъпрошатель, или вълшебникъ, или мъртвовъпрошатель." Отъ този расписъ ся види че, както сега, тъй и на Моисеево врѣме, всякакъвъ видъ суевѣрія е сѫществувалъ. Тѣзи които сѫ запознати съ днешніѫ Сиріѭ и Арабіѭ, ни извѣстяватъ че стари и млади отъ всичкы-тѣ народности вѣрватъ въ силѫ-тѫ на "люто око," на магіи, урокы, мускы, и изгонваніе на бѣсове; и че тѣзи суевѣрія упражняватъ чудесно вліяніе върху источный-тъ животъ. Даже сегашный-тъ месмеризмъ (животный магнетизмъ) има сьотвѣтственното си между мнимы-тѣ магесническы искуства на Истокъ, което, като другы сѫществующы суевѣрія, ся е практиковало още отъ незапамятны врѣмена.

Такыва глупости и оболщенія ся строго запретяватъ въ Библіѭ-тѫ, и много отъ тѣхъ споредъ Еврейскыя законъ сѫ ся наказвали съ смърть. Всичкы-тѣ сѫ идолопоклоническы — не припознаватъ истинный-тъ Богъ, и търсятъ помощь отъ другы источницы. Колкото повече человѣци-тѣ не полагатъ довѣріе на Всемогущій-тъ, и не ся покоряватъ разумно и отъ сърдце на волѭ-тѫ му, толкозь повече тѣзи суевѣрія зематъ вързхъ. Онзи който ся бои отъ Бога, не трѣбва отъ нищо друго да ся бои; когато онзи който, като Саулъ, страни отъ Бога, не намира никѫдѣ помощь и утѣхѫ. Виж. **Ендоръ** и **Магесникъ**.

Бѣсъ. Много примѣри има въ Новый-тъ Завѣтъ за человѣцы бѣснуемы. Нѣкои сѫ казали че бѣсове-тѣ не сѫ зли духове, но болести, както що е лудость-та, и др. т. Това мнѣніе, обаче, е криво. Спаситель-тъ е говорилъ на бѣсове-тѣ, които сѫ върлували въ бѣснуемы-тѣ, и бѣсове-тѣ сѫ го чували и слушали. Тѣ сѫ свидѣтелствували за присѫтствіе-то си чрѣзъ мѫченіе-то което произвождали въ жертвы-тѣ си прѣди да ся принудятъ да гы оставятъ. Христосъ привожда, като доказателство за посланіе-то си, и това че бѣсове испѫжда; при това, той обѣщава и на Апостолы-тѣ си тѫзи власть, да испѫждатъ бѣсове.

В.

Ваала, единъ градъ въ земіѭ-тѫ на племе-то Симеоново, Іис. Нав. 15; 29. Сѫщо-то както Кыріаѳіаримъ.

Ваалаѳъ, единъ градъ въ земіѭ-тѫ на племе-то Даново, Іис. Нав. 19; 44. Не е извѣстно да ли той е сѫщій-тъ Ваалаѳъ който е былъ съграденъ изново отъ Соломона, 3 Цар. 9; 18. 2 Лѣт. 8; 6.

Ваалгадъ, единъ градъ въ долъ-

тъ на Ливанъ, при полы-тѣ на Ермонъ; най-сѣверна-та точка до коіѭто боеве-тѣ на Іисуса Навина достигнѫхѫ, Іис. Нав. 11; 17. 12; 7. 13; 5. Той е былъ може-бы сѫщій-тъ Ваалермонъ. Нѣкои мыслятъ да е былъ Баалбекъ, но тойзи послѣдній-тъ ся е намиралъ по къмъ сѣверъ.

Ваалисъ, царь-тъ на Аммонцы-тѣ въ врѣме-то на плѣненіе-то. Той заповѣда да убіѭтъ Годоліѭ, тогавашныя управитель на Іудѫ, Іер. 40; 14. 41; 1—10.

Ваалмеонъ, въ Рувимъ задъ Іорданъ, Числ. 32; 38; наречень още Веѳъ-меонъ, Іер. 48; 23, и Веѳъ-ваалмеонъ, Іис. Нав. 13; 17. Развалины-тѣ му ся намиратъ 2 мили на юго-истокъ отъ Есевонъ. Іезекіиль (Іез. 25; 9), говори за него като да е единъ Моавскый градъ.

ГЛАВА-ТА НА ВААЛА, ОТЪ ЕДНѪ СИРІЙСКѪ МОНЕТѪ.

Ваалъ *(господь)*, въ Ветхый-тъ Завѣтъ означава единъ идолъ на Финикійцы-тѣ, и особенно на Тиряны-тѣ, кланяніе-то на който бѣ въведено и ся тържествуваше съ голѣмы тържества и между Евреи-тѣ, и най-повече въ Самаріѭ, заедно съ Астартѫ, Сѫд. 6; 25—32. 4 Цар. 10; 18, 28. Виж. **Астарта.** Множественно-то, Ваалими, означава изображенія или статуи на Ваала, Сѫд. 2; 11. 10; 10. За распространеніе-то на кланяніе-то на тойзи идолъ между Финикійцы-тѣ и Картагеияны-тѣ, ный имамы доказателство въ собственны-тѣ имена на лица-та; както между по-първы-тѣ, Еѳваалъ, Іероваалъ, тъй сѫщо и между по-послѣдни-тѣ, Аннибалъ, Аздрубалъ, и пр. Между Вавилоняны-тѣ, сѫщій-тъ идолъ ся е обожавалъ подъ име-то Вилъ, което е само другъ единъ видъ на думѫ-тѫ Ваалъ, Иса. 46; 1. Іер. 50; 2. 51; 44. Кланяніе-то на Ваала ся е установило въ прочутый-тъ Вавилонскый стълпъ (кула), най-горня-та стая на който служаше въ сѫщо-то врѣме като една обзерваторія, и като хранилище на единъ сборъ отъ астрономическы наблюденія.

Всичкы-тѣ учени ся съгласяватъ че въ астрономическѫ-тѫ, или по-добрѣ, въ астрологыческѫ-тѫ митологіѭ на Истокъ, трѣбва да търсимъ начало-то на това кланяніе въ обожаваніе-то на небесны-тѣ тѣла. Общо-то мнѣніе е было че Ваалъ, или Вилъ, е слънце-то; и че подъ това име, това свѣтило е пріимало божественны почести. Обаче Грьцкы-тѣ и Римскы-тѣ списатели даватъ на Вавилонскый-тъ Вилъ име-то Юпитеръ Вилъ, което значи планета-та Юпитеръ, която ся е считала, заедно съ планетѫ-тѫ Венерѫ, като хранитель и податель на всяко добро щастіе; и тя е съставяла съ Венерѫ, най-щастливо-то отъ всичкы-тѣ съзвѣздія, подъ което само щастливи владѣтели можахѫ да ся родятъ. За тѫзи планетѫ, прочее, мнозина мыслятъ да е была прѣдмѣтъ на кланяніе подъ име-то Ваалъ, както и за планетѫ-тѫ Венерѫ подъ име-то Астарта. Не че слънце-то не е было прѣдмѣтъ на идолопоклоническо кланяніе между тѣзи народы, но въ тойзи случай ся е прѣдставлявало подъ собственно-то си име, както въ 4 Цар. 23;

11. Храмове-тѣ и олтари-тѣ на Ваала сѫ были въобще въздигнѫти на высокы мѣста. Манассія съгради въ два-та двора на храмъ-тъ въ Іерусалимъ олтари на всичко-то небесно воинство, и особенно на Астартѫ, 4 Цар. 21; 5, 7. Іеремія заплашва Евреи-тѣ които приносяхѫ жертвѫ на Ваала врьзъ покрывы-тѣ на кѫщы-тѣ, Іер. 32; 29, и Іосія събори олтари-тѣ които Ахазъ бѣше въздигнѫлъ врьзъ покрыва на горницѫ-тѫ си, 4 Цар. 23; 12.

Человѣческы жертвы сѫ ся приносяли на Ваала, както и на слънце-то. Іеремія укорява жители-тѣ на Іудѫ и на Іерусалимъ за "съграждание-то высокы-тѣ мѣста Ваалу, за да горятъ сынове-тѣ си въ огнь за всесъжженія Ваалу," Іер. 19; 5. Това израженіе явно показва че наистинѫ сѫ ся убивали съ огнь нещастны-тѣ дѣца които ся приносяли жертвы Ваалу. Виж. **Молохъ.**

Израилеви-тѣ сынове бѣхѫ наклонни да служатъ Ваалу. Виж. Числ. 25; 3. Сѫд. 2; 13. 3; 7. Подъ Самуила тѣ махнѫхѫ идолы-тѣ си, 1 Цар. 7; 4. Това ся продължава подъ Давида и Соломона; но подъ Ахаава, на когото жена-та Іезавель бѣ дъщеря на Сидонскый-тъ царь Еѳваала, кланяніе-то на Ваала ся установи пакъ съ голѣмѫ пышность, 3 Цар. 16; 31.

Дума-та Ваалъ съединена съ другы думы значи още и другы лъжливы богове. Ваалвериѳъ, или "Господь на завѣтъ-тъ," бѣ единъ Богъ на Сихемцы-тѣ, Сѫд. 8; 33. 9; 4. Ваалфегоръ, или "Господь на Фегора," бѣ единъ гнусенъ идолъ на Моавяне-тѣ, Числ. 25; 3, 5. Ос. 9; 10. Ваалзевувъ, "господь на мухы-тѣ," бѣ единъ богъ на Филистимцы-тѣ въ Аккаронъ. Виж. **Веелзевулъ.**

Дума-та Ваалъ ся намира още и въ многосложны имена на мѣста, безъ да ся относи вынагы на идолъ-тъ.

Ваалъ-асоръ, дѣто Авессаломъ е държѣлъ стада-та си, 2 Цар. 13; 23. Той е былъ близо до Ефремъ, градъ Іудинъ, около 8 мили къмъ истокъ отъ Іерусалимъ.

Ваалъ-ферасимъ *(мѣсто на проломы)*, едно име дадено отъ Давида на мѣсто-то на едно сраженіе съ Филистимцы-тѣ, 2 Цар. 5; 20. 1 Лѣт. 14; 11. Иса. 28; 21. То бѣ въ долъ-тъ на Рафаимы-тѣ, не далечь откъмъ юго-западъ на Іерусалимъ.

Ваана и Рихавъ, сынове на Риммона, въ службѫ-тѫ на Исвосѳея сынъ-тъ Сауловъ. Като мысляхѫ да получатъ наградѫ отъ Давида, тѣ убихѫ тайно господарь-тъ си когато си почиваше по пладнѣ, и занесохѫ главѫ-тѫ му на Давида въ Хевронъ. Тѣ прѣтърпѣхѫ, обаче, наказаніе-то прилично на онѣзи на които "нозѣ-тѣ сѫ бързы да проливатъ кръвь," 2 Цар. 4; 1—12.

Вааса, сынъ Ахыевъ, и началникъ на войскы-тѣ на Надава, царь-тъ Израилевъ. Той уби господаря си съ измамѫ при обсадѫ-тѫ на Гыввеѳонъ, и похити царство-то, 953 прѣди Р. Х., което той владѣ 24 годины. Той истрѣби цѣлый-тъ родъ Іеровоамовъ, както е было прѣдсказано, 3 Цар. 14; 7—14; но съ свое-то лошо поведеніе и идолопоклонство, той навлече на себе си Божій-тъ гнѣвъ, 3 Цар. гл. 15. 16; 1—7, 12. Богъ му прати слово чрѣзъ уста-та на пророка Іиуя, което быде испълнено съ истрѣбленіе-то на семейство-то му двѣ годины слѣдъ неговѫ-тѫ смърть.

Вавилонія, область-та на коіѫто Вавилонъ бѣ столица-та, сега Вавилонскый-тъ или Арабскый-тъ *Иракъ*, който съставлява Багдатскый-тъ пашалѫкъ. Тази прочута область е заключавала странѫ-тѫ лежащѫ на рѣкѫ-тѫ Евфратъ, и е имала за границѫ на сѣверъ Месопотаміѭ и Ассиріѭ, а на югъ Персійскый-тъ заливъ. Тойзи

заливъ е былъ дѣйствително едничкый-тъ й опрѣдѣленъ и естественъ прѣдѣлъ; защото къмъ сѣверъ, къмъ истокъ или къмъ Персіѭ, и къмъ западъ или къмъ пустынніѭ Арабіѭ, нейни-тѣ прѣдѣли сѫ были съвсѣмъ неопрѣдѣлени. И въ древни-тѣ и въ нынѣшны-тѣ врѣмена, доста голѣмы пространства на источный-тъ брѣгъ на Тигръ, и на западный-тъ брѣгъ на Евфратъ, и още по-голѣмы пространства на два-та брѣга на тѣхны-тѣ съединены потоцы, сѫ ся считали да принадлежатъ на Вавилоніѭ, или Иракъ-Ареби.

Най-древно-то име на странѫ-тѫ е Сенааръ, Быт. 10; 10. Дан. 1; 2. Отпослѣ Вавилонъ и Вавилонія станѫхѫ общо-то й название, съ което, въ по-послѣдне врѣме, Халдея, или земя-та на Халдеяны-тѣ, ся е употрѣбявала като еднозначуща, слѣдъ като тѣ іѫ завладѣхѫ напълно.

Вавилонія е едно пространно поле, непрѣсѣчено отъ хълмъ или отъ планини, състояще отъ тлъстѫ, черникавѫ прьсть, и изложено на годишны-тѣ наводненія на Тигръ и на Евфратъ, и най-повече на наводненія-та на послѣдній-тъ, брѣгове-тѣ на който сѫ по-нискы отъ брѣгове-тѣ на Тигръ. Евфратъ въобще ся издига около 12 крака надъ обыкновенно-то си равнище, и продължава да тече на тѫзи высочинѫ отъ край-тъ на Априлій до Іуній. Тѣзи наводненія естественно принудихѫ най-първы-тѣ земледѣлцы да намѣрятъ средства за расподѣленіе на прѣизобилнѫ-тѫ водѫ върху всичкѫ-тѫ повърхность, така щото онѣзи земи които ся пояхѫ по-малко да можахѫ да пріиматъ нуждно-то напояваніе. По тѫзи причинѫ, цѣла-та Вавилонска область ся раздѣли отъ множество голѣмы и малкы каналы, отъ които нѣкои прѣминувахѫ отъ еднѫ рѣкѫ въ другѫ, а нѣкои ся губяхѫ въ вѫтрешность-тѫ и служахѫ само за поеніе. Тѣзи канали види ся да сѫ были "Вавилонскы-тѣ рѣкы" за които ся говори въ Псал. 137; 1. Освѣнь тѣзи канали, които сѫ ся изгубили отдавна безъ да има нѣкаквѫ диріѫ отъ тѣхъ, Вавилонія е съдържала нѣколко голѣмы езера, отчасти дѣло на искуство-то и отчасти образуваны отъ наводненія-та на двѣ-тѣ рѣкы. Вавилонія, прочее, е была земя изобилна съ водѫ; и Іеремія праведно е казалъ за неіѫ, че тя е "живѣла край много воды," Іер. 51; 13.

Вавилоняни-тѣ сѫ были отъ Симитическый-тъ клонъ на Ноевы-тѣ потомцы, и тѣхный-тъ языкъ е ималъ сходство съ Арабскый-тъ и съ Еврейскый-тъ. Вавилонска-та държава е была основана отъ Нимрода 20 вѣка прѣди Христа, и е обемала градове-тѣ Вавилонъ, Ерехъ, Аккадъ и Халне, Быт. 10; 10. Слѣдъ построеніе-то на Ниневіѭ отъ Нина, 1237 прѣди Р. Х., този градъ станѫ силна столица, и одържѣ силѫ-тѫ си до 606 прѣди Р. Х., когато на мѣсто-то на Ассирійскѫ-тѫ държава ся въздигнѫ Халдейска-та, и Вавилонъ достигнѫ до най-высокѫ-тѫ степень на своіѫ-тѫ славѫ и силѫ. При завръщаніе-то на Евреи-тѣ отъ плѣненіе-то, мнозина отъ тѣхъ останѫхѫ въ Вавилоніѭ, и на тѣхно-то потомство евангеліе-то ся съобщи рано. Мнозина мыслятъ за Апостола Петра да е писалъ първо-то си посланіе тамъ, 1 Пет. 5; 13. Евреи-тѣ сѫ имали цвѣтущы синагогы въ Вавилоніѭ, и единъ отъ тѣхны-тѣ Талмуды е былъ съчиненъ тамъ. Виж. **Халдейци**.

Вавилонъ, I. Дума-та Вавилонъ означава *смѣшеніе*, и е името на единъ градъ и на единъ высокъ стълпъ (кула), който ся почнѫ да ся сътражда отъ потомцы-тѣ Ноевы между които Нимродъ е былъ единъ отъ главны-тѣ, около 120 годины слѣдъ

потопъ-тъ; така бѣ нареченъ, защото Богъ смѣси тамъ языкъ-тъ на онѣзи които го работяхѫ, Быт. 10; 10. 11; 9. Тѣхна-та цѣль въ съгражданіе-то на града и на стълпа е была да съсрѣдоточѫтъ населеніе-то и владѣніе-то си въ това мѣсто; и понеже това е было противно на Божіе-то намѣреніе за напълняніе-то на земіѭ-тѫ съ жители, и показвало едно нечестиво и може-бы, идолопоклонско расположеніе, Богъ осуети планове-тѣ имъ чрѣзъ чудесно-то смѣсваніе на языкъ-тъ имъ, като имъ даде разны произношенія или разны нарѣчія на първоначалный-тъ имъ языкъ, и по този начинъ той гы принуди да ся распрьснѫтъ върху земно-то кълбо. Виж. Дѣян. 2; 1—11. Стълпъ-тъ е былъ оставенъ недоправенъ, но основаніе-то на градъ-тъ ся положило и една часть отъ строители-тѣ вѣроятно продължавали да живѣѭтъ тамъ. Мѣсто-то станѫ отпослѣ прочутъ градъ. Мысляло ся е че Вавилонскый-тъ стълпъ е былъ отпослѣ доправенъ отвѫтрѣ градъ-тъ Вавилонъ, и нареченъ стълпъ на Вила. Иродотъ (древенъ Грьцкый Историкъ) посѣтилъ тойзи стълпъ, и го описва като еднѫ четверожгълнѫ пирамидѫ, която е имала половинѫ миліѭ околовръсть при основаніе-то си; отъ неіѭ сѫ ся издигали 8 стълпове единъ надъ други като сѫ ся смалявали постепенно до върхъ-тъ, до който ся възлѣзвало чрѣзъ единъ лакатушенъ пѫть около вънкашнѫ-тѫ му странѫ. Тойзи стълпъ ся употрѣбявалъ за астрономическы наблюденія, но особенно е былъ посвятенъ на кланяніе-то на Вила, храмъ-тъ на който съдържалъ голѣмы съкровища, между които имало много статуи съ грамадно злато, една-та отъ които е имала 40 крака высочинѫ. Тука сѫ были положени священни-тѣ златни съсѫди донесени отъ Іерусалимъ, 2 Лѣт. 36; 7. Іер. 51; 44. За развалины-тѣ му ся мысли да сѫ сегашный-тъ Бирсъ Нимрудъ, 6 мили на юго-западъ отъ Хиле, нынѣшный-тъ Вавилонъ. Той е былъ направенъ отъ дебелы кырпичи засмолены, а сега е една развалена грамада, съсыпана отъ насиліе, отъ бури, и покрыта съ частицы отъ кырпичи, отъ грънцы, и пр., слѣты и оcтъклены отъ нѣкоіѭ голѣмѫ топлинѫ. Той е 190 крака высокъ, и на върхъ-тъ му ся издига единъ неправиленъ стълпъ 90 крака околовръстъ и 35 крака высокъ, съграденъ съ хубавы кырпичи, съ които цѣла-та могыла ся види да е была покрыта. Стълпъ-тъ е съсыпанъ и обезобразенъ на върхъ-тъ, и повреденъ като отъ молніѭ. Има разны прѣданія относително за основатели-тѣ на градъ-тъ Вавилонъ, за първоначално-то основаніе на който споменѫхмы погорѣ. Споредъ едно прѣданіе, Семирамида е основатель-тъ му, а споредъ друго — Навуходоносоръ. Всичкы-тѣ тѣзи мнѣнія могѫтъ да ся съгласятъ като ся прѣдположи че Семирамида е прѣправила древній-тъ градъ, а Навуходоносоръ отпослѣ го расширочилъ и украсилъ.

Вавилонъ лежалъ на едно широко и плодоносно поле, което ся пояло отъ Евфратъ, който течеше прѣзъ града. Стѣны-тѣ му ся описватъ да сѫ были 60 мили околовръстъ, 300 крака высокы, и 75 крака широкы, Іер. 51; 44—58. Единъ дѫлбокъ окопъ е имало около стѣны-тѣ му. На всякоіѭ отъ четыри-тѣ му страны е имало по 25 мѣдны порты, отъ които пѫтища сѫ кръстосвали до противоположны-тѣ порты. На отворены-тѣ мѣста е имало безбройны кѫщя и градины. Навуходоносоровъ-тъ палатъ е былъ въ еднѫ оградѫ 6 мили околовръстъ. Вѫтрѣ въ неіѭ сѫ были и "высящы-тѣ градины," една искуственна могыла 400 крака высо-

ка, подкрѣпена чрѣзъ сводове, и въздигнжта на редове за дървета и за цвѣтя, и вода-та за поеніе-то имъ ся е вадяла отъ рѣкж-тж чрѣзъ машины скрыты въ могылж-тж, Дан. 4; 29, 30.

Подъ Навуходоносора, Вавилонъ достигнж върхъ-тъ на свое-то величіе и великолѣпіе. Той бѣ прочутъ за наукы-тѣ си, а особенно Астрономіж-тж, и за искуство-то си въ разны-тѣ художества, като въ правяніе-то на килимы и на разны платове, на ароматы, на златны и скжпоцѣнны работы, и пр. Мѣстоположеніе-то му бѣ много благопріятно за търговіж-тж между Срѣднж-Азіж, Арабіж и Египетъ. Той бѣ търговскый градъ, Иса. 43; 14. Іез. 17; 4, и въ него ся натрупа, или чрѣзъ завоеванія-та или чрѣзъ търговіж, богатство-то почти на всичкы-тѣ извѣстны земи. Праведно прочее пророци-тѣ сж го нарекли великъ, Дан. 4; 30; "славж-тж на всичкж-тж земіж," Іер. 51; 41; "славнж-тж хвалж на Халдеи-тѣ," Иса. 13; 19; "господаркж-тж на царства-та," Иса. 47; 5; но още "истънченж и изнѣженж," и предаденж на сластолюбіе, Иса. 47; 1, 8. Вслѣдствіе на богатство-то и на раскошество-то на жители-тѣ, развратность-та и своеволство-то имъ достигнжхж до еднж ужаснж крайность. Тамъ ся кланяхж на Вилъ, Нево, Нергалъ, Меродахъ, Сокхоѳъ-веноѳъ и на другы идолы съ обряды, въ които скверность-та ся е считала като религіж. За това не е чудно ако Богъ гы е наказалъ за прѣстжпленія-та имъ. И наистинж, бѣды-тѣ обявены противъ Вавилонъ чрѣзъ пророцы-тѣ съставляватъ нѣкои отъ най-величественны-тѣ части на цѣлж-тж Библіж. Иса. 13; 1—22. 14; 22. 21; 9. гл. 47. Іер. гл. 25, 50, 51, и пр.

Градъ-тъ не остана за дълго врѣме всемірна столица. Въ царуваніе-то на Навуходоносоровый-тъ внукъ Валтасара, той быде обсаденъ и прѣвзѣтъ отъ Кыра. Онова което Гръцкы-тѣ историци расказватъ за него ся съгласува тука съ Библіж-тж: че Кыръ е направилъ сполучливо-то си нападеніе въ еднж нощь когато цѣлый-тъ градъ, като ся е уповавалъ на якость-тж на стѣны-тѣ, ся предалъ на раскошность и на развратъ въ едно голѣмо общо пированіе, а царь-тъ и благородни-тѣ му пирували особно на едно великолѣпно угощеніе. Кыръ найнапрѣдъ направилъ по-дълбокъ единъ ветхъ каналъ който е былъ между рѣкж-тж Евфратъ и езеро-то Нитокрисъ, за да прѣкара водж-тж отъ рѣкж-тж въ него; и чрѣзъ това средство, тя станж толкова плитка, щото воини-тѣ можяхж да вървятъ по дъно-то на рѣкж-тж и да влѣзжтъ въ градъ-тъ, Дан. гл. 5, 538 г. прѣди Р. Х. Отъ това врѣме важность-та му отпаднж, защото Кыръ направи Сусж столицж на царство-то си. Градъ-тъ ся подигнж противъ Дарія Истаспа, който пакъ го подчини, събори всичкы-тѣ му порты, и развали стѣны-тѣ му до 50 лакти на высочинж. Споредъ Страбона Ксерксъ е съсыпалъ стълпъ-тъ на Вила. Подъ Персіяны-тѣ и подъ Александровы-тѣ наслѣдницы, Вавилонъ продължавалъ да отпада, особенно слѣдъ като Селевкъ Никаторъ основалъ Селевкіж, и іж направилъ своіж столицж. Една голѣма часть отъ жители-тѣ на Вавилонъ ся прѣмѣстихж тамъ; и въ врѣме-то на Страбона, т. е. подъ Августа, Вавилонъ бѣ опустѣлъ до толкова, щото можеше да ся наречи една широка пустыня. Върху негово-то мѣстоположеніе е имало единъ градъ до четвьртый-тъ вѣкъ, и много Евреи сж живѣли тамъ, 1 Пет. 5; 13. Но отъ това врѣме насетнѣ, почти нрѣстава да ся споменува; даже развалины-тѣ му не сж были открыты дору до послѣдни-тѣ

два вѣка; и тѣ сѫ изслѣдуваны и описаны само въ настоящій-тъ вѣкъ. Тѣ състоятъ отъ многочисленны грамады повечето отъ кырпичи. Една отъ тѣзи ся описа погорѣ. Друга една 4 мили на сѣверо-западъ отъ Хилле, наречена отъ туземцы-тѣ Касръ, ся мысли да показва мѣсто-то на висящы-тѣ градины. Тѣзи развалины сѫ 2,400 крака дългы, и 1,800 широкы. Друга една на близо, наречена Мюджеллиба, има сѫщѫ-тѫ голѣминѫ. Отъ тѣзи могылы, хыляды тухлы сѫ были ископаны, които сѫ имали надписы отъ врѣме-то на Навуходоносора, име-то на когото често ся срѣща. Изгледъ-тъ на нынѣшны-тѣ развалины е печаленъ. Тѣ сѫ заразены отъ вредителны животны, и можебы въ никое мѣсто подъ небе-то нѣма по-голѣма противоположность между древне-то великолѣпіе и настояще-то опустошеніе отъ колкото тука. Ужасно-то пророкуваніе на Исаіѭ, слѣдъ като сѫ изминѫли повече отъ сто годины, испълнило ся буквално, Иса. 13; 14.

Име-то Вавилонъ е употрѣбено символическы въ Отк. 14; 8. гл. 16, 17 и 18, да означи идолопоклонство-то, суевѣріе-то, развратность-тѫ, раскошество-то, и гоненіе-то на Божіи-тѣ людіе. Нѣкои така тълкуватъ, 1 Пет. 5; 13.

II. Имало е още единъ Вавилонъ въ Егыпетъ, единъ градъ не далечь отъ Иліополь. Нѣкои го мыслятъ да е Вавилонъ който ся споменува въ 1 Пет. 5; 13, но това не е вѣроятно.

Вала, Быт. 14; 2. Виж. **Сигоръ.**

Валаамъ, единъ прочутъ чародѣй въ градъ-тъ Фаѳуръ, на Евфратъ, Числ. 22; 5. Валакъ, Моавскый-тъ царь, като видѣлъ множество-то Израилево, и като ся боялъ отъ него да не бы да нападне земіѭ-тѫ му, пратилъ за Валаама, който ся е славялъ по мнимы-тѣ си свърхестественны силы, да дойде и да го прокълне. Валаамъ колкото и да былъ сребролюбивъ, склонилъ да ся посъвѣтува отъ Бога, който му запретилъ да отиде. Валакъ отпослѣ проводилъ другы пратенницы, които Валаамъ най-послѣ придружилъ безъ удобреніе-то на Бога, за който Богъ пратилъ единъ ангелъ да го срѣщне на пѫть-тъ и да го изобличи. Тука ся случи чудо-то на Валаамова-та ослицѫ която проговори съ человѣческый гласъ, Числ. 22; 22, 35. Но намѣсто да прокълне, той бѣ принуденъ чрѣзъ Духъ-тъ Божій да благослови сынове-тѣ Израилевы. Това той направи вторый и третій пѫть, което огорчи твърдѣ много Валака, който го отпуснѫ съ гнѣвъ. Валаамъ отсетнѣ прѣдсказа какво бы трѣбвало Израиль да направи за народы-тѣ изоколо; и слѣдъ като съвѣтува Валака да вкара Израиля въ идолопоклонство и въ блудодѣяніе, за да може съ това да обиди Бога и да бѫде напуснѫтъ отъ него, той си отиде въ своіѭ-тѫ си земіѭ. Този лошъ съвѣтъ быде послѣдванъ; Моавскы-тѣ дъщери примамихѫ Евреи-тѣ на гнусно-то и на идолопоклонско-то кланяніе на Ваалфегора, за което 24,000 Израиляне быдохѫ убити, Числ. 25; 1—9. 31; 16. 2 Пет. 2; 15. Іуд. ст. 11. Отк. 2; 14.

Валаамъ е былъ вѣроятно потомецъ Симовъ, и е ималъ много правы понятія за истиннаго Бога. Той го нарича "Господь Богъ мой," Числ. 22; 18, и при всичко туй той ся види да е былъ само единъ очарователь и лъжливъ пророкъ, както мнозина въ врѣме-то на Израилевы-тѣ царіе, додѣто той дойде по поканваніе отъ Валака за да прокълне людіе-тѣ Божіи. Въ това дѣло той испълни, противъ воліѭ-тѫ си, величественны-тѣ посланія на Іеова; и пакъ сърдце-то му останѫ неизмѣнимо, и той не умрѣ "както умиратъ праведни-тѣ," Числ. 31; 8. Іис. Нав. 13; 22.

Валакъ, царь-тъ на Моавяны-тѣ въ врѣме-то когато Израиляни-тѣ ся приближавахѫ до обѣтованнѫ-тѫ земіѭ. Той ся испълни отъ ужасъ да не бы да го нападнѫтъ и да го разбіѭтъ както направихѫ съ Сиона и Ога, и помоли чародѣй-тъ Валаама да дойде и да гы прокьлне, Втор. 2; 9. Виж. **Валаамъ.**

Валдадъ, потомецъ Авраамовъ отъ Хеттурѫ, Быт. 25; 1, 2. Шуахъ и братія-та му сѫ были населени въ каменистѫ Арабіѭ; и така Валдадъ Шуахецъ-тъ е былъ съсѣдъ и пріятель на Іова, и дошелъ да го съжали и утѣши въ скърбь-тѫ му, Іов. 2; 11; гл. 8, 18 и 25. Главни-тѣ прѣдмѣти на говоряніе-то му сѫ, нечаянность-та, скорость-та, и ужасность-та на Божій-тъ гнѣвъ върху лицемѣрцы-тѣ и притѣснители-тѣ.

Валла, рабыня-та на Рахыль, дадена отъ неѭ на мѫжъ-тъ ѝ Іакова по причинѫ че тя бѣше бездѣтна, за да може да стане и тя майка посредствомъ рабынѭ-тѫ си. Валла бѣ майка-та на Данъ и на Нефѳалимъ, Быт. 30; 1—8.

Валтасаръ, послѣдній-тъ царь на Халдеяны-тѣ въ Вавилонъ, 538 год. прѣди Р. Х., който направи нечестиво угощеніе, на което той и придворни-тѣ му пихѫ отъ священны-тѣ съсѫды които бѣше донеслъ отъ храмъ-тъ въ Іерусалимъ Навуходоносоръ, дѣдо му. Той бѣ уплашенъ отъ появленіе-то на рѫкѫ-тѫ която писа върху стѣнѫ-тѫ; и въ сѫщѫ-тѫ нощь бѣ убитъ, и градъ-тъ прѣвзѣтъ отъ Мидяны-тѣ, подъ Дарія и Кыра, Дан. гл. 5. Виж. **Вавилонъ, Менс.**

Валтасасаръ *(князь на Вила)*, Халдейско-то име дадено на Даніила въ дворъ-тъ на Навуходоносора, Дан. 1; 7. 4; 8.

Вама, множ. Вамоѳъ *(высокы мѣста)*, Іез. 20; 29. Вамоѳъ-ваалъ е было мѣсто за спираніе на Евреи-тѣ, при границѫ-тѫ на Моавъ, Числ. 21; 20. 22; 41, отпослѣ то ся даде на племе-то Рувимово, Іис. Нав. 13; 17. Тука сѫ ся кланяли на Ваала, и може-бы това мѣсто да ся е наричало "высокы-тѣ мѣста," за които ся споменува въ Иса. 15; 2 Виж. **Высокы мѣста.**

Ванаія, сынъ Іодаевъ, и началникъ на Давидовы-тѣ стражари. Много примѣри отъ неговѫ-тѫ рѣдкѫ храбрость ся расказватъ въ 2 Цар. 8; 18. 23; 20—23. Той останѫ вѣренъ на Соломона когато нѣкои благопріятствувахѫ на исканія-та на Адоніѭ, уби Іоава споредъ повелѣніе-то на Соломона, и минѫ за началникъ на войскѫ-тѫ на неговȏ мѣсто, 3 Цар. 1; 36. 2; 29—35.

Варавва, единъ прочутъ разбойникъ въ врѣме-то на Христа, който бѣ запрѣнъ и чакаше смърть за прѣстѫпленія-та си. Римско-то правителство имаше обычай, за да примири Евреи-тѣ, да отпуща единъ Еврейскый затворникъ, когото тѣ бы избрали, всякѫ годинѫ по врѣме-то на Пасхѫ-тѫ. Пилатъ желаеше да отпусне Іисуса, но Евреи-тѣ поискахѫ Вараввѫ, Мат. 27; 16—26.

Варакъ, сынъ-тъ Авиноамовъ, отъ Кадисъ въ земіѭ-тѫ на племе-то Нефѳалимово. Богъ го повыка, посредствомъ Деворѫ пророчицѫ-тѫ, да освободи Израиля отъ иго-то на Іавина Ханаанскый-тъ царь. Като ся увѣри че пророчица-та ще го придружи, той събра 10,000 мѫжіе и гы постави на горѫ-тѫ Ѳаворъ, може-бы съ намѣреніе да не срѣщне непріятелскы-тѣ 900 желѣзны колесницы, Сѫд. 4; 3. Богъ ся би за Израиля въ бой-тъ който послѣдва, и пѣснь-та на Деворѫ и на Варака, Сѫд. гл. 5. описва побѣдѫ-тѫ имъ. Име-то на Варака е записано между славны-тѣ по вѣрѫ-тѫ лица, Евр. 11; 32.

Варваринъ. Грьци-тѣ наричахѫ варвары всичкы-тѣ другы народы, колкото учени и учтиви и да бывахѫ, които не бѣхѫ Грьци.

Оттова Павелъ подразумѣва всичкый-тъ человѣческый родъ подъ имена-та "Еллины и варвары," Рим. 1; 14. Лука нарича жителитѣ на островъ Малта "варвары," Дѣян. 28; 2, 4.

Варпво. Виж. **Едомъ** и **Храна.**

Варіисусъ Виж. **Елима.**

Варнава, *(сынъ утѣшенія),* който ся именува и Іосій, ученикъ Іисусовъ, и другарь на Апостола Павла. Той бѣ Левитъ, родомъ Кыпрянинъ, и за него ся казва да е продалъ земіѭ-тѫ си, и да е сложилъ пары-тѣ прѣдъ нозѣтѣ на Апостолы-тѣ, Дѣян. 4; 36, 37. Когато Павелъ дойде въ Іерусалимъ, три годины слѣдъ прѣобрѫщаніе-то си, около 38 год. слѣдъ Р. Х., Варнава го запозна съ другы-тѣ Апостолы, Дѣян. 9; 26, 27. Петь годины насетнѣ, Іерусалимска-та церква, като ся извѣсти за успѣхъ-тъ на Евангеліе-то въ Антіохіѭ, прати Варнавѫ тамъ, който видѣ съ голѣмѫ радость чудеса-та на благодать-тѫ Божіѭ, Дѣян. 11; 20—24. Той отпослѣ отиде въ Тарсъ, да търси Павла и да го доведе въ Антіохіѭ, дѣто тѣ живяхѫ заедно 2 годины, и прѣобърнѫхѫ много душы. Тѣ оставихѫ Антіохіѭ 45 г. слѣдъ Р. Х., за да занесѫтъ помощь отъ тѫзи церквѫ на Іерусалимскѫ-тѫ, и наскоро ся завърнѫхѫ, като доведохѫ съ себе си Іоанна Марка, Дѣян. 11; 28—30. 12; 25. Додѣто тѣ бѣхѫ въ Антіохіѭ, Духъ Святый гы настави за да ся отдѣлятъ за онѣзи работы за които той гы бѣ опрѣдѣлилъ, т. е. за установеніе-то на новы церквы между язычницы-тѣ. Тѣ посѣтихѫ Кыпръ и нѣкои градове въ Малѫ Азіѭ, Дѣян. 13; 2—14, и слѣдъ 3 годины ся завърнѫхѫ въ Антіохіѭ. Въ 50-тѫ годинѫ слѣдъ Р. Х. той и Павелъ ся испратихѫ отъ странѫ-тѫ на церквы-тѣ въ Сиріѭ до Апостолы-тѣ и до старѣйшины-тѣ въ Іерусалимъ за да ся допытатъ отъ тѣхъ за нѣкои въпросы подигнѫты отъ Еврейскы ревнители; и като зехѫ мнѣніе-то на братія-та въ Іерусалимъ, тѣ ся завърнѫхѫ придружени отъ Силѫ и Варсавѫ. Въ Антіохіѭ Варнава быде накаранъ отъ Петра да употрѣби притворство, и вслѣдствіе на това, той ся укори отъ Павла. Додѣто ся приготвяхѫ за едно второ пѫтуваніе съ проповѣдническѫ цѣль, Павелъ и Варнава влѣзохѫ въ преніе за Марка, братанецъ-тъ на послѣдній-тъ, и ся отдѣлихѫ. Павелъ отиде въ Азіѭ, а Варнава съ Марка въ Кыпръ, Дѣян. 13—15. Гал. 2; 13. Нищо не ся знае за по-послѣдніѭ-тѫ историѭ на Варнавѫ. Едно апокрифическо евангеліе на Арабскый языкъ ся отдава нему; и едно посланіе което ся занимава главно съ съединеніе-то на Моисеевѫ-тѫ системѫ съ евангеліе-то, но явно писано отъ нѣкоіѭ другѫ рѫкѫ. Име-то на Варнавѫ занимава высоко мѣсто въ лѣтописы-тѣ на апостолскѫ-тѫ церквѫ. Когато той даде всичкый-тъ си имотъ за Христа, той посвяти и себе си, както великодушно-то му самопосвященіе и трудъ го показватъ ясно. Той бѣ единъ любимъ сътрудникъ на Павла, и единъ истинскый "сынъ утѣшенія" на церквѫ-тѫ.

Варсава, I. Іосифъ Варсава, прѣкоряванъ Іустъ, бѣ единъ отъ първы-тѣ Христовы ученицы, и вѣроятно единъ отъ седмдесеть-тѣ. Той бѣ единъ отъ подгласны-тѣ за апостолство вмѣсто Іудѫ Искаріотскаго, Дѣян. гл. 1.

II. Іуда Варсава бѣ "единъ пророкъ," и единъ отличенъ членъ на Іерусалимскѫ-тѫ церквѫ. Той бѣ испратенъ съ Силѫ, да придружи Павла и Варнавѫ въ еднѫ важнѫ работѫ до онѣзи язычницы въ Сиріѭ, които бѣхѫ станѫли Христіани, Дѣян. 15; 22—33.

Вартимей *(сынъ Тимеевъ),* единъ слѣпецъ, на когото Христосъ даде зрѣніе на пѫть-тъ близо до Іери-

хонъ, Мат. 20; 29—34. Мар. 10; 46—52. Лук. 18; 35—43. Споредъ Матѳеяя двама сѫ были исцѣлени; но Марко и Лука споменуватъ само за Вартимея, който е носялъ бащино-то си име, като отъ еднѫ добрѣ познатѫ челядь. Тука има едно видимо несъгласіе за врѣме-то на приключеніе-то, което е накарало нѣкои да мыслятъ че е имало двѣ такыва исцѣленія въ разны врѣмена, едно-то когато Христосъ е влѣзвалъ въ Іерихонъ, а друго-то при излѣзваніе-то му изъ него. По-вѣроятно ся вижда че Вартимей бѣше чулъ за приближеніе-то на Христа, Лук. 18; 35, и бѣше ся научилъ за него, кой бѣ той, на първый-тъ день; а на вторый-тъ день, насърдченъ отъ милость-тѫ на Спасителя къмъ Закхея, той наедно съ другъ нѣкой слѣпецъ, ся е отнесълъ до него за помощь когато той пакъ е заминувалъ по пѫть-тъ си за Іерусалимъ. Трогателно-то повѣствованіе на твърдѫ-тѫ му вѣрѫ, и готово-то съчувствіе на Христа, трѣбва да насърдчатъ всичкы да отиватъ смѣло при него.

Варухъ, I., сынъ-тъ Нирієвъ, отъ еднѫ отличнѫ фамиліѭ въ племе-то Іудино. Той бѣ вѣрный-тъ пріятель на Іереміѭ. Около 605 прѣди Р. Х. той написа отъ уста-та на Іереміѭ всичкы-тѣ словеса Господни съобщены на този пророкъ, и отпослѣ той гы чете на народъ-тъ, и пакъ на нѣкои князове. Тѣзи послѣдни-тѣ зехѫ книгѫ-тѫ и наскоро съобщихѫ съдържаніе-то ѝ на царь-тъ Іоакыма, който іѭ погуби нечестиво. Варухъ іѭ написа още веднъжъ, съ нѣкои прибавленія, Іер. гл. 36. Нѣкои мыслятъ за него да е придружилъ брата си Сараіѭ до Вавилонъ, когато този послѣдній-тъ занесе тамъ прѣдсказанія-та отъ Іереміѭ относително до този градъ, Іер. 51; 59—64. Той отсетнѣ сподѣли гоненія-та на пророкъ-тъ, быде затворенъ съ него, и насиленъ да отиде въ Египетъ съ възвълнуваны-тѣ Евреи, Іер. гл. 43. Слѣдъ смърть-тѫ на Іереміѭ, раввини-тѣ казватъ за него да ся върнѫлъ въ Вавилонъ. Една апокрифическа книга ся отдава нему.

II. Другъ Варухъ ся споменува между пріятели-тѣ на Нееміѭ, Неем. 3; 20. 11; 5.

Варѳоломей, единъ отъ 12-тѣ апостолы, Мат. 10; 3. Мар. 3; 18. Лук. 6; 14. Дѣян. 1; 13. Той ся споменува заедно съ Филиппа, и види ся да е былъ сѫщо-то лице което Іоаннъ нарича Наѳанаилъ, Іоан. 1; 45—51, и го споменува между другы-тѣ Апостолы, Іоан. 21; 2. Наѳанаилъ може да е было сѫщо-то му име, а Варѳоломей, т. е. *сынъ на Толмея*, бащино-то му и най-извѣстно-то му име. Виж. **Апостолъ** и **Наѳанаилъ**.

Васанъ *(тлъстый, плодоносный)*, Числ. 21; 33, едно богато гористо окрѫжіе лежаще къмъ истокъ отъ Іорданъ, и между Ермонъ къмъ сѣверъ, и планины-тѣ на Галаадъ и Аммонъ къмъ югъ. Страна-та е добыла име-то си отъ мекѫ-тѫ и пѣсъчливѫ-тѫ ѝ прьсть. Тя ся слави въ Писаніе-то по высокы-тѣ си дѫбове, по добрый-тъ родъ на добитъка си, и по изобилно-то си пастбище: овны отъ Васанскый родъ, Втор. 32; 14, "овны, телцы, ярцы, всичкы-тѣ хранены Васанскы," Іез. 39; 18. Дѫбове-тѣ Васанскы ся споменуватъ заедно съ кедрове-тѣ Ливанскы, Иса. 2; 13. Нынѣшны-тѣ пѫтници описватъ странѫ-тѫ като изобилующа и до днесь съ зелены и плодоносны ливады, съ прохладителны потоцы, съ хълмове увѣнчаны съ лѣсове, и съ добры пастбища за стада-та които ся скытатъ по тѣхъ. Въ врѣме-то на Іисуса Навина, Арговъ, едно отъ главны-тѣ му окрѫжія, съдържаше 60 градове съ стѣны, Втор. 4; 43. Іис. Нав. 20; 8. 21; 27. Васанъ ся даде въ наслѣдіе, слѣдъ като Іисусъ

Навинъ го прѣвзѣ отъ Ога и неговы-тѣ людіе, Іис. Нав 12; 4, на половинж-тж отъ Манассіино-то племе. Соломонъ извади хранж отъ тжзи странж, 3 Цар. 4; 13. Тя ся завоева одъ Азаила, но Іоасъ іж прѣвзѣ назадъ, 4 Цар. 10; 33. 13; 25. Отъ Васанъ е произлѣзло Грьцко-то име Ватанія, и на сегашный-тъ Арабскый языкъ Ел-Боттейнъ. Но това послѣдне-то име ся е давало само на южнж-тж й странж. Древный-тъ Васанъ е обемалъ Римскы-тѣ области наречены Голонитисъ, Трахонитисъ, Авранитисъ, Ватанія и Итурея.

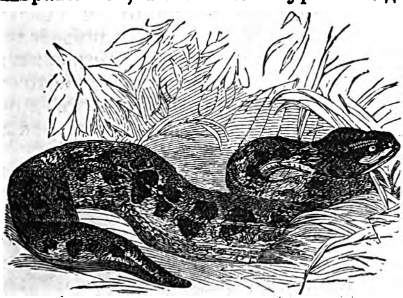

Василискъ, една много отровна змія, Прит. 23; 32. Иса. 14; 29. Іер. 8; 17, наречена така отъ бѣлѣзы-тѣ по главж-тж й, които прѣдставляватъ видъ фигурж прилична на царскж коронж; може бы тя е *Алжирскый аспидъ*.

Ваурнмъ, единъ градъ Веніаминовъ, близо до Іерусалимъ, на пжть-тъ за Іорданъ. Той ся споменува много пжти въ исторіѭ-тж на Давида, 2 Цар. 3; 16. 16; 5. 17; 18.

Ваѳуилъ, сынъ на Авраамовый-тъ чича Нахора, и баща на Ревеккж, Быт. 22; 22, 23. 24; 50.

Ваѳъ за жидкости, или Ефа за сухы нѣща, една Еврейска мѣрка, която е съдържала около 18 окы.

Вделліонъ ся мысли въобще да означава благовонный-тъ клей на едно дьрво което расте близо до Персійскый-тъ заливъ, и пр. Той е прозраченъ и горчивъ по вкусъ-тъ, а твърдѣ благоуханенъ когато гори. Но вещество-то така наречено, каквото и да е было, ся споменува заедно съ злато и съ драгоцѣнны камьніе. Понеже единъ клей не е единъ толкова значителенъ даръ на природж-тж за да заслужва да ся споменува заедно съ злато-то или за да бы произведеніе-то отъ него да придаде на Евилатскж-тж земѭ еднж особеннж знаменитость, Быт. 2; 12, то за това мнѣніе-то на Еврейскы-тѣ списатели не трѣбва да ся прѣзира, именно, че тука трѣбва да ся разбира *бисери*, отъ които голѣмы количества ся намиратъ по брѣгове-тѣ на Персійскый-тъ заливъ и въ Индіѭ, и които могжтъ прилично да ся сравнятъ съ маннж, както въ Числ. 11; 7.

Вдовица. За да ся запази името на доморордство-то и наслѣдіе-то въ патріаршескы-тѣ врѣмена было обичай, Быт. гл. 38, който по-послѣ ся подтвьрдилъ отъ Моисеевый-тъ законъ, Втор. 25; 5—10, щото вдовица-та безъ дѣца да ся ожени за братъ-тъ на умрѣлый-тъ й мжжъ; но ако мжжъ й не е ималъ братъ тя трѣбвало да ся ожени за най-ближній-тъ му сродникъ. Руѳ. 3; 12, 13. 4; 1—11. Мат. 22; 23—30. Забранено е было на първосвященникъ да ся ожени за вдовицж, Лев. 21; 14. Человѣколюбіе-то и справедливость-та на истиннж-тж вѣрж ставатъ видны въ Библіѭ-тж отъ това че Богъ и пріятели-тѣ му съчувствуватъ съ скърбь-тж, удовлетворяватъ нужды-тѣ, и бранятъ права-та на вдовицж-тж, Исх. 22; 22—24. Втор. 16; 11. 24; 17, 19. Псал. 68; 5. Иса. 1; 17. 10; 2. Іер. 22; 3. Мат. 23; 14. Апостолска-та церква ся е грыжила за вдовицы-тѣ, Дѣян. 6; 1—3. 1 Тим. 5; 16, и Іаковъ счита тжзи длъжность за сжщественнж часть на истинно-то благочестіе, Іак. 1; 27. Язычество-то, напротивъ, прави онѣзи, които сж были робыни на

господаря си прѣзъ живота му, или жьртвѫ на пламъцы-тѣ при смьрть-тѫ му, или беспомощны страдалцы подъ всякаквѫ нищетѫ и прѣзрѣніе. Длъжности-тѣ на Христіанскы-тѣ вдовицы сѫ ясно опрѣдѣлены въ 1 Тим 5; 3—16.

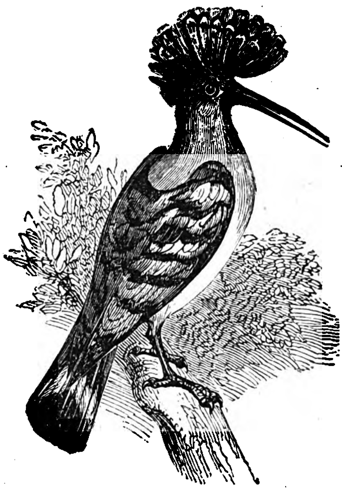

Вдодъ, една красна птица прѣходна както ластавицѫ-тѫ, съ мрьсны навыцы и съ высокъ грѫзделивъ гласъ. Считаше ся отъ Евреи-тѣ между нечисты-тѣ птицы, Лев. 11; 19. Клюнъ-тъ ѝ е длъгъ, черенъ, тънъкъ, и малко кукестъ; крака-та ѝ сѫ сиви и кѫси. На глава-та ѝ има една кытка разноцвѣтны пера, коіѭто тя снишва или подига по волѭ-тѫ си. Шія-та и гѫрды-тѣ ѝ сѫ червеникавы, а крылѣ-тѣ и опашката ѝ черны, съ бѣлы прѫчкы.

Веелзевулъ, "началникъ-тъ бѣсовскый," Мат. 12; 24. Това име произлазя отъ Ваалъ-зевува, единъ языческый богъ между Аккароныцы-тѣ, на когото име-то значи Господь на мухы-тѣ, комуто служба-та е была да покровителствува свои-тѣ обожатели отъ мѫченіе-то на комары-тѣ и на мухы-тѣ съ които тази страна е была заразена, 4 Цар. 1; 2, 3, 16. Веелзевулъ вѣроятно значи богъ на смѣтъ-тъ. Види ся Евреи-тѣ да сѫ отдавали това названіе на Сатанѫ, понеже той е виновникъ на всичкы-тѣ оскверненія и гнусотіи на идолопоклонство-то.

Веелсефонъ, единъ градъ въ Египетъ, вѣроятно близо до сегашный-тъ Суезъ. Мѣстоположеніе-то му не е извѣстно. Израилянитѣ положили станъ "срещѫ," и "прѣдъ" Веелсефонъ, прѣди да прѣминѫтъ прѣзъ Червено-то море, Исх. 14; 2. 33; 7.

Веемоѳъ, едно голѣмо суходводно животно, което ся описва въ Іовъ 40; 15—24. Тълкователитѣ сега въобще ся съгласяватъ че то е рѣчный тъ конь, който ся намира само въ Нилъ и въ другы-тѣ голѣмы Африканскы рѣкы.

РѢЧНЫЙ КОНЬ.

Това е едно твърдѣ голѣмо, силно, и тежко-двигающе ся животно, което живѣе въ водѫ-тѫ, но излазя по брѣгове-тѣ да ся храни съ трѣвѫ, съ жита и съ клоноветѣ на дървета-та. Вънкашность-та на рѣчный-тъ конь когато е на сушѫ-тѫ е съвършенно странна, понеже тѣло-то му е твърдѣ голѣмо и валчесто, глава-та му е извънредно голѣма, а крака-та му сѫ сръразмѣрно твърдѣ кѫси. Дължина-та на мѫжко-то ся знае да е 17 крака, височина-та му 7 крака, и окружность-та 15; глава-та му 3 ½ крака, и опасъ-тъ му 9; уста-та му на широчинѫ сѫ около 2 крака. Обща-та краска на жи-

вотно-то е черникава; уши-тѣ му малкы и островърхы; очи-тѣ му малкы и черны; джукы-тѣ му твърдѣ дебелы и широкы; ноздры-тѣ му малкы. Въоржженіе-то на зжбы-тѣ въ уста-та му е наистинж ужасно; най-паче дългы-тѣ зжби на долнѭ-тж му челюсть, които сж прѣкрывени нѣкакъ като едно валмо; тѣзи сж толкова силни и якы щото тѣ произвеждатъ огнь съ огниво, и иматъ повече отъ 2 крака на длъжинж, и всякой отъ тѣхъ тежи повече отъ 2 окы. Другы-тѣ му зжби сж много по-малкы. Опашка-та му е къса и дебела; и цѣло-то му тѣло ся защищава отъ еднж дебелж и жилавж кожж, коѭто сабли и стрѣлы не могжтъ да пробіятъ, и която е покрыта на гжсто съ късы космы.

Веесѳера, единъ Левитскый градъ въ Манассіѭ задъ Іорданъ, Иис. Нав. 21; 27. Той ся казва още Астароѳъ, 1 Лѣт. 6; 71, и е, може бы, скратеніе на Веѳъ-Астароѳъ.

Везекъ, градъ Ханаанскый, на който Адонивезекъ бѣ царь. Исторія-та на прѣвземаніе-то му отъ Іуда е въ Сжд. 1; 1—8. Тука Саулъ прѣброи войскж-тж си, прѣди да отиде да испжди Аммонцы-тѣ и да вдигне обсадж-тж на Іависъ-Галаадъ, 1 Цар. 11; 8.

Веліаръ, *(недостойность)* Това що ся казва на Еврейскы человѣкъ или сынъ на Веліара е зълъ, недостоинъ; единъ който ся е рѣшилъ да не ся подчинява никакъ; единъ мятежникъ; единъ непослушливъ, и необуздаемъ человѣкъ, Сжд. 19; 22. 1 Цар. 2; 12. Въ Новый Завѣтъ, Веліаръ ся туря за силж-тж или за господарь-тъ на зло-то, за Сатанж, 2 Кор. 6; 15.

Венададъ, I., единъ Сирійскый царь въ Дамаскъ, който ся наѐ съ Аса, царь-тъ на Іудж, да направи бой противъ Ваасж, царь-тъ Израилевъ, 3 Цар. 15; 18—22. Той опустоши еднж голѣмж часть отъ Неѳѳалимъ.

II. Сынъ и наслѣдникъ на прѣдидущій-тъ. Въ двѣ годины наредъ той събра голѣмж войскж, и направи бой противъ Ахаава царь-тъ Израилевъ. Той быде съвършенно разбитъ, чрѣзъ помощь-тж на Іеова, Богъ на планины-тѣ и на полета-та, 3 Цар. гл. 20. Ахаавъ го пощади, противъ повелѣніе-то Божіе, и му даде условія за миръ. Тѣ както ся види не бѣхж испълнены; защото три годины насетнѣ, Ахаавъ поднови бой-тъ и быде убитъ, 3 Цар. гл. 22. Около 9 годины отпослѣ, Венададъ пакъ нападнж на Израиля, но пророкъ Елиссей бѣ употрѣбенъ да осуети планове-тѣ му, 4 Цар. 6; 8—23. Но като поднови още веднъжъ бой-тъ, той обсади Самаріѭ и ѭ докара до крайность чрѣзъ гладъ. Богъ направи да стане внезапно ужасъ между войскж-тж му нощемъ, и тя ся разбѣга бързешкомъ, 4 Цар. 6; 17. 7; 6. Прит. 28; 1. Малко прѣди смърть-тж си, Венададъ, като ся разболѣ, прати Азаила да попыта пророкъ-тъ Елиссея, който бѣше тогава въ Дамаскъ, какво щѣше да бжде слѣдствіе-то на болѣсть-тж му. Пророкъ-тъ отговори че болѣсть-та не бѣ смъртоносна, но че той ще умре; нѣщо което скоро ся сбжднж, защото не ся минж много врѣме и Азаилъ одуши господарь-тъ си въ легло-то му, 4 Цар. 8; 7—15.

III. Сынъ на горепоменжтый-тъ Азаила. Баща му бѣ мжчилъ и притѣснилъ Израиля твърдѣ много; но той изгуби всичко което баща му бѣ спечелилъ, понеже той ся разби 3 пжти отъ царь-тъ Іоаса, 4 Цар. гл. 13.

Веніаминъ, най-младый-тъ сынъ на Іакова и на Рахыль, Быт 35; 16—18. Рахыль умрѣ веднага слѣдъ рожденіе-то му, и съ послѣдне-то си дыханіе го нарече Веноній, *сынъ-тъ на моіж-тж скърбь;* но Іаковъ го наименова Веніаминъ, *сынъ на деснж-тж ми ржкж.* Той бѣ едно

голѣмо утѣшеніе за бащѫ си, който гледаше въ него любезнѫ-тѫ си сѫпругѫ коіѫто бѣше погреблъ, още и Іосифа, изгубваніе-то на когото той жалѣяше. Той едвамъ можа да ся убѣди да го остави да отиде съ братія-та си въ Египетъ, Быт. гл. 42 и 43. Веніаминово-то племе бѣ малко отначало, и бѣ почти истрѣбено въ дни-тѣ на Сѫдіи-тѣ, Сѫд. гл. 20, но отпослѣ то ся умножи твърдѣ много, 2 Лѣт. 14; 8. 17; 17. То бѣ храбро, Быт. 49; 27; и Веніаминъ "възлюбленный Господу," живущій безбѣдно при него, Втор. 33; 12; защото земя-та му досѣгаше сѣверны-тѣ прѣдѣлы на Іудѫ съ Святый-тъ градъ. При възстаніе-то на 10-тѣ племена, Веніаминъ ся прилѣпи на странѫ-тѫ на Іудѫ; и двѣ-тѣ племена быдохѫ вынѫгы отпослѣ тѣсно съединены, 3 Цар. 11; 13. 12; 20. Езд. 4; 1. 10; 9. Царь Саулъ и Саулъ Тарсянинъ-тъ бѣхѫ и двама-та отъ племе-то Веніаминово, Фил. 3; 5.

Вепрь. Вепрь-тъ ся има да е отъ сѫщій-тъ родъ на обыкновеннѫ-тѫ свиніѭ. Той е яростно и страшно животно. Зѫби-тѣ му сѫ по-голѣми и по-якы отъ зѫбы-тѣ на питомны-тѣ свиніе. Краска-та му е черникава. Носъ-тъ му (зурла-та) е длъгъ, и уши-тѣ му сѫ късы. Въ сегашны-тѣ врѣмена веприи-тѣ ся срѣщатъ по блата-та около Горный Іорданъ, и по нѣкога по Кармилскѫ-тѫ горѫ, и по нѣкога въ голѣмы стада близо до Тиверіадско-то море. Тѣ често ся мѣркахѫ на Крьстоносцы-тѣ по врѣме-то на крьстоносны-тѣ походы. За гибелны-тѣ опустошенія на това животно ся споменува въ Псал. 80; 13.

Вера, царь Содомскый въ дни-тѣ на Авраама, Быт. гл. 14.

Верзеллай, I., Меолаѳянинъ отъ Симеоново-то племе; баща на Адріила, който ся ожени за Меравѫ дъщеріѭ-тѫ Сауловѫ, 1 Цар. 18; 19. 2 Цар. 21; 8.

II. Единъ възрастенъ и имотенъ Галаадецъ, пріятель на Давида когато той бѣ на заточеніе прѣзъ възстаніе-то на Авессалома. Той испрати щедро храны, легла, и другы удобности за употрѣбленіе-то на послѣдователи-тѣ на царя, 2 Цар. 17; 27. 19; 32. На завръщаніе-то на Давида, Верзеллай го придружи до Іорданъ, но ся отказа, по причинѫ на старость-тѫ си, да отиде до Іерусалимъ, и да пріеме добрины-тѣ които царь-тъ имаше намѣреніе да му направи. Давидъ, при послѣдній-тъ си съвѣтъ на Соломона, заповѣда му да покаже милость на Верзеллаевы-тѣ чада, и да гы пріеме като членове на царско-то семейство, 3. Цар. 2; 7.

III. Единъ священникъ който ся ожени за дъщеріѭ-тѫ на гореказанный-тъ, Езд. 2; 61. Неем. 7; 63.

Верникія, най-стара-та дъщеря на царь Ирода Агриппѫ I., и сестра на по-младый-тъ Агриппѫ, Дѣян. 25; 13, 23. 26; 30. Тя бѣ първо оженена за чича си Ирода, царь-тъ Халкійскый; и слѣдъ смърть-тѫ му, за да избѣгне заслужено-то подозрѣніе на кръвосмѣшеніе съ брата си Агриппѫ, тя станѫ жена на Полемона, царь-тъ Киликійскый. Това съединеніе като ся развали наскоро, тя ся повърнѫ при брата си, и отпослѣ станѫ другарка на Веспасіана и на Тита.

Вероѳай, единъ Сирійскый градъ, завоеванъ отъ Давида, 2 Цар. 8; 8. 1 Лѣт. 18; 8. Іез. 47; 16. Нѣкои го мыслятъ да е сегашный-тъ Бей-

рутъ; но като оставимъ на странѫ сходство-то на име-то, знакове-тѣ показватъ къмъ едно мѣсто навѫтрѣ въ сушѫ-тѫ, по-близо до Емаѳъ или Дамаскъ.

Веселеилъ, единъ художникъ, надаренъ отъ Бога съ особенно искуство за да построи и да украси скыніѭ-тѫ, Исх. 31; 2. 35; 30.

Ветахъ, или **Тиваѳъ**, единъ градъ въ Сиріѭ-Совѫ, прѣвзетъ отъ Давида, 2 Цар. 8; 8. 1 Лѣт. 18; 8, може-бы сегашный-тъ Тайбе. между Халебъ и Тадморъ.

Веѳагла, единъ градъ Веніаминовъ, върху границѫ-тѫ на Іудѫ, Іис. Нав. 15; 6. 18; 19, 21. Единъ отличенъ пѫтникъ е издирилъ мѣсто-то му 3 мили отъ устіе-то на Іорданъ, на пѫть-тъ за Іерихонъ; тука е имало една добра дѫбрава, напоявана отъ единъ сладъкъ и бистръ изворъ който е най-добрый-тъ въ долъ-тъ на Іорданъ.

Веѳилъ *(домъ Божій)*, име-то на единъ градъ на западъ отъ Гай, върху границы-тѣ на племена-та Ефремово и Веніаминово, Быт. 12; 8. 28; 10—22, който е занимавалъ мѣсто-то дѣто Іаковъ като спалъ видѣлъ достопамятный-тъ си сънъ. Той тогава замѣстилъ старо-то му име Лузъ съ Веѳиль, Сѫд. 1; 23. Тридесеть годины насетнѣ, той пакъ расположи шатъръ-тъ си тамъ, Быт. 35; 1—15. Веѳиль бѣ плѣненъ отъ Іисуса Навина, и даденъ на Веніамина, Іис. Нав. 12; 9. 18; 22. Ефремци-тѣ, обаче, изгонихѫ Ханаанцы-тѣ, Сѫд. 1; 22—26. Тука ковчегъ-тъ на завѣтъ-тъ и вѣроятно скынія-та останѫхѫ за дълго врѣме, Сѫд. 20; 26. 1 Цар. 10; 3. Тука Самуилъ е ималъ сѫдилище, както още въ Галгалъ и Масфѫ, 1 Цар. 7; 16. Слѣдъ Соломона, тамъ ся установи едно грозно идолопоклонство, защото Іеровоамъ го избра като мѣсто за едно отъ златны-тѣ телета, по причинѫ на святость-тѫ която му ся отдавала по-напрѣдъ, 3 Цар. 12; 29. Пророци-тѣ быдохѫ натоварени съ посланія противъ Веѳиль, 3 Цар. 13; 1, 2. Іер. 48; 13. Амос. 3; 14. 7; 10. Първо-то отъ тѣхъ быде испълнено отъ Іосія, 4 Цар. 23; 13; а другы-тѣ въ по-послѣдне-то опустошеніе на Веѳиль, дѣто нищо не може да ся намѣри сега освѣнъ развалины. Негово-то мѣстоположеніе е 12 мили отъ Іерусалимъ къмъ Сихемъ, върху южнѫ-тѫ странѫ на единъ хълмъ, съ единъ тѣсенъ и плодоносенъ долъ къмъ истокъ, и по край общій-тъ пѫть къмъ западъ. При полы-тѣ на хълмъ-тъ сѫ останкы-тѣ на единъ широкъ каменenъ водоемъ отъ стары-тѣ Еврейскы врѣмена. Виж. **Виѳавенъ**.

Веѳіесимоѳъ, единъ градъ Рувимовъ, прѣвзетъ отъ Моавитяни-тѣ, Числ. 33; 49. Іис. Нав. 12; 3. 13; 20; но зетъ назадъ отъ послѣдны слѣдъ плѣненіе-то, Іез. 25; 9. Той е лежалъ не далечь на истокъ отъ устіе-то на Іорданъ.

Веѳоронъ, днесь ся казва Бейтуръ, име-то на два съсѣдны града въ сѣверо-западный-тъ ѫгълъ на Веніаминъ, които ся различаватъ и до днесь като Горенъ и Доленъ. Тѣ сѫ были върху два хълма, съ долове на всякоѭ странѫ; Долный Веѳоронъ ся е раздѣлялъ отъ Горный чрѣзъ единъ малъкъ долъ, и чрѣзъ единъ каменистъ и необработенъ пѫть за хълмъ-тъ върху който Горный Веѳоронъ е былъ положенъ. Послѣдній-тъ е былъ по-близо до Іерусалимъ, около 12 мили отъ него; два-та сѫ были върху обыкновенный-тъ пѫть за къмъ приморіе-то. По този пѫть Іисусъ Навинъ прогони Аморрейцы-тѣ, и тука Павелъ минѫ нощемъ на пѫть-тъ си за Антипатридѫ, Іис. Нав. 10; 1—11. Дѣян. 23; 31, 32.

Веѳнимра, Числ. 32; 3, 36. Іис. Нав. 13; 27, и Нимримъ, Иса. 15; 6. Іер. 48; 34; единъ градъ въ Гадъ, малко нѣщо къмъ истокъ на Іорданъ, върху единъ каналъ който води наблизо отъ Рамоѳъ-Галаадъ, къмъ юго-западъ въ тѫзи рѣкѫ.

Веѳсанъ, повечето извѣстенъ подъ име-то Скытополь, бѣ положенъ 2 мили къмъ западъ на Іорданъ, на край-тъ на долъ-тъ Іезраель, единъ ржкавъ отъ голѣмото поле Ездраелонъ, който ся простира отъ него до долъ-тъ на Іорданъ въ еднж посокж къмъ юго-истокъ. Веѳсанъ бѣ назначенъ за Манассія, ако и да не ся подчини изведнъжь, Іис. Нав. 17; 11, 16. Сжд. 1; 27. Мьртво-то тѣло на Саула быде окачено на стѣны-тѣ му, 1 Цар. 31; 10, 12. 2 Цар. 21; 12. 3 Цар. 4; 12. Мѣсто-то на тойзи градъ ся нарича сега Бейсанъ, и е около 24 мили къмъ югъ на Тиверіадско-то море. Сегашно-то село брои около 80 кжщы, и жители-тѣ му ся намиратъ въ бѣдно състояніе по причинж на опустошенія-та на Бедуины-тѣ. Развалины-тѣ на ветхый-тъ градъ обематъ доста голѣмо пространство покрай брѣгове-тѣ на рѣкичкж-тж която тече около него, и къмъ долъ-тъ; тѣ го показватъ да е ималъ почти 3 мили околовръстъ.

Веѳсемесъ, *(слънчевый домъ)*, I., градъ Іудинъ даденъ на священницы-тѣ, Іис. Нав. 21; 16. 1 Лѣт. 6; 59. 1 Цар. 6; 15. Той е лежалъ 15 мили на западъ отъ Іерусалимъ, близо до прѣдѣлъ-тъ Данскый и Филистимскый, Іис. Нав. 15; 10. 1 Цар. 6; 12. Види ся да е сжщій-тъ Ерсемесъ, Іис. Нав. 19; 41. Той е достопамятенъ по едно сраженіе между Іудж и Израиль, въ което Амасія быде поразенъ, 4 Цар. 14; 12—14, и по завръщаніе-то въ него на ковчегъ-тъ измежду Филистимцы-тѣ, и наказаніе-то на онѣзи които го бѣхж осквернили тогава, 1 Цар. гл 6. Може быти че числа-та въ 19 стихъ сж погрѣшены отъ нѣкой староврѣмененъ писарь, и че поразени-тѣ сж были само седмдесеть мжжіе.

II. Единъ прочутъ градъ въ Египетъ, Іер. 43; 13. Виж **Иліополь.**

Веѳсуръ, единъ градъ въ гористж-тж странж на Іудж, близо до Хевронъ, Іис. Нав. 15; 58. Той быде укрѣпенъ отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 7, и жители-тѣ му помогнжхж за съграждаціе-то изново на Іерусалимъ, Неем. 3; 16. Историкъ-тъ Іосифъ го нарича еднж отъ найякы-тѣ крѣпости въ Іудеіж; но мѣстоположеніе-то му не е познато още навѣрно.

Веѳъ-аккаремъ, ся мысли да е планина-та която ся казва Франкъ, между Ѳекуе и Виѳлеемъ, Неем. 3; 14. Іер. 6; 1. Той е единъ уединенъ хълмъ въ видъ на конусъ, връху който Крьстоносци-тѣ имахж еднж якж крѣпость.

Веѳъ-арвелъ, вѣроятно Арбела, сега Ирбидъ. Едно мѣсто съ това име е лежало 25 мили къмъ юго-истокъ на Галилейско-то море. Друго едно е имало въ Галилеіж, близо до Магдалж. Тука е имало нѣколко голѣмы и почти непристжпны укрѣпены пещеры, въ стрьмны-тѣ страны, Ос. 10; 14.

Веѳъ-девлаѳаимъ, Моавскый градъ, който е сжщій-тъ Алмонъ-дивлаѳаимъ, Іер. 48; 22. Числ. 33; 46.

Веѳъ-харъ, въ Данъ, близо до Масфж; забѣлѣжителенъ по пораженіе-то на Филистимцы-тѣ, и по въздиганіе-то на Евенъ-езеръ (единъ памятникъ) отъ Самуила, 1 Цар. 7; 11.

Веѳъ-фегоръ, градъ Моавовъ, въ прѣдѣлы-тѣ назначены за сынове-тѣ Рувимовы, и който Израиляни-тѣ завоевахж отъ Аморрейцы-тѣ, Іис. Нав. 13; 20. Той бѣ прочутъ за кланяніе-то на Ваалъ-фегора. Въ ближній-тъ долъ Моисей повтори законъ-тъ на Израиля, и тамъ быде погребенъ, Втор. 4; 44—46. 34; 6.

Видѣніе, свърхестественно прѣдставленіе отъ разны прѣдмѣты и обстоятелства прѣдъ умъ-тъ на буденъ или заспалъ человѣкъ, Иса. гл. 6. Іез. гл. 1. Дан. гл. 8. Дѣян. 26; 13. Виж. **Сънъ.**

Вилъ, главный-тъ идолъ на Вавилоняны-тѣ. Виж. **Ваалъ.**

Вино. Понеже лоза-та е была естественна на Ханаанскѫ-тѫ земіѭ и други источны страны, вино-то много ся е употрѣбявало тамъ за піеніе, най-вече по пирове-тѣ, Есѳ. 1; 7. 5; 6. Дан. 5; 1—4. Іоан. 2; 3. Като едно отъ главны-тѣ произведенія на Святѫ-тѫ Земіѭ, то е служило за възліянія прѣзъ Богослуженія-та, Исх. 29; 40. Числ. 15; 4—10, и ся упоменува между "начатки-тѣ" Втор. 18; 4, то ся е употрѣбявало прѣзъ празднуваніе-то на Пасхѫ-тѫ, и по-послѣ на Тайнѫ-тѫ Вечеріѭ, Мат. 26; 27—29. Ведно съ жито-то и елей-тъ е означавало всяко приврѣменно продоволствіе. Псал. 4; 7. Ос. 2; 8. Іоил. 2; 19.

"Хелвонско-то вино" ся е произвождало въ околность-тѫ на Дамаскъ, отъ дѣто ся е испращало за Тиръ, Іез. 27; 18. То е приличало на "Ливанско-то вино," прочуто по прѣвъсходство-то си и по дѫхъ-тъ си, Ос. 14; 7. Виж. **Хелвонъ.**

Піеніе вино до опиваніе строго ся осѫжда отъ слово-то Божіе. Грѣхъ и срамъ сѫ свързани съ първо-то упоменуваніе на вино-то и въ Библіѭ-тѫ по-послѣ. Быт. 9; 21. 19; 31—36. 1 Цар. 25; 36; 37. 2 Цар. 13; 28. 3 Цар. 20; 12—21. Есѳ. 1; 10, 11. Дан. 5; 23. Отк. 17; 2. То ся описва като льстивъ присмѣватель, Прит. 20; 1, причинитель на бѣдствія, Прит. 23; 29—35, на горести, Иса. 5; 22, заблужденія, Иса. 28; 1—7, и нечестивѫ лудость, Иса. 5; 11, 12. 56; 12. Ос. 4; 11. Въ нѣкои случаи піеніе вино ясно ся запретява, Лев. 10; 9. Числ. 6; 3, а въ други то ся упоменува като отличителна чърта на нечестивый-тъ, Іоил. 3; 3. Амос. 6; 6. На много мѣста изъ Св. Писаніе ся казва да ся пазимъ отъ него, 1 Цар. 1; 14. Прит. 23; 31. 31; 4, 5. 1 Тим. 3; 3. Библія-та горчиво проклина онзи който искушава другиго да піе вино, Авв. 2; 15. Даніилъ и Рихавци-тѣ намѣрихѫ за добро да ся въздържатъ отъ вино, Іер. 35; 14. Дан. 1; 8, мнѣніе-то на Апостола Павла върху сѫщо-то нѣщо, ся прѣпорѫчва за всеобщо пріеманіе, Рим. 14; 21. 1 Кор. 8; 13.

Вириллъ, име-то на единъ драгоцѣненъ камыкъ съ еднѫ морезеленикавѫ краскѫ, който ся намира главно въ Индіѭ, Отк. 21; 20.

Вироѳъ, *(кладенци),* единъ Веніаминовъ градъ, близо до Гаваонъ, Іис. Нав. 9; 17. 2 Цар. 4; 2, 3. Той е извѣстенъ сега подъ име-то Ельбире, едно село отъ 700 жители, върху единъ хълмъ 7 мили на сѣверъ отъ Іерусалимъ.

Вирсавеѐ *(кладенецъ на клѣтвѫ-тѫ,)* Быт. 21; 31. 26; 31, 33, единъ градъ 28 мили къмъ югозападъ отъ Хевронъ, на южный-тъ край на Палестинѫ. Данъ е лежалъ на сѣверный-тъ край; тъй щото израженіе-то "отъ Данъ до Вирсавее," значи, цѣлѫ-тѫ дължинѫ на земіѭ-тѫ, Сѫд. 20; 1. Въ Вирсавее Авраамъ, Исаакъ, и Іаковъ сѫ прѣбывавали често, Быт. 21; 31. 22; 19. 26; 23. 28; 10. 46; 1. Градъ-тъ който отпослѣ ся подигнѫ тука бѣ първо опрѣдѣленъ за Іудѫ, и послѣ за Симеона, Іис. Нав. 15; 28. 19; 2. Тука Самуилъ постави синове-тѣ си като сѫдіи, 1 Цар. 8; 2. Илія си починѫ тука на пѫть-тъ си за Хоривъ, 3 Цар. 19; 3. Този градъ е былъ сѣдалище на идолопоклонство-то въ врѣме-то на Озіѭ, Амос. 5; 5. 8; 14. Слѣдъ плѣненіе-то той ся насели пакъ отъ Евреи-тѣ, Неем. 11; 27, 30, и сѫществуваше нѣколко вѣка слѣдъ идваніе-то на Христа. Пѫтници сѫ намѣрили мѣстоположеніе-то му на прѣдѣлъ-тъ на великѫ-тѫ пустыніѭ къмъ югъ отъ Ханаанъ — развалины-тѣ на единъ малъкъ разсыпанъ градъ, и два дълбоки каменны кладенцы съ изряднѫ водѫ, заобыколены отъ каменны корыта, и носящи знакове на голѣмѫ древность.

Виръ *(кладенецъ),* I., едно мѣсто

за прѣсѣдяваніе (конакъ) на Евреи-тѣ въ Моавъ, дѣто Богъ имъ даде водѫ, Числ. 21; 16—18. Иса. 15; 8.

II. Единъ градъ въ Іудѫ, споредъ Евсевія и Іеронима нѣколко мили на западъ отъ Іерусалимъ, близо до Веѳсемесъ. Іоѳамъ побѣгнѫ тамъ отъ брата си Авимелеха, Сѫд. 9; 21.

Виссонъ. Отъ Исх. 39; 28 става видно че виссонъ е былъ изящно ленено платно. Отъ виссонъ е была направена дреха-та коіѭто Іосифъ облѣче когато станѫ Египетскый Везиръ, Быт. 41; 42. Въ Прит. 31; 22 ся упоменува като матерія на облѣкло което "добродѣтелна-та жена" носи, а въ Отк. 19; 8 означава прѣносно правотѫ-тѫ на святіи-тѣ.

Вихрушки сѫ ставали и ставатъ често въ Аравійскы-тѣ пустыни, Іов. 37; 9. 38; 1. Наум. 1; 3. Повечето пѫти тѣ не сѫ страшны, Иса. 17; 13; но сегизь-тогизь ся появяватъ внезапни, летущи, ужасни, и опустошающи всичко прѣдъ себе урагани; кѫщя и дрьвеса не прѣчятъ на пѫтя имъ; и пѫтници ся заравятъ живи подъ пѣсъчны-тѣ стълпове които тѣ издигѫтъ и влекѫтъ, като морскы смерчове, Іов. 1; 19. Иса. 21; 1. Внезапны-тѣ и невъспротивимы присѫды Божіи ся уподобяватъ на вихрушкы, Псал. 58; 9. Прит. 1; 27. Иса. 66; 15. Една отъ Еврейскы-тѣ думы, които сѫ прѣведени на *вихрушкы*, понѣкога означава силенъ и буренъ вѣтръ, Іер. 23; 19. 30; 23. Зах. 9; 14. Виж. **Вѣтрове.**

Вихѳанъ, евнухъ въ дворъ-тъ на Ассуира, на когото съзаклятіе-то противъ този царь быде унищожено чрѣзъ бдителность-тѫ на Мардохея, Есѳ. 2; 21.

Виѳавара, *(мѣсто за прѣходъ)*, единъ градъ връху источный-тъ брѣгъ на Іорданъ, дѣто Іоаннъ крыщаваше, Іоан. 1; 28. Той е былъ може-бы сѫщій-тъ Веѳъ-вара, Сѫд. 7; 24; но сѫщинско-то му мѣстоположеніе е неизвѣстно. Много отъ най-добры-тѣ Грьцкы рѫкописы и неотдавнашны изданія иматъ намѣсто Виѳаварѫ Виѳаніѭ, на коіѭто мѣстоположеніе-то е тоже неизвѣстно.

Виѳавенъ, едно мѣсто и пустыня близо до Веѳиль къмъ истокъ, Іис. Нав. 7; 2. 18; 12. 1 Цар. 13; 5. 14; 23. То ся види да ся употрѣбява укорително по нѣкога за самый-тъ Веѳиль, слѣдъ като ся въздигнѫхѫ тамъ златны-тѣ телета, Ос. 4; 15. 10; 5. Веѳ-иль значи *домъ-тъ на Бога;* а Веѳ-авенъ, *домъ-тъ на грѣхъ-тъ*, или на единъ идолъ.

Виѳанія, едно село връху источнѫ-тѫ стрьмнинѫ на Елеонскѫ-тѫ горѫ, около 2 мили къмъ югоистокъ на Іерусалимъ, и на пѫть-тъ за Іерихонъ. То ся е посѣтявало често отъ Христа, Мат. 21; 17. Мар. 11; 1, 12. Лук. 19; 29. Тука живѣяхѫ Марѳа и Марія, и тука Лазарь бѣ въздигнѫтъ отъ мьртвы-тѣ, Іоан. гл. 11. Тука Марія помаза Господа, Іоан. гл. 12; и изъ посрѣдѫ-тѫ на ученицы-тѣ си, близо до това село което той обычаше, той ся възнесе на небе-то, Лук. 24; 50. Сегашно-то му име, Лазарія, произлазя отъ Лазарь. То е едно бѣдно село отъ 20 челяди.

Виѳесда, *(домъ на милость-тѫ)*, име-то на еднѫ кѫпалніѭ близо до храмъ-тъ въ Іерусалимъ, съ едно отворено зданіе до неіѭ, за удобство-то на болны-тѣ които дохождахѫ да ся лѣкуватъ отъ водѫ-тѫ й, Іоан. 5; 2. Прѣданіе-то поставя тѫзи кѫпалніѭ на мѣсто-то на което сега ся намира единъ голѣмъ прѣсѫхналъ водоемъ (хаузъ), покрай вънкашность-тѫ на сѣвернѫ-тѫ стѣнѫ на отворено-то мѣсто на храмъ-тъ. Нѣкои, обаче, мыслятъ за вѣроятно че това е само една часть отъ окопъ-тъ, който е раздѣлялъ планинѫ-тѫ Моріѭ отъ ближній-тъ хълмъ къмъ сѣверъ. Тѣ прѣдполагатъ за сѫщинскѫ-тѫ Виѳесдѫ да е "Источникъ-тъ на Дѣвѫ," така наре-

Виѳлеемъ. (Срѣща стр. 77.)

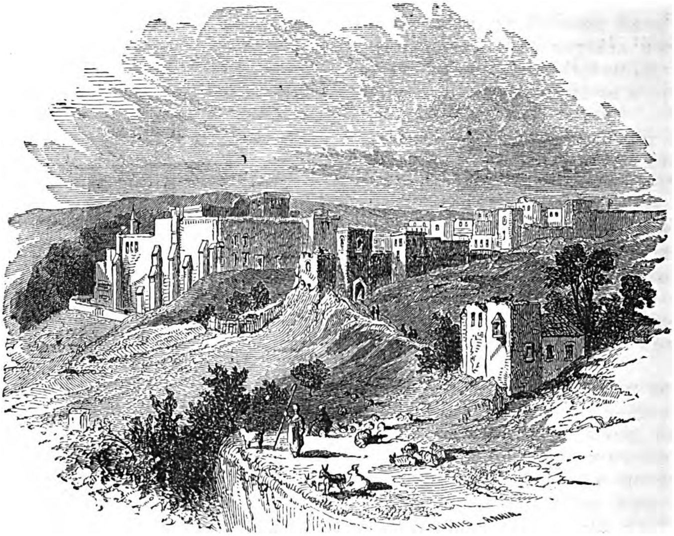

СЕГАШНЫЙ ВИѲЛЕЕМЪ.

Виѳлеемъ, I. Градецъ, който ся отличилъ по причинѫ че Давидъ и Христосъ сѫ ся родили въ него. Той бѣ въ прѣдѣлы-тѣ на племе-то на Іудѫ, 6 мили на юго-западъ отъ Іерусалимъ, и вѣроятно е пріелъ име-то Виѳлеемъ, което значи *хлѣбенъ домъ*, отъ плодородіе-то на околны-тѣ страны. По тѫзи причинѫ и древно-то му име е было Ефраѳа — *плодородно*, Быт. 48; 7. Мих. 5; 2. Той бѣ прѣкрасно положенъ върху едно длъгнесто бърдо, 2700 крака надъ морско-то равнище, и еималъ единъ добръ изгледъ отъ всякѫ странѫ. Хълмове-тѣ около Виѳлеемъ сѫ были добрѣ обработени, и покрыти съ лозя, съ смоквы, и съ мигдалы; и долины-тѣ около него сѫ давали изобилны жътвы съ жито. Той бѣ укрѣпенъ отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 6, но сравнително е былъ едно незначително мѣсто, Мих. 5; 1, и не ся споменува отъ Іисуса Навина или отъ Нееміѭ между градове-тѣ на Іудѫ. За него ся говори пріятно въ исторіѭ-тѫ на Вооза и Руѳь; той ся слави като мѣсто-рожденіе и градъ на Давида, 1 Цар. 17; 12, 15. 20; 6. 2 Цар. 23; 14-17; но най-много ся счита за святъ за дѣто Искупитель-тъ ся роди тамъ. Надъ това обычливо мѣсто водяща-та звѣзда стояше; тамъ источни-тѣ мудреци ся поклонихѫ на Царь-тъ на царіе-тѣ, и тамъ дѣто Давидъ пазяше стадо-то си и славяше Бога, пѣнія-та на ангелскый-тъ ликъ ся чувахѫ при рожденіе-то на Спаситель-тъ, Лук. 2; 8. Виѳлеемъ ся нарича сега *Бейтлахмъ*, и има около 3,000 жители, почти всичкы-тѣ Христіани. Половина миля къмъ сѣверъ е мѣсто-то, дѣто споредъ общо-то мнѣніе е гробъ-тъ на Рахыль, Быт. 35; 16—20; и около 2 мили къмъ юго-западъ сѫ голѣмы-тѣ водохранилища, извѣстны подъ име-то Соломонови водоеми.

II. Градецъ въ наслѣдіе-то на Завулоново-то племе, Іис. Нав. 19; 15. Сѫд. 12; 10, сега едно незначително село 6 мили къмъ западъ отъ Назаретъ, което, както и Іудинъ-тъ Виѳлеемъ, ся нарича по Арабскы *Бейтлахмъ*.

ченъ, въ по-долнѭ-тѫ часть на долъ-тъ Іосафатовъ, 850 крака на югъ отъ мѣсто-то на храмъ-тъ. Тази кѫпалня е много древня, и види ся да е заемала водѫ-тѫ си отъ стары-тѣ водоемы подъ храмъ-тъ. Двѣ стълбы, отъ които една-та съ 16, а друга-та съ 13 стѫпала, и съ единъ плосъкъ покрывъ отъ 12 крака между тѣхъ, водятъ доло до кѫпалнѭ-тѫ; тази послѣдня-та е 15 крака дълга, и 5 или 6 крака широка. Воды-тѣ ѝ ся издигатъ и спадатъ въ нередовны врѣмена, и ся стичатъ чрѣзъ единъ подземенъ каналъ къмъ Силоамскѫ-тѫ кѫпалнѭ. Тя ся мысли да е "царскый-тъ водоемъ," Неем 2; 14. Виѳесда, дѣто и да е мѣстоположеніе-то ѝ, е изгубила цѣлителнѫ-тѫ си силѫ; но источникъ-тъ, който Христосъ е отворилъ за грѣхъ-тъ, и за смьрть-тѫ, е близо за всичкы и има всегда цѣлителнѫ-тѫ си силѫ. Виж. **Силоамъ.**

Виѳинія, 1 Пет. 1; 1, една область въ сѣвернѫ-тѫ часть на Малѫ Азіѭ, върху брѣгъ-тъ на Черно-то море, която има Пафлагоніѭ на истокъ, Фригіѭ и Галатіѭ на югъ, и Мизіѭ на югозападъ. Тя бѣ право срѣщѫ Цариградъ. Тя е позната като еднѫ отъ области-тѣ на които апостолъ Петръ отправилъ първо-то си посланіе; още като да е была подъ управленіе-то на Плинія, който, въ едно писмо до императоръ-тъ Траяна споменува за число-то, за характеръ-тъ и за обычаи-тѣ на угнѣтены-тѣ тамъ Христіяны, около 106 год. слѣдъ Р. Х.; още и за най-знаменитый-тъ съборъ на Христіянскѫ-тѫ церквѫ държанъ въ града Никеѭ, столицѫ-тѫ ѝ, около 325 год. слѣдъ Р. Х. За тѫзи область много е вѣроятно че е была поучавана отъ Ап. Петра; и четемъ че когато Павелъ прѣдпріе да отиде въ Виѳиніѭ, Духъ-тъ не му допусти, Дѣян. 16; 7

Виѳсавее, жена-та на Уріѭ, и вѣроятно внука на Ахытофела. Виж. **Ахытофелъ.** Давидъ първо направи прѣлюбодѣйство съ неѭ, сетнѣ накара да убіѭтъ мѫжъ-тъ ѝ, и най-подиръ ѭ зе за женѫ. Тѣзи грѣхове неугодихѫ на Іеовѫ, който прати пророкъ-тъ Наѳана до Давида съ притчѫ-тѫ за женско-то агне, 2 Цар. 12; 1. Давидъ ся раская горчиво, но пакъ быде наказанъ, 2 Цар. 11; 12. Виѳсавее бѣ майка-та на Соломона, на когото наслѣдіе-то на прѣстолъ-тъ тя зе грыжѫ да обезпече, 3 Цар. 1; 15. Тя ся споменува отпослѣ въ исторіѭ-тѫ на Адоніѭ, 3 Цар. 2; 13, въ заглавіе-то на 51 Псаломъ, и между прадѣды-тѣ на Христа, Мат. 1; 6.

Виѳсаида, *(мѣсто за рыболовство)*, I., единъ градъ въ Галилеѭ, върху западный-тъ брѣгъ на Геннисаретско-то езеро, малко къмъ сѣверъ на Капернаумъ; той е былъ мѣсторожденіе-то на апостолы-тѣ Филиппа, Андрея, и Петра, и ся е посѣтявалъ често отъ Господа нашего, Мат. 11; 21. Мар. 6; 45. 8; 22.

II. Единъ градъ къмъ сѣверъ на сѫщо-то езеро, и къмъ истокъ на Іорданъ. Близо до това мѣсто Христосъ нахрани петь-тѣ тысящи души. Той е лежалъ върху единъ нисъкъ хълмъ близо до Іорданъ, раздѣленъ отъ Галилейско-то море чрѣзъ едно поле 3 мили широко, и много плодородно, Лук. 9; 10. Сравни Мат. 14; 13—22. Мар. 6; 31—45. Този градъ быде уголѣменъ отъ Филиппа, четверовластникъ-тъ на тѫзи странѫ, Лук. 3; 1, и нареченъ Іулій въ честь на Іуліѭ, дъщеріѭ-тѫ Августовѫ. Сега отъ него има само развалины.

Виѳфагія, *(мѣсто на смоквы,)* едно малко село къмъ источнѫ-тѫ полѫ на Елеонскѫ-тѫ горѫ, близо до Виѳаніѭ, Мат. 21; 1. Мар. 11; 1. Лук. 19; 29.

Виѳъ, или **Веѳъ** *(домъ)*, образува еднѫ часть на многосложны имена на мѣста, и нѣкога значи *мѣсто* или *жилище;* а по нѣкога *храмъ.*

Тази дума е *Бейтъ* на сегашный-тъ Арабскы языкъ.

Властъ, постелникъ на Ирода Агриппѫ, подкупенъ да подѣйствува за въ ползѫ на Тиряны-тѣ и Сидоняны-тѣ, Дѣян. 12; 20.

Воазъ, име-то на единъ отъ два-та мѣдны стълпа които Соломонъ въздигнѫ въ притворъ-тъ на храмъ-тъ, а другый-тъ ся наричаше *Іахынъ.* Тѣзи стълпове сѫ были около 35 крака высокы, 3 Цар. 7; 15, 16, 21.

Воанергесъ *(сынове на грѫмъ-тъ),* име дадено отъ нашій-тъ Спаситель на Іакова и на Іоанна сынове-тѣ Зеведеевы, Мар. 3; 17, може-бы по причинѫ на силѫ-тѫ имъ като проповѣдницы. Нѣкои мыслятъ че то имъ е дадено въ врѣме-то когато тѣ помолихѫ Христа да направи да слѣзе огнь отъ небе-то, и да истрѣби едно Самарянско село, което бѣше отказало да гы пріеме, Лук. 9; 53, 54.

Воденица. Виж. **Жито.**

ОБСАДА НА ЕДИНЪ ГРАДЪ: ОТЪ НИМРОДОВЪ-ТЪ ПАЛАТЪ ВЪ НИНЕВИѪ.

Война, ратъ, е лошъ плодъ на грѣхопаданіе-то и растленіе-то человѣческо Быт. 6; 11—13. Иса. 9; 5. Іак. 4; 1, 2. Прѣдизвикана отъ нападенія-та на непріятели, или заповѣдана отъ Бога за наказаніе-то на тѣзи непріятели, война-та често става неизбѣжима. Виж. **Амаличани и Ханаанъ.** Слѣдъ завоеваніе-то на Ханаанъ, Богъ наказа съ този бичь мятежный си народъ и растлеяны-тѣ и огнетителны-тѣ му съсѣды идолопоклонницы. Въ много случаи ся е повдигалъ споръ за истинный-тъ Богъ и истуканы-тѣ; както е случай-тъ съ Филистимцы-тѣ, 1 Цар. 17; 43—47, съ Сирійцы-тѣ, 3 Цар. 20; 23—30, съ Ассирійцы-тѣ, 4 Цар. 19; 10—19, 35, съ Аммонцы-тѣ, 2 Лѣт. 20; 1—30. За това Богъ е въздигалъ за народа си поборницы, съвѣтвалъ го въ войнѫ чрѣзъ Уримъ и чрѣзъ пророцы, и чудесно му е помагалъ въ битвы.

Прѣди врѣме-то на Царіе-тѣ, Евреи-тѣ не сѫ имали рѣдовнѫ войскѫ; обаче, всичкы, които сѫ можяли да носятъ орѫжіе, сѫ были длъжни, въ врѣме на нуждѫ, да излѣзѫтъ на бой, 1 Цар. 11; 7. Огромны-тѣ войскы на царіе-тѣ на Іудѫ и Израиля сѫ ся біяли обыкновенно пѣшь, обрѫжены съ копія, мечове и щитове; и сѫ имали голѣмы тѣла отъ стрѣлцы и пращницы, а малко колесницы и конницы. Виж. **Орѫжія.** Военны-тѣ силы сѫ ся распорѣждали на отдѣленія, съ десятоначалницы, стоначалницы, тысящоначалницы, и т. н. Сѫд. 20; 10. 1 Лѣт. 13; 1. 2 Лѣт. 25; 5. Евреи-тѣ напълно сѫ ся равнявали по храбрость и военно искуство съ съ-

седны-тѣ си народы; обаче тѣ сѫ ся въздържавали отъ войнѫ на завоеваніе; и когато сѫ прогонвали нападатели-тѣ си, тѣ сѫ ся заврьщали у дома си. Обыкновенно военни-тѣ походи сѫ ся започвали прѣзъ пролѣть-тѫ, и сѫ ся свършвали прѣзъ есень-тѫ, 2 Цар. 11; 1. 3 Цар. 20; 22. Когато Еврейско-то войнство е приближавало непріятелскѫ-тѫ войскѫ, священници-тѣ сѫ го ободрявали съ слова, Втор. 20; 2. 1 Цар. 7; 9, 13, и съ въодушевителны пѣсни, 2 Лѣт. 20; 21. Священны-тѣ трѫбы сѫ давали стіанскѫ твърдость прѣдъ нападенія-та на душевны-тѣ непріятели, 1 Кор. 16; 13. Еф. 6; 11—14. 1 Сол. 3; 8. Дрѣвны-тѣ биткы сѫ были извънмѣрно кръвопролитны, 2 Лѣт. 28; 6, като исключимъ онѣзи отъ побѣдены-тѣ които сѫ были задържаны за да украсіѭтъ побѣдѫ-тѫ, или да бѫдѫтъ продадени като робіе, малцина отъ осталы-тѣ сѫ были пощадявани. Когато една побѣдоносна Еврейска войска ся е заврьщала, тя ся е посрѣщала съ радость отъ цѣло-то населеніе, 1 Цар. 18; 6, 7. Кори-

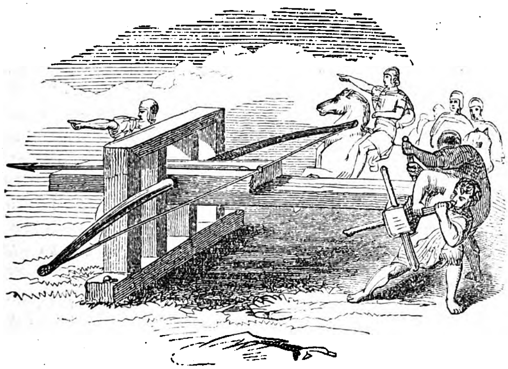

КАТАПУЛТЪ, МАШИНА ЗА ХВЪРЛЯНІЕ ТЕЖКЫ СТРѢЛЫ.

знакъ-тъ за бой, Числ. 10; 9, 10. 2 Лѣт. 13; 12—15. Първо стрѣлци-тѣ и пращници-тѣ сѫ излизали, отъ послѣ сѫ давали мѣсто-то си на тежко обрѫжены-тѣ копіеносцы и др. да нападнѫтъ; послѣдни-тѣ ся устрашавали непріятель-тъ съ поглѣда и военны-тѣ си выкове, прѣди да го наближатъ, Сѫд. 7; 18—20. 1 Цар. 17; 52. Іов. 39; 25. Иса. 17; 12, 13. Скоро бойци-тѣ сѫ ся сражавали рѫкѫ съ рѫкѫ; битка-та тогась е прѣдставлявала еднѫ порядицѫ отъ между боеве; и побѣда-та ся е спечелвала отъ храбры-тѣ, искусны-тѣ, силны-тѣ, и бързы-тѣ войницы, 1 Лѣт. 12; 8. Псал. 18; 32—37. Виждь Апостолъ Павловы-тѣ увѣщанія къмъ хри- сти-тѣ сѫ ся раздѣляли, слѣдъ като една часть отъ тѣхъ е была задържана за дарь Господу, Числ. 31; 50. Сѫд. 5; 30, трофеи ся были окачвани по явны мѣста, похвалны слова сѫ ся изричали за въ честь на отличившы-тѣ ся ратницы, и плачь надъ умрѣлы-тѣ.

Обсажданіе-то на единъ крѣпостенъ градъ е ставало съ издиганіе-то околовръсть на многобройны кулы отъ които сѫ ся хвърляли стрѣлы и др. т.; катапулти (видъ метателны машины, сѫ ся приготовлявали за стрѣляніе на голѣмы стрѣлы и камьніе. До градскы-тѣ стѣны сѫ ся издигали высокы кулы и могылы отъ които ся е хвърлялъ напрѣкы единъ подвижимъ

мость, посрѣдствомъ който е было възможно да ся достжпи до градъ-тъ. Стѣнобытны-машины (овны) сж ся употрѣблявали за пробиваніе на стены-тѣ; сжщо и единъ видъ канджи съ желѣзны

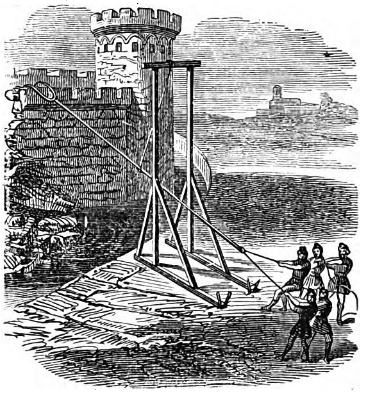

кукы на единыя си край и вжжя на другыя, за строполяніе на камьніе и человѣци отъ врьхъ-тъ на стѣны-тѣ. Обсадени-тѣ сж отблъсвали тѣзи и другы тѣмъ подобны нападенія съ хвьрляніе стрѣлы, камьніе, и врѣло дьрвено масло; съ окачваніе врѣтища съ плѣва между зйдъ-тъ и стѣнобитны-тѣ машины; съ силны и внезапны искачанія, налитанія, привзиманіе и изгаряніе на кулы-тѣ, и съ бьрзо остжпваніе въ градъ-тъ. Нынешны-тѣ изобрѣтенія на пупалъ-тъ (барутъ-тъ), пушкы-тѣ, бомбы-тѣ и тѣжкж-тж артилеріж сж измѣнили всичко туй. Виж. **Овни.**

Съ распространеніе-то на христіанство-то, войната-та става отъ день на день все по-малко извинителна и по-малко възможна; единъ великъ напрѣдъкъ ся съглѣжда отъ обичаи-тѣ и духъ-тъ на старж-тж варварщинж къмъ обѣщано-то върховенство Княза мира, Псал. 46; 9. Иса. 2; 4. Мих. 4; 3.

"Книга-та на браны-тѣ Господны" е была една небоговдъхновенна и отдавна изгубена книга, която е съдържала подробности вьрху събытія-та, които ся споменуватъ въ Числ. 21; 14, 15.

Волъ, мжжко-то и пораснжло-то четвероногo отъ видъ-тъ на кравж-тж; въ Библіж-тж ся срѣща и **быкъ**; едно чисто животно по законъ-тъ Моисеевъ, много употрѣблявано за хранж, 3 Цар. 19; 21, съставляваше голѣмж часть отъ богатство-то на Евреи-тѣ въ овчарскый имъ животъ, Род. 24; 35. Іов. 1; 14. 42; 12. Волове ся употрѣблявахж въ земледѣліе-то заораніе, 3 Цар. 19; 19; и за вършеніе прѣзъ което врѣме не имъ ся вързвахж уста-та, 1 Кор. 9; 9, но добрѣ ся нахранвахж, Иса. 30; 24.

Воозъ, Руѳ. 2; 1, имотенъ Виѳлеемецъ, потомецъ на Іудж, отъ когото водехж потекло-то си Еврейскы-тѣ царіе, Мат. 1; 5. Постжпъкъ-тъ му въ случай-тъ на Руѳь го показва да е былъ человѣкъ съ добръ духъ и съ строгж честность. Той удовлетвори притязаніе-то което Руѳь имаше срѣщу него като единъ ближенъ сродникъ: подъ задълженія-та на Левитскый-тъ законъ, той ся ожени за бѣднж-тж класодобирателкж, и така станж единъ отъ прадѣды-тѣ на Давида, още и на Давидовый-тъ Сынъ, Господа. Той бѣ баща на Овида, а Овидъ бѣ баща на Іессея, и Іессей на Давида. Цѣло-то повѣствованіе е едно прѣкрасно изображеніе на простотж-тж на вѣкъ-тъ, когато искуственны-тѣ учтивости не бѣхж още завзели мѣсто-то на естественны-тѣ и искренны-тѣ израженія на любовь.

Восора, Быт. 36; 33, градъ Едомскый, Иса. 34; 6. 63; 1, и земя-та около него, Іер. 49; 13, 22. За него ся споменува наедно съ Ѳеманъ и съ Червено-то море, Іер. 49; 20—22. Амос. 1; 12. Мѣстоположеніе-то му ся намира въ нынѣшній-тъ Ел-Бусайре, на срѣдъ-

пжть между Киръ Моавъ и между гора-та Оръ, къмъ юго-истокъ на Мъртво-то море. Това е едно село отъ 50 кжщы върху единъ хълмъ съ единъ малъкъ твърдѣль. Развалины-тѣ му го показватъ да е былъ голѣмъ градъ. Восора Моавска, Іер. *48*; 24, може да е сжщо-то мѣсто.

Восоръ, I., градъ на прибѣжище въ полянскж-тж земіж на Рувимовцы-тѣ задъ Іорданъ. Точно-то му мѣстоположеніе е неизвѣстно, Втор. *4*; 43. Іис. Нав. 20; 8. 21; 36.

II., единъ потокъ който ся втича въ Срѣдиземно-то море 5 мили къмъ югъ отъ Газж. Една часть отъ Давидовы-тѣ войскы като прѣслѣдваше Амаличаны-тѣ ся спрѣ тамъ, 1 Цар. 30; 9—21. Потокъ-тъ прѣсжхва пролѣтно врѣме.

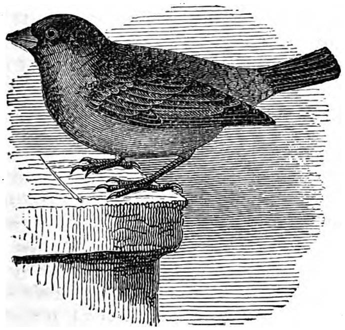

Врабче (по Евр. *циппоръ*), една добрѣ извѣстна птица, която ся намира въ Европж, Азіж и Африкж, и обича многолюдны-тѣ мѣста. Тя гради гнѣзда-та си, найвече подъ стрѣхы-тѣ; храни ся съ сѣмена, овощія, и насѣкомы; и снася петь или шесть яйца, съ пепелявъ цвѣтъ и кайвявы пятна. Еврейско-то име *циппоръ* включава и другы църтящы птицы, които ся хранятъ съ жито и насѣкомы, и ся причисляватъ къмъ родъ-тъ на чисты-тѣ, Лев. *14*; *4*. Врабче-то въ Псал. 102; 7 вѣроятно стои вмѣсто дроздъ, една птица забѣлѣжителна по уединено-то си живѣяніе по кжщя-та, и по сладко-то и жаловито-то си църтеніе. Врабче-то е отъ малкж стойность; и за това ще дадемъ хубаво поясненіе за Божіе-то провиденіе ако кажемъ, че Богъ бдн даже надъ паденіе-то на врабче-то, Мат. 10; 29. Още тѣзи птицы изобиловатъ въ Іерусалимъ.

Вражари, звѣздочетци, человѣци, които казвахж че могжтъ да открыватъ бждящы приключенія чрѣзъ астрологическы (звѣздочетскы) забѣлѣжванія. Въ старо врѣме мислили че звѣзды-тѣ сж имали нѣкое вліяніе, за добро или за зло, върху человѣческы-тѣ работы, и че нѣкои появленія и относителпы положенія на небесны-тѣ тѣла сж были пълны съ значеніе за онѣзи които сж имали искуство да гы тълкуватъ, Дан. 2; 2. Тѣзи суевѣрія сж владѣяли между Халдеи-тѣ, Ассирійцы-тѣ, Египтяны-тѣ, Финикіяны-тѣ, и Аравяны-тѣ, и сж были тѣсно свързаны съ поклоненіе-то на слънцето, на мѣсецъ-тъ, и на звѣзды-тѣ, Втор. *4*; 19. 17; 3. *4* Цар. 23; 5, 12. Іер. 19; 13. Іез. 8; 16. Соф. 1; 5. И така тѣзи дѣянія бѣхж идолопоклонническы, лишавахж Бога отъ славж-тж му, и бѣхж му много неугодны.

Вратари, дверници, человѣци които пазятъ по вратни-тѣ (порты-тѣ) на градове и частны кжщя, 2 Цар. 18; 26. *4* Цар. 7; 10. Мар. 13; 34. Іоан. 10; 3. Вратари-тѣ на храмъ-тъ бѣхж Левити, и по едно врѣме четыри хыляди на брой раздѣлени на отдѣленія, 1 Лѣт. 16; 42. 23; 5. Тѣ пазяхж на всякж вратніж, и служихж въ храмъ-тъ по редъ, 1 Лѣт. 26; 1, 13, 19. 2 Лѣт. 8; 14, 35; 15; и нощемъ веселяхж тихы-тѣ часове съ пѣсни хваленія, Псал. 134. Четемъ въ 2 Лѣт. 23; *4*, и др. за вѣрнж-тж службж що тѣ вършили въ пазеніе-то на младый-тъ царь Іоаса.

Врѣме. Освѣнь обыкновенно-то ѝ значеніе, тази дума означава въ Библіѭ-тѫ и годинѫ, както въ Дан. 4; 16. Думы-тѣ, "врѣме и врѣмена, и полъ врѣме" въ Дан. 7; 25. 12; 7, ся прѣдполага отъ нѣкои да значатъ три и половина годины, а отъ другы — три и половина пророческы годины, или 1,260 обыкновенны годины. Това врѣменно разстояніе съотвѣтствува другадѣ на "четыредесеть и два мѣсеца," Отк. 11; 2, 3. 12; 6, 14. 13; 5.

Врѣтище. Евреи-тѣ и другы народи носяхѫ врѣтища около чрѣсла-та си въ врѣме на злощастіе, покаяніе, и въ скърби, Быт. 37; 34. 2 Цар. 3; 31. 3 Цар. 20; 32. Мат. 11; 21. Пророци-тѣ често ся обличахѫ въ врѣтища, и въобще въ грубо платно, Мат. 3; 4. Господь заповѣда на Исаіѭ да развърже врѣтище-то отъ чрѣсла-та си, и да ходи голъ, Иса. 20; 2. Захарія казва че лъже-пророци нѣма веке да пророчествуватъ въ козинавѫ дрѣхѫ за да мамятъ простолюдіе-то, Зах. 13; 4.

Вселенная, всичка-та земя, 1 Цар. 2; 8. Нейдѣ си вселенная означава странѫ, особенно Римскѫ-тѫ Имперіѭ, или Іудеѭ и околность-тѫ ѝ, Лук. 2; 1. 4; 5. Дѣян. 11; 28.

Всесъжженіе. Вѭж. **Жъртва.**

Второзаконіе, или повтореніе на законъ-тъ, петя-та отъ Моисеевы-тѣ книгы. Грьцкы-тѣ прѣводители ѝ сѫ дали това названіе, защото въ неѭ Моисей дава едно съкращеніе на постановленія-та си изложены въ първы-тѣ книгы, Втор. 1; 1—6. 29; 1. 31; 1, и пр. Тази книга съдържа исторіѭ-тѫ на Евреи-тѣ въ пустыніѭ-тѫ, отъ начало-то на единадесетый-тъ мѣсецъ до седмый-тъ день на дванадесетый-тъ мѣсецъ, въ четыридесетѫ-тѫ годинѫ слѣдъ отхожданіе-то имъ изъ Египетъ, т. е. около шесть седмицы, въ 1451 г. прѣди Р. Х. Онази часть отъ Второзаконіе-то, въ коѭто ся споменува за смъртъ-тѫ Моисеевѫ, е была прибавена отпослѣ, може-бы отъ Іисуса Навина.

Книга-та Второзаконіе е послѣдня-та бѣседа на достоуважаемый-тъ старецъ. Моисей дава на Божіи-тѣ людіе отеческый-тъ си съвѣтъ и благословеніе-то си, и тогава ся искача на горѫ Фасгѫ за да умре. Той изброява Божіи-тѣ дѣла за Израиля; повтаря вкратцѣ Божіи-тѣ законы; показва на народъ-тъ защо тѣ трѣбва да обичатъ Господа, и какъ трѣбва да му служатъ. Тази книга е пълна съ нѣжнѫ грыжѫ, мѫдры наставленія, и ревностнѫ любовь отъ единъ отечестволюбецъ и пророкъ за Божіи-тѣ людіе. По-подирни-тѣ боговдѫхновенни писатели често поменуватъ за Второзаконіе-то; и І. Христосъ привожда приводы изъ него, Мат. 4; 4, 7, 10.

Вузъ, сынъ на Нахора и Мелхѫ, и прадѣда на Вузцы-тѣ, които сѫ живѣли въ Месопотаміѭ, и отпослѣ може-бы въ Пустыннѫ Аравіѭ, Быт. 22; 21. Іов. 32; 2. Іер. 25; 23.

Вулъ ся срѣща само въ 3 Цар. 6; 38, употрѣбенъ за осмый-тъ мѣсецъ, обыкновенно нареченъ Мархесванъ. Соломоновъ-тъ храмъ бѣ свършенъ въ Вулъ.

Вчера и днесь, въ Евр. 13; 8, сѫ употрѣбены въ общъ смыслъ за да означатъ минѫло-то и настояще-то. Животъ-тъ и знаніе-то на человѣка сѫ сравнително "вчерашни," Іов. 8; 9.

Въздухъ. Въздухъ-тъ или атмосфера-та която окружава земіѭ-тѫ ся означава често отъ думѫ-тѫ небе; така "птицы-тѣ небесны" значи въздушны-тѣ птицы. "Біѭ въздухъ-тъ," и "говорѭ на вѣтръ," 1 Кор. 9; 26. 14; 9, сѫ израженія употрѣбяваны въ повечето языцы, и значатъ да говорѭ или да вършѫ нѣщо безъ разсѫжденіе или разумъ, или пакъ напраздно. "Въздушна-та власть," Ефес. 2; 2, вѣроятно значи властьтѫ на бѣсове-тѣ.

Възліяніе, малко вино изливано възъ земіѭ-тѫ наедно съ принесенѫ-тѫ жьртвѫ, Исх. 29; 40. Лев. 23; 18. Числ. 15; 5, 7. Този обычай може-бы да е ималъ тѫзи цѣль, да ся благодари Богу за всичкы-тѣ му дарове.

Възнесеніе, видимо-то възлазяніе на Христа къмъ небе-то. Когато Спаситель тъ нашъ ся разговаряше много пѫти съ Апостолы-тѣ си въ продълженіе на 40 дни слѣдъ въскрьсеніе-то си, и имъ даваше вѣрны доказателства че е наистинѫ въскрьснѫлъ отъ мъртвы-тѣ, заведе гы на горѫ-тѫ Елеонскѫ, и слѣдъ като гы благослови, възнесе ся на небе-то прѣдъ тѣхъ, за да прѣбѫде тамъ до когато дойде пакъ въ послѣдній-тъ день да сѫди живы-тѣ и мъртвы-тѣ, Дѣян. 1; 9, 11. Възнесеніе-то бѣ доказано отъ съществіе-то на Святаго Духа, Іоан. 16; 7—14. Дѣян. гл. 2. Исто-то человѣческо естество на Христа ся възнесе; и така той като Глава на своіѭ-тѫ церквѫ въстържествува славно надъ смърть-тѫ и ада. Слѣдствія-та които произлизатъ отъ възнесеніе-то му сѫ: испълненіе-то на пророчества-та които ся относятъ за него; явленіе-то му прѣдъ Бога за да ходатайствува за насъ; по-откровенно-то и по-пълно-то му пріеманіе отъ Бога на своіѫ-тѫ си царскѫ службѫ; още той е пріелъ дарове за человѣцы-тѣ; той е отворилъ пѫть-тъ на небе-то за свои-тѣ людіе, Евр. 10; 19, 20; и е увѣрилъ святы-тѣ си за тѣхно-то възнесеніе на небе-то слѣдъ въскрьсеніе-то на мъртвы-тѣ. Іоан. 14; 1, 2.

Възраждаціе, ново рожденіе; онова дѣйствіе на Святаго Духа чрѣзъ което душа-та, по-прѣди умрѣла въ грѣхове, отново ся ражда праведна въ Христа. Въ Св. Писаніе е изразено съ думы-тѣ *да ся роди человѣкъ изново,* Іоан. 3; 3—7; *да стане ново създаніе,* 2 Кор. 5; 17; *да ся съживи въ святость,* Еф. 2; 1; *да ся образи Христосъ въ сърдца-та ни,* Гал. 4; 19; *и да бѫдемъ причястници на божественно-то естество,* 2 Пет. 1; 4. Едничкый-тъ дѣятель на таково промѣненіе е Святый-тъ Духъ, Іоан. 1; 12, 13. 3; 4. Еф. 2; 8—10, и обыкновенно той извършва туй промѣненіе чрѣзъ Евангелскѫ истинѫ. Іак. 1; 18. 1 Пет. 1; 23. 1 Кор. 4; 15. Въ това промѣненіе нравственный-тъ образъ Божій ся докарва повторъ въ душѫ-тѫ и начало-то на върховнѫ любовь къмъ него и на искреннѫ любовь къмъ ближнія ни ся вкоренява въ насъ. Възражданіе, което произвожда вѣрѫ, ся придружава съ оправданіе и чрѣзъ дѣйствителнѫ святость въ животъ, или въ освященіе което почнува отъ "младенеца въ Христа" и ся усъвършенствува когато той стигне на небе-то "въ пълнотѫ-тѫ на мѣрѫ-тѫ на съвършеныя человѣкъ." Въ Мат. 19; 28, *второ-то бытіе* (по Грьцкы *възражданіе*), значи дѣйствіе-то чрѣзъ което Христосъ прави всичкы нѣща новы. Въ Тит. 3; 5, "окѫпуваніе-то на възражданіе-то," означава очистителнѫ-тѫ работѫ на Св. Духа въ ново-то рожденіе.

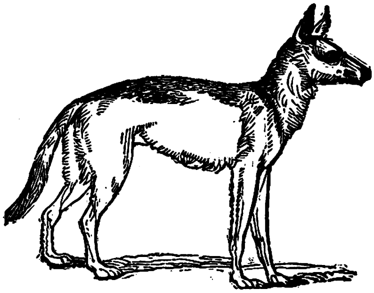

Вълкъ, едно свирѣпо и диво животно, отъ родъ-тъ на куче-то. Наистинѫ, като исключимъ нѣкои малкы различія по видъ, той прилича на куче-то. Вълци-тѣ не лаѭтъ но віѭтъ. Тѣ сѫ люты, но плашливы животны; и бѣгатъ отъ человѣка, освѣнь когато сѫ много гладны; въ послѣдній-тъ случай тѣ ся скытатъ нощѣ на стада по села-та и раскѫсватъ всякого който имъ ся испречи, Іер. 5; 6. Іез. 22; 27. Авв. 1; 8. Вълкъ-тъ е бързоногъ, и доста силенъ за да отнесе тичешкомъ нѣкоѭ овцѫ, и по-силенъ отъ обыкновенно куче. Прѣзъ люты зимы тѣ ся събиратъ на стада, издаватъ ужасны віенія, и причиняватъ страшны упостошенія. Вълци-тѣ сѫ плашило за овчери-тѣ, понеже овцы-тѣ, като беззащитны и плашливы животны, имъ ставатъ лесно жъртва, Лук. 10; 3. Іоан. 10; 12. Гонители-тѣ и лъжеучители-тѣ ся наричатъ "върли вълци" за стадо-то Христово въ Мат. 10; 16 и Дѣян. 20; 29. Това животно ся срѣща по Европѫ, Азіѭ, Африкѫ, и Америкѫ. Прогоненъ изъ населены-тѣ мѣста, той пакъ ся срѣща по гѫсты-тѣ лѣсища и планинскы-тѣ мѣста.

Въскрьсеніе на мьртвы-тѣ. Особена-та слава на Новыя Завѣтъ лежи въ това дѣто дава пълно откровеніе на това велико ученіе, на което най-мѫдри-тѣ идолопоклонници ся съмнѣвахѫ и ся присмивахѫ, Дѣян. 17; 32. Въ Ветхыя Завѣтъ тоже намирамы, ако и не толкова често, това ученіе; като за примѣръ, Иса. 26; 19. Дан. 12; 2. Когато Спаситель-тъ ся яви въ Іудеѭ, ученіе-то за въскрьсеніе-то отъ мьртвы-тѣ ся пріе като главнѫ догмѫ на религіѭ-тѫ отъ цѣлыя Еврейскый народъ освѣнь Саддукеи-тѣ. Тѣ отхвьрляхѫ това катх казвахѫ че слѣдъ смьртьтѫ цѣлый-тъ человѣкъ, душа и тѣло ся изгубва. "Садукеи-тѣ казватъ че нѣма въскрьсеніе, нито ангелъ, нито духъ," Дѣян. 23; 8. За това, като ся обори това противо-евангелско прѣдположеніе, оборва ся и основаніе-то на което ся опирахѫ онѣзи които отричахѫ въскрьсеніе-то на мьртвы-тѣ; защото ако душа-та може да прѣживѣе тѣло-то, то явно е че Богъ може да ѝ даде друго тѣло. По този начинъ Іисусъ Христосъ гы посрѣщнѫ и на дѣло гы обори, Мат. 22; 31, 32. Мар. 12; 26, 27.

Въскрьсеніе-то Христово на всѣкѫдѣ въ Новыя Завѣтъ ся прѣдставлява като здравъ залогъ за въскрьсеніе-то на всичкы-тѣ праведны, които сѫ съединени съ него чрѣзъ вѣрѫ, 1 Кор. 15; 14—18. 1 Сол. 4; 14, и то вслѣдствіе на тѣхно-то съединеніе съ него като тѣхнѫ Главѫ. "Той е въскрьсеніе и животъ," Іоан. 11; 25; тѣ "спятъ въ Іисуса," и ще ся доведѫтъ въ славѫ "съ него," 1 Сол. 4; 13—17. 5; 10; "животъ-тъ имъ е скрытъ съ Христа въ Бога," Кол. 3; 3; и защото той живѣе, тѣ ще живѣѭтъ тоже, Іоан. 14; 19. Св. Писаніе учи такожде че ще има въскрьсеніе и на неправедны-тѣ. Но тѣ ще въскрьснѫтъ, не за да ся прославятъ съ Христа, но за да ся сѫдятъ отъ него, и осѫдятъ на вѣчно наказаніе, Дан. 12; 2. Іоан. 5; 28; 29, сравнени съ Мат. 25; 31—46. Дѣян. 24; 15.

На онѣзи които обичахѫ да възразяватъ на Христа противъ това ученіе, той имъ отговори, "Заблуждавате, понеже не знаете писа-

нія-та, нито силж-тж Божіїж." Това е едно чудо; и онзи който е всезнающъ и всемогущъ не ще позволи нищо да развали намѣренія-та му. Той не ни е открылъ естество-то на духовно-то тѣло, нито пакъ въ какво състои прилика-та му съ земно-то тѣло; но то ще бжде нетлѣнно, съобразно съ Христово-то славно тѣло, Филип. 3; 21, и единъ приличенъ другарь на душж-тж усъвършенствуванж споредъ неговыя образъ.

Възкрьсеніе Христово. Това е отъ твърдѣ голѣмж важность въ Христіанство-то, както историческы тъй и поучително. Като едно дѣло неоспоримо доказано, въкрьсеніе-то станж вѣнецъ на всичкы-тѣ притѣзанія Христовы, 1 Кор. 15; 14—18. Іисусъ Христосъ нѣколко пжти бѣ прѣдказалъ въскресеніе-то си и за това неприятели-тѣ Му много ся грыжахж да ся увѣрятъ за неговж-тж смърть и за по-голѣмж здравинж пазихж гробъ-тъ му. Но пакъ той въскрьснж отъ мьртвы-тѣ на третій день и ся явяваше на вѣрны-тѣ прѣзъ четыридесеть дни, и въ това убѣди даже онѣзи които най-много ся съмнѣвахж и слѣдъ това ся възнесе на небеса-та отъ Масличенж-тж горж. На това толкова важно дѣло Апостоли-тѣ давахж голѣмж отличителность въ проповѣды-тѣ си, Дѣян. 1; 22. 2; 24—32. 4; 33. 10; 40, 41. Въ отношеніе съ Христіанско-то ученіе, въскрьсеніе-то стои като здрава канара за опираніе, защото то ны увѣрява че Богъ пріелъ очистителнж-тж Жьртвж, че Христосъ тържественно извърши нужно-то искупленіе и че той ще въскрьси въ безсмьртенъ животъ душы-тѣ и тѣла-та на народъ-тъ си. Той быде погребенъ подъ бреме-то на наши-тѣ прѣстжпленія; но като всемогущъ той пакъ въскрьснж за да ны оправдае и спасе; умираніе-то му доказа величіе-то на любовь-тж му; а въскрьсеніе-то му пакъ показа че негова-та любовь испълни до край цѣль-тж си.

Высокы мѣста. Хананейци-тѣ, както и съврѣменни-тѣ тѣмъ народи, извършвали служенія-та си на небесны-тѣ тѣла и на идолы-тѣ по высокы-тѣ мѣста, по планины-тѣ и могылы-тѣ. Израиляни-тѣ пріели отъ Бога повелѣніе да развалятъ высокы-тѣ идолослужителны мѣста, Втор. 12; 2, но тѣ не само не испълнили това повелѣніе, но и употрѣбили тѣзи мѣста за поклоненіе първо на Іеовж, 1 Цар. 9; 12. 3 Цар. 3; 4, и послѣ на идолы-тѣ, 3 Цар. 11; 7. 4 Цар. 17; 10, 11. Тѣ още съградили храмове и въздигнжли жертвенницы на высокы-тѣ мѣста, 3 Цар. 13; 32. 4 Цар. 17; 29, и имали редовны священницы, 3 Цар. 12; 32. 4 Цар. 17; 32. На всѣкой богъ былъ посвятенъ по единъ особенъ хълмъ. За да ся отучатъ Іудеи-тѣ отъ служеніе-то на высокы-тѣ мѣста, Богъ изисквалъ отъ тѣхъ да считатъ храмъ-тъ му въ Іерусалимъ за главно мѣсто на Богослуженія-та си.

Вьрба, добрѣ познато дърво, което расте повечето по блатисты мѣста, Іов. 40; 22. Иса. 44; 4; листіе-тѣ му много приличатъ на маслинены-тѣ. Богъ заповѣда на Евреи-тѣ да зематъ вѣтвы отъ най-красивы-тѣ дрьвеса, особено отъ рѣчны-тѣ вьрбы, и да гы държатъ въ ржцѣ-тѣ си прѣдъ Господа, въ знакъ на веселіе, прѣзъ праздникъ-тъ на шатьры-тѣ, Лев. 23; 40. "Плачуща-та вьрба," достопамятна по свьрскж-тж си съ плачъ-тъ на плѣнены-тѣ Евреи, е природна на Вавилоніїж, и ся нарича Вавилонска вьрба. "Потокъ-тъ на вьрбы-тѣ," Иса. 15; 7, който ся намира при южны-тѣ прѣдѣлы на Моавъ, ся втича въ юго-источнж-тж часть на Мьртво-то море.

Вьршитба. Както въ древность тъй и сега още по Истокъ вършатъ ту съ диканіж, Руѳ. 2; 17. Иса. 28; 27, ту съ волове, на които у-

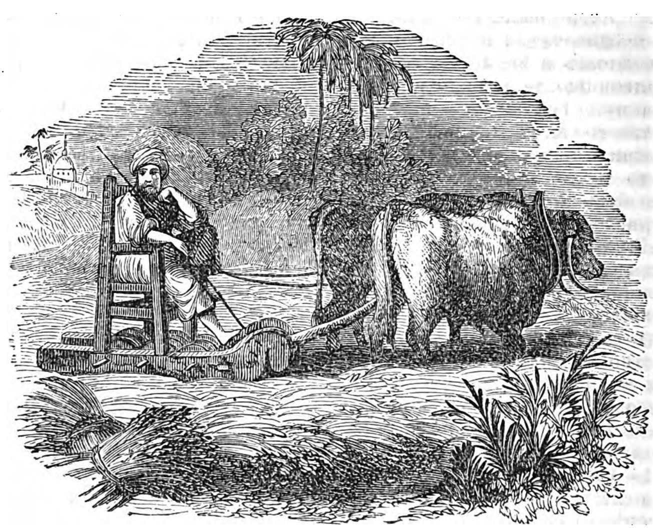

ста-та не сѫ обвързаны. Втор. 25; 4, но най-вече съ волове, които влачатъ едно грапаво орѫдіе по снопове-тѣ. Орѫдіе-то, което днесь най-много ся употрѣбява въ Палестинѫ, ся състои отъ двѣ дъскы прикованы една до другѫ, и отпрѣдъ завиты на горѣ като прѣдницѫ-тѫ на шейніѭ, а отдолѣ набиты съ остры кремъцы или железца, Иса. 28; 27. 41; 15. Амос. 1; 3.

Нибуръ тъй говори за начинъ-тъ по който Египтяни-тѣ вършатъ: "Тѣ употрѣбяватъ волове, които очукватъ жито-то като тъпчатъ класове-тѣ съ крака-та си, и слѣдъ тѣхъ влачатъ еднѫ неловкѫ машинѫ. Тази машина не прилича на Арабскый-тъ каменeнъ валякъ, нито на Сирійскѫ-тѫ дъскѫ назѫбенѫ съ остры камьніе, но е единъ видъ шейнія състояща отъ три валове, които ся въртятъ около оси. Землedѣлецъ-тъ избира нѣкое равнище на поле-то, и докарва снопы-тѣ си тукъ на ослы или на камилы. Слѣдъ това, той впряга два вола въ еднѫ шейніѭ, на коіѭто ся качува и кара волове-тѣ напрѣдъ назадъ по снопы-тѣ; другы волове ся впрягатъ отъ врѣме на врѣме." Така, слама-та постъпенно ся скълцва ситно и жито-то ся откъртва отъ неіѫ. Послѣ като ся прѣобърне нѣколко пѫти съ вилы, събира ся на купъ въ срѣдѫ-тѫ на армань-тъ. Горѣописана-та машина ся казва *норегъ* и отговаря на Еврейскѫ-тѫ *морагъ* (диканя) която ся упоменува въ 2 Цар. 24; 22. 1 Лѣт. 21; 23.

Слѣдъ това, събрано-то на купъ жито съ сламѫ ся отвѣва, т. е. хвърля ся съ вилы срѣщу вѣтръ-тъ, който откарва плѣвѫ-тѫ, а жито-то пада на земіѭ-тѫ; ако е нуждно жито-то повторомъ ся отвѣва. За да може вѣтръ-тъ да го отвѣе по-добрѣ, Іер. 4; 11, 12, армани-тѣ ся правятъ на отворены и высокы мѣста, като Орненскый-тъ арманъ на горѫ-тѫ Моріѭ, 1 Лѣт. 21; 15; слѣдъ отвѣваніе-то му, жито-то ся прѣсѣва и прѣчиства съ дърмонъ. Земя-та, която ще ся употрѣби за армань, ся отъпква, олага, и изравнява. Когато жито-то ся туряло въ житницы-тѣ, плѣва-та ся събирала за

гориво; едно най-поучително поясненіе на день-тъ на страшный-тъ сѫдъ Божій. Мат. 3; 12.

Вѣно. Въ стары-тѣ врѣмена въ источны-тѣ земи е было обичайно на свадбѫ-тѫ си младоженецъ-тъ да дарява бащѫ-тѫ на годеницѫ-тѫ си съ нѣкаквы дарове. Това е было вѣно-то. Дарове-тѣ сѫ бывали по-голѣми или по-малкы споредъ чинъ-тъ и положеніе-то на момино-то семейство. Іаковъ заплати за жены-тѣ си съ слугуваніе-то си, като слугува бащѫ имъ четыринадесеть годинъ, Быт. 29; 18—27. 34; 12. Исх. 22; 16, 17. 1 Цар. 18; 25. Ос. 3; 2.

Вѣра е въспріеманіе-то отъ умъ-тъ на еднѫ прѣдполагаемѫ истинѫ. Христіанска вѣра е въспріеманіе-то отъ умъ-тъ на истинность-тѫ на божественно-то откровеніе и на ученія-та които то изявява на свѣтъ-тъ. Христіанската вѣра може да е просто историческа, безъ да произвожда нѣкакво дѣйствіе върху животъ-тъ на человѣцы-тѣ; въ такъвъ случай тя е мъртва вѣра, такава каквѫто иматъ и сами-тѣ бѣсове. Една жива или спасителна вѣра не само вѣрва че великы-тѣ ученія на Христіанство-то сѫ истинны, но гы пріима отъ сърдце и душѫ, и така произвожда искреннѫ покорность на Божіѭ-тѫ волѭ. Вѣра-та въ Христа е една благодать отъ Святаго Духа, чрѣзъ силѫ-тѫ на коѭто ный пріемамы Христа за Спаситель, Пророкъ, Священнослужитель и Царь, и го обичамы и му ся покорявамы. Жива-та вѣра въ Христа е едничко-то срѣдство за спасеніе, което ни ся дава даромъ. Безъ живѫ вѣрѫ нѣма прощеніе на грѣхове-тѣ, и святость въ животъ-тъ; и онѣзи които ся оправдаѭтъ чрѣзъ вѣрѫ, ще живѣѭтъ съ вѣрѫ, Мар. 16; 16. Іоан. 3; 15, 16. Дѣян. 16; 31. 1 Іоан. 5; 10.

Чрѣзъ истинскѫ-тѫ вѣрѫ Христіанинъ-тъ побѣждава свѣтъ-тъ, плъть-тѫ, дяволъ-тъ, и пріема вѣнецъ-тъ на правдѫ-тѫ, 2 Тим. 4; 7, 8. Съ силѫ-тѫ на вѣрѫ-тѫ благочестиви-тѣ человѣци сѫ правили въ старо врѣме голѣмы чудеса, Евр. гл. 11. Дѣян. 14; 9. 1 Кор. 13; 2. Мат. 17; 20. Мар. 9; 23. 11; 23, 24.

Вѣренъ на много мѣста въ Библіѭ-тѫ значи *вѣрующій.* Тъй, на пр., въ Гал. 3; 9, е писано че вѣрующи-тѣ ще ся благославятъ заедно съ Авраама, по причинѫ на голѣмѫ-тѫ и твърдѫ-тѫ му вѣрѫ въ Бога. Това названіе ся дава въ Св. Писаніе на истинскы-тѣ Христіаны, за да покаже не само спасителнѫ-тѫ имъ вѣрѫ въ Христа, но и Христіанскый-тъ имъ характеръ, Дѣян. 16; 15. 1 Пет. 5; 12. 1 Кор. 4; 17. Еф. 6; 21. Кол. 4; 9.

Вѣрность е едно отъ безконечны-тѣ свойства на Іеова. Богъ е вѣренъ на обѣщаніе-то си, и това става причина на повѣреніе на онѣзи които вѣрватъ думы-тѣ му и на отчаяніе на онѣзи които прѣзиратъ заплашванія-та му, Втор. 7; 9, 10. Числ. 23; 19. Псал. 89; 33, 34. Евр. 10, 23.

Вѣтрове, Мат. 24; 31. Вѣтрове-тѣ които духатъ въ Палестинѫ, сѫ повече западни и юго-западни, Лук. 12; 54. Не рѣдко духа и северный вѣтръ, който, както и въ древность, още ся счита за прѣдвѣстникъ на добро врѣме; и тъй обясняющъ истинѫ-тѫ изложенѫ въ Прит. 25; 23, "Сѣверный вѣтръ изгонява дъждь-тъ." За бурный-тъ вѣтръ нарѣченъ **Евроклидонъ,** виждь описаніе-то подъ това име.

Но вѣтръ-тъ, който най-много ся упоменува въ Библіѭ-тѫ, е "въсточный-тъ вѣтръ," който ся прѣдставлява че поразява и изсушава овощія-та, Быт. 41; 6. Іез. 17; 10. 19; 12, и духа извънмѣрно силно, Псал. 48; 7. Іез. 27; 26. Іона 4; 8. Той е "буря-та" упоменѫта въ Псал. 11; 6. Въсточный-тъ вѣтръ е задушливъ и тежъкъ вѣтръ, и духа отъ юго-ис-

токъ прѣзъ жежко-то и сухо лѣтно врѣме. Като прихожда прѣзъ обширнѫ-тѫ Аравійскѫ пустынѭ, сякашь че увеличава жегѫ-тѫ и сушѫ-тѫ, и произвожда всеобщѫ слабость и безсиліе. Този вѣтръ ся нарича отъ Арабы-тѣ Семумъ, отъ Турцы-тѣ Саміели, отъ Египтяны-тѣ Хамсинъ; и още отдавна ся счита за чуменъ вѣтръ, който внезапно настига пѫтницы и кырваны въ пустынѭ-тѫ, и гы уморява съ отровително-то си и задушливо духаніе. Но никой скорошенъ и здравомыслящъ пѫтникъ не е открылъ въ него нѣкаквѫ ядовитость. Наистинѫ той е несносно горѣщъ и сухъ, бързо испарява водѫ-тѫ, спира потъ-тъ на пѫтницы-тѣ, прѣсѫхнува небце-то и въздушны-тѣ цѣвицы и причинява голѣмо беспокойство и истощеніе. Често той духа съ ужасно бученіе и силно вѣяніе, и носи на высоко въ въздухъ-тъ прахъ и пѣсъкъ, тъй щото цѣлата атмосфера ся помрачава и прѣдставлява като че гори; слънце-то изгубва лѫчы-тѣ си, и на видъ ся вижда да е сфера отъ блѣдно-тлѣющъ огнь. Человѣци и животны крайно ся досаждатъ отъ този прахъ и търсятъ покрывъ. Камилы-тѣ си обрыщатъ гърбове-тѣ, и забиватъ главы-тѣ въ земѭ-тѫ отъ присѫтствіе-то на този вѣтръ. Не рѣдко той бива придруженъ отъ вихрушкы пѣсъчны и прашны стълпове, които ся издигатъ надъ земѭ-тѫ и летятъ по поле-то. Такава буря може да е внушила нѣщо отъ пророческы-тѣ описанія вьрху день-тъ когато ще ся прояви сила-та Божія: "чудеса на небеса-та и на земѭ-тѫ, кръвь, и огнь, и стълпове отъ дымъ. Слънце-то ще ся обърне въ тьмнинѫ, и луна-та въ кръвь," Іоил. 2; 30, 31. Дѣян. 2; 19, 20.

Вѣяло, или **вѣятель,** едно орѫдіе което ся употрѣбява за вѣяніе жито. Въ Палестинѫ сѫ употрѣбявали два вида вѣятели; имало е вѣятели които употрѣбявали само когато вѣяло вѣтръ за да развѣватъ жито-то, и има другы които сѫ направени тъй щото сами да произвождатъ вѣтръ когато врѣме-то е тихо, Иса. 30; 24. Както вѣяло-то извѣва плѣвѫ-тѫ отъ пшеницѫ-тѫ, така и Христосъ върховный-тъ Сѫдникъ ще разлѫчи нечестивы-тѣ отъ праведны-тѣ, Іер. 15; 7. Мат. 3; 12. Виж. **Вършитба.**

Вѫтрешности. Евреи-тѣ често прѣдставлявахѫ вѫтрешности-тѣ като сѣдалище на любовь и имъ приписвахѫ знаніе, радость, болезнь, наслажденіе; за това въ Св. Писаніе ся казва че Богъ испитува сърдце-то и вѫтрешности-тѣ.

Г.

Гаалъ, Сѫд. 9; 26—41, Еведовый-тъ сынъ. Гаалъ може да е былъ потомецъ на Еммора, Сихемовъ-тъ баща, Быт. 34; 2—6. Той ся съединилъ съ Сихемцы-тѣ когато ся възбунили противъ Авимелеха, Гедеоновъ-тъ сынъ, распалилъ гнѣвъ-тъ имъ, и гы повлѣклъ на бой противъ него, но Авимелехъ го разбилъ, и го испѫдилъ изъ градъ-тъ.

Гаасъ, единъ отъ върхове-тѣ на горѫ-тѫ Ефремъ, прочутъ по гробъ-тъ на Іисуса Навина, Іис. Нав. 24; 30. Може-бы долове-тѣ на Гаасъ, 2 Цар. 23; 30. 1 Лѣт. 11; 32, да сѫ были въ подножіе-то на онѫзи горѫ.

Гава, единъ Левитскый градъ на Веніаминово-то племе, Іис. Нав. 18; 24. 21; 17. 1 Лѣт. 8; 6. Неем. 7; 30. Иса. 10; 29; близо до сѣверный-тъ прѣдѣлъ на Іудино-то царство, 4 Цар. 23; 8. Зах 14; 10. При Гавѫ Давидъ разби Филистимцы-тѣ, 2 Цар. 5; 25. Аса възобнови Гавѫ отъ останкы-тѣ на Рамѫ, 3 Цар. 15; 22. Този градъ е былъ шесть-седмь мили далечь отъ

Іерусалимъ, и раздѣленъ отъ Михмасъ на сѣверъ, чрѣзъ еднѫ дълбокѫ долинѫ. Виж. **Гавая.**

Гаваа, градъ Іудинъ, Іис. Нав. 15; 57, който былъ до десеть мили далечь отъ Іерусалимъ, и който былъ положенъ къмъ юго-западъ отъ святый-тъ градъ. Искатъ да кажѫтъ че пророкъ Аввакумъ е былъ погребенъ въ Гавaѫ.

Гаваонъ, единъ голѣмъ градъ на Евеяны-тѣ, даденъ въ наслѣдіе на Веніаминово-то племе, и опрѣдѣленъ за градъ на Левиты-тѣ, Іис. Нав. 18; 25. 21; 17. Той е былъ расположенъ близо до Гавѫ и Гаваіѭ, и нѣкои по погрѣшкѫ смѣсватъ Гавѫ съ Гаваонъ. Хананскы-тѣ жители на Гаваонъ были оставени да живѣіѫтъ въ отечество-то си, защото тѣ свързали по измамѫ примирителенъ договоръ съ Іисуса Навина. Петима отъ ближни-тѣ царіе встѫпихѫ въ съѭзъ и нападнѫхѫ на Евреи-тѣ, но всичкы-тѣ прѣтърпѣхѫ пораженіе въ еднѫ битвѫ, прѣзъ врѣме-то на коіѭто "сълнце-то застанѫ надъ Гаваонъ," Іис. Нав. 9; 10. Въ Гаваонъ Евреи-тѣ много години държали скыніѭ-тѫ на едно высоко мѣсто, 1 Лѣт. 16; 39. 21; 29. 2 Лѣт. 1; 3, 4, и тамъ Господь говорилъ прѣзъ-нощь въ сънъ Соломону, 3 Цар. 3; 4—15. Гаваонъ е още забѣлѣжителенъ по двѣ събытія прѣзъ животъ-тъ на Іоава, 2 Цар. 2; 12—32. 20; 8—12. Іер. 41; 12.

Гавая *(хълмъ)*, градъ Веніаминовъ, 1 Цар. 13; 15, отечество-то на Саула, Израилскый-тъ царь. Гавая ся наричаше и "градъ Сауловъ," 1 Цар. 11; 4. 15; 34. 23; 19. 26; 1. 2 Цар. 21; 6. Иса. 10; 29. Гавая е была прочута и по грѣхове-тѣ си, особенно за насилство-то сторено на сѫпругѫ-тѫ на младый-тъ Левитинъ, и за войнѫ-тѫ която послѣдувала тѫзи съблазнь, и прѣзъ коіѭто почти ся довършило Веніаминово-то племе, Сѫд. гл. 19. Четемъ въ Св. Писаніе че това събитіе станѫло по едно врѣме когато нѣмало Израилскый царь и когато всѣкой правялъ щото му было угодно.

Гавваѳа *(възвышено мѣсто)*. Така ся е наричало едно высоко мѣсто прѣдъ палатъ-тъ на Пилата, отъ дѣто той произнесе прѣсѫдѫ-тѫ си противъ Іисуса Христа, Іоан. 19; 13. На Грьцкый това мѣсто ся е наричало *каменопослано*. То не е было сѫдилищна-та зала, въ коіѭто Евреи-тѣ тогава не сѫ могли да влизатъ, но друго нѣкое близосѣдно мѣсто, Іоан. 18; 28. 19; 4, 9, 13.

Гавріилъ, единъ отъ главны-тѣ ангелы. Той быде проводенъ при пророка Даніила да му истълкува видѣнія-та му; и още при Захаріѭ, за да му извѣсти бѫдѫще-то рожденіе на Іоанна Крьстителя, Дан. 8; 16. 9; 21. Лук. 1; 11, 19. Слѣдъ шесть мѣсеца той быде проводенъ въ Назаретъ, при дѣвѫ Маріѭ, Лук. 1; 26—38.

Гадара е былъ укрѣпенъ главенъ градъ въ Декаполь. Той е былъ знаменитъ градъ въ врѣме-то на Іисуса Христа, и е броилъ много Грьцкы жители. Този градъ е былъ основанъ къмъ юго-истокъ отъ Галилейско-то море, на седмь мили пѫть отъ море-то, и на врьхъ еднѫ могылѫ. Нѣкои отъ развалины-тѣ на Гадарѫ още ся намѣрватъ по могылѫ-тѫ, а въ подножіе-то ѝ има хубави топли извори. Гадаринска-та земя ся е простирала отъ Іорданъ до Галилейско-то море. При това море ся случило онова чудо което ся расказва въ Мат. 8; 28. 9; 1. Мар. 5; 1—20. Лук. 8; 26—39. Іисусъ Христосъ разгонилъ отъ двоица бѣснуемы едно множество бѣсове; които послѣ навлѣзли въ едно стадо свиніе, и гы подсторили да ся издавятъ въ море-то. Виж. **Гергесинска земя.**

Гадъ *(благополучіе, благоденствіе)*, I., сынъ-тъ на Іакова отъ Зелфѫ, Ліинѫ-тѫ рабыніѫ, Быт. 30;

11. Лія го нарекла Гадъ, като казала: "Благополучіе иде." Нѣкои тълкователи искатъ да кажатъ че тя рекла, "Войска иде," Быт. 49; 19. Гадово-то племе излѣзло изъ Египетъ на число 45,650 мѫжіе, Быт. 46; 16. Числ. 1; 24. Слѣдъ побѣды-тѣ надъ Ога и Сиона, Гадови-тѣ и Рувимови-тѣ потомци поискали да ся заселятъ въ источнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, по причинѫ на много-то имъ добытъкъ. Моисей пріелъ молбѫ-тѫ имъ, съ условіе да придружатъ братія-та си, и да имъ помогнѫтъ за да прѣвземѫтъ западнѫ-тѫ землѭ на Іорданъ, Числ. гл. 32. Наслѣдіе-то на Гадово-то племе е имало за прѣдѣлы на сѣверъ Манасіиното наслѣдство, на югъ Рувимовото наслѣдство, на западъ Іорданъ, и на истокъ землѭ-тѫ на Аммонцы-тѣ. Сѣверо-западна-та му точка е допирала до Галилейско-то море. Въ Гадскѫ-тѫ землѭ е имало много хубавы пасбища, но тя е была изложена на нашествія отъ источны-тѣ Арабы, противъ които Гадовци-тѣ всякога сѫ были готови да ся біѭтъ и на щрекъ, Быт. 49; 19. Втор. 33; 20. 1 Лѣт. 5; 18—22, 25, 26. 12; 8.

II. Гадъ, Давидовъ-тъ пріятель. Той послѣдува Давида, когато Давидъ ся гонеше отъ Саула, и често му носеше Божіи посланія, 1 Цар. 22; 5. 2 Цар. 24; 11—19. 1 Лѣт. 21; 9—19. 2 Лѣт. 29; 25. Св. Писаніе го нарича пророкъ и Давидовъ гледачь. Отъ 1 Лѣт. 29; 29, ся види че отъ него е имало написано и едно животописаніе на Давида.

III. Гадъ, богъ на честь-тѫ (кѫсметъ-тъ), Иса. 65; 11.

Газа, единъ старъ градъ въ юго-западнѫ-тѫ часть на Ханаанъ, Быт. 10; 19. Газа бѣ градъ Авейскый, а послѣ паднѫ подъ властьтѫ на Филистимцы-тѣ. Іисусъ Навинъ прѣдопрѣдѣли Газѫ да ся занимае отъ Іудино-то племе, но не сполучи да го прѣвземе, Іис. Нав. 10; 41. 11; 21, 22. 13; 3. 15; 47. Іудеи-тѣ види ся сѫ го владѣли само до едно врѣме, а по врѣме-то на Сѫдіи-тѣ той бѣ независимъ отъ тѣхнѫ-тѫ власть, и съставяше едно отъ петь-тѣ Филистимскы войводства, Сѫд. 1. 18. 3; 3. 13; 1, 16. Самсонъ искърти порты-тѣ на Газѫ та гы занесе на върхъ еднѫ горѫ; послѣ той ся зарови отъ развалѫ-тѫ на грамадный-тъ храмъ въ Газѫ, и тамъ погынѫ. Ковчегъ-тъ Господень е былъ въ Газѫ по врѣме-то на Иліѭ, 1 Цар. гл. 6. Газа припознала владычество-то на Давида и Соломона, освободила ся прѣзъ царуваніе-то на Іоѳама, но подпаднѫ пакъ подъ Іудейскѫ власть при царь Езекыѭ, 4 Цар. 18; 8. Отпослѣ ѭ владѣли едно по друго Халдейци-тѣ, Перси-тѣ и Египтяни-тѣ. Около 96 годины прѣди Р. Х. Іудейскый-тъ царь Александръ Янней ѭ прѣвзѣ и съсыпа. Римскый-тъ генералъ Габиній ѭ въздигнѫлъ изново, и скоро слѣдъ възнесеніе-то на Іисуса Христа, тамъ ся основа една Христіанска церква. На 634 г. слѣдъ Р. Х. Газа прѣминѫ въ рѫцѣ-тѣ на Мухамеданскы-тѣ завоеватели; а по врѣме-то на кръстоносны-тѣ походы отъ неѭ бѣхѫ останѫли само развалины. Газа пакъ ся съгради отчасти и ся укрѣпи, и сега е единъ градецъ съ 18,000 жители. Останкы-тѣ отъ старый-тъ градъ покрыватъ еднѫ голѣмѫ и нискѫ могылѫ, двѣ-три мили далечь отъ море-то, нѣкогаси толкова силно укрѣпена щото за петь мѣсеца ся защищавала срѣщу силы-тѣ на Александра Великый. Нова Газа е положена повече на полянѫ-тѫ, която е много плодородна, и изобилува съ овощія, финиковы и маслинены дървія, и др. Стара Газа е имала пристанище, но то не е было добрѣ построено. За Газѫ споменуватъ често пророци-тѣ, Іер. 25; 20. 47; 5. Амос. 1; 6, 7. Зах. 9; 5. Въ Дѣян. 8; 26, южный-тъ пѫть отъ Іерусалимъ до Газѫ, за-

бѣлѣжителенъ по исторіѭ-тѫ на Еѳіопскый-тъ скопецъ, е нареченъ "пустъ," защото минува прѣзъ едно мѣсто което тогава е было ненаселено.

Гай, I., Быт. 12; 8; нареченъ и Гаія, Неем. 11; 31; и Гаяѳъ, Иса. 10; 28. Единъ царскый градъ на Ханаанцы-тѣ, къмъ истокъ отъ Веѳиль, близо при който Авраамъ живѣ нѣкога и тамъ съгради олтарь, Быт. 12; 8. 13; 3. Той е достопамятенъ отъ пораженіе-то на Іисуса Навина по причинѫ на прѣстѫпленіе-то Аханово, и отъ послѣдующѫ-тѫ му побѣдѫ, Іис. Нав. 7; 2—5. 8; 1—29. Той быде съграденъ изново, и ся споменува отъ Исаіѭ (10; 28) подъ име-то Гаіяѳъ, и отъ Неемііѭ (11; 31) подъ име-то Гаія.

II. Градъ на Аммонцы-тѣ, вѣроятно близо до Есевонъ, Іер. 49; 3.

Гаій, I., единъ Македонецъ който придружаваше Павла въ странствуванія-та му, и на когото животъ-тъ бѣдствуваше въ Ефесъ, Дѣян. 19; 29.

II. Единъ Коринѳянецъ покрьщенникъ на Ап. Павла. Когато Апостолъ-тъ проповѣдаше въ Коринѳъ, той го пріе у дома си, Рим. 16; 23. 1 Кор. 1; 14.

III. Человѣкъ-тъ отъ Дервіѭ, който придружи Павла отъ Коринѳъ, когато Апостолъ-тъ отиваше на Іерусалимъ, Дѣян. 20; 4.

Трете-то посланіе на святаго Апостола Іоанна е отправено "възлюбленному Гаію." Между Римляны-тѣ е имало много Гаіовци; но не е вѣроятно че въ Св. Писаніе ся говори за повече отъ двама или трима человѣцы съ това име. Вѣроятно трете-то посланіе Іоанново е было отправено къмъ Гаія Коринѳянецъ-тъ, Павловый-тъ покрьщенникъ.

Гаія. Виж. **Гай**.

Гаіяѳъ. Виж. **Гай**.

Галаадъ *(грамада на свидѣтелство)*, Быт. 31; 45—48. Тази гора ся е намирала къмъ истокъ отъ Іорданъ, въ планинистѫ-тѫ земицѫ на югъ отъ Ермонъ, между Іорданъ и Пустыннѫ Арабіѭ. Зрѣлище-то на природѫ-тѫ между онѣзи горскы върхове ся описва като твърдѣ привлекателно. Земя-та въ поляны-тѣ была плодородна, а хълмове-тѣ были покрыти съ лѣсове. Въ Св. Писаніе ся споменува на разны мѣста за величественны дѫбове и многочисленны стада въ Галаадъ.

Съ *Галаадъ* понѣкога ся подразумѣва всичка-та земя къмъ истокъ отъ Іорданъ. Така, въ Втор. 34; 1, ся казва, че Богъ показалъ на Моисея всичкѫ-тѫ Галаадскѫ земіѭ дори до Данъ. Виж. Числ. 32; 26, 29 и Втор. 3; 12. Собственна-та Галаадска земя, обаче, лежала на югъ Васанско-то войводство; но види ся, че границы-тѣ й не сѫ были твърдѣ точно опрѣдѣлены. Въобще, дѣто ся споменува за Васанъ, споменува ся и за Галаадъ, Іис. Нав. 12; 5. 13; 11. 17; 1, 5. 4 Цар. 10; 33. Часть на Галаадско-то войводство е была днешна-та Белка, една отъ най-плодородны-тѣ части въ Палестинѫ. Виж. **Васанъ**.

Галаадска-та гора безсъмнѣнно е была гора-та която сега носи име-то Джебелъ-Джеладъ или Джелудъ, на коіѭто полы-тѣ ся намѣрватъ два часа пѫть, или шесть мили, къмъ югъ отъ Вади-Зерка, или потокъ-тъ Явокъ. Тази гора ся простира отъ истокъ къмъ западъ, и на дължинѫ върви около два часа и половина. Въ неіѭ ся намѣрватъ развалины-тѣ на градове-тѣ Джеладъ и Джелудъ. На югъ отъ неіѭ е расположенъ нынѣшній-тъ градъ Залтъ. Вѣроятно Іаковъ и Лаванъ поставихѫ памятникъ-тъ си въ тѫзи горѫ, Быт. 31; 45—48. Сѫд. 7; 3.

Галатія, една область въ Малѫ-Азіѭ, къмъ югъ и юго-истокъ отъ Виѳиніѭ и Пафлагоніѭ, къмъ западъ отъ Понтъ, къмъ сѣверъ и сѣверо-западъ отъ Каппадокіѭ, и

къмъ сѣверъ и сѣверо-истокъ отъ Ликаоніѭ и Фригіѭ. Име-то Галатія излѣзва отъ Галлы-тѣ, отъ които двѣ племена, заедно съ едно племе отъ Келты-тѣ, ся прѣселили тамъ слѣдъ оплѣненіе-то на Римъ отъ Бренна. Тѣ ся разсѣяли между жители-тѣ на онѫзи область, и дали ѝ име-то Галлогреція, (въ 280 год. прѣди Р. Х.) Потомци-тѣ имъ увардили Келтскый-тъ языкъ; тѣ го говоряли дори до врѣме-то на Іеронима, шестстотинъ години слѣдъ прѣселеніе-то си. Въ врѣме-то на Августа, въ 26 год. прѣди Р. Х., Галлогреція станѫла Римска область, и ся управлявала отъ единъ Римскый областенъ началникъ. Галлогреція, или Галатія е была прочута за плодородіе-то си и за цвѣтущѫ-тѫ си търговіѭ. Тамо живѣяли поселенія отъ разны народы, между които имало много Евреи; и види ся че Апостолъ Павелъ е привождалъ къмъ Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ отъ всичкы тѣзи поселенія, 1 Кор 16; 1. Първо-то си посѣщеніе, Дѣян. 16; 6, Апостолъ-тъ, вѣроятно, е направилъ около 52 год. слѣдъ рожденіе-то на Спаситель-тъ; а второ-то си посѣщеніе слѣдъ нѣколко години, подиръ което испроводилъ посланіе-то си къмъ Галатяны-тѣ, Дѣян. 18; 23 При първо-то си посѣщеніе Павелъ е былъ боленъ; но Галатяни-тѣ го пріели като "Ангела Божія," и пригѫрнѫли сърдечно Евангелскѫ-тѫ истинѫ. Слѣдъ петьшесть години между тѣхъ ся вмъкнали... вврѣли Еврейскы учители, които исповѣдали Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ; тѣ отричали апостолскѫ-тѫ власть на Павла, и извръщали Евангеліе-то, като го размѣсвали съ Еврейскы-тѣ обряды. Павелъ, като ся научилъ за състояніе-то на Галатскы-тѣ си крьщелницы, писалъ имъ и испратилъ имъ едно особенно писмо. По онова врѣме той може да е былъ въ Коринѳъ. Той смѣло изобличава Галатскы-тѣ си во Христѣ чада за внезапно-то имъ отчужденіе отъ него и отъ истинѫ-тѫ; защищава апостолскѫ-тѫ си власть, като доказва че ѭ пріелъ отъ самаго Христа; и излага по единъ забѣлѣжителенъ начинъ велико-то начало на Христіанство-то — оправданіе-то чрѣзъ вѣрѫ — и отношенія-та му къмъ законъ-тъ и къмъ святость-тѫ въ животъ-тъ на человѣцы-тѣ. Прѣдмѣтъ-тъ на това посланіе и на посланіе-то къмъ Римляны-тѣ е почти сѫщій-тъ, и види ся че и двѣ-тѣ тѣзи посланія сѫ написаны около сѫщо-то врѣме. Церквы-тѣ въ Галатіѭ ся споменуватъ въ церковнѫ-тѫ исторіѭ за единъ періодъ отъ около деветстотинъ години.

Галгалъ *(оттъркоденіе)*, I., мѣсто прочуто, между Іорданъ и Іерихонъ, дѣто Израиляни-тѣ прьвъ пѫть положили станъ, като прѣминѫли Іорданъ, и дѣто тѣ ся обрѣзали и отпразвали първѫ Пасхѫ въ Ханаанъ, Іис. Нав. 4; 19. 5; 9, 10. Въ Галгалъ былъ утвърденъ главный-тъ станъ на Израиляны-тѣ нѣколко години, до като Іисусъ Навинъ прѣвземалъ непріятелскѫ-тѫ земіѭ, Іис. Нав. 9; 6. 10; 6, 15, 43. Голѣмъ градъ ся въздигнѫлъ отпослѣ тамъ, Іис. Нав. 15; 7, който станѫлъ знаменитъ по много събытія. Тамъ ся упазила скынія-та до прѣносваніе-то ѝ въ Сило; и тамъ, види ся, Самуилъ жралъ жьртвы-тѣ си, и извършвалъ сѫдническѫ-тѫ си службѫ между Израиля; и тамъ и Саулъ былъ помазанъ за царь, 1 Цар. 7; 16. 10; 8. 11; 15. 13; 7—9. 15; 33. Въ Галгалъ было основано и едно пророческо училище, 4 Цар. 4; 38, но по-послѣ тамъ ся установило види ся идолослуженіе-то, Ос. 4; 15. 9; 15. 12; 11. Амос. 4; 4. 5; 5. До днесь ни диря не е останѫла отъ Галгалъ. Споредъ Іосифа, Галгалъ е отстоялъ само двѣ мили отъ Іерихонъ.

II. Другъ Галгалъ, дѣто е имало

едно пророческо училище по врѣме на Иліѭ и Елиссея, види ся да ся намиралъ въ Ефремскы-тѣ планины, на сѣверъ отъ Веѳиль, Втор. 11; 30. 4 Цар. 2; 1—6.

III., въ Іис. Нав. 12; 23, прѣдполага ся да е на *Джилджуліе*, 4 мили на югъ отъ Антипатридѫ, въ Саронско-то поле. Двѣ мили на истокъ отъ Антипатридѫ ся намира мѣсто-то *Килкиліе* — можебы друго име на Галгалъ. Споредъ нѣкои, Галгалъ при Антипатридѫ е было мѣсто-то дѣто пророкъ Самуилъ живѣлъ и сѫдилъ народа си, и дѣто было основано и пророческо-то училище.

Галилея. Въ врѣме-то на Іисуса Христа Галилея е обемала всичкѫ-тѫ сѣвернѫ часть на Палестинѫ въ западнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ и къмъ сѣверъ отъ Самаріѭ. Тогава Галилея ся е дѣлила на Горніѭ и Долніѭ. Горнята часть ся е простирала на сѣверъ отъ земіѭ-тѫ на Завулоново-то племе, и е была планиниста страна; долня-та е была по-равна и по-плодородна, и много по-многолюдна. Двѣ-тѣ части на Галилеѭ сѫ были населены отъ четыри племена — Иссахарово-то, Завулоново-то, Нефталимово-то и Асирово-то. Въ Долніѭ Галилеѭ сѫ были основани четыристотинъ и четыри градове и села, отъ които Іосифъ споменува Тиверіадѫ, Сепфорисъ и Гаварѫ като главны градове; въ Н. Завѣтъ, обаче, Капернаумъ и Назаретъ твърдѣ често ся споменуватъ, Мар. 1; 9. Лук. 2; 39. Іоан. 7; 52, и пр. "Галилея Языческа" може да сѫ наричали Горніѭ Галилеѭ, или защото тя е была съпрѣдѣлна съ Тиръ и Сидонъ, или пакъ защото между нейны-тѣ жители е имало и Сирійци, Финикіяни, Араби, и другы язычници. Галилеяни-тѣ сѫ ся славили като храбри и трудолюбиви, ако другы-тѣ Евреи и да сѫ гы смятряли като грубы и твърдоглавы, Лук. 13; 1. 23; 6. Іоан. 1; 47. 7; 52. Види ся че тѣ сѫ говорили нѣкое особенно нарѣчіе, щото лесно сѫ ся распознавали отъ Іерусалимскы-тѣ Евреи, Мар. 14; 70. Мнозина отъ Апостолы-тѣ и отъ първы-тѣ Христіани сѫ были Галилеяни, Дѣян. 1; 11. 2; 7, какъвто е былъ и Іисусъ Христосъ; и име-то Галилеянинъ често ся е употрѣбявало за срамъ и за укоръ на Христа и на неговы-тѣ послѣдователи. Императоръ Іуліянъ всѣкога за укоръ употрѣбявалъ това име, и въ ужасны-тѣ мѫкы на прѣдсмъртный-тъ си часъ яростно извыкалъ, "Галилеянино, ты побѣди!" Спаситель-тъ порастнѫлъ въ Галилеѭ отъ дѣтинство дори до тридесеть-годишнѫ-тѫ си възрасть; и градове-тѣ Назаретъ, Капернаумъ, Наинъ и Кана сѫ забѣлѣжителни въ евангелскѫ-тѫ исторіѭ, по причинѫ на чудеса-та които ся извършили въ тѣхъ. За Галилейско-то море, виж. **Море III.**

Галліонъ, Римскый исправникъ въ Ахаіѭ, при императора Клавдія, съврѣменникъ на Ап. Павла, Дѣян. 18; 12—17. Той е былъ по-старъ братъ на философъ-тъ Сенекѫ, който го очъртава като необыкновенно обыченъ и честенъ. Мѣстопрѣбывалище-то му е было въ Коринѳъ; и когато Евреи-тѣ въ онзи градъ възстанѫли противъ Павла и го повлѣкли прѣдъ сѫдовище-то, Галліонъ отказалъ да пріеме неправедны-тѣ имъ молбы и гы испѫдилъ отъ сѫдовище-то. Грьци-тѣ, които присѫтствували на сѫдно-то мѣсто отъ мьсть къмъ Евреи-тѣ уловили Сосѳена, прѣдводитель-тъ на мятежницы-тѣ, та го били на мѣсто-то, а Галліонъ не далъ никакво вниманіе на това приключеніе. Той, както и братъ му Сенека, по-сетнѣ прѣтърпѣли смърть по заповѣдь на безчеловѣчно-то сѫщество Нерона.

Гамаліилъ, Фарисей, законоучитель, членъ на съборище-то, когото народъ-тъ най-много почиталъ. Гамаліилъ упражнявалъ голѣмо вліяніе между Евреи-тѣ, и

той казватъ занимавалъ въ съборище-то прѣдсѣдателскѫ-тѫ службѫ прѣзъ царуваніе-то на Тиберія, Каія, и Клавдія. Учители-тѣ на Талмудъ-тъ казватъ за него че той былъ сынъ на раввинъ-тъ Симона, и внукъ на прочутый-тъ законоучитель Иллела, и че съ неговѫ-тѫ смърть исчезнѫла и слава-та на законъ-тъ. Гамаліилъ благородно застѫпилъ прѣдъ съборище-то за да избави Апостолы-тѣ отъ позорнѫ и бесчестнѫ смърть, и това показва че той е былъ надаренъ съ мѫдрость и вѣротърпимость, ако не е былъ и до еднѫ высокѫ степень расположенъ къмъ евангеліе-то, Дѣян. 5; 33—40. Апостолъ Павелъ е считалъ за голѣмѫ честь прѣимущество-то си като въспитанникъ на ученый-тъ Еврейскый законовѣдецъ, Дѣян. 22; 3, и нѣма съмнѣніе че той е былъ научилъ отъ него много уроцы на безпристрастенъ и свободолюбивъ духъ. Голѣма-та му знаменитость между Еврейскы-тѣ раввины отъ послѣдующы-тѣ вѣкове не подтвърдява Христіанско-то прѣданіе че Гамаліилъ пригѫрнѫлъ ужъ отпослѣ Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ.

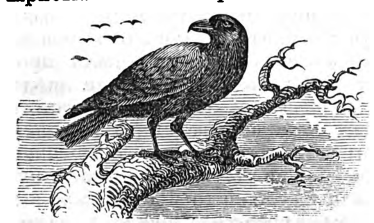

Гарванъ, или **Вранъ,** Быг. 8; 7. Лев. 11; 15, една голѣмка черна птица, която ся храни съ мъртвы тѣла. Най-първо тя искълвава очи-тѣ на мъртво-то тѣло, Прит. 30; 17. Казва ся че гарванъ-тъ испѫжда пилетата си щомъ като тѣ могѫтъ самы да ся хранятъ, Іов. 38; 41. Псал. 147; 9. Илія чудесно биде храненъ чрѣзъ вранове-тѣ, 3 Цар. 17; 6.

Гаризинъ, една планина въ Ефремъ. Между Гаризинъ и Гевалъ е былъ положенъ градъ-тъ Сихемъ, Сѫд. 9; 7. Малко зрѣлища сѫ были толкова тържественны, величественны и поучителны колкото зрѣлище-то което прѣдставили Израиляни-тѣ слѣдъ завоеваніе-то на Ханаанъ, когато всичкы-тѣ Израилскы племена ся събрали на едно мѣсто, и шесть племена ся искачили на Гаризинъ за да благословятъ отъ тамъ онѣзи които щѣхѫ въ бѫдѫще да ся покорявать на Божій-тъ законъ, а другы-тѣ шесть ся искачили на горѫ-тѫ Гевалъ за да прокълнѫтъ бѫдѫщы-тѣ нарушители на законъ-тъ, и народъ-тъ въ сѫщо-то врѣме тържественно отговарялъ, **Аминь,** Втор. 11; 29. 27; 12—26. гл. 28.

Подиръ плѣненіе-то Вавилонско, Манассія, единъ священникъ отмѣтнѫтъ отъ Израилско-то богослуженіе, съградилъ, съ позволеніе-то на Александра Великый, единъ храмъ на Гаризинъ, дѣто Самаряни-тѣ съединили истинско-то богослуженіе съ идолослуженіе-то: "Боехѫ ся отъ Господа, но на своитѣ си богове служахѫ, сподредъ обычай-тъ на народы-тѣ отъ дѣто бѣхѫ прѣселени," 4 Цар. 17; 33.

Іоаннъ Ирканъ съборилъ този храмъ, но положеніе-то му всѣкога ся е имало за свято. Въ врѣме-то на Іисуса Христа Самаряни-тѣ ся кланяли истинному Богу, но невѣжественно, Іоан. гл. 4. Иродъ Великый въздигнѫлъ Самаріѭ и ѭ нареклъ Себастіѭ, въ честь на Августа, и принуждавалъ Самаряны-тѣ да ся покланятъ въ единъ новъ храмъ, който той самъ съградилъ; но тѣ всѣкога ся противили на това, и до днешенъ день продължаватъ да пазятъ петь-тѣ книгы Моисеевы, и като ся молятъ да гледатъ къмъ свято-то си мѣсто на Гаризинскыя върхъ, и да ходятъ тамъ на поклоненіе четыри пѫти прѣзъ годинѫ-тѫ.

Гевалци, Іис. Нав. 13; 5. Виж. **Гевалъ** II.

Гевалъ, I., едно Римско окрѫ-

жіе въ Едомскж-тж областъ, което и днесь още носи име-то Джебалъ, или "планина." Така ся нарича сѣверна-та часть на планинско-то бърдо при долинж-тж Еларабж, която долина ся простира отъ Мъртво море до Елаѳскый-тъ заливъ на Червено море, Псал. 83; 7.

II. Пристанище и окржжіе въ Финикіж, на сѣверъ отъ Бейрутъ; сегашно-то му име е Джебаилъ; народонаселеніе-то му е 2,000 душы. Гевалци-тѣ отъ това окржжіе сж ся отличавали въ зидарство-то, 3 Цар. 5; 18. Земя-та на Гевалцы-тѣ и Ливанъ бѣхж опрѣдѣлены да ся завладѣѭтъ отъ Израиляны-тѣ, но Израилскый-тъ народъ никога не гы е притяжавалъ напълно, Іис. Нав. 13; 5. Гевалъ е было важно мѣсто, Іез. 27; 9.

III., Втор. 11; 29, една гора въ Ефремъ, срѣщо Гаризинъ. Гевалъ и Гаризинъ сж раздѣлени съ еднж долинж близо 1000 лактіе широкж и три мили дългж въ коіѭто е былъ съзиденъ градъ-тъ Сихемъ. Гевалъ и Гаризинъ сж токо-речи еднакви на дължинж и высочинж, и высочина-та е около 800 крака надъ равнище-то на долинж-тж. Като тръгнешь отъ Іерусалимъ, и прѣминешь долинж-тж къмъ сѣверо-западъ за Сихемъ, Гевалъ остава на деснж-тж ти ржкж а Гаризинъ на лѣвж-тж. Нѣкои сж описали Гевалъ като мѣсто безплодно и пусто а Гаризинъ като весело и плодородно. На днешенъ день малкж разликж може да забѣлѣжите между тѣзи горы; тѣ и двѣ-тѣ сж стръмны и безплодны. Виж. **Гаризинъ** и **Сихемъ.**

Гедеонъ, или **Іероваалъ** отъ Манассіино-то племе. Той былъ храбръ и благоразуменъ сждія между Израиляны-тѣ, особенно между источны-тѣ и сѣверны-тѣ племена, отъ 1249 до 1209 год. прѣди Р. Х. Жилище-то му было въ Офрж, градъ Манассіинъ вѣроятно къмъ западъ отъ Іорданъ, и не далеко отъ Сихемъ и отъ Гаризинъ. Виж. Сжд. 9; 1—7. Гедеонъ былъ призванъ отъ Бога да избави народъ-тъ си отъ Мадіамцы-тѣ, и послѣ въдворилъ миръ и тишинж между Израиляны-тѣ. Наказаніе-то, което Гедеонъ наложилъ на Сокхоѳъ и Фануилъ за дѣто прѣстжпили длъжности-тѣ си и на Зевея и Салмана, поведеніе-то му къмъ Ефремцы-тѣ, и неудобреніе-то му да пріеме царскж коронж, открыватъ высокы-тѣ му качества като человѣкъ справедливъ и добросъвѣстенъ. Колкото за *ефодъ-тъ*, Гедеонъ сбъркалъ, защото Евреи-тѣ отпослѣ почнжли да гледатъ на този памятникъ на Божіи-тѣ чудеса като на прѣдмѣтъ достоинъ за божескы почести, Сжд. гл. 6—8. 1 Цар. 12; 11. Евр. 11; 32.

Гедеръ, *(стѣна, крѣпость).* Гедеръ е былъ единъ старъ Ханаанскый градъ, въ Іудейско-то поле, Іис. Нав. 12; 13.

Гедира, единъ градъ въ Іудейско-то поле, Іис. Нав. 15; 36. Вѣроятно този градъ е былъ сжщій-тъ който ся нарича Гедеръ и Веѳъ-Гадеръ, 1 Лѣт. 2; 51. Гедира може да е была наслѣдство въ Халевово-то потекло.

Гедоръ, единъ градъ въ Іудейскы-тѣ планины, обыколенъ изоколо съ богаты пасбища, 1 Лѣт. 4; 39. 12; 7. Іис. Нав. 15; 58. Този градъ сега ся нарича Джедуръ, и лежи осемь мили на юго-западъ отъ Виѳлеемъ. Гедоръ е сжщо и име-то на единъ человѣкъ, 1 Лѣт. 8; 31. 9; 37.

Гезеръ, столиченъ градъ на единъ Ханаанскый царь, Іис. Нав. 10; 33. 12; 12, между Веѳоронъ и Средиземно-то море, Іис. Нав. 16; 3; отпослѣ бѣ приключенъ въ границы-тѣ на Ефремъ, и ся опрѣдѣли на Левиты-тѣ, Іис. Нав. 16; 3. 21; 21. Ханаанци-тѣ дълго врѣме послѣ живѣли въ Гезеръ, Іис. Нав. 16; 10. Сжд. 1; 29; но единъ Египетскый царь прѣвзелъ Гезеръ, избилъ Ханаанцы-тѣ, и градъ-тъ подарилъ на дъщеріж си, еднж отъ жены-тѣ на царь Соло-

мона. Соломонъ го укрѣпилъ, 3 Цар. 9; 16.

Гелвуѐ, едно планинско бърдо въ юго-источнѫ-тѫ странѫ на Іезраелско-то поле. На двѣ-тѣ страны на Гелвуѐ има по еднѫ долинѫ, която свързва поле-то съ Іорданскѫ-тѫ долинѫ. Долина-та на сѣверо-истокъ отъ Гелвуѐ е сѫщій Іезраель; а долина-та въ юго-западнѫ-тѫ странѫ дѣли Гелвуѐ отъ Самарянскы-тѣ хълмове. Въ источнѫ-тѫ странѫ на Гелвуѐ ся е намиралъ градъ-тъ Гелвуѐ, отъ дѣто планинско-то бърдо е добыло име-то си. Онзи градъ сега ся нарича Джелбонъ. Близо до онова мѣсто Саулъ и Іонаѳанъ были поразени отъ Филистимцы-тѣ, и умрѣли, 1 Цар. 28; 4, 31. То е сега пусто и ненаселено, 2 Цар. 1; 6, 21.

Гемарія, I., Сафановъ-тъ синъ, писецъ на храмъ-тъ въ врѣме-то на Іоакыма Іудинъ-тъ царь. Варухъ зелъ отъ него свитъкъ-тъ на Іеремієвы-тѣ пророчества, и го прочелъ въ храмъ-тъ. Царь-тъ като ся научилъ за това проводилъ да доведѫтъ Варуха съ свитъкъ-тъ, и накаралъ да изгорятъ писаніе-то, Іер. гл. 36.

II. Хелкіинъ-тъ синъ, когото Седекыя Іудинъ-тъ царь проводи въ Вавилонъ да занесе еднѫ дань на Навуходоносора. Сѫщій-тъ занеслъ въ Вавилонъ на Іудейскы-тѣ плѣнницы едно писмо отъ пророка Іереміѭ, съ което пророкъ-тъ гы съвѣтувалъ да не слушатъ обѣщанія-та на лъжливы пророцы че скоро ужъ ще ся вържѫтъ въ отечество-то си, Іер. 29; 3, 4.

Геннисаретъ, единъ градъ на който старо-то име може да е было Хиннероѳъ. "Земя-та Геннисаретска," Мат. 14; 34. Мар. 6; 53, е была една земица, три-четыри мили дълга, на западный-тъ брѣгъ на Галилейско-то море. Въ Генисаретскѫ-тѫ земіѭ сѫ ся намирали и градове-тѣ Капернаумъ и Виѳсаида, които Іисусъ Христосъ често посѣщавалъ.

Гера, двадесета часть отъ сиклъ-тъ. Гера-та е была най-дребна-та Еврейска монета; тя е чиняла около двадесетъ и петь пары, Исх. 30; 13.

Герар ъ, единъ старъ градъ или едно старо мѣсто на Филистимцы-тѣ въ врѣмена-та на Авраама и Исаака, Быт. 10; 19. 20; 1. 26; 1, 6, 17. Гераръ е былъ близо при Газѫ, въ южнѫ-тѫ часть на Іудеіѭ, но сега мѣстоположеніе-то му точно не е извѣстно. Виж. 2 Лѣт. 14; 13, 14.

Гергесейцы. Виж. **Хананеанцы.**

Гергесинска-та земя, Мат. 8; 28, въ Марка и Лукѫ ся нарича Гадаринска-та земя.

Герсамъ, (*пришлецъ*), единъ отъ двама-та синове Моисеевы и Сепфорины, родены въ Мадіамскѫ-тѫ земіѭ, Исх. 2; 22. 18; 3. Моисей ся види да не е былъ възвисилъ синове-тѣ си на чинове, но да гы е былъ оставилъ просты Левиты, 1 Лѣт. 23; 15.

Гесенъ, I., име-то на еднѫ область въ Египетъ, дѣто ся населили Израиляни-тѣ въ врѣме-то на Іосифа. Тази земя може да е лежала на истокъ отъ Пелусійскый-тъ клонъ на Нилъ, въ посокѫ-тѫ къмъ Арабіѭ. Виж. **Египетъ.** Гесенъ ся види че ся простиралъ дори до Нилъ, Исх. 1; 22. 2; 3, защото въ Египетъ Іудеи-тѣ яли рыбѫ изобилно, Числ. 11; 5, и защото лесно напоявали земіѭ-тѫ си, Втор. 11; 10. Гесенска-та земя е была близо до столицѫ-тѫ на Египетъ, до Иліополь, и до Рамессійскѫ-тѫ земіѭ, Быт. 45; 10. 47; 11. Исх. гл. 8—12. Тя ся именува най-добра-та часть на Египетъ, поне за скотовъдство, Быт. 46; 34, и нѣкога е была по-добрѣ напоявана и по-плодородна, отколкото сега. Въ Египетъ Іудеи-тѣ много ся обогатили и наплодили, Быт. 47; 27. Тамъ тѣ прѣтърпѣли и голѣмы страданія, но Господь пакъ не гы забравилъ, Исх. 8; 22. 9; 26. Много Египтяни обитавали между тѣхъ.

II., единъ градъ съ съсѣдны-тѣ

му мѣста въ Іудины-тѣ планины, Іис. Нав. 10; 41. 11; 16. 15; 51.

Гессуръ и Гессурци-тѣ. Така сж ся наричали една область и единъ народъ въ Сиріѭ. Гессуръ е лежалъ къмъ источнж-тж странж на Іорданъ между Васанъ, Маахж и горж-тж Ермонъ, и извжтрѣ границы-тѣ на Израилскж-тж земіѭ; но Израиляни-тѣ не испждили жители-тѣ му, Іис. Нав. 12; 5. 13; 13. Гессурци-тѣ упазили царство-то си, но плащали еднж опрѣдѣленж дань на Израилскы-тѣ царіе, 1 Лѣт. 2; 23. Една отъ Давидовы-тѣ жены, Авессаломова майка, Мааха была дъщеря на Ѳалмая, Гессурскый-тъ царь; и Авессаломъ, когато утрепалъ брата си Амнона, побѣгнжлъ при дѣда си Ѳалмая, и прѣминжлъ у домъ-тъ му три годины, 2 Цар. 3; 3. 13; 37. 15; 8. Гессуръ значи мостъ; и на прѣдѣлъ-тъ на Гессуръ, т. е. между Ермонъ и Тиверіадско-то езеро, и днесь сжществува връху Іорданъ единъ старъ четверосводенъ камененъ мостъ, който тамошны-тѣ жители наричатъ Джисръ-бени-Якубъ, което ще ся каже *мостъ-тъ на Іакововы-тѣ сынове.*

Гефа, единъ отъ сынове-тѣ Мадіамовы, внукъ Авраамовъ, Быт. 25; 4. Той ся заселилъ въ Арабіѭ близо при Мадіамскж-тж земіѭ, Иса. 60; 6.

Геѳеферъ, въ Завулонъ, е былъ мѣсторожденный-тъ градъ на пророка Іонж, 3 Цар. 4; 10. 4 Цар. 14; 25.

Геѳриммонъ *(жлебъ-тъ за нарове-тѣ),* I., Левитскый градъ въ Даново-то наслѣдіе, Іис. Нав. 21; 24. 1 Лѣт. 6; 69; не далечь отъ Іоппж.

II. Манассіинъ градъ на западъ отъ Іорданъ, даденъ на Левиты-тѣ, Іис. Нав. 21; 25, нареченъ Вилеамъ въ 1 Лѣт. 6; 70.

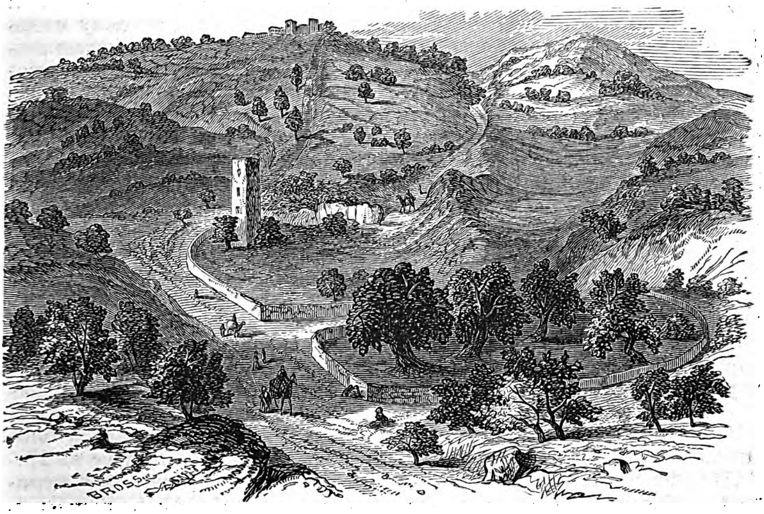

ГЕѲСИМАНСКА-ТА ГРАДИНА И ЕЛЕОНСКА-ТА ГОРА.

Геѳсиманія *(маслено натискало),* една градина при полы-тѣ на Елеонскж-тж или Маслиненж-тж горж, срѣщо Іерусалимъ. Въ тжзи градинж Іисусъ по нѣкогашь ся оттеглювалъ отъ свѣтъ-тъ, и тамъ го прѣдалъ Іуда Искаріотскый, Мат. 26; 36—57. Мѣсто-то,

което сега е заградено съ единъ зидъ може да е само една часть отъ Гесиманскѫ-тѫ градинѫ; въ него сега има осмь стары маслины. На онова мѣсто или близо до онова мѣсто, Спаситель-тъ прѣтърпѣлъ безмѣрнѫ-тѫ "тѫгѫ" и отъ лице-то му закапала поть "както капкы кръвь," като видѣлъ че наближилъ часъ-тъ въ който трѣбвало да ся прѣдаде на смърть за да извърши спасително-то си дѣло; и на онова мѣсто той свършилъ молбѫ-тѫ си къмъ Отца съ думы-тѣ: "обаче не моя-та воля, но твоя-та да бѫде." Онѫзи градинѫ Христіанинъ-тъ който посѣщава Іерусалимъ най-напрѣдъ търси да намѣри, и неѭ той посѣщава и най-послѣ като ся приготви да тръгне назадъ за отечество-то си.

Геѳъ, единъ отъ главны-тѣ градове на Филистимцы-тѣ, и едно отъ петь-тѣ Филистимскы княжества, 1 Цар. 5; 8. 6; 17. Геѳъ е былъ градъ забѣлѣжителенъ, основанъ при единъ отъ Филистимскы-тѣ прѣдѣлы близо до Іерусалимъ; но мѣстоположеніе-то му сега не е познато. Този градъ е былъ отечество-то на Голіаѳа, 1 Цар. 17; 4. Виж. Іис. Нав. 11; 22 и 2 Цар. 21; 19—22. Тамъ Давидъ намѣрилъ прибѣжище отъ Саула, 1 Цар. 21; 10. 27; 2—7. Геѳъ подпаднѫлъ подъ Іудейскѫ власть въ начало-то на Давидово-то царуваніе, и останѫлъ подвластенъ дори до отпаданіе-то на Іудейско-то царство, 1 Лѣт. 18; 1. Ровоамъ го и укрѣпилъ, 2 Лѣт. 11; 8. Азаилъ Сирійскый-тъ царь го обладалъ, 4 Цар. 12; 17. Филистимци-тѣ си го отнѣли, но Озія пакъ го завоевалъ, 2 Лѣт. 26; 6. Давидъ ималъ двамина служители Геѳцы, които му останѫли вѣрни прѣзъ възстаніе-то на Авессалома, 2 Цар. 15; 18—22.

Гіезій, слуга-та на пророка Елиссея. Той ся явява въ исторіѭ-тѫ на Сунамкѫ-тѫ, 4 Цар. 4; 14—37, и въ исторіѭ-тѫ на Нeемана Сиріянинъ-тъ когото той измами и зимá еднѫ часть отъ даръ-тъ който господарь-тъ му не въспріе. За това прѣстѫпленіе той быде наказанъ съ проказѫ до животъ, 4 Цар. 5; 20—27, прѣди Р. Х. 893 год. Тогова Гіезія послѣ намирамы да расказва на царь Іорама великы-тѣ чудеса на Елиссея въ онзи сѫщій-тъ день когато Божіе-то провиденіе доведе Сунамкѫ-тѫ прѣдъ царь-тъ, за да му ся моли да ѝ ся повърнѫтъ нивы-тѣ, 4 Цар. 8; 1—6.

Гіонъ, I., една отъ четыри-тѣ рѣкы въ рай-тъ; споредъ мнѣніе-то на нѣкои учены списатели, тя е была сегашна-та рѣка Араксъ, Быт. 2; 13. Виж. **Едемъ,** и **Евфратъ.**

II. Единъ кладенецъ близо до Іерусалимъ на западнѫ-тѫ му странѫ. Тамъ наблизо помазали Соломона за царь, 3 Цар. 1; 33, 38. Езекыя затыкнѫлъ изворъ-тъ, и управилъ водѫ-тѫ му долу къмъ градъ-тъ прѣзъ единъ подземенъ водопроводъ. На горѣспоменѫтото мѣсто и днесь ся намира единъ водоемъ, триста крака дългъ, двѣстѣ широкъ, и двадесеть дълбокъ, съ стѫпала при два отъ ѫглы-тѣ му; и напослѣдне, като копали да турятъ основаніе-то на Англиканскѫ-тѫ церквѫ, открыли единъ голѣмъ водопроводъ, който води отъ западъ къмъ истокъ, тридесеть крака подъ земіѭ-тѫ, направенъ отъ камыкъ и измазанъ отвънъ съ алчіѭ, и отчасти провъртенъ въ скалѫ. Този водопроводъ може да е былъ свързанъ съ изворъ-тъ Гіонъ.

Гладъ. Въ Св. Писаніе ся споменува за нѣколко гладове въ Палестинѫ, и въ околны-тѣ ѝ страны, Быт. 12; 10. 26; 1. Руѳ. 1; 1. 4 Цар. 6; 25. Дѣян. 11; 27. Най-забѣлѣжителенъ е седмгодишный-тъ гладъ въ Египетъ, когато Іосифъ е былъ пръвъ Министръ, Быт. гл. 41. Той е былъ забѣлѣжителенъ особенно по продължение-то

си най-вече защото Египетъ е въобще плодороденъ и най-малко изложенъ на бѣдствіе отъ къмъ тѫзи странѫ. Гладъ-тъ происхожда всѣкога отъ естественны причины, както напр. когато Нилъ не прѣлѣе брѣгове-тѣ си, или когато въ Іудеіѭ не вали дъждъ въ нуждното врѣме, за да оплодороди земіѭ-тѫ; или когато гѫсеницы, скакалци, или другы насѣкомы развалятъ плодове-тѣ. Но всичкы-тѣ естественны причины ся управляватъ отъ Бога, и той често производжа гладъ за да накаже непокорны-тѣ людіе, 4 Цар. 8; 1, 2. Іез. 6; 11. Мат. 24; 7. Най-лошій гладъ е духовный-тъ, Амос. 8; 11

Гледачь, или **Прозорливецъ,** единъ свърхестественно просвѣтенъ человѣкъ който прозира нѣща, които самъ Богъ може откры. Дума-та *гледачь* ся дава на нѣкои Еврейскы пророцы, 1 Цар. 9; 9. 2 Лѣт. 29; 30. 33; 18. Иса. 29; 10. 30; 10. Сравни Числ. 24; 3, 4.

Глина. И Евреи-тѣ правяли отъ глинѫ грънцы; тѣ іѭ тъпкали съ крака за да іѭ размѣсятъ добрѣ, Иса. 41; 25; и іѭ навивали на витлъ и послѣ іѭ испичали къ пѣщь, Іер. 18; 3 и 43; 9. Грънчарско-то художество ся споменува въ Св. Писаніе за изясненіе на зависимость-тѫ на человѣци-тѣ отъ Бога. Виж. **Грънчарь.** Глина-та ся види да ся е употрѣбявала и за запечатваніе, както сега употрѣбявамы червеный-тъ восъкъ, Іов. 38; 14. Пѫтешественници-тѣ сѫ намѣрили по Вавилонскы-тѣ кирпичи нѣкаквы отпечатъцы и бѣлѣзы.

Гнѣвъ, едно силно душевно чувствованіе, което нѣкой пѫть има праведны причины, но обыкновенно въ Библіѭ-тѫ ся прѣдставя като голѣмъ грѣхъ, Мат. 5; 22. Ефес. 4; 31. Кол. 3; 8. Даже когато не е безъ причинѫ гнѣвъ-тъ ни, ный трѣбва да ся стараемъ да го умекчимъ чрѣзъ размышленіе на обстоятелства-та на виноватый-тъ, и на лошы-тѣ послѣдствія отъ тѫзи страсть; на изыскванія-та на Евангеліе-то, и на нашѫ-тѫ собственнѫ нуждѫ за опрощеніе отъ другы-тѣ, но особенно отъ Бога, Мат. 6; 15. Въ Писаніе-то често ся приписва гнѣвъ на Бога, Псал. 7; 11. 90; 11; не че той подлежи на тѫзи страсть, но въ прѣносенъ смыслъ, т. е. като ся говори по человѣческы, защото той наказва злотвореца съ строгость-тѫ на единъ началникъ разгнѣванъ отъ злотворство-то.

Гогъ и Магогъ. Въ Св. Писаніе въобще когато ся говори за Гога споменува ся нѣщо и за Магога. Въ Быт. 10; 2, Магогъ, ако и да ся види като че означава земіѭ и народъ, исчислява ся между Іафеѳовы-тѣ сынове. Въ Іез. 38; 39, Магогъ ся види като че дѣйствително означава нѣкоіѭ земіѭ съ нѣкой народъ, и Гогъ ся прѣдставя като царь на Магога; но критици-тѣ не сѫ съгласни за кой народъ и за коіѭ земіѭ ся говори. Споредъ нѣкои тълкователи, подъ названіе-то Магогъ ся подразумѣватъ Скиѳи-тѣ, Готѳи-тѣ, Перси-тѣ и другы нѣкои народи; но най-вѣроятно е че стари-тѣ подъ име-то Магогъ сѫ разумѣвали сѣверны-тѣ Европейскы и Азіятскы народы, или земіѭ-тѫ на сѣверъ отъ Кавказъ. Въ послѣдни-тѣ Іоанновы пророчества, Гогъ и Магогъ сѫ означени като врази на Божія народъ, които ще бѫдѫтъ побѣдени въ Армагеддонъ, Отк. 16; 14—16. 20; 7—9.

Година. Нѣкой си поддържатъ че Евреи-тѣ сѫ държали най-първо сълнечнѫ годинѫ отъ 365 дни. Както и да е това, явно е че отъ врѣме-то на Исходъ-тъ Еврейската година ся е състояла обыкновенно отъ дванадесеть лунны мѣсецы (единъ слѣдъ другы отъ 29 и 30 дни), или отъ 354 дни съ прибавленіе прѣзъ всѣкы деветнадесеть години седмь пѫти по единъ тринадесетый луненъ мѣсецъ, или

ся прибавяли по единъ мѣсецъ на около три годины, тъй щото начало-то на годинѫ-тѫ да започне пакъ съ най-ближне-то до равноденствіе-то новолуніе. Прѣди Исходъ-тъ Еврейска-та година е започвала отъ есенно-то равноденствіе, така щото първый-тъ мѣсецъ въ Быт. 8; 13 е былъ мѣсецъ-тъ, който съотвѣтствува на послѣднѭ-тѫ часть отъ Септемврій, или на първѫ-тѫ часть отъ Октомврій. Но прѣзъ врѣме-то на излизаніе-то Израилево изъ Египетъ, което ся случи въ преждѣ-именуемый-тъ седмый мѣсецъ, за въспоминаніе на това събытіе седмый-тъ мѣсецъ ся нарече първый. Виж. **Мѣсецъ.**

Древни-тѣ Евреи види ся не сѫ имали нѣкаквѫ си опрѣдѣленѫ и установенѫ ерѫ, но сѫ броили годины-тѣ си отъ най-достопамятны-тѣ събытія въ исторіѭ-тѫ си; като за пр. отъ Исходъ-тъ имъ изъ Египетъ, Исх. 19; 1. Числ. 33; 38. 3 Цар. 6; 1; отъ съграждаціе-то на Соломоновыя храмъ, 3 Цар. 8; 1. 9; 10; и отъ Вавилонскыя плѣнъ, Iез. 33; 21. 40; 1. Виж. **Сѫбботна година**, и **Юбилей.**

Годолія, сынъ Ахыкамовъ, опрѣдѣленъ отъ Навуходоносора да управлява Iудеѭ слѣдъ разрушеніе-то на Iерусалимъ. Както баща му, така и той почиталъ Iеремiѭ, Iер. 40; 5. Той ся установилъ въ Масфѫ и отъ тамъ почнѫлъ да управлява Iудеѭ съ голѣмѫ мѫдрость, но два мѣсеца не ся минѫли и нѣкой си Исмаилъ го убилъ прѣдателскы, 4 Цар 25; 22-26. Iер. 39; 14. 40; 5. 41; 18.

Гозанъ, сега Озанъ, една рѣка въ Мидiѭ и съсѣдна-та область, Иса. 37; 12. Өеглаөъ-Феласаръ и по-послѣ Салманасаръ испратили тамъ въ плѣнъ плѣнены-тѣ Израиляны, 4 Цар. 17; 6. 1 Лѣт. 5; 26. Кѫзѫлъ-Озанъ, или Червена-та рѣка, лежи въ сѣверо-западнѭ-тѫ часть на Персiѭ, тече сѣверо-источно, и слѣдъ много забикаляніа, втича ся въ Каспiйско море.

Голанъ, единъ Левитскый градъ и градъ за прибѣжище, въ сѣверо-западнѫ-тѫ часть на Васанъ. Мѣстоположеніе-то на този градъ, който е былъ расположенъ къмъ истокъ или сѣверо-истокъ отъ Галилейско море, сега не е извѣстно.

Голгоөа (*лобно мѣсто*), мѣсто, дѣто Спаситель-тъ нашъ быде распнѫтъ, близо до Iерусалимъ, Iоан. 19; 20, но вънъ отъ стѣны-тѣ му, Мат. 27; 33. Мар. 15; 22. Iоан. 19; 17. Евр. 13; 12. На сѫщо-то мѣсто е имало една частна градина, и единъ гробъ, въ който тѣло-то на Христа е лежало до въскрьсеніе-то му, Iоан. 19; 41, 42. Твърдѣ съмнително е да ли истинско-то мѣсто на Голгоөѫ и гробъ-тъ Христовъ е онова, на което ся намира днесь "Церква-та на Святый-тъ Гробъ," едно голѣмо зданіе на сѣверъ отъ Сiонскѫ-тѫ горѫ и вѫтрѣ въ нынѣшный-тъ градъ, съграденъ на мѣсто-то което бѣше опрѣдѣлено отъ императрицѫ Еленѫ, 335 г. слѣдъ Р. Х., по прѣданіе и по едно мнимо чудо.

Голiаөъ, единъ знаменитъ исполинъ отъ Геөъ, който съ прѣзрѣніе излѣзлъ противъ Израилевы-тѣ войскы, и комуто излѣзлъ насрѣщѫ Давидъ. Давидъ, ако и да былъ малъкъ на растъ, надвилъ Голiаөу. Историческо-то събытiе за Голiаөа и Давида ся повѣствува въ 1 Цар. гл. 17. Голiаөъ былъ высокъ шесть лакти и еднѫ педѭ. Виж. **Исполини.**

Голъ, въ Св. Писаніе често значи не повече отъ 'не съвсѣмъ облѣченъ.' Така въ Iоан. 21; 7 за Петра ся казва че былъ "голъ," т. е., той былъ съблѣклъ горнѭ-тѫ си дрехѫ. Виж. **Дрѣхы.** Така сѫщо, вѣроятно, и въ Иса. 20; 2. Мих. 1; 8. Дѣян. 19; 16. Понѣкога понятiе-то за скудость ся означава съсъ голотѫ, както въ Iак. 2; 15. Сѫщо въ Иса. 58; 7. 2 Кор. 11; 27. За единъ народъ ся казва че е "голъ" когато е ли-

шенъ отъ крѣпости-тѣ си, отъ богатство-то си, и пр. Быт. 42; 9.

"Голота" понѣкога стои вмѣсто срамотж. Да 'открыешь срамотж-тж' на Еврейскы стои на мѣсто 'да открыешь голотж-тж,' Лев. 20; 19.

Гомеръ, I., Быт. 10; 2. 1 Лѣт. 1; 5. Іез. 38; 6, сынъ на Іафеѳа, и отецъ на Асханаза, Рифаѳа и Ѳогармж. За него ся вѣрва че населилъ сѣверны-тѣ прибрѣжія на Черно море, и че отъ негово-то име сж произлѣзли имена-та на стары-тѣ Киммерійцы и на Кржмъ или Кримъ. Около 700 год. прѣди Р. Х. часть отъ неговы-тѣ потомцы ся распрьснжли по Малж Азіѭ. Дири отъ негово-то име и отъ негово-то потекло сж ся изнамѣрили отъ нѣкои историци и въ Кимбри, Умбри и Камбри, у Валскый-тъ народъ и у другы нѣкои Европейскы народы.

II. Една блудница, за коѭто ся види че пророкъ Осія ся оженилъ, може бы само въ едно видѣніе, по Божіе повелѣніе, за да даде поводъ на Іудеи-тѣ да размыслятъ за виновность-тж на духовно-то си състояніе или за идолослуженіе-то.

Гоморръ, единъ отъ градове-тѣ въ плодороднж-тж долинж Сиддимъ, близо до южнж-тж часть на старо-то Мьртво море. Гоморръ былъ изрынжтъ отъ лице-то на земѭ-тж за беззаконія-та си. Виж. **Содомъ**.

Горы-тѣ сж между най-славны-тѣ отъ Божіи-тѣ творенія на земѭ-тж, и служатъ като най-величественны и вѣчны памятницы на великы събытія. Така Араратъ е всегдашенъ памятникъ на потопа—на человѣческый грѣхъ, Божіе-то правосждіе, и Божіѭ-тж милость. Синайска-та гора утвърдява Божественный-тъ законъ. Кармилъ ны призовава съ думы-тѣ на старый-тъ пророкъ Илія: "До кога ще хромите между двѣ мждрованія?" Ако Іеова е Богъ, да служимъ нему. Прѣображенска-та гора още блещи съ истины-тѣ учены по нейны-тѣ върхове, и Гаризинъ и Гевалъ още кънтятъ съ клѣтвы-тѣ и благословенія-та нѣкога толкова тържественно произнесены отъ тѣхъ. Сжщо и горы-тѣ Оръ, Нево, Ливанъ и Гелвуе сж памятны по великы събытія, както сж и горы-тѣ Сіонъ, Морія и Елеонска-та гора, още и всичкы-тѣ горы и хълмове въ околность-тж на Іерусалимъ.

Іудея е хълмиста страна; и священни-тѣ поети и пророци сж заемали отъ планины-тѣ около тѣхъ много възвышены поясненія на Божественнж-тж истинж. Така едно царство ся нарича гора, Псал. 30; 7, особно Христово-то царство, Иса. 2; 2. 11; 9. Дан. 2; 35. Така и една мжчнотія е "велика гора," Зах. 4; 7, и едно възстаніе ся уприличава на "горы що ся тресятъ," Псал. 46; 3. Богъ лесно и скоро махва всѣкж прѣчкж и спжнкж—"планины-тѣ таѭтъ като восъкъ отъ присжствіе-то Господне," Псал. 97; 5. Справедливость-та на Божественно-то естество е вѣчнотрайна, — "правда-та ти е като высокы-тѣ планины," Псал. 36; 6. Вѣчность-та на Божіѭ-тж любовь ся изображава така: "Планины-тѣ ще ся подвигнжтъ, и хълми-тѣ ще ся помѣстятъ; но милость-та ми не ще ся подвигне отъ тебе, нито завѣтъ-тъ ми ще ся помѣсти, казува Господъ който е милостивъ къмъ тебе," Иса. 54; 10. Давидъ, като желае да изрази твърдость-тж на царство-то си, говори: "Господи, съ благоволеніе-то си направилъ си да стои гора-та ми твърдо," Псал. 30; 7. Беспечность-та и покровителство-то които Богъ спазва за людіе-тѣ си ето какъ сж очьртаны: "Както Іерусалимъ ся окружава отъ горы-тѣ, така Господь окружава народа си отъ сега и до вѣка," Псал. 125; 2. Кога-то пророкъ-тъ желае да изрази

вѣржѫ-тѫ си въ Бога, колко чиста е тя и какво повѣреніе му вдѫхнува, той пѣе: "Наистинѫ праздна е надежда-та отъ хълмы-тѣ, и отъ множество-то на горы-тѣ: само въ Господа Бога нашего е спасеніе-то Израилево," Іер. 3; 23.

Върхове-тѣ на хълмы-тѣ въ Іудеіѭ въ стары-тѣ врѣмена обработвали, и тамъ расли лозя, маслины, смоковницы и др. т. Съ това ся изяснява израженіе-то за Богопосаденѫ-тѫ лозѫ, "Покрыхѫ ся горы-тѣ съ сѣнкѫ-тѫ ѝ," Псал. 80; 10, и другы подобны. Пѫтници-тѣ говорятъ, че рѣдко може нѣкой да мине прѣзъ горѫ, дори въ дивы-тѣ части на Іудеіѭ, и да не забѣлѣжи че нѣкога отъ неіѭ сѫ текли медъ и масло, ако сега и да е пуста.

Господня-та вечеря ся выка и "прѣломяваніе на хлѣбъ," Дѣян. 2; 42. 20; 7, и причастіе на Христовѫ-тѫ кръвь и Христово-то тѣло, 1 Кор. 10; 6, е едно отъ тайнства-та на Христовѫ-тѫ Церквѫ, постановено отъ Спаситель-тъ нашъ въ най-наскърбителны обстоятелства прѣзъ пасхалнѫ-тѫ нощь въ коіѭто быде прѣдаденъ, за да ся пази до второ-то Му идваніе. Съ хлѣбъ и вино, които прѣдставляватъ тѣло-то и кръвь-тѫ Христовы пожертвуваны за наше-то спасеніе, трѣбва да ся причастява всѣкой вѣренъ Христіанинъ, за въспоминаніе на онѫзи великѫ жъртвѫ, на коіѭто ся основаватъ всичкы-тѣ ни надежды, и която е най-силно побужденіе къмъ святъ и благочестивъ животъ. Чрѣзъ Господніѭ-тѫ вечеріѭ ся подновява завѣтъ-тъ помежду Христа и людіе-тѣ му. Тя е още и видимъ бѣлѣгъ на Христіанскѫ дружбѫ; и всичкы-тѣ правовѣрници, и никой другъ освѣнь тѣхъ, иматъ право да сѫ причастници на тѫзи вечеріѭ, 1 Кор. 5; 6—8. На неіѭ Христіани-тѣ могѫтъ да очакватъ и трѣбва усърдно да търсятъ часть отъ пълнотѫ-тѫ на Христа, 2 Кор. 1; 21, 22. Ефес. 4; 15, 16; и всѣкой който яде Господніѭ-тѫ вечерѭ недостойно, навлича на себе си осѫжденіе, и непрѣменно ще бѫде наказанъ, 1 Кор. 11; 22—34. Ученіе-то на Римскѫ-тѫ церквѫ, че хлѣбъ-тъ ся обръща на само-то тѣло Христово, което священникъ-тъ приноси въ жертвѫ изново, е противно на Св. Писаніе и на здравый-тъ разумъ.

Гостолюбіе. Прѣкрасны изображенія на първобытно-то гостолюбіе намирамы въ Быт. 18; 19. Исх. 2; 20. Сѫд. 13; 15. 19; 1—9. Происшествія-та, които ся повѣствуватъ въ първы-тѣ двѣ повѣсти, може да сѫ внушили легенды-тѣ у Грьцы-тѣ и Римляны-тѣ, които прѣдставляватъ богове-тѣ си да ходятъ по нѣкога опрѣличены на пѫтницы, за да опытватъ гостолюбіе-то на хора-та, и др. т. Евр. 13; 2.

Първобытни-тѣ Христіани считахѫ страннопріемство-то за еднѫ отъ главны-тѣ си длъжности, Рим. 12; 13. 1 Тим. 5; 10, като помнехѫ думы-тѣ на Спасителя, че който пріима едного отъ неговы-тѣ него пріима; и че който даде на странникъ какво-годѣ, ако даже му даде само еднѫ чашѫ студенѫ водѫ, не ще изгуби заплатѫ-тѫ си, Мат. 10; 40—42. 25; 34—45. И наистинѫ, тѣ испълнявахѫ толкова готовно и отъ все сърдце тѫзи длъжность, щото сами-тѣ язычници имъ захвалявахѫ. Тѣ пріемахѫ у домове-тѣ си всичкы странницы, а най-вече едновѣрцы-тѣ си. Христіани на онова врѣме рѣдко тръгвахѫ на пѫть безъ прѣпорѫчителны писма, въ които ся подтвърдяваше тѣхна-та вѣра, и всѣкѫдѣ дѣто ся славеше име-то Христово ся пріемахѫ радостно. Види ся че двѣ-тѣ по-малы посланія отъ Іоанна сѫ были такыва прѣпорѫчителны писма.

Гоферъ, единъ видъ дърво. Отъ Гоферово дърво былъ направенъ

Ноевъ-тъ ковчегъ. Мнозина прѣдполагатъ че това дърво е кипарисъ-тъ; другы, боръ-тъ. Гоферъ може да е общо-то име на такыва дървета които съдържатъ смолѫ, каквыто сѫ напр. кедрово-то дърво, кипарисъ-тъ, боръ-тъ, и пр. Быт. 6; 14.

Гоѳолія, внука на Амрія, 2 Лѣт. 22; 2, и дъщеря на Ахаава и на Іезавеля, 4 Цар. 11; 1. За чуденіе, тя бѣ избрана да бѫде жена на Іорама, сынъ на благочестиваго Іосафата царь-тъ Іудинъ. Нейно-то пагубно вліяніе привлече въ идолопоклонство и прѣстѫпленіе и съпругъ-тъ й и сынъ-тъ й Охозія, 2 Лѣт. 21; 6. 22; 3. Слѣдъ тѣхнѭ-тѫ прѣждеврѣменнѫ смьрть, тя похити прѣстолъ-тъ, и поиска да обеспече себе си на него чрѣзъ убиваніе-то на всичко-то царско сѣме. Само Іоасъ внукъ-тъ й, тогава още дѣте, бѣ избавенъ чрѣзъ лѣлѭ му Іосавееѳѫ. Шесть годины насетнѣ той быде изведенъ изъ скрышно-то си мѣсто, и вѣнчанъ за царь отъ смѣлый-тъ и вѣрный-тъ първосвященникъ Іодай, който въ сѫщо-то врѣме накара кръвницѫ-тѫ Гоѳоліѭ да ся умьртви, 4 Цар. гл. 11. 2 Лѣт. гл. 23.

Гоѳоніилъ, сынъ на Кенеза, и първъ сѫдія на Израиляны-тѣ, който гы избави отъ тиранство-то на Месопотамскыя царь, и мирно гы управлява четыридесеть годины. Съпруга-та му Ахса, дъщеря на вуйка му Халева, му бѣше дадена въ наградѫ за негово-то юначество въ прѣвзиманіе-то на градъ-тъ Девиръ, Іис. Нав. 15; 17. Сѫд. 3; 9, 10.

Грабежъ. Плячкы-тѣ зеты въ бой сѫ бывали раздѣлены на равно отъ онѣзи които сѫ ся били и отъ онѣзи които сѫ пазили станъ-тъ, Числ. 31; 27—32. Дѣлъ-тъ Господень ся е отдѣлялъ найнапрѣдъ отъ цѣло-то; а въ поподирни врѣмена и царь-тъ е усвоявалъ еднѫ голѣмѫ часть за себе си.

Градины. Въ Св. Писаніе често ся споменува за тѫзи или онѫзи градинѫ; но забѣлѣжително е че Евреи-тѣ сѫ наричали градинѫ всѣко мѣсто посадено съ растенія и дървія. Съ другы думы, тѣ не ся наричали градины само такыва мѣста въ които растѫтъ цвѣтя, като трандафилъ, карамфилъ, кремъ, и пр. или въ които сѫ садили само зеліе, Быт. 2; 8—10, 15. 3 Цар. 21; 2. Есѳ. 1; 5. 7; 7, 8. Екк. 2; 5, 6. Градины-тѣ сѫ ся намирали обыкновенно край рѣкы-тѣ и при изворы-тѣ, Быт. 13; 10. Числ. 24; 6. На другы мѣста Евреи-тѣ сѫ правили водоемы, отъ дѣто раскарвали водѫ-тѫ по особны бразды когато ставало нуждно, Прит. 21; 1. Пѣснь 4; 12—16. Иса. 58; 11. Градины-тѣ ограждали отвредъ съ стѣны, плетове, или съ тръніе, 2 Цар. 23; 6, 7. Іов. 1; 10. Прит. 15; 19. Осія 2; 6. Често сѫ гы оставяли и незаградены, но сѫ поставяли пѫдари да гы вардятъ когато озрѣвали овощія-та, Иса. 1; 8. Іер. 4; 16, 17. Този обычай е останѫлъ и днесъ още на Истокъ: посаждатъ краставицы или дини въ нѣкое отворено мѣсто, и въ еднѫ пѫдарницѫ поставятъ нѣкой пѫдарь да гы варди. Въ градины-тѣ сѫ ставали веселбы, Иса. 51; 3; дълбокы размышленія, Іоан. 18; 1; благочестивы въспоминанія, Мат. 26; 30. Іоан. 1; 48. 18; 1, 2; идолослужителны гнусотіи, 3 Цар. 14; 23. Иса 1; 29. 65; 3. 66; 17. Іер. 2; 20. 3; 6. По нѣкога едно семейство е имало гробъ за свои-тѣ си въ градинѫ-тѫ си, Іоан. 19; 41.

Градъ. Палестинскы-тѣ градове сѫ были положени въобще на высокы мѣста, за по-добрѫ безопасность противъ разбойницы и нашедственницы. Нѣколко върхове, заградени съ стѣны, понѣкога образували цѣлый-тъ градъ. Въ другы случаи, само твърдѣлъ-тъ ся правялъ на върхъ могылѫ-тѫ,

а кжщы-тѣ правяли около него и по низскы-тѣ мѣста, и въ извънреднж опасность всичко-то околно населеніе прибѣгвало въ крѣпость-тж. По-голѣмы-тѣ градове сж были защитени съ якы вънкашны стѣны, и кулы, и съ по единъ твърдѣль отвжтрѣ, който е служилъ за най-послѣдне прибѣжище, Сжд. 9; 46, 51. "Укрѣпенитѣ" Еврейскы градове, Втор. 3; 5, не сж были всичкы-тѣ еднакво голѣмы и силни; нѣкои отъ тѣхъ сж были опасани съ по еднж высокж и дебелж стѣнж, и другы съ кирпичены зидове или съ плѣтъ, Иса. 9; 10. Амос. 1; 7—14. На стѣны-тѣ поставяли да пази и стража, Псал. 127; 1 Пѣсн. 5; 7. Улицы-тѣ на стары-тѣ градове сж были повечето тѣсны и безъ калдаржмъ. Нѣкои градове сж были украсени съ градины, особенно онѣзи които, както Вавилонъ, сж обемали голѣмо пространство землж отвжтрѣ стѣны-тѣ. Мжчно е сега да ся прѣсмѣтне населеніе-то на Іудейскы-тѣ градове. Еврейскый-тъ историкъ Іосифъ казва че Іерусалимъ е имало 150,000 жители, и че по врѣме-то когато го обсаждали Римляни-тѣ повече отъ единъ миліонъ души ся намирали отвжтрѣ стѣны-тѣ на градъ-тъ. Виж. **Врата, Прибѣжище** и **Стражы.**

Градъ Давидовъ, обыкновенно означава горж-тж Сіонъ, югозападнж-тж часть на Іерусалимъ, коіжто Давидъ прѣвзелъ отъ Іевусцы-тѣ, и дѣто имало единъ палатъ. И градъ-тъ и палатъ-тъ носили негово-то име. Въ Лук. 2; 11, съ Давидовъ градъ ся разумѣва Виѳлеемъ, родно-то мѣсто на Давида.

Грифъ, вѣроятно "Оссифражъ," *косто-трошитель;* Еврейскы "Пересъ," *трошитель,* една нечиста птица отъ родъ-тъ на орлы-тѣ, Лев. 11; 13. Втор. 14; 12, една планинска птица като орелопилякъ-тъ отъ Алпы-тѣ, който троши коститѣ на дивы-тѣ козы, които лови по стръмнины-тѣ.

Гроздіе. Гроздіе-то въ Палестинж е было едро и вкусно, Числ. 13; 24. Освѣнь законъ-тъ, който запретявалъ на Іудеи-тѣ да обиратъ до три годины плодове-тѣ отъ дървета-та слѣдъ като гы посаждали, другъ законъ имъ заповѣдвалъ да не повтарятъ да обиратъ лозя-та си, но да оставятъ остатъкъ-тъ на сиромасы-тѣ и чужденцы-тѣ, Лев. 19; 10, 23. Споредъ другъ единъ законъ, на пжтникъ человѣкъ ся е прощавало да влѣзе въ чуждо лозіе и да яде гроздіе колкото иска, но навънъ да не износя, Втор. 23; 24. На всѣкждѣ въ Писанія-та ный намирамы доказателства за человѣколюбіе-то което отличава Моисеевы-тѣ законы. Лозіе съ обраны гроздове въ Св. Писаніе често прѣдставя запустяваніе, Иса. 17; 6. 24; 13. Авд. ст. 5. Виж. **Лоза.**

Грьмъ, гръмотевица, грьмежь и свѣткавица проявяватъ силжтж Божіж, и показватъ присжтствіе-то му, Исх. 19; 16. 1 Цар. 2; 10. 12; 17. Псал. 18; 13. Гръмотевица-та ся нарича поетическы "гласъ-тъ Господень" въ Псал. 29;

"Гласъ-тъ Господень е надъ воды-тѣ;
Богъ на славж-тж гърми;
Господь е надъ много воды.
Гласъ-тъ Господень е силенъ;
Гласъ-тъ Господень е величественъ.
Гласъ-тъ Господень строшава кедры;
И строшава Господь Ливанскы-тѣ кедры," и пр.

Виж. и Іов. 37; 1—5. 40; 9. Іер. 10; 13. За поясненіе на Псал. 29; 9, Моффатъ, като описува гръмотевицж въ Южнж Африкж, казва че сърны-тѣ (антелопы-тѣ) отъ страхъ бѣгатъ, и че на сутрень-тж слѣдъ гръмотевицж-тж съгледалъ туземцы-тѣ да сновжтъ по разны мѣста за истърсачета антелопы. Въ Псал. 78; 48, "молніи" значи свѣткавицж.

Грънчарь, 1 Лѣт. 4; 23, Псал.

2; 9. Зах. 11; 13, единъ който прави грънцы. Древни Египетскы картины прѣдставляватъ грънчарь че обръща и кавали омѣсенъ калъ върху едно колело което върти съ крака си. Отъ странѫ-тѫ му стои гевечь съ водѫ съ коіѫто

мокри калъ-тъ. Слѣдъ свършваніе-то на съсѫдъ-тъ, залѣпявалъ му рачкѫ (дрьжкѫ), и послѣ, като ся оставялъ да поизсъхне, той ся испичалъ въ пещь. Грънчарева-та власть надъ гнилѫ-тѫ пояснява владычество-то на Бога, който ны създаде отъ прьсть, и ны прави и располага тъй както намѣри за добро. "Доме Израилевъ, не могѫ ли да направіѫ вамъ както той грънчарь? говори Господь. Ето, както е калъ-тъ въ рѫкѫ-тѫ на грънчаря, така сте и вы, доме Израилевъ, въ моіѫ-тѫ рѫкѫ," Іер. 18; 1—6. "Да ли направено-то нѣщо ще рече на оногозь, който го е направилъ: Защо си мя така направилъ: Или нѣма власть грънчарь-тъ надъ калъ-тъ, отъ едно смѣшеніе да направи единъ съсѫдъ за почетъ, а другый за беспочетъ?" Рим. 9; 20, 21.

Грывна, едно украшеніе за рѫкѫ-тѫ надъ или подъ лакъть-тъ, Числ. 31; 50. Иса. 3; 19. Грывны сѫ ся носяли нѣкой пѫть отъ мѫжіе, особно като царскый знакъ, 2 Цар. 1; 10. Тѣ сѫ были отъ раз-

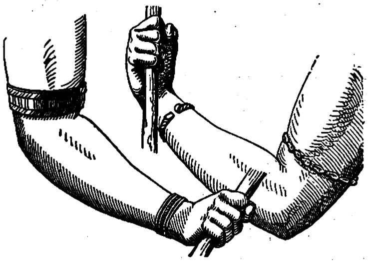

нообразны вещества и видове, обыкновенно голѣмы, и често много скѫпы, Быт. 24; 22.

Грьція, въ Ветхый Завѣтъ, стои на мѣсто-то на Еврейскѫ-тѫ думѫ Іаванъ, която е равнозначуща съ Іоніѫ, и види ся че подразумѣва не само Елладѫ но и западнѫ-тѫ часть на Малѫ Азіѫ съ всичкы-тѣ островы, които сѫ были населени тогава отъ Іоническо-то племе, Быт. 10; 2. На нѣкои мѣста, обаче, тя значи само собственнѫ Грьціѫ; но въ Ветхый Завѣтъ тя често не ся споменува, Дан. 8; 21. 10; 20. 11; 2. Іоил. 3; 6. Зах. 9; 13. Виж. **Іаванъ.**

Въ Новый Завѣтъ, Грьція ся именува Еллада. За това име ся прѣдполага че испьрво означавало само единъ градъ, но че послѣ было дадено на цѣлѫ-тѫ странѫ къмъ югъ отъ Македоніѫ. Около 146 годинѫ до Р. Х. Римлянитѣ завоевали и Грьціѫ, и по-послѣ устроили двѣ голѣмы области, именно, Македоніѫ, която обемала собственнѫ Македоніѫ, Тесаліѫ, Епиръ, Иллиріѫ; и Ахаіѫ, която обемала цѣлѫ-тѫ странѫ къмъ югъ отъ пьрвѫ-тѫ область.

Грьція естественно е раздѣлена на три голѣмы части, които въ старо врѣме были извѣстны подъ имена-та Пелопонезъ, Елладѫ, и Сѣвернѫ Грьціѫ.

Пелопонезъ, който въ по-старытѣ врѣмена е носилъ имена-та Пелазгѫ, и Арго, и на който днешно-то име е Морея, ся наричалъ южный-тъ полуостровъ. Въ Пелопонезъ сѫ были знаменити-тѣ градове, Спарта, Месина, Коринѳъ, Арго, и др. Еллада е заключавала слѣдующы-тѣ градове: Аѳинѫ, Мегарѫ, Платеіѭ, Делфы, и др. Сѣверна Грьція заключавала Тесаліѭ и Епиръ, съ главны градове: Лариса, Никополъ, и др. Острови-тѣ Критъ и Евбея сѫ принадлежали на Грьціѭ, както и повечето острови въ Архипелагъ и Іоническы-тѣ острови.

Іудеи-тѣ и Грьци-тѣ не ся виждатъ да сѫ имали много сношенія едни съ другы, до завоеваніе-то отъ Александра Великый на Египетъ, Сиріѭ, и Истокъ. Тѣ тогава почнѫли да влизатъ въ сношеніе помежду си, защото и двѣ-тѣ племена ся распрьснѫли всѫдѣ. Іудеи-тѣ сѫ наричали Грьцы и всичкы другы народы, които были подчинени и ся управлявали отъ Грьцы; и въ това значеніе дума-та Грьци или Еллини е равнозначителна съ язычницы, Мар. 7; 26. Дѣян. 20; 21. Рим. 1; 16, Дума-та "Еллинисти," напротивъ, ся е употрѣбявала за онѣзи, които по рожденіе или по вѣрѫ были Іудеи, а говорили Грьцкы, Дѣян. 6; 1. 9; 29. Грьци-тѣ, въ сравненіе съ Іудеи-тѣ, сѫ были по-живи и по-политични, но тѣ сѫ были и по-лѣкоумни. Грьци-тѣ сѫ надминували Іудеи-тѣ въ военны-тѣ и мирны-тѣ искуства; но тѣ сѫ были поклонници и обожатели повече на изящнѫ красотѫ и на очеровселны-тѣ прѣлести отколкото на нравствены-тѣ длъжности. Умственна-та гордость и нравственно-то растлѣніе на Грьцы-тѣ сѫ были почти неодолимы прѣчкы за пріеманіе-то отъ тѣхъ на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ; обаче Ап. Павелъ ревностно и успѣшно ся състязавалъ въ Грьцкы-тѣ градове за распространеніе-то ѝ. Много цвѣтущы церкви ся утвьрдили още при животъ-тъ му между Грьцкы-тѣ общины; и нѣма никакво сьмнѣніе че тѣ сѫ вардили за дълго врѣме и съ голѣмѫ грыжѫ Апостолскы-тѣ обычаи. По-послѣ, появили ся разны мнѣнія върху нѣкои вѣроисповѣдны точкы; схизмы и ереси подѣлили церквѫ-тѫ; насилства и гоненія послѣдвали. За да спрѫтъ лоши-тѣ послѣдствія, събори были свыквани които рѣшавали успоряваны-тѣ вълросы. Прѣмѣстваніе-то на правителственно-то сѣдалще отъ Римъ въ Цариградъ въздигнѫло и расширило властьтѫ на Христіанско-то духовенство въ Истокъ. Въ срѣдѫ-тѫ на осмый-тъ вѣкъ породили ся расприи, които докарали до едно расцѣпленіе на Церквѫ-тѫ; тя ся расцѣпила на Източнѫ и Западнѫ.

Грьцкый языкъ е языкъ-тъ на който сѫ были написаны първообразно всичкы-тѣ книгы на Новый Завѣтъ, освѣнь, може-бы, евангеліе-то отъ Матѳея; но новозавѣтни-тѣ писатели сѫ ся водили по стилъ-тъ на Еллинисты-тѣ. Тѣ ся употрѣбявали много Іудейскы и Сирійскы израженія и нарѣчія. Тѣ още сѫ были принудени да си служатъ съ нѣкои новы думы, и съ новы приспособленія на стары думы, за да изразятъ новы-тѣ ученія, които до тогава не были извѣстны на Грьцы-тѣ. Слѣдъ врѣме-то на Александра Великаго, Грьцкый-тъ языкъ получилъ по-обширнѫ извѣстность и по-голѣмо значеніе между народы-тѣ въ Истокъ, и станѫлъ общій языкъ въ търговіѭ-тѫ. Понеже писатели-тѣ на Новый Завѣтъ сѫ имали прѣдъ видъ обрьщаніе-то въ Христіанство не само на Іудеи-тѣ, които тогава сѫ были распрьснѫти по Истокъ, но още и на язычницы-тѣ, естественно е было за тѣхъ да пишатъ на Грьцкый языкъ, общоупотрѣбителный-тъ языкъ.

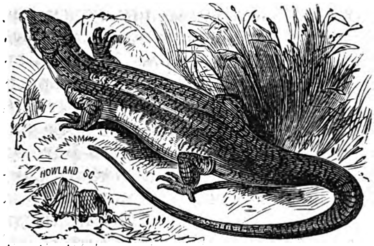

Гущеръ, студено-кръвно животно, което много прилича на зміж-тж, но има четыри крака. Гущери ся намиратъ много въ Сиріж. Тѣ сж отъ различнж голѣминж и видъ; нѣкои обитаватъ отчасти въ водж, другы-тѣ въ скалы-тѣ по пустынж-тж и между стары-тѣ развалины. Гущери-тѣ сж нечисти споредъ Левитскый-тъ законъ, Лев. 11; 30.

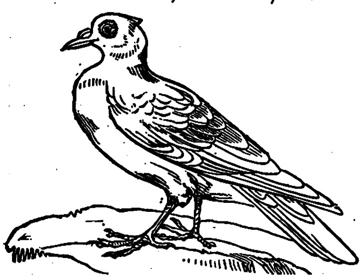

Гължби. Споредъ Моисеевы-тѣ постановленія гължби-тѣ сж отъ чисты-тѣ животны, и сж были приносяни въ жьртвж отъ бѣдны-тѣ Евреи, Быт. 15; 9. Лев. 5; 7. 12; 6—8. Лук. 2; 24. Въ Палестинж е имало много видове гължби. Тѣхна-та обилность става явна и отъ Иса. 60; 8. Тѣ сж символи на простодушіе, незлобіе и вѣрность, Ос. 7; 11. Мат. 10; 16. Гължбъ-тъ бѣ избранъ за прѣдизвѣститель на Божіе-то благоволеніе слѣдъ потопъ-тъ, Быт. гл. 8. На крьщеніе-то Христово гължбъ-тъ бѣ избранъ за символъ на Святаго Духа, Мат 3; 16. *Харейонимъ*, (гължбаво лайно), е вѣроятно единъ видъ сочиво, 4 Цар. 6; 25.

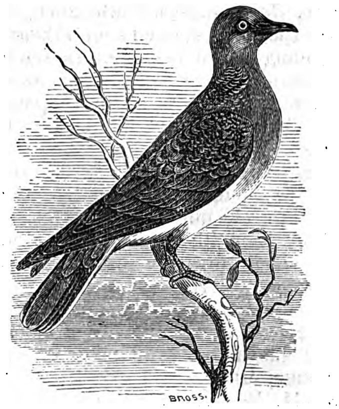

Гъргорица, една птица, по-малка отъ гължбъ-тъ, която има мекъ и жаловитъ гласъ. Тя е прѣлѣтна, Іер. 8; 7, която оставя Палестинж и пжтува за малко къмъ югъ, и връща ся рано на пролѣть, Пѣсн. 2; 12. Гъргорица-та е страшлива и живѣе по уединены мѣста, и когато ся улови чезне. Законъ-тъ дозволяваше на бѣдны-тѣ да приносятъ тжзи птицж за всесъжженіе, и приношеніе за грѣхъ, Лев. 1; 14. 5; 7. Мат. 21; 22, и въ нѣкои случаи, за очищеніе, и др. Лев. 12; 6—8. 14; 22. Числ. 6; 10. Лук. 2; 24. Прѣди даваніе-то на законъ-тъ, Авраамъ принесе между друго, и гъргорицж и гължбче, които не разсѣче а другы-тѣ жьртвы разсѣче, Быт. 15; 9.

Гыввеѳонъ, единъ отъ Филистимскы-тѣ градове, наслѣдіе на Даново-то племе, и опрѣдѣленъ за Левиты-тѣ, Іис. Нав. 19; 44. 21; 23. Филистимци-тѣ останжли да живѣіжтъ въ градъ-тъ и слѣдъ паденіе-то му. Въ врѣме-то на Надава тѣ пакъ му станжли господари, и Надава убилъ Вааса прѣзъ обсадж-тж на този градъ, 3 Цар. 15; 27. 16; 15. Послѣдня-та исторія на Гыввеѳонъ и мѣстоположеніе-то му не сж познаты.

Гыло, градъ Іудинъ, Іис. Нав. 15; 51, дѣто прѣбывалъ Ахито-

ѳелъ, Давидовъ-тъ съвѣтникъ. Въ този градъ Ахитоѳелъ ся обѣсилъ, като видѣлъ че прѣдателство-то му противъ Давида излѣзло на явѣ и че съвѣти-тѣ му ся отхвърлили отъ Авессалома, 2 Цар. 15; 12. 17; 23.

Гырсонъ, най-старый-тъ сынъ Левіевъ, и началникъ-тъ на единъ отъ три-тѣ рода на Левитско-то племе, Быт. 46; 11. Исх. 6; 16. Гирсонови-тѣ потомци сѫ полагали станъ въ пустынѭ-тѫ на западъ отъ скыніѭ-тѫ, и сѫ прѣносвали завѣсы-тѣ на скыніѭ-тѫ и другы-тѣ ѝ части отъ становище на становище, Числ. 3; 17, 25. 4; 24—28, 38—41. 10; 17. Тѣмъ дали въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ тринадесеть града, Іис. Нав. 21; 6. 1 Лѣт. 6; 62, 71.

Гысамъ, Аравянинъ нѣкой си, който ся въспротивилъ на Нееміѭ, когато послѣдній-тъ прѣдложилъ да ся въздигне пакъ Іерусалимска-та стѣна, Неем. 2; 19. 6; 1—9. Това ся случило 445 год. до Р. Х.

Гыттиѳъ. Тази дума значи *Геѳскы.* Тя може да означава или нѣкое музикално орѫдіе или нѣкой видъ напѣвъ отъ Геѳъ, дѣто Давидъ прѣживѣлъ въ врѣме на Саулово-то гоненіе, 1 Цар. 27; 1—7. Дума-та Гыттиѳъ намирамы въ заглавіе-то на Псалмы-тѣ 8-ый, 81-ый и 84-ый.

Гѫсеница-та споменѫта въ Іоилъ 1; 4. 2; 25 и Амосъ 4; 9, както и Аттелавъ още и Прѫгъ-тъ, ся употрѣбяватъ за скакалецъ-тъ и означаватъ разны-тѣ неговы видове въ които той прѣминува. Гѫсеницы-тѣ сѫ твърдѣ опустошителны даже прѣди да достигнѫтъ до крылато-то си положеніе. Виж. **Скакалецъ**.

Д.

Давидъ (*възлюбенъ*), най-младый-тъ сынъ Іесеевъ, отъ Іудино-то племе, роденъ въ Виѳлеемъ, 1085 год. до Р. Х. Давидъ е единъ отъ най-забѣлѣжителны-тѣ мѫжіе, както въ священнѫ-тѫ, така и въ свѣтскѫ-тѫ исторіѭ. Животъ-тъ му ся описва подробно въ първы-тѣ книгы на Царіе-тѣ, 1 Цар. гл. 16 до 3 Цар. гл. 2. Той е былъ помазанникъ Божій, избранъ отъ Бога да царува надъ Израиля вмѣсто Саула, и посветенъ на тѫзи службѫ отъ Самуила дълго врѣме прѣди възшествіе-то му на прѣстолъ-тъ, 1 Цар. 16; 1—3. Когато былъ овчарь Давидъ ся отличилъ по смѣлость-тѫ си, по вѣрность-тѫ си, и по вѣрѫ-тѫ си въ Бога. Когато былъ още юноша той е былъ повиканъ въ Царскый-тъ дворъ като вѣщъ въ музикѫ-тѫ да посвири на Саула въ лудость-тѫ му. Провидѣніе-то скоро довело Давида да посѣти станъ-тъ на войнство-то и да покаже свое-то юначество противъ исполинъ-тъ Голіаѳа. Слѣдъ тѫзи побѣдѫ Богоизбранный-тъ Израилскый избавитель ся повърнѫлъ въ царскый-тъ дворъ увѣнчанъ съ славѫ, пріелъ службѫ въ войскѫ-тѫ, и въ кратко врѣме спечелилъ любовь-тѫ и довѣріе-то на народъ-тъ. Саулъ обаче завидѣлъ Давиду, и Давидъ ся принудилъ да потърси убѣжище въ Іудейскѫ-тѫ пустынѭ, дѣто събралъ еднѫ четѫ отъ шестстотинъ душы, за да ся брани отъ туземны-тѣ непріятели. Като видѣлъ че непримиримый-тъ му непріятель Саулъ не прѣстанѫлъ да го прислѣдва и въ пустынѭ-тѫ, и като не ищялъ да дигне рѫкѫ противъ царь-тъ си, ако и да го ималъ много пѫти подъ рѫкѫ, Давидъ намѣрилъ за мѫдро да прибѣгне въ земіѭ-тѫ на Филистимцы-тѣ.

Слѣдъ смърть-тѫ Сауловѫ и Іонаѳановѫ Давидъ былъ избранъ царь на Іудино-то племе, въ Хевронъ; но слѣдъ седмгодишны распри той былъ единодушно прогласенъ царь на всичкы-тѣ Израилевы племена. Тъй Давидъ станѫлъ основатель на единъ царскый родъ,

който царувалъ въ Іерусалимъ до само-то паденіе на Еврейско-то царство. Характеръ-тъ на Давида като царь е забѣлѣжителенъ за вѣрность-тѫ му на Бога, и за великы-тѣ цѣли за които е былъ прѣдопрѣдѣленъ. Давидъ прѣнеслъ ковчегъ-тъ Господень въ Святый-тъ Градъ съ голѣмѫ славѫ и веселіе и опрѣдѣлилъ подробности-тѣ на богослуженіе-то. Той раздавалъ правосѫдіе-то безпристрастно, и много спомогнѫлъ за благоденствіе-то на народъ-тъ. Съ своіѭ-тѫ мѫдрость и дѣятелность той не само утвърдилъ Еврейско-то царство, но и распространилъ прѣдѣлы-тѣ му по всичкѫ-тѫ земіѭ обѣщанѫ въ пророчества-та — отъ Червено море и Египетъ до Евфратъ, Быт. 15; 18. Іис. Нав. 1; 3. Съ военны-тѣ корысти той обогатилъ народъ-тъ си, и приготвилъ огромны вещества за да съгради единъ храмъ на Іеовà, но Соломону было дадено да въздигне този храмъ.

Давидъ не е можалъ съвсѣмъ да избѣгне безнравственны-тѣ вліянія на богатство-то и на неограниченѫ-тѫ власть. Неговы-тѣ искушенія сѫ были многочисленны и силны. Както другы-тѣ царіе въ негово-то врѣме, така и той е ималъ множество жены, и на старость-тѫ си той прѣтърпѣлъ горчивы-тѣ слѣдствія на многоженство-то. Убійство-то на Урііѭ и похитеніе-то на женѫ-тѫ му Виѳсавее е было едно ужасително прѣстѫпленіе, но когато ся събудилъ отъ сънъ-тъ на заблужденіе-то си, Давидъ ся раскаялъ за това, и намѣрилъ милость и прощеніе прѣдъ Бога. Отъ тогава насетнѣ честы-тѣ огорчителны случкы му съдѣйствували за добро; тѣ го смирили като го довели до съзнаніе-то че той не бываше да има неограничено довѣріе на себе си, но че трѣбваше да възложи упованіе-то си на Бога. Исторія-та на Ѳамарь, Амнона, и Авессалома е възмутителна! Поведеніе-то на тѣзи окаянницы, гладъ-тъ и чума-та между Израиляны-тѣ, и прѣстѫпленія-та Іоавовы сѫ накарали Давида да извыка: "Дано бы ми ся дали крыла като гълѫбовы! Щѣхъ да литнѫ и да си починѫ." Тѣзи испыти, обаче, родили добры плодове. Тѣ направили Давида твърдъ и постоянъ, смиренъ и благороденъ. Тѣзи качества блѣщатъ въ послѣдни-тѣ дѣла при животъ-тъ му, особенно въ бунтъ-тъ на Адоніѭ. Приготовленія-та му за да въздигне единъ великолѣпенъ храмъ Богу, и възванія-та му къмъ народъ-тъ да благославя Господа Бога на отцы-тѣ си увѣнчаватъ съ славѫ послѣдни-тѣ годины на царь Давида. Слѣдъ едно царуваніе отъ четыридесеть годины, Давидъ умрѣлъ на седмдесеть и еднѫ годинѫ.

Умственны-тѣ способности и качества Давидовы сѫ были великодушіе, щедрость, безкоризненность, дѣятелность и постоянство. Нравственны-тѣ му качества сѫ были искренность, ревность въ службѫ-тѫ Божіѭ, и благочестіе. Давидъ е былъ мѫжъ великъ и като държавникъ и като воитель и като поетъ. Въ Псалмы-тѣ неговы ся открыва всичко-то му сърдце. Тѣ сѫ боговдѫхновенны поемы, които съдържатъ много пророчества, и сѫ приспособены за всичтѣ Божіи людіе въ този свѣтъ. Тѣзи пѣсни сѫ пѣяны отъ Евреи-тѣ въ Виѳлеемскы-тѣ полета и по Сіонскѫ-тѫ горѫ, но тѣ и сега звънтятъ благозвучно на языцы, които сѫ были съвсѣмъ неизвѣстни въ древность-тѫ.

Давиръ *(прорицалище)*, наречено тъй защото Богъ тамъ даваше отговоры на онѣзи които го пытахѫ чрѣзъ Първосвященникъ-тъ; вѫтрешна-та часть на храма, наречена "Святая Святыхъ," дѣто ковчегъ-тъ бѣше положенъ, 3 Цар. 6; 5, 16, 19. 8; 6.

Крайно неприличны на истинно-то и живо-то Божіе прорицалище

бѣхѫ прочуты-тѣ лъжовны прорицалища въ многобройны-тѣ идолопоклонскы храмове. Жреци-тѣ които ся наимахѫ да съобщаватъ на онѣзи, които ся отправяхѫ до тѣхъ, отвѣты отъ тѣхны-тѣ богове, често давахѫ такыва отговоры които можехѫ да ся тълкуватъ по два противоположны начина, и то когато не имъ помагахѫ частны-тѣ свѣдѣнія или опытъ-тъ или остроуміе-то имъ за да даватъ задоволителны отговоры. Така Пиръ, Епирскый царь, ся насърдчи въ единъ бой противъ Римъ, отъ едно прорицалище което, слѣдъ неговото пораженіе, ся узна че можеше да ся тълкува не само за побѣда но и за пораженіе. "Aio te, Aeacida, Romanos vincere posse."

Давраѳъ, единъ Левитскый градъ вѫтрѣ въ прѣдѣлы-тѣ Завулоновы и Иссахаровы, Іис. Нав. 19; 12. 21; 28. 1 Лѣт. 6; 72. Давраѳъ може да е былъ на мѣсто-то на сегашно-то Дебуріе, едно малко село при полы-тѣ на Таворскѫ-тѫ горѫ къмъ сѣверо-западъ.

Дагонъ *(рыбо-богъ)*, единъ народенъ идолъ на Филистимцы-тѣ. Този идолъ е ималъ храмове въ Газѫ, въ Азотъ, и въ нѣкои другы градове, 1 Лѣт. 10; 10. Храмъ-тъ въ Газѫ съборилъ Самсонъ, Сѫд. 16; 21—30. Въ Азотскый-тъ храмъ Дагонъ два пѫти паднѫлъ прѣдъ ковчегъ-тъ Божій, и вторый-тъ пѫть глава-та и рѫцѣ-тѣ му ся прѣбили и останѫла само рыбна-та часть, 1 Цар. 5; 1—9. Виж. и Іис. Нав. 15; 41. 19; 27. Въ образа на рыбѫ подобнѫ на Дагона е прѣдставенъ и Вишну на много мѣста въ Индіѭ

Далида, една Филистимлянка, коѭто Самсонъ любеше, но която го прѣдаде на непріятели-тѣ Израелевы, Сѫд. гл. 16.

Далмануѳа, едно село или единъ градецъ близо до Магдалѫ, Мар. 8; 10. Мат. 15; 39. Мѣстоположеніе-то на този градецъ не ся знае навѣрно.

Далмація, една Европейска область на источнѫ-тѫ странѫ на Адріатическо море. Далмація съставя еднѫ часть отъ Иллиріѭ. Въ Далмаціѭ Апостолъ Павелъ проводилъ Тита да проповѣда слово-то Божіе, 2 Тим. 4; 10.

Дамарь, една Атинска госпожа, която пригѫрнѫла Христіанство-то чрѣзъ проповѣданіе-то на Павла въ Атинѫ, Дѣян. 17; 34.

Дамаскъ, най-главенъ градъ въ Сиріѭ. За него ся споменува най-напрѣдъ въ Быт. 14; 15 и 15; 2, и сега той може да е най-старъ градъ на свѣтъ-тъ. Този градъ е положенъ на рѣкѫ Барадѫ, която въ старо врѣме ся е наричала Хрисорроасъ, въ едно прѣкрасно и плодородно поле на истокъ и юго-истокъ на Анти-Ливанъ. Виж. **Авана**. Това поле е около петдесеть мили въ окрѫжность; на югъ и истокъ то ся простира до Арабскѫ-тѫ пустыниѭ, а на другы-тѣ страны то е заградено съ планины. Земя-та около Дамаскъ и на сѣверъ отъ Дамаскъ, може-бы заедно съ долинѫ-тѫ между Ливанъ и Анти-Ливанъ, ся нарича въ Св. Писаніе "Дамаскова Сирія," 2 Цар. 8; 5, а Страбонъ ѭ нарича Селесирія. Този градъ, най-напрѣдъ е ималъ свои си царіе; отпослѣ го е прѣзелъ Давидъ, 2 Цар. 8; 5, 6, и Іеровоамъ II, 4 Цар.

14;28. Исторія-та на тогавашный-тъ Дамаскъ ся срѣща въ Лѣтописы-тѣ за Неемана, Венадада, Азаила и Расина. Дамаскъ ся покори отпослѣ на Ѳеглаѳъ-Феласара, 4 Цар. 16; 9, и по-послѣ е былъ подчиненъ на Асирійцы-тѣ, Вавилоняны-тѣ, Персы-тѣ, Селевкиды-тѣ, и Римляны-тѣ. Въ дни-тѣ на Апостола Павла Дамаскъ ся види че е былъ подъ власть-тѫ на Аретѫ, царь на Каменистѫ Арабіѭ. Около това врѣме градъ-тъ ся види че е былъ толкова прѣпълненъ съ Евреи, щото, споредъ Еврейскый-тъ историкъ Іосифъ, Неронъ заповѣдалъ да избіѭтъ изведнъжь десеть хыляды Евреи. Дамаскъ е достопаметенъ за Христіаны-тѣ по причинѫ на чудното обращеніе въ Христіанство-то на най-ревностный-тъ служитель на Христа, Ап. Павла, Дѣян. 9 и 22 гл. Отъ 1506 лѣто слѣдъ Р. Х., Дамаскъ е подъ власть-тѫ на Турцы-тѣ; той е главенъ градъ на Дамаскскый пашалѫкъ, и има едно населеніе отъ около сто и петдесеть хыляды душы. Турци-тѣ го наричатъ Шамъ. Хора-та въ истокъ наричатъ Дамаскъ "Рай земенъ," и сѫществува едно прѣданіе че Мухамедъ не пріелъ да влѣзе въ този рай като ся боялъ да не бы да загуби небесный-тъ. Дамаскско-то поле ся пои добрѣ. Око-то на пѫтешественникъ-тъ ся очарова отъ изгледъ-тъ на този градъ, когато види разселенѣпы-тѣ градины, изворы, и горицы всрѣдъ пустыніѭ-тѫ. Дамаскъ е единъ источенъ градъ въ точный-тъ смыслъ на думѫ-тѫ. Общы-тѣ му сграды и тържища-та му сѫ хубавы; кѫщы-тѣ му, ако отвънъ и да нѣматъ прѣкрасенъ изгледъ, извѫтрѣ сѫ раскошно украсены. Положеніе-то му го е направило търговскый градъ отъ само-то му начало, Іез. 27; 18. Шамскы-тѣ копринени и вълнени платове и днесь сѫ прочути по всичкый-тъ свѣтъ. Както въ старо врѣме, така и днесь, отъ Дамаскъ тръгватъ кервани, отъ врѣме на врѣме, за далечны градове. Дамаскъ е главно-то срѣдоточіе въ което ся събиратъ поклонници за Меккѫ. Една отъ улицы-тѣ му и сега ся нарича "Права"; тя може да е сѫщата за коіѫто ся говори въ Дѣян. 9; 11.

Даніилъ, I. Халдеи-тѣ нарекли тогова Даніила Валтасасаръ. Той е былъ пророкъ отъ Давидово-то домородство, но, когато былъ още младъ, Халдеи-тѣ го отвели плѣнникъ въ Вавилонъ, въ четвъртѫ-тѫ годинѫ на Іудиный-тъ царь Іоакымъ, 606 год. прѣди Р. Х. Даніила избрали, съ трима-та неговы другари, Ананія, Мисаилъ и Азарія, да живѣе въ царскый-тъ дворъ на Навуходоносора. Тука той пріелъ отлично въспитаніе, и направилъ голѣмъ успѣхъ въ тогавашны-тѣ науки. Той не рачилъ да яде отъ царскы-тѣ ястія, защото гы считалъ като осквърнителны за человѣкъ Евреинъ. При свършъкъ-тъ на тригодишно-то си въспитаніе, Даніилъ и трима-та му другари пріели почетны службы въ царскый-тъ дворъ. Даніилъ скоро показалъ пророческы-тѣ си дарованія като истълкувалъ единъ сънъ на Навуходоносора; за това царь-тъ го направилъ управитель на Вавилонскѫ-тѫ область, и началникъ надъ учено-то и священническо-то съсловіе. Види ся че Даніилъ е былъ испратенъ вънъ отъ царство-то, съ нѣкакво посланіе, когато трима-та негови другари были хвърлени въ нажеженѫ пещь. Отпослѣ Даніилъ истълкувалъ както другъ единъ сънъ на Навуходоносора, така и писано-то на стѣнѫ-тѫ въ палатъ-тъ на Валтасара, за което дѣло Валтасаръ го опрѣдѣли на по-высокъ чинъ, Дан. 5; 29. 8; 27.

Когато Мидяни-тѣ и Перси-тѣ прѣзели Вавилонъ, въ врѣме-то на Кыра, Даніилъ пакъ слѣдвалъ да испълнява высокы службы до

самж-тж си смърть, освѣнь дѣто веднъжь негови-тѣ съслужители му завидѣли та го наклеветили и подсторили царь-тъ да го хвърли въ ровъ-тъ на львове-тѣ, за коіж-то клеветж тѣ сами си испатили. Прѣзъ всичко-то това врѣме Даніилъ ревностно ся стараялъ, съ постъ, съ молитвж, и съ съвѣтъ, да изработи за Евреи-тѣ да ся повърнжтъ въ отечественнж-тж си земіж, като обѣщанно-то врѣме было настанжло, Дан. гл. 9. Той доживѣлъ да види освобожденіе-то на народъ-тъ си, но не ся знае можалъ ли е той самси да ся върне въ Іерусалимъ. Въ третіж-тж годинж на Кыра, той видѣлъ нѣколко видѣнія които открывали бждуще-то състояніе на Евреи-тѣ до дохожданіе-то на обѣщанный-тъ Мессіж; и наконецъ ный видимъ Даніила да чака свършъкъ-тъ на добрѣ-употрѣбеный-тъ си животъ, за да въскрьсне благодатно съ праведны-тѣ. Даніилъ е единъ отъ най-чисты-тѣ характеры, за които знаемъ отъ Библіж-тж. Младость-тж си, както и старость-тж си, той посвятилъ Богу. Той е упазилъ честность-тж си въ най-трудны обстоятелства, и посрѣдъ очерователны-тѣ прѣлести на единъ источенъ дворъ той останжлъ чистъ и неповиненъ. Той е исповѣдалъ Божіе-то име прѣдъ язычески князове; и щѣлъ е да прѣтърпи мжченическж смърть, ако да не бѣше едно чудо да го избави. Історія-та на Даніила трѣбва да ся изучава внимателно и благоговѣйно отъ млады-тѣ, защото тя може да вгжлпи въ умове-тѣ имъ много поучителны уроцы.

II. Даніилъ е былъ така сжщо вторый-тъ сынъ Давидовъ, който ся е наричалъ и Хилеавъ, 1 Лѣт. 3; 1. 2 Цар. 3; 3.

III. Другъ единъ Даніилъ е былъ потомецъ на Иѳамара, четвъртый сынъ Аароновъ. Той е былъ единъ отъ началницы-тѣ които придружили Ездра отъ Вавилонъ до Іудеіж, Ездр. 8; 2. Отпослѣ той взелъ участіе въ възрожденіе-то на народъ-тъ си, Неем. 10; 6.

Даніилъ, негова-та книга. Тази книга е историческа и пророческа. Първы-тѣ й шесть главы сж особенно историческы, а останжлы-тѣ сж пророческы Тя е была написана 534 год. прѣди Р. Х. Чудеса-та, които ся расказватъ въ неіж, сж поразителны. Тѣ сж имали двоякж цѣль: Да покажатъ на Еврейскый-тъ народъ, че Божія-та ржка е могла да го избави, и да свидѣтелствуватъ прѣдъ свѣтъ-тъ че сжществува голѣма разлика между Іеова и язычески-тѣ богове, и между поклонницы-тѣ на истиннаго Бога и поклонницы-тѣ на идолы-тѣ. Пророчества-та въ послѣдніж-тж часть на книгж-тж ся занимаватъ съ единъ періодъ отъ дни-тѣ на Даніила до всеобщо-то въскрьсеніе. Ассирійска-та, Персійска-та, Грьцка-та, и Римска-та имперіи ся описватъ въ тѣхъ подъ нѣкои приличны образы. Въ тѣхъ ся прѣдказва така сжщо точно-то врѣме на Христово-то дохожданіе, възстаніе-то и паданіе-то на Антихриста, и всемірно-то въстържествованіе на Христіанскж-тж вѣрж. Даніилова-та книга е пълна съ най-възвышены чувства отъ благочестіе и признателность. Языкъ-тъ на тжзи книгж е простъ и ясенъ, и много отъ пророчества-та въ неіж сж изречены толкова точно и съ такава обстоятелственность, щото нѣкои безвѣрници сж казали че тѣ сж были писаны отпослѣ, когато вече прѣдказани-тѣ уже събытія сж сбжднжли. По мнѣніе-то на Сжръ Исаакъ Нютона, Даніилъ е най-ясенъ и най-понятенъ отъ всичкы-тѣ пророцы, и за това въ нѣща относително до послѣдни-тѣ врѣмена този пророкъ трѣбва да ся гледа като ключъ на другы-тѣ пророцы.

Относително до достовѣрность-тж на тжзи книгж, сжществува

най-силно доказателство, и вънкашно и вѫтрешно. Іисусъ Христосъ и Іоаннъ и Павелъ (Мат. 24; 15. 2 Сол. 2; 4. Откр. 1; 13—15, и др.) свидѣтелствуватъ за пророчества-та Даніиловы. Еврейска-та церква и Еврейскый-тъ народъ всѣкога сѫ пріимали Даніиловѫ-тѫ книгѫ за каноническѫ. Іосифъ ѭ прѣпорѫча като най-пророческа, и Еврейскы-тѣ учители на Талмудъ-тъ извличатъ изъ неѭ много приводы. Колкото за вѫтрешно-то доказателство, стилъ-тъ, языкъ-тъ и начинъ-тъ на изложеніе-то ся съгласуватъ съ вѣкъ-тъ на Даніила. Тази книга, както книга-та на Ездрѫ, е была написана отчасти на Еврейскый, и отчасти на Халдейскый, който е былъ языкъ-тъ на Вавилоняны-тѣ.

Данъ *(Сѫдія І)*. Сынъ на Іакова отъ Валлѫ, Быт. 30; 3. 35; 25. Послѣ Іудино-то племе, Даново-то е было най-многочисленно отъ Еврейскы-тѣ племена които влѣзли въ Ханаанскѫ-тѫ землѭ, Числ. 1; 39. 26; 43. На Дана опрѣдѣлили да ся засели въ еднѫ землѭ, която ся простирала на югоистокъ отъ крайморіе-то при Іоппіѭ. Тази земя е была съпрѣдѣлна съ землѭ-тѫ на Филистимцы-тѣ, съ които Данови-тѣ потомци сѫ имали тѣсны сношенія, Сѫд. 13 гл. до 16 гл. Данова-та земя е была плодородна, но тя е была твърдѣ малка и нейни-тѣ туземци сѫ были твърдѣ силни. За това една часть отъ Даново-то племе извоювала за себе си другѫ землѭ, Іис. Нав. гл. 19. Сѫд. гл. 18.

II. Единъ градъ който по-напрѣдъ ся наричалъ Лаисъ, Сѫд. 18; 29. "Отъ Данъ до Вирсавеѐ" означава всичко-то пространство на обѣщаннѫ-тѫ землѭ. Данъ е былъ сѣверный-тъ градъ, а Вирсавеѐ южный-тъ. Данъ е былъ положенъ при полы-тѣ на горѫ Ермонъ, четыри мили на западъ отъ Панеасъ, при единъ отъ изворы-тѣ на Іорданъ, на еднѫ могылѫ която ся нарича Тел-ел-кади. Лаисъ по едно врѣме е былъ часть отъ Сидонско-то царство, и попослѣ ся е нареклъ Данъ, защото една часть отъ Даново-то племе ся населила въ него. Даже тогава Данъ е былъ идолопоклонскый градъ; въ него ся постави едно отъ златны-тѣ телета на Ровоама, 3 Цар. 12; 28. Амос. 8; 14. Данъ ако и да е былъ нѣкога въ цвѣтуще състояніе, Сѫд. 18; 10. Іез. 27; 29, отъ него сѫ останѫли сега само нѣкои малкы развалины.

Дань. Всякой Евреинъ ся очакваше, прѣзъ врѣме-то Іисусово, да плаща ежегодно по двѣ драхмы, (около 7 ½ гр.), като припознаваніе на Божіе-то владычество и за поддържаніе на церковно-то Богослуженіе. Безсъмнѣнно това изыскуваніе е ставало на основаніе на постановленіе-то въ Исх. 30; 12—15, ако тамъ и да не ся споменува нѣкое ежегодишно плащаніе. Връху тѫзи дань Христосъ говори въ Мат. 17; 25, 26, въ смыслъ-тъ на тѣзи думы, "Ако този данъкъ ся събира въ име-то на Отца, то Азъ, Сынъ-тъ, сьмь свободенъ." Въ другы мѣста на Св. Писаніе, дань значи данъкъ-тъ, който Римляни-тѣ сѫ събирали. Когато Іудеи-тѣ попытахѫ Христа да ли трѣбва да ся плаща дань на хора чужденцы и идолопоклонцы, Мат. 22; 16—22, той имъ тъй отговори щото никой неможеше да го укори въ мятежъ, неотечестволюбіе и неблагочестіе. Съ употрѣбленіе-то на монеты-тѣ на Кесаря, тѣ явно припознавахѫ върховенство-то му. Христосъ гы съвѣтува да отдаватъ кому каквото сѫ длъжни; а най-вече да не прѣнебрегватъ права-та на Онзи, чіято рѫка ся съзира въ всичко. Сравни 1 Пет. 2; 9, 13. 1 Кор. 10; 31.

Дарій, I. Дарій Мидянинъ-тъ, Дан. 5; 31. 9; 1. 11; 1, е былъ сынъ на Астіага Мидійскый-тъ

царь, и братъ на Манданѫ Кыровѫ-тѫ майкѫ. Отъ къмъ майчинѫ-тѫ си странѫ той е былъ уйка на Кыра и на Евилъ-Меродаха. Седмдесеть-тѣ прѣводители на Библіѭ-тѫ го наричатъ Артаксерксъ. Дарій свалилъ отъ прѣстолъ-тъ Валтасара Халдейскый-тъ царь, и слѣдъ тѫзи си побѣдѫ царувалъ двѣ години до смърть-тѫ си, когато прѣстолъ-тъ наслѣдилъ Кыръ. Въ царуваніе-то на Дарія Даніила хвърлили въ ровъ-тъ на львове-тѣ, Дан. гл. 6.

II. Дарій Истасповъ. За тогова Дарія ся говори въ Ездрѫ, въ Аггея, и въ Захаріѭ. Той издалъ единъ указъ къмъ Израиляны-тѣ, чрѣзъ който имъ позволилъ да съградятъ изново Божій-тъ храмъ въ Іерусалимъ, защото Кырово-то повелѣніе да ся въздигне пакъ храмъ-тъ было отпослѣ унищожено. Дарій ся въцарилъ подиръ Смердиса, Магійскый-тъ похититель на царскый-тъ прѣстолъ, прѣди 521 год. до Р. Х., и царувалъ тридесеть и шесть години. Той си избралъ за столнинѫ Сусѫ, и за това Вавилонъ ся възбунилъ противъ него; но той потѫпкалъ възстаніе-то и съсыпалъ Вавилонскы-тѣ стѣны, както е прѣдсказано, Іер. 51; 58.

III. *Дарій Кодоманъ* е Дарій Персянинъ-тъ за когото ся говори въ Неемііѭ 12; 22. Той е былъ единъ отъ най-юначны-тѣ и най-великодушны-тѣ Персійскы царіе Александръ Великый го разбилъ нѣколко пѫти, и на конецъ покорилъ Персійскѫ-тѫ имперіѭ, слѣдъ като бѣ ся одържала за двѣстѣ и шесть години. Тъй сѫ ся испълнили пророчества-та на Даніила, гл. 8, който бѣ прѣдказалъ възвеличеніе-то на Персійскѫ-тѫ имперіѭ, чрѣзъ образъ-тъ на овенъ-тъ, който бодѣлъ къмъ западъ, къмъ сѣверъ и къмъ югъ, и паданіе-то ѝ, чрѣзъ образъ-тъ на ярецъ-тъ (Александръ Великій), който хвърлилъ овенъ-тъ на земѭ-тѫ и го стъпкалъ. Нищо не може да бѫде по-ясно отъ тѣзи пророчества, които описватъ толкова точно тѣзи събытія, които сѫ прѣдмѣтъ на Исторіѭ-тѫ.

Дарове. Още въ най-стары-тѣ врѣмена е имало обычай да ся даватъ дарове, за споменъ на любовь или на почесть. Данъци-тѣ по нѣкога сѫ ся плащали въ видъ на дарове, 1 Цар. 10; 27. Иса. 36; 16, и при высокы лица рѣдко е можалъ нѣкой да ся яви безъ дарове, Быт. 43; 11. Сѫд 6; 18. 1 Цар. 9; 7. 3 Цар. 14; 3. Царіе-тѣ и велможы-тѣ сѫ имали обычай да даруватъ по единъ или по нѣколко ката прѣмѣнѫ на любимцы-тѣ си, когато искали да гы почетѫтъ, както и на по-силны-тѣ отъ себе си, отъ които ся страхували, Быт. 45; 22, 23. 1 Цар. 18; 4. 4 Цар. 16; 8. 18; 14. 2 Лѣт. 9; 9, 12. Завоеватели-тѣ, като влизали въ побѣдены-тѣ градове, раздавали отъ колесницы-тѣ си дарове и правдины, въ знакъ на радость или на щедрость, Псал. 68; 18. Дѣян. 1; 2, 4. Пророци-тѣ навремѣнѣ пріемали принасяны-тѣ тѣмъ дарове, а наврѣменѣ ся отричали отъ тѣхъ, споредъ обстоятелства-та, 4 Цар. 5; 15. 8; 9. Дан. 2; 48. 5; 17. Въ Библіѭ-тѫ думата даръ понѣкога значи подкупка, Исх. 23; 8. Псал. 15; 5. Иса. 5; 23. Тази дума, както и даваніе и дарба, означава още приношенія-та, които законъ-тъ е изискувалъ, Втор. 16; 17. Мат. 5; 23, 24; евангелскы-тѣ добрины и вѣчный-тъ животъ, Дѣян. 8; 20; Христіанскы-тѣ добродѣтели, Еѳ. 4; 8, 11; и чудотворны-тѣ дарбы апостолскы, 1 Кор. гл. 12—14.

Даѳанъ, единъ отъ другари-тѣ на Корея, който въстанѫ противъ власть-тѫ Моисеевѫ и Аароновѫ, Числ. гл. 16.

Девиръ *(слово, прорицаніе)*, Сѫд. 1; 11; този градъ ся наричалъ и Киріаѳъ-сеѳеръ, което ще рече "градъ на книгы," и Киріаѳъ-санна, което ще рече "градъ на писмен-

ность," Іис. Нав. 15; 15, 49. Ако сѫдимъ отъ имена-та, този градъ ще е былъ нѣкое свято мѣсто у Хананейцы-тѣ, и хранилище на памятописанія-та имъ. Девиръ е лежалъ въ юго-западнѫ-тѫ часть на Іудеѭ, и го завоевалъ отъ Енаковы-тѣ потомцы Іисусъ Навинъ. По-сетнѣ отъ Израиляны-тѣ го прѣзели назадъ Хананейци-тѣ, отъ които пакъ го покорилъ Гоѳоніилъ, и послѣ ся даде на священницы-тѣ, Іис. Нав. 10; 38, 39. 15; 15—17. 21; 15. Мѣстоположеніе-то на този градъ е съвсѣмъ неизвѣстно. Два другы градове сѫ носили така сѫщо названіе-то Девиръ: единъ е былъ въ Гада. другый-тъ въ прѣдѣлъ-тъ на Веніамина, Іис. Нав. 13; 26. 15; 7.

Девонъ, Димонъ, Иса. 15; 9, и **Девонъ-гадъ,** Числ. 33; 45, 46, единъ градъ на Гада, Числ. 32; 34, но послѣ на Рувима, Іис. Нав. 13; 17. Този градъ е былъ положенъ въ еднѫ полянѫ на сѣверъ отъ Арнонъ, дѣто най-напрѣдъ Израиляни-тѣ утвърдили станъ-тъ си, щомъ като прѣминѫли рѣкѫ-тѫ. По-сетнѣ ный намирамы този градъ въ рѫцѣ-тѣ на Моавцы-тѣ, Иса. 15; 2. Іер. 48; 22. Развалины отъ Девонъ сѫ останѫли и сега въ едно мѣсто което сега ся нарича Дибанъ. Въ развалины-тѣ на това мѣсто ся е намѣрилъ въ 1868 г. единъ базалтскый камыкъ, който е былъ издигнѫтъ около 890 год. прѣди Р. Х. отъ Мисѫ Моавскый царь, и връхъ който има надписъ, който въспоминава подвизы-тѣ на този царь. Виж. **Миса.**

Девора, I. Кърмилица-та на Ревеккѫ. Тя придружи отхраненицѫ-тѫ си въ Ханаанъ, Быт. гл. 24. При смърть-тѫ ѝ, Деворѫ погрѣбли съ отличны почести, при Веѳиль, Быт. 35; 8. Колко простичъкъ и привлекателенъ е този лѣтописъ; въ него ся повѣствува за просты смъртны, а не както въ повечето отъ наши-тѣ исторіи само за царіе, князове и войводы.

II., една пророчица, жена на Лаѳидоѳа. Тя сѫдеше Израиля, и живѣеше подъ финикъ-тъ на Деворѫ, между Рамѫ и Веѳиль, Сѫд. 4; 4, 5. Тя прати та повыка Варака, и го накара да нападне Сисарѫ, като му обѣща побѣдѫ. Варакъ, обаче, отказа да отиде безъ неѭ. Тя го придружи, но му прѣдизвѣсти че сполука-та на походъ-тъ ще ся вмѣни на женѫ а не нему. Слѣдъ побѣдѫ-тѫ, Девора съчини еднѫ тържественнѫ пѣснь, която ся намира въ Сѫд. гл. 5.

Деданъ, I., внукъ Хусовъ, Быт. 10; 7; и

II., сынъ-тъ на Іоксана, Аврамовъ-тъ сынъ отъ Хеттурѫ, Быт. 25; 3. И двама-та тѣзи Дедановци сѫ родоначалници на племена, които често ся поменуватъ въ Св. Писаніе. Потомци-тѣ на Хусовый Деданъ ся види да сѫ ся населили въ южнѫ Арабіѭ, при Персійскый-тъ заливъ, въ който ся намира единъ островъ нареченъ отъ Арабы-тѣ Даденъ. Потомци-тѣ на Іоксановый-тъ сынъ Деданъ сѫ населявали околность-тѫ на Едомъ, Іер. 49; 8. Не е явно, въ всѣко мѣсто отъ Св. Писаніе дѣто "Деданско племе" ся срѣща, кое отъ двѣ-тѣ племена трѣбва да разбирамы. Вѣроятно е че Деданското племе отъ колѣно-то на Хуса ся е занимавало повече съ търговіѭ. "Дружина Деданскы" ся поменува отъ Исаіѭ, Иса. 21; 13. Деданскы-тѣ търговци ся споменуватъ и въ Іез. 38; 13. Тѣ сѫ были прочути по търговіѭ-тѫ си съ Финикійцы-тѣ.

Декаполь (отъ Грьцкы-тѣ думы, *дека,* десеть, и *полисъ,* градъ) една область въ Палестинѫ. Декаполь е състоялъ отъ десеть главны градове, които сѫ были основани на два-та брѣга на Іорданъ, особено по источный-тъ му брѣгъ, Мат. 4; 25. Мар. 5; 20. 7; 31. Споредъ Плинія, тѣзи градове сѫ были Скиѳополь, Филаделфія, Рафаней,

Гадара, Хиппосъ, Діосъ, Пелла, Гераса, Канаөа, и Дамаскъ. Іосифъ вчислява между тѣзи градове Отопосъ вмѣсто Канаөж. Декаполь ако и да е былъ въ прѣдѣлы-тѣ на Израиляны-тѣ, той обаче е былъ населенъ отъ много иностранцы, и за това е носилъ чуждо име. Всѣкой може да разбере сега защо въ тжзи область е имало много стада свиніе, Мат. 8; 30, нѣщо, което Моисеевый-тъ законъ запрѣщава.

Денница, зорница, или "сынъ на утро-то." По прѣносный-тъ языкъ на Св. Писаніе, звѣзда означаваше славенъ князь, Числ. 24; 17. Христосъ быде даденъ на человѣцы-тѣ като "свѣтлж-тж и утрѣнніж-тж звѣздж," Отк. 2; 28. 22; 16. Дума-та Денница е употрѣбена само веднъжъ въ Св. Писаніе, за Вавилонскый-тъ царь, Иса. 14; 12.

День. Трѣбва да различавамы между *естественны* и *граждански* дни. Естественъ день е врѣме-то на едно завръщаніе на земіж-тж около ось-тж си. Гражданскый-тъ день ся опрѣдѣлява отъ обычай-тъ на единъ народъ. Евреи-тѣ сж захващали день-тъ вечеръ, Лев. 23; 32; Вавилоняни-тѣ при изгрѣваніе на слънце-то; а нынѣшни-тѣ образовани народи отъ полунощь. Священни-тѣ писатели дѣлятъ день-тъ на дванадесеть часове. Шестый-тъ часъ всѣкога ся свърша прѣзъ годинж-тж по пладнѣ; и дванадесетый-тъ часъ е послѣдній-тъ часъ прѣди захождаціе-то на слънце-то Лѣтѣ. обаче, дневни-тѣ часове сж бывали по-дългы нежели зимѣ, а нощни-тѣ часове сж бывали по-къси. Вижъ. **Часове**, и **Три.**

Дума-та день често ся употрѣбява за единъ неопрѣдѣленъ періодъ, и за врѣме-то на първо-то и на второ-то пришедствіе на Іисуса Христа, Иса. 2; 12. Іез. 13; 5. Іоан. 11; 24. 1 Сол. 5; 2.

Дервія, единъ градецъ въ Ликаоніж, въ Малж-Азіж. Въ този градецъ Ап. Павелъ побѣгнжлъ съ Варнавж изъ Листрж, въ 49 год. слѣдъ Р. Х., Дѣян. 14; 20. Дервія е лежала при полы-тѣ на Таврическж-тж горж на сѣверъ, осмнадесеть или двадесеть мили на истокъ отъ Листрж. Въ това мѣсто двама-та проповѣдници придобыли много послѣдователи, единъ отъ които може да е былъ и Гаій, който отпослѣ е служилъ като сътрудникъ на Ап. Павла, Дѣян. 14; 21. 20; 4.

Десетъкъ *(десета часть)*, е было часть отъ приходы-тѣ коіжто человѣци-тѣ още отъ незапамятны врѣмена сж посвятявали за святы цѣли, Быт. 14; 20. 28; 22. Това ся прѣдписвало отъ Моисеевый-тъ законъ, Числ. 18; 21. Всякой Еврейскый гражданинъ е плащалъ два вида десетъцы. Първый-тъ ся е състоялъ отъ десетж-тж часть отъ произвѣденія-та на нивы-тѣ, на дървя-та, на стада-та и на чреды-тѣ, и ся давалъ Богу, върховный-тъ Владѣтель на всичко и Царь-тъ на Евреи-тѣ, Лев. 27; 30—32. 1 Цар. 8; 15, 17. Съ приходы-тѣ отъ този данъкъ сж ся поддържали Левити-тѣ по градове-тѣ, Числ. 18; 21—24. Человѣкъ е можалъ да плати този данъкъ въ пары, стига само да е прибавялъ петинж-тж при оцѣненж-тж му стойность. Десетъкъ отъ десетъкъ-тъ, който сж пріимали, Левити-тѣ сж плащали на священницы-тѣ, Числ. 18; 26-28. Вторый-тъ десетъкъ, който всѣкой землевладѣлецъ трѣбвало да плаща, е былъ десетъкъ отъ останжлы-тѣ деветь части на произвѣденія-та; той ся употрѣбявалъ въ скыніж-тж и храмъ-тъ за угощеніе на Левиты-тѣ, на домородство-то му, и др.; ако е было далечь мѣсто-то дѣто този данъкъ щѣлъ да ся занесе, землевладѣлецъ-тъ е моглъ да го размѣни за сребро, Втор. 12; 17—19, 22—29. 14; 22—27. На три годины еднъжъ ся е приготвяло нѣщо особно за бѣдны-тѣ, отъ вторый-тъ десетъкъ, или отъ

нѣщо прибавено при този десетъкъ, Втор. 14; 28, 29. Тѣзи десетъци не сѫ были обрѣменителни; благочестивый-тъ Евреинъ е бывалъ по-богатъ когато гы е плащалъ, макаръ и да не става видно че неплащаніе-то на тѣзи данъцы ся е послѣдвало съ глобѫ. Прѣди и подиръ Вавилонско-то плѣненіе плащаніе-то на тѣзи видове десетъцы изново ся подтвърди, 2 Лѣт. 31; 5, 6, 12. Неем. 10; 37. 12; 44. 13; 5; обаче тѣ не ся плащахѫ редовно, и за това Божіе-то благословеніе прѣстанѫ, Мал. 3; 8—12. Фарисеи-тѣ давахѫ десетъцы-тѣ си съвѣстно и примѣрно, но тѣ прѣнебрегвахѫ по-важны-тѣ длъжности, които ся касаяхѫ до любовь-тѫ къмъ Бога и къмъ человѣка, Мат. 23; 23.

Начало-то върху което ся основавахѫ стари-тѣ данъци, сирѣчь, че всѣкой отъ Божіи-тѣ людіе трѣбва, споредъ срѣдства-та си, да поддържа служители-тѣ на евангеліе-то, и др., напълно ся припознава отъ Св. Писаніе за приложимо на послѣдователи-тѣ Христовы. Іисусъ Христосъ посла рабы-тѣ си, по два, безъ хранѫ и пары, да ся поддържатъ отъ людіе-тѣ, понеже работникъ-тъ е достоинъ за своѭ-тѫ заплатѫ, Мат. 10; 9—14. Лук. 10; 4—8, 16. Павелъ изразява сѫщо-то мнѣніе, 1 Кор. 9; 13, 14. Гал. 6; 6. Той повѣлѣ на Коринѳяны-тѣ, и разбира ся на всичкы Христіаны, да отдѣлятъ въ първый-тъ день на седмицѫ-тѫ за благочестивы и благотворителны цѣли по нѣщо отъ доходъ-тъ си, споредъ както работы-тѣ имъ успѣватъ, 1 Кор. 16; 2. Нѣма съмнѣніе че първи-тѣ Христіани сѫ были по-щедри въ даваніе отъ древни-тѣ Евреи, Дѣян. 4; 34—36. 2 Кор. 8; 1—4.

Десна рѫка, най-дѣйствующій-тъ членъ отъ тѣло-то, Мат. 5; 30, и готовый-тъ испълнитель на приказанія-та на волѭ-тѫ. За това ся употрѣбява за да означава много отъ най-силны-тѣ чувствуванія на вѫтрешныя человѣкъ. Десна-та рѫка означава силѫ, особенно могущественнѫ-тѫ силѫ на Бога, Исх. 15; 6. Псал. 21; 8. 77; 10; означава честь, Псал. 45; 9. Мат. 25; 34. Дѣян. 7; 55; особенно благословеніе, Быт. 48; 14; братскѫ любовь. Гал. 2; 9; непріятелство, Псал. 109; 6. Зах. 3; 1; и вѣрно подданство, 1 Лѣт. 29; 24. Дигаше ся въ врѣме на молитвѫ както и въ зиманіе клѣтвѫ, Быт. 14; 22; отъ това десна-та рѫка на единъ клѣтвопрѣстѫпникъ ся именува "десница на лъжѫ," Псал. 144; 8. Относително разны-тѣ точкы на небосклона, десница-та по Еврейскы означава югъ, 1 Цар. 23; 19, 24, а лѣва-та означава сѣверъ, Быт. 14; 15. Виж. **Истокъ.**

Дива котка. Еврейско-то име на това животно, което ся срѣща въ Иса. 13; 31. 34; 14 и Іер. 50; 39, види ся да е произвѣдено отъ нѣкоѭ думѫ която значи *пустынѭ,* и нѣкои си го прѣвождатъ *пустынны звѣрове,* като *чакалы, іены* и др., но отъ едно вникваніе върхъ мѣста-та дѣто ся споменува излиза че тамъ дума-та е име на особенъ видъ животно. Ный пріимамы мнѣніе-то на Бокарта, който го прѣвожда *дива котка.*

Дикла, едно племе което повело начало-то си отъ Іоктана, Быт. 10; 27, и което е живѣяло въ Южнѫ Арабіѭ, или при главѫ-тѫ на Персійскый-тъ Заливъ.

Димасъ, единъ сътрудникъ на Ап. Павла въ Солунъ. Той оставилъ отпослѣ евангелско-то дѣло, защото любовь-та му за този свѣтъ надмогнѫла въ сърдце-то му, Кол. 4; 14. 2 Тим. 4; 10.

Димитрій, I., единъ златарь който правилъ въ Ефесъ сребърны храмчета на Артемидѫ, които продавалъ на чужденцы-тѣ, Дѣян. 19; 24—41. Като видѣлъ успѣхъ-тъ на Слово-то Божіе, не само въ Ефесъ но въ всичкѫ-тѫ му околность, Димитрій събралъ свои-тѣ

съходожницы и прѣдставилъ имъ че, съ распространеніе-то на Евангелско-то ученіе, не само тѣхно-то художество щѣше да дойде въ прѣзрѣніе, но и сама-та велика богыня бѣдствуваше да падне въ прѣзрѣніе. Това произвело въ градъ-тъ единъ буенъ мятежъ, който власть-та едвамъ сполучила да потуши безъ да прибѣгне до употрѣбленіе-то на силж.

II. Единъ ученикъ, който вѣроятно е былъ служитель на слово-то Божіе. Този Димитрій е былъ свидѣтелствуванъ отъ Ап. Іоанна, 3 Іоан. ст. 12.

Димонъ. Виж. **Девонъ.**

Дина, дъщеря Іаковова отъ Ліѭ, Быт. 30; 21, единственна-та му дъщеря за коіѭто ся споменува въ Св. Писаніе. Когато Іаковъ съ всичкж-тж си челядь отишлъ въ Салимъ, единъ отъ туземны-тѣ князове на име Сихемъ ся влюбилъ въ Динж и ѭ прѣльстилъ. За тжзи измамж братія-та Динины, Симеонъ и Левій вѣроломно отмжстили съ убійство и кражбж, за голѣмж жалость на отца имъ Іакова, Быт. гл. 34. 49; 5, 7. Дина види ся отишла съ Іакововж-тж челядь въ Египетъ, Быт. 46; 15.

Динарій, динарь, или пѣнязь, една Римска монета съ образъ-тъ на Императора, Лук. 20; 24. Тежина-та му бѣше колкото тежинж-тж на 3 $\frac{1}{7}$ Турскы сребърны гроша; но понеже тогава сребро-то повече ся уцѣняваше въ сравненіе съ другы нѣща отъ колкото ся оцѣнява сега, то единъ динарій бѣше достатъченъ въ заплатж на едно дневно работеніе на лозѣ, Мат. 20; 2, и слѣдователно, когато цѣна-та на еднж окж пшеницж бѣ единъ динарій, Отк. 6; 6, това бѣше знакъ на гладъ.

Діаволъ, Сатана, началникъ-тъ на паднжлы-тѣ ангелы. Главна-та негова цѣль е да разваля всѣко добро въ свѣтъ-тъ. Сатана заедно съ ангелы-тѣ си ся старае, съ всичкы-тѣ си силы, да отвлѣче человѣческы-тѣ души да не пригжрнжтъ спасеніе-то чрѣзъ Іисуса Христа. *Діаволъ* значи клѣветникъ или лъжеобвинитель; но на Еврейскый *Сатана* значи врагъ. Св. Писаніе му прилага разны названія, съгласны съ характеръ-тъ му. Той ся именува "Князь-тъ на тойзи свѣтъ," Іоан. 12; 31; "Князь-тъ на въздушнж-тж власть," Еф. 2; 2; "Богъ-тъ на тойзи свѣтъ," 2 Кор. 4; 4; "Змей-тъ, старовременна-та змія," Отк. 20; 2; "Лукавый," 1 Іоан. 5; 18; "Львъ рыкающъ," 1 Пет. 5; 8; "Человѣкоубійца," "лъжъ," Іоан. 8; 44; "Веелзевулъ," Мат. 12; 24; "Веліаръ," 2 Кор. 6; 15; "Клѣветникъ-тъ на наши-тѣ братія," Отк. 12; 10. На всѣкждѣ е показано че Сатана е пъленъ съ злобж, ожесточеніе, и льсть, и че той мрази и Бога и человѣка. Той непрѣстанно и неуморимо работи да разрушава душы, и употрѣбява всѣкаквы ухыщренія, като ся старае да приспособѣва искушенія-та си на характеры-тѣ и обстоятелства-та на человѣцы-тѣ. Той искушава не само нечестивы-тѣ но и добры-тѣ человѣцы, и постоянно поощрява ангелы-тѣ си да му помагатъ въ разрушителнж-тж му работж. Токоречи че всичкый-тъ свѣтъ бѣше подъ неговж-тж власть; но сега той и ангели-тѣ му сж врази расточенни. Христосъ ще смаже главж-тж на зміѭ-тж, ще ѝ отнеме власть-тж, и ще ѭ испжди въ адскж-тж пропасть, приготвенж за діаволъ-тъ и за ангелы-тѣ му, Мат. 25; 41.

Діаконицы. Тѣ сж были такыва съслужницы на Діаконы-тѣ, които сж вършяли діаконскы-тѣ длъжности между женскый-тъ полъ. Въ Рим. 16; 1, Фива ся нарича "служителница" на церквж-тж въ Кенхреѭ, но въ Грьцкый-тъ текстъ нейно-то названіе е діаконица.

Діаконъ. Първоначално-то зна-

ченіе на тжзи думж е *прислужникъ, помощникъ.* Отъ Дѣянія гл. 6-тж ся научавамы че въ първы-тѣ врѣмена на Христіанство-то діакони-тѣ сж были съкровищници на Христіанскы-тѣ църквы; тѣ сж събирали волны-тѣ приношенія на вѣрующы-тѣ, и послѣ сж раздавали милостынѭ на болны, на вдовицы, на сирачета, и на всичкы Христіанскы страдалцы, които сж имали нуждж отъ парично облекченіе. Отъ седмь-тѣ діаконы, за които ся говори въ Дѣянія-та, Филиппа и Стефана намирамы отпослѣ като проповѣдницы на Евангеліе-то. Качества-та, които сж ся изисквали отъ діаконы-тѣ, ся опрѣдѣлявать подробно въ 1 Тим. 3; 8—12.

Діонисій, членъ на сждовище-то Ареопагъ въ Аѳинж, обърнжть въ Христіанство-то чрѣзъ проповѣданіе-то Павлово, Дѣян. 17; 34. Прѣданіе-то казва че Діонисій е былъ мжжъ ученъ и ржкоположенъ за проповѣдникъ отъ Ап. Павла, и че слѣдъ много трудове и испыты той прѣтърпѣлъ мжченическж смьрть, като былъ изгоренъ въ огнь. Списанія-та, които ся приписвать нему сж лъжливы; тѣ сж писаны отъ нѣкой неизвѣстенъ писатель въ четвьртый-тъ или въ петій-тъ вѣкъ.

Діоскури, близначни сынове на Юпитера, и покровители на моряцы-тѣ, споредъ языческо-то баснословіе. Кораби-тѣ често ся различавали по образы-тѣ на тѣхъ, Дѣян. 28; 11.

Діотрефъ, влiятеленъ членъ, на нѣкоѭ отъ ранны-тѣ церквы, и вѣроятно проповѣдникъ. Іоаннъ осжжда тогова Діотрефа за страсть-тж му къмъ първенство, и за това че той пждилъ изъ церквж-тж най-добры-тѣ Христіаны, 3 Іоан. ст. 9, 10.

Длъжникъ е онзи който ся е увързалъ по нѣкакъвъ начинъ, и е останжлъ отговоренъ, или парично или нравственно, Мат. 23; 16. Рим. 1; 14. Гал. 5; 3. У Евреи-тѣ ако нѣкой длъжникъ не можалъ да исплати дългове-тѣ си, то му земали кжщж-тж и добытъкъ-тъ. Ако и това не постигвало, то му земали земѭ-тж до годинж-тж на юбилей-тъ и го привождали въ робство, додѣто да си исплати дългове-тѣ, но най-много за шесть годины, Лев. 25; 29—41. 4 Цар. 4; 1. Неем. 5; 3—5.

Добры пристанища, единъ малъкъ заливъ близо при Ласей, по срѣдж-тж на южно-то приморіе на Критъ, дѣто Ап. Павелъ пожелалъ да прѣзимувать когато ся везли съ единъ корабъ за Римъ, Дѣян. 27; 8. Корабници-тѣ прѣдпочели Финикъ, едно Критско пристанище, за по-безопасно, но корабъ-тъ имъ ся строшилъ отъ бурѭ.

Доданимци-тѣ, 1 Лѣт. 1; 7, единъ народъ отъ племе-то на Іафеѳа, Быт. 10; 4. Тѣ види ся сж обитавали на островъ Родосъ или въ нѣкое къмъ сѣверны-тѣ приморія на Срѣдиземно море.

Доикъ, единъ Едомянинъ, настойникъ на Сауловы-тѣ стада. Въ Нобъ когато Давидъ бѣгалъ отъ Саула Доикъ съгледалъ че Ахымелехъ послужилъ на бѣжанцъ-тъ, и послѣ той отишлъ и обадилъ на господарь-тъ си. Саулъ ся въсползувалъ отъ този случай да отмжсти на священницы-тѣ, и когато Евреи-тѣ отказали да избіжть Божіи-тѣ служители, то Доикъ не само убилъ Ахымелеха и осмдесеть и четыри другы священницы но поразилъ градъ-тъ Нобъ съ остро-то на ножъ-тъ, 1 Цар. гл. 21, 22. Давидъ прокобява окаяннж-тж му сждбж, Псал. 52, 120, 140.

Долина, Долъ. За общы-тѣ земеописателны чърты на святж-тж земѭ, вижд. Ханаанъ; а за описаніе-то на нѣкои отъ многочисленны-тѣ ѝ долины, виж. **Ієрусалимъ, Ієзраель, Іорданъ, Рафаимъ, Сихемъ, и Содомъ.** Израженіе-то "Долъ-тъ на смъртнж-

тж сѣнкж" означава едно много опасно и печално душевно състоянiе, Псал. 23; 4, и може да е было внушено отъ испытанiе-то на Псалмопевеца съ стадо-то си въ единъ отъ дълбокы-тѣ, тѣсны-тѣ и тьмны Сирiйскы долове. Тъй входъ-тъ за Петрж е една дълговъзвивающа клисура (тѣснина), между неравны стрьмнины, които на нѣкждѣ отстоятъ еднж отъ другж дванадесеть или четырина-десеть крака, и ся възвышаватъ двѣстѣ или триста крака высоко; слънчева свѣтлина почти не проникнува между тѣзи стрьмнины. (Виж. картинж-тж на чл. **Села**). На югъ отъ планинж-тж Кармилъ ся намира тъй сжщо единъ подобенъ проходъ, който ся нарича "Долина на смъртнж-тж сѣнкж."

Долъ на Благословенiе-то, единъ хубавъ долъ между Ѳекуе и Еѳамъ, дѣто Iосафатъ и всичкый Iуда направихж еднж благодарителнж молбж за чудеснж-тж си побѣдж надъ сынове-тѣ Моавовы и Аммоновы, 2 Лѣт. 20; 26.

Долъ-тъ на Рафаимы-тѣ. Виж. **Рафаими.**

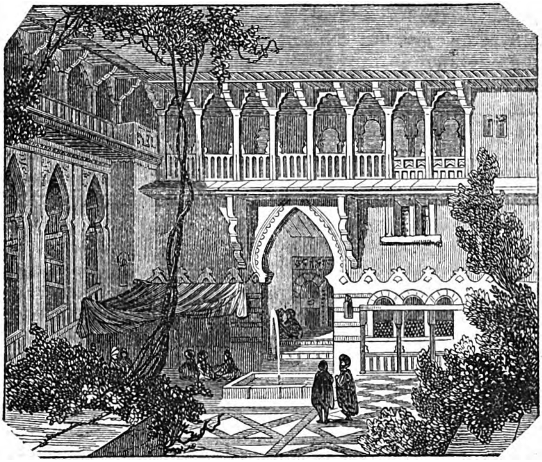

ВЖТРѢШНОСТЬ-ТА НА ЕДИНЪ ДОМЪ ВЪ ПАЛЕСТИНЖ.

Домъ общо ся употрѣбява за всѣко жилище, и така значи не само кжщж, но и шатъръ, храмъ и др. т. Домове въ старо врѣме както и въ днешны-тѣ врѣмена ся правехж отъ разны вещества. Амосъ (гл. 5; 11) говори за частны домове съградены отъ дѣланы камънiе. Много домове въ Палестинж бѣхж съградени съ плоскы покрывы. Моисеевый законъ изискваше да ся правятъ огражденiя около стрѣхы-тѣ на кжщы съ плоскы покрывы за безопасность, Втор. 22; 8. На кжщны-тѣ покрывы простирахж ленены гръстiе, Iис. Нав. 2; 6, жито и др. т.; на тѣхъ ся разговаряхж, 1 Цар. 9; 25, молехж Дѣян. 10; 9, служехж на идолы, 4 Цар. 23; 12. Iер. 19; 13, и отгорѣ на тѣхъ правехж шатры за да празднуватъ праздника на шатры-тѣ, Неем. 8; 16. Често на тѣхъ ся качвахж и слизахж чрѣзъ стълбы вънъ отъ зданiе-то, и за това е дѣто Спаситель-тъ заржчá на ученицы-тѣ си, когато настанеше врѣме-то да ся обсади Iерусалимъ, да бѣгатъ които ся намѣрятъ на покрывы-тѣ, и да не ча-

катъ да влѣзѫтъ въ кѫщы-тѣ си, Мат. 24; 17.

Голѣмы-тѣ домове ся градехѫ около дворове. Когато "Господь погледнѫ Петра," Лук. 22; 61, Іисусъ бѣше безсъмнѣнно вѫтрѣ въ зданіе-то а Петръ на двора.

По-сиромаси-тѣ градехѫ кѫщы-тѣ си отъ слабы вещества, и за това е казано че крадци можахѫ да гы пробіѭтъ или да гы подкопаватъ, Іов. 24; 16. Мат. 6; 19, и че такѫва кѫщѫ вѣтръ-тъ може да отвѣе и порой-тъ да іѭ завлече, Мат. 7; 27.

Доръ, единъ царскый градъ на Хананейцы-тѣ. Този градъ былъ на Средиземно море между Кесаріѭ и горѫ Кармилъ. Слѣдъ завоеваніе-то на Ханаанъ Доръ е былъ подъ началство-то на Манассіѭ, Іис. Нав. 11; 2. 12; 23. 17; 11. 1 Цар. 4; 11. 1 Лѣт. 7; 29. Тамъ има сега едно малко пристанище, съ около 500 жители.

Доѳанъ, мѣсто-то дѣто Іосифъ быде продаденъ на Исмаиляны-тѣ, Быт. 37; 17, и дѣто Сиріици-тѣ бѣхѫ поразени съ слѣпотѫ по желаніе-то на Елиссея, 4 Цар. 6; 13. Доѳанъ е былъ положенъ на керванскый-тъ пѫть между Сиріѭ и Египетъ, около единадесеть часа на сѣверъ отъ Самаріѭ.

Драхма, I. отъ злато, една Персійска монета която е струвала колкото една лира, Езд. 2; 69.

II. отъ сребро, една Грьцка монета която ся е считала като равна съ Римскый-тъ Динарій, или около 3 гроша и 30 пары, Лук. 15; 8.

Дрехы. Главны-тѣ дрехы у Евреи-тѣ сѫ были хытонъ-тъ, една долня дреха, и мантія-та, горня-та дреха. Тѣзи сѫ были "прѣмѣната" на Евреи-тѣ, Сѫд. 14; 13, 19. Дѣян. 9; 39. Хытонъ-тъ е былъ една ленена риза, понѣкога безъ рѫкавы, понѣкога съ дългы и широкы рѫкавы. Мѫжіе-тѣ сѫ носили хытонъ до подъ колѣнѣ, а жены-тѣ до петы-тѣ. Мантія-та е была единъ платъ, два три лактіе на длъжь и толкова пакъ на ширъ. Евреи-тѣ съ неѭ ся обвивали или пакъ само ся намѣтвали. Когато нѣкой не былъ намѣтнѫтъ съ мантіѭ, казвали че е *голъ*, Иса. 20; 2—4. Іоан. 21; 7. Тази дреха служила на сиромасы-тѣ и за завивкѫ, Исх. 22; 26, 27. Іов. 22; 6.

Помежду хытонъ-тъ и мантіѭ-тѫ, Евреи-тѣ носяли понѣкогашь еднѫ дългѫ и широкѫ дрехѫ, лененѫ или памучнѫ, и безъ рѫкавы. Ходели обыкновенно гологлави, но си покрывали главѫ-тѫ отъ дъждь или отъ пекъ съ единъ край отъ горніѭ-тѫ си дрехѫ, 2 Цар. 15; 30. 3 Цар. 19; 13. Есѳ. 6; 12. Священници-тѣ носяли еднѫ священнѫ гѫжвѫ; подиръ плѣненіе-то,

и міряни-тѣ захванжли да носятъ на главы-тѣ си гжжвы, а жены-тѣ имъ разны окычены шапчицы. Жены-тѣ и момы-тѣ сж носили и була, Иса. 3; 19, които сж были знакъ на срамежливость и покорность къмъ мжжъ-тъ, Быт. 24; 65. 1 Кор. 11; 3—10. Понѣкога, обаче, жены-тѣ сж ся прѣбулвали съ цѣль да си скрыіжтъ лице-то отъ мжжіе-тѣ, Быт. 38; 14.

Евреи-тѣ не мѣнявали дрехы-тѣ си, както днешни-тѣ человѣци, *по модж-тж,* и по това споредъ богатство-то си тѣ правяли дрехы-тѣ си за годины, Иса. 3; 6. За тѣзи съкровища Іисусъ Христосъ говори че молецъ гы разваля, Мат. 6; 19. Іак. 5; 1, 2. Но ако дрехы-тѣ и да сж оставали еднообразны за дълго врѣме, тѣ сж ся промѣнявали пакъ прѣзъ вѣкове-тѣ, и несъмненно голѣмы промѣненія сж ставали въ вещество-то на облѣкло-то и въ украшенія-та, прѣзъ теченіе-то на Библейскж-тж исторіж. Въ първы-тѣ вѣкове, когато хора-та сж были още прости и невѣжи, обличали ся съ кожы отъ животны, Быт. 3; 21. Евр. 11; 37. Скоро, обаче, тѣ ся научили да прѣджтъ, да тъчатъ, да плетжтъ и да шіжтъ, Исх. 35; 25. Сжд. 5; 30. Дебело платно си правили отъ козинж и отъ камилскы космы, и по-тънко отъ ленъ, отъ вълнж, а може-бы и отъ памукъ.

Голѣмци-тѣ обичали да ся обличатъ въ бѣлы дрехы; оттова бѣлы-тѣ дрехы сж были знакъ на богатство и благоденствіе, Екк. 9; 8. Библейскы-тѣ писатели когато описватъ ангелы-тѣ, прѣдставляватъ гы облѣчены въ бѣлы дрехы; такыва сж были и дрехы-тѣ на Спаситель-тъ при прѣображеніе-то му, Мат. 17; 2. Святіи-тѣ така сжщо ся описватъ като облѣчени въ бѣлы дрехы, Отк. 7; 9, 13.

Когато жалѣяли нѣкого или когато ся каяли за нѣкое прѣстжпленіе, Евреи-тѣ ся покрывали съ черно врѣтище или съ черно козякъ, Иса. 50; 3. Отк. 6; 12. На пророцы-тѣ облѣкло-то обикновенно е было черно. Въ черно сж ся обличали и вдовици-тѣ. Евреи-тѣ подобно на народы-тѣ съ които сж съжителствували, понѣкога ся обличали и въ пъстрошарены дрехы, Сжд. 5; 30. Синьо, багрѣно и червено често ся споменуватъ въ Св. Писаніе, и синьо-то е было священна-та краска. Тънкый-тъ шевъ е былъ на голѣмъ почетъ у Евреи-тѣ, Сжд. 5; 30. Псал. 45; 14.

Женскы-тѣ дрехы не сж различали отъ мжжкы-тѣ толкова колкото днесь, но пакъ имало разлика и Моисей запрѣщава жена да носи мжжко облѣкло, или мжжъ да ся облѣче въ женскж дрехж, Втор. 22; 5. Не можемъ да разумѣемъ защо не е было простено да ся носи дреха вълнено-ленена, Втор. 22; 11; може-бы такава дреха да не ся позволява по причинж на нѣкой языческый обичай. Исаія, Иса. 3; 16—23, споменува нѣкои отъ тогавашны-тѣ труфила на Еврейкы-тѣ, като мантела, фереджета, тънкы була и ризы, поясы, забрадкы, пръстени, обѣцы, гривны, дрънкалкы, и пр. и пр. Въ Дѣян. 19; 12, ся споменува за кжрпы и прѣстилкы. Нѣкои жены сж носяли и ленены гащы. Виж. **Пояси, Пьрстени, Чехлы.**

За дарове отъ дрехы често ся споменува въ историческы-тѣ книгы на Св. Писаніе. Іосифъ далъ на всѣкого отъ братія-та си по единъ катъ дрехы за прѣмѣнж, а Веніамину петь ката, Быт. 45; 22. Даже и Соломонъ пріелъ единъ даръ отъ облѣкла, 2 Лѣт. 9; 24.

Дрождія, останкы-тѣ или утайка-та на вино-то, джибры-тѣ. Вина що ся оставятъ да прѣстоятъ врьзъ дрождія-та добыватъ по-хубавж краскж и по-пріятенъ вкусъ. За това и подобны вина ся уприличаватъ на евангелскы-тѣ блага, Иса. 25; 6, и още на народъ който, чрѣзъ дългы годины на миръ и

благоденствіе, е разбогатѣлъ и живѣе тихъ животъ, Іер. 48; 11. Соф. 1; 12. Да піе и да испразднн нѣкой само-то дрождіе на чашж-тж на ярость-тж на Господа, Псал. 75; 8. Иса. 51; 17, значи да ѭ прѣцѣди и испіе до капкж, сир. да прѣтърпи до сушь гнѣвъ-тъ Господень.

Друсиллія, най-млада-та дъщеря на Ирода Агриппж I., и сестра на Агриппж Младый и на Верникіѭ, прочута по красотж-тж си и по развратъ-тъ си. Тя най-напрѣдъ ся оженила за Епифана, сынъ на Антіоха Комагенскый царь, съ условіе че той ще пригжрне Іудейскж-тж вѣрж; но понеже Епифанъ ся отказалъ отпослѣ да ся обрѣже, то братъ ѝ ѭ оженилъ за Азиза, Емесскый царь. Когато Феликсъ станжлъ управитель на Іудеѭ, той ѭ прѣдумалъ да напустне мжжъ-тъ си и вѣрж-тж си и да ся съедини съ него. Апостолъ Павелъ е свидѣтелствувалъ прѣдъ Феликса и Друссиліѭ истинность-тж на Христіанскж-тж вѣрж, Дѣян. 24; 24. Друсиллія и сынъ-тъ ѝ погынжли отпослѣ въ едно изверженіе на волканъ-тъ Везувій.

Дръвеса, често сж ся употрѣбявали да прѣдставляватъ царіе, или богаты и силны человѣцы, Псал. 37; 35. Иса. 2; 13. Дан. 4; 10—26. Зах. 11; 1, 2. "Дрьво-то на познаваніе на добро и на зло" роди забраненный-тъ плодъ, съ ядѣніе-то на който Адамъ гыбелно расшири познанія-та си — на добро съ загубж-тж му, на зло и на горесть отъ опытность, Быт. 2; 9, 17. "Дърво-то на живота" вѣроятно е было залогъ и срѣдство на животъ, печать на вѣчнж святость и блаженство, ако человѣкъ не бѣ съгрѣшилъ. Сравни Отк. 22; 2.

Дума, едно племе и едно отечествіе на Исмаиловы-тѣ потомцы въ Арабіѭ, Быт. 25; 14. 1 Лѣт. 1; 30. Иса. 21; 11. Безъ съмнѣніе тя е сжща-та земя коіѭто Арабитѣ още наричатъ "Каменистж Думж," и "Сирійскж Думж," на прѣдѣлы-тѣ на Арабскж-тж и Сирійскж пустынѭ, съ еднж крѣпость.

Дура, едно поле, въ Вавилонскж-тж область, дѣто царь Навуходоносоръ постави единъ голѣмъ златенъ образъ, Дан. 3; 1.

Духъ, има нѣколко значенія въ Св. Писаніе.

I. Святый Духъ, трете-то лице на Св. Троицж, който вдъхваше пророцы-тѣ, въодушевлява добры-тѣ человѣцы, влива вліяніе-то си въ сърдца-та ни, дава ни животъ и утѣхж; и въ чіето име и въ име-то на Отца и Сына ный смы кръстени, и ся благославямы. Когато прилагателно-то Святый стои при думж-тж Духъ, трѣбва да го разберемъ въ смыслъ-тъ който изяснихмы; обаче на много мѣста дума-та Духъ ся зима въ този смыслъ макаръ и да не е придружена съ прилагателно-то Святый. Виж. **Святый Духъ.**

II. Дыханіе, дышаніе; или начало-то на живота, общо за человѣцы-тѣ и за другы-тѣ животны. Богъ ни го е далъ и Богъ си го зима когато ни земе живота, Екк. 3; 21. Виж. **Душа.**

III. Словесна-та душа която ны оживотворява, и запазва сжществованіе-то си подиръ смьрть-тж на тѣло-то. Онова духовно разсждливо, и избирателно сжщество, което може достигнж до вѣчно блаженство. Виж. **Душа.**

"Духове-тѣ които бѣхж въ тьмницж-тж," 1 Пет. 3; 19, ся мысли въобще да сж душы-тѣ на допотопны тѣ грѣшницы, на които душы Духъ-тъ проповѣдва чрѣзъ Ноя и др. 2 Пет. 2; 5, когато сж были въ плъть-тж. Тъй Христосъ "проповѣда" на Ефесяны-тѣ, макаръ и да не присжтствуваше лично прѣдъ тѣхъ, Еф. 2; 17.

IV. Ангелъ, добръ или зълъ; душа отлжченж отъ тѣло-то. Въ Дѣян. 23; 8, ся казва че Садукеитѣ отричали сжществованіе-то на ангелы и духове. Когато Іисусъ прѣдстанж прѣдъ вѣрны-тѣ, той

имъ рече: "Попипайте мя, и вижте; защото духъ нѣма плъть и кости, както гледате мене че имамъ."

V. Расположеніе-то на умъ-тъ. Тъй ный срѣщамы духъ на зависть, духъ на блудъ, духъ на молбѫ, духъ слабостенъ, духъ на съвѣтъ и на силѫ, духъ на знаніе и на страхъ Господень, Ос. 4; 12. Зах. 12; 10. Лук. 13; 11. Иса. 11; 2.

VI. Възобновено-то естество на истинскы-тѣ вѣрны, което Св. Духъ произвожда, и което гы съобразява съ него. Тъй духъ-тъ е противоположенъ на тѣло-то, Іоан. 3; 6. Този духъ е тѣсно свързанъ съ, и въ нѣкои мѣста изъ Св. Писаніе, едвамъ може да ся различи отъ "Духъ-тъ Христовъ" който оживлява истинны-тѣ Христіаны, чадата Божіи, и гы отличава отъ чадата на тьмнотѫ-тѫ, които ся оживотворяватъ отъ свѣтскыя духъ, Рим. 8; 1—16. Този живущій въ сърдце-то Духъ е даръ на милостьтѫ, на усыновеніе-то — Святый-тъ Духъ влѣтъ въ сърдца-та ни — който ны ободрява да выкамы Бога "Авва, *Отче*." Онѣзи които сѫ повліяни отъ този Духъ, "распѣли сѫ плъть-тѫ наедно съ страсти-тѣ и похоти-тѣ ѝ, Гал. 5; 16—25.

"Распознаваніе на духове-тѣ" ся е състояло въ познаваніе-то да ли нѣкой е вдѫхнѫтъ отъ Божій-тъ Духъ, или е лъжливъ пророкъ, самозванецъ, който е слѣдвалъ внушенія-та на духа си, или на Сатана. Павелъ въ 1 Кор. 12; 10 казва, че распознаваніе на духове-тѣ е едно отъ чудесны-тѣ дарбы съ които Богъ е обдарявалъ вѣрный-тъ прѣзъ първы-тѣ врѣмена на Христіанство-то.

"Не угасяйте Духъ-тъ," 1 Сол. 5; 19, е едно метафорическо израженіе лесно разбираемо. Да не угасявамъ Духа означава, да не отстранявамъ отъ себе си този божественъ дѣецъ, чрѣзъ неправиленъ животъ, суетность, корыстолюбіе, нерадивость, или чрѣзъ другы грѣхове противны на милосердіе-то, истиннѫ-тѫ, и миръ-тъ, и на другы-тѣ му дарбы и способности.

Ный "оскърбявамы" Божій-тъ Духъ като отстранявамы святы-тѣ му вдѫхновенія, внушенія-та на благодать-тѫ му; или като живѣемъ хладнокръвно и беспечно; като зимамы за нищожны дарове-тѣ му, или гы прѣзирамы; като злоупотрѣбявамы благодать-тѫ му съ пустотѫ, истънченность, или равнодушіе. Отъ другѫ странѫ, ный, "распалявамы," 2 Тим. 1; 6, Божій-тъ Духъ който обитава въ насъ като живѣемъ добродѣтелно, ся съобразявамы съ вдъхновенія-та му, му служимъ пламенно, като възобновимъ признателность-тѫ си, усърдно служимъ Христу и вършимъ дѣла-та на Духъ-тъ.

Душа. Древны-тѣ мыслили че душа-та, или по-добрѣ начало-то на живота обытавало въ дыханіе-то и излизало изъ тѣло-то съ дыханіе-то. За това Еврейска-та и Грьцка-та думы които, кога ся относятъ за человѣка, ся привождатъ въ Библіѭ-тѫ "душа," сѫ прѣведени "животъ" и "дыханіе" когато ся относятъ за животны, Быт. 2; 7. 7; 15. Іов. 12; 10. 34; 14. Псал. 104; 29. Дѣян. 17; 25.

Но съ това начало на живота, което е общо за человѣцы и за скотове и у послѣдни-тѣ погынва съ тѣло-то имъ, ся намира у человѣка духовна, словесна, и безсмъртна душа, — сѣдалище-то на мысли-тѣ, разсѫжденія-та, и чувствуванія-та, която ны отличава отъ скотове-тѣ, и въ коіѫто ся състои подобіе-то ни съ Бога, Быт. 1; 26. Св. Писаніе приписва само на человѣка разумъ, съвѣсть, Богопознаніе, мѫдрость, безсмъртіе, и надеждѫ за бѫдѫще вѣчно блаженство; то заплашва само человѣцы съ наказаніе на онзи свѣтъ и съ пѫклены мѫкы. По нѣкѫдѣ Библія-та различава душѫ-тѫ отъ духа, 1 Сол. 5; 23. Евр. 4; 12; органъ-тъ на нашы-тѣ усѣщанія,

стрѣмленія и страсти, които сж свързаны съ тѣло-то, отъ по-благороднж-тж часть на наше-то естество, която свързва человѣка съ Бога. Пакъ трѣбва да разбирамы и двѣ-тѣ като нераздѣлно и духовно сжщество което живѣе, разбира, разсжжда, чувствува желае, и т. н. Това сжщество обыкновенно ся нарича душа.

Безсмъртіе-то на душж-тж е основно-то ученіе на откровеннж-тж религіѭ. Стари-тѣ патріарси бѣхж убѣдени въ тжзи истинж; и съ надеждж за бждащый животъ тѣ пріехж обѣщанія-та. Сравни Быт. 49; 33. Числ. 23; 10. 1 Цар. 28; 13—15. 2 Цар. 12; 23. Іов. 19; 25, 26. Екк. 12; 7. Евр. 11; 13—16. Въ Евангеліе-то "животъ и безсмъртіе," и цѣнность-та на безсмъртны-тѣ душы сж ясно изложены, Мат. 16; 26. 1 Кор. 15; 45—57. 2 Тим. 1; 10. Христосъ волно принесе себе си жъртвж за спасеніе-то на человѣческы-тѣ душы; и колко подобава намъ да ся трудимъ, стараемъ, и работимъ за прѣуспѣваніе-то на велико-то дѣло, за което Той пролѣ кръвь-тж си и умрѣ!

Дъждь. Въ Св. Писаніе за "ранный-тъ" и "късный-тъ" дъждь въ Палестинж ся споменува, Втор. 11; 14. Ос. 6; 3. Първый-тъ пада прѣзъ послѣдніѭ-тж часть на Октомврій, врѣме за посѣвъ въ Палестинж; и отъ тогава врѣме-то слѣдва тъй да ся промѣнява, съ повече или по-малко дъждь, додѣто падне послѣдній-тъ или пролѣтный-тъ дъждь прѣзъ Априлій. Слѣдъ това, врѣме-то става ясно и жита-та узрѣватъ. Жътва-та на пшеницж-тж става прѣзъ Маій; кждѣ срѣдж-тж на Августа овошкы-тѣ ся обиратъ; и отъ тогава до послѣдующы-тѣ първы дъждове или до дъждове-тѣ на Октомврій, жега-та и суша-та на лѣто-то прѣодолѣватъ. Нищо по-изразително не може да прѣдстави духовнж-тж благословіѭ отъ колкото пріятни дъждове слѣдъ таково едно тежко врѣме, Втор. 32; 2. Іов. 29; 23. Иса. 44; 3. Ос. 10; 12.

Отъ редовны метеорологыческы прѣмѣрванія правены въ Іерусалимъ, излиза че срѣдне-то количество дъждь, който пада прѣзъ годинж-тж въ Палестинж, е петдесеть и шесть пърсти и половина; въ Съединены-тѣ Държавы въ Америкж срѣдне-то количество дъждь прѣзъ годинж-тж е четыридесеть и петь пърсти. Отъ това ся вижда че ако дъждове-тѣ въ Палестинж ся запазватъ въ вирове и щерны за да ся употрѣбяватъ за ваденіе земіѭ-тж прѣзъ лѣтно врѣме, старо-то плодородіе бы могло да ся възвърне; тя пакъ бы ся покрыла съ зеленинж и бы станжла като "Божія градина."

Дълбина, или бездна. Дълбина-та, или бездна-та значи въ Св. Писаніе, адъ, пькълъ, мѣсто-то на наказаніе-то. Виж. Лук. 8; 31. Отк. 9; 1. 11; 7. Рим. 10; 7. Псал. 69; 15. 107; 26. Быт. 1; 2.

Дыни-тѣ растжтъ изобилно въ Палестинж и не различатъ отъ наши-тѣ. Тѣ растжтъ дори на сухж и пѣсъчлявж почвж. Тѣ сж много пріятенъ плодъ въ топлы-тѣ климаты, и за него Евреи-тѣ примирахж въ пустыніѭ-тж, Числ. 11; 5.

Дѣтоводитель, Гал. 3; 24, 25, единъ служебникъ, който ся е грыжилъ за дѣца-та, училъ гы е на първоначалны познанія, и когато сж достигали потрѣбнж-тж възрасть водилъ гы е на училище. Тъй законъ-тъ е былъ дѣтоводи-

тель на Евреи-тѣ, бдялъ е надъ младенчество-то на людіе-тѣ, и най-послѣ прѣзъ прѣдизображенія-та и пророчества-та гы е опжтявалъ къмъ Христа.

Дѣянія-та на Апостолы-тѣ, една книга отъ Новый-тъ Завѣтъ, писана отъ Лукж като продължение отъ евангеліе-то му, и отчасти исторія на апостолскж-тж церквж. Тя, обаче, не съдържава дѣянія-та на всичкы-тѣ Апостолы, но най-повече на Петра и на Павла. Въ евангеліе-то си, Лука описва полаганіе-то на основж-тж на Христіанство-то, именно Христосъ що е вършилъ, училъ, и страдалъ; въ Дѣянія-та той изяснява *распространеніе-то на Христіанство-то,* като избира онова щото може най-добрѣ да покаже какъ Духъ Святый оправяше и благославяше първы-тѣ послѣдователи Христовы въ съзижданіе-то на церквж-тж му. Като начйна отдѣто евангеліе-то му ся свършва, той расказва възнесеніе-то на Спасителя и поведеніе-то на ученицы-тѣ подиръ това; наитіе-то на Святаго Духа, споредъ Христово-то обѣщаніе; чудесны-тѣ проповѣдванія на Апостолы-тѣ, тѣхнж-тж чудеснж сполукж, и гоненія-та подигнжты противъ тѣхъ: и другы още важны приключенія за Іерусалимскж-тж церквж, додѣто членове-тѣ ѝ ся распръснжхж по вънъ. Послѣ той показва какъ Христіанство-то зѣ мѣсто-то на Іудейство-то, и какъ Петръ ся поведе да пріемне въ Христіанско-то общество прѣобърнаты-тѣ отъ язычницы-тѣ. Послѣдня-та часть отъ Дѣянія-та описва прѣобръщеніе-то и призваніе-то на Ап. Павла, неговж-тж апостолскж ревность, трудове, и страданія, и ся свършва съ двѣгодишный-тъ му затворъ въ Римъ.

Лука самъ си е былъ очевидецъ на повечето отъ приключенія та които описва. Неговый-тъ Грьцкый языкъ е отъ всичкы-тѣ списатели въ Новый-тъ Завѣтъ най-класическый, т. е. най-близо до языкъ-тъ на отличны-тѣ грьцкы списатели; и изложеніе-то което той дава на първоначалнж-тж церквж, на коіж-то толкова много членове сж были съ Господа Іисуса Христа, е безцѣнно. Книга-та на Дѣянія-та е вѣроятно писана около 64-тж годинж слѣдъ Р. Х., но мѣсто-то, дѣто ся е писала, е неизвѣстно.

За да проумѣемъ Дѣянія-та на Апостолы-тѣ и да ся ползувамы най-много отъ четеніе-то имъ, потрѣбно е да смы запознати доста съ географіж-тж, съ нравы-тѣ и обычаи-тѣ па врѣмена-та и на народы-тѣ на които ся относятъ, и съ главны-тѣ историческы приключенія. Потрѣбно е още да знаемъ управленіе-то на Римляны-тѣ, заедно съ свойство-то и имена-та на общы-тѣ имъ службы; още и политическы-тѣ мнѣнія и чувства на Евреи-тѣ.

Джбравы. Отъ най-стары-тѣ врѣмена человѣци-тѣ поченжли да извършватъ религіозны-тѣ си обряды и молитвы въ джбравы, Быт. 21; 33. Така джбравы-тѣ сж были първы-тѣ Божіи храмове; но въ джбравы тоже сж извършвали идолскы-тѣ си службы и язычници-тѣ. Служенія-та сж ставали особенно по върхове-тѣ на хълмове-тѣ и на планины-тѣ. "Жертвуватъ по върхове-тѣ на горы-тѣ, и кадятъ по хълмы-тѣ, подъ джбіе-тѣ, и тополы-тѣ, и теревинѳы-тѣ, защото сѣнка-та имъ е добра," Ос. 4; 13.

Джбъ. Въ Палестинж ся намиратъ много видове джбъ. Върхове-тѣ и страны-тѣ на хълмове-тѣ оттатъкъ Іорданъ още сж покрыты, както въ старо врѣме, съ великолѣпны джбове, Иса. 2; 13 и Зах. 11; 2. За джбъ-тъ често ся споменува въ Св. Писаніе, Быт. 35; 8. Иса. 44; 14 и Амос. 2; 9.

Подъ гостолюбивж-тж сѣнкж на джбове-тѣ и на другы голѣмы дървеса много общественны работы сж ся извършвали; жертвы

сѫ ся принасяли, сѫдбы сѫ ся рѣшавали, и цареве сѫ ся коронясвали, Іис. Нав. 24; 26. Сѫд. 6; 11, 19. 9; 6.

Дѫга, Быт. 9; 13—15. Това красно явленіе става отъ прѣломленіе-то на сълнечны-тѣ лучи когато тѣ прѣминуватъ прѣзъ дъждовны капкы; лучы-тѣ ся отдѣлятъ на призматическы-тѣ шарове и послѣ ся отражаватъ отъ облацы-тѣ, които сѫ срѣщо слънце-то, въ очи-тѣ на зрителя. Не трѣбва да прѣдполагамы че дѫгата бѣше непозната прѣди потопа; но Богъ тогава ѭ постави да служи като единъ радостенъ знакъ на неговыя завѣтъ съ земіѭ-тѫ, който завѣтъ е толкова постоянъ както сѫ естественни-тѣ закони споредъ които дѫга-та ся произвожда.

Е.

Еалонъ, I., единъ градъ отъ Даново-то племе, назначенъ за Левиты-тѣ, синове-тѣ на Кааѳа; Іис. Нав. 21; 24. Той не бѣше далечь отъ Ѳамнѫ, и Филистимци-тѣ го прѣвзехѫ отъ Ахаза, 2 Лѣт. 28; 18. Той бѣ расположенъ въ единъ долъ не далечь отъ долъ-тъ на Гаваонъ, около 14 мили къмъ западъ отъ Іерусалимъ, дѣто ся намѣрва сегашно-то село *Яло.* Долъ-тъ ся простира къмъ сѣверъ, и е мѣсто-то дѣто Іисусъ Навинъ заповѣда на слънце-то и на лунѫ-тѫ да застанѫтъ и тѣ му ся покорихѫ, Іис. Нав. 10; 12. Подиръ раздѣленіе-то на Израилевѫ-тѫ земіѭ на двѣ царства, понеже Еалонъ бѣше близо до прѣдѣлы-тѣ, то нѣкога ся споменува като принадлежащъ на Іудѫ и Веніамина. Той быде укрѣпенъ отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 10.

II. Мѣсто-то въ Завулоново-то племе дѣто Елонъ ся погребе. Сѫд. 12; 12.

Ебенъ, дърво-то на едно ниско дрьвце, което расте въ Индіѭ и Африкѫ. Това дърво е черно, твьрдо, тежко, и може да ся изглади льскаво. Въ старо врѣме-то высоко ся цѣнило, Іез. 27; 15, и на днешенъ день то още ся употрѣбява за музакални орѫдія, и за другы.

Ева, първа-та майка на человѣческый-тъ родъ, и причина-та на грѣхопаданіе-то. Исторія-та на Евѫ е толкова тѣсно свьрзана съ исторіѭ-тѫ на Адама щото онова което смы казали за Адама ся приспособява и на Евѫ. Име-то ѝ *Ева* е произведено отъ еднѫ Еврейскѫ думѫ която значи *животъ,* Быт. 3; 20. Тя е была създадена и *за* мѫжъ-тъ и *отъ* мѫжъ-тъ. Жената е създадена по-слаба отъ мѫжа за да му ся покорява, но мѫжъ-тъ е прѣдопрѣдѣленъ да ѭ обыча като своіѭ-тѫ си плъть.

Евангеліе. Дума-та евангеліе значи *благовѣстіе*; то е откровеніе-то, което Богъ е благоволилъ да изяви чрѣзъ Спаситель-тъ Іисуса Христа на грѣшно-то человѣчество за спасеніе-то му. Св. Писаніе говори за "евангеліе-то на царство-то," Мат. 24; 14, за "евангеліе-то на Божіѭ-тѫ благодать," Дѣян. 20; 24, за "безсмьртіе-то чрѣзъ евангеліе-то," 1 Тим. 1; 11, за "вѣчно-то благовѣстіе," Отк. 14; 6. Наистинѫ, Христово-то благовѣстіе е достойно за най-благородны-тѣ титлы които може да му сѫ дадѫтъ. Іисусъ Христосъ е прогласилъ спасително-то си благовѣстіе съ ученіе-то си, и съ животъ-тъ, смьрть-тѫ, въскрьсеніе-то, и възнесеніе-то си.

Собственно евангеліе-то състои отъ книгы-тѣ на Новый Завѣтъ, въ които сѫ описаны животъ-тъ, дѣянія-та и ученія-та на Іисуса Христа, защото тѣзи книгы съдържатъ най-благѫ-тѫ вѣсть която до сега ся е обнародвала за человѣчество-то. Евангелскы-тѣ книгы, които Церква-та счита за каноническы, сѫ евангелія-та на

Матеея, Марка, Лукѫ и Іоанна. Тѣзи евангелія сѫ были всѣкога общепріеты. Къмъ тѣхъ сѫ ся отправяли като къмъ вѣрно основаніе въ евантелскѫ-тѫ исторіѭ и пріятели-тѣ и непріятели-тѣ на Христіанство-то, и никой отъ списатели-тѣ, които сѫ защищавали или нападали до сега Христіанство-то, не пріема за равносилно или вѣрно друго нѣкое евангеліе, ако и да сѫ сѫществували много другы евангелія, които сѫ притязавали че описватъ животъ-тъ и дѣянія-та на Іисуса Христа. Нѣкои отъ неканоническы-тѣ евангелія сѫ ся упазили дори и до днесь. Тѣ съдържатъ много погрѣшности и неистински повѣствованія, но пакъ сѫ полезны въ нѣкои отношенія.

Нѣкои писатели сѫ исказвали мнѣніе, че евангелисти-тѣ прѣписвали книгы-тѣ си единъ отъ другый или отъ нѣкое по-старо и попълно евангеліе. Ный не знаемъ да ли Марко, Лука и Іоаннъ сѫ имали прѣдъ себе си евангеліе-то на Матеея, когато сѫ писали своитѣ евангелія, или не; но ный знаемъ че тѣ сѫ говорили "отъ Духа Святаго движени," 2 Пет. 1; 21.

Евангеліе-то отъ Матеея. Врѣме-то, въ което това евангеліе е было написано, е твърдѣ неизвѣстно. Всичкы-тѣ стары свидѣтелства, обаче, подтвърдяватъ че то е было обнародвано прѣди другы-тѣ. Мнозина още вѣрватъ че то е было написано тридесеть и осмь годины слѣдъ Р. Х. Много прѣнія сѫ ставали до сега върху въпросъ-тъ, да ли това евангеліе е было написано най-напрѣдъ на Еврейскы или на Грьцкы. По мнѣніе-то на по-стары-тѣ писатели, първообразно-то е было написано на Палестинскый языкъ за ползѫ-тѫ на Іудейскы-тѣ Христіаны; но по-нови-тѣ писатели искатъ да кажатъ че то е было написано първоначално на Грьцкы, и тѣ подкрѣпятъ мнѣніе-то си съ това дѣто въ никоіѭ исторіѭ ся не споменува за никой *прѣводъ* на Матеея отъ Еврейскы на Грьцкы.

Евангеліе-то отъ Марка. Стари-тѣ списатели ся съгласуватъ че Марко, който самъ не былъ Апостолъ, написалъ евангеліе-то си по желаніе-то и съ помощь-тѫ на Ап. Петра. Споредъ едно прѣданіе отъ сѫщы-тѣ писатели, това евангеліе было ужъ написано въ Римъ, и обнародвано подиръ смърть-тѫ на Петра и Павла. Марко е писалъ главно за язычницы-тѣ, както ся види отъ разясненія-та му на Іудейскы-тѣ обычаи, и пр. Той описва Іисуса Христа като всесиленъ на дѣло и на слово. Той е истинно евангелическый историкъ, и расказва събытія-та просто и точно, и понѣкѫдѣ много живостно.

Евангеліе-то отъ Лукѫ. За Лукѫ ся казва че написалъ евангеліе-то си подъ рѫководителство-то на Ап. Павла, когото той придружавалъ въ много пѫтуванія. По широкы-тѣ си взглядове Лука прилича на Ап. Павла; и въ негово-то евангеліе Христосъ е прѣдставенъ като съчувствителенъ Пріятель на грѣшницы-тѣ, и като Спаситель на свѣтъ-тъ. Това евангеліе ся види че е было отправено къмъ нѣкого си Ѳеофила, Грьцкый или Римскый благородникъ, и то около 63 год. слѣдъ Р. Х.

Евангеліе-то отъ Іоанна. Стари-тѣ списатели всичкы пріематъ това евангеліе за най-послѣдне. Споредъ нѣкои отъ тѣхъ, то е было написано прѣзъ първѫ-тѫ годинѫ на Императоръ Нервѫ, 96 год. слѣдъ рожденіе то на Спаситель-тъ и 67 год. слѣдъ смърть-тѫ му, и когато вече Іоаннъ былъ старецъ отъ около седмдесеть годины. Въ Іоанново-то евангеліе Христосъ ся явява като божественъ и Бого-опрѣдѣленъ Избавитель, Сынъ Божій въплотенъ. По съдържаніе-то си това евангеліе е повече духовно нежели историческо; то пропуща много

събытія забѣлѣжены отъ другы-тѣ евангелисты, и съдържа много повече ученія за възрожденіе-то, чрѣзъ Христа, на душѫ-тѫ, за съединеніе-то ѝ съ него, за въскрьсеніе-то ѝ, и за благотворно-то дѣйствіе на Духа Святаго. Духъ-тъ на онзи отъ ученицы-тѣ "когото обичаше Іисусъ," проницава това драгоцѣнно евангеліе. Евангелскы-тѣ ученія, изложены въ книгѫ-тѫ на Іоанна, сѫ были особенно назначены да опровергаіѫтъ нѣкои еретическы ученія на онова врѣме, но тѣ сѫ не по-малко сгодны да служатъ за назиданіе на Христовѫ-тѫ церквѫ по всѣко врѣме.

Евенъ-езеръ *(камыкъ на помощь)*, мѣсто дѣто Самуилъ въздигнѫлъ единъ памятникъ, за поменъ на Божіѭ-тѫ помощь, която была испратена на Евреи-тѣ въ еднѫ голѣмѫ битвѫ съ Филистимцы-тѣ. На това мѣсто Евреи-тѣ были прѣтърпѣли по-напрѣдъ пораженіе, и ковчегъ-тъ Господень былъ паднѫлъ въ плѣнъ, 1 Цар. 4; 1. 5; 1. 7; 5—12.

Еверъ, единъ отъ прѣдѣды-тѣ на Іудейскый-тъ народъ, Лук. 3; 35. Виж. **Евреи**.

Евеяни. Виж. **Хананейци**.

Евила. Св. Писаніе споменува за двамина мѫжіе съ това име. Единъ-тъ отъ тѣхъ былъ потомецъ Хамовъ, Быт. 10; 7, другый-тъ — Симовъ, Быт. 10; 29. Потомци-тѣ имъ сѫ занимавали двѣ различны земи:

1. Евилатска-та земя близу при Едемскѫ-тѫ градинѫ. Едни прѣдполагатъ че тази земя лежала по юго-источно-то прибрѣжіе на Черно море; другы—при сѣверный-тъ край на Персійскый-тъ заливъ. Виж. **Едемъ**.

2. Друга-та Евилатска земя ся вижда да е была въ Арабіѭ. Отъ думы-тѣ въ 1 Цар. 15; 7, "порази Саулъ Амаличаны-тѣ отъ Евилѫ до входъ-тъ на Суръ, срѣщѫ Егыпетъ," види ся като да е была нѣкѫдѣ въ сѣверо-западнѫ-тѫ часть на Арабіѭ; защото, отъ другы-тѣ обстоятелства при този военenъ походъ, не можемъ да речемъ че Евила е была много пространна земя.

Евилъ-Меродахъ, сынъ-тъ и наслѣдникъ-тъ на Навуходоносора Вавилонскый-тъ царь. Той наслѣдилъ бащѫ си на 561 г. до Р. Х. Евилъ-Меродахъ ся похвалява за добро-то му обхожденіе съ плѣнникъ-тъ си Іоахына Іудейскый-тъ царь, 4 Цар. 25; 27. Іер. 52; 31—34.

Евникія, майка Тимоѳеева и дъщеря Лоидина; тя е была Еврейка, ако мѫжъ-тъ ѝ и да е былъ Еллинъ, Дѣян. 16; 1. 2 Тим. 1; 5. Тя поучила сына си въ истинѫ-тѫ, която тя сама бѣ пріела отъ благочестивѫ-тѫ си майкѫ; и Павелъ, като пристигнѫлъ въ Листрѫ, намѣрилъ гы утвърдени въ Христовѫ-тѫ вѣрѫ.

Евреи, онази вѣтва отъ Аврамово-то потомство която живѣяла въ обѣщаннѫ-тѫ земіѭ. Име-то Евреинъ най-напрѣдъ е приложено на Авраама, Быт. 14; 13, и въобще ся прѣдполага да е произлѣзло отъ Евера, послѣдній-тъ отъ дългоденственны-тѣ патріарсы. Еверъ прѣживѣлъ шесть пояса отъ потомцы-тѣ си, и самаго Авраама, слѣдъ смърть-тѫ на когото той доживѣлъ нѣколко врѣме като едничъкъ прѣдѣдъ на Исаака и Іакова. Види ся че Іудеи-тѣ сѫ были извѣстни подъ име-то Евреи на чужденцы-тѣ, а помежду си сѫ ся наричали, "Сынове Израилевы." Име-то Іудеи, което е произлѣзло отъ Іудѫ, дало имъ ся отпослѣ като жители на Іудеіѭ, 4 Цар. 16; 6.

Авраамъ, основатель-тъ на Іудейскый-тъ народъ, былъ пастырь. По причинѫ на скотовъдство-то си той былъ принуденъ да прѣминува отъ мѣсто на мѣсто, и да търси добры воды и добрѫ пашѫ за стада-та си. Въ странствуваніе-то си той станѫлъ отъ Уръ Халдейскый и отишлъ въ Харранъ,

отъ дѣто послѣ ся прѣмѣстилъ въ Ханаанскж-тж земіж, коіжто Богъ му обѣщалъ да даде на неговы-тѣ потомцы. Сынъ-тъ му и внукъ-тъ му, Исаакъ и Іаковъ, наслѣдвали бащино-то си и дѣдово-то си занятіе. По Божіе провидѣніе, Іосифъ, единъ отъ дванадесеть-тѣ Іакововы сынове, станжлъ прьвъ министръ на Египетъ; и по едно врѣме, когато настэнжло гладъ, призвалъ бащино-то си семейство да ся насели въ еднж часть на Египетскж-тж земіж. Въ Египетъ Евреи-тѣ останжли четырестотинъ и тридесеть годины, но прѣзъ това врѣме Египтяни-тѣ гы поробили. Отъ тежко-то робство Іеовà гы избавилъ чрѣзъ Моисея, който гы извелъ съ голѣмы знаменія и чудеса на Синай, дѣто Богъ имъ далъ законы-тѣ си; и послѣ, слѣдъ четыредесеть годишно скытаніе, той гы завелъ на прѣдѣлы-тѣ на обѣщаннж-тж земіж. Тамъ при прѣдѣлы-тѣ Моисей умрѣлъ, и ся наслѣдилъ въ началство-то отъ Іисуса Навина, който завоевалъ желаемж-тж земіж, и іж подѣлилъ помежду Израилскы-тѣ племена. Слѣдъ това, тѣ ся управлявали въ име-то на Бога отъ главатари, сждіи, или родоначалницы, до Самуилово врѣме, когато правителство-то ся промѣнило на монархическо, и Саулъ ся помазалъ за царь. Давидъ, едно пастирче, което угодило на Бога, ся избралъ послѣ за царь, и въздигнжлъ единъ царскый родъ, който продължавалъ да царува въ Іерусалимъ до съвършенно-то подчиненіе на Іудеіж подъ Халдеи-тѣ. При Давидовъ-тъ внукъ Ровоама, десеть отъ Іудейскы-тѣ племена възстанжли срѣщо неговж-тж власть, и, като ся освободили, въздигнжли едно Израилско царство, което было враждебно на Іудейско-то царство състоявше отъ другы-тѣ двѣ племена, и често воювало противъ него. Тѣзи распри и войны между Израиляны-тѣ и Іудеи-тѣ ся свършили когато Ассиріяни-тѣ плѣнили десеть-тѣ племена и по-послѣ Перси-тѣ плѣнили голѣмж часть отъ два-та народа и гы распрьснжли по Вавилоніж, Мидіж и другы страны. Слѣдъ седемдесеть годишно плѣнничество, нѣколко Еврейскы поселенія върнжли въ Іерусалимъ. Тѣ съградили тамо другъ храмъ, и ся потрудили да въздигнжтъ пакъ народъ-тъ си, но тѣмъ прѣдстояло да ся борятъ първо противъ Селевкяны-тѣ, виж. **Іерусалимъ**, и послѣ срѣщо Римляны-тѣ. Послѣдни-тѣ подъ началство-то на Тита прѣзѣли святый-тъ градъ, и съвсѣмъ го разорили, на 70—71 слѣдъ Р. Х. Отъ онова врѣме, ако Іерусалимъ и да ся съградилъ изново, Евреи-тѣ сж прѣстанжли да сжществуватъ като независимъ народъ; но тѣ сж прьснжти между всичкы-тѣ народы на земіж-тж, съхранили сж Еврейскы-тѣ си свойства и качества, и живѣіжтъ като пришелци, до единъ голѣмъ степенъ, изверги.

Правителство-то на Евреи-тѣ е было богодържавіе. То е припознавало Бога за царь на държавж-тж и за върховенъ распоредитель на всичкы-тѣ народны дѣла. Това правителство, обаче, прѣтърпѣло нѣколко промѣненія прѣзъ врѣме-то на законодатель-тъ Моисея, на наслѣдникъ-тъ му Іисуса Навина, и на сждіи-тѣ, царіе-тѣ и първосвященницы-тѣ. Но между всичкы-тѣ тѣзи промѣненія, Евреи-тѣ сматряли Бога като монархъ, ако той и да не раздавалъ правосждіе-то всѣкога по сжщій-тъ начинъ. Въ врѣме-то на Моисея, Богъ прѣбывавалъ между людіе-тѣ си както единъ царь живѣе въ палатъ-тъ си, или всрѣдъ станъ-тъ на войскж-тж си; всѣкога готовъ да ся допытватъ тѣ до него, да издава всичкы-тѣ нуждны законы, и да дава заповѣдь въ всѣко извънрѣдно обстоятелство. Вѣроятно, това е было врѣме-то на богодър-

жавіе-то, въ най-точный-тъ смыслъ на думж-тж. При Іисуса Навина и сждіи-тѣ, богодьржавіе-то продължавало почти по сжщія начинъ; защото Іисусъ Навинъ не прѣдпріемалъ нищо прѣди да ся допыта до Іеова́, и сждіи-тѣ были водители, въздигнжти отъ самаго Бога, за да избавятъ Евреи-тѣ и да гы управляватъ въ негово-то име. Когато народъ-тъ заискалъ царь, Самуилъ, пророкъ-тъ и сждія-та, много ся обеспокоилъ, защото той си помыслилъ че народъ-тъ иска да отхвьрли божественнж-тж власть, 1 Цар. 8; 6, 7. Богъ ся съгласилъ съ народно-то желаніе, но той пакъ поддьржалъ своіѫ-тж власть, и искалъ отъ всѣкого послушаніе и покорность.

Религія-та на Еврейскый-тъ народъ може да ся разгледва отъ разны точкы, споредъ разны-тѣ му условія въ разны-тѣ врѣмена. Въ врѣме-то на патріарсы-тѣ, Евреи-тѣ узнавали волѭ-тж на Бога отъ прямы откровенія, служили му съ молитвы и жьртвоприношенія, противодѣйствували на идолопоклонство-то и безбожіе-то, обрѣзвали ся за залогъ на завѣтъ-тъ между Бога и Авраама, и слѣдвали законы-тѣ които благодатна-та свѣтлина и вѣра-та открыватъ на онѣзи които добросъвѣстно и серіозно издирватъ Божіѭ-тж правдж и истинж.

Тѣ ожидали Мессіѭ да осжществи надежды-тѣ имъ и желанія-та имъ, и напълно да гы просвѣти и благослови. Такава е была вѣра-та на Авраама, Исаака, Іакова, Іуда, Іосифа, и пр. Слѣдъ Моисеево-то врѣме, Еврейска-та религія ся утвьрдила по единъ поопрѣдѣленъ начинъ, и обряди-тѣ, дни-тѣ, праздници-тѣ, священнослужители-тѣ, и жьртвы-тѣ ся опрѣдѣлили съ голѣмж точность. Всичкы-тѣ тѣзи нѣща сж были назначены само да прѣдставятъ попълны-тѣ и по-съвършенны-тѣ наредбы, които имаше да възникнжтъ въ бждѫще, когато Мессія щѣше да ся яви, за да прогласи животъ-тъ и безсмьртіе-то въ благовѣстно-то си ученіе, и да искупи грѣшны-тѣ душы.

Дълговрѣменно-то съжителство на Евреи-тѣ съ Египтяны-тѣ възродило у тѣхъ силнж наклонность къмъ идолопоклонство-то; и нито чудеса-та на Моисея, нито старанія-та му да прѣдпази народъ-тъ си отъ идолослуженіе-то, нито строгость-тж на законы-тѣ му, нито тържественны-тѣ знамѣнія за Божіе-то присжтствіе въ Израилскый-тъ станъ, могли да излекуватъ Евреи-тѣ отъ духовно-то имъ развращеніе. Знаемъ колко лесно тѣ съизволили да обожаватъ златный-тъ телецъ, наскоро слѣдъ изявленіе-то на Божіи-тѣ чудеса, на които всичкы были зрители. Саулъ и Давидъ съ всичкж-тж си власть, не были въ състояніе да потушатъ врождены-тѣ имъ стремленія къмъ безчинства-та. Суевѣрни-тѣ обряди, които Израиляни-тѣ не смѣяли да извършватъ публично, вършили ся въ потайны мѣста. Соломонъ, прѣмждрый Соломонъ, когото Богъ избралъ да му въздигне храмъ, самъ той былъ *камень прѣпьнваніе* за Израиля. Той въздигнжлъ олтари на неистинскы-тѣ богове Финикійскы, Моавскы, Аммонскы, и не само позволилъ на жены-тѣ си да служатъ на отечественны-тѣ си богове, но самъ си той до единъ степенъ имъ ся покланялъ, 3 Цар. 11; 5—7. За такавж слабость были виновни и мнозина отъ прѣстолонаслѣдници-тѣ му. Іеровоамъ въвелъ у народа си служеніе-то на златны телцы, и този обычай толкова дълбоко ся вкоренилъ въ сьрдца-та на народъ-тъ, щото никога вече не могълъ да ся искорени съвсѣмъ. Ето защо Богъ прѣдавалъ Израиляны-тѣ въ ржцѣ-тѣ на непріятели-тѣ имъ, да гы отвеждатъ въ плѣнъ

и да гы угнѣтяватъ. Виж. **Идолопоклонство.** Слѣдъ Вавилонското плѣненіе, Евреи-тѣ ся види да сѫ были съвсѣмъ свободни отъ идолослуженіе-то; но тѣ още были развращенни и отдалечени отъ Бога, и като прѣпълнили чашѫ-тѫ на беззаконія-та съ убійството на Іисуса Христа, Господь гы унищожилъ като народъ и гы распръснѫлъ по земіѭ-тѫ между чуждыт-тѣ народы.

За языкъ-тъ на Евреи-тѣ, виж. **Языкъ.**

Сѫществованіе-то на Евреи-тѣ, до днешенъ день като народъ отличенъ отъ другы-тѣ народы е чудо неопровьржимо, и това ни дава право да направимъ за тѣхъ нѣкои забѣлѣжванія.

1. Тѣ сѫ прьснѫти по всичкы-тѣ части на земіѭ-тѫ; намиратъ ся не само въ Европѫ и Америкѫ, но и въ най-далечны-тѣ страны на Азіѭ, даже въ Тибетъ и Кытай. Тѣ още ся намиратъ въ голѣмы множества у Персіѭ, Сѣвернѫ Индіѭ, и Тартаріѭ, на всякѫдѣ дѣто пѫтешественници-тѣ до сега сѫ проникнѫли. По тѣхны-тѣ думы, тѣ сѫ потомци на Еврейскы племена, които были отведены въ плѣнъ отъ нѣкои Ассирійскы монарсы. Множества Евреи ся намиратъ тоже въ Арабіѭ, въ Египетъ, и по другы-тѣ Африканскы страны.

2. Въ повечето части на свѣтъ-тъ състояніе-то имъ е почти еднакво — прѣзиратъ гы, гонятъ гы и гы угнѣтяватъ. Въ прѣминѫлы-тѣ вѣкове тѣ сѫ прѣтърпѣвали безчисленны неправды; но отъ нѣколко години насамъ тѣ ся ползуватъ съ по-голѣмо правосѫдіе въ нѣкои Европейскы дьржавы, ако и да не сѫ были до толкова обезпечени откъмъ имотъ-тъ си.

3. На всякѫдѣ Евреи-тѣ сѫ увардили до днесь нѣкои отъ стары-тѣ си обычаи; както що сѫ, обрѣзаніе-то, день-тъ на умилостивеніе-то, пазяніе-то на Еврейскѫ-тѫ сѫбботѫ, и др. Тѣ празнуватъ и пасхѫ-тѫ по нѣкакъвъ видъ.

4. Тѣ сѫ раздѣлени на секты. Нѣкои отъ тѣхъ ся дьржатъ о раввинскы-тѣ прѣданія и пріематъ узаконенія-та на Талмудъ-тъ; другы, каквито сѫ Караити-тѣ отхвьрлятъ Талмудскы-тѣ и раввинскы-тѣ измислицы, дьржатъ само Св. Писаніе на Ветхый-тъ Завѣтъ.

5. Тѣ на всякѫдѣ считатъ Іудеіѭ свое отечество, и Іерусалимъ столицѫ-тѫ ѝ. Дѣто и да сѫ заселени, и отъ когато и да е, тѣ всѣкога запазватъ хубавы въспоминанія за отечество-то си. Тѣ го помнятъ, и потомци-тѣ имъ никога го не забравятъ. Колкото спокойно и да живѣѭтъ въ нѣкоѭ часть на свѣтъ-тъ, тѣ все ся надѣватъ да видятъ бѫдѫщѫ-тѫ славѫ на Сіонъ и Іерусалимъ.

Число-то на Евреи-тѣ ся е прѣсмѣтнѫло на отъ четыри до седмь миліона.

Евреемъ, посланіе къ. Това посланіе, което спада въ число-то на най-важны-тѣ книгы на Новый Завѣтъ, е было назначено да докаже на Евреи-тѣ, отъ собственны-тѣ имъ священны книгы, богочеловѣчество-то и ходатайство-то на Христа, особенно първенство-то му надъ Моисея и надъ ангелы-тѣ; да покаже прѣвъсходство-то на Евангеліе-то спрямо законъ-тъ, и цѣль-тѫ и истинско-то назначеніе на Моисеевы-тѣ постановленія; да укрѣпи духомъ новообращенны-тѣ къмъ Христіанство-то Евреи, и да гы увѣщае въ едно прилично и Христіанско обхожданіе. Отъ всичко това е явно, че това посланіе е ключь на Ветхозавѣтно-то Писаніе, и че то е безцѣнно като боговдѫхновенно и неопровьржимо доказателство на ученіе-то за Искупителнѫ-тѫ Жьртвѫ, което е изложено въ установенія-та на Ветхый-тъ Завѣтъ. Име-то на писатель-тъ на това посланіе нигдѣ ся не споменува. Повече-то критици,

обаче, го приписватъ на Ап. Павла. Вѣрва ся още да е было написано на Грьцкый, въ Римъ, около 63 г. слѣдъ Р. Х.

Евроклидонъ, *(вълно-движущій источенъ вѣтръ),* буйный-тъ вѣтръ който възвѣялъ срѣщу корабъ-тъ на който ся носилъ и Ап. Павелъ, и го съкрушилъ врьзъ островъ Малтѫ.

Евтихъ, момъкъ-тъ който ся убилъ въ Троадѫ като паднѫлъ долу отъ прозорецъ-тъ на еднѫ стаіѭ, въ коіѭто проповѣдалъ Ап. Павелъ. Тогова Апостолъ-тъ чудотворно съживилъ, Дѣян. 20; 6—12.

Евфратъ, една прочута рѣка въ Азіѭ, която извира въ гористы-тѣ планины на Арменіѭ, тече попрѣдѣлы-тѣ на Каппадокіѭ, Сиріѭ, Пустыннѫ Арабіѭ, Халдеѭ, и Месопотаміѭ, и ся влива въ Персійскый-тъ заливъ. Споредъ изслѣдванія-та на пѫтешественницы-тѣ, Евфратъ ся съединява съ Тигръ при едно мѣсто което ся нарича Курна, и тъй образува рѣкѫ-тѫ Шатъ-елъ-Арабъ. Петь мили по-доло отъ съединеніе-то на двѣ-тѣ голѣмы рѣкы, въ Шатъ-елъ-Арабъ ся втича откъмъ сѣверо-истокъ Керха, на коіѭто корыто-то ся простира повече отъ петстотинъ мили. Въ Шатъ-елъ-Арабъ сега ся втича и друга една голѣма рѣка, Куранъ, която едно врѣме е текла прѣзъ друго корыто и ся е вливала въ Персійскый-тъ заливъ. Споредъ онова мнѣніе, което туря Едемскѫ-тѫ градинѫ при съединеніе-то на Тигръ и Евфратъ, тѣзи рѣкы могѫтъ да ся считатъ като четыри-тѣ рѣкы на Рай-тъ. Лесно е да прѣдположимъ че Куранъ ся е втичалъ и въ старо врѣме както и сега въ Шатъ-елъ-Арабъ. Св. Писаніе на много мѣста назовава Евфратъ просто "рѣкѫ-тѫ," Исх. 23; 31. Иса. 7; 20. 8; 7. Іер. 2; 18, или "голѣмѫ-тѫ рѣкѫ" и іѭ опрѣдѣлява за источнѫ границѫ на земіѭ-тѫ коіѭто Богъ обѣщаваше на Евреи-тѣ, Втор. 1; 7. Іис. Нав. 1; 4. Подобно на Нилъ тя прѣлива брѣгове-тѣ си лѣтѣ, когато снѣгъ-тъ по планины-тѣ на Арменіѭ почне да ся растопява.

Евфратъ е една забѣлѣжителна рѣка въ Библейскѫ-тѫ географіѭ, защото тя е служила, по нѣкога за най-далеченъ источенъ прѣдѣлъ на Израилскѫ-тѫ земіѭ. Египетъ, въ царуваніе-то на Фараонъ Нехао, ся простнѫлъ до западный-тъ брѣгъ на Евфратъ. Тази рѣка е около хылядо и осмстотинъ мили на длъжинѫ, и въ теченіе-то си слѣдва къмъ юго-истокъ както и Тигръ. По брѣгове-тѣ ѝ, които сѫ въобще равни има много градове. Види ся че на ширинѫ тя ся простира отъ сто и двадесеть до хылядо и двѣстѣ лактіе. Евфратъ не е тврьдѣ сгодна за плуваніе-то на корабы, и сега по неіѭ плуватъ само леки кораби.

Еглонъ, царь на Моавяны-тѣ, който, съ помощь-тѫ на Аммонянны-тѣ и Амаликяны-тѣ, покорилъ южны-тѣ и источны-тѣ Еврейскы племена. Еглонъ си направилъ столицѫ Іерихонъ, дѣто удьржалъ своіѭ-тѫ власть осмнадесеть годины, до когато ся убилъ отъ Аода, слѣдъ което народъ-тъ му быде испѫденъ изъ тѫзи земіѭ, Сѫд. 3; 12—30.

Египетъ, една прочута земя въ сѣвернѫ Африкѫ, при источнѫ-тѫ часть на Средиземно море. Евреи-тѣ сѫ наричали Египетъ Мицраимъ, Быт. 10; 6, и за това Араби-тѣ го наричатъ сега Мисръ. Грьци-тѣ и Римляни-тѣ сѫ го наричали Египтосъ, но отъ що е произлѣзла тази дума не ся знае.

Населяема-та часть на Египетъ е повечето една голѣма долина, въ коіѭто Нилъ разлива воды-тѣ си. Тя ся простира отъ сѣверъ къмъ югъ, и е опасана на истокъ и на западъ отъ нѣколко бьрда планины, отъ които нѣкои сѫ по-близо и другы по-далечь отъ рѣкѫ-тѫ.

ДРЕВНИ СТАТУИ НА МЕМНОНА ВЪ ПОЛЕ-ТО НА ѲИВЫ.

Дѣто долина-та ся окончава, къмъ сѣверъ, тамъ Нилъ е раздѣленъ на нѣколко ржкавы, които образуватъ тъй нарицаемж-тж Делтж, или еднж часть земіж която има подобіе-то на Грьцкж-тж буквж Δ, *делта*. По думы-тѣ на пророка Іезекійля Египетъ ся е простиралъ отъ Мигдолъ, близо до Пелусіумъ, до Сіинж, сегашнж-тж Ессуанъ, или до прѣдѣлы-тѣ на Еѳіопіж, Іез. 29; 10. 30; 6. Грьцкы-тѣ и Арабскы-тѣ писатели говорятъ за Ессуанъ като за южнж границж на Египетъ. Тамъ Нилъ исхожда изъ гранитны-тѣ скалы на водопады-тѣ и влиза въ собственный-тъ Египетъ. Египетъ е на длъжинж около четыристотинъ и петдесеть мили и покрыва едно пространство отъ 11,000 чет. мили. Между Ессуанъ и Делтж, долина-та не е всждy еднакво широка. Най-напрѣдъ названіе-то Египетъ ся е давало само на долинж-тж и на Делтж; но отпослѣ то ся е распространило надъ всичкж-тж земіж до Червено море. Страна-та около Сіинж и водопады-тѣ е живописна; но другы-тѣ части на Египетъ, особенно Делта, сж еднообразны и не прѣдставятъ нищо привлѣкателно за око-то. Пролѣть, когато жьтва-та вече ся свьрши, человѣкъ не може да види нищо друго въ Египетъ освѣнь еднж сивж и прашнж прьсть, пълнж съ пукнотины и съ дупкы. По врѣме-то на есенно-то равноденствіе, Египетска-та земя прѣдставя само едно безмѣрно езеро съ червеникавж или жьлтникавж водж, изъ което ся подаватъ финиковы дьрвета, села, и тѣсни шоссета които съобщаватъ села-та едно съ друго. Наводненіе-то като ся оттегли, земя-та до край-тъ на есень-тж ся покрыва отъ еднж чернж и лепкавж тиніж. Отъ начало-то на зимж-тж Египетъ съ младж-тж си

растителность ся обрѣща на хубавж градинж. Плодородіе-то му зависи отъ годишны-тѣ и редовны-тѣ наводненія на Нилъ, и за това Иродотъ го е нареклъ "дарбж на Нилъ." Виж. **Нилъ.**

Климатъ-тъ на Египетъ е безмѣрно горѣщъ. Въ лѣтно врѣме топломѣръ-тъ показва обыкновенно 80° или 90° фаренхайтъ, а въ Горній Египетъ — нѣколко градуса по-высоко. Горѣщій-тъ вѣтръ на пустыніж-тж, Симунъ-тъ, духа около врѣме-то на пролѣтно равноденствіе. Египетъ често ся посѣщава отъ рояцы скакалцы. Виж. **Скакалци.**

Въ най-стары-тѣ врѣмена види ся че Египетъ е былъ раздѣленъ на три главны части; защото писатели-тѣ говорятъ за Горній Египетъ или Θивы; Срѣдній Египетъ, или Седмоградный Египетъ; и Долній Египетъ или Делта, който е обемалъ и области-тѣ къмъ истокъ и къмъ западъ на рѣкж-тж. Като е тъй, области-тѣ и градове-тѣ Египетскы, които ся поменуватъ въ Библіж-тж, спадатъ въ слѣдующы-тѣ отдѣленія:

1. *Долній Египетъ.* Сѣверо-источна-та му граница е была на прѣдѣлы-тѣ на Палестинж. Пустыня-та помежду тжзи точкж, Червено море, и Пелусіумъ ся види да е была пустыня-та на Суръ, Быт. 20; 1, сегашна-та Елъ-Джеферъ. Синъ, "крѣпость-та на Египетъ," Іез. 30; 15, може да е былъ Пелусіумъ. Гесенска-та область може-бы да е была една часть отъ Рамессійскж-тж земіж, Быт. 47; 11. Въ Гесенъ сж были и градове-тѣ Пиθомъ, Рамессій, Иліополь и пр. Въ самж Делтж сж ся намирали Тафнесъ, Танисъ, и Хересъ за който ся поменува въ Иса. 19; 18. На западъ отъ Делтж е была Александрія.

ХРАМЪ НА АБУ-СИМБЕЛА, ВЪ НУБІЖ, ДО ПОЛОВИНЖ ЗАРИТЪ СЪ ПѢСЪКЪ; СТАТУИ ШЕСТДЕСЕТЬ КРАКА ВЫСОКЫ.

2. *Срѣдній Египетъ.* Въ тжзи часть ся поменуватъ Мемфисъ и Ханесъ.

3. *Горній Египетъ.* Южнж-тж часть на Египетъ Евреи-тѣ види ся че сж наричали Паθросъ, Іер. 44; 1, 15. Библія-та поменува тука

само два града, именно, Но, или Өивы и Сіинѫ, южнопрѣдѣлный-тъ градъ на Египетъ. Главны-тѣ растителны произведенія на Египетъ сѫ жито, царевица, орисъ, ячемыкъ, бобъ, прасъ, лукъ, краставицы и дыни. Египетъ производжда и ленъ и памукъ. Тамо и сега расте по нѣкои мѣста папирусово-то растеніе, което е една тръсть высока около деветъ крака, дебела колкото единъ палецъ, и покрыта съ мѫхъ на върхъ-тъ. Виж. **Книга.** Освѣнь обыкновенны-тѣ добытъцы, въ Египетъ ся вѫдятъ многочисленни биволи, магарета и камилы, кучета безъ ступаны, ихневмони, крокодили и рѣчни коніе.

Египтяни-тѣ могѫтъ да ся считатъ като отъ три племена: 1. *Копти-тѣ,* или потомци на староврѣменны-тѣ Египтяны. 2. *Феллахи-тѣ,* или ораческо-то съсловіе. 3. *Араби-тѣ,* или завоеватели-тѣ на Египетъ, отъ които сѫ и Турци-тѣ. Копти-тѣ сѫ Христіани по име, и тѣ сѫ писари-тѣ на Египетъ. Тѣ сѫ видѣли толкозь промѣненія въ правителство-то, щото малко ся грыжатъ вече за успѣхъ-тъ на управителны-тѣ власти. Феллахи-тѣ търпятъ толкова угнетенія и сѫ толкова прѣзрени отъ Бедуины-тѣ или скытающы-тѣ ся Арабы, и отъ началницы-тѣ си, щото тѣ рѣдко добыватъ имотъ, и още по-рѣдко могѫтъ да си го запазятъ; тѣ обаче сѫ едно занимателно племе, и сѫ много прѣдадени на земѭ-тѫ си и на Нилъ.

Най-необыкновенни памятници на древне-то Египетско могущество сѫ пирамиды-тѣ, които сѫ останѫли до днешенъ день, и съ величіе-то си смайватъ посѣтитель-тъ. Нѣма человѣческо строеніе толкова старо и толкова чрѣзмѣрно колкото тѣзи тайнственны направы. Най-голѣма-та пирамида, въ Гизе близо до Каиро, покрыва едно пространство отъ петдесеть уврата, и е четыристотинъ и седмдесеть и четыри крака высока. Нѣкои сѫ искали да кажатъ че пирамиды-тѣ сѫ были построены отъ Израиляны-тѣ, но стара-та история и нынѣшны-тѣ изслѣдванія искарватъ противно-то. Въобще ся вѣрва че тѣ сѫ были въздигнѫты повече отъ двѣ хыляды годины прѣди Р. Х. за царскы гробницы.

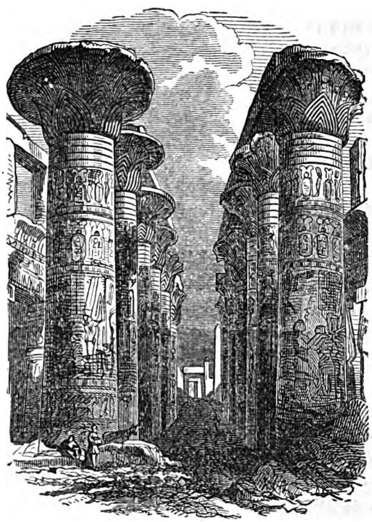

ПРОХОДЪ МЕЖДУ СТЪЛПОВЕ, ВЪ КАРНАКЪ, ӨИВЫ.

Но освѣнь тѣзи забѣлѣжителны памятницы на отколѣ-забравены-тѣ вече царіе, Египетъ изобилува съ другы строенія почти еднакво чудесны. Храмове-тѣ, статуи-тѣ, обелискы-тѣ удивляватъ зритель-тъ съ колосалнѫ-тѫ си величинѫ, и съ широко-то си пространство. Грамадни-тѣ стълпове на тѣзи храмове, широкы-тѣ имъ стѣны, и вѫтрешна-та часть на много гробове, сѫ очъртани съ живописанія и покрыти съ ваянія, които поясняватъ домашный-тъ и народный-тъ животъ у стары-тѣ Египтяны. Има и много іероглифическы памятописанія, които сѫ по-

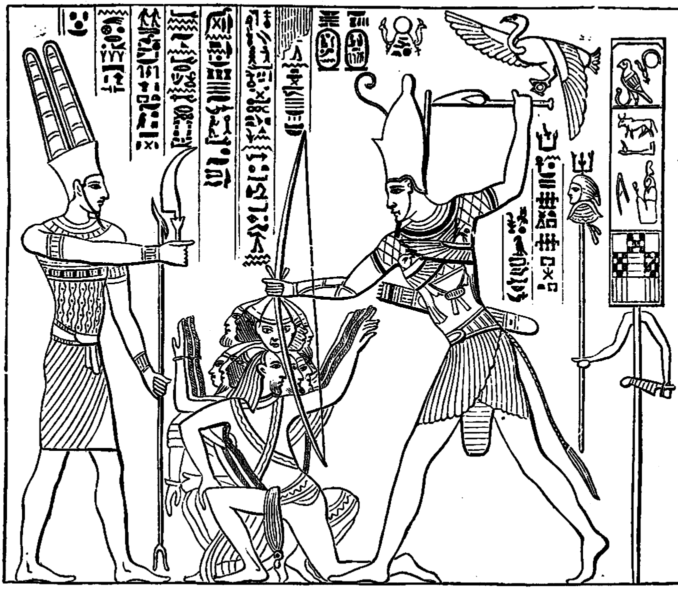

ПЛОЧА СЪ ИЗВАЯНІЯ, ВЪРХУ ЕДИНЪ ХРАМЪ ВЪ ГОРНІЙ ЕГЫПЕТЪ.

ченжли вече да открыватъ тъмный-тъ си смыслъ на нынѣшны-тѣ изслѣдователи. Нѣкои отъ тѣхъ сж прости бѣлѣзи, които лесно ся разбиратъ; другы сж памятописанія написаны съ еднж азбукж състоящж отъ изображенія, отъ които всѣко прѣдставя буквж-тж съ коіжто начевна име-то на прѣдмѣтъ-тъ въ изображеніе-то. Тъй Озиръ, име на единъ Египетскый богъ, е прѣдставенъ съ еднж картинж отъ три прѣдмѣта, тръсть, дѣтенце, и уста; защото начални-тѣ буквы на Коптическы-тѣ думы за тѣзи три прѣдмѣта, именно Окъ, Зи, и Ро произвождатъ име-то *Озръ*, което ся произнося *Озиръ*. Явно е че е твърдѣ мжчно да ся тълкуватъ тѣзи памятописанія. Много надписи ся виждатъ да сж писани по едно особенно нарѣчіе, което сж разбирали само учени-тѣ отъ народъ-тъ.

Най-стара-та исторія на древній-тъ Египетъ ся крые въ неизвѣстность. Историческы-тѣ свѣдѣнія, обаче, и нынѣшны-тѣ изслѣдованія, съгласно доказуватъ че образованность-та ся е прѣнесла и распространила въ Египетъ откъмъ югъ, и особенно отъ Мерое; тѣ подтвърдяватъ още че въ най-стары-тѣ врѣмена Египетъ е былъ раздѣленъ на нѣколко държавицы, които отпослѣ ся съединили въ едно царство. Общо-то име на Египетскы-тѣ царіе е было Фараонъ, което значи Царь. Исторія-та е съхранила имена-та на нѣкои отъ онѣзи царіе, и единъ редъ отъ царскы родове; но наклонность-та на Египетскы-тѣ историцы да прѣувеличаватъ древность-тж на народъ-тъ си е намалила достовѣрность-тж имъ. Виж. **Фараонъ**.

Тази стара и забѣлѣжителна земя често ся споменува въ Св. Писаніе. Види ся че Египетъ на Еврейскый *Мицраимъ*, на Арабскый

Мжсжрз е добылъ име-то си отъ Мицраима, единъ отъ Ноевы-тѣ внуцы, Быт. 10; 6. Въ врѣме-то на Авраама Египетъ станж житница на свѣтъ-тъ, и патріархъ-тъ отиде да поживѣе тамъ, когато настанж гладъ въ Ханаанскж-тж земіж. Авраамова-та жена имаше за рабыніж Египтянкж-тж Агарь, която роди Аврааму Исмаила, и той ся ожени пакъ за Египтянкж, Быт. 21; 9, 21. Другъ единъ гладъ, въ врѣме-то на Исаака, безъ малко щѣше да го пропжди въ Египетъ, Быт. 26; 2. Іаковъ и всичко-то му семейство свършихж дни-тѣ си въ Египетъ, Быт. гл. 39 до 50. Отъ какъ Евреи-тѣ ся избавихж отъ Египетско-то робство, сношенія-та имъ съ Египтяны-тѣ не ся виждатъ да сж были честы. Въ исторіж-тж на Давида и Соломона пакъ ся споменува нѣщо за Египетъ. Соломонъ ся оженилъ за еднж Египетскж княгыніж, 3 Цар. 3; 1; но въ петіж-тж годинж на сынж му Ровоама, Іудеи-тѣ ся смирихж прѣдъ Сисака Египетскый-тъ царь, 2 Лѣт. гл. 12. Отпослѣ Евреи-тѣ сж встжпяли въ съюзничество и въ войнж съ Египетскый-тъ народъ, додѣто и Еврейскый-тъ и Египетскый-тъ народи ся подчинихж отъ Ассирійцы-тѣ, 4 Цар. гл. 17. 18; 21. 23; 29. гл. 24. Іер. гл. 25. 37; 5. гл. 44, 46.

Египетъ быде завоеванъ отъ Камбиза, и станж область на Персійскж-тж имперіж около 525 г. прѣди Р. Х. Подъ Персійскж-тж власть той останж до врѣме-то на Александра, 330 г. до Р. Х., слѣдъ смърть-тж на когото Египетската земя заедно съ Сиріж, Палестинж, Ливіж, и др. съставяше царство-то на Птоломеи-тѣ. Послѣ битвж-тж при Акцій, прѣди Р. Х. 30 годины, Египетъ станж Римска область. Въ врѣме-то на Христа, много Еврейскы челяди живѣехж въ Александріж, Леонтополь, и въ другы Египетскы градове; и самъ Спаситель-тъ намѣрп тамъ прибѣжище въ дѣтинство-то си, Мат. 2; 13. Отъ онова врѣме Египетъ прѣстанж отъ да е независима държава. На 640 г. слѣдъ Р. Х. го завоевахж Араби-тѣ; отъ тогава насамъ той е прѣминувалъ въ ржцѣ-тѣ на Турцы, Арабы, Кюрды, Мамелюкы; и отъ 1517 г. той съставя часть отъ Турскж-тж държавж. Ето какъ сж ся испълнили стары-тѣ пророчества въ Св. Писаніе, Іез. 29; 14, 15. 30; 7, 12, 13. 32; 15. Число-то на сегашно-то народонаселеніе на Египетъ е около два миліона.

Колкото за вѣрж-тж на стары-тѣ Египтяны, тѣ сж ся кланяли на небесны-тѣ свѣтила и на силы-тѣ на естество-то. Духовенство-то имъ ся е занимавало и съ астрономіж и звѣздобройство, и вѣроятно на това съсловіе сж принадлежели и мждреци-тѣ, чародеи-тѣ и вълшебници-тѣ, за които ся споменува въ Исх. 7; 11, 22. Жреческо-то съсловіе е было най-силно-то, и нему сж ся отдавали най-голѣмы-тѣ почести отъ народъ-тъ. Може-бы да е была тази мждрость-та на коіжто Моисей бѣше наученъ, Дѣян. 7; 22. Египетско-то вѣроисповѣданіе ся е отличавало по това, че то е допущало да ся обожаватъ и животны-тѣ. Никой не е можалъ да убіе едно священно животно, безъ да прѣтърпи за това смъртно наказаніе.

"Египетскый-тъ потокъ," Числ. 34; 5. Іис. Нав. 15; 4, 47. 3 Цар. 8; 65. 4 Цар. 24; 7. Иса. 27; 12. Іез. 47; 19. 48; 28, означава потокъ-тъ Ел-Аришь, който ся втича въ юго-источнж-тж часть на Средиземно море при Ринокolуржж.

Едемъ, една область въ Азіж, дѣто бѣше рай-тъ. "И насади Господь Богъ рай въ Едемъ на истокъ, и постави тамъ человѣка когото създаде," Быт. 2; 8. Ето мѣстоописаніе-то на Едемъ: "И рѣка исхождаше изъ Едемъ да напоява рай-тъ; и отъ тамъ ся раздѣляше на четыри главы. Име-

то на еднж-тж Фисонъ," и пр. Тѣзи тьмны редове тълкователи-тѣ сж тълкували различно, но ни едно отъ тѣхны-тѣ тълкованія не е задоволително, тъй щото никой не може да каже положително дѣ е былъ Едемъ. Нѣкой библейскы тълкователи прѣдполагатъ че Едемъ ся е намиралъ въ Арменіж, на западъ отъ горж-тж Араратъ и 5,000 крака надъ море-то. Тамо, въ единъ твьрдѣ тѣсенъ кржгъ ся истичатъ четыри голѣмы рѣкы, Евфратъ и Тигръ, които ся втичатъ на югъ въ Персійскый-тъ заливъ; Араксъ, която тече сѣверо-источно въ Каспійско море, и Фасисъ или Алисъ, която тече сѣверо-западно въ Черно море. Послѣдня-та може да е была Едемска-та рѣка Фисонъ, и Араксъ може да е была Гихонъ, защото и двѣ-тѣ наименованія означаватъ сжщо-то нѣщо — бързинж. Тази възвышена страна още хубава и плодородна, може да е была Едемска-та земя; и въ най-хубавж-тж ѝ часть, къмъ истокъ, може да е была райска-та градина.

Другы библейскы тълкователи, обаче, искатъ да кажатъ че Едемъ е былъ при рѣкы-тѣ Тигръ и Евфратъ, тамъ дѣто двѣ-тѣ рѣкы ся съединяватъ, сто и двадесеть мили на сѣверъ отъ Персійскый-тъ заливъ, и дѣто ся втича и потокъ-тъ Улай отъ сѣверо-истокъ. Тази страна, ако и да ся е промѣнила въ теченіе-то на нѣколко хыляды годины, и сега даже свидѣтелствува за първобытно-то си плодородіе, но Св. Писаніе ни казва че слѣдъ потопъ-тъ Хусови-тѣ сынове ся населили въ Сенаарско-то ѝ поле, Быт. 10; 8—10. 11; 2. Понеже двѣ отъ рѣкы-тѣ на Едемъ сж позна-ты-тѣ рѣкы Тигръ и Евфратъ, вѣроятно е че райска-та градина ся е намирала въ едно-то или въ друго-то отъ горѣспоменжты-тѣ мѣста. Както и да е, отъ грѣхопаденіе-то насамъ никой нжтешественникъ не е можалъ да открые нѣгдѣ рай-тъ. Първы-тѣ главы на Библіж-тж ни показватъ единъ рай, който исчезнува отъ прѣдъ очи-тѣ ни, а послѣдни-тѣ открыватъ прѣдъ насъ единъ много прославенъ и дълговѣченъ рай: "Блажени които испълняватъ неговы-тѣ заповѣди; за да иматъ власть надъ дьрво-то на живота."

Единорогъ. Така древни-тѣ прѣводачи сж прѣвели Еврейскж-тж думж Реемъ. Но тази дума нѣма никакво отношеніе къмъ число-то на рога-та. Повечето тълкуватели днесь мыслятъ да означава или Дивый-тъ Биволъ или Зубръ-тъ. Дивый-тъ Биволъ има голѣмж силж. Отъ величинж-тж на тѣло-то му и чудесны-тѣ му мышечны удове, человѣкъ при първъ поглѣдъ ся сѣща за силж-тж му, Числ. 23; 22. Видъ-тъ му е свирѣпъ, зълъ и грубъ. Глава-та му е голѣма; очи-тѣ му сж малкы; топкы-тѣ (пискюлчета-та) сплъстена коса, провесены отъ ланы-тѣ и брадж-тж му, придаватъ на биволъ-тъ едно още по-диво лице, Іов. 39; 9—12. Псал. 22; 21.

Диви-тѣ биволи ся срѣщатъ по много мѣста въ Африкж и Индіж, дѣто живѣжтъ по цѣлы стада въ лѣсове-тѣ; тѣ ся считатъ за много свирѣпы и опасны животны.

Зубръ-тъ е описанъ отъ Юлія Кесаря като едно животно отъ видъ-тъ на волъ-тъ, но голѣмо колкото слонъ-тъ, много силно и свирѣпо. Нѣкои видове Зубри още ся срѣщатъ въ лѣсища-та на Литуаніж.

Едомъ, I. *(червенъ)*, едно друго име на Исава, по-старый-тъ Исааковъ сынъ. Това име може да му е было приложено по причинж на червено-то вариво за което той продаде първородство-то си — "това червено-то," Быт. 25; 25—30. Виж. **Исавъ.**

II. Земя-та на Едомъ, или гора Сіиръ, която първоначално ся простирала отъ Мрьтво море до Елаѳскый-тъ заливъ на Червено

море, и обигрѫщала едно пространство земіѭ около сто мили на длъжъ и петнадесеть или двадесеть на ширъ. По-послѣ тя ся е простирала по на-югъ отъ Іудеіѭ.

Голѣма часть отъ Едомъ ся е занимавала отъ едно дълго бърдо планины, което е лежало между голѣмѫ-тѫ пѣсъчливѫ долинѫ Ель-Горъ и Елъ-Арабѫ на западъ (Виж. **Іорданъ**) и между Аравійскѫ-тѫ пустыніѭ на истокъ. Сѣверна-та вѣтва на това бърдо сега ся зове Джебалъ, виж. **Гевалъ**; друга-та Джебелъ Шира. Цѣло-то бърдо е просѣчено отъ долове, които ся смѫкатъ на доло отъ възвышенѫ-тѫ пустыніѭ на истокъ до Арабѫ на западъ. Въ тѫзи странѫ ся намиратъ развалины-тѣ на много села и градове отдавна разорени, и много извори и плодородны долины, които свидѣтелствуватъ за едновремѣннѫ-тѫ ѝ производителность, Быт. 27; 39. Столица на Источный Едомъ е была Востра; но главна-та столица на Едомъ е былъ градъ Петра, или Села, което ще ся каже каманакъ-тъ, защото онзи градъ е былъ издѣланъ отъ скалы-тѣ на планинѫ-тѫ. Сега ся зове Вади Муса, Моисеева-та долина. Виж. **Села**.

Първобытни-тѣ жители на тѫзи земіѭ сѫ ся наричали Хорреяни, но по-сетнѣ на мѣсто-то имъ ся населяли Едомяни-тѣ, Быт. 14; 6. 36; 21. Втор. 2; 12, 22. Едомяни-тѣ сѫ были, както го показва име-то имъ, потомци на Едома, или Исава, Іакововъ братъ, Быт. 36; 6—9. Тѣ сѫ ся управлявали отъ кнѣзове, ст. 15, а по-сетнѣ отъ царіе, ст. 31. Виж. и Исх. 15; 15 и Числ. 20; 14. Израиляни-тѣ, като приближили отъ Египетъ къмъ западный-тъ прѣдѣлъ на Едомъ, поискали да прѣминѫтъ прѣзъ онѫзи странѫ мирно до Моавскѫ-тѫ земіѭ; но миренъ прѣходъ не имъ ся дало. Виж. **Исходъ**. Богъ имъ заповѣдалъ, обаче, да съхранятъ пріятелскы сношенія съ братія-та си, Исавовы-тѣ потомцы, Числ. 20; 14—21. Втор. 2; 4—7. 23; 7. При все това, непріятелскы дѣйствія ся виждали неизбѣжны. Саулъ ся увлѣклъ въ бой съ тѣхъ, 1 Цар. 14; 47; но тѣ си останѫли независими до Давида, който гы покорилъ, за да ся испълни пророчество-то Исааково, че Іаковъ ще стане господарь на Исава, Быт. 27; 29. 2 Цар. 8; 14. 3 Цар. 11; 15. 1 Лѣт. 18; 11—13. Едомци-тѣ носяли подчиненность-тѫ си много нетърпѣливо, и въ свършъка на Соломоново-то царствіе, Ададъ, Едомскый князь който отъ малолѣтнѫ възрасть живѣялъ въ Египетъ у Фараона, ся върнѫлъ въ отечество-то си, дѣто ся припозналъ и прогласилъ за царь, 3 Цар. 11; 14—22. Вѣроятно е, обаче, че той станѫлъ царь само на Источный Едомъ, 3 Цар. 22; 47. 2 Лѣт. 20; 36, защото Едомяни-тѣ на югъ отъ Іудеіѭ останѫхѫ въ подданство на Іудейскы-тѣ царіе до царуваніе-то на Іорама, противъ когото тѣ възстанѫли, 2 Лѣт. 21; 8, за да ся испълни втора-та часть на Исааково-то пророчество, Быт. 27; 40. И Амасія, Іудейскый царь, поразилъ Едомяны-тѣ, избилъ 1,000 мѫжіе отъ тѣхъ, и низрынѫлъ 10,000 другы въ единъ долъ, 4 Цар. 14; 7. 2 Лѣт. 25; 11, 12. Но тѣзи завоеванія не были дълговрѣменны. Когато Навуходоносоръ обсадилъ Іерусалимъ, Едомяни-тѣ ся присъединили на неговѫ-тѫ силѫ, и го насърдчили да срыне самы-тѣ основанія на града; но жестокосърдіе-то имъ не останѫло за дълго врѣме ненаказано. Пророци-тѣ прѣдказали погынваніе-то на Едомъ, Іер. 49; 7. Іез. 25; 35. Авд. Мал. 1; 3, 4. Петь годины ся минѫли отъ прѣвземаніе-то на Іерусалимъ, и Навуходоносоръ смирилъ всичкы-тѣ народы около Іудеіѭ, и най-много Едомяны-тѣ, ако и да не гы завелъ въ плѣнъ;

по-сетнѣ Іоаннъ Ирканъ гы измѣстилъ изъ Южнѫ Іудеіѭ, дѣто тѣ ся были прѣселяли, съвсѣмъ гы покорилъ, и принудилъ гы да пріематъ обрѣзаніе-то и законъ-тъ. Тѣ останѫли подданни на по-послѣдни-тѣ Іудейскы царіе до съсыпваніе-то на Іерусалилъ отъ Римляны-тѣ. Историкъ-тъ Іосифъ расказва че 20,000 отъ тѣхъ были повыкани на орѫжіе за защитѫ-тѫ на града, но ся прѣдали на грабежъ и убійство. Най-сетнѣ Едомяни-тѣ были погълнѫти отъ Набаѳейцы-тѣ, потомцы-тѣ на Набаіоѳа, сынъ Исмаиловъ. Едомяни-тѣ испьрвень сѫ были многобройни и силни, и ся поминували съ търговіѭ, сухопѫтнѫ и морскѫ, и още съ земледѣліе и скотовъдство, Числ. 20; 17. Но нито якы-тѣ имъ крѣпости, Іер. 49; 16, нито богове-тѣ имъ, 2 Лѣт. 25; 20, могли да отвърнѫтъ онѫзи богатѫ и цвѣтущѫ странѫ отъ да стане пустыня, и да ознаменува истинность-тѫ на пророческы-тѣ словеса.

Едраи, една отъ столицы-тѣ на Васанъ. При Едраи Огъ Васанскый-тъ царь и войскы-тѣ му быдохѫ поразены, Числ. 21; 33—35. Втор. 1; 4. 3; 1—3. Послѣ този градъ бѣ даденъ на сынове-тѣ на Махира, Манассіинъ-тъ сынъ, Іис. Нав. 13; 31. Развалины-тѣ на Едраи покрыватъ едно голѣмо пространство. Това мѣсто е было забѣлѣжително въ първы-тѣ врѣмена на Христіанство-то и въ врѣме-то на Крьстоносны-тѣ Походы. То сега ся нарича Драа, и лежи около тридесеть и петь мили на истокъ отъ устіе-то на Галилейско море.

Ездра, знаменитъ священникъ и водитель на Еврейскый-тъ народъ. Той е былъ "книжникъ искусенъ въ Моисеевъ-тъ законъ," ученъ, способенъ, и дѣятеленъ мѫжъ, и вижда ся че той ся е ползовалъ отъ голѣмы почести въ Персійскый-тъ Дворъ. Прѣзъ осмдесеть-тѣ годины, върху които ся простира исторія-та на Ездрѫ, свършили ся по-голѣма-та часть отъ царуваніе-то на Кыра и царуванія-та на Камбиса, Смердиса, Дарія Истаспова, Ксеркса, и осмь годины отъ царуваніе-то на Артаксеркса Дългорѫкый. Отъ този послѣдній-тъ царь Ездра е пріелъ писма, пары, и всичко щото му трѣбало, и отишлъ, заедно съ еднѫ голѣмѫ дружинѫ отъ заточенницы които ся връщали въ отечество-то си, въ Іерусалимъ. Това ся случило въ 457 г. прѣди Р. Х. Въ Іерусалимъ той въвелъ много прѣобразованія за народно-то благоденствіе и за общо-то богослуженіе, Ездра гл. 8—10. Неем. гл. 8. Въобще ся вѣрва че отпослѣ той събралъ и прѣгледалъ всичкы-тѣ книгы на Ветхый Завѣтъ, които съставятъ сега канонъ-тъ.

Книга-та на Ездрѫ ся занимава съ завръщаніе-то на Евреи-тѣ отъ царуваніе-то на царь Кыра, и споменува нѣкои отъ напокошны-тѣ дѣла на самаго Ездрѫ до 450 г. прѣди Христа. Сѫществуватъ и двѣ апокрифическы книгы които ся приписватъ на Ездрѫ.

Езекыя, единъ благочестивъ Іудейскый царь, който ся въцарилъ слѣдъ смърть-тѫ на бащѫ си Ахаза, 726 г. прѣди Р. Х., и който умрѣлъ на 697 г. прѣди Р. Х. Исторія-та на Езекыѭ е описана въ 4 Цар. гл. 18—20. 2 Лѣт. гл. 29—32. Виж. Иса. гл. 36—38. Царуваніе-то му е памятно по старанія-та му да възвърне поклоненіе-то на истиннаго Бога, по чудесно-то пораженіе на Ассирійскѫ-тѫ войскѫ, и по продълженіе на живота му съ миръ петнадесеть годины. Подиръ Езекыѭ ся въцарилъ недостойный-тъ Манассія.

Езеро. **Виж. Меромъ и Море.** Ужасно-то онова описаніе на пькъля, като езеро въ което гори огнь и жупелъ, Отк. 19; 20. 21; 8, ни наумѣва огнь-тъ и езеро-то въ който Содомъ бѣ поясденъ и погълнѫтъ.

Екклисіастъ *(проповѣдникъ-тъ)*, име-то на еднѫ книгѫ въ Ветхый Завѣтъ, която въобще ся приписва на Соломона. Сравни 3 Цар. 3; 12 съ Еккл. 1; 16. 3 Цар. 10; 21, 27. съ Еккл. 2; 4—9. 3 Цар. 11; 3, 4 съ Еккл. 7; 26, 28. Тѫзи книгѫ, види ся, Соломонъ е написалъ въ старость-тѫ си, когато е былъ освободенъ отъ идолослуженіе-то, раскошество-то и похоти-тѣ, въ около 977 лѣто прѣди Христа. Въ това си съчиненіе писатель-тъ разглежда истинскѫ-тѫ мѫдрость. То съдържа много поученія, почерпаны отъ беспримѣрнѫ-тѫ му опытность, и показва суетѫ-тѫ на свѣтскы-тѣ добрины. Истинска-та прѣмѫдрость споредъ Соломона е, "Бой ся отъ Бога, и пази заповѣди-тѣ му," и това е свършъкъ-тъ на всичко-то слово, Еккл. 12; 13. Когато четемъ книгѫ-тѫ Екклисіастъ трѣбва да изваждамы разумъ-тъ отъ цѣлѫ-тѫ книгѫ, а не отъ отдѣлны-тѣ ѝ фразы.

Еламъ, една область която послѣ ся нарекла Персія, Быт. 14; 1. Тя была наречена най-напрѣдъ Еламъ по име-то на едного отъ Симовы-тѣ сынове, Быт. 10; 22.

Елаѳъ, или **Елоѳъ**, градъ Едомскый, положенъ при сѣверный-тъ ѫгълъ на источный-тъ заливъ на Червено море. Близо до Елаѳъ е былъ положенъ и градъ-тъ Есіонъ-Гаверъ, Втор. 2; 8. 3 Цар. 9; 26. Този заливъ, който е былъ извѣстенъ на стары-тѣ, бѣше почти непознатъ на нынѣшны-тѣ землеписатели до врѣме-то на Буркхарта. Този прѣдпріимчивъ пѫтешественникъ първъ го изслѣдова, и направи първо-то по-дробно описаніе за него. Голѣмата пѣсъчлива долина, която ся нарича Ел-Араба, и сѣверна-та ѝ часть Елъ-Горъ, захваща отъ този заливъ и отива до Мъртво море. Елаѳъ ся присъедини на Іудѫ отъ Давида, който разви тамъ обширнѫ търговіѭ, 2 Цар. 8; 14. Тамъ Соломонъ построилъ корабы, 2 Лѣт. 8; 17, 18. Въ царуваніе-то на Іорама, Едомци-тѣ си прѣзехѫ назадъ Елаѳъ, но тѣ пакъ го испуснѫхѫ въ рѫцѣ-тѣ на Озіѭ Іудинъ-тъ царь, 4 Цар. 8; 20. 14; 22, отъ когото по-сетнѣ го прѣвзе Сирійскый царь, Расинъ 16; 6. Подъ владычество-то на Римляны-тѣ Елаѳъ е былъ цвѣтущъ търговскый градъ. Въ 630 той подпаднѫ подъ власть-тѫ на Мохамеда, и сега е разоренъ. Близо до развалины-тѣ на Елаѳъ ся намира крѣпость-та на Акабѫ, дѣто често ся отбиватъ пѫтници-тѣ, които отиватъ отъ Синайскѫ-тѫ горѫ за Палестинѫ.

Елдадъ, и **Модадъ**, двама отъ седмдесеть-тѣ старѣйшины опрѣдѣлены да помагатъ на Моисея въ управленіе-то на народъ-тъ. Пророческый-тъ духъ сѣднѫ на тѣхъ, и тѣ пророчествувахѫ въ станъ-тъ въ отсѫтствіе-то на Моисея. Іисусъ Навіевый сынъ искаше да гы изобличи, но Моисей гы оправда, Числ. 11; 24—29.

Елеазаръ, I. Третій-тъ сынъ Аароновъ, който наслѣди бащѫ си въ първосвященство-то, Исх. 6; 23. Числ. 20; 25—28. Първосвященство-то останѫ наслѣдственно въ родъ-тъ му до седмый-тъ поясъ, до врѣме-то на Илія, когато ся прѣдаде на Иѳамаровъ-тъ родъ. При Саула и Давида, първосвященническа-та служба ся повърнѫ на Елеазарово-то домочадіе, което іѫ одържа до свършъкъ-тъ на плѣненіе-то.

II. Сынъ-тъ Авинадавовъ, когото освятихѫ да пази ковчегъ-тъ Господень въ бащинъ-тъ си домъ, 1 Цар. 7; 1.

III. Единъ отъ Давидовы-тѣ поборницы, 2 Цар. 23; 9. 1 Лѣт. 11; 11—18.

Елеала, единъ Аморрейскый градъ, близо до Есевонъ столицѫ-тѫ на Аморрейцы-тѣ. Този градъ бѣше прѣдназначенъ на Рувимовы-тѣ потомцы, Числ. 32; 3, 37. По-

слѣ по врѣме-то на пророцы-тѣ този градъ ся заплашва като Моавскый градъ, Иса. 15; 4. 16; 9. Іер. 48; 34. Развалины-тѣ на Елеалѫ ся намиратъ около една миля сѣверо-западно отъ Есевонъ.

Елей ся употрѣбявалъ още отъ най-древни-тѣ врѣмена въ Истокъ не само за освященіе, но и за да ся помазва глава-та, брада-та и цѣлый-тъ человѣкъ въ ежедневныя си животъ, Быт. 28; 18. Виж. **Помазаніе.** Изобщо ся употрѣбявалъ тоже и за хранѫ, Іез. 16; 13. Прѣсно и сладко дървено масло много ся прѣдпочитало отъ кравіе масло и лой за подсолваніе хранѫ; и до днесь даже въ Сиріѭ всякакъвъ видъ хранѫ варятъ съ дървено масло. То ся считало тоже едно отъ хлѣбны-тѣ приношенія въ храма, и обыкновенно сѫ го смѣсвали съ брашно-то на жъртвоприношеніе-то, Лев. 5; 11. 6; 21. За свѣтилницы, тоже, чисто дървено масло ся считало за най-добро, и ся употрѣбявало за освѣтленіе на скыніѭ-тѫ. Много-то тѣзи употрѣбленія на дървено-то масло направихѫ да ся распространи и да цъвти обработваніе-то на маслины-тѣ. 1 Лѣт. 27; 28. Іез. 27; 17. Ос. 12; 1. Елей или дървено масло ся пазеше и за зимовище, и съ него ся въртеше търговія като съ жито и вино. 2 Лѣт. 32; 28. Езд. 3; 7. Най-добро-то дървено масло ся добывало отъ маслины-тѣ като гы біели безъ да гы турятъ подъ натискъ, и то ся наричало "елей първотокъ," Исх. 27; 20. 29; 40. Зрѣлы-тѣ маслины сега, както и въ старо врѣме, ся счупватъ съ каменны трькала. Счупены-тѣ части послѣ ся подлагатъ подъ натискъ въ масленицѫ-тѫ която по Еврейскый ся нарича *гавъ-шеменъ.* Сега не тъпчятъ маслины-тѣ съ крака. Това, обаче, види ся да ся употрѣбявало отъ Евреи-тѣ, поне до нѣкоѭ степень, когато маслины-тѣ ставали мекы отъ много стоеніе, Мих. 6; 15. Геѳсиманія, сирѣчь, *маслоистискателница,* вѣроятно е зело име-то си отъ нѣкое орѫдіе за истискваніе масло въ околность-тѫ на това мѣсто. Виж. **Маслина.**

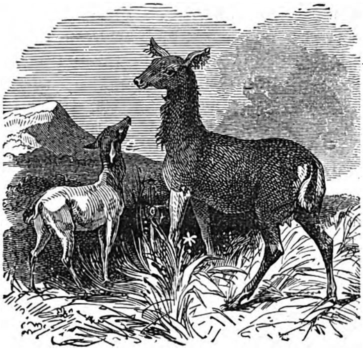

Елень, едно животно отъ родъ-тъ на сърны-тѣ, отличително по стройно-то и благообразно-то си тѣло. Женскый-тъ елень нѣма рогове. Въ Быт. 49; 21, Нефѳалимъ е уприличенъ на елень, пуснѫтъ да ходи по волѭ-тѫ си и да ся развива, и "угодны-тѣ думы" на Нефѳалима сѫ благы-тѣ думы на пророцы-тѣ, витіи-тѣ и поеты-тѣ отъ Нефѳалимово-то племе. Жена, която е вѣрна и мила на мѫжа си, е уприличена на елень рачителнѫ и на сърнѫ милѫ, Прит. 5; 19, на които сѫ уприличени и бързи-тѣ и крѣпкы-тѣ мѫжіе, 2 Цар. 22; 34. Авв. 3; 19.

Елима, Еврейскый магесникъ отъ свитѫ-тѫ на Сергія Павла, Римскый исправникъ въ Пафѫ въ Кыпръ. Апостолъ Павелъ изобличилъ тогова строго, защото той му ся противялъ като ся стараялъ да развърне исправника отъ вѣрѫ-тѫ въ Іисусово-то спасеніе, и послѣ Богъ го наказалъ съ слѣпотѫ, Дѣян. 13; 6—12. Той щѣше да остане слѣпъ "до врѣме," и това може да го е довело отпослѣ въ покаяніе.

Елимелехъ, Виѳлеемецъ, мѫжъ-тъ на Ноеминь, Руѳ. 1; 2.

Елимъ, мѣсто-то дѣто Израиляни-тѣ поставили станъ когато отивали на Синайскѫ-тѫ горѫ, Исх. 15; 27. 16; 1. Числ. 33; 9. Елимъ може да е былъ сегашный-тъ Ваади Гурунделъ, единъ широкъ долъ, около четыридесеть мили на югоистокъ отъ Суезъ. Тамъ ся намиратъ источници за водѫ и нѣколко финиковы дьрвіе.

Елиса, сынъ Іавановъ, Быт. 10; 4. "Острови-тѣ на Елисѫ," които сѫ пращали синьо и багрѣно на Тиръ, вѣроятно сѫ были Грьцкы-тѣ острови.

Елисавета, Аaронова-та жена, Исх. 6; 23.

Елисаветь, една благочестива жена "отъ дъщери-тѣ Аароновы," сѫпруга на Захаріѭ, и майка на Іоанна Крьстителя, Лук. 1; 5—25, 36, 39—80.

Елиссей, ученикъ и прѣемникъ Иліевъ, Израилскый пророкъ прѣзъ царуваніе-то на Іорама, Іиуя, Іоахаза, и Іоаса, прѣди Р. Х. 903—838 г. Той е былъ отъ Авелмеолѫ, и оралъ на нивѫ-тѫ си когато Илія го повыкалъ да го помаже за пророкъ, 3 Цар. 19; 16. Нѣколко годины послѣ той видѣлъ съ очи-тѣ си чудно-то възнесеніе Иліево, раздѣлилъ Іорданъ съ дрехѫ-тѫ си, и станѫлъ учитель въ пророческы-тѣ училища. Прѣзъ многогодишнѫ-тѫ си службѫ, той е упражнявалъ важно вліяніе въ общонародны-тѣ дѣла на Израиля. Той е вършилъ и много чудеса: излѣкувалъ е воды-тѣ на Іерихонъ, напълнилъ е съ масло масленицѫ-тѫ на еднѫ вдовицѫ, доставилъ е водѫ на съединены-тѣ войскы на Іудеи-тѣ, Израиляны-тѣ, и Едомцы-тѣ, и въскрьсилъ сына на Сунамкѫ-тѫ, и изцѣлилъ проказѫ-тѫ на Неемана. Животописаніе-то му е изложено въ 4 Цар. гл. 2—9. 13; 14—21. Когато умрѣлъ, Елиссей, оплакали го царь Іоасъ и народъ-тъ му; слѣдъ еднѫ годинѫ едно мьртво тѣло погрѣбено въ гробъ-тъ му веднага ся съживило.

Елифазъ, родомъ отъ Ѳеманъ, и пріятель на Іова, Іов. 2; 11. Виж. и Быт. 36; 10. Той, види ся, е былъ по-старъ отъ Валдада и Софара, защото той зема думѫ-тѫ къмъ Іова най-напрѣдъ, Іов. гл. 4, 5, 15, 22.

Еліавъ, I., сынъ Ахысамаховъ отъ Даново-то племе, назначенъ отъ Бога да работи наедно съ Веселеила въ направѫ-тѫ на скыніѭ-тѫ, Исх. 35; 34.

II. Най-старый-тъ братъ Давидовъ, 1 Цар. 16; 6.

Еліакымъ, I. Царь Іудейскый, 4 Цар. 23; 34. Виж. **Іоакымъ**.

II. Единъ отъ придворны-тѣ чиновницы на Езекыѭ. Него опрѣдѣлихѫ да ся договори съ Рапсака, военачалникъ-тъ на Ассирійскѫ-тѫ войскѫ, която обсаждаше Іерусалимъ, 4 Цар. 18; 19. Иса. 36. 37. Виж. **Сеннахыримъ**.

Еліасивъ, първосвященникъ, съврѣменникъ на Нееміѭ. Еліасивъ помогнѫ да ся съгради часть отъ Іерусалимскѫ-тѫ стѣнѫ, Неем. 3; 1. Вѣроятно той е былъ сѫщій-тъ Еліасивъ когото Неемія изобличи че осквернилъ храмъ-тъ, защото оставилъ да живѣе въ него нѣкого си Аммонеца, языченикъ и неговъ роднинѫ, Втор. 23; 3, 4. Неем. 12; 10. 13; 1—9.

Еліезеръ, I., отъ Дамаскъ, слуга Авраамовъ, вѣроятно онзи който ся именува "по-старый-тъ въ домъ-тъ му," и сѫщій-тъ когото Авраамъ проводи, послѣ шестдесеть и петь годины, да земе женѫ за Исаака, Быт. гл. 24.

II. Подъ това име ся споменуватъ въ Св. Писаніе и другы, Исх. 18; 4. 1 Лѣт. 15; 24. 27; 16. 2 Лѣт. 20; 37. Лук. 3; 29.

Еліу, потомецъ Вузовъ, Быт. 22; 21. Вузъ може да е былъ градъ Едомскый, или градъ-тъ Восора, Іер. 25; 23. 49; 7, 8, 13. Еліу е съчувствувалъ съ Іова въ злощастія-та му. Той изслушалъ внимателно Іова и трима-та му пріятели, и послѣ ся постаралъ да гы примири, Іов. гл. 32. При това, той осѫдилъ

Іова, за дѣто послѣдній-тъ искалъ да оправдае себе си повече нежели Бога, и изобличилъ трима-та пріятели, които въ невѣдѣніе-то си обвинявали Іова въ лицемерство. Еліу показа дълбокѫ вѣрѫ въ простителнѫ-тѫ Божіѭ благодать за грѣшницы-тѣ, Іов. 33; 23, 24, 27—30.

Елласаръ, Быт. 14; 1, 9. Тази земя може-бы да е была сѫща-та онази Θалассаръ, 4 Цар. 19; 12. Иса. 37; 12. Въ Арабскый-тъ прѣводъ дума-та Елласаръ е прѣведена Арменія.

Еллинисти-тѣ бѣхѫ Евреи които бѣхѫ изгубили чисто Еврейскый-тъ си духъ отъ постоянно-то си съобщеніе съ язычницы-тѣ, които говорихѫ Гръцкый и четяхѫ библейскыя прѣводъ на седмдесеть-тѣ тълкователи. Тѣ много по-добрѣ разбирахѫ обширны-тѣ взглядове на Евангеліе-то отъ братія-та си Евреи, които живѣяхѫ въ Палестинѫ и говорихѫ Еврейскый, Дѣян. 6; 1. 9; 29. 11; 20. Не трѣбва да гы смѣсямы съ Еллины-тѣ, които бѣхѫ чисти Гърци по вѣрѫ и по языкъ.

Елоѳъ. Виж. **Елаѳъ.**

Елулъ, Еврейскый мѣсецъ, дванадесетый-тъ отъ гражданскѫ-тѫ годинѫ и шестый-тъ отъ церковнѫ-тѫ, Неем. 6; 15.

Елха, едно дърво, вынѫгы зелено, прѣкрасно на гледъ, высоко и съ гѫсты и осѣнителны листіе. Еврейско-то названіе на това дърво значи и *Кыпарисъ*. Елха-та ся е употрѣбявала за строеніе-то на корабы, Іез. 27; 5, на музикалны орѫдія, 2 Цар. 6; 5, и за грѣды и салове, 3 Цар. 5; 8, 10. 9; 11. Пѣсн. 1; 17.

Елъ или **Илъ** *(сила)*, едно отъ имена-та на Господа, употрѣбено въ Библейскѫ-тѫ поезіѭ, Быт. 33; 20. Това име много пѫти ся намира въ собственны имена, както въ Веѳиль, Даніилъ, Илія, и пр. Елой, както и Илій значи, *Боже мой*.

Еманъ, I., нѣкой си знаменитъ мѫдрецъ, отъ Іудино-то племе, 3 Цар. 4; 31.

II. Левитянинъ отъ Кааѳовцы-тѣ, и първый пѣвецъ, комуто ся приписва осмдесеть и осмый-тъ псаломъ, 1 Лѣт. 6; 33. 16; 41, 42.

Емаѳъ, градъ забѣлѣжителенъ въ Сиріѭ. Емаѳъ, подобно на Іерусалимъ и Дамаскъ, е единъ отъ онѣзи градове въ Сиріѭ и Палестинѫ които сѫ съхранили до единъ степенъ важность-тѫ си отъ най-стары врѣмена дори до днешенъ день, Быт. 10; 18. Въ Числ. 13; 21. Іис. Нав. 13; 5. Сѫд. 3; 3, ся приказва да е былъ сѣверный-тъ прѣдѣлъ на Ханаанскѫ-тѫ земіѭ. Въ Давидово врѣме, Θой, Емаѳскый царь, му станѫлъ съюзникъ, 2 Цар. 8; 9, 10.

Емаѳъ-Сова *(крѣпость на Совѫ)*, градъ завоеванъ отъ Соломона, 2 Лѣт. 8; 3. Той не може да е былъ Емаѳъ "голѣмый," но другъ нѣкой Емаѳъ, още не изслѣдованъ.

Емими-тѣ, едно исполинско и военно племе, което въ врѣме-то на Авраама населявало еднѫ странѫ отвѫдъ Іорданъ, коіѭто странѫ послѣ прѣзели Моавяни-тѣ, Быт. 14; 5. Втор. 2; 10.

Еммануилъ, Еврейска дума, която значи *Богъ съ насъ*. Това е едно отъ названія-та на Мессіѭ, Спаситель-тъ, който е *Богъ съ насъ*, защото оъедини божественно-то съ человѣческо-то естество, и дойде да живѣе помежду человѣцы-тѣ, Иса. 7; 14. 8; 8. Мат. 1; 23.

Еммаусъ, едно село въ което Спаситель-тъ ся явилъ на двама отъ свои-тѣ ученицы, по пладнѣ слѣдъ въскрьсеніе-то си. То е было шестдесеть стадіи далечь отъ Іерусалимъ, Лук. 24; 13—33. Споредъ нѣкои рѫкописы, обаче, растояніе-то е было сто и шестдесеть стадіи; Евсевій и Іеронимъ сѫ казали че Еммаусъ е былъ положенъ на мѣсто-то на древній-тъ Никополь, двадесеть мили къмъ сѣверо-западъ отъ Іерусалимъ, дѣто едно село на име Амуасъ и сега сѫществува.

Емморъ *(осель)*, баща-та на Сихема, който открадна Динж, Быт. 33; 19. Той бѣ убитъ отъ Іакововы-тѣ сынове, Быт. 34; 26.

Ена ся прѣдполага да е была нѣкой градъ въ Месопотаміж, който послѣ ся нареклъ Ана, 4 Цар. 18; 34. 19; 13. Иса. 37; 13.

Енакъ, множ. Енакими, славни исполини въ Палестинж, които происхождахж отъ Арвж, основатель-тъ на градъ-тъ Хевронъ. Тѣ ся распространихж въ южнж-тж странж на Іуджа, по планинскы-тѣ мѣста, и изъ много Филистимскы градове. Еврейскы-тѣ съгледатели быдохж уплашени прѣдъ тѣхъ, Числ. 13; 33; но при завоеваніе-то на Ханаанъ тѣ быдохж поразени или изгонени, Іис. Нав. 11; 22. 15; 14. Сжд. 1; 20.

Енганимъ, I., градъ Іудейскый, който вѣроятно не е былъ далечь отъ Веѳиль, Іис. Нав. 15; 34.

II Священническый градъ, въ Иссахаръ, сегашный-тъ Дженинъ, петнадесеть мили на югъ отъ Ѳаворскж-тж горж, Іис. Нав. 19; 21. 21; 29.

Ендоръ, единъ отъ Манассіины-тѣ градове, Іис. Нав. 17; 11, четыри мили на югъ отъ Ѳаворскж-тж горж, при градъ-тъ Наинъ, Псал. 83; 9, 10. Въ Ендоръ е живѣла бѣсовъпрошателка-та, при коіжто ся допыталъ Саулъ, 1 Цар. гл. 28. Притязаніе-то на магесницж-тж, че тя можеше да събира духове-тѣ на умрѣлы-тѣ, е безъ съмнѣніе лъжливо. И тя ся смаяла и страхъ и ужасъ іж обзели когато ся явилъ Самуилъ, проводенъ отъ Бога да іж посрами и да обади Саулу че щѣше да умре.

Ен-егланмъ, Іез. 47; 10, единъ градъ на Мъртво море, който е былъ съзиданъ на западъ отъ Іорданско-то устіе.

Енномъ. Долина-та на Енномъ, или на Енномовый сынь е была една тѣсна долина на югъ отъ Іерусалимъ и на западнж-тж странж на Кедронъ. Тя въ старо врѣме е была разработена и плодородна долина. Прѣдѣлъ-тъ между Іудиното селеніе и Веніаминово-то селеніе е минувалъ прѣзъ неіж, Іис. Нав. 15; 8. 18; 16. Неем. 11; 30. Въ най-нискж-тж часть на Енномъ, къмъ юго-истокъ, и близо до царскы-тѣ градины и до Силоамъ, идолопоклонническы-тѣ Израиляни прѣвождали дѣца-та си прѣзъ огнь за въ честь на Молоха, 3 Цар. 11; 7. 4 Цар. 16; 3. Іер. 32; 35. Виж. **Молохъ.** Мѣсто-то на тѣзи гнусны жьртвоприношенія ся е наричало и *Тофетъ,* Иса. 30; 33. Іер. 7; 31. Споредъ нѣкои, това име е произведено отъ Еврейскж-тж думж *тофъ,* тъпанъ, защото ся прѣдполага че тъпани сж ся употрѣбявали за да заглушаватъ писъцы-тѣ на Молоховы-тѣ мжченицы; но това мнѣніе ся основава просто на прѣдположенія. Іосія осквернилъ Тофета, 4 Цар. 23, 10; види ся че той го направилъ купище, дѣто хвърляли мършы-тѣ на умрѣлы животны и всѣкаквы другы нечистотіи. По мнѣніе-то на нѣкои тълкователи, отъ огнь-тъ на Молоха, или отъ огнь-тъ съ който вѣроятно ся е горило купище-то за да ся не появи нѣкоя болесть, произлѣзло прѣносно-то значеніе на *Геенна,* т. е. Енномовый-тъ долъ, сирѣчь огнь-тъ на пькълъ-тъ.

Види ся че Іудеи-тѣ сж зѣли употрѣбленіе-то на тжзи рѣчь за наказаніе-то на нечестивы-тѣ въ онзи свѣтъ, отъ слѣдующы-тѣ двѣ мѣста въ Исаіж: "Защото Тофетъ е прѣдъ врѣме приготвенъ: ей, за царь-тъ е приготвенъ: той го направи дълбокъ и широкъ: купъ-тъ му е огнь и дърва много: Дыханіе-то Господне, както теченіе на жупелъ, ще го распали," гл. 30; 33. "И ще излѣзжтъ и ще видятъ трупове-тѣ на человѣцы-тѣ, които быдохж пристжпницы противъ мене: защото тѣхный-тъ червій нѣма да умре, нито огнь-тъ имъ ще угасне: и ще

бѫдѫтъ гнусота на всякѫ плъть," гл. 66; 24. Виж. Мат. 5; 22, 29, 30. 10; 28. Мар. 9; 43. 45; 47. Лук. 12; 5. Іак. 3; 6. Виж. **Пъкълъ.**

Скалы-тѣ на южнѫ-тѫ часть на Енномъ сѫ пълны съ раззинѫты дупкы, устія-та на гробницы, които нѣкога сѫ были пълны съ тѣла-та на умрѣлы человѣцы, но които сега сѫ праздны.

Енонъ, мѣсто-то дѣто Іоаннъ е крьщавалъ, близу до Салимъ на западнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, Іоан. 1; 28. 3; 23. Прѣдполага ся че Енонъ е былъ осмь или десеть мили на югъ отъ Веѳсанъ, и близо до Іорданъ.

Еносъ, внукъ Адамовъ. Той е живѣлъ деветстотинъ и петь години. Адамъ и Сиѳъ сѫ умрѣли прѣди него, а Ное е живѣлъ съврѣменно съ него осмдесеть и четыри години, Быт. 4; 26. 5; 6—11. Лук. 3; 38. На негово врѣме человѣци-тѣ "начнѫхѫ да призовавать име-то Господне," т. е. да ся молять общенародно. Нѣкои тълкувать това изреченіе другояче. Тѣ поддържать че тогава начнѫли да ся различавать Божіи-тѣ людіе отъ нечестивы-тѣ.

Енохъ, I. Сынъ Каиновъ, въ честь на когото баща му нарѣклъ пьрвый-тъ градъ поменѫтъ въ Св. Писаніе Енохъ, Быт. 4; 17.

II. "Седмый отъ Адама" и баща-та на Маѳусала. Той е забѣлѣжителенъ като патріархъ, който е живѣлъ близо до Бога, чрѣзъ вѣрѫ-тѫ си въ бѫдѫщій-тъ Избавитель, Евр. 11; 5, 13. За негово-то необыкновенно благочестіе, въ единъ нечестивъ вѣкъ, Богъ го прѣселилъ въ небесно-то си царство безъ да види смърть. Той живѣлъ само триста и шестдесеть и петь години, отъ 622 до 987 г. слѣдъ сътвореніе-то на свѣта, Быт. 5; 18—24. Іуда. (ст. 14, 15,) привожда едно пророчество отъ патріархъ Еноха, което показва че патріархъ-тъ е ималъ твърдѫ вѣрѫ въ бѫдѫщій-тъ сѫдъ. Сѫществува една апокрифическа книга която носи име-то на Еноха. Тя е была написана, види ся, отъ нѣкой Христіанинъ въ пьрвый-тъ вѣкъ подиръ Р. Х., но тя никога не ся пріемала за каноническѫ.

Енъ, *(источникъ).* Тази дума ся срѣща въ имена-та на градове и мѣста; както Ен-доръ, Ен-гадди, Ен-еглаимъ, Ен-семесъ, които значать источникъ-тъ на Доръ, и пр.

Енъ-гадди *(источникъ ярешкый),* 1 Цар. 24; 1, 2. Този градъ е ималъ и друго име, Асасонъ-Ѳамаръ, т. е. *градъ-тъ на финиковы-тѣ дьрвета,* защото е былъ обыколенъ съ голѣмо число финицы, Быт. 14; 7. 2 Лѣт. 20; 1, 2. Енъгадди, или Асасонъ-Ѳамаръ е былъ съзиданъ въ срѣдѫ-тѫ на западный-тъ брѣгъ на Мьртво море, двадесеть и петь или тридесеть мили юго-источно отъ Іерусалимъ, въ край-тъ на най-высокѫ-тѫ и най-каменистѫ-тѫ часть на Іудейскѫ-тѫ пустынѭ, 1 Цар. 23; 29. Іез. 47; 10. Върхове-тѣ на Енъгадди сѫ 1,500 крака высокы надъ равнинѫ-тѫ на Мьртво море. На четыристотинъ крака отъ море-то ся намира единъ источникъ, който още носи старо-то си име, и който тече въ море-то, като полива въ теченіе-то си еднѫ плодороднѫ долинѫ и еднѫ четвьртитѫ полянѫ, дѣто ся намѣрвать останкы-тѣ на нѣкой старъ градъ.

Епафрасъ, за когото ся казва че основалъ Колосскѫ-тѫ цьрквѫ. Епафраса Ап. Павелъ нарича свой "възлюбленный съслужникъ" и "вѣренъ служитель Христовъ," Колос. 1; 7. 4; 12.

Епафродитъ, членъ на цервѫ-тѫ въ Филиппи, натоваренъ отъ онѫзи церквѫ да нагледва Ап. Павла когато былъ затворенъ въ Римъ, Фил. 2; 25. 4; 18. Отъ голѣмы-тѣ си трудове той ся поболѣлъ въ Римъ, и ный видимъ колко сѫ го почитали за това и Павелъ и Филиппяни-тѣ, Фил. 2;

25—30. На връщаніе-то си, Епафродитъ занеслъ посланіе-то Павлово на Филиппяны-тѣ.

Епенетъ. Тогова Ап. Павелъ поздравлява въ посланіе-то си до Римляны-тѣ, като го нарича "начатъкъ на Ахаіѭ въ Христа," т. е. първый-тъ когото той привелъ къмъ Христа въ Ахаіѭ. Въ много ржкописы и прѣводы ся срѣща дума-та *Азія* вмѣсто Ахаіѭ.

Епикурейци, една прочута секта между стары-тѣ философы. Епикурейци-тѣ сж были матеріалисти, и ученіе-то имъ е было безбожническо. Тѣ сж вѣрвали че конечны-тѣ частицы на вещество-то сж сжществували отъ вѣка, и че всичко на този свѣтъ, было видимо или невидимо, е произлѣзло отъ случайно-то съединеніе на вещественны-тѣ частицы. Тѣ сж отричали божественно-то провидѣніе и безсмьртіе-то на душж-тж, и не сж вѣрвали въ страшный-тъ сждъ, когато Богъ ще сжди живы-тѣ и мьртвы-тѣ. Тѣ сж ся прѣдавали на всѣкаквы удоволствія които не намаляватъ щастіе-то на човѣцы-тѣ. Тѣхното правило за живѣяніе е было да ся наслаждаватъ съ всичкы-тѣ възможны сладости.

Основатель-тъ на Епикурейскжтж школж е былъ нѣкой ученъ и благонравенъ человѣкъ на име Епикуръ. Той е живѣлъ примѣрно и съгласно съ ученія-та си, и умрѣлъ въ Аѳинж, на 271 г. прѣди Р. Х. Послѣдователи-тѣ му, обаче, прѣнебрегнжли правила-та на учителя си и ся прѣдали на невъздьржны наслажденія. По врѣме-то на Ап. Павла Епикурейци-тѣ сж были безмѣрно развратни, и за това и съ философіѭ-тж и съ животъ-тъ си тѣ всѣкакъ сж прѣпятствували на распространеніе-то на Божіи-тѣ истины, Дѣян. 17; 16—34.

Епископъ, *(надзиратель),* този който има грыжж-тж и управленіе-то на нѣщо си. Най-общо-то значеніе на тжзи думж въ Новый Завѣтъ е значеніе-то което ся срѣща въ Дѣян. 20; 28. Фил. 1; 1, дѣто тя значи пастырь-тъ на еднж церквж. Петръ нарича Іисуса Христа "Пастырь-тъ и Надзиратель-тъ на души-тѣ ви," 1 Пет. 2; 25. Павелъ описва нужны-тѣ качества на епоскопы-тѣ, 1 Тим. 3; 2. Тит. 1; 7, и пр.; Христосъ самъ е всичкый-тъ имъ образецъ.

Ерастъ, Христіанинъ, сътрудникъ на Ап. Павла, и градскый съкровищникъ на Коринѳъ. Той пжтувалъ съ Павла до Ефесъ, и придружилъ Тимоѳея до Македоніѭ, Дѣян. 19; 22. Той ся е намиралъ въ Коринѳъ когато Павелъ написалъ посланіе-то си за Римскжтж церквж, Рим. 16; 23, и тамъ останжлъ когато Апостолъ-тъ ся испратилъ като плѣнникъ въ Римъ, 2 Тим. 4; 20.

ЧЕРВЕНО-КРАЧНА ЕРЕБИЦА.

Еребица, една добрѣ позната птица, отъ коіѭто три вида ся намиратъ въ Палестинж. Саулово-то гоненіе на Давида като еднж еребицж по планинж-тж, 1 Цар. 26; 20, може да ся истълкува съ единъ обычай на Аравійцы-тѣ, които, като виждатъ че тази птица изнѣмощава когато ся погонва нѣколко пжти едно-слѣдъ-друго, най-послѣ спускатъ ся внезапно върху

неіѫ и іѫ ударватъ съ тоягѫ-тѫ си. Іер. 17; 11, "както еребица-та която мѫти яйца които не е снесла;" значеніе-то е че тя изгубва трудъ-тъ си, защото малкы-тѣ птицы, като ся излупятъ, іѫ напускатъ.

Ересь, *(изборъ),* пѫть-тъ който нѣкои изберѫтъ за себе си въ вѣрѫ-тѫ, секта, партія. Грьцка-та дума значи просто дружество, и сама по себе си не е нито укорителна нито похвална. Въ този смыслъ тя е употрѣбена въ Дѣян. 5; 17. 15; 5.

Помежду Евреи-тѣ е имало четыри ереси, Фарисейска-та, Саддукейска-та, Есенска-та и Иродіанска-та които, макаръ и да сѫ ся различали по ученія-та и мнѣнія-та си, пакъ сѫ влизали въ сношеніе помежду си и съ цѣло-то общество. И Христіанство-то отъ начало ся е считало за новѫ Іудейскѫ ересь; ето защо Тертиллъ, като обвинява Апостола Павла прѣдъ Феликса, казва че былъ главатарь на мятежническѫ-тѫ Назорейскѫ ересь, Дѣя. 24; 5, а когато Апостолъ-тъ пристигнѫлъ въ Римъ, тамошни-тѣ Евреи му казали "че за тѫзи ересь на всякждѣ противно ся говори," Дѣян. 28; 22. Въ посланія-та дума-та ересь е употрѣбена въ лошъ смыслъ и значи *расколъ, раздѣленіе,* или лъжливо ученіе, противоученіе, мнѣніе противно на истинно-то благочестіе, заблужденіе въ вѣрѫ-тѫ, 2 Пет. 2; 1. 1 Кор. 11; 19. Гал. 5; 20.

Ерехъ, единъ отъ градове-тѣ на Нимрода въ Сенаарско-то поле, Быт. 10; 10. Единъ нынѣшенъ изслѣдователь прѣдполага че Ерехъ може да е былъ съзыданъ не далечь отъ развалины-тѣ които сега ся наричатъ Ирка или Иракъ, нѣколко мили на истокъ отъ Евфратъ на срѣдъ-пѫть между Вавилонъ и мѣсто-то дѣто Тигръ ся ся съединява съ Евфратъ.

Ерма, Христіанинъ въ Римъ, Рим. 16; 14, за когото ся прѣдполага че написалъ книгѫ-тѫ "Пастырь-тъ на Ерма," която была смѣсь отъ истинѫ и благочестіе съ глупости и суевѣрія.

Ермогенъ и **Фигеллъ,** сътрудници Павлови въ Малѫ Азіѫ' които ся отвърнѫхѫ отъ Павла прѣзъ врѣме-то когато той былъ затворенъ вторый пѫть въ Римъ, 2 Тим. 1; 15.

Ермонъ, една высока планина на сѣверо-источный-тъ прѣдѣлъ на Палестинѫ. Тя ся нарича и Сиріонъ, Саниръ и Сіонъ (не Іерусалимскый Сіонъ, който по Еврейскый ся имѣнува Ціонъ), Втор. 3; 8. Ермонъ лежи въ планинско-то бьрдо Срѣщо-Ливанъ, тамъ дѣто една по низска вѣтва ся уклонява къмъ истокъ, малко на югъ отъ полушарнѫ-тѫ ширинѫ на Дамаскъ, и върви къмъ югъ додѣто допре источно до главѫ-тѫ на Галилейско море. Ермонъ сега ся нарича Джебелъ-ешшейхъ.

Есараддонъ, сынъ-тъ и прѣстолонаслѣдникъ-тъ на Сеннахырима Ассирійскый-тъ царь, 4 Цар. 19; 37. Иса. 37; 38. Св. Писаніе споменува за него само това, че той проводилъ поселенцы да ся населятъ въ Самаріѫ, Ездр. 4; 2. Прѣдполага ся че той е былъ Сарданапалъ въ свѣтскѫ-тѫ историѫ, послѣдній-тъ Ассирійскый царь, забѣлѣжителенъ по развратъ-тъ и раскошности-тѣ си. Когато една неприятелска войска обсадила столицѫ-тѫ му, той ся заключилъ въ палатъ-тъ си съ любимцы-тѣ и съкровища-та си и послѣ го подпалилъ, тъй щото всичко изгорѣло въ пламъцы-тѣ.

Есевонъ, знаменитъ Аморейскый градъ, на двадесеть мили къмъ истокъ отъ Іорданско-то устіе, Іис. Нав. 13; 10, 17. Есевонъ ся опрѣдѣлилъ за Рувима, послѣ за Гада, а по-послѣ за Левиты-тѣ. Този градъ былъ прѣвзелъ отъ Моавцы-тѣ Аморрейскый-тъ царь Сионъ, отъ когото го завоевали Израиляни-тѣ още прѣзъ животъ-

тъ на Моисея, Числ. 21; 25. Іис. Нав. 21; 39. По-послѣ, кога десеть-тѣ Израилскы племена ся прѣселили въ странѫ-тѫ отвѫдъ Евфратъ, Моавци-тѣ го прѣвзели назадъ, Иса. 15; 4. Іер. 48; 2, 34, 45. Развалины-тѣ на Есевонъ днесь ся наричатъ Хесбанъ, и ся намиратъ по страны-тѣ на единъ хълмъ седмь мили далечь отъ Медевѫ.

Есіонъ-гаверъ, единъ градъ при сѣверный-тъ край на източный-тъ заливъ на Червено море, близо до Елаѳъ. Израиляни-тѣ ся опрѣли да си починѫтъ при Есіонъ-гаверь въ послѣднѭ-гѫ годинѫ отъ странствованія-та си изъ пустынѭ-тѫ, Числ. 33; 35. Втор. 2; 8. Въ пристанище-то на Есіонъгаверъ Соломонъ приготвилъ корабы, които испратилъ въ Офиръ, 3 Цар. 9; 26. Іосафатъ така сѫщо направилъ корабы въ Есіонъ-гаверъ за да идѫтъ въ Офиръ, но тѣ не отишли, защото ся строшили, 3 Цар. 22; 48. 2 Лѣт. 20; 36. Виж. **Елаѳъ и Исходъ.**

Есхолъ, I., единъ Аморрейскый князь въ околность-тѫ на Хевронъ съ когото Аврамъ погонилъ плѣнители-тѣ на Содомъ и Гоморръ, които были отвели въ плѣнъ братанеца му Лота, и гы поразилъ, Быт. 18; 13—24.

II. Малка-та и плодородна-та долина, отъ коіѭто Еврейскы-тѣ съгледатели занесли на пѫржинѫ на Моисея единъ гроздъ, съ другы плодове, за да гы опыта, Числ. 13; 22—27. 32; 9. Втор. 1; 24. Вѣрва ся че тя е была съпрѣдѣлна съ Хевронъ на сѣверъ; тя и сега ражда хубаво гроздіе, както и нарове, смоквы, маслины и пр.

Есъ-ваалъ, 1 Лѣт. 8; 33, четвъртый-тъ сынъ Сауловъ. Суевѣрни-тѣ Іудеи не сѫ произнасяли думѫ-тѫ *ваалъ*, която бѣше име на единъ идолъ; тѣ ѭ замѣстили съ *восѳей, срамъ*. На Есъ-ваала тѣ казвали Исвосѳей, на Меривъ-ваалъ — Мемфивосѳей, и пр.

Есѳаолъ, градъ на западный-тъ прѣдѣлъ на Іудѫ. Есѳаолъ бѣше даденъ отпослѣ на Дановы-тѣ потомцы, Іис. Нав. 15; 33. 19; 41. Този градъ ся споменува и въ исторіѭ-тѫ на Самсона, Сѫд. 13; 25. 16; 31.

Есѳемо, градъ-тъ на Іудины-тѣ священнослужители, Іис. Нав. 15; 50. 21; 14. 1 Цар. 30; 28.

Есѳирь, Персійско-то име съ което назовавали Адассѫ, дъщеріѭ-тѫ Авихаилевѫ отъ Веніаминово-то племе. Баща ѝ съ семейство-то си прѣдпочель да остане въ Персіѭ ако плѣнени-тѣ Іудеи и да добыли отъ царь Кыра позволеніе да ся завърнѫтъ въ Іудеѭ, и вѣроятно е че тя е была родена въ Персійскѫ-тѫ земѭ и около 500 годины прѣди Р. Х. Слѣдъ смърть-тѫ на родители-тѣ ѝ, братовчедъ ѝ Мардохей ѭ зелъ за своѭ дъщерѭ и ѭ въспиталъ. Когато Персійскый-тъ царь Ассуиръ развелъ царицѫ-тѫ Астинь, въ Персіѭ потърсили най-прѣкрасны-тѣ дѣвицы, и Есѳирь намѣрила благодать прѣдъ царь-тъ и станѫла царица. Высоко-то ѝ положеніе ѝ дало възможность да направи еднѫ неоцѣнимѫ добринѫ народу си, който тогава е былъ многоброенъ въ Персіѭ. Тя го избавила отъ погубленіе, и Іудеи-тѣ и до наше-то врѣме празднуватъ избавленіе-то си на праздникъ-тъ Фуримъ. Вѣроятно е че Библейско-то име Ассуиръ съотвѣтствува съ историческо-то Ксерксъ.

Есѳирь, книга-та, всѣкога ся е пріимала за каноническѫ и отъ Іудеи-тѣ и отъ Христіаны-тѣ, ако нѣкои приложенія на тѫзи книгѫ и да сѫ апокрифическы, но не е извѣстно кой е съчинитель-тъ ѝ. Нѣкои сѫ ѭ приписвали на Ездрѫ, другы на първосвященникъ-тъ Іоакыма, а другы на Мардохея. Това послѣдне-то мнѣніе ся подтвърдява отъ самѫ-тѫ книгѫ; всичко въ неѭ показва че тя е была писана въ Персіѭ, отъ нѣкого който е былъ очевидецъ на събытія-та

които повѣствува. Книга-та прѣдставя еднѫ живописнѫ картинѫ на Персійскый-тъ Дворъ и на Персійскы-тѣ обычаи, и е Еврейска по духъ-тъ на съдържаніе-то си. Тя е назначена да поясни чудотворно-то провидѣніе на Бога, неговѫ-тѫ власть надъ человѣческы-тѣ страсти, неговый-тъ праведенъ сѫдъ надъ грѣшницы-тѣ, и грыжы-тѣ които той е полагалъ за завѣтный-тъ си народъ, когото, въ само-то му робство, той въздигнѫлъ надъ врагове-тѣ му.

Ефа, една Еврейска мѣра, която е обемала около 18 окы. Тя ся е употрѣбявала за мѣреніе сухы нѣща, като овѣсъ, ечимыкъ, Руѳ. 2; 17. Числ. 5; 15. Сѫд. 6; 19. Тази мѣра е събирала толкова колкото ваѳъ-тъ за жидкости-тѣ.

Еферъ, единъ отъ Мадіамовы-тѣ сынове, Быт. 25; 4. Той ся заселилъ въ еднѫ область отвѫдъ Iорданъ, 3 Цар. 4; 10.

Ефесъ, столица-та на Іоніѭ, прочутъ градъ въ Малѫ Азіѭ, положенъ четыридесеть мили на юго-истокъ отъ Смирнѫ. Този градъ ся е славилъ особенно по храмъ-тъ на Артемидѫ, или Діянѫ, който ся считалъ за едно отъ седмь-тѣ чудеса на свѣтъ-тъ. Ап. Павелъ най-напрѣдъ посѣтилъ Ефесъ около 54 год. слѣдъ Р. Х., Дѣян. 18; 19, 21. Това първо и късо посѣщеніе ся послѣдвало въ свършъкъ-тъ на годинѫ-тѫ отъ едно по-дълго посѣщеніе, което ся продължило за двѣ годины, Дѣян. 19; 10. 20; 31. Ефесска-та церква ся е ползувала отъ трудове-тѣ на Акила и Прискиллѫ, на Тихика и Тимоѳея. Къмъ Ефесскѫ-тѫ церквѫ на едно съ другы Ап. Павелъ е отправилъ едно отъ най-полезны-тѣ си посланія. Като пѫтуваше Павелъ къмъ Іерусалимъ, Ефесскы-тѣ старѣйшины ся събрали съ него въ Милитъ. Вѣрва ся че въ Ефесъ Ап. Іоаннъ е прожилѣлъ послѣдни-тѣ годины на животъ-тъ си, дѣто написалъ евангеліе-то си и посланія-та си; вѣрва ся още, че слѣдъ като написалъ откровеніе-то на островъ Патмосъ, той ся завърнѫлъ въ Ефесъ и тамъ починѫлъ. Іисусъ Христосъ отдалъ высокы похвалы на Ефесскѫ-тѫ церквѫ, Отк. 2; 1—5, но той ѝ обадилъ да ся покае съ врѣме, защото инакъ щѣше да дигне свѣтилникъ-тъ изъ неѭ. Сега е явно че Спаситель-тъ е дигнѫлъ вече свѣтилникъ-тъ отъ онова мѣсто. Великый-тъ и славный-тъ онзи градъ е вече запустѣлъ, пристанище-то му ся е обърнѫло на блатище, а земя-та му е посѫрнѫла, и по хълмове-тѣ му ся намиратъ само развалины. Отъ позорище-то, Дѣян. 19; 29, останѫли и до днесь нѣкои дири, а на храмъ-тъ на Артемидѫ сѫ раскопаны на послѣдне врѣме основанія-та.

Ефесяни. *Посланіе къ Ефесяномъ.* Това посланіе е было написано отъ Ап. Павла въ Римъ, около 62 годины слѣдъ рожденіе-то Іисусъ Христово. Учени-тѣ критици сега сѫ на мнѣніе че това посланіе е было отправено къмъ Ефесскѫ-тѫ и къмъ Лаодикійскѫ-тѫ церквы, и още къмъ другы церквы помежду Ефесъ и Лаодикіѭ. Първа-та часть на това посланіе ся занимава съ всеобемляющій-тъ планъ на божественнѫ-тѫ благодать, и съ благости-тѣ които проистичатъ отъ неѭ. Втора-та часть има за цѣль да впечатли въ умове-тѣ на Християны-тѣ че тѣ трѣбва да бѫдѫтъ постоянни и послѣдователни, и съвѣстно да испълняватъ длъжности-тѣ си въ различны-тѣ си отношенія, като родители, чада, и пр.

Ефодъ, една горня дреха, безъ рѫкавы, коіѭто Еврейскы-тѣ първосвященници сѫ носили надъ хытона и мантіѭ-тѫ си, и която ся е закопчавала на рамена-та съ златны копчы. Ефодъ-тъ ся е прѣпасвалъ съ единъ особенъ поясъ, Исх. 28; 6—12. Имало е още и е-

динъ простъ видъ ефодъ, лененъ, за священницы-тѣ, 1 Цар. 22; 18; Самуилъ въ младенчество-то си, ако и да бѣше Левитъ и дѣте, носилъ ефодъ, 1 Цар. 2; 18. Давидъ когато прѣносяше ковчегъ-тъ Господенъ въ Іерусалимъ, "бѣше прѣпасанъ съ лененъ ефодъ," 2 Цар. 6; 14. Евреи-тѣ сѫ имали суевѣрно почитаніе къмъ ефодъ-тъ, и сѫ го употрѣбявали и въ служеніе-то на идолы-тѣ. Гедеоновъ-тъ ефодъ станѫлъ примка на Израиля, и Михей направилъ единъ ефодъ за свой-тъ идолъ, Сѫд. 8; 27. 17; 5. 18; 17.

Ефраимъ, градъ-тъ, дѣто Спаситель-тъ ся оттеглилъ отъ непріятели-тѣ си, Іоан. 11; 54, вѣроятно е былъ нарицаемый-тъ Ефронъ въ 2 Лѣт. 13; 19, или Офра въ Іис. Нав. 18; 23. 1 Цар. 13; 17. Виж. и 2 Цар. 13; 23. Прѣдполага ся че онзи градъ е былъ сегашный-тъ Тѫйбе, основанъ на единъ хълмъ срѣщо Іорданскѫ-тѫ долинѫ, на петь мили сѣверо-источно отъ Веѳиль.

Ефраѳа, втора-та жена Халевова, която му родила Ора, 1 Лѣт. 2; 19. Нѣкои прѣдполагатъ че тя е дала име-то си на Ефраѳѫ т. е. Виѳлеемъ, 1 Лѣт. 2; 50, 51. 4; 4. Виж. и Быт. 35, 16, 19.

Ефраѳецъ. Съ това име сѫ ся назовавали Ефремскы-тѣ жители, 1 Цар. 1; 1. 3 Цар. 11; 26.

Ефремъ, вторый сынъ Іосифовъ, роденъ въ Египетъ, Быт. 41; 52. Ако и да бѣ по-младъ, той прiѣ по-голѣмо благословеніе отъ дѣда си Іакова, и негово-то племе е было вынѫгы по-отлично отъ Манассіево-то, Быт. 48; 8—20. Числ. 2; 18—21. Ефремова-та область въ Ханаанскѫ-тѫ земѭ е была голѣма, сърѣдоточна и плодородна; тя ся е простирала отъ Срѣдиземно море до Іорданъ, на сѣверъ отъ Дановѫ-тѫ и Веніаминовѫ части, и е обемала градове-тѣ Сило, Сихемъ, и пр. Едно планинско бърдо, което минува прѣзъ неѭ, ся нарича "гора-та Ефремова." Това бърдо ся простира и къмъ югъ въ Іудинѫ-тѫ область, и тамъ ся нарича "Іудины-тѣ горы." Самарія, столица-та на десеть-тѣ Израилскы племена, е была въ Ефремъ, и за това име-то Ефремъ много пѫти е употрѣбено въ Библіѭ-тѫ за Израилско-то царство, Иса. 11; 13. Іер. 31; 6. 50; 19.

Дѫбрава-та Ефремъ, дѣто Авессаломъ умрѣ, е была на источнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, близо до Маханаимъ, 2 Цар. 18; 6—8.

Ефронъ, человѣкъ отъ родъ-тъ на Хеттеяны-тѣ, които обитавали Хевронъ въ врѣме-то на Авраама, Быт. гл. 23. Отъ отношеніе-то му съ Авраама и отъ другы-тѣ мѣста дѣто ся споменува име-то му, става явно че той е былъ като князь въ онѫзи земѭ.

Ефсива *(благоволеніе мое)*, на Манассіѭ майка му, 4 Цар. 21; 1. Това име Исаія е далъ и на церквѫ-тѫ, Иса. 62; 4.

Еффаѳа *(отвори ся)*, една Сиро-Халдейска дума, коѭто Спаситель-тъ произнеслъ когато излѣкувалъ единъ глухо-нѣмъ, Мар. 7; 34.

Ехела, хълмъ-тъ *(тъмный-тъ хълмъ)*, мѣсто въ Іудѫ при Зифъ, и дѣто Давидъ ся скры съ 600-тѣ си послѣдователи, 1 Цар. 23; 19. Сравни гл. 14, 15, 18. 26; 3. Нѣкои сѫ наклонни да вѣрватъ че то е стояло на днешни-тѣ развалины *Іекинъ*.

Ехыдна, принадлежи на единъ родъ зміи забѣлѣжителны по ядовитость-тѫ на отровѫ-тѫ си, и е най-опасно животно въ животно-то царство. Ето защо Ехыдна-та е знакъ на всичко зло и разрушително, Іов. 20; 16. Иса. 30; 6. Христосъ и Іоаннъ сѫ прилагали тѫзи думѫ на нѣкои съсловія отъ Евреи-тѣ, Мат. 3; 7. 12; 34. 23; 33. Лук. 3; 7. Избѣганіе-то на Ап. Павла отъ ухапваніе-то на еднѫ ехыдна въ Малтѫ, направи

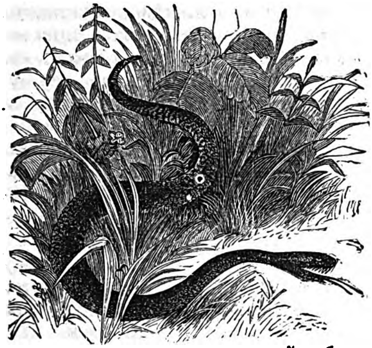

хора-та да мыслятъ, че той е богъ въ человѣческый образъ, Дѣян. 28; 3. Въ сѣвернѫ Африкѫ ся намира единъ видъ ехыдна около единъ кракъ дългa, която казватъ да е най-страшна-та змія по онѫзи странѫ. Хасселкистъ расказва за еднѫ змійѫ на островъ Кипръ, която съ ухапваніе-то си произвожда живеницѫ и слѣдъ нѣколко часа смьрть. Виж. **Зміи.**

Ечимыкъ-тъ ся е сѣялъ въ Палестинѫ прѣзъ есень-тѫ, и ся е жьнялъ прѣзъ пролѣть-тѫ, т. е. по врѣме-то на Пасхѫ-тѫ. Евреи-тѣ често употрѣбявахѫ ечимыченъ хлѣбъ, 2 Цар. 17; 28. 4 Цар. 4; 42. Іоан. 6; 9. Ечимыкъ-тъ ся е употрѣбявалъ още твьрдѣ много като хранѫ за добытъкъ-тъ, 3 Цар. 4; 28.

Еѳамъ, мѣсто-то дѣто Израиляни-тѣ си расположили станъ, скоро слѣдъ като излѣзли изъ Египетъ, Исх. 13; 20. Числ. 33; 6. Това мѣсто е было въ край-тъ на пустыніѭ-тѫ при западный-тъ заливъ на Червено море, и пустыня-та на истокъ отъ него често ся е назовавала съ сѫщо-то име.

Еѳанимъ *(непрѣстанно текущій)*, седмый-тъ отъ дванадесеть-тѣ мѣсецы прѣзъ годинѫ-тѫ, тъй нареченъ прѣди плѣненіе-то, защото есенни-тѣ дъждове тогава почевватъ да пълнятъ прѣсѫхнѫлы-тѣ рѣчны корыта. Отпослѣ, този мѣсецъ ся нарекълъ Тишри. Виж. **Мѣсецъ.**

Еѳанъ, I., единъ отъ четырма человѣцы прочуты по мѫдрость-тѫ си, ако тѣ и да не сѫ были толкова мѫдри колкото Соломона, 3 Цар. 4; 31. 1 Лѣт. 2; 6. Еѳанъ ся види да е былъ сынъ на Зарѫ, и внукъ на патріархъ Іудѫ.

II. Сынъ-тъ на Кысія, Левитянинъ, и единъ отъ трима-та настоятели на музикѫ-тѫ на храмъ-тъ, 1 Лѣт. 6; 44. 15; 17—19. Той ся види да е былъ сѫщій-тъ Іедуѳунъ. 1 Лѣт. 25; 1. 2 Лѣт. 35; 15.

III. Лице-то на което ся приписва 89-й Псаломъ.

Еѳіопія, едно отъ голѣмы-тѣ царства на Африкѫ, за което често споменува Св. Писаніе. Собственна Еѳіопія, е лежала на югъ отъ Египетъ, на рѣкѫ-тѫ Нилъ. Тя е имала за прѣдѣлы на сѣверъ Египетъ, близо до водопады-тѣ при Сіинѫ; на истокъ, Червено море, и може-бы часть отъ Индійскыя океанъ; на югъ, вѫтрешны-тѣ страны на Африкѫ; на западъ, Ливіѭ и пустыни-тѣ. Въ нейны-тѣ прѣдѣлы сѫ влизали сегашны-тѣ Нубія или Сенааръ и Абиссинія. Главный-тъ градъ на Еѳіопіѭ е былъ Мерое, положенъ на тезоименный-тъ си островъ, между Нилъ и Астаборѫ, сегашнѫ-тѫ Таказзе, близо до Шенди, Иса. гл. 18. Соф. 3; 10. Сѣверна-та часть на Еѳіопіѭ, или Мерое, ся е наричала Сева по име-то на найстарый-тъ отъ Хусовы-тѣ синове, Быт. 10; 7. Тази земя е была на нѣкои мѣста планиниста, а на другы пѣсъчлива; но на повечето мѣста ся е наводнявала и е была плодородна. Еѳіопія е вьртѣла голѣма търговіѭ съ ебенъ, слоновѫ кость, ароматы, злато, скѫпоцѣнны каменіе и др. т. Исторія-та на тѫзи странѫ е смѣсена съ исторіѭ-тѫ на Египетъ, и двѣ-тѣ страны често ся споменуватъ заедно въ Библіѭ-тѫ, Иса. 20; 3—6. 43; 3. 45; 14. Іез. гл. 30. Дан. 11; 43.

Нѣкои сѫ на мнѣніе че Зара „Еѳіопянинъ-тъ," който застѫпи

Іудеіѫ въ царуваніе-то на Асѫ, въ около 944 л. прѣди Р. Х., 2 Лѣт. 14; 9—15, е былъ Египетскый царь отъ Еѳіопскѫ династіѭ; другы мислятъ че той е былъ Еѳіопскый царь и владѣтель и на двѣ-тѣ страны на Червено море. Послѣдне-то мнѣніе ся вижда като повѣрно, и то ся подкрѣпява отъ това историческо събытіе че Зара отишелъ въ Палестинѫ безъ да прѣмине прѣзъ Египетъ. Еѳіопска-та царица Кандакія, чійто съкровищникъ ся споменува въ Дѣян. 8; 27, може-бы да е была царица на Мерое, дѣто нѣколко царицы наредъ сѫ царували и сѫ ся именували съ име-то Кандакіѭ. Христіанство-то намѣрило много послѣдователи между Еѳіоняны-тѣ, и рано въ четвьртый-тъ вѣкъ цѣла-та Библія е была прѣведена отъ Грьцкый на старый-тъ Еѳіопскый языкъ.

Ж.

Жаба, едно добрѣ-извѣстно земневодно животно, прочуто по еднѫ отъ десеть-тѣ раны Египетскы, Исх. 8; 1—14. Магесници-тѣ, е писано, съ баяніе-то си, извели и тѣ жабы по Египетскѫ-тѫ земіѭ; но понеже тѣ не сѫ могли да испѫдятъ жабы-тѣ, то явно е че и появяваніе-то на жабы чрѣзъ тѣхъ е было само привидно. Жабы-тѣ изведены отъ Моисея навлѣзли всѫду — въ легла-та на Египтяны-тѣ, въ пещи-тѣ имъ, по одрове-тѣ имъ и вредъ по кѫщя-та имъ.

Желѣзо-то е было извѣстно на стары-тѣ, Быт. 4; 22. И Моисей загатва за него. Той прави сравненіе между робство-то на Израиляны-тѣ у Египетъ и желѣзнѫ пещь, или пещь за топеніе желѣзо, и споменува за желѣзны руды въ Ханаанъ, Втор. 3; 11. 4; 20. 8; 9. Много различны сѣчива и орѫдія сѫ ся правяли въ старо врѣме отъ желѣзо. Грамадны количества желѣзо бѣхѫ приготвены за направѫ-тѫ на храмъ-тъ, 1 Лѣт. 29; 2, 7. "Желѣзо" ся употрѣбява прѣносно да означа и пояснява робство-то, силѫ-тѫ, упорство-то, великодушіе-то, страданія-та, и др. т. Втор. 28; 48. Іов. 40; 18. Иса. 48; 4. Іер. 1; 18. Іез. 22; 18, 20. Дан. 2; 33. "Желѣзо остри желѣзо, и человѣкъ остри лице-то на пріятеля си," говори прѣмѫдрый Соломонъ; а това ще каже, че когато смы прѣдъ лице-то на пріятель ный имамы повече увѣренность и упованіе. Господь плаши непризнателны-тѣ и вѣроломны-тѣ че ще направи небе-то отъ мѣдь и земіѭ-тѫ отъ желѣзо, т. е. че ще направи земіѭ-тѫ пустѫ и ще прѣсуши дъждове-тѣ. Желѣзны колесницы сѫ были колесницы обрѫжены съ желѣзны копія и косы. Виж. **Колесницы.**

Жена. Св. Писаніе говори за неіѭ като драгѫ и почетнѫ другаркѫ и помощницѫ, а не слугыніѭ на мѫжа, Быт. 2; 23, 24, създаденѫ за пълнотѫ-тѫ на человѣка, Быт. 2; 18, ако и подчиненѫ нему, Быт. 3; 16. 1 Кор. 11; 3, 8, 9. 14; 34, 35. 1 Тим. 2; 11—14. Дѣйствително, мѫжъ-тъ и жена-та сѫ едно тѣло; неговы-тѣ природны качества тъй съотвѣтствуватъ на нейны-тѣ щото да полагатъ основаніе на най-нѣжно и постоянно единство. Така Библія-та е поставила Еврейкѫ-тѫ много по-высоко отъ язычницѫ-тѫ; и Старый-тъ Завѣтъ ни дава едно много хубаво описаніе на женскый-тъ характеръ. Още поголѣма противоположность сѫществува между еднѫ язычницѫ и еднѫ Христіанкѫ: първа-та е съ неразвитъ умъ и душѫ, уединена, унизенѫ, проста играчка и робыня на мѫжа си; втора-та е въспытана, истънчена, веселіе и щастіе на свѣтъ-тъ. Христіанство-то не допуща да води человѣкъ двѣ

жены, нито да напуща женѫ си освѣнь въ единъ случай, Мат. 5; 32. 19; 3—9; то провъзгласява че поробощенъ и свободенъ, мѫжъ и жена, сѫ всичкы едно въ Христа, Гал. 3; 28; и че на небе-то тѣ не ся женѭтъ, но сѫ като ангели Божіи, Мат. 22; 30. Ако жената и да съгрѣши първо, тя бѣ почетна да бѫде исключителна родителка на Спасителя человѣческый; и жены-тѣ бѣхѫ най-истинны-тѣ пріятелкы Христовы на земѭ-тѫ. Първо-то проклятіе най-много ся стоварва на женѫ-тѫ; но повечето жены въ наши-тѣ церкви показватъ че Божіе намѣреніе е было да прѣумножи Богъ благость-тѫ си къмъ женѫ-тѫ, ако и да бѣ тя първа въ съгрѣшеніе и страданіе.

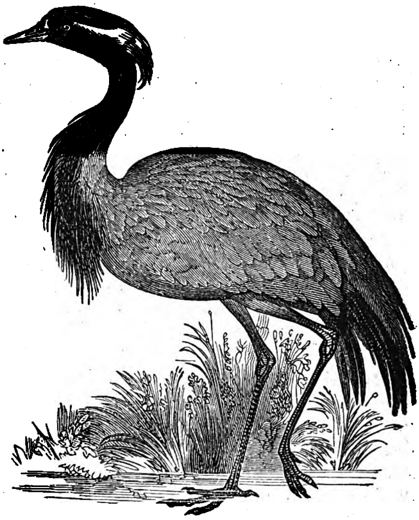

НУМИДІАНСКЫЙ ЖЕРАВЪ.

По Истокъ, жены-тѣ въобще сѫ живѣли уединено, не ся мѣркали изъ общество-то разбулены, невиждали кой посѣтява мѫжіе-тѣ и братія-та имъ, нито даже сѣдяли на трапезѫ наедно съ человѣцы-тѣ на семейство-то си. Тѣ сѫ были по-малко уединены въ села-та отколкото по градища-та, и между Евреи-тѣ отколко-то между другы-тѣ народности. Главно-то занятіе имъ ся състояло въ испълняваніе-то на домашны длъжности, Прит. гл. 31; като да мѣлятъ брашно, да пекѫтъ хлѣбъ, да тъкатъ платно, да шіѭтъ и др. т. По-бѣдны-тѣ сѫ събирали останѫло-то слѣдъ жьтвѫ; дъщери-тѣ на патріарсы-тѣ сѫ пасли бащины-тѣ си стада, Быт. 29; 9. Исх. 2; 16; и жены отъ всяко съсловіе сѫ вадили водѫ за домашно потрѣбленіе, и сѫ ѭ носили въ стомны на рамена.

Жеравъ. Въ Иса. 38; 14, и Іер. 8; 7, ся говори за еднѫ птицѫ, която ся види да е Нумидійскый-тъ жеравъ. Той е около три крака дългъ, перушина-та му е сиво-синя, и задъ очи-тѣ му има по еднѫ киткѫ отъ бѣлы пера. "Както жеравъ, както ластовица, така крещяхъ." Колко хубаво е сравненіе-то въ Іереміѭ между умирающій-тъ вѣрникъ и птицы-тѣ които си отхождатъ за да ся прѣселятъ далечь въ нѣкой благорастворенъ климатъ! Тѣ ся бавятъ тукъ-тамъ въ добрѣ познаты-тѣ имъ мѣста, но едно природно чувство гы подстрѣкава да летятъ.

Животъ, въ Св. Писаніе е или естественъ, Быт. 3; 17, духовенъ, Рим. 8; 6, или вѣченъ, свято и блаженнно безсмъртіе, Іоан. 3; 36. Рим. 6; 23. Христосъ е Създатель-тъ на естественный-тъ животъ, Кол. 1; 16, и сѫщо на духовный-тъ и вѣчный-тъ животъ, Іоан. 14; 6. 6; 47. Той душѫ-тѫ си е положилъ за да купи животъ-тъ, и даромъ го дава на людіе-тѣ си, Іоан. 10; 11, 28. Той е источникъ-тъ на духовный-тъ имъ животъ на земѭ-тѫ, Гал. 2; 20; ще гы въскръси на послѣдній-тъ день, и ще гы направи вѣчно съпричастницы на свой-тъ си животъ, Іоан. 11; 25. 14; 19.

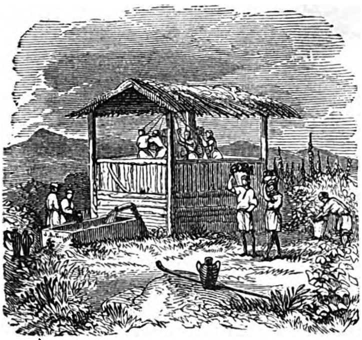

Жлебъ, линъ-тъ въ който ся тъпчи гроздіе-то и отъ който ся истака вино-то. Често жлебъ-тъ е былъ ископанъ трапъ въ земѭ-тѫ; така стопанинъ-тъ ископа въ лозе-то жлебъ, Мат. 21; 33. Виж. и Прит. 3; 10. Іоил. 3; 13. Аг. 2; 16. Виж. **Вино.**

Жрѣбія. Евреи-тѣ, както и другы стари народи често хвърляхѫ жрѣбія, като си надѣяхѫ, когато правяхѫ позивъ къмъ Бога, че чрѣзъ тѣхъ той праведно ще рѣши съмнителны-тѣ случаи, Псал. 22; 18. Прит. 16; 33. 18; 18. Съсъ жрѣбія често ся служехѫ и по Божіе повѣленіе. По жрѣбіе раздѣлихѫ обѣщанѫ-тѫ земѭ между дванадесеть-тѣ племена, и тѣзи части ся наричахѫ "дѣлове на наслѣдіе-то," Числ. 26; 55, 56. Псал. 125; 3. Дѣян. 13; 19. Отпущаемый-тъ ярецъ ся избираше съсъ жрѣбіе, и по истый-тъ начинъ ся опрѣдѣляше и редъ-тъ на службѫ-тѫ на священницы-тѣ, Лев. 16; 8. 1 Лѣт. 24; 5. 25; 8. По този начинъ быдохѫ открыти и Аханъ, Іонаѳанъ, и Іона, Іис. Нав. 7; 14. 1 Цар. 14; 41, 42. Іон. 1; 7, и Матѳія быде опрѣдѣленъ за Апостолъ вмѣсто Іудѫ, Дѣян. 1; 26. Единъ обыкновенъ начинъ за мѣтаніе жрѣбія бѣше чрѣзъ камъцы, единъ или повече отъ които забѣлѣжвахѫ, и послѣ всичкы-тѣ разбърквахѫ въ урнѫ, въ пазухѫ-тѫ или въ полѫ-тѫ прѣди да хвърлехѫ жрѣбіе-то, Прит. 16; 33. Іоан. 19; 24.

Жупелъ, минерално вещество, твърдѣ въспалително, и гори съ еднѫ задушителнѫ миризмѫ. Содомъ и другы-тѣ градове на поле-то сѫ были погубени "съ жупелъ и огнь," Быт. 19; 24; и това ужасно приключеніе ся употрѣбява често въ Писаніе-то, като знакъ на наказаніе Божіе върху лукавы-тѣ или въ този свѣтъ или бѫдѫщій-тъ, Іов. 18; 15. Псал. 11; 6. Иса. 30; 33. 34; 9. Отк. 21; 8.

Жьлчь, една горчива мокрота която ся образува въ тѣла-та на животны-тѣ, Іов. 16; 13. 20; 14, 25. Жьлчь значи и всѣкѫ другѫ горчилкѫ. На мѣста, дѣто въ първообразно-то е употрѣбена друга дума, а въ Слав. прѣводъ жьлчь; тя значи споредъ едны пелинь, а споредъ другы маково масло. Виж. Втор. 29; 18. Іер. 9; 15. 23; 15. Матѳей (27; 34), казва, дадохѫ Іисусу да піе оцетъ размѣсенъ съ жьлчкѫ; а Марко, въ 15; 23, казва, дадохѫ му оцетъ да піе размѣсенъ съ смирнѫ. Това питіе може да е състояло отъ вкиснѫто вино каквото сѫ пили тогава Римскы-тѣ войници, размѣсено съ смирнѫ и съ нѣкои другы горчилкы. Псал. 69; 21. Дума-та жьлчь, или жьлчка понѣкога ся употрѣбява въ прѣносно значеніе и значи окаянность, горесть и плачевно състояніе, Амос. 6; 12. Дѣян. 8; 23.

Жьртвоприношеніе, приношеніе принесено Богу възъ олтарь-тъ му, чрѣзъ рѫкѫ-тѫ на нѣкой законенъ служитель. Жьртвоприношеніе различа отъ приносъ: то бѣ първень приношеніе на животъ; а приносъ просто даръ. Може основно да ся вѣрва че жьртвоприношенія-та сѫ были установены отъ Бога; инакъ тѣ бѣхѫ были суевѣрно и произволно поклоненіе, което Богъ не бы пріелъ. Виж. **Авель.** Адамъ и синове-тѣ му, Ное и потомци-тѣ му, Авраамъ и потомство-то му, Іовъ и Мелхыседекъ, прѣди Мои-

сеевъ-тъ законъ, приносяхѫ Богу истинскы жьртвоприношенія. Този законъ опрѣдѣли каквы, колко и кога жьртвы трѣбваше да ся приносятъ. Всякой самъ си бѣ священникъ и служитель на жьртвѫ-тѫ си; или поне, той бѣ свободенъ да си избѣре кой священникъ да му принесе жьртвѫ-тѫ му. Въобще, тази честь принадлежеше на семейственнѫ-тѫ главѫ, за това тя е была исключително право на първородный-тъ. Но слѣдъ Моисея това право ся остави само на Аароново-то семейство.

Законъ-тъ опрѣдѣля само едно мѣсто, дѣто Евреи-тѣ трѣбваше да приносятъ жьртвы-тѣ си. Людіе-тѣ трѣбваше да ся събиратъ на богослуженіе около олтарь-тъ на единого истиннаго Бога въ скыніѭ-тѫ, и по-напоконъ въ храмъ-тъ, Лев. 17; 4, 9. Втор. 12; 5—18. Обаче, въ нѣкои случаи, царіе, пророци, и сѫдіи жьртвопринасяхѫ другадѣ, Сѫд. 2; 5. 6; 26. 13; 19. 1 Цар. 7; 17. 3 Цар. 3; 2, 3. 18; 33. Евреи-тѣ бѣхѫ наставлявани да хранятъ най-голѣмо отвращеніе отъ приносяніе человѣцы въ жьртвѫ, като язычническо и гнусно, Лев. 20; 2. Втор. 12; 31. Псал. 106; 37. Иса. 66; 3. Іез. 20; 31.

Евреи-тѣ имахѫ три вида жьртвоприношенія:

1. *Всесъжженіе,* въ което цѣлата жьртва ся изгаряше, безъ да ся остави нѣщо за онзи който ѭ дадеше, или за священникъ-тъ който ѭ заколеше и принесеше, само че послѣдній-тъ зимаше кожѫ-тѫ, понеже прѣди да ся принесѫтъ жьртвы-тѣ Господу, кожы-тѣ имъ ся одирахѫ, и нозѣ-тѣ и вѫтрешности-тѣ имъ ся измывахѫ, Лев. 1; 1—17. 7; 8. Всяко всесъжженіе заключаваше припознаваніе на виновность, и очищеніе-то й. Изгаряніе-то цѣлѫ-тѫ жьртвѫ възъ олтарь-тъ означаваше че жьртвоприноситель-тъ посвящава Богу себе си и всичко що имаше, и че умилостивеніе-то е съвършенно.

2. *Приношеніе за грѣхъ,* отъ което *приношеніе-то за прѣстѫпленіе* може да ся смѣта като единъ видъ. Не като всесъжженіе-то, то ся приносяше вынѫгы за нѣкои прѣстѫпленія на нравственный-тъ или обрядный-тъ законъ, извършены по незнаяніе. Нищо не ся връщаше отъ жьртвѫ-тѫ на жьртводавачъ-тъ, но приносящій-тъ свя-

щенникъ зимаше дѣлъ отъ неіѫ, Лев. гл. 4—6. 7; 1—10.

3. *Примирителны жьртвы* ся приносяхѫ по обричаніе, за да ся благодари Богу за благости-тѣ му, или за да удовлетвори нѣкой набожность-тѫ си. Заради това Израиляни-тѣ приносяхѫ примирителны жьртвы когато си искахѫ, безъ да гы задължава нѣкой законъ, и свободно си избирахѫ каквыто щѫтъ отъ животны-тѣ опрѣдѣлены за жьртвоприношеніе, Лев. гл. 3. 7; 11—34. Законъ-тъ само изискуваше жьртва-та да бѫде безпорочна. Който іѫ прѣдставяше, дохождаше при врата-та на скыніѭ-тѫ, туряше рѫкѫ-тѫ си на главѫ-тѫ й, и іѫ заколяше. Священникъ-тъ поръсяше съ кръвьтѫ й всесъжженный-тъ олтарь изоколо, и изгаряше възъ него тлъстинѫ-тѫ която покрыва бѫбрицы-тѣ, черныя дробъ, и чрѣвата. Ако жьртва-та бѣше агне или овенъ, то и опашка-та му ся изгаряше. Прѣди всичкы-тѣ да ся турятъ възъ огнь-тъ на олтарь-тъ, священникъ-тъ гы вручаше въ рѫцѣ-тѣ на приноситель-тъ, който гы вдигаше на высоко и движеше къмъ четыри-тѣ свѣтовны части; священникъ-тъ подпираше и направляваше рѫцѣ-тѣ му. Грѫди-тѣ и десно-то бедро на жьртвѫ-тѫ бѣхѫ за священникъ-тъ който священнодѣйствуваше; и види ся че двѣ-тѣ ся вручахѫ въ рѫцѣ-тѣ на приноситель-тъ, ако Моисей и да споменува само грѫди-тѣ на животно-то. Слѣдъ това, остатъкъ-тъ отъ жьртвѫ-тѫ принадлежеше на онзи който іѫ прѣдставяше, и го ядеше съ семейство-то си и пріятели-тѣ си, както му бѣ угодно. Примирителна-та жьртва означаше умплостивеніе на грѣхъ, и така примиреніе съ Бога, и свято общеніе съ него и съ люди-тѣ му.

Брашно приносяше за грѣхъ побѣдный-тъ, който нѣмаше силѫ да принесе козѫ или овцѫ, или гъргорицы или гълѫбчета, Лев. 5; 10—13.

Хлѣбно-то приношеніе ся състоеше отъ чисто брашно, полѣяно съ елей, и съ ливанъ. Священ-

никъ-тъ, земеше шепж отъ това брашно, и всичкыя му ливанъ, и гы изгаряше на олтарь-тъ; останжло-то брашно бѣ негово, за да го яде безквасно въ скыніѭ-тж. Колкото за другы приносы, плодове, вино, брашно, коры, и др., священникъ-тъ хвърляше часть отъ тѣхъ въ огнь-тъ, а остатъкъ-тъ задържаше за себе си. Тѣзи приноси вынжгы ся придружавахж съ соль и вино, и хлѣбъ-тъ трѣбваше да бжде безквасенъ, Лев. гл. 2.

Приношенія въ които ся освобождава птица или коза не бѣхж точно жъртвоприношенія, понеже нѣмаше въ тѣхъ кръвопролитіе, и жъртва-та си остаяше жива.

Птицы ся приносяхж само въ три случаи:

1. За грѣхъ, когато приноситель-тъ не бѣ доста богатъ за да принесе въ жъртвж животно, Лев. 5; 7, 8.

2. За очищеніе на женж когато бѣ добыла дѣте, Лев. 12; 6, 7. Когато можеше да принесе и агне и гължбъ, тя и двѣ-тѣ приносяше; агне-то за всесъжженіе, а гължбъ-тъ за приношеніе за грѣхъ. Но ако не ѝ стигаше ржка да принесе агне, тя даваше двѣ гъргорицы, или двѣ гължбчета; едно-то за всесъжженіе, друго-то за приношеніе за грѣхъ.

3. Двѣ птичета ся приносяхж за очистены-тѣ отъ проказж; едно-то за всесъжженіе, друго-то за отпущаемо птиче, както по-горѣ, Лев 14; 4, и пр., 49—51.

За жъртвоприношеніе-то на пасхално-то агне, виж. **Пасха.**

Всекыдневно-то жъртвоприношеніе въ скыніѭ-тж и въ храмъ-тъ, Исх. 29; 38—40. Числ. 28; 3, ся състояше отъ двѣ агнета, едно-то принесено зарань-тж, друго-то вечерь-тж. Тѣ ся изгаряхж на слабъ огнь за да горятъ по-дълго врѣме. Сутренно-то агне ся приносяше около изгрѣваніе на слънце-то, слѣдъ изгаряніе-то на темянъ-тъ възъ златный-тъ олтарь, и прѣди кое да е друго жъртвоприношеніе. Вечерно-то агне ся принасяше привечеръ, прѣди смрькнованіе. Всяко отъ горны-тѣ агнета ся приносяше съ по четвъртинж *инъ* (триста драма) вино и първотокъ елей, и съ по 1/10 ефж (около 1 3/4 окы) чисто брашно.

Такыва бѣхж Еврейскы-тѣ жъртвоприношенія — богоопрѣдѣлены но самы по себе си безсилны да очистятъ душж-тж и да загладятъ грѣхове-тѣ. Павелъ описва тѣзи и другы обряды на законъ-тъ като "слабы и скудны стихіи," Гал. 4; 9. Тѣ прѣдставлявахж милость и чистотж, но не гы съобщавахж. Тѣ убѣждавахж грѣшникъ-тъ че има потрѣбж отъ очищеніе и освященіе; но не му прѣдавахж святость и оправданіе. Жъртвы-тѣ у Евреи-тѣ бѣхж просто пророчества и образи на истиннж-тж жъртвж, Агне-то Божіе, което съвършенно обема всичкы-тѣ имъ качества и свойства; и е същеврѣменно всесъжженіе, приношеніе за грѣхъ, и благодарително приношеніе; то съдържа существенно-то, дѣйствително-то, на които ветхозавѣтны-тѣ жъртвы бѣхж само сѣнкы, прѣобразованія. Пасхално-то агне, всекыдневны-тѣ всесъжженія, приношенія-та на брашно и вино, и всичкы другы приноси, обѣщавахж и прѣдставлявахж смърть-тж Іисусъ Христовж, Евр. 9; 9—15. 10; 1. За това, съ тжзи смърть всичкы тѣзи ся унищожихж, 1 Кор. 5; 7. Евр. 10; 8—10. Съ принасяніе себе си жъртвж еднъжь, Евр. 10; 3, Христосъ замѣни за вѣкы едноврѣменны-тѣ жъртвоприношенія, и спасява всичкы вѣрующы въ него, Еф. 5; 2. Евр. 9; 11—26. Безъ умилостивителнж-тж му жъртвж никоя человѣческа душа не бы избѣгнжла Божіе-то правосждіе.

Замѣняваніе грѣшникъ съ жъртвж не е нѣщо ново; то бѣ извѣстно още въ Ветхозавѣтны-тѣ врѣмена, Лев. 16; 21. Втор. 21; 1—8. Иса. 53; 4. Дан. 9; 26, и ся срѣща

при всяко жъртвоприношеніе, Лев. 4; 20, 26. 5; 10. 14; 18. 16; 21. Кръвь-та особенно, като жилище на животъ-тъ и душѫ-тѫ на жъртвѫ-тѫ, ся ръсеше по олтарь-тъ и изливаше прѣдъ Господа за да означи че грѣшникъ-тъ ся погубва, Лев. 17; 11. Но Евреи-тѣ бѣхѫ наставлявани да не ся облѣгатъ само на жъртвы-тѣ си, и поучавани че безъ покаяніе, вѣрѫ, и поправленіе, всяка жъртва е мерзость Господу, Прит. 21; 27. Іер. 6; 20. Амос. 5; 22. Мих. 6; 6—8; че иска милость, а не жъртвѫ, Ос. 6; 6. Мат. 9; 13, и дълбокѫ любовь, Мар. 12; 33. "Послушаніе-то е по-добро отъ жъртвѫ-тѫ, и покореніе-то, отъ тлъстинѫ-тѫ на овны," 1 Цар. 15; 22. Прит. 21; 3. Мат. 5; 23. Виж. и 50-й Псаломъ. И тогазь, както сега, можеше да ся каже, "Жъртвы на Бога сѫ духъ съкрушенъ; сърдце съкрушенно и смиренно, Боже, ты не ще да прѣзришь," Псал. 51; 17. Безъ тѣзи расположенія, Евреи-тѣ не можахѫ принѣ никакъвъ даръ, угоденъ Богу; Богъ често ся обяснява за това въ пророцы-тѣ, Псал. 40; 6. Иса. 1; 11—14. Ос. 6; 6. Іоил. 2; 12—18. Амос. 5; 21, 22, и пр.

Дума-та *жъртвы* по нѣкога ся зима прѣносно за да означава заслугы на Христіаны; даваніе нѣщо тѣхно за посвящепіе Господу, 1 Пет. 2; 5. Рим. 12; 1. Фил. 4; 18. Евр. 13; 15, 16.

З.

Завадъ, име-то на четыри человѣцы, 1 Лѣт. 2; 36. 7; 21. 2 Лѣт. 24; 26. Ездр. 10; 27.

Завудъ, сынъ на Наѳана пророкъ-тъ, вѣрный-тъ пріятель и съвѣтникъ царь Саломоновъ, вѣроятно да е получилъ съ него часть отъ поученія-та на почетный-тъ пророкъ, 3 Цар. 4; 5.

Завулонъ, I., шестый сынъ на Іакова и Ліѭ, роденъ въ Месопотаміѭ, Быт. 30; 20. Моисей малко ни расказва за него. Завулоново-то племе е было доста голѣмо, Числ. 1; 30. 26; 26. Както Іаковъ прѣдрече, Быт. 49; 13, дѣлъ-тъ му отъ Святѫ-тѫ Земѭ ся е простиралъ отъ Средиземно море при Кармилъ до Геннисаретско-то море, между Иссахара на югъ, и Неѳѳалима и Асира на сѣверъ и сѣверо-западъ, Іис. Нав. 19; 10. Често потомство-то му ся упоменува съ брата му Иссахара, Втор. 33; 18; то е было заплетено въ борбѫ съ Финикіяны-тѣ на западъ, Сѫд. 1; 30. Иса. 9; 1, и зѣ участіе съ Варака и Гедеона въ защитѫ-тѫ на странѫ-тѫ отъ притѣснители-тѣ ѝ, Сѫд. 4; 10. 5; 18. 6; 35. Елонъ, единъ Израилскый сѫдія, бѣше Завулонецъ, Сѫд. 12; 11, 12. Жители-тѣ въ наслѣдіе-то Завулоново, прѣзъ врѣме-то на Христа, бѣхѫ честити да чуѭтъ поученія-та му. Назаретъ, Кана, Капернаумъ, Магдала, и Тиверіада бѣхѫ градове въ това наслѣдіе.

II. Градъ на границѫ-тѫ Асировѫ, но вѣроятно принадлежеше на Завулона, Іис. Нав. 19; 27.

Завѣтъ, *(договоръ).* Когато става Завѣтъ между Бога и человѣка явно е че договоръ-тъ не ся основава върху взаимны права както помежду человѣцы-тѣ, но че Богъ ся обѣщава само отъ благѫ-тѫ си волѭ, Иса. 59; 21. Іер. 31; 33, 34. Гал. 3; 15—18. Първый-тъ си завѣтъ съ Евреи-тѣ Господь направилъ когато избралъ Авраама заедно съ потомство-то му за свой народъ. Едно тържественно повтореніе на този завѣтъ ся е извършило на Синай, когато Израиляни-тѣ пріехѫ отъ Бога законъ-тъ. "Новый Завѣтъ," който ся подтвърди съ кръвь-тѫ Христовѫ, заключава всичкы-тѣ онѣзи които вѣрватъ въ Христа и които сѫ ся прѣродили, Гал. 4; 24. Евр. 7; 22. 8; 6—13. 9; 15—23. 12; 24. Божіи-тѣ завѣти сѫ ся подтвърдявали съ приношеніе-то на еднѫ жъртвѫ, за да ся

покаже че безъ жъртвоприношеніе человѣкъ-тъ неможе да пріеме спасеніе-то си отъ Бога, Быт. 15; 1—18. Исх. 24; 6—8. Евр. 9; 6. Отъ врѣме на врѣме Господь е установявалъ особенны завѣты и съ нѣкои благочестивы лица, но всѣкой такъвъ завѣтъ е былъ частенъ. Такъвъ Завѣтъ Богъ положилъ съ Ноя, съ Авраама, съ Давида, Быт. 9; 8, 9. 17; 4, 5. Псал. 89; 3, 4, и др. когато имъ далъ вѣрѫ въ бѫдѫщій-тъ Мессіѭ, Рим. 3; 25. Евр. 9; 15.

Когато си говоримъ, ный въобще казвамы Вет. и Нов. завѣтъ, т. е. завѣтъ-тъ на Бога съ Авраама и съ потомцы-тѣ му, и завѣтъ-тъ му съ вѣрующы-тѣ чрѣзъ Іисуса Христа, защото тѣзи общи завѣти обематъ всичкы-тѣ другы. Най-тържественъ и най-съвършенъ е завѣтъ-тъ на Бога съ человѣцы-тѣ сключенъ чрѣзъ Іисуса Христа, който ще прѣбѫде до вѣкъ вѣковъ. Сынъ Божій е поручитель на този завѣтъ; той е подтвърденъ съ неговѫ-тѫ кръвь; цѣль-та и прѣдопрѣдѣленіе-то му е да ся сполучи вѣченъ животъ за вѣрующы-тѣ.

Богословци-тѣ употрѣбяватъ фразѫ-тѫ "Завѣтъ на дѣла," за да означаватъ договоръ-тъ прѣди грѣхопаданіе-то, чрѣзъ който Богъ обѣща на человѣцы-тѣ вѣченъ животъ съ условіе на покорность, Ос. 6; 7. Рим. 3; 27. Гал. 2; 19. Тѣ употрѣбляватъ тоже изреченіе-то "завѣтъ-тъ на благодать-тѫ или на спасеніе-то" да означаватъ Божіе-то опрѣдѣленіе чрѣзъ което Богъ прощава грѣшницы-тѣ и гы спасява чрѣзъ смърть-тѫ на Сына.

Завѣтъ, въ Св. Писаніе, обыкновенно означава договоръ, а не завѣщаніе, Мат. 26; 28. Обаче двѣ-тѣ значенія сѫ размѣсены въ Евр. 9; 16, 17. Павелъ говори за Новый-тъ завѣтъ, въ кръвь-тѫ Искупителевѫ; и нарича законъ-тъ Ветхый завѣтъ, а евангеліе-то Новый завѣтъ, 1 Кор. 11; 25. 2 Кор. 3; 6, 14. Евр. 7; 22. 12; 24. Виж. **Библія.**

Задня стража, едно силно отдѣленіе войска което закрыляло и пазило заднѭ-тѫ часть отъ войскѫ-тѫ, Іис. Нав. 6; 13. Тѣзи двѣ думы употрѣбены въ прѣносенъ смыслъ, означаватъ Бога като всемогущъ покровитель на народа си, Иса. 52; 12. 58; 8.

Заемъ. Господь, като самъ владѣлецъ на земіѭ-тѫ даденѫ на Евреи-тѣ, изискваше отъ тѣхъ, като едно условіе за употрѣбленіе-то й, да даватъ на заемъ щедро на бѣдны-тѣ си братія. Ако ся земеше залогъ за единъ заемъ, то трѣбваше да стане съобразно съ милостны узаконенія, Исх. 22; 25, 27. Втор. 15; 1—11. 23; 19, 20. 24; 6, 10—13, 17. Тази Моисеева наредба трѣбва и днесь да ся пріеме като основенъ камыкъ въ наши-тѣ законы за имотъ; и никой, който вѣрва въ Бога, не бива да постѫпя съ сиромахъ-тъ като господарь, но само като настойникъ на Господаря, и имота му да употрѣбява както отъ него ся изисква. Въ този духъ, Спаситель-тъ нашъ заповѣда на заемъ да давамы, даже на врагове-тѣ си, и безъ да ся надѣемъ за никое назадъ въспріемание, Лук. 6; 34, 35.

Заклинатели. Такыва сѫ были онѣзи които сѫ ся казвали че иматъ власть да испѫждатъ злы-тѣ духове въ име-то на Бога. Апостоли-тѣ сѫ имали власть да испѫждатъ нечисты-тѣ духове въ име-то на Іисуса Христа, Мат. 10; 1. Мар. 16; 17. Лук. 10; 17; и прѣди смърть-тѫ на Спаситель-тъ и послѣ неговѫ-тѫ смърть имало е человѣци които сѫ ся емчили че упражняватъ сѫщѫ-тѫ власть, Мат. 12; 27. Мар. 9; 38. Лук. 9; 49, 50. Дѣян. 19; 13—17. Хора-та сѫ вѣрвали че заклинатели-тѣ добывали ужь чудотворнѫ силѫ отъ това, че тѣ тайно изучвали естество-то на бѣсовскый-тъ родъ, и разны-тѣ дѣйствія на нѣкои бил-

кы, и камьніе; но всичко това е было измама и заблужденіе, и Моисеевъ-тъ законъ строго е запрѣщавалъ употрѣбеніе-то на магесническо-то искуство.

Законници, мѫжіе които посвящавахѫ живота си въ изучваніе-то и тълкованіе-то на Еврейскы-тѣ законы, най-вече на устны-тѣ законы или прѣданія-та. Тѣ принадлежехѫ най-много на Фарисейскѫ-тѫ сектѫ, и паднѫхѫ подъ изобличеніе-то на Спаситель-тъ нашъ за дѣто земахѫ отъ народъ-тъ ключь-тъ на знаніе-то. Тѣ бѣхѫ като слѣпци слѣпы водящы, Мат. 22; 35. Лук. 10; 25. 11; 52. Виж. **Книжникъ.**

Законоучители. Учители-тѣ на законъ-тъ сѫ различали отъ книжницы-тѣ въ това, че тѣ сѫ поучавали народъ-тъ повечето устно нежели писменно, Лук. 2; 46. Законоучители-тѣ сѫ были вѣщи въ законъ Божій. Законоучители-тѣ сѫ принадлежели повечето на Фарисейскѫ-тѫ сектѫ, но види ся че нѣкоя малка разница е имало помежду имъ, Лук. 5; 17.

Законъ, въ Св. Писаніе означава понѣкога всичко-то слово Божіе, Псал. 19; 7—11. 119. Иса. 8; 20; понѣкога Ветхый Завѣтъ, Іоан. 10; 34. 15; 25, и понѣкога петь-тѣ книгы Моисеевы, които съставяхѫ първый-тъ отъ три-тѣ отдѣла на Еврейско-то Писаніе, Лук. 24; 44. Дѣян. 13; 15. Петь-тѣ Моисеевы книгы бѣхѫ вѣроятно "законъ-тъ," прѣписъ на който всѣкой царь бѣше задълженъ да има за себе си и да го изучва, и още да ся прочита на млады и стары, общонародно и частно, Втор. 6; 7. 17; 18, 19. 31; 9—19, 26. На другы мѣста подъ име "законъ-тъ" подразбиратъ Моисеевы-тѣ или Ветхозавѣтны-тѣ постановленія, за отличіе отъ евангелскы-тѣ, Іоан. 1; 17. Дѣян. 25; 8.

Когато е дума-та за Моисеевый-тъ законъ, трѣбва внимателно да различавамы за кой законъ ся говори, за гражданскый-тъ ли, за обрядный-тъ ли, или пакъ за нравственный-тъ. *Обрядни-тѣ* закони, онѣзи които ся относятъ на молебны-тѣ обычаи, жьртвы-тѣ, священницы-тѣ, очищенія-та, и пр. имахѫ за цѣль да отличаватъ Еврейскый-тъ народъ отъ язычницы-тѣ, и да прѣдизображатъ евангелскы-тѣ врѣмена. Тѣ бѣхѫ унищожени слѣдъ Христово-то възнесеніе, Гал. 3; 24. Еф. 2; 15. Евр. 9 гл. 10; 1—22. *Гражданскы-тѣ* закони, Дѣян. 23; 3. 24; 6, бѣхѫ за управленіе-то на Евреи-тѣ като народъ, и заключавахѫ и десеть-тѣ заповѣди. Цѣлый-тъ законникъ бѣше приспособенъ наймѫдро на състояніе-то на Евреи-тѣ, и благочестивый-тъ и человѣколюбивый-тъ му духъ трѣбва да владѣе въ всичкы-тѣ человѣческы законы. *Нравственни-тѣ* закони, Втор. 5; 22. Мат. 5; 17, 18. Лук. 10; 26, 27, сѫ по-важни отъ другы-тѣ, защото тѣ сѫ по тѣсно свързани съ человѣческо-то спасеніе. Тѣзи законы Създатель-тъ е написалъ въ съвѣсть-тѫ на всѣкой человѣкъ, и грѣхъ-тъ никога не може съвсѣмъ да гы затріе, Рим. 1; 19. 2; 12—15. На тѣхъ Евреи-тѣ быдохѫ особенно научени на Синайскѫ-тѫ горѫ, чрѣзъ десеть-тѣ заповѣди, съдържаніе-то на които Христосъ вкратцѣ оглави въ любовь къмъ Бога и любовь къмъ ближній-тъ, Мат. 22; 37—40. Нравственни-тѣ закони сѫ пороржденіе на любовь-тѫ къмъ человѣцы-тѣ, Рим. 7; 10, 12; изискватъ отъ насъ безусловнѫ покорность, Гал. 3; 10. Іак. 2; 10; и сѫ всеобщи и за всѣко врѣме обязателни. Христосъ гы подтвьрди и наложи, Мат. 5; 17—20, като показва че тѣ изискватъ святость на сърдце-то, като гы приспособи на много и различны случаи, и като ни даде новъ поводъ да имъ ся покорявамы, сир. като ни откры по-ясно рай-тъ и пъкъла, и благодатно-то рѫководител-

ство на Св. Духа. Нѣкои сѫ ся емчили да докажатъ отъ разны мѣста въ Св. Писаніе че тѣзи закони не сѫ вече обезателни за Христіаны-тѣ; че Христіани-тѣ не сѫ "подъ законъ но подъ благодать," Рим. 6; 14, 15. 7; 4, 6. Гал. 3; 13, 25. 5; 18; и криво-то тълкованіе на тѣзи мѣста дава поводъ на человѣцы-тѣ да грѣшатъ и да тънятъ въ беззаконія, защото благодать-та прѣизобилува. Право разбирани, тѣ ся съгласяватъ съ обявленія-та на Спасителя, Мат. 5; 17. За душѫ-тѫ, която е въ Христа, законъ-тъ вече не е неумолимъ сѫдникъ, но учитель и божественъ наставникъ, Псал. 119; 97. Мат. 5; 48. 11; 30.

Дума "законъ" понѣкога значи вѫтрешно-движущѫ и управляющѫ силѫ. "Законъ-тъ въ ума" и "законъ-тъ въ удове-тѣ" значатъ святы-тѣ побужденія на еднѫ възроденѫ душѫ и лошы-тѣ наклонности на естественно-то сърдце, Рим. 7; 21—23. Виж. и Рим. 8; 2. 9; 31. Іак. 1; 25. 2; 12.

Закхей *(чистъ)*, Іерихонскый мытарь, който възлезе на еднѫ черницѫ за да види Христа. Спаситель-тъ ся приближи при него, и като знаеше сърдце-то му, рече му да слѣзе, и прѣдложи да му остане въ кѫщѫ-тѫ. Понеже занимаваше службѫ подъ Римляны-тѣ, Евреи-тѣ го наричахѫ "грѣшникъ," Лук. 19; 1—10. Той показа искренно покаяніе и вѣрѫ къмъ Спаситель-тъ, който отъ своѭ странѫ му обѣща спасеніе като чадо Авраамово не само по рожденіе но и по вѣрѫ, Гал. 3; 7. "Закхеева-та кѫща," която днесь стои въ Іерихонскѫ-тѫ полянѫ е вѣроятно останка отъ нѣкоѭ твърдинѫ издигнѫтѫ въ десето-то столѣтіе, или по-късно.

Залогъ. Еврейскый-тъ законъ е покровителствувалъ бѣдны-тѣ, които сѫ были обязани да дадѫтъ залогъ за заемы или за испълненіе на сговоры. Ако нѣкой е залагалъ дрехѫ-тѫ си, обыкновеннѫ-тѫ си нощнѫ завивкѫ, тя трѣбвало да му ся повърне въ сѫщыя день, Исх. 22; 26, 27. Заимодавецъ не е моглъ да влѣзе въ кѫщѫ-тѫ на длъжника си и вземе което иска; нито пакъ водениченъ камыкъ, като жизненна потрѣба, не е моглъ да ся залага, Втор. 24; 6, 10, 11. Сравни Іов. 22; 6. 24; 3, 7. Понѣкога идолопоклонници сѫ прѣнебрежали тѣзи запретяванія, Амос. 2; 6—8. Виж. **Заемъ.** Залогъ трѣбва да ся зима отъ лошы хора, на които человѣкъ не ся довѣрява, Прит. 20; 16.

Замзуммими. Виж. **Зузими.**

Заноа, име-то на два Іудины града, Іис. Нав. 15; 34, 56. Жители-тѣ на единъ-тъ отъ тѣзи градове помогнѫхѫ въ възобновленіе-то на Іерусалимъ, Неем. 3; 13. 11; 30.

Заплата. Законъ-тъ и Евангеліе-то изыскватъ точно да ся плаща за всичкы услугы сторены спорѣдъ сговоръ-тъ, Лев. 19; 13. Іер. 22; 13. Іак. 5; 4. Заплата-та, или праведно-то възнагражденіе на грѣхъ-тъ, е вѣчна смърть; а вѣченъ животъ не е заплата за послушаніе, но даръ Божій, Рим. 6; 22, 23.

Зара, I., сынъ Рагуиловъ, и внукъ Исавовъ, Быт. 36; 13, 17.

II. Сынъ на Іудѫ и Ѳамарь, Быт. 38; 30.

III. Симеоновъ сынъ, праотецъ-тъ на Заровцы-тѣ, Числ. 26; 13; нареченъ Сохаръ въ Быт. 46; 10.

IV. Еѳіопскый царь който прѣзъ царуваніе-то на Асѫ, нашествува Іудѫ съ еднѫ огромнѫ войскѫ, 2 Лѣт. 14; 9—13. Пораженіе-то му отъ Израиляны-тѣ подъ Асѫ е едно отъ замѣчателны-тѣ доказателства че Богъ помага на народа си когато този народъ го потърси съ вѣрѫ.

Заредъ, единъ потокъ, или долина-та прѣзъ коѭто той тече въ южнѫ-тѫ часть на Мрьтво мо-

ре, вѣроятно покрай Киръ Моавъ, (сега Keракъ), Числ. 21; 12. Втор. 2; 13, 14.

Захарія, I., царь Израилевъ, прѣемникъ на Іеровоама вторый, (771 год. прѣди Р. Х.). Царуваніе-то му трая шесть мѣсецы. Той направи зло прѣдъ Господа; и стори съзаклятіе противъ него Саллумъ, Іависовъ-тъ сынъ, уби го прѣдъ людіе-тѣ, и въцари ся вмѣсто него. Тъй ся испълни словото което Господь говори на Іиуя, че сынове-тѣ му ще стоятъ на Израилевъ-тъ прѣстолъ до четвъртый-тъ родъ, 4 Цар. 14; 29. 15; 8—11.

II., человѣкъ който ся споменува въ Мат. 23; 35. Лук. 11; 51, и най-вѣроятно означава сынъ-тъ на Іодая священникъ-тъ или на Варахыя. Той бѣ убитъ съ камьни по заповѣдь на царь Іоаса, защото укори публично наращающе-то растлѣніе на царь-тъ, дворъ-тъ му, и народъ-тъ, 2 Лѣт. 24; 20—22. Едни прѣдполагатъ че тукъ думата е за пророка Захаріѭ; обаче, исторія-та нищо не казва за смъртьтѫ му. Другы мыслятъ че той е Захарія, Варуховый-тъ сынъ, който бѣ умъртвенъ прѣди разрушеніето на Іерусалимъ; но не е толкозь естественно и потрѣбно да прѣдположимъ че тукъ Христосъ е говорилъ пророческы.

III. Единъ мѫдръ и вѣренъ пророческый съвѣтникъ царь Озіевъ, чіято смърть бѣ начало-то на злощастія-та на Іудѫ, 2 Лѣт. 26; 5, 16; той може-бы да е сѫщый-тъ тестъ Ахазовъ, 2 Лѣт. 28; 27. 29; 1.

IV., сынъ Варахыевъ, и внукъ на священникъ-тъ Иддо; нареченъ Иддовъ-тъ сынъ въ Ездр. 5; 1. 6; 14, и неговъ наслѣдникъ въ священство-то, Неем. 12; 4, 16, види ся защото Варахыя е былъ тогасъ умрѣлъ. Захарія е единадесетый-тъ отъ малкы-тѣ пророцы. Той ся завърнѫ отъ Вавилонъ съ Зоровавеля, и още отъ малъкъ запророчествува, Зах. 2; 4, въ вторѫ-тѫ годинѫ на Дарія сынъ-тъ Истасповъ 520 г. прѣди Р. Х. прѣзъ осмый-тъ мѣсецъ на святѫ-тѫ годинѫ, и два мѣсеца подиръ завръщаніе-то на Аггея. Тѣзи два пророка, съ съвокупнѫ ревность, насърдчавахѫ народъ-тъ да подхванѫтъ съзижданіе-то на храмъ-тъ, което бѣ ся прѣкратило за нѣколко годины, Ездр. 5; 1.

Захаріевы-тѣ пророчества за Месеіѭ сѫ по-подробны и по-явны отъ повечето пророчества на другы-тѣ пророцы; много отъ тѣхъ сѫ изложены въ символы. Книга-та на пророка Захарія започва съ едно кратко введеніе; подиръ него слѣдватъ шесть главы съ нѣколко видѣнія, които изявяватъ врѣме-то за обѣщанно-то възвръщаніе на Израиля, за погубленіето на неприятели-тѣ на Божій-тъ народъ, за прѣобръщаніе-то на язычницы-тѣ, за пришествіе-то на Месеіѭ Отраслъ-тъ, за изливаніето на блаженны-тѣ вліянія на Святаго Духа, и за важность-тѫ и безопасность-тѫ като служимъ вѣрно Богу. Глава седма расказва нѣкои си въспоминателны обряды. Девета-та до единадесетѫ-тѫ главѫ прѣдсказва процъвтеніе-то на Іудѫ прѣзъ врѣме-то на Маккавеи-тѣ, сѫдбѫ-тѫ на Персіѭ и на другы съсѣдны царства. Останѫли-тѣ три главы описватъ бѫдѫщѫ-тѫ сѫдбинѫ на Евреи-тѣ, обсадѫ-тѫ на Іерусалимъ, въстържествуваніе-то на Месеіѭ, и славѫ-тѫ на послѣдный-тъ день когато "Святость Господу" ще ся напише на всяко нѣщо.

V. Единъ священникъ отъ осмѫ-тѫ четѫ, нареченѫ Авіевѫ, 1 Лѣт. гл. 24, съпругъ-тъ на Елисаветь, и баща-та на Іоанна Кръстителя. Когато не бѣше подъ длъжность, мѣстожителство-то му ся намираше въ хълместѫ-тѫ мѣстность на югъ отъ Іерусалимъ. Той ни е познатъ по благочестивый-тъ си неукоризненъ животъ; по видѣніе-то си на ангела Гавріила кой-

то му обѣща сынъ на старость; по двоуменіе-то си да повѣрва това, и приврѣменно-то си онѣмяваніе за това двоуменіе; по чудесно-то си оздравяваніе когато обрѣзвахѫ сына му; по благороднѫ-тѫ си пророческѫ и хвалебнѫ пѣснь, Лук. 1; 5—25, 57—79.

Тридесеть другы человѣци съ сѫщо-то име ся упоменуватъ въ Св. Писаніе.

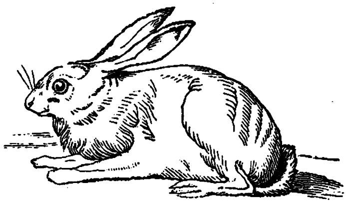

Заяцъ. Палестинскый-тъ заяцъ е былъ отъ родъ-тъ на бѣлы-тѣ зайцы по наши-тѣ мѣста, но на Іудеи-тѣ е было запрѣтено да ядѫтъ заяшко мѣсо, Лев. 11; 6, защото зайци-тѣ ако и да прѣгрызватъ, тѣ нѣматъ раздвоены копита. Не знаемъ нѣкой видъ зайцы, които да прѣгрызватъ. Обаче въ Сиріѭ е имало нѣколко вида зайци.

Звѣзда. Подъ име-то звѣзды, Евреи-тѣ сѫ разбирали всичкы съзвѣздія, подвижны звѣзды (планеты), и небесны свѣтила, безъ слънце-то и лунѫ-тѫ. За да възвеличи Божіѭ-тѫ силѫ и всевѣдѣніе, Псалмопевецъ-тъ дума, "Брои множество-то на звѣзды-тѣ; нарича гы по имена," Псал. 147; 4. Богъ е описанъ като царь който прави прѣглѣдъ надъ войскѫ-тѫ си, и знае име-то на всѣкой войникъ. Христосъ ся нарича "Утрення звѣзда," която е най-свѣтла звѣзда и прѣдверница на деня, Отк. 22; 16. Сравни Числ. 24; 17. Извънмѣрно увеличеніе или умноженіе, Св. Писаніе сравнява съ небесны-тѣ звѣзды, или съ морскыя пѣсъкъ, Быт. 15; 5. 22; 17. 26; 4. Исх. 32; 13. Приказва ся, че прѣзъ врѣме на всеобщо нещастіе и бѣдствіе, звѣзды-тѣ не давали свѣтлинѫ; че были покрыты съ тьмнотѫ; че падатъ отъ небе-то и исчезватъ. Тѣзи прѣносны и силны израженія ся отнасятъ на народны-тѣ управители.

Подъ ясно-то небе въ Іудеѭ и Истокъ, звѣзды-тѣ свѣтлѣѭтъ съ особенъ блескъ, и ся прѣдставляватъ като че сѫ увиснѫли всрѣдъ небесный-тъ сводъ, когато око-то проникнува на далечь задъ тѣхъ въ ееиръ-тъ. Красота-та и блескъ-тъ, които человѣкъ съглежда въ звѣзды-тѣ; значителны-тѣ прѣимущества които извлича отъ тѣхъ; странный-тъ редъ който владѣе въ тѣхны-тѣ движенія; вліяніе-то имъ, което ся отдава на възвръщаніе-то имъ, върху произвожданіе-то и съхраненіе-то на животны, плодове, растенія, и минералы, сѫ накарали почти всичкы язычническы народы да имъ приписватъ животъ, знаніе и силѫ, да гы обожаватъ и да имъ ся покланятъ. Израилтяни-тѣ трѣбвало да бѫдѫтъ увѣдомени за този грѣхъ. "Не учѣте пѫть-тъ на язычницы-тѣ," говори Господь, "и отъ небесны-тѣ знаменія не ся плашѣте; защото язычницы-тѣ ся плашатъ отъ тѣхъ," Іер. 10; 2. Виж. **Кумиръ.**

Звѣзда-та на Истокъ. Интересно е, че когато Спаситель-тъ ся яви на земѭ-тѫ, не бѣхѫ единичкы-тѣ Евреи които очаквахѫ Мессіѭ; и много язическы страны храняхѫ подобны надежды: едно отъ распространеніе-то на Еврейскы-тѣ пророчества; друго отъ нуждѫ-тѫ за Спаситель; и отчасти поради прямы божественны внушенія. Источни-тѣ мѫдреци (вълхвы) не само бѣхѫ увѣдомени върху грядуще-то рожденіе на Избавителя Христа въ Іудеѭ, но и чудесно ся рѫководяхѫ право за Виѳлеемъ отъ еднѫ метеорическѫ звѣздѫ, Мат. 2; 9. Прѣчудлива-та теорія на прочутый-тъ астрономъ Кеплера, че съвпаденіе-

то на планеты-тѣ Юпитера и Сатурна, което ся случило въ шестѫтѫ годинѫ прѣди Христіанскѫ-тѫ ерѫ, може да е съставлявало "звѣздѫ-тѫ на истокъ," не ни ся види да ся посрѣща съ думы-тѣ на богодѫхновенныя расказъ.

Звѣздословіе (астрономія) наука-та, която учи за небесны-тѣ тѣла. Тѫзи наукѫ много сѫ учили въ Азіѭ въ древни-тѣ врѣмена. Халдеи-тѣ сѫ ся отличавали въ неіѭ. За Евреи-тѣ не ся види да сѫ направили голѣмъ успѣхъ въ неіѭ, ако и климатъ-тъ имъ и начинъ-тъ на животъ-тъ имъ да сѫ были благопріятни за прѣгледваніе-то на небеса-та. Понеже откровеніе-то Божіе гы е учило за създатель-тъ и управитель-тъ на всичкы-тѣ свѣтове, Быт. гл. 1, то тѣ сѫ имали по високы понятія за небесны-тѣ тѣла отъ другы-тѣ народы, Псал. 19. Иса. 40; 26. Амос. 5; 8. Библія-та нѣма за цѣль да учи наукѫ-тѫ Астрономіѭ, но тя говори за слънце-то, мѣсецъ-тъ, и за звѣзды-тѣ на единъ языкъ понятенъ за человѣцы-тѣ въ всичкы-тѣ врѣмена. Слѣдующы-тѣ небесны тѣла ся спомѣнуватъ особенно въ Писаніе-то: Венера, (денница, зорница, утрѣння-та звѣзда), Иса. 14; 12. Отк. 2; 28, Оріонъ и Пліады-тѣ, Іов. 9; 9. 38; 31. Амос. 5; 8; Мечка-та, Іов. 9; 9. 38; 32, Драконъ, "бѣгающа-та змія," Іов. 26; 13, и Діоскуры (Близнецы-тѣ), Дѣян. 28; 11. Планеты-тѣ Юпитеръ и Венера сѫ были обожаваны подъ разны имена, като Ваалъ и Астарта, Гадъ и Мени, Иса. 65; 11. Меркурій ся нарича Нево, въ Иса. 46; 1, Сатурнъ — Хіунъ, въ Амос. 5; 26, и Марсъ — Нергалъ, въ 4 Цар. 17; 30. Виж. **Кумиръ** и **Звѣзда.**

Зеведей, съпругъ-тъ на Саломіѭ, и баща на Апостолы-тѣ Іакова и Іоанна. Той бѣше рыболовецъ по западно-то крайморіе на Галилейско-то море, и драговолно остави сынове-тѣ си да отидѫтъ по Іисуса, Мар. 1; 19, 20. И жена му е придружавала Христа, и му е служила. Виж. **Саломія.**

Зевей и **Салманъ,** двама Мадіамскы царіе, които бѣхѫ разбити и убити отъ Гедеона, Сѫд. 8; 5.

Зевулъ, сынъ Гедеоновъ, управитель на градъ-тъ Сихемъ, който ся трудеше съ хитрость да запази градъ-тъ за господаря си Авимелеха, Сѫд. гл. 9.

Зелфа, Ліина-та рабыня, която станѫ наложница на Іакова, и майка на Гада и Асира, Быт. 29; 24. 30; 9—13.

Земя. Както на Българскы така сѫщо и на Еврейскы и Грьцкы дума-та *земя* има двѣ значенія: тя означава цѣло-то земно кѫлбо, или пакъ само еднѫ часть отъ него. Само отъ смыслъ-тъ на едно дадено изреченіе можемъ да проумѣемъ въ кое отъ двѣ-тѣ значенія дума-та е употрѣбена. Тъй въ Мат. 27; 45 "по всичкѫ-тѫ земіѭ," може да ся разумѣе по всичкѫ-тѫ *онѫзъ* земіѭ, или буквално по *всичкѫ-тѫ* земіѭ. Въ единъ нравственъ смыслъ, земенъ или свѣтовенъ е противно-то на небесенъ, духовенъ, святъ, Іоан. 3; 31. Іак. 3; 15. 1 Кор. 15; 47. Кол. 3; 2. "Долни-тѣ земны страны" или "дълбины-тѣ на земіѭ-тѫ" означава свѣтъ-тъ на мьртвы-тѣ, Псал. 63; 9. Иса. 44; 23.

Зереса, Аманова-та жена, горделива и отмьстителна като мѫжъ-тъ си. Тя бѣ осѫдена да види и десеть-тѣ си сынове окачены на бѣсилницы-тѣ които тя бѣше приготовила за Мардохея, рабъ-тъ Божій, Есѳ. 5; 10—14. 6; 13. 7; 10. 9; 13.

Зехрій, единъ храбръ Ефремскый князь, военачалникъ на Израилскый-тъ царь Факея прѣзъ войнѫ-тѫ съ Ахаза, 2 Лѣт. 28; 7. Той е може-бы человѣкъ-тъ, който ся нарича "Тавеиловъ сынъ" въ Иса. 7; 6, и когото Расинъ и Факей прѣдлагахѫ да помажатъ за царь на Іудѫ.

Зивъ, I. Виж. **Оривъ.**

II. Вторый-тъ мѣсецъ на Еврейскѫ-тѫ годинѫ, който ся нарича още Іяръ, той съотвѣтствува почти на нашъ-тъ мѣсецъ Май, 3 Цар. 6; 1.

Зилотъ *(ревнитель).* Подиръ Христа, име-то Зилоти ся даваше на едно общество человѣцы които безъ да иматъ власть и безъ да ся съобразяватъ съ законъ гледали ся да прокаратъ тѣхны-тѣ възрѣнія въ законъ-тъ. По тѣхно мнѣніе было е голѣмо прѣстѫпленіе да ся плаща дань на Римляны-тѣ, и бунтъ е было длъжность-та на Еврейскыя патріотъ. Отъ начало-то тѣ сѫ были умѣрени, но послѣ тѣ постепенно ставали повече и повече буйни; и прѣзъ Римскѫ-тѫ войнѫ и обсадѫ-тѫ на Іерусалимъ отъ Тита, тѣхны-тѣ чрѣзмѣрности и прѣстѫпленія, извършены ужъ отъ ревность за Бога, сѫ потресяющы; за това тѣ справедливо ся нарекохѫ убійци. Понеже семе-то на тѫзи породицѫ хора е сѫществувало и прѣзъ врѣме-то на Господа нашего, нѣкои си прѣдполагатъ че Апостолъ Симонъ Зилотъ, Лук. 6; 15, ся е наричалъ така защото еднъжь е принадлежалъ на неіѫ. Име-то Кананитъ, което е произвѣдено отъ Еврейскѫ-тѫ думѫ *кана*, има сѫщо-то значеніе каквото Зилотъ, Мат. 10; 4. Мар. 3; 18. Малко ся знае за Симона.

Зимрій, I., князь отъ племе-то Симеоново, убитъ отъ Финееса за смѣло-то си прѣстѫпленіе, което извърши на Моавскы-тѣ полета, Числ. 25; 14.

II. Началникъ на половинѫ-тѫ отъ войнскы-тѣ колесницы на Израилскый-тъ царь Илѫ. Той ся повдигнѫ противъ господарь-тъ си, уби го, и усвои царство-то му. Той истрѣби цѣло-то Илово домородіе, като не пощади нито единъ отъ неговы-тѣ сродницы или пріятели; тъй ся испълни слово-то Господне, което говори противъ Ваасѫ Иловъ-тъ бащѫ чрѣзъ Іиуя пророка. Зимрій царува само седмь дни; понеже Израилска-та войска, която обсаждаше Филистимскый-тъ градъ Гыввеѳонъ, провъзгласи за царь генералъ-тъ си Амрій, и дойде та обсади Зимрія въ градъ-тъ Ѳерсѫ. Зимрій като прѣдвидѣ че градъ-тъ ще падне въ рѫцѣ-тѣ на непріятеля изгори ся въ дворецъ-тъ си съ всичкы-тѣ си съкровища, 3 Цар. 16; 1—20. 4 Цар. 9; 31.

III. Другы съ сѫщо-то име ся споменуватъ въ 1 Лѣт. 2; 6. 8; 33—36.

Зина, единъ благочестивъ законникъ, и пріятель на Апостола Павла, който прѣзъ послѣдніѧ-тѫ годинѫ на живота си прѣпорѫчваше съ посланіе отъ Никополь него и Аполлоса, които пѫтувахѫ тогазь по Критъ, на Тита (Тит. 3; 13). Име-то му е Грьцко, и званіе-то му може да е было Грьцко-то гражданско право, отколкото Еврейско-то.

Зифронъ, градъ расположенъ на сѣверны-тѣ прѣдѣлы на обѣтованнѫ-тѫ земіѭ, Числ. 34; 9.

Зифъ, I., градъ на южнѫ-тѫ часть на Іудѫ, Іис. Нав. 15; 24.

II. Іудинъ градъ, три или четыри мили на юго-истокъ отъ Хевронъ; близо до него сѫ были онѣзи крѣпкы мѣста, въ които Давидъ стоеше дълго врѣме скрытъ, 1 Цар. 23; 14, 15.

Злато. Въ стары-тѣ врѣмена, злато сѫ изваждали въ Офиръ, Іов. 28; 16, въ Фаруимъ, 2 Лѣт. 3; 6, въ Шевѫ и Раамѫ, Іез. 27; 22. Іовъ споменува за разны видове злато, Іов. 22; 24. 28; 15—19. Авраамъ былъ много богатъ съ злато, и още тогава отъ злато правили женскы украшенія, Быт. 13; 2. 24; 22, 35. Въ Св. Писаніе на много мѣста ся споменува за златный-тъ металъ; и стари-тѣ Іудеи го употрѣбявали чистъ или смѣсенъ за много цѣли. Ковчегъ-тъ на завѣта былъ обкованъ съ чисто злато. Отъ чисто

злато сѫ были и очистилище-то, сѫдове-тѣ на скыніѭ-тѫ, Соломоновы-тѣ паницы и пр.

Змей. Въ Отк. гл. 12, тази дума значи еднѫ голѣмѫ зміѭ. Въ Іер. 51; 34, за сѫщѫ-тѫ Еврейскѫ думѫ е употрѣбена друга дума, ламя. Въ Иса. 27; 1. 51; 9. Іез. 29; 3, сѫща-та дума значи или крокодилъ, или нѣкое морско чудовище.

Зміи. Тѣзи пълзящи гадове, които Моисей гы счита за гнусны, Лев. 11; 10, 41, ся намиратъ изобилно особенно по топлы-тѣ страны, дѣто тѣ сѫ най-ядовити. Мысли ся, че една шеста часть отъ вси-тѣ до сега извѣстны зміи сѫ отровны; ядовиты-тѣ зміи ся отличаватъ по два куфы зѫба, които стърчатъ на горніѭ-тѫ челюсть, и сѫ по-бавны въ хода си отколкото неядовиты-тѣ; тѣ изобилували еднъжь въ Египетъ и Арабіѭ, и нѣколко видове отъ тѣхъ сѫ упоменѫти въ Св. Писаніе. Виж. **Аспидъ, Василискъ** и **Ехидна.**

Горителны-тѣ зміи споменѫты въ Числа гл. 21, отъ които измрѣхѫ много Израилеви сынове въ пустыніѭ-тѫ на сѣверъ отъ Акабѫ, и горителны-тѣ хвъркаты зміи, Иса. 14; 29. 30; 6, сѫ ся наричали "горителны" и "хвъркаты" вѣроятно отъ голѣмѫ-тѫ топлинѫ, коіѭто отрова-та имъ причинява, и отъ бързо-то имъ устрѣмително движеніе. Мѣдна-та змія, коіѭто Моисей направи и издигнѫ на върлинѫ, не е била цѣлителна, но е была срѣдство за опытваніе покаяніе-то и вѣрѫ-тѫ на людіе-тѣ.

Писатель-тъ на книгѫ-тѫ Екклисіастикъ дума за Израилтяны-тѣ, "Тѣ быдохѫ за малко врѣме смутени съ наказаніе, за да бѫдѫтъ научени, имѣющи знакъ на спасеніе да имъ смысли повелѣніе-то на законъ-тъ Ти. Понеже онзи който обърнѫ лице-то си къмъ неіѫ (мѣднѫ-тѫ зміѭ) не ся спаси чрѣзъ това що видѣ, но чрѣзъ Тебе който си Спаситель на всичко." Спаситель-тъ ни показва че мѣдна-та змія е была неговъ образецъ, Іоан. 3; 14, 15. Вѣрующій-тъ който гледа къмъ Христа пріима спасеніе-то на душѫ-тѫ си, която е заразена съ смъртоносныя ядъ на грѣхъ-тъ. За меднѫ-тѫ зміѭ, виж. **Нехущанъ.** Виж. **Обаятели.**

Хитра-та и лукава-та змійна злоба често ся споменува въ Св. Писаніе, Быт. 3; 1. Мат. 10; 16. 23; 33. На много мѣста змія-та стои вмѣсто діявола, който употрѣби зміѭ-тѫ за орѫдіе да прѣльсти женѫ-тѫ, Быт. 3; 13. 2 Кор. 11; 3. Отк. 12; 9.

Знакове небесни, Іов. 38; 32, дванадесеть-тѣ знакове на Зодіака, единъ широкъ въображаемъ поясъ въ небеса-та, който обема звѣзды-тѣ що лежатъ въ видимыя пѫть на слънце-то. Понеже това свѣтило ся вижда да минува прѣзъ този крѫгъ ежегодно, то разны части отъ него едно по друго го пріематъ всѣкой мѣсецъ; и израженіе-то, "Можешь ли да извадишь небесны-тѣ знакове въ врѣме-то имъ?" вижда ся да значи, Можешь ли ты съ своіѫ-тѫ си силѫ да наредишь небесны-тѣ свѣтила да ся въртятъ въ Зодіака, и лѣто-то и зима-та да вървятъ въ редъ?

Знаменіе. Виж. **Бѣлѣгъ.**

Зодіи, 4 Цар. 23; 5. Еврейска-та дума за зодіи значи *ложницы,*

и ся употрѣбява да означава дванадесеть-тѣ сѣзвѣздія на зодіакъ-тъ, застанища на слънце-то прѣзъ ежегодишно-то му видимо обикаляніе около небеса-та. Въ горній-тъ стихъ тѣ ся споменуватъ като прѣдмѣти обожавани въ Іудж. Сравни Быт. 37; 9.

Зоелеѳъ, единъ камыкъ при источникъ-тъ Рогылъ, въ долъ-тъ при юго-источнж-тж часть на Іерусалимъ. Тукъ послѣдователи-тѣ на Адоніія бѣхж ся събрали на бунтъ, 3 Цар. 1; 9.

Зоровавель, Салаѳіиловъ-тъ сынъ, отъ царскый-тъ Давидовъ родъ. Въ Ездр. 1; 8, ся нарича "Сасавассаръ Іудейскый-тъ князь." Както и само-то му име показва, Зоровавель ся е родилъ въ Вавилонъ, и былъ е прѣдводитель на Евреи-тѣ които най-първо ся завърнжхж отъ Вавилонскый-тъ плѣнъ, 536 г. прѣди Р. Х. Кыръ му прѣдаде священны-тѣ съсжды на храмъ-тъ, съ които Зоровавель ся завърнж въ Іерусалимъ, Ездр. 1; 11. Като началникъ, той най-напрѣдъ ся споменува между другы-тѣ които ся завърнжхж въ отечество-то си, Ездр. 2; 2. 3; 8. 5; 2. Аг. 1; 1. 2; 1—9, 21—23. Той положи основаніе-то на храмъ-тъ, Ездр. 3; 8, 9. Зах. 4; 9, и възстанови покланяніе-то Богу, и обыкновенны-тѣ жъртвоприношенія. Когато Самаряни-тѣ пожелахж да помогнжтъ въ възобновленіе-то на храмъ-тъ, Зоровавель и първенци-тѣ Іудини имъ отрѣкохж тжзи честь, понеже Кыръ бѣше възложилъ тжзя длъжность само на Евреи-тѣ, Ездр. 4; 2, 3. Тѣ сполучихж да накаратъ Персійскый-тъ дворъ да издаде заповѣдь за да ся прѣкрати граденіе-то, което ся и спрѣ до вторж-тж годинж на Дарій Истаспова, 520 год. прѣди Р. Х. Нищо повече не ся знае за него, само че Іосифъ и Марія сж негови потомци, Мат. 1; 13. Лук. 3; 27.

Зофимъ, едно поле при вързъ-тъ на Фасгж. Тукъ царь Валакъ доведе Валаама да принесе жъртвы и да прокълне Израиля, Числ. 23; 14.

Зузими, людіе които прѣзъ Авраамово-то врѣме живѣехж на истокъ отъ Іорданъ, и бѣхж покорени отъ Ходоллогомора и съюзницы-тѣ му, Быт. 14; 5. Прѣдполага ся да сж были сжщи-тѣ исполини Замзуммими, които ся споменуватъ въ Втор. 2; 20.

И.

Ивлеамъ *(истрѣбляющій людіе-тѣ)*, Манассіинъ градъ въ Иссахарово-то или Асирово-то наслѣдіе, Іис. Нав. 17; 11. Сжд. 1; 27. 4 Цар. 9; 27, и нареченъ Вилеамъ въ 1 Лѣт. 6; 70.

Ивцанъ, десетый сждія Израилевъ, роди ся въ Виѳлеемъ, занимава̀ сждебнж службж седмь годины, и бѣше забѣлѣжителенъ за голѣмо-то и имотно-то си семейство, прѣди Р. Х. 1182, Сжд. 12; 8.

Игаіонъ, Псал. 9; 16. За тжзи думж ся прѣдполага да показва спираніе за размышленіе въ пѣяніе-то на псаломъ-тъ.

Иддо, Іудейскый пророкъ, който е пророкувалъ противъ Іеровоама, и е писалъ исторіиж-тж на Ровоама и Авіиж, 2 Лѣт. 9; 29. 12; 15. 13; 22. Іосифъ и другы сж на мнѣніе че той е пророкъ-тъ, за когото ся расказва въ Св. Писаніе че быде проводенъ до Іеровоама въ Веѳиль, и че на връщаніе го нападнжлъ и умъртвилъ львъ, 3 Цар. гл. 13. И за другы лица подъ това име ся споменува въ Вет. Завѣтъ, 1 Лѣт. 27; 21. Ездр. 8; 17—20. Зах. 1; 1.

Идолопоклонство. Виж. **Кумиръ.**

Израиль, *(който надвива прѣдъ Бога)*. Това име е было дадено на Іакова защото надвилъ на Божій-тъ ангелъ въ Фануилъ, Быт. 32; 1, 2, 28, 30. Ос. 12; 3. Виж. **Іаковъ.** Съ име-то Израиль понѣкога ся разумѣва всичко-то Израилево потекло, сѣме-то Іаковово,

1 Кор. 10; 18; понѣкога всичкы-тѣ истинскы вѣрующи, духовно-то му сѣме, Рим. 9; 6; и понѣкога Израилево-то царство, десеть-тѣ племена, отлѫчены отъ двѣ-тѣ племена на Іудино-то царство.

Израиляни, "Израилеви-тѣ сынове." Съ това име сѫ ся назовавали дванадесеть-тѣ Еврейскы племена до прѣди раздѣленіе-то си при Ровоама, и десеть-тѣ слѣдъ раздѣленіе-то. Ефремово-то племе е было първо между десеть-тѣ племена, и още отъ рано е показвало нѣкакъ си съпернический духъ къмъ Іудино-то племе. Іисусъ Навинъ е былъ Ефремецъ, ковчегъ-гъ на завѣта за дълго врѣме ся е пазилъ отвѫтрѣ прѣдѣлы-тѣ на Ефремово-то племе въ Сило, и Іеровоамъ е былъ сѫщо Ефремецъ. Подиръ раздѣленіе-то, за да въспрѫтъ десеть-тѣ племена да не ходятъ въ Іерусалимъ на поклоненіе, двѣ-тѣ златны телета были поставены въ Веѳиль и Данъ, и тъй идолопоклонство-то ся въдворило между тѣзи племена, и развратъ-тъ и нечестіе-то нарастнѫли по-бърже между тѣхъ отколкото въ Іудино-то царство. Израиляни-тѣ за това быдохѫ наказани съ мечъ, гладъ и пр.; и най-сетнѣ, когато сърдца-та имъ закоравѣхѫ и тѣ не земахѫ вече отъ изобличеніе, тѣ быдохѫ изведнъжь погубени, и то съвършенно. Прѣзъ двѣстѣ и петдесеть и четыри-тѣ годины на царство-то си, отъ 975 до 721 прѣди Р. Х., Израиляни-тѣ сѫ имали деветнадесеть царіе отъ различны потекла. Виж. **Царіе.** Сихемъ, Ѳерса и Самарія сѫ были едно по друго правителственны сѣдалища. Подиръ плѣненіе-то си отъ Салманасара, Израиляни-тѣ като народъ никога вече не ся завърнѫли. Онѣзи отъ тѣхъ, които ся върнѫли, ся размѣсили въ Іудино-то и Веніаминово-то племена, и тѣзи сѫ были Евреи-тѣ въ дни-тѣ на Спасителя. Виж. **Ханаанъ, Евреи,** и **Іуда.**

Изстѫпленіе, е онова състояніе на человѣка когато чувства-та му не работятъ и не ся съобщаватъ съ духъ-тъ (умъ-тъ), който тогазь е занятъ или съ привидѣнія, както въ изстѫпленія причинены отъ болесть, или както едно врѣме, съ Божіи откровенія. То не прилича нито на сънуваніе нито на балнуваніе. Такыва принасянія на умъ-тъ често ся споменуватъ въ Св. Писаніе; като изстѫпленіе-то Валаамово, Числ. 24; 4, 16; Петрово и Павлово, Дѣян. 10; 10. 22; 17. 2 Кор. 12; 1—4. Сравни и Быт. 2; 21—24. 15; 12—21. Іов. 4; 13—21.

Иконія, голѣмъ градъ въ Малѫ Азіѭ, днесь минува подъ име-то Коня. Мало-Азіятскы-тѣ области ся распрѣдѣлявахѫ много различно въ разны врѣмена, така щото споредъ едны писатели Иконія ся падаше въ Фригіѭ, споредъ другы въ Ликаоніѭ, а споредъ трети въ Писидіѭ. Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ прьвъ проповѣда и укрѣпи въ този градъ Павелъ, подиръ Р. Х. 48; но той быде принуденъ да побѣгне отъ тамъ, за да спасе живота си отъ едно гоненіе поддигнѫто срѣщо него отъ неповѣрувалы-тѣ Іудеи, Дѣян. 13; 51. 14; 1—6. Тѣ го прислѣдувахѫ и въ Листрѫ, дѣто го бихѫ и малко останѫ да го убіѭтъ, но подиръ нѣколко врѣме той пакъ посѣти Иконіѭ, 51 год. слѣдъ Р. Х., Дѣян. 14; 19—21. 2 Тим. 3; 11. Христіанска-та церква продължаваше да сѫществува въ Иконіѭ за осмь вѣка, но подъ Мухамеданскѫ-тѫ власть тя почти угаснѫ. За сега, Коня е най-главенъ градъ на Караманіѭ. Положена е въ прѣкраснѫ и плодороднѫ странѫ, 260 мили на юго-истокъ отъ Цариградъ, и 120 отъ Средиземно море. Оградена е съ стѣны, които ся подпиратъ отъ 108 четвъртиты кулы, четыридесеть крачкы далечь еднѫ отъ другѫ. Жители-тѣ ѝ 40,000, сѫ Турци, Арменци, Гръци и Евреи.

Ила, I. Долъ-тъ въ който Давидъ уби Голіаѳа, 1 Цар. 17; 2, 3, 19. Този долъ трѣбва да е былъ около единадесеть мили на югозападъ отъ Іерусалимъ.

II. Сынъ и наслѣдникъ на Вааса, Израилскый царь, прѣди Р. Х. 926 год. Откакъ царувалъ двѣ години, той ся убилъ въ піянство, отъ едного отъ чиновницы-тѣ си, Зимрій, който го наслѣдилъ като царь. Зимрій погубилъ всичкый-тъ домъ на Ваасѫ, споредъ пророчество-то на Іиуя пророка, 3 Цар. 16; 6—10.

Илій, първосвященникъ на Евреи-тѣ, първый-тъ отъ потекло-то на Иѳамаръ, 1 Цар. 2; 27. Илій е былъ и сѫдія Израилевъ за четыридесеть години. Той ся е отличавалъ по благочестіе-то си, но е былъ небрежливъ въ управленіе-то на дома си, и за тѫзи неговѫ винѫ Божіи-тѣ сѫдбы паднѫхѫ надъ домъ-тъ му, 1 Цар. 3; 11—18. Въ битвѫ-тѫ съ Филистимцы-тѣ двама-та Иліеви сынове бѣхѫ убити, и Израилскый-тъ народъ быде поразенъ; но плѣненіе-то на ковчегъ-тъ Господенъ съкруши сьрдце-то Иліево, 1 Цар. гл. 4. Божіе-то заплашваніе ся е испълнило въ врѣме-то на Авіаѳара. Виж. **Авіаѳаръ.**

Иліополь *(градъ на слънце-то)*, I. Единъ градъ въ Египетъ, тъй нареченъ въ прѣводъ-тъ на Александрійскы-тѣ прѣводители на Св. Писаніе, а въ Еврейскы, и въ прѣводы-тѣ на Коптскый, и Англійскый, този градъ ся нарича Онъ, *слънце, свѣтлина.* Араби-тѣ сѫ го наричали Аинъ-Шемсъ, источникъ сълнеченъ. Всичкы-тѣ тѣзи имена произлѣзли отъ това, че Египтяни-тѣ въ онзи градъ ся покланяли на слънце-то. Иліополь былъ вече на развалины въ врѣме-то на Страбона, и този историкъ споменува че въ Римъ были занесени отъ тамъ два обелиска.

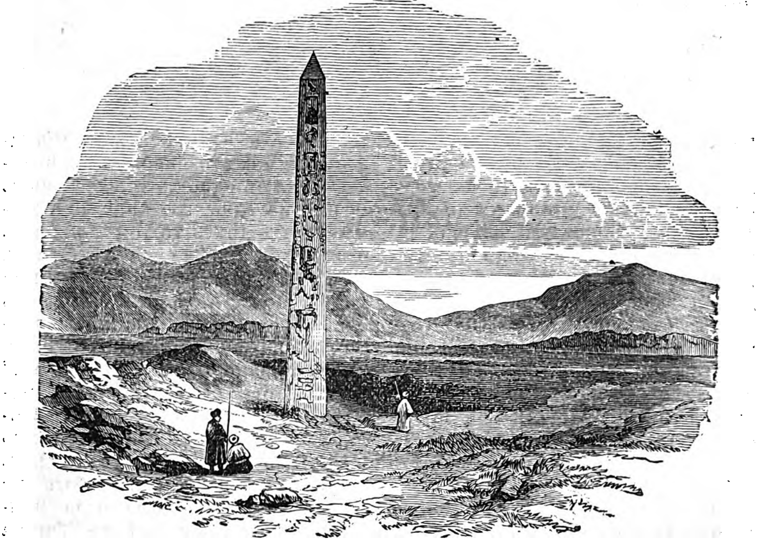

ОБЕЛИСКЪ ВЪ ИЛІОПОЛЬ.

II. Въ Св. Писаніе ся споменува другъ Иліополь подъ име-то "поле-то Авенъ," или сълнечно поле, Амос. 1; 5. Този Иліополь е былъ

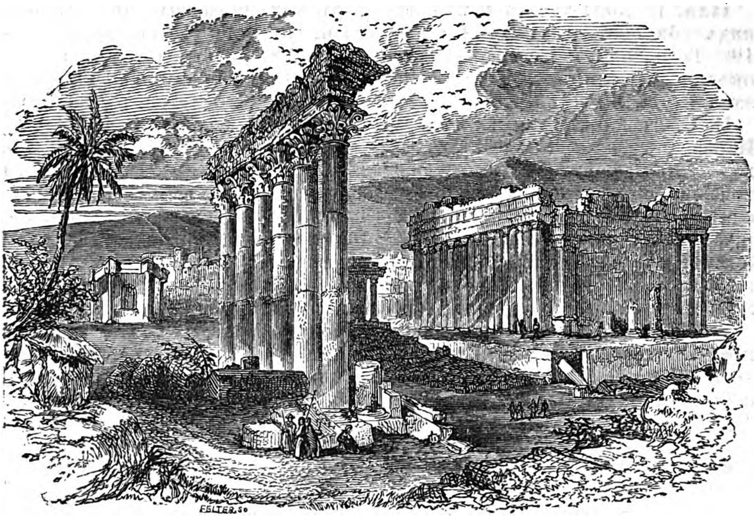

РАЗВАЛИНЫ ОТЪ БААЛБЕКЪ.

Сирійскый-тъ, който сега носи име-то Баалбекъ. На величественны-тѣ развалины на този градъ сѫ ся удивлявали прѣзъ минѫлы-тѣ вѣкове, и ще имъ ся удивляватъ и въ бѫдѫще, додѣто чрѣзъ разрушителнѫ-тѫ силѫ на природѫ-тѫ исчезнѫтъ. Най-забѣлѣжителны отъ останкы-тѣ на този старъ градъ сѫ останкы-тѣ отъ три храма, отъ които най-голѣмый-тъ съ дворове-тѣ си и входове-тѣ си ся простиралъ 1000 крака отъ истокъ къмъ западъ.

Илія, родомъ Өесвіецъ, отъ Галаадскы-тѣ жители, 3 Цар. 17; 1. Нищо не ся знае за родители-тѣ му и за дѣтинство-то му. Съ своіѫ-тѫ смѣлость и вѣрность той подигнѫлъ гнѣвъ-тъ на Ахаава и Іезавель, особенно когато гы застрашавалъ че нѣма да пада роса и дъждь за нѣколко годины заради грѣхове-тѣ на Израиляны-тѣ. Това ся е случило въ около 908 год. прѣди Р. Х. Рѫководенъ отъ Бога пророкъ-тъ избѣгнѫлъ при потокъ-тъ Херйөъ, дѣто го хранили вранове-тѣ. Послѣ той станѫлъ та отишлъ въ Сарептѫ, у Финикіѭ, и тамъ извършилъ двѣ чудеса; чрѣзъ едно-то той доставилъ хранѫ на еднѫ гостопріемнѫ женѫ, чрѣзъ друго-то той съживилъ бездушно-то тѣло на дѣте-то й. Отъ тамъ той ся завърнѫлъ при царь Ахаава, дѣто на Кармилъ въ едно събраніе на лъжливы пророцы прославилъ истиннагo Бога, който му далъ отвѣтъ "чрѣзъ огнь." Слѣдъ това бездъждіе-то ся послѣдвало отъ силенъ дъждь. Подиръ всичко това, Илія безъ малко що не ся отчаялъ като гледалъ че народоначалници-тѣ пакъ не ищѣли да ся покаіѫтъ и да припознаіѫтъ истиннагo Бога. Тогава той побѣгнѫлъ въ пустыніѭ-тѫ, и отишлъ на Хоривъ горѫ-тѫ Божіѭ, дѣто едно видѣніе отъ Бога го утѣшавало и укрѣпявало. Отъ тамъ Богъ го проводилъ въ Дамаскъ да помаже Азаила за царь надъ Сиріѭ. Послѣ той помазалъ Іиуя за царь надъ Израиля, и Елиссея помазалъ за пророкъ вмѣсто себе си. Слѣдъ шесть годины ный намирамы Илія че осѫжда

Ахаава и Іезавель за прѣстжпничество-то имъ въ работж-тж на Навуѳея; и по-послѣ той прѣдрича смърть-тж на царь Охозіѭ и призовава огнь отъ небе-то върху стражы-тѣ които искали да го уловятъ. Като ся прѣдизвѣстилъ че скоро ще ся земе отъ земіѭ-тж, Илія далъ послѣдни-тѣ си наставленія въ пророческо-то училище, прѣминжлъ Іорданъ по едно чудо, и безъ да умре ся отнеслъ къмъ небе-то въ еднж огненнж колесницж, 3 Цар. гл. 17—19, 21. 4 Цар. гл. 1, 2. Възнесеніе-то на пророкъ Иліѭ ся е случило около 896 год. прѣди Р. Х. Прѣдполага ся че писмо-то до Іорама, съ което Илія му извѣстява че щѣше да страда заради беззаконія-та си, е было написано прѣди пророкъ-тъ да ся възнесе, ако то и да е было испратено осмь годины слѣдъ възнесеніе-то, 2 Лѣт. 21; 12—19.

Илія е былъ единъ отъ най-достоуважаемы-тѣ Еврейскы пророцы. Той е былъ дързновенъ, вѣренъ, строгъ, самоотверженъ, и ревностенъ за Божіѭ-тж славж. Всичкый-тъ му животъ е забѣлѣжителенъ за нравственны-тѣ му прѣвъсходства. Той ся явява като единъ свърхестественъ вѣститель отъ выше, и за нищо друго ся не грыжи освѣнь да извърши высоко-то си посланіе. Животописаніе-то му е едно отъ най-необыкновенны-тѣ, и е много поучително. Само Моисей и Илія сж имали прѣимущество-то да ся явятъ прѣдъ Спаситель-тъ, много вѣкове слѣдъ отхожданіе-то имъ отъ този свѣтъ, на Прѣображенскж-тж горж, Лук. 9; 28—35.

Іоаннъ Кръститель ся именува въ пророчества-та и Илія, защото по характеръ-тъ си и по животъ-тъ си той е приличалъ на старый-тъ Еврейскый пророкъ, Мал. 4; 5, 6. Мат. 17; 10—13.

Иллирикъ, една ивица земіѭ въ Европж, лежи на истокъ отъ Адріатическо море, на сѣверъ отъ Епиръ, и на западъ отъ Македоніѭ. Въ старо врѣме ся дѣлеше на Ливурніѭ, сега Кроаціѭ, на сѣверъ, и Далмаціѭ на югъ, която и до днесь е извѣстна подъ исто-то име. Виж. **Далмація.** Прѣдѣли-тѣ на Иллирикъ сж были по-широкы или по-тѣсни въ разны врѣмена. Павелъ, съ проповѣдь-тж на евангеліе-то ходилъ дори до Иллирикъ, слѣдъ Р. Х. 57 год., Рим. 15; 19.

Имена-та у Евреи-тѣ често сж имали значеніе; понѣкога сж показвали едно славно или едно безчестно потекло, и понѣкога сж ознаменували нѣкое произшествіе при рожденіе-то или прѣзъ живота на лица-та. Разгледайте имена-та Исмаилъ, Исавъ и Іаковъ, както и Моисей, Ихаводъ, и пр. Быт. 16; 11. 25; 25, 26. Исх. 2; 10. 1 Цар. 4; 21. Нѣкои имена сж были сложны, и често въ такыва имена е влизала и часть отъ Божіе-то име, *Іе, Іо, Ел,* и пр., въ начало-то на думж-тж, и *Іа, илъ, иль,* и пр. въ края, каквото въ Еліезерь, Исх. 18; 4. Самуилъ, Іосія, Адонія, и пр. По нѣкога едно име състояло отъ едно цѣло изреченіе, каквото Еліоинай, отъ *Къмъ Іеова сж мои-тѣ очи,* 1 Лѣт. 4; 36. Ново-Завѣтны-тѣ имена сж повечето увѣковѣчнеы стары и семейственны имена, Лук. 1; 61. Хора-та въ Истокъ мѣнуватъ имена-та си за незначителны причины; и отъ това ся срѣща въ Св. Писаніе че едно и сжщо лице минува подъ двѣ или повече имена, Руѳ. 1; 20. 2 Цар. 23; 8. Іоан. 1; 42. Царіе-тѣ често промѣняли имена-та на служители-тѣ си като гы провъзвеждали на по-высокы чинове, Дан. 1; 6, 7; и по онжзи причинж, да ся дадеше нѣкому "име ново" е значало да му ся въздаде честь, прѣдимство, Отк. 2; 17. Едно Еврейско име понѣкога ся е прѣносяло въ Грьцкый, съ твърдѣ малко измѣненіе: Илія е станжло Иліасъ. Но понѣкога е-

дно Еврейско име ся е мѣнявало съ еднѫ Грьцкѫ думѫ, еднозначущѫ но съвсѣмъ различна по видъ; така име-то Θома е станѫло Дидимъ и Тавиθа—Доркасъ (Сърна).

"Име-то" на Бога означава самаго Бога, или едно отъ свойства-та му. Да ся "въздигне име-то на умрѣлый-тъ" ся тълкува въ Руθ. гл. 4, а да ся "изгладн име-то" нѣкому значи да ся искорени родъ-тъ му, Псал. 9; 5.

Имсней, членъ на церквѫ-тѫ може-бы въ Ефесъ, който отпаднѫ отъ вѣрѫ-тѫ, като погрѣши отъ истинѫ-тѫ та отричаше ученіе-то за въкрьсеніе-то и говореше че въскрьсеніе-то е вече станѫло. Когато пьрво ся споменува за него, 1 Тим. 1; 20, той бѣше вече отлѫченъ отъ церквѫ-тѫ; а когато пакъ ся споменува за него 2 Тим. 2; 17, 18, той още упражняваше гыбелно вліяніе.

Индія, Есθ. 1; 1. 8; 9, страната която лежи на истокъ отъ старѫ Персіѭ и Бактріѭ, така была наречена отъ рѣкѫ Индъ, която тече прѣзъ неѭ. Древня Индія ся е простирала повече къмъ сѣверь и западъ отколкото нынѣшніѭ Индіѭ; и южна-та ѝ часть, която сега е най-добрѣ извѣстна, е была твърдѣ малко позната до прѣди откритія-та на нынѣшне-то мореплаваніе.

Иносказаніе *(аллегорія)*, единъ прѣносенъ начинъ на говоряніе, въ който ся употрѣбяватъ думы буквално принадлежащи на едно нѣщо, за да изразятъ друго. Таквызи сѫ слово-то Наθаново на Давида, 2 Цар. 12; 1—14. Псал. 80, и притча-та на сѣятель-тъ на Господа нашего, Лук 8; 5—15. Израженіе-то, "и това е иносказаемо," Гал. 4; 24, значи че приключенія-та въ животъ-тъ на Исаака и Исмаила, споменѫты въ прѣжни-тѣ стихове, сѫ были прѣносно употрѣбены.

Инъ, една Еврейска мѣрка на жидкости, Исх. 30; 24. Iез. 45; 24. Исх. 29; 40. Лев. 23; 13. Инъ-тъ е былъ шеста-та часть на ефѫ-тѫ.

Продіада, внука на Ирода Великый и Маріамнѫ, дъщеря на Аристовула, и сестра на Ирода Агриппѫ I. Тя ся оженила за стрика си Ирода Филиппа, но послѣ го напустнѫла, и станѫла жена на брата си Ирода Антипѫ. Тя исхытрувала да накара мѫжа си да погуби Іоанна Крьстителя, защото Іоаннъ смѣло ѭ изобличавалъ за незаконнѫ-тѫ ѝ женитбѫ. Когато Иродъ отишелъ на заточеніе въ Ліонъ, тя го придружила, Мат. 14; 3, 6. Мар. 6; 17. Лук. 3; 19. Виж. **Иродъ III.**

Продіани, привьрженници на Ирода Антипѫ, Мат. 22; 16. Мар. 3; 6. Иродъ зависялъ отъ Римскый-тъ Дворъ, и negови-тѣ привьрженници поддьржали че благоприличіе-то изисквало да ся плаща дань на Кесаря, а това благоприличіе Фарисеи-тѣ не припознавали. Това пояснява 16-й ст. въ 22 гл. на Мат.

Иродъ, име-то на четырма князове, Едомцы по происхожденіе, които управлявали въ Римско врѣме Іудеѭ или еднѫ часть отъ неѭ, и които сѫ споменѫти въ Новый Завѣтъ.

I. Иродъ, за когото ся споменувавъ Мат. гл. 2 и Лук. 1; 5, былъ сынъ на Антипатра, Едомецъ, когото много обычалъ Юлій Кесарь. Когато былъ още малолѣтенъ, на петнадесеть години, Иродъ ся опрѣдѣлилъ отъ бащѫ си управитель на Галилеѭ, подъ началството на Иркана II-й, който тогава былъ главенъ управитель на Іудейскый-тъ народъ, а на Иродовый-тъ братъ Фазаиля ся повѣрило подуправленіе-то на Іудеѭ. Тѣ отпослѣ ся подтвьрдили на службы-тѣ си отъ Антонія, който имъ далъ и титлѫ четверовластницы около 47 г. прѣди Р. Х. Съ Иркана съперничествувалъ братъ му Аристовулъ, а Антигонъ, сынъ-тъ на послѣдній-тъ, подпомогнѫтъ

отъ Іудеи-тѣ почен̀жлъ да враждува срѣщу Ирода. Въ борбж-тж изпърво Антигонъ не сполучилъ, но послѣ, съ помощь-тж на Партяны-тѣ той разбилъ Ирода, и стан̀жлъ господарь на Іудеіж, около 40 год. прѣди Р. Х. Иродъ тогава побѣгн̀жлъ въ Римъ, дѣто той съ помощь-тж на Антонія ся прогласилъ царь на Іудеіж, събралъ еднж голѣмж войскж, побѣдилъ Антигона, прѣвзелъ Іерусалимъ, и избилъ Маккавеи-тѣ, около 37 год. прѣди Р. Х. Въ Іудеіж Иродъ за да придобые пріятелство-то на Іудеи-тѣ съградилъ изново храмъ-тъ и го украсилъ, и основалъ и разширилъ много градове и градовцы; но Іудеи-тѣ още повече възненавидѣли чуждо-то иго когато той установилъ нѣкои игры въ честь на Кесаря, и въздигн̀жлъ позорищны зданія въ Іерусалимъ. При това, жестокосърдіе-то му го правило още по-омразенъ. Той умъртвилъ женж си Маріамнж, съ двама-та ѝ сынове Александръ и Аристовулъ; и на прѣдсмъртный-тъ си часъ, той хвърлилъ въ тъмницж у Іерихонъ нѣколцина отъ най-отличны-тѣ си подданницы, и накаралъ сестрж си да му ся обѣщае че тѣ ще бждЖтъ убити на минутж-тж щомъ издъхне, за да пролѣѭтъ сълзы, споредъ собственны-тѣ му думы, при смърть-тж на Ирода. Това обѣщаніе, обаче, не ся испълнило. Сынъ-тъ на Ирода Антипатръ прѣтърпѣлъ смъртно наказаніе за съзаклятіе-то му да отрови бащж си; и слѣдъ петь деня, Иродъ умрѣлъ, на 3 г. прѣди Р. Х. спорѣдъ общепріетото смѣтаніе и на шестдесеть и осмь годишнж възрасть, слѣдъ като царувалъ тридесеть и четыри години. Въ послѣдніж-тж годинж на царуваніе-то Иродово Іисусъ ся родилъ въ Виѳлеемъ; и Иродъ, за да погуби Іисуса, заповѣдалъ да ся избіѭтъ въ онжзи странж всичкы-тѣ дѣца на двѣ години и подолу, Мат. гл. 2. За това събитіе споменува и историкъ-тъ Макровій. Слѣдъ смърть-тж на Ирода, половина-та отъ царство-то му, съ Іудеіж, Едомъ, и Самаріж, ся наслѣдили въ началство-то отъ сына му Архелая, комуто ся дала титлж-тж Еѳнархъ (народоначалникъ); а друга-та половина ся раздѣлила между двама отъ другы-тѣ му сынове, Ирода Антипж и Филиппа, съ титлж-тж четверовластницы. Иродъ управлявалъ Галилеіж и Переіж, а Филиппъ Трахонитисъ, Итуреіж, и Ватанеіж.

II. Иродъ Филиппъ. Виж. **Филиппъ.**

III. Иродъ Антипа, Лук. 3; 1, былъ сынъ на Ирода Великый, когото му родила Самарянска-та му жена. Той былъ сжщій братъ на Архелая; и двама-та братія ся образували заедно въ Римъ. Слѣдъ бащинж-тж му смърть, Антипа ся опрѣдѣлилъ отъ Августа Кесаря четверовластникъ въ Галилеіж и Переіж, т. е. въ южнж-тж часть на странж-тж къмъ истокъ отъ Іорданъ, Лук. 3; 1. Той ся е наричалъ понѣкогажь и царь, Мар. 6; 14. Спаситель-тъ, като Галилеянинъ, подлежалъ подъ гражданско-то вѣдомство на Ирода, Лук. 23; 6—12. Първа-та жена на Ирода была дъщеря-та на Аретж, Арабскый царь; но по-послѣ той залибилъ Иродіадж, женж-тж на брата си Филиппа, братовчедкж-тж си; напустн̀жлъ своіж-тж женж, и като придумалъ Иродіадж да напустне и тя мжжа си, оженилъ ся за неіж. По нейно-то желаніе той по-послѣ отишлъ въ Римъ да проси царскж титлж; но тамо го наклеветилъ прѣдъ Императора Калигулж братовчедъ му Иродъ Агриппа братъ-тъ на Иродіадж. По причинж на това, той отишлъ на заточеніе въ Ліонъ у Франціж, а негова-та държава прѣмин̀жла подъ управленіе-то на Ирода Агриппж. Иродъ Антипа е който отсѣклъ главж-тж на Іоанна Кръстителя, Мат. 14; 1—12. Мар. 6;

14—29. Той ся види да е былъ послѣдователь, или поне пріятель, на Саддукеи-тѣ, Мар. 8; 15. Виж. още Мат. 16; 6, и **Иродіани.**

IV. Иродъ Агриппа голѣмый или I., Дѣян. 12; 23, 35, былъ внукъ на Ирода Великый и Маріамнѫ, и сынъ на Аристовула, когото убилъ заедно съ майкѫ му баща му. Когато Калигула възлѣзлъ на Римскый прѣстолъ, Агриппа ся извадилъ изъ тьмницѫ-тѫ, дѣто былъ затворенъ отъ Тиберія, и пріелъ отъ императора титлѫ-тѫ царь, (38 слѣдъ Р. Х.) заедно съ области-тѣ които по-напрѣдъ ся управлявали отъ стрика му Филиппа четверовластника (виж. **Иродъ** I) и отъ четверовластника Лисанія (виж. **Авилинія**). Притяжаніе-то на тѣзи области му ся подтвърдило въ 43 г. слѣдъ Р. Х. отъ Клавдія, който прибавилъ на царството му и онѣзи части отъ Іудеѭ и Самаріѭ, които нѣкога си принадлежали на дѣдѫ му Ирода. За да угоди на Іудеи-тѣ, той започнѫлъ да прислѣдва Христіаны-тѣ; но не довършилъ, види ся, прѣдпріятіе-то си, защото наскоро слѣдъ като убилъ Іакова и запрѣлъ въ тьмницѫ Петра, той умрѣлъ нечаянно въ Кесаріѭ отъ едно ужасно пораженіе, 44 год. слѣдъ Р. Х. Дѣян. гл. 12. За него споменува Іосифъ само подъ име-то Агриппа.

V. Иродъ Агриппа малый или II., Дѣян. гл. 25, 26, былъ сынъ на Ирода Агриппѫ I., и ся въспиталъ въ Римъ, подъ попечителство-то на императора Клавдія. По смърть-тѫ на бащѫ му, когато былъ още на седмнадесеть годины, вмѣсто да го проводи да управлява бащиното си царство, императоръ-тъ го поставилъ надъ Халкійскѫ-тѫ държавѫ, която нѣкога си принадлежала на стрика му Ирода. По-послѣ той добылъ царскѫ титлѫ и ся опрѣдѣлилъ да властвува на бащины-тѣ си владѣнія, Ватанеѭ, Трахонитисъ, Авилиніѭ, и пр., при които ся присъединили по-послѣ и нѣкои градове. Той ся споменува въ Новый Завѣтъ и отъ Іосифа само подъ име-то Агриппѫ. Прѣдъ него Фестъ извелъ Апостола Павла да му поговори за себе си, Дѣян. 25; 13. гл. 26. Той умрѣлъ въ третіѭ-тѫ годинѫ на Траяново-то царуваніе, на седмдесеть годишнѫ възрастъ.

Исаакъ *(смѣхъ)*, Быт. 17; 17. 18; 12. 21; 6, единъ отъ прѣдѣды-тѣ на Еврейскый-тъ народъ и на Христа, сынъ на Авраама и Саррѫ, прѣди Р. Х. 1896—1716. Исторія-та му ся описва въ Быт. 21; 24—28. 35; 27—29. Рожденіе-то му е достопамятно за начинъ-тъ по който за него ся прѣдвъзвѣсти на родители-тѣ му въ дълбокѫ-тѫ имъ старость. И въ дѣтинство, когато бѣше още малъкъ, той ся възненавидѣ отъ брата си Исмаила, сынъ-тъ на бащинѫ-тѫ му наложницѫ; и въ това нѣщо, той е образецъ на всичкы-тѣ чада на обѣщаніе-то, Гал. 4; 29. Въспитанъ въ страхъ-тъ Господенъ, той когато възмѫжѣ показа съ поведеніе-то си благородно повѣреніе и покорность въ онзи достозабѣлѣжителенъ испытъ, въ който ся испыта вѣра-та на Авраама и съ който ся утвърди Авраамъ за "отецъ на вѣрны-тѣ," и той съ кроткѫ-тѫ си повинность и послушность Богу, прѣдизобрази еднородный-тъ Сынъ на Отца. На възрасть четыридесетгодишенъ той ся ожени за благочестивѫ-тѫ и любезнѫ Ревеккѫ отъ Месопотаміѭ. Повечето врѣме отъ живота той проживѣ въ южнѫ-тѫ часть на Ханаанъ и въ околны-тѣ ѝ мѣста. Въ погрѣбеніе-то на баща му зѣ участіе и отхвърленный-тъ му братъ Исмаилъ. Имена-та на двама Исааковы сынове ся споменуватъ въ Св. Писаніе. Пристрастіе-то на майкѫ-тѫ къмъ Іакова, и на бащѫ-тѫ къмъ Исава, породихѫ зависть, раздоръ, враждѫ и грѣхъ, но всичко това быде за да ся извършатъ

Божіи-тѣ цѣли. Въ сто и тридесеть и седмж-тж си годинж Исаакъ благослови Іакова и го испрати въ Месопотаміж. Въ сто и осмдесетж-тж си годинж той прѣдаде Богу душж, и быде погрѣбенъ въ Авраамовъ-тъ гробъ отъ двама-та си сынове. Исаакъ быде смиренъ, благовѣинъ, вѣренъ и покоренъ на волж-тж Божіж.

Исавъ, сынъ-тъ Исааковъ, и братъ-тъ Іакововъ, Быт. гл. 25. Двама-та Исаакови сынове сж были близнаци, и Исавъ, който ся родилъ пьрвъ, продалъ пьрвородство-то си на Іакова. Въ Бытіе-то ся повѣствува какъ той изгубилъ бащино-то си благословеніе, какъ враждувалъ за това противъ брата си Іакова, какъ послѣ ся примирилъ съ него и пр. Быт. гл. 27, 32, 33. Исавъ ся именувалъ и Едомъ. Той ся заселилъ въ планинж-тж на югъ отъ Мьртво море, и область-та му ся простирала до заливъ-тъ Акаба, дѣдо добылъ голѣмж власть. Виж. **Едомъ.**

Исаія, Амосовъ-тъ сынъ, единъ отъ най-отличны-тѣ пророцы Еврейскы. Той почнжлъ да пророкува въ Іерусалимъ кждѣ свьршъкъ-тъ отъ царствіе-то на Озіж, прѣди Р. Х. около 757 год., и проводилъ въ пророческж-тж службж 60 годины при Іоѳама, Ахаза и Езекіж, Иса. 1; 1. Сравни 4 Цар. гл. 15—20 и 2 Лѣт. гл. 26—32. Пьрвы-тѣ дванадесеть главы отъ пророчества-та му ся относятъ на Іудино-то царство; подиръ тѣхъ вьрвятъ главы-тѣ 13—23, управены противъ чужды народы, освѣнь гл. 22, противъ Іерусалимъ. Въ гл. 24—35, които вѣроятно сж были писаны въ царуваніе-то на Езекіж, пророкъ-тъ гледа напрѣдъ въ пророческо видѣніе на Вавилонско-то плѣненіе и на Месіж. Гл. 36—39 даватъ историческж повѣсть на нашествіе-то отъ Сеннахырима, и на съвѣты-тѣ дадены отъ Исаіж на Езекыж. Този расказъ съотвѣтствува съ расказъ-тъ въ 4 Цар. 18; 13, до 20; 19; и наистинж гл. 37 у Исаіж е почти дума по думж сжща-та съ 4 Цар. гл. 19. Остатъкъ-тъ отъ книгж-тж на Исаіж, гл. 40—66, съдьржа еднж поредицж прѣдказанія, съ които ся прорицава едно прѣселеніе и избавленіе свѣтовно, и които найсетнѣ даватъ единъ ясенъ погледъ вьрху духовно-то избавленіе, което имаше да ся изврьши отъ Месіж

Исаія ся види да е живѣлъ и пророкувалъ все въ Іерусалимъ; и изгубва ся отъ прѣдъ насъ подиръ расказа въ гл. 39. Едно прѣданіе у Талмудисты-тѣ и церковны-тѣ отцы расказва че той былъ съ трыонъ прѣтрытъ въ врѣме-то на Манассіж, Евр. 11; 37; и това прѣданіе ся повѣствува въ еднж апокрифическж книгж, наречена "възшествіе-то на Исаіж," но то не ся вижда да е достовѣрно.

Нѣкои тълкователи сж прѣдлагали да ся раздѣли книга-та на Исаіж хронологическы на три части, така щото да съотвѣтствува на трима-та царіе, Іоѳама, Ахаза и Езекіж. Това, обаче, ся вижда несгодно; защото нѣкои главы, както е явно, сж размѣстены, и всичкы-тѣ не стоятъ въ хронологическый редъ на мѣста-та си. Но едно раздѣленіе на тжзи книгж вече сжществува: пьрва-та часть заключава пьрвы-тѣ тридесеть и деветь главы, — втора-та — остатъкъ-тъ на книгж-тж, или гл. 40—66.

Пьрва-та часть състои отъ пророчества-та и историческы-тѣ расказы, които Исаія е писалъ прѣзъ періода на голѣмж-тж си дѣятелность, когато той ся е мѣсилъ въ общы-тѣ работы на управители-тѣ и народа, и когато той е дѣйствувалъ като вѣститель Божій до народа, за да повліяе въ вжтрешны-тѣ и вънкашны-тѣ му сжществующы отношенія. Тѣ сж отдѣлны и взаимно-независимы пророчества, обнародваны въ различны врѣме-

на, и на различны случаи; но посетнѣ тѣ сѫ были събраны наедно въ еднѫ сбиркѫ. Това може да ся разбере отъ надписы-тѣ имъ и по другы отличителны чьрты.

Втора-та часть, напротивъ, ся занимава само съ *бѫдуще-то.* Явно е че тя е была написана въ понапрѣднѫлѫ-тѫ възрасть на пророка, когато, слѣдъ като бѣше оставилъ на по-млады-тѣ пророцы да дѣйствуватъ въ богодьржавното управленіе, той бѣше прѣнеслъ духосъзерцанія-та си отъ настояще-то на бѫдѫще-то. Въ тѫзи часть, която не ся относи само на вънкашны обстоятелства, не е лесно да различавамы прорицанія-та едно отъ друго. Тѣ всичкы-тѣ съставятъ нераздѣлны-тѣ части на едно цѣло пророчество. Пророкъ-тъ прѣди всичко утѣшава народа си, като му извѣстява избавленіе-то му отъ Вавилонско-то плѣненіе, което наближаваше и което самъ-си той бѣше прѣдреклъ, гл. 39; 6, 7; дава име-то на самодьржеца когото Іеова щѣше да проводи за да накаже угнетители-тѣ на народа, и да заведе назадъ въ отечество-то имъ угнетены тѣ. Той, обаче, не ся спира на това свѣтско и долне избавленіе. На надеждѫ-тѫ за освобожденіе отъ Вавилонско-то иго, той привязва надеждѫ-тѫ за освобожденіе отъ грѣха чрѣзъ Мессіѭ. Възвысенъ надъ всѣко пространство и врѣме, пророкъ-тъ обозира отъ высотѫ-тѫ, дѣто е былъ поставенъ отъ Св. Духа, процвѣтѣваніе-то на царство-то на Мессіѭ, отъ най-маленкы-тѣ му начаткы до най-пълното му съвършенство.

Исаія право ся нарича "евангелическый пророкъ," и церковни-тѣ отци сѫ нарекли книгѫ-тѫ му "Евангеліе споредъ Св. Исаіѭ." Въ неіѭ сѫ прѣдказаны чудесно-то рожденіе на "Еммануила, Богъ съ насъ," благотворителный-тъ му животъ, искупителна-та му смьрть, славно-то и вѣчно-то му царство, Иса. 7; 14—16. 9; 6, 7. 11; 1—10. 32; 42, 49. 52; 13—15. гл. 53, 60, 61; 1—3. По простотѫ-тѫ, чистотѫ-тѫ, и пълнотѫ-тѫ на пророчества-та си за Мессіѭ Исаія е прьвъ между Еврейскы-тѣ пророцы и поеты.

Исви-Веновъ, исполинъ, който току що щѣлъ да убіе Давида въ бой, ся умьртвилъ отъ Висея, 2 Цар. 21; 16, 17.

Исвосѳей, Сауловъ-тъ сынъ и наслѣдникъ. Авениръ, Сауловъ-тъ сродникъ и военачалникъ го въздигнѫ за царь въ Маханаимъ надъ по-голѣмѫ-тѫ часть отъ Израиля, въ това сѫщо-то врѣме когато Давидъ царуваше въ Хевронъ надъ Іудино-то племе. Той бѣше на възрасть четыридесеть и четыригодешенъ когато почнѫ да царува, и царува двѣ годины мирно; послѣ той ся увлече въ дългѫ и безуспѣшнѫ войнѫ съ Давида. Оставенъ отъ Авенира, когото бѣше разсьрдилъ, той все повече ослабваше, и най-сетнѣ быде убитъ, 2 Цар. 2; 8—11. 3; 4. Виж. **Есъ-ваалъ.**

Искупитель, едно названіе дадено на Іисуса Христа, Избавитель-тъ на свѣта, защото той искупи человѣчество-то отъ робство-то и отъ винѫ-тѫ на грѣхове-тѣ имъ, съ това дѣто умрѣ на тѣхно мѣсто, и даде животъ-тъ си за тѣхенъ откупъ, Мат. 20; 28. Гал. 3; 13. Еф. 1; 7. 1 Тим. 2; 6. Тит. 2; 14. 1 Пет. 1; 18, 19. Отк. 5; 9. Въ Мойсеевый-тъ законъ, Лев. 25; 25, 48, това названіе ся дава на онзи който има право да откупва стяжаніе, особенно на единъ ближенъ сродникъ който може да го откупи отъ нѣкой чужденецъ или Евреинъ, който е купилъ стяжаніе-то. Такъвъ бѣше Воозъ, който понеже бѣше единъ отъ най ближни-тѣ сродницы на Елимелеха, ся ожени за Руѳь, наслѣдницѫ-тѫ Елимелеховѫ, и така повърнѫ имущество-то ѝ на Елимелехово-то родство.

Іеремія откупи нивж-тж на братовчеда си Анамеила, която насмалко щѣше да ся продаде на другыго, Іер. 32; 7, 8. Тъй Христосъ зѣ часть отъ нашж-тж плъть и кръвь, за да може, като ближенъ нашъ сродникъ, да искупи за насъ небесно-то наслѣдіе, Іов. 19; 25, 26.

Най-ближній-тъ сродникъ ся наричаше още мьститель или отмьститель на роднж кръвь; и имаше право да отмьсти пролѣтжтж кръвь на убитыя си сродникъ, Числ. 35; 12, 19, 21. Втор. 19; 6, 12. За защитж на невинны-тѣ отъ тѣзи отмьстители, Богъ бѣше опрѣдѣлилъ градове за прибѣжище по Израилскж-тж земіж. Виж. **Прибѣжище.**

Искушеніе. Сатана е великый-тъ искуситель на человѣцы-тѣ, който гледа да разстрои съвършенно душы-тѣ имъ, 1 Лѣт. 21; 1. Іов. гл. 1 и 2. Мат. 4; 1. 1 Сол. 3; 5. Человѣци-тѣ ся увличатъ въ грѣхъ и отъ злы-тѣ си наклонности и отъ другы человѣцы, Іак. 1; 14, 15. Като святъ и желающъ да бждꙗтъ и человѣци-тѣ святи, Богъ така не гы искушава, Іак. 1; 13; но ако гы искушава, то е за да докаже и утвьрди добродѣтели-тѣ имъ, Быт. 22; 1. Іак. 1; 2, 3. Іисусъ Христосъ е готовъ да помогне на людіе-тѣ си колчимъ паднжтъ въ искушеніе, 2 Пет. 2; 19. 1 Кор. 10; 13. Евр. 2; 18. 4; 15. Но тѣ трѣбва да ся вардятъ да не паднжтъ въ искушенія, Лук. 11; 4.

Человѣци-тѣ искусяватъ Бога кога тѣ высокомѣрно опытватъ провидѣніе-то му, или благодать-тж му, или пакъ показватъ недовѣріе къмъ него, Исх. 17; 2, 7. Иса. 7; 12. Мат. 4; 7. Дѣян. 5; 9. 15; 10. Горчивы скърби често ся выкатъ искушенія или испытни, тъй като человѣкъ, налегнжтъ отъ тѣхъ, много пжти съгрѣшава, Мат. 6; 13. Лук. 8; 13. 22; 28. Іак. 1; 12. 1 Пет. 1; 6, 7.

Христосъ ся настжпи отъ искуситель-тъ, който искара на-яве голотж-тж и слѣпотіж-тж си, Мат. гл. 4. Искушенія-та трѣбва да ся гледатъ като дѣйствителны дѣянія, не видѣнія. Искуситель-тъ ся порази, еднъжь за всегда, и остави Христа, Лук. 4; 13. 22; 53. Іоан. 14; 30. Спаситель-тъ възтържествува, и рай-тъ ся възвърнж.

Исмаилъ, I., Быт. 16; 21, сынъ Авраамовъ и Агаринъ, прѣди Р. Х. 1910 год. Подиръ рожденіе-то и отбивкж-тж на Исаака, той быде испжденъ изъ бащинъ-тъ си домъ, на възрасть седмнадесеть-годишнж и ся упжти съ майкж си къмъ Египетъ, отечество-то й. Чудесно избавенъ отъ жегж-тж и жаждж-тж, той ся насели въ пустыніж-тж Фаранъ, ожени ся за Египтянкж и станж баща на дванадесеть сынове, главы на дванадесеть Арабскы колѣна. Той сетнѣ ся примири съ брата си Исаака, и заедно съ него погребахж бащж си Авраама. При смьрть-тж си, Исмаилъ бѣше на сто и тридесеть и седмь годинъ, Быт. 25; 9, 17.

Исмаиляне-тѣ, потомци-тѣ му, населявахж, при живота на Моисея, всичкж-тж земіж отъ Евилж до Суръ, сир. сѣв.-западнж-тж часть на Аравіж. Виж. **Евила,** II. Посетнѣ тѣ, съ потомцы-тѣ на Іоктана, четвьртый-тъ отъ Сима, Быт. 10; 26—29, и на Іоксана, сынъ-тъ Авраамовъ отъ Хеттуржж, Быт. 25; 3, и може-бы още съ нѣкои отъ едноплеменны-тѣ братія на Іоктана и Іоксана, населили цѣлый-тъ Аравійскый полуостровъ. Виж. **Арабія.** Тѣ ся намножили и засилили, споредъ божественно-то обѣщаніе, Быт. 17; 20. Прѣдрѣченіе-то въ Быт. 16; 12, сжщо напълно е излѣзло право, както подтвьрдява исторія-та имъ; тѣ всѣкога сж живѣли диво и отъ грабежъ. Даже до днесь тѣ ся намѣрватъ въ полудиво състояніе, и сж господари, ако и подвластни, на пустыніж-тж. Виж. **Мадіамци.**

II. Іудейскый князь, който побѣгнжлъ при Аммонцы-тѣ когато Іерусалимъ ся разорилъ отъ Халдейцы-тѣ. Наскоро той ся завърнжлъ та убилъ Годоліѭ управитель-тъ и мнозина другы; но той былъ принуденъ да побѣгне за живота си, Іер. гл. 40, 41.

Испанія. Подъ това име древни-тѣ сж разбирали нынѣшны-тѣ царства Испаніѭ и Портогаліѭ, т. е. цѣлыя Испанскый полуостровъ. Прѣзъ Апостолъ Павлово-то врѣме тя е была подвластна на Римляны-тѣ, и много ся посѣщавала отъ Евреи. За прѣдполагаемо-то происхожданіе на име-то ѝ виж. **Кроликъ.** Въ Рим. 15; 24, 28, Павелъ исказва желаніе да посѣти Испаніѭ, и мысли ся да е отишелъ тамъ прѣзъ врѣме-то между първо-то и второ-то му запираніе въ Римъ, около 64—66 слѣдъ Р. Х.

Исполини. Мнозина сж прѣдполагали че старовrѣменни-тѣ человѣци сж были по-высокы и поедри отъ сегашны-тѣ человѣцы, защото крѣпкы-тѣ и развиты-тѣ тѣла въобще живѣѭтъ повече врѣме, а Библіѭ-тж ни расказва че първи-тѣ человѣци были дълголѣтни. Знаемъ още че исполини и исполинскы родове сж сжществували и по-послѣ, когато вече средня-та дължина на человѣческый-тъ животъ ся скъсила. Тѣзи исполини, обаче, сж ся явявали на земіѭ-тж само отъ врѣме на врѣме; и ако сждимъ отъ Егыпетскы-тѣ муміи и отъ древни-тѣ орждія и ормжія, разскопаны между останкы-тѣ на стары-тѣ градове и гробища, трѣбва да заключимъ че старовrѣменни-тѣ человѣци въобще не сж были поедри отъ сегашны-тѣ. Исполини сж живѣли прѣди потопъ-тъ, Быт. 6; 4; тѣ сж были плодъ отъ съчетаніе-то на разнородны семейства, и прѣвъсхождали сж съврѣменницы-тѣ си по растъ, по силж и по прѣстжпленія-та си. Подиръ потопъ-тъ, споменува ся въ Св. Писаніе за едно исполинско племе, Рафаими-тѣ, Быт. 14; 5. Іис. Нав. 17; 15. Роднины на Рафаимы-тѣ сж были Емими-тѣ, ранни-тѣ жители на Моавскж-тж земіѭ, и Замзуммими-тѣ въ Аммонъ, Втор. 2; 10, 20. Огъ, Васанскый-тъ царь, былъ единъ отъ послѣдни-тѣ Замзуммимы, Втор. 3; 11, 13. Западно отъ Мъртво море, около Хевронъ и Филистимскж-тж земіѭ, живѣяли Енакими-тѣ, исполини отъ които Еврейскы-тѣ съгледатели потреперяли отъ ужасъ като гы видѣли, Числ. 13; 33. Іис. Нав. 11; 21, 22. Отъ Енакимы-тѣ водилъ потекло-то си и родъ-тъ на Голіаѳа, 1 Цар. 17; 4. 1 Лѣт. 20; 4—8. Виж. **Енакими, Голіаѳъ,** и **Рафаими.**

Иссахаръ *(заплата, възмездіе)*, така быде нареченъ отъ Ліѭ, майкж си, Быт. 30; 18, деветый-тъ сынъ Іакововъ, роденъ прѣди Р. Х. 1749 г. За потомцы-тѣ му какви щѣхж да бждж тъ, бѣхж прѣдрекли Іаковъ и Моисей, Быт. 49; 14, 15. Втор. 33; 18, 19.

Иссахарово-то племе броеше петдесеть и четыри хыляды мжжіе въ пустыніѭ-тж, и при влизаніе-то въ Ханаанъ бѣше трете по многобройность-тж си, Числ. 1; 28. 26; 25. Земя-та, въ коіѭто то быде населено, имаше Іорданъ на истокъ, Манассіѭ на западъ, Завулонъ на сѣверъ, и Ефремъ на югъ, и заключаваше голѣмж часть отъ поле-то Іезраель, най-плодородно-то въ странж-тж. Иссахаровци-тѣ бѣхж трудолюбивъ земледѣлческый народъ, и име-то имъ ся споменува почитно за юначество-то имъ и мждро-то имъ отечестволюбіе, Сжд. 5; 15. 1 Лѣт. 7; 1—5. 12; 32.

Иссопъ, ся споменува на много мѣста въ Св. Писаніе, и заповѣдано бѣше да ся употрѣбява въ нѣкои поръсванія, които изисква ше Еврейскый-тъ обояденъ законъ, Исх. 12; 22. Лев. 14; 4—6. Пс. 51; 9. Евр. 9; 19. Иссопъ-тъ растеше

много ниско и за това е противопоставенъ съ высокый-тъ кедръ, 3 Цар. 4; 33. У Іоанна 19; 29, за войны-тѣ ся казва че "напълнихж гжбж съ оцетъ, обвихж іѭ съ иссопъ." Не ся знае на кое растеніе Евреи-тѣ давахж това име.

Истовъ *(хора на Товъ)*, малко царство въ странж-тж Арамъ, и споменжто съ Совж, Реовъ, и Маахж, 2 Цар. 10; 6, 8. Виж. **Товъ.**

Истокъ. Евреи-тѣ, като говорятъ за четыри-тѣ точкы на свѣта, всѣкога прѣдполагатъ че лице-то имъ е обърнжто къмъ истокъ. Отъ това е дѣто "прѣди" или "отпрѣдъ" въ Св. Писаніе значи истокъ, "отзадъ" западъ, "отдесно" югъ, а "отлѣво" сѣверъ. Освѣнъ обыкновенны-тѣ значенія на думж-тж истокъ, Іис. Нав. 4; 19. Псал. 103; 12, Евреи-тѣ сж наричали "истокъ" едно обширно пространство земіѭ, което е състояло отъ Вавилоніѭ, Ассиріѭ, Арменіѭ, отъ цѣлж-тж область между Каспійско-то море и Арабскый-тъ заливъ, Быт. 29; 1. Числ. 23; 7. Сжд. 6; 3. 7; 12. 8; 10. Мждреци-тѣ, които отидохж да ся поклонятъ на новороденый-тъ Спаситель міра, сж были отъ нѣкоіѭ земіѭ на този истокъ, Мат. гл. 2.

Источенъ вѣтръ. Виждь **Вѣтръ.**

Источникъ-тъ на смокъ-тъ, Неем. 2; 13, вѣроятно е былъ Гіонъ, на западнж-тж странж отъ Іерусалимъ.

Источници, или постоянни извори на благж водж сж ся почитали въ Палестинж като неоцѣними, и много мѣста сж добывали названіе-то си отъ нѣкой ближенъ источникъ. Источници-тѣ сж доставили на священны-тѣ писатели нѣкои отъ най-хубавы-тѣ поясненія на духовны-тѣ работы. Така Господь е "источникъ-тъ на живж-тж водж," Іер. 2; 13. Іисусъ Христосъ е изворъ що очищава и дава животъ, Іоил. 3; 18. Зах. 13; 1. Евангелскы-тѣ утѣшенія и небесны-тѣ благости сж прѣдставены като извори отъ сладкы воды, Псал. 36; 7—9. Отк. 7; 17. Виж. **Кладенци.**

Исходъ *(излѣзваніе)*, име-то на вторж-тж отъ Моисеевы-тѣ книгы въ Библіѭ-тж. Тази книга е была тъй наречена защото тя повѣствува отхожданіе-то на Евреи-тѣ изъ Египетъ. Тя заключава единъ періодъ отъ сто и четыридесеть и петь годины, като захваща отъ смърть-тж на Іосифа я свършва съ поставяніе-то на скыніѭ-тж въ пустыніѭ-тж, (отъ 1635 год. до 1490 г. прѣди Р. Х.). Прѣдмѣти-тѣ съ които книга-та Исходъ ся занимава сж слѣдующи-тѣ: (1) Угнѣтеніе-то на Евреи-тѣ отъ еднж новж династіѭ, която усвоила царскж-тж власть въ Египетъ слѣдъ смърть-тж на Іосифа. "Тогазь станж новъ царь надъ Египетъ, който не познаваше Іосифа," гл. 1; 8. Тѣзи думы въ Исходъ може да ся относятъ на Хиксы-тѣ, за които исторія-та расказва че станжли владѣтели на Египетъ и че го държели подъ власть-тж си за много годины. Исторія-та гы нарича и съ друго име, пастырскы царіе, и споменува че тѣ дошли отъ къмъ истокъ. (2) Младенчество-то, въспитаніе-то, отечестволюбіе-то, и побѣгваніе-то на Моисея, гл. 2—6. (3) Посланіе-то възложено на Моисея, упорство-то на Фараона, и десеть-тѣ раны Египетскы, гл. 7—11. (4) Постановленіе-то на Пасхж-тж, бързо-то излизаніе на Евреи-тѣ изъ Египетъ, прѣминуваніе-то на Червено-то море, и благодарственнж-тж пѣснь на Моисея и на народъ-тъ му за избавленіе-то имъ, слѣдъ издавяніе-то на Фараона и полчища-та му, гл. 12—15. (5) Разны-тѣ чудеса които ся извършили за ползж-тж на народъ-тъ прѣзъ неговы-тѣ пжтешествія къмъ Синайскж-тж горж, гл. 15—17. (6) Обнародваніе-то на законъ-тъ на Синайскж-тж горж. Този прѣдмѣтъ заключава тоже

мѣркы-тѣ съ които Моисей приготвилъ народъ-тъ си за Божій-тъ законъ, и обнародваніе-то, първо на нравственный-тъ законъ, послѣ на сѫдебный-тъ законъ, и най-послѣ на обрядный-тъ законъ, гл. 19—40.

Назначеніе-то на Исходъ не е само да поменува на всегда отхожданіе-то на Евреи-тѣ изъ Египетъ, но да прѣдставя прѣдъ очи-тѣ на послѣдующы-тѣ поколѣнія Божіѭ-тѫ церквѫ въ бѣдствія-та ѝ и въ побѣды-тѣ ѝ, и да описва грыжы-тѣ които Богъ е полагалъ за неѭ, и сѫдбы-тѣ които той е наносвалъ на врагове-тѣ ѝ. Тази книга ясно свидѣтелствува за испълненіе-то на Божіи-тѣ обѣщанія и на пророчества-та дадены Авраму: че сѣме-то му ще бѫде безбройно, Быт. 15; 5. 17; 4—6. 46; 27. Числ. 1; 1—3, 46; че то ще ся прѣсели въ чуждѫ земѭ, дѣто ще остане въ порабощеніе до четыристотинъ годины, и отъ дѣто най-послѣ ще излѣзе съ голѣмъ имотъ, Быт. 15; 13—16. Исх. 12; 40, 41. Пѫтешествіе-то на Евреи-тѣ въ пустынѭ-тѫ добрѣ пояснява състояніе-то на Христовѫ-тѫ церквѫ въ пѫтуваніе-то ѝ по този свѣтъ, додѣто да пристигне до прѣдѣлъ-тъ на обѣщаннѫ-тѫ земѭ въ небесный-тъ животъ. Виж. за това 1 Кор. гл. 10 и Посланіе-то къмъ Евреи-тѣ. Въ Исходъ ный намирамы много прѣдставленія на Іисуса Христа; такыва сѫ Моисей, Втор. 18; 15; Ааронъ, Евр. 4; 14—16; Пасхалный-тъ агнецъ, Исх. 12; 46. Іоан. 19; 36. 1 Кор. 5; 7, 8; манна-та, Исх. 16; 15. 1 Кор. 10; 3; канара-та въ Хоривъ, Исх. 17; 6. 1 Кор. 10; 4; скынія-та, Исх. гл. 40.

Освобожденіе-то на Евреи-тѣ отъ Египетъ и скытанія-та имъ по пустынѭ-тѫ, образуватъ еднѫ отъ великы-тѣ епохы въ исторіѭ-тѫ имъ. Тѣ постоянно сѫ были водени отъ Іеова, и събытія-та на онѫзи епохѫ сѫ почти всичкы-тѣ чудеса. Отъ врѣме-то когато Евреи-тѣ излѣзли изъ Раммессійскѫ-тѫ земѭ до когато дошли до прѣдѣлы-тѣ на обѣщанѫ-тѫ земѭ, ся изминѫли четыридесеть годины, и въ този періодъ единъ цѣлъ родъ людіе ся промѣнилъ, и Моисеевый-тъ законъ ся подтвърдилъ съ гърмотевицы-тѣ и свѣткавицы-тѣ на Синай. Никоя друга исторія не открыва на свѣтъ-тъ толкова явно вмѣшателство-то на Бога въ дѣла-та на народы-тѣ общо и на человѣцы-тѣ частно, колкото исторія-та въ Исходъ.

Четыристотинъ и тридесеть-тѣ годины, за които ся споменува въ Исходъ 12; 40, захващатъ, споредъ прієто-то лѣточисленіе, отъ врѣме-то когато обѣщаніе-то быде дадено Аврааму, Быт. 15; 13. Отъ пристиганіе-то на Іакова въ Египетъ до исходъ-тъ на потомцы-тѣ му, прѣминѫли около двѣстѣ и тридесеть годины. Седмдесеть и петь-тѣ душы, които ся прѣселили въ Египетъ въ врѣме-то на Іосифа, достигнѫли до 600,000 освѣнь жены-тѣ и дѣца-та. Тѣ извѣли отъ Египетъ многоброенъ добытъкъ, и отнесли еднѫ голѣмѫ часть Египетскы корысти. Очевидно е че Еврейскый-тъ народъ ся е избавилъ отъ власть-тѫ на Египетскы-тѣ мѫчители само чрѣзъ крѣпкѫ-тѫ рѫкѫ на Іеовà, който прѣобърнѫлъ Нилъ, мухы-тѣ, жабы-тѣ, и пр. на погубителны раны, които поразили Египтяны-тѣ.

Послѣдня-та и рѣшителна-та рана, която поразила всичкы-тѣ първородны въ Египетскѫ-тѫ земѭ, принудилà Египетскы-тѣ началницы да отпуснѫтъ незабавно Еврейскый-тъ народъ. Евреи-тѣ тръгнѫли въ петнадесетый-тъ день на първый-тъ си мѣсецъ, на другый-тъ день слѣдъ Пасхѫ-тѫ, т. е. около начало-то на Априлий. Тѣ вървяли юго-источно до Еѳамъ, и тамъ, вмѣсто да вървятъ право къмъ Синай, тѣ ся обърнѫли къкъ югъ, Исх. 14; 2, на западнѫ-тѫ странѫ

на Червено море, и като слѣдвали да вървятъ три дни стигнжли до море-то. Тамъ, съ единъ силенъ источенъ вѣтръ, Богъ чудесно раздвоилъ воды-тѣ на море-то, тъй щото Израиляни-тѣ прѣминжли прѣзъ него като по сухо; а Египтяни-тѣ, които ся опытали да гы послѣдватъ, ся издавили задъ тѣхъ, защото воды-тѣ ся повърнжли. Чудо-то, което ся е извършило въ онзи случай, е было удивително, и то е открыло крѣпкж-тж мышцж на Всемогущаго повече нежели коіж-то-да-е отъ десеть-тѣ раны Египетскы. Споредъ думы-тѣ на Библіж-тж, "направи Господь да ся оттегли море-то" "отъ силенъ въсточенъ вѣтръ," "и вода-та ся раздвои." "И влѣзохж Израилеви-тѣ сынове въ срѣдъ море-то по-сухо, и вода-та бѣше имъ стѣна отъ деснж-тж и отъ лѣвж-тж имъ странж;" Египтяни-тѣ обаче "потънжхж като олово въ силнж-тж водж." Нѣкои землеописатели мыслятъ че това чудо ся е извършило при горж-тж Атакж, десеть или дванадесеть мили на югъ отъ Суезъ, дѣто море-то е около дванадесеть мили широко. На това мнѣніе има нѣкои възраженія, ако и да не може да ся *докаже* че то е неточно.

Като благодирили Богу за чудесно-то си избавленіе, Израиляни-тѣ ся упжтили по въсточный-тъ брѣгъ на Червено море и въ два мѣсеца и половинж прѣминжли прѣзъ пустыніж-тж до Синайскж-тж горж, дѣто прѣсѣдѣли около единадесеть мѣсеца. Отъ тамъ тѣ вдигнжли станъ-тъ си на пролѣть-тж прѣзъ Маій, и ся упжтили или сѣверно прѣзъ пустыніж-тж Фаранъ, или по край источный-тъ ржкавъ на Червено море, и най-послѣ стигнжли до югоисточный-тъ прѣдѣлъ на Ханаанскж-тж земіж. Отъ Кадисъ-варни, съгледатели сж испратили да видятъ и да разгледатъ обѣщаннж-тж земіж; като свършили походъ-тъ си, тѣ ся върнжли и разгласили между народъ-тъ непріятны извѣстія. Уплашенъ народъ-тъ зароптаялъ, и Богъ имъ заповѣдалъ да ся върнжтъ въ пустыніж-тж, за да ся скытатъ до тогава до когато ся истрѣби роптающе-то поколѣніе, Числ. 14; 25. Тѣ ся завърнжли и ся скытали отъ мѣсто на мѣсто въ голѣмж-тж пустыніж Фаранъ, която лежи на югъ отъ Палестинж, и въ пѣсъчливж-тж долинж Елъ-горъ, и особенно въ Елъ-Арабж, която ся простира отъ Мьртво море до заливъ-тъ Акабж, источный-тъ ржкавъ на Червено море. Виж. **Іорданъ.** Дѣ и какъ сж ся проводили тѣзи дългы години, прѣзъ кои пжтища ся е прѣминувала пустыня-та, какъ ся е доставяло храна освѣнь маннж, всичко това не е на-явѣ. Моисей казва че Евреи-тѣ располагали станъ и тръгвали да отиджтъ на друго нѣкое становище по Божіе повелѣніе. Тѣ ся пжтеводяли отъ единъ огненъ и облаченъ стълпъ и всѣкога станъ-тъ оставалъ расположенъ до тогава, до когато стълпъ-тъ е стоялъ възвысенъ надъ скыніж-тж, Числ. 9; 22. Моисей дава и единъ листъ на седмнадесеть станціи, повечето неизвѣстны, дѣто Евреи-тѣ си почивали или прѣстоявали додѣто да отиджтъ до Есіонъ-гаверъ, Числ. 33; 19—35. Той споменува тоже че тѣ ся върнжли въ Кадисъ, ст. 36, 37 въ пьрвый-тъ мѣсецъ. Числ. 20; 1, отъ какъ ся минжли вече около тридесеть и осмь годины. Вторый-тъ пжть когато расположили станъ въ Кадисъ, Моисей проводилъ до Едомскый-тъ царь да иска воліж да прѣминжтъ прѣзъ Едомскы-тѣ владѣнія, т. е. прѣзъ планинж-тж Сіиръ. Молба-та му ся отхвърлила; и Израиляни-тѣ, като усѣщали себе се слаби да проникнжтъ въ Палестинж откъмъ югъ, ся принудили да обыколятъ южнж-тж часть на Едомъ, Числ. 21; 4. Скоро тѣ дошли при

горж-тж Оръ, дѣто Ааронъ умрѣлъ и ся погреблъ, Числ. 20; 20—28. Като продължили пжтьтъ си по край долинж-тж Ельарабж тѣ стигнжли до Есіонъгаверъ, при върхъ-тъ на источныйтъ заливъ на Червено море, и като прѣминжли прѣзъ источны-тѣ планины, тѣ ся възвърнжли по источнж-тж пустынiж и взѣли пжть-тъ прѣзъ който сега минува Сирiйскый-тъ керванъ на Мухамеданскы-тѣ поклонницы за Меккж. Най-сетнѣ Евреи-тѣ стигнжли до потокъ-тъ Зередъ, най-южныйтъ прѣдѣлъ на Моавовж-тж земiж, тъкмо четыридесеть години откакъ излѣзли изъ Египетъ.

Таблица, която излага мѣста-та дѣто Израилянп-тѣ располагали станъ прѣзъ скытанiя-та си.

I. ОТЪ ЕГЫПЕТЪ ДО СИНАЙ.

	ИСХОДЪ XII—XIX.	ЧИСЛА XXXIII.
	Отъ Рамесси, Исх. 12; 37.	Отъ Рамесси, стихъ 3.
1.	Сокхоѳъ, 12; 37.	Сокхоѳъ, ст. 5.
2.	Еѳамъ, 13; 20.	Еѳамъ, ст. 6.
3.	Піаироѳъ, 14; 2.	Піаироѳъ, ст. 7.
4.	Прѣходъ прѣзъ Червено-то море, 14; 22; и тридневно-то пжтуванiе прѣзъ пустынiж-тж Суръ, 15; 22.	Прѣходъ прѣзъ Червено-то море, и тридневно пжтуванiе прѣзъ пустынiж-тж Еѳамъ, ст. 8.
5.	Мерра, 15; 23.	Мерра, ст. 8.
6.	Елимъ 15; 27.	Елимъ, ст. 9.
7.		При Червено-то море, ст. 10.
8.	Пустыня-та Синъ, 16; 1.	Пустыня та Синъ, ст. 11.
9.		Дофка, ст. 12.
10.		Елусъ, ст. 13.
11.	Рафидимъ, 17; 1.	Рафидимъ, ст. 14.
12.	Синайска-та пустыня, 19; 1.	Синайска-та пустыня, ст. 15.

II. ОТЪ СИНАЙ ДО КАДИСЪ.

	ЧИСЛА X—XX.	ЧИСЛА XXXIII.
	Отъ Синайскж-тж пустынiж, 10; 12.	Отъ Синайскж-тж пустынiж, ст. 16.
13.	Тавера, 11; 3. Втор. 9; 22.	
14.	Кивроѳъ-аттаава, 11; 34.	Кивроѳъ-аттаава, ст. 16.
15.	Асироѳъ, 11; 35.	Асироѳъ, ст. 17.
16.	Кадисъ, въ пустынiж-тж Фаранъ, 12; 16. 13; 26. Втор. 1; 2, 19. Отъ тукъ Израилянитѣ ся връщатъ и обыкалятъ тридесеть и осмь години, Числ. 14; 25—36.	
17.		Риѳма, ст. 18.
18.		Риммонъ-Фаресъ, ст. 19.
19.		Ливна, ст. 20.
20.		Рисса, ст. 21.

21.	Кеелаөа, ст. 22.
22.	Гора-та Сафферъ, ст. 23.
23.	Харада, ст. 24.
24.	Макылоөъ, ст. 25.
25.	Тахаөъ, ст. 26.
26.	Өара, ст. 27.
27.	Миөка, ст. 28.
28.	Асемона, ст. 29.
29.	Мосироөъ, ст. 30.
30.	Венеяканъ, ст. 31.
31.	Хоръ-гадгадъ, ст. 32.
32.	Іотваөа, ст. 33.
33.	Еврона, ст. 34.
34.	Есіонъ-гаверъ, ст. 35.
35. Връщаніе на Израилевы-тѣ сынове въ Кадисъ, 20; 1.	Кадисъ, ст. 36.

III. ОТЪ КАДИСЪ ДО ІОРДАНЪ.

ЧИСЛА XX, XXI. ВТОР. I, II, X.	ЧИСЛА XXXIII.
Отъ Кадисъ, Числ. 20; 22.	Отъ Кадисъ, ст. 37.
36. Вироөъ Венеяканъ, Втор. 10; 6.	
37. Гора Оръ, Числ. 20; 22 или Мосера, Втор. 10; 6, гдѣто умрѣ Ааронъ.	Гора Оръ, ст. 37.
38. Гадгадъ, Втор. 10; 7.	
39. Іотваөа, Втор. 10; 7.	
40. Пѫть-тъ кѫдѣ Червено-то море, Числ. 21; 4; прѣзъ Елаөъ и Есіонъ-гаверъ, Втор. 2; 8.	
41.	Салмона, ст. 41.
42.	Финонъ, ст. 42.
43. Овоөъ, Числ. 21; 10.	Овоөъ, ст. 43.
44. Іе-Аваримъ, Числ. 21; 11.	Іе-Аваримъ, или Іимъ, ст. 44, 45.
45. Потокъ-тъ Заредъ, Числ. 21; 12. Втор. 2; 13, 14.	
46. Потокъ-тъ Арнонъ, Числ. 21; 13. Втор. 2; 24.	
47.	Девонъ-Гадъ, ст. 45; днесь Диванъ.
48.	Алмонъ-Дивлаөаимъ, ст. 46.
49. Кладенецъ-тъ Виръ въ пустынѭ-тѫ, Числ. 21; 16, 18.	
50. Маттана, Числ. 21; 18.	
51. Нааліилъ, Числ. 21; 19.	
52. Вамоөъ, Числ. 21; 19.	
53. Фасга; турнѫта вмѣсто горѫтѫ Аваримъ отъ коіѭто тя съставлява часть.	Горы Аваримъ, срещо Нево, ст. 47.
54. По пѫть-тъ къмъ Васанъ до Моавовы-тѣ полета при Іорданъ срещо Іерихонъ, Числ. 21; 33. 22; 1.	Моавовы-тѣ полета при Іорданъ, срещо Іерихонъ, ст. 48.

Италія не е споменжта въ Ветхый Завѣтъ, освѣнь подъ общы имена, както Киттимъ, морскы-тѣ острови. Въ Новый Завѣтъ, Дѣян. 18; 2. 27; 1, 6. Евр. 13; 24. Тази страна е важна заради Римъ. Виж. **Римъ.** Италійскый-тъ полкъ, за който ся споменува въ Дѣян. 10; 1, може да ся е съставлявалъ отъ Италіанскы войницы поставены въ Кесаріѭ, и той може да ся е наричалъ Италійскый за отличіе отъ областны-тѣ полкове, въ които влизали туземни-тѣ войници.

Итамъ, градъ въ Іудѫ близо при Виѳлеемъ и Ѳекое. Този градъ често ся е посѣщавалъ отъ Соломона, и е былъ укрѣпенъ отъ Ровоама, 1 Лѣт. 4; 3, 32. 2 Лѣт. 11; 6. Вѣрва ся че на само-то мѣстоположеніе на Итамъ ся намира сега развалено-то село Урта, единъ миль и половина на юго-западъ отъ Виѳлеемъ, не далечь отъ Соломоновы-тѣ водоемы. "Канара-та Иѳамъ," на коіѫто ся оттеглилъ Самсонъ, Сѫд. 15; 8—19, може да е была близо до градъ-тъ Итамъ.

Итурея, най-сѣверо-източна-та область на Палестинѫ, увѣковѣчи име-то на Іетура, Исмаиловъ-тъ сынъ, бѣше населена отъ Манассіины-тѣ потомцы, 1 Лѣт. 1; 31. 5; 19. Име-то Іедуръ ся е запазило още тамъ. По врѣме-то на Христа Итурея влизаше въ четверовластнѫ-тѫ държавѫ на Филиппа, Лук 3; 1. Прѣдѣли-тѣ й, насрѣдъ помежду Галилеѭ и Дамаскъ, сега не сѫ добрѣ извѣстни. Жители-тѣ й ся отличавахѫ въ стрѣлбѫ и кражбѫ.

Ихаводъ *(безславенъ)*, сынъ Финеесовъ, и внукъ Иліевъ. И баща му и дѣдо му и майка му умрѣхѫ въ день-тъ на рожденіе-то му, 1 Цар. 4; 19—25. 14; 3.

Иѳамаръ, четвъртый сынъ Аароновъ, бѣше посвятенъ въ священство-то, Исх. 6; 23. Числ. 3; 2, 3. На потомцы-тѣ му быде повѣрено пазяніе-то на скыніѭ-тѫ въ пустыніѭ-тѫ, Исх. 38; 21. Числ. 4; 28. Нѣкои отъ негово-то потекло, именно, Илій, Ахытовъ, Ахыя, Ахымелехъ, Авіаѳаръ държахѫ първосвященническѫ-тѫ службѫ, но при Соломона тя ся повърнѫ въ дома на Елеазара, 3 Цар. 2; 27, 35. Виж. **Авіаѳаръ.**

I.

Іавалъ, сынъ Ламеховъ и Адинъ, и потомецъ Каиновъ. Въобще ся прѣдполага че той прьвъ е далъ начало-то на номадскый-тъ животъ, тъй както живѣѭтъ хора-та и сега подъ черги въ Арабіѭ и Тартаріѭ, и че той прьвъ изнамѣрилъ движимы-тѣ шатьры, които тогава може-бы ся правехѫ отъ кожы, Быт. 4; 20.

Іаванъ, четвьртый-тъ сынъ Іафетовъ, Быт. 10; 2, 4. Това име е каквото Грьцко-то Іонъ, отъ което иде и Іонія, и Іаванъ ся има за прѣдѣдо на Грьцы-тѣ. Виж. **Грьція.**

Іавинъ, I., силенъ царь въ врѣме-то Іисусъ Навиново, на кого-то столица-та на царство-то му бѣ Асоръ на сѣверъ въ Ханаанъ. Съюзъ-тъ, който той направилъ противъ Іисуса Навина, съвършенно съсыпалъ него самаго, Іис. Нав. гл. 11, прѣди Р. Х. 1450 год.

II. Другъ Асорскый царь, едно столѣтіе и половина по-сетнѣ, който жестоко угнетявалъ Израиляны-тѣ за двадесеть години, додѣто Богъ въздигнѫлъ Девора и Варака за освободители, Сѫд. гл. 4. Псал. 83; 9.

Іависъ, I., градъ Манассіинъ, источно отъ Іорданъ, въобще ся е наричалъ Іависъ-Галаадскый, защото е былъ създиденъ въ земіѭ-тѫ обще-извѣстнѫ подъ име-то Галаадъ. Споредъ Евсевій, този градъ ся е намѣрвалъ шесть мили далечь отъ Пеллѫ, кѫдѣ Герасѫ. Израиляни-тѣ го оплѣнили и жители-тѣ му поразили защото отрекли да помогнѫтъ за да ся накаже Веніаминово-то племе, Сѫд.

21; 8—10. По-сетнѣ, Iависъ быде обсаденъ отъ Аммонцы-тѣ, и избавенъ отъ Саула; и въ признателность за тжзи услугж Iависъ-Галаадскы-тѣ мжжіе отървахж мьртвы-тѣ тѣла на Саула и синове-тѣ му отъ поношеніе отъ странж на Филистимцы-тѣ, 1 Цар. гл. 11. 31; 11—13. 2 Цар. 2; 5.

II. Потомецъ Iудинъ, който былъ по-отличенъ между братія-та си по голѣмж-тж си сполукж въ молитвж, 1 Лѣт. 4; 9, 10.

Iавнеилъ *(Iеова накарва да ся сгради)*, I., градъ въ Iудж, нареченъ и Iавни, Iис. Нав. 15; 11. 2 Лѣт. 26; 6. Озія го прѣвзѣ отъ Филистимцы-тѣ и събори крѣпости-тѣ му. Той ся прочу прѣзъ войны-тѣ на Маккавеи-тѣ, и ся нарича отъ Iосифа *Iамніа*. Iавнеилъ бѣ голѣмъ и многолюденъ градъ, и слѣдъ разореніе-то на Iерусалимъ станж сѣдалище на еднж прочутж Еврейскж школж, и на Санхедримъ-тъ. Вѣрва ся да е былъ днешне-то село *Iевна*, около три мили отъ Средиземно море и 12 мили къмъ югъ отъ Iоппж. Крьстоносци-тѣ издигнжхж тукъ крѣпость на коіжто развалины-тѣ днесь ся виждатъ. Има единъ гробъ който считатъ за гробъ-тъ на Гамаліила, потомецъ на прочутый-тъ Гамаліила, Павловъ-тъ наставникъ. Тукъ ся намиратъ развалины отъ еднж старж церквж. Iевненско-то пристанище е едно отъ най-добры-тѣ пристанища по Палестинскый-тъ брѣгъ подъ Кисаріж, при всичко че въ водж-тж му ся крыіжтъ опасны канары.

II. Мѣсто въ Нефѳалимово-то наслѣдіе, Iис. Нав. 19; 33; наречено въ Талмудъ-тъ Кафаръ-Яма, и вѣроятно е днешне-то мѣсто *Iума*.

Iавни. Виж. **Iавнеилъ.**

Iаддуя *(познатъ)*, I. Единъ отъ онѣзи които ударихж печатъ възъ завѣтъ-тъ, Неем. 10; 21.

II. Iонаѳановъ-тъ сынъ, Неем. 12; 11, който священствуваше доста врѣме слѣдъ плѣненіе-то; нѣкои го вѣрватъ да е сжщій-тъ първосвященникъ въ врѣме-то на Александра Великый. Ако е тъй, трѣбва да прѣдполагамы че това име е было притурено въ Неем. 10; 21 отъ другж ржкж подиръ Нееміево-то врѣме. Той е послѣдній-тъ отъ първосвященницы-тѣ споменжты въ Ветхый Завѣтъ.

Iаиль, жена-та на Хевера Кенеецъ-тъ, уби Сисарж, военачалникъ-тъ на Ханаанскж-тж войскж, който бѣше побѣгнжлъ за убѣжище въ шатъръ-тъ й. Додѣто той спеше тя заби колъ въ слѣпы-тѣ му очи. Сжд. 4; 17—23. Вѣроятно, Сисара бѣше достойнъ за смьрть прѣдъ Израиляны-тѣ. При това още, животъ-тъ или честь-та на Iаиль може да сж были въ опасность, или пакъ по богоджхновеніе тя може да бѣ ся въодушевила да отмьсти за угнетяваны-тѣ Израиляны, на които бѣше привязана по кръвь. Пѣснь-та на Деворж прославлява това дѣло като праведно и героическо дѣло, и като Божіе осжжденіе, което както и пораженіе-то на Сисарово-то войнство, станж за по-голѣмъ срамъ на войводж-тж защото ся извьрши отъ женж, Сжд. 5; 1, 24—27, 31.

Iаиръ, I., войвода въ завоеваніе-то на Васанъ, вѣроятно прѣди Евреи-тѣ да бѣхж прѣминжли Iорданъ, прѣди Р. Х. 1451. Двадесеть и три града при Арговъ ся нарекли по име-то му Авоѳъ-Iаиръ.

II. Осмый-тъ сждія Израилевъ, въ Галаадъ Манассіинъ прѣди Р. Х. 1210 г. То ся види да е былъ потомецъ и наслѣдникъ на по-прѣшный-тъ, Сжд. 10; 3—5.

III. Единъ отъ началницы-тѣ на съборище-то въ Капернаумъ, достопамятенъ за вѣрж-тж си въ Христа. За тжзи му вѣрж Христосъ съживи и въздигнж отъ смьртенъ одръ дъщерьж му, дванадесетгодишно момиче, Мар. 5; 22. Лук. 8; 41.

Іакововъ-тъ кладенецъ. Виж. **Сихемъ.**

Іаковъ, I., сынъ на Исаака и Ревеккѫ, и братъ-близнакъ съ Исава, роденъ въ 1836 г. прѣди Р. Х. Понеже при рожденіе-то си той държалъ братовѫ-тѫ си петѫ, то него нарекли Іаковъ, сир. петодържецъ, който върви изотзадъ и прѣпина съперника си, Быт. 25; 26. Това произшествіе нѣкакъ си прѣдказвало бѫдѫще-то му поведеніе. Іаковъ е былъ кротъкъ и миролюбивъ, и ся е поминувалъ отъ скотовъдство; а Исавъ е былъ малко свирѣпъ и немиренъ, и неговъ-тъ поминъкъ е былъ ловъ-тъ. Исаакъ е обичалъ повече Исава, а Ревекка Іакова. Іаковъ, слѣдъ като ся въсползувалъ отъ братово-то си отсѫтствіе и бащинѫ-тѫ си немощь и придобылъ благословеніе-то на първородство, ся принудилъ да побѣгне въ Месопотаміѭ, и така да отстрани послѣдицы-тѣ на братова си гнѣвъ. Быт. гл. 27, 28. По пѫть-тъ Господь му ся явилъ насънѣ, виж. **Сълба,** обѣщалъ му ся да го покровителствува, и изявилъ му намѣреніе-то си за потомцы-тѣ му, и за Мессіѭ че ще произлѣзе отъ него, Быт. 28; 10, и пр. Другы-тѣ дни на годины тѣ на живота му, които Іаковъ назовава "малко и зли" сѫ были помрачени съ много скърби и тѫгы, но Богъ въ грыжѫ-тѫ си и благоволеніе-то си къмъ него пакъ го упазилъ. Въ самотѫ-тѫ на пѫтуваніе-то му шестотинъ мили за Месопотаміѭ и въ двадесетгодишны-тѣ му трудове у Лавана, Богъ пакъ го наспорявалъ въ изобиліе, и като ся върнѫлъ въ обѣщанѫ-тѫ земіѭ прѣдрасположилъ враждебны-тѣ духове на Лавана и Исава къмъ миръ. На прѣдѣлъ-тъ на Ханаанъ Божіи ангели го посрѣщнѫли, и началникъ-тъ имъ като ся поборилъ съ него и той му надвилъ, благословилъ го и му далъ славно-то име Израиль. Но горчиви испыти го чакали: майка му вече была умрѣла; сестры-тѣ, жены-тѣ му съ завистьтѫ си угорчавали живота му; синове-тѣ му и дъщеря-та му Дина, Симеонъ, Левій и Рувимъ го наскърбили и посрамили; любезна-та му Рахиль и отецъ му починѫли; Іосифъ, когото най-много обичалъ отъ всичкы-тѣ си сынове, станѫлъ, мислилъ си той, плячка на дивы-тѣ звѣрове; и загуба-та на Веніамина заплашвала да свали сивѫ-тѫ му главѫ съ скърбь въ гроба. Но ето че вмѣсто да зайде негова-та звѣзда блеснѫла по-ясно. Седмнадесеть годины той прѣкаралъ честитъ животъ въ Гесенъ; въ прѣдсмъртный-тъ му часъ синове-тѣ му застѫпили одръ-тъ му, и той отъ име-то на Іеова радостно гы благословилъ; видѣнія на бѫдѫщѫ-тѫ имъ славѫ, най-вече на Іудино-то царство, ся мѣркали прѣдъ очи-тѣ му. Наскоро послѣ той былъ прибранъ при отцы-тѣ си; тѣло-то му было валсамосано и положено съ всевъзможны почести въ гробницѫ-тѫ на Авраама въ Хевронъ, въ 1689 прѣди Р. Х. Въ исторіѭ-тѫ на Іакова забѣлѣжвамы че за да придобые за себе си нѣкои обѣщаны прѣимѫщества той много пѫти е прибѣгвалъ до неоправдаемы средства, вмѣсто да чакаше съ вѣрѫ и послушность, за своеврѣменно-то испълненіе на Божіе-то провидѣніе. Ный забѣлѣжвамы още какъ прѣгрѣшенія-та му ся наказватъ, и какъ послѣ той нараства въ благодать прѣдъ Бога, Быт. гл. 25—50. Негово-то име ся намира въ Новый Завѣтъ, и пояснява Божіе-то господство и силѫ-тѫ на вѣрѫ-тѫ, Рим. 9; 13. Евр. 11; 9, 21.

II., голѣмый или по-старый, когото така нарекли та да го распознаватъ отъ Іакова Малый, единъ отъ дванадесеть-тѣ Апостолы, братъ на Евангелиста Іоанна, и сынъ Зеведеевъ и Саломіинъ, Мат. 4; 21. 27; 56. Виж. и Мар 15; 40. Іаковъ бѣше отъ Виѳсаидѫ у Галилеѭ,

и остави занаятъ-тъ си рыбарство-то та послѣдува Iисуса, Мар. 1; 19, 20. Майка му Саломія бѣше една отъ онѣзи жены които по нѣкога придружавахж Iисуса въ пжтуванія-та му, и веднъжь тя му ся примоли за сынове-тѣ си да сѣднжтъ единъ-тъ отъ десно, другый-тъ отъ лѣво до него въ царство-то му, Мат. 20; 20—23.

Iаковъ и Iоаннъ бѣхж отпьрво рыбари, съ Зеведея бащж си, Мар. 1; 19. Тѣ бѣхж зрители на прѣображеніе-то Господне, Мат. 17; 1, 2, и когато нѣкои Самаряни имъ отказахж да гы пріемжтъ Iаковъ и Iоаннъ бѣхж готови да свалятъ огнь отъ небе-то и да гы изгорятъ, Лук. 9; 54. За тжзи причинж, или за голѣмж-тж имъ ревность и дѣятелность като Христовы проповѣдницы, приложи имъ ся име-то Воанергесъ, то есть сынове на гръмъ-тъ, Мар. 3; 17. Заедно съ Петра тѣ повидимому ся наслаждавахж на по-голѣмы почести и прѣимущества между ученицы-тѣ, Мар. 1; 29. 5; 37. 9; 2. 13; 3. 14; 33. Лук. 8; 51. Слѣдъ възнесеніе-то на Господа нашего, на което Iаковъ присжтствуваше, той ся навърташе въ Iерусалимъ, дѣто быде убитъ отъ Ирода, около 44 г. слѣдъ Р. Х., и станж прьвъ мжченикъ между Апостолы-тѣ, Дѣян. 12; 1, 2.

III., другъ Апостолъ, сынъ-тъ Алфеевъ, или Клеоповъ, Мат. 10; 3. Мар. 3; 18. Лук. 6; 15. Име-то майчино му бѣше Марія (III.) и братія-та му бѣхж Iосій и Iуда (III.), Мат. 27; 56. Мар. 15; 40. Него наричахж *малый* за да го распознаватъ отъ Iакова, Зеведеевъ-тъ сынъ.

IV. "Братъ-тъ Господень," Гал. 1; 19, или братъ на Христа, т. е. сынъ Iосифовъ и Маріинъ; или, както мнозина мыслятъ, братовчедъ на Христа, и истый тъ Iаковъ, за когото споменжхмы горѣ въ III. Той прѣбываваше въ Iерусалимъ, Дѣян. 15; 13. и историкътъ Iосифъ го нарича "праведный-тъ." За него ся казва че го побили до смърть съ каменіе, около 62 г. слѣдъ Р. Х. Посланіе-то Iаковово ся приписва нему отъ онѣзи които различаватъ между него и между Iакова Малый. Въпросъ-тъ за истинско-то му отношеніе къмъ Христа е много заплетенъ и тьменъ. Евангелія-та не веднъжь споменуватъ за Iакова, Iосія, Iудж и Симона "братія-та" на Господа, и говорятъ така сжщо за "майкж му" и "сестры-тѣ му," Мат. 12; 46. 13; 56. Мар. 3; 31. 6; 3. Лук. 8; 19; при това още, богоджхновенни-тѣ писатели изрично различаватъ братія-та Христовы отъ Апостолы-тѣ, и вчисляватъ въ число то на Апостолы-тѣ и Iакова Малый и Iудж. Iоан. 2; 12. 7; 3—10. Дѣян. 1; 13, 14, и слѣдователно на това е основано мнѣніе-то, което много благоговѣйни Христіани сж пріемали и пріематъ, че Iаковъ Праведный-тъ бѣше истинскый братъ на Iисуса Христа.

Въобще ся прѣдполага че *Посланіе-то Iаковово* е было написано въ Iерусалимъ, около 61 год. слѣдъ Р. Х., отъ Iакова Праведный-тъ, наскоро прѣди да умре. То ся обръща особенно къмъ повѣрувалы-тѣ Евреи, но е назначено за всичкы Христіаны. То за това ся нарича съборно. Виж. **Посланіе.** Нѣкои гледатъ на него като да учи за вѣрж-тж и добры-тѣ дѣла ученіе различно отъ ученіе-то което Ап. Павелъ проповѣдва въ посланіе-то си къмъ Римляны-тѣ. Но ученіе-то и на двама-та Апостолы е въ сжщность исто-то; само това е че Павелъ ся простира да говори повече върху вѣрж-тж, едничкый-тъ источникъ на добры дѣла, а Iаковъ — върху добры-тѣ дѣла, които сж плодъ на истинскж-тж вѣрж. Споредъ Павла, не може да бжде истинска вѣра-та която не ся проявява въ добры дѣла; а споредъ Iакова, не може да сж истинно-добры дѣла-та които не проистичатъ отъ истинскж вѣрж.

Іамврій. Виж. **Іанній.**

Іанній и **Іамврій** сѫ были двама отъ Египетскы-тѣ магесницы които ся въспротивили Моисею и Аарону, и ся опытали да имъ подрьжаватъ въ чудеса-та имъ. Виж. Исх. 7; 11 и пр. Имена-та имъ не сѫ споменѫты въ Ветхый Завѣтъ, но ся срѣщатъ въ раввинскы-тѣ книги, 2 Тим. 3; 8.

Іармуѳъ, I., градъ въ нискѫ-тѫ странѫ на Іудѫ, Іис. Нав. 15; 35. Царь-тъ ѝ Пирамъ бѣ единъ отъ петима-та които ся наговорихѫ да накажатъ Гаваонцы-тѣ за дѣто ся съюзихѫ съ Израиляны-тѣ и бѣхѫ обѣсени въ Маккыдѫ отъ Іисуса Навина, Іис. Нав. 12; 11. 15; 35. Населенъ изново слѣдъ плѣненіе-то, Неем. 11; 29, и сега ся мысли да е днешно-то мѣсто *Іармукъ,* 13 мили къмъ юго-западъ отъ Іерусалимъ, на върхъ-тъ на единъ рѫтъ, дѣто дѣлани камьни и други развалины отъ древенъ градъ ся срѣщатъ.

II. Иссахаровъ градъ, който съ прѣдградія-та си бѣ опрѣдѣленъ за Гырсоновцы-тѣ Левиты, Іис. Нав. 21; 29, и нареченъ Ремеѳъ и Рамоѳъ, Іис. Нав. 19; 21. 1 Лѣт. 6; 73. Кондеръ вѣрва че този градъ е стоялъ на днешне-то мѣсто *Раме.*

Іасписъ, драгогоцѣненъ разноцвѣтенъ камыкъ, біе нѣкога на зелено, нѣкога на багрено, и др. често засѣнчованы съ бѣлѫ, съ червенѫ или жьлтѫ краскѫ, Исх. 28; 20. Отк. 4; 3. 21; 11.

Іафеѳъ *(расширеніе),* вторый-тъ отъ трима-та Ноевы сынове, Быт. 9; 23. 10; 21, родилъ ся сто годины прѣди потопа. Може-бы той да е истый-тъ Іапетосъ, когото Грьцкы-тѣ легенди иматъ за прародитель на Грьцко-то племе. Седмь-тѣ му сынове, Быт. 10; 2—5. 1 Лѣт. 1; 5, населили съ потомцы-тѣ си сѣвернѫ Азіѭ и по-голѣмѫ-тѫ часть на Европѫ. Коя странѫ отъ седмь-тѣ може-бы да е заловилъ, всякой ся описва тамъ дѣто ся говори за тѣхъ особно. По-късно Грьци-тѣ и Римляни-тѣ покорили голѣмы пространства въ Южнѫ и Западнѫ Азіѭ, както прѣдказалъ Ное, Быт. 9; 27. Іафетовци-тѣ сега сѫ ся распространили и въ Америкѫ.

Іахынъ *(Богъ ще утвьрди),* име-то на десный-тъ мѣденъ стълпъ въ притворъ-тъ на Соломоновъ-тъ храмъ, 3 Цар. 7; 21. Виж. **Воазъ.**

Іацинѳъ, скѫпоцѣненъ камыкъ съ жьлто-червенѫ краскѫ, много прилича на амеѳистъ. Като ся нагрѣе губи краскѫ-тѫ си, и заприличва на діамантъ, Отк. 9; 17. 21; 20.

Іаѳиръ, градъ въ Іудѫ въ планинскы-тѣ мѣста, Іис. Нав. 15; 48. 21; 14. Давидъ испрати тукъ дарове, 1 Цар. 30; 27. 1. Лѣт. 6; 57.

Іевусеяни. Виж. **Хананеяни.**

Іегаръ-Сахадуѳа *(громада на свидѣтелство),* Халдейско име, равнозначуще съ Галаадъ на Еврейскый; и двѣ-тѣ знаменуватъ мѣсто-то дѣто направихѫ завѣтъ Іаковъ и Лаванъ, Быт. 31; 47.

Іедидія *(любезенъ Господу),* име дадено Соломону на рожденіе-то му, отъ Наѳана пророкъ-тъ, 2 Цар. 12; 25.

Іедуѳунъ, Левитинъ нѣкой си, единъ отъ настойницы-тѣ на музикѫ-тѫ въ храмъ-тъ, 1 Лѣт. 16; 38—42. Сынове-тѣ му, унуци-тѣ му, и т. н. наслѣдвали истѫ-тѫ службѫ, 2 Лѣт. 35; 15. Неем. 11; 17, и име-то на едного отъ тѣхъ стои въ заглавіе-то на Псалмы 39, 62, 77. Виж. **Асафъ.**

Іезавель, дъщеря на Еѳваала, Сидонскый царь, и жена на Ахаава Израилскый царь, 3 Цар. 16; 31. Тя залягала и всякояче ся трудила да въдвори идолопоклонство въ Самаріѭ, да искорени истинско-то богопочитаніе и да истрѣби служители-тѣ на истиннаго Бога. Авдія избавилъ стотина отъ тѣхъ съ опасность за живота си. Іезавель сама издържала четыристотинъ жрецы на Астартѫ. Когато Ваалови-тѣ пророци изгынѫли на Кармилъ, по слово-то на Иліѭ, тя

ищяла да си отмьсти за тѣхъ. Посетнѣ тя вѣроломно и смъртоносно подсвоила за мѫжа си лозіе-то на Навуѳея; но горчиво отплатила това съ живота си, по думы-тѣ на Иліѭ, близо до мѣсто-то на прѣстѫпленіе-то си, 3 Цар. гл. 18, 19, 21. 4 Цар. гл. 9. Име-то ѝ подиръ врѣме станѫло пословично, и е дадено отъ Іоанна, може-бы като прилагателно притурено за злобность и зломысленность, на нѣкоѭ си женѫ въ Ѳіатиръ на негово врѣме, която така сѫщо была силна по высоко-то си положеніе, злобна и върла, Лук. 20; 18. Отк. 2; 20.

Іезекіиль, сынъ-тъ на Вузія, и пророкъ отъ колѣно-то на священницы-тѣ. Той быде заведенъ въ плѣнъ въ Вавилоніѭ отъ Навуходоносора, заедно съ Іудейскый-тъ царь Іоахына, въ 599 год. прѣди Р. Х., дѣто го оставили съ другы-тѣ плѣнницы при рѣкѫ-тѫ Ховаръ. Виждь за това **Ниневія.** Іезекіиль започенѫлъ пророческѫ-тѫ си службѫ въ тридесетѫ-тѫ си годинѫ. Израилскы-тѣ старѣйшины ся отправяли къмъ него за съвѣты, Іез. 8; 1. 14; 1. 20; 1. 33; 31. Той пророкувалъ около двадесеть и три годины, отъ 595 до 572 г. прѣди Р. Х., до шестнадесетѫ-тѫ годинѫ слѣдъ конечно-то плѣненіе на Іерусалимъ. Прѣзъ първы-тѣ осмь годины той е былъ съврѣменникъ на Іереміѭ. Въ онова сѫщо-то врѣме е живѣлъ и Даніилъ, Іез. 14; 14, 16. 28; 3.

Книга-та Іезекіиль изобилува съ великолѣпны видѣнія на божественнѫ-тѫ славѫ и съ ужасны осѫжденія на Евреи-тѣ за възмутителный-тъ имъ духъ противъ Бога и за гнусотіи-тѣ на идолослуженія-та имъ, гл. 1—24. Тя съдържа такыва осѫжденія и противъ жители-тѣ на Тиръ и враждебны-тѣ народы, гл. 25—32. Послѣдня-та часть на книгѫ-тѫ съдържа нѣкои прѣдреченія относително до възстановленіе-то и повръщаніе-то на Божіи-тѣ людіе, гл. 33—48.

Іезраель, I., градъ Иссахаровъ, Іис. Нав. 19; 18, лежалъ на западъ отъ Веѳсанъ, 2 Цар. 4; 4. Въ този градъ Ахаавъ ималъ палатъ; тамъ подсвоилъ и чуждо-то лозіе, лозіе-то на Навуѳея, 3 Цар. гл. 21; и тамъ го постигнѫло и отмьщеніе-то, 4 Цар. 9; 10, 14—37. 10; 1—11. Іезраель минувалъ подъ име-то Ездраела по врѣме-то на Маккавеи-тѣ, и на мѣсто-то му сега ся намира едно малко и разнебитено Арабско селце, което Араби-тѣ наричатъ Зеринъ, съзидено на сѣверозападный-тъ хълмъ на горѫ-тѫ Гелвуе̇. Высоко-то му мѣстоположеніе гледа на западъ по широко-то поле Ездраелонъ и къмъ долъ-тъ Іезраель на истокъ, Іис. Нав. 17; 16. Сѫд. 6; 33. Ос. 1; 5, който ся спуща надоло источно-юго-источно отъ поле-то до Іорданъ между Гелвуе̇ и малый Ермонъ. Въ тѫзи плодороднѫ долинѫ ся намира и "изворъ-тъ при Іезраель," и тамъ близо погынѫлъ Саулъ, 1 Цар. 29; 1. 31; 1.

II. Поле-то лежаще помежду Іезраель и Акхо (Птолемаида) и което наричали "долъ-тъ Магеддонъ" отъ единъ градъ на прѣдѣлы-тѣ му на еднѫ-тѫ странѫ, 2 Лѣт. 35; 22, и "долъ-тъ на Іезраель отъ градъ-тъ Іезраель.

Това прѣкрасно поле има видъ на трехѫгълникъ, издига ся малко по малко отъ Средиземно море четыристотинъ крака высоко, и простира ся тринадесеть или четыринадесеть мили на длъжинѫ къмъ сѣверъ, седмнадесеть къмъ истокъ, и двадесеть къмъ юго-западъ. Западна-та му часть е съвсѣмъ равна; на источнѫ-тѫ странѫ то повече криволичи, додѣто най-сетнѣ Гелвуе̇ и Малый Ермонъ го поцѣпватъ на три долины по двѣ-трети мили широкы, които излизатъ въ Іорданскѫ-тѫ долинѫ. Срѣдня-та отъ тѣхъ е горѣпоменѫта-та, "долъ-тъ Іезраель." Рѣ-

ка-та Кысонъ тече прѣзъ това поле. Въ стары-тѣ врѣмена то было добрѣ напоявано и много плодородно, но днесь, повече-то жители сж го напуснжли и останжли-тѣ слабо го обработватъ. Пжтища-та и селенія-та тоже сж прѣстанжли както и прѣзъ врѣме-то на Сждіи-тѣ, Сжд. 5; 6. Тукъ-тамъ ся виждатъ малкы селца, повечето по сърѣдѣлны-тѣ краища на поле-то; и почва-та му да ся обработваше и днесь съ безопасность и както трѣбва, пакъ щѣше да стане житница-та на Сиріѭ. Прѣзъ това поле, отъ Кармилъ до Іезраель, Илія тичаше прѣдъ Ахаавовж-тж колесницж, 3 Цар. 18; 46. То е бывало бойно поле на много войскы. На онова поле полчища-та на Сисарж быдохж пометены, Сжд. гл. 4; и тамъ паднж Іосія, въ бой-тъ противъ Фараона-Нехао, 4 Цар. 23; 29. Тамъ сж ставали битвы и по врѣме-то на Римляны-тѣ и по-послѣ на Крьстоносцы-тѣ; и прѣзъ нынѣшно-то столѣтіе, близо до Өаворскж-тж горж, хылядо и петстотинъ душъ Френци подъ заповѣди-тѣ на Ген. Клебера ся одьржахж срѣщо двадесеть и петь хыляды Турцы за половинъ день, додѣто имъ доде на помощь Наполеонъ.

Іена, или **Хіена,** едно плътоядно животно отъ родъ-тъ на куче-то, но различа отъ него по нозѣ-тѣ си които иматъ по четыри прьсты, по чекинестж-тж си грива, и по задницж-тж си, която е по-ниска отъ прѣдницж-тж. Храни ся ся мрьшы. Вѣроятно това е животно-то което поради выкъ-тъ му Евреи-тѣ го нарычатъ *И*. Нѣкои рѣчници зиматъ име-то *И* за общо име подъ което разбиратъ всичкы *островитянскы звѣрове* (дума-та *И* значи и *островъ),* но това никакъ не е съвмѣстно съ мѣстата дѣто това име ся споменува съ имена-та на особенны видове животны. Другы го зиматъ за *Чакалъ,* обаче, въ Иса. 13; 22, тази дума е писана до слѣдъ думж-тж *И.*

Іеова, неизрично-то име на Бога у Евреи-тѣ. То никога не ся употрѣбява съ членъ-тъ, нито въ множ. число. Евреи-тѣ никога не изговарятъ това име, и дѣто ся срѣща въ Еврейско-то Писаніе тѣ изговарятъ, като четжтъ, намѣсто него, думж-тж ***Адонай*** (Господь), или ***Елохимъ*** (Богъ). **Виж. Богъ.** Въ Еврейскж-тж Библіѭ то е писано съ гласны-тѣ на еднж-тж или другж-тж отъ тѣзи думы. Значеніе-то му е който е *(сый).* И тъй то означава самобытность-тж, независимость-тж, непрѣложность-тж, и безконечно-то съвършенство на божественно-то сжщество, които свойства сж като залогъ че то ще испълни всичкы-тѣ си обѣщанія. Виж. и Исх. 3; 14, *"Азъ сьмь* **Сый,"** за значеніе-то на което виж. **Богъ.** Въ Исх. 6; 3, Богъ говори, "Явихъ ся Аврааму, Исааку, и Іакову, съ име-то Богъ Вседьржитель, но не имъ ся опознахъ съ име-то си Іеова," но това названіе вижда ся да е было познато още отъ начало, Быт. 4; 1. Можемъ обаче да вѣрвамы че самъ-си Богъ, като далъ на человѣкъ-тъ име-то *Адамъ,* нареклъ себе си *Іеова;* но въ откровеніе-то си на патріарсы-тѣ той не былъ още турилъ особнж важность на дълбоко-то значеніе на това име. Той все имъ казвалъ "Азъ сьмь Богъ Всемогущій," Быт. 17; 1, или "Азъ сьмь Іеова, Богъ Авраамовъ" и др. т., но никога не имъ былъ реклъ само "Азъ сьмь Іеова."

Іеова-прѐ *(Господь ще промысли),* име-то дадено отъ Авраама на мѣсто-то дѣто току що щѣлъ да заколи сына си Исаака, Быт. 22; 14. Това име въспоминава думы-тѣ му въ отговоръ на питаніе-то на Исаака въ ст. 8, че Богъ ще си промысли агне-то за всесъжженіе.

Іеова̀-писсій, *(Господь знамя мое),* Исх. 17; 15.

Іеова-шаломъ *(Господь мира),* име-то съ което Гедеонъ наре-

кълъ единъ олтарь който той сътградилъ на мѣсто-то дѣто ангелътъ Господенъ му ся явилъ, и го поздравилъ съ думы-тѣ: "Миръ тебѣ," Сѫд. 6; 24.

Іеова-шаммà *(Іеова е тамъ)*, име дадено отъ Іезекійля на единъ бѫдѫщій святъ градъ, Іез. 48; 35.

Іераполь, единъ Фригійскый градъ, на западный-тъ прѣдѣлъ на Фригіѭ, близо при Колоссѫ и Лаодикіѭ. Іераполь е былъ прочутъ по топлы-тѣ си изворы и бани. Тамъ ся учредила една Христіанска церква още въ пьрвы-тѣ врѣмена на Христіанство-то, на коіѭто пастырь-тъ былъ Епафрасъ, Кол. 4; 12, 13. Іераполь е сега разоренъ, но развалины-тѣ му и днесь свидѣтелствуватъ за едновремѣннѫ-тѫ му славѫ и величіе. Между тѣзи развалины ся намѣрватъ останкы-тѣ отъ три церквы, единъ театръ, еднѫ гымназіѭ, и много надгробны памятницы. Бѣло-то чело на скалы-тѣ, на които былъ расположенъ градътъ му, е дало сегашно-то му име Памукъ Кале.

Іеремія, единъ отъ великы-тѣ пророцы на Ветхый Завѣтъ, който пророкувалъ прѣзъ царуваніе-то на Іосіѭ, Іоакыма и Седекіѭ, и слѣдъ плѣненіе-то на този послѣдній-тъ. Той ся родилъ въ Анаѳоѳъ, отъ священническый родъ, и отъ Бога былъ отреденъ за пророкъ, и посвятенъ на тѫзи цѣль прѣди майка му да го роди, Іер. 1; 1, 5. Още на младость-тѫ си той былъ призванъ за пророкъ, прѣди Р. Х. 628 г., въ тринадесетѫ-тѫ годинѫ на царь Іосіѭ. Този добръ царь му сѫдѣйствувалъ въ велико-то дѣло за прѣобразуваніе-то на народа; но отпослѣ животъ-тъ на пророка ся прѣпълнилъ отъ скърби и горчевины. Іоакымъ хвърлилъ пророческый-тъ му свитъкъ въ огня, и ся стараялъ да му земе живота. Іеремія благосклонно поучилъ Седекіѭ и прѣдизвѣстилъ го още и за тежкы-тѣ сѫдбы дѣто висяли надъ народа му, и за седмдесетгодишно-то му плѣненіе, но всичко това останѫло безъ слѣдствіе. Вѣрность-та на пророкъ-тъ често туряла живота му въ опасность, и той былъ запрѣнъ и затворенъ когато Іерусалимъ ся зелъ отъ Навуходоносора. Завоевательтъ царь го пустнѫлъ отъ тъмницѫ-тѫ, и го поканилъ да иде да ся прѣсели въ Вавилонъ; но той прѣдпочелъ да бѫде между останѫлы-тѣ Евреи, и съ тѣхъ заедно быде заведенъ въ Египетъ, прѣди Р. Х. 588 год., дѣто пакъ гы съвѣтувалъ и изобличавалъ до самѫ-тѫ си смърть. Цѣлы четыридесеть и двѣ годины той чевръсто въскрѣпялъ истинѫ-тѫ между вироглавы-тѣ си сънародницы. Ако естественно и да былъ кротъкъ, чувствителенъ и смиренъ, той не ся стѫписвалъ прѣдъ никаквѫ опасность когато длъжность-та му го призовала да говори; никаквы заплашванія не можали да го занѣмятъ. Състрадателенъ къмъ ослѣпены-тѣ си съотечественницы, той сподѣлилъ съ тѣхъ тежкы-тѣ бѣды, които всичкы-тѣ му усилія не завършили да отвърнѫтъ отъ главы-тѣ имъ.

Книга-та на Іереміѭ, поради различны-тѣ си пророчества и божественны порученія, е малко мѫчно да ся нареди хронологыческы; но може прилично и общо да ся раздѣли на четыри отдѣла, които да заключаватъ всѣкой пророчества-та изрѣчены отдѣлно при царіе-тѣ, Іосіѭ, Іоакыма и Седекіѭ, и управителя Годоліѭ. Послѣдня-та глава на книгѫ-тѫ може да е притурена както ся вижда отъ Ездрѫ; тя е зета почти дума по думѫ отъ 4 Цар. 24; 18—20, и гл. 25. Виж. Іер. 51; 64.

Іеремія е написалъ още и книгѫ-тѫ на Плачъ-тъ, дѣто е изразилъ най-трогателно и жаловито чувства-та си за бѣды-тѣ на народа си.

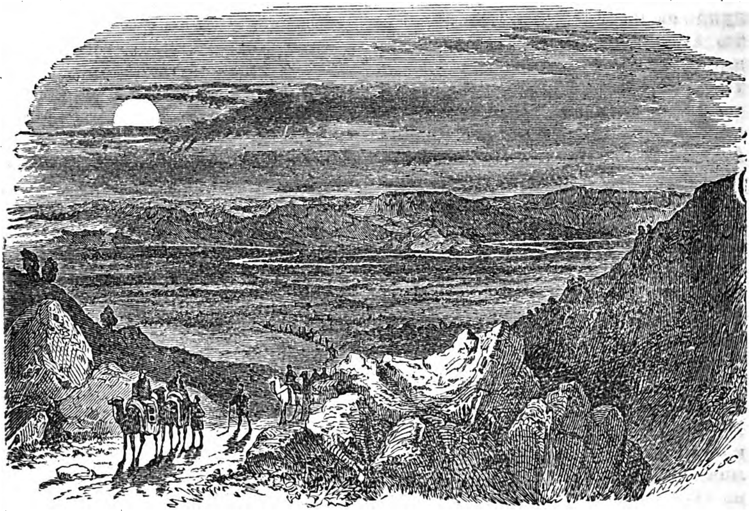

ІЕРИХОНСКО-ТО ПОЛЕ ОТЪ ХЪЛМОВЕ-ТѢ НА ЗАПАДЪ.

Іерихонъ, градъ на Веніаминово-то племе, Іис. Нав. 16; 7. 18; 21, около осмнадесеть мили источно-сѣверо-источно отъ Іерусалимъ, и седмь мили далечь отъ Іорданъ. Пьрвый-тъ градъ въ Ханаанъ, дѣто прѣвзелъ Іисусъ Навинъ. Когато Евреи-тѣ го нападнѫли и обсадили за да го земѫтъ стѣны-тѣ му чудесно ся сгромолясали, и заради това чудо Іисусъ далъ заповѣдь на ратницы-тѣ си да довьршатъ погубленіе-то му, като пощадятъ живота само на Раавъ блудницѫ-тѫ и на домочадіе-то й, и изрѣклъ еднѫ страшнѫ клѣтвѫ противъ оногова който стане пакъ да го съгради, която клѣтва ся испълнила слѣдъ петстотинъ годины на Хыила, Іис. Нав. 6; 26. 3 Цар. 16; 34. Между това врѣме новъ Іерихонъ былъ съграденъ близо до мѣсто-то на старый-тъ, Сѫд. 3; 13. 2 Цар. 10; 5. Іерихонъ наричали и "градъ на финицы," Втор. 34; 3. Сѫд. 1; 16, и сетнѣ станѫлъ цвѣтущъ градъ и вторый по важность-тѫ си слѣдъ Іерусалимъ. Въ този градъ сѫществувало училище за пророцы; и тамъ е было мѣстожителство-то на Елиссея, 4 Цар. 2; 4, 18. Тамъ и Іисусъ исцѣлилъ двама слѣпцы, Мат. 20; 29—34, и опростилъ Закхея, Лук. 19; 1—10.

За мѣстоположеніе-то на Іерихонъ до скоро сѫ земали селце-то Рихѫ, едно разнебитено и гнусно Арабско селце съ около двѣстѣ жители; но скорошни пѫтешественници описватъ съ по-голѣмѫ вѣроятность мѣстоположеніе-то му на друго едно мѣсто двѣ мили назадъ отъ Рихѫ, при устіе-то на Вади Келтъ, дѣто излиза и пѫть-тъ отъ Іерусалимъ за поле-то. Градъ-тъ дѣто ся съсыпалъ отъ Іисуса Навина може да е былъ по-близо до Елиссеевъ-тъ кладенецъ, за който ся зема нынѣшный-тъ изворъ Айнъ-есъ-Сюлтанъ, двѣ мили на сѣверо-западъ отъ Рихѫ. Къмъ западъ и сѣверъ отъ Іерихонъ ся издыгатъ высокы варовы могылы, и една отъ тѣзи могылы, пуста-та Кварантана, 1200 или 1500 крака

высока, е добыла име-то си отъ едно нынѣшно прѣданіе че тя е была зрѣлище-то на четыридесетдневный-тъ постъ и искушенія-та на Господа. Между могилы-тѣ и Іорданъ лежи "Іерихонско-то поле," Іис. Нав. 4; 13, срѣщо Моавскы-тѣ полета, на источнѫ-тѫ странѫ на рѣкѫ-тѫ. Въ старо врѣме то было добрѣ напоявано и много плодородно. То лесно може да ся разработи пакъ, но сега е съвсѣмъ занемарено, и финици-тѣ, балсама-та и медъ-тъ, съ които едно врѣме е было прочуто, сега гы нѣма вече.

Пѫть-тъ отъ Іерихонъ за Іерусалимъ е нанагоренъ, и минува прѣзъ тѣсны и скалисты проходы между канары и долове. Много е лошъ и опасенъ, и разбойницы и сега го вардятъ както по врѣме-то на добрый-тъ Самарянинъ, Лук. 10; 30—34.

Іероваалъ *(нека ся сѫди Ваалъ)*, Сѫд. 6; 31, 32. Виж **Гедеонъ.**

Іеровоамъ, I., първый-тъ царь Израилевъ, Ефремецъ, сынъ Наватовъ. Прѣзъ послѣдны-тѣ годины на царуваніе-то на Соломона, комуто былъ чиновникъ въ войскѫ-тѫ, той направилъ съзаклятіе противъ него, и сетнѣ ся принудилъ да побѣгне въ Египетъ. По смърть-тѫ на Соломона, десеть-тѣ Израилевы племена го повыкали да ся върне въ отечество-то си и да прѣдстави притязанія-та имъ на Ровоама. По желаніе-то имъ той ся върнѫлъ, но когато Ровоамъ отказалъ да пріеме прѣдложенія-та му упорствующы-тѣ племена избрали него за царь прѣди Р. Х. 976 год. Той царувалъ двадесеть и двѣ годины. Едничко-то достозабѣлѣжително дѣло на царство-то му е, че той направилъ Израиля да грѣши. За да въспре народа си да не ходи на поклоненіе въ Іерусалимъ, дѣто ся молили Іудеи-тѣ, Ровоамови-тѣ подданници, той въздигнѫлъ идолскы-тѣ златны телета въ Веѳилъ и Данъ. Той още направилъ на мѣсто-то на Аароновы-тѣ потомцы священницы отъ "най-долни-тѣ людіе." Тази нечестива но дѣйственна мѣрка, която ся поддържала въ испълненіе отъ всичкы-тѣ Израилевы царіе, обличава еднѫ крайнѫ слабость и едно крайно развращеніе. Нито чудеса нито заплашванія, нито даже прѣждеврѣменна-та смърть на сына му Авія, можали да го отвърнѫтъ отъ този му пѫть. Той враждувалъ и воювалъ съ Іудейскы-тѣ царіе прѣзъ всичкы-тѣ годины на царство-то си, и съ кѫсо-то царствіе на сына му Надава отсѫдено-то му домородство угаснѫло, 3 Цар. гл. 12—14; 20. 2 Лѣт. 10; 13.

II. Тринадесетый-тъ царь на Израиляны-тѣ, сынъ-тъ и наслѣдникъ-тъ на Іоаса, който царувалъ четыридесеть и една годины, прѣди Р. Х. 823 год. Той прислѣдувалъ бащины-тѣ си побѣды надъ Сирійцы-тѣ, прѣвзелъ и Емаѳъ и Дамаскъ, и всичкѫ-тѫ странѫ источно отъ Іорданъ дори до Мъртво море, и въздигнѫлъ до найвысокъ степень благоденствіе-то на царство-то си. Прѣзъ дълго-то му царствіе, обаче, Израиляни-тѣ ударили на раскошность и развратъ, и тънѫли въ пороцы. Подиръ него, царство-то му зело да испада, и негова-та династія ся съсыпала вѫтрѣ въ еднѫ годинѫ, 4 Цар. 14; 23—29. 15; 8—12. Виж. и съврѣменны-тѣ му пророцы, особно **Амосъ** и **Осія.**

Іерусалимъ, главный-тъ градъ на Святѫ-тѫ Земіѫ, и на Христіаны-тѣ най-славенъ на свѣта. Положенъ е на 31° 46′ 43″ Сѣв. Шир. и 35° 13′ Ист. Дълж., на едно высоко мѣсто, на югъ отъ срѣдоточіе-то на странѫ-тѫ, и далечь е около 37 мили отъ Средиземно море, и около 24 мили отъ Іорданъ. Мѣстоположеніе-то му Господь освятилъ още въ старо врѣме, като испыталъ тамъ вѣрѫ-тѫ на Авраама, Быт. гл. 22. 2 Лѣт.

3; 1. Той былъ въ прѣдѣлы-тѣ на Веніаминово-то и Іудино-то племе, малко по-навѫтрѣ въ границѫ-тѫ на първо-то, но отъ него го прѣвзело напоконъ Іудино-то племе, и за това ся счита като градъ Іудинъ, Іис. Нав. 15; 8. 18; 16, 28. Сѫд. 1; 1—8. Най-старо-то име на града е Салимъ, Быт. 14; 18. Псал. 76; 2; по-сетнѣ ся назвалъ Іевусъ, защото станѫлъ градъ на Іевусцы-тѣ, Сѫд. 19; 10, 11. Той былъ едно добрѣ укрѣпено мѣсто, и за дълго врѣме устоялъ на всичкы-тѣ покушенія на Израиляны-тѣ да го завладѣѭтъ, додѣто най-сетнѣ твърдѣлъ-тъ му зелъ съ пристѫпъ Давидъ, 2 Цар. 5; 6, 9, и тогава го назвали "Давидовъ-градъ." Тогава той станѫлъ религіозно и политическо срѣдище на царство-то, и Израиляни-тѣ го разширили, улучшили и още повече укрѣпили. Най-голѣма-та му слава, обаче, е тази, че въ великолѣпный-тъ му храмъ ся вселилъ и открылъ себе си *Единый-тъ, живый-тъ и истинскый-тъ Богъ.*

Подиръ расцѣпленіе-то на царство-то, той продължавалъ като столицѫ на Іудино-то царство, нѣколко пѫти го прѣвземали и оплѣнявали, и най-напоконъ го съсыпали при Вавилонско-то плѣненіе, 4 Цар. 14; 13. 2 Лѣт. 12; 9. 21; 16. 24; 23. 25; 23. 36; 3, 10, 17—20. Слѣдъ седмдесеть годины, като ся върнѫли отъ плѣненіе-то си, Евреи-тѣ пакъ го съградили прѣди Р. Х. 536 г., и до единъ голѣмъ степень му повърнѫли първѫ-тѫ славѫ. Около 332 г. прѣди Р. Х., градъ-тъ устѫпилъ на Александра Македонскый; а наскоро слѣдъ смърть-тѫ му, Птоломей Египетскый го прѣвзелъ съ пристѫпъ въ еднѫ сѫбботѫ, когато Евреи-тѣ не щѣли да ся біѭтъ. На 170 г. прѣди Р. Х. Іерусалимъ подпаднѫлъ подъ гнета на Антіоха Епифана, който съборилъ стѣны-тѣ му, поставилъ образъ на Юпитера въ храма, и употрѣбявалъ всевъзможны средства за да вкара народа въ идолопоклонство. При Маккавеи-тѣ, обаче, Евреи-тѣ пакъ придобыли своѭ-тѫ независимость, на 163 год. прѣди Р. Х.; а едно столѣтіе по-сетнѣ, градъ-тъ паднѫлъ въ рѫцѣ-тѣ на Римляны-тѣ. Иродъ Великый пръснѫлъ грамадны количества пары за да го украси. Въ града и храма, дѣто така гы възобновили, дошелъ присно-блаженный-тъ Мессія, когато ся испълнило врѣме-то му, и гы освятилъ и още повече прославилъ съ присѫтствіе-то и живота си. Съ отхвърляніе-то и распятіе-то му Іерусалимъ прѣпълнилъ чашѫ-тѫ на беззаконія-та си; Еврейскый-тъ народъ зелъ да крѣе и да чезне далеко отъ отечество-то на отцы-тѣ си, и градъ-тъ и храмъ-тъ ся прѣвзели отъ Тита, който съвършенно гы разорилъ, 70—71 г. слѣдъ Р. Х. Отъ всичкы-тѣ Іерусалимскы ограды, само три кулы и часть отъ западнѫ-тѫ стѣнѫ останѫли непокѫтнѫты. Когато обаче, Евреи-тѣ подкачили пакъ да ся връщатъ и да кроятъ новы планове за какъ да ся освободятъ, Императоръ Адріанъ населилъ едно Римско поселеніе тамъ, 135 г. слѣдъ Р. Х., и пропѫдилъ Евреи-тѣ, като имъ запрѣтилъ подъ смъртно наказаніе да ся не върнѫтъ още веднѫжъ. Той промѣнилъ име-то на града и го нареклъ Елія Капитолина, посвятилъ го на языческы богове, за да го оскверни колкото е възможно повече, и старалъ ся всяко-яче да изглади и най-малкы-тѣ дири отъ Іудейство-то и Христіанство-то. Отъ тогава име-то Еліа Капитолина станѫло толкова общо, щото име-то Іерусалимъ ся пазяло само между Евреи-тѣ и по-учены-тѣ Христіаны. По врѣме-то на Константина, обаче, градъ-тъ пакъ пріелъ старо-то си име, което си пази и до днешенъ день. Елена, майка му на Константина, направила двѣ церкві въ Виѳлеемъ и на Елеонскѫ-

тѫ или Маслиненѫ-тѫ горѫ, 326 г. слѣдъ Р. Х.; а Юліанъ, който, по смьрть-тѫ на бащѫ си, наслѣдилъ прѣстола на уйкѫ си Константина, ся опыталъ да сѣгради изново храма; но негова-та замысль, и желаніе-то на Евреи-тѣ, които покровителствувалъ, ся осуетили, споредъ съврѣменны-тѣ историцы, отъ едно землетресеніе и отъ огнены топкы, които ся прьснѫли изъ подъ земіѭ-тѫ между работницы-тѣ на Храма, 363 г. слѣдъ Р. Х.

Напокошна-та историія на Іерусалимъ може да ся раскаже накѫсо въ нѣколко думы. На 613 г. го прѣвзелъ Хосровъ Персійскый-тъ царь, който избилъ, казватъ, 90,000 отъ жители-тѣ му, и разрушилъ, додѣто му рѫка стигала всѣко нѣщо което Христіани-тѣ имали за свято и на уваженіе: на 627 г., Ираклій надвилъ на Хосрова, и Іерусалимъ наднѫлъ въ рѫцѣ-тѣ на Грьцы-тѣ. Не ся минѫло вече дълго врѣме и захванѫла Мухамеданска-та ера. Около 637 г. отъ Христіаны-тѣ прѣвзелъ града Халифъ Омаръ, слѣдъ еднѫ четыримѣсечнѫ обсадѫ; и отъ тогава Багдадскы-тѣ халифи го владали до 868 г., когато го зелъ отъ тѣхъ Ахмедъ, Турскый господарь на Египетъ. Въ продължение на 220 годины Іерусалимъ ималъ нѣколко господари, Турскы и Сарацинскы, а на 1099 г. му станѫли господари крьстоносци-тѣ подъ Годфрей Буйона, когото тѣ избрали за царь. Него наслѣдилъ на царство-то братъ му Балдуинъ, който умрѣлъ на 1118 г. На 1187, Саладинъ, единъ Источенъ султанъ, зелъ града съ помощь-тѫ на издадника Реймона, Триполскый графъ, когото намѣрили мьртавъ въ легло-то му на зарань-тѫ въ деня, въ който ищялъ да прѣдаде града. На 1242 г. Салихъ Исмаилъ, емиръ-тъ на Дамаскъ, пакъ го повърнѫлъ на Латинскы-тѣ князове; но тѣ пакъ го испуснѫли на 1291 г. въ рѫцѣ-тѣ на Египетскы-тѣ Султаны, които го задьржали до 1382 г. Турскый султанъ Селимъ завоевалъ Египетъ и Сиріѭ, наедно съ Іерусалимъ, на 1517 г., и сынъ-тъ му Сулейманъ направилъ или прѣправилъ сегашны-тѣ му стѣны на 1534 г. Отъ тогава насамъ го владѣѭтъ Турци-тѣ, като извадимъ, обаче, твърдѣ кѫсо-то врѣме, 1832—4, прѣзъ което надъ него господарувалъ Ибрахимъ Паша Египетскый. Сега, Іерусалимъ влиза въ Дамаскскый-тъ пашалѫкъ, ако въ него и да прѣбывава единъ особенъ Турскый настойникъ.

Іерусалимъ е съзиденъ въ пространно-то равнище на Іудеѭ около 2400 крака по-высоко отъ Средиземно море. Това равнище ся снишава малко по малко колкото ся отива къмъ истокъ, дѣто изведнъжь ся отклонява устремително надоло, и на мѣста нѣкои отъ стрьмнины-тѣ му гледатъ на Кедронъ или Іосафатовъ-тъ долъ. На югъ, тази наведена равнина ся окончава съ дълбокый-тъ и тѣсный-тъ долъ на Енномъ, който излиза, на сѣверо-западъ, горѣ на поле-то, и дѣто ся граничила стара-та южна граница на града. Виж. **Гіонъ.** Вѫтрѣ въ самый-тъ градъ имало сѫщо два дола, които го дѣлили на три части или могылы. *Сіонъ*, най-высока-та отъ тѣхъ, былъ на юго-западнѫ-тѫ часть на града, и запасанъ откъмъ югъ и западъ съ дълбокый-тъ долъ на Енномъ. На сѣвернѫ-тѫ и источнѫ-тѫ му страны ся истягала долината на "сыренепродавцы-тѣ" (Тиропіонъ), която излизала на югоистокъ въ Кедронъ. Тиропіонъ ся скачала при сѣверо-источно-то подножіе на Сіонъ и съ другѫ долинѫ откъмъ сѣверъ. Сіонъ ся е назовавалъ и Давидовъ-тъ градъ, и историкъ-тъ Іосифъ го назовава "горній-тъ градъ." Загнѣзденъ така между долове и укрѣпенъ още отъ вси страны съ якы стѣны, Сіонъ былъ на врѣме-то най-непристѫпна-та часть на града, дѣто

были твърдѣль-тъ и царскый-тъ палатъ. Тиропіонъ го дѣлилъ отъ Акрѫ на сѣверъ, и отъ Моріѭ на сѣверо-истокъ. Акра была по-ниско мѣсто отъ Сіонъ или отъ сѣверо-западнѫ-тѫ часть дѣто была отвѫдъ стѣны-тѣ. Іосифъ ѭ зове "нискый-тъ градъ." Морія, священна-та могыла, лежала къмъ сѣверо-истокъ отъ Сіонъ, но ся скачала съ него при най-близскый тъ му ѫгълъ чрѣзъ единъ мостъ надъ Тиропіонъ. Останкы отъ този мостъ сполучилъ да распознае Д-ръ Едуардъ Робинсонъ, единъ отъ знамениты-тѣ старинари-изслѣдователи на нынѣшны-тѣ врѣмена. Морія была първоначално единъ малъкъ хълмъ, но пространство-то ѝ разширили отпослѣ за да отворятъ мѣсто за храмъ-тъ. Тя была, право да кажемъ, една брѫнка скопчена въ хълмистѫ-тѫ веригѫ на западнѫ-тѫ странѫ на града, която верига ся подемала надъ дълбокѫ-тѫ долинѫ на Кедронъ; и скопчала ся къмъ сѣверъ съ могылѫ-тѫ Везеѳѫ, "новый градъ," и къмъ югъ по-ниско съ могылѫ-тѫ Офилъ. На источнѫ-тѫ странѫ на Іерусалимъ, и дѣто ся простира отъ сѣверъ къмъ югъ, лежи Елеонска-та или Маслинена-та гора, коіѫто дѣли отъ града долина-та Кедронъ. Отъ къмъ тѫзи горѫ изгледъ-тъ на града и околны-тѣ му мѣста е величественъ. Право срѣщо Моріѭ, или малко по къмъ сѣверъ, ся намѣрва Геѳсеманска-та градина, съсъ маслинены-тѣ си дьрвеса, при полѫ-тѫ на Елеонскѫ-тѫ горѫ. Не далечь подъ града на источно-то ребро на Кедронъ, ся намѣрва запустено-то село Силоамъ; по-надоло Кедронъ ся съединява съ Енномъ на едно очарователно мѣсто, което на врѣме-то зовели "царскы-тѣ градины;" още по-надоло е кладенецъ-тъ Неемієвъ, на който найстаро-то име е Рогыль; отъ тамъ нататъкъ долина-та криволичи измежду планинскы върхове ту южно ту источно дори до Мъртво море. На устіе-то на Тиропіонъ, между Офилъ и между Сіонъ, е кѫпалня-та Силоамъ. Въ долинѫ-тѫ, на западъ и сѣверо-западъ на Сіонъ, сѫ два-та водоема на Гыонъ, по-долній-тъ обаче е сега развalенъ и сухо мѣсто. Въ скалы-тѣ около Іерусалимъ, и най-много въ ребра-та на долины-тѣ на Кедронъ и Енномъ срѣщо града, има раскопани много гробове и пещери.

Отъ *стѣны-тѣ* на старый тъ Іерусалимъ, най-стара-та, Давидова-та и Соломонова-та стѣна, освѣнь дѣто опасвала отъ вси страны Сіонскѫ-тѫ горѫ, но ся простирала и около Моріѭ и Офилъ. Дълбочина-та на долины-тѣ на югъ и истокъ на Іерусалимъ, доставяла голѣмы лесноті да го укрѣпяватъ и защищаватъ на тѣзи страны. Южна-та му стѣна, по врѣме-то на царіе-тѣ и на Христа, прѣминувала прѣзъ най-вънкашный-тъ върхъ на могылы-тѣ му, и така включвала кѫпалнѭ-тѫ на Силоамъ и Офилъ, и вѣроятно нѣкои части отъ долины-тѣ на Енномъ и Кедронъ, 2 Лѣт. 33; 14. Неем. 2; 14. 3; 15.

Втора стѣна, която ся заправила при Іоѳама и ся довършила при Манассіѭ, причинила нѣкои промѣненія въ южнѫ-тѫ защитителнѫ границѫ, и заградила още по-много пространство на сѣверъ. Тя захващала на истокъ-нѣкѫдѣ отъ при кулѫ-тѫ на Иппика, на сѣверо-западный-тъ прѣдѣлъ на Сіонъ, включавала Акрѫ и часть отъ Везеѳѫ, и опирала о старѫ-тѫ стѣнѫ на истокъ. Тѫзи стѣнѫ, както и първѫ-тѫ съборили по врѣме-то на плѣненіе-то, но и двѣ-тѣ напоконъ пакъ въздигнѫли, както ся вѣрва на първы-тѣ имъ основы; и двѣ-тѣ стѣны сѫ были въ сѫщность исты-тѣ по врѣме-то на Христа. Може обаче, като раскопаватъ за напрѣдъ, да открыѭтъ дѣ е была наистинѫ втора-та стѣна, но за това нѣщо мѣстоописате-

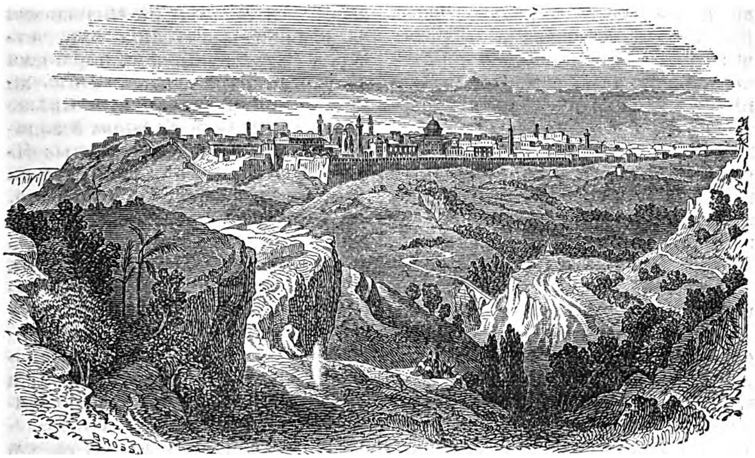

ІЕРУСАЛИМЪ ОТЪ ВЕѲАНСКЫЙ-ТЪ ПѪТЬ, ПРИ ЮЖНѪ-ТѪ ЧАСТЬ НА МАСЛИНЕНѪ-ТѪ ГОРѪ.

ли-тѣ на Іерусалимъ сега най-много ся не съгласуватъ. Да ся намѣри точно мѣсто-то на "кулѫ-тѫ на Геннаѳъ," дѣто тази стѣна захващала, и да ся издыри наоколо основѫ-тѫ ѝ до Антоніѭ, ще покаже дали мѣсто-то Голгоѳа, което сега по едно прѣданіе ся означава въ хартѫ-тѫ на Іерусалимъ много на навѫтрѣ отъ градскы-тѣ прѣдѣлы, ся е намирало отвѫтрѣ или отвънъ старѫ-тѫ стѣнѫ. Мѣстоописателни-тѣ доводи идѫтъ противъ това прѣданіе; и много прилича тази часть да е была по онова врѣме, ако не отвѫтрѣ стѣнѫ-тѫ, то поне занята отъ прѣдградія-та; защото третята стѣна, която ся заправила на врѣме-то на Ирода Агриппѫ, само десеть годины слѣдъ распятіе-то на Христа, заточвала отъ кулѫ-тѫ на Иппика и ся простирала поливинъ миль сѣверозападно до Псефиновѫ-тѫ кулѫ, и като ся заввърщала по край царскы-тѣ гробища, спущала ся на доло до Везеѳѫ, и ся скачала съ източнѫ-тѫ стѣнѫ. Всичка-та градска окрѫжность по онова врѣме была малко повече отъ четыри мили. Сега тя е, най-много, двѣ и три четвъртины мили; и доказва ся отъ многочисленны-тѣ щерни които още сѫществуватъ, и отъ мраморны-тѣ останкы които рало-то често раскопава, че широко-то пространство на сѣверъ, което было заградено съ Агриппинѫ-тѫ стѣнѫ на врѣме-то е было покрыто съ градежи.

Не е възможно сега, подиръ толкова столѣтія дѣто сѫ ставали толкова разоренія, да ся начьртае точно.

Іерусалимъ сѫ го прѣвземали до двадесеть пѫти, и често съвсѣмъ сѫ го разорявали. За повече подробности на прѣдмѣты-тѣ и мѣста-та, които сѫ споменѫты тука въ описаніе-то на Іерусалимъ прочетѣте особены-тѣ имъ описанія.

Нынѣшній-тъ Іерусалимъ, който Араби-тѣ наричатъ Ель-кудсъ, *святый-тъ,* стои безсъмнѣнно на мѣсто-то на Библійскый-тъ Іерусалимъ. Мѣстоположеніе-то му е още прѣкрасно, Псал. 48; 2, 12. 122; 3. 125; 1, 2. Отъ далечь изгледъ-тъ на высокы-тѣ му стѣны и на многочисленны-тѣ му сводо-

ве и минарета е величественъ. Но стара-та му слава іѫ нѣма вече; нѣма вече животъ и движеніе: всичко тамъ замьртвѣло; горы-тѣ му сѫ запустѣли и посьрнѫли, и племена-та не възлизатъ вече въ домъ-тъ на Господа. Іерусалимъ, който нѣкога е былъ гордость-та на Израилевы-тѣ племена, сега е "потъпкованъ отъ язычницы-тѣ," и "Сіонъ ся изорава като нивѫ."

Нынѣшня-та му стѣна, дѣто е направена на 1542 г., е на-мѣста двадесеть и на-мѣста до шестдесеть крака высока, и захваща двѣ мили и половина наоколо. Источна-та ѝ страна отива въ правѫ посокѫ; а южна-та половина на тѫзи странѫ съвпада съ стѣнѫ-тѫ на свято-то мѣсто, Елъ-Харамъ. Това пространство, 466 метры дълго между сѣверъ и югъ, и 286 до 320 метры широко, е заградено съ высокы стѣны, на които долни-тѣ каменіе сѫ на нѣкои мѣста много голѣми, и много постари отъ горни-тѣ. Тамъ стърчи сега осмоѫгълна-та джамія Кубетъ-ес-Сухра или сводъ-тъ на скалѫ-тѫ, и джамія-та Елъ-Акса, Тамъ на врѣме-то ся е намиралъ старый-тъ храмъ съ голѣмѫ-тѫ кулѫ Антоніѭ. Виж. **Храмъ.** При юго-источный-тъ ѝ ѫгълъ, дѣто стѣна-та е седмдесеть и седмь крака высока, земя-та при основѫ-тѫ ѝ е сто и петдесеть крака надъ прѣсѫхнѫло-то корыто на Кедронъ. Отъ този ѫгълъ, стѣна-та крыволичи юго-западно, минува прѣзъ Сіонскѫ-тѫ горѫ, като оставя южнѫ-тѫ и по-голѣмѫ-тѫ ѝ часть отвънъ, и отъ западный-тъ ѫгълъ ся спуща сѣверно до Яфенскѫ-тѫ портѫ, дѣто ся е запазила дори до днесь долня-та часть на еднѫ много старѫ и якѫ кулѫ. Тя е извѣстна за "Давидовѫ-тѫ кулѫ," но повече ся вѣрва че е Иппикова-та споменѫта отъ Іосифа. Отъ тамъ стѣна-та забыкаля крыволично до сѣверо-источный-тъ си ѫгълъ. Тя ся подпира на неравны разстоянія отъ четвероѫгълны кулы, и е порѫбена по вьрхъ-тъ си съ зѫбцы отъ по между които да хвърлятъ отрѣлы или пушкы. Сега ся влиза и излиза само прѣзъ четыри порты: Яфенскѫ-тѫ, или Виѳлеемскѫ-тѫ на западъ, Дамасскскѫ-тѫ на сѣверъ, Св. Стефанскѫ-тѫ портѫ на истокъ, и Сіонскѫ-тѫ на югъ. Въ источнѫ-тѫ стѣнѫ на Елъ-Харамъ ся намира Златна-та Порта, отдавна затворена, а въ градскѫ-тѫ стѣнѫ има още двѣ по-малкы порты, въ по-отскорошно врѣме затворены; тѣ сѫ Иродова-та порта, на сѣверо-истокъ, и порта-та на гноище-то или купище-то, на югъ.

Вѫтрѣ въ града улицы-тѣ сѫ крывы и тѣсны, неизравнены, лошо постланы съ помостіе (калдаръмъ). Кѫщы-тѣ сѫ отъ изсѣчены каменіе, съ малко прозорцы къмъ улицы-тѣ. Покрыви-тѣ имъ сѫ плоскы, и прошарени съ малкы сводчета. Най-хубава-та часть на града е широко-то мѣсто на голѣмѫ-тѫ джаміѭ—дѣто до скоро за шесть столѣтія входъ-тъ строго ся запрѣщаваше на Христіаны-тѣ—съ дворове-тѣ си и кипарисы-тѣ си, и съ сводъ-тъ дѣто величественно ся издига по-высоко отъ высокы-тѣ стѣны на мѣсто-то. На Сіонскѫ-тѫ горѫ, отвѫтрѣ градскѫ-тѫ стѣнѫ, много мѣсто сѫ заловили зданія-та на единъ голѣмъ Арменскый мънастырь, Сирійскый-тъ мънастырь и церква-та Св. Іаковъ. Отвѫдъ стѣнѫ-тѫ и далечь къмто югъ ся намира една джамія, която ужь е съградена надъ Давидовъ-тъ гробъ. Неѭ пазятъ отъ Христіаны-тѣ даже по-ревниво и завидно отколкото Омаровѫ-тѫ джаміѭ. Близо до неѭ сѫ малкы-тѣ Американскы гробища. На сѣверо-западный-тъ ѫгълъ на Сіонъ стърчи высоко четвероѫгълный-тъ твърдѣль, твърдѣль-тъ дѣто споменѫхмы по-напрѣдъ, старъ и величе-

ственъ. По-нататъкъ къмъ сѣверъ е Католишкый-тъ мънастырь, на най-западнж-тж часть на Іерусалимъ; а между него и между срѣдоточіе-то на града е церква-та на Христовыя Гробъ, дѣто прѣданіе-то расказва че мжчили и распнжли Господа. Виж. **Голгоѳа.** Тукъ-тамѣ въ града стърчатъ нa горѣ минарета-та на десетинж джаміи, испомежду нѣкои двѣ хыляды крыво-лѣво съзидены кжщы, много отъ които сж не малко развалены.

Іерусалимъ има сега около 12,000 жители, отъ които двѣ-петини сж Мухамеданци, а остатъкъ-тъ половина-та Евреи и половина-та Христіани. Тамъ има поставено и едно отдѣленіе постоянна войска отъ 800 до 1000 войницы; и прѣзъ мѣсецъ Мартъ и прѣзъ Априлій хыляды поклонници отъ разны земи ходятъ да посѣтятъ святы-тѣ мѣста, едни отъ историческо любопытство, другы за благочестивж цѣль. Мюслюманскы-тѣ жилища сж на срѣдж-тж на града, и на сѣвернж-тж и источнж-тж му часть. Еврейско-то мѣстище е на сѣверо-источнж-тж странж на Сіонъ. Грьци-тѣ, Арменци-тѣ, Сирійци-тѣ, Копти-тѣ, и другы-тѣ Христіани иматъ жилища-та си всѣкои отъ тѣхъ около мънастыря си, и всичкы-тѣ Христіанскы гробища сж на Сіонскж-тж горж. Евреи-тѣ копаіжтъ умрѣлы-тѣ си на Маслиненж-тж горж, а Мухамеданци-тѣ на нѣколко мѣста, но прѣдпочитатъ источный-тъ край на Моріѭ. Нынѣшный-тъ Іерусалимъ не є друга освѣнь една печална сѣнка на славный-тъ нѣкога си Іерусалимъ. Христіанскы-тѣ му жители ся давятъ въ невѣжество и жалостно сж понизени прѣдъ Мухамеданцитѣ, а дребны-тѣ имъ неразборіи и прѣпирни и суевѣрія-та имъ сж укоръ и поношеніе на Христіанско-то име. Евреи-тѣ, три четыри хыляди на брой, сж още повече угнетени и понизени. Тѣ сж повечето пришелци отъ другы земи, и иматъ го за голѣмж работж да умржтъ въ този градъ, който не е вече тѣхнъ. Убити и тѣломъ и духомъ отъ угнетители-тѣ си, тѣ ся припитаватъ отъ милостынѭ-тж на сънародницы-тѣ си отвънъ, и тѣмъ ся допрощава да доближаватъ до полы-тѣ на священнж-тж горж, дѣто отци-тѣ имъ ся молили едному истиному Богу. Близо тамъ, на едно малко мѣсто до едны голѣмы и стары каменіе въ основж-тж на западнж-тж стѣнж на Моріѭ, тѣ ся събиратъ, въ праздникъ, да плачжтъ и да наричатъ, съ сърдце-раздирателны охканія, и да подновяватъ плачь-тъ Іереміинъ—живи свидѣтели на истинность-тж на Божіе-то Слово дѣто ся е сбжднжло въ тѣхъ. Вижте и **Стѣна.**

Новый Іерусалимъ е названіе дадено на Христовж-тж церквж, Гал. 4; 26. Евр. 12; 22. Отк. 3; 12. гл. 21.

Іессей, Овидовъ сынъ и баща на Давида. Той былъ внукъ на Моавянкж-тж Руѳь, и въ отечественнж-тж й земѭ намѣрилъ убѣжище когато Давида заплашвалъ съ погубленіе и прислѣдувалъ Саулъ, Руѳь 4; 17. 1 Цар. гл. 16. 17; 12. 22; 3. Мат. 1; 5.

Іесурунъ, поетическо име на Израиля. То може да иде отъ корень-тъ който значи *праведенъ,* и е дадено на Божіи-тѣ людіе, които ся оправдаватъ отъ Божіѭ-тж любовь, която "не гледа беззаконіе въ Іакова," Втор. 32; 15. 33; 5, 26. Иса. 44; 2.

Іефѳай, сынъ Галаадовъ и сждія у Израиля, занималъ сждніѭ-тж службж по смьрть-тж на Іаира. Исторія-та на живота му ся приказва въ Сжд. 11 и 12 гл. Въ тжзи повѣсть най-нажалително е събытіе-то дѣто той посвящава дъщерѭ си жьртвж Господу, по слѣдствіе на едно безсмысленно обричаніе. Разисквали сж въпросъ-

тъ, принеслъ ли е Iефѳай дъщеріѭ си жьртвѫ наистинѫ, или не. На пьрво-то мнѣніе сѫ Халдейскый-тъ прѣводитель Iонаѳанъ, историкъ-тъ Iосифъ, и церковни-тѣ отци Оригенъ, Iоаннъ Златоустъ, Ѳеодоритъ, Iеронимъ, Августинъ, и др.; но отвращеніе-то, което естественно усѣщамы противъ едно таквозь звѣрско дѣло, е накарало мнозина тълкователи да пріематъ друго-то по-съмнително мнѣніе че баща-та само осѫдилъ дъщеріѭ си да не ся оженва прѣзъ живота си. Св. Писаніе никакъ не загатва че Богъ е удобрилъ обричаніе-то му, каквото и да е было то. Апостолъ Павелъ вчислява Iефѳая между святцы-тѣ на Ветхый Завѣтъ, които ся отличили по вѣрѫ-тѫ си, Евр. 11; 32.

Iехонія. Виж. **Iоахынъ.**

Iисусъ, Iоседековъ-тъ сынъ, пьрвосвященникъ-тъ на Евреи-тѣ по врѣме-то на завръщаніе-то имъ отъ плѣненіе-то. Той усьрдно залегнѫлъ за подновеніе-то на града и на храма, и за утвьрденіе-то на право богослуженіе, Езд. 4; 3. 5; 2. Име-то му е споменѫто въ тогавашны-тѣ пророчества, Агг. 1; 1. 2; 2. Зах. 3, 6; 11—15.

Iисусъ Навинъ, отличенъ прѣдводитель на Евреи-тѣ, и наслѣдникъ-тъ Моисеевъ. Име-то му найпьрво было Осія, Числ. 13; 8, 16. Iисусъ Навинъ прѣведе Израиляны-тѣ прѣзъ Iорданъ, и завзѣ обѣщанны-тѫ земіѭ; побѣди Хананцы-тѣ, и тогава раздѣли земіѭ-тѫ имъ между Еврейскы-тѣ племена. Той пьрвъ ся споменува като прѣдводитель на Израиля срѣщо Амаличяны-тѣ въ Рафидимъ, Исх. 17; 8—16. Виж. и Числ. 14; 6. При прѣхода по Iорданъ той бѣше на възрастъ осмдесеть и четыри годины; подиръ това, той быде употрѣбенъ още двадесеть и шесть годины въ истѫ-тѫ службѫ и тогава станѫ сѫдія и сѫдеше Израиля въ Ѳамнаѳъ-сахаръ, дѣто и умрѣ, на 1426 г. прѣди Р. Х. Голѣмо-то му свыкваніе на Израиляны-тѣ, въ Сихемъ, за сѣтенъ пѫть, и тържественно-то му слово къмъ тѣхъ и подновленіе-то на завѣта имъ съ Бога, сѫ достойно дѣло за конеца на единъ безпятненъ животъ. Той ся види да е служилъ Господу съ чудеснѫ вѣрность. Никога никой человѣкъ не е былъ очевидецъ на повече и поголѣмы чудеса отъ него; и по много работы прѣзъ живота си, той прилича на великый-тъ "Военачалникъ на силѫ-тѫ Господнѭ," който въвожда людіе-тѣ си въ истинскѫ-тѫ обѣщаннѫ земіѭ.

Книга-та на Iисуса Навина съдьржа историѭ-тѫ на всичкы-тѣ тѣзи произшествія, и е написана вѣроятно отъ Iисуса Навина, или подъ негово рѫководителство, прѣди Р. Х. 1427 год. Отъ гл. 24; 27 нататъкъ е прибавено, разбира ся, посетнѣ отъ другѫ рѫкѫ; но и това е станѫло по вдѫхновеніе-то на Духа, 2 Тим. 3; 16.

Iисусъ Христосъ, Божій-тъ Сынъ, Мессія-та и Спаситель-тъ міра, пьрва-та и главна-та цѣль на пророчества-та; за когото бѣ ся прѣдизображавало и обѣщавало въ Ветхый Завѣтъ; когото бѣхѫ чакали и желали патріарси-тѣ; надежда-та и спасеніе-то на языччницы-тѣ; слава-та, ублажаваніе-то и утѣшеніе-то на Христіаны-тѣ. Име-то **Iисусъ,** на Еврейскый *Iошуа,* означава *Спаситель,* или *Господь спасява.* Никога никой не е носилъ това име толкова право, нито е испълнилъ значеніе-то му толкова напълно, колкото Iисусъ Христосъ, който спасява отъ грѣха и отъ ада, и който е откупилъ рай-тъ за насъ съ цѣнѫ-тѫ на кръвь-тѫ си. То му было отредено свыше, Мат. 1; 21, като сгодно за многоожиданный-тъ Спаситель, когото безчисленны-тѣ спасени на небе-то вѣчно ще славословятъ.

Iисусъ было собственно-то име на Спаситель-тъ; а Христосъ сир. *Помазанный-тъ,* или Мессія, е прѣ-

корѣ означающѣ службж-тж му. Iисусъ ся срѣща повечето въ евангелiя-та, дѣто ся приказва въ исторiя-та на живота му; а въ посланiя-та, които ся занимаватъ съ божественно-то му естество и съ спасително-то му дѣло, негово-то име е *Христосъ, Христосъ Iисусъ,* или *Господь Iисусъ Христосъ.* Виж. **Христосъ.**

За това тука, дѣто ся говори за Iисуса, ся приказватъ само събитiя относимы къмъ человѣческо-то му естество и исторiьж-тж на живота му на земiьж-тж. Истинска-та и съвършенна-та му человѣчность, състояща отъ человѣческж душж и человѣческо тѣло, ся подтвърдява на всѣко мѣсто въ евангелскж-тж исторiьж. Той който е "надъ всичко Богъ благословенъ въ вѣкы" бѣше Израилянинъ "по плъть," Рим. 9; 5, и бѣ зелъ на себе си всичко-то ни естество за да станеше съвършенъ Спаситель. Като человѣкъ, той былъ царь на человѣцы-тѣ. Языкъ не може да искаже онжзи твърдость и кротость, онова достолѣпiе и смиренность, онжзи възтържественность и тихость, онжзи мждрость и простотж, онжзи святость и благонаклонность, онжзи справедливость и милость, онова съчувствiе и любовь за този и онзи свѣтъ, дѣто ся размисали и съединявали толкозь безпримѣрно у характера на този Человѣкъ на человѣцы-тѣ. Нищо у него не было излишно, и нищо не му липсувало. Никога свѣтъ-тъ не бѣ можалъ нито да си въобрази единъ такъвъ характеръ, и изображенiе-то му въ евангелiя-та е едно доказателство за божественно-то имъ начало, което невѣрникъ-тъ не може да отрече. Да можаше цѣло-то человѣчество, на всичкы-тѣ вѣкове, племена и языцы, да види распятый-тъ Избавитель както си е, и да сравни най-благородны-тѣ благодѣтели на този свѣтъ съ Него, единъ гласъ щѣше да излѣзе отъ всичкы-тѣ человѣцы. Всѣкый славенъ вѣнецъ и всѣкж похвалж щѣхмы всичкы да дадемъ на Тогова който самъ е достоинъ—за съвършенство на характера, за любовь къмъ человѣцы-тѣ, за прѣтърпѣны жъртвы, и за подарены благодѣянiя. Слава-та му ще бжде въ вѣкы вѣковъ слава на Прiятель на человѣцы-тѣ, и Агнецъ пожъртвованъ за насъ.

Посѣщенiе-то на Iисуса Христа на земiьж-тж е най-знаменито събитiе въ исторiьж-тж й. Споменъ-тъ на рожденiе-то му ся увѣковѣчава чрѣзъ Христiанскж-тж ерж, на коiьто първа-та година ся посрѣща съ годинж-тж 753 отъ основанiе-то на Римъ. Общо ся вѣрва, обаче, че Спаситель-тъ мiра ся родилъ три-четыри годины по-рано отъ първж-тж годинж на Христiанско-то лѣточисленiе, и четыри хыляды годины слѣдъ сътворенiе-то на Адама Той зелъ явно да проповѣда когато станжлъ тридесетгодишенъ; и слѣдвалъ проповѣди-тѣ си, споредъ както общо ся прiема, три годины и половинж. За потекло-то му, виж. **Родословiе.**

Животъ-тъ на Спасителя трѣбва да изучвамы отъ четыри-тѣ евангелiя, дѣто ся расказва подъ ржководителство-то на божественнж мждрость. Голѣмы трудове сж полагали и сега полагатъ, и то не безполезно, да наредатъ повѣствуемы-тѣ въ четыри-тѣ евангелiя събытiя, споредъ реда на врѣме-то имъ. Но понеже ни единъ отъ евангелисты-тѣ не е описалъ събытiя-та точно въ хронологыческый порядъкъ, то за нѣкои събытiя врѣме-то не е добрѣ опрѣдѣлено и извѣстно. Слѣдующа-та таблица, въ коiьто ся намиратъ споменжты съ врѣме-то и мѣсто-то си всѣко едно отъ извѣстны-тѣ събытiя прѣзъ живота на Спасителя, е зета отъ "Съгласiе на четыри-тѣ евангелiя."

ЧАСТЬ I.

ВЪПЛОЩЕНІЕ-ТО, РОЖДЕНІЕ-ТО И МЛАДОСТЬ-ТА НА ГОСПОДА НАШЕГО ІИСУСА ХРИСТА.

§§

1. Прѣдисловіе-то на Евангеліе-то отъ Іоанна. Іоан. 1; 1—18.
2. Прѣдисловіе-то на Евангеліе-то отъ Лукѫ. Лук. 1; 1—4.
3. Ангелъ Гавріилъ прѣдказва на Захаріѭ рожденіе-то Іоанново. (Въ Іерусалимъ.) Лук. 1; 5—25.
4. Ангелъ Гавріилъ прѣдказва на Дѣвѫ Маріѭ че тя ще зачне и ще роди Іисуса. (Въ Назаретъ.) Лук. 1; 26—38.
5. Дѣва Марія посѣщава Елисаветь. (Въ планинскѫ-тѫ странѫ на Іудеѭ.) Лук. 1; 39—56.
6. Рожденіе-то на Іоанна Крьстителя. (Въ планинскѫ-тѫ странѫ на Іудеѭ.) Лук. 1; 57—80.
7. Ангелъ Господень ся явява на Іосифа. (Въ Назаретъ.) Мат. 1; 18—25.
8. Рожденіе-то Іисусово. (Въ Виѳлеемъ.) Лук. 2; 1—7.
9. Родословія-та. Мат. 1; 1—17. Лук. 3; 23—38.
10. Единъ Ангелъ извѣстява на овчари-тѣ рожденіе-то Іисусово. (Близо до Виѳлеемъ.) Лук. 2; 8—20.
11. Обрѣзаніе-то Іисусово и прѣдставленіе-то му въ храмъ-тъ. (Въ Виѳлеемъ и Іерусалимъ.) Лук. 2; 21—38.
12. Посѣщеніе-то на мѫдрецы-тѣ. Мат. 2; 1—12.
13. Бѣганіе-то въ Египетъ; жестокость-та Иродова. Мат. 2; 13—18.
14. Врьщаніе-то отъ Египетъ и заселваніе-то въ Назаретъ. Мат. 2; 19—23. Лук. 2; 39, 40.
15. Іисусъ въ храмъ-тъ на дванадесеть годишнѫ-тѫ си възрасть. Лук. 2; 41—52.

ЧАСТЬ II.

ОТЪ НАЧАЛО-ТО НА ІОАННЪ КРЬСТИТЕЛЕВО-ТО ПРОПОВѢДАНІЕ ДО ПЬРВѪ-ТѪ ПАСХѪ ВЪ ХРИСТОВО-ТО СЛУЖЕНІЕ.

16. Проповѣданіе-то на Іоанна Крьстителя. (Въ Іудинѫ-тѫ пустыніѭ.) Мат. 3; 1—12. Мар. 1; 1—8. Лук. 3; 1—18.
17. Крьщеніе-то Іисусово. (Въ Іорданъ.) Мат. 3; 13—17. Мар. 1; 9—11. Лук. 3; 21, 22.
18. Искушеніе-то Іисусово. (Въ Іудинѫ-тѫ пустыніѭ.) Мат. 4; 1—11. Мар. 1; 12, 13. Лук. 4; 1—13.
19. Свидѣтелство-то на Іоанна Крьстителя за Іисуса. (Оттатъкъ Іорданъ.) Іоан. 1; 19—34.
20. Запознаваніе-то на Іоанновы-тѣ ученицы съ Іисуса. Іоан. 1; 35—42.
21. Говореніе Іисусово съ Филиппа и съ Наѳанаила. Іоан. 1; 43—51.
22. Свадба-та въ Канѫ Галилейскѫ. Іоан. 2; 1—12.

ЧАСТЬ III.

ПЬРВА-ТА ПАСХА ВЪ ІИСУСОВО-ТО ПРОПОВѢДАНІЕ И СЪБЫТІЯ-ТА ДО ВТОРѪ-ТѪ.

23. Іисусъ чисти храмъ-тъ. (Іерусалимъ.) Іоан. 2; 13—25.
24. Говореніе съ Никодима (Іерусалимъ.) Іоан. 3; 1—21.
25. Іисусъ крьщава въ Іудеѭ. Іоаннъ пакъ свидѣтелствува за него. Іоан. 3; 22—36.
26. Іисусъ отива въ Галилеѭ. Іоаннъ Крьститель ся хвьрля въ тьмницѫ. Іоан. 4; 1—3. Мат. 4; 12. Мар. 1; 14. Лук. 4; 14. Мат. 14; 3—5. Мар. 6; 17—20. Лук. 3; 19, 20.
27. Разговоръ съ Самарянкѫ-тѫ. Мнозина отъ Самаряны-тѣ по-

вѣрувать въ Iисуса. (Въ Сихаръ.) Iоан. 4; 4—42.
28. Iисусъ поучава въ Галилеѭ. Iоан. 4; 43, 44. Мат. 4; 17. Мар. 1; 14, 15. Лук. 4; 14, 15. Iоан. 4; 45.
29. Исцѣленіе на сынъ-тъ на единъ царскый человѣкъ отъ Капернаумъ. (Въ Канѫ.) Iоан. 4; 46—54.
30. Iисусъ поучава въ Назаретъ, но не го пріемѫтъ людіе-тѣ. Лук. 4; 16—30.
31. Iисусъ като оставя Назаретъ заселва ся въ Капернаумъ. Мар. 4; 13—16.
32. Чудесный-тъ ловъ на рыбы-тѣ. Призываніе-то на Петра, Андрея, Iакова и Iоанна. (Близо до Капернаумъ.) Лук. 5; 1—11. Мат. 4; 18—22. Мар. 1; 16—20.
33. Исцѣленіе на единъ бѣснуемъ. (Въ Капернаумъ.) Мар. 1; 21—28. Лук. 4; 31—37.
34. Исцѣленіе на Петровѫ-тѫ тъщѫ и на другы множина. (Въ Капернаумъ.) Мат. 8; 14—17. Мар. 1; 29 - 34. Лук. 4; 38—41.
35. Господь проповѣдува по всичкѫ Галилеѭ и исцѣлява болны; исцѣленіе-то на единъ прокаженъ. Мат. 4; 23—25 и 8; 2—4. Мар. 1; 35—45. Лук. 4; 42—44 и 5; 12—16.
36. Исцѣленіе на единъ разслабенъ человѣкъ. (Въ Капернаумъ.) Мат. 9; 2—8. Мар. 2; 1—12. Лук. 5; 17—26.
37. Призываніе-то на Матѳея (Левія), и угощеніе-то въ кѫщѫ-тѫ му. (Въ Капернаумъ.) Мат. 9; 9—13. Мар. 2; 13—17. Лук. 5; 27—32.
38. Отговоръ на пытанія за постъ. Мат. 9; 14—17. Мар. 2; 18—22. Лук. 5; 33—39.

ЧАСТЬ IV.

ВТОРА-ТА ПАСХА И ПОВѢСТВУЕМЫ-ТѢ СЪБЫТІЯ ДО ТРЕТІѬ-ТѪ.

39. Господь Iисусъ идва въ Iерусалимъ; исцѣлява единъ боленъ при Виѳесдинѫ-тѫ кѫпалнѭ; и учи. Iоан. 5; 1—47.
40. Ученици-тѣ кѫсать класове въ сѫбботенъ день. Мат. 12; 1—8. Мар. 2; 23—28. Лук. 6; 1—5.
41. Исцѣленіе-то на изсѫхнѫлѫ-тѫ рѫкѫ въ другъ единъ сѫбботенъ день. Мат. 12; 9—14. Мар. 3; 1—6. Лук. 6; 6—11.
42. Слухъ-тъ Iисусовъ ся раздава; Той прави много исцѣленія. Мат. 12; 15—21. Мар. 3; 7—12. Лук. 6; 7—19.
43. Iисусъ ся оттеглюва до горѫ-тѫ и избира дванадесеть-тѣ апостолы. Мат. 10; 2—4. Мар. 3; 13—19. Лук. 6; 12—17.
44. Слово-то Iисусово на горѫ-тѫ. (Близо до Капернаумъ.) Мат. 5; 1—8; 1. Лук. 6; 20—49.
45. Исцѣленіе на слугѫ-тѫ на сотника. (Капернаумъ.) Мат. 8; 5—13. Лук. 7; 1—10.
46. Въскрьсеніе-то на сынъ-тъ на еднѫ вдовицѫ. (Близо до Паинъ.) Лук. 7; 11—17.
47. А. Iоаннъ Крьститель испраща ученицы къмъ Iисуса; Iисусово-то свидѣтелство за Iоанна. Мат. 11; 2—19. Лук. 7; 18—35.
Б. Осѫжданіе-то на не покаявши-тѣ ся градове; поканваніе къмъ натоварены-тѣ. Мат. 11; 20—30.
48. Като бѣ сѣднѫлъ Iисусъ на трапезѫ-тѫ въ домъ на Симона Фарисеина, една жена го помазва съ миро. Лук. 7; 36—50.
49. Господь обхожда Галилеѭ пакъ съ дванадесеть-тѣ апостолы. Лук. 8; 1—3.
50. Подиръ исцѣленіе-то на единъ бѣснуемъ, книжници-тѣ и Фарисеи-тѣ хулятъ и търсятъ знаменіе: отговори Iисусови. Мат. 12; 22—45. Мар. 3; 20—30. Лук. 11; 14—36.
51. Iисусъ казува че истинскы-тѣ негови ученици сѫ негови сродници. Мат. 12; 46—50. Мар. 3; 31—35. Лук. 8; 19—21

52. Притча-та на Сѣятель-тъ. (При Галилейско-то море.) Мат. 13; 1—23. Мар. 4; 1—25. Лук. 8; 4—18.
53. Притча-та на плѣвелы-тѣ и други притчы. Мат. 13; 24—53. Мар. 4; 26—34. Лук. 13; 18—21.
54. Господь уталожва бурїѭ-тѫ. (Въ Галилейско-то море.) Мат. 8; 18. Мар. 4; 35. Лук. 8; 22. Мат. 8; 19—22. Лук. 9; 57—62. Мат. 8; 23—27. Мар. 4; 36—41. Лук. 8; 22—25.
55. Гадаринскы-тѣ бѣснуеми. Мат. 8; 28—9; 1. Мар. 5; 1—21. Лук. 8; 26—40.
56. Исцѣленіе-то на еднѫ женѫ която имаше кръвотеченіе, и въскрьсеніе-то на Іаировѫ-тѫ дъщерїѭ. (Въ Капернаумъ.) Мат. 9; 18—26. Мар. 5; 22—43. Лук. 8; 41—56.
57. Исцѣленіе на двама слѣпы и на единъ нѣмъ бѣснуемъ. Мат. 9; 27—34.
58. Господь учи пакъ въ Назаретъ, и пакъ ся отхвърля отъ людіе-тѣ. Мат. 13; 54—58. Мар. 6; 1—6.
59. Трете обыкаляніе въ Галилеїѭ. Іисусъ дава поржчванія на дванадесеть-тѣ и гы испраща. Мат. 9; 35—38. 10; 1, 5—42. 11; 1. Мар. 6; 6—13. Лук. 9; 1—6.
60. Иродъ вѣрува че Іисусъ е Іоаннъ Кръститель, когото той бѣше посѣкълъ, въскрьснѫлъ отъ мъртвы-тѣ. Мат. 14; 1, 2, 6—12. Мар. 6; 14—16, 21—29. Лук. 9; 7—9.
61. Дванадесеть-тѣ ся връщатъ и Іисусъ съ тѣхъ наедно минува отъ Галилейско-то море, и послѣ нахранва петь-тѣ хыляды. Мат. 14; 13—21. Мар. 6; 30—44. Лук. 9; 10—17. Іоан. 6; 1—14.
62. Іисусъ ходи по водѫ-тѫ на Галилейско-то море. Мат. 14; 22—36. Мар. 6; 45—56. Іоан. 6; 15—21.
63. Поучава въ съборище-то въ Капернаумъ. Іоан. 6; 22—71. 7; 1.

ЧАСТЬ V.

ОТЪ ТРЕТЇѪ-ТѪ ПАСХѪ ДО ПОСЛѢДНЕ-ТО ТРЪГНУВАНІЕ ІИСУСОВО ОТЪ ГАЛИЛЕЇѪ.

(Врѣме-то около шесть мѣсецы.)

64. Іисусъ отвѣщава на Фарисеи-тѣ, които укорихѫ ученицы-тѣ му, защото ядѣхѫ хлѣбъ съ немыты рѫцѣ. (Въ Капернаумъ.) Мат. 15; 1—20. Мар. 7; 1—23.
65. Исцѣленіе на дъщерїѭ-тѫ на еднѫ женѫ Сирофиникіянкѫ. (Въ Тирскѫ-тѫ землѭ.) Мат. 15; 21—28. Мар. 7; 24—30.
66. Исцѣленіе на единъ нѣмъ человѣкъ и на другы мнозина. Храненіе на четыри-тѣ хыляды. (Въ Декаполскы-тѣ прѣдѣлы.) Мат. 15; 29—38. Мар. 7; 31—8; 9.
67. Фарисеи-тѣ и Саддукеи-тѣ пакъ искатъ знаменіе. (Близо до Магдалѫ при Галилейско-то море.) Мат. 15; 39—16; 4. Мар. 8; 10—12.
68. Наставленіе противъ квасъ-тъ на Фарисеи-тѣ. (Сѣвероисточнѫ-тѫ странѫ на Галилейско-то море.) Мат. 16; 4—12. Мар. 8; 13—21.
69. Исцѣленіе на единъ слѣпъ. (Въ Виѳсаидѫ.) Мар. 8; 22—26.
70. Господь прѣдизвѣстява смьрть-тѫ си, въскрьсеніе-то си и страданія-та на послѣдователи-тѣ си. (Въ странѫ-тѫ на Кесаріѭ Филипповѫ.) Мат. 16; 13—28. Мар. 8; 27—9; 1. Лук. 9; 18—27.
71. Прѣображеніе-то Іисусово и говореніе-то му съ трима-та ученицы. (Въ сѫщѫ-тѫ странѫ.) Мат. 17; 1—13. Мар. 9; 2—13. Лук. 9; 28—36.
72. Исцѣленіе на единъ бѣснуемъ когото ученици-тѣ не могохѫ да исцѣлятъ. (Въ сѫщѫ-тѫ странѫ.) Мат. 17; 14—21. Мар. 9; 14—29. Лук. 9; 37—43.
73. Іисусъ пакъ прѣдизвѣстява

смърть-тѫ и въскрьсеніе-то си. Мат. 17; 22–23. Мар. 9; 30—32. Лук. 9; 43—45.

74. Чудесно-то намѣрваніе на пары-тѣ за дань-тѫ на двѣ-тѣ драхмы. (Въ Капернаумъ.) Мат. 17; 24—27. Мар. 9; 33.

75. Разны ученія. (Въ Капернаумъ.)
А. За смиреномѫдріе; примѣръ на едно дѣте. Мат. 18; 1—5. Мар. 9; 33—37. Лук. 9; 46—48.
Б. За едного който не слѣдуваше наедно съ ученицы-тѣ. Мар. 9; 38—41. Лук 9; 49, 50.
В. За соблазни-тѣ. Мат. 18; 6—9. Мар. 9; 42—50.
Г. За потърсваніе на погынѫлы-тѣ; притча-та на деветдеседь и деветь-тѣ. Мат. 18; 10—14.
Д. За прощаваніе; притча-та на царь-тъ който прѣгледа счетъ съ слугы-тѣ си. Мат. 18; 15—35.

76. Послѣдне-то тръгнуваніе Іисусово отъ Галилеѭ. Іоан. 7; 2—10. Мат. 19; 1. Мар. 10; 1. Лук. 9; 51—56.

77. Испращаніе-то на Седмдесеть-тѣ. Лук. 10; 1—16.

78. Исцѣленіе на десеть-тѣ прокажены. Лук. 17; 11—19.

ЧАСТЬ VI.

ОТЪ ПРАЗДНИКЪ-ТЪ НА ШАТРОРАСПЪВАНІЕ-ТО ДО ПОСЛѢДНЕ-ТО СТИГВАНІЕ ІИСУСОВО ВЪ ВИѲАНІѬ.

79. Праздникъ-тъ на шатрораспъваніе-то; поучаваніе Іисусово. (Въ Іерусалимъ.) Іоан. 7; 11–8; 1.

80. Жена-та хванѫта въ прѣлюбодейство. (Въ Іерусалимъ.) Іоан. 8; 2—11.

81. Іисусъ слѣдува да учи, а когато искатъ Іудеи-тѣ да хвърлятъ каменіе върхъ него, той избѣгнува отъ рѫцѣ-тѣ имъ. Іоан. 8; 12–59.

82. Іисусъ исцѣлява единъ който бѣ роденъ слѣпъ; показува себе си като Добръ Пастырь. Іоан. 9; 1—10; 21.

83. Връщаніе-то на Седмдесеть-тѣ. (Въ Іерусалимъ или въ околность-тѫ му.) Лук. 10; 17—24.

84. Притча-та на Добрый-тъ Самарянинъ. (Близо до Іерусалимъ.) Лук. 10; 25—37.

85. Посѣщеніе Іисусово при Марѳѫ и Маріѭ. (Въ Виѳаніѭ.) Лук. 10; 38—42.

86. Господь пакъ поучава ученицы-тѣ какъ да ся молятъ. Лук. 11; 1—13.

87. Іисусъ въ кѫщѫ-тѫ на единъ Фарисеинъ изобличава Фарисеи-тѣ. Лук. 11; 37—54.

88. Разны поученія. Лук. 12; 1—59.

89. За закланіе-то на Галилеяны-тѣ; притча-та на неплоднѫ-тѫ смоковницѫ; исцѣленіе на еднѫ женѫ въ сѫбботенъ день. Лук. 13; 1—17.

90. Праздникъ-тъ на освященіе-то на храмъ-тъ; Іисусъ оттегля ся отъ Іерусалимъ и отива оттатъкъ Іордана. Іоан. 10; 22—42.

91. Іисусъ пѫтува къмъ Іерусалимъ, и поучава по пѫть-тъ. (Оттатъкъ Іордана.) Мат. 19; 1, 2. Мар. 10; 1. Лук. 13; 22–33.

92. Въ кѫщѫ-тѫ на единъ Фарисеинъ Іисусъ исцѣлява человѣкъ красничавъ, и поучава. (Оттатъкъ Іордана.) Лук. 14; 1—24.

93. Що ся изискува отъ ученицы-тѣ Христовы. (Оттатъкъ Іордана.) Лук. 14; 25–35.

94. Притчы-тѣ на изгубенѫ тѫ овцѫ, на изгубенѫ-тѫ драхмѫ и на блудный-тъ сынъ. (Оттатъкъ Іордана.) Лук. 15; 1–32.

95. Притча-та на неправедный домостроитель. Оттатъкъ Іордана.) Лук. 16; 1–13.

96. Изобличеніе на сребролюбцы-тѣ Фарисеи; притча-та на богатый-тъ и на Лазаря. (Оттатъкъ Іордана.) Лук. 16; 14—31.

97. За съблазни, вѣрж и смиренномѫдріе. Лук. 17; 1—10.
98. Въскрьсеніе-то на Лазаря. (Въ Виѳаніѭ.) Іоан. 11; 1—46.
99. Съвѣтъ на Каіафж противъ Іисуса; Іисусъ ся оттегля отъ Іерусалимъ до Ефраимъ. Іоан. 11; 47—54.
100. За дохожданіе-то на Божіе-то царство. Лук. 17; 20—37.
101. Притчы-тѣ на неправедный-тъ сѫдникъ, и на Фарисей-тъ и мытарь-тъ. Лук. 18; 1—14.
102. За отпущаніе женж. Мат. 19; 3—12. Мар. 10; 2—12.
103. Іисусъ пріима и благославя малкы дѣца. Мат. 19; 13—15. Мар. 10; 13—16. Лук. 18; 15—17.
104. Богатый-тъ момъкъ. Мат. 19; 16—30. Мар. 10; 17—31. Лук. 18; 18—30.
105. Притча-та на работницы-тѣ въ лозіе-то. Мат. 20; 1—16.
106. Іисусъ третій пѫть прѣдизвѣстява смьрть-тж си и въскрьсеніе-то си. (Виж. §§ 70 и 73) Мат. 20; 17—19. Мар. 10; 32—34. Лук. 18; 31—34.
107. Славолюбиво-то исканіе на Зеведеевы-тѣ сынове. Мат. 20; 20—28. Мар. 10; 35—45.
108. Исцѣленіе на двама слѣпы близо при Іерихонъ. Мат. 20; 29—34. Мар. 10; 46—52. Лук. 18; 35—43.
109. Іисусъ посѣщава Закхея. Лук. 19; 1—10.
110. Притча-та на десеть-тѣ мнасы. Лук. 19; 11—28.
111. Пристигваніе Іисусово въ Виѳаніѭ и вечеря-та въ кѫщж-тж на Симона прокаженнаго. Іоан. 11; 55-57. Мат. 26; 6-13. Мар. 14; 3—9. Іоан. 12; 1—11.

ЧАСТЬ VII.

ВЛѢЗУВАНІЕ НА ГОСПОДА НАШЕГО ВЪ ІЕРУСАЛИМЪ И СЪБЫТІЯ ДО ЧЕТВЬРТЖ-ТЖ ПАСХЖ.

112. Тържественно-то влѣзваніе Іисусово въ Іерусалимъ. Мат. 21; 1—11, 14—17. Мар. 11; 1—11. Лук. 19; 29—44. Іоан. 12; 12—19.
113. Безплодна-та смоковница; исчистеніе на храмъ-тъ. Мат. 21; 12, 13, 18, 19. Мар. 11; 12—19. Лук. 19; 45—48. 21; 37, 38.
114. Смоковница-та изсѫхнѫла Мат. 21; 20—22. Мар. 11; 20—26.
115. Пытаніе за власть-тж Іисусовж; притча-та на два-та сына. Мат. 21; 23—32. Мар. 11; 27—33. Лук. 20; 1—8.
116. Притча-та на лоши-тѣ земледѣлцы. Мат. 21; 36—46. Мар. 12; 1—12. Лук. 20; 9—19.
117. Притчъ-та на свадбж-тж на царскый-тъ сынъ. Мат. 22; 1—14.
118. Лукаво пытаніе на Фарисеи-тѣ за даваніе дань Кесарю. Мат. 22; 15—22, Мар. 12; 13—17. Лук. 20; 20—26.
119. Лукаво пытаніе на Саддукеи-тѣ за въскрьсеніе-то. Мат. 22; 23—33. Мар. 12; 18—27. Лук. 20; 27—50.
120. Пытаніе на единъ законникъ: голѣмы-тѣ заповѣди. Мат. 22; 34—40. Мар. 12; 28—34.
121. Какъ може Христосъ да е сынъ Давидовъ? Мат. 22; 41—46. Мар. 12; 35—37. Лук. 20; 41—44.
122. Съвѣти противъ лошій-тъ примѣръ на книжницы-тѣ и на Фарисеи-тѣ. Мат. 23; 1—12.
123. Горко изречено противъ книжницы-тѣ и Фарисеи-тѣ: плачь вьрху Іерусалимъ. Мат. 23; 13—39.
124. Двѣ-тѣ лепты на вдовицж-тж. Мар. 12; 41—44. Лук. 21; 1—4.
125. Нѣкои Еллини искатъ да видятъ Іисуса; разговоръ неговъ; гласъ отъ небе-то. Іоан. 12; 20—36.
126. Невѣріе-то на Іудеи-тѣ. Іоан. 12; 37—50.
127. Іисусъ като си отива отъ

храмъ-тъ, прорича свое-то отхвърляніе отъ първосвященницы-тѣ и старѣйшины-тѣ и гоненіе-то на ученицы-тѣ си. Мат. 24; 1—14. Мар. 13; 1—13. Лук. 21; 5—19.

128. Знаменія-та на Христово-то дохожданіе за опустошеніе-то на Іерусалимъ и за свършваніе-то на Іудейскѫ-тѫ държавѫ. Мат. 24; 15—42. Мар. 13; 14—37. Лук. 21; 20—36.

129. При това Іисусъ говори за послѣдне-то си дохожданіе, сирѣчь за сѫдъ-тъ.

А. Пужда-та за да бѫдѫтъ ученици-тѣ му будни. Мат. 24; 43—51.

Б. Притча-та на десеть-тѣ дѣвицы. Мат. 25; 1—13.

В. Притча-та на таланты-тѣ. Мат. 25; 14—30.

130. Видѣнія-та на сѫдный день. Мат. 25; 31—46.

131. Началници-тѣ ся наговарятъ да убіѭтъ Іисуса: прѣдателство-то Іудино. Мат. 26; 1—5, 14—16. Мар. 14; 1, 2, 10, 11. Лук. 22; 1—6.

132. Приготвеніе за Пасхѫ-тѫ. Мат. 26; 17—19. Мар. 14; 12—16. Лук. 22; 7—13.

ЧАСТЬ VIII.

ЧЕТВЪРТА-ТА ПАСХА: СТРАДАНІЯ-ТА ІИСУСОВЫ И ДРУГЫ-ТѢ СЪБЫТІЯ ДО СВЪРШЪКЪ-ТЪ НА СѪББОТѪ-ТѪ.

133. Вечеря-та на Пасхѫ-тѫ: Іисусъ изобличава славолюбіе-то на ученицы-тѣ си. Мат. 26; 20. Мар. 14; 17. Лук. 22; 14—18, 24—30.

134. Іисусъ омыва нозѣ-тѣ на ученицы-тѣ си. Іоан. 13; 1—20.

135. Іисусъ показува кой е прѣдатель-тъ: Іуда ся оттегля. Мат. 26; 21—25. Мар. 14; 18—21. Лук. 22; 21—23. Іоан. 13; 21—35.

136. Постановленіе на Господнѭ-вечерѭ. Мат. 26; 26—29. Мар. 14; 22—25. Лук. 22; 19, 20. [1 Кор. 11; 23—25.]

137. Іисусъ прѣдказува распрьснуваніе-то на ученицы-тѣ си и Петрово-то отричаніе. Мат. 26; 31—35. Мар. 14; 27—31. Лук. 22; 31—38. Іоан. 13; 36—38.

138. Послѣдній-тъ разговоръ на Іисуса съ ученицы-тѣ му прѣди страданія-та му. Іоан. гл. 14, 15 и 16.

139. Послѣдня-та молитва Іисусова наедно съ ученицы-тѣ му. Іоан. гл. 17.

140. Тѫга Іисусова въ Геѳсиманіѭ. Мат. 26; 30, 36—46. Мар. 14; 26, 32—42. Лук. 22; 39—46. Іоан. 18; 1.

141. Іисусъ прѣданъ и хванѫтъ. Мат. 26; 47—56. Мар. 14; 43—52. Лук. 22; 47—53. Іоан. 18; 2—12.

142. Іисусъ прѣдъ първосвященника. Петръ ся отрича трижды отъ Христа. Мат. 26; 57, 58, 69—75. Мар. 14; 53, 54, 66—72. Лук. 22; 54—62. Іоан. 18; 13—27.

143. Народный-тъ съвѣтъ осѫжда Іисуса, и слугы-тѣ го ругаіѭтъ и біѭтъ. Мат. 26; 59-68. Мар. 14; 55—65. Лук. 22; 63—71.

144. Завеждатъ Іисуса при Пилата. Мат. 27; 1, 2. Мар. 15; 1. Лук. 23; 1. Іоан. 18; 28.

145. Іуда ся раскайва и ся обѣсва. Мат. 27; 3—10. [Дѣян. 1; 18, 19].

146. Господь нашъ прѣдъ Пилата. —Пилатъ иска да го отпусне. Іоан. 18; 29—32. Мат. 27; 11—14. Мар. 15; 2—5. Лук. 23; 2—5. Іоан. 18; 33—38.

147. Господь нашъ прѣдъ Ирода; испраща ся пакъ на Пилата; Пилатъ пакъ търси да го отпусне. Лук. 23; 6—16.

148. Пилатъ още търси да отпусне Іисуса, но най-послѣ ся покорява на волѭ-тѫ на Іудеи-тѣ, и като го би прѣ-

дава го на распятіе. Мат. 27; 15—26. Мар. 15; 6—15. Лук. 23; 17—25. Іоан. 18; 39, 40. 19; 1.

149. Войни-тѣ ся ругаіѫтъ Іисусу. Мат. 27; 27—30. Мар. 15; 16—19. Іоан. 19; 2, 3.

150. Послѣдне-то стараніе Пилатово да пусне Іисуса. Іоан. 19; 4—16.

151. Закарватъ Іисуса да го распнѫтъ. Мат. 27; 31—34. Мар. 15; 20—23. Лук. 23; 26—33. Іоан. 19; 16, 17.

152. Распятіе-то. Мат. 27; 35—38. Мар. 15; 24—28. Лук. 23; 33, 34, 38. Іоан. 19; 18—24.

153. Хулятъ Іисуса на крьстъ-тъ. Кающій ся разбойникъ. Мат. 27; 39—44. Мар. 15; 29—32. Лук. 23; 35—37, 39—43.

154. Іисусъ прѣпорѫчва майкѫ си на Іоанна. Іоан. 19; 25—27.

155. Тьмнина-та по пладнѣ. Смьрть-та Іисусова. Мат. 27; 45—50. Мар. 15; 33—37. Лук. 23; 44—46. Іоан. 19; 28—30.

156. Завѣса-та на храмъ-тъ ся раздира: гробове ся растварятъ: впечатлѣніе-то направено на стотника отъ тѣзи събытія: жены-тѣ при крьстъ-тъ. Мат. 27; 51—56. Мар. 15; 38—41. Лук. 23; 45, 47—49.

157. Прободеніе-то на Іисусовы-тѣ ребра. Іоан. 19; 31—37.

158. Снѣманіе-то отъ крьстъ-тъ и погрѣбеніе-то на тѣло-то Іисусово. Мат. 27; 57—61. Мар. 15; 42—47. Лук. 23; 50—56. Іоан. 19; 38—42.

159. Завардваніе-то на гробъ-тъ. Мат. 27; 62—66.

ЧАСТЬ IX.

ВЪСКРЬСЕНІЕ-ТО ГОСПОДНЕ И ЧЕТЫРИДЕСЕТЬ-ТѢ ДНИ ДО ВЪЗНЕСЕНІЕ-ТО МУ.

160. Въскрьсеніе-то. Жены-тѣ посѣщаватъ гробъ-тъ. Мат. 28; 1—4. Мар. 16; 1—4. Лук. 24; 1—3. Іоан. 20; 1, 2.

161. Видѣніе на ангелы при гробъ-тъ. Мат. 28; 5—7. Мар. 16; 5—7. Лук. 24; 4—8.

162. Жены-тѣ ся вращатъ къмъ градъ-тъ, и Іисусъ гы срѣща. Мат. 28; 8—10. Мар. 16; 8. Лук. 24; 9—11.

163. Петръ и Іоаннъ тичатъ къмъ гробъ-тъ. Лук. 24; 12. Іоан. 20; 3—10.

164. Іисусъ ся изявява на Маріѭ Магдалинѫ. Мар. 16; 9—11. Іоан. 20; 11—18.

165. Повѣсть-та на стражари-тѣ. Мат. 28; 11—15.

166. Іисусъ ся изявява на двама ученицы които отиватъ въ Еммаусъ. Мар. 16; 12, 13. Лук. 24; 13—35.

167. Іисусъ ся прѣдставя на Апостолы-тѣ когато Θома не бѣше съ тѣхъ. Мар. 16; 14. Лук. 24; 36—43. Іоан. 20; 19—25.

168. Прѣдставя ся пакъ на тѣхъ когато и Θома бѣше съ тѣхъ. Іоан. 20; 26—29.

169. Явява ся на седмь ученицы при Галилейско-то море. Мат. 28; 16. Іоан. 21; 1—24.

170. Іисусъ ся явява на Апостолы-тѣ и на другы ученицы на еднѫ горѫ въ Галилеѭ. Мат. 28; 16—20. [1 Кор. 15; 6.] Мар. 16; 15—18.

171. Послѣдни-тѣ наставленія Іисусовы къмъ Апостолы-тѣ. Лук. 24; 44—49. [Дѣян. 1; 3—8.]

172. Възнесеніе-то Іисусово. Мар. 16; 19, 20. Лук. 24; 50—53. [Дѣян. 1; 9—12]

173. Свьршеніе-то на Евангеліе-то отъ Іоанна. Іоан. 20; 30, 31 и 21; 25.

Божественна-та прѣмѫдрость става явна не само отъ онова що ны учи Новый Завѣтъ за живота на Іисуса, но и отъ всичко онова що прѣмълчава. Любознателность, и горѣща любовь къмъ личность-тѫ на Спасителя, подигатъ много

и любопытны запытванія, на които евангелія-та нищо не отговарятъ; а колкото повече человѣци-тѣ ся отправятъ до съмнителны-тѣ прѣданія, тѣ ся отстранявать отъ чистѫ-тѫ и евангелскѫ истинѫ. Повече за Христа виж. **Мессія, Избавитель,** и другы.

Іисусъ бѣше име общо у Евреи-тѣ. То бѣше име-то на бащѫ-тѫ на магесникъ-тъ, за когото четемъ въ Дѣян. 13; 6, и на Іуста, сътрудникъ-тъ и пріятель-тъ Павловъ, Кол. 4; 11. То е Грьцко име прѣправено отъ Еврейско-то Іошуа, име-то на извѣстный-тъ водитель на Евреи-тѣ къмъ обѣщанѭ-тѫ земіѭ и на първосвященникъ-тъ по врѣме-то на Ездрѫ. Виж. и 1 Цар. 6; 14. 4 Цар. 23; 8.

Іиуй, I. Ананіевъ-тъ сынъ, пророкъ-тъ, испращанъ съ посланія отъ Бога до Ваасѫ Израилевъ-тъ царь, и много годины по-сетнѣ до Іосафата Іудинъ-тъ царь, 3 Цар. 16; 1—7. 2 Лѣт. 19; 1—3. 20; 34.

II. Сынъ-тъ на Іосафата и Намессіевъ-тъ внукъ, 3 Цар. 19; 16 и 4 Цар. 9; 2, войвода-та на Іорамовѫ-тѫ войскѫ. Той убилъ господаря си, и похытилъ Израилевъ-тъ прѣстолъ, прѣди Р. Х. 884. Царувалъ двадесеть и осмь годины. За исторіѭ-тѫ му прочетѣте въ 3 Цар. 19; 16, 17. 4 Цар. 9; 10. Той испълнилъ божественно-то прѣдопрѣдѣленіе, като истрѣбилъ семейство-то на нечестиваго Ахаава, и като погубилъ Вааловы-тѣ служители и множество другы Ахаавовы пріятели. Сърдце-то му, обаче, не было чисто прѣдъ Господа. Сирійци-тѣ обладали источный-тъ прѣдѣлъ на царство-то му, и династія-та му съвсѣмъ ся прѣкратила въ четвъртый-тъ поясъ.

Іоавъ, сынъ на Саруіѭ, Давидовѫ-тѫ сестрѫ, и братъ на Ависея и Асаила; военачалникъ-тъ на Давидовѫ-тѫ войскѫ, почти прѣзъ цѣло-то му царствіе. Като военачалникъ той былъ храбръ воюватель и способенъ генералъ; и негово-то голѣмо вліяніе въ общественны-тѣ дѣла често съдѣйствувало за добро, както въ бунѫ-тѫ на Авессалома, и исчисленіе-то на Израиля, 2 Цар. гл. 18, 19, 24; но като частно лице той былъ чрѣзмѣрно повелителенъ, отмьстителенъ и недобросъвѣстенъ: доказателство на това е прѣдателскый-тъ начинъ по който той убива Авенира и братовчеда си Амасѫ, 2 Цар. 3; 27. 20; 9, 10; начинъ-тъ по който той ся отнася къмъ Давида, 2 Цар. 3; 39. 19; 5, и участіе-то му въ дѣло-то на Уріѭ; умъртвяваніе-то му на Авессалома, и съзаклятіе-то му съ Адоніѭ противъ божественно-отреденый-тъ прѣстоло-наслѣдникъ. За всичкы-тѣ тѣзи най-сетнѣ быде убитъ по заповѣдь на Соломона 3 Цар. 2; 28—34.

Іоакымъ (или Еліакымъ), вторый сынъ на Іосіѭ, братъ и прѣстоло-наслѣдникъ на Іоахаза или Селлума Іудинъ-тъ царь, когото направилъ царь вмѣсто него Египетскый-тъ царь. Царува единадесеть годины въ раскошность, развратъ и идолопоклонство. На третіѭ-тѫ годинѫ отъ царуваніе-то му Навуходоносоръ плѣнилъ и прѣнеслъ въ Вавилонъ нѣколцина отъ князове-тѣ му и часть отъ съкровища-та му. Една година посетнѣ, съѭзници-тѣ му Египтяни-тѣ были поразени на Евфратъ; но той сѐ прѣзиралъ заплашителны-тѣ прѣдвѣстія на пророка Іереміѭ, и книгѫ-тѫ му въ огнь изгорилъ. Най-сетнѣ, въ едно възстаніе противъ Навуходоносора той былъ разбитъ и безславно убитъ, 599 год. прѣди Р. Х., 4 Цар. 23; 34. 24; 6. 2 Лѣт. 36; 4—8. Іер. гл. 22, 26, 36.

Іоананъ, сынъ-тъ Каріевъ, единъ отъ първы-тѣ пълководцы на Евреи-тѣ слѣдъ съсыпваніе-то на Іерусалимъ, 588 г. прѣди Р. Х. Той припозна власть-тѫ на Годоліѭ, напраздно го прѣдизвѣсти противъ съзаклятіе-то на Исмаила, и отмьсти убійство-то му; но

напоконъ заведе останѫлы-тѣ отъ народа въ Египетъ, безъ да гледа на възраженія-та на Іереміѭ, който, като не може да го въспре отъ бунтовно-то и идолопоклоническо-то му поведеніе, изрече божественны наказанія, които не ся минѫ много и ся испълнихѫ, 4 Цар. 25; 23—26. Іер. гл. 40—44.

Іоанна, една отъ вѣрны-тѣ жены служащы на Іисуса додѣто бѣше на земіѭ-тѫ, и които занесохѫ ароматы на гробъ-тъ му. Мѫжъ-тъ ѝ Хуза былъ настойникъ на Ирода Антипа, Лук. 8; 3. 24; 1—10.

Іоаннъ, I., Крьститель-тъ, прѣдтеча-та на Господа нашего Іисуса Христа, сынъ-тъ на Захаріѭ и Елисаветѫ, който ся роди шесть мѣсеца прѣди Христа. Нѣколко Ветхо-Завѣтны прѣдрѣченія ся испълнихѫ въ него, Иса. 40; 3. Мал. 3; 1. 4; 5. Виж. и Мат. 3; 3 и 11; 14. Рожденіе-то му, име-то му, и званіе-то му ся прѣдказахѫ отъ Ангела Гавріила на бащѫ му Захаріѭ, когато той служаше въ олтарь-тъ на храма. Другы свърхестественны произшествія придружихѫ посѣщеніе-то Маріино на Елисаветѫ, и рожденіе-то и именованіе-то Іоанново, Лук. гл. 1. Той прѣминѫ млады-тѣ си годины изъ пущинацы-тѣ на Источнѫ Іудеѭ, и когато наближи да испълни тридесетѫ-тѫ си годинѫ, яви ся като пророкъ на Господа. По строгость-тѫ на живота си, и рѣвность-тѫ си за Божіѭ-тѫ славѫ, и по начинъ-тъ на обращенія-та си къмъ человѣцы-тѣ, той много приличаше на пророка Иліѭ, споредъ думы-тѣ на ангела, Лук. 1; 17, че той ще прѣдиде прѣдъ Мессіѭ въ духъ и силѫ Илінѫ. Купове народъ отъ вси страны идехѫ при него да чуѭтъ Слово-то Божіе отъ уста-та му, и той смѣло изобличаваше грѣхове-тѣ имъ, и крьщаваше гы въ крьщеніе на покаяніе, за да ся приготвятъ да пріемѫтъ по-пълно-то явленіе на благодать-тѫ чрѣзъ Христа. Между другы-тѣ, дойде най-сетнѣ при него и Спаситель-тъ; и ся крьсти за да даде примѣръ на покорность къмъ божественны-тѣ постановленія. Іоаннъ тоя-си-часъ позна че Іисусъ бѣ Мессія, но го не знаяше по нѣкое особно божественно обявленіе, додѣто не видѣ опрѣдѣленый-тъ бѣлѣгъ, Духъ-тъ да слѣзе на него. Тогава Іоаннъ застѫпи мѣсто-то на пророцы-тѣ и прѣдстави Спасителя на свѣта: "Ето Агнецъ-тъ Божій, който взема грѣхове-тѣ на свѣтъ-тъ, Іоан. 1; 29. Гал. 3; 24.

Іоаннъ ся ползуваше на това врѣме съ дълбоко уваженіе у народа, Лук. 3; 15; една депутація бѣ ся испратила до него да го распытва, Іоан. 1; 19—28; царь Иродъ "правеше много работы, и съ благодареніе го слушаше;" но той сложи прѣдъ нозіе-тѣ на Спасителя всичко що имаше, Іоан. 1; 27. 3; 33. Четемъ нѣколко пѫти за неговы-тѣ "ученицы," Мат. 9; 14. Лук. 5; 33. Іоан. 3; 23—25. 4; 1, и забѣлѣжвамы дири отъ широкы-тѣ размѣры, които бѣше взело вліяніе-то му, Дѣян. 18; 25. 19; 3. Не знаемъ защо и подиръ крьщеніе-то Іисусово той пакъ слѣдваше да проповѣдва отдѣлно, вмѣсто да ся присъединеше къмъ Іисуса. Той обаче съ постоянство слѣдваше вѣрно да ся труди по дѣло-то на духовно-то прѣобразуваніе; и тѣзи му трудове, на вторѫ-тѫ годинѫ станѫхѫ причина да ся запре отъ Ирода Антипѫ. Виж. **Иродъ III.** Отъ тьмницѫ-тѫ проводи той двама отъ ученицы-тѣ си до Христа да го попытатъ: "Ты ли си, който има да дойде, или другыго да очаквамы?" Мат. 11; 3. На това той може да бѣ подбуденъ отъ нѣкои Еврейскы въззрѣнія на единъ земенъ Мессіѭ, който имаше да отмахне всичкы-тѣ народны оскрьбленія и неправды извършваны върху Евреи-тѣ, или отъ нетърпѣніе да чуе отъ Христа явно да обяви Мессій-

ство-то си. Въ този случай Христосъ зове Іоанна пророкъ, и повече отъ пророкъ, т. е. по-голѣмъ отъ кого и да е отъ пророцы-тѣ; защото отъ всичкы-тѣ пророцы само той видѣ Него когото всичкы "пожелахѫ да видятъ;" но съсъ всичко това той бѣ по-малъкъ и "отъ най-малкый-тъ въ царство небесно." Иродъ, споредъ Іосифа ся боеше отъ голѣмо-то му влiянiе въ народа, и Иродiяда го мразяше отъ всичко-то си сърдце и гледаше какъ да го погуби. Веднъжь, когато Саломiя, дъщеря ѝ играеше на Ирода, той толкова ся възблагодари щото съ клѣтвѫ ѝ ся обрече да ѝ даде каквото бы му поискала; а тя, нагласена отъ майкѫ си, му поиска на блюдо главѫ-тѫ на Іоанна Кръстителя. Тогава царь-тъ, измаменъ и оскърбенъ, проводи та отрѣзахѫ главѫ-тѫ на Іоанна въ тъмницѫ-тѫ; а ученици-тѣ му погрѣбохѫ останкы-тѣ му съ честь, и "дойдохѫ та казахѫ на Іисуса," Мат. 14; 3—12.

II. **Апостолъ-тъ** и **Евангелистъ-тъ**, сынъ-тъ Зеведеевъ и Саломiинъ, бѣше отъ Виѳсаидѫ въ Галилеѭ. Зеведей и сынове-тѣ му бѣхѫ рыбари, и живѣехѫ, както ся види, охоленъ животъ, Мар. 1; 20. 15; 40. Іоан. 18; 15. 19; 27. Въ характера на Іоанна, както ся очъртава въ Библiѭ-тѫ, ся размѣсвахѫ двѣ неоцѣнимы качества, кротость и рѣшителность. Другы още по привлекателны чьрты въ него бѣхѫ смиренность и братска любовь. И въ размышленiя-та му ся забѣлѣжва рѣшителность, Лук. 9; 54. Той бѣше обиченъ, но и твърдъ и неустрашимъ. Присѫтствуваше на распятiе-то та Спасителя, и за това го описва като очевидецъ, Іоан. 19; 35. Подрани на гробъ-тъ му, и, слѣдъ възнесенiе-то му дързостно прогласяваше евангелiе-то въ Іерусалимъ, Дѣян. 4; 13, и не ся уплаши отъ затворъ-тъ, бiянiе-то, и заплашванiе-то съ смърть. Отличаваше ся по голѣмѫ-тѫ си прѣданность на Христа, и тази прѣданность, може-бы, не по-малко отъ славолюбiе-то, или отъ кривы нѣкои мнѣнiя за Христово-то царство, го подбуди да проси мѣсто отъ десно до Него, Мат. 20; 20—24. За него ся мысли да е былъ най-младый отъ апостолы-тѣ. Той бѣ първо ученикъ на Іоанна Кръстителя; но послѣ, когато бѣ проводенъ до Христа, изведнъжь го послѣдува. За нѣколко врѣме той ся върнѫ и глѣдаше работѫ-тѫ си покрай Генисаретско-то езеро, но скоро быде повыканъ да напустне частно-то си занятiе и да послѣдува Спасителя, Лук. 5; 5—10. Христосъ особно обичаше този любезенъ и ревностенъ ученикъ, Іоан. 13; 23. 19; 26. 20; 2. 21; 7. На тайнѫ-тѫ вечерѭ той припаднѫ на гръдьі-тѣ Іисусовы, и нему Іисусъ прѣпорѫчи майкѫ си. Наедно съ Петра и Іакова той быде очевидецъ на прѣображенiе-то, и на мѫкѫ-тѫ дѣто ся мѫчеше Іисусъ въ градинѫ-тѫ. Виж. **Іаковъ**. Слѣдъ възнесенiе-то на Господа нашего, Іоаннъ ся застоя въ Іерусалимъ, дѣто бѣше единъ отъ най-якы-тѣ стълпове на церквѫ-тѫ, Гал. 2; 9. Около 65 год. слѣдъ Р. Х., мыслятъ, той ся прѣмѣстилъ въ Ефесъ, и отъ тамъ ся занимавалъ да сѣе евангелско-то сѣме изъ Малѫ Азiѭ, и обилно го сѣялъ за много години слѣдъ смърть-тѫ на Ап. Павла. Той бѣ заточенъ, вѣроятно отъ Домицiана, около 95 год. слѣдъ Р. Х., на островъ Патмосъ, дѣто видѣ видѣнiя-та описаны въ книгѫ Откровенiе. По-сетнѣ ся върнѫ въ Ефесъ, дѣто доживѣ до длъбокѫ старость и тогава ученици-тѣ му на-рѫцѣ го носехѫ на церквѫ. Като не можаше вече да бѣседува на дълго, той обичайно привѣтствуваше народа съ тѣзи краткы думы: "Чадца, обичайте ся единъ другiй;" и когато народъ-тъ

ся удивяваше на краткость-тѫ му, той отговаряше: "Това е което Господь ви заржчва; и това, ако правите, е доволно." Апостолъ-тъ си починѫ въ Ефесъ, въ третіѭ-тѫ годинѫ на Траяна, 100 год. слѣдъ Р. Х., и тогава бѣше, споредъ Епифана, на деведесеть и четыри годины.

Освѣнь Евангеліе-то и Откровеніе-то, които носятъ име-то му, имамы и три *посланія отъ Іоанна.* Първо-то е всеобщо или съборно писмо, назначено да опровергае нѣкой погрѣшены ученія на Гностическы-тѣ философы за личность-тѫ на Христа; и още, и главно, да назидае вселеннѫ-тѫ церквѫ въ истинѫ и братскѫ любовь. Второ-то посланіе е отправено до "избраннѫ-тѫ госпожѫ," която ся мысли да е была нѣкоя Христіанка отлична по благочестіе-то си и по услугы-тѣ си на церквѫ-тѫ. Трете-то е отправено Гаію, на Латинскы Каію, когото Іоаннъ хвали за вѣрность-тѫ му и гостопріемство-то му, и го увѣщава съ постоянство да върши всѣко добро дѣло. Общо ся вѣрва че Откровеніе-то и Послянія-та Іоанновы ся написали около 96—98 год. слѣдъ Р. Х. Тѣ сѫ най-подирны-тѣ книгы на Ново-Завѣтный-ты канонъ, и Іоаннъ, като прѣживѣ всичкы-тѣ апостолы, много ще е помогнѫлъ за утвърденіето му. Виж. **Евангеліе.**

III. *Нарицаемый Марко.* Виж. **Марко.**

Іоасъ, I., баща-та на Гедеона, отъ родъ-тъ на Авіезерцы-тѣ, Манассіино потекло. За дълго врѣме той былъ Вааловъ поклонникъ; но когато сынъ-тъ му смѣло нападнѫлъ идолопоклонство-то, прѣминѫлъ и той на странѫ-тѫ на Господа, Сѫд. 6; 11, 25—32.

II. Чиновникъ, отреденъ за пазитель на пророкъ Михея, прѣзъ злополучный-тъ бой на Ахаава съ Сиріѭ, 3 Цар. 22; 26. 2 Лѣт. гл. 18.

III. Царь на Іудѫ, прѣди Р. Х. 878—839 г. Само той отъ Охозіевы-тѣ сынове избѣгнѫлъ смърть-тѫ отъ рѫцѣ-тѣ на бабѫ си Гооолііѫ. Него спасла Іосавеоа леля му, скрыли го въ храмъ-тъ шесть годины, и когато станѫлъ на възрасть седмгодишенъ вскачилъ ся на прѣстолъ-тъ съ помощь-тѫ на първосвященника Іодая; и при животъ-тъ неговъ Іоасъ служилъ Господу и благоуспѣвалъ. Испѫдилъ идолы-тѣ изъ срѣдѫ-тѫ на народа си, и поправилъ храмъ-тъ. Но отпослѣ той ся повелъ по гыбелны съвѣты; идолослуженіе-то ся съживило; и когато първосвященникъ Захарія изобличавалъ грѣшны-тѣ людіе за беззаконія-та имъ, Іоасъ далъ заповѣдь да хванѫтъ този рабъ Божій, сынъ-тъ на благодѣтеля си, и да го прибіѭтъ съ каменіе. Злочестія скоро ся струпали на главѫ-тѫ му: Сирійци-тѣ не веднъжь го смирявали, и той имъ далъ откупъ храмовны-тѣ съкровища; една гнуснава болесть го налегнѫла; животъ-тъ му огорченъ рано ся прѣкъснѫлъ отъ едно съзаклятіе на слугы-тѣ му, и него не погребли въ гробницѫ-тѫ на царіе-тѣ, 4 Цар. 11. 12. 2 Лѣт. 23. 24.

IV. Сынъ и наслѣдникъ на Іоахаза; царь Израилевъ, прѣди Р. Х. 840—825 г. Поведеніе-то му общо е достопохвално. Ималъ едно дълбоко почитаніе къмъ пророка Елиссея, и го посѣтилъ на смъртный-тъ му одръ, дѣто по едно божественно прорицаніе той пріелъ увѣреніе-то за три побѣды надъ Сирійцы-тѣ. Той сѫщо излѣзлъ побѣдоносенъ когато го принудили да даде битвѫ на Іудинъ-тъ царь Амасіѭ, и былъ единъ отъ найдобры-тѣ царіе у Израиля. Прѣзъ негово-то царствіе, обаче, ся кланяли и моляли на златно-то теле, 4 Цар. 13; 9—25. 14; 1—8. 2 Лѣт. гл. 25.

Іоахазъ, I., сынъ-тъ и прѣстолонаслѣдникъ-тъ на Іиуя царь-тъ на Израиляны-тѣ, прѣди Р. Х. 856

год., царувалъ седмнадесеть години. Като наказаніе за грѣхове-тѣ неговы и на народъ-тъ си, Израиляни-тѣ ся нападнѫли и тежко покорили отъ Сирійцы-тѣ подъ Азаила и Венадада. Царь-тъ ся смирилъ прѣдъ Бога, и избавленіе-то дошло чрѣзъ рѫкѫ-тѫ на Іоаса, сынъ-тъ му, 4 Цар. 13; 19, 25.

II. Третій-тъ сынъ и прѣстолонаслѣдникъ на Іосіѭ Іудинъ-тъ царь, царувалъ около три мѣсеца въ Іерусалимъ, прѣди Р. Х. 609 г. Друго-то му име было Селлумъ, 1 Лѣт. 3; 15. Сваленъ былъ отъ прѣстола си отъ Египетскый-тъ царь, 4 Цар. 23; 30—34. 2 Лѣт. 36; 1—4. Виж. още Іер. 22; 10—13. Іез. 19; 3.

Іоахынъ, сынъ и прѣстолонаслѣдникъ на Іоакыма Іудинъ-тъ царь, прѣди Р. Х. 599 г., царувалъ всичко три мѣсеца, и тогава го завели въ плѣнъ на Вавилонъ, дѣто го държали запрѣнъ тридесеть и шесть години, и напоконъ ся смилилъ надъ него и го пустнѫлъ отъ тъмницѫ-тѫ Евилъ-меродахъ, 4 Цар. 24; 6—16. 25; 27. 2 Лѣт. 36; 9, 10. Пророчество-то въ Іер. 22; 30, е значало че неговъ сынъ нѣма да ся въскачи на царскый прѣстолъ, 1 Лѣт. 3; 17, 18. Мат. 1; 12.

Іовавъ, I. Най-послѣдне-поменѫтый-тъ отъ Іоктановы-тѣ сынове, Быт. 10; 29. 1 Лѣт. 1; 23.

II. Единъ отъ царіе-тѣ на Едомъ, Быт. 36: 33, 34. 1 Лѣт. 1; 44. Баща му бѣ Зара, отъ Восорѫ. Тогозь Іовава седмдесеть-тѣ прѣводители зематъ за самаго Іова. Виж. бѣлѣжкѫ-тѫ въ свършъка на тѣхныя прѣводъ на книгѫ-тѫ Іовъ.

III. Мадонскый царь, когото Іисусъ Навинъ надвилъ при водѫ-тѫ Меромъ, Іис. Нав. 11; 1—8.

IV. Нѣкой си Веніаминецъ, 1 Лѣт. 8; 9.

Іовъ, единъ отъ патріарсы-тѣ, отличенъ по честность-тѫ и благочестіе-то си, по богатство-то, почести-тѣ и домашнѫ-тѫ си добро-честинѫ, когото Богъ, за да испыта вѣрѫ-тѫ му, лишилъ отъ пріятели, имотъ, и здравіе, и изведнъжь потопилъ въ дълбокѫ скърбь. Живѣялъ въ Узскѫ-тѫ земіѫ, която ся падала, както общо ся прѣдполага, въ Источный Едомъ, можебы не далечь отъ Восорѫ.

Книга-та на Іова е извыквала много критикы, и върху много точкы мнѣнія-та на критицы-тѣ сѫ още раздвоены и несъгласимы. Скептици-тѣ отрычатъ богодѫхновеніе-то й, и сѫ іѭ нарекли философическый романъ; но никой почитатель на откровеніе-то не може да пріеме това мнѣніе, нито да ся съмнѣва че наистинѫ нѣкога е живѣлъ человѣкъ нѣкой си на име Іовъ. Богодѫхновенни-тѣ писатели свидѣтелствуватъ за истинность-тѫ на тѫзи книгѫ. Виж. Іез. 14; 14. Іак. 5; 11; и сравни 1 Кор. 3; 19 съ Іов. 5; 13. Сама-та книга дава лица, мѣста, и обстоятелства по начинъ-тъ на истинскѫ-тѫ исторіѭ. При това още, име-то и исторія-та на Іова сѫ добрѣ извѣстны въ Истокъ. Точно да ся опрѣдѣли врѣме-то въ което е живѣлъ, не може, но нѣма никакво съмнѣніе че той е былъ единъ отъ староврѣменны-тѣ патріарсы. Книга-та позагатва за потопа, Іов. 22; 15—17, но не споменува погубленіе-то на Содомъ, исхода изъ Египетъ, или законоданіе-то. Не отваря думы за никаквы разреды въ священическѫ-тѫ службѫ, и самъ-си Іовъ е былъ священникъ-тъ на домочадіе-то си, както сѫ были Ное и Авраамъ. Споменува за най-старо-то идолопоклонство, звѣздо-поклонство-то, и за единъ отъ най-стары-тѣ начины на писаніе, съ желѣзнѫ писалкѫ и олово, Іов. 19; 24. И дълголѣтіе-то на Іова го показва за единъ отъ патріарсы-тѣ. Той прѣживѣлъ испытъ-тъ си съсъ сто и четыридесеть години, и былъ вече старецъ прѣди да начнѫтъ злочестія-та му, защото сынове-тѣ му

были вече задомени и всѣкой глава на домочадіе-то си, Іов. 1; 4. 42; 16. Періодъ-тъ на дълголѣтноживущы-тѣ тогава още не былъ съвсѣмъ прѣстанжлъ, Іов. 15; 10.

Кой е писатель-тъ на тжзи книгж, за това има разны мнѣнія. Тя по всичко ся види да е първообразно съчиненіе, и нищо не показва да е прѣводъ; и ако наистинж е първообразна, писатель-тъ й трѣбва да е былъ Евреинъ, тъй като тя е писана на чисто Еврейскый. При това още, писатель-тъ й безсъмнѣнно е былъ добрѣ упознатъ съ Египетъ и Арабіж, и слогъ-тъ му е възвышенъ и украсенъ съ всичкы-тѣ качества на источнж-тж поезіж. Всичкы-тѣ тѣзи обстоятелства сж добра опора за възрѣнія-та на онѣзи които смятрятъ Моисея за писатель-тъ на тжзи книгж. Съчиненіе-то й обаче ся приписва на разны другы лица. Тя прѣдставя хубавъ образецъ отъ патріархалнж-тж вѣрж. Учи бытіе-то и съвършенства-та на Бога, творческо-то му дѣло въ вселеннж-тж, и всемірно-то му провидѣніе; отстжпничество-то на злы-тѣ духове и человѣцы-тѣ; Божіж-тж милость, която ся показва при приношеніе-то на еднж жъртвж, послѣдованж отъ покаяніе и вѣрж, Іов. 33; 27—30. 42; 6, 8; и като че позагатва за безсмъртіе-то на душж-тж, и въскрьсеніе-то на тѣло-то, Іов. 14; 7—15. 19; 25—27.

Главна-та точка, онази която най-пълно ся разисква у Іова е, защо Богъ позволява праведни-тѣ да ся оскърбяватъ, въ това сжщо-то врѣме когато нечестиви-тѣ благоуспѣватъ. Отговоръ-тъ общо е, че Господь, чіята ржка настроява человѣческы-тѣ работы на този свѣтъ за най-голѣмо добро, има върховно-то право да си избира самъ кога и какъ да награждава добро-то и да наказва зло-то, и да подлага людіе-тѣ си на каквыто испыты той счете за най-разумно.

Разговоръ-тъ на Іова и пріятели-тѣ му може да ся раздѣли на три части. Въ първж-тж, Елифазъ говори Іову, и Іовъ му ся отговаря; послѣ говорятъ единъ подиръ другъ Валдадъ и Іовъ, и Софаръ и Іовъ. Въ вторж-тж часть, истый-тъ порядъкъ ся пази; така сжщо и въ третіж-тж, само това има, че тамъ подиръ бесѣдж-тж съ коіжто Іовъ ся отговаря Валдаду, трима-та пріятели непостоянствуватъ да ся надпрѣпирватъ, и вмѣсто Софара, четвъртый нѣкой си пріятель на име Еліу зема думж-тж; и всичко-то ся приключва съ едно рѣшеніе отъ самаго Іеовà. Іововы-тѣ пріятели не прѣставатъ да говорятъ че ядовиты-тѣ оскърбленія му бѣхж испратены за наказаніе-то на нѣкои тежкы прѣгрѣшенія, и да го заставляватъ да ся исповѣда и покае. Благочестивый-тъ патріархъ, убѣденъ душевно въ честность-тж и боголюбіе-то си, и слисанъ отъ строгость-тж на наказанія-та и отъ подозрѣнія-та на пріятели-тѣ си, горѣщо защищава невинность-тж си, и показва че най-добри-тѣ человѣцы понѣкога бывать най-много оскърбени; но забравя, че вжтрѣшни-тѣ му грѣхове заслужватъ много по-тежко наказаніе, и ако съсъ всичко това вѣра-та му въ Бога и да не слабѣе, той глупаво Го товари съ обвиненія. Напоконъ смиренно исповѣдва неправдж-тж си, и сърдце-то му ся възвеселява отъ новж-тж благодать на Господа, а въ това сжщо-то врѣме пріятели-тѣ му пріематъ изобличеніе. Цѣла-та книга е написана по най-высокый-тъ слогъ на Еврейскж-тж поезіж, освѣнь двѣ-тѣ въведителны главы и часть отъ послѣднж-тж, които сж проза. Като поема, тя е пълна съ възвышены чувствованія и смѣлы и рѣзскы образы.

Болесть-та на Іова общо ся прѣдполага да е была черна-та проказа: друга болесть не отвѣтствува на

описаніе-то въ Іов. 2; 7, 8. 7; 5, 13, 14. 19; 17. 30; 17. Виж. **Прокаженъ.**

Іодай, първосвященникъ, който увардилъ живота и прѣстола на малолѣтный-тъ Іоаса отъ похитителкѫ-тѫ Гоѳоліѭ. Съ мѫдростьтѫ си и благочестіе-то си той ублажавалъ народа си до самѫ-тѫ си смърть, 850 г. прѣди Р. Х. Умрѣлъ на възрасть 130 г., и былъ погребенъ съ царскы почести, 4 Цар. гл. 11. 2 Лѣт. 23; 24.

Іозавадъ *(когото Іеова испраща)*, I. и II. Двама Манассійскы главатари които дойдохѫ при Давида прѣди битвѫ-тѫ на Гелвуе̇, 1 Лѣт. 12; 20.

III. Левитинъ личенъ въ Езекыевы-тѣ прѣобразованія, 2 Лѣт. 31; 13.

IV. Левитинъ началникъ прѣзъ царь Іосіево-то царствіе, който зѣ участіе въ голѣмѫ-тѫ Пасхѫ, 2 Лѣт. 35; 9.

V. Левитинъ на Ездрово врѣме, който прѣтегли сребро-то, злато-то и съсѫды-тѣ въ храмъ-тъ, Ездр. 8; 33.

VI. Священникъ, който бѣ зелъ чуждѫ женѫ, Ездр. 10; 22.

VII. Левитскый началникъ, който бѣ ся оженилъ за чуждѫ женѫ, и вѣроятно помогнѫ на Ездрѫ да истълкува законъ-тъ, Неем. 8; 7. 11; 16.

Іоилъ, I. Най-старый-тъ сынъ на пророка Самуила, 1 Цар. 8; 2, и баща на Емана пѣвецъ-тъ, 1 Лѣт. 6; 33.

II. Единъ отъ малы-тѣ пророцы за когото не знаемъ нѣщо повече освѣнь това що срѣщамы въ пророчества-та му. Живѣлъ въ Іудино-то царство когато храмъ-тъ още сѫществувалъ, Іоил. 1; 14. 2; 1, 15, 32. 3; 1. Точно да ся опрѣдѣли врѣме-то на неговы-тѣ пророчества, не може, но общо ся мысли че той пророкувалъ при царь Озіѭ, около 800 г. прѣди Р. Х.

Книга-та на Іоиль захваща съ едно̇ живо описаніе на едно опустошеніе отъ скакалцы, и на еднѫ страшнѫ сушѫ. Бичь-тъ на скакалцы-тѣ, единъ отъ най-грозны-тѣ бичове въ Истокъ, може-бы да изображава нашествія-та на Іудеѭ отъ силны непріятелскы орды; и мнозина подразумѣватъ съ "Іоилевы-тѣ скакалцы," Халдеи-тѣ, Персы-тѣ, Гърцы-тѣ и Римляны-тѣ. Пророкъ-тъ сключва описаніе-то си съ единъ позивъ къмъ народа за постъ и покаяніе, и напомнюва че само по този начинъ ще може да ся възвърне благоденствіе-то на странѫ-тѫ. Между това той хвърля и единъ погледъ напрѣдъ на едно бѫдѫще още по-отдалечено, и прѣдказва изливаніе-то на Духа Святаго, и знаменія-та, чудеса-та и блаженство-то на царство-то на Мессіѭ, Іоил. 2; 28. На това мѣсто отъ Іоиля обрѫща вниманіе-то ни и Апостолъ Павелъ, Дѣян. 2; 16. Стилъ-тъ на Іоиля е поетическый и изященъ; описанія-та му сѫ живы и прочувствованы съ нѣщо възвышено, и пророчества-та му сѫ една редкость въ Еврейскѫ-тѫ поезіѭ. Тѣ сѫ добра утѣха за церквѫ-тѫ въ тежкѫ-тѫ и̇ борбѫ прѣзъ вѣкове-тѣ.

И другы нѣколко лица има съ исто-то име, споменѫты въ книгы-тѣ на Лѣтовницы, Ездрѫ и Неемія, 1 Лѣт. 4; 35. 5; 12, и пр.

Іоксанъ, вторый сынъ на Авраама и Хеттурѫ, прѣдѣдо на Савцы-тѣ и Деданцы-тѣ, жители на Южнѫ Арабіѭ, Быт. 25; 1—3.

Іоктанъ, сынъ Еверовъ, и свързанъ по бащѫ си съ Евреи-тѣ и съ другы-тѣ Симетическы семейства, Быт. 10; 25—30. 1 Лѣт. 1; 19—23. За него ся вѣрва да е Кахтанъ или Іектанъ, отъ когото Арабскы-тѣ писатели започватъ най-стары-тѣ си родословія. Потомци-тѣ му населили южнѫ-тѫ часть на Арабіѭ.

Іокѳеилъ, I., единъ градъ на Іудѫ, Іис. Нав. 15; 38.

II. Име дадено отъ Амасіѭ на

столицѫ-тѫ на Каменистѫ Арабіѭ, 4 Цар. 14; 7. Значи *"покоренъ отъ Бога."* Виж. **Села.**

Іона, единъ отъ малы-тѣ пророцы, родомъ изъ Геѳеферъ, въ земіѭ-тѫ Завулоновѫ, 4 Цар. 14; 25. Когато му дойде заповѣдь отъ Бога да иде да пророчествува противъ Ниневіѭ, може-бы по врѣме-то кога да ся въцари или малко прѣди да ся въцари Іеровоамъ, около 825 г. прѣди Р. Х. той ся помѫчи да ся отърве отъ Божіѭ-тѫ заповѣдь, и за това станѫ та отиде въ Іоппіѭ за да побѣгне въ Ѳарсисъ, колкото може по-далечь отъ Ниневіѭ. Но когато го захванѫ буря, въ корабъ-тъ дѣто бѣше влѣзлъ за да ся прѣвози до Ѳарсисъ, хвърлихѫ го въ море-то по пожеланіе-то му, и една голѣма рыба го погълнѫ и го държеше въ коремъ-тъ си. Виж. **Кытъ.** Нѣкои Грьцкы и Латинскы баснословны повѣсти сѫ почерпнѫты види ся изъ този источникъ. Подиръ три дни едно врѣменно разстояніе което прѣдизображаваше врѣме-то прѣзъ което Спаситель-тъ имаше да прѣсѣди въ гробъ-тъ, рыба-та избълва Іонѫ на сушіѭ-тѫ; и слово Господне му дойде вторый пѫть да иде въ Ниневіѭ, и послуша Іона та отиде. Свѣдѣнія-та на тѫзи исторіѭ за голѣмо-то пространство и за многолюдство-то на онзи градъ, ся подтвърдяватъ отъ другы стары описанія и отъ нынѣшны изслѣдованія. Виж. **Ниневія.** При проповѣдь-тѫ на пророкъ-тъ, Ниневія ся покая, и съсыпваніе-то дѣто іѭ заплашваше ся отложи; но нему много му домѫчнѣ и възнегодова като видѣ че пророчество-то му не ся сбѫднѫ. Господь, обаче, и нему показа голѣмо-то си търпеніе и милость. Истинность-та на тѫзи повѣсть ся подтвърдява отъ приводы-тѣ които Спаситель-тъ заема изъ неіѭ, Мат. 12; 39—41. 16; 4. Лук. 11; 29—32. Тя е много поучителна, като показва че Господь въ мѫдро-то си провидѣніе ся грыжи и за языческы-тѣ народы, и че негова-та милость никога не ся е ограничавала само върху завѣтны-тѣ му людіе.

Іонадавъ, I., сынъ на Саммѫ, хытрый-тъ братовчедъ Давидовъ, пріятель Амноновъ, 2 Цар. 13; 3—5. Той ся види отдавна да знаеше намѣреніе-то на Авессалома да отмьсти на сестринѫ-тѫ си честь, и твърдѣ хладнокръвно извини убійство-то на пріятеля си Амнона, ст. 32—35.

II. Рихавовъ-тъ сынъ, Кенеянинъ, отъ потекло-то на Овава, Моисеевъ-тъ шюря. Той бѣше главенъ на Рихавовцы-тѣ по врѣме-то на Іиуя, и той, види ся, имъ заповѣда да не піѭтъ вино, 4 Цар. 10; 15. 1 Лѣт. 2; 55. Іер. 35; 6—10. Виж. **Рихавовци.**

Іонаѳанъ, I., Левитинъ, който слѣдъ смърть-тѫ на Іисуса Навина нечестиво священствуваше, първо на Михея, и по-сетнѣ на Данцы-тѣ въ Лаисъ или Данъ, дѣто потомци-тѣ му го наслѣдихѫ дори до плѣненіе-то, Сѫд. гл. 17 и 18.

II. Най-старый-тъ Сауловъ сынъ, и една отъ дражайшы-тѣ личности на Ветхо-Завѣтнѫ-тѫ историіѭ. Расказъ-тъ на блистателный-тъ му подвигъ въ Михмасъ, 1 Цар. гл. 13 и 14, пояснява благочестивѫ-тѫ му вѣрѫ, юначество-то му, (виж. и 1 Цар. 13; 3) и благоволеніе-то на Израиляны-тѣ къмъ него, които го не оставихѫ да ся затрые вслѣдствіе на безумнѫ-тѫ бащинѫ му клѣтвѫ. Този храбръ и благороденъ князь обычаше Давида като душѫ-тѫ си, 1 Цар. 18; 1—4. 19; 2. гл. 20, и ако и да бѣше убѣденъ че пріятель-тъ му бѣ Богоизбранный-тъ за прѣстола, благородно отстѫпи притѣзанія-та си, и пакъ останѫ вѣренъ на бащѫ си, съ най-чисто и безкористно пріятелство за Давида. Той погынѫлъ, заедно съ бащѫ си, въ еднѫ битвѫ съ Филистимцы-тѣ

ЯФА (НЫНЕШНЯ IОППА) ОТЪ КЪМЪ СѢВЕРЪ.

на Гелвуе́; и нищо не може да бѫде по трогателно отъ жаловито-то стихотворенiе въ кое-то Давидъ оплаква прiятеля си, 2 Цар. гл. 1, чiйто сынъ Мемфивосѳея той напоконъ доведе въ домъ-тъ си и го имаше като прiятель, 2 Цар. гл. 9.

Iонаѳъ-елемъ-рехокымъ, — *(нѣмъ гълѫбъ отъ далечь)*, часть отъ надписъ-тъ на Псаломъ 56; другадѣ не ся срѣща въ Библiѭ-тѫ. Вѣроятно е да е было названiе-то на нѣкоѭ народнѫ пѣснь по гласъ-тъ на коѭто този Псаломъ ся пѣлъ.

Iоппа или **Iоппiя,** на Еврейскый *Яфо,* е едно отъ най-стары-тѣ пристанища на свѣтъ-тъ. Тя бѣше градъ въ земѭ-тѫ на Дановы-тѣ потомцы, Iис. Нав. 19; 46, на Средиземно море, тридесеть мили къмъ югъ отъ Кесарiѭ, и около тридесеть и петь къмъ сѣверо-западъ отъ Iерусалимъ. Пристанище-то ѝ е плитко и незавардено отъ вѣтрове-тѣ; но, поради удобство-то си за Iерусалимъ, то бѣше главно-то пристанище на Iудеѭ, и днесь още на него ся спиратъ онѣзи които отиватъ за Iерусалимъ. На това пристанище извѣзвахѫ и градежны-тѣ вещества отъ Ливанъ и Тиръ за направѫ-тѫ на първый-тъ и вторый-тъ храмъ, 2 Лѣт. 2; 16. Езд. 3; 7. Тука Iона влѣзе въ корабъ-тъ за Ѳарсисъ. Тука, още, Ап. Петръ, дигнѫ Тавиѳѫ (Сърнѫ) изъ мъртвы-тѣ; и, въ домъ-тъ на Симона усмарь-тъ, дѣто бѣше край море-то, ся научи отъ едно небесно видѣнiе че спасенiе-то е дадено не само за Евреи-тѣ, но и за язычницы-тѣ, Дѣян. гл. 9—11. Iоппа быде два пѫти съсыпана отъ Римляны-тѣ. Прѣзъ Кръстоносны-тѣ боеве тя нѣколко пѫти промѣни господари-тѣ си, и въ новы-тѣ врѣмена, на 1799 г., ся прѣвзе съ пристѫпъ и оплѣни отъ Френцы-тѣ.

Нынѣшня Iоппа, която ся выка Яфа, е съградена върху единъ носъ въ море-то, нѣкои сто и петдесеть крака высоко надъ морскѫ-тѫ равнинѫ, има еднѫ крѣпость, и прѣдставя на вси страны разнообразны и живописны изгледы.

Къмъ западъ ся простира море-то; къмъ югъ ся простиратъ плодоносны-тѣ полета на Филистіѭ дори до Газѫ; къмъ сѣверъ, дори до Кармилъ, цвѣтоносны-тѣ поляны и ливады на Саронъ; и къмъ истокъ горделиво ся подематъ върхове-тѣ на Ефремскы-тѣ и Іудины-тѣ хълмове. Градъ-тъ е заграденъ съ еднѫ стѣнѫ на югъ и истокъ, откъмъ сушѫ-тѫ, а отчасти и откъмъ море-то. Въ околность-тѫ му, далечь отъ пѣсъчливо-то приморіе, има много градины и овощницы. Откъмъ море-то, градъ-тъ има изгледъ на купъ сгръды, притиснѫты една о другѫ; а отъ стрьмнотѫ-тѫ на хълмове-тѣ му, тѣ ся показватъ като да сѫ съзидены една врьзъ другѫ. Улицы-тѣ му сѫ много тѣсны, неравны и мрьсны. Жители-тѣ му ся прѣсмѣтатъ на петнадесеть хыляды, отъ които повече отъ половинѫ-тѫ сѫ Турци и Араби. Има нѣколко джаміи; и Латинци-тѣ, Грьци-тѣ и Арменци-тѣ си иматъ по еднѫ церквѫ, и по единъ малъкъ мънастырь дѣто ся поспирватъ да си поотдѫхнѫтъ поклонници-тѣ (хаджіи-тѣ).

Іорамъ, I. Сынъ-тъ на Ахаава Израилевъ-тъ царь, койго по смьрть-тѫ на по-старый-тъ си братъ Охозіѭ наслѣди прѣстолъ-тъ, на 896 г. прѣди Р. Х., и царува дванадесеть годины. Той прѣстанѫ да служи Ваалу, но трьгнѫ по грѣшный-тъ пѫть на Іеровоама. Прѣзъ негово-то царуваніе, Моавци-тѣ ся възбунтувахѫ. Іорамъ повыка Іосафата Іудинъ царь на помощь, и слѣдъ като ся избави поради съюзницы-тѣ си и по единъ чудесенъ начинъ отъ безводіе-то на сушѫ-тѫ, порази Моавцы-тѣ съ голѣмъ сѣчъ. Но не ся минѫ много врѣме и той ся увлече въ бой съ Венадада Сирійскый-тъ царь, и Азаила прѣемникъ-тъ му; и прѣзъ това врѣме станѫхѫ чудесно-то избавленіе на Самаріѭ отъ обсадѫ-тѫ и глада, и много чудеса Елиссеевы, между които быде и исцѣленіе-то на Немана. Іорамъ ся нарани въ бой-тъ съ Азаила, и смьрть-та му доде въ Іезраель, отъ рѫкѫ-тѫ на Іиуя, войводѫ-тѫ му. Трупъ-тъ му хвърлихѫ на нивѫ-тѫ на Навуѳея Іезраелянинъ-тъ, и съ него ся довърши Ахаавовъ-тъ родъ, 3 Цар. 21; 18—29. 4 Цар. 1; 17. 3; 1. 6; 9.

II. Сынъ-тъ и наслѣдникъ-тъ на Іосафата Іудинъ-тъ царь. Царува заедно съ бащѫ си, отъ 889 год. прѣди Р. Х., четыри годины, и още четыри годины самъ; всичко осмь годины. По злощастіе той бѣ ся оженилъ за Гоѳоліѭ, дъщеріѭ-тѫ Ахаавовѫ и Іезавелинѫ, и нейно-то нечестиво вліяніе направи царствіе-то му проклѣтіѭ на земіѭ-тѫ му. Той уби петима-та си братія и усвои имотъ-тъ имъ. Той още принесе Финикійско-то идолослуженіе въ Іудеіѭ. Богъ за това му ся разгнѣва, та го остави незапазенъ отъ успѣшно-то възстаніе на Едомцы-тѣ, и отъ повторны-тѣ нашествія на Филистимцы-тѣ и Аравяны-тѣ. Отечество-то му, градъ-тъ му, и домородство-то му быдохѫ разграбены, тѣло-то му ся мѫчеше отъ кървавъ поносъ, и по смьрть-тѫ му него не погребохѫ въ царскы-тѣ гробища, 4 Цар. 8; 16—24. 2 Лѣт. гл. 21.

Іорданъ, най-голѣма-та рѣка на Палестинѫ, която тече отъ сѣверъ къмъ югъ, и която раздѣля Святѫ-тѫ Земіѭ на двѣ части, отъ които по-голѣма-та и по важна-та е на западъ. Сѫществуватъ два малкы потока, на които источници-тѣ ся зематъ за главѫ-тѫ ѝ. Единъ-тъ отъ тѣзи, близо до Баніѭ, стара-та Кесаріѭ Филиповѫ, извира въ еднѫ голѣмѫ пещерѫ изъ еднѫ скалистѫ планинѫ, и тече нѣколко мили къмъ югозападъ, дѣто ся сбира съ вторый-тъ и по-голѣмый-тъ потокъ, на който глава-та е при Телъ-елъ-Кади, три мили къмъ западъ отъ Баніѭ. Но освѣнь тѣзи, сѫществува и третій и по-дългъ потокъ,

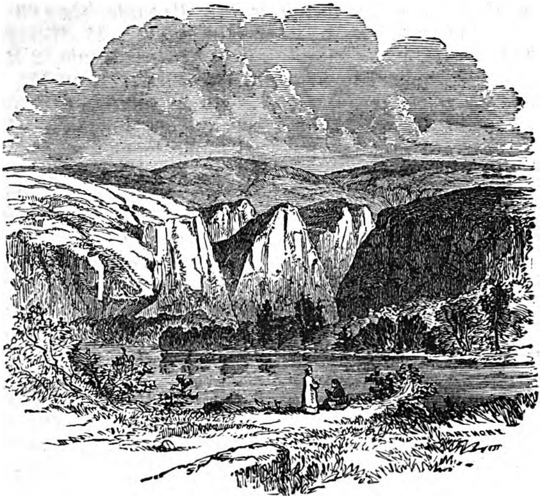

който истича отвждъ сѣверный-тъ прѣдѣлъ на Палестинѫ, близо при Хасбея на западнѫ-тѫ странѫ на Ермонскѫ-тѫ горѫ, тече двадесеть и четыри мили къмъ югъ, и ся сбира съ другы-тѣ потоци прѣди да ся излѣѭтъ въ "вода-та на Меромъ," сегашно-то езеро Хуле. Това блатовито езеро, когато е пълно, е седмь мили дълго, и въ него ся втичатъ и нѣколко другы по-малкы потоци, отъ които повечето идѫтъ откъмъ западъ. Виж. **Меромъ.** Като излѣзе изъ езеро Хуле, Іорданъ тече деветь мили южно до Тиверіадско-то езеро, прѣзъ което теченіе-то на бистры-тѣ му воды ся вижда за дванадесеть мили додѣ пристигне долній-тъ край на езеро-то. Отъ тука Іорданъ слѣдва лѫкатушно пѫть-тъ си въ еднѫ посокѫ къмъ югъ, додѣто воды-тѣ му ся размѣсятъ и изгубятъ въ горчиво-то Мьртво море.

Между тѣзи двѣ морета, Тиверіадско-то и Мьртво-то, лежи голѣмо-то поле на Іорданъ или Іорданска-та долина, 4 Цар. 25; 4. 2 Лѣт. 4; 17. Араби-тѣ го наричатъ Елъ-Горъ. Ширина-та му, по срѣдѫ, е петь мили, но близо до Іерихонъ то е дванадесеть или петнадесеть мили широко. По краища-та на двѣ-тѣ му страны, по всичкѫ-тѫ му дължинѫ, има много хълмове, отъ които тѣзи на западный-тъ му прѣдѣлъ сѫ стрьмни и ся издигатъ 1000 или 1200 крака высоко, а другы-тѣ на источнѫ-тѫ му странѫ ся подематъ постепенно, но достигатъ два пѫти по-высоко. Това поле, или тази долина, е извънмѣрно горѣщо, и освѣнь на мѣста дѣто ся понапоява отъ изворы и рѣчичкы, е пѣсъчливо и безъ никаквы дървета и шумѫ да го засѣняватъ. Изъ това поле рѣка-та зміевидно и полека-лека ся спуща на доло по едно корыто отъ петнадесеть до петдесеть крака по-ниско отъ общѫ-тѫ равнинѫ на поле-то. По краища-та на брѣгове-тѣ ѝ растѫтъ гѫсти храстіе, върбіе и другы дървеса. По-ниско близо до корыто-то на Іорданъ расте гѫсто тръстика. Едно врѣме гѫсталаци по край рѣкѫ-тѫ служали за свърталища на дивы звѣрове, и само

по себе ся разбира че тѣ сѫ были пропѫждани когато воды-тѣ ѝ сѫ прѣливали брѣгове-тѣ си; и за това прѣносно е писано, "Ще възлѣзе като львъ отъ надуваніе-то на Іорданъ," Іер. 49; 19. 50; 44. Корыто-то на рѣкѫ-тѫ може да ся е снисило и да е по-ниско отъ старо-то, но и сега пролѣть воды-тѣ ѝ на много мѣста прѣливатъ брѣгове-тѣ си, 1 Лѣт. 12; 15. Лейтенанъ Линчъ, чиновникъ отъ флотѫ-тѫ на Съединены-тѣ Държавы у Америкѫ, който прѣплува по Іорданъ на 1848 г., удостовѣри че растояніе-то между Генисаретско-то езеро и Мъртво море ако и да е само шестдесеть мили въ правѫ посокѫ, то е двѣстѣ мили по теченіе-то на рѣкѫ-тѫ, която има безъ четъ крыволицы. Широчина-та му на разны мѣста е между седмдесеть и петь и двѣстѣ крака, и дълбочина-та му отъ три до дванадесеть крака. Обемъ-тъ на водѫ-тѫ му много ся промѣнява, не само споредъ годишны-тѣ врѣмена, но и отъ годинѫ на годинѫ. Теченіе-то му е обыкновенно бързо и силно, и има много бързеи и припади, отъ които не по-малко отъ двадесеть и седмь сѫ забѣлѣжени отъ Лейт. Линча като опасни даже за металическы-тѣ му корабы. Тиверіадско-то езеро е споредъ Линча 653 крака по-ниско отъ плоскость-тѫ на Средиземно море, а Мъртво-то море 1,316 крака; отъ това слѣдва че наведенность-та на Іорданско-то корыто между двѣ-тѣ езера е повече отъ 660 крака. Воды-тѣ на Іорданъ сѫ хладкы и мекы, и, както Тиверіадско-то езеро изобилуватъ съ рыбѫ. Единъ каменъ мостъ има надъ Іорданъ, подъ езеро Хуле (Виж. **Гесуръ**), и останкы отъ другъ единъ мостъ, на югъ отъ Тиверіадско-то езеро и близо до него, още ся намиратъ. Нѣколко брода, които и сега служатъ като такыва прѣзъ обыкновенны-тѣ врѣмена, ся споменуватъ въ Св. Писаніе, Сѫд. 3; 28. 12; 5. 2 Цар. 17; 22, 24. И ладіи сѫ были въ употрѣбленіе, 2 Цар. 19; 17, 18, 39. Виж. **Море IV**.

Прѣзъ едно отъ годишны-тѣ "надуванія на Іорданъ," Іисусъ Навинъ и Израиляни-тѣ го прѣминѫхѫ, Іис. Нав. 3; 15, и пакъ буйны-тѣ и инакъ неодържимы-тѣ струи на рѣкѫ-тѫ чудесно ся спрѣхѫ въ теченіе-то си, срѣщо Іерихонъ, да отварятъ мѣсто въ корыто-то си на Божіи-тѣ людіе да прѣминѫтъ като по сухо, въ това сѫщо-то врѣме когато воды-тѣ по-надоло си слѣдвахѫ да ся търкалятъ къмъ езеро-то. Два пѫти по-сетнѣ Іорданъ быде чудесно прѣминѫтъ отъ Иліѭ и Елиссея, 4 Цар. 2; 8, 14. Въ неговы-тѣ воды ся исцѣли проказа-та на Неемана, и ся намѣри загубеный-тъ топоръ, само съ еднѫ думѫ отъ Елиссея, 4 Цар. 5; 14. 6; 6. Въ Іорданъ ся кръсти и Спаситель-тъ, Мат. 3; 13, и за споменъ на това събитіе, прѣзъ мѣсецъ Априлій, въ единъ опрѣдѣленъ день, хыляды Христіани, завардени отъ еднѫ дружинѫ Турскы войницы, посѣщаватъ священнѫ-тѫ рѣкѫ, піѭтъ и кѫпятъ ся въ воды-тѣ ѝ, и слѣдъ два часа връщатъ ся въ Іерусалимъ.

Главны-тѣ вѣтвы на Іорданъ сѫ Іермакъ, староврѣменна-та Іеромаксъ, единъ голѣмъ потокъ, и Явокъ, и двѣ-тѣ къмъ истокъ. Има нѣколко малкы рѣчичкы и много планинскы потоци, които прѣсѫхватъ по-много или по-малко рано прѣзъ лѣто-то. Думы-тѣ "Отвѫдъ Іорданъ" обыкновенно означаватъ источнѫ-тѫ странѫ на рѣкѫ-тѫ, но прѣди завоеваніе-то отъ Іисуса Навина тѣ означавали западнѫ-тѫ странѫ.

На днешенъ день Іорданъ ся губи въ Мъртво море; но мнозина сѫ прѣдполагали че въ твърдѣ стары врѣмена, прѣди разореніе-то на градове-тѣ въ Содомскѫ-тѫ долинѫ, Іорданъ прѣминувалъ

прѣзъ Мъртво море и долъ-тъ Сиддимъ, и продължавалъ теченіе-то си южно до Елаѳскый-тъ заливъ на Червено море. Южный-тъ край на Мъртво море намирамы да е съединенъ съ Елаѳскый-тъ заливъ, или заливъ-тъ Акабѫ, посрѣдствомъ голѣмѫ-тѫ долинѫ Елъ-Арабѫ, която е едно продълженіе на Елъ-Горъ, Іорданскѫ-тѫ долинѫ. Тѫзи долина ся простира между югъ и между югъ-юго-западъ. Длъжина-та ѝ, отъ Мъртво море до Акабѫ, въ правѫ посокѫ е около сто мили. Отъ Мъртво море нататъкъ едно пѣсъчливо поле ся простира южно помежду хълмове и рѫтлины за осмь или десеть мили, дѣто то е прѣкъснѫто отъ еднѫ варовѫ канарѫ, седмдесеть-осмдесеть крака высокѫ. Тази канара, вѣроятно Акраббимъ въ Св. Писаніе, дѣли Елъ-Горъ отъ Елъ-Арабѫ, която отъ тамъ нататъкъ непрѣсѣкнѫто отива до Акабѫ. Тази подирня-та долина има на двѣ-тѣ си страны по едно бърдо планинскы върхове; но потоци-тѣ които слизатъ отъ тѣзи, лѣтѣ ся губятъ въ пѣсъчливы-тѣ си корыта прѣди да стигнѫтъ доло въ долинѫ-тѫ; така щото ниско-то поле остава лѣтѣ съвсѣмъ безъ водѫ, и е за това необитаемо. Само вода-та може да произрасти зеленинѫ въ Аравійскы-тѣ пустыни и да гы направи обитаемы. Нѣма никаквы дири отъ пѫть, нито каквы-годѣ останкы на человѣческо искуство, въ никоѭ часть на долинѫ-тѫ. Мнѣніе-то че Іорданъ нѣкога е теклъ прѣзъ тѫзи голѣмѫ долинѫ пада, когато земемъ въ вниманіе че Мъртво море е 1300 крака по ниско отъ заливъ-тъ Акабѫ, и че страна-та между този заливъ и между море-то сега излива потоцы-тѣ си на сѣверъ въ море-то. Разбира ся че Іорданъ и въ старо врѣме ще ся е спиралъ тамъ, дѣто сега ся спира, освѣнь ако пріемемъ, по мнѣніе-то на Линча и другы, че Мъртво море— и заедно съ него, ако и не толкова дълбоко, цѣла-та долина къмъ сѣверъ и къмъ югъ—ся е снисило отъ по-высоко до сегашнѫ-тѫ си нисотѫ, може-бы дълго врѣме прѣди ужасно-то произшествіе отъ което Лотъ найде убѣжище въ горѫ-тѫ, Быт. 19; 17—28, 30. Виж. **Море III.**

Іосавееѳа, леля на Іоаса, Іудинъ-тъ царь, комуто въ дѣтинскый възрастъ тя избавила живота, противъ кроежы-тѣ на Гоѳоліѭ, 4 Цар. 11; 1—3.

Іосафатъ, благочестивъ царь Іудинъ, сынъ и наслѣдникъ на Асѫ, Іудинъ-тъ царь. Той ся въцарилъ на тридесеть и петгодишенъ възрастъ, около 914 г. прѣди Р. Х., и царувалъ двадесеть и петь годины. Исторія-та му ся приказва въ 3 Цар. 15; 24. гл. 22, 2 Лѣт. гл. 17—20. Отличавалъ ся по ревность-тѫ си за истинскѫ-тѫ вѣрѫ, и по твърдо-то си упованіе въ Бога. Той съвсѣмъ очистилъ царство-то си отъ идолослуженіе, повърнѫлъ божественны-тѣ постановленія, и грыжилъ ся за духовно-то назиданіе на народа си. Правителство-то му благоуспѣвало и въ вѫтрѣшны-тѣ и въ вънкашны-тѣ работы на царщинѫ-тѫ. Една голѣма погрѣшка на живота му было дѣто ся заплелъ въ съюзъ съ нечестивый-тъ Ахаава, на когото безчестна-та дъщеря Гоѳолія още отъ рано захванѫла да огорчава Іудино-то царство, а по-сетнѣ му станѫла и царица. Іосафатъ ся помамилъ отъ Ахаава да ся присъедини въ бой-тъ съ Сирійцы-тѣ, но скоро подкачилъ пакъ да ся труди за вѣрѫ-тѫ и правосѫдіе-то. Веднъжь като не успѣлъ въ единъ търговскый походъ съ Охозіѭ, той не пристанѫлъ да ся опыта вторый пѫть, 3 Цар. 22; 48, 49, но заедно съ Іорама, наслѣдникъ-тъ му, отворилъ бой на Моавцы-тѣ. Това види ся накарало Моавяны-тѣ, Аммонцы-тѣ, Едомяны-тѣ и Сирійцы-тѣ да го нападнѫтъ

съ грамадны полчища; но пакъ той чрѣзъ вѣрѫ-тѫ си въ Бога излѣзлъ побѣдитель. Той умрѣлъ на шестдесетгодишенъ възрастъ.

Іосафатовъ-тъ долъ, или долъ-тъ на *Божій-тъ сѫдъ*, иносказателно име на мѣсто-то дѣто Богъ ще сѫди непріятели-тѣ на людіе-тѣ си, Іоил. 3; 2, 12. Това име нададали ся относи на нѣкое извѣстно мѣсто; но отъ третій вѣкъ насамъ то е дадено на дълбокѫ-тѫ и тѣснѫ долинѫ источно отъ Іерусалимъ, дѣто тече сѣверно и южно между града и Маслининѫ-тѫ горѫ потокъ-тъ Кедронъ. Виж. **Іерусалимъ.**

Іосифъ, I., сынъ-тъ Іакововъ и Рахылинъ, роденъ въ Месопотаміѭ, Быт. 30; 22—24, прѣди Р. Х. 1745 год., достопамятенъ за чудесно-то Божіе провидѣніе, което го възвыси отъ тъмницѫ на велико-то везирство на Египетъ, и го употрѣби като спасително средство за избавленіе-то отъ инакъ неотмѣннѫ смърть на бесчетъ человѣчески сѫщества. Исторія-та му е отъ най-поучителны-тѣ въ Св. Писаніе, и ся повѣствува съ языкъ неподражимо естественъ и простъ. Тя е твърдѣ занимателна и любопытна за да рече человѣкъ да ѭ съкрати, и твърдѣ всеизвѣстна за да има нуждѫ да ѭ прикаже. Тя ни освѣтлява съ много свѣтлинѫ за непрѣстанно-бдително-то и всеобемляюще-то провидѣніе, при приложеніе-то на Божіи-тѣ всемірны прѣдначьртанія. Ни една повѣсть въ Св. Писаніе не пояснява по-впечатително съхранителнѫ-тѫ и облагородяющѫ-тѫ силѫ на страхъ-тъ Господень и неоцѣнимѫ-тѫ ползѫ отъ този страхъ за млады-тѣ. Гледаніе-то това любезно изображеніе на сыновнѫ любовь и непоколебаемѫ вѣрѫ, на самовъздържаніе въ млады години и търпѣливость въ злочестія-та, на осторожность и вѣрность въ всичкы-тѣ състоянія прѣзъ живота, на съображеніе съ волѭ-тѫ Божіѭ въ всичко, на прѣдаваніе-то съ вѣрѫ при смъртный-тъ часъ и духъ и тѣло въ Божіи-тѣ рѫцѣ, е въ състояніе да направи всѣкый младъ читатель да извыкне: О, да бѣше Іосифовъ-тъ Богъ мой Богъ, Быт. гл. 37 и 39—50. Іосифъ умрѣлъ на възрасть сто и десеть години, прѣди Р. Х. 1635 год., и когато Израиляны-тѣ, подиръ едно столѣтіе и половинѫ, излѣзли изъ Египетъ, тѣ зели и кости-тѣ му, и гы закопали въ Сихемъ, Исх. 13; 19. Іис. Нав. 24; 32. Единъ Мухаммедански гробъ стои сега на мѣсто-то, което всеобщо ся има за Іосифовъ-тъ гробъ. То е една каменна ограда, и стои уединено и съ гробнѫ тишинѫ помежду высокы дървеса, на западный-тъ входъ на Сихемскѫ-тѫ долинѫ, на десно на общѫ-тѫ пѫтекѫ, и по-близо до горѫ Гевалъ отколкото до горѫ Гаризинъ.

II. Мѫжъ-тъ на Маріѭ, Христовѫ-тѫ майкѫ. Негово-то родословіе е начьртано въ Мат. 1; 1—15, и отива до Давида, Іудѫ и Аврама. Виж. **Родословіе.** Мѣстожителство-то му бѣше Назаретъ Галилейскый, занимаваше ся съ дърводѣлство, и на това художество ся научи и Христосъ, Мар. 6; 3. Че той бѣше благочестивъ и почтенъ человѣкъ, това е видно отъ всичко-то му поведеніе къмъ Маріѭ и сына ѝ. И той и тя направихѫ Пасхѫ-тѫ въ Іерусалимъ, когато Іисусъ бѣше на дванадесеть години, Лук. 2; 41—51; и понеже не ся отваря друга дума за него въ Св. Писаніе, и Христосъ прѣпорѫчи майкѫ си на грыжѫ-тѫ на едного отъ Апостолы-тѣ, общо ся мысли за него да е умрѣлъ прѣди да начне Христосъ явно да учи. Той ся види да е былъ извѣстенъ между Евреи-тѣ, Мар. 6; 3. Іоан. 6; 12.

III. Нѣкой си Аримаѳеецъ, който по врѣме-то на Христово-то распятіе ималъ за мѣстожителство Іерусалимъ. Той безсъмнѣнно вѣр-

валъ въ Мессіѭ, и "ожидалъ царство-то Божіе." Той былъ членъ на Іудейскыя съвѣтъ и напраздно ся противилъ на осѫдително-то му дѣло върху Іисуса, Лук. 23; 51. Когато вече всичко ся свършило, той смѣло отишелъ при Пилата и испросилъ тѣло-то Іисусово. Това было при-вечерь, и Еврейска-та Сѫббота наближавала. За това и той, съ помощь-тѫ на Никодима, обвилъ тѣло-то съ ароматы въ плащаницѫ, приврѣменно, и го положилъ въ свой-тъ си гробъ, Мар. 15; 43—46. Іоан. 19; 38.

IV. Ученикъ Христовъ, който ся наричалъ Варсава, и Іустъ. Виж. **Варсава.**

Іосій, І., единъ отъ братія-та на Господа нашего, Мат. 13; 55. Мар. 6; 3. Братія-та му отпърво не вѣрвахѫ въ него, но слѣдъ въскрьсеніе-то му намѣрвамы гы между ученицы-тѣ му, Іоан. 2; 12. 7; 5. Дѣян. 1; 14.

II. сынъ Клеоповъ и Маріинъ, и нѣкои го зематъ за прѣдспоменѫтый-тъ, Мат. 27; 56. Виж. **Іаковъ** III.

III. Виж. **Варнава.**

Іосія, сынъ Амоновъ и правнукъ Езекыевъ, благочестивъ царь на Іудино-то царство, който направи голѣмы прѣобразованія въ храмовно-то богослуженіе, и въ религіозны-тѣ чувства на народа. Ни единъ царь не е залѣгалъ по-усьрдно за унищоженіе-то на всѣкѫ идолскѫ слѣдѫ въ земіѭ-тѫ си. Между другы-тѣ работы, той оскверни олтари-тѣ на идолы-тѣ въ Веѳиль като изгори врьзъ тѣхъ кости-тѣ изъ гробове-тѣ на умрѣлы-тѣ имъ священницы, както бѣ прѣдказано повече отъ три столѣтія по-напрѣдъ, 3 Цар. 13; 2. Когато чистяли и поправяли храмъ-тъ по заповѣдь-тѫ му священници-тѣ намѣрили вѫтрѣ едно тѣло на петь-тѣ книгы на законъ-тъ, може-бы първообразъ-тъ, книгѫ-тѫ написанѫ отъ Моисеевѫ-тѫ рѫкѫ. Тази священна книга бѣше комахай съвсѣмъ занемарена въ упадъкъ-тъ на Израиляны-тѣ, и самъ Іосія, при всичко-то си благочестіе, останѫ въ удивленіе когато чу прочитъ-тъ на подирни-тѣ главы на Второзаконіе, въ таквозь удивленіе като никога до тогава да не бѣ гы челъ. За да отвърне сѫдбы-тѣ съ които тази часть на книгѫ-тѫ заплашваше, той ся смири прѣдъ Бога, и гледаше да приведе народа въ покаяніе. По неговѫ-тѫ заповѣдь, народъ-тъ подинови завѣта си съ Іеовá, и отпразднува Пасхѫ-тѫ съ голѣмо тържество съ каквото прѣдѣди-тѣ му бѣхѫ праздвали въ начало-то на постановленія-та ѝ. Покаяніе-то на народа не бѣше отъ все сърдце, и не можá да отстрани божественны-тѣ сѫдбы. Іосія, обаче, не бѣ оставенъ да види зло-то дѣто идяше. Той бѣ убитъ въ битвѫ съ Фараонъ-Нехао, на когото прѣходъ-тъ прѣзъ земіѭ-тѫ му за да нападне Ассирійскый-тъ царь, Іосія бѣ излѣзлъ да въспре. Този мѫдръ и благочестивъ царь бѣ оплаканъ отъ пророка Іеремііѫ и отъ всичкый народъ, Зах. 12; 11. Той ся въцари на 640 г. прѣди Р. Х., на възрастъ осмгодишенъ, и царува тридесеть и една годины, 4 Цар. гл. 22 и 23. 2 Лѣт. гл. 34 и 35.

Іохаведъ, жена-та на Амрама, и майка-та на Моисея, Аарона и Маріамъ, Числ. 26; 59. Тя была Левіева дъщеря, и леля на мѫжа си, Исх. 6; 20, но законъ-тъ посетнѣ забранилъ брачно-то съединеніе на толкозь ближни родниы, Лев. 18;

Іоѳамъ, І., най-младый-тъ Гедеоновъ сынъ, който убѣгнѫ отъ Авимелеха когато искла братія-та му, и напоконъ дързостно и пророчески изобличи Сихемцы-тѣ съ иносказателнѫ-тѫ приказницѫ на трънъ-тъ и дървя-та. Той избѣгнѫ въ Виръ, но не знаемъ доживѣ

ли да види заплашванія-та си испълнены, Сѫд. гл. 9. Виж. **Авимелехъ** III.

II. Сынъ-тъ и наслѣдникъ-тъ на Озіѭ (Азаріѭ), царь-тъ на Іудѫ, около 758 г. прѣди Р. Х. Той ся види да е былъ за нѣколко годины Главенъ Управитель на царство-то вмѣсто прокаженный-тъ си бащѫ, а въцари ся по смъртьтѫ му на двадесеть и петгодишенъ възрастъ, и царува шестнадесеть годины въ страхъ-тъ Господень. Исторія-та на мѫдро-то и благоденственно-то му царствіе, и общополезны-тѣ му дѣла, намирамы въ 4 Цар. 15; 5, 32—38. 2 Лѣт. 26; 21. 27; 9.

Іоѳоръ, тесть-тъ Моисеевъ, овчяро-князь или священникъ Мадіамскый, Исх. 3; 1. 4; 18. гл. 18. Когато Евреи-тѣ были на Синайскѫтѫ горѫ, той посѣтилъ Моисея, далъ му нѣкои мѫдры съвѣты за бѫдѫще-то управленіе на Еврейскы-тѣ племена, и тогава ся върнѫлъ при свои-тѣ си людіе. Виж. **Овавъ** и **Рагуилъ.** Іоѳоръ познавалъ истиннаго Бога, Исх. 18; 10, 11, и нѣкои го мыслятъ да е былъ потомецъ Авраамовъ, по Мадіама, Быт. 25; 2.

Іуда, I., четвьртый-тъ сынъ Іакововъ и Ліинъ, роденъ въ Месопотаміѭ, на 1748 г. прѣди Р. Х., Быт. 29; 35. Име-то му ся явява почетно въ исторіѭ-тѫ на Іосифа, Быт. 37; 26, 27. 44; 16—34, но срамотно въ приказкѫ-тѫ за снъхѫ му Ѳамарь, Быт. гл. 38. На прѣдсмъртнѫ-тѫ си благословіѭ, Іаковъ прѣдказва силѫ-тѫ и благоденствіе-то на Іудино-то доможродство, и първенство-то му като главѫ на Еврейскый-тъ народъ до Христа, Быт. 49; 8—12. Ако и да не бѣше първороденъ, Іудѫ скоро зехѫ да иматъ за главѫ на Іаковова-тѣ чада, и негово-то племе станѫ найсилно и многобройно. Юго-източна-та часть на Палестинѫ ся паднѫ нему. Виж. **Іудея.** На прѣдѣлъ-тъ на Іудино-то наслѣдіе бѣше Іерусалимъ, дѣто бѣ главный-тъ и прочутый-тъ храмъ на Евреи-тѣ; и отъ Іудино-то колѣно произлѣзе Давидъ и царскый-тъ му родъ, отъ дѣто води потеклото си Спаситель міра.

Слѣдъ завръщаніе-то отъ Вавилонскый-тъ плѣнъ, това племе нѣкакъ-си присъедини къмъ себе си Евреи-тѣ отъ всичкы-тѣ другы племена, които отъ тогава останѫхѫ извѣстни подъ едно име, Іудеи, или Іудини потомци. Іуда — когато това названіе стои за различіе отъ Израиль, Ефремъ, царство-то на десеть-тѣ племена, или Самаріѭ—означава царство-то на Іудѫ, и на Давидовы-тѣ потомцы. Виж. **Евреи** и **Царіе.** Едно отъ главны-тѣ отличія на това племе е, че то упази истинскѫ-тѫ вѣрѫ, и храмово-то священнодѣйство на священство-то, съ законны-тѣ обряды на Іерусалимскый-тъ храмъ; а десеть-тѣ племена ся прѣдадохѫ на идолопоклонство и на служеніе-то на златны-тѣ телета.

II., *Искаріотъ*, сир., человѣкъ отъ Каріоѳъ или Кыріоѳъ, градъ Іудинъ, Іис. Нав. 15; 25. Като единъ отъ дванадесеть-тѣ апостолы на Господа, Іуда ся види да е притѣжавалъ пълно-то довѣріе на съапостолы-тѣ си, комуто тѣ и повѣрихѫ дарове-тѣ що бѣхѫ си събрали, и всичкы-тѣ си срѣдства за прѣпитаніе; и когато дванадесеть-тѣ быхѫ пратени да идѫтъ да проповѣдватъ и правятъ чудеса, Іуда ся види да е былъ между тѣхъ, и да е пріелъ истѫ-тѫ чудотворнѫ силѫ. Още тогава той си имаше обычай да покрадва изъ общѫ-тѫ касѫ, Іоан. 12; 6; и най-сетнѣ удари на безчестіе-то си най-грозный-тъ печатъ, прѣдаде Господаря си на Евреи-тѣ за пары. За нищожно-то количество 30 сребърницы, около 380 гроша, той ся задължи на Еврейскый-тъ съвѣтъ да гы заведе на едно мѣсто дѣто можехѫ да го хванѫтъ прѣзъ-нощь безъ да

стане шумъ. Но като ся научи какво е слѣдствіе-то, ужасно зѣ да го мѫчи съвѣсть-та му; и донесе та хвърли прѣдъ нозѣ-тѣ на първосвященницы-тѣ и старѣишины-тѣ цѣнѫ-тѫ на кръвь-тѫ, и прѣминѫ прѣзъ долъ-тъ Енномъ та ся обѣси, Мат. 27; 3—10. Лука въ Дѣян. 1; 18, казва още че той паднѫлъ на очи-тѣ си и ся прьснѫлъ, може-бы че ся е скъсало вѫже-то или ся е скършилъ клонъ-тъ на дърво-то. Стрьмнина-та на могылѫ-тѫ южно на долъ-тъ Енномъ е тъкмо мѣсто-то за позорище на еднѫ подобнѫ двоякѫ смьрть. Виж. **Акелдама.** Грызеніе-то на съвѣсть-тѫ на Іудѫ е безсъмнѣнно свидѣтелство за безпятненнѫ-тѫ невинность Христовѫ, Мат. 27; 4; и страшный-тъ му конецъ е высоко-поучителенъ противъ сребролюбіе-то, лицемѣріе-то, и всѣкѫ безвѣрность, Мат. 26; 34. Іоан. 17; 12. Дѣян. 1; 25.

III. Единъ отъ апостолы-тѣ, когото выкали и Леввей, и Ѳаддей, Мат. 10; 3. Мар. 3; 18; Іуд. 1, сынъ-тъ Алфеевъ и Маріинъ, и братъ-тъ на Малый Іакова. Виж. **Іаковъ** II, и III. Той е писатель-тъ на посланіе-то което носи име-то му, Мар. 6; 3. Лук. 6; 16. Дѣян. 1; 13.

Посланіе-то Іудино, за което ся мысли да е писано около 66 год. слѣдъ Р. Х. е едно горѣщо увѣщаніе противъ лъжливы-тѣ учители и онѣзи които ся прилѣпятъ при тѣхъ и така полагатъ себе си подъ тѣхно-то осѫжденіе. То прилича на второ-то Петрово посланіе. За пророчество-то въ ст. 14, 15, виж. **Енохъ** II.

IV. Братъ-тъ на Господа нашего, Мат. 27; 56. За него мыслятъ мнозина да е былъ само братовчедъ, и истый-тъ Іуда III, апостолъ-тъ. Но писано е още "братія-та му не вѣрвахѫ въ него" до кѫдѣ край-тъ на поприще-то му. Виж. **Іаковъ** III.

V. Христіанскый учитель, когото выкали и Варсавѫ, проводенъ отъ Іерусалимъ до Антіохіѭ наедно съ Павла и Варнавѫ, Дѣян. 15; 22, 27, 32.

VI. Прѣзиме-то му "Галилеянинъ-тъ," когото Іосифъ имѣнува Іуда Гавлонецъ. Родилъ бѣ ся въ Гамалѫ, градъ на Гавлоніѭ близо до юго-источно-то крайбрѣжіе на Тиверіадско-то езеро. Задружно съ нѣкого-си Садока, той ся покуси да повдигне едно възстаніе противъ власть-тѫ между Евреи-тѣ, но быде разбитъ отъ Киринія, тогавашный-тъ Главенъ Управитель на Сиріѭ и Іудеѭ, Дѣян. 5; 37.

VII. Евреинъ въ Дамаскъ, у когото Павелъ живѣеше, Дѣян. 9; 11.

Іудеи, съ това име зовѣли чужди-тѣ народи Евреи-тѣ, особно подиръ завръщаніе-то имъ отъ Вавилонъ, отъ Іудѫ, единъ отъ праотцы-тѣ имъ. Виж. **Евреи.**

Іудея, или земя-та Іудейска, е названіе-то давано понѣкога на южнѫ-тѫ часть на Святѫ-тѫ Земіѭ; и понѣкога, най-вече отъ чужденцы, на цѣлѫ-тѫ странѫ. Въ расподѣленіе-то на Ханаанъ по между дванадесеть-тѣ племена, юго-источна-та часть ся паднѫ на Іудино-то племе. Негова-та земя, обаче, ся расширяваше наспоредъ колкото то имаше прѣднинѫ, 2 Цар. 5; 5; и слѣдъ отцѣпленіе-то на десеть-тѣ племена Іудино-то царство заключяваше земіѭ-тѫ на Іудино-то и Веніаминово-то племе, и часть отъ Симеоново-то и Даново-то наслѣдіе. И тъй Іуда занимаваше всичкѫ-тѫ южнѫ странѫ на Палестинѫ, а сѣверна-та ѝ часть ся зовеше Галилея, и срѣдня-та Самарія. Подиръ плѣненіе-то, тъй като повечето отъ онѣзи които ся върнѫхѫ бѣхѫ отъ Іудино-то царство, име-то Іудея, или Іуда, ся даваше общо на цѣлѫ Палестинѫ, Агг. 1; 1, 14. 2; 2, и това употрѣбленіе на думѫ-тѫ никога не прѣстанѫ съвсѣмъ. Когато о-

нази страна паднѫ подъ властьтѫ на Римляны-тѣ, прѣдишно-то раздѣленіе на Галилеѭ, Самаріѭ и Іудеѭ ся види че ся подновило, Лук. 2; 4. Іоан. 4; 3, 4. Споредъ Іосифа, Іудея на негово врѣме имала за прѣдѣлы на сѣверъ Самаріѭ, на истокъ Іорданъ, на западъ Средиземно море, и на югъ странѫ-тѫ на Аравійцы-тѣ. Въ тѣзи прѣдѣлы, както ся види, влазяше и часть отъ Едомъ. Іудея въ тѣзи прѣдѣлы съставяше еднѫ часть на царство-то на Ирода Великый, и напоконъ ся даде на сына му Архелая. Когато той подирнійтъ ся изгна за безчеловѣчія-та му, Іудея быде обърнѫта въ Римскѫ область. Присъединихѫ ѭ на Сиріѭ, и управлявахѫ ѭ Римскы управители, додѣто най-сетнѣ ѭ привързахѫ къмъ царство-то на Ирода Агриппѫ II. Прѣзъ всичко-то това врѣме, прѣдѣли-тѣ на тѫзи область често ся мѣнявахѫ, чрѣзъ прибавленіе-то или отчужденіе-то на разны околіи и градове.

Първоначална-та Іудея, земя-та най-първо отредена за Іудино-то племе, бѣше равно поле поцѣпено съ много хълмове и долове, и съ хубавы поляны и пасбища на западъ и югъ, Зах. 7; 7. Тя бѣше здрава и плодоносна земя. Долины-тѣ ѝ бѣхѫ много плодовиты на жито; могылы-тѣ ѝ бѣхѫ покрыты съ лозя, Быт. 49; 11, 12, и изобилувахѫ съ маслины, смоковницы, и др. т. Виж. **Ханаанъ.** "Планинска-та страна" на Іудеѭ ся падаше южно и юго-източно на Іерусалимъ, Лук. 1; 39, 65, и включаваше Виѳлеемъ, Хевронъ, и пр. Съ "поле-то" обыкновенно ся подразумѣва ниска-та страна близо до Іорданъ, 2 Цар. 2; 29. 4 Цар. 25; 4, 5.

"Пустыня-та Іудейска," дѣто Іоаннъ започнѫ да проповѣда, и дѣто Христосъ быде искушенъ, ся види да е была въ източнѫ-тѫ часть на Іудеѭ, близо до Мъртво-то море, и кѫдѣ Іерихонъ, 2 Цар. 15; 28. Тя е и днесь едно отъ най-пусты-тѣ и необитаемы-тѣ мѣста въ цѣлѫ-тѫ странѫ, Мат. 3; 1. 4; 1.

Іулій, стотникъ нѣкой-си отъ пълкъ-тъ Августовъ, комуто Фестъ, управитель-тъ на Іудеѭ, прѣдаде Павла да го заведе въ Римъ. Іулій ся докарваше человѣколюбиво съ Павла. Дозволи му да излѣзе въ Сидонъ, и да посѣти пріятели-тѣ си; и по-сетнѣ въспрѣ войницы-тѣ отъ насилственно-то имъ намѣреніе срѣщо запрѣны-тѣ, за да избави апостола, Дѣян. гл. 27.

Іустъ *(справедливъ)*, I., друго име на Іосифа нареченый Варсава, Дѣян. 1; 23. Виж. **Іосифъ.**

II. Еллинъ прозелитъ въ Коринѳъ, въ чіѭто кѫщѫ Павелъ проповѣдваше, Дѣян. 18; 1.

III. Друго име на нѣкого си Іисуса, единъ Павловъ сътрудникъ, Кол. 4; 11.

Іута, планинскый градъ въ Іудѫ, Іис. Нав. 15; 55. Той бѣ опрѣдѣленъ за священницы-тѣ, 21; 56. Евсевій го описва като едно голѣмо село, 18 мили къмъ югъ отъ Елевтерополь. Реландъ внушава че Іута е былъ "градъ-тъ Іудовъ," Лук. 1; 39, въ който Захарія, бащата на Іоанна Кръститель-тъ, живѣеше; но за това нѣма положително доказателство. Този градъ ся мысли да е былъ мѣсто-то, което днесь носи сѫщо-то име, петь мили къмъ югъ отъ Хевронъ.

К.

Кааѳъ, Левіевъ сынъ, Быт. 46; 11, и отецъ на Кааѳовцы-тѣ, които бѣхѫ отредени да носятъ ковчегъ-тъ на завѣта и священны-тѣ съсѫды на скыніѭ-тѫ прѣзъ скытанія-та на Израиля изъ пустыніѭ-тѫ, Исх. 6; 16—24.

Кавсеилъ, *(сбранъ отъ Бога)*, Іис. Нав. 15; 21. Неем. 11; 25, градъ въ наслѣдіе-то на Іудино-то племе, положенъ най-на югъ; и мѣсторожденіе на Ванаіѭ, Іодаевъ-тъ сынъ, 2 Цар. 23; 20. 1 Лѣт. 11; 22.

Кавъ, една Еврейска мѣрка равна на 1 окѫ, 4 Цар. 6; 25.

Кадилница или Темянница. Кадилница-та за дневно употрѣбленіе правяли най-напрѣдъ отъ мѣдь, Числ. 16; 39. Онази коіѫто употрѣбявали въ день-тъ на умилостивеніе-то, а може-бы и другы кадилницы, были направены отъ чисто злато, 1 Цар. 7; 50 и Евр. 9; 4. Въ дневно-то приношеніе на темянъ, кадилницѫ-тѫ пълнили съ жаръ отъ постоянный-тъ огнь, и іѫ туряли на олтарь-тъ за темянъ-тъ, Исх. 30; 1, 8—10. Въ день-тъ на умилостивеніе-то, въ Святая Святихъ, види ся първосвященникъ-тъ да е държалъ кадилницѫ-тѫ въ рѫкѫ, Лев. 16; 12, 13.

Каквы сѫ были Еврейскы-тѣ кадилницы или темянницы, за това не можемъ да кажемъ.

Египетскы-тѣ кадилницы сѫ имали дългы дръжкы, подобны на человѣческѫ рѫкѫ, на коіѫто върху длань-тѫ е темянна-та чаша. Грьцкы-тѣ и Римскы-тѣ сѫ имали верижкы, съ които гы носяли; тѣ сѫ были подобны на кадилницы-тѣ които ся употрѣбяватъ на днешенъ день въ Източнѫ-тѫ и Западнѫ-тѫ церквы.

Чаши-тѣ за които ся говори че двадесеть и четыри старци държали златны "чашы" пълны съ темянъ, Отк. 5; 8, ся види да бѣхѫ отъ видъ-тъ на стары-тѣ кадилницы.

Кадисъ, или **Кадисъ-варни,** или **Енъ-мишпатъ,** Быт. 14; 7, име-то на единъ кладенецъ, на единъ градъ, и на околнѫ-тѫ имъ пустыніѫ, Псал. 29; 8, при южный-тъ прѣдѣлъ на обѣщаннѫ-тѫ земіѫ. Четемъ въ Числ. 20; 16, че градъ-тъ бѣше въ "край-тъ на Едомскы-тѣ прѣдѣлы," може-бы близо до голѣмѫ-тѫ долинѫ Елъ-арабѫ, на югъ на Мъртво море. Пѫтешественници сѫ намѣрили единъ изворъ, който по много нѣща прилича на кладенецъ-тъ за който ся говори въ Св. Писаніе, двадесеть и седмь мили далечь отъ Мъртво море.

Израиляни-тѣ, въ скытанія-та си, два пѫти посѣтихѫ Кадисъ; веднъжь скоро слѣдъ като бѣхѫ оставили Синайскѫ-тѫ горѫ, и другый-тъ пѫть тридесеть и осмь годины по-сетнѣ. На първо-то посѣщеніе бѣхѫ испратени и ся въpнѫхѫ дванадесеть-тѣ съгледатели, възропта народъ-тъ, и ослоненъ само на себе напраздно ся помѫчи да влѣзе въ Ханаанъ прѣзъ прохода Сефаѳъ откъмъ сѣверъ на Кадисъ. На второ-то посѣщеніе умрѣ Маріамъ, възропта народъ-тъ за водѫ, сгрѣшихѫ Моисей и Ааронъ кога да искаратъ чудесно водѫ-тѫ изъ канарѫ-тѫ, и ся отблъснѫ просба-та имъ за единъ прѣходъ прѣзъ Едомскѫ-тѫ земіѫ, Числ. 20; 1—22. Южный-тъ прѣдѣлъ на Іудѫ ся простираше до Кадисъ-Варни, Іис. Нав. 12; 22. 15; 3.

Кадмонейци, Быт. 15; 19, едно Хананейско племе което населяваше обѣщаннѫ-тѫ земіѫ источно на Іорданъ, около горѫ-тѫ Ермонъ. Нѣкои сѫ помыслили че Кадмъ, който ся има за изобрѣтатель на Грьцкѫ-тѫ азбукѫ, и който пришелъ казватъ въ Грьціѭ отъ истокъ, е былъ Кадмонеецъ. Ако въ тѫзи приказницѫ има що-годѣ истинѫ, то е явно че той е въвелъ въ Грьціѭ отечественнѫ-тѫ си азбукѫ, защото Грьцкы-тѣ буквы не ся друго освѣнь Финикійскы-тѣ или Старо-Еврейскы-тѣ малко попрѣправены.

Каинанъ, I., сынъ Еносовъ, и отецъ Маалалеиловъ, Быт. 5; 9. 1 Лѣт. 1; 2.

II. Сынъ Арфаксадовъ и отецъ Салаевъ, Лук. 3; 36. Този Каинанъ, обаче, не ся спомянува въ три-тѣ родословія на В. Завѣтъ, Быт. 10; 24. 11; 12. 1 Лѣт. 1; 24, нито въ нѣкой старъ прѣводъ.

Каинъ, първый-тъ сынъ Адамовъ, Быт. 4; 1, и първый-тъ убійца. Виж. **Авель.** Той напра-

вилъ прѣстѫпленіе-то си противъ увѣщанія-та на Бога, и прѣзрѣлъ призовкѫ-тѫ му да исповѣда грѣхъ-тъ си и да ся покае, Быт. 4; 6—9. Наказаніе-то му ся умножи отъ физическы-тѣ му нужды и жестокости, отъ смущеніе-то на съвѣсть-тѫ му, отъ изгонваніе-то му отъ общество-то, и отъ изгубваніе-то на Божіѭ-тѫ милость, Быт. 4; 16. Но Богъ недопуснѫлъ щото Каинъ да бѫде убитъ отъ человѣка, и съ това показалъ че той е самъ неговый-тъ сѫдія. Каинъ ся оттеглилъ въ земіѭ-тѫ Нодъ, на истокъ отъ Едемъ, и станѫлъ основатель на единъ градъ който той нарекълъ Енохъ, по име-то на едного отъ сынове-тѣ си.

Каіафа, първосвященникъ Іудейскый, отъ 27 до 36 г. слѣдъ Р. Х. Той е былъ Саддукей и голѣмъ непріятель на Христа. Въ неговъ-тъ палатъ священници-тѣ и другы сѫ събрали подиръ въскрьсеніе-то Лазарово за да ся наговарятъ да убіѭтъ Христа, да не бы всичкы-тѣ людіе да повѣрватъ въ него. Въ единъ отъ тѣзи случаи, Іоан. 11; 47—54, той съвѣтвалъ да ся убіе Іисусъ за политическо-то спасеніе на народъ-тъ; и неговы-тѣ думы были, безъ да знае той, едно вдѫхновенно прѣдреченіе че Іисусъ щѣше да умре за спасеніе-то на единъ изгубенъ свѣтъ. Тѣзи заговори противъ Христа, Мат. 26; 1—5, Мар. 14; 1, Лук. 22; 2, имали за слѣдствіе улавяніе-то му, и той първо ся докаралъ прѣдъ Аннѫ, по-прѣди първосвященникъ, който го пратилъ до зетя си Каіафѫ. Виж. **Анна.** Каіафа распытвалъ Христа прѣди да ся събере Еврейскый-тъ съвѣтъ, а когато съвѣтъ-тъ ся събралъ Христосъ быде поруганъ и прѣданъ Пилату да го осѫди на смьрть и да тури въ дѣйствіе прѣсѫдѫ-тѫ си, Мат. 26; 57—68. Мар. 14; 53—72. Лук. 22; 54—71. Іоан. 18; 13—27. Незадоволени съ осѫжданіе-то Христа на смьрть, Каіафа и пріятели-тѣ му прѣслѣдвали силно послѣдователи-тѣ му, Дѣян. 4; 1—6. 5; 17, 33. Но нѣколко годины подиръ възнесеніе-то на Христа, и на скоро подиръ сваляніе-то на Пилата, Каіафа тоже быде свалeнъ отъ службѫ отъ Римскый-тъ проконсулъ Вителлій. Както Валаамъ въ В. Завѣтъ и той изреклъ пророческы думы за Христа, но противостоялъ на свѣтлинѫ-тѫ, злоупотрѣбилъ правдины-тѣ си и достойнство-то си и умрѣлъ съ ужаснѫ смьрть.

Каменіе отъ градъ, или каменіе на градушкѫ-тѫ, за които споменува Св. Писаніе, сѫ были едры дъждовны капкы смрьзнѫты по высокы-тѣ крѫгове на атмосферѫ-тѫ. Една отъ Египетскы-тѣ язвы е была тежъкъ градъ, Исх. 9; 24, и е была още по-ужасна за Египетъ, защото тамъ много редко вали градъ. Съ градъ-тъ на еднѫ градушкѫ Богъ поразилъ веднъжь еднѫ Хананейскѫ войскѫ, Іис. Нав. 10; 11. Въ Библіѭ-тѫ дума-та градъ въ прѣносенъ смыслъ прѣдставя ужасны сѫдбы, Иса. 28; 2. Отк. 16; 21.

БЪРЗА КАМИЛА.

Камила *(носитель)*, едно товарно животно въ Истокъ, дѣто то ся нарича "пустыненъ корабъ,"

и "носитель въ сушѫ-тѫ." Камыла-та е 6—7 крака высока, и е твърдѣ силна и корава. Крака-та ѝ сѫ направени съ жилавы ходила за да не потъватъ въ пѣсъкъ-тъ. Арабскы-тѣ видове камилы, за които ся споменува въ Писаніе-то, иматъ само по еднѫ гърбицѫ, а Бактрійска-та камила, въ Срѣднѭ Азіѭ, има двѣ. Когато камила-та ся храни добрѣ, тѣзи гърбицы ся напълватъ отъ тлъстинѫ, която постепенно спада при лишеніе-то ѝ отъ хранѫ. Въ вѫтрешность-тѫ на стомахъ-тъ ѝ има единъ видъ чърво, снабдено съ ципичны стаичкы за да съдържатъ повече водѫ отколкото е нуждна за да утоли жаждѫ-тѫ ѝ. Тази вода ѝ служи за нѣколко деня когато пѫтува прѣзъ пустыстынѭ-тѫ. Храна-та ѝ състои отъ дебелы листіе, клонове, и търніе, които тя прѣдпочита отъ най-нѣжнѫ-тѫ трѣвѫ, и отъ които тя ся поддържа прѣзъ най-дългы-тѣ ѝ пѫтуванія. Но въобще, когато тя е на пѫть, 100 драма хурмы, бобъ или ячимыкъ ще ѝ стигнѫтъ за 24 часа. Тя колѣнича, когато ся товари, и носи единъ товаръ отъ 150 до 300 окы. Тя има обычай да испуща выкове или грунтенія на гнѣвъ и нетърпѣніе. Тя е въобще тѫпа, и по нѣкога опорита и свирѣпа; малкы-тѣ сѫ тъй тѫпи и безобразны както и голѣмы-тѣ. Тя извървява по около 2 $\frac{1}{3}$ мили на часъ-тъ и пѫтува за дълго врѣме безъ да ся вижда да ся уморява. Никое друго животно не може да тегли строгы-тѣ и продължителны-тѣ мѫкы на камилѫ-тѫ и продължително-то ѝ лишеніе отъ хранѫ. Араби-тѣ добрѣ казватъ за неѭ, "Іовово-то животно е единъ памятникъ на Божіѭ-тѫ милость."

Това полезно животно много ся е употрѣбявало въ Истокъ отъ отдавна врѣме. Търговци-тѣ въ тѣзи горѣщи климаты сѫ намѣрили камилѫ-тѫ като едничко-то средство за прѣносяніе на произведенія-та отъ разны-тѣ земи, и отъ памтивѣка голѣми кервани сѫ продължавали да прѣминуватъ прѣзъ почти безпѫтны-тѣ пустыни, Быт. 37; 25. Число-то на камилы-тѣ на нѣкого е показвало богатство-то му. Іовъ е имал 3000 камилы, а Мадіамскы-тѣ камилы сѫ были като пѣсъкъ-тъ на море-то, Сѫд. 7; 12. 1 Лѣт. 5; 21. Іов. 1; 3. Ревекка като дойде при Исаака ѣздеше камилѫ, Быт. 24; 64; Савска-та царица докара камилы на Соломона, и Азаилъ на Елиссея, натоварены съ най-добры подаръцы, 3 Цар. 10; 2. 4 Цар. 8; 9; и съ камилы ся служили даже и въ войнѫ, 1 Цар. 30; 17. Камила-та е была за Евреи-тѣ едно нечисто животно, Лев. 11; 4; при всичко това млѣко-то ѝ е за Арабы-тѣ една важна храна, и высоко ся цѣни като расхладително и здраво питіе. Наистинѫ, никое животно не е пополезно за Арабы-тѣ отъ камилѫ-тѫ и додѣто тя е жива и като умре. Отъ козинѫ-тѫ ѝ тѣ правятъ килимы, платове за шатъры и човалы. Отъ кожѫ-тѫ ѝ правятъ голѣмы мѣхове за водѫ, мешинены дисагы, царвулы, вѫжя и ремицы. Лайна-та ѝ, като ся изсушятъ на слънце, служатъ имъ за огнь.

Отъ камилскѫ-тѫ козинѫ, стари-тѣ правяли нѣкои платове, отъ които нѣкои сѫ были твърдѣ добри и мекы, но обыкновенно дебели. Отъ тѣхъ правяли дрехы за овчари-тѣ и за камилари-тѣ. Такыва дрехы е носилъ Іоаннъ Кръститель, а не "мекы дрехы," Мат. 11; 8. Нынѣшни-тѣ Дервиши носятъ такыва дрехы; и види ся че за тѣхъ ся споменува въ 4 Цар. 1; 8.

Израженіе-то, "по-лесно е да мине камила прѣзъ иглены уши," и пр. Мат. 19; 24, е една пословица коіѭто Евреи-тѣ употрѣбявали когато искали да покажѫтъ нѣщо невъзможно. Сѫщо-то из-

реченіе ся срѣща въ коранъ-тъ; и едно подобно на това въ талмудъ-тъ, само че на мѣсто камилѫ говори за единъ слонъ да мине прѣзъ иглены уши. Вижте и притчѫ-тѫ въ Мат. 23; 24, която пояснява лицемѣріе-то на Фарисеи-тѣ.

Камилопардъ, Втор. 14; 5, или както въобще ся выка Жирафъ, едно прѣживно и съ раздвоены копыта животно, и слѣдователно чисто и ядомо за Евреи-тѣ. Шія-та и глава-та му сѫ като на камилѫ-тѫ, и като пардъ-тъ това животно е цѣло покрыто съ пятна. Камилопардъ-тъ е най-высоко-то животно, което понѣкогашь достига 18 крака высочинѫ. Рога-та му сѫ къси и завити. То ся храни съ шумѫ и младичкы клончета, които достига съ дълговитѫ-тѫ си шіѭ.

Камилоптица, най-голѣма-та отъ всичкы-тѣ птицы. Тя живѣе по сухы-тѣ и горѣщы-тѣ мѣста на Африкѫ и Западнѫ Азіѭ. Сива-та Камилоптица е седмь крака высока, и вратъ-тъ ѝ е три крака дългъ; тѣло-то ѝ тежи около 28 окы и е достатъчно силна за да носи на гърба си двама человѣцы. Другы-тѣ видове камилоптицы, съ льскавы-тѣ черны крыла и съ бѣлы-тѣ опашкы сѫ понѣкога десеть крака высокы. Хубавы-тѣ пера, които толкова высоко ся оцѣняватъ, ся намиратъ на крыла-та ѝ по двадесетина на всякое крыло, и на опашкѫ-тѫ ѝ, но послѣдни-тѣ въобще сѫ исчупены и исхабены. Тя нѣма пера нито на бедра-та си нито подъ крыла-та си; и вратъ-тъ ѝ скромно ся покрыва съ тънкы бѣликавы космы. Тежина-та на тѣлото ѝ и голѣмина-та и направа-та на крыла-та ѝ показватъ че тази птица е създадена повече за тичаніе нежели за хвърканіе.

Камилоптица-та ся описва въ Іов. 39; 13—18, и ся споменува въ Іов. 30; 29. Іер. 50; 39. Иса. 13; 21. 34; 13. 43; 20. Мих. 1; 8. Въ тѣзи и въ другы страницы тя ся означава като еднѫ птицѫ на пустыніѭ-тѫ. Ако и да сѫ много страшливы и боязливы, понѣкога гладъ-тъ гы принуждава да посѣщаватъ и опустошаватъ обработены полета; но обыкновенно тѣ ся намиратъ въ срѣдъ пустыніѭ-тѫ въ стада голѣмы или малкы, или пакъ съдружены съ дивы осли и другы животны. Храна-та на камилоптицѫ-тѫ често е скудна и скромна, като растенія въ пустыніѭ-тѫ "повѣхнѫты прѣди още да сѫ пораснѫли;" тоже охлюви, насѣкомы и разны гадины; защото тя има еднѫ лакомѫ и ненаситнѫ охотѫ и гълта най-гну-

сны и най-коравы нѣща. Іовъ говори особенно за бързинѫ-тѫ на камилоптицѫ-тѫ, "Тя прѣзира коня и всадника му." Така и Ксенофонъ, живописецъ-тъ на Кыра, казва за камилоптицы-тѣ въ Арабіѭ че никой не може да гы стигне и че смутени-тѣ всадници често ся връщатъ уморени безъ да сполучятъ въ ловъ-тъ си.

Тя издълбава за себе си едно околчесто гнѣздо въ пѣсъкъ-тъ и сниса голѣмо число яйца; нѣкои отъ които сѫ турены вънъ отъ гнѣздо-то, като че сѫ опрѣдѣлены за хранѫ на малкы-тѣ ѝ. Майката съ помощь-тѫ на тропическото слънце и на мѫжкыя си другаръ прѣзъ студены-тѣ нощи, извършва работѫ-тѫ на излюпваніето; но нейна-та страхливость е такава щото тя изхвърква изеднъжь отъ гнѣздо-то си щомъ като види нѣкоѭ опасность, и както Д-ръ Шоо забѣлѣжва, "изоставя яйца-та или малкы-тѣ си, при които, може бы, още веднъжь не ся завръща; или пакъ ако ся завърне то ще бѫде твърдѣ кѫсно, тъй щото не ще може да даде животъ на едны-тѣ, и да гы избави отъ смърть вторы-тѣ." Съгласно съ туй което Д-ръ Шоо казва, Араби-тѣ по нѣкога срѣщатъ цѣлы гнѣзда пълны съ яйца още неизлупены; нѣкои отъ тѣхъ сѫ добры и сладкы, а другы сѫ праздны и развалены. Тѣ често намиратъ и нѣколко малкы камилоптицы, които не сѫ по-голѣмы отколкото добрѣ отраслы яричкы, полумъртвы отъ гладъ, да ся скитатъ и лутатъ тукъ-тамѣ, като окаяны сирацы, които търсятъ майкѫ си. За това може да ся каже че камилоптица-та "ожесточава ся противъ чада-та си като че не сѫ нейны; напраздно ся труди безъ да ся бои," сир. тя малко ся грыжи какво ще ся случи съ малкы-тѣ ѝ послѣ. Този недостатъкъ на майчинѫ любовь тоже ся споменува и въ Плачъ Іер. 4; 3, "Дъщеря-та на людіе-тѣ ми ся ожесточи, като камилоптицы-тѣ въ пустыніѭ." Когато камилоптица-та ся нападне, тя понѣкога издава единъ лютъ и сърдитъ шумъ съ гърло-то си надуто и съ уста-та си отворены; другый пѫть тя выка съ единъ тѫженъ и жалостенъ гласъ; и прѣзъ нощь мѫжка-та камилоптица гони грабливы-тѣ непріятели съ едно кѫсо ревеніе което по нѣкога ся мысли да е левово ревеніе, Мих. 1; 8.

Камыкъ. Още отъ ранны врѣмена кременни ножеве ся употрѣбявали, намѣсто стоманени, Исх. 4; 25. Іис. Нав. 5; 2. Обыкновенно е было да ся издигатъ канàры или могылы отъ камъцы за въспоминаніе на нѣкое забѣлѣжително събытіе, Быт. 31; 46. Іис. Нав. 4; 5—7. 7; 26. 8; 29. 2 Цар. 18; 17. Този обычай ся е спазилъ и доднесь въ Сиріѭ, и пѫтници, които прѣминуватъ покрай тѣзи каменны могылы, хвърлятъ всѣкый по едно камъче на тѣхъ. Виж. **Краеѫгълный камыкъ.**

Бѣло-то камыче. Споменуваніе-то на това камыче въ Откр. 2; 17, види ся, да загатва или обычай-тъ при Олимпійскы-тѣ игры да даватъ на успѣшный-тъ съперникъ бѣло камыче върху когото е было написано име-то му и стойность-та на наградѫ-тѫ; или пакъ начинъ-тъ за гласоподаваніе съ черны и бѣлы камыцы върху въпроса

да ли да ся освободи едно обвинено лице, или да ся допустне въ нѣкои си привилегіи. Ако пустнж-ты-тѣ отъ сждіи-тѣ камъци въ урнж-тж (кутіиж-тж) сж излизали всичкы бѣли, рѣшеніе-то е было благопріятно.

Убиваніе съ камьни е было единъ видъ наказаніе до което Евреи-тѣ много често ся прибѣгвали. Раввини-тѣ сж считали всяка вина да подлежи на това наказаніе, която е была осждена на смьртно наказаніе, и не ся е опрѣдѣлявало начинъ-тъ за туряніе въ испълненіе присждж-тж. Тѣ казватъ че осжденый на смьрино наказаніе человѣкъ ся извѣждалъ вънъ отъ града на мѣсто-то на убійство-то и ся увѣщавалъ да признае и исповѣда грѣшкж-тж си. Тогазь той ся убивалъ съ камьни по единъ отъ тѣзи два начина: или камьни сж хвьрляли на него додѣ е умиралъ, или сж го хвьрляли съ главж-тж на доло отъ нѣкое стрьмно мѣсто. Пьрвый-тъ начинъ е былъ повече въ употрѣбленіе; и свидѣтели-тѣ трѣбвало най-напрѣдъ да хвьрлятъ камьни на осжденый-тъ, Втор. 17; 5—7, за което тѣ понѣкогашь сж си събличали вънншны-тѣ дрехы, Дѣян. 7; 58.

Кана, I. Единъ потокъ който дѣлеше земіж-тж на Ефремцы-тѣ отъ земіж-тж на Манассійно-то племе, и слизаше та ся втичаше въ Срѣдиземно море къмъ сѣверъ на Іоппж, Іис. Нав. 16; 8.

II. Градъ на Асирово-то племе, близо до Тиръ, Іис. Нав. 19; 24, 28.

III. Родно-то мѣсто на Наѳанаила, градъ-тъ въ който Господь нашъ направи първо-то си чудо, и отъ който той наскоро подиръ това исправи едно чудесно исцѣленіе на сынъ-тъ на единъ голѣмецъ въ Капернаумъ, Іоан. 2; 1—11. 4; 46—54. 21; 2. Той ся наричалъ Кана Галилейска, и былъ около 7 мили на Сѣверъ отъ Назаретъ. Днесь Кана е въ развалины.

Кандакія, Име-то на еднж Еѳіопскж царицж, съкровищникъ-тъ на коіжто сж обърнж въ Христіанство отъ Евангелистъ Филиппа, Дѣян. 8; 27. Еѳіопія, надъ коіжто онази царица господарувала не е была нынѣшна Абиссинія, но една область въ Нубіж, коіжто Грьци-тѣ наричали Мерое. Нѣкои искатъ да кажжтъ че тогавашна Еѳіопія е была сегашна-та область Атбара, която ся намира между тринадесеть и осмнадесеть градусы сѣвернж широчинж. Развалины-тѣ, които сж ся намѣрили въ това мѣсто и въ горніж-тж долинж на Нилъ, показватъ че образованность-та у Еѳіопяны-тѣ е была на высокъ степенъ. Плиній и Страбонъ расказватъ че за нѣколко врѣме прѣди и подиръ Христіанскж-тж ерж, собственна Еѳіопія ся управлявала отъ женскы господари, които всичкы носили титлж-тж Кандакіж. Ириній и Евсевій отдаватъ на единъ Кандакійнъ министръ обращеніе-то ѝ въ Христіанство, и распространеніе-то на Евангеліе-то въ Еѳіопско-то царство.

Канонъ. Грьцка-та дума означавала най-напрѣдъ *правъ пржтъ*, и по-послѣ — *правило* или *мѣрило*, чрѣзъ което да ся мѣри правота-та на мнѣнія и дѣла. Въ послѣдне-то си значеніе дума-та е употрѣбена въ Гал. 6; 16 и Фил. 3; 16. Въ сжщо-то значеніе тя ся е употрѣбявала и отъ Грьцкы-тѣ Отцы. Понеже мѣрило-то за отсжжданіе на всичкы въпросы Отцы-тѣ търсяли воліж-тж Божіж, изявенж въ писанія-та на Ветхый и Новый Завѣтъ, тѣ естественно захванжли да даватъ думж-тж канонъ на священны-тѣ писанія, и да гы наричатъ *канонъ-тъ*. Съ *канонъ-тъ* ся разумѣва и листъ-тъ или каталогъ-тъ, въ който ся намѣрватъ книгы-тѣ които съдържатъ богоджхновенно-то правило на вѣрж-тж.

За да ся установи канонъ-тъ на Св. Писаніе, трѣбва да ся покаже

че всичкы-тѣ книгы сѫ боговдѫхновенны; че тѣ сѫ цѣлы и неповредены; и че всичкы-тѣ достовѣрны книгы ся заключаватъ въ канонъ-тъ. Виж. **Библія.**

Капернаумъ, главенъ градъ на Галилеѭ въ врѣме-то на Христа. Прѣди Вавилонско-то плѣненіе нищо не ся споменува за него. Този градъ е былъ положенъ на сѣверо-западный-тъ брѣгъ на Галилейско-то море, около петь мили отъ Іорданъ, и на главный-тъ пѫть отъ Дамаскъ за Средиземно море. Капернаумъ ся види да е былъ мѣстоприбытіе-то на Іисуса Христа. Тамъ живѣли братія-та Андрей и Петръ; тамъ Христосъ често поучавалъ въ съборище-то, и вършилъ великы дѣла, Мат. 17; 23. Мар. 1; 21—35. Іоан. 6; 17, 59, за които Капернаумскы-тѣ жители до небеса го прѣвъзносяли, но отъ невѣрваніе и непокаяніе тѣ пропаднѫли въ погыбель, Мат. 11; 20—24. Само-то мѣстоположеніе на Капернаумъ днесь е неизвѣстно. Д-ръ Робинсонъ, обаче, е открылъ нѣкои развалины при Ханъ Миніе, въ сѣверный-тъ край на Геннисаретско-то поле, и прѣдполага че тѣ може да сѫ останкы на старый-тъ онзи градъ.

Каппадокія, най-голѣма-та стара область на Малѫ Азіѭ; тя е была сърпѣдѣлна на сѣверъ съ Понтъ, на югъ съ Таврическѫ-тѫ горѫ, която ѭ дѣли отъ Кыликіѭ и Сиріѭ, на западъ съ Галатіѭ, и на истокъ съ Евфратъ и Арменіѭ. Каппадокія ся напоявала отъ рѣкѫ Халисъ, и е была забѣлѣжена по богаты-тѣ си пастбища и по прѣвъсходны-тѣ си породы отъ коніе, магарета, и овціе. Христіанство-то ся въвело отрано помежду жители-тѣ на онѫзи область, които сѫ были пословични за лѣнивость, безвѣрность, и за много другы пороцы. Виж. **Критъ.** Нѣкои отъ прочуты-тѣ Христіанскы отцы, като Василій и трима-та Григоріевци, сѫ развивали своѭ-тѫ дѣятелность въ тѫзи область.

Каркоръ *(основаніе)*, мѣсто-то дѣто Гедеонъ съвършенно порази разбиты-тѣ войнства на Зевея и Салмана, Сѫд. 8; 10. То бѣ источно отъ Іорданъ въ отворено-то поле на номадскы-тѣ племена.

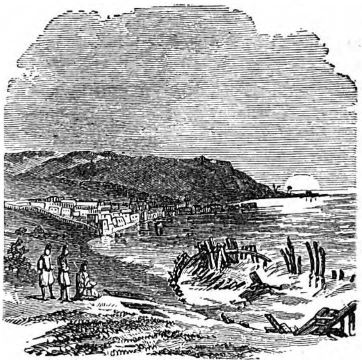

ГОРА КАРМИЛЪ ОТКЪМЪ С. И.

Кармилъ *(плодоносно поле)*, I., единъ Іудинъ градъ при тезеименнѫ-тѫ му планинѫ, осмь мили на юго-истокъ отъ Хевронъ, Іис. Нав. 15; 55. На планинѫ-тѫ Кармилъ Саулъ въздигнѫ слѣдъ единъ походъ противъ Амалика единъ побѣдоносенъ знакъ, и въ този градъ обитавалъ Навалъ Кармилецъ-тъ, Авигеинъ-тъ мѫжъ, 1 Цар. 15; 12. 25; 7. Развалины-тѣ на Кармилъ показватъ че той е былъ голѣмъ градъ.

II. Едно планинско бърдо, което ся простира къмъ сѣверо-западъ отъ Іезраелово-то поле, и ся свърша съ носъ-тъ който образува заливъ-тъ на Акхо (Акръ). Най-высокый-тъ върхъ на това бърдо е около 1500 крака высокъ; при сѣверо-источнѫ-тѫ му полѫ тече потокъ-тъ Кысонъ, и малко на сѣверъ рѣка-та Вилъ. Въ сѣвернѫ-тѫ му точкѫ стърчи единъ мънастыръ на Кармилскы-тѣ калугеры, орденъ-тъ на които ся е съставилъ въ дванадесетый вѣкъ, и който има сега разны клонове въ Европѫ. Кармилъ е едничкый-тъ

голѣмъ носъ на приморіе-то на Палестинѫ. Отъ юго-источнѫ-тѫ странѫ на това бърдо нѣколко низскы гористы могылы ся простиратъ една отъ другѫ по-высока колкото отиватъ къмъ Самаріѭ. Кармилъ е достопамятенъ за посѣщенія-та на него отъ пророцы-тѣ Иліѭ и Елиссея, 4 Цар. 2; 25. 4; 25; и особенно за истрѣбленіе-то на Вааловы-тѣ священницы тамъ, 3 Цар. гл. 18.

Карпъ, единъ отъ ученицы-тѣ и пріятели-тѣ Ап. Павловы, който живѣлъ въ Троадѫ, 2 Тим. 4; 13.

Кархамисъ *(твърдиня Хамосова)*, градъ при западный-тъ брѣгъ на Евфратъ, около 36° 40′ с. ш. по-напоконъ былъ основанъ на почти сѫщо-то му мѣсто новъ градъ, Іераполь; това мѣсто Араби-тѣ днесь наричатъ Іераблусъ. Доказва ся отъ Ассирійскы надписы че отъ около 1100 до 850 прѣди Р. Х., той е былъ главенъ градъ на Хеттейцы-тѣ, които управлявали Сиріѭ и голѣмѫ часть отъ Малѫ-Азіѭ и Арменіѭ. Расположенъ на правый-тъ пѫть между Ассиріѭ и Палестинѫ, и владѣющъ прѣходъ-тъ на Евфратъ, той вынагы е привличалъ завоевателно-то око прѣзъ Ассиро-Египетскы-тѣ борбы. Въ Иса. 10; 9, ся казва че былъ прѣвзетъ отъ нѣкой си Ассирійскый царь. Види ся че Кархамисъ былъ прѣвзетъ отъ Фараонъ Нехао слѣдъ быткѫ-тѫ при Мегеддонъ, 2 Лѣт. 35; 20. около 608 год. прѣди Р. Х., и отнетъ отъ Навуходоносора около 605 год. прѣди Р. Х., Іер. 46; 2. На днешно врѣме голѣмо любопитство сѫ обърнѫли прѣживѣли-тѣ му паметници, нѣкои отъ които напъстрены съ Хеттейскы географическы надписы, сѫ прѣнесени вече въ Британскый-тъ Музей.

Кароанъ *(двоенъ градъ)*, Нефоалимовъ градъ, даденъ на Гырсонцы-тѣ Левиты, Іис. Нав. 21; 32. Нареченъ Кыріаоаимъ въ 1 Лѣт. 6; 76.

Касифія, мѣстопрѣбываніе на много плѣнены Евреи. Това мѣсто може да е было близо до Каспійско море, Ездр. 8; 17.

Каслухыми, жители отъ потекло-то на Мицраима. Виж. **Кафторими.**

Кассія, кора-та на едно благовонно дърво, която ся употрѣбява за еднѫ отъ съставны-тѣ части на масло-то за свято помазаніе, Исх. 30; 24. Псал. 45; 8 и Іез. 27; 19.

Кафторими-тѣ или **Кафоорци-тѣ,** потомци на Мицраима, и еднородни съ Каслухымы-тѣ, на които ся види да сѫ были съпрѣдѣлни въ сѣверо-источно-то приморіе на Африкѫ. За тѣзи два народа ся споменува като за потомцы на Филистимяне-тѣ, Быт. 10; 14. Втор. 2; 23. Ам. 9; 7; и можебы прѣселенци отъ два-та тѣзи народы да сѫ изгонили Авейцы-тѣ изъ земіѭ-тѫ имъ и да сѫ ся населили въ неіѭ подъ име-то Филистимяны, което въобще ся пріема че значило чужденцы. Не е, обаче, извѣстно да ли тѣзи прѣселенци сѫ дошли отъ Кыпръ, Критъ, или отъ Каппадокіѭ.

Квартъ, единъ Христіянинъ, който е живѣлъ въ Коринѳъ, но споредъ име-то му, былъ отъ Римско происхожденіе, отъ когото Павелъ испраща поздравленіе на братія-та въ Римъ. Рим. 16; 23.

Квасъ. На Евреи-тѣ бѣ възбранено да ядѫтъ квасно прѣзъ седмь-тѣ дни на Пасхѫ-тѫ, за память на онова щото сторихѫ прѣдѣды-тѣ имъ когато излѣзохѫ изъ Египетъ, тъй като тѣ быхѫ принудени тогава да мѣсятъ на-бърже безквасенъ хлѣбъ, и по-скоро да бѣгатъ, Исх. 12; 15, 19. Тѣ много ся грыжахѫ да махнѫтъ изъ кѫщы-тѣ си квасъ-тъ прѣди да начене праздникъ-тъ, 1 Кор. 5; 6. Господь възбрани да му ся прави приношеніе квасно или медено. Лев. 2; 11. Прѣобразително-то дѣйствіе на

квасъ-тъ ся употрѣбява за пояснение на влияніе-то върху общество-то, което упражняватъ очистителны-тѣ начала на евангеліе-то, или кривы-тѣ ученія на развращенны человѣцы, Мат. 13; 33. 16; 6—12. 1 Кор. 5; 6—8.

Кедемооъ, градъ въ прѣдѣлъ-тъ на Сиона Есевонскый-тъ царь, отдѣто Моисей му проводи посланницы съ миръ. Една пустыня имаше тамъ близо, Втор. 2; 26. Той станѫ по-сетнѣ Левитскы градъ въ наслѣдіе-то на Рувимцы-тѣ, Іис. Нав. 13; 18. 21; 37.

Кедесъ, I., градъ за убѣжище, въ наслѣдіе-то на Нефоалимцы-тѣ; три мили къмъ сѣверо-западъ отъ езеро Меромъ, Іис. Нав. 19; 37. 20; 7. Варакъ, Израилевъ-тъ сѫдія, бѣ ся родилъ тамъ, Сѫд. 4; 6.

II. Градъ на югъ въ Іудѫ, Іис. Нав. 15; 23.

III. Градъ на Иссахарово-то племе, 1 Лѣт. 6; 72.

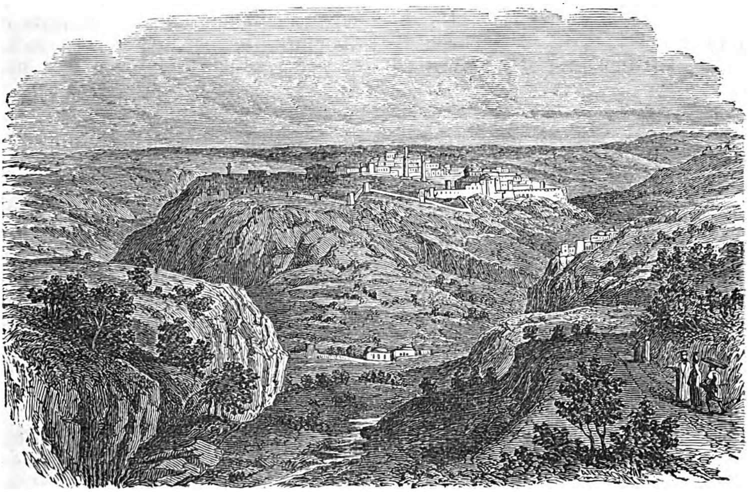

ІЕРУСАЛИМЪ ОТКЪМЪ ЮГЪ, СЪ КЕДРОНСКѪ-ТѪ ДОЛИНѪ ОТДЕСНО И ЕННОМСКѪ-ТѪ ОТЛѢВО.

Кедронъ, единъ зименъ потокъ, и долина-та въ коіѫто течеше, на источнѫ-тѫ странѫ на Іерусалимъ. Тази долина захваща малко къмъ сѣверо-западъ отъ града, прѣминува на сѣверъ днешнѫ-тѫ градскѫ стѣнѫ, и завива къмъ югъ. Тука тя е широка и отворена; но колкото отива къмъ югъ между градъ-тъ и между Елеонскѫ-тѫ горѫ, стѣснява ся и става по-длъбока. Срѣща горѫ-тѫ Моріѭ, тя образува само корыто-то на единъ порой, сто и петдесеть крака понисько отъ градскѫ-тѫ стѣнѫ. Тя ся вдълбочава като прѣминува Силоамъ, долъ-тъ на Еннома, и кладенецъ-тъ на Неемія, и послѣ завива юго-источно, съ единъ тѣснъ и неравенъ проходъ, прѣзъ страшнѫ-тѫ пустынѭ на Св. Саввѫ, и отива до Мъртво море. Корыто-то на Кедронъ быва сега сухо прѣзъ повечето врѣме на годинѫ-тѫ; и прѣзъ дъждовны-тѣ врѣмена потокъ-тъ често прѣсѫхва; но слѣдъ тежкы и продължителны дъждове понѣкога дохожда много буенъ, и скоро пакъ прѣсѫхва. Едно шосе и единъ едно-

своденъ мостъ минува надъ потока помежду Св. Стефанскѫ-тѫ портѫ и Геѳсиманскѫ-тѫ градинѫ. Прѣзъ този пѫть, може-бы, Давидъ е побѣгнѫлъ отъ Авессалома, 2 Цар. 15; 23; и Спаситель-тъ често е минувалъ татъкъ на пѫтьтъ си за Виѳанііѫ, Елеонскѫ-тѫ горѫ, и Геѳсиманіѫ, Іоан. 18; 1, 2. Въ тѫзи долинѫ и въ Енномскѫ-тѫ, тамъ дѣто ся вдаватъ една въ другѫ, царіе-тѣ Аса, Езекыя и Іосія прѣмахнѫхѫ идолы-тѣ и гнусотіи-тѣ, съ които бѣше оскверненъ Іерусалимъ, 3 Цар. 15; 13. 4 Цар. 23; 4, 6, 12. 2 Лѣт. 29; 16. Виж. **Енномъ** и **Іерусалимъ**.

Часть отъ воды-тѣ на старый-тъ Кедронъ извирахѫ въ самый-тъ храмъ, и слизахѫ до корыто-то на потокъ-тъ прѣзъ нѣколко малкы корытца. Пророкъ Іезекіиль ся служи съ това обстоятелство въ хубаво-то си иносказателно изображеніе, съ което прѣдрича рѣкѫ-тѫ на божественнѫ-тѫ благодать която ще поднови свѣтъ-тъ, Іез. 47; 1—12. Потокъ-тъ, който той описва, извира въ храмъ-тъ, до-самò олтарь-тъ; колкото по-натактъкъ тече толкова повече воды-тѣ му наращаватъ; влѣчатъ зеленины и сладости, и усладяватъ горчивы-тѣ воды на само Мъртво-то море.

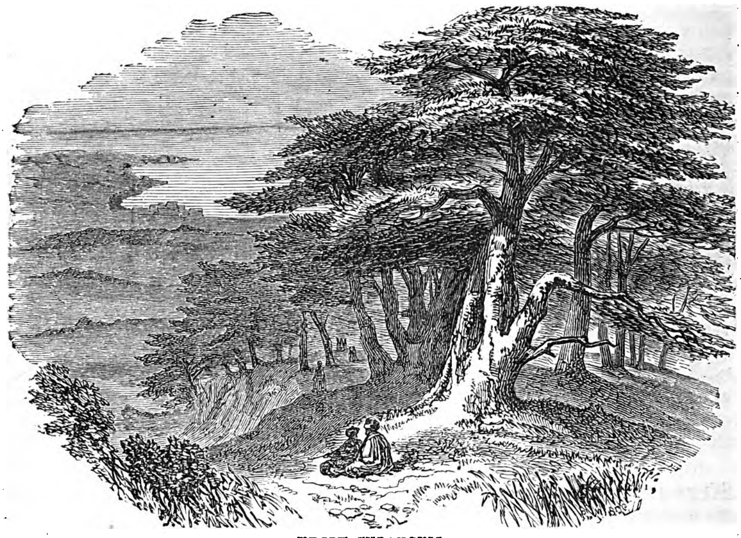

КЕДРИ ЛИВАНСКЫ.

Кедръ, едно величественно дърво, всѣкога зелено, и много пѫти споменѫто въ Св. Писаніе, Псал. 92; 12 и Іез. 31; 3—6. Кедровы-тѣ дървеса сѫ забѣлѣжително гѫсты и высокы; нѣкои отъ тѣхъ сѫ отъ тридесеть и петь до четыридесеть крака около дънеръ-тъ, и деветдесеть крака высокы. Клонове-тѣ на кедръ-тъ сѫ десеть-дванадесеть крака отъ земіѫ-тѫ, голѣми и почти хоризонтални; листіе-тѣ му сѫ единъ пръстъ дългы, и сѫ тънкы и прави. Дърво-то ражда единъ плодъ подобенъ на онзи на боръ-тъ. Това прочуто дърво не расте само въ Ливанъ, но и въ Аманскѫ-тѫ и Таврическѫ-тѫ горѫ въ Малѫ Азіѭ, и въ другы части на Истокъ, но въ тѣзи послѣдни-тѣ мѣста то не расте толкова высоко колкото въ Ливанъ. Кедръ-тъ

ся е прорастявалъ и въ градины-тѣ на Европѫ; двѣ кедрови дървеса има въ Чизвикъ у Англіѭ, и едно въ Градинѫ-тѫ на растенія-та въ Паризъ. Хубость-та на кедръ-тъ състои въ съразмѣрно-распространены-тѣ му клонове и вѣтвы и въ коническый-тъ образъ на върхъ-тъ му. Смола-та, която ся отпуща отъ стебло-то и отъ плодъ-тъ на кедръ-тъ, е мѣка като балсамъ; миризма-та ѝ е като онѫзи на балсамъ-тъ отъ Меккѫ. Всичко на това дърво е благоуханно, и за негово-то благоуханіе Ливанъ толкова ся слави, Пѣсн. 4; 11. Ос. 14; 6. Това дърво е твърдѣ сгодно за граденіе, защото не подлежи на гніяніе, нито пакъ червеи го пояждатъ, и за това староврѣменни-тѣ много сѫ го употрѣбявали. Персеполскый-тъ палатъ, Іерусалимскый-тъ храмъ, и Соломоновый-тъ палатъ сѫ были всичкы-тѣ съградени отъ кедръ; и, "домъ-тъ на Ливанскѫ-тѫ дѫбравѫ," може да ся е наричалъ тъй отъ качество-то на дървета-та отъ които е былъ построенъ, 3 Цар. 7; 2 и 10; 17.

Отъ кедровы-тѣ дѫбрави които нѣкога сѫ покрывали Ливанъ, сравнително малко сѫ останѫли сега, Иса. 2; 13 и 10: 19, голѣмы и най-стары кедровы дървя ся намиратъ въ еднѫ горицѫ, която лѣжи на едно малко разстояніе отъ пѫть-тъ шо води прѣзъ Ливанъ отъ Баалбекъ за Триполи, на западъ при полы-тѣ на най-высокый-тъ върхъ на Ливанскѫ-тѫ горѫ. Тази горица състои отъ нѣколко твърдѣ стары дървеса, може-бы отъ врѣме-то на Іисуса Христа, распрьснѫты измежду 400—500 по-млады дървета. Виж. **Ливанъ.**

Кеила, градъ въ поле-то на Іудѫ. Веднъжь когато бѣше обсаденъ отъ Филистимцы-тѣ, Давидъ отиде та дигнѫ обсадѫ-тѫ, но по това жители-тѣ му ищяхѫ да го прѣдадѫтъ Саулу, 1 Цар. 23; 1—13. Неем. 3; 17.

Кенезейци, единъ старъ Хананскый народъ, чіѭто земіѭ Господь обѣща на Авраамовы-тѣ потомцы, Быт. 15; 19. Тѣ ся види да бѣхѫ ся размѣсили съ другы-тѣ Ханаанцы, и да бѣхѫ изгубили собственно-то си названіе прѣди врѣме-то на Іисуса Навина. Трѣба да различавамы Кенезейцы-тѣ отъ Кенезовцы-тѣ, които бѣхѫ Израиляни. Іис. Нав. 14; 6. 15; 17.

Кенезъ *(ловъ)*, I, Исавовъ внукъ и князь Едомскый, Быт. 36; 11, 42; прародитель-тъ на Кенезовцы-тѣ, Іис. Нав. 14; 14.

II., Халевовъ братъ, Гоѳоніиловъ баща, Іис. Нав. 15; 17.

III., Иловъ сынъ, и внукъ Халевовъ, 1 Лѣт. 4; 15.

Кенейци-тѣ населявахѫ еднѫ странѫ къмъ западъ на Мъртво море, а отчасти и Пустыннѫ Аравіѭ. Іоѳоръ, Моисеевый-тъ тесть, бѣ Кенеецъ, и домочадіе-то му придружи Израиляны-тѣ, и ся насели съ другы Кенейцы въ разны части на Святѫ-тѫ земіѭ, Сѫд. 1; 16. 4; 11. 1 Цар. 30; 29. 1 Лѣт. 2; 55. Хеверъ и Рихавовци-тѣ бѣхѫ тѣхни потомци. Кенейци-тѣ за които четемъ ся види че служехѫ истинному Богу, и че бѣхѫ добрѣ-расположени къмъ Евреи-тѣ. Саулъ гы пощади, когато Богъ го прати да истрѣбе Амаличяны-тѣ между които тѣ живѣехѫ, Числ. 24; 21, 22. 1 Цар. 15; 6.

Кенхрея, пристанище на Коринѳъ, отдѣто Апостолъ Павелъ отплува за Ефесъ, Дѣян. 18; 18. Това мѣсто е было сѣдалище на еднѫ отъ първы-тѣ Христіанскы церквы, Рим. 16; 1. Кенхрея ся е намирала на источнѫ-тѫ странѫ на Коринѳскый-тъ провлакъ, осмьдеветь мили къмъ истокъ на градъ-тъ. Друго-то пристанище, на западнѫ-тѫ странѫ на провлакъ-тъ, е было Лехей.

Кесарія, често наричана Палестинскѫ Кесарія, положена върху крайбрѣжіе-то на Срѣдиземно-то море, между Іоппѫ (Яфѫ) и Тиръ.

Въ старо врѣме тя е была едно малко мѣсто, наречено Стратонова кула, но послѣ было поправено, и силно укрѣпено отъ Ирода Великый, който направилъ пристанище, украсилъ градъ-тъ съ много голѣмы зданія, и го нарекълъ Кесаріѭ, въ честь на Августа Кесаря. Кесарія была населена най-много отъ Грьцы, и Иродъ установилъ въ неѭ петгодишны игры въ честь на императоръ-тъ.

Този градъ е былъ столица-та на Іудеѭ прѣзъ царуваніе-то на Ирода Великый и на Ирода Агриппѫ I, и е былъ и сѣдалище-то на Римскѫ-тѫ власть додѣто Іудея е была една Римска область. Въ него ставали честы смущенія между Гърцы-тѣ, Римляны-тѣ и Евреи-тѣ, така щото въ единъ случай до 20,000 душы станѫлы жертва въ единъ день.

Въ Евангеліе-то Кесарія е забѣлѣжена като жилище на Филиппа Евангелистъ-тъ, Дѣян. 8: 40. 21; 8; и на Корнилія стотникъ-тъ, Дѣян. 10. 11; 1—18. Тука Иродъ Агриппа быде поразенъ отъ ангелъ-тъ Божій, Дѣян. 12; 20—23. Павелъ много пѫти го е посѣтявалъ, Дѣян. 9; 30. 18; 22. 21; 8, 16; тука той ся явилъ прѣдъ Феликса, който ся уплашилъ отъ неговы-тѣ думы, Дѣян. 23; 23, 24; тука той е былъ запрѣнъ за двѣ годины; и слѣдъ като ся защищавалъ прѣдъ Феста и Агриппѫ, той заминѫлъ отъ тука за Римъ, Дѣян. 25; 26. 27; 1. Този градъ е днесь една грамада отъ развалины.

Кесарія Филиппова, единъ градъ 3—4 мили на истокъ отъ Данъ, близо до источный-тъ источникъ на Іорданъ; въ старо врѣме нареченъ Панея, сега Банясъ, отъ еднѫ близосѣднѫ пещерѫ посвятена на богъ-тъ Панъ, въ коіѭто извира единъ отъ изворы-тѣ на Іорданъ. Той е былъ положенъ вьрху единъ хълмъ заобыколенъ отъ долины и отъ потоцы; и стѣны-тѣ му сѫ были дебелы и якы. Той е былъ уголѣменъ и украсенъ отъ Филиппа четверовластникъ-тъ Трахонитскый, и нареченъ Кесарія въ честь на Тиверія Кесаря; и име-то Филиппова ѝ ся е прибавила за отличіе отъ другѫ-тѫ Кесаріѭ. Спаситель-тъ нашъ посѣтилъ това мѣсто наскоро прѣди прѣображеніе-то си, Мат. 16; 13—28. Мар. 8; 27—38. Лук. 9; 18, 27. Слѣдъ разореніе-то на Іерусалимъ, Титъ тука е накаралъ Еврейскы-тѣ плѣнницы да ся біѭтъ и да ся колятъ единъ другъ като гладіатори. Въ врѣме-то на крьстоносны-тѣ походы много измѣненія станѫли въ него, а сега е едно бѣдно селце посрѣдъ голѣмы развалины.

Кесарь, испьрво прѣкоръ на Іуліевѫ-тѫ челядь въ Римъ. Іулій и неговы-тѣ наслѣдници сѫ носили това име като царскѫ титлѫ. Императори-тѣ, които ся споменуватъ съ тѫзи титлѫ въ Н. Завѣтъ сѫ Августъ, Лук. 2; 1, Тиверій, 3; 1. 20; 22. Клавдій, Дѣян. 11; 28. Неронъ, Дѣян. 25; 8. Фил. 4; 22. Калигула, който е наслѣдилъ Тиверія, не ся споменува.

Кесулоѳъ, или Кыслодъ-ѳаворъ, градъ на прѣдѣлъ-тъ на Завулонъ и Иссахаръ, около четыри мили на западъ отъ Ѳаворскѫ-тѫ горѫ. Едно селце, което ся зове Иксалъ, и много раскопаны гробове показватъ сега мѣстоположеніе-то на онзи градъ, Іис. Нав. 19; 12, 18, 22. 1 Лѣт. 6; 62.

Кивроѳъ, Кидаръ, Киликіѭ, и пр. Виж. **Кывроѳъ, Кыдаръ, Кылпкія,** и пр.

Клавдій, едно островче при юго-западный-тъ брѣгъ на Критъ; покрай което Ап. Павелъ заминѫлъ когато отивалъ за Римъ, Дѣян. 27; 16. Сега това островче ся нарича Гозо, и е населено отъ около тридесеть домочадія.

Клавдій Кесарь, петій Римскый императоръ, който наслѣдилъ прѣстолъ-тъ подиръ Каія Калигула и царувалъ 13 годины.

Той надарилъ Агриппж съ царскж власть върху Іудеіж, но слѣдъ смьрть-тж на Агриппж Іудея пакъ станжла Римска область, 45 год. слѣдъ Р. Х. Въ врѣме-то на Клавдій Кесаря станжло голѣмъ гладъ, за който Агавъ бѣ прѣдказалъ, Дѣян. 11; 28. Въ деветж-тж годинж на царуваніе-то си Клавдій испждилъ всичкы-тѣ Евреи отъ Римъ, Дѣян. 18; 2. Около 44-тж годинж слѣдъ Христа той направилъ единъ военнъ походъ въ Британіж. Той умрѣлъ съ неестественнж смьрть: отровили го жена му и внука му Агриппина.

Клавдій Лисій. Виж. **Лисій.**

Клавдій Феликсъ. Виж. **Феликсъ.**

Клавдія, жена Христіанка въ Римъ, 2 Тим. 4; 21.

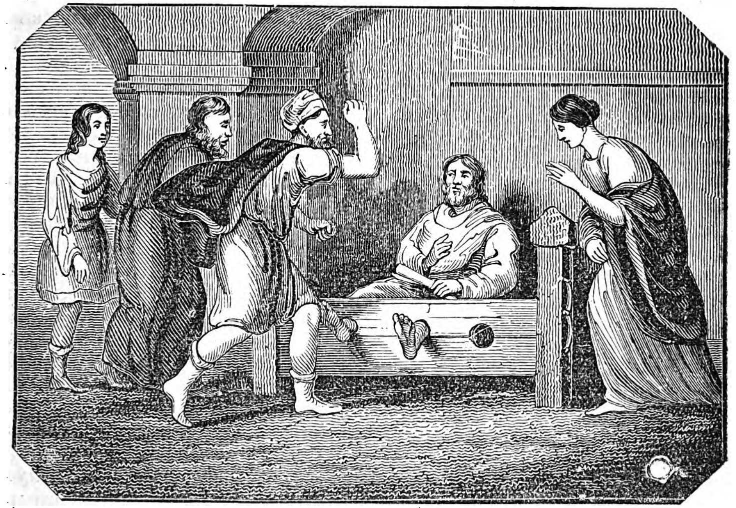

Клада, Дѣян. 16; 24. Клада-та, за коіжто нозѣ-тѣ на Павла и Силж бѣхж стѣгнжты, е было единъ видъ оржділе което ся състояло отъ двѣ греды, отъ които горнята была подвижна, и между които е имало дълбеи достатъчно широкы да побержтъ глезенъ-тъ. Понѣкогашь и ржцѣ-тѣ ся стѣгали. Клады-тѣ ся издигали най-вече по тържища-та, тъй щото подсждимый-тъ не само да боледува отъ стѣганіе, но и отъ налитанія-та на простолюдіе-то, Іов. 13; 27. Іер. 20; 2.

Кладенци и **Извори.** Тѣзи, които живѣіжтъ по умѣренный-тъ климатъ, дѣто кладенци-тѣ или водопроводи-тѣ не прѣсжхнуватъ, едвамъ можжтъ си състави понятіе върху крайно-то бѣдствіе, което жажда-та причинява, и радость-тж отъ утоляваніе-то на тжзи жаждж съ пѣніе-то на чистж водж, радость която прѣвъсходствува всякж другж тѣлеснж радость. Трѣбва нѣкой да е живѣлъ или пжтувалъ изъ Сиріж, за да разбира силж-тж и красотж-тж на изрѣченія-та, "вода отъ источницы-тѣ на спасеніе-то," "студена вода на жъднж душж," "источникъ-тъ на живж водж," и много другы. Ископаваніе-то на нѣкой непрѣсжхвателенъ кладенецъ или открытіе-то на нѣкой изворъ, ся е считало за общественно благодѣяніе. Тамъ дѣто е имало кладенецъ кервани сж прѣ-

нощували, войскы сѫ лагерували, и градове ся основавали, 1 Цар. 29; 1. 2 Цар. 2; 13. За това **Виръ**, Еврейско-то име за кладенецъ или изворъ, съставлява часть отъ много имена на мѣстности, като **Вироѳъ, Вирсавеѐ.** Виж. и **Енъ.** Толкозъ вода-та ся е цѣнила щото кладенецъ ся е давалъ за княжеско вѣно, Сѫд. 1; 13—15, и много пѫти сѫ ся отваряли спорове и прѣговори за кладенцы между разны племена. Тъй ный четемъ за Авраама, че когато правеше договоръ съ царь Авимелеха, "изобличи го за водный-тъ кладенецъ, който бѣхѫ отнѣли Авимелехови-тѣ раби," и кладенецъ-тъ ся даде въ владѣніе Аврааму съ клѣтвѫ и завѣтъ, Быт. 21; 25—31. Подобно нѣщо ся случи и прѣзъ животъ-тъ на Исаака, Быт. 26; 14—33. Когато Израиляни-тѣ бѣхѫ влѣзли въ прѣговоры съ Едомскый-тъ царь, за да прѣминѫтъ прѣзъ землѭ-тѫ му, казахѫ, "Ный ще минемъ прѣзъ друмъ-тъ; и ако азъ и скотове-тѣ ни піемъ отъ водѫ-тѫ ти, ще ѭ платимъ," Числ. 20; 17—19. Още по-силно е изрѣченіе-то въ Плач. 5; 4: "Съ сребро пихмы водѫ-тѫ си;" т. е. ный ѭ купихмы отъ чужды-тѣ си управители, ако и да бѣхмы естественни-тѣ притѣжатели на кладенцы-тѣ. Още въ нѣкои Источны страны сѫществува обычай да ся искатъ пары за водѫ отъ пѫтницы-тѣ; когато по другы градове студена вода и хлѣбъ ся даватъ даромъ на странникъ-тъ, на градско иждивеніе, или като дѣло милосердія отъ странѫ на милостивый-тъ, Мар. 9; 41. Прѣзъ непріятелско нашествіе, нищо не може толкозъ да въспрепятствова напрѣдъкъ-тъ на еднѫ войскѫ или на обсадители-тѣ на единъ градъ, колкото да ся напълнятъ кладенцы-тѣ съ каменіе, 4 Цар. 3; 25. 2 Лѣт. 32; 3.

По Палестинѫ ся срѣщатъ кладенци съ кипчета, кофы, и чакрьцы; и по нѣкогашь е имало стѫпала по които ся слизало до водѫ-тѫ, Быт. 24; 15, 16. Обыкновенно вода-та ся вади съ кофы и вѫжя, и дълбен-тѣ произвѣдени отъ вѫжя-та по каменны-тѣ устія на ветхы кладенцы, сочятъ на дълговрѣменно-то имъ употрѣбленіе. Тѣ сѫ ся покрывали съ плочы за да не ся пълнятъ съ пѣсъкъ, за да ся запази вода-та имъ за притежятели-тѣ и за да не падатъ въ тѣхъ пѫтницы — нѣщо което често ся случва въ Сиріѭ, и за което Моисей постанови законъ, Исх. 21; 33, 34. Тѣзи плочы сѫ ся прѣмахвали всякѫ вечерь, около захожданіе-то на слънце-то, когато жены-тѣ сѫ почерпвали водѫ за домашно употрѣбленіе и когато стада-та и чрѣды-тѣ сѫ пили отъ каменны-тѣ поила, които и до днесь още ся намиратъ почти при всѣкый кладенецъ. Тогазь тѣ сѫ ся посѣщавали отъ хора и сѫ прѣдставлявали живость и веселіе, въ противоположность на обыкновеннѫ-тѫ имъ глухотѫ която прѣзъ друго врѣме е царувала, Быт. 24; 11—28. 29; 1—10. Исх. 2; 16—19. 1 Цар. 9; 11. При кладенцы-тѣ сѫ дохождали нѣкогашь и разбойници, Сѫд. 5; 11. Д-ръ Шоо споменува за единъ прѣкрасенъ изворъ въ Варварійскы-тѣ владѣнія, на който Арабско-то му име значи, "пій и замини!" една лозинка която добрѣ ще да е да ся напише и върху най-добрый-тъ изворъ на земны наслажденія. Виж. **Водоемъ.**

Отвѫдня-та картина прѣдставлява "Источникъ-тъ на Дѣвѫ Маріѭ" въ Назаретъ, тъй нареченъ отъ голѣмѫ-тѫ вѣроятность че Дѣва Марія тукъ си е наливала водѫ, както Назаретчянкы-тѣ днесь си наливатъ. Вода-та му е изобилна. Той е извънъ градъ-тъ; и пѫтека-та, която води къмъ него, е добрѣ утъпкана отъ крака-та на толкози поколенія. Всѣкый пѫтникъ изъ Палестинѫ приказва за множество-то жены които дохождатъ

НАЗАРЕТСКЫЙТЪ КЛАДЕНЕЦЪ ИЛИ ИСТОЧНИКЪ.

тукъ съ водоносы-тѣ си или кози-тѣ си мѣхове положены на рамо или на главѫ, и които ся бавятъ да си побъбрѫтъ или пакъ ся завръщатъ весело по двѣ, по три задружно. Всѣкыдневно виждашь тукъ онова което може ся описа почти въ думы-тѣ въ Быт. 24; 11: "И тури камилы-тѣ да коленичятъ вънъ отъ града при водный-тъ кладенецъ, надвечерь когато излазятъ жены-тѣ да си наливатъ водѫ. И ето, излазяше Ревекка съ водоносъ-тъ на рамо-то ѝ; и тя слѣзе на изворъ-тъ, напълни водоносъ-тъ си, и възлѣзе." Рѣдко ще срѣщнешь мѫжъ, "който носи кърчагъ съ водѫ," Мар. 14; 13.

Още Іакововый-тъ кладенецъ, който ся намира при источный-тъ входъ на прѣлестнѫ-тѫ Сихемскѫ долинѫ, сѫществува, макаръ че малко сега ся употрѣбява и често прѣсѫхва. Той е покрытъ съ сводовитъ покрывъ, и входъ-тъ му е запушенъ съ единъ голѣмъ камыкъ. На близо е гора-та Гаризинъ на коіѫто Сихарска-та жена безсъмнѣнно е погледнѫла като е изрѣкла, "Бащы-тѣ ни въ тѫзь горѫ ся поклонихѫ." На западъ е обширна-та и плодовита-та поляна Мухна, дѣто нивы-тѣ бѣхѫ вече "побѣлели за жетвѫ." Жена-та загатнѫ че кладенецъ-тъ былъ "дълбокъ" и нѣмалъ стъпала. Отъ точно мѣряніе излиза че той е седмдесеть и петь крака дълбокъ, и около деветь крака широкъ. Като пѫтникъ-тъ прѣминува покрай този источникъ и си помысли колко народи и поколѣнія сѫ пили отъ него, и пакъ ожаднявали, и умирали, той ся трогнува отъ истинѫ-тѫ на Христовы-тѣ думы къмъ Самарянкѫ-тѫ, и почнува да чувствова нуждѫ-тѫ отъ водѫ "която истича въ животъ вѣченъ," Іоан. гл. 4.

Клеопа, мѫжъ-тъ Маріинъ, Іоан. 19; 25, който ся наричалъ и Алфей. Виж. **Алфей.** Този Клеопа не ще да е истый-тъ за когото ся споменува въ Лук. 24; 18.

Климентъ ся споменува въ Фил. 4; 3. Нѣкои мыслятъ че този Климентъ е сѫщій-тъ онзи който по-сетнѣ бѣше владыка въ

Римъ, и който е извѣстенъ подъ име-то Климентъ Римскый. Въ врѣме-то на Климента въ Коринѳскѫ-тѫ церквѫ ся явили раздори, и той писалъ на Коринѳяны-тѣ едно увѣщателно писмо, което ся пріело общо отъ Христіаны-тѣ съ такова уваженіе щото ся прочело въ много церквы.

Клѣтва, едно тържественно подтвърждение, придружено съ възвзывъ къмъ Върховно-то Сѫщество. Богъ е забранилъ всичкы-тѣ лъжовны клѣтвы и всичкы-тѣ безполезны заклѣванія, които ся употрѣбляватъ въ простъ разговоръ; но когато нужда-та или важность-та на нѣкоѭ работѫ изисква клѣтвѫ, той изволява на человѣцы-тѣ да ся заклѣватъ въ негово-то име, Исх. 22; 11 и Лев. 5; 1. Да ся заклѣва нѣкой въ лъжовенъ богъ, считаше ся идолопоклонско дѣло, Іер. 5; 7 и 12; 16.

У Іудеи-тѣ клѣтва-та ставаше прѣдъ сѫдіѭ-тѫ, който ся изправялъ на крака-та си и заклиналъ онѣзи които трѣбвало да земѫтъ клѣтвѫ. По този начинъ Каіяфа заклѣ Іисуса Христа, Мат. 26; 63. Іисусъ мълчеше дълго врѣме когато го испытвахѫ, и тогава първосвященникъ-тъ станѫ, и като знаяше че съ това може да получи отговоръ, каза, "Заклѣвамъ ся въ Бога живаго, да ни кажешь, ако си ты Христосъ." На тѫзи клѣтвѫ, тъй тържественно даденѫ, Іисусъ отговори че той е наистинѫ Мессія.

Клѣтва е единъ тържественъ възвывъ къмъ Бога, като къмъ единъ всемогущъ отмъститель че ще ны накаже ако онова което казвамы е лъжовно, Евр. 6; 16. Сила-та на клѣтвѫ-тѫ завыси отъ убѣжденіе-то ни въ безкрайнѫ-тѫ правдѫ на Бога; че той нѣма да счита невинни онѣзи които зематъ име-то му напраздно; и че загуба-та на негово-то благоволеніе безмѣрно надтежва всичко което може ся добы чрѣзъ лъжовно свидѣтелство. Клѣтва е едно дѣло на Богослуженіе, и за това Богъ иска то да става въ негово име, Втор. 10; 20, и показва начинъ-тъ по който то трѣбва да става, и длъжность-тѫ на лице-то което зема клѣтвѫ, Исх. 22; 11. Втор. 6; 13. Псал. 15; 4. 24; 4. Отъ тука слѣдва че безбожници-тѣ, и онѣзи които не вѣрватъ че ще има бѫдѫща награда и бѫдѫще наказаніе, не могѫтъ съгласно съ исповѣданіе-то си да земѫтъ клѣтвѫ-тѫ. Въ тѣхны-тѣ уста клѣтва-та може да бѫде само една осквернителна подигравка.

Богъ самъ е прѣдставенъ като да подтвърждава обѣщаніе-то си съ клѣтвѫ, и чрѣзъ туй да ся съобразява съ онова което вършятъ человѣци-тѣ, Псал. 95; 11. Евр. 6; 13, 16, 17. Клѣтвы-тѣ забранены въ Мат. 5; 34, 35. Іак. 5; 12, трѣбва да ся отнасятъ на неразмыслены-тѣ, прѣпрѣны-тѣ и злобны-тѣ говорянія на Евреи-тѣ; другояче Павелъ бы дѣйствувалъ противъ заповѣдь-тѫ на Христа, Рим. 1; 9. Гал. 1; 20. 2 Кор. 1; 23. Онова лице трѣбва да зима клѣтвѫ, на което длъжность-та изисква отъ него да провъзгласи истинѫ-тѫ по единъ най-тържественъ начинъ прѣдъ сѫдіѭ-тѫ. При всичко това, безсъмнѣнно твърдѣ често клѣтвы ставатъ непочтително и безъ да има нужда за тѣхъ, и ся зематъ съ слабѫ съзнателность за отговорность-тѫ въ такъвъ случай. Понеже ный смы длъжни да изявлявамы всякоѭ възможнѫ степень на почтителность къмъ Бога, то най-голѣмѫ грыжѫ трѣбва да зимамы щото да не ся кълнемъ грубо нито невнимателно когато ся обѣщавамы за нѣщо си. Да не испълнимъ нѣкое обѣщаніе е клѣтвопрѣстѫпленіе, освѣнь ако обѣщаніе-то е противъ естественныя законъ и противъ Бога, и тогава клѣтва-та не е задължителна.

Обыкновенны-тѣ думы когато зимали клѣтвѫ были: "Така да

ми направи Господь, и така да приложи;" сир. Богъ да мя убіе, и люто да мя накаже ако не говорія истинѫ-тѫ, Руѳ. 1; 17. 1 Цар. 3; 17. Подобны думы сѫ были и тѣзи: "Живъ е Господь," Сѫд. 8; 19. "Истинѫ говорія въ Христа, не лъжѫ," Рим. 9; 1. 1 Тим. 2; 7. "Богъ ми е свидѣтель," Фил. 1; 8.

Споменува ся за нѣкои дѣйствія които сѫ придружавали кълненіе-то; като туреніе рѫкѫ-тѫ подъ бедро-то, Бит. 24; 2. 47; 29, и диганіе рѫкѫ-тѫ на горѣ къмъ небе-то, Бит. 14; 22, 23. Втор. 32; 40. Отк. 10; 5.

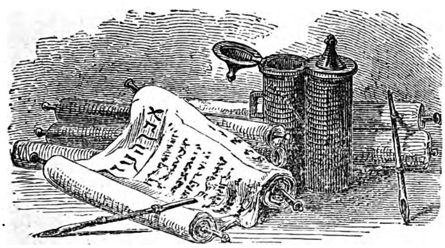

СВИТЪЦИ, ПЕРА И МАСТИЛНИЦА.

Книгы. Много видове вещества сѫ ся употрѣбявали въ старо врѣме за правяніе-то на книгы. Плочы отъ свинецъ или отъ мѣдь, коры-тѣ на дървета-та, кирпичи, каменіе, и дрьвіе, сѫ были най-напрѣдъ употрѣбяваны за да вдълбяватъ върху тѣхъ таквызи нѣща и документы каквыто человѣцитѣ сѫ желаяли да прѣдадѫтъ на потомство-то, Втор. 27; 2, 3. Іов. 19; 23, 24. Божіи-тѣ закони сѫ были написани на каменны плочы. Надписи сѫ ся правяли още и върху керемиды и кирпичи които закоравявали отпослѣ съ огнь. Много отъ тѣзи сѫ намѣрены между развалины-тѣ на Вавилонъ. Виж. **Вавилонъ, Навуходоносоръ.** Дървены плочы, особенно чемшировы, и слоново-костны сѫ были обыкновенны у древни-тѣ народы; когато тѣ сѫ были отъ дърво, тѣ сѫ бывали често покрыты съ восъкъ, върху които сѫ писали съ едно особно орѫдіе, или съ върхътъ на желѣзнѫ писалкѫ, Іер. 17; 13. Лук. 1; 63, и това писмо е можало да ся истрыва съ широкый-тъ край на орѫдіе-то. Въ по-подирни-тѣ врѣмена, листіе-тѣ на финиково-то дърво сѫ были употрѣбяваны намѣсто дървены-тѣ плочы, и още най-тънка-та кора на дървета, такыва като липа, осенъ, кленъ, и брѣстъ. Понеже тѣзи коры сѫ ся навивали наедно за да могѫтъ да ся носятъ по-лесно, то томъ-тъ ся наричалъ свитъкъ — име запазено тоже за свитъцы отъ книгѫ или отъ пергаментъ.

Древни-тѣ народи сѫ писали и на платно. Но най-старо-то вещество върху което тѣ обыкновенно писали е было види ся *папирусъ-тъ*, една тръсть твърдѣ обыкновенна въ Египетъ и въ другы страны, и която расте и до днесь въ Сициліѭ и въ Халдеѭ. Въ по-послѣдне врѣме, *пергаментъ-тъ* отъ кожы ся е изнамѣрилъ въ Пергамъ, и ся е употрѣбявалъ тамъ за *свитъцы.* Перо-то за писаніе върху тѣзи мекы вещества е было една четчица, или една тръсть расцѣпена на край-тъ, Іер. 36; 23. Мастило-то ся е правяло отъ сажды, отъ вѫглища-та на слоновѫ кость, отъ разны клеове (замка), и пр. Писари-тѣ сѫ носяли мастилницы-тѣ си въ поясы-тѣ си, Іез. 9; 2. Правяніе-то на книгѫ отъ *платно*, въ нынѣшный-тъ ѝ видъ, станѫ извѣстно за пръвъ пѫть въ Европѫ около 1300 г. слѣдъ Р. Х. Искуство-то на книгопечатаніе-то ся е ввело около 150 години по-послѣ.

Една древня книга прочее е имала видъ-тъ на единъ дебелъ свитъкъ отъ едно вещество като книгѫ за писаніе, написана обыкновенно въ успоредны стълпове само върху еднѫ-тѫ странѫ, и четена, като сѫ ѭ разгъвали постепенно съ помощь-тѫ на два малкы вала,

единый-тъ въ начало-то, а другый-тъ въ край-тъ на свитъкъ-тъ. Единъ свитъкъ ся е запечатвалъ нѣкой пѫть, като ся е врьзвалъ или обвивалъ съ еднѫ връвь, върху която ся е капвало восъкъ, и ся е удряло печатъ, Иса. 29; 11. Отк. 5; 1—3.

Че искуство-то на писаніе-то ся е употрѣбявало твърдѣ отрано, може да ся заключи отъ онова което ся споменува въ Быт. 5; 1. Исх. 17; 14. Іов. 13; 26. 19; 23. 31; 35. Египтяни-тѣ сѫ знаяли да пишѫтъ отъ най-стары-тѣ врѣмена.

Древни-тѣ списатели, намѣсто да пишѫтъ книгы-тѣ си, и пр., съ собственнѫ-тѫ си рѫкѫ, често сѫ употрѣбявали прѣписвачи. Апостолъ Павелъ го забѣлѣжва като единъ особенъ случай, въ посланіе-то към Галатяны-тѣ, че той го е писалъ съ собственнѫ-тѫ си рѫкѫ, Гал. 6; 11. На другы-тѣ писма той само е прибавялъ поздравленіе-то си съ собственнѫ-тѫ си рѫкѫ, 1 Кор. 16; 21. Кол. 4; 18. 2 Сол. 3; 17. Прѣписвачь-тъ който е писалъ посланіе-то къмъ Римляны-тѣ, споменува себе си на свръшваніе-то, Рим. 16; 22. Виж. **Буквы.**

Книга-та на родословіе-то ся употрѣбява въ Быт. 5; 1. Мат. 1; 1, въ смысълъ-тъ на единъ родословенъ списъкъ. Виж. **Родословіе.**

Книга-та на брани-тѣ Господни, Числ. 21; 14, е была вѣроятно една книга съставена отъ историческы военны пѣсни.

Книга-та на праведный-тъ, 2 Цар. 1; 18, вѣроятно е была събраніе на народны повѣстны стихотворенія, начинъ който е былъ най-употрѣбителенъ за увѣковѣчваніе-то на исторіѭ-тѫ на древни-тѣ врѣмена.

Книгы-тѣ на Лѣтовницы-тѣ на царіе-тѣ Іудины и Израилевы сѫ были види ся общонародны записки, 3 Цар. 14; 19, 29.

Книга-та на животъ-тъ, или *на живы-тѣ*, Псал. 69; 28. Вѣроятно е че тѣзи прѣносны изреченія сѫ зеты отъ обичай-тъ на царіе-тѣ да държѫтъ единъ расписъ на лица-та които бѣхѫ на тѣхнѫ службѫ, на области-тѣ които тѣ управлявахѫ, на военны-тѣ си чиновницы, на число-то на войскы-тѣ си, понѣкогa още и имена-та на войны-тѣ си. Богъ ся прѣдставлява като да записва имена-та, дѣла-та, и назначенія-та на человѣцы-тѣ въ свитъцы; и свитъкъ-тъ, въ който сѫ записаны така имена-та на онѣзи които сѫ избранни за спасеніе, е "книга-та на животъ-тъ," Фил. 4; 3.

Книдъ, единъ полуостровъ въ Дорисъ у Каріѭ, който ся простира на юго-западный-тъ край на Малѫ Азіѭ, между островы-тѣ Родосъ и Коосъ. Градъ-тъ на този полуостровъ е ималъ едно прѣкрасно пристанище, и е былъ прочутъ по божескы-тѣ почести които негови-тѣ жители отдавали на Венерѫ. Павелъ минѫлъ покрай него въ пѫтуваніе-то си за Римъ, Дѣян. 27; 7.

Книжникъ, человѣкъ искусенъ въ Еврейскыя законъ, учитель или тълкователь на закона; на пр. Ездра бѣ "книжникъ искусенъ въ Мойсеевый-тъ законъ," Ездр. 7; 6. Книжници-тѣ, които ся споменуватъ въ Новый Завѣтъ сѫ были едно съсловіе хора, които сѫ ся въспитавали за да пазятъ и обясняватъ священны-тѣ книгы. Тѣмъ было възложено да гы прѣписватъ, да тълкуватъ по-мѫчны-тѣ мѣста изъ Св. Писаніе, и да рѣшаватъ въпросы, които сѫ ся пораждали отъ обрядныя законъ, Мат. 2; 4; най-паче тѣ сѫ были много искусни въ онѣзи тълкуванія и прѣданія, посрѣдствомъ които Евреи-тѣ ся унищожавали законъ-тъ, Мат. 15; 1—6. Еврейскы-тѣ списатели гы наричатъ дѣтоводители народны. Отъ врѣме на врѣме, книжници-тѣ сѫ ходили отъ градъ на градъ за да ся прѣпиратъ съ хора-та върху прости

нѣща, и да повдигатъ на прѣніе въпросы, относящы ся до законъ-тъ. То ся знае, че вліяніе-то имъ е было голѣмо; мнозина отъ тѣхъ сѫ были членове отъ Санхедринъ-тъ; и често ся споменуватъ съ старейшины-тѣ и първосвященницы-тѣ, Мат. 5; 20. 7; 29. 12; 38. 20; 18. 21; 15. Като Фарисеи-тѣ, книжници-тѣ сѫ были върли противници на Христа; и като не сѫ имали никакво понятіе за Онзи, за когото Моисей и пророци-тѣ писахѫ, тѣ ведно съ священницы-тѣ и съвѣтницы-тѣ сѫ прѣслѣдвали Іисуса и послѣдователи-тѣ му. Въ нѣкои мѣста, книжници-тѣ ся наричатъ законници, Мат. 22; 35. Мар. 12; 28.

Ковачь, единъ който кове тучены и желѣзны сѣчива и другы работы; най-първо ся споменува въ Быт. 4; 22. Ковачество-то е художество свойственно на цивилизаціѭ-тѫ; безъ него цѣли народи сѫ были беззащитни въ военно врѣме, Сѫд. 5; 8. 1 Цар. 13; 19—22. 4 Цар. 24; 14.

Ковчегъ Ноевъ, корабъ-тъ въ който челядь-та Ноева ся упази прѣзъ потопъ-тъ, когато всичкый-тъ остатъкъ отъ нашій-тъ родъ загынѫ за грѣхове-тѣ си. Явно е че ковчегъ-тъ Ноевъ не е былъ единъ обыкновенъ корабъ съ платна, но просто направенъ за да може да ся носи свободно надъ воды-тѣ. Ный можемъ, прочее, да заключимъ че той е былъ направенъ въ видъ на еднѫ голѣмѫ, длъгнестѫ, плавающѫ кѫщѫ, съ единъ покрывъ плосъкъ или малко наведенъ. За прозорецъ отъ странѫ на ковчегъ-тъ не ся споменува, но за едно окно, което е было до покрывъ-тъ, Быт. 6; 16. 8; 13.

Величина-та на ковчегъ-тъ е имала 300 лакти дължинѫ, 50 лакти ширинѫ, и 30 лакти высочинѫ. Той бѣ направенъ отъ гоферово дърво, омазанъ съ смолѫ, и безъ съмнѣніе той е былъ доста голѣмъ за да може да събере осмь-тѣ лица на Ноевѫ-тѫ челядь и животны-тѣ които трѣбваше да ся избавятъ въ него — именно, отъ всичкы-тѣ птицы и чисты скотове по седмь, и отъ нечисты-тѣ скотове по двѣ, мѫжко-то и женско-то му. Много въпроси сѫ ся подигали, и разисквали надълго отъ нѣкои лица, относително за видъ-тъ и величинѫ-тѫ на ковчегъ-тъ; за число-то на животны-тѣ избавены въ него — да ли сѫ тѣ отъ всичкы-тѣ видове които сѫ были тогава въ свѣтъ-тъ, освѣнь морскы-тѣ, или само отъ видове-тѣ живущы въ онѣзи страны на свѣтъ-тъ които сѫ были населены тогава отъ человѣцы-тѣ, и относително за възможность-тѫ на тѣхно-то събираніе въ ковчегъ-тъ, и на хранѫ-тѫ имъ за прѣзъ годинѫ-тѫ, и пр. Нѣкои отъ тѣзи въпросы Библія-та ясно рѣшава. Напразно е да разисквамы другы-тѣ въпросы, понеже нѣмамы срѣдства да гы рѣшимъ. Извѣстно е, че въ сѫщо-то врѣме когато Библія-та хвали вѣрѫ-тѫ и покорность-тѫ

на Ноя, тя показва че негово-то спасеніе бѣ едно чудо отъ Провидѣніе Божіе. Нему ся прѣдизвѣсти чрѣзъ едно чудо, и му ся заповѣда да ся приготви за потопъ-тъ; и сѫща-та чудесна сила извърши всичко което Ное не бѣше възможенъ да направи въ скрояваніе-то, граденіе-то и въ напълнуваніе-то на ковчегъ-тъ; въ упазваніе-то и въ управленіе-то му прѣзъ потопъ-тъ. Въобще ся е мисляло че Ное е былъ прѣдизвѣстенъ за това 120 годины прѣди потопъ-тъ. Сравни Быт. 5; 32 съ 7; 6, и Быт. 6; 3 съ 1 Пет. 3; 20. Прѣданія за ковчегъ-тъ ся намиратъ почти въ всичкы-тѣ народы. Виж. **Потопъ.**

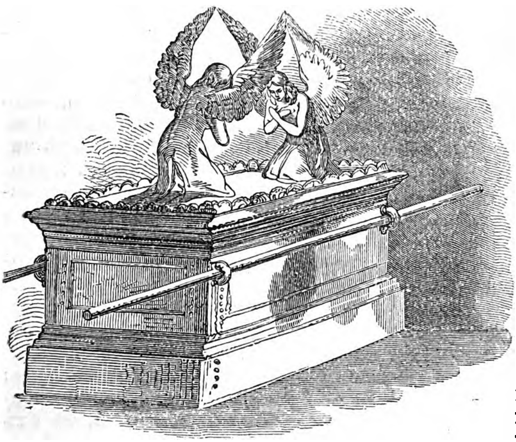

Ковчегъ-тъ на Завѣтъ-тъ, священный-тъ ковчегъ въ който плочы-тѣ на законъ-тъ бѣхѫ поставены, написаны съ пръстъ-тъ Божій, и който свидѣтелствувахѫ за завѣтъ-тъ на Бога съ народъ-тъ му, Исх. 25; 22. 34; 29. Той бѣ направенъ отъ дърво ситтимъ, обкованъ съ злато, и имаше два лакти и половина дължинѫ, единъ лакътъ и половина ширинѫ и единъ лакътъ и половина высочинѫ. На върхъ-тъ му, изоколо, имаше единъ видъ златенъ вѣнецъ. Той имаше *4* златны колцета, по двѣ на еднѫ странѫ, прѣзъ които бѣхѫ проврены върлины, съ които го носяхѫ. Тѣзи также бѣхѫ обкованы съ най-чисто злато, и не ся изваждахѫ отъ колцета-та, Исх. 25; 10—22. Покровъ-тъ на ковчегъ-тъ, все отъ злато, наричаше ся *очистилище;* и на два-та му противоположны края имаше два златни херувима, съ лица-та едно срѣщо друго и къмъ очистилище-то, което тѣ покрывахѫ съ распрострѣны-тѣ си крилѣ, Исх. 37; 1—9. Тука Богъ особенно е прѣбывалъ, *4* Цар. 19; 15. 1 Лѣт. 13; 6, и ся е явявалъ, Лев. 16; 2. Псал. 80; 1. Тука той, пріимаше приношенія-та на свои-тѣ людіе, и имъ съобщаваше свои-тѣ животворны словеса, Числ. 7; 89. Велико-то годишно приношеніе за очищеніе на грѣхъ-тъ ся приносяше тука отъ първосвященникъ-тъ, Евр. 9; 7, въ Святая Святыхъ. И отъ това нѣмаше нѣщо което да ся държи отъ Евреи-тѣ по-свято отъ колкото "ковчегъ-тъ Божій." Прѣзъ тѣхно-то пѫтуваніе въ пустынѭ-тѫ, священници-тѣ го носяхѫ подъ еднѫ багрѣнѫ завѣсѫ и съ голѣмо благоговѣніе прѣдъ множество-то Израилево, Числ. *4*; 5, 6. Прѣдъ него Іорданъ ся раздѣли, и слѣдъ него вода-та потече пакъ, Іис. Нав. гл. 3 и *4*. Стѣны-тѣ на Іерихонъ паднѫхѫ прѣдъ него, Іис. Нав. 6; *4*—12.

Слѣдъ това, ковчегъ-тъ стоя нѣколко врѣме въ Галгалъ, отъ дѣто быде прѣмѣстенъ въ Сило, Іис. Нав. *4*; 19. 10; *43*. 18; 1. Отъ тука Израиляни-тѣ го зѣхѫ въ станъ-тъ си; но когато ся поразихѫ отъ Филистимцы-тѣ, послѣдни-тѣ го зѣхѫ, 1 Цар. гл. *4*. Филистимци-тѣ, притѣснени чрѣзъ рѫкѫ-тѫ Бо-

жіѭ, донесохѫ назадъ ковчегъ-тъ, и той быде положенъ въ Кыріаѳіаримъ, 1 Цар. 7; 1. Той бѣше послѣ, въ царуваніе-то на Саула, въ Нобъ. Давидъ го прѣмѣсти отъ Кыріаѳіаримъ въ кѫщѫ-тѫ на Овидъ-едома, и оттамъ въ свой-тъ си градъ, въ Сіонъ, 2 Цар. гл. 6; и най-послѣ, Соломонъ го донесе въ храмъ-тъ на Іерусалимъ, 2 Лѣт. 5; 2. Той останѫ въ храмъ-тъ, съ всичко-то прилично почитаніе, до врѣмена-та на по-послѣдни-тѣ идолопоклоннически Іудейскы царіе, които осквернихѫ Прѣсвято-то мѣсто съ тѣхны-тѣ идолы, и тогава священници-тѣ ся види да сѫ го прѣмѣстили отъ храмъ-тъ. Това е явно за дѣто Іосія имъ заповѣда да го положатъ пакъ въ святилище-то, и имъ заповѣда да го не носятъ на рамена тукъ тамъ, както сѫ правили до тогава, 2 Лѣт. 35; 3. Ковчегъ-тъ види ся да ся е загубилъ въ врѣме-то на плѣнъ-тъ, или може-бы да е былъ скрытъ отъ нѣкои благочестивы Евреи въ нѣкое скрышно мѣсто, което не е могло да ся открые послѣ, понеже не ся споменува вече нищо за него; и заради изгубваніе-то му, вторый-тъ храмъ не бѣ толкова славенъ колкото първый-тъ.

Освѣнъ плочы-тѣ на свидѣтелство-то, положены отъ Моисея въ тойзи священъ ковчегъ, Богъ заповѣда да ся тури тамъ и процавтелый-тъ жезлъ на Аарона, Числ. 17; 10. Евр. 9; 4; една златна стомна съ маннѫ събранѫ въ пустынѭ-тѫ, Исх. 16; 33, 34, и една книга на законъ-тъ, Втор. 31; 26.

Коза. Тя прилича на овцѫ-тѫ, но кожа-та ѝ е покрыта не съ вълнѫ но съ козинѫ. Іудеи-тѣ отвъждали голѣмы стада козы, Быт. 27; 9. 2 Лѣт. 17; 11. Козы-тѣ сѫ ся считали чисты за святы-тѣ жьртвы, Исх. 12; 5. Лев. 3; 12. Числ. 15; 27. Млѣко-то на козы-тѣ и яретата много сѫ ся употрѣбявали за хранѫ, Втор. 14; 4. Сѫд. 6; 19. Прит. 27; 27. Лук. 15; 29. Въ Па-

ГЛАВА НА СИРІЙСКѪ КОЗѪ.

лестинѫ сѫ отвъждалы разни видове козы: единъ видъ отъ тѣхъ сѫ имали дългы косми, каквыто сѫ Ангорскы-тѣ козы, другъ единъ видъ сѫ имали дългы и широкы уши. Може-бы, че този видъ козы ся споменува въ Амос. 3; 12, дѣто ся казва "край отъ ухо."

Иродотъ расказва, че въ Megдѫ, у Долній Египетъ, народъ-тъ обожавалъ козѫ-тѫ и козелъ-тъ. Пана, языческый-тъ Богъ, изображавали съ козе лице и съ кози крака. Много языческы народи отдавали божескы почести на козы-тѣ и козлы-тѣ, и гнусотіи-тѣ които тѣ вършили прѣзъ врѣме на козы-тѣ праздницы, не сѫ за казваніе.

Дивы козы ся споменуватъ въ 1 Цар. 24; 2. Іов. 39; 1. Псал. 104; 18. Тази е единъ видъ дива коза, и ся намира и днесь по горы-тѣ на Синайскы-тѣ бърда, источно и южно отъ Асфалтово езеро или Мъртво море.

Дивы-тѣ козы много приличатъ на Алпійскы-тѣ сърны. Тѣ пасѫтъ по планины-тѣ на стада по двадесеть, тридесеть, или четыридесеть, като поставятъ по еднѫ козѫ да варди стражѫ. Щомъ подушатъ че нѣкоя опасность гы угрожава,

тѣ тичатъ като стрѣлы да бѣгатъ, и безстрашно скачатъ по скалы-тѣ и канары-тѣ и ся хвърлятъ на рогове-тѣ си. Рогове-тѣ имъ сѫ два-три крака дълги, и Араби-тѣ гы продаватъ за чирены, и др. т.

Козина. Отъ козинѫ сѫ были направены опоны-тѣ на скыніѭ-тѫ, Исх. 25; 4. 26; 7. 35; 6. Козина-та на Азіатскы-тѣ козы е много тънка; тя виси надъ земіѭ-тѫ; на гледъ е хубава като копринѫ-тѫ, и никога іѭ не стрыжѫтъ, но іѭ скубятъ съ гребенъ. Козари-тѣ много ся грыжатъ за козы-тѣ; тѣ често гы закарватъ въ рѣкы-тѣ да ся окѫпватъ. Ангора въ Малѫ Азіѭ върти значителнѫ търговіѭ съ козяны шаецы.

Кокошка. Грыжа-та на кокошкѫ-тѫ да брани пилцы-тѣ си отъ ястребы-тѣ и др. т. добрѣ пояснява старанія-та на Христа да събере народъ-тъ застрашаванъ отъ Римскый-тъ орель, Мат. 23; 37. 24; 22.

Кола. Кола сѫ ся употрѣбявали въ старо врѣме въ Палестинѫ, но сега почти нѣма защото пѫтища-та тамъ сѫ вьобще непрохоимы за тѣхъ. Въ старо врѣме жители-тѣ на Палестинѫ сѫ употрѣбявали кола за вършеніе и другы земледѣлческы работы, Иса. 5; 18 и 28; 27, 28. Съ кола ся прѣнесло Израилево-то домочадіе въ Египетъ, Быт. 45; 27. и Числ. 7; 3—9. Понѣкога кола-та были теглены и отъ дойны кравы, 1 Цар. 6; 7.

Колесницы. Св. Писаніе говори за два вида колесницы; едны за князове и войводы да ся вezѫтъ въ тѣхъ, Быт. 41; 43, другы за съсыпваніе на непріятелскѫ-тѫ войскѫ, които пропускали въ непріятелскы-тѣ редове и гы прѣсичали съ косы забиты въ краища-та на ось-тѫ. Хананейци-тѣ, съ които Іисусъ Навинъ ся сразилъ при езеро Меромъ, имали много конницы и колесницы, Іис. Нав. 11; 4. Сѫд. 1; 19. Сисара, вой-

вода-та на Іавина Ханаанскый-тъ царь имала деветстотинъ желѣзны колесницы, Сѫд. 4; 3. Виж. **Носилка.**

Колосса, единъ градъ въ Фригіѭ, положенъ на еднѫ могылѫ при съединеніе-то на Лика съ Меандра, близо до Іераполь и Лаодикіѭ, Кол. 2; 1. 4; 13, 15. Заедно съ тѣзи градове Колосса ся съсыпала отъ едно землетресеніе въ десетѫ-тѫ годинѫ на Нерона, около 65 години слѣдъ Х. Р., още при животъ-тъ на Ап. Павла; скоро подиръ това, обаче, градъ-тъ ся възобновилъ. Христіанската церква въ този градъ, до коѭ-

то Апостолъ-тъ отправилъ посланіе-то си, ся види да е была основана съ трудъ-тъ на Епафраса. Сравнѣте Кол. 1; 7, 8, 9 съ 4; 12, 13.

Колоссяни. До Колоссяны-тѣ Апостолъ Павелъ е отправилъ едно посланіе отъ Римъ, 62 г. подиръ Христа. Това посланіе е было написано по слѣдствіе на еднѫ вѣсть за вѫтрѣшно-то състояніе на Колосскѫ-тѫ церквѫ, коѭто Апостолъ-тъ научилъ отъ Епафраса, Кол. 1; 6—8 и 2; 1. Явно е че до тогава Ап. Павелъ не бѣше посѣтилъ онѫзи церквѫ, ако той и да познавалъ добрѣ исторіѭ-тѫ ѝ и ходъ-тъ на работы-тѣ ѝ. Нѣкой-ся Еврейскый философъ, който исповѣдалъ Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, искалъ да распрѣсне помѣжду Колоссяны-тѣ нѣкои суевѣрны ученія за законъ-тъ. Павелъ показува че всичка-та ни надежда за спасеніе е въ Христа, едничкый-тъ възможенъ ходатай; той увѣщава Колоссяны-тѣ да ся прѣдпазятъ отъ нѣкои заблужденія распрѣснѫты помежду имъ, като несъвмѣстны съ Евангелскы-тѣ ученія, и гы призовава съ най-убѣдителны рѣчи да държатъ поведеніе достойно за Христіанскый-тъ имъ характеръ. Посланіе-то на Ап. Павла къмъ Колоссяны-тѣ е писано въ исто-то врѣме съ онуй къмъ Ефесяны-тѣ, и е было испратено съ истый-тъ носитель. Тѣзи двѣ писма много си приличатъ, и за това добрѣ е да ся четѫтъ заедно.

Колъ. "Колъ-тъ" съ който Іаиль убила Сисарѫ е былъ металическый, Исх. 27; 19 Сѫд. 4; 21, 22. Понѣкога Еврейска-та дума ся употрѣбява за дървенъ колъ забитъ въ стѣнѫ, Ездр. 9; 8. Іез. 15; 3. Понѣкога тя подразумѣва понятіето за утвърденность, Иса. 22; 23. и за подкрѣпленіе, Зах. 10; 4.

Комаръ, едно дребно крылато насѣкомо, познато на всѣкого. Мат. 23; 24, "комаръ-тъ прѣцѣждате, а камилѫ-тѫ поглъщате." Іудеи-тѣ имали обычай да си прѣцѣждатъ вино-то, отъ страхъ да не испіѭтъ нѣкое насѣкомо запрѣтено отъ законъ-тъ като нечисто, Лев. 11; 23, и Іисусъ Христосъ имъ казалъ, вый сте толкова суевѣрни щото ся пазите да не сторите нѣкой малъкъ грѣшецъ, а не брежите за голѣмы-тѣ грѣхове.

Коніе въ стары-тѣ врѣмена помалко сѫ ся употрѣбявали въ Палестинѫ за работѫ отколкото волове и ослы. На коніе тогава сѫ ѣздили само князове-тѣ и военачалници-тѣ, и коніе тоже впрѣгали на колесницы-тѣ, Исх. 14; 9, 23, Есѳ. 6; 8. Екк. 10; 7. Най-хубаво описаніе на бойный-тъ конь намирамы въ еднѫ отъ най-стары-тѣ книгы, Іов. 39; 19—25. Коніе имаше много въ Египетъ, Быт. 47; 17. 50; 9. Пѣсн. 1; 9; но на Евреи-тѣ бѣше испърво запрѣтено да ходятъ тамъ за коніе, Втор. 17; 16, или да трупатъ много отъ тѣхъ, Іис. Нав. 11; 6, 2 Цар. 8; 4. Цѣль-та на това запрѣщеніе бѣше да гы прѣдпази отъ да ся възгордѣѭтъ и да станѫтъ ратолюбиви, Иса. 31; 1—3. Соломонъ, обаче, събра голѣмо число конницы и колесницы, 2 Лѣт. 1; 14—17. 9; 25. Коніе понѣкога посвящавахѫ на идолы-тѣ, 4 Цар. 23; 11. Конска сила често изображаваше небеснѫ и земнѫ силѫ, подчиненѫ на Бога, 4 Цар. 2; 11. 6; 15—17. Зах. 1; 8. 6; 2—6. Отк. 6; 2—8.

Коосъ. Единъ малъкъ островъ въ Грьцкый-тъ архыпелагъ, близо до юго-западно-то приморіе на Малѫ Азіѭ. Ап. Павелъ прѣнощува на това островче когато отиваше за Іерусалимъ, Дѣян. 21; 1. Това островче ся нарича сега Станкіуй. То е было нѣкога прочуто по плодородіе-то си, по хубаво-то си вино, по шелководство-то и работеніе-то на памукъ.

Копаръ или **Анитъ,** едно растеніе, което ся споменува въ Мат. 23; 23, на което Евреи-тѣ сѫ давали десетъкъ.

Коприна, прѣзъ врѣме-то на Птоломеи-тѣ тя е была принесена отъ Кытай и другы страны въ Гърціѭ и Римъ, и ся е цѣнила колкото злато-то, Отк. 18; 12. Iез. 16; 10, 13.

Кора, единъ видъ тънка пита която ся мѣси отъ чисто брашно, и която, помазана съ елей, ся употрѣбява въ разны приношенія, Исх. 29; 2, 23. Лев. 2; 4. 7; 12. Числ. 6; 15.

Корабъ. Древни-тѣ кораби, въ сравненіе съ днешны-тѣ, сѫ были много несъвършенны. Мореплаватели-тѣ сѫ плавали покрай брѣгове-тѣ, отъ носъ (часть отъ сушѫ-тѫ вдаденѫ въ море-то) до носъ, като ся прѣнощували, ако е было възможно, въ пристанища-та; и когато сѫ изгубвали отъ очи сушѫ-тѫ, тѣ намѣсто компасъ и квадрантъ които тогазь не сѫ были още извѣстны, сѫ ся управлявали по слънце-то и нѣкои звѣзды. Даже на врѣме-то Апостолъ Павлово, кораби на пѫть отъ Палестинѫ за Италіѭ, ся прѣзимували нѣкѫдѣ изъ пѫть-тъ, Дѣян. 27; 12. 28; 11. Кораби-тѣ въ старо врѣме сѫ были въобще малкы; голѣми рѣдко е имало. Много пѫти тѣ сѫ были много украшавани по носъ-тъ и по задницѫ-тѫ си. Знакъ-тъ, по който единъ корабъ ся е распознавалъ отъ другъ, е былъ нѣкога изображеніе на божество-то подъ чіето покровителство е былъ туренъ корабъ-тъ. Стари-тѣ кораби сѫ ся движили посрѣдствомъ тегленіе весла (лопаты), нарѣдены на нѣколко рѣда, или распряганіе платна. Прѣзъ врѣме на ратъ, военный-тъ корабъ ся е трудилъ да пробіе и потопи противника си. Финикіянци-тѣ сѫ были прочути по корабы-тѣ си и по обширнѫ-тѫ си търговіѭ, както това ся види отъ Iезекіилево-то описаніе, гл. 27, и отъ мнозина другы древны списатели. Макаръ Iоппа (Яфа) и Кесарія да сѫ были Еврейскы пристанища, 2 Лѣт. 2; 16. Iон. 1; 3, пакъ Евреи-тѣ не сѫ были моряци; за вънкашнѫ-тѫ си търговіѭ наемали повечето Финикіянцы, 3 Цар. 9; 26. 10; 22. 22; 49, 50. Живописно-то и вѣрно описаніе върху пѫтешествіе-то и корабротрошеніе-то на Апостола Павла, Дѣян. гл. 27, ни открыва много особенности на древне-то мореплаваніе. За "Ѳарсійскы-тѣ корабы," виж. **Ѳарсисъ.**

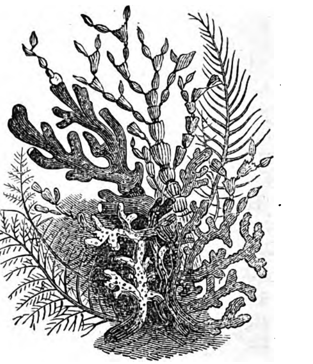

Кораллъ е едно твърдо, варово, морско произведеніе; правятъ го милліони насѣкомы. То прилича на стебло-то на едно растеніе, и често бива расклонено на вѣтвы. Кораллъ-тъ бива черъ, бѣлъ, и червенъ. Червеный-тъ кораллъ наймного ся цѣни. Iовъ и Iезекіиль причисляватъ кораллы-тѣ въ число-то на скѫпоцѣнны-тѣ каменіе. Коралли-тѣ изобилуватъ въ Червено море. "Многоцѣнны-тѣ камьніе," Прит. 3; 15. 8; 11. 20; 15. 31; 10, ся мысли отъ мнозина да сѫ были кораллны украшенія.

Корванъ, святъ даръ, нѣщо посвятено на Бога или на неговъ-тъ храмъ, Мар. 7; 11. Спаситель-тъ изобличава Евреи-тѣ за жестокосърдіе къмъ родители-тѣ имъ, като лишавали бащѫ и майкѫ за да направятъ *корванъ*. Често сынъ-тъ казвалъ на бащѫ си и на майкѫ си: "*Корванъ* е, (сирѣчь даръ) каквото бы ся ползувалъ ты отъ ме-

не," т. е., азъ посвятихъ на Бога онова което вый просите отъ мене. Фарисеи-тѣ, и въ по-подирни-тѣ врѣмена Талмудисти-тѣ, даже прощавали на длъжницы-тѣ да не плащатъ на заемодавцы-тѣ си, за да приносятъ корваны Богу.

Корей, Левитинъ, който възстанѫ противъ Моиссея и Аарона, и слѣдователно противъ Іеовá. Той бѣ братовчедъ Моисею, защото бащы-тѣ имъ Исааръ и Амрамъ бѣхѫ братія, Исх. 6; 16—21. Завидѣ за гражданскѫ-тѫ власть и священническо-то достоинство, които Богъ бѣ повѣрилъ Моисею и Аарону, братовчеды-тѣ негови; и за да си присвои поне що-годѣ отъ тѣхнѫ-тѫ власть, противостави имъ еднѫ часть отъ народа. Увы! много работы на тоя свѣтъ що ся вършатъ ужь за Бога и за Божіѭ-тѫ славѫ, сѫ подобны на славолюбиво-то дѣло на този Левитинъ. Двѣстѣ и петдесеть-тѣ человѣци, които той бѣ насѫскалъ да ся подигнѫтъ и тѣ противъ законнѫ-тѫ власть, быдохѫ истрѣбени съ огнь отъ небе-то; а него самаго заедно съ Даѳана и Авирона земя-та ся отвори та гы погълнѫ, Числ. гл. 16. Но синове-тѣ на Корея не погынѫхѫ, Числ. 26; 11, и тѣ, Кореевци-тѣ, бѣхѫ прочути като пѣвцы и поеты по врѣме-то на Давида, 1 Лѣт. 9; 19. 26; 1. До тѣхъ сѫ надписани нѣколко псалми, Псал. 42, 44, 49, 84, 85, 87, 88.

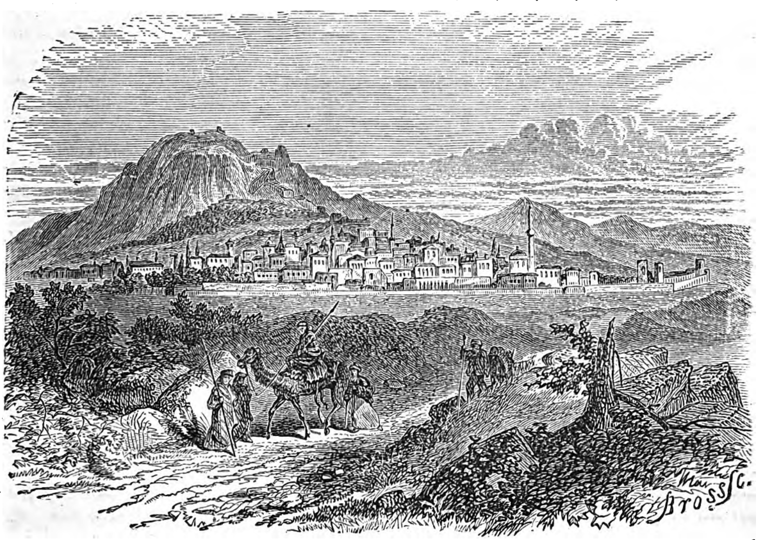

НЫНЕШНІЙ КОРИНѲЪ.

Коринѳъ. Старовръменни-тѣ сѫ го наричали Ефирѫ, и той е былъ столнина на Ахаіѭ. Той е былъ положенъ на провлакъ-тъ който отдѣля Іоническо-то море отъ Егейско-то, и за това ся е наричалъ и градъ *двоеморскый*. Самый-тъ градъ е былъ малко далеко отъ море-то, е ималъ двѣ пристанища, Лехей на западъ и Кенхреѭ на истокъ. По положеніе-то си той е ималъ голѣмѫ търговскѫ и военнѫ важность. Защита-та му, освѣнь градскы-тѣ стѣны, състояла отъ еднѫ естественнѫ крѣпость, Акро-Коринѳъ, едно каменисто мѣсто высоко 2000 крака надъ море-то, и на което страны-тѣ сѫ

много стрьмны. Въ теченіе-то на врѣме-то, Коринѳъ разбогатѣлъ и станжлъ единъ отъ най-богаты и многолюдны-тѣ градове въ Грьціѭ; но богатства-та възгордили Коринѳяны-тѣ, и тѣ ся прѣдавали на раскошество и сладострастіе и станжли высокомѣрни, изнѣжени и женственни. Коринѳъ ся съсыпа отъ Римляны-тѣ 146 год. прѣди Р. Х. Отпослѣ Юлій Кесаръ го възобнови, като насели въ него едно Римско поселеніе; но скоро жители-тѣ му разбогатѣхж и ся прѣдадохж на сжщы-тѣ развлеченія и раскошества. Апостолъ Павелъ пристигнж въ Коринѳъ, 52 г. слѣдъ Р. Х. Дѣян. 18; 1, и прѣсѣдѣ еднж годинж и полвинж у Акилж и женж-тж му Прискиллж, чіето художество бѣше сжщо-то каквото на Апостолъ-тъ, да правятъ шатьры. Прѣзъ това врѣме Павелъ работеше въ художество-то си за да ся прѣхрани, и проповѣдаше испьрво на Евреи-тѣ, и послѣ на язычницы-тѣ. Прѣзъ това врѣме той написа и посланія-та къмъ Солуняны-тѣ; и напоконъ, прѣзъ едно посѣщеніе, посланія-та къмъ Галатяны-тѣ и Римляны-тѣ. Нѣкои прѣдполагатъ да е направилъ помежду това врѣме друго посѣщеніе на Коринѳяны-тѣ, за което въ Библіѭ-тж не ся споменува. Виж. за това 2 Кор. 13; 1 и 1; 15. 2; 1. 12; 14, 21. 13; 2. Аполлосъ бѣше сътрудникъ на Ап. Павла въ Коринѳъ, а Акила и Сосѳенъ бѣхж отъ първи-тѣ служители на онжзи цьрквж, Дѣян. 18; 1. 1 Кор. 1; 1 и 16; 19. Мѣстоположеніе-то на Коринѳъ сега не е здраво и градъ-тъ по причинж на честы землетресенія сега е почти запустѣлъ; малко дири сжществуватъ отъ първо-то му величіе.

Коринѳяни, *Посланіе I.* Това посланіе е писано отъ Ап. Павла въ Ефесъ, около 57 години слѣдъ Р. Х. когато той ся научилъ за появленіе-то на нѣкои распри въ Коринѳскж-тж церквж, гл. 1; 11. 7; 1. Партіи были ся образували въ церквж-тж: едни искали да ся наричатъ по име-то на Павла, другы по име-то на Петра, трети по име-то на Христа. Въ първж-тж часть на посланіе-то, Павелъ ся старае да възстанови съгласіе-то помежду Коринѳскы-тѣ Христіаны, като показва че Христосъ е самата глава на Церквж-тж. Послѣ той гы увѣщава да ся прѣдпазватъ отъ лъжемждры философы, и да ся уповаватъ на слово-то Божіе неже на человѣческж мждрость. Понататъкъ, въ гл. 5, той гы изобличава за нѣкои гнусны безнравствености, и гы заставлява да испждятъ безнравственны-тѣ отъ помежду си. Той отговаря на тѣхны-тѣ пытанія относително до женеціе-то и ядеціе-то на идолскы жьртвы, и като зема поводъ отъ това увѣдомява гы върху много другы прѣдмѣты, за благоприличіе-то въ общы събранія, за Господнѭ-тж вечерѭ, за въскрьсеніе-то на вѣрующы-тѣ, за братскж любовь, за право-то употрѣбеніе на духовны-тѣ дарове, и пр. и сключва посланіе-то съ поздравленія.

Посланіе II. Това посланіе Ап. Павелъ е писалъ по слѣдствіе на нѣкои извѣстія които пріелъ чрѣзъ Тита, въ Филиппы. Павелъ ся научилъ за благосклонный-тъ пріемъ на първо-то му писмо, и за добры-тѣ слѣдствія които то произвело; но при всичко това, въ Коринѳъ остаяла една партія противна нему. Тя го обвинявала за неиспълненіе на обѣщаніе-то си, което той былъ далъ че ще гы посѣти, мжмрала строгость-тж му къмъ развратны-тѣ и безхарактерны-тѣ; и бѣдила го за высокомѣріе и гордость неприличны на апостолско-то му званіе. Въ посланіе-то си той отговаря на всичкы-тѣ тѣзи обвиненія; говори пространно за прѣвъсходство-то на на Новый-тъ Завѣтъ, за длъжности-тѣ и награды-тѣ на служители-тѣ му, и за длъжность-тж на Коринѳскы-тѣ Христіаны въ мило-

стинскы помощи. На конецъ Ап. Павелъ оправдава поведеніе-то си, като защищава и власть-тѫ си като Апостолъ. Той свършва съ еднѫ призовкѫ къмъ вѣрующы-тѣ на покаяніе, на миръ, и на братскѫ любовь. Второ-то посланіе ся види че е писано скоро подиръ първо-то.

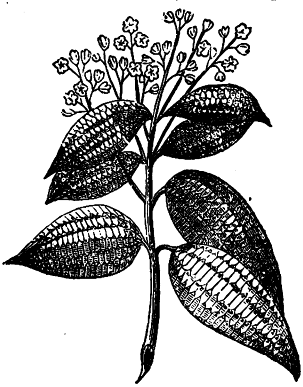

Корица, една отъ съставны-тѣ части въ благовонно-то масло съ което помазвали скыніѭ-тѫ и сѫсѫды-тѣ ѝ, Исх. 30; 23. Прит. 7; 17. Пѣсн. 4; 14. Дърво-то, на което корица-та е вѫтрѣшна-та часть на корѫ-тѫ му, расте около двадесеть крака высоко, и кора-та му като ся нарѣже на тънкы ивицы изсѫхва и ся завива отъ само-себе си. То е темно-червено на гледъ, налютва на вкусъ, благовонно, и твърдѣ пріятно. Най-хубава корица ся ражда въ Цейлонъ. Отк. 18; 13.

Коріандрово сѣме. Коріандръ е едно растеніе природно на Китай, но расте и въ нѣкои части на Азіѭ и на Европѫ. Сѣме-то му е бѣло, крѫгло, и благовонно. То ся употрѣбява като ароматъ. Манна-та, коіѭто Евреи-тѣ събирали въ пустыніѭ-тѫ, е приличала на коріандрово сѣме, Исх. 16; 31. Числ. 11; 7. Виж. **Манна.**

Корнилій, Римскый стотникъ, който е былъ поставенъ въ Кесаріѭ у Палестинѫ. Той първъ отъ язычницы-тѣ быде похристіаненъ, и исторія-та за негово-то обращеніе къмъ Христіанство-то показва какъ е съборилъ Богъ прѣградѫ-тѫ, която дѣлеше Евреи-тѣ и язычницы-тѣ. Отъ това що ся повѣствува въ Дѣян. 10; 1 за Корнилія става явно че той е былъ воденъ отъ Духа Святаго да ся откаже отъ идолослуженіе-то, да пріеме истинско-то богопочитаніе, и да води помежду распустнѫты и лошы человѣцы благочестивъ животъ; той былъ готовъ да пріеме Спаситель-тъ, и Богъ промыслилъ средство за него да ся опознае съ Него. По Божіе наставленіе, Корнилій проводилъ да повыка Петра, който чудесно былъ вече приготвенъ да пріеме призовкѫ-тѫ. Тогава Апостолъ-тъ отишлъ отъ Іоппіѭ въ Кесаріѭ, тридесеть и петь мили пѫть, и възвѣстилъ благѫ-тѫ вѣсть на Корнилія и на пріятели-тѣ му. Богъ тъй истълкува видѣніе-то на Петра за което той ся двоумѣше. Отъ тогава Петръ припозна че и язычници-тѣ бѣхѫ призвани отъ Бога да участвуватъ въ божественнѫ-тѫ благодать, Дѣян. 10; 9—28.

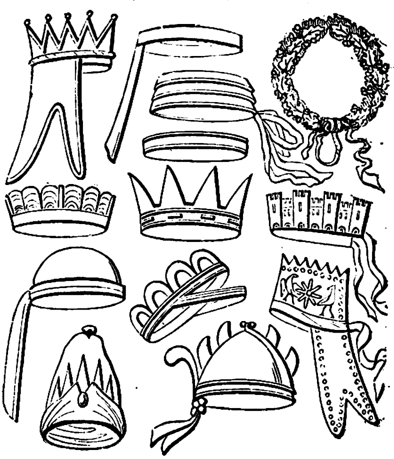

ДРЕВНИ ВѢНЦИ И КОРОНЫ.

Корона. Въ Еврейскый языкъ има двѣ особны думы, които означаватъ коронѫ. Една-та значи

раскошно украсенѫ шапкѫ, вѣнецъ и др. т. Друга-та значи царскѫ коронѫ. Корона-та и вѣнецътъ сѫ символъ на честь-тѫ, на славѫ-тѫ, на силѫ-тѫ, и на вѣченъ животъ, Прит. 12; 4. Плач. 5; 16. 1 Пет. 5; 4. У Евреи-тѣ имаше обычай и женихъ-тъ и невѣста-та да носятъ вѣнцы на свадбѫ-тѫ си. Короны или вѣнци сѫ ся давали на отличавшы-тѣ ся съревнователи на Олимпійскы-тѣ игры. За вѣнцы твърдѣ често ся споменува въ посланія-та. Горнето изображеніе показва нѣколко разновидны вѣнцы или короны.

Коръ или **Хоморъ**, най-голѣма-та мѣрка за жита у Евреи-тѣ, която е была равна съ десеть ефы, или 180 окы, Іез. 45; 14.

Корысть, плячка, грабежъ земенъ прѣзъ войнѫ. Давидъ позволяваше на всичкы ратницы были тѣ влѣзли въ бой или не, да зиматъ дѣлъ отъ корысты-тѣ, 1 Цар. 30; 21—35. Още отъ най-ранны-тѣ врѣмена часть отъ грабежъ-тъ ся отдѣлялъ за Бога, Быт. 14; 20; и въ Моисеевы-тѣ законы ся намира особенно постановленіе за това, Числ. 31; 26—47. 1 Лѣт. 26; 27.

Косми. Іудеи-тѣ, освѣнь Назиреи-тѣ, Числ. 6; 5, 9, и нѣкои другы както Авесалома, 2 Цар. 14; 26, подстригвали косы-тѣ си, 1 Кор. 11; 14, и гы мазали съ благовонны масти, Исх. 30; 30—33. Псал. 23; 5. Екк. 9; 8. Когато жалѣяли Евреи-тѣ оставяли космытѣ си да растѫтъ, или гы скубили и брьснѫли, Іер. 7; 29. Еврейкы-тѣ сѫ были твърдѣ пристрастни къмъ кѫдрены-тѣ и благовонны-тѣ космы, и за това тѣ много обичали да си кытятъ главытѣ, Иса. 3; 18, 24. 1 Кор. 11; 15; и то до толкова щото Апостолътъ гы изобличава, 1 Тим. 2; 9. 1 Пет. 3; 3. Скакалци-тѣ у Іоанна, Отк. 9; 8, имали космы "като космы-тѣ на жены-тѣ." Прокаженни-тѣ, слѣдъ като ся очистяли отъ проказѫ-тѫ, и Левити-тѣ, при освященіе-то имъ, обрьсвали всичкы-тѣ си космы, Лев. гл. 13. 14; 8, 9.

Краеѫгъленъ камыкъ, единъ голѣмъ камыкъ, лежи въ основѫ-тѫ на едно зданіе, и обыкновенно личи отъ другы-тѣ каменіе на основаніе-то, Іер. 51; 26. Въ ѫгълъ-тъ на основѫ-тѫ краеѫгълный-тъ камыкъ е тъй положенъ щото на него двѣ-тѣ стѣны ся срѣщатъ и ся свързватъ една съ другѫ. Единъ краеѫгъленъ камыкъ, 28 крака дългъ, 6 ½ широкъ, и 4 дебелъ, ся намира между развалины-тѣ на единъ храмъ въ Баалбекъ.

Іисусъ Христосъ ся уподобява въ Н. Завѣтъ на краеѫгъленъ каменъ въ три отношенія. *Първо* както камыкъ-тъ лежи въ основаніе-то, за да поддържа и да дава якость на зданіе-то, тъй и Христосъ, или ученіе-то за Спасительтъ, е краеѫгъленъ камыкъ на Христіанскѫ-тѫ церквѫ, Ефес. 2; 20, понеже това ученіе е най-важна-та часть на Христіанско-то вѣроисповѣданіе, като излага нѣкои истины, които сѫ жива сила въ душы-тѣ на человѣцы-тѣ. *Второ*, както краеѫгълный-тъ камыкъ личи най-много въ основѫ-тѫ на едно зданіе, тъй и Іисусъ Христосъ държи най-отлично мѣсто въ Церквѫ-тѫ, защото Той е ходатай-тъ за спасеніе-то на всичкы-тѣ, 1 Пет. 2; 6. *Трете*, както краеѫгъленъ камыкъ, отхвърленъ отъ зидари-тѣ става камыкъ за прѣпънваніе, така сѫщо Христово-то благовѣстіе ще утегчи наказаніе-то на нѣзи които го отхвърлятъ.

Кражба, Исх. 20; 15. Прит. 22; 22. Наказаніе-то за кражбѫ, споредъ Моисеевый-тъ законъ, ся е състояло въ възврыщаніе-то двойно или четверократно откradено-то нѣщо, споредъ случая. Ако крадецъ-тъ не е можалъ да повърне двойно или четворно това що е откраднѫлъ, то стока-та му ся е продавала или ся е задължавалъ да служи за да ся наплати. Но-

щенъ крадецъ е было законно да ся убіе въ врѣме-то когато краде; а человѣко-крадецъ ся е наказвалъ съ смъртно наказаніе, Исх. 21; 16. 22; 2.

Краставица. Това растеніе е изобилувало въ Египетъ, Числ. 11; 5; и тамъ то е служало за хранѫ на бѣдны-тѣ разреды, най-вече прѣзъ горѣщы-тѣ мѣсецы. Египетска-та краставица по видъ-тъ си и вкусъ-тъ си прилича на тукашнѫ-тѫ, но тя е по-дълга.

Кремъ. Виж. **Кринъ.**

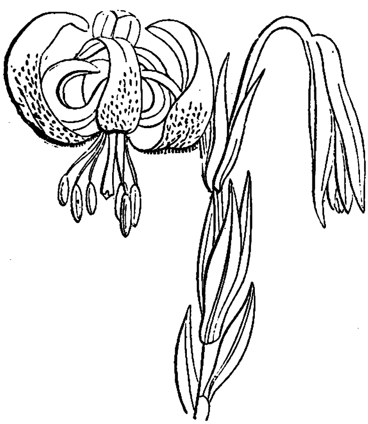

Кринъ или **Кремъ.** Отъ това красовито цвѣте, има разни видове между горскы-тѣ цвѣтя на Палестинѫ, и величіе-то, красота-та, и благоуханіе-то му сѫ много пріятны на пѫтницы-тѣ. Кремъ-тъ е пролѣтно цвѣте, и цъвти рано на всякѫдѣ въ Святѫ-тѫ земіѭ. Едно украшеніе въ храмъ-тъ ся правяше въ видъ на кринове, 3 Цар. 7; 19—26. 2 Лѣт. 4; 5. Въ Пѣснь на Пѣсни-тѣ кремъ-тъ често знаменува любезность, и съвършенства-та на невѣстѫ-тѫ ся уприличаватъ понѣкога на кремъ, гл. 2; 1, 2; така невѣста-та говори, ст. 1, и младоженецъ-тъ ся отзовава, ст. 2, и невѣста-та пакъ подзема, ст. 3. Устны-тѣ на младоженецъ-тъ сѫ уприличены на кринове, 5; 13, и за него е казано че пасе между кринове-тѣ, гл. 2; 16. 6; 3, което прѣдставя Христа задоволенъ съ прѣвъсходства-та на людіе-тѣ си. Като ся е служилъ съ кремове-тѣ Спаситель-тъ нашъ е направилъ едно изящно изображеніе: "Размотрѣте кремове-тѣ въ поле-то какъ растѫтъ;" "нито Соломонъ въ всичкѫ-тѫ си славѫ не бѣ облѣченъ като тѣхъ. И кога Богъ така облича трѣвѫ-тѫ на поле-то, не ще ли много повече васъ да облѣче?" Мат. 6; 28. "Кринъ юдолный" е кринъ що расте по долове-тѣ и долины-тѣ, Пѣсн. 2; 1.

Крискентъ, помощникъ Ап. Павловъ. Той може да е былъ единъ отъ седмдесеть-тѣ ученицы. Прѣдполагатъ че той е проповѣдалъ евангеліе-то въ Галатіѭ, 2 Тим. 4; 10.

Криспъ, прѣдсѣдатель на съборище-то въ Коринѳъ. Той е былъ приведенъ въ Христіанство отъ Ап. Павла, Дѣян. 18; 8, и отъ него е былъ кръстенъ, 1 Кор. 1; 14.

Кристалъ. Тази дума означавала най-напрѣдъ ледъ; сега тя ся употрѣбява да означава всѣкаквы добрѣ-прозрачны тѣла, които приличатъ на ледъ, на стькло, или на огледало, Іов. 28; 17. Отк. 4; 6. 21; 11.

Критъ е единъ голѣмъ островъ на Средиземно море. Сегашно-то му име е Кандія. Въ Омировы-тѣ поемы този островъ ся слави че ималъ сто града. Критяни-тѣ сѫ были добри моряци, и Критскы-тѣ кораби сѫ плували до всичкы-тѣ крайбрѣжія. Критяни-тѣ сѫ были така сѫщо прочути като искусны стрѣлцы, и тѣ сѫ ся упражнявали въ това занятіе още отъ дѣтинство. Трѣбва да кажемъ и това, че Критяни-тѣ, както Кападокійци-тѣ и Кыликійци-тѣ, сѫ были прочути лъжци, и за този порокъ сѫ были пословични. Ето що казва Ап. Павелъ за тѣхъ, "Нѣкой си отъ тѣхъ, свой имъ

пророкъ, е реклъ: Критяне-тѣ сѫ вынѫгы лъжци, зли звѣрове, тѫрбуси лѣниви," Тим. 1; 12, 13.

Когато отивалъ въ Римъ, Ап. Павелъ отплувалъ въ корабъ-тъ покрай Критъ, Дѣян. гл. 27.

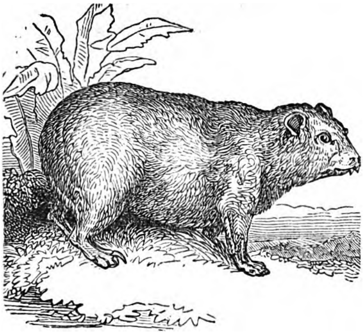

Кроликъ е животно което на голѣминѫ и видъ прилича на зайцы-тѣ. То нѣма опашкѫ и кожата му е мурга. Крака-та му сѫ голи отдолу, ноктіе-тѣ плоскы и околчести, освѣнь онѣзи на вѫтрешный-тъ палецъ на задни-тѣ му крака, които сѫ дългы и прѣвити. Кролици-тѣ не могѫтъ да копаіѫтъ въ земіѫ-тѫ; тѣ живѣіѫтъ въ дупкы по скалы-тѣ. Соломонъ гы нарича "мѫдри" и "не силни людіе." Тѣ сѫ кроткы и тихы, и толкова плашливи щото ся стряскатъ и отъ сѣнкѫ-тѫ на нѣкоіѫ лѣтущѫ птицѫ.

Кръво-отмьститель. Неприкосновенность-та на человѣческый-тъ животъ, и справедливость-та за наказаніе-то на единъ убійцѫ съ смърть, иматъ основѫ-тѫ си въ това че человѣкъ е създаденъ по образъ Божій, Быт. 9; 6 На правосѫдіе-то, често е съдѣйствувала и страсть-та за отмьщеніе. Между Арапы-тѣ, най-близкый-тъ сродникъ откъмъ мѫжкѫ странѫ е трѣбвало да прѣслѣдва человѣкоубійцѫ-тѫ додѣто съ силѫ или съ хытрость сполучи да го убіе. Законъ-тъ Моисеевъ нарочно е запрѣтявалъ да ся пріема нѣкакъвъ откупъ за животъ-тъ на убійцѫ-тѫ, Числ. 35; 31; но законъ-тъ ся е намѣсвалъ между едно обвинено лице и прѣслѣдователь-тъ му, като бѣ прѣдвидѣлъ едно святилище — въ Божій-тъ олтарь и въ градове-тѣ за прибѣжище — дѣто обвиненый-тъ можеше да прѣмине безопасно додѣто ся докажеше дали той е сторилъ дѣло-то съсъ щѣніе, или случайно, Іис. Нав. 20; 6, 9. Въ първый-тъ случай, той е былъ прѣдаванъ изведнъжъ на прѣслѣдователь-тъ му за смърть, Исх. 21; 14. 3 Цар. 2; 29, 34. Въ послѣдній-тъ случай, той е можалъ да живѣе безопасно въ градъ-тъ за прибѣжище; но ако той отидеше другадѣ прѣди смърть-тѫ на първосвященникъ-тъ, той ся е оставялъ да бѫде убитъ отъ кръвоотмьститель-тъ, Числ. 35; 25—28. Виж. **Прибѣжище.**

Кръвь. Животъ-тъ на всичкы-тѣ животны понеже е въ кръвь-тѫ, тя бѣше една священна и сѫщественна часть на жъртвы-тѣ принесены на Бога, Евр. 9; 22. Съ неіѫ тържественно поръсвахѫ олтарь-тъ и очистилище-то, "защото кръвь-та е която прави умилостивеніе-то за душѫ-тѫ," Лев. гл. 17. Животъ-тъ на жьртвѫ-тѫ ся даваше за животъ-тъ на грѣшникъ-тъ. Кръвь-та на жьртвы-тѣ е была прочее най-тѣсно съединена съ кръвь-тѫ на Агнецъ-тъ Божій, "която ны очистя отъ всякой грѣхъ," Ефес. 1; 7. 1 Іоан. 1; 7. Оттова и строго-то запрѣщеніе на Израиляны-тѣ да ядѫтъ кръвь, или какво да е месо въ което е оставало кръвь; едно запрѣщеніе подновено въ Дѣян. 15; 29. Въ противоположность на това сѫ языческы-тѣ обычаи да піѭтъ кръвь-тѫ на животны-тѣ и дажо на человѣцы-тѣ — да ядѫтъ суровѫ плъть, съ кръвь-тѫ, и даже прѣсенъ кѫсъ отъ живо животно, 1 Цар. 14; 32. Псал. 16; 4. Іез. 33; 25.

Освѣнь обыкновенно-то значеніе на думѫ-тѫ кръвь, тя често

означава винѫ-тѫ на убійство, 2 Цар. 3; 28. Мат. 27; 25; още и родство или еднокръвіе. "Плъть и кръвь" сѫ турены въ противоположность съ едно духовно естество, Мат. 16; 17, съ прославено-то тѣло, 1 Кор. 15; 50, и съ лукавы-тѣ духове, Ефес. 6; 12. Сѫдба-та "между кръвь и кръвь," Втор. 17; 8, бѣ една дѣто животъ-тъ е завысялъ вьрху направенѫ-тѫ прѣсѫдѫ, т. е. да ли человѣкоубійство е было волно или случайно и безъ омразѫ.

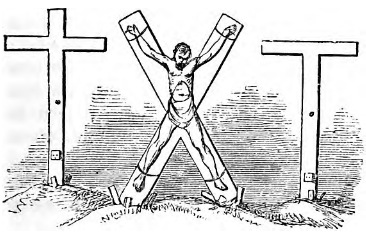

Крьстъ. Съ крьстнѫ смьрть староврѣменни-тѣ сѫ наказвали най-прѣзрѣни-тѣ и робіе Да ся накажеше нѣкой на крьстъ бѣше най-безчестно наказаніе, Втор. 21; 23. Гал. 3; 13.

Виновници-тѣ сѫ распинѫли като гы приковавали о дьрвены крьстове. Забивали гвоздеи въ рѫцѣ-тѣ имъ и въ крака-та имъ. Понѣкога гы привьрзвали съ врьзскы. Това наказаніе не е было помалко мѫчително, защото ако то и да е причинявало по-малко болежъ, то е правило страдалецъ-тъ да ся мѫчи много повече врѣме. Понѣкога въ распятіе-то употрѣбявали и гвоздеи и врьскы. Кѫдѣ срѣдѫ-тѫ на крьстъ-тъ имало обичай да забиватъ едно дьрвце, за да подпира страдалецъ-тъ. Прѣди да приковѫтъ мѫченикъ-тъ на крьстъ-тъ, біяли го съ бичове или съ ремыцы, а това е было поужасно и по-безчестно отъ всѣко друго бііаніе. Робіе-тѣ, които сѫ были виновни за нѣкои голѣмы прѣстѫпленія, принуждавали да носятъ крьста за распятіе-то си изъ града и гы біяли. И Спаситель-тъ е былъ натоваренъ да носи самси крьстъ-тъ си, но той не можалъ да го носи; тогава накарали Симона Киринейца да го носи подиръ него, Мар. 15; 21.

Въ онова врѣме е имало обычай, слѣдъ като распнѫтъ нѣкого, да му дадѫтъ да піе нѣщо което да го лиши отъ чувства-та му, така щото да не усѣща мѫченіе-то. На Іисуса Христа така сѫщо поднесли оцетъ размѣсенъ съ жльчкѫ, но той не пріелъ, Мат. 27; 34. Мар. 15; 23. Види ся, обаче, че послѣ той пинѫлъ малко отъ общо-то питіе на войницы-тѣ. Проводенъ отъ Отца да понесе тежко-то брѣме на человѣческы-тѣ грѣхове, Спаситель-тъ е мислилъ че нему не подобава да облекчава страданія-та си. "Чашѫ-тѫ коѭто ми даде Отецъ, да ѭ не піѭ ли?" Іоан. 18; 11. Той ѭ е испилъ, испилъ ѭ е до капкѫ. Крьстъ-тъ Спасителевъ въсправили подъ горѣщото слънце, и раны-тѣ му отъ бичове-тѣ и отъ гвоздеи-тѣ му докарали нестьрпимѫ жаждѫ. Распяти-тѣ оставали живи понѣкога по три-четыри деня, а понѣкога по цѣлѫ седмицѫ. Ето защо Пилатъ ся е почудилъ че Христосъ умрѣлъ въ малко врѣме, Мар. 15; 44. Голены-тѣ на двама-та разбойницы стражари-тѣ прѣбили, за да направятъ распѣты-тѣ да умрѫтъ по-скоро, да не бы да останехѫ на крьстъ-тъ въ сѫбботѫ-тѫ, Втор. 21; 23. Іис. Нав. 8; 29.

Кръчмы, три-тѣ, едно село на отстояніе тридесеть и три мили на юго-истокъ отъ Римъ. То ся споменува отъ Цицерона, и още ся нарича Три Кръчмы. Виж. **Аппіево тържище.**

Крьщеніе-то е свято постановленіе, чрѣзъ което лица-та ся пріематъ като членове на Христіанско-то общество. То ся извьршва въ име-то на Отца, и Сына, и Святаго Духа; и то е видимо-то и

общественно-то исповѣданіе на вѣрж-тж въ Христа и въ негово-то спасеніе, на жизненно-то съединеніе съ него, на задълженіе-то да живѣемъ единъ новъ животъ споредъ неговы-тѣ наставленія и въ неговж-тж службж, и на очакваніе-то да сподѣлимъ негово-то славно и небесно безсмьртіе. То не трѣбва да ся счита по никой начинъ че отъ само себе-си възражда. То ся е установило въ Христіянскж-тж церквж отъ Христа и отъ неговы-тѣ Апостолы, и е задължително за послѣдователи-тѣ му во вѣкы. Употрѣбеніе-то на водж-тж въ това постановленіе има основаніе-то си отчасти върху качества-та ѝ за очищеніе, и върху обряды-тѣ на Израилскый тъ народъ, въ който "вода-та и кръвьта" сж были Богоопрѣдѣлени знакове на нравственно-то обновленіе и очищеніе.

Крьщеніе "съ Духъ Святый и съ огнь," Мат. 3; 11. Лук. 3; 16. Христосъ говори въ тѣзи мѣста за пшеницж-тж и за плѣвж-тж — человѣцы-тѣ които го пріематъ и онѣзи които го отхвърлятъ. Първый-тъ классъ ще бжде изобилно надаренъ съ поученія-та и утѣшенія-та на Духъ Святый, а "плѣвж-тж той ще изгори въ огнь негасимъ." Мнозина разбиратъ тука "огнь" въ най-обширный-тъ смыслъ на очищеніе-то; очищеніе-то на людіе-тѣ Христовы чрѣзъ погубленіе-то на нечистивы-тѣ измежду тѣхъ, и тѣхно-то очищеніе отъ грѣхъ-тъ чрѣзъ исправленіе-то на което гы подчинява. "Той е като огнь на топитель, и ще сѣдне като който топи и чисти сребро."

Кумиръ, Идолъ, Идолопоклонство. Дума-та кумиръ или идолъ буквално значи изображеніе или прѣдставленіе. Тя всѣкога ся употрѣбява въ Св. Писаніе въ лошъ смыслъ, за прѣдставленія на языческы божества каквыто и да сж. Богъ занрѣщава всѣкой видъ кумиры, или изображенія и прѣдставленія на твари, направены съ цѣль да имъ ся служи суевѣрно, Исх. 20; 3, 4. 34; 13. Втор. 4; 16—19. 7; 25, 26. Той сжщо запрѣщава да ся прави видимо подобіе като неговъ образъ, Исх. 32; 4, 5 Втор. 4; 15. Неем. 9; 18.

Язычници-тѣ имахж всѣкаквы идолы — изображенія и изваяны прѣдставленія на звѣзды, духове, человѣцы, животны, рѣкы, растенія, земны стихіи, и тѣзи бывахж направены отъ разны вещества — златны, сребьрны, бронзовы, каменны, дървены, глинены, и пр. Едва ли има прѣдмѣтъ или сила въ природж-тж, едва ли има добродѣтель и порокъ на душж-тж, и състояніе на человѣческыя животъ, които да не сж пріемали суевѣрны божескы почести. Виж. **Звѣзда.**

Не е възможно да знаемъ отъ кога именно хора-та захванжли да обожаватъ лъжливы богове и да ся кланятъ на кумиры. Въ Св. Писаніе нищо не ся споменува за идолопоклонство прѣдъ потопа, но отъ това дѣто Писаніе-то прѣмълчава да ни каже нѣщо върху този прѣдмѣтъ, ный не можемъ да заключимъ че идолослуженіе-то тогава не е сжществувало. Іосифъ и мнозина отъ церковны-тѣ отцы бѣхж на мнѣніе, че наскоро подиръ потопа идолопоклонство-то станжло общо въ свѣта; и наистинж, на кждѣто да погледнемъ подиръ Авраамово-то врѣме, ный виждамы само лъжливо богопочитаніе. Авраамови-тѣ прѣдѣды сж служили на лъжливы богове, както е очевидно отъ Іис. Нав. 24; 2, 14.

Евреи-тѣ не сж имали свое особенно идолослуженіе; тѣ сж подражавали суевѣрія-та на съсѣдны-тѣ си народы. Когато бѣхж въ Египетъ, много отъ тѣхъ сж обожавали Египетскы-тѣ божества, Іез. 20; 8; въ пустынжтж тѣ сж служили на Ханаанейскы-тѣ, Египетскы-тѣ, Аммонейскы-тѣ, и Моавскы-тѣ; въ Іудеіж

— на Финикійскы-тѣ, Сирійскы-тѣ, и др., Числ. гл. 25. Сѫд. 10; 6. Ам. 5; 25. Дѣян. 7; 42. Рахыль, вѣроятно, бѣше служила на кумиры у бащѫ си Лавана, защото тя открадиѫ домашны-тѣ му богове, Быт. 31; 30. Іаковъ, като ся върнѫ отъ Месопотаміѭ, накара домородство-то си да отхвърли чужды-тѣ богове отъ помежду си, и да хвърли суевѣрны-тѣ обѣцы, които той скрылъ подъ единъ теревинѳъ при Сихемъ. Семейство-то му служило истинному Богу додѣто той былъ живъ.

Прѣзъ врѣме-то на сѫдіи-тѣ, "Израилеви-тѣ сынове направихѫ зло прѣдъ Господа, и поклонихѫ ся на Ваалимы-тѣ; и оставихѫ Господа Бога на отцы-тѣ си, та отидохѫ слѣдъ другы богове, отъ богове-тѣ на народы-тѣ които бѣхѫ около тѣхъ, та служихѫ на Ваала и на Астартины-тѣ идолы," Сѫд. 2; 11, 12. Гедеонъ, слѣдъ чудесно-то си избавленіе чрѣзъ Божіѭ силѫ, направи ефодъ, който станѫ примка на Израиляны-тѣ да служятъ на кумиры. Сѫд. 8; 27. Ѳерафимъ-тъ на Михея станѫ сѫщо за дълго врѣме съблазнь на Израиляны-тѣ, Сѫд. 17; 5. 18; 30, 31. Виж. **Ѳерафимъ.**

При Самуила, Саула, и Давида, истинско-то Богопознаніе у Израиляны-тѣ ся съхранявало вижда ся чисто. Имало е развращенность и кривы работы, но малко или никакъ идолопоклонство. Соломонъ, въ желаніе-то си да угоди на чуждестранны-тѣ си жены, въздигнѫлъ храмове въ честь на Астартѫ, Сидонскѫ-тѫ богыніѫ, на Молоха, Аммонскый богъ, и на Хамоса, Моавскый богъ. Іеровоамъ, който ся въскачилъ на прѣстола подиръ Соломона, поставилъ златны тѣлцы въ Данъ и Веѳилъ, и въвелъ Израиляны-тѣ въ грѣхъ. Народъ-тъ, така поощряванъ къмъ идолослуженіе отъ царя си, служилъ не само на златны-тѣ тѣлцы, но на много другы идолы, най-вече Ваала и Астартѫ. При Ахаава, идолослуженіе-то зело ужасителны размѣры и надминѫло всѣкѫ границѫ. Нечестива-та Іезавель, за да искорени истинско-то Богопознаніе, прислѣдувала Божіи-тѣ пророцы, додѣто Богъ, разяренъ на Израиль, оставилъ го на произвола на Ассирійскы-тѣ и Халдейскы-тѣ царіе, които го прѣселили отвѫдъ Евфратъ. Іуда е была почти еднакво развратена. Описанія-та, въ които пророци-тѣ сѫ очъртали безпѫтности-тѣ и идолослуженія-та имъ, гнусотіи-тѣ и блудодѣянія-та имъ по горы-тѣ и върхове-тѣ посвятены на идолы, и человѣческы-тѣ имъ жъртвы, испълватъ ны съ ужасъ, и раскрыватъ всичкыя развратъ на человѣческо-то сърдце. Виж. **Молохъ.** Слѣдъ възвръщаніе-то имъ отъ Вавилонъ, ный не намирамы вече Евреи-тѣ да ся порицаватъ за идолопоклонство. Само при Антіоха Епифана нѣкои надиѫли пакъ въ този грѣхъ, но другы-тѣ ся упазили чисти отъ него.

Понеже поддържаніе-то на онѫзи вѣрѫ, която припознава едного истиннаго Бога, е было едно отъ основны-тѣ начала на Моисеевы-тѣ законо-постановленія, и понеже Богъ ся е считалъ за Царь на Израилскый-тъ народъ, то ный намирамы че идолопоклонство-то, т. е. служеніе-то на другы богове, занимава, въ Моисеевъ-тъ законъ, пьрво мѣсто между законопрѣстѫпленія-та. То наистинѫ е было прѣстѫпленіе не само противъ Бога, но и противъ основны-тѣ законы на държавѫ-тѫ, и за това то ся е наказвало най-строго. Единственный-тъ, живый-тъ и истинный-тъ Богъ, е былъ и гражданскый законодатель и главенъ управитель у Израиляны-тѣ, и ся е пріемалъ отъ тѣхъ за тѣхенъ Царь; и отъ това излиза та идолослуженіе-то ся е считало за прѣстѫпленіе противъ господарство-то, и праведно ся е наказвало съ смърть,

както господарственно-то измѣнничество въ нынѣшни-тѣ врѣмена. По Еврейскый-тъ законъ, идолослужитель ся біеше до смърть съ каменіе, и идолослужитель градъ ся истрѣбваше, съ всичко що имаше въ него, отъ лице-то на земіѭ-тѫ, Втор. 13; 12—18. 17; 2, 5.

На днешенъ день, идолопоклонство-то прѣобладава въ свѣта; повече отъ 700,000,000 человѣческы сѫщества сѫ идолопоклонци. Но когато разгледамы идолопоклонство-то отъ *нравственнѫ* точкѫ зрѣнія, когато земемъ въ вниманіе че то състои не само въ вънкашно служеніе на неистинскы богове, но въ прѣдпочитаніе и прѣданность на какво да было друго нѣщо повече отколкото на Всевышняго, колко хыльды Христіани сѫ повинни за идолопоклонство! Всѣкой, който възлюби този свѣтъ, т. е. богатство-то му и славѫ-тѫ му, и за тѣзи забрави или прѣнебрѣгне Бога и Христа, е идолослужитель не по-малко отъ старытѣ Евреи, и такъвъ не може да ся надѣе че ще ся оттърве отъ осѫжденіе-то на това зло, Кол. 3; 5.

Кучета. У Евреи-тѣ тѣзи животны сѫ были на прѣзрѣніе, но Египтяни-тѣ сѫ ся покланяли на кучета-та както и на коткы-тѣ. На много мѣста въ Св. Писаніе "кучета" ся наричатъ лакоми и ненасытни человѣци, Мат. 7; 6. Псал. 22; 16. Филип. 3; 2. Кучета ся наричатъ человѣци и съ другы нискы пороцы, Втор. 23; 18. 2 Пет. 2; 22. Отк. 22; 15.

Кърмилица. Писанія-та съдържатъ нѣколко упоменанія на нѣжно-то и повѣрително отношеніе между кърмилицы-тѣ и отхранены-тѣ отъ тѣхъ дѣца, Иса. 49; 22, 23. 1 Сол. 2; 7, 8. Виж. и повѣстьтѫ на Ревеккѫ, придруженѫ до животъ отъ вѣрнѫ-тѫ и почтенѫ-тѫ Деворѫ, и на "Дѫбъ-тъ на плачъ," подъ който ѭ погребли, Быт. 24; 59. 35; 8.

Този обычай и днесь още ся пази у благородны-тѣ семейства въ Сиріѭ и Индіѭ. Въ "Источны-тѣ си Изясненія," Робертсъ казва: "Колко такыва явленія мя принасяхѫ въ патріаршескый-тъ вѣкъ. За *първъ пѫть* дъщеря-та оставя бащинъ-тъ си покрывъ; слугы-тѣ смутени; всякой споменува отколешны нѣща, всякой иска да стори нѣщичко което да ся хареса на младѫ-тѫ му господаркѫ. Единъ дума, Ахъ не забравяй онзи който тя кърмеше дѣте; друга, Колко пѫти ти донасяхъ хубавы цвѣтя. Не потъпквахъ ли азъ грѣшкы-тѣ ти? Послѣ майка-та пристѫпва да ся опрости. Тя сьлзи, нѣжно ѭ прѣгрѫща, и нарежда; Дщерко моя, на да ли ще тя видіѭ веке; незабравяй мамѫ си. Братецъ-тъ счепква сестрѫ си въ мишцы-тѣ си, и ѝ ся врича че скоро ще доде да ѭ види. Баща-та погълнѫтъ въ мысли, само ся стрѣска отъ хълцанія-та на дружинѫ-тѫ. Тогазь той страстно приграбчва дъщеркѫ-тѫ въ обятія-та си, и дума ѝ да не ся бои. Слугыни-тѣ тогазь да ся опростятъ съ клѣто-то момиче, и мѫжіе-тѣ да побарнѫтъ нозѣ-тѣ ѝ. Както Ревекка имаше за другаркѫ *кърмилицѫ,* тъй, и сега, *ая-та* (кърмилица-та) която отъ детинство е отгледала булкѫ-тѫ, ѭ придружава въ ново-то ѝ поприще. Тя става нейна съвѣтница, помощница, и пріятелка, и ней млада-та невѣста обажда всичкы-тѣ ѝ надежды и страхове."

Кътръ, едно малко животно, което кърти подъ земіѭ-тѫ, Иса. 2; 20. То ся срѣща по нѣкои части на Палестинѫ.

Кърчагъ, сѫсѫдъ за водѫ и за другы течности, 1 Цар. 26; 11. Въ срѣщно-то изображеніе сѫ прѣдставени нѣколко подобни сѫдове, които и до днесь сѫ въ употрѣбленіе въ Палестинѫ.

Кывроѳъ-аттаава *(гробища на пожеланіе-то),* едно мѣсто въ пустыніѭ-тѫ на което Израиляни-тѣ

КЪРЧАЗИ И ЧАШЫ.

расположихж станъ, и дѣто тѣ пожелахж отъ Бога месо, защото манна-та бѣше имъ омьрзнѫла, Числ. 11; 34, 35. 33; 16. Преперицы имъ ся испратихж въ голѣмы количества; но додѣто месо-то бѣше още въ уста-та имъ, Господь порази голѣмо число отъ пожелавшы тѣ, и мѣсто-то бѣ наречено "гробища на пожеланіе-то," Псал. 78; 30, 31, и това станж за примѣръ на незадоволны-тѣ и зложелатели-тѣ, 1 Кор. 10; 6.

Кыдаръ, I., сынъ Исмаиловъ, Быт. 25; 13, баща-та на Кыдаровцы-тѣ, споменѫты отъ Плинія, които населявахж еднж земѭ съсѣднж на Наваѳейцы-тѣ въ Пустыннж Арабіѭ. Тѣ бѣхж народъ голѣмъ на четъ и силенъ, не съ похвално име, Псал. 120; 5, и понѣкога съ това име минуватъ жители-тѣ и скытници-тѣ на цѣлж пустыннж Арабіѭ, Иса. 21; 16, 17. 42; 11. Кыдарскы-тѣ камило-козинни-тѣ шатьри бѣхж прочути, Пѣсн. 1; 5.

II., священно-то наглавіе на Еврейскыя първосвященникъ, направено отъ тънъкъ ленень платъ нѣколко лактіе дългъ и увитъ на главж-тж, съ еднж плочицж отъ чисто злато на чело-то съ надписъ на неѭ: **"Святыня Господу,"** Исх. 28; 4, 36—38. 39; 28—31.

ПЪРВОСВЯЩЕННИЧЕСКЫЙ КЫДАРЪ.

Кыликія, юго-источна-та область на Малж Азіѭ. Тя е имала за прѣдѣлы на сѣверъ Таврическа-та гора, която ѭ е дѣлила отъ Каппадокіѭ, Ликаоніѭ, и Исавріѭ, на югъ Средиземно море, на истокъ Сиріѭ, и на западъ Памфиліѭ. Западна-та часть на Кыликіѭ ся е наричала Аспера, или неравна, а источна-та ѝ часть — Кампестрисъ, равна. Кыликія ся е управлявала отъ Цицерона когато той е былъ проконсулъ; и главный-тъ ѝ градъ, Тарсъ, е былъ мѣсторожденіе-то на Ап. Павла, Дѣян. 6; 9. Много Евреи живѣли въ Кыликіѭ, тѣ имали честы сношенія съ Іерусалимъ, и ся съгласили съ другы-тѣ Евреи да ся противятъ на распространеніе-то на Христіанство-то. Самси Павелъ може да е зелъ участіе въ прѣпирнѭ-тж съ Стефана, Дѣян. 6; 9. 7; 58. Слѣдъ обращеніе-то си къмъ Христа, Павелъ посѣтилъ роднж-тж си земѭ, Дѣян. 9; 30. Гал. 1; 21, и установилъ церквы, до които послѣ бы отправено едно писмо отъ Іерусалимскый-тъ съвѣтъ, Дѣян. 15; 23. Апостолъ-тъ веднъжъ направи заобиколкж въ область-тж на тѣзи църквы съ проповѣдническо посланіе, и усьрдно гледаше да гы види че нарастяватъ и да ся утвърждаватъ.

Кымвалъ, едно музикално орждіе състояще отъ двѣ металическы

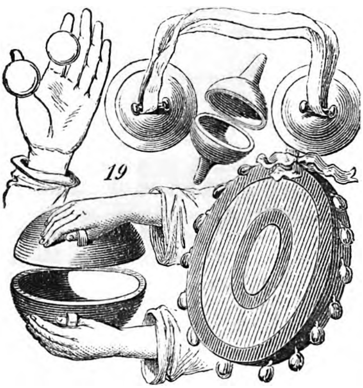

РАЗНИ КЫМВАЛИ И ТЖПАНЪ.

ссждины, които, когато ся блъснжтъ едно о друго, произвождатъ единъ остръ, пронизителенъ звукъ От Псал. 150; 5, можемъ да заключимъ че у Евреи-тѣ е имало въ употрѣбеніе два вида кымвалы, наржчни и напрьстни. Кымвали сж ся употрѣбявали въ храмъ-тъ и на народны тържественны празденства, 1 Лѣт. 13; 8. 16; 5, както ся употрѣбяватъ и отъ Арменцы-тѣ на днешенъ день. Въ 1 Кор. 13; 1, Апостолъ-тъ изважда едно сравненіе отъ мѣдь що звънти и кымвалъ що дрънка.

Кыміонъ, едно растеніе. Сѣме-то му дава едно благовонно масло, което быва топло и възбудително, Иса. 28; 25—27. Христосъ изобличава книжницы-тѣ и фарисеи-тѣ, че давали десетъкъ на мятвж-тж, на копаръ-тъ, и на кыміонъ-тъ; а оставяли по-важны-тѣ нѣща на законъ-тъ, правосждіе-то, милость тж, и вѣрж-тж, Мат. 23; 23.

Кыноваръ, една блистателна чьрвена краска, която біе на алено, Іер. 22; 14. Іез. 23; 14. Днешный-тъ кыноваръ е сѣрнистый живакъ.

Кыпръ, I., въ Пѣсн. 1; 14. 4; 13, има бѣлизнавъ благоуханенъ цвѣтъ, който выси на гроздове. Жены-тѣ въ Истокъ вапсватъ ноктіе-тѣ си, нозѣ-тѣ си и ржцѣ-тѣ си съ изсушены-тѣ и стрыты-тѣ кыпровы листіе за да имъ придаватъ еднж червено-жьлтж краскж. Ноктіе-тѣ на нѣкои Египетскы мумміи ся намѣрватъ така вапцани.

II., единъ голѣмъ островъ въ Средиземно море, положенъ въ сѣверо-источнж-тж часть на море-то помежду Кыликіж и Сиріж. Този голѣмъ островъ е около сто и четыридесеть мили дългъ, и между петь и петдесеть мили широкъ. Кыпряни-тѣ были потънжли въ раскошность и развратъ. Пьрво-то тѣхно божество е была Венера, на коіжто е былъ съграденъ единъ прочутъ храмъ въ Пафъ. Кыпръ е былъ много плодороденъ; той е изобилувалъ съ всѣкаквы произведенія, както съ вино, масло, медъ, вълнж, мѣдь, ахатъ и кристалны камьніе. На този островъ е имало така сжщо цѣли лѣсове кыпариси. Отъ главны-тѣ му градове, Пафъ на западно-то му приморіе, и Саламинъ на источно-то ся споменуватъ въ Н. Завѣтъ. Евангеліе-то ся е проповѣдало въ Кыпръ още въ пьрвы-тѣ врѣмена на Христіанство-то, Дѣян. 11; 19. Варнава, Мнасонъ и другы знаменити Христіани сж были Кыпряни, Дѣян. 11; 20. 21; 16. Апостолъ Павелъ и Варнава обходили островъ Кыпръ, слѣдъ 44 годины подиръ Христа, Дѣян. 13; 4—13. Виж и Дѣян. 15; 39. 27; 4

Кыринея, една область въ Ливіж, съ главенъ градъ Кыринж. Кыринейска-та область ся пада на западъ отъ Египетъ. Кыринея еднъжь ся е наричала и Пентаполисъ (петградникъ) отъ петь-тѣ й главны градове, Кыринж, Аполлоніж, Арсиной, Вереникж, и Птолемаидж. Отъ тжзи область е былъ и Симонъ Кыринеянинъ-тъ, когото Римскы-тѣ войници накарали да носи Спасителевъ-тъ крьстъ, Мат. 27; 32. Лук. 23; 26. Въ Кыринейскж-тж область е имало много Евреи, отъ които една голѣма часть

пригжрнжла Христіанскж-тж вѣржж, ако мнозина и да ся показали противни, Дѣян. 11; 20.

Кыриній, или Публій Сулпицій Кыриній, управитель на Сиріж, Лук. 2; 2. Іосифъ, Еврейскый-тъ историкъ, казва че Киринiй ся назначилъ управитель на Сиріж слѣдъ изгнаніе-то на Архелая, а това е было десеть годины слѣдъ Христово-то рожденіе. Недавнашны-тѣ изслѣдванія, обаче, показватъ като твьрдѣ вѣроятно че Кыриній е былъ *два пжти* управитель на Сиріж, и че пьрво-то му управителство почензло десеть годины прѣди второ-то, и траяло за три годины.

Кыріаѳаимъ, *(двоинъ градъ)*, I., единъ старъ градъ на Емимы-тѣ, источно на Іорданъ; по-сетнѣ быде населенъ едно по друго отъ Моавцы-тѣ, Аморейцы-тѣ и Израиляны-тѣ, Быт. 14; 5. Втор. 2; 9—11. Іез. 25; 9. Падаше ся въ прѣдѣлы-тѣ на Рувимово-то племе, Числ. 32; 37. Іис. Нав. 13; 19.

II. Левитскый градъ въ Неѳѳалимово-то племе, 1 Лѣт. 6; 76; нарицаемый още Карѳанъ, Іис. Нав. 21; 32.

Кыріаѳіаримъ, или Кыріаѳъ-ваалъ, Іис. Нав. 15; 9, 60, градъ на Гаваонцы-тѣ, по-сетнѣ даденъ на Іудж. Бѣше на прѣдѣлы-тѣ на Веніаминово-то племе, Іис. Нав. 18; 14, 15, около деветь мили далечь отъ Іерусалимъ на пжть тъ за Лиддж. Въ Кыріаѳіаримъ, у домъ-тъ на Авинадава, быде положенъ ковчегъ-тъ за много годины, додѣто Давидъ го прѣмѣсти въ Іерусалимъ, 1 Цар. 7; 2. 2 Цар. 6; 2. 1 Лѣт гл. 13.

Кыріаѳъ-арва. Виж. **Хевронъ.**

Кыріаѳъ-санна, и **Кыріаѳъ-сеферъ.** Виж. **Девиръ.**

Кырпичи сж ся правяли обыкновенно отъ калъ, изсушавали сж ся и ся закоравявали на слънце-то, Быт. 11; 3, ако и да сж употрѣбявали нѣкой пжть пещи за да гы пекжтъ, 2 Цар. 12; 31. Наум. 3; 14. Вавилонскый-тъ стълпъ бѣ построенъ отъ кырпичи, засмолены съ смолж. Тѣзи кырпичи сж были на голѣминж единъ четвероѫгъленъ кракъ; и голѣмо число отъ тѣхъ ся намира и днесь въ Вавилоніж и въ Египетъ, съ нѣкой царскый или священническый печатъ отгорѣ имъ. Евреи-тѣ въ Египетъ сж были най-много притѣсняваии съ правяніе-то на кырпичи. Вьрху Египетскы-тѣ памятницы, всичкы-тѣ дѣйствія на тжзи труднж и принудителнж работж сж изобразены — носяніе-то на каль-

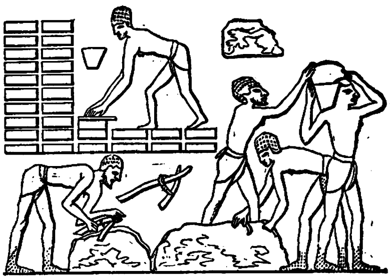

тж, размѣсваніе-то й, правяніе-то й на калжпы, изсушаваніе-то и нареждані е-то кырпичи-тѣ на грамады и всичко ся е правило отъ чужден-

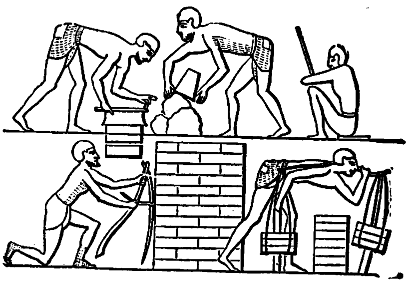

ПРАВЕНІЕ КЫРПИЧИ, ОТЪ СТАРЫ ЕГЫПЕТСКЫ ПАМЯТНИЦЫ.

цы подъ заповѣди-тѣ на Египетскы настойницы. Плява-та ся е размѣсвала съ каль-тж за да іж заякчи.

Кыръ, I., единъ крѣпъкъ Моавскый градъ; нарицаемый още Кыръ-аресеѳъ, и Кыръ-аресъ, Иса. 15; 1. 16; 7, 11. Іер. 48; 31. Той бѣ веднъжь почти съсыпанъ отъ Іорама Израилевый-тъ царь, 4 Цар. 3; 25. Сегашно-то му име е Керакъ, брои около триста кѫщы, и е положенъ на еднѫ стрьмнѫ могылѫ въ горнѫ-тѫ часть на единъ долъ, който ся простира отъ море-то до петнадесеть мили въ Моавскы-тѣ горы.

II. Мѣсто-то дѣто Ѳеглаѳъ-фаласаръ прѣсели плѣнены-тѣ отъ Дамаскъ, 4 Цар. 16; 9. Вѣрва ся това мѣсто да е было близо нѣкѫдѣ до рѣкѫ Куръ или Кыръ, къмъ сѣверо-истокъ отъ Арменіѭ. Куръ тече юго-источно, сбира ся съ Арасъ, и ся втича въ Каспійско море.

III., Сынъ на Камбиза Персійскый царь, и на Манданѫ, дъщерѭ на Астіага Мидійскый царь. Кыръ помогнѫлъ на уйка си Кіаксара (извѣстенъ въ Библіѭ-тѫ съ име-то Дарій Мидянинъ-тъ) да завладѣе Малѫ Азіѭ, и послѣ съ съединены-тѣ си силы прѣзели Вавилонъ и нахълтали въ Ассирійскѫ-тѫ имперіѭ. Кыръ ся оженилъ за братовчедкѫ-тѫ си, дъщерѭ Кіаксаровѫ, и по този начинъ той наслѣдилъ и двѣ-тѣ короны, и Персійскѫ-тѫ и Мидійскѫ-тѫ. Дохожданіе-то на Кыра е было прѣдказано и отъ пророкъ Исаіѭ, Иса. 44; 28. 45; 1—7. И наистинѫ, Кыръ освободилъ Іудеи-тѣ, 2 Лѣт. 36; 22, 23. Даніилъ е благоденствувалъ въ врѣме-то на Кыра, Дан. 6; 28.

Кысонъ, сегашно-то му названіе *Мукута*, е единъ потокъ, на който глава-та е въ Іезраелско-то поле, близо до полы-тѣ на Ѳаворскѫ-тѫ горѫ. Като прѣмине прѣзъ голѣмо-то поле и сбере воды-тѣ на по-малкы-тѣ поточета, той тече на долo покрай подножіе-то на Кармилъ, и ся втича въ Средиземно море, на едно малко разстояніе на югъ отъ Акхо (Птолемаидѫ). Воды-тѣ които ся втичатъ въ него отъ Кармилъ, виж. **Кармилъ** II, го правятъ непрѣстаненъ потокъ прѣзъ всичкы-тѣ врѣмена на годинѫ-тѫ за седмь мили отъ устіе-то му. Но всичка-та източна часть на корыто-то му, която минува прѣзъ едно безгористо поле, прѣсѫхва лѣтѣ; но пакъ, зимѣ и подиръ тежкы дъждове, ся надува понѣкога отъ голѣмы и бързы порои. Както нѣкога войската на Сисарѫ ся удави въ този потокъ, Сѫд. 4; 13. 5; 21, така той завлѣче и Арабы-тѣ, които бѣгахѫ отъ Френцы-тѣ слѣдъ битвѫ-тѫ при горѫ Ѳаворъ, на 18 Апр. 1799 год.

Кыслъ *(агурида)*, незрѣло гроздіе. Въ Иса. 5; 2, 4, Богъ ся оплаква отъ народъ-тъ си, когото посадилъ като избраннѫ лозѫ, отъ коѭто очаквалъ да роди гроздіе, а тя родила кыслъ.

Кысъ *(лѫкъ)*, I., Левитинъ, сынъ Мераріевъ, 1 Лѣт. 23; 21. 24; 29.

II., Веніаминецъ, 1 Лѣт. 8; 30. 9; 36.

III., Баща-та на царь Саула, отъ родъ-тъ на Матри, и сынъ Ніровъ, 1 Цар. 9; 1, 3. 10; 11, 21. 14; 51. 2 Цар. 21; 14. 1 Лѣт. 8; 33. 9; 39. 12; 1. 26; 28.

IV. Левитинъ, 2 Лѣт. 29; 12.

V. Веніаминецъ и праотецъ Мардохеевъ, Есѳ. 2; 5.

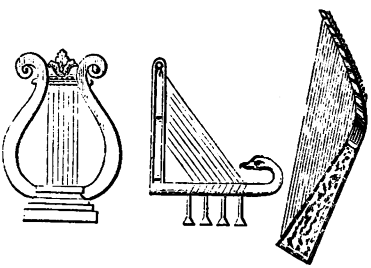

РАЗНЫ КЫТАРЫ.

Кытара, най-старо-то и най-обыкновенно-то музикално орѫдіе у стары-тѣ Іудеи. То е было

леко, и ся употрѣбявало за увеселеніе и на священны и на свѣтскы тържества. То е было изобрѣтено отъ Ювала, Быт. 4; 21. 31; 27. 1 Лѣт. 16; 5. 25; 1—5 Псал. 81; 2. Давидъ е былъ много вѣщъ въ свиреніе съ кытарѫ, 1 Цар. 16; 16, 23. 18; 10. Музикално-то орѫдіе, което много е приличало на днешнѫ-тѫ кытарѫ, Іудеи-тѣ сѫ наричали псалтиръ, Псал. 57; 8. 81; 2. 92; 3. 108; 2. Псалтиръ-тъ е былъ на видъ трижгъленъ, и струны-тѣ му сѫ были отъ седмь до дванадесеть, Псал. 33; 2. 144; 9. На малкы-тѣ псалтиры свирили съ рѫкѫ, а на голѣмы-тѣ съ желѣзце. Іудеи-тѣ имали и другы струнны орѫдія, но сега почти нищо ся не знае за тѣхъ.

Кыттимъ, сынъ Іавановъ, и внукъ Ноевъ, Быт. 10; 4.

Кыттійци, потомци на Іавана, сынъ Іафеѳовъ. Кыттимъ ся е наричала земя-та която тѣ сѫ населявали, Быт. 10; 4. Види ся че съ думѫ Кыттимъ староврѣменни-тѣ сѫ разумѣвали най-напрѣдъ островъ Кипръ, и послѣ другы острови и нѣкои земи ближни на Средиземно море, както напр., Македоніѭ, Дан 11; 30, и Римъ, Числ. 24; 24.

Кытъ, най-голѣмо-то знайно морско животно, Іов 7; 12. Една и сѫща-та Еврейска дума ся привожда ту *кытъ*, ту *ламя*. Види ся че тя включява всичкы-тѣ голѣмы морскы чудовища, както въ Быт. 1; 21. Въ Іез. 32; 2, дѣто става дума за Египетъ и Нилъ, тя безсъмнѣнно значи крокодилъ, както и въ Псал. 74; 13. Иса. 27; 1. 51; 9. Іез. 29; 3. "Голѣма-та рыба," Іон. 2; 1), която погълнѫ Іонѫ, не може да ся опрѣдѣли какво животно е была Неопрѣдѣлена е и Грьцката дума въ Мат. 12; 40. Обаче, въ старо врѣме сѫ ся намирали кытове и аккулы въ Средиземно-то море.

Кыфа *(камыкъ)*. То е Сирійско или Ново-Еврейско име дадено отъ Христа на Петра, Іоан. 1; 42. Грьцка-та дума *Петросъ* има сѫщо-то значеніе, виж. **Петръ.**

Кълненіе. Виж. **Клѣтва.**

Л.

Лаванъ, заможенъ Месопотамскый скотовъдецъ, сынъ Ваѳуиловъ, и внукъ на Нахора Авраамовъ-тъ братъ, Быт. 24; 28—31. За да разберемъ какъвъ человѣкъ бѣше този Лаванъ, трѣбва да знаемъ колко ся зарадва той да даде сестрѫ си Ревеккѫ за женѫ на сына Авраамовъ, който бѣ единъ на такъвъ богатъ бащѫ, Быт. 24; 30, 50, и какъ льстиво и неправедно постѫпи той съ Іакова племенника си и зетя си, противъ чіето лукавство Іаковъ ся бранеше и съ хытрость и съ вѣрность. Когато благоденствіе-то на едно-то домочадіе и зависть-та на друго-то направихѫ миръ-тъ невъзможенъ, Іаковъ, по Божіе повелѣніе, тайно станѫ да отиде въ Ханаанъ. Лаванъ го погони; но като му дойде заповѣдь отъ Господа да не го повреждa, върнѫ ся назадъ слѣдъ като сключи съ него единъ договоръ за миръ. Той ся види да е познавалъ истиннаго Бога, Быт. 24; 50. 30; 27. 31; 53; но "богове-тѣ" или "домашни-тѣ идоли," които Рахыль открадиѫ отъ бащѫ си, Быт. 31; 30, 34, показватъ че той бѣше заразенъ съ идолопоклонство.

Лазарь, I., пріятель и ученикъ Христовъ, братъ Маріинъ и Марѳинъ, съ когото Спаситель-тъ прѣживѣ нѣколко пѫти въ Виѳаніѭ, близо при Іерусалимъ. Господь нашъ държеше на голѣмъ почитъ това домочадіе, и често го посѣщаваше; и когато Лазарь паднѫ опасно боленъ, пратихѫ до него та му казахѫ: "Господи, ето тойзи когото любишь, боленъ е." Спаситель-тъ пристигнѫ въ Виѳаніѭ слѣдъ като той бѣ лежалъ четыри дни въ гробъ-тъ, и съживи го само като повыка къмъ него "Лазаре,

излѣзъ вънъ." Това удивително чудо привлѣче толкова народъ къмъ Христа, щото неприятели-тѣ му търсехѫ да убиѭтъ и него и Лазаря, Іоан. гл. 11. 12; 1—11. История-та на това събытіе прѣдставя Христа и като състрадателенъ приятель, който плаче за приятели-тѣ си съ приятели-тѣ си, и като Князь на живота, който славно възтържествува надъ смърть-тѫ и гроба. Блазѣ на онѣзи които на свой-тъ смъртенъ часъ, или на смъртный-тъ часъ на приятели-тѣ си, знаѭтъ че тѣ сѫ безопасни въ Тогози който казва: "Азъ сьмь въскрьсеніе-то и животъ-тъ," и "защото азъ сьмь живъ, и вы ще бѫдете живи."

II. Име-то дадено, въ еднѫ отъ най-поучителны-тѣ притчы на Спаситель-тъ, на безпомощный-тъ просякъ дѣто лежаше при врата-та на богатый-тъ. Просякъ-тъ, ако и да бѣ сиромахъ и огорченъ, бѣше Божіе чадо; но богатый-тъ, ако и да бѣ само-доволенъ и да ся наслаждаваше съ всѣко земно благо, живѣяше безъ Бога. Състоянія-та имъ въ този животъ чудесно ся промѣнихѫ на онзи свѣтъ, Лук. 16; 19—31. Виждь **Авраамово лоно.** Спаситель-тъ нашъ ясно ны учи съ тѫзи притчѫ, че и оправдани-тѣ и осѫдени-тѣ отъ Бога знаѭтъ отсѫжданія-та си и почнуватъ да блаженствуватъ и да ся мѫчатъ веднага подиръ смърть-тѫ си, и че и въ два-та случая отсѫжденія-та сѫ вѣчны.

Лаисъ, виж. **Данъ.**

Лакьтъ, една староврѣменна мѣрка. Най-напрѣдъ дължина-та на лакьтъ-тъ ся е мѣрила отъ лакьтъ-тъ на рѫкѫ-тѫ до край-тъ на срѣдній-тъ ѝ прьстъ. Еврейскый-тъ лакьтъ, споредъ нѣкои, е былъ двадесеть и единъ прьстіе дълъгъ; но, споредъ другы осьмнадесеть. Учители-тѣ на Талмудъ-тъ забѣлѣжатъ че Еврейскый-тъ лакьтъ былъ съ еднѫ четвьрть по-голѣмъ отъ Римскый-тъ.

Ламехъ, I., Быт. 4; 18—24, потомецъ Каиновъ, въ петый-тъ поясъ, и праотецъ на много потомцы, които ся отличихѫ въ земледѣліе-то, музикѫ-тѫ, и художества-та. Той е прьвъ многоженецъ за когото бѣлѣжи Св. Писаніе. Кратка-та рѣчь, съ коѭто ся обрѫща къмъ двѣ-тѣ си жены, може и въ прѣводъ-тъ да послужи като образецъ на пареллелизма отъ старѫ-тѫ Еврейскѫ поезіѭ.

"Ада и Селла:
Чуйте гласъ-тъ ми,
Жены Ламеховы:
Послушайте думы-тѣ ми:
Понеже мѫжа убихъ
За ранѫ-тѫ си,
И юноша за струпъ-тъ си.
Ако за Каина стане
Седмократно отмьщеніе,
То за Ламеха ще стане
Седмдесеть и седмократно."

Разно ся тълкува този поетическый отломъкъ. Най-задоволително-то тълкуваніе е, може-бы, че Ламехъ бѣше убилъ нѣкого случайно или за да ся защити, и бѣше за това изложенъ на отмьщеніе-то на "отмьстителя за кръвь;" но той успокоява уплашены-тѣ си жены като говори, че Господь който бѣ забранилъ убиваніе-то на Каина подъ тежко наказаніе, Быт. 4; 15, много повече щѣше да уварди живота на Ламеха, който бѣ сравнително невиненъ.

II. Сынъ-тъ Маѳусаловъ, и баща-та Ноевъ. Живѣ седмстотинъ и седмдесеть и седмь годины, и умрѣ петь годины прѣди потопъ-тъ, Быт. 5; 25—31.

Лаодикія бѣше голѣмъ и богатъ градъ въ Малѫ Азіѭ, и главенъ градъ на Фригіѭ Пакатіанскѫ. Тя бѣ положена на рѣкѫ Ликъ, не далечь отъ съединеніе-то ѝ съ Меандръ, и близо до Колоссѫ и Іераполь. По-старо-то ѝ име бѣ Діосполисъ, но откакъ ся увеличи отъ Антіоха II, нарече ся Лаодикія, по име-то на женѫ му Лаодикѫ. Около 65 г. слѣдъ Р. Х.,

този градъ, наедно съ Іераполь и Колоссѫ, быде съсыпанъ отъ едно землетрѣсеніе, но скоро ся въздигнѫ пакъ отъ Марка Авреліѭ. Лаодикія е сега на развалины, и мѣсто-то ся зове Ескы-Хысаръ. Една Христіанска церква рано ся състави тука. Апостолъ Павелъ ѭ поздравява въ писмо-то си до Колоссяны-тѣ, и въ друго едно, Кол. 2; 1. 4; 13—16, което въобще ся мысли че е "Посланіе-то къ Ефесеемъ." Церква-та въ Лаодикіѭ, вѣроятно ся посѣти отъ Ап Павла, и е една отъ седмь-тѣ церквы които пріехѫ особенны посланія отъ Христа подиръ въсшествіе-то му, Отк. 1; 11. 3; 14—22. Малко знаемъ за по-подирніѭ-тѫ й исторіѭ, освѣнь това дѣто единъ важенъ съборъ быде събранъ тамъ кѫдѣ срѣдѫ-тѫ на четвъртыя вѣкъ.

Ласей, градъ близо при Добры пристанища, на южнѫ-тѫ странѫ на Критъ. Павелъ заминѫлъ покрай тамъ по пѫть-тъ си за Римъ, Дѣян. 27; 8.

Ластовица, добрѣ позната-та прѣлѣтна птица, която посѣщава и наши-тѣ страны, Псал. 84; 3. Иса. 38; 14. Іер. 8; 7. Виж. **Жеравъ** и **Врабче.**

Лахай-рои *(кладенецъ на тогова който живѣе, и който мя видѣ),* върху юго-западный-тъ прѣдѣлъ на Ханаанъ, дѣто Агарь ся посѣти отъ единъ ангелъ, Быт. 16; 14.

Лахысъ, градъ въ юго-западнѫ-тѫ часть на Іудеѭ, Іис. Нав. 10; 3, 5, 31; укрѣпенъ отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 9, и толкозь силенъ щото устоя до едно врѣме на всичкѫ-тѫ Сеннахыримовѫ войскѫ, 4 Цар. 18; 17. 19; 8. 2 Лѣт. 32; 1, 9, 21. Мих. 1; 13. Въ този градъ бѣ убитъ царь Амасія, 4 Цар. 14; 19. За чудесно подтвърждение на истинность-тѫ на Св. Писаніе, виж. **Сеннахыримъ.**

Леавими. Виж. **Ливія.**

Лебедъ. Тази птица ся упоменува само въ Лев. 11; 18, и Втор. 14; 16.

Леввей. Виж. **Іудѫ** II.

Левити. Всичкы тѣ Левіеви потомци могѫтъ ся нарѣ Левити, Исх. 6; 16, 25. Іис. Нав. 3; 3, виж. **Левій;** но по-особенно извършавши-тѣ по-долни-тѣ службы въ храмъ-тъ, които по това различавахѫ отъ священницы-тѣ, които бѣхѫ отъ Левіево-то племе по Аарона, и занимавахѫ по-высокы-тѣ службы, Числ. 3; 6—10. 18; 2—7. Богъ избра Левиты-тѣ за служеніе-то въ скыніѭ-тѫ и храмъ-тъ, вмѣсто пьрвородны-тѣ Израилевы, на които бѣхѫ прѣдоставени тѣзи длъжности, и които бѣхѫ вече освятени за тѫзи цѣль въ память на велико-то освобожденіе въ Египетъ, Исх. гл. 13. Числ. 3; 12, 13, 39—51. Въ пустынѭ-тѫ Левити-тѣ пазехѫ скыніѭ-тѫ и священны-тѣ вещи, отъ които всѣко отъ три-тѣ семейства имаше по особенъ дѣлъ, и гы прѣносвахѫ отъ едно мѣсто на друго, Числ. 1; 51. гл. 4. 1 Лѣт. 15; 2, 27. Откакъ ся направи храмъ-тъ, тѣ имахѫ настоятелство-то на врата-та, на священны-тѣ съсѫды, на хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то които сами тѣ приготвяхѫ и на другы приносы, и отъ тѣхъ бѣхѫ опрѣдѣлени пѣвци-тѣ и свирачи-тѣ, 1 Лѣт. 9; 23. 2 Лѣт. гл. 29. Тѣ носяхѫ дьрва, водѫ и др. т. за священницы тѣ; помагахѫ имъ въ жертвоприношенія-та, и събирахѫ и расправяхѫ приношенія-та

на народа, 2 Лѣт. 30; 16, 17. 35; 1. Отъ тѣхъ ся опрѣдѣлявахѫ още и вардачи на храмъ-тъ, Неем. 13; 13, 22, и Псал. 134. Но освѣнь тѣзи имъ службы въ храмъ-тъ тѣ вършахѫ и другѫ важнѫ службѫ, учехѫ народъ-тъ, измѣжду когото бѣхѫ распрьснѫти, на добродѣтель и благочестіе, 2 Лѣт. 30; 22. Неем. 8; 7, и свързвахѫ племена-та помежду имъ. Тѣ изучвахѫ законъ-тъ и бѣхѫ сѫдници, но подъ священницы-тѣ, 2 Лѣт. 17; 9. 19; 8—11. Господь бѣ опрѣдѣлилъ, за прѣхранѫ-тѫ имъ, тѣмъ да ся дава десетъкъ-тъ на жита-та, овощія-та и добитъкъ-тъ; но тѣ отдѣляхѫ и давахѫ на священницы тѣ десетѫ-тѫ часть на този десетъкъ; и понеже Левити-тѣ не притежавахѫ поземлены владѣнія, то това имъ даждіе ся пріемаше отъ священницы-тѣ вмѣсто начаткы-тѣ които тѣ бѣхѫ длъжни да приносятъ Господу, Числ. 18; 21—31. Плащаніе-то тѫзи дань на Левиты-тѣ зависяше вижда ся отъ добрѫ-тѫ волѭ на народа: и ето защо на Евреи-тѣ особенно бѣ заповѣдано да внимаватъ да не бы да забравятъ братія-та си Левиты-тѣ, Втор. 12; 12, 18, 19.

Господь отреди за Левиты-тѣ, четыридесеть и осмь градове, съ нивы, ливады, и градины, Числ. гл. 35. Отъ тѣзи тринадесеть бѣхѫ дадены на священницы-тѣ, всичкы-тѣ въ племена-та близо до Іерусалимъ. Шесть отъ Левитскы-тѣ градове бѣхѫ опрѣдѣлени за градове на прибѣжище, Іис. Нав. 20; 21. Додѣто бѣхѫ на службѫ въ храмъ-тъ, Левити-тѣ ся поддържахѫ отъ запасы-тѣ и дневны-тѣ приношенія на храмъ-тъ. Съ това прѣдимство ся ползувахѫ и пришелци-тѣ въ Іерусалимъ, които своеволно ходехѫ тамъ отъ ревность къмъ Божіѭ-тѫ службѫ, Втор. 12; 18, 19. 18; 6—8. Посвященіе-то на Левиты-тѣ не ставаше обрядно. Виж. Числ. 8; 5—22. 2 Лѣт. 29; 34.

Левити-тѣ не носяхѫ особенно облѣкло за да ся отличаватъ отъ другы Израиляны до врѣме-то на Агриппѫ. За това нововъведеніе ся споменува отъ Іосифа, който още забѣлѣжва че стари-тѣ обычаи на странѫ-тѫ не може да ся занемарятъ ненаказанно.

Левити-тѣ бѣхѫ раздѣлени на три разряды: Гырсоновцы-тѣ, Кааѳовцы-тѣ, и Мераріевцы-тѣ, Числ. 3; 17—20. Тѣ още ся подраздѣляхѫ на четы или отдѣленія както священницы-тѣ, 1 Лѣт. гл. 23—26. Отпърво, тѣ постѫпвахѫ въ общонародны-тѣ си длъжности на възрастъ тридесетгóдишенъ, Числ. 4; 3. 8; 25; но Давидъ опрѣдѣли да постѫпятъ на двадесеть годины; и на петдесеть тѣ ся уволнявахѫ отъ службѫ, 1 Лѣт. 23; 24—27. Служители-тѣ на разны-тѣ отдѣленія, вратари-тѣ, пѣвци-тѣ, стражари-тѣ, и пр. вършахѫ длъжность по редъ, и по еднѫ седмицѫ на единъ пѫть, 1 Лѣт. гл. 23—26. 2 Лѣт. 23; 4, 8. 31; 17. Ездр. 3; 8—12. Подиръ расцѣпленіе-то на десеть-тѣ племена, голѣма часть Левити напуснѫхѫ градове-тѣ си у Израиля, и ся населихѫ помежду Іудино-то племе, 2 Лѣт. 11; 12—14. 13; 9—11. Подиръ плѣненіе-то, множества отъ тѣхъ ся върнѫхѫ въ Іудеѭ, Неем. 10; 15—19. 12; 24—31. Въ Новый-тъ Завѣтъ тѣ рѣдко сѫ споменѫти, Лук. 10; 32. Іоан. 1; 19. Дѣян. 4; 36. Мыслятъ, обаче, че повечето "книжници" и "законоучители" сѫ были отъ това племе.

Левитъ, третя-та отъ петь-тѣ книгы Моисеевы, наречена Левитъ, защото съдържава законы-тѣ и постановленія-та за Левиты-тѣ, священницы-тѣ и жертвоприношенія-та. Евреи-тѣ ѭ наричатъ "законъ-тъ на священницы-тѣ." Въ първый-тъ отдѣлъ ся описватъ по тънко всичкы кръвавы и безкръвны жьртвы: всесъжженія-та, хлѣбны-тѣ приношенія, приношенія-та за грѣхъ, примирителны-тѣ при-

ношенія, приношенія-та за съгрѣшеніе отъ незнаяніе и за прѣстѫпленіе; грѣхове-тѣ за които и начинъ-тъ по който да ся приносятъ. Пълнота-та на тѣзи подробности не само показваше важность-тѫ на истинско-то богослуженіе, но възбраняваше и всѣкаквы человѣческы притуркы или промѣненія, които можахѫ да заведѫтъ въ идолопоклонство. Цѣло-то това распореждание имаше "сѣнкѫ на бѫдѫщы-тѣ добрины" и изображаваше беспорочныя Агнецъ. който имаше да стане жьртва за всичкыя свѣтъ. Най добро-то тълкованіе на Левитъ е посланіе-то до Евреи-тѣ.

Едно пълно описаніе на освященіе-то на Аарона и сынове-тѣ му за священницы, е послѣдовано отъ поучителнѫ-тѫ повѣсть за Надава и Авіуда. Послѣ слѣдуватъ закони-тѣ за лично и обрядно очищеніе, вѣчень памятникъ на грѣховны-тѣ осквьрненія и на Божіѭ-тѫ святость. Подиръ това, едно описаніе на великый-тъ день на Умилостивеніе-то; и сетнѣ нѣкои поученія за Евреи-тѣ противъ суевѣрія-та и нечистотіи-тѣ на идолопоклонницы-тѣ, Ханаанцы; и още нѣкои закони, нравственни, здравословни и граждански. Понататъкъ на Евреи-тѣ е заржчано изрично да пазятъ праздницы-тѣ си, и закони сѫ положени относително до сѫбботѫ-тѫ, юбилей-тъ, оброцы-тѣ, и десетъцы-тѣ. Поученія-та и обѣщанія-та въ послѣдниѭ-тѫ часть на книгѫ-тѫ направляватъ вниманіе-то имъ къмъ бѫдѫще-то, и иматъ за цѣль да съединяватъ цѣлый-тъ народъ въ служеніе-то истинному Богу. Тази книга съдьржа исторіѭ-тѫ на пьрвый-тъ мѣсецъ на вторѫ-тѫ имъ годинѫ слѣдъ като излѣзохѫ изъ Египетъ.

Левіаѳанъ, Псал. 74; 14, водно чудовище описано въ книгѫ-тѫ на Іовъ, гл. 41. Това животно вѣроятно да е крокодилъ-тъ, ужасъ-тъ на Нилъ; както Веемоѳъ, въ Іов. гл. 40, е рѣчный-тъ конь на истѫ-тѫ

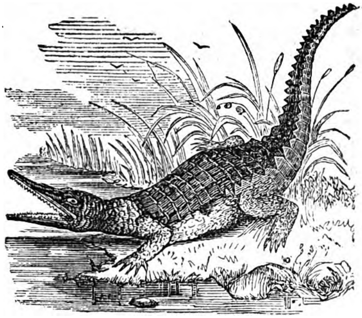

КРОКОДИЛЪ.

рѣкѫ. Крокодилъ-тъ е природенъ на Нилъ, и другы Азіатскы и Африканскы рѣкы. Въ нѣкои случаи той е до тридесеть крака дългъ; извънмѣрно лакомъ и силенъ, и много бързъ въ плуваніе-то; напада человѣцы и най-голѣмы животны, най-дързостно и буйно; уловенъ въ силнѫ мрѣжѫ, често прѣтуря корабы-тѣ на ловцы-тѣ; има съразмѣрно най-голѣмы уста отъ всичкы другы чудовищны животны; движи и двѣ-тѣ си челюсти еднакво, горня-та отъ които има не по-малко отъ тридесеть и шесть, и долня-та тридесеть остры но здравы и едры зѫбы; и е облѣченъ съ еднѫ ризницѫ толкова луспявѫ и закоравѣлѫ щото куршумъ не може да ѭ пробіе, освѣнь подъ коремъ-тъ. Общы-тѣ отличителны свойства на Левіаѳана до толкова ся посрѣщатъ съ отличителны-тѣ свойства на крокодила, щото не остава съмнѣніе да мыслимъ че той е истый-тъ крокодилъ. На нѣколко мѣста въ Св. Писаніе, Египетскый-тъ царь ся види да ся нарича Левіаѳанъ, Иса. 27; 1. Іез. 29; 3.

Въ Псаломъ 104; 26 съ думѫ-тѫ Левіаѳанъ, въ единъ по-широкъ смыслъ, можемъ да разбирамы кое да е голѣмо морско животно.

Левій, I., третій-тъ сынъ Іакововъ и Ліинъ, роденъ въ Месопотаміѭ; и баща на трима сынове,

и на Іохаведж Моисеевж-тж майкж, Быт. 29; 34. Исх. 6; 16—20. За участіе-то му въ умъртвяваніе-то на Сихемцы-тѣ, Быт. гл. 34, баща му на смъртный-тъ си часъ прокоби зло за потомство-то му, Быт. 49; 5—7; но понеже тѣ по-сетнѣ ся прилѣпихж къмъ Господа, Моисей гы благослови, Исх. 32; 26—29. Втор. 33; 8—11. Левіево-то племе, споредъ прѣдреченіе-то Іаковово, быде распрьснжто помежду другы-тѣ Израилевы племена; тѣ не добыхж дѣлъ въ расподѣленіе-то на Ханаанъ, но нѣкои градове въ дѣлове-тѣ на другы племена. Обаче, и това не бѣ за зло, защото Господь си избра това племе да му служи въ храмъ-тъ и да състави священническо-то съсловіе, на което и подари голѣмы правдины надъ другы-тѣ племена. Всичкы-тѣ десетъци, начаткы-тѣ на плодове-тѣ, и другы приношенія, приносяны на храмъ-тъ, както и извѣстны части на пожьртвованы-тѣ животны, принадлежахж на Левиты-тѣ. Виж. **Левити.**

II. Апостолъ Матѳей ся зовелъ и Левій. Виж. **Матѳей.**

Левона, Сжд. 21; 19, градъ на Ефремцы-тѣ, близо при Сило, помежду Веѳиль и Сихемъ. Име-то му и мѣстоположеніе-то му сж запазены отъ сегашно-то село Лъббанъ.

Легеонъ. Число-то на единъ Римскый легеонъ бѣше ту по-голѣмо ту по-малко въ различны врѣмена, между три хыляды и два пжти толкова и выше. По врѣме-то на Христа единъ легеонъ състоеше отъ шесть хыляды душъ, освѣнь конницж-тж. Имаше по десеть отреда въ всѣкой легеонъ, раздѣлени всѣкой по на три четы, и тѣзи подирни-тѣ по на двѣ сотни. Въ Св. Писаніе, легеонъ значи безбройно голѣмо число. Спаситель-тъ излѣкува единъ бѣснуемъ, комуто име-то бѣше "Легеонъ," като да ся бѣснуваше отъ безъ четъ бѣсове, Мар. 5; 9. Израженіе-то "дванадесеть легеона ангелы," Мат. 26; 53, изяснява безбройность-тж на небесны-тѣ полчища, и усьрднж-тж имъ прѣданность на Христа.

Лемуилъ, писатель-тъ на 31 гл. отъ Притчы-тѣ. Нѣкои го мыслятъ да е друго име за Соломонъ.

Ленъ. Това полезно растеніе ся е обработвало отъ человѣцы-тѣ въ всичкы-тѣ врѣмена, Іис. Нав. 2; 6. Прит. 31; 13. Моисей говори за ленъ-тъ въ Египетъ, Исх. 9; 31, и тази земя ся е славила още отъ памти-вѣка съ ленопроизводство-то си. "Египетска-та прѣжда" и "виссонъ-тъ отъ Египетъ," които сж ся произвождали отъ ленъ, ся споменуватъ въ Св. Писаніе за прѣвъсходство-то си,

Прит. 7; 6. Іез. 27; 7. Повечето ленены ткани, които ся намиратъ по Египетскы-тѣ муміи, сж несравнимо по-долни отъ сегашны-тѣ Европейскы платове. Нѣкои отъ тѣхъ, обаче, сж безмѣрно тънкы. Въ единъ кжсъ Египетско платно сж ся намѣрили на всѣкой единъ четвъртитъ прьстъ 152 нишкы въ основж-тж и 71 въ вътакъ-тъ; въ другъ единъ кжсъ сж ся намѣрили 270 двойны нишкы въ основж-тж и 110 въ вътакъ-тъ.

Лепта, една малка монета. Двѣ лепты правяли единъ кодрантъ, или четвьртъ отъ единъ Римскый ассарій. Ассарій е струвалъ малко повече отъ седмь наши стотинкы.

Лехы *(челюстна-кость),* мѣсто въ Іудж, дѣто Самсонъ, съ помощь отъ Господа, истрепа тысящж Филистимцы съ еднж ословж челюсть, и дѣто, като ся послуша просба-та му, единъ изворъ избликнж за да утоли жаждж-тж му, Сжд. 15;

9—19. Този изворъ той нарече Енъаккоре, *изворъ-тъ на молящій-тъ ся;* и не прѣсѫхнѫ, но останѫ за свидѣтелство че Богъ чуе выкъ-тъ на людіе-тѣ си, и може да обърне сушѫ-тѫ на источницы за тѣхъ, Быт. 21; 19. Числ. 20; 11.

Леща. Има три или четыри вида, на единъ отъ които вариво-то е червено. Такава бѣ леща-та дѣто ся пощѣ на Исава, Быт. 25; 34, и за единъ дѣлъ отъ коіѫто той продаде първородство-то си. Леща ся споменува и въ 2 Цар. 17; 28. 23; 11 и Іез. 4; 9. Отъ това мѣсто въ Іезекіиля е явно че въ врѣмена на оскудіе хлѣбъ правехѫ отъ лещѫ смѣсенѫ съ ечимыкъ, и др. т. Такъвъ хлѣбъ правятъ въ Горній Египетъ и на днешенъ день.

Ливанъ *(бѣлъ),* дълга верига планины къмъ сѣверъ на Палестинѫ, така називаемы отъ бѣлизникавы-тѣ варовы каменіе които гы съставляватъ, и, може-бы, отъ снѣжнѫ-тѫ имъ бѣлотѫ зимѣ. Ливанъ състои отъ двѣ главны бърда, които ся простиратъ, почти успоредно едно съ друго и съ Средиземне-морскы-тѣ крайбрѣжія, и съ направленіе отъ сѣверо-истокъ, къмъ юго-западъ. Виж. изгледъ-тъ въ **Сидонъ.** Западно-то бърдо Грьци-тѣ наричахѫ Ливанъ, а източно-то Срѣщо-Ливанъ. Помежду имъ има една дълга долина, наречена Долинина Сирія, или "долъ-тъ на Ливанъ," Іис. Нав. 11; 17, и която сега ся зове Бука. Тя ся расширява колкото отивашь къмъ сѣверъ, но е много тѣсна къмъ югъ, дѣто е глава-та на рѣкѫ Литани, старата Леонтесъ, която тече западно къмъ море-то, на сѣверъ отъ Тиръ. Западно-то бърдо е въобще по-высоко отъ источно-то, и нѣкои отъ върхове-тѣ му сѫ, както прѣдполагатъ, около 10,000 крака высокы. Единъ върхъ, обаче, въ источно-то бърдо, именно гора Ермонъ, която сега ся именува Джебелъ-ешь-Шейхъ, е още по-высокъ, и на него всѣкогa ся нахожда ледъ. Виж. **Ермонъ.** Единъ Арабскый поетъ говори за най-высокый-тъ върхъ на Ливанъ: "Саннинъ носи зимѫ-тѫ на главѫ-тѫ си, пролѣть-тѫ на рамена-та си, есень-тѫ въ пазухѫ-тѫ си, а лѣто-то лежи заспало прѣдъ нозіе-тѣ му."

Еврейскы-тѣ писатели често споменуватъ величіе-то на Ливанскы-тѣ върхове, Иса. 10; 34. 35; 2, высочина-та на които е една яка прѣграда на сѣверъ, Иса. 37; 24. Тѣ често говорятъ за шумѫ-тѫ на Ливанъ що ся люлѣе отъ вѣтрове-тѣ, Псал. 72; 16; за величественны-тѣ му кедры и другы дървеса, Иса. 60; 13. Іер. 22; 23; за бесчетны-тѣ му стада, които всичкы, обаче, не бѣхѫ доволно всесъжженіе за единъ грѣхъ, Иса. 40; 16; за прѣвъсходно-то му вино, Ос. 14; 7; за снѣжно-студены-тѣ му воды, Іер. 18; 14, и за благоуханіе-то му, Ос. 14; 5. На Моисея много му ся ищеше да влѣзе въ Святѫ-тѫ Земіѭ, и "да види онѫзи добрѫ горѫ, и Ливанъ," Втор. 3; 24, 25; и Соломонъ дума за възлюбленный-тъ, олицетворяющій-тъ Христа, "видъ-тъ му като Ливанъ," Пѣсн. 5; 15. За "стълпъ-тъ на Ливанъ, който гледа къмъ Дамаскъ," Пѣсн. 7; 4, ни наумѣватъ нынѣшни-тѣ пѫтешественници съ описанія-та си на развалины-тѣ на стары-тѣ храмове, съ-

зидены отъ грамадны каменіе. Развалины-тѣ на много подобны храмове пѫтешественници-тѣ сѫ открыли до сега на разны мѣста на Ливанъ, нѣкои на твърдѣ высокы върхове, дѣто трудъ-тъ за въздиганіе-то на каменіе-тѣ ще е былъ удивителенъ.

Западны-тѣ полы на Ливанъ, които ся издигатъ на горѣ отъ приморскы-тѣ поляны чрѣзъ единъ видъ издигнѫты равнища, сѫ покрыты съ лозія, маслинены дрьвіе, черници, и смоковници; и заняты, както и долины-тѣ помежду гористы-тѣ върхове, отъ безъ брой села. Срѣщо-Ливанъ е по-малко населенъ и обработенъ.

Ливертинци, Дѣян. 6; 9. Тази дума иде отъ Латинскѫ-тѫ *либертинусъ*, която значи освободенъ или отпущенникъ, т. е. единъ който е былъ робъ по рожденіе или заробенъ въ плѣнъ и комуто напоконъ сѫ повърнѫли свободѫ-тѫ; или пакъ единъ роденъ отъ родители отпущенницы. "Съборище-то на Ливертинцы-тѣ" бѣше имъ общо съ Киринейцы-тѣ и Александрійцы-тѣ, които и едни-тѣ и другы-тѣ бѣхѫ отъ Африканско происхожденіе; и отъ това ся прѣдполага отъ нѣкои и за Ливертинцы-тѣ да сѫ имали происхожденіе-то си отъ нѣкой Африканскый градъ нaзиваемъ Либертумъ. Много вѣроятно е, обаче, че тази дума означава Евреи плѣнены отъ Римляны-тѣ въ бой и заведены въ Италіѭ, и мнозина отъ които слѣдъ освобожденіе-то си като отивахѫ въ Іерусалимъ бѣхѫ си направили и особенно съборище, каквыто съборища сѫ имали въ Іерусалимъ и Евреи-тѣ отъ другы градове. Ливертинци-тѣ и другы вънншни Евреи първи подигнѫхѫ гоненіе-то противъ Стефана, което ся свърши съ мѫченичество-то и смърть-тѫ му. Виж. **Съборище.**

Ливія, една страна на сѣверъ въ Африкѫ, покрай Средиземно море, помежду Египетъ и Картагенъ. По-ближня-та часть до Египетъ нѣкога ся наричала Ливія Мармарика; а околна-та часть на Кыринѫ, Кыринайка, отъ главный-тъ ѝ градъ; или Петградска, отъ петь-тѣ ѝ градове, Кыринѫ, Апполоніѭ, Береникѫ, Арсипой, и Птолемаидѫ. Въ тѣзи градове обитавали много Евреи по врѣме-то на Христа, които, наедно съ Ливийскы-тѣ прозелиты, ходяли на поклоненіе въ Іерусалимъ, Дѣян. 2; 10. Ливія получила име-то си отъ Леавимы-тѣ, Быт. 10; 13, войнственно племе, което помогнѫло на Сисака, Египетскый-тъ царь, и на Зарѫ Еѳіопянинъ-тъ въ боеве-тѣ имъ съ Іудеіѭ, 2 Лѣт. 12; 3. 14; 9. 16; 8. Дан. 11; 43. Ливяни-тѣ бѣхѫ сѫщо съюзници на древній градъ Ѳивы, Наум. 3; 9. Виж. още Іер. 46; 9. Іез. 30; 5. Ливія паднѫ най-сетнѣ подъ владычество-то на Картагенъ, и, напоконъ, на Грьцы-тѣ, Римляны-тѣ, Сарацины-тѣ, и Турцы-тѣ.

Ливна, градъ въ западнѫ-тѫ часть на Іудѫ, не много далечь отъ Лахысъ, завоеванъ отъ Хананейцы-тѣ, и опрѣдѣленъ отъ Іисуса Навина за священницы-тѣ, Іис. Нав. 10; 29, 30. 15; 42. 21; 13. 1 Лѣт. 6; 57. Жители-тѣ му ся възбунихѫ противъ Іорама по Божіе дозволеніе за идолопоклонство-то му, 2 Лѣт. 21; 10. Той бѣше силно укрѣпено мѣсто, и подъ стѣны-тѣ му Ассирійска-та войска чудесно бѣ унищожена, 4 Цар. 19; 8, 9, 35.

Лигырій, единъ скѫпоцѣненъ камыкъ, който споявали въ нагрѫдникъ-тъ на първосвященникъ-тъ, Исх. 28; 19. 39; 12. Казватъ да е былъ аленъ и много лъскавъ, и още жълтиникъвъ и прозраченъ. Мысли ся да е былъ Іацинѳъ-тъ.

Лидда, на Еврейскый Лодъ, 1 Лѣт. 8; 12. Ездр. 2; 33, и на Грьцкый Діосполисъ, бѣше градъ деветь мили къмъ истокъ отъ Іоппѫ, на пѫть-тъ за Іерусалимъ. Тука

Петръ исцѣли Енея, Дѣян. 9; 33, 34. Този градъ бы разоренъ не много врѣме подиръ Іерусалимъ; но скоро бѣ възобновенъ, и стана сѣдалище на една прочута Еврейска школа, и въ него ся установи и една Христіанска церква. Лидда често ся споменува въ историѭ-тѫ на крьстоносны-тѣ походы. Тя бѣ положена на срѣдѫтѫ на широкы и хубавы поляны, почва-та на които е много плодоносна. Тя е сега едно село което ся выка Лудъ.

Лидія, нѣкоя си жена отъ Ѳіатиръ, която живѣяла въ Филиппы у Македоніѭ, и продавала багрѣницы. Тя не была Еврейка по рожденіе, но приведена въ Іудейство-то и въ служеніе-то едному Богу. Тя пріела евангеліе-то съ радость; и слѣдъ като ся крьстила, съ домъ-тъ си, принудила Павла и сътрудницы-тѣ му да сѣдятъ въ кѫщѫ-тѫ ѝ додѣто прѣстоятъ въ Филиппы, Дѣян. 16; 14, 40. Виж. **Филиппы.**

Ликаонія, една малка область въ Малѫ Азіѭ, която имаше за прѣдѣлы на сѣверъ Галатіѭ, на истокъ Каппадокіѭ, на югъ Кыликіѭ, и на западъ Фригіѭ и Писидіѭ. Тя ся обърнѫ на Римскѫ область отъ Августа. Земя-та е равна и добра за пазбища, но не е плодородна. Отъ градове-тѣ ѝ, Иконія, Листра, и Дервія сѫ споменѫти въ Новый Завѣтъ, Дѣян. 14; 6. Ликаонско-то нарѣчіе ст. 11, общо ся прѣдполага да е было едно нарѣчіе отъ Грьцкый языкъ испорчено и размѣсено съ Сирійскый. Ликаонія сега съставя часть отъ Турскѫ-тѫ область Караманіѭ.

Ликія, една область въ юго-западнѫ-тѫ часть на Малѫ Азіѭ, ограничена на западъ отъ Каріѭ, на истокъ отъ Памфиліѭ, на сѣверъ отъ Фригіѭ, и на югъ отъ Средиземно море. Страна-та е малко планиниста, но не е пуста. Отъ Ликійскы-тѣ градове само Патара и Миры сѫ споменѫти въ Новый Завѣтъ, Дѣян. 21; 1, 2. 27; 5.

Линъ, нѣкой Христіанинъ въ Римъ, отъ когото Ап. Павелъ поздрави Тимоѳея, 2 Тим. 4; 21.

Лисаній. Виж. **Авилинія.**

Лисица. Въ Палестинѫ е имало разни видове лисицы, но всичкы-тѣ сѫ приличали по образъ и по навыцы на обыкновеннѫ-тѫ лисицѫ. Лисица-та е лукава, и пакостлива, Іез. 13; 4. Лук. 13; 32. Тя обыча гроздіе-то, и прави голѣмы пакости по лозія-та, Пѣсн. 2; 15. Всѣкой знае басніѭ-тѫ за лисицѫ-тѫ и кысело-то гроздіе. Лисицы-тѣ си правятъ легла-та подъ земіѭ-тѫ, Лук. 9; 58.

Лисій, или **Клавдій Лисій,** началникъ на Римскѫ-тѫ стражѫ въ Іерусалимъ прѣзъ послѣдне-то Павлово посѣщеніе тамъ. Въ достойно-то испълненіе на длъжность-тѫ си, той нѣколко пѫти избави Павла отъ злобѫ-тѫ на Іудеи-тѣ, Дѣян. 21; 27—40. гл. 22 и 23.

Листра, градъ Ликаонскый, близо до Дервіѭ и Иконіѭ, и отечественъ градъ на Тимоѳея. Павелъ и Варнава проповѣдахѫ евангеліе-то тука; и понеже исцѣлихѫ единъ хромъ, хора-та гы почти обожавахѫ. Обаче, не ся минѫ дълго врѣме и Павла бихѫ тука съ каменіе, Дѣян. 14; 6, 21. 16; 1.

2 Тим. 3; 11. На мѣсто-то на Листрѫ сега има едно село, което ся выка Латикъ.

Литра. Виж. **Мнаса.**

Лихва. Іудеи-тѣ можяхѫ да искатъ лихвѫ отъ чужденцы, Втор. 23; 19, 20, но не и отъ помежду си, Исх. 22; 25. Псал. 15; 5; тѣмъ было прѣдписано да заематъ пары и др. т. съ духъ на братскѫ благосклонность "безъ да ся надѣватъ за нѣщо," Втор. 15; 7—11. Лук. 6; 33—35. Зиманіе-то на лихвѫ ся изобличава много пѫти, Неем. 5; 7, 10. Прит. 28; 8. Іез. 22; 12—14. Моисееви-тѣ закони ся приспособлявахѫ само на единъ нетърговскый народъ. Не бѣше нуждно и желателно Израилянитѣ да търгуватъ много, защото търговія-та щѣше да гы постави въ сношеніе съ идолопоклонницы. Богъ имъ даде въ наслѣдіе Ханаанскѫ-тѫ земіѭ за да ся прѣхранватъ съ земледѣліе и скотовъдство. Ето защо земя-та трѣбваше да остане на сѫщо-то семейство и да не бѫде отчуждена за всегда но само до годинѫ-тѫ на юбилей-тъ. Виж. **Юбилей.** Всичкы-тѣ хора трѣбваше да ся иматъ като членове на сѫщо-то семейство, и сношенія-та имъ да ся водятъ по това начало. За това тѣ заемахѫ не за да търгуватъ, но за да помогнѫтъ на единъ бѣденъ братъ.

Лице. Сѫща-та Еврейска дума значи и лице и присѫтствіе, и често ся употрѣбява да покаже человѣкъ-тъ вмѣсто образъ-тъ или присѫтствіе-то му, Быт. 48; 11. Исх. 33; 14 Иса. 63; 9. Видѣхъ Бога "лице съ лице" значи въсползувахъ ся отъ негово-то присѫтствіе, Быт. 32; 30. Числ. 14; 14. Втор. 5; 4, и видѣхъ едно раскрытіе на негово-то естество и на неговѫ-тѫ благодать, 1 Кор. 13; 12.

Лія, по-стара-та дъщеря Лаванова, и първа-та жена Іаковова. Тя не забрави, прѣзъ живота си, измамѫ-тѫ чрѣзъ коіѭто баща ѝ іѭ натури Іакову. Тя станѫ майкѫ на седмь чада, между които бѣхѫ Рувимъ—първородный-тъ Іакововъ сынъ — и Іуда, праотецъ-тъ на първенствующе-то племе между Евреи-тѣ, на царско-то колѣно и на Господа нашего, Быт. 29; 16—35. 30; 1—21. За неіѭ прѣдполагатъ да е умрѣла прѣди да ся прѣмѣсти Іаковово-то доморродство въ Египетъ, Быт. 49; 31.

Логъ, Еврейска мѣрка за жидкости, която берела около сто драма, Лев. 14; 10, 12, 24.

Ло-даваръ, мѣсто въ Гадово-то наслѣдіе, не далечь отъ Маханаимъ, къмъ сѣверъ отъ Явокъ, източно отъ Іорданъ, 2 Цар. 9; 4. 17; 27. Тукъ живѣеше Махыръ Аммонецъ-тъ, който помогнѫ на Давида когато послѣдній ся оттегли отъ Авессалома похититель-тъ, и въ чійто домъ прѣбываваше Мемфивосѳей, Іонаѳановъ-тъ хромъ сынъ, който сѣдеше на Давидовѫ-тѫ трѫпезѫ и пріе отъ Давида всичко що принадлежеше на Саула и домъ-тъ му. Нѣкои обычатъ да вѣрватъ че Ло-даваръ е сѫщій-тъ Девиръ въ Іис. Нав. 13; 26.

Лодъ. Виж. **Лидда.**

Лоза. Това драгоцѣнно и познато растеніе има нѣколко видове, които съставляватъ естественны-тѣ произведенія на топлы-тѣ мѣста, дѣто още отъ най-ранны-тѣ

врѣмена сѫ были обработвани. Ето защо плодове-тѣ на лозѫ-тѫ ся упоменуватъ рано и често въ Св. Писаніе, Быт. 9; 20. 14; 18. 19; 22. Іов. 1; 18. Лоза-та ся е намирала изобилно въ Палестинѫ, Втор. 8; 8, и въ нѣкои окрѫзы е была прѣвъсходна. Писанія-та въспѣватъ лозы-тѣ на Севмѫ и Есхолъ; и языческы писатели упоменуватъ тъй сѫщо прѣвъсходны-тѣ вина на Газѫ, Сарептѫ, Ливанъ, Саронъ, Аскалонъ и Тиръ. (Виж. **Сорикъ**). Отъ дребность-тѫ на Египетско-то гроздіе, Быт. 40; 11, лесно можемъ си въобрази удивленіе-то произведено въ Израиляны-тѣ, когато тѣ съзрѣхѫ гроздъ-тъ когото съглѣдатели-тѣ бѣхѫ донесли отъ долинѫ-тѫ Есхолъ, Числ. 13; 23. Расказъ-тъ на Моисея ся подтвърждава и отъ свидѣтелство-то на пѫтницы; даже въ Англіѭ е былъ произведенъ единъ гроздъ длъгъ двадесеть и три прьсти, дебелъ деветнадесеть и половина прьсти, и тежъкъ 19 фунта (6 3/4 окы). Днесь макаръ мохамеданска-та религія да не благопріятствува обработваніе-то на лозѫ-тѫ, пакъ въ Палестинѫ ся срѣщатъ лозія. Голѣмо количество гроздіе и стафиды (сухо гроздіе) ся испраща ежедневно за тържища-та на Іерусалимъ и другы съсѣдны мѣста; само Хевронъ е извезвалъ за Египетъ ежегодно триста камилы товаръ, или триста хыляды фунта (106,500 окы) шерѫ, или медъ отъ сухо гроздіе.

На истокъ, гроздіе-то много ся употрѣбява за угощеніе и прѣпитаніе на хора-та. Виж. **Гроздіе.** За да покаже колко много лозія ще ся намѣрватъ въ дѣлъ-тъ на Іудѫ отъ раздѣленіе-то на обѣщанѫ-тѫ земіѭ, Іаковъ, въ пророческо-то си благословеніе, казва за Іудиный-тъ родъ:

Той ще вързува за лозѫ-тѫ оселче-то си,
И за избраннѫ-тѫ лозѫ жребето на ослицѫ-тѫ си;
Ще опере съ вино дрехѫ-тѫ си,
И съ кръвь-тѫ на гроздіе-то облѣкло-то си, Быт. 49; 11.

На много мѣста лозы-тѣ ся простиратъ по земіѭ-тѫ и по камени-тѣ. Но често тѣ ся покатерватъ върху рашеткы, зидове, дрьвеса, чардацы, кѫщны прѣддверія и стѣны, даже и по вѫтрѣшны-тѣ стѣны на кѫщы-тѣ. Тъй растяща, лоза-та е станѫла прѣкрасенъ символъ на домашнѫ любовь, миръ и изобиліе, Псал. 128; 3. Мих. 4; 4.

Еврейскый законъ прѣдписваше на Евреи-тѣ да не обиратъ гроздіе-то си прѣзъ всякѫ седмѫ годинѫ; но да го оставятъ за сиромахъ-тъ, сираче-то и странникъ-тъ, Исх. 23; 11. Лев. 25; 4, 5, 11. Виж. сѫщо Лев. 19; 10. Втор. 24; 21. Позволено бѣше на пѫтникъ да си зобне гроздіе когато минеше покрай нѣкое лозіе, нъ не и да отнесе съ себе си, Втор. 23; 24. Друго едно великодушно распорѣжданіе на Моисеевый законъ освобождаваше отъ военнѫ службѫ онзи, който, подиръ четырегодишенъ трудъ и търпѣніе, щѣше да събере първы-тѣ плодове на лозіе-то си, Втор. 20; 6.

Іосифъ дава описаніе на еднѫ великолѣпнѫ и пищнѫ лозѫ отъ чисто злато, която е имала драгоцѣнны каменіе на мѣсто гроздіе и е окрасявала высокѫ-тѫ източнѫ вратня на Свято-то Мѣсто. Когато Спаситель-тъ ни каза, "Азъ сьмь истинна-та Лоза," и тъй обясни великѫ-тѫ истинѫ на единство-то си съ неговый народъ, може-бы той гледаше на тѫзи лозѫ, Іоан. 15; 1—8.

Думы-тѣ, "Содомска-та Лоза," Втор. 32; 32, никакъ не загатватъ нѣкоіѭ изроденѫ лозѫ. Съ тѣхъ списатель-тъ иска да каже че лоза-та имъ, която въ прѣносно значеніе означава развратеный-тъ имъ характеръ, намѣсто да принася добро гроздіе, принася ядовитъ плодъ като плодъ-тъ по който брѣгове-тѣ на Мьртво-то море сѫ были

всякога прочути; т. е. като наречены-тѣ "Содомскы ябълкы," за които ся казва да сѫ хубавы извънъ, но извѫтрѣ пълны съ косткы или прахъ.

Евреи-тѣ садяхѫ лозія-та си найпаче по полы-тѣ на хълмове и планины, Іер. 31; 5, (виж. **Горы**), чистяхѫ гы отъ камени, и гы заграждахѫ съ трьнесты плетове, или съ зидове, Иса. 5; 1—6. Псал. 80. Мат. 21; 33. Понѣкогашь лозія сѫ ся давали подъ наемъ за часть отъ плода имъ, Мат. 21; 33, 34.

Въ Св. Писаніе намѣрвамы много обясненія и притчы зеты отъ лозіе-то, Сѫд. 9; 12. Мат. 20; 1. 21; 28. Навуѳеево-то лозіе, 3 Цар. гл. 21, е станѫло образъ на всяко нѣщо което богатый-тъ или силный-тъ силомъ отнима отъ сиромахъ-тъ. Праздна-та колиба или пѫдарница, отъ коіѭто пѫдарь-тъ е вардилъ озрѣло-то гроздіе, Псал. 80; 12, 13. Пѣсн. 2; 15, когато ся обере гроздіе-то запустява и става образъ на пустотѫ, Иса. 1; 8. Едно хубаво иносказаніе въ Псал. 80 прѣдставлява Церквѫ-тѫ като едно лозіе насадено, пазено, обработвано, и напоявано отъ Бога.

Гроздоберъ-тъ ставаше слѣдъ жьтвѫ-тѫ и вършитбѫ-тѫ на жито-то, Лев. 26; 5. Амос. 9; 13. "Първозрѣло-то гроздіе" по възвышены-тѣ мѣста започваше прѣзъ Іуній или по-късно, Числ. 13; 20, и ся продължаваше четыри мѣсеци. Гроздоберъ-тъ е ставалъ прѣзъ Септемврій когато гроздіе-то ся береше съ срьпове и туряше въ кошницы, Іер. 6; 9, които ся истърсвахѫ въ линове или жлебове, дѣто то ся тъпчеше и истакаше, Откр. 14; 18—20. Гроздоберъ-тъ бѣше едно трудно дѣло, което ся олекчаваше съ пѣсни, шагы (вгутяванія) и провыкванія, Іер. 25; 30. 48; 33. Мессіево-то истъпкваніе на жлебъ-тъ, земено въ прѣноснѫ смысль, безъ нѣкой да Му помогне, ся упоменува като за примѣръ на велико-то му дѣло и силѫ, Иса. 63; 1—3. Отк. 19; 15. Дни-тѣ прѣзъ гроздоберъ-тъ бѣхѫ дни весели, Иса. 16; 9, 10, и често прѣкарвани въ чрѣзмѣрности и идолопоклонство, Сѫд. 9; 27; а плаченіе-то и вѣхненіе-то на лозѫ-тѫ ся упоменува като знакъ на общо бѣдствіе, Иса. 24; 7. Авв. 3; 17. Мал. 3; 11. Отъ мѫсть-тѫ (шерѫ-тѫ) ся е правило вино и оцетъ. Виж. **Жлебъ.**

Гроздіе-то още ся е сушило. Единъ отъ Авигеины-тѣ дарове за Давида ся състоялъ отъ сто грозда сухо гроздіе, 1 Цар. 25; 18; Сива срѣщнѫ Давида съ даръ състоящъ отъ сѫщо-то количество гроздіе, 2 Цар. 16; 1. 1 Цар. 30; 12. 1 Лѣт. 12; 40. За другы-тѣ употрѣбленія на плодове-тѣ на лозѫ-тѫ, виж. **Гроздіе, Медъ, Оцетъ, и Вино.**

Лозіе. Виж. **Лоза.**

Лоида, една благочестива Еврейка, чіѭто "нелицемѣрнѫ вѣрѫ" Ап. Павелъ намѣри и у дъщерѭ ѝ Евникіѭ, и у внука ѝ Тимоѳея, 2 Тим. 1; 5.

Ло-рухама *(непомилована)*, име-то на Осіевѫ-тѫ дъщерѭ, тъй наречена за да покаже че Господь нѣма да помилова вече царство-то Израилево, Ос. 1; 6, 8.

Лотъ, сынъ-тъ Аррановъ, и братанецъ Авраамовъ, който послѣдува уйкѫ си отъ Уръ, и по-сетнѣ отъ Харранъ, да ся населятъ въ Ханаанъ, Быт. 11; 31. 12; 4—6. 13; 1. Авраамъ питаеше къмъ него особнѫ любовь, и когато не можахѫ вече да живѣѭтъ наедно въ Ханаанъ, защото и двама-та имахѫ голѣмы стада и пастыри-тѣ имъ понѣкога ся карахѫ, Быт. 13; 5—7, той даде на Лота да си избере отъ земіѭ-тѫ коіѭто часть ище, и тамъ да ся установи отдѣлно отъ него. Лотъ избра Содомско-то поле, което ся види да е было тогава най-плодородна-та часть на онѫзи земіѭ. Тука той живѣ до разореніе-то на Содомъ и на ближни-тѣ му градове. Той бѣ человѣкъ праведенъ и въ са-

мый-тъ Содомъ, 2 Пет. 2; 7; но злочестія-та които послѣдвахѫ изборъ-тъ му на ново-то мѣстопрѣбывалище — плѣненіе-то му отъ разбойницы-тѣ, досады-тѣ които му причинявахѫ неблагочестиви-тѣ и порочни-тѣ му съсѣди, загуба-та на имота му въ пожара на града, погубленіе-то на зетеве-тѣ му и на женѫ му, — всичкы-тѣ тѣзи ако не доказуватъ че той прѣдпочиташе ползѫ-тѫ и спокойствіе-то си отъ длъжность-тѫ си, показватъ че най-хубава-та и най-плодоносна-та земя не е вынѫгы най-добра-та; разблудство-то на жители-тѣ ѝ могѫтъ да іѫ потопятъ въ пропасть-тѫ на погубленіе-то, и да турятъ въ опасность всѣкыго и всичко върху неіѫ. Лотова-та жена е устрашеніе къмъ всичкы които обрѣщатъ лица-та си къмъ Сіонъ, но не имъ ся ище да оставятъ всичко заради Христа, Быт. гл. 19. Лук. 17; 32.

Лудими, потомци Мицраимови, Быт. 10; 13, които сѫ обитавали въ Африкѫ, вѣроятно близо до Еѳіопіѭ. Тѣ сѫ были прочути стрѣлци, Иса. 66; 19, и сѫ помењѫти като ратници заедно съ Еѳіопяны-тѣ, Ливійцы-тѣ, и Тиряны-тѣ, Іер. 46; 9. Іез. 27; 10. 30; 5.

Лудъ, сынъ Симовъ, Быт. 10; 22, и праотецъ, споредъ както мыслятъ, на Лидіаны-тѣ въ Малѫ Азіѭ.

Лузъ, старо-то име на еднѫ часть отъ Веѳиль, Быт. 28; 19. Іис. Нав. 16; 2. 18; 13. Това име быде дадено по-сетнѣ на единъ градъ основанъ отъ единъ бѣжанецъ Веѳилецъ, Сѫд. 1; 26. Виж. **Веѳиль.**

Лука, евангелистъ-тъ, вѣроятно истый-тъ онзи Лука когото Ап. Павелъ нарича "възлюбленный-тъ лѣкарь," Кол. 4; 14. Лука е писатель-тъ на евангеліе-то което носи негово-то име, и на Дѣянія-та на Апостолы-тѣ; и той е былъ пріятель на Ап. Павла, когото и придружавалъ прѣзъ повечето пѫтешествія расказаны въ подирнѭ-тѫ книгѫ. Ето защо, въ Дѣян. 16; 11, той прьвъ употрѣбява множественно число въ първо лице, и и показва че той придружавалъ Павла въ Троадѫ и прѣзъ първѫ-тѫ му заобыколкѫ изъ Македоніѭ. Слѣдъ като стигнѫли въ Филиппы, тѣ ся раздѣлили за нѣколко врѣме; но ный гы намирамы пакъ наедно въ Филиппы когато Павелъ отплува за Іерусалимъ, и отъ тогава той слѣдваше да сътрудничествува съ Апостолъ-тъ въ пѫтуванія-та и страданія-та му до слѣдъ първо-то му запираніе въ Римъ, Дѣян. 17; 1. 20; 5, 6, 13—16. гл. 21—28. Филим. ст. 24. 2 Тим. 4; 11. Частна-та му исторія прѣди и послѣ сътрудничество-то му съ Павла е неизвѣстна, или ся основава на съмнителны прѣданія. Въ собственны-тѣ си писанія той едва ли споменува нѣщо за себе си; но нѣма никакво съмнѣніе че по вѣрность-тѫ и познанія-та си, както и по лѣкарско-то си искуство той е былъ много полезенъ на раннѫ-тѫ церквѫ, освѣнъ дѣто е оставилъ на всемірнѫ-тѫ церквѫ едно драгоцѣнно наслѣдіе, писанія-та си.

Луна, или **мѣсецъ**. Този владѣтель на нощь-тѫ, Быт. 1; 16, е единъ отъ главны-тѣ свидѣтели въ свѣтъ-тъ за благость-тѫ, мѫдрость-тѫ, и силѫ-тѫ на Създателя, Псал. 8; 3, и като пріима всичкѫ-тѫ си свѣтлинѫ отъ слънце-то, и іѫ отразява върху всичкы наоколо, той е по единъ отличенъ начинъ образъ на церквѫ-тѫ Христовѫ. Въ ясно-то небе на Истокъ, мѣсецъ-тъ свѣти прѣимущественно блѣскаво. Повечето древни народи сѫ обожавали мѣсеца, или сѫ го считали за едно женско божество, което наричали Артемидѫ, Діанѫ, Милиттѫ, Астартѫ, и др. Евреи-тѣ особно сѫ были прѣдупрѣдени противъ този видъ идолопоклонство, Втор. 4; 19. 17; 3. но пакъ испаднѫли въ това идолопоклонство, 4 Цар. 21; 3. Иса.

65; 11. Іер. 7; 18. 8; 2. 19; 13. 44; 17—25. Виж. **Лунатикъ** и **Новолуніе.**

Лунатикъ, е име произведено отъ Латинскѫ-тѫ думѫ *Лунѫ*, мѣсецъ. Съ това име выкали нѣкои людіе умственно или тѣлесно болны, за които ся вѣрвало да ся мѫчатъ най-много прѣзъ пълнолуніе. Лудуваніе и паданіе отъ вънъ ся считахѫ като послѣдствія на бѣснуемость, но понѣкога лудость и паданіе отъ вънъ сѫществувахѫ и безъ бѣснуемость. Лунатици-тѣ не бѣхѫ всякога бѣснуеми, защото тѣ ся споменуватъ отдѣлно отъ тѣхъ, Мат. 4; 24. 17; 15. Виж. **Діаволъ** и **Бѣсъ.**

Луницы-тѣ, ся мысли да сѫ были единъ видъ украшенія за шіѭ-тѫ, и сѫ ся носили и отъ жены, Иса. 3; 18, и отъ мѫжіе, даже и около вратове-тѣ на камилы-тѣ, Сѫд. 8; 21, 26.

Луцій, или **Лукій,** нѣкой си Кыринеянинъ, Дѣян. 13; 1, и единъ отъ проповѣдницы-тѣ и учители-тѣ на Христіанскѫ-тѫ церквѫ въ Антіохіѭ, който може да е былъ и роднина на Ап. Павла, Рим. 16; 21.

Лъжехристи. Спаситель-тъ е прѣдказалъ че много лъжехристи има да дойдѫтъ, Мат. 24; 24, и дума-та му ся е испълнила. Единъ отъ тѣзи лъжехристы, на име Козиба, възстанѫлъ вѫтрѣ въ сто годины слѣдъ Христа, придобылъ много послѣдователи, и станѫлъ причина за погубленіе-то на половинѫ милліонъ Евреи. Другы сѫ слѣдвали да ся явяватъ, дори до наши-тѣ врѣмена.

Львъ, всеизвѣстный-тъ и благородный-тъ царь на звѣрове-тѣ, за когото често ся споменува въ Св. Писаніе. Той понѣкога прѣвышава осмь крака дължинѫ, и четыри на высочинѫ; и величественный-тъ и безбоязненный-тъ му изглѣдъ, чрѣзвычайна-та му якость и пъргавость, и ужасително-то му рыканіе, правятъ отъ него страховище-то на лѣсове-тѣ.

Львове много имаше въ Палестинѫ, (виж. **Іорданъ**), и Евреи-тѣ имахѫ седмь различны названія за тѣхъ, да различаватъ разны-тѣ имъ възрасты, и др. т. Въ текстъ-тъ, петь отъ тѣзи имена ся срѣщатъ заедно въ Іов. 4; 10, 11. Виж. и Наум. 2; 11, 12. Псалмопѣвецъ-тъ загатва за скрышно-то нападеніе на львъ-тъ когато причакува плячкѫ-тѫ си за да ся хвърли изведнъжь върху неѭ, като говори за лукавый-тъ человѣкъ, "прѣчакува скрышно като львъ въ пещерѫ-тѫ си . . . . навожда ся, снишава ся, за да паднѫтъ сиромаси-тѣ въ нокти-тѣ му." Нека не забравимъ тоже подвизы-тѣ на Самсона и Давида, Сѫд. 14; 5, 6. 1 Цар. 17; 34—36, исторіѭ-тѫ за непокорный-тъ пророкъ умъртвенъ отъ льва, 3 Цар. 13; 28, и за Даніила, неповреденъ въ ровъ-тъ на львове-тѣ, Дан. гл. 6; и още сполученый-тъ образъ по който ся изображява грыжа-та на Господа за людіе-тѣ си, въ Иса. 31; 4.

"Львъ-тъ, който е отъ племе-то Іудово," Отк. 5; 5, е Іисусъ Христосъ, който възстанѫ отъ племето Іудово, и колѣно-то Давидово, и побѣди смърть-тѫ, свѣтъ-тъ и діаволъ-тъ.

Лѣкари. Египтяни-тѣ сѫ были вѣщи въ лѣкарство. Всякой

Египетскый лѣкарь цѣрилъ единъ видъ болесть, тъй щото едно голѣмо доморoдство понѣкогашь е свыквало много лѣкари, Быт. 50; 2. И Евреи-тѣ имахѫ лѣкари, Исх. 21; 19. Прит. 17; 22. Мат. 9; 12. Лук. 4; 23. 8; 43. Най-пьрво тѣ не сѫ имали голѣмо анатомическо искуство, отъ части защото сѫ го зимали за оскверненіе да ся пипне мьртъвъ трупъ. Повечето вниманіе тѣ обрѫщали на вънкашны болести, Иса. 1; 6. Iез. 30; 21, ако и да сѫ давали понѣкога цѣрове и за умственны болести, 1 Цар. 16; 16. 2 Лѣт. 16; 12. Тѣ употрѣбявали мехлемы, балсамы, минерални бани, и много другы лѣкове, Iер. 46; 11. Много пѫти тѣ сѫ прибѣгвали и до мускы и врачуванія.

Лѣтовници. Тъй ся наричатъ двѣ историческы книгы на В. Завѣтъ, на които съчинитель-тъ е неизвѣстенъ, ако общо-то мнѣніе и да гы приписва на Ездрѫ, който е живѣлъ около 457 г. прѣди врѣме-то на Христа. При съчиненіе-то на тѣзи книгы богодѫхновенный-тъ писатель ся е ползувалъ не само отъ по-стары-тѣ книгы на В. Завѣтъ, но отъ много другы тогавашны правителствены лѣтописы, които днесь не сѫществуватъ 2 Лѣт. 9; 29. 16; 11. 20; 34. Пьрва-та книга съдържа едно родословно съкращеніе на священнѫ-тѫ исторіѭ, като захваща отъ сътвореніе-то на свѣта и свършва съ смьрть-тѫ на Давида. Втора-та книга съдържа исторіѭ-тѫ само на Iудины-тѣ царіе, отъ начало-то на Соломоново то царуваніе до възврьщеніе-то отъ Вавилонско-то плѣненіе. Въ това отношеніе тя различа отъ книгы-тѣ на Царіе-тѣ, които съдържатъ размѣсено и исторіѭ-тѫ на Iудины-тѣ царіе и исторіѭ-тѫ на Израилевы-тѣ царіе. Я много мѣста, дѣто ся повѣствува исторія-та на едны и сѫщы царіе, повѣствуваніе-то въ Лѣтовницы-тѣ е токоречи прѣписъ на онуй въ Царіе-тѣ; на другы мѣста Лѣтовници-тѣ служатъ като допълненіе на Царіе-тѣ. Въ прѣводъ-тъ на Седмдесеть-тѣ прѣводители, тѣзи книгы ся наричатъ *Паралипомена,* т. е. работы изоставены. Двѣ-тѣ книгы на Лѣтовницы-тѣ ся занимаватъ съ черковны работы повече отколкото книгы-тѣ на Царіе-тѣ; тѣ излагатъ на пространно узаконенія-та за общонародно-то богослуженіе, приготовленія-та Давидовы за съграденіе-то на храмъ-тъ, и съграденіе-то му и посвященіе-то му отъ Соломона; исторіи-тѣ на другы-тѣ царіе расказватъ особенно събытія относимы къмъ религіозный-тъ характеръ, 1 Лѣт. 13; 8-11. 2 Лѣт. 11; 13. 19; 8—11. 26; 16-19, и пр. Книгы-тѣ на Лѣтовницы-тѣ трѣбва да ся четѫтъ заедно съ книгы-тѣ на Царіе-тѣ; защото като заключаватъ сѫщы-тѣ врѣменны періоды, тѣ ся изясняватъ една другѫ, и сѫ поучителны въ това дѣто показватъ че вѣра-та е главенъ источникъ на народно-то благоденствіе, както е нечестіе-то на народны-тѣ нещастія. Подробности-тѣ на тѣзи книгы могѫтъ ся че съ удоволствіе, понеже тѣ ся относятъ на идваніе-то на царство-то на Господа нашего Iисуса Христа. Лѣтовници-тѣ повѣствуватъ работы на единъ періодъ отъ около 3,500 годины.

Лѫкъ, едно орѫжіе твърдѣ много употрѣбявано въ стары-тѣ врѣмена, и за ловъ и за бой. Правяли го отъ дьрво, рогъ, или отъ стоманѫ, Быт. 27; 3. Псал. 18; 34. Носяли го въ единъ видъ похлупцы, когато не го употрѣбявали, Авв. 3; 9. Веніаминовци-тѣ сѫ были прочути по искуство-то си въ употрѣбленіе-то на това орѫжіе, 1 Лѣт. 12; 2. 2 Лѣт. 14; 8. 17; 17. Виж. **Орѫжія.** Изреченіе-то "невѣренъ лѫкъ," съ който народъ-тъ Израилевъ ся сравнява, Псал. 78; 57. Ос. 7; 16, значи единъ злѣ направенъ лѫкъ, дѣто ся изврь-

ща и не хвърля стрѣлж-тж тамъ дѣто ся мѣри. Употрѣбленіе-то на лжкъ-тъ въ бой е было дълго врѣме обыкновенно у Евреи-тѣ, Быт. 48; 22. Въ 2 Цар. 1; 18, "Пѣснь-та на лжкъ-тъ" значи плачъ-тъ надъ Саула и Іонаѳана, който слѣдва; и тъй ся казва за дѣто ся споменува това оржжіе въ 22-тъ стихъ.

М.

Маалонъ *(болнавъ)*, сынъ Елимелеховъ и Ноемининъ и първый-тъ Руѳинъ мжжъ, който умрѣ въ Моавскж-тж земіж, Руѳ. 1; 2, 5. 4; 9, 10.

Мааха, I., градъ или область въ Сиріж, 1 Лѣт. 19; 6; близо татъкъ при полы-тѣ на Ермонъ и Гесуръ. Дѣлъ-тъ на Манассіино-то племе отвждъ Іорданъ стигалъ до Маахж, както и до царство-то на Ога Васанскый-тъ царь, Втор. 3; 13, 14; но тя не ще е была подчинена на Израиляны-тѣ, Іис. Нав. 12; 4—6. 13; 13, освѣнь прѣзъ царуваніе-то на Давида, Соломона, и Іеровоама II. Царь-тъ на Маахж, заедно съ другы Сирійцы, ся съедини съ Амонцы-тѣ въ бой противъ Давида, но всичкы-тѣ быдохж разбити и направени подданни, 2 Цар. 10; 6—8, 19.

II. Жена Давидова, и майка Авесаломова. Тя бѣ дъщеря на Ѳалмая, Гессурскый-тъ царь, 2 Цар. 3; 3.

III. Жена-та на Ровоама и майка на Авіж, Іудины царіе. Выка ся "дъщеря" на Авессалома, 3 Цар. 15; 2. 2 Лѣт. 11; 20—22; но въ 2 Лѣт. 13; 2 іж выкатъ Михаіж дъщеріж на Уріила. Тя ся вижда да е упражнявала голѣмо вліяніе надъ членове-тѣ на царскый-тъ домъ; но быде отхвърлена отъ да е царица, отъ внука си Асж, за идолослуженіе-то й, 2 Лѣт. 15; 16.

Шесть другы съ това име сж поменжты, въ Быт. 22; 24. 3 Цар. 2; 39. 1 Лѣт. 2; 48. 7; 16. 11; 43. 27; 16.

Магдала. Виж. **Мигдалилъ.**

Магеддонъ, градъ Манассіинъ, въ прѣдѣлы-тѣ обаче на Иссахара. Той былъ столица у Ханаанцы-тѣ, и тѣ дълго врѣме ся одържали въ него, Іис. Нав. 12; 21. 17; 11. Сжд. 1; 27. Той е былъ съзиденъ на юго-источный-тъ прѣдѣлъ на Іезраелско-то поле, близо до Кысонъ, и "воды-тѣ на Магеддонъ," поменжты въ пѣснь-тж на Деворж и Варака, може да означаватъ Кысонъ, Сжд. 5; 19, 21. Въ царуваніе-то на Соломона, Магеддонъ быде укрѣпенъ, 3 Цар. 9; 15. Тука царь Охозія умрѣ, и царь Іосія быде поразенъ, умъртвенъ, и горчиво оплаканъ, 4 Цар. 9; 27. 23; 29. Зах. 12; 11. Единъ пжтешественникъ - изслѣдователь на древности мысли че на мѣсто-то на Магеддонъ сега стои едно село на име Лейджунъ, което Римляни-тѣ наричали Леджіо.

Магесникъ, единъ който прави магіи. Тази дума е почти еднозначуща съ вълшебникъ, прѣдвѣщатель, или чародей. Магесници-тѣ сж были едно съсловіе хора които сж ся занимавали съ баянія и прорицанія, и които поради дълбокы-тѣ си познанія и посрѣдствомъ нѣкаквы си обряды, сж ся хвалили че могжтъ да повыкватъ духове-тѣ на умрѣлы-тѣ отъ мрачны-тѣ имъ жилища и да гы накарватъ да раскрыватъ нѣща непостижимы за человѣческы-тѣ силы. Тѣ ся притязавали още, да изгонватъ бѣсове посрѣдствомъ нѣкои билкы и баянія, Дѣян. 13; 6, 8. Често тогавашни-тѣ учени хора сж злоупотрѣбявали знаніе-то си и сж мамили свѣтъ-тъ че ужь можали да прѣдсказватъ сждбины-тѣ на хора-та отъ движенія-та и изглѣдъ-тъ на планеты-тѣ и звѣзды-тѣ, и да цѣрятъ болны чрѣзъ повтаряніе-то нѣкаквы си думы, и др. На това съсловіе е принадлежалъ Симонъ магесникъ-тъ който ся упоменува въ Дѣян. 8; 9, 11.

Магія значи, въ Св. Писаніе,

всичкы-тѣ суевѣрны обряды на магесницы-тѣ, вълшебницы-тѣ, омаятели-тѣ, бѣсовъпрошатели-тѣ, заклинатели-тѣ, небогледцы-тѣ и звѣздочетцы-тѣ, прокобители-тѣ, сънотълкователи-тѣ и др. т., които сѫ всичкы запрѣтени отъ законъ-тъ Божій, безъ да ся гледа да ли тѣ ся вършатъ за добро или пакъ за зло на человѣцы-тѣ. Бѣше още възбранено съ смьртно наказаніе да ся допытватъ отъ вълшебницы-тѣ, Лев. 19; 31. 20; 6.

Магогъ. Виж. **Гогъ.**

Мадай, третій-тъ сынъ Іафеѳовъ, праотецъ на Мидяны-тѣ, и др., Быт. 10; 2.

Маданъ, сынъ Авраамовъ и Хеттуринъ, Быт. 25; 2. Вѣрва ся че той ся населилъ въ Арабіѭ, близо при брата си Мадіама.

Мадіамци, потомци Мадіамови, едно номадско племе въ Арабіѭ, многобройно, и богато съ стада, добытъкъ, и камилы, Иса. 60; 6 Първоначална-та область на Мадіамцы-тѣ ся вижда да е была къмъ източнѫ-тѫ странѫ на Елаѳскыя рѫкавъ на Червено море, дѣто Арабскы-тѣ землеописатели опрѣдѣляватъ градъ-тъ Мадіамъ, Дѣян. 7; 29. Тѣ обаче ся види че сѫ ся распространили сѣверно, вѣроятно покрай пустыніѭ-тѫ на истокъ отъ горѫ Сіиръ, близо до земіѭ-тѫ на Моавцы-тѣ; и на другѫ-тѫ странѫ, тоже, тѣ покрывали едно пространство което захващало земіѭ-тѫ близо до Синай. Виж. Исх. 3; 1. 18; 1. Числ. гл. 22, 25, 31. Сѫд. гл. 6—8. Въ Быт. 25; 2, 4 сравнени съ ст. 12—18, тѣ ся отличаватъ отъ Исмаиловы-тѣ потомцы, а на другы мѣста намирамы двѣ-тѣ колѣна въ тѣснѫ врьскѫ помежду си, така щото тѣ ся именуватъ кога съ едно име кога съ друго. Виж. Быт. 37; 25 и ст. 36. Главный-тъ имъ градъ ся наричалъ Мадіамъ, на който останкы-тѣ още сѫществували по врѣме-то на Іеронима и Евсевія. Мадіамъ е былъ положенъ на Арнонъ, на югъ отъ града Аръ, или Ареополь.

Мадіамци-тѣ сѫ были идолопоклонници, и често сѫ въвождали Израиля въ идолослуженіе. При това тѣ често подчинявали Израиляны-тѣ, и гы угнетявали. Виж. Числ. гл. 22, 25, 31. Често когато Израиляни-тѣ посѣвали, и сѣидбы-тѣ имъ узрѣвали, Мадіамци-тѣ и Амаличяни-тѣ, жители на източнѫ-тѫ пустыніѭ, нападатвали като скакалцы въ безчисленны рояцы, съ добытъцы-тѣ и камилы-тѣ си, за да испоядѫтъ и отвлѣкѫтъ плодове-тѣ и овощія-та имъ, и не само да окрадѫтъ но и да испобіѭтъ ступаны-тѣ на тѣзи произведенія. И често Израиляни-тѣ, като ся лишавали отъ силѫ или вѣрѫ или водачь за да имъ ся въспротивятъ и да гы отблъснѫтъ, търсяли убѣжище въ пещеры-тѣ и ровове-тѣ додѣто нашественници-тѣ ся оттегляли. Гедеонъ е былъ тѣхенъ избавитель въ едно такова врѣме на притѣсненіе, Сѫд. 6; 7. Нынѣшни-тѣ Исмаиляни още слѣдватъ старый-тъ обычай, и буйны-тѣ имъ нашествія, кражбы и убійства могѫтъ ся описа по сѫщія начинъ по който стари-тѣ историци сѫ описали насилія-та на праотцы-тѣ имъ.

Мадіамъ, четвьртый-тъ сынъ Авраамовъ и Хеттуринъ, Быт. 25; 2.

Мадманна, градъ близо до Газѫ, който бѣ опрѣдѣленъ най-първо за Іудино-то племе, и послѣ за Симеоново-то, Іис. Нав. 15; 31. 1 Лѣт. 2; 49.

Мадменъ, неизвѣстно мѣсто въ Моавскѫ-тѫ земіѭ, Іер. 48; 2.

Мадмина, градъ близо до Іерусалимъ, на който мѣстоположеніе-то сега не ся знае, Иса. 10; 31.

Майка. Еврейска-та дума "майка" понѣкога значи въ Св. Писаніе бабѫ, 3 Цар. 15; 10, или прѣбабѫ, Быт. 3; 20. Майчина любовь често ся употрѣбява за поясненіе въ Св. Писаніе, както на примѣръ въ Иса. 49; 15.

Македонія, една обширна область въ Европейскж Турціѭ, която ся граничи на югъ съ Тесаліѭ и Епиръ, на истокъ съ Тракіѭ и Егейско море, на западъ съ Иллиріѭ, и на сѣверъ съ Мезіѭ. Главны-тѣ ѝ рѣкы и въ старо врѣме были Струма и Вардаръ; а главны-тѣ ѝ горы Олимпъ и Атонъ. Олимпъ е прочутъ въ языческо-то баснословіе като мѣстоприбытіе на богове-тѣ, и лежи на прѣдѣлъ-тъ ѝ съ Тесаліѭ, и повечето въ онжзи область. Атонъ или Св. Гора ся намира на край-тъ на единъ носъ който ся вдава въ Егейско море, и е забѣлѣжителенъ въ нынѣшни-тѣ врѣмена като сѣдалище на нѣколко мънастыри, въ които сж уцѣлѣли много стари ржкописи. Вѣрва ся че Македонія е была населена отъ Киттима, Быт. 10; 4, но малко ся знае за раннж-тж ѝ исторіѭ. Македонска-та имперія ся прослѣдува въ исторіѭ-тж нѣкои четыристотинъ годины прѣди Филиппа, подъ когото, и особно подъ сына му Великый Александра, тя стигнж до върхъ-тъ на силж-тж си. Александръ, 336—323 год. прѣди Р. Х., на чело на съединены-тѣ си Македонцы и Грьцы, завоева еднж голѣмж часть на западнж и южнж Азіѭ. Възвеличеніе-то на тжзи имперіѭ ся прѣдказа отъ Даніила, 8; 3—8, прообразно, подъ видъ на ярецъ съ единъ рогъ; и достозабѣлѣжително е че стари Македонскы монеты още сжществуватъ, които носятъ този народенъ бѣлѣгъ. По смьрть-тж на Александра, сила-та на Македонцы-тѣ упаднж, и тѣ най-сетнѣ быдохж покорени отъ Римляны-тѣ при Паула Емилія, 168 год. прѣди Р. Х. който раздѣли странж-тж на четыри окржга. Римляни-тѣ посетнѣ раздѣлихж цѣлж Грьціѭ и Македоніѭ на двѣ области, които тѣ выкахж Македоніѭ и Ахаіѭ, 142 г. прѣди Р. Х., Рим. 15; 26. 2 Кор. 9; 2. Виж. **Грьція**. Отъ градове-тѣ на собственнж Македоніѭ, споменжти сж въ Новый Завѣтъ, Амфиполь, Аполлонія, Берея, Неаполь, Филиппы и Солунъ Тази страна рано пріе евангеліето, около 55 г. слѣдъ Р. Х., и Павелъ быде призванъ да работи тамъ отъ едно свърхестественно видѣніе, Дѣян. 16; 9. 20; 1.

Маккыда, главенъ градъ на Ханаанцы-тѣ. Близо тамъ петь Ханаанскы царіе бѣхж поразени отъ Израиляны-тѣ, уловени въ пещеря-тж въ коіжто ся скрыхж и обѣсени. Маккыда бѣше въ околность-тж на Ливнж, Азикж и Лахысъ, на юго-западъ отъ Іерусалимъ, и въ Іудино-то племе, Іис. Нав. 10; 10—28. 12; 16. 15; 41.

Мактесъ *(кутелъ)*, мѣсто вжтрѣ въ Іерусалимъ или близо до него дѣто види ся живѣли търговци на сребро, Соф. 1; 11. Отъ значеніе-то на име-то, става вѣроятно Мактесъ да е былъ долина. Іеронимъ го полага въ ниския-тж часть на града дѣто сж сжществували тържища (пазари) по врѣме-то на прѣвзиманіе-то града отъ Тита.

Малахія, най-послѣдній-тъ отъ малы-тѣ пророцы, и отъ всичкы-тѣ Ветхо-Завѣтны писатели; толкова малко е извѣстенъ, щото нѣкои сж ся съмнѣвали, ако и безъ достатъчнж причинж, да ли име-то му е собственно име, или само общо, и значи ангелъ Господень, т. е. посланникъ, пророкъ Господень, Агг. 1; 13. Мал. 3; 1. Малахія твърдѣ вѣроятно пророчествува около 416 г. до 400 прѣди Р. Х., въ подирніѭ-тж часть на управленіе-то на Неемія, и подиръ Аггея и Захаріѭ, по врѣме-то на едно голѣмо безредіе между священницы-тѣ и народъ-тъ които той изобличава. Той строго осжжда священницы-тѣ; и изобличава людіе-тѣ за дѣто ся женяли за чужденкы, за дѣто напущали жены-тѣ си, за дѣто прѣнебрегвали да приносятъ десетъцы-тѣ въ храмъ-тъ, и за без-

человѣчно обносяніе къмъ братія-та си. Той загатва за завѣта който Неемія бѣ подновилъ съ Господа, заедно съсъ священницы-тѣ и съ първенцы-тѣ народны. Въ послѣдніѧ-тѫ часть той прѣдказва идваніе-то на Іоанна Кръстителя по духъ-тъ и силѫ-тѫ на Иліѭ, Мал. 3; 1. 4; 5, 6. Мат. 11; 10, 14. 17; 10—13. Лук. 1; 17. Той още прѣдказва двойно-то пришествіе на Христа, и блаженство-то на онѣзи които му ся боятъ и му служатъ. Така Ветхый-тъ Завѣтъ ся сключва съ пророчества за Мессіѭ, и Новый-тъ почва съ исторіѭ-тѫ на испълненіе-то имъ.

Малта е единъ скалистъ островъ, шестдесеть и двѣ мили на югъ отъ Сициліѭ, седмнадесеть мили дългъ и деветь широкъ и който покрыва близо сто четв. мили, и брои 100,000 жители. Въ старо врѣме го обладали Финикійци-тѣ, отъ които напоконъ го прѣвзели Гръци-тѣ отъ Сициліѭ. Отъ Грьцы-тѣ го прѣвзели Картагеняни-тѣ, а отъ тѣхъ пакъ Римляни-тѣ, които го владѣли по врѣме-то на Ап. Павла. Слѣдъ много промѣненія Малта паднѫ въ рѫцѣ на Англичаны-тѣ, които отъ 1800 г. го владѣѭтъ. Названіе-то "Св. Павловый заливъ" сега даватъ на единъ малъкъ рѫкавъ на сѣвернѫ-тѫ странѫ на острова, който твърдѣ съотвѣтствува на описаніе-то въ Дѣян. гл. 27. Тука Павелъ быде спасенъ отъ Бога, и отъ сухоземнѫ и отъ поморскѫ опасность. Той прѣстоя тука три мѣсеца, и прави много чудеса.

Малхъ, слуга-та комуто Петръ отсѣче десно-то ухо и Христосъ чудесно го излѣкува, въ Геѳсиманіѭ, Мат. 26; 51. Улавяніе-то на Спасителя веднага подиръ двѣ изявленія на божество-то му, Лук. 22; 51. Іоан. 18; 6, показва слѣпотѫ-тѫ и упорство-то на человѣцы-тѣ въ грѣхъ.

Мамврій, I., нѣкой си Аморейскый князь, братъ на Есхола и на Анера. И трима-та съединихѫ силы-тѣ си та помогнѫхѫ Аврааму да отърве Лота, Быт. гл. 14. Той далъ име-то си на Мамврія II.

II. Градъ-тъ дѣто Мамврій живѣялъ, който по-сетнѣ ся нарече Хевронъ, и въ едно отъ прѣдмѣстія-та на който имало нѣкои дѫбове които ся выкали "Мамвріеви-тѣ Дѫбове." Подъ сѣнкѫ-тѫ на тѣзи дѫбове Авраамови-тѣ потомци често распинали шатьры-тѣ си, Быт. 13; 18. 18; 1. Пещера-та въ Махпелахъ бѣше близо до Мамврій на истокъ, Быт. 23; 17, 19. 49; 30; и отъ върхове-тѣ близо тамъ Авраамъ можа да види дымъ-тъ що ся дигаше отъ Содомъ, Быт. 19; 27, 28.

Маммонъ, Халдейска дума която значи *богатство.* Спаситель-тъ нашъ казва: "Не можете да работите Богу и Маммону," Мат. 6; 24. Богатство-то е сѫщо единъ идолъ на служащы-тѣ отъ всичко-то си сърдце нему, както е Юпитеръ или Діана; и никой идолослужитель не ще може да влѣзе въ царство небесно. Той още ны учи, отъ примѣръ-тъ на неправедный-тъ домостроитель, така да употрѣбявамы богатство-то си, щото да си направимъ пріятели, между които и Бога Сѫдіѭ-тѫ ни, за да пріемемъ истинно богатство на небето, Лук. 16; 9, 11.

Манаимъ, шестнадесетый-тъ царь Израилевъ, и прѣдъ въцареніе-то си военачалникъ въ войскѫ-тѫ на Захаріѭ. Той бѣше въ Ѳерсѫ когато чу за смьртъ-тѫ на господаря си, и като тръгнѫ веднага срѣщо Саллума, който бѣ ся затворилъ въ Самаріѭ, той го улови и го уби, и тогава възлѣзе на прѣстола. Той царува въ Самаріѭ десеть годины, отъ 771—761 прѣди Р. Х. и бѣше жестокъ тиранинъ и идолопоклонецъ. Фулъ, Ассирійскый царь, като нашествова Израилско-то царство прѣзъ царуваніе-то на Манаима, принуди Израиляны-тѣ да му платятъ

дань отъ хылядж таланта сребро, които Манаимъ размѣтнж и събра между богаты-тѣ си подданницы по петдесеть сикля на главж. Манаимъ ся види да е умрѣлъ отъ естественнж смьрть; но сынъ-тъ и прѣемникъ-тъ му Факія царувалъ само двѣ години, и съ него ся свършила династія-та му, 4 Цар. 15; 13—22. Име-то Манаимъ ся срѣща на нѣкои недавна открыты Ассирійскы таблицы.

Манаинъ, подоенъ-братъ на Ирода Антипж, но не като него по характера си. Манаинъ бѣше Христіанскый проповѣдникъ въ Антіохіж, а Иродъ станж повиненъ въ кръвь и за Христа и за прѣдтечжтж му, Дѣян. 13; 1. "Единый-тъ ще ся земе а другый-тъ ще ся остави."

Манассія, I., най-старый-тъ сынъ Іосифовъ, роденъ въ Египетъ. Потомци-тѣ негови направихж едно цѣло племе. То быде раздѣлено въ обѣщаннж-тж земіж; една часть ся насели къмъ истокъ на Іорданъ, въ Васанскж-тж земіж, отъ рѣкж Явокъ нататъкъ къмъ сѣверъ; и друга-та къмъ западъ на Іорданъ, между Ефремъ и Иссахаръ, отъ Іорданъ дори до Средиземно море. Манассіевци-тѣ бѣхж по-долни отъ Ефремовцы-тѣ по богатство и силж, сподедъ прѣдреченіе-то Іаковово, Быт. 41; 50, 51. гл. 48. Іис. Нав. гл. 16 и 17.

II. Сынъ-тъ и нечестивый-тъ наслѣдникъ на добрый-тъ Езекіж, Іудинъ-тъ царь. Той ся въцари на възрастъ дванадесетгодишенъ, и царува петдесеть и петь години. За жестокосьрдіе-то и идолопоклонство-то негово, той быде изоставенъ отъ Бога да ся заведе въ плѣнъ на Вавилонъ. Сподедъ едно Еврейско прѣданіе това станжло въ двадесеть и вторж-тж годинж на царуваніе-то му. Тука, обаче, той толкова ся смири щото Богъ подстори Ассирійцы-тѣ да го въздигнжтъ пакъ на прѣстола, като подданенъ; и отъ тогава насетнѣ той ся залови да развали зло-то което бѣ направилъ. Той унищожи идолы-тѣ на които понапрѣдъ бѣ ся кланялъ и гледачи-тѣ отъ които понапрѣдъ бѣ ся допытвалъ; направи много прѣобразованія за духовно-то и вещественно-то добро на царство-то си; и поправи защиты-тѣ на Іерусалимъ. Слѣдъ едно царствіе по-дълго отъ царствіе-то на кой да е другъ царь Іудинъ, той умрѣ въ миръ и быде погребенъ въ Іерусалимъ, 4 Цар. гл. 21. 2 Лѣт. гл. 33.

Мандрагори, на Еврейскый **Дудаимъ** *(т. е. плодъ на любовь)*, Быт. 30; 14—16. Пѣсн. 7; 13, едно растеніе на което приписвахж, и още приписватъ, силж-тж да прави бездѣтны-тѣ жены плодны. Споредъ повечето отъ стары-тѣ прѣводы, това растеніе е *atropa mandragora*, съ корень като на цвѣкло-то, съ бѣло-червеникавы цвѣтове, съ едно сладко жълто овощіе на видъ като ябълкж-тж, което зрѣе отъ Маій до Іулій.

Манна, чудесна-та пища която ся пращаше отъ Бога на Израиляны-тѣ прѣзъ скытанія-та имъ изъ пустыніж-тж. Тя бѣше дребна и на зърна, бѣла като сланж, и на видъ като коріандрово сѣме, Исх. гл. 16. Числ. гл. 11. Тя падаше всѣкж заранъ, съ росж-тж, около станъ-тъ на Израиляны-тѣ, и на толкова голѣмы количества, щото бываше достатъчна да хра-

ни цѣло-то множество народъ вмѣсто хлѣбъ, Исх. 16; 35. Втор. 29; 5, 6. Іис. Нав. 5; 12. Никждѣ не е казано че Израиляни-тѣ нѣмахж другж хранж. Че Израиляни-тѣ карали съ себе си многочисленны стада овціе и говеда е явно отъ много мѣста въ Св. Писаніе. Безсъмнѣнно дневни-тѣ жьртвы и другы-тѣ приношенія ся извършвахж, и чрѣзъ това срѣдство ся доставяше животна храна на священницы-тѣ и Левиты-тѣ.

Когато бѣ най-пьрво испратена манна-та, Евреи-тѣ "не знаяхж що бѣше," и рекохж си единъ другому: *ман-ху?* което значи "Що е това?" Мнозина тълкователи мыслятъ че отъ често-то подновеніе на това пытаніе е произлѣзло име-то *манъ* или *манна.* Буркхардтъ говори че въ долины-тѣ около Синай и днесь ся нахожда единъ видъ маннж, която пада отъ нѣкои дьрвіе прѣзъ Іуній. Араби-тѣ іж събиратъ та правятъ отъ неіж пжрженицы, и іж выкатъ *медъ* — Вижь. Исх. 16; 31. Д-ръ Еренбургъ е намѣрилъ че този видъ маннж ся произвожда отъ едно насѣкомо. Освѣнь това вещество и манна-та която ся употрѣбява за лѣкъ и ся произвожда отъ осены-тѣ на Южнж Европж, нѣколко другы растителны произведенія въ Арабіж, Персіж, и пр. съ исты-тѣ качества, сж познаты подъ исто-то име. Напразно е, обаче, да търсимъ да отожествимъ съ коіж-да-е отъ тѣзи маннж-тж на Израиляны-тѣ. Тя бѣ дадена за особенж нуждж, и то само до когато ся продължи тази нужда. Тя не ся нахождаше по дьрвія-та и растенія-та, но "по лице-то на пустыніж-тж," дѣто и да отидохж Израиляни-тѣ. Тя още бѣше съвсѣмъ различна по качества-та и свойства-та си, днесь падаше и служеше за хранж, а на утрѣ-то ся вчервясваше. Тя бѣше чудесна по изобиліе-то си, тъй като съ неіж ся храняхж милліони; но това че тя никакъ не падаше въ Сжботенъ день, но падаше два пжти толкова въ день-тъ прѣдъ Сжботж-тж; и по това че въ Сжбботж-тж тя не ся разваляше. Чрѣзъ подирни-тѣ три нѣща Богъ чудесно утвърдява че святость-та на Сжбботж-тж продължава отъ създаніе міра и не отъ Синайскж-тж горж когато бѣ даденъ Моисею законъ-тъ. Малко манна ся пазяше за память въ еднж златнж стомнж въ ковчегъ-тъ на завѣта, Евр. 9; 4.

Въ Псал. 78; 24, 25, манна-та ся выка "хлѣбъ ангелскый" и "небесно жито" въ знакъ на прѣвъсходство-то ѝ, и още на това че тя бѣ пращана направо отъ Бога. Израиляни-тѣ іж събирахж по еднж окж и триста драма за всѣкого едно на друго. И които събирахж повече и които събирахж по-малко имахж доволно, и чрѣзъ това поясненіе и Ап. Павелъ, 2 Кор. 8; 13—15, ни съвѣтва да не гледамы да трупамы тлѣнны богатства, и да бждемъ щедри къмъ нуждающы-тѣ ся.

Маное, человѣкъ отъ Сараіж, отъ Даново-то племе, и баща на Самсона, Сжд. 13; 2—24. 15; 31. Въ лице-то на Ангела подъ человѣческый образъ който прѣдказа рожденіе-то на сына му и подвизы-тѣ му, ный виждамы Ангела на завѣта, който ся яви и Аврааму, Гедеону и на другы, и който никога не дрѣме нито спи, но все бди за притѣснены-тѣ си людіе. Той сжщо ся яви и Іакову, и не щѣ да си каже име-то, Быт. 32; 29. Сжд. 13; 18. Иса. 9; 6. Лук. 13; 34.

Мантія. Вижь. **Дрехы.**

Маолъ *(хоро)*, баща-та на четыри сынове, които слѣдъ Соломона бѣхж най-прочути по мждрость-тж си, 3 Цар. 4; 31.

Маонъ, градъ при край-тъ на хълмистж-тж часть на Іудеіж, Іис. Нав. 15; 55. Близо тамъ живѣеше Навалъ, и Давидъ намѣри прибѣжище отъ Саула, 1 Цар. 23; 24,

25. 25; 2. Д-ръ Робинсонъ го намира въ развалины-тѣ на едно мѣсто което ся выка Майнъ, седмь мили юго-источно отъ Хевронъ.

Маоняни, (Сжд. 10; 12), наричани и Маонци въ 2 Лѣт. 26; 7, едно Арабско племе. Име-то имъ ся споменува и заедно съ Амаликяны-тѣ и другы неприятели на Израиляны-тѣ. Отечество-то имъ може да е было близо до едно мѣсто което сега ся выка Майнъ, на источнж-тж странж на Петрж, на голѣмый-тъ пжть отъ Дамаскъ за Меккж. Озія гы побѣди.

Маранъ-аѳа, дума сложена отъ двѣ Сирійскы думы, които значатъ "Господь нашъ иде." Виж. **Анаѳема.**

Мардохей, братовчедъ на Есѳирь, който іж въспиталъ като своіж дъщеріж. Той достигнж чина везирскый въ двора на Ассуира. Виж. книгж-тж на **Есѳирь.**

Мариса, градъ въ Іудеіж, Іис. Нав. 15; 44, укрѣпенъ отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 8, и мѣсторожденіе-то на Михея. Въ единъ долъ близо до Марисж, Аса побѣди Зарж съ бесчетно-то му полчище Еѳіопяны, 2 Лѣт. 14; 9—13. Мариса бѣ положена на западный-тъ прѣдѣлъ на Іудж, на югъ на Елевѳерополь.

Маріамъ, сестра-та Моисеева и Ааронова, вѣроятно онази която вардяла отъ далечь ковчежецъ-тъ Моисеевъ, Исх. 2; 4, 5. Числ. 26; 59. Мих. 6; 4. Като пророчица тя прѣдвождала жены-тѣ Израилевы въ ликуваніе-то и пѣснохваленія-та имъ за удавяніе-то на Египтяны-тѣ, Исх. 15; 20, 21. Тя говорила противъ Моисея за дѣто той си зелъ женж Еѳіопянкж, и за то Богъ іж наказалъ приврѣменно съ проказж, Числ. гл. 12. Втор. 24; 9; но скоро іж простилъ и исцѣлилъ. Когато вече приближавало да ся свършатъ скытанія-та Израилевы, тя ся поминжла въ Кадисъ, дѣто іж и погребли, Числ. 20; 1.

Марія, или **Маріамъ,** I., "майка-та Іисусова," Дѣян. 1; 14. Любезный-тъ й характеръ и забѣлѣжителна-та й історія въ отношеніе къмъ чудесно-то рожденіе Христово сж описани въ първы-тѣ двѣ главы отъ Матѳея и Лукж. Родословіе-то на Спаситель-тъ чрѣзъ неіж, по потекло-то Давидово и Авраамово, общо ся вѣрва че ся спазва въ Лук. гл. 3; за да доказва че той ся роди "по плъть" съгласно съ староврѣменны-тѣ пророчества. Слѣдъ завръщаніе-то отъ Египетъ въ Назаретъ, само петь пжти е поменжто за неіж въ евангелскж-тж исторііж: три пжти нѣкакъ си съ изобличеніе отъ Христа, Мат. 12; 46—50. Лук. 2; 49, 50. Іоан. 2; 4; веднъжь когато той іж прѣпоржчи на грыжж-тж Іоанновж, Іоан. 19; 26; и послѣдень пжть когато тя бѣше между ученицы-тѣ подиръ възнесеніе-то Христово, Дѣян. 1; 14. Отъ тогава насетнѣ, въ Дѣянія-та на Апостолы-тѣ, Посланія-та, и Откровеніе-то, никждѣ не е поменжто за неіж. Тя бѣ "благословена между жены-тѣ." Но "Още по-блажени сж," говори самъ Спаситель-тъ, "които слушатъ слово-то Божіе и го пазятъ," Лук. 11; 27, 28.

II. Майка-та на Евангелиста Марка. Тя имаше домъ въ Іерусалимъ, дѣто ся събирахж послѣдователи-тѣ Іисусови. Тука Петръ, когато го избави отъ тьмницж-тж ангелъ-тъ, дойде та похлопа на врата-та, Дѣян. 12; 12. Много такыва гостопріемни Христіанскы домове послужихж, даже въ тежкы врѣмена, на първы-тѣ Христіаны.

III. Жена-та Клеопова, и майка-та на Іакова малый и на Іосія, Мат. 27; 56, 61. Лук. 24; 10. Іоан. 19; 25. Отъ това подирне-то мѣсто не става явно дали тази Марія бѣше сестра на Дѣвж Маріж, или не. Нѣкои прѣдполагатъ че на това мѣсто сж поменжты имена-та на четыри лица: Христовж-тж майкж, сестрж й, Марііж Клеоповж, и Саломііж. Виж. **Марія I** и **Іа-**

ковъ III. Тя повѣрва рано въ Іисуса Христа, придружи го въ нѣкои отъ пѫтуванія-та му, за да му слугува, отиде подиръ него на Голгоѳѫ, и застанѫ съ майкѫ му до крьста. Тя присѫтствува и на погрѣбеніе-то му, приготви благоуханны вещи за да го балсамосатъ, и подрани на гробъ-тъ му въ деньтъ на въскрьсеніе-то му. Виж. **Клеопа.**

IV. Сестра-та на Лазаря когото Господь нашь въскрьси отъ мьртвы-тѣ. Тя не бѣше като сестрѫ си Марѳѫ живостна и ревнива, но тя бѣше по-повѣрителна и по-кротка, и за неіѫ бѣше рай да сѣдне до нозіе-тѣ Іисусовы и да слуша отъ него слово-то му, Лук. 10; 39—42. Разница-та въ характеръ-тъ на двѣ-тѣ сестры станѫ по-явна на вечеріѫ-тѫ въ Виѳаніѭ, подиръ въскрьсеніе-то Лазарево. Марѳа бѣше готова да извьрши всѣкѫ услугѫ за Іисуса, а Марія да пожертвува и мило и драго за него, Іоан. 11 гл. 12; 1—8. Това произшествіе не е сѫщо-то онова, което ся описва въ Лукѫ 7; 37—50.

V. Магдалина, или родомъ отъ Магдалѫ на Галилейско море. Тя бѣ пьрва между почетны-тѣ жены които слугувахѫ на Христа и на ученицы-тѣ му, Мат. 28; 1—10. Мар. 15; 47. 16; 1—10. Лук. 24; 1—12. Іоан. 20; 1, 2, 10—18. Іисусъ испѫди изъ неіѫ седмь бѣсове, Лук. 8; 2, 3. Тя подрани на гробъ-тъ му, и най-пьрво го видѣ когато въскрьснѫ.

VI. Една благодѣтелна Христіанка въ Римъ, за коіѫто има поздравленіе въ посланіе-то на Павла до Римляны-тѣ, Рим. 16; 6.

Марко, писатель-тъ на едно отъ четыри-тѣ Евангелія. Виж. **Евангелія.** Общо-то мнѣніе на ученытѣ, че този Марко е исто-то лице нарицаемо Іоаннъ въ Дѣян. 12; 12, 25. 13; 5, 13, и сродникъ-тъ на Варнавѫ въ Кол. 4; 10, ся вижда да е право. Той придружи Павла и Варнавѫ прѣзъ пѫтуваніе-то имъ изъ Кыпръ островъ, и до Пергѫ Памфилійскѫ, и на послѣдне-то мѣсто той ся раздѣли отъ тѣхъ и вьрнѫ ся въ Іерусалимъ, ако това и да не бы угодно Павлу, Дѣян. 13; 5, и пр. 15; 37—39. Той обаче работи вѣрно съ Варнавѫ въ Кыпръ, и Павелъ поменува за него прѣзъ затваряніе-то си въ Римъ, като за единъ неговъ сътрудникъ въ Евангеліе-то, Кол. 4; 10, 11. 2 Тим. 4; 11. Фил. 24. Той по-сетнѣ придружи Петра до Вавилонъ. Понеже той бѣ сынъ на онѫзи Маріѭ, въ чіѭто кѫщѫ въ Іерусалимъ апостоли-тѣ имахѫ обычай да ся събиратъ, то е вѣроятно че той е былъ поученъ въ ученія-та на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ отъ Петра, който за това го зове *свой сынъ*, 1 Пет. 5; 13. Виж. 1 Тим. 1; 2 и 2 Тим. 1; 2.

Марѳа, сестра Лазарова и Маріина, въ Виѳаніѭ. По нрава си тя различаше отъ Маріѭ, но и тя бѣше прѣданна Христу, и възлюбленна отъ него, Іоан. 11; 5. Отъ леко-то изобличеніе възъ неіѫ, Лук. 10; 38—42, не трѣбва да заключавамы че тя быде лишена отъ Божіѭ-тѫ благодать. Любезнѫ-тѫ ѝ грыжѫ и гостолюбіе-то ѝ за Христа не бива да забравямы, нито вѣрѫ-тѫ ѝ въ него, Іоан. 11; 20—28. 12; 1, 2. Виж. **Марія IV.**

Масена *(втора)*, часть отъ града Іерусалимъ, вѣроятно участъкътъ до Горѫ-тѫ Сіонъ къмъ сѣверо-истокъ, 4 Цар. 22; 14. Соф. 1; 10.

Маслено дьрво, 3 Цар. 6; 23. Неем. 8; 15. Иса. 41; 19, е едно дьрво което явно различава отъ маслинено-то дьрво, Неем. 8; 15. То бѣше таково дьрво щото отъ него ся правяхѫ херувими десеть лактіе высокы; вѣйкы-тѣ му бѣхѫ тъй гѫсты и тъй сгодны, щото заедно съ вѣйкы-тѣ на маслинено, финиково и мирсинено дьрво можяхѫ да ся правятъ шатри за праздникъ-тъ на шатры-тѣ. Името на това дьрво заедно съ кедръ,

ситтимъ и мирсинѫ ся употрѣбява въ Св. Писаніе като знакъ на Божіе-то благоволеніе за възстановленіе-то на еднѫ опустошенѫ земіѭ. Всичкы-тѣ тѣзи условія ся срѣщатъ въ боръ-тъ, който, освѣнь подъ име-то маслено дърво, не ся споменува въ Св. Писаніе.

Маслина. Това е едно отъ най-древни-тѣ дървеса споменѫты въ Св. Писаніе, и е было отъ потопъ-тъ, може бы, даже до сега най-общый-тъ знакъ за миръ, Быт. 8; 11. То вынѫгы ся смѣта между най-полезны-тѣ дървеса въ Палестинѫ, която ся описва като странѫ изобилнѫ съ маслины и медъ, Втор. 6; 11. 8; 8. Авв. 3; 17. Никое друго дърво не ся споменува по-често въ Грьцкы-тѣ и Римскы-тѣ списанія. Грьци-тѣ го посвящавахѫ на Минервѫ и го употрѣбявахѫ да коронясватъ статуи-тѣ на Юпитера, Аполлона и Херкулеса. Маслина-та не е нѣкое голѣмо или хубаво на гледъ дърво, и рѣдко расте по-високо отъ 30 крака: листа-та ѝ сѫ тьмно-зелены на горніѭ-тѫ ѝ повърхность, а на долніѭ-тѫ ѝ повърхность тѣ иматъ еднѫ сребърнѫ краскѫ, и въобще растѫтъ двойны. Дървото на маслинѫ-тѫ е кораво като на чемширъ и строй-тъ му е твърдѣ много слѣпенъ. Тя цьвти твърдѣ на пространно и дава плодъ еднъжь на двѣ годины. Цвѣтъ-тъ ѝ испьрво е жьлтъ, но като ся расширява, той става по-бѣлъ и остава само еднѫ жьлтѫ срѣдинѫ. Плодъ-тъ ѝ прилича на сливѫ по видъ, и по шаръ; испьрво е зеленъ, послѣ става блѣденъ, и когато узрѣе, черенъ. За да го съберѫтъ трьскатъ вѣйкы-тѣ и гы чукатъ съ прѫтове, Втор. 24; 20. Иса. 17; 6; понѣкога ся събира още не узрѣлъ, ся туря въ нѣкоіѭ запазителнѫ жидкость и ся изнася на вънъ за продань. Той е най-много полезенъ, обаче, за масло-то което той произвожда и което е твърдѣ важно вещество въ търговіѭ-тѫ на Истокъ. Едно напълно израснѫло дърво съ пълнѫ плодороднѫ силѫ може, казватъ, да произведе до 300 окы масло, Сѫд. 9; 8, 9. 2 Лѣт. 2; 10. Каменна пьрсть най-много благопріятствува на маслинено-то дърво, и то може да расте даже по страны-тѣ или върхове-тѣ на каменны хълмове, дѣто едва ли ся намира пьрсть; отъ тука изреченіе-то, "елей отъ скалѫ кременливѫ" и пр., Втор. 32; 13. Іов. 29; 6. Това дърво трае дълго врѣме и е постоянно зелено, знакъ на хубаво и трайно благочестіе, Псал. 52; 8. Около старо-то стебло отрасли прорастватъ отъ сѫщія коренъ за да украсяватъ старо-то дърво, додѣто то още е живо и да го наслѣдятъ когато то умре; отъ тука примѣръ-тъ даденъ за да ся опише семейство-то на единъ праведникъ, Псал. 128; 3.

Маслинена гора, Іез. 11; 23. 2 Цар. 15; 30, единъ хълмъ съ клонове на сѣверъ и югъ отъ источнѫ-тѫ странѫ на Іерусалимъ; върхъ-тъ му не е по-далечь отъ поливинѫ миля отъ градскы-тѣ стѣны, и е отдѣленъ отъ града чрѣзъ долинѫ-тѫ Кедронъ. Тя е съставена отъ тебеширенъ вар-

ливъ камень, и на всякжтѣ канары-тѣ стърчятъ голы. Въ мѣсто маслинены-тѣ дървеса, които прѣди покрывали тжзи горж и ѝ сж дали име-то, сега ся намиратъ тамъ само нѣколко такыва дървеса още неискоренены отъ толкозь-вѣковно-то разореніе. Този хълмъ има три главны върхове; и единый-тъ отъ тѣхъ, който е най-юженъ и е по-нисъкъ отъ другы-тѣ два, сега ся казва "Съблазнителна-та Гора," а прѣди бѣше извѣстенъ подъ име-то "Гора-та на Развращеніе," защото Соломонъ іѭ оскверни съ идолопоклонство, 3 Цар. 11; 5—7. 4 Цар. 23; 13. Надъ този хълмъ прѣминува пжть-тъ за Виѳаніѭ, най-употрѣбителный-тъ пжть за Іерихонъ и Іорданъ. По страны-тѣ на Маслиненж-тж горж къмъ западъ има много гробове издълбани вжтрѣ въ канары-тѣ. Срѣдный-тъ върхъ ся повдига двѣстѣ крака надъ Іерусалимъ, и прѣдставлява единъ хубавъ изгледъ на града, както и на цѣлж-тж область, заедно съ горы-тѣ на Ефремъ къмъ сѣверъ, долинж-тж на Іорданъ къмъ истокъ, една часть отъ Мъртво море къмъ юго-истокъ и отвъдъ Мъртво-то море Веракъ въ горы-тѣ на Моавъ. Може-бы никое друго мѣсто на земіѭ-тж не прѣдставлява толкова хубавъ изгледъ съ толкова много възпоминанія на най-тържественны и найважны събытія. Надъ този хълмъ често Спаситель-тъ ся изкачваше въ пжтешествія-та си за святыя градъ, както и отъ тамъ за другадѣ. Геѳсиманія лежи при полы-тѣ къмъ западъ, и Виѳанія на источнж-тж странж на горж-тж. Мат. 24; 3. Мар. 13; 3. Вѣроятно близо до Виѳаніѭ бѣше мѣсто-то отдѣто Спаситель-тъ ся възнесе на небе-то, а не както прѣданіе-то казва *въ срѣдъ върхъ-тъ,* Лук. 24; 50. Дѣян. 1; 12. Отъ този хълмъ той видѣ, три дни прѣди смърть-тж си, Іерусалимъ, и плака като си припомни грыжы-тѣ които той бѣ приложилъ повече отъ колкото единъ баща прилага, и скърбѣ много за ближно-то съсыпваніе. Едва ли нѣщо друго въ евангелія-та трогва сърдце-то на человѣка повече отъ колкото тази естественна и трогателна сцена. Никой не може ся съмнѣва че онзи който говореше тамъ бѣше самъ Богъ. Погледъ-тъ му къмъ минжло-то, прорицаніе-то и страданіе-то му еднакво доказватъ това. Сравни Лук. 19; 37—44 съ онова което е казано на другыя день, Мат. 23; 35—38. Сжщо-то мѣсто ся споменува наедно съ прѣдказванія-та за бждяще-то му дохожданіе на земіѭ-тж, Зах. 14; 4. Вижь изгледъ-тъ въ чл. **Геѳсиманія.**

Масса *(даръ, данъкъ),* I., Исмаиловъ сынъ, Быт. 25; 14. 1 Лѣт. 1; 30, и вѣроятно праотецъ-тъ на Массанцы-тѣ, които населявахж сѣверо-источнж-тж часть на Арабіѭ, при Вавилонскж-тж границж.

II. *(искушеніе),* име-то на мѣсто-то наречено и Мерива, дѣто Израиляни-тѣ искусихж Іеовж, Исх. 17; 7. Псал. 95; 8, 9. Евр. 3; 8.

Масфа *(съгледателна кула),* I., градъ въ Галаадъ, така нареченъ отъ единъ купъ каменіе хвърлены отъ Іакова и Лавана, Быт. 31; 49. Мнозина мыслятъ че тази Масфа е сжща-та, която ся споменува въ исторіѭ-тж на Іефѳая, Сжд. 10; 17. 11; 11, 29, 34.

II. Градъ Веніаминовъ, срѣдоточно мѣсто дѣто ся събирали племена-та прѣзъ врѣме-то на сждіи-тѣ, Іис. Нав. 18; 26. Тука Самуилъ приносялъ жъртвы-тѣ и сждялъ, и тука Саулъ пріелъ назначеніе-то си за царь, 1 Цар. 7; 5—16. 10; 17. Този градъ бѣ укрѣпенъ отъ Асж противъ Израиля, 3 Цар. 15; 22; той станж мѣстоприбытіе на управителя, подвластенъ на Навуходоносора, Іер. 40; 6; и него пакъ населихж нѣколцина Іудеи слѣдъ врьщаніе-то си отъ плѣненіе-то, Неем. 3; 19. Име-то му показва че негово-то мѣстоположеніе е было высоко; и още този градъ е былъ

близо при Рамж; и за то нѣкои мислятъ че той е былъ положенъ на мѣсто-то което сега ся нарича Неби Самуилъ, четыри-петь мили на сѣверъ-сѣверо-западъ отъ Іерусалимъ, а другы на мѣсто-то дѣто пжтешественникъ-тъ може да добые най-първо единъ прѣкрасенъ изгледъ на града, като го приближава откъмъ сѣверъ.

III. Градъ въ Іудино-то поле, Іис. Нав. 15; 38.

IV. Долина при Ермонъ, кждѣ Сидонъ, Іис. Нав. 11; 3, 8.

V. Моавскый градъ дѣто Давидъ заведе родители-тѣ си при Моавскыя царь, когато ся прѣслѣдваше отъ Саула, 1 Цар. 22; 3. Нѣкои си искатъ да кажжтъ че той е сжщій Кыръ Моавскый, днесь Керакъ.

Масхылъ, едно име което намирамы въ тринадесеть псалмы, и което общо ся пріима да значи поучитель.

Матѳанія *(даръ Іеовинъ)*, I. Първо-то име на Іосіевъ-тъ сынъ когото Навуходоносоръ постави царь, 4 Цар. 24; 17, и чіето име ся промѣни на Седекіиж. Виж. **Седекія**.

II. Левитинъ пѣвецъ, Асафовъ потомъкъ, 1 Лѣт. 9; 15, който станж началникъ на пѣснопѣніе-то на Нееміево врѣме, слѣдъ възобновленіе-то на храмъ-тъ, Неем. 11; 17. 12; 8, 25, 35.

III. Левитинъ Емановъ сынъ, и началникъ на девето-то отдѣленіе пѣвцы, 1 Лѣт. 25; 4, 16.

IV. Левитинъ, Асафовъ потомъкъ, и прадѣдо Язіиловъ, 2 Лѣт. 20; 14.

V. Левитинъ, който сѫдѣйствува за очистяніе-то на храмъ-тъ прѣзъ царуваніе-то на Езекыиж, 2 Лѣт. 29; 13.

VI. Левитинъ, Закхуровъ-тъ баща, и праотецъ Анановъ, Неем. 13; 13.

VI. Четворица съ сжщо-то име, които бѣхж ся оженили за чужды жены на Ездрово врѣме, Ездр. 10; 26, 27, 30, 37.

Матѳей, апостолъ и евангелистъ, сынъ Алфеевъ, Галилеянинъ по рожденіе, Евреинъ по вѣрж, и мытарь по званіе, Мат. 9; 9. 10; 3. Лук. 6; 15. Другы-тѣ евангелисти го зовжтъ само Левій, което бѣше Еврейско-то му име, Мар. 2; 14. Лук. 5; 27; но той всѣкога зове себе си Матѳей, и то бѣ види ся име-то му като мытарь, или бирникъ. Той не крые по-напрѣшно-то си званіе, и тъй прѣвъзнася благодать-тж Христовж която го въздигнж на Апостолскый чинъ. Жилище-то му бѣше въ Капернаумъ, а митарница-та може да е была на главный-тъ пжть близо до Тиверіадско-то езеро; тука, когато си вършалъ работж-тж, Іисусъ го повыкалъ да го послѣдва, Мат. 9; 9. Мар. 2; 14. Вѣроятно, бѣхж му вече извѣстны тогава чудеса-та и ученія-та Христовы.

За *Евангеліе-то отъ Матѳея*, виж. **Евангеліе**.

Матѳія, единъ отъ ученицы-тѣ който начнж да слѣдва Іисуса отъ крьщеніе-то му отъ Іоанна и прѣминж съ Него до възнесеніе-то му, Дѣян. 1; 21—26, и който подиръ възнесеніе-то быде причисленъ въ число-то на Апостолы-тѣ. Повече нѣщо за него не знаемъ.

Махалаѳъ, въ заглавіе-то на псалмы-тѣ 53 и 88, ся мысли да ся относи на способъ-тъ по който, или на орждіе-то съ което, сж ся свиряли тѣзи псалми; или пакъ на духовнж-тж болесть коіжто тѣ оплакватъ.

Маханаимъ *(два пълка)*, едно мѣсто тъй наречено по причинж че единъ пълкъ ангелы тамъ срѣщнжлъ пълкъ-тъ Іакововъ, когато той ся връщалъ отъ Падамъ-арамъ, Быт. 32; 1, 2. То ся намѣрвало на сѣверъ отъ Явокъ и близо до Фануилъ, и послѣ станжло Левитскый градъ отъ Гадово-то племе, Іис. Нав. 21; 38. То е было види ся, градъ укрѣпенъ; защото Исвосѳей живѣялъ тамъ прѣзъ непродължително-то си царуваніе, и

Давидъ намѣрилъ прибѣжище тамъ когато възстанѫлъ срѣщо него Авессаломъ, 2 Цар. 2; 8. 17; 24, 27.

Махеръ-шалалъ-хашъ-базъ *(ускори на корысть, поспѣши на грабежъ)*, име-то което даде Исаія на едного отъ сынове-тѣ си, и което прѣдвѣщаваше бързѫ-тѫ побѣдѫ отъ Ассирійцы-тѣ надъ Сиріѭ и Израиля, Иса. 8; 1—3.

Махпелахъ, нива-та и пещерата които купи Авраамъ за гробницѫ на домъ-тъ си. Сарра най-първо быде погребена тамъ, Быт. гл. 23; и по-сетнѣ Авраамъ, Исаакъ, Ревекка, Іаковъ, Лія, и пр. Быт. 49; 30. 50; 13. Виж. **Хевронъ.**

Махыръ, I., Манассіевъ-тъ сынъ, Быт. 50; 23. Потомци-тѣ му завладѣхѫ Галаадъ, Числ. 32; 39. Іис. Нав. 17; 1, и зехѫ участіе въ бой-тъ съ Іавина и Сисарѫ, Сѫд. 5; 14.

II. Пріятель на Мемфивосѳея, Іонаѳановъ-тъ сынъ, 2 Цар. 9; 4, 5.

Маѳусалъ, сынъ Еноховъ, и родитель Ламеховъ. Той живѣлъ 969 годины, по-дългъ животъ отъ всѣкой другъ за когото е забѣлѣжено, и умрѣлъ прѣзъ годинѫ-тѫ прѣдъ потопа, Быт. 5; 21, 22.

Медева, градъ на истокъ отъ Іорданъ, въ Рувимово-то племе, Іис. Нав. 13; 9, 16. Близо до Медевѫ Давидова-та войска спечели еднѫ блѣскавѫ побѣдѫ, 1 Лѣт. 19; 7. Подиръ дълго врѣме Медева паднѫ пакъ въ рѫцѣ-тѣ на първы-тѣ си господари Моавцы-тѣ, Числ. 21; 30. Иса. 15; 2 Развалины-тѣ ѝ още носятъ старо-то ѝ име.

Медъ. Въ стары-тѣ врѣмена въ Палестинѫ ставалъ много медъ, и за това въ Св. Писаніе често четемъ че въ онѫзи земіѭ тече млѣко и медъ, Лев. 20; 24. Медъ отъ дивы пчелы често ся намѣрвалъ въ куфины-тѣ на дървета-та и между камьніе-тѣ на скалы-тѣ, Втор. 32; 13. Псал. 81; 16; и съ дивъ медъ ся хранилъ и Іоаннъ Крьститель, Мат. 3; 4. Медъ-тъ тогава много ся е цѣнилъ, Псал. 19; 10. Прит. 5; 3. 27; 7. Пѫтешественници сѫ забѣлѣжили че въ Палестинѫ медъ-тъ и днесь изобилува.

Межда. Евреи-тѣ вижда ся малко правяли плетища и стѣны, Мар. 2; 23, ако и да заграждали градины-тѣ си; и за това межды-тѣ на частны-тѣ поземлены владѣнія тѣ бѣлѣжали съ купове камьніе или съ дървета, Руѳ. 2; 3; и понеже тѣзи каменіе по межды-тѣ лесно бѣше да ся прѣмѣстятъ, то необходимо бѣ едно подобно прѣмѣстяніе строго да ся запрѣти и накаже, Втор. 19; 14. Прит. 22; 28. Ос. 5; 10.

Мелхыседекъ, *(царь на правдѫтѫ)*, Салимскый царь, и священникъ на Всевышнаго Бога, и като священникъ той благослови Аврама, и пріе десятъцы отъ рѫкѫтѫ му, Быт. 14; 18—20. Св. Писаніе не ни казва нищо за бащѫ му и майкѫ му, за родословіе-то му, рожденіе-то му, или смьртьтѫ му. Той е единъ между царіетѣ, и царь и священникъ отъ Бога опрѣдѣленъ; и той е прѣдставялъ Іисуса Христа, за когото е писано, "Ты си священникъ въ вѣкы по чинъ-тъ Мелхыседековъ," а не по чинъ-тъ Аароновъ, на когото происхожденіе-то, освященіето, животъ-тъ и смьрть-та сѫ извѣстни, Псал. 110; 4. Евр. гл. 7.

Тълкователи-тѣ много сѫ разисквали въпроса, кой е былъ Мелхыседекъ. Нѣкои сѫ го земали за Св. Духа, другы за Сына Божія, за Ангелъ, Еноха, и Сима; но найвѣроятно право-то мнѣніе е онова по което Мелхыседекъ е былъ праведенъ и миролюбивъ царь, поклонникъ и служитель на Всевышнаго Бога въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ и пріятель Авраамовъ, но на по-высокъ чинъ отъ Авраама. Това мнѣніе, наистинѫ, ся опира явственно на Св. Писаніе въ Быт. 14 и Евр. 7, и то е мнѣніе-то което ся оправдава изобщо отъ добрѣ-увѣдомены-тѣ тълкователи. Виж. **Салимъ.**

Мелхомъ. Виж. **Молохъ.**

Мемфивосөей, сынъ Іонаөановъ, называемъ и Меривъ-ваалъ, 1 Лѣт. 8; 34. Виж. **Есъ-ваалъ.** Мемфивосөей е былъ още малъкъ когато баща му ся убилъ въ битвж-тж на Гелвуѐ, 2 Цар. 4; 4, и питателка-та му дошла въ такова изумленіе при тжзи новинж, щото испустнжла дѣте-то на земіж-тж, отъ което то останжло хромо прѣзъ всичкыя си животъ. Когато Давидъ ся припозналъ за царь и тишина-та въ царство-то му ся въдворила, той потърсилъ останжлы-тѣ отъ дома на Саула, за да имъ покаже добродушіе-то си, послѣдствіе на пріятелство-то помежду него и Іонаөана, и далъ Мемфивосөею имущество-то останжло отъ дѣда му Саула. Отъ еднж часть отъ това имущество, обаче, той отпослѣ ся лишилъ чрѣзъ прѣдателство-то на слугж-тж си Сивж, и бързо-то рѣшеніе, което Давидъ издалъ противъ единъ злощастенъ но благороденъ и вѣрноподанъ князь, 2 Цар. 9. 16; 1—4. 19; 24-30. Давидъ по-сетнѣ ся погрыжи да го исключи изъ число-то на Сауловы-тѣ потомцы прѣдадены на отмжщеніе-то на Гаваонцы-тѣ, 2 Цар. 21; 1—14, ако другъ Мемфивосөей, сынъ Сауловъ и да былъ убитъ. ст. 8.

Мемфисъ, столица-та на Долній Египетъ. Развалины-тѣ му, ако и не много, още сжществуватъ нѣколко мили къмъ югъ отъ Древній Каиръ, или Фостатъ, Иса. 19; 13. Іер. 2; 16. 44; 1. Іез. 30; 13, 16.

Мемфисъ е былъ столица на древни-тѣ Египетскы царіе до врѣмена-та на Птоломеевцы-тѣ, които общо сж имали за прѣстоленъ градъ Александріж. Тука, прѣдполага ся, Іосифъ е былъ и робъ и началникъ, и тука Моисей е стоялъ прѣдъ Фараона. Пророци-тѣ, въ горѣприведены-тѣ мѣста, прѣдказватъ мжкы-тѣ които Мемфисъ е имало да тегли отъ Халдейскы-тѣ и Персійскы-тѣ царіе, и плашатъ Израиляны-тѣ които быхж убѣгнжли въ Египетъ съ погубленіе въ онжзи странж. Въ този градъ Египтяни-тѣ гоили священный-тъ бикъ Аписа и му ся кланяли, и Іезекіилъ говори че Господь ще махне идолы-тѣ отъ Мемфисъ, Іез. 30; 13, 16. Мемфисъ увардилъ много отъ великолѣпіе-то си до завоеваніе-то му отъ Аравяны-тѣ 641 год. слѣдъ Р. Х.; но подиръ това събытіе столица-та на Египетъ ся утвърдила въ Фостатъ, сегашный-тъ Вѣтхый Каиръ. Пирамиды-тѣ на Мемфисъ, въ които сж были погребени голѣмци-тѣ му, още сжществуватъ; но великолѣпный-тъ градъ, който е захващалъ много мили между тѣхъ и Нилъ, съвсѣмъ е исчезнжлъ.

Мене, *прѣмерено е;* **Өекелъ**, *прѣтеглено е;* **Фарсинъ**, *дѣлятъ* — Халдейскы думы свърхестественно начьртаны на стѣнж-тж въ Валтасарово-то нечестиво пируваніе, които означавали належаще-то му опропастеніе, Дан. 5. Гадатели-тѣ не могли да гы прочетжтъ, нито пакъ тѣ бѣ смѣяли да истълкуватъ толкова страшно-то имъ значеніе. Даніилу, обаче, отъ Бога было прѣдоставено искуство да проумѣе и дързость да обяви страшно-то имъ значеніе; и въ сжщж-тж нощь той самъ былъ очевидѣцъ на испълненіе-то имъ.

Мерава, най-стара-та дъщеря на царь Саула, която бѣ обѣщана за женж Давиду, но бѣ дадена на Адріила Меолаөянинъ-тъ, 1 Цар. 14; 49. 18; 17, 19. Мерава добы отъ него петима сынове, които бѣхж прѣдадени въ ржцѣ-тѣ на Гаваонцы-тѣ и обѣсени прѣдъ Господа, 2 Цар. 21; 8, 9. Въ текстъ-тъ ся казва че тѣ бѣхж сынове на Михалж, но виж. **Адріилъ.**

Мераріи, най-младый-тъ отъ трима-та Левіевы сынове, роденъ въ Ханаанъ, и глава на едно семейство отъ Левиты, Быт. 46; 11. Исх. 6; 16. Числ. 3; 17. 1 Лѣт. 6; 1.

Додѣто Израиляни-тѣ ся скытахѫ въ пустынѭ-тѫ, Мераріеви-тѣ потомци имахѫ длъжность-тѫ да носятъ части-тѣ на скыніѭ-тѫ отъ едно мѣсто до друго дѣто ся снирахѫ, и тамъ да натъкмяватъ скыніѭ-тѫ, Числ. 4; 29—33. 7; 8. Дванадесеть града бѣхѫ опрѣдѣлени тѣмъ отвѫдъ Іорданъ, Іис. Нав. 21; 7, 34—40.

Мераѳаимъ *(два мятежа)*, символическо име на Вавилонъ, Іер. 50; 21.

Мерива *(караніе)*, I. мѣсто-то дѣто Израиляни-тѣ расположихѫ станъ между Червено море и Синай, дѣто тѣ възроптахѫ срѣщу Господа, и изворъ избликнѫ отъ скалѫ-тѫ за да піѭтъ. Исх. 17; 1—7. Това сѫщо-то мѣсто ся нарече и Масса, *искушеніе*, защото тамъ тѣ искусихѫ Бога, Втор. 33; 8. Евр. 3; 8.

II. Единъ подобенъ чудесенъ источникъ въ пустынѭ-тѫ Цинъ, близо при Кадисъ, виж. **Кадисъ**, Числ. 20; 13, 14. На това мѣсто прѣгрѣшихѫ Моисей и Ааронъ, за което не имъ ся дозволи да прѣминѫтъ Іорданъ. То ся называва и "воды-тѣ на Меривѫ," Втор. 33; 8. Псал. 81; 7. 106; 32. и още "Мерива при Кадисъ," Числ. 27; 14. Втор. 32; 51. Іез. 47; 19.

Меривъ-ваалъ. Виж. **Мемфивосѳей.**

Меримоѳъ *(высочины)*, I. Священникъ, който бѣ опрѣдѣленъ на Ездрово врѣме да прѣтегли и запише злато-то, срѣбро-то и сѫсѫды-тѣ за храмъ-тъ, Ездр. 8; 24—33, и зѣ живо участіе въ възобновленіе-то на Іерусалимскы-тѣ стѣны, Неем. 3; 4.

II. Който бѣше ся оженилъ за чуждѫ женѫ и ѭ напустнѫ, Ездр. 10; 36.

III. Священникъ, който удари печатъ възъ завѣтъ-тъ, Неем. 10; 5.

Меркурій, единъ баснословенъ богъ на древны-тѣ языччицы, посланникъ-тъ на богове-тѣ, и божество-то което прѣдсѣдателствувало на знаніе-то, краснорѣчіе-то и търговіѭ-тѫ. Грьци-тѣ го зовели Ермисъ *(тълкователь)*, защото го имали за тълкователь на волѭ-тѫ на богове-тѣ. Вѣроятно за тѫзи причинѫ народъ-тъ въ Листрѫ, като чули Павла че проповѣдва, и като го видѣли че исцѣлилъ единъ хромъ, поискали да му принесѫтъ жьртвѫ като на бога Меркурія, и Варнаву като на Юпитера, заради достоуважаемый-тъ му видъ, Дѣян. 14; 11, 12.

Меродахъ, единъ идолъ на Вавилоняны-тѣ, който вѣроятно е прѣдставялъ планетѫ-тѫ Марсъ, Іер. 50; 2. Имена-та на Вавилонскы-тѣ царіе понѣкогa сѫ были сложны съ това име, както Меродахъ-валаданъ, Иса. 39; 1, (който ся нарича и Веродахъ-валаданъ въ 4 Цар. 20; 12) и Евилъ-Меродахъ въ 4 Цар. 25; 27.

Меродахъ-валаданъ *(Меродахъ поклонникъ Вааловъ)*, Вавилонскый царь, прѣди Р. Х. 721, който испрати посланницы при Езекыѭ, 2 Лѣт. 32; 31. Иса. 39; 1. Въ 4 Цар. 20; 12, той ся нарича Веродахъ-валаданъ.

Меромъ. "Вода-та Меромъ," Іис. Нав. 11; 5, е най-сѣверно-то отъ три-тѣ езера напояваны отъ рѣкѫ Іорданъ. Положено е въ южнѫ-тѫ часть на еднѫ долинѫ между два-та клона на горѫ-тѫ Ермонъ. То сега ся зове по име-то на долинѫ-тѫ, езеро Хуле. Само-то езеро е четыри-петь мили дълго, и около четыри широко, и ся окончава ѫглообразно къмъ югъ. То е много плитко, и голѣма часть отъ него е покрыта съ водны растенія. Тысящы водны птицы си играіѭтъ по лице-то му, а вода-та му изобилува съ рыбѫ. На сѣверъ лежи поле-то Хуле, една равнина на шесть мили и повече. Близо при по-горній му край ся съединяватъ три-тѣ потока които образуватъ Іорданъ. На западнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, по-горѣ отъ езеро-то, едно блато ся про-

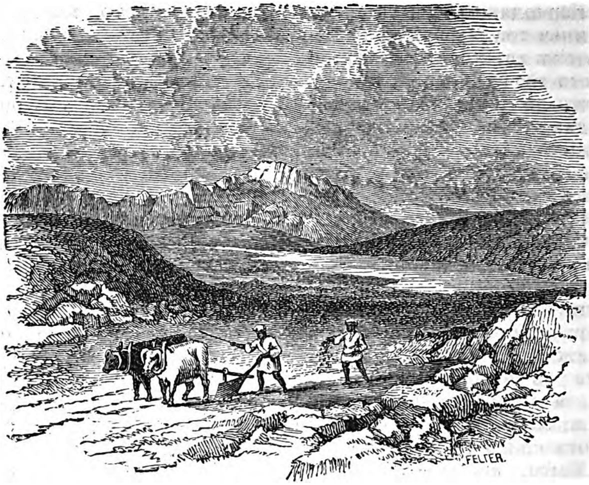

МЕРОМЪ ЕЗЕРО И ПО-НАТАТЪКЪ ГОРА ЕРМОНЪ.

стира къмъ сѣверъ до присъединеніе-то на тѣзи потоцы, или и по-далечь; а на източнѫ-тѫ странѫ земя-та ся обработва почти доло до езеро-то. Поле-то е красно, и много плодоносно. Всѣкаквы жита растѫтъ въ него, и съ съвсѣмъ малко трудъ, и то още заслужва похвалѫ-тѫ коіѫто придобы отъ Дановы-тѣ съгледатели: "Видѣхмы мѣсто-то, и ето, твърдѣ е добро ....; мѣсто, въ което нѣма скудость отъ нищо каквото има на земіѫ-тѫ, Сѫд. 18; 9, 10. Близо при езеро Meромъ Іис. Нав. разби царіе-тѣ на Сѣверный Ханаанъ, Іис. Нав. 11; 1—8.

Мерра, *(горчилка),* единъ кладенецъ близо до Червено море, три дни пѫть отъ мѣсто-то дѣто Израиляни-тѣ го пройдохѫ. Горчива-та вода на кладенецъ-тъ бѣ усладена за употрѣбеніе отъ бѣдствующы-тѣ Израиляны чрѣзъ чудотворнѫ-тѫ силѫ приобщена на клончета-та на нѣкое си дърво което Моисей хвърлилъ вѫтрѣ, Исх. 15; 23—25. Ни едно отъ дървія-та и растенія-та които сега познавамы не притежава това качество. Амарѫ Араби-тѣ сега выкатъ сухо-то корыто на единъ зименъ потокъ, малко на югъ отъ който има единъ кладенецъ нарича̀нъ Хавара, който ся посрѣща съ горно-то описаніе. Вода-та му като ся подържи нѣколко секунды въ уста-та, става гнусна и отвратителна. Араби-тѣ іѫ не піѭтъ, но камилы-тѣ имъ іѫ піѭтъ.

Месопотамія *(между рѣкы-тѣ),* Грьцко-то име на странѫ-тѫ между Тигръ и Евфратъ, която на Арабскы ся нарича *Алъ-Джезира,* островъ-тъ. Виж. **Арамъ II** и **Паданъ-Арамъ.** Въ най-широкъ смысль Месопотамія ся е простирала отъ Персійскыя заливъ до Таврыйскы-тѣ планины; но названіе-то Месопотамія обикновенно е означавало само странѫ-тѫ на сѣверъ отъ Вавилоніѭ, която е прочута за плодородіе-то си; а южната й часть е безплодна и безводна. Месопотамія е принадлежала едно по друго на Ассирійцы-тѣ, Вавилонцы-тѣ, Персы-тѣ, Македонцы-тѣ, и Римляны-тѣ, а сега е Турска область.

Історія-та на Месопотаміѭ е

близко свързана съ раннѫ-тѫ историѭ на человѣческыя родъ прѣдъ и послѣ потопа. Едемъ не е былъ далечь отъ неѭ; Араратъ е былъ близо до неѭ на сѣверъ; и земя-та Сенааръ на югъ. Пѫтешественникъ-тъ тука стигва съ истинскыя “древній міръ,” и е окрѫженъ отъ прѣдмѣты при които древности-тѣ на Грьціѭ и Римъ сѫ нынѣшни новости. Тука е было отечество-то на патріарсы-тѣ прѣдъ Авраама—Өара, Еверъ, Фалекъ и пр. Тукъ Авраамъ и Сарра ся родили, и жены-тѣ на Исаака и Іакова, и повече-то отъ сынове-тѣ Іакововы, родоначалници-тѣ на дванадесеть-тѣ племена. Месопотамія още ся споменува въ Св. Писаніе като обиталище на първыя притѣснитель Израилевъ по врѣме-то на сѫдіи-тѣ, Сѫд. 3; 8—10; въ историѭ-тѫ на Давидовы-тѣ боеве, като Сиріѭ оттатакъ рѣкѫ-тѫ, 2 Цар. 10; 16; и като странѫ отъ дѣто отишли Іудеи, може-бы прозелити, да направятъ Пасхѫ-тѫ въ Іерусалимъ, Дѣян. 2; 9.

Мессія (*помазанъ* или *помазанникъ*), титла, която бѣ придадена на Спасителя за отличіе. Евреи-тѣ сѫ имали обычай да помазватъ царіе-тѣ си, първосвященницы-тѣ си, и понѣкога пророцы-тѣ си, когато гы назначавали за службы-тѣ имъ; и отъ тамъ израженіе-то “помазанъ” за еднѫ службѫ понѣкога значи само избранъ или назначенъ за службѫ-тѫ. Кыръ, който основа Персійскѫ-тѫ имперіѭ, и който пустнѫ отъ плѣнството-то Евреи-тѣ, ся нарича въ Иса. 45; 1, “помазанникъ Господенъ.”

Но, както вече забѣлѫжихмы, *Мессія* е означеніе-то дадено отъ Іудеи-тѣ, за отличіе, на Спасителя или избавителя, когото ожидавахѫ, и когото имъ бѣхѫ обѣщали пророци-тѣ. Свято-то помазаніе ся е давало на царіе, священницы, и пророцы, и помазаніе-то на Спасителя значи че въ него ся съсрѣдоточвахѫ по единъ отличенъ начинъ качества-та на царь, священникъ и пророкъ, и че той щѣше да гы упражни не само между Евреи-тѣ но и между всичкы които го пріематъ за Спаситель. Виж. **Христосъ**.

Че Іисусъ Христосъ е былъ истинный-тъ Вѣтхо-Завѣтный Мессія е ясно като день. Врѣме-то на явленіе-то му е было прѣдречено въ Быт. 49; 10. Дан. 9; 20, 25. Агг. 2; 7. Мал. 3. 1. Когато Спаситель-тъ дойде, и само тогава можехѫ пророчества-та за него да ся испълнятъ; тогава седмдесеть-тѣ седмицы на годины ся свършихѫ; и скоро послѣ, скыптръ-тъ бѣ истръгнѫтъ за всегда изъ рѫцѣ-тѣ на Іудѫ, едничко-то племе което тогава можаше да притязава водителство-то между Евреи-тѣ; и храмъ-тъ въ който Спаситель-тъ щѣше да ся яви ся унищожи. При това тогава още сѫществувахѫ родословни-тѣ книжя които доказвахѫ происхожденіе-то на Христа отъ прѣдреченнѫ-тѫ жилкѫ. И много другы отдѣлны и ясны пророчества за рожденіе-то, характера, живота, страданія-та и смърть-тѫ Христови, както и за въскрьсеніе-то, възнесеніе-то, и царство-то му, всичкы въ него ся испълнихѫ до сущъ, Іоан. 1; 41. 4; 25.

СИРІЙСКА-ТА МЕЧКА.

Мечка. Че мечкы е имало много въ Палестинѫ ся види отъ много стихове въ Вотхый-тъ Завѣтъ,

1 Цар. 17; 34, 36, 37. 2 Цар. 17; 8. 4 Цар. 2; 24. Сирійска-та мечка прилича на обыкновеннѫ-тѫ вѫсчернѫ мечкѫ; и ся срѣща и до днесь въ пещеры-тѣ на Ливанскы-тѣ горы. Освѣнь опоритѫ-тѫ и свирѣпѫ-тѫ си природѫ, мечката има голѣмѫ силѫ, значително остроуміе, и възможность да ся кача по дървета-та. Нейна-та свирѣпость, особенно когато малкы-тѣ ѝ сѫ повредены, е пословичка. Виж. 2 Цар. 17; 8. Прит. 17; 12. Иса. 11; 7. Ос. 13; 8.

Мечка-та, едно съзвѣздіе. *Сынове-тѣ* ѝ сѫ вѣроятно три-тѣ звѣзды на опашкѫ-тѫ ѝ, които по Арабскы ся наричатъ нейны дъщери, Іов. 9; 9. 38; 32.

Меша, едно мѣсто на источный-тъ прѣдѣлъ да земіѭ-тѫ Іоктановѫ, Быт. 10; 30, за което ся полага да е было нѣкѫдѣ кѫдѣ Басрѫ, при сѣверо-западный-тъ край на Персійскыя заливъ.

Меѳегъ-амма, 2 Цар. 8; 1. 1 Лѣт. 18; 1. Вѣроятно, друго име на Геѳъ.

Мигдалилъ, градъ въ прѣдѣлъ-тъ на Неѳѳалимово-то племе, Іис. Нав. 19; 38. По врѣме-то Христово ся наричаше Магдала, а сега е едно малко село което ся выка Меджелъ. Мигдалилъ былъ положенъ близо брѣгъ-тъ на Галилейско море, три мили къмъ сѣверо-западъ отъ Тиверіадѫ, въ южнѫ-тѫ часть на едно малко поле дѣто стоялъ и Капернаумъ на другый-тъ край, и Далмануѳа още по-близо, Мат. 15; 39. Мар. 8; 10. Марія Магдалина была родена, или живѣла, въ Магдалѫ; и тамъ имало една Еврейска школа подиръ разореніе-то на Іерусалимъ.

Мигдалъ. Това дърво прилича на прасквѫ, но е по-голѣмо. Въ Палестинѫ то цьвти прѣзъ Іануарій, и прѣзъ Мартъ дава плодъ. Цвѣтове-тѣ му сѫ бѣлы. Еврейско-то му име значи *надзиратель,* и за него ся споменува въ Іер. 1; 11. Въ Еккл. 12; 5, побѣлѣлата глава е изрядно сравнена съ мигдалово-то дърво, по причинѫ на снѣжнѫ-тѫ му бѣлинѫ и на зимно-то му цьвнуваніе.

Мигдолъ, *(кула),* I. Едно мѣсто въ Египетъ не далечъ отъ Червено море. Евреи-тѣ като оставили Египетъ, расположили станъ по-между него и море-то, Исх. 14; 2. Числ. 33; 7.

II. Единъ укрѣпенъ градъ на сѣверо-источный-тъ прѣдѣлъ на Египетъ, кѫдѣ Палестинѫ, Іер. 44; 1. 46; 14. Іез. 29; 10. 30; 6. Виж. **Сінна.**

Мигронъ, градъ въ околность-тѫ на Гай и Гаваіѭ, на сѣверъ отъ Михмасъ, 1 Цар. 14; 2. Иса. 10; 28.

Мидія, называема отъ Евреи-тѣ Мадай, и ся прѣдполага да е была населена отъ потомцы-тѣ на Мадая Іафетовъ-тъ сынъ, Быт. 10; 2, ся е простирала къмъ западъ и югъ на Каспійско море, отъ Арменія и Ассиріѭ на сѣверъ и западъ, до Фарсистанъ или собственнѫ Персіѭ на югъ; и заключавала е сегашны-тѣ области Ширванъ, Адербайджанъ, Гиланъ, Масандеранъ, и Иракъ Аджеми. Тя е покривала еднѫ земіѭ по-голѣмѫ отъ Испаніѭ, която е лежало между 32° и 40° сѣв. широчинѫ, и е была една отъ най-плодородны-тѣ и ранно-обработены-тѣ земи въ Азіѭ. Тя е была раздѣлена на двѣ, отъ които сѣверозападна-та ся е наричала Мала Мидія, и южна-та Велика Мидія. Първа-та е отвѣтствувала на нынѣшный Адербайджанъ, еднѫ область на Персійско-то царство, окрѫжена съ высокы горы отъ Таврыйскы-тѣ планины, освѣнь въ посокѫ-тѫ къмъ истокъ, дѣто рѣка Кѫръ, или Кыръ, прѣлива воды-тѣ си въ Каспійско море. Велика Мидія съотвѣтствува на нынѣшній Иракъ-Аджеми, или Персійска Вавилонія. Екватана е была столица-та на Великѫ Мидіѭ.

Мидія е едно отъ най-древни-тѣ

независимы царства, които исторія-та поменува. Слѣдъ нѣколковѣковнѫ подчиненность подъ Ассиріѭ, Мидяни-тѣ възстанѫли подъ Арбака въ врѣме-то на Сарданапала, и пакъ въ врѣме-то на Сеннахырима, около 700 год. прѣди Р. Х. Тѣ станѫли силни, образованни, и богати, Иса. 13; 17, 18. 21; 2, 3, и царство-то имъ останѫло независимо додѣто, при Кыра, Мидія ся присъединила на Персіѭ. Така ся въздигнѫло Мидо-Персійско-то царство; и "Персскы-тѣ и Мидскы-тѣ закони" вынѫгы ся споменуватъ отъ священны-тѣ писатели заедно, Есѳ. 1; 19, и пр. Дан. 6; 8, 12 и пр. Сѫщо и "лѣтовницы-тѣ" на Персы-тѣ и Мидяны-тѣ сѫ поменѫты заедно, Есѳ. 10; 2. И наистинѫ, отъ това врѣме нататакъ, нрави-тѣ, обычаи-тѣ, религія-та и цивилизація-та на Мидяны-тѣ и Персы-тѣ ся виждатъ да сѫ были всѣкога нераздѣлни. И вижда ся, както ся учимъ отъ стары-тѣ Зендскы писанія, че Мидяни-тѣ, Перси-тѣ и Бактряни-тѣ сѫ принадлежали на исто-то племе, и имали единъ общъ языкъ, Зендскый, и еднѫ религіѭ. Тѣ ся кланяли на Ормузда, най-выше-то сѫщество, подъ символа на огнь. Тѣ тоже ся кланяли на звѣзды-тѣ, най-вече на планеты-тѣ; и още повече, на слънце-то и мѣсеца. Служители-тѣ на тѫзи религіѭ, мѫдреци-тѣ, сѫ были едно съсловіе отъ Мидійско происхожденіе, и тѣмъ е было прѣдоставено да обработватъ наукы-тѣ и да извършватъ священны-тѣ обряды. Между тѣзи, и както общо ся прѣдполага, прѣди врѣме-то на Кыра, ся явилъ Зороастъръ, или Зердуштъ, като прѣобразователь, или по-право като възобновитель на старѫ-тѫ но испорченѫ религіѭ на свѣтлинѫ-тѫ, чиито послѣдователи сѫ ся одържѣли и до днесь въ Персіѭ и Индіѭ, подъ име-то Гебри.

Мидія най-първо е поменѫта въ Св. Писаніе като часть отъ Ассиріѭ, дѣто были заведени въ плѣнъ десеть-тѣ племена; най-напрѣдъ, онѣзи отвѫдъ Іорданъ, отъ Ѳеглаѳъ-ѳеласара, 1 Лѣт. 5; 26; и понапоконъ, около 721 г. прѣди Р. Х., останѫли-тѣ отъ Израиля, отъ Салманасара, 4 Цар. 17; 6. Напокошна-та исторія на Мидіѭ е размѣсена съ исторіѭ-тѫ на Персіѭ. И двѣ-тѣ страны быдохѫ покорены отъ Александра Македонскый, 330 г. прѣди Р. Х.; а въ послѣдующе-то столѣтіе станѫхѫ поддании на Парѳяны-тѣ, и поменѫти сѫ заедно съ тѣхъ въ Дѣян. 2; 9. Виж. **Персіѭ.**

Мизія, една область въ сѣверозападный-тъ край на Малѫ Азіѭ, съ прѣдѣлы на сѣверъ Мряморно море, на западъ Егейско море, на югъ Лидія, и на истокъ Виѳинія. Павелъ проповѣдалъ въ тѫзи странѫ когато првьвъ пѫть пѫтувалъ за Европѫ, Дѣян. 16; 7, 8.

Миктамъ. Това име стои въ начало-то на Псалмы-тѣ 16, 56—60, и значи *златенъ, дълбокъ*, или споредъ другы, *пѣснь* или *писаніе*, еднозначуще съ *миктавъ*, прѣведено *писано* въ Иса. 38; 9.

Милитъ, единъ старъ градъ, нѣкога столиченъ градъ на цѣлѫ Іоніѭ, положенъ на западно-то крайбрѣжіе на Малѫ Азіѭ, на прѣдѣлъ-тъ на Каріѭ, на югъ отъ устіе-то на рѣкѫ Меандръ. Милитъ е родитель на много поселенія, и е былъ прочутъ по храмъ-тъ и прорицалище-то на Аполлона Дидимея, и като мѣсторожденіе-то на Ѳалиса, Анаксимандра, Демокрита и другы знамениты личности. Ап. Павелъ, на пѫть-тъ си отъ Македоніѭ къмъ Іерусалимъ, прѣстоялъ единъ-два деня тука, и ималъ едно свижданіе съ Христіанскы-тѣ старѣйшины отъ Ефесъ, които по поканваніе-то му дошли близо тридесеть мили пѫть отъ сѣверъ да ся видятъ съ него, Дѣян. 20; 15—38. Той още веднъжь посѣтилъ Милитъ слѣдъ първо-то

ся запираніе въ Римъ, 2 Тим. 4; 20. Христіани и владицы е имало въ Милитъ отъ петій до осмый вѣкъ; но този градъ отъ отдавна е разоренъ, и мѣстоположеніе-то му точно не може да ся опрѣдѣли, до толкова крайбрѣжіе-то ся е промѣнило около устіе-то на Меандръ.

Милло, I., вѣроятно една часть отъ твьрдѣль-тъ на Сіонъ, въ Іерусалимъ, поменѫтъ въ исторіѭ-тѫ на Давида и Соломона, 2 Цар. 5; 9. 4 Цар. 12; 20. 1 Лѣт. 11; 8. 2 Лѣт. 32; 5.

II. Име-то на единъ домъ или крѣпость въ Сихемъ; въ послѣдній-тъ случай, "домъ Милловъ" ще значи гарнизонъ-тъ на крѣпость-тѫ, Сѫд. 9; 6.

Милость, божественно-то благоволеніе дарено на окаянны-тѣ и виновны-тѣ, съгласно съ истинѫ-тѫ и правдѫ-тѫ, Псал. 85; 10. Способъ-тъ който дава на Бога възможность да дарява спасителнѫ-тѫ си милость на человѣцы-тѣ, заради Христа, е най-непостижимо-то и безконечно-то дѣло на мѫдрость и любовь. Душа-та която наистинѫ е была помилвана отъ Бога ще стане и тя милостива, Лук. 6; 36, състрадателна, Псал. 41; 1, 2, и простителна, Мат. 5; 7. 18; 33.

Миль. Дума-та *миль*, въ Мат. 5; 41 стои намѣсто Римска-та миліаръ, или миль, който мѣри осмь стадіи, или 1,479 ½ метры.

Минни, царство повыкано на войнѫ противъ Вавилонъ, заедно съ Араратъ и Асханазъ, Іер. 51; 27, и за което ся прѣдполага да означава Арменіѭ, или часть отъ неѭ.

Миннитъ, градъ на Аммонцы-тѣ въ врѣме-то на Іефѳая, Сѫд. 11; 33, четыри мили на сѣверо-истокъ отъ Есевонъ. Той доставялъ хубавѫ пшеницѫ за тържище-то на Тиръ, Іез. 27; 17.

Мирика. Дива-та мирика е едно ниско дьрвце, което расте въ пусты-тѣ и пѣсъчливы мѣста, и въ Св. Писаніе ся съпоставлява съ нѣкое высоко дьрво, което расте край водѫ, Іер. 17; 5—8. 48; 6.

Миро, много ся употрѣбяваше отъ стары-тѣ Евреи, не само за лѣкарскы работы, но и за раскошность, Руѳ. 3; 3. Псал. 104; 15. Пѣс. 1; 2. Мат. 6; 17. Лук. 7; 46. Миро-то обыкновенно ся приготвуваше отъ маслинено масло. Священно-то миро ся описва въ Исх. 30; 22—33. Мира-та на богаты-тѣ ся правехѫ отъ много скѫпы части и тѣхно-то благоуханіе много ся славеше, Иса. 39; 2. Ам. 6; 6. Мат. 26; 7—9. Іоан. 12; 5. Виж. **Помазаніе.**

Мирозъ, нѣкое неизвѣстно мѣсто въ Галилеѭ, проклято въ пѣснь-тѫ на Деворѫ и Варака, защото не имъ дошло на помощь противъ Израилевы-тѣ врагове, Сѫд. 5; 23. Може-бы по съсѣдство-то си до мѣсто-то на борбѫ-тѫ, или по благоврѣміе-то си да принесѫтъ полезнѫ помощь, да сѫ были тѣ виновни по единъ особенъ начинъ за дѣто ся отказали да вземѫтъ участіе.

Мирсина, едно благовонно дьрво всѣкога зелено, което расте въ диво състояніе въ южны-тѣ части на Европѫ, въ сѣвернѫ Африкѫ, и въ умѣрены-тѣ страны на Азіѭ, особенно по крайбрѣжія-та. Листіе-тѣ му сѫ широкы, дебели и

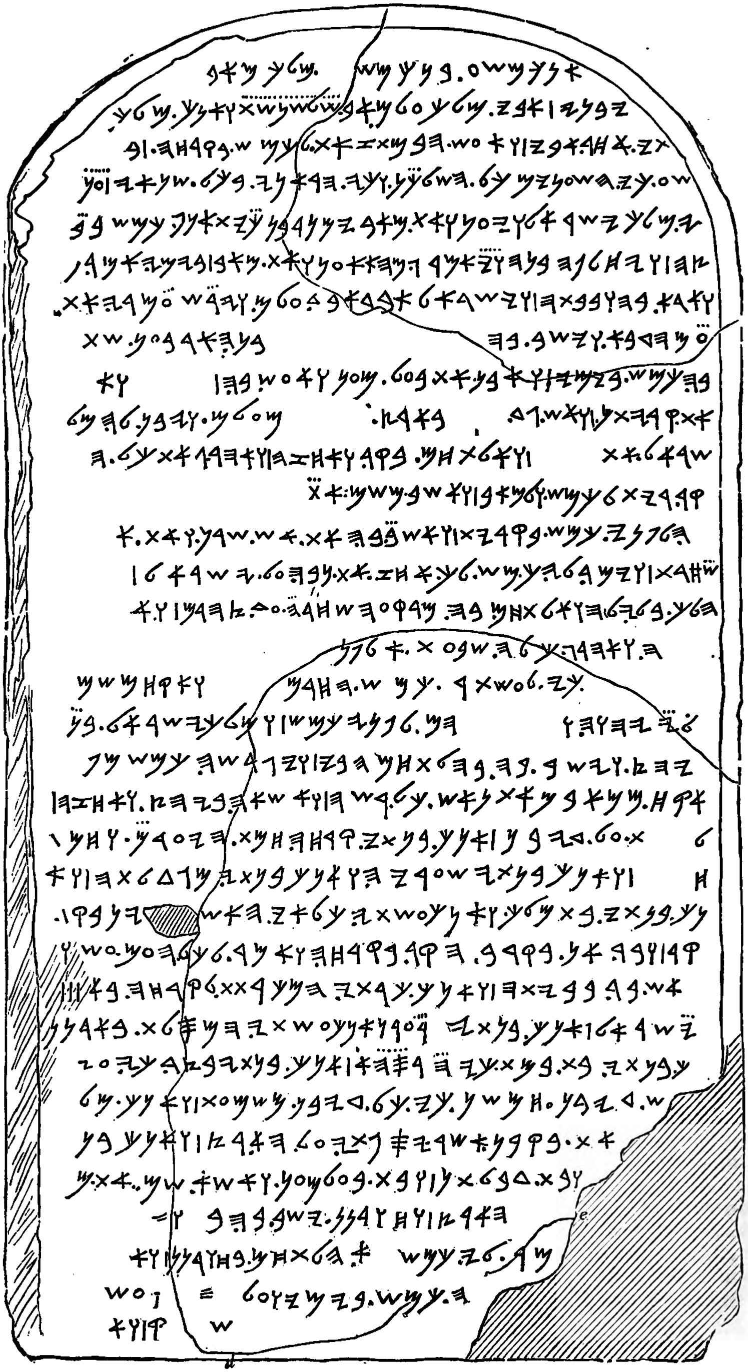

ПАМЯТНИКЪ НА ЦАРЬ МИСЖ. (Срѣща стр. 301.)

льскави и всѣкога зелени; цвѣтове-тѣ му сѫ бѣли, и понѣкога съ червенѫ краскѫ отвънъ; и зърна-та му колкото грахъ синкавы или бѣлѣзникавы, усладны, и благовонны, както и цѣло-то дърво. Зърна-та му ся употрѣбяватъ като ароматы въ Истокъ; и като укрѣпителенъ лѣкъ, Неем. 8; 15. Иса. 41; 19. 55; 13. Зах. 1; 8, 10, 11.

Миръ. Въ Дѣян. 9; 31 ся говори за миръ-тъ на който Христіани-тѣ ся радвахѫ слѣдъ дългы прислѣдванія въ Палестинѫ, отъ какъ Савлъ Тарсянинъ-тъ ся обърнѫ въ Христіанство-то прѣзъ послѣдни-тѣ двѣ годины на късо-то Калигулово царуваніе, 39 и 40 г. слѣдъ Р. Х., когато Евреи-тѣ до толкова ся обеспокоявахѫ отъ старанія-та на императора да гы принуди да го обожаватъ щото ся въздържвахѫ отъ да наскърбяватъ Христовы-тѣ послѣдователи.

Миры, Ликійскый градъ, дѣто Павелъ сѣднѫлъ на единъ Александрійскый корабъ, който отивалъ за Римъ, Дѣян. 27; 5.

Миса. Моавскый царь, който плащалъ тежкѫ дань на Ахаава Израилевъ-тъ царь, но възстанѫлъ противъ Израиля слѣдъ смърть-тѫ на Ахаава, 4 Цар. 1; 1. 3; 4—27. Іорамъ, сынъ-тъ Ахаавовъ, съ помощь-тѫ на Іудѫ и Едома, стѫпилъ въ войнѫ съ него, и го обсадилъ въ столицѫ-тѫ му. Като не можалъ да си пробіе пѫть прѣзъ обсадително-то полчище, царь Миса попросилъ помощь-тѫ на богове-тѣ си като пожертвувалъ собственныя си сынъ на градскѫ-тѫ стѣнѫ; обсадители-тѣ, обзети отъ ужасъ при това възмутително дѣло, ся оттеглили въ страхъ-тъ си, за да не бы нѣкоя проклятія да гы нападне.

Царь Миса види ся е живѣлъ въ Девонъ. Виж. **Девонъ.** Въ древни-тѣ развалины на това мѣсто ся е открылъ въ 1868 год. паметникъ издигнѫтъ отъ този царь, съ надписъ който расказва сполучливы-тѣ военны подвизы на Мисѫ срѣщо Израилскыя царь и отхвърляніе-то на ярема му, 4 Цар. 3; 5.

Този паметникъ, отчасти разстроенъ отъ Арабы-тѣ, послѣ е былъ поправенъ и съхраненъ въ Паризскыя музей *Луврь.* Той е найинтересенъ по отношеніе къмъ библейскы древности. Изгледъ-тъ му е прѣдставенъ въ приложенѫ-тѫ тукъ картинѫ.

Языкъ-тъ на надписъ-тъ е почти еднакъвъ съ Еврейскыя въ Ветхыя Завѣтъ. Буквы-тѣ му приличатъ на буквы-тѣ въ нѣкои стары Финикійскы надписы, и на буквы-тѣ по Еврейскы-тѣ монеты отъ врѣме-то на Маккавеи-тѣ. Тѣ приличатъ тоже и на стары-тѣ Грьцкы буквы, за които вече добрѣ ся знае да сѫ донесены отъ Финикіѭ, и сѫ първообрази-тѣ на всичкы-тѣ днешны Европейскы азбукы.

Надписъ-тъ спомянува име-то на Амврія Израилскыя царь, и загатва Ахаава безъ да казва име-то му. Между градове-тѣ, които Миса съгради или посели, или за които той воюва съ Израилскы-тѣ царіе, сѫ упомѣнѫти, Девонъ (Мисова-та столнина), Медева, Ваалмеонъ, Кыріаѳаимъ, Нево, Іасса, Ароиръ, Восоръ, Викранъ, Веѳъ-Девлаѳаимъ, Оронаимъ, и особенно Корха (вѣроятно прѣдмѣстіе на Девонъ) съграденъ отъ Мисѫ, дѣто този паметникъ былъ издигнѫтъ. Повечето горѣизброени градове сѫ споменѫти въ Числ. 21; 23. 32; 34. Іис. Нав. 13; 16-19. Иса. гл. 15, и Іер. гл 48. Отъ сравненіе на тѣзи мѣста въ Св Писаніе, излиза че тѣзи градове сѫ влизали въ рѫцѣ-тѣ ту на Моавцы-тѣ ту на Израиляны-тѣ; и че тази страна е была зрѣлище на честы погранични воюванія.

Миса отдава избавленіе-то си на Хамоса, Моавско-то божество, което многократно ся упоменува въ Ветхыя Завѣтъ, виж. **Хамосъ,** и споменува още *Іеова* като Израилскый Богъ.

Този надписъ е единъ отъ най-древни-тѣ до сега открыты азбучны надписы.

Мисахъ, съплѣнникъ Даніиловъ въ Вавилонъ. Виж. **Авденаго.**

Митилинъ, стара-та столица на островъ Лесбосъ; морско пристанище на източнѫ-тѫ странѫ на острова, къмъ Малѫ Азіѭ. Павелъ прѣстоялъ тамъ като отивалъ отъ Грьціѭ за Іерусалимъ, Дѣян. 20; 14. Този островъ сега ся нарича Мидилй, и развалины-тѣ на града още сѫществуватъ близо до Кастро.

Михаилъ. Виж. **Архангелъ.**

Михаія, князь Іудинъ, който съдѣйствува съ Іосафата въ поученіе-то и прѣобразованіе-то на Іудины-тѣ людіе, 2 Лѣт. 17; 7—9.

Михала, по-млада-та отъ двѣ-тѣ Сауловы дъщери. Тя ся влибила въ Давида, и Саулъ неволею ѭ оженилъ за него, 1 Цар. 14; 49. 18; 20—29. Тя спасла живота на мѫжа си отъ убійцы испратены отъ бащѫ ѝ, съ еднѫ хытрость която му дала врѣме да избѣгне, 1 Цар. 19; 14, 15. Тогава баща ѝ ѭ оженилъ за Фалтія, 1 Цар. 25; 44, отъ когото Давидъ слѣдъ нѣколко годинъ си ѭ зелъ назадъ, 2 Цар. 3; 12—21. Когато Давидъ донеслъ ковчегъ-тъ Господень въ Іерусалимъ, тя показала отвращеніе къмъ благочестивѫ-тѫ му радость, и за това царь-тъ ѭ лишилъ отъ съпружескѫ-тѫ си любовь дори до смъртъ-тѫ ѝ, 2 Цар. 6; 16—23. Омраза-та ѝ къмъ голѣмѫ-тѫ ревность за вѣрѫ-тѫ была по-силна отъ любовь-тѫ ѝ къмъ Бога и къмъ мѫжа си. Дѣца тя не оставила.

Михей, I. Ефремецъ въ врѣме-то на Сѫдіи-тѣ, скоро подиръ Іисусъ Навина, който открадналъ 1100 сиклы сребро отъ майкѫ си, но гы върнѫлъ, и съ нейно-то съгласіе гы употрѣбилъ за въздиганіе-то на едно святилище, съ единъ образъ въ него за служеніе-то на Іеова̀, и съ единъ Левитинъ за служитель на образа. Провидѣніе-то, обаче, не удобрило тѫзи идолопоклонническѫ службѫ, и една войска Данцы открадналa священника съ всичкы-тѣ му служебны вещи, Сѫд. гл. 17, 18.

II. Единъ вѣренъ и неустрашимъ пророкъ, съ когото царь Ахаавъ по желаніе-то на Іосафата ся посъвѣтувалъ за исхода на похода имъ срѣщо Сирійцы-тѣ. Него го запрѣли додѣто да ся свърши походъ-тъ, който ся свършилъ както той прѣдреклъ, 3 Цар. 22; 8—38. Ахаавово-то поведеніе въ тѫзи работѫ показва заслѣпително-то вліяніе на грѣхове-тѣ противъ свѣтлинѫ-тѫ.

III. Моресееецъ-тъ, или отъ Моресеѳъ, село въ околность-тѫ на Елевѳерополь, на западъ въ Іудѫ. Шестый-тъ по редъ отъ малы-тѣ пророцы. Той е пророкувалъ при Іоѳама, Ахаза, и Езекыѭ, Іудины царіе, около петдесеть годины, ако смѣтамы съ нѣкои отъ около начало-то на Іоѳамово-то царствіе до послѣднѭ-тѫ годинѫ на Езекыѭ, прѣди Р. Х. 750—698 год. Той е былъ съврѣменникъ съ Исаіѭ, и има нѣкои израженія общы съ него. Сравн. Иса. 2; 2 съ Мих. 4; 1, и Иса. 41; 15 съ Мих. 4; 13. Негова-та неустрашима вѣрность послужила като щитъ на пророка Іереміѭ, едно столѣтіе по-сетнѣ, Іер. 26; 18, 19. Мих. 3; 12. Той е писалъ съ възвышенъ и буенъ слогъ. Пророчества-та му ся занимаватъ съ грѣхове-тѣ и сѫдбы-тѣ на Израиля и Іудѫ, съ съкрушеніе-то на Самаріѭ и Іерусалимъ, съ възвръщаніе-то на Евреи-тѣ отъ плѣненіе-то, и наказаніе-то на тѣхны-тѣ непріятели. Той проглаcява дохожданіе-то на Мессіѭ "на когото исходи-тѣ сѫ изъ начала отъ дни вѣчны," като основаніе на всѣкѫ надеждѫ за славно-то и блаженно-то бѫдѫще което той описва, и дава за мѣсторожденіе-то му Виѳлеемъ, Мих. 5; 2, 3. Така сѫ разбирали про-

рочество-то му и Евреи-тѣ, Мат. 2; 6. Іоан. 7; 41, 42.

IV. Единъ младъ князь въ дворъ-тъ на Іоакыма, който съобщилъ на царевы-тѣ съвѣтницы тържественны-тѣ устрашенія отъ Іереміѭ, Іер. 36; 11—13.

Михмасъ, градъ на Веніаминово-то племе, деветь мили къмъ сѣверо-истокъ отъ Іерусалимъ, Неем. 7; 31. 11; 31. Това мѣсто е было силно, и е лежало на сѣверн҄ѫ-тѫ стран҄ѫ на едн҄ѫ дълбок҄ѫ долин҄ѫ; и по тѫзи причин҄ѫ може-бы Сеннахыримъ, като отивалъ въ Іерусалимъ, растоварилъ и прѣнощувалъ тамъ, Иса. 10; 28, 29. Въ тѫзи дълбок҄ѫ долин҄ѫ, малко къмъ западъ отъ града, има двѣ стрьмны могылы или канары, за които ся мысли да сѫ онѣзи за които ся поменува въ повѣсть-тѫ на Іонаѳановый подвигъ въ прѣходъ-тъ на Михмасъ, 1 Цар. 13; 23. 14; 4. На сѫщо-то мѣсто сѫществува днесь едно село нарицаемо Мѫхмасъ, което ся вижда като да е останка отъ нѣкой градъ.

Мицраимъ, сынъ Хамовъ, и праотецъ на нѣкои Африканскы племена, Быт. 10; 6, но особно на Египтяны-тѣ, които пріели и името си отъ него. Така, Мицраимъ е Еврейско-то названіе на Египетъ въ Св. Писаніе, и тази страна и сега ся нарича Мѫсръ на Арабскый.

Миѳридаѳъ *(даденъ отъ Миѳра, богъ-тъ на слънце-то)*, I., съкровищникъ-тъ на Кыра, Ездр. 1; 8.

II. Персійскый чиновникъ, служѫщъ въ Самаріѭ, Ездр. 4; 7.

Млѣко често ся поменува въ Св. Писаніе, като прообразно на чист҄ѫ, прост҄ѫ, и здрав҄ѫ истин҄ѫ, 1 Пет. 2; 2. Евр. 5; 12, 13; а млѣко и медъ изображаватъ плодородіе и изобиліе, Быт. 49; 12. Числ. 16; 13. Іис. Нав. 5; 6. Евреи-тѣ и съсѣди-тѣ имъ употрѣбявали не само кравешко млѣко, но и млѣко отъ камилы, овціе и козы, Быт. 32; 15. Втор. 32; 14. Прит. 27; 37.

Мнаса, или Литра, тегло и количество пары, която въ Ветхыя Завѣтъ, 3 Цар. 10; 17. Ездр. 2; 69. Неем. 7; 71, стои вмѣсто 100 сикли; а въ Новыя Завѣтъ е равна на сто динаріи.

Мнасонъ, нѣкой си Кыпрянинъ, "отколѣшенъ ученикъ" съ когото Павелъ съжителствувалъ въ Іерусалимъ, Дѣян. 21; 16.

Моавци, потомци на Моава Лотовъ-тъ сынъ, Быт. 19; 30—38. Моавска-та земя е лежала къмъ истокъ и юго-истокъ отъ Мъртво море, и главно на югъ отъ рѣк҄ѫ Арнонъ. По едно врѣме, обаче, тя ся е простирала къмъ сѣверъ до Явокъ, и дълго врѣме страна-та отвѫдъ Іорданъ срѣщо Іерихонъ е была извѣстна подъ име "Моавовы полета," Числ. 22; 1. Втор. 1; 5. 29; 1. Іис. Нав. 13; 32. Моавяни-тѣ были измѣстили отъ владѣнія-та му едно исполинско племе, Емимы-тѣ, Втор. 2; 11, а тѣхъ пакъ испѫдили отъ земѭ-тѫ на сѣверъ отъ Арнонъ Аморейци-тѣ, Числ. 21; 13, 26. Сѫд. 11; 13—18. Тѫзи земѭ завоевалъ сетнѣ Моисей, и опрѣдѣлилъ ѭ на Рувимово-то племе. Когато гы приближили Израиляни-тѣ отъ Египетъ, Моавци-тѣ постѫпили съ тѣхъ много безчеловѣчно, Числ. гл. 22—24. Втор. 2; 8, 9; и ако Богъ да гы пощадилъ отъ завоеваніе, той гы исключилъ и тѣхъ и родове-тѣ имъ до десетый родъ отъ прѣимущественны-тѣ права на людіе-тѣ си, Втор. 23; 3—6. Тѣ были дебели идолопоклонници, служили Хамосу и Ваалфегору съ мрьсны обряды, Числ. гл. 25, и понѣкога и съ человѣческы жьртвы, 4 Цар. 3; 27. Виж. **Молохъ.** Наврѣмени, както въ дни-тѣ на Руѳь, миръ владѣялъ между тѣхъ и Израиля; но повечето отношенія-та имъ были непріятелскы, както въ врѣме-то на Еглона, Сѫд. 3; 12—30; на Саула, 1 Цар. 14; 47; на Давида, 2 Цар. 8; 2, 12; на Іорама и Іеровоама, 4 Цар. гл. 3. 13; 20. 14; 25. Тѣ по-

могнжли Навохудоносору противъ Евреи-тѣ, 4 Цар. 24; 2. Iез. 25; 6—11; и когато послѣдни-тѣ отивали въ плѣненіе, тѣ вижда ся придобыли назадъ стары-тѣ си владѣнія на сѣверъ отъ Арнонъ, Иса. 15; 16. Еврейскы-тѣ пророци сж произносяли много застрашителны прѣдрѣченія противъ тѣзи наслѣдственны непріятели на Бога и неговы-тѣ людіе, Числ. 24; 17. Псал. 60; 8. 83; 6. Iер. 25; 9—21. гл. 48. Амос. 2; 1—3; и пжтешественници-тѣ всичкы съгласно свидѣтелствуватъ за испълненіе-то на тѣзи пророчества. Пустота и мракъ владѣіжтъ по Моавскы-тѣ горы, а Моавскы-тѣ долины сж повечето необработены. Моавска-та земя ся намира подъ Турскж власть, но ся обитава главно отъ скытническы Арабы, Соф. 2; 8, 9. Малцина пжтешественници сж ся осмѣлявали да пжтешествуватъ въ онжзи странж на днешны-тѣ врѣмена. Тѣ іж описватъ като земіж изобилующж съ развалины, такыва като развалены водоемы, храмове, стѣны, гробища и др., които доказватъ че тя нѣкога е была гжстонаселена.

Моисей, име-то на знаменитый-тъ пророкъ и законодатель на Евреи-тѣ, който гы изведе отъ Египетъ и води за въ обѣщаннж-тж земіж. Дума-та Моисей е безсъмнѣнно Египетска, и Iосифъ іж произвожда отъ двѣ Египетскы думы, мо, *водж*, усе, *спасенъ*. Съ това словопроизводство ся съгласуватъ и прѣводъ-тъ на Седмдесеть-тѣ, и нашій-тъ. Евреи-тѣ направили едно малко промѣненіе въ това чуждестранно име за да прилегне на языка имъ, както правяли и съ другы чуждестранны имена. Тѣ зовели Моисея *Моше*, и произвеждали думж-тж отъ *маша*, тегліж. Виж. Исх. 2; 10. Моисей ся родилъ около 1571 год. прѣди Р. Х. Той былъ сынъ на Амрама, отъ Левіево-то племе, и по-младый братъ на Маріамъ и Аарона. Животъ-тъ му е раздѣленъ на три періода, всѣкой отъ четыридесеть годины. Първый-тъ ся простира отъ дѣтинство-то му, когато былъ хвърленъ въ Нилъ, и найденъ и усыновенъ отъ Фараоновж-тж дъщеріж, до бѣгство-то му въ Мадіамъ. Прѣзъ това врѣме той живѣлъ въ Египетскыя дворъ "и наученъ бѣ на всичкж-тж Египетскж мждрость, и силенъ бѣ словомъ и дѣломъ," Дѣян. 7; 22. Това не сж думы безъ значеніе; 'мждрость-та' Египетска, особенно мждрость-та на Египетскы-тѣ жрецы е была тогава най-дълбока-та на свѣта. Вторый-тъ періодъ захваща отъ бѣгство-то му до връщаніе-то му въ Египетъ, Дѣян. 7; 30, и прѣзъ всичко-то това врѣме той ся вижда да е живѣлъ въ Мадіамъ. Тука той ся оженилъ за Сепфорж, дъщеріж на мждрыя и благочестивыя Iоѳора, и ся опозналъ съ живота въ пустыніж. Каква противоположность между първый-тъ періодъ, прѣкаранъ посрѣдъ славности-тѣ и ученіе-то на единъ царскый дворъ, и този уединенъ номадскый животъ. По този начинъ, обаче, Богъ го приготви да послужи като едно средство за избавленіе на людіе-тѣ Му прѣзъ третія періодъ на живота му, който ся простира отъ исхода отъ Египетъ до смърть-тж му на горж Нево. Прѣзъ тоя послѣдній періодъ колко той извърши, като непосрѣдственъ испълнитель на воліж-тж на Всевышняго!

Моисеевъ-тъ животъ и Моисеевы-тѣ учрежденія прѣдставятъ единъ отъ най-изящны-тѣ прѣдмѣты за перо-то на Христіанскый-тъ историкъ, който е сжщеврѣменно и способенъ библейскый древнеизслѣдователь. Въ неговы-тѣ учрежденія духа единъ духъ на свободж, разумность, правосждіе, и человѣщинж, никждѣ другадѣ не извѣстенъ; и, най-много отъ всичко, единъ духъ на любовь, честь, и послушаніе къмъ Бога. Неговы-

тѣ учрежденія прѣобразили Евреи-тѣ отъ хора овчари въ народъ съ постоянно мѣстожителство и земледѣлчески навыцы. Чрѣзъ този народъ, и посредствомъ Св. Писаніе, влїяніе-то на тѣзи учрежденія ся е распространило въ свѣта; и често дѣто буква-та е бывала прѣнебрегнѫта, духъ-тъ е бывалъ усвояванъ.

Име-то на този Божій служитель ся срѣща многократно въ Грьцкы-тѣ и Латинскы-тѣ писанія, и много по-често въ писанія-та на Арабы-тѣ и на Еврейскы-тѣ равины. Много отъ тѣхны-тѣ писанія, обаче, сѫ безосновны легенды, или пакъ испорчены части отъ Библейскы-тѣ писанія. Евреи-тѣ повече отъ всѣкой другъ народъ вынѫгы сѫ почитали Моисея, като най-знаменитѫ-тѫ личность въ тѣхны-тѣ лѣтописы, и като основатель на всичкы-тѣ имъ законы и учрежденія. Многочисленны мѣста и въ Ветхый и въ Новый Завѣтъ показватъ колко възвышено положеніе тѣ му сѫ давали. Псал. 103; 7. 105; 26. 106; 16. Иса. 63; 12. Іер. 15; 1. Дан. 9; 11. Мат. 8; 4. Іоан. 5; 45. 9; 28. Дѣян. 7; 20, 37. Рим. 10; 5, 19. Евр. 3; 11, 23.

Въ всичкы-тѣ си дѣла и ученія, Моисей е былъ настоятель на Всевышняго; но при всичко това въ всѣко негово дѣло ся открыва и неговъ-тъ характеръ. Ако и естественно гнѣвливъ и нетьрпѣливъ, той до толкова подчинилъ себе си щото го наричали кротъкъ повече отъ всичкы-тѣ человѣцы, Числ. 12; 3; и негово-то благочестіе, смиреніе, и снисхожденіе, негова-та мѫдрость въ управленіе-то, негова-та ревность и вѣра въ Бога, и негово-то безукоризненно родолюбіе сѫ достойны за всѣко подражаніе. Много чьрты отъ характеръ-тъ и животъ-тъ Моисеевы доставятъ чудесны поясненія на дѣло-то Христово: Моисей управя народа си, посрѣдствува за него, избавя го и го води до обѣщаннѫтѫ земѭ. Всичкы-тѣ неговы религіозны учрежденія сочали къмъ Христа; и той самъ, на горѫ-тѫ, двѣ хыляды годины слѣдъ смьрть-тѫ си, отдалъ почитаніе-то си на Пророка когото былъ прѣдказалъ, Втор. 18; 15—19, и нему было дадено да говори съ Спасителя относително единъ отъ най-славны-тѣ прѣдмѣты, смьрть-тѫ която щѣше да прѣтьрпи Той въ Іерусалимъ, Лук. 9; 31.

Моисей е писатель-тъ на пьрвы-тѣ петь книгы отъ Св. Писаніе. Въ съчиненіе-то на тѣзи книгы той вѣроятно е былъ подпомаганъ отъ Аарона, който е държалъ паметописаніе-то на народны-тѣ дѣла, Исх. 17; 14. 24; 4, 7. 34; 27. Числ. 33; 1, 2. Втор. 31; 24, и пр. Нѣкои нѣща сѫ были прибавены по-напоконъ отъ нѣкое друго богодѫхновенно лице; както напр. послѣдняя-та глава отъ Второзаконіе. Деветдесетый Псаломъ ся приписва на Моисея, и благородны-тѣ и благочестивы-тѣ чувства които този Псаломъ изражава добыватъ едно особно значеніе, ако ся пріеиматъ като отъ негово-то перо кѫдѣ кончинѫ-тѫ на земны-тѣ му подвизанія.

Молецъ. Това извѣстно насѣкомо, което поврежда вълнены платове, е поменѫто на много мѣста въ Св. Писаніе, Іов. 4; 19. 13; 28. 27; 18. Иса. 50; 9. Ос. 5; 12. Мат. 6; 19, 20. Виж. **Дрехы.**

Молитва е принасяніе на душевны-тѣ ни вълненія и желанія Богу, въ име-то и чрѣзъ посредничество-то на Господа нашего Іисуса Христа. Тя е съобщеніе на сьрдце-то съ Бога чрѣзъ помощь-тѫ на Духа Святаго, и е истинскый животъ на всякѫ Христіанскѫ душѫ. Безъ този сыновенъ духъ, никой не може да ся каже че е Христіанинъ, Іов. 21; 15. Псал. 10; 4.

Всякога е было Богу угодно да слуша молитвы-тѣ на святіи-тѣ си. Слѣдъ издаваніе-то на законъ-тъ

Евреи-тѣ не прѣстанѫхѫ всеобщо да ся молятъ ката день въ скыніѭ-тѫ или въ храмъ-тъ. Богослуженіе-то ся състояло въ ежедневны сутренны и вечерны жъртвоприношенія придружены съ молитвы възнесены отъ Священницы-тѣ и Левиты-тѣ въ скыніѭ-тѫ. Още, священници-тѣ приносяли всѣкыдневно жъртвы, теміанъ, приношенія, и начаткы, за частны лица; тѣ извършвали обряды за искупленіе на първородны-тѣ, или за очищеніе отъ нечистотіи; съ еднѫ рѣчь, хора-та ся събирали въ святыя шатъръ, както на великы и тържественны дни тъй и на обыкновенны, за да испълняватъ обѣщанія-та си и извършватъ богомоліе-то си; но нищо не е ставало безъ молитвѫ, 1 Лѣт. 23; 30. Неем. 11; 17. Лук. 1; 10. Сравни и 3 Цар. 8; 22, и Давидовы-тѣ Псалмы за храмовно-то богослуженіе.

Благочестиви хора ся молили трижь на день, на опрѣдѣлены часове, Псал. 55; 17. Дан. 6; 10. Виж. **Часове**. Общественны, семейны, и тайны молитвы сѫ обыкновенны за Библейскы Святцы; както и избърбореніе-то на късы молитвы, Неем. 2; 4. Библія-та не налага никое еднообразно положеніе, което тѣло-то трѣбва да държи въ врѣме на молитвѫ; заставаніе съ распрострѣны рѫцѣ, 3 Цар. 8; 22, навожданіе главѫ, Быт. 24; 26, колѣниченіе, Лук. 22; 41, и паданіе на лице, Мат. 26; 39, сѫ были въ употрѣбленіе. Молитвѫ-тѫ си трѣбва да възнасямы съ усердіе и стърпяваніе, и съ довѣрчиво упованіе на Бога въ Христа; да ѭ придружавамы съ смиреннѫ исповѣдь и чистосърдечно благодарствіе, и съ моленіе за вси человѣцы, не само за пріятели и ближни. Да ся молимъ Богу е длъжность коѭто здравый-тъ разумъ и чисты-тѣ чувства ни налагатъ; живущій-тъ безъ молитвѫ открыва безбожіе-то на сърдце-то си. Тъй, Богъ изысква всичкы да му ся молимъ, Іез. 36; 37. Мат. 7; 7—11. Іак. 1; 5. Фил. 4; 6. 1 Тим. 2; 1—3; и за небреженіе-то на тѫзи си длъжность съ нищо не можемъ ся извини. Често ся слуша хора-та да приказватъ че никаква молитва не може да измѣни неизмѣняемы-тѣ Божіи намѣренія; но великый-тъ планъ на провидѣніе-то обгрѫща всякѫ принесенѫ молитвѫ, и надлежный-тъ ѝ отвѣтъ. Възразява ся, че молитва-та не може да увеличи познаніе-то на Бога върху нужды-тѣ ни, нито пакъ готовность-тѫ Му да гы одовлетвори; и че молимъ ся, не молимъ ся, Той ще постѫпи тъй както го види за най-добрѣ. Но Той го счита за добро да отговори на всякѫ нашѫ усърднѫ молитвѫ съ много благословенія, които инакъ бы ни гы отказалъ; "Той тутакси ще тя помилува въ гласъ-тъ на вѫплъ-тъ ти; когато го чуе, ще ти отговори." Думы-тѣ Давидовы сѫ думы на всѣкой истинскый богомолецъ: "Тойзи сиромахъ извыка, и Господь чу, и отъ всичкы-тѣ му скърби го избави," Псал. 34; 6.

Лъжлива-та и формална-та религія ся обляга само на молитвы-тѣ си, като че "многоглаголанія" и "праздны повторкы" заглаждатъ безсърдечіе. Лицемѣри-тѣ ся молятъ повече за да гы хвалятъ хора-та. Христосъ осѫжда тѣзи прѣгрѣшенія въ Мат. 6; 5—15; и съ Господнѭ-тѫ молитвѫ той дава на ученицы-тѣ си хубавъ образецъ за какъ да ся молятъ. Въ Еф. 6; 18. 1 Сол. 5; 17. 1 Тим. 2; 8, Павелъ наставлява вѣрующы-тѣ да ся молятъ вѫжду и всякога; да простиратъ чисты рѫцѣ къмъ небе-то, и благославятъ Бога за всичко, было въ яденіе, піеніе, или въ що-годѣ правеніе; и всичко да правятъ за славѫ Божіѭ, 1 Кор. 10; 31. На късо, Спаситель-тъ ни прѣпорѫчва да ся молимъ безпрѣстанно, Лук. 18; 1. 21; 36.

Молніи. Виж. **Гръмъ**.

Молохъ, или **Мелхомъ**, *(царь)*, **3** Цар. 11; 5, 7. Дѣян. 7; 43. Іер. 49; 1. Соф. 1; 5, име-то на едно языческо божество, на което служали Аммоняни-тѣ. И Израиляни-тѣ служали на този идолъ, и прѣзъ скытанія-та въ пустынѭ-тѫ, и послѣ въ Палестинѫ, 4 Цар. 23; 10. Іез. 20; 26, 31. Жьртвы-тѣ които приносяли Молоху състояли главно отъ человѣчески жьртвы, именно, дѣца, които хвьрляли живы въ разсвѣтлено-нажежены-тѣ ржцѣ на статуѭ-тѫ му. Виж. **Енномъ.** Сравн. Лев. 18; 21. 20; 2. Втор. 12; 31. Псал. 106; 37, 38. Іер. 7; 31. 19; 2—6. 32; 35. Споредъ нѣкои отъ тѣзи мѣста въ Ветхый Завѣтъ, Молохъ прилича да е друго име за Ваалъ; и ный намирамы че Финикійци-тѣ, които сѫ имали за най-пръвъ богъ Ваала, и Картагеняни-тѣ тѣхни-тѣ поселенци, сѫ служили на този образъ съ подобны ужасны жьртвы, както Римляни-тѣ сѫ обожавали Сатурна.

Море. Евреи-тѣ наричатъ съ това имя всѣко голѣмо събраніе водѫ, Іов. 14; 11. За Тиверіадско-то и Асфалтско-то езера, и за рѣкы-тѣ Нилъ и Евфратъ, виж. Иса. 11; 15. 18; 2. 21; 1. Іер. 51; 36, 42.

Най-главны-тѣ морета, които ся споменуватъ въ Св. Писаніе сѫ слѣдующы-тѣ.

I. *Велико-то* или *Срѣдиземно* море, което ся нарича още *Задне-то* или *Западно-то* море. Дѣйствително, Еврейска-та дума за море, често ся зима за Западъ. Велико-то море е 2,200 м. дълго и 1,200 м. широко въ най-широкѫ-тѫ си часть. Понѣкѫдѣ дълбочина-та му е неизмѣрима. По него морскы приливи почти не ставатъ; обаче, то често ся вълнува отъ силны вѣтрове.

II. *Чьрвено* море, Исх. 10; 19. 13; 18. Псал. 106; 7, 9, 22, граничи на истокъ и сѣверо-истокъ съ Арабіѭ, на западъ и юго-западъ съ Абиссиніѭ и Египетъ, и простира ся отъ Суезъ на сѣверъ до Бабел-мандебскый протокъ на югъ. То е около 1,400 м. дълго, 150 м. широко, и 1,800 кр. дълбоко. На сѣвернѫ-тѫ си часть ся дѣли на два залива, Суезскый длъгъ 190 м. и Акабскый длъгъ 100 м. Между два-та тѣзи залива ся простира

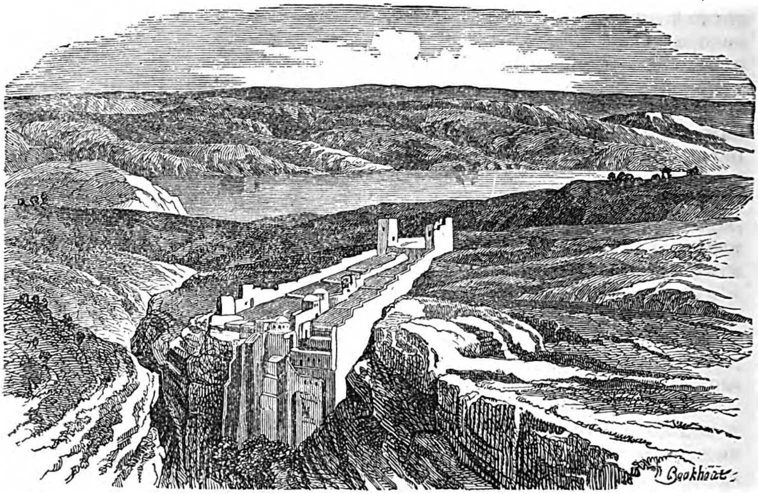

МЬРТВО МОРЕ И МЪНАСТИРЪ НА СВ. САВѪ, ПРИ ПОТОКЪ-ТЪ КЕДРОНЪ.

прочутый-тъ полуостровъ на горѫ-тѫ Синай. Само тѣзи заливи отъ Чьрвено-то море ся споменуватъ въ Св. Писаніе. Акабскый заливъ ся скача съ Мьртво-то море посрѣдствомъ голѣмѫ-тѫ песечливѫ долинѫ Ел-Арава, която е описана въ членъ-тъ върху **Іорданъ.** Слѣдъ исхода си изъ Египетъ, Израиляни-тѣ чудесно прѣминѫхѫ западный-тъ заливъ на югъ отъ Суезъ, и слѣдъ многогодишно прѣбиваніе и скитаніе по пустыни-тѣ на полуостровъ-тъ, тѣ пристигнѫхѫ на Есіонъ-Гаверъ, градъ който ся намира на край-тъ на источный-тъ заливъ. Виж. **Исходъ.** Въ Зах. 10; 11, види ся, Чьрвено-то море и рѣка-та Нилъ ся упоменуватъ.

III. *Мьртво* море, или както ся казва още Солено море, Быт. 14; 3; Море-то на равнинѫ-тѫ, Втор. 4; 49; Источно море, Зах. 14; 8; отъ Грьцы-тѣ и Римляны-тѣ, Асфалтско езеро; а отъ Арабы-тѣ и Турцы-тѣ, Лотово море. То ся намира на юго-источныя кѫтъ на Святѫ-тѫ Земѭ; Іорданъ излива воды-тѣ си въ него отъ къмъ сѣверъ, а Арнонъ и другы по-малкы потоци ся вливатъ отъ къмъ истокъ. То е четыридесеть мили дълго, и отъ осмь до деветь мили широко, и лежи между голы варовиты скалы, които на западъ ся възвышаватъ 1200—1500 кр. надъ водно-то му равнище, а на истокъ — 2000 крака и повече. При южнѫ-тѫ му часть ся простира една обширна и ниска поляна, която подиръ ежегодишны-тѣ дъждове ся прилива отъ водѫ-тѫ на това море. Страна-та на около е въобще бесплодна и пуста, освѣнь на нѣкои мѣста дѣто ся срѣщатъ потоци и источници, които приближаватъ море-то прѣзъ дебелы моравы — свьрталища на стада птицы.

Вода-та на Мьртво-то море е бистра и прозрачна, но извънмѣрно солена и горчива. Относително-то ѝ тегло задминува тегло-то на всякѫ другѫ водѫ; то е една пета или четвьрта часть по-голѣмо отъ относително-то тегло на чистѫ водѫ. Чрѣзъ хымическый анализъ е намѣрено че тази вода

съдържа еднж четвъртж часть отъ тегло-то си различны соли, най-вече магнезіевъ и натріевъ хлоридъ. Соль ся добыва още съ извѣтряваніе морскж водж. По морско-то корыто на Мьртво-то море ся намиратъ кристали, а по брѣгъ-тъ петуркы отъ соль. Рыба не живѣе въ Мьртво-то море; рыбы-тѣ които ся довличятъ отъ Іорданъ, умиратъ. Сравни Іез. 47; 8—10, дѣто исцѣленіе-то на това Мьртво море, и изобиліе-то му съ рыбж, както и прѣсно-то плодородіе и красотж на пустыніж-тж между това море и Іерусалимъ — чрѣзъ цѣлителнж-тж силж на текущій-тъ покрай Божій-тъ олтарь потокъ — ясно обяснявать цѣлебнж-тж и подновителнж силж на Евангелскж-тж благодать. Незапознатый съ плавателно-то искуство, лесно може да плува по Асфалтско-то езеро; и изискува ся повечко усиліе за да ся потопи въ водж-тж му. Когато полковникъ Линчь бѣше влѣзлъ въ това море посрѣдъ буріж, "видѣше ся като че носове-тѣ на ладіи-тѣ посрѣщахж не вълны на разярено море, но голѣмы Титански чукове."

На врѣменемъ, най-повече подиръ землетресенія, голѣмо количество асфалтъ (смола) ся откъртва отъ морско-то дъно и плувнува по воднж-тж повьрхность; и Араби-тѣ го събиратъ по брѣгъ-тъ за разны употрѣбленія. Оттука Грьцко-то име на това езеро, Асфалтско.

Въ 1848 полковникъ Линчь отъ флотж-тж на Съединены-тѣ Държавы направилъ едно триседмично наблюденіе върху Лотово-то море. Той намѣрилъ че было 1,300 крака дълбоко, и повьрхность-та му, повече отъ 1,300 крака пониска отъ поврьхность-тж на Срединземно море. Отъ источнж-тж му странж, нѣщо около 8 мили далечь отъ южный-тъ му край ся вдава на вжтрѣ въ водж-тж къмъ западъ едно полуостровче, което издава на растояніе петь мили къмъ сѣверъ единъ мысъ. Отъ тукъ на доло езеро-то става внезапно плитко; южный-тъ му заливъ не е повече отъ дванадесеть или петнадесеть крака дълбокъ, Іис. Нав. 15; 2. Въобще ся вѣрва че южна-та му часть покрыва съсыпаны-тѣ съ огнь отъ небе-то градове Содомъ, Гоморръ, Адмж и Севоимъ. Долъ-тъ Сиддимъ былъ еднъжь усмыхнжта поляна, изобилно напоявана, като рай Божій, Быт. 13; 10; днесь и отъ сега е памятникъ на Божій-тъ справедливъ гнѣвъ, Втор. 29; 23, и ужасно прѣдувѣдумленіе за всичкы нерадивы грѣшницы, че день-тъ Господень ще гы завари внезапно и неисцѣлно, Мат. 10; 15. 11; 22-24. 2 Пет. 2; 4—9. Іуд. ст. 7. Дъно-то на плиткый-тъ заливъ е тинясто, Быт. 14; 10. На юго-западный-тъ му брѣгъ ся издига планинско-то бьрдо Усдумъ или Содомъ, която ся състои повечето отъ каменнж соль; между това бьрдо и море-то ся възвышава единъ соленъ стълпъ четыридесеть крака высокъ. За сега Мьртво-то море нѣма устіе; вода-та на Іорданъ която ся втича въ това море ся отчасти испарява отъ жегж-тж на парливо-то ясно слънце, и отъ части ся попива отъ земіж-тж. Нѣкои си мыслятъ че сѣверна-та часть на море-то е была произвѣдена отъ нѣкое земно колебаніе, дълго врѣме прѣди колебаніе-то което разори Содомъ и образувà южный-тъ залимъ; че еднъжь Іорданъ ся е втичалъ въ Червено-то море прѣзъ забѣлѣжителнж-тж пукнотинж, която ся простира отъ источницы-тѣ му дорь до Акабскый заливъ; че въ нѣкое прѣдисторическо врѣме корыто-то и долина-та му ся снишилы до настоящо-то му равнище и образували Мьртво-то море. Когато полковникъ Линчь измѣрвалъ дъното, той открилъ единъ долъ въ морско-то корыто, който съотвѣт-

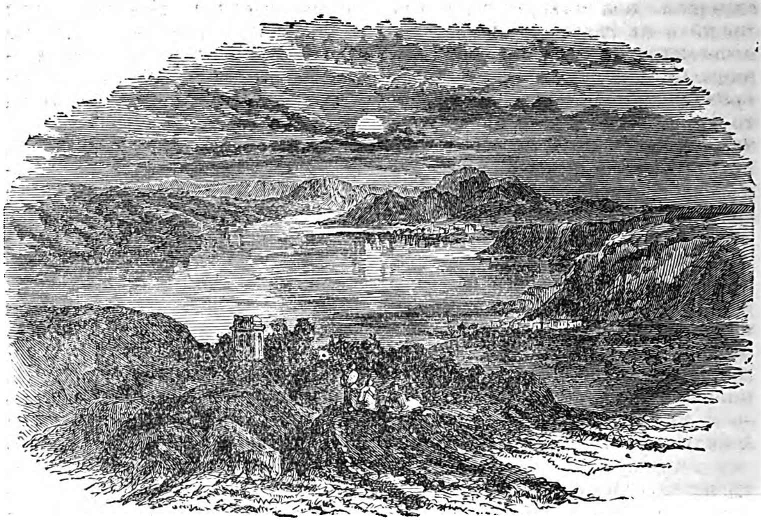

ГАЛИЛЕЙСКО-ТО МОРЕ ОТКЪМЪ СѢВЕРО-ЗАПАДНЫЙ-ТЪ БРѢГЪ; СЪ МАГДАЛѪ И ТИВЕРІѪ.

ствува на рѣчно-то Іорданско корыто на сѣверъ. Виж. **Іорданъ.**

IV. Тиверіадско-то или Галилейско-то море; езеро-то Хиннероѳъ, Числ. 34; 11, зима име-то си отъ съсѣднѫ-тѫ странѫ, или отъ поглавны-тѣ градища, расположени по брѣгове-тѣ му. То прилича на Женевско-то езеро въ Швейцаріѭ, ако и да не е толкозь голѣмо. Іорданъ тече прѣзъ него, отъ сѣверъ къмъ югъ. Дължина-та му е тринадесеть или четыринадесеть мили, широчина-та му шесть или седмь мили, и дълбочина-та 165 крака. Като исключишь входъ-тъ и устіе-то на рѣкѫ-тѫ Іорданъ, всичкы-тѣ другы страны на това езеро сѫ заобиколены съ крѫглы и прѣкрасны хълмове които ся възвышаватъ отъ 500 до 1,000 кр. Тъй закрылено, вѣтръ-тъ не го разиграва толкозь много; мнозина пѫтници, обаче, сѫ посрѣщали на брѣгове-тѣ му силни бури, напомняющи имъ буры-тѣ които Іисусъ и ученици-тѣ му посрѣщнѫхѫ. Прѣзъ срѣдѫ-тѫ му тече силно теченіе, което ся произвожда отъ рѣкѫ-тѫ Іорданъ, която на пѫтя си къмъ Мъртво-то море прѣсича Тиверіадско-то езеро. Отъ многочисленны знацы, както расръснаты-тѣ тукъ-тамѣ черны базалтическы (стълпести) скалы, честы-тѣ и силны-тѣ землетрьсенія, и топлы-тѣ изворы, ся заключава, че корыто-то на това езеро е отъ волканическо начало. Споредъ полковникъ Линчь, то е 653 крака по-ниско отъ Срѣдиземноморско-то равнище. Вода-та му е бистра и сладка, и изобилова съ разновидны изрядны рыбы.

Отъ хълмове-тѣ, които ся намиратъ на западныя му брѣгъ, то не прѣдставлява толкозь величественно ако и повече прѣкрасно зрѣлище, колкото Мъртво-то море прѣдставлява. Трѣбва да ся гледа прѣзъ пролѣть, когато хълмове-тѣ изъ около сѫ позеленели съ нивы и накичены съ цвѣтя. Градове-тѣ които еднъжь бѣхѫ утрупали брѣгове-тѣ му съ цвѣтуще населеніе, горы-тѣ и хврастіе-тѣ които по-

крывахѫ хълмища-та му, и лодкы-тѣ които украшавахѫ повърхнинѫ-тѫ му, нѣма гы веке. Но море-то, освятено съ толкози събытія които сѫ описаны въ Евангеліе-то стои и до днесь. Спаситель-тъ человѣческый често е поглѣдвалъ на безмълвнѫ-тѫ му красотѫ, и го е прѣплавовалъ; съ думѫ-тѫ си Той утихнѫ развълнуваны-тѣ му вълны, съ чудеса-та и ученія-та си освяти брѣгове-тѣ му; тукъ бѣше мѣсто-то дѣто нѣкои отъ Апостолы-тѣ бѣхѫ призвани да станѫтъ "ловци на человѣцы," и когато Петръ потъваше въ водѫ-тѫ му той ся уплаши и извыка, "Господи, избави мя," Мат. 4; 18. 14; 22. Лук. 8; 22. Іоан. 21; 1.

V. *Море-то или вода-та Меромъ.* Виж. **Меромъ.**

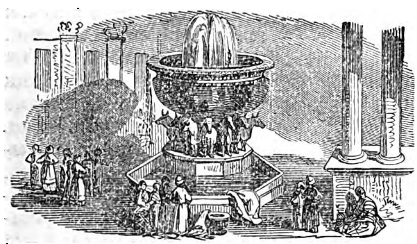

Мѣдно-то или лѣяно-то море, което Соломонъ направи за храмъ-тъ, бѣ кръглестъ съсѫдъ, не помалко отъ петнадесеть крака широкъ, който съдържаше, споредъ 2 Лѣт. 4; 5, три хыляды ваѳы, или двѣ хыляды ваѳы, споредъ 3 Цар. 7; 26, т. е. 54 хыл. или 36 хыляды окы. Калметъ мысли че тази разлика между число-то на ваѳы-тѣ може да ся изравны, като кажемъ, (освѣнь ако прѣдположимъ че Еврейска-та дума *ваѳъ* е была по-малка мѣрка въ врѣме-то когато Лѣтовници-тѣ сѫ были написани, отъ колкото въ врѣме-то когато книгы-тѣ цареи сѫ были писаны), че чаша-та съдържаше двѣ хыляды ваѳы, и подножіе-то или тасъ-тъ възъ който чаша-та бѣ исправена още хылядо ваѳы. Той ся подпираше отъ дванадесеть мѣдны волове, и вѣроятно е, че до сега не е былъ направенъ толкозь голѣмъ мѣденъ съсѫдъ, колкото него, нѣщо, което ясно ны показва до какъвъ степень на развитіе е было достигнѫло тогазь искуство-то на металодѣліе-то. Мѣдно-то море ся е наливало или отъ Гаваонцы-тѣ, или, споредъ както Еврейскы-тѣ списатели утвърждаватъ, посрѣдствомъ трѫбѫ, отъ воды-тѣ на кладенецъ-тъ Етамъ, тъй щото вода постоянно е текла въ него. Съ тѫзи водѫ сѫ ся мыли священници-тѣ, 2 Лѣт. 4; 6; вѣчно и впечатително свидѣтелство Божіе за необходимость-тѫ да ся очищавамы нравственно въ неисчерпаемыя источникъ на Христовѫ-тѫ благодать.

Моресеѳъ-геѳъ, мѣсто споменѫто въ Мих. 1; 14. Мѣсторожденіе Михеево ли е было или не, не ся знае. Нито напълно точно е да заключимъ отъ име-то му да ли това мѣсто е было подвластно на Геѳъ Филистимскый, или пакъ наречено тъй отъ нѣкой *жлѣбъ,* който по Еврейскы ся выка *геѳъ.*

Морія, хълмъ-тъ дѣто Іерусалимскый-тъ храмъ былъ съзиденъ, 2 Лѣт. 3; 1. Виж. **Іерусалимъ.** Това мѣсто ся вижда да е было сѫщо-то дѣто Авраамъ щѣлъ да принесе въ жъртвѫ сына си Исаака, Быт. 22; 1, 2, и дѣто Давидъ посредствовалъ за народа си на гумно-то на Орнѫ, 2 Цар. 24; 16—25.

Моръ. Тази рѣчь ся употрѣбява въ Писанія-та, не само за *чумѫ-тѫ,* но и за всѣкѫ голѣмѫ болесть или смъртность. Исх. 9; 15. 3 Цар. 8; 37. Виж. **Язва.**

Мосохъ, Псал. 120; 5, шестый Іафеѳовъ сынъ, Быт. 10; 2, който ся населилъ близо до Ѳувалъ на сѣверо-источный край отъ Малѫ Азіѭ, въ Иберіѭ, и когото мно-

зина зематъ за праотецъ на Московцы-тѣ. Потомци-тѣ Мосохови търгували съ Тиръ "съ души человѣчески и мѣдны сѫдове," Iез. 27; 13. 32; 26. 38; 2.

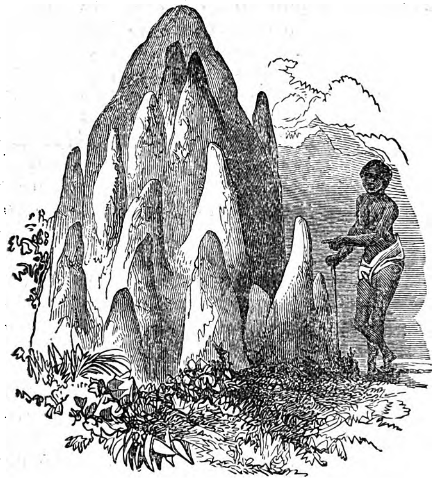

ЖИЛИЩА НА АФРИКАНСКЫ МРАВЫ.

Мрава, едно малко насѣкомо, прочуто за трудолюбіе-то и пистѣніе-то си за общежителны-тѣ навыкновенія и искуство-то на граденіе-то си. Нѣкои видове мравы градятъ обиталища наистинѫ голѣмы сравнително съ тѣхъ, щото да могѫтъ да събиратъ около 12 человѣка. Прѣзъ тѣхны-тѣ покрывы не прѣминува дъждь, и тѣ съдържатъ много катове, прѣходы, и пр., искараны съ искуснѫ и непрѣстаннѫ работѫ. Мравы-тѣ наймного ся грыжатъ за малкы-тѣ си, додѣто сѫ въ яйца-та и когато ся измѫтятъ. Никой видъ отъ тѣхъ не ся е намѣрилъ още да си приготвя хранѫ отъ зърно за зимѫ-тѫ, защото додѣто мразъ-тъ ся продължава, тѣ всичкы-тѣ лежѫтъ на мъртвило. Соломонъ, Прит. 6; 6, гы похвалява за дѣто работятъ толкова скоро и постоянно колкото врѣме-то имъ позволява и помага, и той ни повелѣва да правимъ сѫщо-то прилѣжно употрѣбеніе на животъ-тъ си и на благоврѣміе-то си, Прит. 30; 24, 25. По-долны-тѣ животны сѫ въ нѣкои работы по-умны отъ грѣшны-тѣ человѣцы, Iов. 12; 7, 8.

Мрѣжы, често ся споменуватъ въ Св. Писаніе, Прит. 1; 17. Еккл. 7; 26. Иса. 19; 8, 9. Авв. 1; 15, 16, особенно въ свързскѫ съ първы-тѣ ученицы Христовы, Мат. 4; 18. 13; 47—50. Лук. 5; 1—10. Прѣди изобрѣтеніе-то на огнестрѣлителны-тѣ орѫжія, мрѣжы-тѣ употрѣбявали ловци-тѣ въ ловидбѫ, и вѣроятно и разбойници-тѣ, Iов. 19; 6. Псал. 140; 5. Мих. 7; 2. Древни-тѣ Римляни сѫ имали двоебойны игры, въ които единъ-тъ противникъ ся обрѫжвалъ съ мечъ и щитъ, и другый-тъ съ мечъ и мрѣжѫ, и съ таѭ послѣднѭ-тѫ ся трудялъ да спѫне и провали противобореца си и тогава да го промуши съ меча си.

Музика. Стари-тѣ Евреи сѫ имали голѣмъ вкусъ за музикѫ-тѫ, и съ неѭ ся служили въ религіозны-тѣ си службы, въ общонародны и частны тържества на свадбы и угощенія, и даже прѣзъ плачове-тѣ за умрѣлы-тѣ. Въ Св. Писаніе имамы радостны, благодарителны, похвални и оплаквателны пѣсни; както и плачевны пѣсни, каквыто сѫ пѣснь-та Давидова по смъртъ-тѫ на Саула и Iонаѳана, и на Авенира, и плачъ-тъ Iереміевъ за разрушеніе-то на Iерусалимъ. Въ Св. Писаніе имамы сѫщо и побѣдовъспѣвателны и привѣтствователны пѣсни, каквыто сѫ Моисеева-та пѣснь послѣ прѣхода прѣзъ Червено-то море, Деворина-та и Варакова-та пѣснь, и другы. Евреи-тѣ ходяли на Iерусалимъ по три пѫти въ годинѫ-тѫ, и всѫду дѣто минували испращали гы съ радостны пѣсни, Псал. 84, 122. Иса. 30; 29. Псал-

ми-тѣ обилуватъ съ разнообразны богодъхновенны музикалны пѣсни, и сѫ едно всегдашно съкровище за благочестивы-тѣ.

Музика-та е може-бы най-старо-то отъ изящны-тѣ искуства. Ювалъ, който живѣлъ прѣдъ потопъ-тъ, е былъ "отецъ" на всичкы-тѣ които свирятъ съ кытарѫ и съсъ свиркѫ, Быт. 4; 21. 31; 26, 27. Лаванъ ся оплаква че зетъ му Іаковъ си отишелъ, безъ да му даде врѣме да испроводи челядь-тѫ му "съ веселіе и съ пѣсни, съ тѫпаніе и кытары." Моисей, като прѣминѫли прѣзъ Червено-то море, наредилъ еднѫ пѣснь, и пѣялъ іѫ съ Израилевы-тѣ мѫжіе, а Маріамъ, сестра му, пѣяла пѣснь-тѫ, тѫпала тѫпанъ, и водяла едно хоро на жены. Исх. 15; 20, 21. Той заржчалъ да направятъ сребърны тржбы, и да тржбятъ на тържественны жертвоприношенія, и на религіозны увеселенія. Давидъ, който былъ много искусенъ на музикѫ, угишавалъ смутеный-тъ духъ Сауловъ като свирилъ съсъ кытарѫ, 1 Цар. 16; 16, 23; и когато той самъ възлѣзлъ на прѣстола, като гледалъ че Левити-тѣ нѣмали прѣжно-то си заниманіе (тъй като скынія-та была установена вече постоянно въ Іерусалимъ, опрѣдѣлилъ голѣмо число отъ тѣхъ да пѣіѫтъ и да свирятъ въ храма, 1 Лѣт. гл. 25. Давидъ занеслъ ковчега въ Іерусалимъ съ тържество и съсъ радостнѫ музикѫ, 1 Лѣт. 13; 8. 15; 16—28, и съ музикѫ Соломонъ былъ прѣгласенъ за царь, 3 Цар. 1; 39, 40. Вѣтхо-Завѣтни-тѣ пророци тоже си помагали съ музикѫ въ службы-тѣ си, 1 Цар. 10; 5. 4 Цар. 3; 15.

Асафъ, Еманъ и Іедуѳунъ сѫ были началници на музикѫ-тѫ на скыніѭ-тѫ при Давида, и на храма при Соломона. Асафѣ е ималъ четырма сынове, Іедуѳунъ шесть, и Еманъ четырнадесеть. Тѣзи двадесеть и четыри Левити, сынове на три-тѣ великы началницы на храмовнѫ-тѫ музикѫ, сѫ началствували на двадесеть и четыри музикалны банды, които сѫ свирили въ храмъ-тъ съсъ редъ. На великы тържества тѣ ся съвокуплявали всичкы наедно. Тѣ ся нареждали наредъ около олтарь-тъ на всесъжженія-та. Тъй като единственно-то имъ заниманіе ся е ограничавало въ изученіе-то и практикуваніе-то на музикѫ-тѫ, може да ся прѣдполага че тѣ добрѣ сѫ іѫ знаяли, было гласна-та было инструментална-та, 2 Лѣт. 29; 25.

И царіе-тѣ сѫ си имали музикѫ. Асафъ е былъ главенъ началникъ на Давидовѫ-тѫ музикѫ. Въ храмъ-тъ, и въ религіозны-тѣ обряды, е имало и жены музикантки; тѣ въобще сѫ были Левитскы дъщери. Така Ездра изброява между онѣзи които той завелъ назадъ отъ плѣненіе-то двѣстѣ пѣвачи и пѣвачкы, 2 Цар. 19; 35. Ездр. 2; 65. Неем. 7; 67.

Колкото за естество-то на Еврейскѫ-тѫ музикѫ ный можемъ да сѫдимъ само по догаткы. Тя може да е была едно еднозвучіе отъ нѣколко гласа, отъ които всичкы сѫ пѣяли и свирили наедно, всѣкой споредъ искуство-то си и споредъ силѫ-тѫ си, безъ музикално съгласіе, каквото отличава нынѣшніѭ-тѫ музикѫ. Ако сѫдимъ за Еврейскѫ-тѫ музикѫ по величіе-то и възвышенны-тѣ мысли на тѣзи Еврейскы пѣсни които намирамы въ Св. Писаніе, ный трѣба да іѫ произнесемъ изящнѫ. Прѣдполага ся че музиканти-тѣ на храма понѣкога сѫ ся раздѣляли на двѣ или повече дружины, които пѣяли всѣкоя по еднѫ часть отъ Псалома, и всичкы купно другы части. Виж. Псал. 21, 136, 148, 150.

Едно голѣмо число музикалны орѫдія сѫ поменѫты въ Св. Писаніе, но не е было до сега възможно да ся удостовѣри тѣхны-тѣ имена на кои отъ днешны-тѣ музикалны орѫдія съотвѣтствуватъ.

Чрѣзъ едно сравненіе, обаче, на музикалны-тѣ орждія, които вѣроятно Евреи-тѣ сж имали общо съ Грьцы-тѣ, Римляны-тѣ и Египтяны-тѣ достига ся до еднж стьпень на вѣроятность. Така музикалны-тѣ орждія сж были отъ три вида:

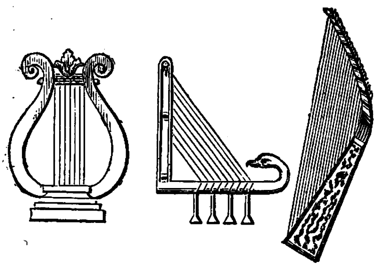

I. *Струнны музикалны орждія:*

1. (*Евр.* кинноръ) *Кытара*, Быт. 4; 21.

2. (*Евр.* невелъ) *Псалтирь*, 1 Цар. 10; 5.

3. (*Халд.* псантеръ) *Псалтирь*, Дан. 3; 7.

4. (*Евр.* асоръ) "Десетострунно орждіе," Псал. 92; 3.

5. *Гыттиѳъ.* Срѣща ся въ заглавія-та на Псал. 8, 81, 84, и пр. Отъ

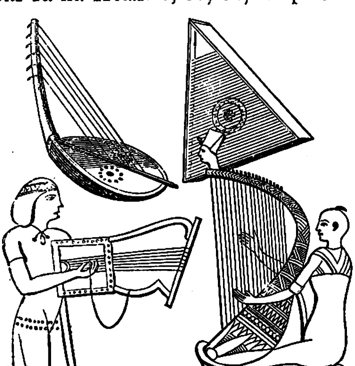

име-то, нѣкои заключаватъ че Давидъ донеслъ това орждіе отъ Геѳъ.

6. "Струны," Псал. 150; 4. Вѣроятно различны струнны орждія.

7. (*Халд.* саббока) *Самвика*, Дан. 3; 5, 7, 10, 15. Единъ видъ кытара.

8. *Махалаѳъ.* Срѣща ся въ заглавія-та на Псал. 53 и 88. Прѣдполагатъ това орждіе да е было единъ видъ кытара.

II. *Тржбовидны орждія.*

9. (*Евр.* керенъ) *Рогъ*, Іис. Нав. 6; 5.

10. (*Евр.* шофаръ) *Тржба*, или права или крива, Числ. 10; 10.

11. (*Евр.* хацоцьра) *тржба права*, Псал. 98; 6.

12. (*Евр.* іовелъ *или* керенъ іовелъ) *Въсклицателна тржба*, Іис. Нав. 6; 4.

13. (*Евр.* халилъ) *свырка*, 1 Цар. 10; 5.

14. (*Халд.* машрокиѳа) *свырка*, (вѣроятно, *двойна*), Дан. 3; 5.

15. (*Евр.* угавъ) *свырка*, (вѣроятно, *многократна*), Быт. 4; 21.

16. (*Халд.* сумпоня) *гайда*, Дан. 3; 5.

III. *Музикалны орждія издавающи гласъ-тъ съ дрънканіе или удряніе.*

17. (*Евр.* тофъ) *Тжпанъ*, Быт. 31; 27.

18. (*Евр.* фаамонимъ) *Звънци*, Исх. 28; 33.

19. (*Евр.* целцьлимъ) *Кимвали*,

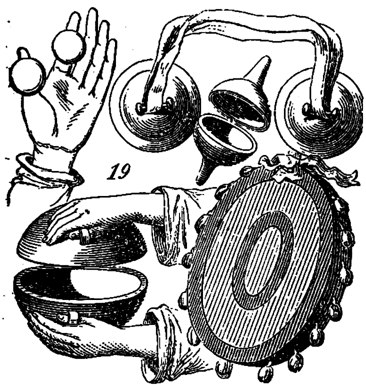

Псал. 150; 5. Наржчны или напьрстны дрънкалкы.

20. (*Евр.* шалишимъ) *Кымвали*, 1 Цар. 18; 6. Понеже *шалашъ* зна-

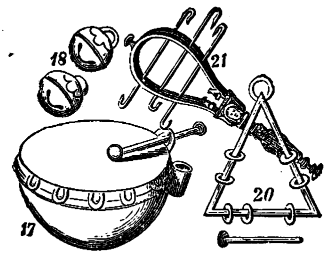

чи *трикратенъ*, може бы това орждіе да е имало тріѭгъленъ видъ, както въ картинѫ-тѫ, числ. 20.

21. (*Евр.* мьнаанимъ) *Систры*, 2 Цар. 6; 5.

Муха, единъ родъ насѣкомо, отъ което има много видове. Моисей е обявилъ мухы-тѣ и повечето другы насѣкомы за нечисты и гнусны, Лев. 11; 42. Тѣ прѣизобилуватъ въ Египетъ, и сѫ безмѣрно досадителны. Спущатъ ся на цѣлы рояцы и нападатъ по очи-тѣ и по образъ-тъ на человѣцы-тѣ. Колко вредителни и опустошителни сѫ мушескы-тѣ рояцы става явно и отъ това, че въ Истокъ мухы-тѣ сѫ разорявали понѣкогашь цѣлы области, Исх 8; 24. Филистимци-тѣ и Хананейци-тѣ сѫ ся покланяли на Велзевула, мушескый-тъ богъ, за да гы покровителствува отъ тѣзи мжчителны насѣкомы.

Въ Иса. 7; 18, пророкъ-тъ като описва Египетскѫ-тѫ и Ассирійскѫ-тѫ войскѫ подъ имена-та на прѣобладающи-тѣ насѣкомы въ Египетъ и Ассиріѭ, дума: "И въ онзи день ще засвири Богъ на мухы-тѣ които сѫ въ краища-та на Египетскы-тѣ рѣкы, и на пчелы-тѣ които сѫ въ Ассирійскѫ-тѫ земѭ." Мухы-тѣ, за които тука ся говори, може да сѫ были Еѳіопскы-тѣ мухы, за които единъ пжтешественникъ пише слѣдующе-то: Тѣ сѫ на голѣминѫ отъ пчелы-тѣ по-голѣмы и по-дебелы,

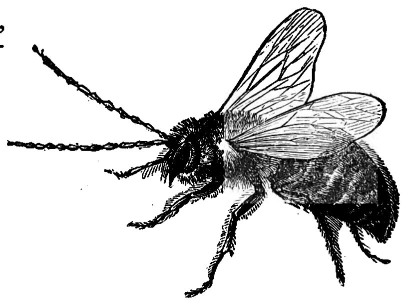

и крылѣ иматъ по-широкы отъ крылѣ-тѣ на пчелы-тѣ, и отдѣлны, каквыто сѫ крылѣ-тѣ на мухы-тѣ. Крылѣ-тѣ на Еѳіопскы-тѣ мухы сѫ много прозрачны, безъ никаквы краскы или капчицы по тѣхъ; и още главы-тѣ имъ сѫ много голѣмы. Щомъ ся чуе че тѣзи мухы бржмчатъ, говеда-та възвилняватъ; оставятъ пашѫ-тѫ си, и бѣгатъ наоколо по поле-то, додѣто изнемощѣѭтъ и паднѫтъ мьртвы. Едничко-то срѣдство за да ся избавятъ е да оставятъ чернѫ-тѫ земѭ и да ся завтечѫтъ въ пѣсъчливѫ-тѫ пустыніѭ. Тамо тѣ трѣба да прѣстоіѭтъ додѣто трае дъждовно-то врѣме. Прѣдъ сѫщи-тѣ тѣзи насѣкомы бѣгатъ и камилы-тѣ; а слонове-тѣ и носорози-

тѣ ся покрыватъ съ каль за да ся бранятъ отъ тѣхъ.

Мыеніе. Разны обрядны мыенія е прѣдписвалъ Моисеевый-тъ законъ и на священницы-тѣ, Исх. 30; 19—21, и на другы-тѣ, Лев. гл. 12—15. Евр. 9; 10. Тѣ сѫ означавали духовно очищеніе чрѣзъ кръвь-тѫ на Спаса нашего Христа, Тит. 3; 5, и онѫзи святость безъ коіѭто никой бы ся удостоилъ да види Бога. Освѣнь тѣзи Евреи-тѣ имали и другы но прѣданіе мыенія, Мар. 7; 2—4; и сѫ го считали за неблагочестіе да ся прѣнебрегватъ тѣзи мыенія, както Христосъ често гы е прѣнебрегвалъ, Лук. 11; 38. Мыеніе-то рѫцѣ-тѣ прѣди и подиръ ядеміе, което мыеніе ся изисква отъ обычай-тъ имъ да ся яде съ пръстіе, още ся продължава въ Сиріѭ. Слуга-та поливаше на господаря си и държеше ленъ-тъ подъ него, 4 Цар. 3; 11. Псал. 60; 8. Виж. **Нога и Сандалія.** "Да си омыѭтъ рѫцѣ-тѣ" ся считало за тържественно обявленіе на невинность, Втор. 21; 6. Мат. 27; 24, и е дало начало на пословицѫ-тѫ, "Омыхъ си рѫцѣ-тѣ отъ това."

Мыло *(сапунъ)*, Мал. 3; 2, по Еврейскый *бориѳъ*, което ще ся рѣче *чиститель;* въ Іер. 2; 22 той ся различава отъ нитро, виж. **Нитро.** Знайно е, че стары-тѣ сѫ употрѣбявали за мыеніе на платно и др. нѣкои си растенія и пепель-тѫ имъ. Пепель-та на морскы-тѣ растенія съдържа въглекиселѫ содѫ а пепель-та на тополѫ-тѫ и на другы сухоземны растенія съдържатъ въгленокиселъ поташъ. Съединени съ дървено масло или лой тѣзи алкали произвѣждатъ мыло; не ся знае, обаче, какъ сѫ гы употрѣбявали Евреи-тѣ за правеніе мыло.

Мытарь, чиновникъ който събира данъцы. Евреи-тѣ много сѫ мразили мытарство-то и мытари-тѣ. Тѣ съ отврьщеніе сѫ глѣдали на тѣзи общественны служители да събиратъ данъцы-тѣ и налозы-тѣ наложены тѣмъ отъ чужденцы-тѣ, Римляны-тѣ. Еврейскы-тѣ мытари ся глѣдали отъ сънародницы-тѣ си като язычници, Мат. 18; 17. Приказва ся даже, че не имъ ся позволявало да влизатъ въ храмъ-тъ и съборища-та, да съучаствуватъ въ всенародны-тѣ моленія, и да занимать службы или да свидѣтелствуватъ по сѫдилища-та.

Имаше много мытари въ Іудеіѭ на Іисусово врѣме; Закхей, твърдѣ вѣроятно, бѣ единъ отъ главны-тѣ дано-събирачи, понеже ся нарича "началникъ на мытари-тѣ," Лук. 19; 2; а Матѳей бѣ по-доленъ мытарь, Лук. 5; 27. Евреи-тѣ укорихѫ Іисуса за дѣто былъ "пріятель на мытари-тѣ и грѣшницы-тѣ, и ялъ съ тѣхъ," Лук. 7; 34; но той като знаеше хубавѣ само-оправданіе-то, невѣріе-то, и лицемѣріе-то на обвинители-тѣ си, отговори, "мытари-тѣ и блудницы-тѣ надпрѣварятъ вы въ царство-то Божіе," Мат. 21; 31. Сравни и добрѫ-тѫ обнаскѫ на кающій-тъ ся мытаръ въ храмъ-тъ съ себе-оправдателный-тъ духъ на Фарисей-тъ, Лук. 18; 10—14.

Мышка. Моисей обявява мышкы-тѣ за нечисты. Исаіа въ 66; 17 порицава Евреи-тѣ защото яли мышкы. Мишкы-тѣ опустошавали Филистимскы-тѣ полета, откакъ Филистимци-тѣ плѣнили ковчегъ-тъ Господень; това гы принудило да го върнѫтъ назадъ съ златны образы на мышкы. 1 Цар. 5; 6, 9, 11. 6; 4, 5. Полскы-тѣ мышкы и сега прѣобладаватъ въ онѣзи страны.

Мързость, (или гнусота), дума която въ Св. Писаніе ся отдава на отвратителны и омразны прѣдмѣты. Кумири-тѣ и поклоненіе-то имъ бѣхѫ тъй наречени, защото тѣ отнемахѫ отъ Бога почитаніе-то му, и освѣнь туй обряди-тѣ сами по себе си бѣхѫ гнусни и жестокы, Втор. 7; 25, 26. 12; 31. Тази дума ся употрѣбяваше относително за

Евреи-тѣ въ Египетъ, Быт. 43; 32. Исх. 8; 26, или защото тѣ ядяхѫ и принасяхѫ въ жертвѫ животны-тѣ, които ся имахѫ за святы отъ Египтяны-тѣ, или защото тѣ не пазяхѫ онѣзи наредбы при яденіе-то, които правятъ часть отъ Египетскѫ-тѫ религіѭ; и въ Быт. 46; 34, защото тѣ бѣхѫ скытающи ся овчари, и Египетъ е былъ понапрѣдъ угнѣтенъ отъ хора подобны на тѣхъ.

Мьрзость-та на запустѣніе-то прѣдсказана отъ Даніила, 9; 27, означава, вѣроятно, изображеніе-то Юпитерово, въздигнѫто въ Іерусалимскый-тъ храмъ по заповѣдь на Антіоха Епифана, 2 Мак. 6; 2. 1 Мак. 6; 7. Но чрѣзъ мьрзость-тѫ на запустѣніе, казанѫ отъ Господа нашего, Мат. 24; 15. Мар. 13; 14, и прѣдсказанѫ че щѣше да

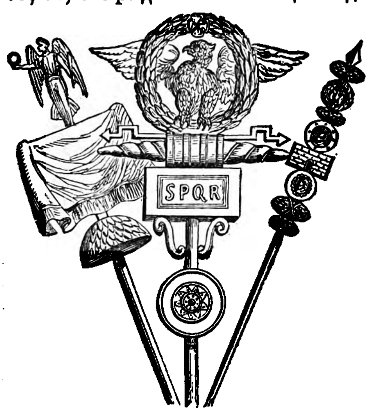

ся види въ Іерусалимъ прѣзъ послѣдніѭ-тѫ обсадѫ на тойзи градъ отъ Римляны-тѣ подъ Тита, вѣроятно е да ся означава Римска-та войска, на коіѫто знамена-та сѫ носяли изображенія-та на боговетѣ имъ и на царіе-тѣ имъ, на които сѫ ся кланяли около храмъ-тъ когато той и градъ-тъ быдохѫ прѣвзети, Лук. 21; 20. Виж. **Орѫжіе.**

Мьртвовъпрошатель, единъ който ся емчи да открыва бѫдѫщы събытія като распытва за тѣхъ отъ мьртвы-тѣ, Втор. 18; 10, 11. За това прѣстѫпленіе сѫ убивали съ каменіе, Лев. 20; 27. Виж. **Чародей.** Не може да ся каже че такыва мнимы съобщенія съ усопшы-тѣ сѫ по-малко обидны за Бога сега, отколкото въ Моисеево врѣме.

Мьртво море. Виж. **Море.**

Мьститель. Виж. **Отмьститель.**

Мѣдна змія, едно изображеніе отъ мѣдь приготвено отъ Моисея, което е приличало на горителны-тѣ зміи които бѣхѫ толкова врѣдителны за Израилскый-тъ народъ въ пустыніѭ-тѫ, и въздигнѫто посрѣдъ станъ-тъ прѣдъ лице-то на всичкы, щото който покажеше покаяніе, вѣрѫ, и покорность чрѣзъ поглежданіе-то къмъ него, можаше да живѣе, Числ. 21; 6—9. Спаситель-тъ нашъ ни е показалъ че това е прѣдставлявало самаго него и спасеніе-то посредствомъ него— едно безплатно спасеніе, свободно за всичкы, връху лесны-тѣ условія на вѣрѫ и покорность, Іоан. 3; 14, 15. Мѣдна-та змія ся е пазила за дълго врѣме, като памятникъ на благодѣтелно-то чудо извьршено съ неіѫ; но понеже ся считаше като единъ прѣдмѣтъ за кланяніе, тя быде потрошена отъ царь-тъ Езекыя, който іѫ нарече *Нехущанъ* — кѫсъ отъ мѣдь, 4 Цар. 18; 4.

Мѣсецъ. Еврейскы-тѣ мѣсеци сѫ были лунни мѣсеци, сирѣчь, отъ едно новолуніе до друго новолуніе, т. е. двадесеть и деветь деня и половинѫ; така щото, единъ мѣсецъ ся е считалъ отъ двадесеть и деветь деня, и послѣдующій-тъ отъ тридесеть. Мѣсецъ-тъ който е броилъ тридесеть деня ся е ималъ за пъленъ мѣсецъ, а онзи който е броилъ двадесеть и деветь деня — ся е наричалъ непъленъ. Новолуніе-то вынѫгы е было начало на мѣсеца, и този день Евреи-тѣ наричали новолуненъ день. Евреи-тѣ обыкновенно означавали мѣсецы-тѣ само като пьрвый, вторый, и пр., и повечето отъ имена-та съ които сега

сѫ извѣстни ся вижда да сѫ ся пріели отъ Евреи-тѣ прѣзъ плѣненіе-то. При исхода отъ Египетъ, което ся случило прѣзъ Априлій, Богъ заповѣдалъ щото този мѣсецъ — седмый на гражданскѫ-тѫ годинѫ — да стане пьрвый на священнѫ-тѫ годинѫ, и споредъ него да ся прѣсмѣтватъ религіозны-тѣ праздницы; и отъ тогава Евреи-тѣ прѣсмѣтвали врѣме-то и по два-та тѣзи начина на прѣсмѣтваніе.

Тъй като Еврейскы-тѣ мѣсеци сѫ ся опрѣдѣлявали отъ лунѫ-тѫ, а наши-тѣ отъ годишно-то обращеніе на земіѭ-тѫ около слънце-то, то наша-та система не съвпада съ Еврейскѫ-тѫ. Обаче, Еврейскый-тъ мѣсецъ Нисанъ въобще съотвѣтствува съ часть отъ Мартъ и часть отъ Априлій, и Зивъ — съ часть отъ Априлій и часть отъ Маій, и т. н., както въ слѣдующѫ-тѫ таблицѫ:

Еврейскы мѣсеци.	Почти съотвѣтствующи съ наши-тѣ.	Мѣсеци отъ священнѫ-тѫ годинѫ	Мѣсеци отъ гражданскѫ-тѫ год.
Авивъ, или *Нисанъ* Исх. 12; 2, 18. „ 13; 4. Есѳ. 3; 7.	*Мартъ* и *Априлій.*	1-ый	7-ый
Зивъ, или *Іяръ* 3 Цар. 6; 1.	*Априлій* и *Маій.*	2-ый	8-ый
Сиванъ Есѳ. 8; 9.	*Маій* и *Іуній.*	3-ій	9-ый
Ѳаммузъ Іез. 8; 14.	*Іуній* и *Іулій.*	4-ый	10-ый
Авъ	*Іулій* и *Августъ.*	5-ый	11-ый
Елулъ Неем. 6; 15.	*Августъ* и *Септемврій.*	6-ый	12-ый
Еѳанимъ или *Тишри*, 3 Цар. 8; 2.	*Септемврій* и *Октомврій.*	7-ый	1-ый
Вулъ или *Мархесванъ*, 3 Цар. 6; 38.	*Октомврій* и *Ноемврій.*	8-ый	2-ый
Хаслевъ Зах. 7; 1.	*Ноемврій* и *Декемврій.*	9-ый	3-ый
Тевеѳъ Есѳ. 2; 16.	*Декемврій* и *Іануарій.*	10-ый	4-ый
Саватъ Зах. 1; 7.	*Іануарій* и *Февруарій.*	11-ый	5-ый
Адаръ Есѳ. 3; 7.	*Февруарій* и *Мартъ.*	12-ый	6-ый

Тъй като дванадесеть лунни мѣсеци правятъ само триста и петдесеть и четыри дни и осмь часове, то Еврейска-та година е была покѫса отъ Римскѫ-тѫ съ почти единадесеть деня. За уравненіе съ равноденственны-тѣ точкы, отъ които тази разница между слънечнѫ-тѫ и луннѫ-тѫ годинѫ щѣше да дѣли новолуніе-то на пьрвыя мѣсецъ, Евреи-тѣ веднъжь въ около три годины (или по-точно, въ по-подирни врѣмена, по седмь пѫти на всѣкы деветнадесеть годины) прибавяли и тринадесетый мѣсецъ, който тѣ наричали *Веадаръ*, — вторый Адаръ. По този начинъ тѣхната лунна година е была почти равна съ слънечнѫ-тѫ. Виж. **Година.**

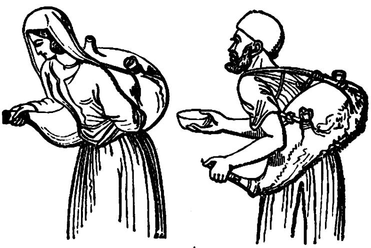

КОЖАНИ МЕХОВЕ.

МѢХЪ. Изображеніе-то тука показва видъ-тъ и естество-то на единъ кожанъ мѣхъ, отъ който единъ водоноситель продава водѫ за пieніе.

Единъ мѣхъ като ся напълни съ еднѫ жидкость, той ся надува и ся растяга; и още повече ся надува ако жидкость-та е вино, чрѣзъ вреніе-то му додѣто да прѣври; тъй щото ако нѣма отъ дѣ да издыша мѣхъ-тъ, жидкость-та може да надвіе и мѣхъ-тъ да ся прьсне. Оттука е нужда-та да ся туря *ново* вино въ *новы* мѣхове, Мат. 9; 17. Лук. 5; 38. Іов. 32; 19.

Освѣнь мѣхове-тѣ, стари-тѣ народи сѫ знаяли искуство-то да правятъ прьстены съсѫды, и сѫ имали разнообразны изящны кър-

чазы и чашы за украшеніе, направены отъ скѫпоцѣнны металы, отъ камъкъ, стькло, фарфоръ и отъ алавастръ, Іер. 19; 1, 10, 11. Виж. **Кърчагъ, Лоза, Сьлзы.**

Мятва, градинско растеніе, достатъчно познато. Фарисеи-тѣ, желающи да ся отличаватъ по найсъвѣстно и буквално испълненіе на закона, давали десетъкъ на мятвѫ-тѫ, копаръ-тъ и кыміонъ-тъ, Мат. 23; 23. Спаситель-тъ нашъ не осѫжда тѫзи точность, но ся оплаква, че тѣ были много точни въ дребны-тѣ работы, а пакъ прѣнебрегвали сѫщественны-тѣ заповѣди на закона, съ другы думы, че тѣ ся призирали въ вънкашно-то испълненіе на закона, а не давали вниманіе на задлъженія-та си къмъ Бога, не ся подвизавали да ся прѣродятъ сьрдцемъ и да станѫтъ праведни и благодѣтелни въ живота си.

Мѫдреци *(вълхви)*, названіе което Мидяни-тѣ и Перси-тѣ давали на едно съсловіе священницы, философы, и др., които посвящавали себе си на изученіе-то на нравственны-тѣ и физическы-тѣ наукы, и особенно на звѣздобройство-то и лѣкарство-то. Тѣ само извършвали религіозны обряды, и притѣзавали да прѣдвѣщаватъ на человѣцы-тѣ бѫдѫщы събытія и изявяватъ волѭ-тѫ на богове-тѣ. **Виж. Мидія.** Тъй като по този начинъ тѣ придобывали почетъ и вліяніе, тѣ намирали достѫпъ и въ царскы-тѣ дворове, и отъ тѣхъ ся допытвали царіе-тѣ и голѣмци-тѣ въ всичкы случаи. Тѣ сѫщо придружавали войскѫ-тѫ въ военны походы; и толкова важность ся отдавало на тѣхны-тѣ съвѣты и мнѣнія, щото нищо не ся захващало безъ тѣхно-то удобреніе. Мѫдреци имало въ Вавилонъ, Египетъ, Арабіѭ, и пр. Книга-та на Даніила показва колко голѣми почести сѫ ся отдавали на мѫдрецы-тѣ въ Вавилонъ. Даніилъ быде опрѣдѣленъ за началникъ на мѫдрецы-тѣ; но завистъ-та тѣхна за мѫдрость-тѫ му и омраза-та имъ противъ вѣрѫ-тѫ му, и начинъ-тъ по който сѫ очьртани въ Иса. 47; 13, 14. Дан. 2; 9, 27, показватъ че изобщо тѣ сѫ ся лишавали отъ истинскѫ мѫдрость.

Това, обаче, не може да ся каже за онѣзи които дойдохѫ "отъ истокъ" да ся поклонятъ на отроче-то Ісуса, Мат. 2; 1—12. Плѣненіе-то на Евреи-тѣ отвѫдъ Іорданъ бѣ разсѣяло въ Истокъ много свѣтлинѫ за истиннаго Бога; и тѣзи философи и астрономи, като търсяхѫ за мѫдрость, намѣрихѫ и вѣрвахѫ пророчества-та за Мессіѭ, и, когато ся роди, быдохѫ заведени по Божіе опрѣдѣленіе при него въ Виѳлеемъ. Виж. **Звѣзда.** Посредствомъ тѣзи мѫдрецы, наука-та и философія-та на языческый-тъ міръ сторихѫ поклонъ Христу. Виж. и Псал. 72; 10; 11. Иса. 60; 1—3.

Н.

Наама *(пріятенъ)*, градъ въ Іудино-то поле, Іис. Нав. 15; 41, който Кондеръ мысли да е стоялъ на *Наане*, 5 мили къмъ юго-истокъ отъ *ел-Мугаръ* (Маккыдѫ).

Наасонъ, единъ отъ праотцы-тѣ на Господа нашего, Мат. 1; 4. Лук. 3; 32, главатарь на Іудино-то племе въ пустынѭ-тѫ, Числ.

1; 7. 2; 3. 7; 12, и зетъ Аароновъ, Исх. 6; 23. Руѳ. 4; 20. 1 Лѣт. 2; 10.

Наасъ *(змія)*, I. Царь Аммонскый, разбитъ отъ Саула додѣто обсаждалъ Рамоѳъ-галаадъ, 1 Цар. гл. 11. Той, или тезоименный му сынъ е былъ въ пріятелскы сношенія съ Давида, 2 Цар. 10; 2.

II. Наасъ, който е поменѫтъ въ 2 Цар. 17; 25 е былъ или (1) бащa на Саруѩ и Авигеѩ, чіято съпруга по-сетнѣ станѫ жена на Іессея и майка на Давида, или (2) споредъ прѣданія-та на Еврейскы-тѣ раввины самъ си Іессей, или (3) възможно ако и не вѣроятно Іессеева-та съпруга.

Наваіоѳъ, сынъ Исмаиловъ, Быт. 25; 13, чіето племе населявало пастырскы-тѣ земи на Пустыннѫ Арабіѩ, Иса. 60; 7, и по-сетнѣ обладало Идумеѩ. Виж. **Едомъ.**

Навалъ *(безуменъ)*, потомецъ Халевовъ, стяжатель на голѣмы поземленны имущества и стада въ Маонъ и Кармилъ въ южнѫ-тѫ часть на Іудино-то племе. Той бѣше много задълженъ на Давида, за дѣто тоя послѣдній-тъ бѣше го запазилъ отъ разбойницы-тѣ по пустыніѩ-тѫ; но вопрѣкы всичко това, въ едно врѣме най-сгодно за него за да покаже на дѣло признателность-тѫ си, той безсрамно отказалъ да ся съобрази съ скромно-то желаніе на Давида, да достави нѣщо за войскы-тѣ му. Разсърденъ отъ негостопріемно-то и непризнателно-то му поведеніе, Давидъ скоро тръгнѫлъ и отивалъ да накаже и него и всичкы-тѣ неговы съ мечь. За добрѫ честь, Авигея, жена-та на Навала, чрѣзъ еднѫ благоразумнѫ постѫпкѫ, отвърнѫла това зло. Десеть деня послѣ това, Господь поразилъ Навала, и той умрѣлъ, 1 Цар. гл. 25. Виж. **Авигея.**

Навіоѳъ, мѣстище-то на Самуила и на ученицы-тѣ му при едно отъ пророческы-тѣ училища, 1 Цар. 19; 18—24. 20; 1. То прилича да е было едно отъ прѣдградія-та на Рамѫ; и Давидъ, като потърсилъ прибѣжище тамъ съсъ Самуила, ся спогонилъ отъ Саула.

Навузарданъ, военачалникъ Навуходоносоровъ, който по заповѣди-тѣ на господаря си ограби и съсыпа Іерусалимъ, 4 Цар. 25; 8-20. Іер. 39; 9. 40; 1. 52; 12—30.

Навуходоносоръ, сынъ и наслѣдникъ Навополасаровъ, който ся въцарилъ надъ Халдеѩ въ 604 год. прѣди Р. Х. Прѣди бащинѫ-тѫ си смърть той царуваше съ бащѫ си и бѣ испратенъ отъ него да отнѣме отъ Египтяны-тѣ Кархамисъ, който тѣ были прѣвзели отъ Вавилоняны-тѣ при царя си Нехао. Като сполучилъ въ това, той прѣдпріелъ единъ походъ противъ управитель-тъ на Финикіѩ, и Іоакыма Іудинъ-тъ царь, който былъ подвластенъ на Египетскыя царь Нехао. Той зѣлъ Іоакыма, и турилъ го въ оковы за да го заведе плѣнникъ въ Вавилонъ; но послѣ го оставилъ въ Іудеѩ, съ условіе да му плаща ежегодно еднѫ тежкѫ дань. Той откаралъ много плѣнницы отъ Іерусалимъ; между другы-тѣ, Даніила, Ананіѩ, Мисаила, и Азаріѩ, всичкы-тѣ отъ царскый родъ, които Вавилонскый-тъ царь заповѣдалъ да научатъ на Вавилонскый языкъ и Вавилонско-то ученіе, за да служатъ послѣ въ дворъ-тъ му, 4 Цар. 24; 1. 2 Лѣт. 36; 6. Дан. 1; 1.

По смърть-тѫ на Навополасара, Навуходоносоръ, който тогава ся намиралъ или въ Египетъ или въ Іудеѩ, побързалъ да ся върне въ Вавилонъ, като възложилъ на военачалницы-тѣ си грыжѫ-тѫ да доведѫтъ въ Халдеѩ плѣнены-тѣ отъ Сиріѩ, Іудеѩ, Финикіѩ, и Египетъ; защото, по думы-тѣ на Бероса, той былъ покорилъ всичкы-тѣ тѣзи страны. Той распратилъ тѣзи плѣнены въ нѣколко поселенія, и въ храмъ-тъ на Вила турилъ священны-тѣ съсѫды отъ Іерусалимскыя храмъ, и другы-тѣ

скѫпы корысти. Іоакымъ Іудинъ-тъ царь останѫлъ за три годины подвластенъ подъ Навуходоносора, и тогава ся възбунилъ; но подиръ три или четыри годины, той былъ обсаденъ и уловенъ въ Іерусалимъ, и тѣло-то му, слѣдъ като го убили, хвърлили го на въздушны-тѣ птицы, съгласно съ пророчество-то Іереміево, гл. 22.

Прѣемникъ-тъ му, Іоахынъ или Іехонія Іудиный царь, като възстанѫлъ противъ Навуходоносора, послѣдній го обсадилъ въ Іерусалимъ, принудилъ го да ся прѣдаде, и завелъ го съ чиновницы-тѣ му въ плѣнъ въ Вавилонъ, и него, и майкѫ му, и жены-тѣ му, и найздравы-тѣ Іерусалимскы работницы, всичкы-тѣ десеть хыляды. Между тѣзи плѣнницы былъ и пророкъ Іезекіиль. Навуходоносоръ заплѣнилъ и всичкы-тѣ златны съсѫды, направены отъ Соломона за храмъ-тъ и царско-то съкровище, и поставилъ за неговъ намѣстникъ Матѳаніѭ, чича Іехоніевъ, когото нареклъ Седекыя. Тоя послѣдній-тъ останѫлъ въ вѣрноподданство подъ Навуходоносора деветь годины, и подиръ този періодъ възстанѫлъ и съѭзилъ ся съ съсѣдны-тѣ князове. Тогава Вавилонскый-тъ царь дошелъ въ Іудеѭ, покорилъ по-главны-тѣ мѣста въ странѫ-тѫ, и обсадилъ Іерусалимъ; но понеже Фараонъ Вафрій идялъ отъ Египетъ на помощь на Седекыѭ, Навуходоносоръ отишелъ та го посрѣщнѫлъ, и принудилъ го да ся върне назадъ въ царство-то си. Това сторено, той подкачилъ изново обсадѫ-тѫ на Іерусалимъ, и въ единадесетѫ-тѫ годинѫ отъ управленіе-то на Седекыѭ, 558 г. прѣди Р. Х. градъ-тъ ся прѣвзелъ и Седекыѭ зели робъ и завели го прѣдъ Навуходоносора въ Ривлѫ, Сиріѭ. Вавилонскый-тъ царь го осѫдилъ на смьрть, накаралъ да убіѭтъ челядь-тѫ му прѣдъ очи-тѣ му, и тогава му изболъ очи-тѣ, натоварилъ го съ вериги, и испратилъ го въ Вавилонъ, 4 Цар. гл. 24 и 25. 2 Лѣт. гл. 36.

Прѣзъ царуваніе-то Навуходоносорово, Вавилонско-то царство и Вавилонъ достигнѫли до върха на славѫ-тѫ си. Навуходоносоръ много ся грыжалъ да украси и накычи Вавилонъ, и той ималъ за най-голѣмѫ гордость да ся хвали съ този градъ. "Не е ли този великый Вавилонъ когото азъ съградихъ за столицѫ на царство-то съ крѣпость-тѫ на силѫ-тѫ си, и въ честь на славѫ-тѫ си?" Но Господь смирилъ гордость-тѫ му, като го обърнѫлъ въ диво състояніе въ което и станѫлъ до едно врѣме, съгласно съ пророчество-то Даніилово. Виж. Дан. гл. 4. Едно памятописаніе, което ся намѣрило между развалины-тѣ на Тигръ, и което сега ся спазва въ Источно-Индійскый домъ въ Лондонъ, дава нѣкои свѣдѣнія отъ Навуходоносоровы-тѣ постройкы въ Вавилонъ и въ Борсиппѫ. Като прѣкѫсва изведнъжь сказаніе-то си памятописаніе-то казва че царево-то сърдце ся ожесточило противъ Халдейскы-тѣ звѣздословцы. "Той не ищяше да стори никаквы благодѣянія за работы отъ вѣрѫ-тѫ. Той прѣкѫснѫ служеніе-то на Меродаха, и жъртвоприношенія-та. *Той страдаше подъ дѣйствія-та на обаяніе-то.*" За Навуходоносора ся прѣдполага да е умрѣлъ прѣди Р. Х. 562 год. слѣдъ едно царствіе повече отъ четыридесеть годины.

Едно отъ най-славны-тѣ дѣла, които ся приписватъ на Навуходоносора, и за което безсъмнѣнно той най-много ся е прѣвъзносялъ, сѫ были прочуты-тѣ "высящи градины," които казватъ той въздигнѫлъ отъ желаніе да угоди на царицѫ-тѫ си Амитѫ, на коіѫто сърдце-то теглило да гледа възвышены горицы, подобны на онѣзи въ отечественнѫ-тѫ ѝ земѭ — Мидіѭ. Направа-та на высящы въ въздуха градины, въ еднѫ равнѫ странѫ каквато е Вавилонія, мо-

же да ся сполучи само ако искуственно ся направи една планина; и за това царь-тъ далъ заповѣдь да ся направи такава една планина, четыристотинъ крака на длъжь и на ширъ и повече отъ триста крака высока. Тогава направили възвысены една надъ другѫ терацы, които ся подпирали отъ редове правы стълпове, покрыты съ голѣмы каменіе, и съ пластове отъ рогоскы и смолѫ и два реда каменіе, които сѫщо были покрыти съ едно твьрдо повлѣкло отъ свинецъ. Всичкы-тѣ тѣзи терацы послѣ насыпали съ прьсть, и насадили съ дьрвеса и цвѣтя. Градины-тѣ напоявали отъ рѣкѫ Евфратъ, която текла подъ тѣхъ, съеднѫ машинѫ отвѫтрѣ. Тѣзи градины залавяли само еднѫ малкѫ часть отъ широкый-тъ дворъ на палата, тъй като стѣна-та която опасвала двора была шесть мили околовръстъ. Отвѫтрѣ тѫзи стѣнѫ имало двѣ другы стѣны и една голѣма кула, освѣнь зданія-та, дворове-тѣ, градины-тѣ, и пр. и пр. Всичкы-тѣ порты были мѣдны, което ся съгласява съ языкъ-тъ употрѣбенъ отъ Исаіѭ въ пророчество-то му относително прѣвзятіе-то на Вавилонъ отъ Кыра, Иса. 45; 12. Вѣрва ся че развалины-тѣ на висящы-тѣ градины ся намиратъ въ широкѫ-тѫ неправилнѫ могылѫ нарицаемѫ Касръ, на источнѫ-тѫ странѫ на Евфратъ, седмстотинъ и тридесеть метры на длъжь, и петстотинъ и петдесеть на ширъ. Кирпичи-тѣ които копаіѫтъ отъ тѫзи могилѫ сѫ отъ добро качество, и на всичкы-тѣ ся намира напечатано име-то на Навуходоносора.

Друга сграда отъ този монархъ е тази на коіѭто развалины-тѣ сега ся наричатъ Бирсъ Нимродъ, около осмь мили на юго-западъ отъ горѣпоменѫты-тѣ развалины. Виж. **Вавилонъ.**

Изслѣдованія-та на Сѫръ Хенриха Ролинсона сѫ показали че тази сграда е была изградена отъ Навуходоносора, върху развалины-тѣ на еднѫ по-древнѭ сградѫ. Тя е състояла отъ шесть отдѣлны терацы (плоскы насыпы), всѣка двадесеть крака высока, и четыридесеть и два крака по-малка хоризонтално отъ по-долнѭ-тѫ. На върхъ-тъ ѝ ся е намирало едно святилище и една обсерваторія, които сега сѫ ся обърнѫли на еднѫ грамадѫ отъ стъкловидно вещество. Всѣкой катъ или всѣка тераца е была посвятена на еднѫ особнѫ планетѫ, и вапсана съ шаръ-тъ на тѫзи планетѫ, които-тѣ имали за неѭ въ астрономическы-тѣ си харты. Най-долній-тъ катъ, въ честь на Сатурна, е былъ чернъ; а отъ другы-тѣ, онзи на Юпитера гранивъ, на Марса червенъ, на Слънце-то жьлтъ, на Венера зеленъ, на Меркурія синь. Святилище-то или храмъ-тъ е было бѣло, и вѣроятно за Лунѫ-тѫ. Въ краежгълны-тѣ развалины на тѫзи съсыпанѫ сградѫ скорошни-тѣ пѫтешественници-изслѣдователи сѫ намѣрили длъгнесты валма (цилиндры) съ клинообразны писмена по тѣхъ, отъ име-то на Навуходоносора, които ни казватъ че тази сграда ся е наричала "Степени-тѣ на Седмь-тѣ Сферы на Борсиппѫ," че по-стара-та сграда на сѫщо-то мѣсто была въ раскапано състояніе; и че, движимъ отъ Меродаха бога си, Навуходоносоръ іѭ създидалъ изново отъ тухлы и направилъ іѭ великолѣпнѫ, съ жьлто-капчесты сини каменіе, "безъ да промѣни мѣстоположеніе-то ѝ или развали планъ-тъ въ основѫ-тѫ ѝ." Това ся случило, споредъ сѫщи-тѣ надписы, петстотинъ и четыри годины подиръ направяніе-то на първѫ-тѫ сградѫ отъ Теглаѳъ-ѳеласара I., 1100 год. прѣди Р. Х. Ако не е была положена на онова сѫщо-то мѣсто, дѣто е было мѣстоположеніе-то на Вавилонскыя стълпъ поменѫтъ въ Св. Писаніе, и храмъ-тъ на Вила

описанъ отъ Иродота, тази сграда прилича да е была построена по истый-тъ планъ. Всѣкой единъ отъ тухлы-тѣ ѝ носи и име-то на Навуходоносора. Борсиппа прилича да е было едно отъ прѣдградія-та на древній Вавилонъ.

Навуѳей, Израилянинъ отъ Іезраель, който отказа да продаде едно лозіе, бащино-то си наслѣдіе, Ахааву, Лев. 25; 23, 24, и който за това быде убитъ, подъ единъ прѣдлогъ, измысленъ отъ царицѫ-тѫ, че ужь богохулствувалъ.' Ахаавъ веднага си обсеби лозіе-то му. Нѣкои прѣдполагатъ че той го е отнелъ ужь за Правителство-то, като е счелъ богохулство-то за прѣдателство връзь правителство-то; или, може-бы да е заплашилъ Навуѳеевы-тѣ наслѣдницы, и така да гы е принудилъ да ся откажѫтъ отъ наслѣдіе-то си. Илія, обаче, не ся уплашилъ, но появилъ връзь царь-тъ и царицѫ-тѫ отмъщеніе-то на Всевышнаго, 3 Цар. гл. 21. 4 Цар. 9; 24—26, 36. Еккл. 5; 8.

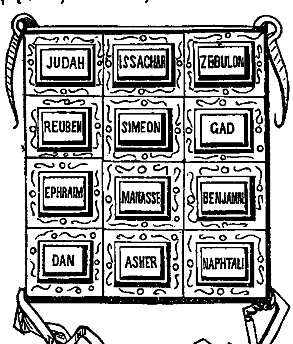

Нагрѫдникъ, една пьстро истъчена ткань, една педя надлъжь и толкова на ширъ, Исх. 28; 15—30, твърдѣ много украсена, която великый-тъ священникъ е носялъ на грѫди-тѣ си. Тя е была направена отъ двѣ части отъ сѫщѫ-тѫ богато-тканнѫ матеріѭ отъ коіѭто ся е правялъ ефодъ-тъ, като е имала двѣ лица и е образувала единъ видъ кесіѭ, въ коіѭто, сподъ раввины-тѣ, Уримъ-тъ и Ѳуммимъ-тъ сѫ были притворены. На прѣдне-то ѝ лице е имало 12 скѫпоцѣнны каменіе, върху всякой отъ които е было вдълбано име-то на едно отъ племена-та. Тѣ сѫ были турены въ четыри реда, и раздѣлены единъ отъ другы чрѣзъ малкы златны четвероѫгълницы или отдѣлы въ които сѫ были наредены. На всякой ѫгълъ е имало едно златно колелце което да съотвѣтствува на едно колелце върху ефодъ-тъ, и тѣзи четыри чифта колелца сѫ служали да държѫтъ нагрѫдникъ-тъ на мѣсто-то му върху лице-то на ефодъ-тъ, чрѣзъ четыри сини шириты, единъ на всякой ѫгълъ.

Надавъ *(благороденъ),* I. Най-старый-тъ Аароновъ сынъ, когото Богъ умъртвилъ, защото надмѣнно турилъ въ кадилницѫ-тѫ си чуждъ огнь а не огнь отъ връзь олтаря на всесъжженіе-то, Лев. 10. Виж. **Авіудъ.**

II. Сынъ на Іеровоама I, Израилскый царь. Той наслѣдилъ бащѫ си, прѣди Р. Х. 954, и царувалъ само двѣ години, додѣто Ваaса отъ Иссахарово-то племе възстанѫлъ противъ него и слѣдъ като го погубилъ въ Гиввеѳонъ, похытилъ царство-то му. Надавъ сторилъ зло прѣдъ Господа, и заедно съ него погынѫла и челядьта му, и Іеровоамово-то племе както Богъ былъ прѣдреклъ, 3 Цар. 14; 10, 14. 15; 25—30.

Надчелія, Втор. 6; 8. Исх. 13; 16. Левъ Моденскый описва надчелія-та така: Евреи-тѣ зематъ четыри перганенты, и пишѫтъ съ едно особенно мастило, и съ четвъртиты буквы, слѣдующы-тѣ уломкы отъ Св. Писаніе, по единъ на всѣкой пергаментъ: (1) "Посвяти ми всяко първородно," и пр. Исх. 13; 2—10. (2) "И когато тя Господь въведе въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ," и пр. ст. 11—16. (3) "Слу-

шай, Израилю: Іеова Богъ нашь е единъ Господь," и пр. Втор. 6; 4—9. (4) "И ако прилежно послушате заповѣди-тѣ ми," и пр. Втор. 11; 13—21. Това Евреи-тѣ правятъ

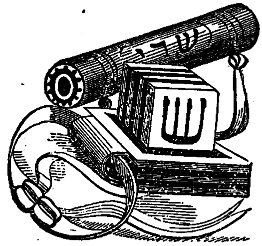

по заржчваніе-то на Моисея: "И това ще ти бжде за знакъ на ржкж-тж ти, и за поменъ между очи-тѣ ти."

Четыры-тѣ пергаменты така написаны свързватъ ведно, прѣгжн-

ватъ гы нѣколко пжти и имъ даватъ образъ-тъ на едно равностранно четверожгълниче, върхъ което надписватъ Еврейскж-тж буквж ש Шинъ. Тогава прѣврьзватъ четверожгълниче-то на челото съ двѣ кожаны върви. Най-благочестиви-тѣ Евреи го прѣввързватъ въ врѣме на молитвж и на утринж и на пладнѣ, но въобще то ся носи само на утринж.

Нажеженый пѣсъкъ, (Еврейскый *шарабъ),* въ Иса. 35; 7, ся подразумѣва да значи *миражъ*, нареченъ по Арабскый *серабъ,* едно мамливо видѣніе което ся описва почти отъ всичкы пжтницы по тропическы пустыни. Неопытный-тъ скытникъ гледа отъ далечь нѣщо което той мысли да е едно хубаво пространство отъ водж; и въображеніе-то облича оттатъшныя брѣгъ съ трѣвы, шубъръцы, зданія и пр.; но като побърза къмъ него, той намира че туй пріятно видѣніе ся отдалечава и най-послѣ исчезва и нищо не остава освѣнь нажеженый-тъ пѣсъкъ.

Назаретъ, градъ въ долнѣж Галилеѣж, около седмдесеть мили къмъ сѣверъ отъ Іерусалимъ, въ прѣдѣлы-тѣ на Завулоново-то племе. Този градъ е былъ положенъ на стрьмнинж-тж на единъ хълмъ, и е гледалъ въ единъ богатъ и красенъ долъ, окруженъ отъ рътове, съ единъ тѣсенъ проходъ къмъ югъ. При устіе-то на този долъ калугери-тѣ показватъ мѣсто-то дѣто Назоряни-тѣ іщяли да низринжтъ Іисуса отъ рътъ-тъ, Лук. 4; 29. Назаретъ е около шесть мили къмъ сѣверо-западъ отъ Таворскж-тж горж, и на срѣдъ пжтьтъ между Іорданъ и Срѣдиземно море. Казва ся въ Новый Завѣтъ че той бѣ "градъ Іисусовъ," защото тамъ Іисусъ бѣ живѣлъ повечето врѣме прѣзъ първы-тѣ тридесеть годины отъ живота си, Мат. 2; 23. Лук. 1; 26. 2; 51. 4; 16. Той посѣщавалъ напоконъ този градъ, но малко чудеса е направилъ тамъ, защото жители-тѣ му не іщяли да вѣрватъ, Мат. 13; 54—58. И име-то му дори не е поменжто въ Вѣтхый Завѣтъ, нито отъ Іосифа, и прилича да е было едно малко село, съ лошо име, Іоан. 1; 46. Нынѣшній-тъ градъ Енъ-Насира е единъ отстраненъ градецъ съ около три хыляды жители, повечето отъ които сж Христіани. Той е около осмстотинъ крака по-высокъ отъ морскж-тж равнинж, и е единъ отъ най-пріятны-тѣ градцы въ Сиріѣж. Кжщы-тѣ му сж камьнны, два ката высокы и съ плоскы покрывы. Той има еднж джа-

міѭ, единъ мънастырь, и двѣ-три церквицы. Спорѣдъ прѣданіе-то, рътъ-тъ отъ дѣто Назоряни-тѣ въ гнѣвъ-тъ си ищяли да хвърлятъ Іисуса е близо двѣ мили далечь отъ градъ-тъ, но по-близо около градъ-тъ има толкова рътове щото по-вѣроятно е че разярени-тѣ Назоряни сѫ търсяли да тласнѫтъ Іисуса отъ нѣкой по-близкенъ рътъ.

Отъ върхъ-тъ на хълма, на источнѫ-тѫ стръмнинѫ на който лежи Назаретъ, изгледъ-тъ наоколо е великолѣпенъ. Къмъ сѣверъ, око-то съзира бесчетны-тѣ Галилейскы хълмове, и ся спира о величественный-тъ и снѣго-вѣнчаный-тъ Ермонъ. Къмъ истокъ, Іорданска-та долина ся открыва, а отвѫдъ неѭ мрачны-тѣ хълмове на древній Васанъ. Къмъ югъ, простира ся широко-то и прѣкрасно Іезраелско поле, и по-нататъкъ ся съзира Таворска-та гора и части отъ Малый Ермонъ и Гелвуѐ, съ рътове-тѣ на Самаріѭ въ южнѫ-тѫ часть, и съ върхъ-тъ Кармилъ въ западнѫ-тѫ, който си мые еднѫ-тѫ полѫ въ сини-тѣ воды на Срѣдиземно море. Д-ръ Робинсонъ въ книгѫ-тѫ си "Библейскы издырванія въ Палестинѫ" говори: "Спрѣхъ ся нѣколко часа на това мѣсто, загубенъ въ размыслы като ся огледвахъ въ обширно-то зрѣлище наоколо и си напомняхъ събытія-та свързаны съ него. Долу въ село-то, Спаситель-тъ е прѣминѫлъ дѣтство-то си; и ако и да имамы твърдѣ малко подробности за живота му прѣзъ тѣзи ранны годины, пакъ има нѣкои чърты въ природѫ-тѫ, които ся мѣркатъ прѣдъ наши-тѣ очи сега, сѫщо както нѣкога прѣдъ неговы-тѣ. Той често ще е дохождалъ на кладенецъ-тъ, близо при който ный бѣхмы распнѫли шатъра си; негови-тѣ крака често ще сѫ сновали по близосѣдны-тѣ хълмове, и неговы-тѣ очи безсъмнѣнно сѫ разгледвали прѣкрасно-то зрѣлище отъ това сѫщо-то мѣсто. Тука Князь мира е гледалъ доло на велико-то поле, дѣто звънъ-тъ на оружія-та често ся е слушалъ, и облѣкло-то на воитель-тъ ся е вапсвало съ кръвь; и той е гледалъ и на онова море по което бързи-тѣ кораби имаше да носятъ благовѣстіе-то за негово-то спасеніе на народы и материцы тогава непознаты. Колко ся е промѣнилъ днесь нравственный-тъ изгледъ на работы-тѣ! Боеве и кръвопролитіе не сѫ прѣстанѫли наистинѫ да опустошаватъ тѫзи нещастнѫ странѫ, и дебелъ мракъ ѭ покрива сега; но отъ тѫзи земѭ възсія една свѣтлина която просвѣти свѣта и снѣ покрывало-то на повы земи; и сега зари-тѣ отъ онѫзи свѣтлинѫ захващатъ да ся отражаватъ и отъ онѣзи островы и материцы, и изново да освѣтляватъ помраченѫ-тѫ земѭ дѣто тя най-напрѣдъ възсія.

Назирей. Спорѣдъ старый-тъ Еврейскый законъ име-то Назирей ся даваше на единъ мѫжъ или на еднѫ женѫ когато ся задължеше съ едно обричаніе да ся въздържа отъ вино и отъ другы опивателны питія и отъ плодъ-тъ на лозѫ-тѫ подъ какъвто и да было видъ; да остави косѫ-тѫ си да расте; да не влѣзе въ никоѭ кѫщѫ дѣто има мъртвецъ, нито да присѫтствува на погребеніе-то на мъртвецъ. Ако ся случаше нѣкой да умре въ присѫтствіе-то му, назирей-тъ подкачаше изново назирейство-то си. Това обричаніе обыкновенно траеше осмь деня, понѣкога единъ мѣсецъ, а понѣкога до животъ. Когато ся минеше врѣме-то на назирейство-то му, назирей-тъ заносяше приношенія въ храмъ-тъ; тогава священникъ-тъ му отрѣзваше косѫ-тѫ и ѭ изгаряше въ огнь-тъ, и подирь този обрядъ той ся освобождаваше отъ обричаніе-то си, Числ. 6. Амос. 2; 11; 12. Пожизненни-тѣ назиреи ся посвящавахѫ въ назирейство-то отъ родители-тѣ си още при

рожденіе-то си, както бѣ прѣдложено отъ Самуиловж майкж, 1 Цар. 1; 11, и продължавахж прѣзъ цѣлый-тъ си животъ въ това състояніе, нито піяхж вино, нито рѣжехж косж-тж си. Такыва бѣхж Самсонъ и Іоаннъ Крьститель, Сжд. 13; 4, 5. Лук. 1; 15. 7; 33.

Понеже разноска-та за приношенія-та, които ся изисквахж отъ назирей-тъ подиръ истичаніе-то на назирейство-то му, бываше понѣкога тежка за бѣдны-тѣ, то на назиреи-тѣ отъ това съсловіе помагахж понѣкога богати-тѣ неназиреи, които съ това правяхж милостинιж. Павелъ ся въсползува отъ този обычай за да обезоржжи онѣзи които го прѣдставяхж като враждебенъ на вѣрж-тж на отцы-тѣ си. Взѣ четырма покрьстени Евреи, на които обрекъ-тъ на назирейство-то бѣ ся свьршилъ, иждиви за приношенія-та имъ, и съ тѣхъ заедно прѣминж прѣзъ обряднж-тж службж за очищеніе въ храмъ-тъ, Дѣян. 21; 20—26. И на друго мѣсто въ Дѣянія-та 18; 18 ся споменува за обрекъ който ималъ или Павелъ или Акила, вѣроятно по слѣдствіе на нѣкоя избѣгнжтж опасность или пріето благословеніе.

Назорянинъ, име приложено на Христа, Мат. 21; 11. Дѣян. 2; 22. 4; 10. Прѣдречено е было въ пророчество, Псал. 22; 7, 8. Иса. 53; 2, че Мессія ще бжде прѣзренъ и отхвьрленъ отъ человѣцы-тѣ, и това приложено названіе, което ся употрѣбявало за укоръ, показва истинность-тж на това пророчество, Мат. 2; 23. Дѣян. 24; 5. Назаретъ е былъ единъ малъкъ градъ, въ еднж занемаренж часть отъ Палестинж. Виж. **Галилея**, и **Назаретъ**.

Наинъ, дѣто Христосъ извьрши едно отъ най-главны-тѣ чудеса, като съживи отъ смьрть сына на еднж вдовицж, Лук. 7; 11—17, е было едно малко село въ Галилеιж, три мили на юго-западъ отъ Таворскж-тж горж. То е сега едно малко селце, и още спазва старо-то си име.

Наказанія. Въ старо врѣме наказанія-тя сж были различны за разны народы и въ разны врѣмена. Смьртно-то наказаніе ся установило съвьршенно още въ пьрвобытно-то състояніе на человѣка; Каинъ ся освободи отъ него по посрѣдничество Божіе, Быт. 4; 14, 15. То бѣ изново узаконено слѣдъ потопъ-тъ, Быт. 9; 5, 6, и въ пустыніж-тж, Числ. 35; 9—34; и още отъ рано то е было почти на всжду извѣстно.

Смьртно-то наказаніе у Евреи-тѣ обыкновенно ся състояло въ убиваніе съ каменіе, Втор. 13; 9, 10. 17; 5. Іис. Нав. 17; 25. Іоан. 8; 7; но по-послѣ когато Евреи-тѣ дошли въ съприкосновеніе съ другы народы, тѣ ся запознахж съ обезглавяніе, 4 Цар. 10; 6—8. Мат. 14; 8—12; низринваніе отъ врьхове-тѣ на скалы, 2 Лѣт. 25; 12. Лук. 4; 29; бѣсеніе, Іис. Нав. 8; 29. Есѳ. 7; 10; горѣніе, Дан. 3; сѣченіе на кжсове, Дан. 2; 5. 3; 29. Евр. 11; 27; б еніе, 11; 36; хвьрляніе на звѣрове, Дан. 6. 1 Кор. 15; 32; давеніе, Мат. 18; 6; и распинаніе, Іоан. 19; 18.

По-слабы наказаніе были, удряніе съ бичъ, Лев. 19; 20. 2 Кор. 11; 24; отвръщаніе по видъ за нанесенж обидж, Исх. 21; 23—25. Втор. 19; 19; затваряніе, 2 Лѣт. 16; 10. Мат. 4; 12; стѣганіе въ кладж, Дѣян. 16; 24; заточеніе, Отк. 1; 9; и съ мжкы мжченіе, 2 Лѣт. 18; 26. Иса. 50; 6. Мат. 18; 30. Евр. 11; 37.

Наложница, законна жена отъ вторый чинъ, която въ сжщо-то врѣме бѣше и робиня. Тя различаше отъ законнж-тж женж отъ пьрвый чинъ по това че тя не ся оженваше обрядно. Наложница-та нѣмало обычай да носи вѣно на мжжъ-тъ, и тя нѣмала никакъвъ дѣлъ въ домоправленіе-то. Мжжъ-тъ е ималъ право да изпжди на-

ложницѫ-тѫ си, или да ѭ отпрате отъ домъ-тъ си съ даръ, Быт. 21; 14; чада-та му отъ неѭ можехѫ подобно да ся испратятъ и така да не зематъ дѣлъ отъ бащино-то си наслѣдство, Быт. 25; 6. Наложничество-то е было общо въ старо врѣме, но Моисеевъ-тъ законъ защитилъ до еднѫ степень наложницы-тѣ, Исх. 21; 7—9. Втор. 21; 10—14. Евангелско-то ученіе поднови първобытный-тъ законъ на женитбѫ-тѫ, и наложничество-то ся счита сега наравно съ прѣлюбодѣйство-то.

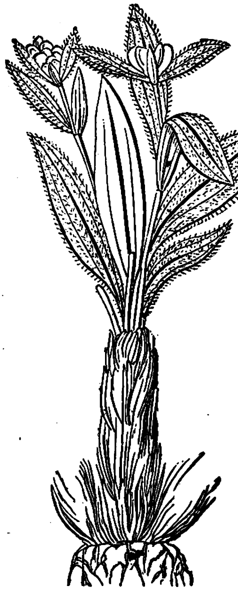

РАСТЕНІЕ-ТО НАРДЪ.

Нардъ, Пѣсн. 1; 12. 4; 13, 14, една много миризлива мазилка, която ся приготовлява отъ едно късокласно растеніе. Нардъ-тъ много ся цѣнилъ отъ стары-тѣ, и былъ обычна-та имъ миризма въ баны-тѣ и пирове-тѣ имъ. Хорацій казва че една кутійка съ нардъ е струвала колкото голѣмъ съсѫдъ съ вино. Евангелистъ-тъ дума за него че прьска богато благоуханіе, и като "драгоцѣнно" и "твърдѣ скѫпо," една литра отъ него чини триста динаріи, или около 950 гр. Іоан. 12; 3—5. Виж. **Алавастръ.**

Наркиссъ, Римлянинъ. Нѣкои отъ негово-то семейство Павелъ поздравява като Христіаны, Рим. 16; 11. Двамина сѫ поменѫти подъ това име въ Римскѫ-тѫ исторіѭ на онова врѣме; единъ-тъ, смъртно погубенъ три или четыри годины прѣди Павелъ да отправи това поздравленіе, е былъ любимецъ на Императора Клавдія; другый-тъ, на прѣемника му Нерона.

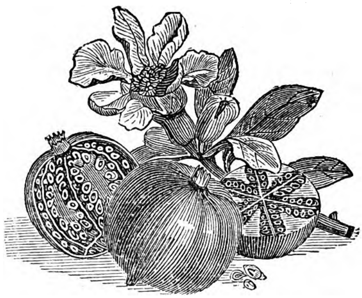

Наръ, овошка която расте въ диво състояніе по Персіѭ и Сиріѭ, южнѫ Европѫ и сѣвернѫ Африкѫ. Това растеніе е ниско; има стъбло право, корѫ червеникавѫ, много и кычясты клоніе, тъмно-зелены листіе, и едръ червенъ цвѣтъ. Плодъ-тъ му е колкото портокалъ-тъ, съ дебелѫ стипцавѫ корѫ; извѫтрѣ тѫзи корѫ ся намиратъ сѣмена облѣчены съ единъ видъ сочны, червеникавы покрывкы. Поради цѣнность-та на плодъ-тъ му и красотѫ-тѫ на цвѣтъ-тъ му, наръ-тъ ся садилъ въ градины, Пѣсн. 4; 13. 6; 7, 11. 8; 2. Іоил. 1; 12. Той изобылвалъ по Палестинѫ, Числ. 13; 23. Втор. 8; 8. Искуственны нарове ся туряли за украшеніе по първосвященническѫ-тѫ дрехѫ, Исх. 28; 33, и по зданія, 3 Цар. 7; 18.

Наслѣдіе. Закони-тѣ за наслѣ-

діе у Евреи-тѣ бѣхѫ твърдѣ прости. Земя можаше да ся заложи, но не можаше да ся отчужди отъ притежатель-тъ си, Числ. 36; 6—9. Виж. **Юбилей.** Едничко-то неотемлимо право на притяжаніе земіѫ ся придобываше по наслѣдіе. Най-старый-тъ сынъ земаше двойнѫ часть. Женскы-тѣ не наслѣдвахѫ земіѫ; но ако нѣкой мѫжъ не оставеше сынове, то дъщери-тѣ му го наслѣдвахѫ — съ това условіе, да ся оженятъ за мѫжіе отъ онова плѣме, отъ което бѣ произлѣзлъ баща имъ. Ако нѣкой нѣмаше дѣца, то земя-та му прѣминуваше на по-ближни-тѣ му сродницы, споредъ едно законопостановленіе въ Числ. 27; 8—11. Споредъ Моисеевы-тѣ законы, нѣмаше нужда да ся правятъ завѣщанія; тѣ, обаче, ся въведохѫ послѣ, Гал. 3; 15. Евр. 9; 17. Дѣца-та понѣкога пріемахѫ дѣлове-тѣ отъ бащино-то си имѣніе прѣзъ живота на бащѫ си: така въ притчѫ-тѫ на блудный-тъ сынъ баща-та раздѣли имота си на двама-та си сынове, Лук. 15; 12.

Наумъ *(утѣха)*, седмый отъ дванадесеть-тѣ малы пророцы. Обстоятелства-та на живота му сѫ неизвѣстны, освѣнъ това че той е былъ родомъ отъ Елкусъ, вѣроятно едно отъ Галилейскы-тѣ села. Негово-то пророчество състои отъ три главы, които съставляватъ еднѫ бесѣдѫ, дѣто той прѣдказва разореніе-то на Ниневіѭ по единъ начинъ толкова силенъ и живостенъ, щото може да ся помысли че той е былъ на само-то мѣсто. Слогъ-тъ на негово-то описаніе е възвышенъ и буенъ.

Колкото за врѣме-то на Наумово-то пророчество, мнѣнія-та сѫ раздѣлены. Най-добри-тѣ тълкователи сѫ съгласни съ Іеронима, че Наумъ прѣдреклъ разореніе-то на Ниневіѭ въ царуваніе-то на Езекыѭ, подиръ бой-тъ на Сеннахырима въ Египетъ. Виж. Иса. 20; 6, и Наум. 3; 8. Наумъ говори за прѣвземаніе-то на Но-Аммонъ, за высокомѣріе-то на Рапсакѫ, и за пораженіе-то на Сеннахырима, като за минѫлы събытія. Той дава да ся разбере че Іудино-то племе е было още въ отечественнѫ-тѫ си земіѫ. Той забѣлѣжя и плѣненіе-то и распръсваніе-то на десеть-тѣ племена.

Нахоръ, I., сынъ Серуховъ, и баща на Ѳарѫ, Быт. 11; 22—25. Лук. 3; 34.

II. Сынъ Ѳаринъ, и братъ Авраамовъ и Аррановъ. Той ся оженилъ за Мелхѫ братовчедкѫ-тѫ си въ Халдейскый Уръ, Быт. 11; 26, 29, но ся види че ся прѣселилъ въ Харранъ, Быт. 24; 10. 27; 43. Нему му ся родили дванадесеть сынове, и между тѣхъ Ваѳуилъ, Ревеккинъ-тъ баща, Быт. 22; 20—24.

Начаткы сѫ были подаръци-тѣ, които Евреи-тѣ заносяли въ храмъ-тъ отъ първы-тѣ плодове на жетвѫ-тѫ, за да засвидѣтелствуватъ прѣдъ Бога своіѫ-тѫ благодарность и зависимость. Начаткы-тѣ сѫ ся приносяли въ храмъ-тъ прѣди да ся почене вършитба-та, и откакъ ся свърши жетва-та. Първый-тъ приносъ отъ тѣзи начаткы ся приносялъ отъ име-то на народа и е былъ единъ снопъ ечимыкъ, събранъ въ петнадесетый-тъ день на Нисанъ, вечерь-тѫ, и очуканъ въ дворъ-тъ на храмъ-тъ. Като очиствали ечимыкъ-тъ добрѣ, испичали еднѫ часть отъ него, и іѫ счуквали въ едно кутле. Тогава сыпвали въ него еднѫ мѣрѫ дървено масло и еднѫ крывачѫ темянъ; и священникъ-тъ, като земалъ приносъ-тъ, прѣдставялъ го прѣдъ Господа, и хвърлялъ еднѫ крывачѫ отъ него въ огнь-тъ на олтарь-тъ. Слѣдъ този обрядъ, всѣкой е былъ свободенъ да иде на нивѫ-тѫ си и да си гледа работѫ-тѫ. Когато житна-та жетва ся свършвала, въ день-тъ на Петдесетницѫ-тѫ, Евреи-тѣ приносяли като начаткы отъ другъ

единъ видъ два квасны хлѣба, Лев. 23; 10, 17. Освѣнь тѣзи общонародны приносы, всѣко частно лице е было длъжно да принесе своитѣ начаткы въ храмъ-тъ, но Св. Писаніе не опрѣдѣлява нито врѣме-то нито количество-то на начаткы-тѣ. Евреи-тѣ сѫ носили въ храмъ-тъ и другъ видъ начаткы, Числ. 15; 19, 21. Неем. 10; 37.

Христіани-тѣ пріиматъ "начатъкъ-тъ на Духа," Рим. 8; 23. "Христосъ въскрьснѫ отъ мъртвы-тѣ и станѫ "начатъкъ на починѫлы-тѣ," 1 Кор. 15; 20, прѣдтеча на всичкы-тѣ които живѣѭтъ защото и той живѣе, Іоан. 14; 19.

Наѳанаилъ, ученикъ Христовъ, вѣроятно сѫщій Вареоломей. Виж. **Вареоломей.** Той е былъ родомъ отъ Канѫ Галлилейскѫ, Іоан. 21; 2, и е былъ единъ отъ първы-тѣ ученицы които познали Христа, който при първо-то си свижданіе съ тѣхъ имъ казалъ че той познава нелукаво-то Наѳанаилово сърдце, Іоан. 1; 45—51. Филиппъ го прѣпорѫчилъ на Іисуса, а Іисусъ исказалъ такѫва похвалѫ за него щото сама-та дума Наѳанаилъ е дошла почти да значи чистосърдечіе; "Ето истинный Израилянинъ въ когото лукавщинѫ нѣма." Наѳанаилъ былъ между онѣзи ученицы на които Христосъ ся яви на Тиверіадско-то море подиръ въскрьсеніе-то си, Іоан. 21; 2; и по-сетнѣ и той видѣлъ Христа когато ся възнеслъ, Дѣян. 1; 4, 12, 13.

Наѳанъ, І., единъ пророкъ, Зах. 12; 12, пріятель и съвѣтникъ Давидовъ. Той удобрилъ намѣреніе-то на царя да съгради храмъ Господу, но послѣ по Божіе повелѣніе отложилъ съгражданіе-то му за Соломона, 2 Цар. 7; 1—17. Съ еднѫ острѫ но умѣстнѫ притчѫ той изобличилъ Давида за прѣстѫпленіе-то му въ дѣло-то на Уріѭ и Виѳсавее, 2 Цар. гл. 12. Псал. 51; и негова-та дързость и вѣрность ся удобрили както ся види отъ Давида, виж. **Наѳанъ II**, и трѣбва да останѫтъ достопамятны. Вѣроятно Соломонъ пріелъ въспитаніе-то си подъ неговѫ-тѫ грыжѫ, 2 Цар. 12; 25, и отъ него е былъ подпомогнѫтъ за да наслѣди мирно прѣстола, 3 Цар. гл. 1. Той е писалъ нѣкои памятописанія, отколѣ изгубены, и за Давида и за Соломона, 1 Лѣт. 29; 29. 2 Лѣт. 9; 29. Колко годины е живѣлъ при Соломона не е извѣстно; но двама отъ сынове-тѣ му сѫ были высокы чиновници въ царскый-тъ дворъ, 3 Цар. 4; 5.

II. Сынъ Двидовъ, отъ Виѳсавее, 1 Лѣт. 3; 5. 14; 4, праотецъ Христовъ, Лук. 3; 31. Виж. **Родословіе.**

Неаполь, сега ся зове Кавалла, Дѣян. 16; 11, приморскый градъ въ Македоніѭ, близо при прѣдѣлъ-тъ на Ѳракіѭ, дѣто Павелъ дошелъ отъ островъ Самоѳракъ. Отъ Неаполь той отишелъ въ Филиппы.

Небе. Небе въ просто-то му значеніе значи първо пространство-то до облацы-тѣ, второ до звѣзды-тѣ, а въ по-главно-то му значеніе — мѣсто-то на блаженство-то въ онзи свѣтъ. "Третьо-то небе," "най-высоко-то небе," и "небе-то на небеса-та" сѫ еднозначущы израженія за небе-то на блаженство-то. Тамъ ще обитаватъ святіи-тѣ и праведни-тѣ, и ще ся ползуватъ съ неоцѣнимо-то прѣимущество да виждатъ Господа. Тамъ Христосъ възшедствувалъ, за да ходатайствува за людіе-тѣ си и да имъ приготви мѣсто, дѣто всичкы ще ся съберѫтъ купно, и отъ дѣто никой никога нѣма да излѣзе, Ефес. 4; 10. Евр. 8; 1. 9; 24—28. Додѣто смы въ този свѣтъ ный малко можемъ да знаемъ за мѣстоположеніе-то и за изгледъ-тъ на небе-то, или за блаженны-тѣ службы на обитатели-тѣ му. Св. Писаніе ни казва че всѣкой грѣхъ е исключенъ отъ небе-то, и че тамъ не ще има ни

скърбь, ни сълзы, ни въздишкы, ни смьрть. То описва небе-то прѣносително, нарича го царство, наслѣдіе, мѣсто дѣто има усладителны воды и рѣкы, увеселителны дървета, прѣкрасна свѣтлина, възтърженны пѣсни, царскы вѣнци, пиршества, и пр. и пр. То още расказва, че праведни-тѣ прѣдстоятъ прѣдъ Бога, и ся явяватъ съ Христа въ славѫ-тѫ му, че небе-то е животъ, слава, спасеніе, почивка, радость, и миръ. Разни степени има въ небеснѫ-тѫ славѫ, а възвишеніе-то и възвеличеніе-то на тамошны-тѣ жители ще бѫдѫтъ безпрѣстанны и вѣчны.

Небесна Царица, едно име което Еврейскы-тѣ идолопоклонници давахѫ на лунѫ-тѫ, Іер. 7; 18. 44; 17, 18.

Нево, I., градъ въ околность-тѫ на Веѳиль, Ездр. 2; 29. Неем. 7; 33.

II. Градъ на Рувимово-то племе, Числ. 32; 38, който бѣ прѣвзетъ отъ Моавцы-тѣ, които пакъ бѣхѫ му господари прѣзъ врѣме-то Іереміево, Иса. 15; 2. Іер. 48; 1.

III. Единъ върхъ въ Моавскѫ-тѫ земіѭ, отъ дѣто Моисей разгледалъ обѣщаннѫ-тѫ земіѭ, и дѣто умрѣлъ. Този е единъ отъ върхове-тѣ на планинско-то бърдо Аваримъ, "срѣщѫ Іерихонъ." Втор. 32; 49. 34; 1.

IV. Единъ идолъ на Вавилоняны-тѣ, Иса. 46; 1. Въ астрологическо-то баснословіе на Вавилоняны-тѣ този идолъ вѣроятно е прѣдставлявалъ планетѫ-тѫ Меркурій. На сѫщія идолъ ся кланяли и древни-тѣ Араби. Че този идолъ е ималъ множества поклонницы между Халдеи-тѣ и Ассирійцы-тѣ е явно и отъ нѣкои сложны имена въ Св. Писаніе, съставены отъ негово-то име и отъ другы рѣчи, каквыто сѫ напримѣръ, Навуходоносоръ, Навузарданъ, Навусазванъ, Іер. 39; 9, 13, както и отъ подобны имена въ нѣкои классическы списанія, каквыто сѫ Навонедъ, Навонассаръ, Навополассаръ, и пр.

Невѣріе въ свидѣтелство-то Божіе прави Бога лъжецъ, и е найголѣмъ грѣхъ. То е дѣло-то на едно растлѣно и виновно сърдце, защото никой здравомыслящъ человѣкъ не бы отхвърлилъ изобилно-то свидѣтелство, което Богъ ни дава за истинность-тѫ на слово-то си, Псал. 14; 1. Най-повече невѣрваніе-то въ Спасителя е едно неисказано прѣстѫпленіе, което справедливо запечатва осѫжденіе-то на онзи, който тъй прѣзира спасеніе-то си, Іоан. 5; 18. 1 Іоан. 5; 10.

Невѣста и Женихъ (младоженикъ), Виж. **Свадба и Пѣснь на Пѣсни-тѣ.**

Неемань *(пріятенъ),* I. Внукъ на Веніамина Іакововъ-тъ сынъ, глава на едно колѣно отъ Веніаминово-то племе, Числ. 26; 40.

II. Отличенъ войвода на Венадада Сирійскый царь, по врѣме-то на Іорама Израилскый царь. Той ся разболѣлъ отъ проказѫ, но ся излѣкувалъ по едно чудо, като ся окѫпалъ седмь пѫти въ Іорданъ, споредъ както му заржча пророкъ Елиссей, 4 Цар. гл. 5. Лук. 4; 27.

Неемія, сынъ-тъ Ахаліевъ, родилъ ся въ Вавилонъ прѣзъ Вавилонско-то плѣненіе. По мнѣніе-то на нѣкои, той е былъ отъ колѣно-то на священницы-тѣ; споредъ другы, отъ царско-то Іудино семейство. Той занимавалъ службѫ-тѫ на вино-черпецъ на Персійскыя царь Артаксеркса Дългоржкый. Наскърбенъ отъ бѣдственно-то състояніе на едно поселеніе отъ Евреи завърнѫты въ Іерусалимъ, той попросилъ отъ Персійскыя царь да му дозволи да отиде въ Іерусалимъ и да спомогне за възсъзижденіе-то му. Царь-тъ пріелъ молбѫ-тѫ му, и го пратилъ тамъ управитель, въ двадесетѫ-тѫ годинѫ на Артаксеркса, около 445 г. прѣди Р. Х. Той ся погрыжилъ най-много за направяніе-то изново на градскы-тѣ стѣны. Омраза-та на Самаряны-тѣ, подъ които поселеніе-то по-напрѣдъ страдало, сега

нарастнѫла; и при Саннавалата, главный-тъ управитель на онѫзи странѫ, тѣ хвърляли всевъзможны спѫнкы за да мѫчатъ и угнетяватъ Евреи-тѣ. Тѣ даже отишли до тамъ щото нападали работницы-тѣ на работѫ-тѫ имъ отгорѣ; така щото Неемія ся видѣлъ принуденъ да гы накара да работятъ съ орѫжіе въ рѫцѣ; но при всичко това въ еднѫ годинѫ работата ся свършила. Въ това велико прѣдпріятіе, и по всичкы-тѣ длъжности на управленіе-то, неговата благочестива ревность и безукоризненность, негово-то родолюбіе и Боголюбіе, и негово-то упованіе на Бога ся увѣнчали съ успѣхъ. Той ся подпомагалъ и отъ съдѣйствіе-то на вѣрны пріятели, особенно отъ Ездрѫ, Неем. 8; 1, 9, 13. 12; 36, и учредилъ много народополезны граждански учрежденія. Около 433 г. прѣди Р. Х., той ся върнѫлъ въ Вавилонъ на царскѫ-тѫ си службѫ въ Двора, Неем. 2; 6. 5; 14. 13; 6; но не ся минѫло много врѣме и той ся върнѫлъ пакъ въ Іерусалимъ за да исправи нѣкои нередовности, каквото небрежливость-тѫ въ храмовнѫ-тѫ службѫ, разваляніе на Сѫбботѫ-тѫ, бракосъчетанія съ язычницы, и пр. Той наложилъ на бракосъчетанны-тѣ съ языческы жены, или да гы напустнѫтъ, или тѣ сами да оставятъ отечество-то си. Това самоволно заточеніе на едно число незадоволны священницы, може да е дало поводъ да ся въздигне храмъ-тъ на горѫ Гаризинъ, и да ся учреди Самарянско-то Богослуженіе. Виж. **Санаваллатъ.**

Книга-та на Нееміѭ съдържа историѭ-тѫ на всичкы-тѣ тѣзи произшествія, написанѫ отъ сѫщій-тъ кѫдѣ край-тъ отъ дългоденствіе-то му. Тя служи като едно продълженіе на книгѫ-тѫ на Ездрѫ, и нѣкои отъ Отцы-тѣ сѫ ѭ выкали Вторѫ-тѫ книгѫ на Ездрѫ. Нѣкои части отъ неѭ, както главы 8 и 9, и 12; 1—26, приличатъ да сѫ извлеченія отъ общонародны книгы, и др. т. Съ тѫзи книгѫ ся свършатъ историческы-тѣ книгы на Ветхыя Завѣтъ.

Нергалъ, единъ отъ богове-тѣ на Хуѳайскы-тѣ прѣселенцы въ Палестинѫ, 4 Цар. 17; 30. Този кумиръ може да е прѣдставлявалъ Марса, вѣчный-тъ образъ на кръвопролитіе-то. Марса Араби-тѣ наричатъ *злощастіе.* Него сѫ прѣдставлявали да държи въ еднѫ-тѫ си рѫкѫ саблѭ, въ другѫ-тѫ, за косѫ-тѫ, человѣческѫ главѫ щомъ отрѣзанѫ; и неговы-тѣ дрехы почервенѣлы отъ кръвь. Араби-тѣ вапсали храмъ-тъ му съ червено, и дарявали му дрехы напрьсканы съ кръвь, и още единъ войникъ (може-бы плѣнникъ) когото хвърляли въ едно малко езеро. Име-то Нергалъ съставя часть отъ име-то Нергалъ-саресеръ, Іер. 39; 3, 13.

Нетофа, градъ близо до Виѳлеемъ, 2 Цар. 23; 28, 29. 4 Цар. 25; 23. Ездр. 2; 22. Неем. 7; 26.

Неусѳа, жена-та на Іоакыма, и майка-та на младыя царь Іоахына, която вѣроятно е земала участіе въ негово-то управленіе, защото Іеремія укорява и неѭ, 4 Цар. 24; 8. Іер. 13; 18. 29; 2.

Нефѳалимъ, шестый-тъ сынъ Іакововъ, отъ Валлѫ, Рахылинѫ-тѫ слугыніѭ, Быт. 30; 8. Отъ животъ-тъ му твърдѣ малко подробности знаемъ. Той е ималъ четырма сынове, Быт. 46; 24. Патріархъ Іаковъ когато благословилъ сынове-тѣ си произнеслъ върхъ Нефѳалима това благословеніе: "Нефѳалимъ е елень пуснѫтъ, който дава угодны думы." За тълкованіе-то на това израженіе виж. **Елень.**

Нефѳалимово-то племе е обитавало въ еднѫ богатѫ и плодороднѫ часть на сѣвернѫ Палестинѫ, която е имала Асиръ на западъ, горній Іорданъ и часть отъ Тивериадско-то море на истокъ. Нѣкои клонища отъ Ливанскы-тѣ

горы съставляватъ "Нефѳалимовы-тѣ горы," Іис. Нав. 19; 32—39. 20; 7. Нефѳалимци-тѣ доставили едно голѣмо число военны при коронясваніе-то на царь Давида, 1 Лѣт. 12; 34, и име-то имъ почетно е поменѫто въ боеве-тѣ на Сѫдіи, Сѫд. 1; 33. 5; 18. 6; 35. 7; 23. Земя-та на Нефѳалимцы-тѣ еднъѫжь станѫла плѣнъ на Сирійцы-тѣ, 3 Цар. 15; 20, и Нефѳалимци-тѣ сѫ были между първы-тѣ плѣнницы на Ассиріѭ, 4 Цар. 15; 29. Иса. 9; 1. Спаситель-тъ нашъ прѣминѫлъ много врѣме въ южнѫ-тѫ часть на тѫзи странѫ, Мат. 4; 13—15.

Нехао или *Фараонъ-Нехао*, Египетскый царь, споменѫтъ не само въ Св. Писаніе, но и отъ Иродота, който казва че той былъ сынъ на Псамметиха, Египетскый царь; и че, когато наслѣдилъ бащино-то си царство, той вдигнѫлъ великы войскы, и испратилъ великы флоты, и въ Срѣдиземно и въ Червено море; че той прьснѫлъ по вѣтра грамадно количество пары и погубилъ много хыляды человѣцы въ ялово-то си опытваніе да съедини Нила съ Червено море чрѣзъ единъ каналъ; и че той е былъ първый който испратилъ единъ корабъ да обиколи Африкѫ. Іосія Іудейскый царь излѣзълъ да ся въспротиви на Нехао въ първыя му походъ срѣщо Навуходоносора, и ударилъ ся съ него при Магеддонъ, дѣто той получилъ ранѫ-тѫ отъ коіѭто умрѣлъ; и Нехао потеглилъ напрѣдъ, безъ да прѣстои въ Іудеіѭ. На връщаніе-то си отъ Евфратъ, дѣто той былъ превзелъ и завардилъ градъ Кархамисъ, 609 год. прѣди Р. Х., той прѣстоялъ на Ривлѫ въ Сиріѭ; и отъ тамъ испратилъ да му доведѫтъ Іоахаза Іудинъ-тъ царь, свалилъ го отъ прѣстола му, връзалъ го съ вериги, и го испратилъ въ Египетъ. Тогава отишелъ въ Іерусалимъ, поставилъ на прѣстола, на мѣсто-то му, Еліакыма, или Іоакыма, и глобилъ царство-то сто таланта сребро и единъ талантъ злато. Изображеніе-то тука, заето отъ великѫ-тѫ "Гробницѫ на Царіе" въ Египетъ, вѣрва ся да прѣдставлява четворица Еврейскы заложницы или отличны плѣнницы доведены прѣдъ Фараонъ-Нехао. Единъ отъ тѣзи може да е Іоахазъ. Тѣ сѫ вапсани съ бѣло; и

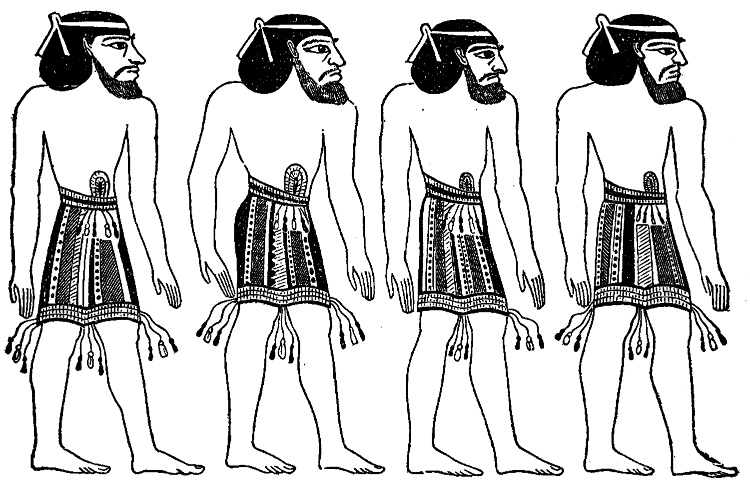

съ тѣхъ заедно четворица червени, четворица черни, и другы четворица пакъ бѣлы, за които ся прѣдполага че прѣдставляватъ Вавилоняны, Еѳіопяны, и пр. Тѣ сѫ доведени прѣдъ царя, сѣднѫлъ на прѣстолъ-тъ си, отъ едно сокологлаво сѫщество което толкова често ся срѣща по Египетскы-тѣ памятницы. Іеремія, 46; 2, расказва че Кархамисъ ся прѣвзелъ назадъ отъ Навуходоносора (прѣзъ животъ-тъ на бащѫ му Набополассара), въ четвърто-то лѣто на Іоакыма Іудиный царь; така Нехао не задържалъ завоеванія-та си въ Сиріѭ повече отъ четыри годины, 4 Цар. 23; 29 до 24; 7. 2 Лѣт. 35; 20 до 36; 6.

Нехущанъ *(парче мѣдь)*, едно име което было дадено отъ Езекыѭ Іудиный царь на мѣднѫ-тѫ зміѭ, поставенѫ отъ Моисея въ пустыніѭ-тѫ, Числ. 21; 8, и коіѭто до тогава Израиляни-тѣ пазяли. Суевѣрни-тѣ людіе като направили отъ тѫзи зміѭ единъ кумиръ, Езекыя накаралъ да ѭ счупятъ, и прѣзрително ѭ нареклъ Нехущанъ, *парче мѣдь*, 4 Цар. 18; 4.

Нехылоѳъ, прѣдполага ся да значи флауты или другы подобны музикални орѫдія. Срѣща ся само въ заглавіе-то на петый псаломъ, даденъ на началникъ-тъ на този родъ музиканты.

Неясыть, Лев. 11; 18. Втор. 14; 17, една ненасытна водна птица, която ся прѣсѣлява отъ едно мѣсто на друго, като често посѣщава топлы мѣста, и още ся срѣща по воды-тѣ на Египетъ и Палестинѫ. Тя е голѣма колкото лебедъ-тъ и прилича на него по образъ и шаръ. Пера-та ѝ сѫ сивобѣлы, освѣнь дългы-тѣ ѝ пера, които сѫ черны. Най-много ся отличава по широкѫ-тѫ си плоскѫ кълвунѫ, която е единъ кракъ и четвъртъ дълга, и по мѣшинкѫ-тѫ коіѭто женска-та птица има по кълвунѫ-тѫ си, и ѭ употрѣблява за приврѣмененъ складъ

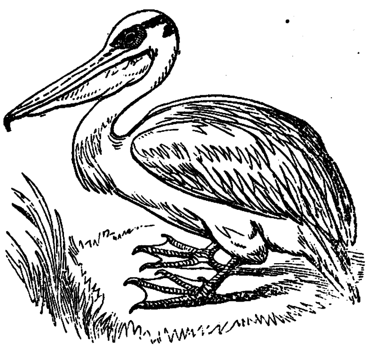

на хранѫ. Когато е праздна, тази мѣшинка не ся види; но когато е пълна, тя има доста чуденъ изгледъ. Казва ся че мѣшинка-та ѝ събирала до 12 окы. Неясыть-та е една тѫпа, лѣнива и тѫжна птица; и гласъ-тъ ѝ е суровъ и неблагозвученъ, Псал. 102; 6. Малкы-тѣ неясыти пріематъ хранѫ-тѫ си отъ кълвунѫ-тѫ на майкѫ си; и прѣданіе-то което казва че тя кѫса гржды-тѣ си за да гы храни съ кръвь-тѫ си, може да ся истълкува съ това, че тя притискува мѣшинкѫ-тѫ срѣщо гржды-тѣ си и отъ неѭ изважда запазенѫ-тѫ хранѫ та храни малкы-тѣ си. Отъ другѫ странѫ, свитый-тъ върхъ на кълвунѫ-тѫ ѝ е доста червенъ, и сравнително съ бѣлы-тѣ ѝ гржды, вижда ся като обагренъ съ кръвь.

Неѳиними, *(дадени,* или *посвятени)*. Това име сѫ давали на слугы-тѣ отредены за работы-тѣ въ скыніѭ-тѫ и храма, каквото за носяніе водѫ, дърва и пр. Найпърво Гаваонци-тѣ сѫ были опрѣдѣлени за тѣзи работы, Іис. Нав. 9; 27; по-сетнѣ, другы покорени Хананейци, на които животъ-тъ подарявали. Мнозина отъ тѣзи ся виждатъ да сѫ были по-напрѣдъ опрѣдѣлени за въ службѫ прѣдъ Давида, Соломона, и другы князове, и отъ тѣхъ да сѫ были прѣопрѣдѣлени за работы-тѣ въ храма, 3 Цар. 9; 20, 21. Ездр. 2; 58,

70. 8; 20. Неем. 11; 3. Вѣроятно е че такыват сѫ приграждали и Еврейскѫ-тѫ вѣрѫ, Неем. 10; 28, и могли сѫ и тѣ като Давида да възвысятъ гласъ и да пѣѭтъ: "Прѣдпочелъ быхъ да стоѭ на прагъ-тъ въ домъ-тъ на Бога моего, нежели да живѣѭ въ шатры-тѣ на нечестіе-то," Псал. 84; 10. Неѳиними-тѣ сѫ были заведени въ плѣнъ заедно съ Іудино-то племе, и много отъ тѣхъ сѫ были населени близо до Каспійско-то море, отъ дѣто Ездра завелъ въ Іудеѭ отъ тѣхъ нѣкои двѣсте и двадесеть души, Ездр. 8; 17.

Нивазъ, богъ на Авцы-тѣ, 4 Цар. 17; 31. Еврейскы-тѣ тълкователи говорятъ че това име значи *лаячь*, и твърдятъ че този кумиръ е ималъ подобіе-то на куче. По историческы изслѣдованія ся доказва че у Сирійцы-тѣ е имало кучеобразни кумири. Въ Сабіанскы-тѣ книгы, Нивазъ ся срѣща като "господарь на тъмнинѫ-тѫ," което, по Ассирійско-Халдейско-то баснословіе, прилича да прѣдставя нѣкой зълъ духъ на нѣкоѭ планетѫ.

Никаноръ, единъ отъ първы-тѣ седмь діаконы, избраны и рѫкоположени скоро слѣдъ съшедствіе-то на Св. Духа на петдесетницѫ-тѫ, Дѣян. 6; 1—6.

Никодимъ, членъ отъ Еврейско-то съборище, отпърво Фарисеинъ, сѣтне ученикъ Іисусовъ. Той рано ся убѣдилъ че Христосъ е пратенъ отъ Бога, но не былъ готовъ да ся причисли изведнъжь въ редъ-тъ между Неговы-тѣ послѣдователи. Въ Іоан. 3; 1—20 той най-напрѣдъ ся явява като боязливъ испытатель на истинѫ-тѫ, когото Господь нашъ поучаваше въ великы-тѣ ученія за прѣрожденіе-то и искупленіе-то. Въ Іоан. 7; 45—52, той прѣдпазливо защищава Іисуса прѣдъ съборище-то. Най-сѣтне, при распятіе-то, той явно ся признава за вѣрующъ, и дохожда съ Іосифа отъ Аримаѳеѭ да стори послѣдни-тѣ си длъжности на тѣло-то Христово, което снѣхѫ отъ кръста, балсамосахѫ, и положихѫ въ гроба, Іоан. 19; 39.

Николай, обращенникъ отъ Антіохіѭ, т. е. единъ обърнѫтъ отъ язычество въ Еврейскѫ-тѫ вѣрѫ. Той сѣтне пригѫрнѫлъ Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, и станѫлъ единъ отъ най-ревностны-тѣ отъ първы-тѣ Христіаны; и поради това той бѣ избранъ за діаконъ на Іерусалимскѫ-тѫ церквѫ, Дѣян. 6; 5.

Николаити, еретическы лица или учители, поменѫти въ Откр. 2; 6, 15. Да ли тѣ сѫ Николаити-тѣ отъ вторый вѣкъ или по-подирни, това е съмнително. Нѣкои гы зематъ за послѣдователи на Николая діаконъ-тъ, но не е извѣстно да е станѫлъ той еретикъ.

Никополь, градъ дѣто Ап. Павелъ прѣзимувалъ, споредъ както общо ся вѣрва, послѣдніѭ-тѫ зимѫ отъ живота си, слѣдъ като по-напрѣдъ писалъ на Тита, въ Критъ, да отиде при него тамъ, Тит. 3; 12. Нѣкои прѣдполагатъ че рѣчь-та тука е за Никополь въ Ѳракіѭ, положенъ при устіе-то на рѣкѫ Нестъ (Кара-су), при прѣдѣлы-тѣ на Македоніѭ. Другы, обаче, и по-вѣроятно, зематъ този градъ за Никополь въ Епиръ, градъ положенъ при устіе-то на Амвракійскыя заливъ, срѣщѫ Актіумъ, и основанъ отъ Августа въ честь на рѣшителнѫ-тѫ си побѣдѫ надъ Антонія.

Нилъ, прочута-та рѣка на Египетъ. Тя зема това име само слѣдъ съединеніе-то на двѣ-тѣ рѣкы отъ които ся образува, именно Бахръ-елъ-Абіадъ, или Бѣлѫ Рѣкѫ, на коѭто глава-та ся намира въ двѣ голѣмы езера при Екватора въ вѫтрѣшность-тѫ на Африкѫ, и която тече сѣверо-источно додѣ да ся слѣе съ другѫ-тѫ рѣкѫ, Бахръ-елъ-Азрекъ, или Синѭ Рѣкѫ, на коѭто пакъ глава-та е въ Абиссиніѭ, и която слѣдъ еднѫ обиколкѫ юго-источно и юго-за-

падно, въ врѣме-то на коіѭто минува прѣзъ езеро Дембеѫ, тече сѣверно додѣто достигне Бѣлѫ Рѣкѫ. Този Абиссинскый потокъ нѣкои въ нынѣшни-тѣ врѣмена пріематъ да е сѫщій Нилъ, ако Бѣла Рѣка и да е много по-голѣма и по-дълга, и ся е считала въ стары-тѣ врѣмена за сѫщій Нилъ. Съединеніе-то става на около шестнадесеть градусы сѣвернѫ ширинѫ. Отъ тѫзи точкѫ Нилъ тече сѐ въ еднѫ посокѫ къмъ сѣверъ, освѣнь дѣто на едно мѣсто къмъ западъ ся уклонява. Около хылядо и триста мили отъ море-то Нилъ поема Таказзе, единъ голѣмъ потокъ отъ Абиссиніѭ, и като минува прѣзъ Нубіѭ, влиза въ Египетъ подъ видъ на водоскоцы близо при Сіинѫ, или Ессуанъ, които ся образуватъ отъ еднѫ веригѫ скалы, простнѫта источно и западно. Тукъ има три водопада, и послѣ рѣка-та тече мирно и величественно по всичкѫ-тѫ длъжинѫ на Египетскѫ-тѫ земіѭ. Срѣдня-та ѝ ширина е около 1000 лактіе. Въ Долній Египетъ Нилъ ся расклонява на нѣколко клона и образува прочутѫ-тѫ Делтѫ, за коіѭто виж. **Египетъ**. За изгледъ-тъ на рѣкѫ-тѫ виж. и **Аммонъ**.

Дъждь редко вали въ Южный Египетъ, и сегысъ-тогысъ лекъ дъждецъ пада въ Долній Египетъ, и по това цѣло-то физическо и политическо сѫществованіе на Египетъ може да ся каже че зависи отъ Нилъ; понеже ако не бѣше тази рѣка, и ако не бѣхѫ редовны-тѣ ѝ годишны наводненія, всичка-та Египетска земя щѣше ся обърне на пустыніѭ. Тѣзи наводненія, толкозь тайнственны за древне-то невѣжество и суевѣріе, ся причиняватъ отъ редовны-тѣ періодическы дъждове въ далечны-тѣ южны страны, въ околность-тѫ на источницы-тѣ на Нилъ, прѣзъ Марта и по-късно. Воды-тѣ на рѣкѫ-тѫ зематъ да ся подематъ въ Египетъ около срѣдѫ-тѫ на мѣсецъ Юнія, и слѣдватъ да притичатъ прѣзъ мѣсецъ Юлія. Въ Августа Нилъ прѣлива брѣговетѣ си. и въ начало-то на Септемврія, най-много ся разлива, така щото тогава почти цѣла-та страна быва най-много наводнена, Амос. 8; 8. 9; 5. Наум. 3; 8. Въ начало-то на Октомврія наводненіе-то още слѣдва, и едвамъ на край-тъ отъ този мѣсецъ воды-тѣ ся дрьпватъ въ брѣгове-тѣ си. Отъ срѣдѫ-тѫ на Августа до кѫдѣ край-тъ отъ Октомврія, всичка-та Египетска земя заприличва на едно велико езеро или море, въ което градове-тѣ и села-та стръчатъ като островы.

Плодородіе-то, което Нилъ причинява въ Египетъ, не става само отъ наводненія-та му като разлива воды-тѣ си, но и отъ гѫстѫ-тѫ утайкѫ коіѭто воды-тѣ му довличатъ и напластяватъ по земіѭ-тѫ. Щомъ воды-тѣ му ся дръпнѫтъ въ брѣгове-тѣ си, Египтяни-тѣ, безъ да копаіѭтъ или орѫтъ, сѣіѭтъ, и скоро посѣви-тѣ прозябватъ, пораставатъ и узрѣватъ изобилно.

Не трѣбва, обаче, да ся мысли че когато разлѣе воды-тѣ си Нилъ достига всѣкѫ часть отъ сухѫ-тѫ земіѭ, и напоява іѭ достатъчно безъ искуственны средства. Нибуръ право забѣлѣжва, "Нѣкои описанія на Египетъ даватъ да ся разбере че Нилъ, когато пріиде, покрыва всичкѫ-тѫ земіѭ съ воды-тѣ си. Земи-тѣ до само̀ брѣгове-тѣ на рѣкѫ-тѫ наистинѫ потъпватъ въ водѫ, но това дѣто земя-та естественно не е все равна прѣчи му да разлѣе водѫ-тѫ си въ вѫтрѣшность-тѫ на странѫ-тѫ. По тѫзи причинѫ една голѣма часть отъ земіѭ-тѫ бы оставала пуста, ако да нѣмаше водопроводи и водоеми дѣто да отбиватъ водѫ отъ рѣкѫ-тѫ, когато пріиде най-много, и послѣ да іѭ отправятъ всѫду изъ нивя-та, и

да гы напояватъ когато нужда-та го изисква." За да закарватъ водж-тж на по-высокы мѣста употрѣбяватъ отъ памти-вѣка машины. Тѣзи машины сж повечето голѣмы колела съ ведра окачены по тѣхъ. Единъ видъ отъ тѣзи машины ся въртятъ отъ волове; другъ по-малъкъ видъ отъ хора, които сѣдешкомъ тласкатъ подолни-тѣ спицы съ крака-та си, а дърпатъ по-горни-тѣ спицы къмъ себе си съ ржцѣ-тѣ си, Втор. 11; 10.

Тъй като Нилові-тѣ наводненія сж отъ толкова важность за Египетскж-тж земіж, особенны строенія е имало и има въздигнжти, които показватъ кога е земала да прихожда вода-та и колко высоко ся е издигала. Тѣзи строенія ся наричатъ Нилометри, сир. "Ниломѣрила." Единъ Нилометръ, хылядогодишенъ и наполовинж въ развалины, има сега на малко-то островче срѣщж Каиръ. Ако наводненіе-го достигало двадесеть и два крака высоко, жетва-та послѣ бывала богата, защото въ такъвъ случай всичкы-тѣ нивя пріемали потрѣбно-то напояваніе. Ако Нилометръ-тъ показвалъ че то е по-низско отъ тжзи стъпень, земя-та ся заплашвала отъ оскудіе и гладъ, отъ които много ужасни примѣри ся срѣщатъ въ Египетскж-тж исторіж. Надминувало ли наводненіе-то двадесеть и осмь крака высочинж, пакъ имало страхъ отъ гладъ. При това годишный-тъ приливъ на рѣкж-тж не е еднакъвъ въ разны-тѣ части по теченіе-то й, и въ Горній Египетъ, дѣто корыто-то на рѣка-та е тѣсно, той ся издига до двадесеть крака по-высоко. Дълбокы-тѣ мѣста въ корыто-то на Нилъ постепенно ся насыпватъ, и много отъ стары-тѣ ржкави на Делтж почти съвсѣмъ прѣсжхватъ лѣтѣ. Прѣсушеніе-то на Египетскы-тѣ воды бы было послѣдвано отъ запустяваніе, и тогава всжду дѣто това ся случи земя-та не бы была вече обитаема; и това е прѣдвидено и отъ пророцы-тѣ, Иса. 19; 1—10. Іез. 29; 10. 30; 12.

Вода-та на Нилъ, ако прѣзъ повечето врѣме отъ годинж-тж и да е мжтна, поради дъждове-тѣ които падатъ по-горѣ, пакъ, когато ся остави да ся утаи и прѣчисти, става мека и сладка вода за піяніе. Добро-то й качество припознаватъ всичкы пжтешественници. Сегашни-тѣ Египтяни обичатъ чрѣзмѣрно да въсхваляватъ Нила, а стари-тѣ сж го обожавали.

Евреи-тѣ понѣкога сж наричали и Евфрата и Нила съ име-то "море," Иса. 19; 5. Наум. 3; 8. Сжщото ся забѣлѣжва и у Арабскы-тѣ писатели, които, както и простолюдіе-то въ Египетъ и до днешенъ день, наричатъ Нила "Море-то." Нилъ още е прочутъ по рыбж-тж си. Виж. Числ. 11; 5. Иса. 29; 8. Въ воды-тѣ му живѣіжтъ крокодилъ-тъ и рѣчный-тъ конь. Виж. **Египетъ** и **Сіоръ**.

Нимримъ. Виж. **Веонимра**.

Нимродъ *(бунтъ, нечестіе)*, сынъ Хусовъ и унукъ Хамовъ, пословиченъ отъ най-стары-тѣ врѣмена като силенъ ловецъ, Быт. 10; 8—10. 1 Лѣт. 1; 10. Той ся вижда да не е ималъ страхъ ни отъ Бога ни отъ человѣка; да е събралъ едно полчище нехранимайковцы, и да е распространилъ завоеванія-та си въ Сенарскж-тж земіж, дѣто основалъ или укрѣпилъ Вавилонъ, Ерехъ, Аккадъ, и Халне. Споредъ едно тълкованіе на Быт. 10; 11, той е основатель-тъ и на Ниневіж и Ассирійскж-тж имперіж; ако и да е пріето въобще, че Ассуръ основалъ Ассирійско-то царство, когато Нимродъ го испждилъ отъ Сенааръ, Мих. 5; 6. За Нимрода ся прѣдполага че той прьвъ ся заловилъ да гради Вавилонскыя стълпъ. Виж. **Вавилонъ**.

Нимфанъ, Лаодикійскый Христіанинъ. Той и другы вѣрующи, които ся моляхж въ кжщж-тж му ся поздравяватъ отъ Павла, Кол. 4; 15.

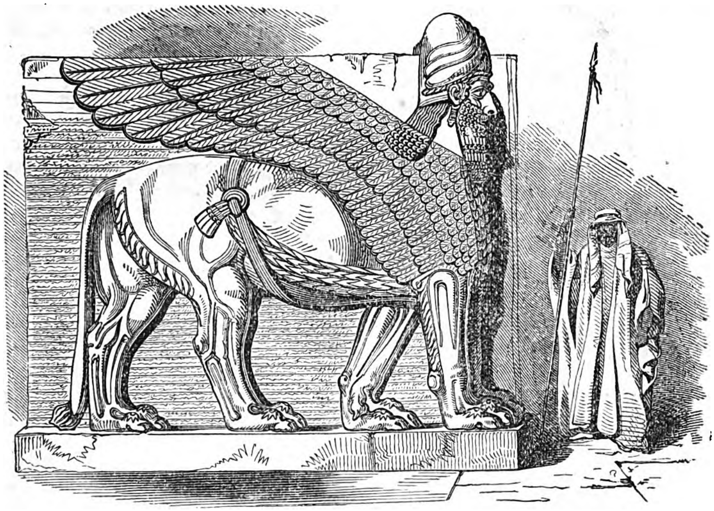

КРЫЛАТЪ ЛЬВЪ СЪ ЧЕЛОВѢЧЕСКѪ ГЛАВѪ, ОТЪ РАЗВАЛИНЫ-ТѢ НА НИНЕВІѬ.

Ниневія, *(Ниново обиталище)*, столица-та на древнѭ Ассиріѭ, коѭто Грьци-тѣ и Римляни-тѣ сѫ наричали "великый Нинъ." Ниневія е была положена на источный-тъ брѣгъ на Тигръ, срѣщѫ нынѣшній Мосулъ и по-доло отъ него. Начало-то ѝ може да ся отнесе близо до потопъ-тъ. Виж. **Нимродъ.** Петнадесеть столѣтія ся минуватъ и за Ниневіѭ не става нито дума. Въ книгы-тѣ на Іонѫ и Наума Ниневія е описана като единъ обширенъ градъ, три дни пѫть на около, съ едно жителство отъ сто и двадесеть хыляды дѣца и повече, или вѣроятно отъ шестстотинъ хыляды души, и съ много лѣсища, градины и мѣста за расходкѫ. Жители-тѣ ѝ сѫ были богати, ратолюбиви, и много напрѣднѫли въ образованіе-то. Тя е имала много твърдѣли съ прѣграды и порты, и спорѣдъ поеты-тѣ умножила е была търговцы-тѣ си повече отъ звѣзды-тѣ небесны, и князове-тѣ си повече отъ скакалцы-тѣ. Съ това описаніе е съгласно и онова на историка Діодора Сицилійскый по думы-тѣ на когото Ниневія е была двадесеть и една мили дълга, деветь мили широка, и петдесеть и четыри мили околовръстъ; стѣны-тѣ ѝ сто крака высокы, и толкова широкы щото три колесницы можали да ся разминятъ по тѣхъ; и кулы-тѣ въ стѣны-тѣ на брой хылядо и петстотинъ, всѣка двѣсте крака высока.

Ниневія дълго врѣме е была царица-та на Истокъ; но за голѣмѫ-тѫ ѝ раскошность и нечестіе, пророкъ Іона былъ проводенъ, повече отъ осмстотинъ годины прѣди Христа, да каже на жители-тѣ ѝ че тя скоро ще бѫде съсыпана. Виж. и Иса. 14; 24, 25. Ниневійци-тѣ, обаче, прѣдварили та ся покаяли, и отъ това съсыпваніе-то на града имъ закъснѣло; но около 753 г. прѣди Р. Х., врѣме-то когато ся основалъ Римъ, Ниневіѭ прѣвзели Мидяни-тѣ подъ Арбака; а близо едно столѣтіе и половина по-сетнѣ, и това съгласно съ пророчества-та на Наума гл. 1—3, и Софоніѭ 2; 13, вторый пѫть ѭ

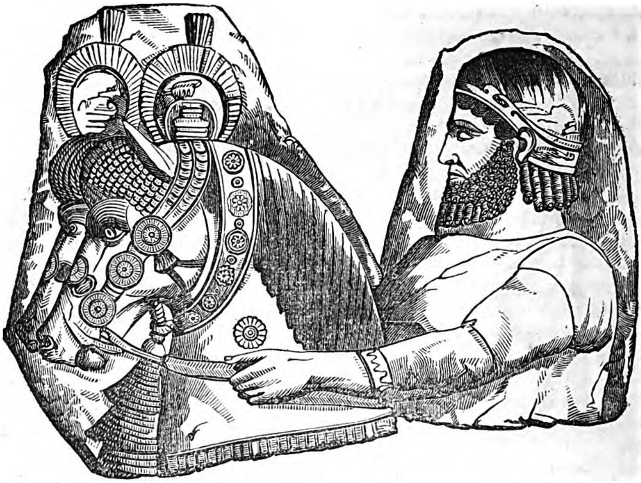

КОННИКЪ И КОНІЕ, ОТЪ МОГЫЛѪ-ТѪ ХОРСАБАДЪ, НИНЕВІЯ.

прѣвзели Кіараксъ и Навополассаръ; и подиръ това врѣме тя никога вече не могла да придобые първый-тъ си блясъкъ. Посетнѣшни писатели ѭ споменуватъ много редко, и като незначително мѣсто. Толкова съвършенно е было разореніе-то ѝ щото за много столѣтія само-то ѝ мѣстоположеніе е было почти изгубено, и невѣрници нѣкои даже сѫ отрекли че Библейска-та Нинeвія нѣкога е сѫществувала. Трапове-тѣ които станѫли "гробъ" на развалины-тѣ ѝ, Наум. 1; 4, до толкова сѫ ся насипали съ тѣхъ, щото сега ся показватъ като естественны могылы. Но отъ 1841, старинари сѫ раскопавали останкы-тѣ ѝ, които толкова си вѣкове сѫ лежали затрупаны и неизвѣстны. Трапове-тѣ най-много изслѣдовани лежатъ въ три-тѣ ѫглы на единъ трапезій около осмнадесеть мили дългъ, и дванадесеть мили широкъ, и близо шестдесеть околовръстъ, и всичко това подтвърдява древнето описаніе на обширность-тѫ ѝ. Скорошни-тѣ изслѣдователи сѫ раскопали храмове и палаты, завардены отъ грамадны крылаты быкове и львове съ человѣческы главы. Разны-тѣ отдѣленія на тѣзи зданія сѫ подплатены съ краешницы отъ камькъ, и покрыты съ ваянія и надписы съ клинообразны буквы, които изслѣдователи-тѣ отчасти сѫ проумѣли; и тѣзи изваяни памятници на историѭ-тѫ и обычаи-тѣ на Ассирійцы-тѣ, заедно съ разны-тѣ стъклены, дървены, металическы и др. издѣлія раскопаны послѣ едно двадесеть и четыривѣковно погребленіе, доставятъ сега неоцѣнимѫ помощь при тълкваніе-то на Писанія-та, и най-силно утвърдяватъ истинность-тѫ имъ. Ный толкова ся чудимъ и маемъ колкото ся и благодаримъ, когато гледамы сѫща-та Ассирійска исторія да ся повѣствува въ Царіе-тѣ и Лѣтовницы-тѣ. Ный не само намирамы да ся поменуватъ Іиуй, Манаимъ, Езекія, Амрій, Азаилъ и др. и разны градове въ Іудеѭ и Сиріѭ; но открывамы и исторіѭ-тѫ на Сенахырима както ся повѣствува отъ самаго него, дѣто ся расказватъ нашествіе-то му въ Пале-

стинж, и количество-то на данъка дѣто Езекія е былъ принуденъ да му плати. Намирамы така сжщо и картины които прѣдставляватъ Лахысъ, 4 Цар. 18; 14, и военны-тѣ му чиновницы, може-бы и самаго хулителя Рапсака, като прѣдставя Еврейскы плѣнницы на царя, и пр. (Виж **Сеннахыримъ**). Тѣзи стѣнни образи разясняватъ и языка на пророка Іезекіиля. Пророкъ-тъ, като единъ отъ плѣнници-тѣ заведены въ Ниневіѭ или въ околность-тж й, безсъмнѣнно видѣлъ е съ очи-тѣ си "скрышны-тѣ стаи на образы-тѣ," или поне е чулъ за тѣхъ, и за прѣдмѣты-тѣ които тѣ сж прѣдставлявали. На другы мѣста той прѣдставя по-нагледно человѣцы-тѣ и сцены-тѣ, сир. образы-тѣ на скрышны-тѣ стаи; въ гл. 23; 6, 14, 15 и пр. 26; 7—12. "Войводы и началницы, рачителны млады, живописаны съ киноваръ, опасаны съ поясы около чрѣсла-та си, съ видъ княжескъ, и съ тіары голѣмы на главы-тѣ си." Киноваръ-тъ или алено-то е една отъ краскы тѣ съ които тѣзи образи сж изобразжени, Іез. 23; 14, 15. Тука ся изобразжава подъ войнственъ видъ буйность-та на младость-тж и блескъ-тъ и великолѣпіе-то й. Тука сж прѣдставени кумири, царіе, воители Ниневійскы на молебствіе, на ловъ, на бой; крѣпости нападнжты и прѣвзеты; плѣнници водени въ тържественъ вървежъ, прободены, одраны, или другояче мжчени; и понѣкога съ кукы закачены за носъ-тъ или за устны-тѣ, 4 Цар. 19; 28. Иса. 37; 29, и съ копіе очи-тѣ имъ избодены, 4 Цар. 25; 7. За другы картины виж. **Нисрохъ, Сеннахыримъ, Салманасаръ,** и **Война.**

Христіанскый-тъ свѣтъ е много задълженъ на Лейарда и Боттж за прѣдпріятіе-то имъ въ изслѣдванія-та на старины-тѣ, както и на Ролинсона и Хинкса. На ученикъ-тъ на Писанія-та тѣзи закопани съкровища сж многоцѣнны, и ный трѣбва да ся радвамы не само за тѣзи новы доказателства на истинность-тж на исторіѭ-тж и пророчества-та на Писанія-та, но и за свѣтлинж-тж съ коіѭто ся разяснява тѣхно-то значеніе. Колко впечатително е и прѣдувѣдомленіе-то което тѣзи новооткрыти памятници на единъ градъ нѣкога толкова огроменъ и могущественъ днесь отправятъ на народы тогава неизвѣстны, да ся пазятъ отъ раскошность, гордость и нечестіе, които сж докарали съсыпваніе-то му.

Нисанъ, Еврейскый мѣсецъ, който приблизително съвпада съ

часть отъ Мартъ и часть отъ Априлій. Този мѣсецъ е былъ седмый мѣсецъ въ гражданскѫ-тѫ годинѫ; но станѫлъ първый мѣсецъ въ священнѫ-тѫ годинѫ при исхода изъ Египетъ, Исх. 12; 2. Моисей го наричалъ Авивъ, Исх. 13; 4. Названіе-то Нисанъ ся срѣща само подиръ врѣме-то на Ездрѫ, и възвръщаніе-то отъ Вавилонско-то плѣненіе. Виж. **Мѣсецъ**

Нисрохъ, богъ на Ассирійцы-тѣ, въ чійто храмъ Сеннахыримъ като ся кланялъ, двама-та му сынове отишли и го убили, 4 Цар. 19; 37. Етимологыческы това име значи "великый орелъ;" и на постары-тѣ Ассирійскы ваянія, сега скоро раскопаны въ Ниневія, ся

намиратъ прѣдставленія на единъ идолъ въ человѣческо подобіе, но съ орловѫ главѫ, както ся вижда въ прѣдстоящѫ-тѫ картинѫ. И между древни-тѣ Араби орелъ-тъ сѫ прѣдставлявали като идолъ. Друго-то изображеніе тука, което прѣдставлява едно крылато человѣкообразно сѫщество въ единъ крѫгъ, и съ лѫкъ въ рѫкѫ-тѫ, често ся срѣща на стѣны-тѣ на древнѭ Ниневіѭ въ богомолны прѣдставленія, и за него ся вѣрва да е символъ-тъ на върховно-то божество у Ассирійцы-тѣ.

Нитро, не вещество-то което влиза въ съставъ-тъ на барута, но натронъ, една естественна въглекысленна соль отъ натрій или содій. Нитро-то, като ся полѣе съ оцетъ, сгорещява ся до толкова, щото ся испарява, Прит. 25; 20, и още ся употрѣбява за мыеніе, Іер. 2; 22. Като ся съедини дървено масло съ нитро става мыло (сапунъ). Нитро-то природно сѫществува въ кораво състояніе въ земіѭ-тѫ, или въ плавателно състояніе по нѣкои езера на западъ отъ Египетскѫ-тѫ Делтѫ.

Но, или **Но-Аммонъ.** Виж. **Аммонъ.**

Нобъ, градъ на священницы, въ наслѣдіе-то на Веніаминово-то племе, близо при Іерусалимъ. Жители-тѣ му веднъжь были подложени на кланіе по заповѣдь отъ Саула, за гостопріемство-то имъ къмъ Давида, 1 Цар. 21; 2. 22; 9—23. Неем. 11; 32. Иса. 10; 32. Мѣстоположеніе-то на този градъ сега не е познато.

Новолуніе. Новолуніе-то е было начало-то на всѣкой отъ Еврейскы-тѣ мѣсецы. Виж. **Мѣсецъ.** Евреи-тѣ показвали особно уваженіе на първый-тъ день отъ всѣкой мѣсецъ, и за него Моисей опрѣдѣлилъ особны жъртвы, Числ. 28; 11—15; но той не го постановилъ за праздникъ, и не може да ся докаже че Евреи-тѣ сѫ го празвали нѣкога като задължителенъ праздникъ: той былъ само единъ веселъ день на волно богомолство. Вижда ся че още въ Саулово врѣме, Евреи-тѣ сѫ прѣ-

карвали този день въ домашны веселія; понеже Давидъ като не ся намѣрилъ веднъжь на този день на царскж-тж трърезж, Саулъ ся разсърдилъ, 1 Цар. 20; 5, 18. Моисей дава да ся разбере че, освѣнь народны-тѣ жьртвы които тогава принасяли, всѣко частно лице имало свои си жьртвы да принося, Числ. 10; 10. Начало-то на мѣсеца ся е прогласявало съ тржбяніе, Псал. 81; 3, и съ тържественны жьртвоприношенія. Но най-славно-то "новолуніе" е было начало-то на гражданскж-тж годинж, или пьрвый-тъ день на мѣсецъ Тишри, Лев. 23; 24. Тойзи день е былъ священъ, и тогава земаніе-даваніе не ставало, Амос. 8; 5. Въ царство-то на десеть-тѣ племена, прилича да е было обычайно да посѣщаватъ пророцы-тѣ на новомѣсечія-та, за да имъ носятъ дарове и да слушатъ поученія-та имъ, 4 Цар. 4; 23. Іезекіиль говори, 45; 17, виж. и 1 Лѣт. 23; 31. 2 Лѣт. 8; 13, че всесъжженія-та въ новомѣсечія-та сж ся доставяли отъ царь-тъ.

Нога. Израженіе-то въ Втор. 32; 35, "Нога-та имъ съ врѣме ще ся подпързне," и въ пѣснь тж на пжтешественникъ-тъ, Псал. 121; 3, "Да не остави да ся поколебае нога-та ти," Псал. 66; 9, Іер. 13; 16, ся изясняватъ отъ опасно-то положеніе на пжтекы-тѣ въ Източны-тѣ страны отъ скалы-тѣ и стрьмнины-тѣ, дѣто нога-та ако ся подпързне, человѣкъ-тъ често си изгубва животъ-тъ. Виж. и Иса. 8; 14. Лук. 2; 34. Скърбящи-тѣ сж ходили боси. Богъ казва на Іезекіиля, "Да не направишь сѣтованіе за мьртвы, завій гжжвж-тж си на главж-тж си, и тури па нозѣ-тѣ си обуща-та си, Іез. 24; 17. Изуваніе-то на обуща-та е было въ старо врѣме и знакъ на почитаніе. Моисей изулъ обуща-та си за да приближи до горящж-тж кжпинж; и мнозина тълкователи на Библейско-то ученіе сж на мнѣніе че священници-тѣ сж служили въ скыніж-тж боси, както служехж отпослѣ въ храмъ-тъ. Турци-тѣ никога не влизатъ въ джаміи-тѣ си додѣто не си омыѭтъ ржцѣ-тѣ и крака-та, и додѣто не изуѭтъ горни-тѣ си обуща. Еѳіопскы-тѣ Христіани влизатъ въ церквы-тѣ си на чорапы, и Индійскы-тѣ Брахмани отдаватъ еднообно почитаніе на капища-та си и кумирницы-тѣ си. Источни-тѣ побѣдители сж туряли нозѣ-тѣ си на вратове-тѣ на побѣдены-тѣ царіе, Іис. Нав. 10; 24. Това положеніе на побѣдоносцы-тѣ е изображено по много стары памятницы, Псал. 8; 6. Иса. 49; 23. 1 Кор. 15; 25. Евр. 2; 8. Виж. **Ниневія.**

Хора-та на истокъ сж имали обычай да омыватъ нозѣ-тѣ на странны-тѣ които дохождали отъ пжть, защото обувкы-тѣ имъ покрывали нозѣ-тѣ имъ само отъ долу, Быт. 24; 32. 43; 24. Така Авраамъ омылъ крака-та на трима-та ангелы, Быт. 18; 4. Тжзи службж сж вършили раби-тѣ и рабини-тѣ; и за това Авигея отговорила Давиду, който іж поискалъ за женж, че тя го считала за честь да мые нозѣ-тѣ на царевы-тѣ рабы, 1 Цар. 25; 41. Ап. Павелъ заповѣда на церквж-тж да помага на вдовицж, която е на святіи нозѣ омыла. 1 Тим. 5; 10. Този обычай, да ся мыѭтъ нозѣ-тѣ на странны-тѣ, и днесь още ся варди по нѣкои мѣста въ Истокъ. Спаситель-тъ, на послѣдніж-тж си вечеріж, е далъ единъ забѣлѣжителенъ урокъ за смиренность, като омылъ нозѣ-тѣ на ученицы-тѣ си, Іоан. 13; 5, 6, ако осмый-тъ стихъ и да показва че това омываніе е имало по-дълбоко значеніе. Виж. **Сандаліи.**

Нодъ, *(скытаніе),* земя къмъ истокъ отъ Едемъ, която была така наречена защото тамъ ся скыталъ Каинъ, Быт. 4; 16.

Ное, *(покой),* име-то на всеизвѣстный-тъ патріархъ когото Богъ

съхрани ведно съ челядь-тж му чрѣзъ единъ ковчегъ отъ потопа, и който така станж вторый челядникъ на человѣческж-тж челядь. Исторія-та на Ное и потопа ся съдържа въ Быт. гл. 5—9 Ное бѣше сынъ Ламеховъ, и внукъ Маѳусаловъ; роденъ бѣ на 1056 год. подиръ сътвореніе-то на свѣта, живѣлъ бѣ шестстотинъ годинъ прѣди потопа, живѣ още триста и петдесеть годинъ слѣдъ потопа, и умрѣ двѣ годинъ прѣди да ся роди Аврамъ. Име-то му може да е было дадено отъ родители-тѣ му, отъ надеждж да но той да бждеше обѣщано-то "сѣме на женж-тж," което щѣше да "смаже главж-тж" на зміьж-тж. Ное стои въ редъ-тъ на онѣзи богобоязливы патріарсы, които сж посочени за правотж-тж имъ, Іез. 14; 14, 20, и той ся почита като "проповѣдникъ на правдж-тж," 1 Пет. 3; 19, 20. 2 Пет. 2; 5. Старанія-та му да прѣобразува развращенный-тъ человѣческый родъ траяли, както нѣкои вѣрватъ, цѣлы сто и двадесеть годины, но малко слѣдствіе произвели, Мат. 24; 37; потопъ-тъ не "намѣри вѣрж на земьж-тж." Ное, обаче, бѣше примѣръ на нелицемѣрнж вѣрж: той вѣрваше Божіе-то застрашеніе, и постжпи съобразно, Евр. 11; 7. Като прѣстанж потопъ-тъ и излѣзе отъ ковчегъ-тъ първа-та му грыжа бѣше да поблагодари Бога, съ жьртвы отъ всичкы-тѣ пригодны животны. Малко повече е писано за него освѣнь обстоятелство-то на негово-то опиваніе, печаленъ примѣръ на посрамленіе-то до което може да докара вино-то. Потомци-тѣ на трима-та му сынове населихж всичкыя свѣтъ; потомци-тѣ Іафетовы главно ся утвьрдихж въ Европж, Симови-тѣ въ Азіьж, а Хамови-тѣ въ Африкж.

Прѣданія за Ное сж были съхранены между народы-тѣ по всичкыя свѣтъ. Между най-точны-тѣ е прѣданіе-то въ Грьцкж-тж повѣсть за Девкаліона и Пиррж. Тукъ трѣбва да поменемъ и медалы-тѣ ископаны въ Апамеьж у Фригіьж, въ врѣме-то на Септимія Севира, които носятъ надписы на име-то По, единъ ковчегъ, женж и мжжъ, гарванъ, и гжлъбъ съ маслинено клонче въ уста-та. Виж. **Ковчегъ.**

Ноеминь, жена-та Елимелехова, и свекьрва-та на Руѳь. Виж. **Руѳь.**

Носилка, едно леко сѣдло или столъ носенъ отъ человѣцы, или както и днесь въ Сиріьж между двѣ мулета или камилы, Пѣсн. 3; 9. Иса. 66; 20.

Носъ. Нѣколко израженія въ Писанія-та сж дошли въ употрѣбеніе отъ това дѣто гнѣвъ-тъ често ся показва отъ разширены ноздры, отъ запжхтяно дышаніе, и у животны-тѣ отъ пръханіе, 2 Цар. 22; 9. Іов. 39; 20. Псал. 18; 8. Златны брънкы закачены за носъ-тъ, или за лѣвж-тж ноздрж, сж были украшеніе на жены-тѣ въ старо врѣме, както сега сж обѣцы-тѣ или менгушы-тѣ, Прит. 11; 22. Іез. 16; 12. И въ носове-тѣ на животны имало е обычай да прокарватъ брънкы, чрѣзъ които да гы водятъ дѣто щжтъ; и отъ ново-открыты образы въ Ниневіьж ся показва че по сжщій начинъ Ассирійци-тѣ сж постжпяли и съ плѣнницы-тѣ си, 4 Цар. 19; 28. Іез. 38; 4. Виж. **Ниневія.**

Нощь. Стари-тѣ Евреи захващали денонощіе-то отъ вечерь, и смѣтали го до другж-тж вечерь, така щото нощь-та прѣдшествувала на день-тъ. Този пріетъ обычай може, вѣроятно, да ся изслѣди назадъ и въ языкъ-тъ съ който ся описва сътвореніе-то на свѣта, Быт. 1; 5, 8, 13, и пр. "станж вечеръ, и станж утро, день първый." Евреи-тѣ давали дванадесеть часа на нощь-тж и дванадесеть часа на деня, но тѣзи часове не сж были равни, освѣнь на равноденствіе-то. По другы врѣмена, ко-

гато нощни-тѣ часове сѫ были дълги, дневни-тѣ часове сѫ были къси, както зимѣ; и когато часове-тѣ на нощь-тѫ сѫ были къси, часове-тѣ на деня сѫ были съразмѣрно дългы. Виж. **Часове.**

Нощи-тѣ сѫ понѣкога много студены въ Сиріѭ, когато дни-тѣ сѫ много горещи; и пѫтници по пустыни-тѣ и по околны-тѣ горы Палестинскы често ся оплакватъ както Іаковъ въ Быт. 31; 40: "Деня мя пекъ-тъ изнуряваше, а нощѣ мразъ-тъ: и бѣгаше сънъ-тъ ми отъ очи-тѣ ми."

О.

Обаятели, Псал. 58; 4, 5. Екл. 10; 11. Іер. 8; 17. Обаятели има много въ Индіѭ и Египетъ, и притязаватъ че тѣ иматъ силѫ да обайватъ зміи-тѣ, така щото да не могѫтъ да ухапятъ.

Обаятелны искуства въ Св Писаніе ся споменуватъ много. Такыва сѫ и лъжливы-тѣ искуства на омаятели-тѣ, прокобители-тѣ, гадатели-тѣ, магесницы-тѣ, чародѣи-тѣ, вълшебницы-тѣ, бѣсовъпрошатели-тѣ, мъртвовъпрошатели-тѣ, и пр. и пр. Тѣзи всичкы-тѣ ся възбранявать и осѫждатъ отъ Св. Писаніе, Исх. 22; 18. Лев. 19; 26, 31. 20; 27. Втор. 18; 10, 11. Мнима-та сила на обаятели-тѣ ся е приписвала на Сатанѫ и обаятелно-то ужь искуство е естественно единъ видъ идолопоклонство. Мнимы-тѣ си чудеса обаятели-тѣ правяли чрѣзъ нѣкои хытрости, или по нѣкои естественны законы, тѣмъ само извѣстны. За Египетскы-тѣ мѫдрецы ся казва че сѫ правяли чудесны работы чрѣзъ магіѭ, Исх. 7—9. Дѣян. 19; 19.

Обезяна *(маймуна)*, едно животно което вънкашно прилича малко на человѣческый-тъ родъ. Соломонъ е доносялъ обезяны отъ Офиръ, 3 Цар. 10; 22. 2 Лѣт. 9; 21. На тѣхъ сѫ ся кланяли нѣкога въ Египетъ; и до днесь тѣ ся обо-

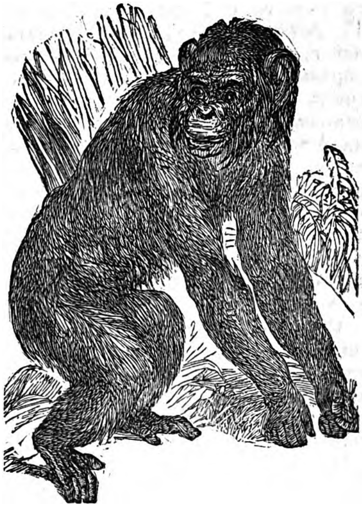

жавать въ нѣкои страны на Индіѭ, дѣто единъ пѫтникъ описва единъ великолѣпенъ храмъ посвятенъ на обезяны-тѣ.

Облакъ и Облачный стълпъ. Този стълпъ е былъ единъ чудесенъ бѣлѣгъ за присѫтствіе-то Божіе при исходъ-тъ на Израиляны-тѣ изъ Египетъ, Исх. 14; 24 и 16; 10. Числ. 12; 5, и прѣзъ скытанія-та имъ изъ пустыниѭ-тѫ. Този стълпъ е былъ облаченъ денѣ, за да оправя Евреи-тѣ по пѫть-тъ, и огненъ нощѣ, за да имъ свѣти, Исх. 13; 21, 22 и 14; 19, 20. Чрѣзъ него Богъ оправялъ движенія-та на Еврейскый-тъ народъ въ пустыниѭ-тѫ, Числ. 9; 15—23. 14; 14. Втор. 1; 33. Пророкъ Исаія пише за Божіе-то покровителство върху церквѫ-тѫ подъ видъ на единъ облакъ денѣ и нощѣ, Иса. 4; 5.

Облѣкло. Виж. **Дрехы.**

Образъ. На Моисея бѣ казано да направи скынія-та по образъ-тъ който бѣ видѣлъ на горѫ-тѫ, Дѣян. 7; 44. Въ по-общо-то употрѣбленіе на думѫ-тѫ, библейскый образъ е пророческый знакъ, "сѣнка на бѫдѫщы-тѣ добрины," Евр. 10; 1,

"а тѣло-то е Христово," Кол. 2; 17. Ветхый-тъ Завѣтъ ся отличава най-вече по употрѣбленіе-то на образы. За пр., пасхалный-тъ агнецъ и другы-тѣ принесены по законъ-тъ жъртвы бѣхѫ образи на Агнецъ-тъ Божій, и пояснихѫ велико-то му умилостивеніе; тѣ показахѫ че вина-та заслужва смърть, и ся искупва само съ кръвь-тѫ на Богоугоднѫ жъртвѫ; но тѣ сѫ ся принасяли и за да прѣдскажѫтъ пришествіе-то на Спаситель-тъ.

Старозавѣтны-тѣ образи обѣматъ лица, нѣща, събытія, обряды, и мѣста. Тъй Адамъ и Мелхыседекъ, пророчество-то и священство-то, манна-та и мѣдна-та змія, ударена-та канара и прѣминуваніе-то рѣкѫ-тѫ Іорданъ, Пасха-та и деньтъ на умилостивеніе-то, Ханаанъ и градове-тѣ на прибѣжище сѫ библейскы образи на Христа.

Колкото голѣма и да ни ся прѣдставлява прилика-та между нѣкое Старозавѣтно събытіе и нѣкое Новозавѣтно, пакъ не може ся рѣ че това Старозавѣтно събытіе е образъ ако не е прѣдназначено отъ Бога за тѫзи цѣль и тъй придобые пророческый характеръ.

Обричаніе, обѣщаніе дадено Богу за извършваніе-то на нѣкое добро дѣло или за въздържаніе-то отъ нѣкое непротивозаконно наслажденіе, отъ признателность за нѣкоѭ божіѭ благость, отъ налѣжащѫ опасность, отъ страхъ за бѫдѫщы злины, или отъ желаніе за бѫдѫще щастіе. Когато нѣкой ся обречеше да стори грѣхъ, съ испълненіе-то на това обричаніе той притуряше грѣхъ при грѣхъ; но никакво неудобство или загуба не извиняваше онзи който не испълнеше обѣщаніе-то си за нѣщо непротивозаконно, Псал. 15; 4. Мал. 1; 14. Когато Іаковъ отиваше за Месопотаміѭ, той ся обрѣче да принесе Богу въ Веѳилъ десетѫтѫ часть отъ иманіе-то си, Быт. 28; 20—22. Моисей узакони законы по които да ся управляватъ и испълняватъ обричанія-та. "Ако не щешь да ся обрѣчешь, нѣма да ти бѫде грѣхъ; каквото излѣзе изъ устны-тѣ ти, да го пазишь и да го вършишь," Втор. 23; 21, 23. Екк. 5; 4, 5. Обричанія-та на малолѣтны-тѣ и др. п. не бѣхѫ обязателны безъ съгласіе-то на главѫ-тѫ на семейство-то, Числ. гл. 30. Человѣкъ можеше да посвяти себе си или чадо-то си Господу, Числ. 6; 2. Іеѳеай посвяти единороднѫтѫ си дъщеріѫ, Сѫд. 11; 30—40; а Самуилъ бѣше обрѣченъ и посвятенъ въ службѫ Господу, 1 Цар. 1; 11, 27, 28. Онѣзи мѫжіе или жены, които ся обричахѫ Господу, ся обвързвахѫ да Му служѭтъ, споредъ условія-та на обричаніе-то; обаче, въ нѣкои случаи, тѣ ся искупвахѫ, Лев. гл. 27. Виж. **Корванъ** и **Назиреи**.

Обрученіе, залогъ за точно-то испълненіе на едно обѣщаніе; или часть отъ единъ дългъ, заплатена като залогъ за исплащаніе-то на цѣлый-тъ дългъ; или часть отъ цѣнѫ-тѫ на нѣщо, заплатена за да подтвърди взаимно-то съгласіе, или часть отъ заплатѫ-тѫ на единъ слугѫ, заплатена за увѣреніе, въ врѣме-то на наеманіе-то му. Въ Новый Завѣтъ Божіи-тѣ дарове на человѣцы-тѣ въ този свѣтъ ся описватъ като обрученіе за по-голѣмы-тѣ благости съ които праведни-тѣ ще ся наслаждаватъ въ бѫдѫщійтъ животъ, 2 Кор. 1; 22. 5; 5. Еѳ. 1, 13, 14. Виж. **Сгодяваніе**.

Обрѣзаніе. Богъ заповѣдалъ Аврааму да обрѣже краекожіе-то на плъть-тѫ си, и да постанови този обрядъ въ потомство-то си като знакъ на завѣтъ-тъ си съ него. Съобразно съ това повелѣніе, Авраамъ, деветдесеть и деветгодишенъ старецъ, прѣтърпѣ обрѣзаніе-то, и послѣ обрѣза и сына си Исмаила, и всичкы-тѣ мѫжкы на домъ-тъ си, Быт. 17; 10—12. Богъ повторилъ това повелѣніе и Моисею, и заржчалъ му да ся

обрѣжѫтъ всичкы-тѣ които ищяли да ядѫтъ отъ пасхалнѫ-тѫ жьртвѫ, а младенци-тѣ да ся обрѣзватъ въ осмый-тъ день отъ рожденіе-то си. Исх. 12; 44. Лев. 12; 3. Іоан. 7; 22. Евреи-тѣ всѣкога пазяли този обрядъ, и види ся че тѣ не го изоставили нито въ Египетъ, Іис. Нав. 5; 1—9.

И всичкы-тѣ другы народы отъ колѣно-то Авраамово, както Исмаиляни-тѣ, Аравяни-тѣ и др., задържали обрѣзаніе-то. Днесь този обрядъ е единъ отъ сѫщественны-тѣ обряды въ Мухамеданско-то вѣроисповѣданіе, и ако и да не е заржчано въ Коранъ-тъ да ся обрѣзватъ, той ся испълнява всѫду дѣто Мухамеданство-то ся исповѣда. Както старовrѣменни-тѣ Египтяни, така и Абиссинци-тѣ и различны юго-Африканскы племена ся обрѣзватъ. Нѣма обаче нищо което да свидѣтелствува Египтяни-тѣ обрѣзвали ли сѫ младенцы-тѣ си, и обрѣзаніе-то было ли е народенъ и вѣроисповѣденъ обычай у тѣхъ прѣди Господь да го прѣпоржчи Авраму.

Евреи-тѣ имахѫ необрѣзаніе-то за най-голѣмѫ нечистотѫ; и нѣмаше нѣщо по-обидно за Евреинъ колкото да му рѣкѫтъ "необрѣзанъ." Ап. Павелъ често нарича язычницы-тѣ необрѣзаны, за различіе отъ Евреи-тѣ, Рим. 2; 26.

Много прѣпирни и разискванія станѫли въ първы-тѣ врѣмена на Христіанство-то върху въпросъ-тъ, да ли покрьстени-тѣ язычници трѣбаше да пріиматъ и обрѣзаніе-то, Дѣян. гл. 15; и много врѣме ся минѫло прѣди да ся разумѣе че "нито обрѣзаніе-то има нѣкоіѫ силѫ, нито необрѣзаніе-то, но ново созданіе," Гал. 6; 15.

Истинско-то обрѣзаніе бива вѫтрѣшно, духовно; и онѣзи сѫ съ "необрѣзаны сьрдца и уши," които не испълняватъ законъ-тъ Божій и не ходятъ по пѫть-тъ на Христовѫ-тѫ свѣтливѫ.

Обуща. Виж. **Сандалія.**

Обѣца. Израилянкы-тѣ носили обѣцы на уши-тѣ си и на ноздры-тѣ си, Быт. 24; 47. 35; 4. Исх. 32; 2. Числ. 31; 50.

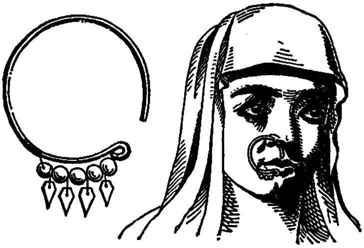

Обѣщаніе. Ветхозавѣтны-тѣ обѣщанія ся относятъ на Божіи-тѣ духовны дарбы, най-вече Мессіѭ, Святый Духъ, и пълнотѫ-тѫ отъ евангелскы благословіи, за които Богъ увѣри Авраама и другы святіи заради тѣхъ, и заради всичкы вѣрующи подиръ тѣхъ, Рим. 4; 13, 14. Гал. 3; 14—29. "Чада-та на обѣщаніе-то" сѫ или Исааково-то потомство, за различіе отъ Исмаилово-то; похристіянени Евреи, или всичкы истинни вѣрующи, които съ вѣрѫ пріиматъ обѣщаніе-то на спасеніе въ Христа. Въ Евр. 11; 39, "обѣщаніе-то," значи обѣщано-то нѣщо, Дѣян. 1; 4. "Най-голѣмы-тѣ и драгоцѣнны-тѣ обѣщанія" Божіи, съдьржатъ всичкы добрины за този животъ и за онзи; които навѣрно сѫ обезпечены за людіе-тѣ Му въ Христа, 2 Пет. 1; 4. 2 Кор. 1; 20. 1 Тим. 4; 8. Поради безкрайны-тѣ заслугы на Искупитель-тъ имъ,

безконечна любовь, безпрѣдѣлна мѫдрость, и всемогуща сила сѫ заложены за тѣхъ; и като пожертвува еднородныя си Сынъ, Богъ щедро ще излѣе врьзъ тѣхъ всякѫ благословіѭ отъ коіѭто ся нуждаіѭтъ, Рим. 8; 32.

Овавъ, Рагуиловъ-тъ сынъ, Числ. 10; 29. За него има двѣ прѣдположенія: или че е былъ братъ на Сепфорѫ, Моисеевѫ-тѫ женѫ, или пѫкъ че Овавъ е было друго име на Іоѳора. Когато Іудеи-тѣ ся готвяли да оставятъ Синайскѫ-тѫ горѫ, Моисей помолилъ Овава да участвува въ сѫдбѫ-тѫ на Божіи-тѣ людіе и да гы придружи въ странствованія-та имъ по пустыніѭ-тѫ, защото неговы-тѣ познанія на странѫ-тѫ и туземцы-тѣ ѝ можахѫ да послужатъ на Израиляны-тѣ. Види ся че той склонилъ и пріелъ молбѫ-тѫ на Моисея, Сѫд. 1; 16. 4; 11.

Овидъ, сынъ на Вооза и на Руѳь и дѣдо на Давида, Руѳ. 4; 17. Виж. тоже родословія-та на Христа, Мат. 1; 5. Лук. 3; 32.

Овидъ-Едомъ, единъ Левитинъ, особенно-то щастіе на когото когато пазеше ковчегъ-тъ слѣдъ ужаснѫ-тѫ смьрть на Озѫ насьрдчи Давида да възведе ковчега въ Іерусалимъ. Овидъ-едомъ и синове-тѣ му станѫхѫ вратари на ковчега въ Іерусалимъ, 2 Цар. 6; 10-12. 1 Лѣт. 15; 18—24. 16; 38. 26; 4-8, 15.

Овца. Има два вида Сирійскы овцы: едны-тѣ ся наричатъ Бедуинскы овцы, които никакъ не различатъ отъ нашы-тѣ по-голѣмы овцы, само че опашкы-тѣ имъ сѫ малко по-дългы и по-дебелы; другый-тъ видъ овцы иматъ извънмѣрно голѣмы опашкы, и прѣизобиловатъ. Опашкы-тѣ на тѣзи животны сѫ много широкы и голѣмы, съ врьхища на горѣ щрькнѫли; тѣ ся състоіѭтъ отъ тлъстинѫ, която ся яде размѣсенѫ съ мьршаво месо; но често тя ся употрѣблява намѣсто масло. Една обыкновенна овца отъ този видъ,

безъ главѫ-тѫ, крака-та, кожѫ-тѫ, и утробѫ-тѫ, тегне отъ двадесеть до тридесеть окы, отъ които само опашка-та тегне отъ четыри до шесть окы, а когато е огоена тегне три пѫти повече.

По Моисеевый законъ овца или агне обыкновенно сѫ ся принасяли въ жьртвѫ; и трѣбва да ся забѣлѣжи, че когато божественный законодатель говори за тѫзи жьртвѫ, той казва че и задница-та или опашка-та на животно-то трѣбва да ся изгори, Исх. 29; 22. Лев. 3; 9. Причина-та на това става видна отъ това щото по-горѣ казахмы; опашка-та е най-нѣжна-та часть на овцѫ-тѫ и за това най-прилична да ся принесе въ жьртвѫ Богу.

Овца-та или агне-то, поради невинность-тѫ, покорность-тѫ, кротость-тѫ, и търпѣніе-то си, най прилича за жьртвоприношеніе, и е отпечатъкъ на Агнеца Божій, Іоан. 1; 29. Иса. 53; 7. Дѣян. 8; 32—35.

Св. Писаніе споменува често тѣзи отличителны чьрты на овцѫ-тѫ, и наклонность-тѫ ѝ да ся заблуждава, Псал. 119; 176. Иса. 53; 6. Тя още е дружелюбно животно; и като обича да живѣе въ стада и да бѫде подъ закрилѭ-тѫ и рѫководство-то на господаря ѝ, име-то ѝ често ся дава на Божіи-тѣ людіе, 4 Цар. 22; 17. Псал. 79; 13. 80; 1. Мат. 25; 32. Още по Сиріѭ

ся намиратъ овцы и козы, които, както въ старо врѣме, пасѫтъ задружно, Быт. 30; 35. Мат. 25; 32, 33. Когато сѫ наставали дни-тѣ за стриганіе овцы-тѣ, голѣма радость и всеобщо веселіе сѫ владѣли.

Види ся, че между Израиляны-тѣ, овчы кошары сѫ были въобще единъ видъ ограды, които сѫ ся правили прѣдъ скалисты пещери, за да могѫтъ да пазятъ добытъкъ-тъ отъ грабливы животны и отъ парливѫ-тѫ жегѫ, Числ. 32; 16; 2 Цар. 7; 8. Іер. 23; 3, 6. Іоан. 10; 1—5. Виж. **Овчарь.**

Овчарь или **Пастырь.** Авель бѣше пастырь на овцы, Быт. 4; 2, както бѣхѫ и мнозина отъ стары-тѣ патріарсы. Когато человѣци-тѣ захванѫхѫ да ся умножаватъ и да ся занимаватъ съ разны занятія, Ламеховый сынъ Іавалъ бѣше припознатъ за отецъ, т. е. за основатель, на овчары-тѣ и на онѣзи които живѣѭтъ въ шатры, Быт. 4; 20. Богатство-то на стары-тѣ патріарсы ся е състояло повечето въ стада и чрѣды за които сѫ ся грыжили синове-тѣ, дъщери-тѣ и раби-тѣ имъ. Рахыль, Іаковова-та булка бѣше овчарка, Быт. 29; 6; Іаковови-тѣ сынове, отци-тѣ на Израилевы-тѣ племена бѣхѫ овчари; такъвъ бѣ и Давидъ царь-тъ имъ, Псал. 78; 70—72. Овчари бѣхѫ почетени съ посѣщеніе на Ангели при рожденіе то Спасителево, Лук. 2; 8—20. Въ Палестинѫ и съсѣдны-тѣ ѝ мѣста, освѣнь онѣзи които ся занимаватъ сѫщеврѣменно и съ скотовъдство и съ земледѣліе, е имало и още има черґари или скитающи овчари, които нѣматъ постояненъ домъ, но ходятъ отъ мѣсто на мѣсто да търсятъ пасбища за стада-та си. Быт. 37; 12—17 По източны-тѣ и южны-тѣ Палестински пустини тѣ сѫ намирали зимѣ и прѣзъ пролѣтъ зелены моравы, Исх. 3; 1. Псал. 65; 12. По лѣтна та жега като е изсушавала тѣзи "пустинны пашы," овчари-тѣ сѫ были принуждавани да гы напустнѫтъ и да търсятъ прохладны хълмища и рѣкы. Отъ много мѣста въ Св. Писаніе става видно каквы сѫ были съзнателна-та сила и независимость на древни-тѣ овчари-патріарсы, размѣръ-тъ на челяди-тѣ имъ, и почеть-та която имъ ся отдавала, Быт. 14; 14—24. 21; 22—32. 26; 13—16. 30; 43. Іов. 1; 3.

Богъ нѣкога ся наричя Пастырь Израилевъ, Псал. 80; 1. Іер. 31; 10. Въ Св. Писаніе и въ стары-тѣ списанія, царіе-тѣ ся различаватъ съ титлѫ-тѫ "Народни Пастыри." Пророци-тѣ често възставатъ противъ "Израилевы-тѣ пастыри," т. е. царіе-тѣ, които пасѫтъ себе си и прѣнебрегватъ стада-та си, сирѣчь гы притѣсняватъ, мѫчятъ, льстятъ, и заблуждаватъ, Іез. 34; 10. Подобно, Іисусъ Христосъ, като Мессія, често ся нарича Пастырь, Зах. 13; 7 и "Пастырь добрый," който полага живота си за овцы-тѣ, Іоан. 10; 11, 14, 15. Павелъ го нарича "великый Пастырь на овцы-тѣ," Евр. 13; 20, а Петръ му дава названіе-то Пастироначалникъ, 1 Пет. 5; 4. Служители-тѣ му тоже сѫ пастыри и подовчари на стадо-то, Іер. 3; 15. 23; 3. Еф. 4; 11.

Въ Іоан. 10; 1—16, Спаситель-тъ ни казва че добрый-тъ Пастырь полага живота си за овцы-тѣ си; той гы познава, и тѣ го познаватъ; тѣ слушатъ гласа му, и го послѣдоватъ, той ходи прѣдъ тѣхъ; никой не ще гы изтъргне изъ рѫцѣ-тѣ му; той гы выка по име. Тѣзи случкы, обаче, които сѫ земены изъ обычаи-тѣ на странѫ-тѫ, не сѫ толкозь понятны намъ колкото сѫ были на онѣзи които сѫ чули Господа, и които всѣкидневно сѫ виждали сѫщій-тъ начинъ на управленіе тѣзи опитомены животны. Нынѣшни пѫтници по Истокъ срѣщатъ добры доказателства за истинность-тѫ на Св. Писаніе относително този прѣдмѣтъ; тѣ виждатъ овчарь-тъ да върви

прѣдъ овцы-тѣ, и когато повыка нѣкоѭ отъ тѣхъ тя ся затича при него. Наемникъ-тъ, или лошій-тъ овчарь оставя овцы-тѣ, и крадецъ-тъ не влиза прѣзъ врата-та на кошарѫ-тѫ, но прилазя отъ другадѣ. Виж. **Овца.** Много отлични качества на вѣрныя пастырь служятъ за поясненіе на Спасителевѫ-тѫ грыжѫ за стадо-то си. Овчарь-тъ е былъ отговоренъ за всѣкѫ овцѫ отъ стадо то повѣрено нему, Быт. 31; 39. Исх. 22; 12. Іоан. 10; 28; трѣбвало да бѫде неустрашимъ и търпѣливъ, Быт. 31; 40. 1 Цар. 17; 34, 35. Іоан. 10; 15; да ся грыжи съ нѣжность за слабы-тѣ, и да носи агнца-та на мышницы-тѣ си, Быт. 33; 13. Иса. 40; 11. Мар. 10; 14, 16; да търси изгубенѫ-тѫ овцѫ, и да ѭ възвърни отъ "мѣсто-то на безводіе и на смъртнѫ сѣнкѫ" въ зелены пасища и при тихы воды, Псал. 23. Лук. 15; 4—7.

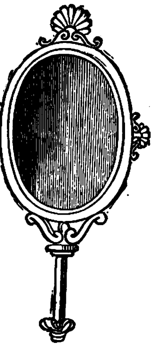

Огледала въ старо врѣме правяли отъ металъ, главно отъ мѣдь, Исх. 38; 8. Іов. 37; 18, излѣянѫ въ видъ на колело, и прикованѫ на еднѫ украсенѫ дръжкѫ. Подобны огледала сѫ намѣрили и помежду развалины-тѣ на древній Египетъ.

Огнь. Въ Св. Писаніе огнь-тъ ся явява като тѣсно свързанъ съ присѫтствіе-то на Іеова. Богъ ся е явявалъ въ огнь; примѣри за това сѫ горѣща-та кѫпина и дымящій-тъ Сынай, Исх. 3; 2. 19; 18; както и 18-й Псаломъ и молитва-та на Аввакума. Второ-то пришедствіе Іисусъ Христово ще бѫде въ "огнь пламненъ," 2 Сол. 1; 8. Въ Н. Завѣтъ огнь-тъ пояснява просвѣтителнѫ-тѫ и очистителнѫ-тѫ силѫ на Святаго Духа, Мат. 3; 11. Дѣян. 2; 3. Съ испращаніе-то си огнь отъ небе-то да изгори жъртвы-тѣ, Богъ често е показвалъ че тѣ му сѫ были пріеты; примѣри за това сѫ жъртвоприношенія-та на Авеля, Быт. 4; 4; на Авраама, Быт. 15; 17; на Маноя, Сѫд. 13; 19, 20; на Иліѭ, 3 Цар. 18; 38; и освященіе-то на скыніѭ-тѫ и на храма, Лев. 9; 24. 2 Лѣт. 7; 1. Священный-тъ огнь въ Іерусалимъ ся е пазилъ съ голѣмѫ грыжѫ отъ священнослужители-тѣ, Иса. 31; 9. Въ много староврѣменны вѣроисповѣданія, человѣци-тѣ сѫ ся покланяли на огнь-тъ, и прѣзъ огнь сѫ прѣвождали дѣца-та си, 4 Цар. 17; 17. Іер. 7; 31. Іез. 16; 21. 23; 37. На Евреи-тѣ е было запрѣтено да кладѫтъ огнь въ сѫбботенъ день, Исх. 35; 3. Друга една мѣрка въ Моисеевъ-тъ законъ е была назначена да прѣдпазва копны-тѣ и жито-то въ сухо-то лѣтно врѣме, Исх. 22; 6. Свѣтъ-тъ ще ся погуби съ огнь, 2 Пет. 3; 7, и дѣйствително разрушеніе-то на Содомъ, и волкани-тѣ и землетрѣсенія-та които несъмнѣнно показватъ вѫтрѣшны разривы на земѭ-тѫ, служатъ като прѣдвѣщателны знакове.

Ограды за стада-та, кошары въ които пазяли стада-та, 2 Лѣт. 32; 28.

Огражденіе, една ограда около стрѣхы-тѣ на стары-тѣ кѫщя, които бывахѫ плоскы и на които хора-та излѣзвахѫ да дышатъ чистъ въздухъ, да ся забавляватъ и да си отпочиватъ прѣзъ день-тъ, и да спятъ прѣзъ нощь-тѫ. Моисеевъ-тъ законъ изискваше едно огражденіе за всякоѭ кѫщѫ, Втор. 22; 8.

Огъ, единъ Аморрейскый царь отъ Васанъ на истокъ отъ Іорданъ, побѣденъ и убитъ отъ Израиляны-тѣ подъ Моисея. Той бѣше исполинъ на расть, единъ отъ послѣдни-тѣ Рафаимы, които притѣжавахѫ неіѭ странѫ; и желѣзный-тъ му одръ, четыринадесеть крака дългъ, ся пазеше слѣдъ смьрть-тѫ му като еднѫ останкѫ. Астароѳъ и Едраи бѣхѫ главни-тѣ му градове; но имаше и много другы укрѣпени градове, и страна-та бѣше богата съ стада и говеда. Тя бѣше назначена отъ Моисея за половинѫ-тѫ племе Манассійно. Числ. 21; 33. 32; 33. Втор. 1; 4. 3; 1—13. 4; 47. 31; 4. Іис. Нав. 2; 10. 12; 4. 13; 30.

Одидъ, единъ пророкъ Господень, който, като ся намираше въ Самаріѭ когато Израиляни-тѣ подъ царя Факея ся върщахѫ отъ бой-тъ противъ Іудеіѭ и доведохѫ 200,000 плѣнницы, отиде да гы посрѣщне, и гы укори за тѫзи имъ постѫпкѫ; тъй щото първенци-тѣ въ Самаріѭ ся погрыжихѫ за плѣнницы-тѣ, гы облѣкохѫ, гы нахранихѫ и отнесохѫ болны-тѣ на ослы. Така тѣ гы заведохѫ въ Іерихонъ, 2 Лѣт. 28; 9 и пр.

Одолламъ, старъ градъ въ поле-то Іудино, къмъ юго-западъ отъ Іерусалимъ, Быт. 38; 1. Іис. Нав. 15; 35. Царь-тъ му быде убитъ отъ Іисуса Навина, Іис. Нав. 12; 15. Той бѣше единъ отъ градове-тѣ прѣправены и укрѣпены отъ Ровоама, 2 Лѣт. 11; 7. Мих. 1; 15, и прѣвзетъ и населенъ пакъ отъ Евреи-тѣ слѣдъ плѣненіе-то, Неем. 11; 30.

Когато Давидъ ся оттегли отъ Анхуса, царь-тъ Геѳскый, той отиде въ "пещерѫ-тѫ Одолламъ," 1 Цар. 22; 1. 2 Цар. 23; 13. Мѣстоположеніе-то на тѫзи пещерѫ, обаче, е неизвѣстно. Споредъ прѣданіе-то тя е на планинскѫ-тѫ странѫ, около 2 часа къмъ юго-истокъ отъ Виѳлеемъ, градъ-тъ Давидовъ; тя е една голѣма и хубава пещера, която може да събира хыляды душы.

Оза, Авинадавовъ сынъ, който быде поразенъ, когато привозваше ковчегъ-тъ отъ градъ-тъ Киріаѳіаримъ за Іерусалимъ, 2 Цар. гл. 6. 1 Лѣт. гл. 13. Въ лице-то му Богъ наказа прѣобладающе-то неуваженіе, което ся показа въ грубо-то друсаніе на ковчегъ-тъ отъ волове, и негово-то изложеніе на очи и пипаніе, когато законъ-тъ изискваше щото да ся покрые отъ священницы-тѣ и да ся носи чрѣзъ кьрлины връху раменѣ-тѣ на Левиты-тѣ, които умирахѫ ако го погледнехѫ или побарнехѫ, Исх. 25; 14. Числ. 4; 5, 15, 19, 20. Оза може даже и да не е былъ Левитинъ. Сравни 1 Лѣт. 15; 2, 13.

Озія или Азарія, царь Іудейскый. Виж. **Азарія.**

Око. Сѫща-та Еврейска дума значи и *око* и *источникъ*. Освѣнь обыкновенно-то ѝ употрѣбленіе, да означава орѫдіе-то на зрѣніе-то, тя често е употрѣбена въ Библіѭ-тѫ и въ прѣносно значеніе. Обаче, повечето фразы дѣто тази дума ся срѣща не искатъ изясненіе. Израженіе-то, "както очи-тѣ на слугы-тѣ гледатъ къмъ рѫкѫ-тѫ на господари-тѣ имъ," ся изяснява съ това, че слугы-тѣ и слугыни-тѣ сѫ научени да бдятъ и да внимаватъ вынѫгы на господари-тѣ си, които гы каратъ на работѫ и имъ заповѣдатъ съ климаніе на главѫ-тѫ, съ едно намигнуваніе, или съ нѣкакво движеніе на рѫкѫ-тѫ и на прьсты-тѣ. На много мѣста въ Св. Писаніе око-то ся уприличава на душѫ-тѫ, защото то мъгновенно и вѣрно изражава мысли-тѣ на сърдце-то. То носи разны названія, като "добро око," "лошо око," Прит. 22; 9. 23; 6; "очи гордѣливы," Прит. 6; 17 и "безстыдны очи," Иса. 3; 16. "Похоть-та на очи-тѣ," 1 Іоан. 2; 16, изразява желаніе за нѣкое отъ суетны-тѣ нѣща на този свѣтъ. "Око-то което ся присмива на ба-

щж си," Прит. 30; 17, ся заплашва че ще го искълвжтъ пилци, защото извѣстно е че хыщны-тѣ птицы ся спущатъ и нападатъ найнапрѣдъ вързъ очи-тѣ на непріятели-тѣ си. "Ако е око-то ти чисто," Мат. 6; 22, значи ако око-то ти вижда всѣко нѣщо както си е.

Както Библія-та, така и множина древни и нынѣшни писатели споменуватъ, че староврѣменни-тѣ народи сж имали обычай да си вапсуватъ вѣжды-тѣ и клепачи-тѣ, за да ся виждатъ очи-тѣ имъ голѣмы, льскавы и миловидны. Този обычай ся пази и до днесь у Турцы-тѣ и у другы нѣкои Источны народы. "Іезавель тегли стивіе на очи-тѣ си," 4 Цар. 9; 30, значи тя вапса вѣжды-тѣ и клепачи-тѣ си. Понѣкога този обычай ся е практикувалъ извънмѣрно, особенно отъ жены развращенны, Іер. 4; 30. Прит. 6; 25. Намокрятъ еднж малкж четкж съ триндафиловж водж и послѣ іж затопяватъ въ

ситенъ прахъ; тогава теглятъ четкж-тж помежду кранща-та на клепачи-тѣ, като гы притворятъ така щото отъ прахъ-тъ нищо да не падне въ око-то. Въ Персіж този обычай е толкова общъ между мжжіе-тѣ колкото между жены-тѣ; въ древній Египетъ тоже мжжіе-тѣ сж вапсували вѣжды-тѣ и клепачи-тѣ си, както показватъ това и памятници-тѣ на Ѳивы. "Жены-тѣ и дѣвицы-тѣ на Арабіж," говори Нибуръ "вапсуватъ ноктіе-тѣ си съ червено като кръвь, и ржцѣ-тѣ и крака-та си съ жълто отъ буренъ-тъ алхеннж. Тѣ вапсуватъ така сжщо и клепачи-тѣ си отвжтрѣ съ черно като вжгленъ, което правятъ отъ свинцовж руджж. Тѣ не само правятъ вѣжды-тѣ си по-голѣмы, но исписуватъ черны образы за украшенія по лице-то и по ржцѣ-тѣ си.

Окопъ, 2 Цар. 20; 15. 4 Цар. 19; 32. Иса. 37; 38. Іез. 21; 22. Насыпъ или ниска стѣна, коіжто непріятель-тъ издига, въ врѣме на обсадж, прѣдъ единъ крѣпостенъ градъ. Когато Искупитель-тъ плачеше за Іерусалимъ нѣколко дни прѣди распятіе-то си подъ стѣны-тѣ му, Той каза, "Ще дойджтъ вързъ тебе дни и твои-тѣ непріятели ще направятъ окопъ около тебе, и ще тя обсадятъ, и отъ всякждѣ ще тя утѣснятъ," Лук. 19; 43. Римляни-тѣ испълнихж това прѣдричаніе, като заградихж съ стѣнж отвредъ градъ-тъ Іерусалимъ, за да не могжтъ Евреи-тѣ да избѣгнжтъ или пріемжтъ помощь отъ вънъ. Виж. **Война.**

Олда, пророчица прѣзъ царствіе-то на Іосіж, отъ коіжто ся допытахж за заплашванія-та въ намѣренж-тж книгж на законъ-тъ, 4 Цар. 22; 14, 20. 2 Лѣт. 34; 22—28, прѣди Р. Х. 623.

Олово *(калай),* единъ металъ който е былъ познатъ и употрѣбяванъ още отъ най-старо врѣме, Числ. 31; 22, Тиряни-тѣ сж го донесли отъ Ѳарсисъ. Въ Иса. 1; 25, подъ име-то олово ся разбира сплавъ отъ свинецъ, олово и другы съставны тѣла съ сребърнж руджж, които ся отдѣлятъ отъ чисто-то сребро посрѣдствомъ топеніе.

Олонъ *(пѣсчливъ)*, I. Градъ въ Іудины-тѣ горы, единъ отъ градища-та отъ които Девиръ ся види да е былъ най-значителный-тъ, Іис. Нав. 15; 51. 21; 15. 1 Лѣт. 6; 58.

II. Моавскый градъ, Іер. 48; 21, въ равнинѫ-тѫ, на истокъ отъ Іорданъ.

Олтарь-тъ, споредъ както ся употрѣбява въ Ветхый-тъ Завѣтъ, бѣ една сграда като трѫпезѫ направена отъ разны вещества, обыкновенно отъ камыкъ, но нѣкой пѫть отъ мѣдь, и върху коїѧто жьртвы и темянъ сѫ ся приносяли. Явно е че жьртвоприношенія-та сѫ ставали дълго врѣме прѣди потопъ-тъ; но първо-то споменуваніе за единъ олтарь въ Писаніе-то е, когато Ное излѣзе изъ ковчегъ-тъ. Споменува ся още за олтари въздигнѫты отъ Авраама, Исаака, Іакова, и Моисея. На послѣдній-тъ бѣ заповѣдано да съгради единъ олтарь отъ земіѧ, Исх. 20; 24. Ако ся употрѣбяваше камыкъ той трѣбваше да бѫде недѣланъ; и това вѣроятно бѣ за да не бы упражненіе-то на вяаніе-то да доведе Израиляны-тѣ до тамъ, щото да прѣстѫпятъ вторѫ-тѫ заповѣдь. Олтарь-тъ не трѣбваше да има стѫпала, Втор. 27; 2—6.

Олтари-тѣ въ Еврейскѫ-тѫ скыніѭ и въ Іерусалимскый-тъ храмъ бѣхѫ слѣдующи-тѣ: 1, Олтарь-тъ на всесъжженія-та; 2, Олтарь-тъ на каденіе-то; 3, Трѫпеза-та на хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то.

1. *Олтарь-тъ на всесъжженія-та* бѣше единъ видъ четырежгъленъ ковчегъ отъ дърво-то ситтимъ, обкованъ съ мѣдь, и имаше 5 лакти дължинѫ, 5 лакти ширинѫ, и 3 лакти высочинѫ. На четыри-тѣ му ѫгла имаше четыри рога. Той можаше да ся носи, и имаше колцета и вырлины съ които да го носятъ, Исх. гл. 27, 38. Той бѣ поставенъ въ дворъ-тъ прѣдъ скыніѭ-тѫ, къмъ истокъ. Нѣща-та на олтарь-тъ, всичкы направены отъ мѣдь, бѣхѫ котли, за да пріиматъ пепелъ-тъ който падаше прѣзъ рашеткѫ-тѫ, лопаты, тасове за да съдържатъ кръвь-тѫ съ коїѧто олтарь-тъ ся поръсваше, и вилицы съ които да ся обращатъ месны-тѣ кѫсове върху вѫглища-та. Върху този олтарь ся приносяше агне-то на всекыдневнѫ-тѫ утрѣннѭ и вечернѭ жьртвѫ, и другы-тѣ опрѣдѣлены и самоволны кръвны жьртвы, хлѣбны-тѣ приношенія и възліянія-та. При този олтарь ся позволяваше нѣкои бѣжанци да намиратъ прибѣ-

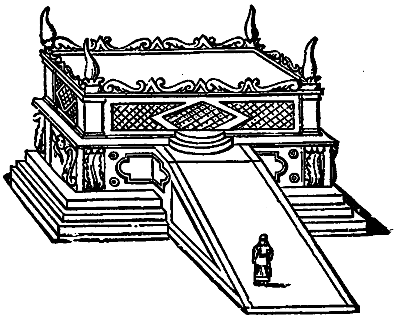

жище. Олтарь-тъ въ Соломоновъ-тъ храмъ бѣше по-голѣмъ, понеже той имаше двадесеть лакти дължинѫ, двадесеть лакти ширинѫ, и десеть лакти высочинѫ, 2 Лѣт. 4; 1. Казва ся да е былъ обкованъ съ мѣдь и испълненъ съ каменіе, съ единъ въсходъ на источнѫ-тѫ странѫ. Той често ся нарича "мѣдный-тъ олтарь."

2. *Олтарь-тъ на каденіе-то* бѣ една малка трѫпеза отъ дърво ситтимъ, обкованъ съ злато; той имаше единъ лакьтъ дължинѫ, единъ лакьтъ ширинѫ, и два лакти высочинѫ, Исх. гл. 30. 37; 25, и пр. На четыри-тѣ му ѫглове имаше четыри рога, и около върхъ-тъ му имаше единъ малъкъ краищникъ или вѣнецъ. На всякѫ странѫ имаше двѣ колцета, въ които върлины-тѣ можахѫ да ся пѫхватъ за да ся носи. Той стояше въ *Свято-то* мѣсто; не въ Святая Свя-

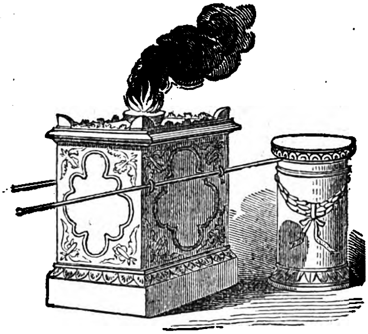

тыхъ, но прѣдъ Святая Святыхъ, между златный-тъ свѣтилникъ и трѫпезѫ-тѫ на хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то, и священници-тѣ кадяхѫ темянъ върху него всякѫ заранъ и вечерь. Така направи и Захарія, Лук. 1; 9, 11.

Олтарь-тъ въ Аѳинѫ, надписанъ "Незнаемому Богу," Дѣян. 17; 23. Извѣстно е, и отъ Павлово-то подтвърждение и отъ свидѣтелство-то на Грьцкы-тѣ списатели, че олтари на единъ непознатъ богъ или богове сѫ сѫществували въ Аѳинѫ; но не може да ся опрѣдѣли точно на кое божество Аѳинейци-тѣ сѫ ся кланяли при тѣзи олтари подъ това названіе. Този надписъ даде на Павла единъ добръ случай да имъ проповѣда евангеліе-то; и онѣзи които го пріехѫ намѣрихѫ наистинѫ че Сѫщество-то на което тѣ така по незнаяніе сѫ ся кланяли бѣ живущій-тъ и истинный-тъ Богъ.

Омега, послѣдня-та буква отъ Грьцкѫ-тѫ азбукѫ. Виж. буквѫ-тѫ **А.**

Омеръ, една мѣрка за обемъ употрѣбявана отъ Евреи-тѣ; десета-та часть отъ еднѫ *ефѫ*.

Онагръ, дивъ оселъ, поетическый така нареченъ, Іов. 39; 5. Виж. **Оселъ.**

Ониксъ, I., една отъ съставны-тѣ части на священныя темянъ, съ който ся кадеше само въ свтилище-то, Исх. 30; 34. Прѣдполага ся да е едно вещество, което състои отъ покрывкѫ-тѫ на единъ видъ мидѫ, и което когато гори издава еднѫ миризмѫ подобнѫ на мискъ. Най-добрый-тъ ониксъ ся намира въ Червено море и е бѣлъ и голѣмъ.

II., *(нокетъ)*, единадесетый-тъ отъ каменіе-тѣ на нагрѫдникъ-тъ на първосвященникъ-тъ, Исх. 28; 20. Сегашній-тъ ониксъ прилича до нѣкѫдѣ на *ахатъ;* цвѣтъ-тъ на този камень е като цвѣтъ-тъ на человѣческый нокетъ; отъ тука излиза име-то му *ониксъ*, което по Гърцкы значи *нокетъ*, Быт. 2; 12. Исх. 25; 7. 28; 9—12, 20. Единъ видъ мраморни каменіе прилични на ониксъ бѣхѫ познати на Грьцы-тѣ, и може да сѫ были такыва "ониксови-тѣ каменіе" запазени отъ Давида за храмъ-тъ, 1 Лѣт. 29; 2.

Онисимъ бѣше робъ у Филимона отъ Колоссѫ и бѣше избѣгнѫлъ отъ него и отишелъ бѣ въ Римъ; но като ся обърнѫ въ Христіанство-то чрѣзъ проповѣданіе-то на Павла, той станѫ причина за да пише Павелъ посланіе-то си до Филимона, Кол. 4; 9. Фил. 10.

Онисифоръ, единъ Христіанинъ пріятель на Павла въ Ефесъ, който дойде въ Римъ когато апостолъ-тъ бѣше затворенъ тамъ за вѣрѫ-тѫ, и въ едно врѣме когато почти всякой бѣше го заборавилъ. Това ся прѣдполага да е станѫло прѣзъ послѣдне-то затваряніе на Павла, не дълго врѣме прѣди смърть-тѫ му. Като намѣри слѣдъ дълго търсеніе Павла въ оковы, той му помогнѫ до колкото имаше силѫ, и безъ да ся страхува отъ опасность; за което апостолъ-тъ ся помоли Богу да обсыпи съ най-высокы благословенія него и семейство-то му, 2 Тим. 1; 16—18. 4; 19.

Оно, единъ градъ отъ Веніаминовѫ-тѫ земіѫ, близо до Лиддѫ, 1 Лѣт. 8; 12. Езд. 2; 33. "Долина-та на Оно" прѣдполага ся да озна-

чава единъ дѣлъ отъ долинѫ-тѫ на Саронъ близо до Оно, Неем. 6; 2. 11; 35.

Онъ. Виж. **Иліополь.**

Оола, и Оолива, двѣ символически имена, употрѣбены отъ Іезекіиля, 23; 4, да означѫтъ двѣ-тѣ царства на Іудѫ и Израиля. Тѣ сѫ прѣдставени като сестры, и отъ Египетско происхожденіе. Оола прѣдставлява Самаріѭ, а Оолива прѣдставлява Іерусалимъ. Иносказаніе-то е една историја на Еврейскѫ-тѫ церквѫ.

тридесеть деня, Числ. 20; 29. Втор. 34; 8, а Іакова седмдесеть деня, Быт. 50; 3.

Прѣзъ врѣме-то додѣто жалѣли, ближни-тѣ роднины на покойный-тъ все постали, 2 Цар. 12; 16, или яли на земіѭ-тѫ. Яденіе-то имъ ся считало за нечисто, и тѣ сами ся считали за нечисты. "Жъртвы-тѣ имъ ще имъ сѫ като хлѣбъ на сѣтующи: всички-тѣ които гы ядѫтъ ще ся осквернятъ," Ос. 9; 4. Лица-та имъ бывали прѣбулены, и прѣзъ всичко-то това врѣме

Оплакваніе. Евреи-тѣ, при смърть-тѫ на пріятели-тѣ и роднины-тѣ си, правяли силны заявленія на скърбь и печаль. Плакали, раздирали си дрехы-тѣ, біяли сѫ по гѫрды-тѣ, туряли пръсть по главы-тѣ си, Іис. Нав. 7; 6, простирали ся на земіѭ-тѫ, ходяли боси, скубили си космы-тѣ и брады-тѣ, или гы рѣзали, Ездр. 9; 3. Иса. 15; 2, и правяли сѣченія по гѫрды-тѣ си, или гы драли съ нокты-тѣ си, Лев. 19; 28. 21; 5. Іер. 16; 6. 48; 37. Врѣме-то на оплакваніе обыкновенно траяло седмь деня, 1 Цар. 31; 11—13; но го продължавали или скъсявали споредъ обстоятелства-та, Зах. 12; 10. Моисея и Аарона жалѣли по тѣ не вършали никакво заниманіе, нито чели законъ-тъ, нито правяли обыкновенны-тѣ си молитвы. Тѣ не ся обличали, не си постилали, не си открывали главы-тѣ, не ся бръснѫли, не си рѣзали нокты-тѣ, не влизали въ баніѭ, нито давали поздравленіе нѣкому. Никой не имъ говорялъ, ако тѣ понапрѣдъ не говоряли, Іов. 2; 11—13. Пріятели-тѣ имъ обыкновенно ходяли да гы утѣшаватъ, Іоан. 11; 19, 39, и да имъ носятъ хранѫ, 2 Цар. 3; 35. Іер. 16; 7. Плачущи-тѣ понѣкога излизали на кѫщный-тъ покрывъ, за да оплакватъ умрѣлый-тъ: "Ще бѫдѫтъ опасани съ врѣтища: по кѫщны-тѣ си покрывы и по стъгды-тѣ си, всичкы-

тѣ ще възрыдаѭтъ, ще потънѫтъ въ плачъ," Иса. 15; 3. Іер. 48; 38. Жалебно-то облѣкло не е было опрѣдѣлено отъ закона. Въ Св. Писаніе четемъ само че плачущи-тѣ раздирали дрехы-тѣ си, и този обычай още ся съхранява между Евреи-тѣ, но сега тѣ раздиратъ по-малко колкото за видъ, 2 Цар. 13; 19. 2 Лѣт. 34; 27. Ездр. 9; 3. Іов. 2; 12. Въ най-стары-тѣ врѣмена, въ жалебны случаи, жалители-тѣ ся обличали въ врѣтища, или козиневы намѣталкы, 2 Цар. 3; 31. 3 Цар. 21; 27. Есѳ. 4; 1. Псал. 35; 13. 69; 11.

Роднины-тѣ на умрѣлый-тъ, ако е былъ богатъ или отличенъ, наемали жены оплаквателкы или искусны да свирятъ при погребеніе-то му, Іер. 9; 17. Мат. 9; 23. Всичкы които срѣщали мьртвецъ придружавали испроводящы-тѣ, плакали съ тѣхъ, а понѣкога земали и носяли и носило-то, Рим. 12; 15. Този обычай, да ся наематъ жены оплаквателкы, и на днешенъ день ся съхранява на нѣкои мѣста.

Нѣкои отъ Еврейскы-тѣ начины на жалѣяніе сѫ повсемѣстни и прилично израженіе на скърбь; другы, прѣкалени и смѣшни. Никой отъ тѣзи Св. Писаніе не заповѣдва; то даже гы обезсърдчава, Лев. 10; 6. 19; 27. 21; 1—11. Числ. 6; 7. Втор. 14; 1. Скърбь-та намира улекченіе въ едно уклоненіе отъ обыкновенныя животъ. Христіанска-та вѣра, обаче, облекчава нашѫ-тѫ скърбь — открыва ни единъ Отецъ, който бди надъ насъ и ся грыжи за насъ, живѣемъ ли или умремъ, 1 Кор. 15; 53—55. 1 Сол. 4; 14—18. Отк. 7; 13—17. 14; 13.

Оправданіе, това дѣто да смятрятъ нѣкого за невиненъ и да ся докарватъ съ него като съ такъвъ; или избавленіе отъ послѣдствія-та на виновность прѣдъ Божій-тъ сѫдъ. "Оправданіе чрѣзъ вѣрѫ" ще рече че едно лице, поради живѫ-тѫ и истинскѫ-тѫ си вѣрѫ въ Христа изявена отъ добры-тѣ му дѣла, ще бѫде избавено отъ осѫжданіе заради грѣхове-тѣ си; съ другы думы, грѣхове-тѣ му ще ся простятъ, и съ него ще ся докарватъ като съ лице невинно и свято. И тъй, освѣнь прощеніе-то на грѣхове-тѣ имъ и избавленіе-то отъ надлежны-тѣ наказанія, оправдани-тѣ ще ся наслаждаватъ вѣчно съ Божіе-то благоволеніе.

Ный добывамы оправданіе чрѣзъ *вѣрѫ въ Христа;* но нито тази наша вѣра нито кое да е друго наше дѣло, само по себе си, е основа-та на оправданіе-то ни. Като ны обявява оправданы, Богъ гледа не само на наши-тѣ дѣла, на всичкы-тѣ или на нѣкои отъ тѣхъ, но на искупително-то дѣло и на заслугы-тѣ на Христа. Съ него Богъ ся отнесе като съ грѣшникъ, за да можемъ ный да бѫдемъ пріети като праведны. "Сега прочее нѣма никакво осѫжданіе на тѣзи които сѫ въ Христа Іисуса;" повѣрвамы ли, на минутѫ-тѫ оправданіе-то ни е толкова съвършенно колкото безконечно-то достоинство на Спасителя. И дѣйствителность-та му не ся мѣри съ нашето увѣреніе на надеждѫ-тѫ, нито зависи отъ безпятненнѫ-тѫ святость на живота ни. Освященіе-то, или постьпенно-то наращеніе въ святость, захваща едноврѣменно съ оправданіе-то, и трѣбва най-сетнѣ да достигне исто-то съвършенство. Много важно е, обаче, да различавамы освященіе-то отъ оправданіе-то; първо-то само, колкото и да нарасте, не може да ни отключи врата-та на рай-тъ.

Истинско-то оправданіе, оправданіе-то чрѣзъ Спасителя, дава, благодатно, най-силенъ потикъ къмъ святъ животъ. Послѣдствія-та му сѫ мирна съвѣсть и плодове-тѣ на Духа прѣзъ този животъ; и на конецъ съвършенно освященіе, одобреніе въ сѫдный-тъ день и райскы-тѣ врата отворены, Рим.

3; 20—31. гл. 5. 8; 1—4. 10; 4—10. Гал. 2; 16—21. Еф. 2; 4—10.

Орелъ, Іов. 39; 27—30, една голѣма и твърдѣ силна хыщна птица, наречена царь на птицы-тѣ. Естествоиспытатели-тѣ описватъ нѣколко видове орлы, и вѣроятно е че въ библіѭ-тѫ ся говори не само за единъ видъ. Великолѣпный-тъ орелъ, който Брусъ е нареклъ "златенъ орелъ" е чрѣзмѣрно голѣмъ. Нѣкои отъ този видъ сѫ осмь крака и четыри прьстіе отъ край крыло до край крыло, и четыри крака и седмь прьстіе отъ край-тъ на опашкѫ-тѫ до върхъ-тъ на кълвунь-тъ. Отъ всичкы-тѣ извѣстны птицы, орелъ-тъ хвърчи не само най-высоко, Прит. 23; 5. Іер. 49; 16, но и най-бързо. Въ Св. Писаніе ся срѣщатъ много уподобенія на орлы-тѣ, 2 Цар. 1; 23. Іов. 9; 26. Плач. 4; 19. Между плашила-та, съ които ся застрашаватъ Израиляни-тѣ за непокорство, пророкъ-тъ е възгласилъ и това: "Ще проводи върхъ тебе Господь народъ отъ далечь, отъ край земіѭ-тѫ, като съ орлово летѣніе," Втор. 28; 49. Навуходоносорово-то напрѣдваніе къмъ Іерусалимъ ся описва така: "Ето, като облакъ ще възлѣзе и колесницы-тѣ му като вихрушкѫ: коніе-тѣ му сѫ по-лекы отъ орлы-тѣ," Іер. 4; 13. 48; 40. 49; 22. Ос. 8; 1. Персійско-то и Римско-то знаме бѣше орелъ. И днесь образъ на орелъ ся вижда върху нѣкои народны прѣпорцы и върху монеты-тѣ на Съединены-тѣ Държавы у Америкѫ.

Вѣрва ся че орелъ-тъ живѣе до голѣмѫ старость, и понеже и той както другы-тѣ птицы промѣнява пера-та си, и така ся подмладява, Давидъ като исчислява Божіи-тѣ благости за Израиля казва, "Насыща (Богъ) съ благости старость-тѫ ти; младость-та ти ся подновява като на орелъ, Псал. 103; 5. Иса. 40; 31. Грыжливость-та, съ коіѭто орелъ-тъ учи свой-тѣ орлета да хвърчатъ, прѣкрасно изяснява Божіе-то промышленіе за свой-тъ народъ. Исх. 19; 4. Втор. 32; 11, 12.

Орелъ-тъ е забѣлѣжителенъ за остро-то си зрѣніе и обоняніе. Орлево-то месо, както и месо-то на всичкы-тѣ хыщны птицы, ся е считало отъ Израиляны-тѣ за нечисто.

Оривъ, и **Зивъ,** *гарванъ* и *вълкъ*, два Мадіамскы началници, заробени слѣдъ побѣдѫ-тѫ на Гедеона, и убити на мѣста-та дѣто тѣ бѣхѫ избѣгали, и които послѣ, за тѣхенъ споменъ, ся нарекохѫ "скала-та Оривъ" и "жлебъ-тъ Зивъ," Сѫд. 7; 25. Тѣхно-то наказаніе прѣдказва наказаніе-то на всичкы-тѣ Божіи непріятели, Псал. 83; 12. Иса. 10; 26.

Ориксъ, видъ дива коза. Виж. **Ярецъ.**

Оріонъ, Іов. 9; 9, едно отъ най-свѣтливы-тѣ съзвѣздія на южно-то полушаріе. Еврейска-та дума *Кесилъ* означава споредъ най-добры-тѣ тълкователи и споредъ стары-тѣ прѣводы, съзвѣздіе-то Оріонъ, което, по причинѫ на прѣдполагаемо-то негово сходство съ лошо врѣме и бурiѭ, Виргылый го нарича "nimbosus Orion," бурный Оріонъ. Въ Іов. 38; 31 му ся описватъ узы; и това е близо съ Грьцко-то баснословіе за исполинъ-тъ Оріонъ, вързанъ на небеса-та за несполучливыя бой противъ богове-тѣ.

Орна, единъ Іевусецъ, който живѣяше на горѫ-тѫ Моріѭ слѣдъ като былохѫ изгонени Іевусци-тѣ изъ владѣнія-та си отъ Давида, 2 Цар. 5; 6. 24; 18. Отъ Божествено-то избраніе на неговѫ-тѫ земіѭ за храмъ-тъ, 2 Лѣт. 3; 1, и отъ усердіе-то му да ѭ даде доброволно за тѫзи цѣль, става вѣроятно че той е былъ обърнѫтъ отъ идолопоклонство-то въ истинскѫ-тѫ вѣрѫ.

Оронаимъ, Моавскый градъ, южно отъ рѣкѫ Арнонъ, Иса. 15; 5. Іер. 48; 3, 5, 34. Вѣроятно Санаваллатъ Оронецъ-тъ е былъ родомъ отъ този градъ. Неем. 2; 10, 19. 13; 28.

Оронецъ. Виждь **Санаваллатъ**.

Орфа, Моавка-та, Ноеминина снъха, която останѫ при народа и при богове-тѣ си, когато Руѳь послѣдува Ноеминь и Господа, Руѳ. 1; 4—14.

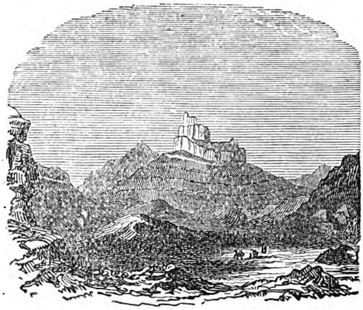

Оръ, I., една коническа планина въ бърдо-то Сіиръ, на источнѫ-тѫ странѫ на Арабѫ, еднѫ голѣмѫ долинѫ между Мъртво море и Елаѳскый заливъ. На Оръ стърчатъ три върха, които гледатъ доло на хълмове, долове, и пусты мѣста. На Оръ умрѣлъ Ааронъ, дѣто ся въскачилъ самъ съ брата си Моисея и съ сына си Елеазара, Числ. 20; 22—29. 33; 38. Тази планина днесь ся нарича Джебелъ Неби Харунъ—Гора-та на Пророкъ Аарона; и на върхъ-тъ ѝ ся намѣрва единъ Мохамеданскый гробъ на Аарона, който е направенъ на мѣсто-то на еднѫ по-старѫ направѫ, която може да показва сѫщо-то мѣсто дѣто е былъ погребенъ Ааронъ.

II., единъ отличенъ мѫжъ между Евреи-тѣ въ пустыніѭ-тѫ. Той и Ааронъ подпирахѫ рѫцѣ-тѣ Моисеевы въ Рафидимъ, и бѣхѫ негови намѣстници когато той бѣ на върхъ-тъ Синай, Исх. 17; 10. 24; 14.

Орѫжія и военны облѣкла. Евреи-тѣ употрѣбявахѫ въ бой сѫщы-тѣ видове нападателны орѫжія каквыто ся употрѣбявахѫ тогава отъ други-тѣ источны народы, именно: мечове, копія, сулицы, лѫкове, стрѣлы, и пращы. За забранѫ тѣ употрѣбявахѫ шлемове, ризницы, щитове, брони за бедра-та, и пр.

Отъ придружающы-тѣ картины, първа-та прѣдставлява древенъ воинъ приготвенъ за бой; втора-та нѣколко вида древни военны облѣкла за защитѫ; и третя-та—

нѣколко оржжія за нападенія употрѣбяваны въ старо врѣме.

Въ вторж-тж картинж № 1 прѣдставя ризницж за защитж на тѣло-то, която ся нарича въ Писаніе-то *броня;* тя види ся да е была направена отъ мешинъ или отъ друго нѣкое гибко вещество, понѣкога покрыта съ металлически луспы. № 2 прѣдставя шлемъ, обыкновенно направенъ отъ металъ. № 3 — щитъ, направенъ или отъ дьрво покрыто съ коравы кожы, или отъ металъ; и № 4 — поножы отъ дебелъ мешинъ или отъ мѣдь.

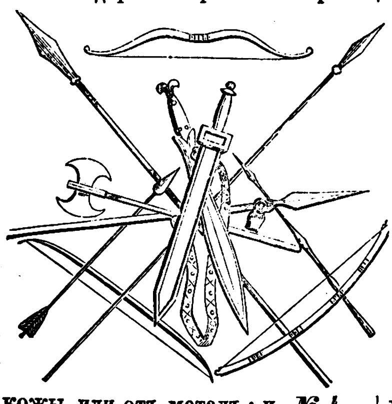

Третя-та картина прѣдставя лжкъ и стрѣлж, дреколъ (военнж брадвж), копіе и мечъ съ ножницж-тж му. Старый-тъ мечъ е былъ късъ, правъ, и остръ отъ двѣ-тѣ страны.

Всяко Еврейско племе имаше свое знамя. Виж. **Мерзость,** дѣто има едно изображеніе което прѣдставя прѣпорцы-тѣ на Римскы-тѣ полкове, които Евреи-тѣ считахж като идолопоклоннически, не само защото тѣ были посвятени на идолы чрѣзъ языческы-тѣ священницы, но и защото имали изображенія връху тѣхъ, на които ся кланяли, Исх. 20; 4.

Осанна, дума за радостно въсклицаніе на Еврейскы, значи *Спаси, молѭ ся.* Народъ-тъ выкаше Осанна като влизаше Іисусъ тържественно въ Іерусалимъ; съ другы думы, хора-та призвахж небеснж благодать връху него като Мессіѭ, Мат. 21; 9. Евреи-тѣ сжщо имахж обычай да въскликватъ съ този радостенъ выкъ на праздника на шатры-тѣ, прѣзъ който повтаряхж Псал. 118; 25, 26.

Освятявамъ, правѭ святъ, или турямъ на странж за Бога, Быт. 2; 3. Исх. 19; 23. Въ Ветхыя Завѣтъ, освященіе често означава церемоніялно-то или обрядно-то посвященіе на нѣкое лице или нѣщо на Бога; тъй Евреи-тѣ като народъ бѣхж святи на Господа чрѣзъ завѣтъ-тъ съ неговы-тѣ обряды и искупителны жьртвоприношенія, Исх. 31; 13, и Іудейска-та скынія, олтарь-тъ, священници-тѣ, и пр., бѣхж тържественно освятени за божественнж службж, Лев. 8; 10—12. Въ сжщж-тж смысль, хора-та ся освятявахж, които особенно ся приготвяхж за присжтствіе-то и поклоненіе-то на Бога, Исх. 19; 10, 11. Числ. 11; 18; единъ день ся освятяваше когато ся опрѣдѣляваше за постъ и молитвж, Іоил. 1; 14; и сжбботный-тъ день ся освятяваше когато ся считаше и гледаше като святъ на Господа, Втор. 5; 12. Всичкы-тѣ тѣзи освященія бѣхж като свидѣтел-

ства на Божіѭ-тѫ святость, и означавахѫ людскѫ-тѫ нуждѫ за нравственно освященіе, или прѣданность-та на очистены и послушливы души къмъ неговѫ-тѫ любовь и службѫ.

Въ поучителнѫ смысль, освященіе ще рече да ся направи наистинѫ и съвършенно свято това щото е было отъ по-напрѣдъ мрьсно и грѣшно. То е постепенно дѣйствіе на божественнѫ благодать врьзъ душѫ-тѫ, която ся е оправдала чрѣзъ Христовѫ-тѫ любовь. Вѣрующій-тъ постепенно ся очиства отъ разтлѣніе-то на естество-то си, и на конецъ ся прѣдставя "безпятненъ прѣдъ Божій-тъ прѣстолъ съ извънреднѫ радость." Святый Духъ извършва това дѣйствіе, заедно съ Божіе-то провидѣніе и слово, Іоан. 14; 26. 17; 17. 1 Пет. 1; 2. 2 Сол. 2; 13; и най-высокы-тѣ подбужденія каратъ всѣкый Христіанинъ да не ся противи на Духъ Божій, но да съдѣйствува съ него и да ся труди да бѫде святъ както и Богъ е святъ. Послѣдне-то освященіе на всѣкый който вѣрва въ Христа е завѣтъ на милость искупенѫ на крьстъ-тъ. Този който ны избавя отъ наказаніе-то на грѣхъ-тъ, избавя ны и отъ силѫ-тѫ му; и като ся обѣщава да докара вѣрующій-тъ въ небе-то, той ся обвързва да го приготви за небе-то.

Освященіе, единъ религіозенъ обрядъ чрѣзъ който нѣкое мѣсто или нѣкое лице ся посвящава на нѣкоѭ святѫ цѣль. Тъй, напр., скынія-та и първый-тъ и вторый-тъ храмъ сѫ были освятени за да бѫдехѫ домове Божіи, Исх. гл. 40. 3 Цар. гл. 8. Езд. гл. 6. Евреи-тѣ сѫ освящавали така сѫщо стѣны, домове, и пр. Втор. 20; 5. Неем. 12; 27. "Праздникъ-тъ на освященіе-то" е былъ годишенъ праздникъ за память на очищеніе-то и прѣосвященіе-то на храмъ-тъ, когато е былъ оскверненъ отъ Антіоха Епифана, Іоан. 10; 22.

Оселъ, или магаре, едно животно добрѣ познато за домашны употрѣбленія; и често ся споменува въ Писаніе-то. Благородни-тѣ въ Палестинѫ яздяхѫ ослы. Девора, въ своіѭ-тѫ пѣснь, описва влагородны-тѣ на земіѭ-тѫ като онѣзи които "яздятъ бѣлы ослы," Сѫд. 5; 10. Сравни Сѫд. 10; 4. 12; 14. Источни-тѣ осли не приличатъ на ослы-тѣ на сѣверны-тѣ страны; тѣ сѫ по-высокы, по-бързи, и по-пъргави. Наистинѫ, тѣ сѫ были въ старо врѣме, както и до днесь, высоко оцѣнявани; и сѫ были още прѣдпочитани за язденіе, особенно ослицы-тѣ, по причинѫ на безопасно-то имъ стѫпваніе. Оттова ный намирамы толкова често да ся споменува само за ослицы-тѣ.

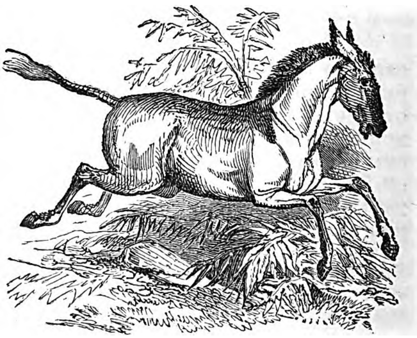

Дивый-тъ оселъ е едно добрѣ познато источно животно, често споменуемо въ Писаніе-то, и той е много по-хубаво и по-благородно животно отъ колкото домашный-тъ оселъ. Тѣзи животны въ старо врѣме ся намирахѫ въ Палестинѫ, Сиріѭ, Пустыннѫ Арабіѭ, Месопотаміѭ, Фригіѭ, и въ Ликаоніѭ; тѣ нарѣдко ся срѣщатъ днесь въ тѣзи страны, но ся намѣрватъ въ Тартаріѭ, въ нѣкои страны на Персіѭ и Индіѭ, и въ Африкѫ. Тѣхны-тѣ навикновенія приличатъ много на онѣзи на дивый-тъ конь. Тѣ ся сбиратъ подъ прѣдводителство-то на единъ

водитель или стражарь, и сѫ твърдѣ страшливи и бодри. Тѣ, обаче, ся спиратъ посрѣдъ пѫть-тъ си, и даже чакатъ приближеніе-то на человѣка за еднѫ минутѫ, и тогава тичатъ надалечь съ най-голѣмѫ скорость. Тѣ сѫ были прочути въ всичкы-тѣ врѣмена за бързотѫ-тѫ си. Тѣхный-тъ гласъ прилича на гласъ-тъ на домашный-тъ оселъ, но е по-остъръ.

Осія, I., единъ отъ дванадесеть-тѣ малы пророцы. Той пророкува дълго врѣме, отъ Озіѭ до Езекыѭ, около 785—725 год. прѣди Христа.

Книга-та на Осіѭ заключава собственно двѣ части. Първы-тѣ три главы съдържатъ символическы образы, които сѫ изображеніе назначено противъ Еврейско-то идолослужителство. Не знаемъ женидба-та на пророка истинско събытіе ли бѣше, или само иносказателно видѣніе; но тя добрѣ пояснява отношенія-та между идолослужителны-тѣ Евреи и между Бога. Другы-тѣ главы на тѫзи книгѫ ся занимаватъ главно съ изобличенія противъ Израиля, особено противъ Самаряны-тѣ, които тогава бѣхѫ първи въ идолослуженіе-то. Слогъ-тъ на Осіѭ е тъменъ, тъй щото не може да ся каже опрѣдѣлено кога именно сѫ изрѣчены разны-тѣ му прѣдказанія. Този пророкъ гледалъ съ вѣрѫ на грядущій Спаситель, и мѣста отъ неговы-тѣ пророчества нѣколко пѫти сѫ приведены въ Новыя Завѣтъ, Мат. 9; 13. Рим. 9; 25, 26. 1 Пет. 2; 10.

II. Послѣдній-тъ Израилскый царь, който ся въцари вмѣсто Факея, когото той уби, 4 Цар. 15; 30, прѣди Р. Х. 730 г. Той царува деветь годины, и тогава быде заведенъ въ плѣнъ отъ Салманасара, 4 Цар. 17; 1—6. 18; 9—12, прѣди Р. Х. 721 г.

Остенъ. Якоглавый-тъ волъ съ рытаніе срѣщо остенъ навлича повече щетѫ на себе си. Отъ тука притча-та която ся срѣща въ Грьцкыя, Латинскыя и Еврейскыя языцы, и прилага на онѣзи които ся противятъ на законнѫ-тѫ власть, или на Бога, Дѣян. 9; 5. 26; 14. Виж. **Волъ.**

Островъ. Еврейска-та дума значи сухѫ земіѭ, или сушѫ, противно-то на водѫ, или на морета и рѣкы, Иса. 42; 15. 50; 2. И тъй, тя значи сухѫ земіѭ близо до водѫ, която ся мые или заобыкаля отъ водѫ-тѫ. Тя значи приморіе дѣто ся употрѣбява за Азотъ, Иса. 20; 6; за Тиръ, Иса. 23; 2, 6; за Пелопонесъ, или Грьціѭ, Іез. 27; 7, "острови-тѣ на Елисѫ." Тя значи островъ въ сѫщинско-то значеніе на думѫ-тѫ, дѣто ся употрѣбява за Кафѳоръ, напримѣръ, или Критъ, Іер. 47; 4. 2; 10; още, Псал. 97; 1. Есѳ. 10; 1, дѣто фраза-та "морскы-тѣ острови" стои въ противоположность на сушѫ или материкъ. Съ тѫзи думѫ въ множ. число Евреи-тѣ сѫ означавали далечны страны отвѫдъ нѣкое море, было приморія или сѫщы островы; най-вече островы-тѣ и приморскы-тѣ страны въ западъ, които сѫ были извѣстны тѣмъ чрѣзъ пѫтуванія-та на Финикійцы-тѣ, Иса. 24; 15. 40; 15. 42; 4, 10, 12. Псал. 72; 10. Въ Іез. 27; 15 съ "островы-тѣ" може-бы да ся подразумѣва Источно-Индійскый Архыпелагъ.

Отговарямъ. Освѣнь общо-то употрѣбленіе на тѫзи думѫ въ смыслъ-тъ на *давамъ отвѣтъ на пытаніе,* тя ся употрѣбява твърдѣ често въ Библіѭ-тѫ, като слѣдва Еврейскы-тѣ и Грьцкы-тѣ нарѣчія, въ смыслъ-тъ на *говорѭ;* което значи просто че нѣкой начина или пакъ зема да говори, Зах. 3; 4. 6; 4. Мат. 11; 25. 12; 38. Лук. 7; 40. Тя значи още, *отвѣтно пѣяніе,* 1 Цар. 18; 7; или *даваніе смѣткѫ за себе си въ сѫдъ,* Быт. 30; 33. Іов. 9; 3.

Отецъ, или баща, често има значеніе-то на прадѣда, прароди-

тель, основатель, Быт. 4; 20, 21. Іоан. 8; 56. Рим. 4; 16. Іосифъ е былъ отецъ на Фараона, Быт. 45; 8, т. е., неговъ съвѣтникъ и велможа. Богъ е Отецъ на человѣцы-тѣ, защото е тѣхенъ Създатель, Втор. 32; 6. Иса. 63; 16. 64; 8. Лук. 3; 38. Но понеже смы нарушили права-та на чада-та съ прѣгрѣшенія-та си, то ный можемъ да выкамы Бога "Отецъ" само чрѣзъ Іисуса Христа, Іоан. 20; 17. Рим. 8; 15—17.

Въ патріархалны-тѣ врѣмена, бащата е былъ господарь, и сѫдникъ на семейство-то си, и е упражнявалъ токо-речи неограниченѫ власть надъ челядь-тѫ си. Сыновна-та непослушаніе и неуваженіе-то към родители-тѣ сѫ ся считали за голѣмо прѣстѫпленіе. По Моисеевъ-тъ законъ, нѣкои постѫпкы на дѣца-та сѫ были прѣстѫпленія които ся наказвали съ смъртно наказаніе, Исх. 21; 15, 17. Лев. 20; 9, и баща-та е былъ длъженъ да прѣдаде на смърть упоритый-тъ и непокорливый-тъ си сынъ въ общонародно-то сѫдилище, Втор. 21; 18—21. Виж. **Майка.**

Откровеніе, едно извънредно и свърхестественно открываніе отъ Бога на истины, които человѣкъ самъ не бы можалъ да открые. Тѣ сѫ были съобщены на человѣцы-тѣ или насънѣ, или въ видѣніе или по другъ начинъ чрѣзъ Духа Святаго. Дума-та откровеніе особенно ся отдава на откровенія-та които Богъ е далъ на Іоанна въ островъ Патмосъ, дѣто той е былъ заточенъ отъ Римскый-тъ царь Домиціана. Отъ туй е и име-то на книгѫ-тѫ Откровеніе. Тази книга принадлежи, по свойство-то си, на *пророческы-тѣ* съчиненія, и е тѣсно свързана съ пророчества-та на Ветхый-тъ Завѣтъ, и найпаче съ съчиненія-та на по-послѣдни-тѣ пророцы, като на Іезекіиля, на Захаріѭ, и особенно на Даніила, понеже тя е почти пълна съ знакове (символы). По тѫзи причинѫ тълкуваніе-то на тѫзи книгѫ е толкози мѫчно щото никой не бы можалъ да ѭ тълкува напълно. Колкото за съчинитель-тъ й най-важно-то свидѣтелство подтвърдява че е былъ Іоаннъ възлюбленный-тъ апостолъ. А за врѣме-то на съчиненіе-то й, повечето тълкователи прѣдполагатъ да ся е писала слѣдъ разореніе-то на Іерусалимъ, около 96 год. слѣдъ Р. Х., обаче другы мыслятъ да е было по-рано.

Откровеніе-то Іоанново е обширно изясненіе на първо-то велико обѣщаніе, "Сѣме-то на женѫ-тѫ ще смаже главѫ-тѫ на зміѭ-тѫ." Изображенія-та и знакове-тѣ (символи-тѣ) му сѫ величественны и впечатлителны. То прѣдставя силны противоборцы и непріятелскы силы, пълны съ злобѫ противъ Христіанство-то, и които щѣхѫ до едно врѣме да го притѣсняватъ, но най-послѣ поразены и унищожены. То прѣдставя потъмнѣло-то небе, бурно-то море, и потресенѫ-тѫ земіѭ да ся борятъ противъ тѣхъ, обаче слѣдствіе-то на дълго-то сраженіе ще бѫде всеобщо-то царуваніе на миръ-тъ, на истинѫ-тѫ, и на правдѫ-тѫ. Испомежду тѣзи страшны прѣдставленія ся чуе едно шумно пѣніе на славословіе къмъ Бога Създателя, и къмъ Христа Искупителя и Управителя на свѣтъ-тъ. И така общото значеніе на тѫзи книгѫ е понятно на всичкы-тѣ читатели, другояче тя не можаше да имъ принесе или надеждѫ или утѣшеніе. Въ неѭ ся пише за Христа на всѣкѫдѣ. Тя излага славѫ-тѫ му като Искупитель и Управитель, и описва дълбоко-то и всеобщо-то благоговѣніе и славословіе които "Агне-то, което быде заклано," пріима за всегда прѣдъ прѣстолъ-тъ Божій. Или Христосъ е Богъ, или святыи-тѣ и ангели-тѣ сѫ виновати за идолопоклонство-то, защото ся кланятъ нему.

Да ся обясни тази книга съвър-

шенно, не е работа на единъ человѣкъ, или на единъ вѣкъ; вѣроятно е че тя никога не ще ся разумѣе напълно до дѣто всичката не ся испълни.

Отлжченіе отъ церквж-тж, едно церковно наказаніе, което ся налага на онѣзи които сторятъ нѣкой ужасенъ грѣхъ, като гы отдѣлятъ отъ церквж-тж и гы лишатъ отъ духовны-тѣ прѣимущества. Тъй Евреи-тѣ сж отлжчавали отъ съборище-то онѣзи които тѣ сж считали за недостойны, Іоан. 9; 22. 12; 42. 16; 2. Два степеня отлжченіе е имало между Евреи-тѣ: едно отлжченіе е было врѣменно, по което само отчасти лишавали грѣшны-тѣ отъ духовны-тѣ прѣимущества; друго-то е было вѣчно, съ което грѣшници-тѣ сж бывали лишавани за всѣгда отъ обѣщаны-тѣ благости на Еврейскый-тъ народъ, и сж ся имали за язычницы. Виж. **Анаѳема.**

Іисусъ Христосъ и апостоли-тѣ му сж припознали право-то и длъжность-тж да ся извършва отлжченіе-то отъ церквж-тж когато е нуждно, Мат. 18; 15—18. 1 Кор. 5; 1—13. 16; 22. Гал. 5; 12. 1 Тим. 1; 20. Тит. 3; 10. Законопрѣстжпникъ-тъ, като ся видѣше че е непоправимъ, ся исключваше отъ Господнѭ-тж вечерѭ и ся отсичаше отъ тѣло-то на вѣрующы-тѣ. Отлжченіе-то на нѣкого отъ Христіанскж-тж церквж не го освобождава отъ негозж-тж длъжность да ся покорява на Божій-тъ законъ и на Христово-то евангеліе, и да испълнява другы-тѣ си длъжности като человѣкъ и гражданинъ. Отъ другж странж, отлжченый-тъ не трѣбва да ся прѣслѣдва като непріятель и да ся хули и мжчи. Спаситель-тъ заповѣдва щото такъвъ единъ законопрѣстжпникъ да ся счита "като язычникъ и мытарь;" и апостоли-тѣ заповѣдватъ на Христіаны-тѣ да ся отдалечаватъ отъ такыва които смущаватъ церквж-тж, и да нѣматъ сношеніе съ тѣхъ, нито да яджтъ наедно. Отъ това обаче не трѣбва да разумѣвамы че апостоли-тѣ искатъ отъ насъ да прѣставамы да испълнявамы къмъ отлжчены-тѣ отъ церквж-тж онѣзи длъжности които сж необходимы, и които ся основаватъ на человѣщинж-тж, на естественны-тѣ и народны-тѣ законы, и на духъ-тъ на Христіанство-то, 2 Сол. 3; 6, 15. 2 Іоан. ст. 10, 11.

Отмьститель, или **Мьститель за кръвь**, е едно име което Св. Писаніе дава на оногозь който имальъ право, споредъ Еврейскыя обычай, да отмьсти на оногова който е убилъ нѣкого отъ роднины-тѣ му. Ако нѣкой неволно и безъ намѣреніе е ставалъ человѣкоубійца, той избѣгвалъ въ нѣкой градъ за прибѣжище. Виж. **Прибѣжище.**

Отмьщеніе, мьсть, въ Втор. 32; 35. Рим. 12; 19. Евр. 10; 30. Іуд. ст. 7, и въ Дѣян. 28; 4, значи въздаяніе за злинж, наказаніе за сторено зло — особено право на Бога, въ което ся намисахж отмьстители-тѣ; ако и мнозина да прѣдполагатъ че съ думж-тж отмьщеніе, островитяни-тѣ сж означавали богынѭ-тж на правосждіе-то, Δίκη, която Грьци-тѣ и Римляни-тѣ сж считали за Юпитеровж дъщерѭ, и отъ коѭто ся страхували като отъ едно независимо, справедливо и неукротимо божество.

Отпущаемый ярецъ, по Еврейскый Азазелъ; дума, която ся употрѣбяваше само прѣзъ обряды-тѣ, които ся правяхж прѣзъ день-тъ на умилостивеніе-то, Лев. 16; 8, 10, 26. Има различны мнѣнія за произведеніе-то на тжзи думж. Най-добро-то тълкованіе, което й ся дава, е че ярецъ-тъ прѣносно е земалъ и заносялъ грѣхове-тѣ на Божіи-тѣ людіе. Виж. **Умилостивеніе.**

Отраслъ. Както дървя-та означаватъ, въ прѣносенъ смыслъ, ве-

ОТПУЩАЕМЫЙ ЯРЕЦЪ.

ликы мѫжіе и князове, така и отрасли, клонове и растенія означаватъ чада-та имъ. Христосъ ся нарича "отраслъ-тъ" "прѫчка-та изъ пьнь-тъ Іессеевъ," и "отраслъ-тъ изъ кореніе-тѣ му," Иса. 11; 1. 53; 2. Зах. 3; 8. 6; 12; понеже е царскый потомецъ на домъ-тъ Давидовъ, Іер. 23; 5. 33; 15.

Офилъ, една часть отъ Іерусалимъ близо до храмъ-тъ, и слѣдователно занимавана отъ Неѳинимы-тѣ, Неем. 3; 26, 27. 11; 21. Вижда ся да е была обградена съ стѣны и укрѣпена съ якъ стълпъ, 2 Лѣт. 27; 3. 33; 14, и мысли ся че е сѫща-та онази която въ Мих. 4; 8 ся нарича "твърдѣль," (по Евр. *Офелъ*). Твърдѣ малко съмнѣніе има че име-то принадлежи на найдолныя хълмъ който ся свързва съ горѫ-тѫ Моріѭ. Мѣсто-то Офилъ е двѣстѣ лакти широкъ, ся простира хыляда и двѣстѣ лакти на югъ и ся свършва съ еднѫ стръмнинѫ, четыридесеть или петдесеть крака надъ Силоамскѫ-тѫ кѫпалніѭ. Отдѣлена е отъ Сіонскѫ-тѫ горѫ на западъ чрѣзъ долинѫ-тѫ Тиропіеонъ и сега тя ся употрѣбява за произвожданіе-то на маслины, смокыни и другы плодове.

Офиръ, I., единъ отъ синовете-тѣ на Іоктана, който ся засели въ южнѫ Арабіѭ, Быт. 10; 26—29.

II., една страна въ коіѭто Соломонови-тѣ кораби търгувахѫ, и която дълго врѣме ся славеше за изобилность-тѫ и чистотѫ-тѫ на злато-то си, Іов. 22; 24. 28; 16. "Офирско-то злато" пословично ся считаше за най-добро злато, Псал. 45; 9. Иса. 13; 12. Едничкы-тѣ мѣста въ Св. Писаніе, които ни даватъ нѣкои свѣдѣнія за мѣстоположеніе-то на Офиръ сѫ 3 Цар. 9; 26—28. 10; 11, 22. 22; 49, и успоредны-тѣ мѣста въ 2 Лѣт. 8; 18. 9; 10, 21. 20; 36, 37; отъ което ся вижда че называеми-тѣ "кораби на Ѳарсисъ" сѫ отивали въ Офиръ; че тѣзи кораби сѫ тръгвали отъ Есіонъ-гаверъ, едно пристанище на Червено море; че тѣ сѫ пѫ-

тували по еднъжь на всякои три годины; че отъ тамъ ся връщали натоварени съ злато и сребро, слоновы зѫбы и ароматы, обезяны и пауны. По тѣзи данны нѣкои тълкователи сѫ прѣдпріели да опрѣдѣлятъ мѣстоположеніе-то на Офиръ; но тѣ сѫ достигнѫли до разны заключенія. Іосифъ прѣдполага да е было въ полуостровъ-тъ Малаккѫ. Другы мыслятъ че ся намирало въ Софалѫ, въ южнѫ Африкѫ, дѣто сѫ ся намѣрили златни и сребьрни рудници, които ся види сѫ ся обработвали въ старо врѣме. Другы пакъ прѣдполагатъ че Офиръ е былъ една часть отъ южнѫ Арабіѭ.

Офній и **Фенеесъ**, виновни-тѣ и окаяни-тѣ сынове на Илія първосвященникъ-тъ. Тѣ, като ся ползували отъ высоко-то си положеніе, злоупотрѣбявали непрѣстанно своѭ-тѫ власть; но гнусны-тѣ имъ дѣла, които баща имъ не былъ въ състояніе да въспре, нанесли безчестіе и погубленіе на семейство-то-имъ. Ковчегъ-тъ на завѣта който тѣ занесли прѣзъ врѣме-то на еднѫ войнѫ въ станъ-тъ си, вопрѣки божественны-тѣ запрещенія, ся прѣвзелъ отъ непріятелскѫ-тѫ силѫ, и тѣ паднѫли убити въ едно сраженіе, 1 Цар. 2—4 гл. Виж. **Илій**. Божій-тъ ковчегъ защищава само онѣзи които го обичатъ и му ся покорявать. Человѣци-тѣ на всякѫдѣ сѫ наклонни да ся уповаватъ само на вънкашно-то заявленіе на вѣрѫ-тѫ си, безъ сьрдца-та имъ да сѫ прѣклонны на Бога; но онѣзи, които съгрѣшаватъ както Илиеви-тѣ сынове, ще погынѫтъ като тѣхъ.

Офра, I., единъ градъ отъ Веніаминовы-тѣ сынове, който Евсевій прѣдполага да е былъ петь мили на истокъ отъ Веѳиль; близо до това мѣсто ся намира сега село-то Таибе, на единъ върхлестъ хълмъ, Іис. Нав. 18; 23. 1 Цар. 13; 17.

II., единъ градъ на Манассіѭ дѣто Гедеонъ живѣеше, и дѣто слѣдъ смьрть-тѫ му ефодъ-тъ му суевѣрно ся обожаваше, Сѫд. 6; 11-24. 8; 27.

Охозія, I., сынъ и наслѣдникъ Ахаавовъ, царь Израилевъ, 3 Цар. 22; 40, 51. 4 Цар. гл. 1. Той царова 2 годины, самъ и заедно съ бащѫ си, който го придружи въ царованіе-то въ прѣдпослѣднѭ-тѫ годинѫ на своѭ-тѫ смьрть 897 г. прѣди Р. Х. Охозія подражаваше нечестіе-то на бащѫ си, и ся кланяше на Ваала и на Астартѫ, на които обряди-тѣ ся бѣхѫ въвели въ Израиля отъ Іезавель майкѫ му. Прѣзъ негово-то царуваніе Моавци-тѣ ся подигнѫхѫ. Като ся съедини съ царь Іосафата въ едно търговско прѣдпріятіе върху Чьрвено-то море, негово-то нечестіе истрѣби всичко-то. Слѣдъ едно паданіе прѣзъ решеткѫ-тѫ на горницѫ-тѫ си, той прати да ся съвѣтува отъ единъ богъ на Филистимяны-тѣ да ли ще оздравѣе. Илія пророкъ-тъ прѣдсказа бързѫ-тѫ му смьрть — първо на пратенны-тѣ, а послѣ и на самый-тъ Охозіѭ, слѣдъ като быдохѫ поядены съ огнь отъ небе-то двѣ четы отъ по 50 душы.

II., петый-тъ царь Іудинъ (нареченъ и Іоахазъ и Азарія), сынъ на Іорама и Гѳѳоліѭ; той наслѣди бащѫ си 885 г. прѣди Р. Х., 4 Цар. 8; 25. 2 Лѣт. 22; 2. Той бѣше на 22 годины когато възлѣзе на прѣстолъ-тъ и царова само еднѫ годинѫ въ Іерусалимъ. Той послѣдува домъ-тъ Ахаавовъ, съ който ся бѣ сродилъ чрѣзъ майкѫ си, и стори зло. Той умрѣ въ рѫцѣ-тѣ на Іиуя, когато ся намѣри при Іорама, сынъ-тъ Ахаавовъ, 2 Лѣт. гл. 22.

Оцетъ, *вкыснѫто вино*, произведеніе отъ второ-то или оцетно вреніе на винны пытія. Дума-та оцетъ нѣкога означава рѣдко, кысело вино, което много ся е пило отъ работницы-тѣ и отъ Римскы-тѣ войницы, Числ. 6; 3. Руѳ.

2; 14. 2 Лѣт. 2; 10. Іоан. 19; 29. Виж. **Жьлчь.** Другадѣ той означава обыкновенный-тъ рѣзкъ оцетъ, който достави на прѣмждрый Соломона двѣ важны изясненія, Прит. 10; 26. 25; 20.

Очистилище, 1 Лѣт. 28; 11, покрывъ-тъ на Ковчегъ-тъ на Завѣта, който вижь. Еврейска-та рѣчь значи *покрывъ*, но внушава мысль-тж за покрываніе или очищеніе на грѣхове-тѣ, Псал. 32; 1. Очистилището ся е приближавало само отъ първосвященника, и не безъ кръвьтж на очищеніе-то, за да означава че Божественна милость ся придобыва само чрѣзъ Христовж-тж кръвь, Рим. 3; 25.

П.

Павелъ, отличный-тъ "апостолъ на язычницы-тѣ;" тоже нареченъ Савелъ по Еврейскы. Той първо е нареченъ Павелъ въ Дѣян. 13; 12; и както нѣкои мыслятъ, той е зелъ това Римско име, споредъ единъ общъ обычай на Евреи-тѣ когато отивали въ чужды страны, или пакъ за въ честь на Сергія Павла, Дѣян. 13; 7, неговъ пріятель и рано обърнжтъ въ Христіанство-то. Но той може да е ималъ и двѣ-тѣ имена още отъ дѣтинство-то си. Той ся роди въ Тарсъ въ Кыликіи, и отъ бащж си наслѣди прѣимущества на Римскый гражданинъ. Родители-тѣ му принадлежахж на Веніаминово-то племе и го отхранихж като "Евреинъ отъ Евреи," Филип. 3; 5. Тарсъ бѣше много прочутъ по наукж и образованность, и нѣма никое съмнѣніе че Павелъ ся въсползувалъ благоразумно отъ случай-тъ който му ся прѣдставилъ да ся учи въ този градъ. На еднж приличнж възрасть той ся испроводи въ Іерусалимъ да довърши наукж-тж си въ училище-то на Гамаліила, най-отличный-тъ и правомыслящъ отъ Раввины-тѣ въ онзи вѣкъ. Види ся че той не е былъ въ Іерусалимъ когато Христосъ проповѣдваше въ него; и може бы слѣдъ завръшаніе-то си въ Тарсъ той научи художество-то за правеніе шатры, споредъ единъ общъ навыкъ между Евреи-тѣ, и споредъ тѣхно-то начало, "Онзи който не научва сына си на нѣкое полезно ржкодѣліе, учи го да краде," Дѣян. 18; 3. 20; 34. 2 Сол. 3; 8.

Послѣ го намирамы въ Іерусалимъ, по видимому на около тридесеть-годишнж възрасть, съ голѣмо довѣріе отъ странж на първенцы-тѣ. Той бѣ ся въсползувалъ отъ наставленія-та на Гамаліила и станж ученъ по закона; прѣданъ на най-строгы-тѣ обычаи на Фарисеи-тѣ, той бѣше станжлъ вързлъ защитникъ на Іудейство-то и зълъ непріятель на Христіанство-то, Дѣян. 8; 3. 26; 9—11. Слѣдъ чудесно-то негово обращеніе въ Христіанство-то за което имамы на три мѣста описаніе, Дѣян. 9, 22 и 26 главы, Христосъ бѣше *всичко и въ всичко* за него. Христосъ бѣше който ся откры на душж-тж му въ Дамаскъ, Дѣян. 26; 15. 1 Кор. 15; 8; на Христа той си прѣдаде всичко-то сърдце, душж, умъ и силж; и отъ тогава, въ животъ или смърть, той бѣше "рабъ на Іисуса Христа." Той посвяти всичкы-тѣ силы на ревностныя и дѣятелныя си умъ за защитж и распространеніе на Христово-то Евангеліе, особенно между язычницы-тѣ. Възрѣнія-та му за чистыя и възвышеныя духъ на Христіанство-то, както въ Богослуженіе-то му така и въ вліяніе-то му между человѣцы-тѣ, ся вижда да сж были особенно ясны и силны; и съпротивленіе-то което той быде принуденъ да прави противъ обряды-тѣ и обычаи-тѣ на Еврейско-то Богослуженіе, излагаше го всякждѣ на омразж и злобж отъ странж на неговы-тѣ съотечественницы. По тѣхны-тѣ обвиненія, най-послѣ той ся тури подъ затворъ отъ Римскы-тѣ чиновни-

цы, и слѣдъ като ся държя двѣ годины или малко повече въ Кесаріѭ, той ся испроводи въ Римъ на сѫдъ, защото той самъ бѣ направилъ въззывъ до Императора. Свѣдѣнія-та които по-послѣ ся даватъ за Павла отъ древни-тѣ църковны списатели не сѫ толкова извѣстны. Но споредъ едно общепріето мнѣніе въ по-древни-тѣ вѣкове, Павелъ былъ оправданъ и освободенъ отъ тьмницѫ-тѫ слѣдъ двѣ годины, и слѣдъ това той пакъ ся върнѫлъ въ Римъ, дѣто той былъ пакъ туренъ въ тьмницѫ и убитъ отъ Нерона.

Павелъ ся вижда да е притѣжавалъ всичко-то ученіе което тогава е было достѫпно за Евреи-тѣ, и да е былъ тоже запознатъ съ Грьцкѫ-тѫ писменность, както това ся забѣлѣжва отъ негово-то искуство въ Грьцкый языкъ, неговы-тѣ честы разискванія съ Грьцкы-тѣ философы, и неговы-тѣ приводы отъ Грьцкы-тѣ поеты, като отъ Арата, Дѣян. 17; 28, отъ Менандра, 1 Кор. 15; 33 и отъ Епименида, Тит. 1; 12. Вѣроятно, обаче, той не ималъ высоко Грьцко въспитаніе. Но най-забѣлѣжителна-та чьрта въ характера му е негово-то обширно възэрѣніе върху общо-то назначеніе и духовно-то естество на Христіанскѫ-тѫ религіѭ, и на нейно-то очищяюще и облагородяюще вліяніе въ сьрдце-то и характера на онѣзи които искренно ѭ исповѣдватъ. Отъ самыя Спаситель той бѣше заелъ пламенъ-тъ на всеобщѫ любовь и мысль-тѫ за избавленіе на цѣло-то человѣчество, Гал. 1; 12. Мнозина отъ Христіанскы-тѣ учители бѣхѫ ся прилѣпили при Іудейскѫ-тѫ религіѭ, при обряды-тѣ, церемоніи-тѣ и ученія-та на религіѭ-тѫ въ коіѭто тѣ бѣхѫ ся въспитали, и считахѫ Христіанство-то като че е прѣдопрѣдѣлено да ся присади на старо-то стебло, което щѣше да поддържа новы-тѣ вѣйкы. Павелъ, обаче, ся види че е былъ единъ отъ пьрвы-тѣ да ся подигне противъ това кѫсогледно възэрѣніе, и че е гледалъ на Христіанство-то въ истиннѫ-тѫ му свѣтлинѫ, като на еднѫ всемірнѫ религіѭ. Когато другы клонели къмъ поіудяваніе-то на всичкы онѣзи които пригърщахѫ новѫ-тѫ религіѭ като искали да имъ налагатъ иго-то на Моисеевы-тѣ обряды, Павелъ ся стараеше да събори срѣднѭ-тѫ стѣнѫ на прѣградѫ-тѫ между Евреи-тѣ и язычницы-тѣ и да имъ покаже че тѣ всичкы-тѣ сѫ "едни въ Христа;" всичкы-тѣ неговы staranія клонѣхѫ къмъ тѫзи цѣль; и, ревностенъ въ послѣдуваніе-то на тѫзи великѫ цѣль, той не ся колебаеше да осѫжда Петра, когато той отъ срамъ ся съобразяваше съ Еврейскы-тѣ обычаи, и да излага собственныя си животъ на опасность, като ся противеше на прѣдразсѫдъцы-тѣ на съотечественницы-тѣ си. И наистинѫ, петь-годишный-тъ му затворъ въ Іерусалимъ, Кесаріѭ и Римъ бѣше особенно причиненъ въ слѣдствіе на тѫзи му великѫ цѣль.

Слѣдующа-та хронологыческа таблица съдържава главны-тѣ събытія въ животъ-тъ на Павла. Тя прѣдставлява взглядове-тѣ на найновы-тѣ списатели, които, при всичко че ся съгласяватъ въ много отношенія, пакъ невъзможно е да бѫдѫтъ въ всичко едногласни:

Павлово-то обръщаніе въ Христіанство-то, Дѣян. гл. 9. Въ двадесеть и пьрвѫ-тѫ годинѫ на Тиберія, въ годинѫ. . . . 36

Той отива въ Арабіѭ и ся връща въ Дамаскъ, Гал. 1; 17, и въ третіѭ-тѫ годинѫ избѣгва отъ Дамаскъ и посѣщава Іерусалимъ, Дѣян. 9; 23—26, въ годинѫ. 38

Отъ Іерусалимъ той отива въ Тарсъ, Дѣян. 9; 30; и слѣдъ нѣколко годишно работеніе въ Кыликіѭ и Сиріѭ, Гал.

1; 21, прѣзъ което врѣме прѣдполага ся че е прѣтърпѣлъ повечето отъ страданія-та които ся споменуватъ въ 2 Кор. 11; 24—26, той отиде съ Варнавѫ въ Антіохіѭ (Сирійскѫ), Дѣян. 11; 25, 26, дѣто и двама-та работихѫ прѣзъ годинѫ 44

Отъ Антіохіѭ той ся испрати съ Варнавѫ въ Іерусалимъ, който тогава той посѣти вторый пѫть, за да отнесе помощь за гладъ-тъ, и ся върнѫ въ Антіохіѭ, Дѣян. 11; 30, въ годинѫ 45

Първъ пѫть той ся испрати заедно съ Варнавѫ, отъ Св. Духа, да проповѣдва Евангеліе-то и отиде отъ Антіохіѭ до Кыпръ, Писидійскѫ Антіохіѭ, Иконіѭ, Листрѫ и Дервіѭ, и ся върнѫ прѣзъ сѫщы-тѣ горѣказаны мѣста и прѣзъ Атталіѭ въ Антіохіѭ, Дѣян. 13; 14, около двѣ годины, като почнѫ отъ год. . . 48

Третій пѫть посѣти Іерусалимъ, заедно съ Варнавѫ, да ся съвѣтва относително обрѣзаніе-то и пр., и ся завърнѫ въ Антіохіѭ, Дѣян. 15; 2—30, въ годинѫ. 50

Второ негово посланническо обхожданіе, отъ Антіохіѭ помежду Кыликіѭ, Дервіѭ, Листрѫ, Фригіѭ, Галатіѭ, Троадѫ, Неаполь, Филиппы, Солунъ, Веріѭ, Аѳинѫ и Коринѳъ, Дѣян. 15; 35 до 18; 1, дѣто той намѣри Акилѫ, въ годинѫ 52

Слѣдъ еднѫ годинѫ и половинѫ въ Коринѳъ, той посѣти четвъртый пѫть Іерусалимъ, като прѣминѫ прѣзъ Кенхреіѭ, Ефесъ и Кесаріѭ, и ся върнѫ въ Антіохіѭ, Дѣян. 18; 11—22, въ годинѫ 54

Трете посланническо обхожданіе, прѣзъ Галатіѭ и Фригіѭ, и пристиганіе-то му въ Ефесъ, Дѣян. 19; 1, въ год. 54

И слѣдъ двѣ годины въ Ефесъ отиде прѣзъ Троадѫ и Македоніѭ въ Коринѳъ, Дѣян. 20; 1, въ годинѫ 57

Пето посѣщеніе въ Іерусалимъ отъ Коринѳъ прѣзъ Филиппы, Троадѫ, Милитъ, Тиръ, Птолемаидѫ и Кесаріѭ, Дѣян. 20; 3 до 21; 15, въ год. 58

Слѣдъ двѣ-годишенъ затворъ въ Іерусалимъ и Кесаріѭ, той отплува отъ Сидонъ прѣзъ Миры, Добры-пристанища и пр. въ Малтѫ, дѣто корабъ-тъ, въ който той пѫтуваше, ся строши; въ пролѣть-тѫ той тръгнѫ пакъ за Римъ, Дѣян. 21; 17 до 28; 16, въ год. 61

Двѣ-годишенъ затворъ въ Римъ и освобожденіе-то му, Дѣян. 28; 30, въ годинѫ 63

Слѣдъ като работилъ, както нѣкои мыслятъ, въ Испаніѭ (Рим. 15; 24, 28), въ Ефесъ, въ Македоніѭ (1 Тим. 1; 3), въ Критъ (Тит. 1; 5), въ Малѫ Азіѭ (2 Тим. 1; 15) и въ Никополь (Тит. 3; 13), той пакъ быде затворенъ въ Римъ, дѣто радостно очакваше мѫченичество при все що бѣше самъ, 2 Тим. 2; 9. 4; 6—18, въ годинѫ. 68

Тѣзи разны пѫтуванія на Апостола Павла, отъ които много той правеше пешь, трѣбва да ся изучятъ съ помощь-тѫ на хартѫ, заедно съ богодѫхновенныя расказъ въ Дѣянія-та и трогателно-то описаніе на трудове-тѣ му въ 2 Кор. 11; 23—29. Като прѣгледамы многото страны които той обыходи и въ които проповѣдва Евангеліе-то, число-то на онѣзи които той обърнѫ въ Христіанство и на церквы-тѣ които той основа, мѫкы-тѣ, грыжы-тѣ и страданія-та които той прѣтърпѣ, чудеса-та които той направи, откровенія-та които той видѣ, разговоры-тѣ, слова-та и посланія-та съ които той толкова способно защищаваше и прѣд-

ставляваше Христіанство-то, безмѣрны-тѣ добрины които Богъ чрѣзъ него извьрши, мѫжественныя му животъ и най-послѣ мѫченическѫ-тѫ му смьрть — като прѣгледамы всичко това, той ни ся вижда най-извънреденъ человѣкъ.

Характеръ-тъ на Павла най-пълно е описанъ въ посланія-та му, чрѣзъ които, както Златоустъ говори, той "още живѣе въ уста-та на человѣцы-тѣ по всичкыя свѣтъ. Чрѣзъ тѣхъ, не само отъ него обърнѫти-тѣ Христіани, но всичкы-тѣ вѣрни даже и до днесь, да, и всичкы-тѣ святіи които ще ся родятъ дори до второ-то пришествіе Христово, сѫ были благословени и ще ся благословятъ." Въ тѣзи неговы посланія ный виждамы прѣобразователнѫ-тѫ и въздигателнѫ силѫ на благодать-тѫ да прѣобразува едного, който отъ прѣди бѣше буенъ и сърдитъ, и да го направи образецъ на человѣческо и Христіанско прѣвъсходство; безбоязненъ и постояненъ, той отъ другѫ странѫ е разсѫдителенъ, вѣжливъ и кротъкъ; великодушенъ, патріотъ и самопожьртвователенъ; богатъ съ всичкы благородны чувства и качества.

Павловы посланія. Въ Новый Завѣтъ има четыринадесеть посланія които обыкновенно ся приписватъ на Павла, като ся почне отъ посланіе-то къмъ Римляны-тѣ и свършва съ онова къмъ Евреи-тѣ. Тринадесеть отъ тѣхъ безпрѣкословно ся отдаватъ на Павла; колкото за послѣдне-то посланіе многозина добри человѣци ся съмнѣватъ че то е написано отъ него, при всичко че много критици сѫ наклонни да отдадѫтъ и това посланіе нему. Тѣзи посланія, въ които начала-та на Христіанството сѫ развиты за всичкы-тѣ врѣмена и обстоятелства, сѫ между най-важны-тѣ отъ първоначалны-тѣ писанія на Христіанскѫ-тѫ религіѭ, даже безъ да ся зема подъ вниманіе боговдѫхновеный-тъ имъ характеръ; и при всичко че тѣ ся виждатъ да сѫ написаны безъ прѣдразмышленіе и ся отнасятъ само на прѣходны обстоятелства и врѣменны отношенія, пакъ тѣ на всякждѣ носятъ печать-тъ на великыя и изобрѣтателныя умъ на Апостола, очистенъ, възвышенъ и поддържанъ отъ вліяніе-то на Св. Духъ.

Съгласно съ горне-то хронологыческо изложеніе на събытія-та прѣзъ животъ-тъ на Павла слѣдующа-та таблица прѣдставлява до колкото е възможно врѣме-то и мѣсто-то въ което Павелъ е написалъ посланія-та си:

1	къ Солуняномъ	Коринѳъ		год.	52
2	къ Солуняномъ	»		»	53
1	къ Коринѳяномъ	Ефесъ	пролѣть	»	57
2	къ Коринѳяномъ	»	есень	»	57
	къ Галатяномъ	Коринѳъ	зимѫ	»	57
	къ Римляномъ	»	пролѣть	»	58
	къ Ефесяномъ	Римъ	»	»	62
	къ Колоссяномъ	»	»	»	62
	къ Филимону	»	»	»	62
	къ Филиппяномъ	»	есень	»	62
1	къ Тимоѳею	Македоніѭ		»	67
	къ Титу	Ефесъ		»	67
2	къ Тимоѳею	Римъ		»	68
	къ Евреемъ	» (може бы)		»	68

Паданъ-арамъ, *полета-та на Арамъ или Сиріѭ*, Быт. 25; 20. 28; 2. 31; 18, или само **Паданъ**, Быт. 48; 7, *поле-то* за различіе отъ "планины-тѣ" на Арамъ, Числ. 23; 7. Виж. **Месопотамія**, и **Сирія.**

Пазаръ, или Тържище, по Грьцкы *Агора*, по Латинскы *Форумъ*, едно голѣмо открыто пространство въ много дрѣвни градове, особенно въ Аѳинѫ и Римъ, което е помѣщавало на еднѫ странѫ тържище-то, а на другы-тѣ страны храмове-тѣ, позорища-та, сѫдилища-та, бани-тѣ и другы-тѣ общы сгради. Това мѣстище е бывало четвьртито и често е прѣдставяло великолѣпенъ изгледъ. На това мѣсто е бывала и піяца-та, срѣдище-то въ което ся съсрѣдоточавало най-голѣмо-то оживлѣніе. Тука праздни-тѣ работници идяли

да търсятъ работж, Мат. 20; 3—7, и дѣца-та да си играіжтъ и да ся забавляватъ, Лук. 7; 32. Тука ся държали обыкновенны-тѣ общонародны събранія; тука философи-тѣ и държавни-тѣ мжжіе ся срѣщали и разисквали; тука ся прогласявали нови-тѣ закони и ся пріемали прѣсни-тѣ новости; тука людіе-тѣ идяли и за работж и за развлеченіе. И наистинж най-знатни-тѣ граждани ся събирали на пазаръ-тъ; и каквото ся правяло тука ся правяло прѣдъ градъ-тъ. Ето защо и гордѣливи-тѣ Фарисеи обычали "поздравленія по пазары-тѣ," Мар. 12; 38; и защо Павелъ ся разговарялъ по пазаръ-тъ въ Атинж всѣкой день съ онѣзи които му ся случвали, Дѣян. 17; 17. За това и господари-тѣ на слугынѣж-тж отъ коіжто Павелъ изгони злый-тъ духъ въ Филиппы завлѣкли Павла и Силж на тържище-то при началницы-тѣ, Дѣян. 16; 19.

Пазилкы, *филактеріи*, сж были пергаментни свитъци, на които сж ся писвали нѣкои думы отъ законъ-тъ, и които ся носяли на чело-то и лѣвж-тж ржкж. Обычай-тъ да ся носятъ пазилкы произлѣзлъ отъ едно криво тълкуваніе на Исх. 13; 9, 16, "И това ще ти бжде за знакъ на ржкж-тж ти, и за поменъ между очи-тѣ ти."

Львъ Моденскый ны запознава подробно съ тѣзи свитъцы. Онѣзи що сж ся носили на чело-то сж описани подъ членъ-тъ **Падчелія.** Онѣзи що сж ся увивали около ржкж-тж сж были два свитъка отъ пергаментъ, написани внимателно съ четвъртиты буквы, съ особенъ видъ мастило. Тѣзи два свитъка ся свивали до нѣкждѣ, и туряли въ кутіж отъ чернж телешкж кожж. Послѣ ся слагали възъ едно четвъртито пенче отъ сжщж-тж кожж, отъ което ся протакалъ ременъ широкъ единъ пръстъ, и дългъ около единъ лакътъ и половинж. Тѣзи свитъци ся туряли на лакътъ-тъ, дѣто ременъ-тъ като ся заклупвалъ въ видъ на Еврейскж-тж буквж Іодъ (י) и ся увивалъ витлообразно около ржкж-тж до край-тъ на срѣдныя пръстъ. Пазилкы-тѣ ся выкали ржчны Тефилы.

Пазилка-та ся считала като напомнителка на Божій-тъ законъ, и покровителка срѣщо бѣсове. Вѣроятно тя ся е ввела въ употрѣбленіе въ послѣдни-тѣ врѣмена на Ветхо-Завѣтнж-тж исторіж. Спаситель-тъ ни укорява гордость-тж и лицемѣріе-то на Фарисеи-тѣ, които за да ся покажжтъ мждри и благочестиви расширявали пазилкы-тѣ си, Мат. 23; 5. Давидъ пакъ казва, "Въ сърдце-то си упазихъ твое-то слово, за да ти не съгрѣшавамъ," Псал. 119; 11.

Пазуха. Источни-тѣ народи въобще сж носяли дългы, широкы, и отпуснжты облѣкла; и когато сж искали да носятъ нѣщо което ржцѣ-тѣ имъ не бы побрали, тѣ сж го туряли въ пазухы-тѣ си, Лук. 6; 38. За Спаситель-тъ нашъ ся казва да носи свои-тѣ агнета въ пазухж-тж си, което хубаво прѣдставлява нѣжнж-тж му грыжж и бдителность надъ тѣхъ, Иса. 40; 11.

Палестина означава, въ Ветхыя Завѣтъ, странж-тж на Филистимляны-тѣ, и бѣше онази часть отъ обѣтованж-тж земіж, която ся продължава по край Срѣдиземно море на криволичный-тъ западенъ прѣдѣлъ отъ Симеона, Іудж и Дана, Исх. 15; 14. Іоил. 3; 4. Палестина, споредъ по-послѣдне-то значеніе на думж-тж въ по-обширенъ смыслъ, означава цѣлж-тж странж Ханаанъ, както отсамъ тъй и оттатъкъ Іордана; при всичко че често ся употрѣбява само за странж-тж на западъ отъ рѣкж-тж;

тъй щото думы-тѣ, Іудея и Палестина, означавахѫ въ послѣдне врѣме едно и сѫщо-то. Намирамы, тоже, и име-то Сирія-Палестина да ся дава на обѣтованѫ-тѫ земіѭ, и даже по нѣкой пѫть Долня Сирія влиза въ тѫзи область. Иродотъ е най-старый-тъ познатъ списатель който говори за Сиріѭ-Палестинѫ. Той іѭ туря между Финикіѭ и Егыпетъ. Виж **Ханаанъ.**

Паличнници, Дѣян. 16; 35, Римски ликторй, сѫ были служебници, които сѫ носили врьскѫ прѫчкы, понѣкога съ сѣкырѫ въ срѣдѫ-тѫ й, прѣдъ сѫдницы-тѣ на градове-тѣ и поселенія-та, и туряли въ испълненіе присѫды-тѣ произнесены отъ господари-тѣ имъ.

Паметописецъ, единъ писарь въ Царскыя Дворъ, който записвалъ събытія-та на Іудейско-то царство, 2 Цар. 8; 16. 3 Цар. 4; 3. 4 Цар. 18; 18.

Памукъ-тъ е былъ природенъ на *Индіѭ*, и може-бы и на Егыпетъ. Испытатели-тѣ сѫ ся прѣпирали за дълго врѣме да ли памучно платно ся е употрѣбявало отъ стары-тѣ Евреи и Египтяны. Обвивкы-тѣ на муміи-тѣ, обаче, ясно доказватъ че това платно ся е употрѣбявало, особенно за малкы дѣца. Виж. **Ленъ.**

Памфилія, една область въ Малѫ Азіѭ съ Кыликіѭ на истокъ, Ликіѭ на западъ, Писидіѭ на сѣверъ и Срѣдиземно море на югъ. Тази область ся намира приблизително срѣщо Кыпръ, и море-то между брѣгъ-тъ и този островъ ся нарича "Памфилійско море." Главный-тъ градъ въ Памфиліѭ бѣше Перга, дѣто Павелъ и Варнава проповѣдувахѫ, Дѣян. 13; 13. 14; 24.

Папирусъ. Виж. **Книга** и **Рогозъ.**

Парменъ, единъ отъ първы-тѣ седмь діяконы, Дѣян. 6; 5.

Пары-тѣ въ старо врѣме тегляли, и най-напрѣдъ не сѫществували подъ видъ на монеты. Въ най-стары-тѣ врѣмена търговія-та ставала чрѣзъ обмѣнѫ, т. е. като мѣнявали еднѫ стокѫ за другѫ. Единъ человѣкъ давалъ което му оставало повече на другый, който пакъ му давалъ часть отъ свой-тъ прѣизбытъкъ. По-сетнѣ, по-драгоцѣнни-тѣ метали, като по-опрѣдѣленнѫ мѣркѫ на цѣнѫ, зели да употрѣбяватъ, но гы давали и земали съ тегло, Быт. 23; 16. 43; 21. Най-сетнѣ тѣ зели да даватъ на този металъ съ правителственнѫ власть единъ извѣстенъ знакъ, едно извѣстно тегло, и еднѫ извѣстнѫ степень металическѫ примѣсь, за да опрѣдѣлятъ стойность-тѫ му, и да помогнѫтъ на продавачи-тѣ и куповачи-тѣ да нѣматъ вече нуждѫ да теглятъ и да испытватъ монеты-тѣ. Вѣрва ся че първы-тѣ редовны монеты у Евреи-тѣ сѫ ся появили въ врѣме-то на Симона Маккавея, по-малко отъ едно и половинѫ столѣтіе до Христа. Монеты-тѣ сѫ были сикль, и половина, третиня и четвърть сикль. Еврейскы-тѣ монеты сѫ носяли едно мигдалово клонче и единъ сѫдъ съ маннѫ, но образъ на человѣкъ не было простено да носятъ. Виж. Мат. 22; 16—22. Много Грьцкы и Римскы монеты е имало въ обращеніе въ Іудеѭ въ Ново-

Завѣтны-тѣ врѣмена. Виж. Таблицы-тѣ въ край-тъ на тѫзи книгѫ. Виж. още **Лепта** и **Сикль**.

Въ 1 Тим. 6; 10, Ап. Павелъ говори за "сребролюбіе-то" като за корень на вси-тѣ злины. Съ това той осѫжда не самы-тѣ пары, но *любовь-тѫ* за тѣхъ — еднѫ страсть на человѣческо-то сърдце. Тази страсть, на коіѭто толкова си прѣстѫпленія ся приписватъ, може да ся вкорени и въ сърдце-то на сиромахъ человѣкъ както на единъ богатъ; защото единъ-тъ може да ламти толкова за пары колкото и другый-тъ.

Парѳія, прѣдполага ся да е была отъ начало една область отъ Мидіѭ, на источнѫ-тѫ ѝ странѫ, която ся въздигнѫ на едно особено царство отъ Арсака, 250 г. прѣди Р. Х. Наскоро тя ся распростре по еднѫ голѣмѫ часть на старѫ-тѫ Персійскѫ Имперіѭ, и често тя ся споменува вмѣсто неѭ въ Св. Писаніе и въ другы стары списанія. Парѳія ся поддържа срѣщо всичкы-тѣ нападатели за петь стотинь годины, и не ся покори даже отъ Римляны-тѣ; но въ 226 г. слѣдъ Р. Х., единъ отъ потомцы-тѣ на стары-тѣ Персійскы царіе іѭ присъедини на имперіѭ-тѫ си, и Персія добы прѣжне-то си име и династіѭ.

Парѳяни-тѣ ся славехѫ, особенно отъ поеты-тѣ, по единъ особенъ начинъ на правеніе брань ѣздешкомъ, сир., че стрѣлѣхѫ неприятели-тѣ си бѣжешкомъ. Тѣ, види ся, приличахѫ на нынѣшни-тѣ Казацы. Казва ся че Парѳяни-тѣ бѣхѫ или бѣжанци или заточеници отъ Скытскы-тѣ народы. Евреи и обърнѫти въ Іудейство-то изпомежду тѣхъ присѫтствувахѫ въ Іерусалимъ на Петдесетницѫ-тѫ, Дѣян. 2; 9.

Пастырь. Виж. **Овчарь.**

Пасха, по Еврейскы *Песахъ, прѣминуваніе*, едно име дадено на праздникъ-тъ установенъ и на жъртвѫ-тѫ принесенѫ за спомень на излизаніе-то отъ Египетъ, Исх. гл. 12; защото нощь-тѫ прѣди Израиляни-тѣ да трьгнѫтъ отъ Египетъ, поразителный-тъ Ангелъ, който уби първородны-тѣ на Египтяны-тѣ, прѣминѫ кѫщы-тѣ на Евреи-тѣ безъ да влѣзе въ тѣхъ, понеже тѣ бѣхѫ намазаны съ кръвь-тѫ на агне-то, което отъ това ся нарича и пасхално агне, Мар. 14; 12, 14. 1 Кор. 5; 7.

Мѣсецъ-тъ на исходъ-тъ Израилевъ отъ Египетъ, нареченъ отъ Моисея Авивъ, и послѣназованъ Нисанъ, бѣше опрѣдѣленъ да бѫде за напрѣдъ първый-тъ мѣсецъ на священнѫ-тѫ или църковнѫ годинѫ. На четыринадесетый день отъ този мѣсецъ, между двѣ-тѣ вечери, тѣ трѣбваше да заколятъ пасхалныя агнецъ, и да не ядѫтъ квасенъ хлѣбъ. Другый-тъ день, петнадесетый-тъ, като ся брои отъ прѣдшествующѫ-тѫ вечерь, бѣше великый-тъ праздникъ на пасхѫ-тѫ, който ся продължаваше седмь дни, обыкновенно наречени "дни-тѣ на бесквасны-тѣ хлѣбове," или "дни-тѣ на Пасхѫ-тѫ," Лук. 22; 1; но първый-тъ и седмый-тъ день бѣхѫ особенно тържественни, Лев. 23; 5—8. Числ. 28; 16, 17. Мат. 26; 17. Тѣ бѣхѫ дни за почивкѫ и Евреи-тѣ гы наричахѫ Сѫбботы. Заколено-то агне трѣбваше да бѫде беспорочно, мѫжко и едногодишно. Ако агне не бы могло да ся намѣри, тѣ можяхѫ да земѫтъ яре. Тѣ заколвахѫ по едно агне или яре въ всяко домочадіе; но ако едно домочадіе не бѣше достатъчно голѣмо да изяде агне-то, то можяше да ся сдружи съ друго малко домочадіе. Пасхално-то агне трѣбваше да ся заколи и изяде само въ Іерусалимъ, макаръ и останѫло-то праздненство можяше да ся извършва кѫдѣ-да-е. Агне-то трѣбваше да ся опече цѣло и да ся изяде прѣзъ сѫщѫ-тѫ нощь съ бесквасенъ хлѣбъ и горчивы тревы; нито една кость отъ него не трѣбваше да ся строши и всичко

което останеше неизядено трѣбваше да ся изгори, Исх. гл. 12. Іоан. 19; 36. Ако нѣкой не можяше да държи пасхѫ-тѫ на опрѣдѣленото врѣме, той трѣбваше да ѭ държи въ вторыя мѣсецъ; онзи който волно ѭ прѣнебрѣгаваше изгубваше завѣщано-то благоволеніе на Бога; а пакъ отъ другѫ странѫ на чужденцы живущы между Израиляны-тѣ бѣше позволено да участвуватъ въ неѭ, Числ. 9; 6-14. 2 Лѣт. гл. 30. Наставленіе-то да ядѫтъ Пасхално-то агне стоешкомъ и като за пѫть приготвени, види ся да ся е пазило само прѣзъ първѫ-тѫ пасхѫ. Освѣнь това семейственно празднуваніе на Пасхѫ-тѫ имаше още и народны жьртвоприношенія въ всѣкой единъ отъ седмь-тѣ дни на бесквасны-тѣ хлѣбове, Числ. 28; 19. Въ вторыя день тоже начаткы-тѣ отъ жетвѫ-тѫ на ечимыка ся принасяхѫ въ храма, Лев. 23; 10.

Нѣкои Еврейскы списатели ни даватъ точны описанія за Пасхално-то угощеніе, и отъ тѣзи описанія събирамы малко подробности. Онѣзи които щѣхѫ да участвуватъ въ пасхално-то угощеніе, слѣдъ като направяхѫ нуждно-то очищеніе и ся съберехѫ на тръпезѫ-тѫ, домакинъ-тъ зимаше еднѫ чашѫ вино и благославяше Бога за плодъ-тъ на лозѫ-тѫ, отъ който послѣ всичкы-тѣ другы напивахѫ. Слѣдъ това си омывахѫ рѫцѣ-тѣ. Послѣ ся донесваше Пасхално-то агне съ бесквасны питы, горчивы тревы и ошавъ или сладко отъ плодове. Домакинъ-тъ тогава благославяше Бога за плодове-тѣ на земѭ-тѫ и даваше разясненія-та прѣдписаны въ Исх. 12; 26, 27. Слѣдъ еднѫ вторѫ чашѫ вино и слѣдъ едно второ омываніе на рѫцѣ-тѣ, една бесквасна пита ся расчюпуваше и ся раздаваше и благословеніе ся произнасяше къмъ Подарителя на хлѣба. Слѣдъ като всичкы-тѣ ся наядвахѫ достаточно третя благодарителна чаша вино за избавленіе-то отъ Египетъ и за даваніе-то на закона ся благославяше и ся испиваше, Мат. 26; 27. 1 Кор. 10; 16; тази чаша ся наричаше "чаша-та на благословеніе-то," Тръпеза-та въобще ся е сключвала съ еднѫ четвьртѫ чашѫ вино и съ псалмы на славословіе, Псал. 145; 10. 136, и пр. Мат. 26; 30.

Спаситель-тъ участвува за послѣденъ пѫть въ Пасхѫ-тѫ, заедно съ ученицы-тѣ си, прѣзъ вечерь-тѫ отъ коѭто почнуваше день-тъ на негово-то распятіе, Мат. 26; 17. Мар. 14; 12. Лук. 22; 7. Другый-тъ день, който почевваше отъ захожданіе-то на слънце-то, три часа слѣдъ неговѫ-тѫ смьрть, бѣше Еврейска-та Сѫббота и ся считаше като *великъ день*, понеже бѣше и седмична-та сѫббота и вторый-тъ день на Пасхѫ-тѫ, Іоан. 19; 31.

Този священъ праздникъ бѣше еднакво въспоминателенъ и пророческый по естество и по значеніе; избавленіе-то което той въспоминаваше бѣше единъ знакъ за велико-то избавленіе на человѣцы-тѣ чрѣзъ Іисуса Христа. Спаситель-тъ ся уприличи на пасхалныя агнецъ, който бѣше негово подобіе, и Господня-та вечеря замѣсти Пасхѫ-тѫ. "Христосъ пасха-та наша закланъ бы жьртва за насъ," 1 Кор. 5; 7; и като сравнявамы невинно-то агне заклано въ Египетъ съ славныя Агнецъ Божій, противоположность-та ны учи колко голѣма е погыбель-та отъ коѭто той само може да ны избави, и колко е нуждно да бѫдемъ подъ сѣнкѫ-тѫ на поръсенѫ-тѫ му кръвь, прѣди нощь-тѫ на сѫдъ-тъ и разореніе-то да ны настигне.

Пасхоръ, І., сынъ-тъ на Еммира, священникъ и прьвъ служитель въ храма; той силно ся противи на пророка Іереміѭ, и го прислѣдува даже съ удары и го затвори въ кладѫ-тѫ, но всичко

ся вържж на главж-тж му, Іер. 20; 1—6.

II. Сынъ-тъ на Мелхіѭ, другъ непріятель на Іереміѭ, когото ся стараеше да го задържи въ тъмницж-тж затворенъ, Іер. 21; 1. 38; 1—6. Много потомци на този Пасхоръ ся върнжхж отъ плѣнство въ Вавилонъ, 1 Лѣт. 9; 12. Ездр. 2; 38.

Патара, единъ крайморскый градъ на Ликіѭ въ Малж Азіѭ на устіе-то на рѣкж-тж Ксанѳусъ, прочутъ по едно прорицалище на Аполлона, който ся прѣдполагаше да прѣбывава въ него прѣзъ шестьтѣ зимны мѣсецы, а останжло-то врѣме отъ годинж-тж въ Дилосъ. Павелъ, въ прѣминуваніе-то си отъ Филиппы въ Іерусалимъ, тука намѣри единъ корабъ, който заминуваше за Финикіѭ, и съ който той отиде тамъ, Дѣян. 21; 1.

Патмосъ, единъ островъ въ Егейско море, въ който апостолъ и евангелистъ Іоаннъ бѣше заточенъ, както въобще ся прѣдполага, отъ Домеціяна, 95 год. слѣдъ Р. Х., Отк. 1; 9. Той е единъ скалистъ и пустъ островъ, около двадесеть и осмь мили околовръстъ, съ едно издигнжто и дълбоко назжбено околобрѣжіе; и отъ Римляны-тѣ ся употрѣбяваше като мѣсто за заточеніе на много прѣстжпницы. Лежи между Самосъ и Наксосъ, около четыридесеть мили на юго-западъ отъ носъ Милитъ, и въ него сега има нѣщо четыри хыляды жители, повечето Грьци. Главно-то му пристанище е единъ дълбокъ заливъ на сѣверо-источнж-тж странж; градъ-тъ въ острова лежи на единъ высокъ и стрьменъ хълмъ, върхъ-тъ на който ся коронясва съ старый-тъ и приличный-тъ на твърдынѭ манастырь Св. Іоаннъ. На половинж пжть отъ хълмъ-тъ на доло има една естественна пещера, която сега е покрыта съ еднж Грьцкж църквицж, едно училище и пр. Прѣданіе-то приказва че отъ тжзи пещерж, отъ коіжто Іоаннъ можеше да гледа море-то и островы-тѣ му къмъ любимыя си Ефесъ, е видѣлъ и написалъ пророческы-тѣ си видѣнія.

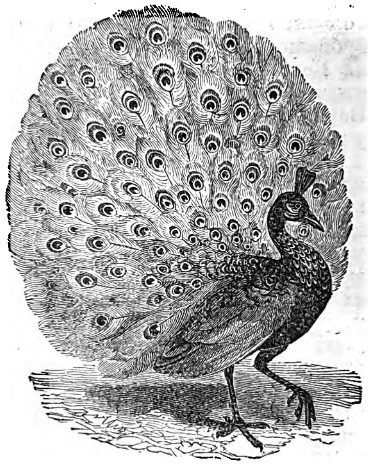

Паунъ, вижда ся не знаяли въ Палестинж додѣто былъ донесенъ тамъ съ Соломоновы-тѣ корабы, 3 Цар. 10; 22. 2 Лѣт. 9; 21. Виж. **Ѳарсисъ.**

Пафъ, единъ крайморскый градъ на западныя край отъ острова Кыпръ. Той имаше едно доста добро пристанище и бѣше сѣдалище-то на единъ Римскый проконсулъ. Около шестдесеть стадіи на далечь отъ този градъ ся намираше прочутый-тъ храмъ на Венерж, която отъ това често ся наричаше "богыня на Пафа." Безчестни-тѣ обряди въ честь на тжзи богынѭ слѣдвахж да ся вършятъ съ стотины годины слѣдъ като Павелъ и Варнава въведохж Евангеліе-то тамъ, при всичко че тѣхни-тѣ трудове произведохж нѣкаквы плодове тогава, Дѣян. 13; 6—13. Виж. **Елимасъ.**

Паякъ, добрѣ познато насѣкомо забѣлѣжително по нишкы-тѣ които преде и по искуснж-тж паячинж коіжто тъче. Іовъ сравнява

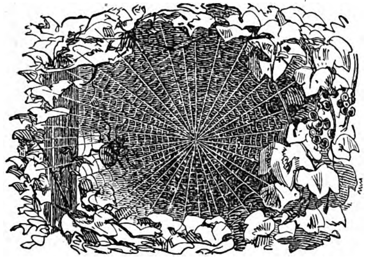

надеждѫ-тѫ на нечестивый-тъ съ тънчинѫ-тѫ и слабость-тѫ на паячинѫ-тѫ, Іов. 8; 14. Подобно въ Иса. 59; 5 ся казва че дѣла-та на грѣшницы-тѣ като паячинѫ-тѫ сѫ съвсѣмъ слабы, зада гы покрыѭтъ и забранятъ.

Паѳросъ, Иса. 11; 11. Іер. 44; 1, 15. Іез. 29; 14. 30; 14, едно отъ три-тѣ стары расподѣленія на Египетъ, именно, Горній или Южный Египетъ, за който Іезекіиль говори като най-пьрво обыталище на Египтяны-тѣ; както и дѣйствително Еѳіопія и Горній Египетъ бѣхѫ. Стари-тѣ му жители, наричани Патрусими, бѣхѫ потомци на Мицраима, Быт. 10; 14. Виж. **Египетъ.**

Педа, Исх. 28; 16, разстояніе-то отъ край-тъ на палеца до кутлето (малкыя прьстъ) на ржкѫ-тѫ когато тя ся опжни; нѣщо около деветь прьста.

Пелинь, Плач. 3; 15, едно много горчиво растеніе, символъ на всичко що е врѣдно и гыбелно, Втор. 29; 18. Іер. 9; 15. Сѣтниныты-тѣ отъ порочны угожденія сѫ "горчивы като пелинь," Прит. 5; 3; неправда-та и притѣсненіе-то сѫ като пелинь и жьлчка, Амос. 5; 7, 6; 12. Звѣзда-та нарѣчена Пелинь, Отк. 8; 10, 11, види ся означава нѣкой могущъ князь, или нѣкаквѫ въздушнѫ силѫ, наказатель-тъ на едно голѣмо число нечестивы. Сравни Дан. 10; 20, 21. Иса. 14; 12.

Пепелъ. Покаяніе въ врѣтище и пепелъ, или ляганіе посрѣдъ пепелъ, бѣ единъ вънкашенъ знакъ на печаль за грѣхъ, или на скърбь въ врѣме на бѣдѫ. Ный го намирамы употрѣбенъ отъ Іова, 2; 8; отъ много Евреи въ врѣме на голѣмъ страхъ, Есѳ. 4; 3; и отъ царь-тъ Ниневійскый, Іон. 3; 6. Пепелъ-тъ на еднѫ червеникавѫ юницѫ ся е употрѣбявалъ въ обрядно очищеніе отъ грѣхъ-тъ, Числ. гл. 19.

Перга, единъ градъ въ Памфиліѭ, Дѣян. 13; 13. 14; 25. Не е крайморскый градъ, но лежи при рѣкѫ-тѫ Кестросъ, малко надалечь отъ устіе-то й, което по плиткотѫ-тѫ си за дълго врѣме прѣпятствувало на корабы-тѣ да влизатъ въ рѣкѫ-тѫ. Бѣше единъ отъ най-значителны-тѣ градове на Памфиліѭ; и когато тази область ся раздѣли на двѣ части, тойзи градъ станѫ столица на еднѫ-тѫ часть, а Сиде на другѫ-тѫ. Въ еднѫ ближнѭ горѫ имаше единъ великолѣпенъ храмъ на Артемидѫ и това правеше да ся слави градъ-тъ.

Пергаментъ. Виж. **Книга.**

Пергамъ, единъ градъ въ Мизіѭ, въ Малѫ Азіѭ, който бѣше сѣдалище на Атталовскы-тѣ князове. Въ тойзи градъ бѣше ся набрала отъ царіе-тѣ на туй племе една богата библіотека отъ двѣстѣ хыляды свитъцы, които, слѣдъ като страна-та ся прѣдаде на Римляны-тѣ, ся прѣнесохѫ въ Египетъ за Клеопатрѫ и ся прибавихѫ на библіотекѫ-тѫ въ Александріѭ. Отъ Пергамъ излиза дума-та *пергаментъ,* по причинѫ че голѣмо количество кожы отъ животны тукъ най-добрѣ ся обработвахѫ и ся употрѣбявахѫ вмѣсто хартіѭ за пишеніе. Въ Пергамъ ся роди отличный-тъ лѣкарь Галенъ, и тамъ имаше единъ прочутъ храмъ на Ескулапа, богъ на лѣкарството, когото обожавахѫ подъ видъ на живѫ зміѭ. Една Христіанска церква ся основа тука въ Апостолско-то врѣме, на коіѭто Св. Іоаннъ бѣше писалъ, Отк. 1; 11. 2; 12. Сегашній-тъ градъ лежи два-

десеть мили на далечь отъ море-то на сѣвернѫ-тѫ странѫ отъ рѣкѫ-тѫ Каикосъ и има дванадесеть хыляды жители. Една голѣма развалена крѣпость стои на най-высокѫ-тѫ отъ три-тѣ горы, които окружавать градеца, и много останкы отъ старыя градъ още сѫществувать.

Персида, Римска госпожа, на коіѭто Ап. Павелъ праща поздравленіе, Рим. 16; 12, и выка іѭ любезнѫ-тѫ.

Персія, по Еврейскы *Парасъ,* Іез. 27; 10, една обширна страна въ Азіѭ; юго-западна-та ѝ областъ която лежи между древніѭ Мидіѭ на сѣверъ и Персійскыя заливъ на югъ, вижда ся да е стара-та Персія и до днесь ся нарича Фарсистанъ, или Фарсъ. Перси-тѣ, които станѫхѫ толкова славни слѣдъ Кыра, основатель-тъ на най-пространнѫ-тѫ тѣхнѫ монархіѭ, въ старо врѣме ся наричахѫ Еламяне; и по-послѣ, въ врѣме-то на Римскѫ-тѫ Имперіѭ, ся наричахѫ Париане. Виж. **Париія.**

Древня-та исторія на Персы-тѣ, както онази на повечето источны народы, е много заплѣтена и пълна съ съмнѣнія. Тѣхна-та исторія счита потекло-то имъ да е отъ Сима, чрѣзъ сына му Елама, отъ име-то на когото тѣ изъ първо сѫ ся назовали Еламяне. Вѣроятно е че тѣ ся наслаждавали на независимость-тѫ си за нѣколко вѣкове съ свои монархыческы управленія, додѣто ся покорихѫ отъ Ассирійцы-тѣ и страна-та имъ ся присъедини като еднѫ областъ на онѫзи имперіѭ. Отъ тогава, както священни тъй и свѣтскы списатели различавать Мидійско-то отъ Персійско-то царство. Може да ся вѣрва че отъ врѣме на врѣме малкы нѣкои въстанія сѫ причинявали отцѣпленіе-то на Персіѭ отъ Ассирійскѫ-тѫ имперіѭ, но че пакъ Персійскый-тъ царь ся принуждавалъ да признае завысимость-тѫ си подъ Ассиріѭ. Когато Мидія станѫ независима подъ Дейокія и послѣ подъ Фраорта, Персія тоже ся покори подъ владычество-то ѝ и станѫ едно подвластно царство. Слѣдъ като Мидія побѣди великѫ-тѫ си съперницѫ Ассиріѭ, за дълго врѣме ся радваше съ миръ подъ управленіе-то на Астіага, сынъ-тъ на Кіаксара. Но неговый-тъ наслѣдникъ, Кіаксаръ вторый, ся съедини съ Персы-тѣ противъ Вавилонцы-тѣ и даде управленіе-то на съединены-тѣ войскы въ рѫцѣ-тѣ на Кыра, който прѣвзѣ градъ-тъ Вавилонъ, уби Валтасара и оконча онова царство въ 538 г. прѣди Р. Х.

Кыръ ся въцари на Мидіѭ и на Персіѭ и довърши съединеніе-то на тѣзи двѣ страны, които на дѣло ся виждахѫ да не сѫ друго освѣнь два народа отъ сѫще-то племе съ сѫщѫ-тѫ вѣрѫ, (вижь **Мѫдреци** и **Мидія**), говорящи языцы ближны единъ на другъ и сродственны на Санскритскыя. Прѣди съединеніе-то имъ подъ Кыра, Даніилъ говори че законъ-тъ на Мидяны-тѣ и Персы-тѣ былъ сѫщій-тъ. Съединеніе-то станѫ на 536 г. прѣди Р. Х. Главны-тѣ приключенія, които ся отнасять до Св. Писаніе, станѫли прѣзъ царуваніе-то на Кыра, бѣхѫ заврьщаніе-то на Іудеи-тѣ отъ плѣнство и повторно-то съзижданіе на храмъ-тъ. Завладѣніе-то на Вавилонъ станѫ 538 год. прѣди Р. Х. Ездр. 1; 2. Владычество-то на Кыра ся простираше отъ Срѣдиземно море до странѫ-тѫ на рѣкѫ-тѫ Индъ. Камбизъ, неговый-тъ наслѣдникъ, 529 год. прѣди Р. Х. присъедини Египетъ на Персійско-то царство, и върховенство-то на Египетъ и на Сиріѭ ся намираше въ състязаніе прѣзъ послѣдующы царуванія, Ездр. 4; 6.

Петасуннмъ *(домъ на събранія),* 1 Лѣт. 26; 15, едно зданіе съединено съ храмъ-тъ, или за десетъцы-тѣ и пр, или за събранія на старейшины-тѣ.

Петдесетница, единъ праздникъ празднуванъ на петдесетыя день слѣдъ шестнадесетыя день отъ Нисанъ, който бѣше вторый-тъ день отъ праздникъ-тъ на пасхѫ-тѫ, Лев. 23; 15, 16. Евреи-тѣ го наричатъ "праздникъ-тъ на седмицы-тѣ," Исх. 34; 22, защото ся държеше седмь седмицы слѣдъ пасхѫ-тѫ. Тогава тѣ приносяхѫ начаткы-тѣ отъ житнѫ-тѫ си жьтвѫ, която въ това врѣме ся свършваше, Втор. 16; 9, 10. Тѣзи начаткы състоехѫ отъ два квасны хлѣба, всѣкой по двѣ десеты части отъ ефѫ чисто брашно, Лев. 23; 17. Освѣнь това приношеніе, правехѫ ся и другы особены жьртвы прѣдписаны за този праздникъ, Числ. 28; 26—31.

Праздникъ-тъ на Петдесятницѫ-тѫ ся учреди, първо, да задължи Израиляны-тѣ да отиватъ въ храмъ-тъ Господень, и тамъ да признаѭтъ негово-то владычество надъ странѫ-тѫ си и надъ трудове-тѣ си, като му принесятъ начаткы-тѣ на всичкы-тѣ си жьтвы. Второ, да въспоминаватъ, и да отдаватъ благодарность Богу за законъ-тъ даденъ тѣмъ на Синайскѫ-тѫ горѫ, на петнадесетыя день слѣдъ излизаніе-то имъ отъ Египетъ. Въ день-тъ на Петдесятницѫ-тѫ първъ пѫть Святый-тъ Духъ ся излѣ надъ Апостолы-тѣ и надъ Христіанскѫ-тѫ Церквѫ, Дѣян. 2; 1—3. Въ това врѣме, както и въ Пасхѫ-тѫ, седмь седмицы по-прѣди, Іудейство-то ся почиташе и въ сѫщо-то врѣме славно ся замѣстяваше отъ Христіанство-то. Пасхалный-тъ агнецъ отстѫпи прѣдъ "Христа нашѫ-тѫ Пасхѫ;" и Еврейско-то празденство въ паметь за даваніе-то на закона отстѫпи при даръ-тъ на Святыя Духъ за "всѣкой народъ подъ небе-то," Дѣян. 2; 5. Този даръ бѣше даденъ да служи за всичко-то врѣме додѣто Христіанство-то трае, и могущественны-тѣ слѣдствія произведены тогава прѣдказватъ още по-великы-тѣ дѣла, които Святый-тъ Духъ ще извърши за молитвы-тѣ на Христіаны-тѣ.

Петефрій, высокъ чиновникъ Фараоновъ, който купи Іосифа отъ Мадіамяны-тѣ, и го постави настойникъ надъ домъ-тъ си, но напоконъ, по клеветѫ, го затвори. За него нѣкои прѣдполагатъ да е сѫщій-тъ "началникъ на тѣлохранители-тѣ," който произведе Іосифа на чинъ въ тьмницѫ-тѫ, Быт. 37; 36. 40; 4.

Петръ. Това име по Грьцкы значи *камыкъ*, както ся тълкува и Кифа по Сирійскы. Петръ бѣше единъ отъ дванадесеть-тѣ апостолы, и ся наричаше и Симонъ, Мат. 16; 17, и Симеонъ, Дѣян. 15; 14. Той бѣ отъ Виѳсаидѫ, и бѣше сынъ на Іонѫ, единъ рыбарь, и отъ начало и негово-то занятіе бѣше рыболовство-то. Откакъ ся ожени той отиде да живѣе въ Капернаумъ, Мат. 8; 14. Лук. 4; 38, напоконъ бѣ повыканъ да ся подвизава като апостолъ, и прилича често да е былъ придружаванъ въ пѫтуванія-та си отъ женѫ си, 1 Кор. 9; 5. Когато най-напрѣдъ бѣ прѣдставенъ на Іисуса отъ брата си Андрея, той му даде име Петръ, Іоан. 1; 42, вѣроятно за твърдость-тѫ на характера му, и за неустрашимость-тѫ му въ бѫдѫщѫ-тѫ му дѣятелность по велико-то дѣло. Вторый пѫть Петръ бѣ повыканъ да слѣдува Іисуса при Галилейско-то море близо при домъ-тъ му, и отъ тогава той ся научи да лови человѣцы, Мат. 4; 18—20. Лук. 5; 1—11. Много забѣлѣжителны случкы сѫ описаны въ евангелія-та, които поясняватъ характера му. Между тѣзи сѫ, негово-то опытваніе да ходи по водѫ-тѫ за да срѣщне Христа, Мат. 14; 29; негово-то признаніе че Христосъ бѣ Мессія, божественный Спаситель, Мат. 16; 16; негово-то заблужденіе за цѣль-тѫ на Христово-то въплощеніе, Мат. 16; 22, 23; негова-та привязанность къмъ бо-

жественный-тъ Учитель, Іоан. 6; 67—69; негово-то отсичаніе ухо-то на Малха, Іоан. 18; 10; негово-то самохвално рѣшеніе да остане съ Христа въ всичкы обстоятелства, и напокошно-то му отричаніе отъ Него съ клѣтвы, Мат. 26; 74. Мар. 14; 29. Іоан. 13; 37, 38; негово-то люто раскайваніе, Мат. 26; 75; и прощеніе-то му отъ Господа нашего, слѣдъ като пріелъ едно увѣреніе въ неговѫ-тѫ любовь трижди подтвърдено, както трижди было исказано и отрицаніе-то, Іоан. 21; 15—18. Смьрть-та и въскрьсеніе-то на Іисуса Христа, и обстоятелства-та които бѣхѫ придружили тѣзи събытія, произведохѫ едно чудесно промѣненіе въ ума на апостолъ-тъ, и отъ тогава Петръ неустрашимо и постоянно слѣдва едно поведеніе достойно за име-то му. На день-тъ на Петдесетницѫ-тѫ, той былъ единъ отъ главны-тѣ свидѣтели на Спасителя; наедно съ Іоанна той скоро излѣкувалъ единъ хромъ при врата-та на храма, държалъ рѣчь къмъ народа който былъ събранъ, бѣ запрѣнъ въ затворъ, и безъ страхъ ся оправдавалъ прѣдъ съвѣта отъ старѣйшины-тѣ, Дѣян. 4; 8—21. По-сетнѣ го намирамы да призовава Божіѭ-тѫ сѫдбѫ врьзъ единъ мѫжъ и еднѫ женѫ които посмѣяли да излъжѫтъ Св. Духа, Дѣян. 5; 1—11; да посѣщава Самаріѭ, и изобличава Симона магесникъ-тъ, Дѣян. 8; 5—24; да излѣкува Енея въ Лиддѫ, и да въскрьсява Сьрнѫ въ Іоппіѭ, Дѣян. 9; 32—43; да вижда едно видѣніе което го приготвя да проповѣда евангеліе-то на Корнилія язычникъ-тъ, Дѣян. гл. 10; запрѣнъ отъ Ирода Агриппѫ, и пуснѫтъ отъ ангела, Дѣян. 12; 3—19; и да зема участіе въ единъ съвѣтъ на Іерусалимъ, Дѣян. 15; 7—11. Писанія-та ни даватъ малко свѣдѣнія за напокошны-тѣ му трудове; но вѣроятно е че трима-та апостоли които Спаситель-тъ най-много отличавалъ на земіѭ-тѫ сѫ продължавали да бѫдѫтъ употрѣбявани отъ него като най-главны орѫдія за распространеніе-то на негово-то ученіе. Павелъ говори за "Іаковъ и Кифа и Іоаннъ, които ся виждахѫ че сѫ стълпове," Гал. 2; 9. Въ тѫзи сѫщѫ-тѫ главѫ въ посланіе-то къ Галатяномъ, Павелъ всеобщо изобличава Петра за непостоянно поведеніе за дѣто Петръ не смѣялъ да ся противи на учители-тѣ, които искали да наложѭтъ на языческы-тѣ Христіаны нѣкои Еврейскы обычаи и обряды, ако и той самъ си да бѣ имъ ся въспротивилъ още отъ начало въ Іерусалимъ, Дѣян. 15; 9. Вижда ся, Петръ да е проповѣдалъ евангеліе-то въ Коринѳъ, 1 Кор. 1; 2. 3; 22, и въ Вавилонъ, 1 Пет. 5; 13. Римскы писатели твърдятъ че той е былъ Римскый владыка; но доказателства-та сѫ силно противъ това утвърдѣніе. Павелъ е писалъ на Римскы-тѣ Христіаны, и имъ е давалъ съвѣты и поздравявалъ е по-главны-тѣ лица по име; той е писалъ и шесть писма отъ Римъ, но въ никое отъ тѣзи писма, нито въ расказа на Дѣянія-та Апостолскы, не е споменѫто за Петра че е былъ нѣкога въ Римъ. А тъй като Петръ не е никога живѣлъ въ Римъ, то сѫ безосновны и папищашкы-тѣ увѣренія че ужь той былъ рѫкоположенъ за главѫ на Вселенскѫ-тѫ Церквѫ. Каквѫто почесть и власть той е былъ пріелъ отъ Христа, да основава първы-тѣ учрежденія на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, Мат. 16; 18, 19, такавѫ почесть и власть и другы-тѣ апостоли сѫ были пріели, Мат. 18; 18. Іоан. 20; 23. 1 Кор. 5; 3, 5. Еф. 2; 20. Отк. 21; 14. Нищо не свидѣтелствува Петръ да е ималъ нѣкакво върховенство надъ другы-тѣ апостолы, нито да е былъ отъ нѣкого наслѣденъ въ лично-то си вліяніе като най-старъ, най-дѣятеленъ и най-вѣренъ между онѣзи които "бѣхѫ видѣли Господа."

Посланія Петровы. Сѫществуватъ двѣ посланія които ся приписватъ на Петра всеобщо отъ Христіанскѫ-тѫ церквѫ. Достовѣрность-та на *пьрво-то* никога не ся е успорявала; към това посланіе ны пращатъ нѣколко отъ апостолическы-тѣ отцы. Туй посланіе ся вижда да е было отправено до Христіанскы Церквы въ Малѫ Азіѭ съставены пьрвоначално отъ Еврейскы Христіаны, но заключающы и многина пришелцы отъ язычницы-тѣ, 1 Пет. 4; 3. То, вѣроятно, е написано въ Вавилонъ на Евфратъ, 1 Пет. 5; 13. Виж. **Вавилонъ.** Нѣкои, обаче, тълкуватъ това Римъ, другы единъ градецъ въ Египетъ подъ сѫщо-то названіе Вавилонъ. За огненны-тѣ искушенія, прѣзъ които церква-та е минувала въ апостолическо-то врѣме, ся прѣдполага да сѫ были гоненія-та противъ Христіанскѫ-тѫ церквѫ прѣзъ царуваніе-то на Нерона, което царуваніе ся свьршило въ 68 г. слѣдъ Р. Х. Петръ увѣщава ранны-тѣ Христіаны на вѣрѫ, покорность, и търпѣніе, заради истинность-тѫ на евангеліе-то и несъмнѣнность-тѫ на спасеніе-то чрѣзъ Христа.

Второ-то посланіе е отправено до сѫщы-тѣ лица, до които е отправено пьрво-то. То е назначено да подтвьрди ученія-та изложены въ пьрво-то, и да насърдчи новы-тѣ Христіаны къмъ едно поведеніе достойно тѣмъ като ревностни послѣдователи Христови. Това посланіе ся е приписвало съ по-малкѫ увѣренность на великыя 'апостолъ на обрѣзаніе-то' отъ раннѫ-тѫ церквѫ, отколкото пьрво-то посланіе. Не сѫществуватъ достатъчны причины, обаче, за да ся отрича каноническа-та му власть, или че Петръ му е былъ писатель-тъ, 2 Пет. 1; 1, 18. 3; 1. Виж. и 1 Пет. 3; 20. 2 Пет. 2; 5. Много мѣста въ второ-то Петрово посланіе сѫ сходны съ Іудино-то посланіе.

Печатъ, *печатаніе, удряніе печатъ.* Печати и печатанія много ся споменуватъ въ Св. Писаніе. Печати сѫ ся употрѣбявали още отъ най-ранны-тѣ врѣмена, и сѫ были отъ разны видове. Нѣкои печати сѫ ся употрѣбявали намѣсто подписваніе име-то; име-то на человѣкъ-тъ ся е отпечатвало съ мастило върху книгѫ-тѫ, която е трѣбвало да ся удостовѣри. Таквизи печати, съ подписъ или безъ подписъ, сѫ ся носили отъ онѣзи, комуто ся принадлежели. Частенъ печатъ ся е носилъ на прьстъ-тъ, или на гривнѭ-тѫ, Іер. 32; 10. Лук. 15; 22. Іак. 2; 2. Виж. **Пьрстени.** Управитель-тъ на нѣкоіѭ странѫ е носилъ печатъ-тъ си по единъ най-безопасенъ начинъ. Когато царскый печатъ ся удрялъ на нѣкоіѭ книгѫ, тя е добывала правителственно утвьрждение, 3 Цар. 21; 8; а пакъ когато печатъ-тъ ся е прѣдавалъ врѣменно на нѣкое лице, то е добывало пълновластіе, Есѳ. 3; 10, 12. 8; 2. По нѣкога печатъ ся удрялъ върху каль намѣсто восъкъ; туй ся е вършило, види ся, по причинѫ на горѣщій-тъ климатъ, който растопява восъкъ-тъ, Іов. 38; 14. Печатъ-тъ е былъ знакъ на владѣніе и внимателно съхраненіе, Втор. 32; 34. Іов. 9; 7. 14; 17. Когато брава (кофарь) или врата е

была намазана съ малко каль, тя не е могла скрытомъ да ся отваря, Пѣсн. 4; 12. Дан. 6; 17. Мат. 27; 26. Този обычай и до днесь още сѫществува въ Истокъ. Често връвь-та, съ коіѭто е была вързана нѣкоя книга, кутія, или свитъ пергаментъ, ся запечатвала съ печатъ, Иса. 8; 16. Отк. 5; 1. Христіани-тѣ ся запечатватъ прѣносно съ Святый-тъ Духъ Божій, т. е. пріиматъ отпечатъкъ на образа му, за знакъ че сѫ негово стяжаніе, Еф. 1; 13, 14. 4; 30. Виж. **Сова.**

Пещера. Геологыческо-то строеніе на Іудеѭ много благопріятствува за да ся образуватъ пещеры; и всичка-та онази земя е пълна съ подземны дупкы, кои поголѣмы кои по-малкы. Тѣзи пещеры сѫ служили за жилища, за убѣжища, и за гробища. Тъй, слѣдъ съсыпваніе-то на Содомъ Лотъ живѣялъ съ дъщери-тѣ си въ еднѫ пещерѫ, Быт. 19; 30. Петра, въ Едомъ, е былъ градъ съ много пещеры, Іер. 49; 16. Авд. ст. 3. Въ ближни-тѣ мѣста на Хевронъ, бѣдни-тѣ жители и сега живѣѭтъ въ пещеры като пасятъ стада-та си. Естественны-тѣ пещеры понѣкога сѫ были расширяваны, и искуственны пещеры сѫ ся правили за убѣжище и защитѫ, Сѫд. 6; 2. 1 Цар. 13; 6. Иса. 2; 19. Іер. 41; 9. Пещеры-тѣ въ Махпелахъ, Енгадди, Кармилъ, и Одолламъ още сѫществуватъ.

Пещи-тѣ сѫ бывали понѣкога подвижны и удобоносимы, Быт. 15; 17. Употрѣбявали сѫ гы понѣкога за да растопяватъ драгоцѣнны-тѣ металы, Прит. 17; 3. Горяща-та пещь, въ коіѭто хвърлили трима-та Даніиловы пріятели, е была голѣма: хвърлили гы въ неѭ, и ѭ оставили отворенѫ, Дан. гл. 3. Вавилонскый-тъ царь опеклъ въ огнь Седекіѭ и Ахаава, Іер. 29; 22; и днесь още това ужасно наказаніе ся върши въ Истокъ. Дума-та пещь, или *горнило* ся употрѣбява за да поясни угнѣтително-то или робско-то състояніе, Втор. 4; 20. Иса. 48; 10.

Пивесеѳъ, градъ въ Египетъ, по Грьцкы Вувастъ, който е ималъ храмъ посвятенъ на богыніѭ-тѫ Вувастѫ, която ся сравнявала съ Діанѫ въ южнѫ Европѫ. Всякѫ годинѫ този храмъ ся е посѣщавалъ отъ много народъ. Развалины-тѣ на Пивесеѳъ, на источныя Нилскый рѫкавъ при древній-тъ Суезскый каналъ сѫ купища отъ тухлы и грънцы, Іез. 30; 17.

Пигаргъ *(бѣло-гѫрба)*, Втор. 14; 5, четвероного животно отъ родъ-тъ на дивы-тѣ козы; вѣроятно да е было единъ видъ сайгакъ.

Пилатъ, или Понтійскый Пилатъ, бѣ петый или шестый Римскый прокураторъ въ область-тѫ Іудеѭ, слѣдъ изгнаніе-то на Архелая. Назначенъ въ 26 г. слѣдъ Р. Х. той управлява Іудеѭ десеть годины. Кесарія бѣ обыкновенно-то му мѣстопрѣбываніе. Съ строго-то си и жестоко управленіе, той станѫ умразенъ на Евреи и Самаряны; и обвиненъ отъ послѣдни-тѣ прѣдъ Вителлія, Сирійскый управитель, той ся свали отъ поста си и испрати въ Римъ да отговаря прѣдъ императоръ-тъ. Прѣди прѣстиганіе-то му тамъ, Тиверій умрѣ; а за него ся приказва да былъ заточенъ отъ Калигула въ Віенъ, въ Францію, дѣто ся самоубилъ.

Евангелія-та живописно описватъ Пилатовыя характеръ. Слѣдъ осѫжданіе-то на Іисуса Христа отъ първосвященникъ-тъ и Синедріонъ-тъ, той бѣ доведенъ прѣдъ управитель-тъ Пилата, който Го намѣри за невиннѫ жъртвѫ на Еврейскѫ-тѫ злобѫ, и пожела да го освободи. Глупакъ и невѣжа въ религіозны истины, той съзираше до нѣкѫде прѣвъсходство-то на Христовыя характеръ, и боеше ся да го онеправди. Всичко що видѣ въ Христа усили това негово

чувство; и всяко-яче ся мѫчеше той да укроти неумолимость-тѫ Еврейскѫ. Но липсваше му онзи твьрдъ характеръ, онази дълбоко-вкоренена правота, които можехѫ го изве изъ всичкы мѫчнотіи; и подиръ нѣколко усилія, Лук. 23; 7, 14—20. Іоан. 18; 31, 38. 19; 4—6, 9—12, 15, той ся подаде, и пожертвува единъ праведникъ, нежели да извыка оплаквания противъ управленіе-то му. Омываніе-то рѫцѣ-тѣ си, и написваніе-то му надписъ-тъ вьрху крьстъ-тъ, само го осѫждатъ. Той вѣроятно е испратилъ отчетъ на дѣла-та си Тиверію; и пьрви-тѣ отци споменуватъ за такъвъ отчетъ да е имало на тѣхно врѣме. "Дѣла-та Пилатовы" на наше врѣме сѫ по-отсѣтнѣ измыслены. Римскый-тъ историкъ Такитъ, като говори за Христіаны-тѣ, дума, "Причинитель-тъ на това име е Христосъ, който бѣ смьртно наказанъ отъ Понтійскыя Пилата прѣзъ Тиверіево-то царуваніе.

Пилякъ, хыщна птица, и за туй вчислена отъ Моисея между нечисты-тѣ птицы, Лев. 11; 14. Виж. **Птицы.**

Пирамъ *(бързоногъ като дивый оселъ)*, Іармуѳскый царь, единъ отъ Аморрейскы-тѣ военачалницы на Іисусъ Навиново врѣме, Іис. Нав. 10; 3.

Пираѳонъ, Ефремскый градъ, дѣто Авдонъ сѫдникъ-тъ живѣеше и бѣ погребенъ, Сѫд. 12; 15. Единъ отъ силны-тѣ Давидовы мѫжіе бѣ Пираѳонецъ, 1 Лѣт. 27; 14. 11; 31. 2 Цар. 23; 30. Робинсонъ и другы вѣрватъ да е днешне-то село *Ферата*, 6 мили къмъ западъ-юго-западъ отъ Наблусъ (Сихемъ).

Писалка. Старовременна-та писалка състоеше отъ желѣзнѫ прѫчкѫ, Іер. 17; 1, по нѣкога на вьрхъ-тъ си имаше адамантовъ нокъть за да може да ся пише на коравы вещества, като на металическы плочы. Когато плочы-тѣ бывахѫ отъ восъкъ, писалка-та имаше единый-тъ си край широкъ и гладъкъ за заличаваніе погрѣшкы. А когато плоча-та състоеше отъ пергаментъ, или отъ платно или друго подобно нѣщо, писалка-та бываше тръстена, или тънка четка чрѣзъ коіѭто ся пишеше съ мастило, Сѫд. 5; 14. Іов. 19; 24. Иса. 8; 1. Іер. 36; 23. 3 Іоан. гл. 13.

Писидія, Мало-Азіятска областъ която ся простираше къмъ сѣверъ отъ Таврійскы-тѣ горы между Фригіѭ и Ликаоніѭ до Антіохіѭ и бѣ отдѣлена отъ Срѣдиземно море съ Памфиліѭ. Писидійци-тѣ, като другы-тѣ жители по Таврійскы-тѣ рѫтища, бѣхѫ непокорно и необуздано племе. Павелъ прѣзъ проповѣдваніе-то си Слово-то Божіе въ Антіохіѭ и другадѣ въ Писидіѭ (Дѣян. 13; 14. 14; 24) бѣ изложенъ на опасность отъ разбойницы както и отъ внезапны бури и віелицы по планинскы-тѣ проходы.

Пиоомъ, единъ отъ градове-тѣ които Израиляни-тѣ съградихѫ Фараону въ Египетъ прѣзъ робство-то си, Исх. 1; 11. Вѣроятно той е градъ-тъ Патумъ, който Иродотъ полага при Пивесеѳъ и Пелусійскыя рѫкавъ на Нилъ, не далечь отъ древній-тъ каналъ, направенъ отъ Нехао и Дарія да скача Червено море съ Нилъ. Виж. **Египетъ.**

Піанроѳъ, мѣсто близо при сѣверо-западнѫ-тѫ часть на Суезскыя Заливъ. То бѣ третій-тъ и послѣдній-тъ станъ на Евреи-тѣ, прѣди да прѣминѫтъ Червено-то море, Исх. 14; 2, 9. Числ. 33; 7. Мѣстоположеніе-то му точно не ся знае. Виж. **Исходъ.**

Піявица, кръвопіецъ червей, който добрѣ изображава ненаситно-то сребролюбіе и охотность-тѫ, Прит. 30; 15. Цицеронъ говори за піявицы-тѣ на общественно-то съкровище въ Римъ.

Піянство. Въ Св. Писаніе глупость-та на піянство-то често ся изяснява, Псал. 107; 27. Иса. 19;

14. 24; 20. 28; 7, 8, порочность-та му ся осѫжда, Иса. 5; 22, лошы-тѣ му слѣдствія ся излагатъ, 1 Цар. 25; 36. 3 Цар. 16; 9. 20; 16, и наказаніе-то му е показано, 1 Кор. 6; 9, 10. Піянство-то е происхождало както отъ вино, Быт. 9; 21. 19; 33. Іер. 23; 9. Еф. 5; 18, така и отъ "сикерѫ," 1 Цар. 1; 13—15. Иса. 5; 11. За това на священницы-тѣ е было запрѣтено да піѭтъ вино и сикерѫ прѣди да приближѧтъ при олтарь-тъ, Лев. 10; 9, и міряни-тѣ ся съвѣтуватъ отъ Св. Писаніе да ся въздържатъ отъ тѣзи питія, Прит. 20; 1. 23; 31. Да дразнимъ ближни-тѣ си къмъ піянство е грѣхъ проклѣтъ отъ Бога, 2 Цар. 11; 13. Авв. 2; 15, 16. Виж. **Вино.**

Плачъ Іереміевъ, жаловна поема, съчинена отъ пророка Іереміѭ по случай на съсыпваніе-то на Іерусалимъ отъ Навуходоносора. Първы-тѣ двѣ главы главно описватъ бѣдствія-та на Іерусалимъ прѣзъ обсадѫ-тѫ; третя-та оплаква страданія-та които самъ си Іеремія бѣ прѣтърпѣлъ; четвърта-та расправя за разореніето на града и храма, и за злочестіе-то на Седекыѭ; и петя-та е единъ видъ молитва за Евреи-тѣ прѣзъ плѣненіе-то. На край-тъ, пророкъ-тъ говори за жестокосърдіе-то на Едомцы-тѣ, които бѣхѫ обидѣли Іерусалимъ въ злочестія-та му, и гы заплашва съ гнѣвъ-тъ Божій, 586 г. прѣди Р. Х.

Първы-тѣ четыри главы на Плачъ-тъ сѫ въ азбученъ редъ; всѣкой стихъ захваща съ по еднѫ буквѫ на Еврейскѫ-тѫ азбукѫ, наредъ. Първа-та, втора-та и четвърта-та главы съдържатъ всѣкоя двадесеть и два стиха, споредъ число-то на буквы-тѣ въ азбукѫ-тѫ; въ третіѭ-тѫ главѫ всѣкы три послѣдующи стихове подкачатъ съ истѫ-тѫ буквѫ, и въ неіѭ ся заключавать всичко шестдесеть и шесть стиха. При това още, всичкы-тѣ стихове въ всѣкѫ главѫ иматъ почти истѫ-тѫ дължинѫ. Виж. **Буквы.** Слогъ-тъ на Плачъ-тъ Іереміевъ е живостенъ, нѣженъ и нажалителенъ. Този пророкъ бѣше даренъ да пише жаловны и умилителны пѣсни, 2 Лѣт. 35; 25, и никога поема не е имала толкозь нажалителенъ прѣдмѣтъ колкото Плачъ-тъ.

Племе. Іаковъ имаше дванадесеть сынове, които станѫхѫ началници на дванадесеть домородства. Тѣзи домородства съставлявахѫ единъ великъ народъ, и всяко отъ тѣхъ ся наричаше племе. Но този патріархъ усынови на смъртныя си часъ двама-та Іосифовы сынове, Манассіѭ и Ефрема, които тъй сѫщо станѫхѫ началници на двѣ племена, Быт. 48; 5. Тъй щото вмѣсто дванадесеть племена, имаше тринадесеть, Іосифовы-тѣ бѣхѫ двѣ. Но, въ разподѣляніе-то на земы-тѣ отъ Іисуса Навина, споредъ както бѣ заповѣдалъ Богъ, ся считахѫ дванадесеть племена, и земи-тѣ ся раздѣлихѫ на дванадесеть дѣлове, понеже Левіево-то племе като назначено да священнодѣйствува, намѣсто дѣлъ земіѭ, получи нѣколко градове за живѣяніе, съ начаткы-тѣ на плодове-тѣ, десетъцы-тѣ, и приносы-тѣ на хора-та. Всяко племе си имаше водители-тѣ и сѫдилища-та, и всичкы-тѣ племена купно съставлявахѫ, въ начало-то на бытъ-тъ си, единъ видъ народоправленіе. При раздѣленіе-то на Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, Рувимово-то, Гадово-то, и половина-та Манассійно жребіе ся паднѫхѫ къмъ истокъ отъ Іорданъ, а жребія-та на другы-тѣ племена ся паднѫхѫ къмъ западъ отъ тѫзи рѣкѫ.

Дванадесеть-тѣ племена бѣхѫ една държава, единъ народъ, едно самодържавіе, до подиръ смъртьтѫ Соломоновѫ, когато десеть-тѣ племена ся побунихѫ и отцѣпихѫ отъ Давидовый-тъ домъ, и образувахѫ Израилско-то царство. Виж. **Евреи.**

Плиткы мѣста, Дѣян. 27; 17, възможно да сѫ опасны-тѣ пѣсъчливы и вирливы мѣста въ два залива на Африканскыя брѣгъ на югъ отъ Малтѫ; тѣ ся наричахѫ, едно-то по-голѣмо, друго-то по-малко плитко мѣсто, и древни-тѣ мореплаватели много ся боехѫ отъ тѣзи мѣста. Посока-та, къмъ коіѭто вѣтръ-тъ тласкаше Павла и другари-тѣ му, заплашваше гы да гы хвърли въ по-малко-то плитко мѣсто.

Пліады, съзвѣздіе отъ седмь звѣзды, което ся намира на вратъ-тъ на Телецъ-тъ, който е единъ отъ дванадесеть-тѣ зодія на зодіакъ-тъ. Слънце-то влиза Телецъ-тъ около половинѫ-тѫ на Априлій; за това появеніе-то на Пліады-тѣ показва встѫпваніе-то на пролѣтьтѫ, Іов. 9; 9. 38; 31. Амос. 5; 8.

Плъть, вещество-то отъ което сѫ съставены тѣла-та на человѣцы-тѣ и животны-тѣ. Въ Св. Писаніе, освѣнь обыкновенно-то значеніе на думѫ-тѫ, *плъть* значи и человѣческый родъ, Быт. 6; 12. Псал. 145; 21. Иса. 40; 5, 6, и всичкы-тѣ живущы твари на земіѭтѫ, Быт. 6; 17, 19. Дума-та плъть често ся употрѣбява като противоположна на "духъ," както и ный употрѣбявамы душѫ и тѣло, Іов. 14; 22; и понѣкога значи месо живо и чувственно, Мат. 26; 41, и сѣдалище-то на тѣлесны-тѣ охоты, Прит. 5; 11. 2 Кор. 7; 1. Въ Новый Завѣтъ "плъть" твърдѣ често ся употрѣбява за тѣлесны-тѣ или физическы-тѣ охоты, прищѣвкы и страсти, които отвличатъ человѣцы-тѣ отъ Господа и отъ святыя животъ. Плъть-та, или плътно-то начало е противно на духъ-тъ, или духовно-то начало, Рим. гл. 8. Гал. 5; 17.

Плѣвели, вредително растеніе отъ родъ-тъ на тревѫ-тѫ. То расте съ жито-то по нива-та, и толкозь прилича на него, щото прѣди да заврьжятъ класове тѣзи растенія не ся различаватъ едно отъ

друго. Зърна-та му ся намиратъ по двѣ или по три въ всякѫ еднѫ отъ дванадесеть-тѣ или повече чушкы распрьснѫты по дългый-тъ му класъ. Аравяни-тѣ отдѣлятъ плѣвелы-тѣ отъ жито-то съ вѣтрило или решето (дьрмонъ), слѣдъ като гы увьршятъ.

Плѣнници. Въ старо врѣме на плѣнены-тѣ въ войнѫ сѫ гледали като на человѣцы справедливо осѫдены на смърть, и за това гы подлагали на всѣкаквы мѫченія и досады. Стѫпяли на вратове тѣ имъ, Іис. Нав. 10; 24, и Псал. 110; 1, въ знакъ на гнусно поробощеніе; продавали гы въ робство, както Іосифа; обезобразявали гы, както Самсона и Адониседека; събличали гы голи, и гы тласкали да вървятъ прѣдъ тържественный-тъ вървежъ на побѣдители-тѣ; и най-послѣ, много отъ плѣнницы-тѣ размѣрвали съ вѫжя за да гы умъртвятъ по нѣкой чудно-жестокъ начинъ, 2 Цар. 8; 2 и 2 Лѣт. 12; 31. Римляни-тѣ много пѫти свързвали живы плѣнницы о мьртвы тѣла, и гы оставяли тъй да умрѫтъ. Този Римскый обычай изяснява възззваніе-то на Ап. Павла: "Окая-

ненъ азъ человѣкъ! кой ще мя избави отъ това тѣло на смъртьтѫ?" Рим. 7; 24.

Плѣнъ, плѣненіе. Господь често наказвалъ прѣгрѣшенія-та на Евреи-тѣ съ плѣненіе или съ порабощеніе, споредъ заплашванія-та си, Втор. гл. 28. Първо-то имъ плѣненіе, обаче, отъ което Моисей гы избави, трѣбва да ся сматря повече като Божіе изволеніе отколкото като наказаніе за грѣхъ. Дванадесеть-тѣ Еврейскы племена подпадали подъ чуждо иго шесть пѫти прѣзъ періодъ-тъ на Сѫдіи-тѣ. Но най-забѣлѣжителны плѣненія сѫ онѣзи, въ които Израиляни-тѣ и Іудини-тѣ быхѫ заведени въ плѣнъ по врѣме-то на царіе-тѣ си. Израиляни-тѣ ся заведохѫ като плѣнницы най-напрѣдъ около 740 год. прѣди Христа, отъ Өеглаөъ-фелассара Ассирійскый-тъ царь, 4 Цар. 15; 29. Племена-та на истокъ отъ Іорданъ, наедно съ части отъ Завулонъ и Нефөалимъ были покорены най-напрѣдъ, Иса. 9; 1. Двадесеть годины като ся изминѫли, Салманасаръ отвѣлъ въ плѣнъ и останѫлѫ-тѫ часть отъ Израиляны-тѣ, 4 Цар. 17; 6, и населилъ плѣнницы-тѣ въ далечны градове, нѣкои отъ които ся види да не сѫ были далечь отъ Каспійско море; а въ отечество-то на Израиляны-тѣ той населилъ Вавилоняны и Персы, 4 Цар. 17; 6—24. Освѣнь пророчества-та, Иса. 11; 12, 13. Іер. 31; 7—9, 16—20. 49; 2. Іез. 37; 16. Амос. 9; 14 и др., които ся тълкуватъ разно, нѣма никое друго доказателство че десеть-тѣ племена сѫ ся завърнѫли нѣкога въ Палестинѫ.

Плѣненія Іудины въобще ся считатъ три: 1) При Іоакыма въ третіѭ-тѫ му годинѫ, 606 год. прѣди Христа, когато Даніилъ и другы Іудини сынове ся завели въ Вавилонъ, дѣто гы приготвили да прѣдстояватъ прѣдъ царь-тъ, 4 Цар. 24; 1, 2 и Дан. 1; 1, 5, 6. 2) Въ послѣдніѭ-тѫ годинѫ на Іоакыма; или по-право при Іоахына, когато и този князь ся завелъ въ Вавилонъ, т. е. въ седмѫ-тѫ и осмѫ-тѫ годинѫ на Навуходоносора, 599 год. прѣди Христа, 4 Цар. 24; 2, 12. 2 Лѣт. 36; 8, 10 и Іер. 52; 28. 3) При Седекыіѫ, 588 г. прѣди Христа, когато были съсыпали Іерусалимъ и храмъ-тъ, и были занесли въ Вавилонъ найскѫпы-тѣ нѣща на народъ-тъ, 4 Цар. 25 и 2 Лѣт. 36. Седмдесеть-тѣ годины които Іуда трѣбваше да прѣмине въ плѣнъ, Іер. 25; 11 и 29; 10, ся броятъ както ся види отъ първо-то плѣненіе, 606-тѫ годинѫ прѣди Христа. Въ Вавилонъ Евреи-тѣ имали сѫдіи и старѣйшины които гы управлявали, и отсѫждали спорны работы споредъ законы-тѣ имъ. Въ книгѫ-тѫ на Даніила срѣщамы да ся говори за единъ Евреинъ който занимавалъ высокъ чинъ въ Дворъ-тъ; и въ книгѫ-тѫ на Есөирь ся описва многобройность-та и сила-та на Евреи-тѣ въ Персійскѫ-тѫ Имперіѭ. Не останѫли праздни трудове-тѣ на пророцы-тѣ да распалятъ огнь-тъ на истинскѫ-тѫ вѣрѫ.

Най-послѣ, седмдесеть-тѣ годины като ся изминѫли, Кыръ, въ първо-то лѣто на царуваніе-то си въ Вавилонъ, 536 г. прѣди Христа, прогласилъ изъ царство-то си че на Іудины-тѣ людіе е простено да ся върнѫтъ въ отечество-то си, и да съградятъ пакъ Божій-тъ храмъ, Ездр. 1; 11. Около 50,000 души пріели поканваніе-то на царь-тъ, и ся завърнѫли въ Іерусалимъ и въ градове-тѣ си, Ездр. 2; 2 и Неем. 7; 7. Тѣзи турили основѫ-тѫ на вторый-тъ храмъ, който ся свършилъ въ шестѫ-тѫ годинѫ на Дарія, 516 год. прѣди Христа. Слѣдъ другы петдесеть и осмь годины Ездра извелъ едно малкѫ дружинѫ отъ 1754 души изъ Вавилонъ въ Іудеіѭ. Ездра ся наслѣдилъ отъ Неемііѭ въ управленіе-то, който ревностно ся ста-

ралъ да прѣобразува народъ-тъ, и много отъ неговы-тѣ старанія дали добры плодове.

До колкото знаемъ никой между потомцы-тѣ Іакововы не може сега да докаже отъ кого отъ дванадесеть-тѣ неговы сынове той води потекло-то си. И Іуда и Израиль като излѣзли изъ наслѣдія-та си въ Ханаанскѫ-тѫ земѭ, и като ся распрьснѫли помежду чужденцы-тѣ, разны-тѣ племена естественно ся слѣли едно съ друго, зависть-та имъ исчезнѫла, и паметь-та за Авраама, Моисея, и Давида ся съживила у всички-тѣ, Ездр. 6; 16, 17. 8; 35. Iез. 37; 26-28.

Послѣдне-то плѣненіе на Евреи-тѣ, 71 год. слѣдъ Христа, слѣдъ като тѣ отхвьрлили Христа и Слово-то Божіе, было ужасно. Споредъ Іосифа, 1,100,000 души погынѫли въ обсадѫ-тѫ на Іерусалимъ отъ Тита, и около 100,000 плѣнници были распрьснѫти по области-тѣ да мрѫтъ въ гладіаторскы-тѣ борбы, и да работятъ като робіе.

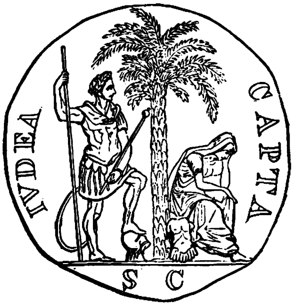

Образецъ-тъ, който видите тука, прѣдставя единъ медалъ искованъ отъ Императоръ Веспасіана, седмдесеть и една годины слѣдъ Христа, въ память на прѣвземаніе-то на Іерусалимъ. При Императора Адріана, сто и тридесеть и три годины слѣдъ Христа, единъ подобенъ ударъ поразилъ Евреи-тѣ, които пакъ ся были събрали въ Іудеѭ; и на днешенъ день тѣ сѫ прьснѫти по всичкый-тъ свѣтъ, но различатъ отъ народы-тѣ помежду които живѣѭтъ, и търпятъ бѣдствія-та които безвѣріе-то е нанесло на бащы-тѣ имъ, като ожидатъ да дойде Мессія и да "отвърне нечестія-та отъ Іакова," Рим. 11; 25, 26.

Плѣшивость-та бѣ или естественна или искуственна. Между источны-тѣ народы е имало обычай да си рѣжѫтъ космы-тѣ на главѫ-тѫ, или да си брьснѫтъ главы-тѣ, като знакъ на жалѣяніе, при смьрть-тѫ на единъ роднинѫ, Іов. 1; 20. Iер. 16; 6. Това е было запрѣтено на Израиляны-тѣ, понеже е единъ язычническый обычай, Втор. 14; 1. Естественна-та плѣшивость ся е гледала съ прѣзрѣніе, защото е давала подозрѣніе на проказѫ. Дѣца-та въ Веѳиль выкахѫ слѣдъ Елиссея, "Възлизай плѣшиве," 4 Цар. 2; 23. Когато тѣ показвахѫ чрѣзъ тойзи епитетъ голѣмо прѣзрѣніе къмъ него като пророкъ Господень, тѣ вѣроятно ся присмивахѫ въ сѫщо-то врѣме на чудо-то на възнесеніе-то Иліево.

Погребеніе. Евреи-тѣ въ всичкы-тѣ врѣмена сѫ были твърдѣ внимателни въ погребеніе-то на мьртвы-тѣ си, Быт. 25; 9. 35; 29. Да ся лиши нѣкой отъ погребеніе ся е мысляло за единъ отъ най-голѣмы-тѣ знакове на безчестіе, Екк. 6; 3. Iер. 22; 18, 19; понеже то не ся е отказвало никому, даже и на непріятели. Добри-тѣ человѣци сѫ го смѣтали за добро дѣло да заравятъ мьртвы-тѣ. И наистинѫ, колко ужасно трѣбва зрѣлище-то на непогребены трупове да е было за Евреи-тѣ, когато тѣ считахѫ земѭ-тѫ си за оскверненѫ ако мьртвы-тѣ бѣхѫ по какъвъ да е начинъ изложены на зрѣніе-то, 2 Цар. 21; 14; и когато само-то допираніе до едно мьртво тѣло, или до нѣкое нѣщо което бѣ ся допрѣло до него, ся я считало за едно оскверненіе, и

-е изысквало едно обрядно умываніе, Числ. 19; 11—22.

Само два случая на изгаряніе на тѣла-та на мъртвецы ся срѣщатъ въ Писаніе-то: раскѫсаны-тѣ останкы на Саула и на синове-тѣ му, 1 Цар. 31; 12, и жертвы-тѣ на нѣкоѭ язвѫ, Амос. 6; 10. За най-ближни-тѣ сродницы е было обычай да затварятъ очи-тѣ на умирающы-тѣ и да имъ даватъ послѣдно-то цѣлованіе, и послѣ да начинатъ да гы оплакватъ, Быт. 46; 4. 50; 1; въ това оплакваніе, което ся е продължавало отъ врѣме на врѣме до слѣдъ погребеніе-то, тѣ сѫ были придружаваны отъ другы-тѣ сродницы и пріятели, Іоан. 11; 19, на които высокы-тѣ и пронизителни-тѣ плачове ся споменуватъ въ Мар. 5; 38. На Истокъ иматъ обычай и днесь да хващатъ съ наемъ оплаквателкы, както оплаквателкы-тѣ въ старо врѣме Іер. 9; 17. Амос. 5; 16, които сѫ хвалили покойны-тѣ, Дѣян. 9; 39, и чрѣзъ жалостны выкове и буйны тѣлодвиженія, спомаганы въ сѫщо-то врѣме отъ печални музикални гласове, Мат. 9; 23, трудили сѫ ся да изразятъ най-дълбокѫ-тѫ скърбь, Іез. 24; 17, 18.

Веднага слѣдъ смърть-тѫ тѣло-то омывали и го простирали въ еднѫ сгоднѫ стаіѫ, Дѣян. 9; 39; и обвивали въ платно, съ ароматы, и връзвали главѫ-тѫ съ еднѫ кърпѫ, Мат. 27; 59. Іоан. 11; 44. Ако тѣло-то не ся балсамираше, погребеніе-то ставаше твърдѣ наскоро, по причинѫ на горѣщій-тъ климатъ и на обряднѫ-тѫ нечистотѫ. Нарѣдко едно цѣло денонощіе ся минуваше между смърть-тѫ и погребеніе-то, Дѣян. 5; 6, 10. Тѣло-то като покрыехѫ туряхѫ го на едно просто носило и го заносвахѫ до гробъ-тъ, 2 Цар. 3; 31. Лук. 7; 14. Нѣкой пѫть по-скѫпо носило или одъръ употрѣбявахѫ, 2 Лѣт. 16; 14; а тѣла-та на царіе-тѣ и на голѣмцы-тѣ сѫ туряли, может-бы, въ дървены или каменны ковчезы. Сродници-тѣ придружавахѫ носило-то до гробъ-тъ, който бываше обыкновенно вънъ отъ градъ-тъ. Единъ пиръ (угощеніе) послѣдваше нѣкой пѫть погребеніе-то, Іер. 16; 7, 8; и прѣзъ послѣдующы-тѣ дни жалующи-тѣ ближни и пріятели имали обычай да ходятъ на гробъ-тъ отъ врѣме на врѣме, да плачѫтъ и да украсяватъ мѣсто-то съ прѣсны цвѣтя, Іоан. 11; 31, единъ обычай спазенъ даже и до днесь. Виж. **Балсамосваніе.**

ГРОБЪ ИЗСѢЧЕНЪ ИЗЪ СКАЛѪ ВЪ СЕЛѪ, ЕДОМЪ.

Често гробове ся правяхѫ въ скалы, както гробъ-тъ на Шевнѫ, Иса. 22; 16, гробове-тѣ на царіе-тѣ и гробъ-тъ на Спаситель-тъ ни. Нѣкои бѣхѫ подъ земно-то лице, другы въ странѫ-тѫ на нѣкоѭ скалѫ.

Много такыва ся срѣщатъ при развалины-тѣ на стары градове, 4 Цар. 23; 16. Иса. 22; 16, както въ южнѫ-тѫ странѫ на долъ-тъ Енномъ, въ долинѫ-тѫ на Кедронъ на западнѫ тѫ странѫ на Маслиненѫ-тѫ Горѫ, въ Селѫ (Едомъ), и пр. Вѫобще тѣ ся намирахѫ вънъ отъ градове-тѣ, 4 Цар. 23; 6; но гробове-тѣ на Іудины-тѣ царіе виждa ся да сѫ были извѫтрѣ стѣны-тѣ на Іерусалимъ, на горѫ-тѫ

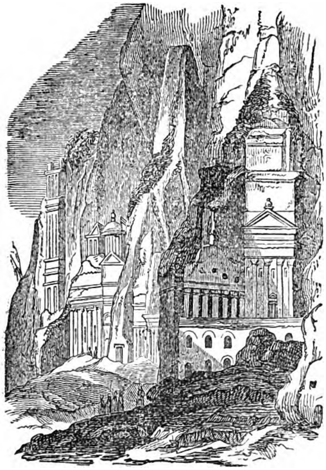

ДРУГЫ ГРОБОВЕ ВЪ СЕЛѪ.

Сіонъ, 3 Цар. 2; 10. 4 Цар. 14; 20; и онѣзи на Израилевы-тѣ царіе въ Самаріѭ, 4 Цар. 14; 16.

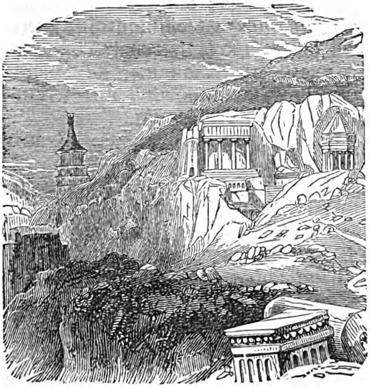

ГРОБОВЕ ВЪ ДОЛЪ-ТЪ КЕДРОНЪ.

Между най-забѣлѣжителны-тѣ стары гробища сѫ онѣзи които ся намиратъ на сѣверъ отъ Іерусалимъ които изобщо ся наричатъ "гробове-тѣ на царіе-тѣ." Виж. стр. 386. Не ся знае отъ кого тѣ сѫ были направени; но не може да бѫдѫтъ гробове на Іудины-тѣ царіе, които бѣхѫ на горѫ Сіонъ. Вѣроятно тѣ сѫ были направени или отъ Ирода Великаго, или отъ Еленѫ, вдовицѫ-тѫ на Монобаза Адіабинскый царь. Тя прѣгѫрнѫ Еврейскѫ-тѫ религіѭ, и ся установи да живѣе въ Іерусалимъ, дѣто тя съ волны помощи гледаше бѣдны-тѣ прѣзъ гладъ-тъ въ дни-тѣ на Клавдія Кесаря, споменѫтъ въ Дѣян. 11; 28.

Но който и да е направилъ тѣзи гробове, тѣ сѫ една забѣлѣжителна останка отъ старинѫ. Пѫтникъ-тъ влиза въ тѣхъ прѣзъ единъ дворъ длъгъ 92 крака. Къмъ западъ отъ тойзи дворъ има прѣддверіе, което ся простира 39 крака отъ сѣверъ къмъ югъ. Отворено-то лице было подпрѣно на два стълпа, и изящно украсено. Отъ южный-тъ край на прѣддверіе-то ся намѣрва проходъ който води въ еднѫ прѣднѭ стаіѭ 19 крака на длъжь и 18½ на ширъ. Два пѫтя отъ южнѫ-тѫ и единъ на западнѫ-тѫ странѫ на тѫзи прѣднѭ стаіѭ искарватъ въ другы стаи, прѣзъ които человѣкъ дохожда при гробове-тѣ. Всичко е было изваяно съ голѣмѫ точность, и трѣбва да е было направено съ иждивеніе на много пары.

Поезія у Евреи-тѣ. Отъ изящны-тѣ искуства, само поезіѭ-тѫ сѫ обработвали Евреи-тѣ, която по боговдъхновеніе достигнѫла до най-высокъ степенъ на съвършенство. Поезія-та у Евреи-тѣ была почти лирическа; но была поучителна (дидактическа), оплакователна (елегыческа), пастырска, или пророческа, тя пакъ си е лирическа. Лирическа-та поезія е живо израженіе на вѫтрешны вълненія, слѣд. тя е *лична* (субективна), т. е. занимава ся съ дѣйствія-та и чувствованія-та на умъ-тъ; въ противоположность на епическѫ-тѫ поезіѭ, която е *нелична* (обективна), т. е. говори за външны прѣдмѣты. Главный-тъ прѣдмѣтъ на Еврейскѫ-тѫ поезіѭ е вѣра-та и послѣ отечестволюбіе-то, което,

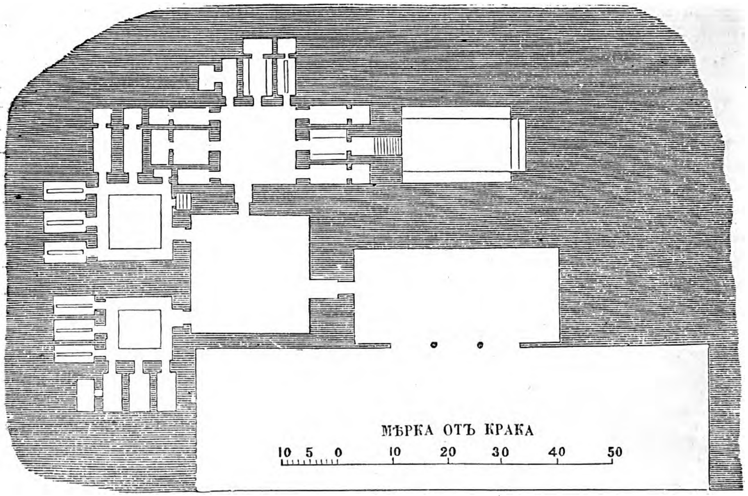

"ГРОБОВЕ-ТѢ НА ЦАРІЕ-ТѢ." (Виж. Стр. 385).

подъ богодьржавіе-то бѣ твьрдѣ тѣсно свьрзано съ религіѭ-тѫ. Най-явна-та и отличителна чьрта на тѫзи поезіѭ е възвышенность-та ѝ. Религіозна-та поезія въ древни-тѣ врѣмена е почти исключително Еврейска; малко-то религіозны поемы у другы-тѣ народы не заслужватъ да ся сравнятъ съ Еврейскы-тѣ.

Въ три нѣща поезія-та на Евреи-тѣ различа отъ прозѫ-тѫ имъ: 1. По особенно-то поетическо естество на съдьржаніе-то си, на което отличителны-тѣ чьрты сѫ възвышенность, дьрзскость, высокы метафоры, олицетворенія, и др. 2. По особенности-тѣ на поетическый-тъ си слогъ, които не сѫ толкозь стрѣскателны колкото въ Грьцкѫ-тѫ и Римскѫ-тѫ поезіѭ. 3. По ритмѫ-тѫ, която различа отъ мѣркѫ-тѫ.

Ритма-та на Еврейскѫ-тѫ поезіѭ ся състои въ ПАРАЛЛЕЛИЗМЪ-тъ ѝ, на който основно-то правило е, всѣкый стихъ да има двѣ съотвѣтствующы части или члена.

Параллелизмъ-тъ на Еврейскѫ-тѫ поезіѭ ся срѣща или въ мысль-тѫ, или въ формѫ-тѫ на поемѫ-тѫ. Пьрвый-тъ видъ параллелизмъ бива три вида; сир.

1. *Еднозначущъ* (синонименъ); когато два-та члена исказватъ сѫщѫ-тѫ идеѭ съ различны, но тѣсно, и често буквално, съотвѣтствующы думы; като за пр.

Що е человѣкъ, та да го помнишь?
Или сынъ человѣческый, та да го посѣщавашь?
Псал. 8; 4.

Защо ся расфучахѫ язычници-тѣ,
И народи-тѣ намыслихѫ суетѫ?
Псал. 2; 1.

Този който сѣди на небеса-та ще ся смѣе:
Господь ще имъ ся поругае.
Псал. 2; 4.

Реве ли дивый оселъ при тревѫ-тѫ?
Или мучи ли волъ-тъ при яслы-тѣ си? Іов. 6; 5.

По този видъ параллелизмъ е изложена и пѣснь-та на Ламеха, Быт. 4; 23. Іов. 7; 1, и др.

2. *Противоположенъ* (антитезенъ); когато двѣ противоположны мы-

сли ся нсказватъ въ два-та члена; за пр.

Кѫща-та на нечестивы-тѣ ще ся съборн:
Но шатьръ-тъ на правы-тѣ ще цьвти. Прит. 14; 11.
Мекъ отвѣтъ утишава ярость:
А жестока дума възбужда гнѣвъ. Прит. 15; 1.

3. *Синтетическый*; когато при мысль-тѫ на първыя членъ ся притури нѣщо повече; сѫща-та съотвѣтственность на фразы-тѣ ся пази както по-прѣди; за пр.

Законъ-тъ Господень е непороченъ, възвраща душѫ-тѫ:
Свидѣтелство-то Господне е вѣрно, умудрява простый-тъ:
Повелѣнія-та Господни сѫ правы, веселятъ сьрдце-то:
Заповѣдь-та Господня е свѣтла, просвѣщава очи-тѣ:
Страхъ-тъ Господень е чистъ, прѣбывае въ вѣкъ:
Сѫдбы-тѣ Господни сѫ истинны, купно и праведны. Псал. 19; 7, 8, 9.

Простъ *ритмическый* параллелизмъ е онзи, въ който никакво подобіе или съотвѣтственность на мысль не сѫществува; но като че стихъ-тъ ся прѣсичя на съотвѣтствуюшы числа; тъй за пр.

Но азъ, *ще рече,* помазахъ царя си
Надъ Сіонъ, святѫ-тѫ моїѫ горѫ. Псал. 2; 6.
Мнозина думатъ за моїѫ-тѫ душѫ:
Нѣма за него спасеніе въ Бога. Псал. 3; 2.

Той най-много ся срѣща въ Плачъ Іереміевъ, дѣто на да ли ще ся намѣри другъ видъ параллелизмъ.

До тука ный разгледахмы просты-тѣ и най-съвършенны-тѣ двучленны параллелизмы, такыва каквито обыкновенно ся срѣщатъ въ Псалмы-тѣ, Іовъ, и др. Но въ книгы-тѣ на пророцы-тѣ и въ нѣкои псалмы, ный намирамы другы по-неправилны, и наврѣменѣ *сложны* параллелизмы. Параллелизмъ-тъ е неправиленъ когато единъ членъ е по-късъ отъ другъ; както въ Ос. 4; 17.

Ефремъ ся прилѣпи при идолы-тѣ:
Оставѣте го.

Сложный-тъ параллелизмъ бива нѣколко вида; когато стихъ-тъ има три члена или успорѣдны единъ на другъ, както въ Іов. 3; 4, или два-та отъ тѣхъ противоположны на третій-тъ; както за пр.

Защото сѫ прави пѫтища-та Господни,
И праведни-тѣ ще ходятъ по тѣхъ:
А прѣстѫпници-тѣ ще паднѫтъ въ тѣхъ. Ос. 14; 9.

Или когато стихъ-тъ има четыри члена, отъ които всѣкый е съставенъ отъ двѣ просты успорѣдны части, или първый-тъ редъ отговаря на третій-тъ, а вторый-тъ на четвъртый-тъ, или всичкы-тѣ почти успорѣдни помежду си; както за пр.

Волъ-тъ познава стопана си,
И оселъ-тъ ясли-тѣ на господаря си:
Израиль не знае,
Людіе-тѣ ми не разумѣватъ. Иса. 1; 3.

Защото колкото е небе-то высоко отъ земїѫ-тѫ,
Толкозь е голѣма милость-та му къмъ онѣзи, които му ся боятъ.
Колкото отстои истокъ отъ западъ,
Толкозь е отдалечилъ отъ насъ прѣстѫпленія-та ни. Псал. 103; 11, 12.

Уста иматъ, но не говорятъ;
Очи иматъ, но не видятъ;
Уши иматъ, но не чуїѫтъ;
Нито дыханіе има въ уста-та имъ. Псал. 135; 16, 17.

Псал. 2 и 15 ни даватъ примѣры на повечето видове поетическый параллелизмъ.

Освѣнь ритмѫ-тѫ има и другы особенности свойственны на Еврейскѫ-тѫ поезіѭ; като за пр. *строфа-та,* както въ Псал. 107, 42, 43,

дѣто стихове 8, 15, 21 и 31 отъ 107 Псал., отъ 42 Псал. 5, 11, и 5-ый отъ 43 служятъ за припѣвъ въ край-тъ на всякѫ строфѫ. Тъй и *азбучни-тѣ* псалми и поемы (виж. **Буквы**); и псалмы-тѣ по *степены-тѣ*, дѣто главны-тѣ думы на всѣкой стихъ ся повтарятъ въ начало-то на слѣдующій-тъ стихъ. Виж. **Степени.**

Повече отъ третіѭ-тѫ часть на Вет. Завѣтъ е поезія, включающа по-голѣмѫ-тѫ часть отъ книгѫ-тѫ Іовъ, Псалмы-тѣ, Соломоновы-тѣ книгы, и повечето книгы на пророцы-тѣ; обаче, въ тѣсный-тъ смыслъ на думѫ-тѫ има три поетическы книгы въ Ветхый-тъ Завѣтъ: Іовъ, Псалмы-тѣ, и Притчы-тѣ, които иматъ единъ особенъ видъ знакове за пѣяніе. Поетическы уломъци ся срѣщатъ тукъ-тамѣ распрьснѫти изъ историческы-тѣ книгы, както въ Быт. 4; 23, 24. Исх. 32; 18. Числ. 21; 14, 15, 18, 27—30. 23; 7, 18. 24; 3, 15. И въ Новый Завѣтъ има доста мѣста изложены поетическы; въ тѣхъ този Еврейскый слогъ ся види като че прѣминува въ Грьцкый-тъ, Мат. 8; 20. Лук. 1; 46—55 и 68—79. Рим. 11; 33—35. Отк. гл. 18. 19; 1—3.

Поздравленіе. Обыкновенното изрѣченіе за поздравленіе между Евреи-тѣ е было "Шаломъ леха," сирѣчь, Миръ вамъ. Сѫщо-то изрѣченіе употрѣблявать Араби-тѣ и до днесь: тѣ казвать, Миръ вамъ, на което поздравеный-тъ человѣкъ отговаря, Вамъ миръ, Быт. 29; 6. Сѫд. 18; 15. Другы изрѣченія за поздравленіе ся намиратъ въ Св. Писаніе, и повечето отъ тѣхъ сѫ благословіи: като, "Господь да бѫде съ тебе;" "Здравствувай," или Веселъ бѫди; "Да бѫдешь благословенъ отъ Господа." Источни-тѣ народи придружавать по-отличны-тѣ си поздравленія съ разны церемоніи или тѣлодвиженія; по нѣкога тѣ ся прегрѫщать и цѣлуватъ; по нѣкога по-долній-тъ цѣлува рѫкѫ-тѫ или

брадѫ-тѫ на по-горній-тъ, или ся покланя ниско, като тури рѫкѫ-тѫ си на гѫрды-тѣ си послѣ іѫ издигне до устны-тѣ или чело-то си. Виждь Іаковово-то поздравленіе на Исава, Быт. 33; и сравни Быт. 19; 1. 23; 7. 42; 6. 1 Цар. 25; 23. 2 Цар. 1; 2. Іоан. 20; 26. Точно-то и прилично-то извършваніе на нѣкои отъ тѣзи церемоніялны привѣтствія, особенно когато често ставатъ, изисква много врѣме; и заради това, когато пророкъ-тъ испрати слугѫ-тѫ си да отиде бързишкомъ и да тури тоягѫ-тѫ му врьзъ умрѣло-то дѣте, той му каза да не поздравлява никого, нито пакъ да отговаря ако нѣкой го поздрави изъ пѫть-тъ, 4 Цар. 4; 29. По сѫщѫ-тѫ причинѫ, нашій-тъ Спаситель забрани на седмдесеть-тѣ ученицы да не поздравяватъ никого въ пѫть-тъ, Лук. 10; 4, сирѣчь, по този отличенъ и труденъ начинъ, като си губятъ драгоцѣнно-то врѣме. Въ повечето случай тази учтивость бѣше повърхностна и не отъ сърдце; но благословеніе-то на Христа бѣше отъ сърдце и имаше това което бѣше "по-добро отъ животъ-тъ." "Мой-тъ миръ ви давамъ; азъ не давамъ както свѣтъ-тъ дава," Іоан. 14; 27.

Покаяніе или **раскаяніе**, едно промѣненіе на ума, на мысли-тѣ,

придружено съ скърбь и печаль за нѣщо станжло и съ усьрдно желаніе да не бы то направено. Такова бѣше раскаяніе-то на Іуда, Мат. 27; 3; и тъй ся казва че Исавъ "не намѣри мѣсто за покаяніе" въ бащж си Исаака, при всичко че той го търсеше съ сьлзы, Евр. 12; 17; сирѣчь, Исаакъ не бы могълъ да промѣни онова което бѣ направилъ, нито да повьрне благословеніе-то дадено на Іакова, Быт. 27. По нѣкога ся казва че Богъ ся "раскайва" защото е направилъ нѣщо, Быт. 6; 6, Іон. 3; 9, 10, не че той бы поискалъ да не бы го направилъ, но че въ негово-то провидѣніе наистинж е станжло таково едно промѣненіе както може между человѣцы-тѣ да ся припише на едно промѣненіе въ мысли-тѣ имъ. Но истинно-то евангелско покаяніе или "покаяніе въ животъ" състои въ това дѣто да усѣща человѣкъ печаль за грѣха си, да скърби за дѣто е направилъ грѣхъ и да избѣгва отъ него съ отвращеніе, въ сжщо-то врѣме искренно да ся старае като упована на Божіѭ-тж милость и на вліяніе-то отъ Святыя Духъ, да живѣе въ смиреннж и святж покорность на Божіи-тѣ заповѣди и Божіѭ-тж волѭ. Това покаяніе бива вынжгы придружено съ истиннж вѣрж, и на онзи който така ся покае ся обѣщава свободно опрощеніе на грѣха поради заслугы-тѣ на Іисуса Христа, Мат. 4; 17. Дѣян. 3; 19. 11; 18. 20; 21.

Покрывъ. Старовремѣнни-тѣ народи полагали голѣмы трудове да украсяватъ вжтрѣшны-тѣ покрывы на кжщы-тѣ си. Покрывали гы съ кедровы и елховы дъскы, обковавали гы съ чисто злато, или съ скжпоцѣнны каменіе, шарили гы съ разны краскы, или изваявали по тѣхъ финицы, верижицы, и пр. 3 Цар. 6; 15. 2 Лѣт. 3; 5. Іер. 22; 14.

Полска мышка. Виждь Мышка.

ПОЛСКА МЫШКА.

Помазаніе е было единъ обычай въ общо употрѣбленіе между Евреи-тѣ и другы-тѣ источны народы, и напущаніе-то му е было знакъ на жалѣяніе, Иса. 61; 3. Тѣ си помазвахж косж-тж, главж-тж, и брадж-тж, Псал. 104; 15. 133; 2. При тържества-та си и увеселенія-та си, тѣ помазвахж всичко-то си тѣло; но по нѣкой пжть само главж-тж или крака-та, Псал. 23; 5. Мат. 6; 17. Іоан. 12; 3. То е было обыкновенъ знакъ на уваженіе къмъ гостьі-тѣ, Лук. 7; 38, 46. Помазваніе на мъртвы тѣла е ставало такожде, за да гы упази отъ изгниваніе, Мар. 14; 8. 16; 1. Лук. 23; 56. Тѣ помазвахж царіе-тѣ и

първосвященницы-тѣ при тържественно-то имъ посвященіе, Исх. 29; 7, 29. Лев. 4; 3. Сжд. 9; 8. 1 Цар. 9; 16. 3 Цар. 19; 15, 16, сжщо по-

мазвахѫ и святы-тѣ сѫдове на скыніѭ-тѫ и на храмъ-тъ, Исх. 30; 26. Това помазаніе на священны лица и святы вѣщи е означавало тѣхно-то отдѣленіе и посвяteніе на службѫ-тѫ Божіѭ; и скѫпоцѣнна-та и благоуханна-та смѣсь назначена за тѫзи цѣль е была запрѣтена за всичкы другы, Исх. 30; 23—33. Іез. 23; 41.

Обичай-тъ за помазваніе съ елей или съ ароматы е былъ також де обыкновенъ между Грьцы-тѣ и Римляны-тѣ; особенно помазваніе-то на гостьы-тѣ при тържества-та.

Помазаніе, въ 1 Іоан. 2; 20, 27, прѣносно значи съобщеніе на благодать-тѫ на Святаго Духа на вѣрны-тѣ, която гы води въ пѫть-тъ на истинѫ-тѫ и святость-тѫ.

Понтійскый Пилатъ. Виждь **Пилатъ.**

Понтъ, область въ сѣверо-источнѫ-тѫ часть на Малѫ-Азіѭ, оградена на сѣверъ съ Черно море, на западъ съ Галатіѭ и Пафлагоніѭ, на югъ съ Каппадокіѭ и отъ части съ Арменіѭ, и на истокъ съ Колхидѫ. Първо тя ся управлявала отъ царіе, и достигнѫла до най-цвѣтущо състояніе на врѣме-то на Митридата Великый, който ратува дълго врѣме съ Римляны-тѣ, и най-послѣ бѣ покоренъ отъ Помпея; слѣдъ разбиваніе-то на този царь Понтъ станѫ Римска область, часть отъ великѫ-тѫ Римскѫ имперіѭ. Амасія, столица-тъ ѝ, бѣ мѣсторожденіе на землеописателя Страбона; и единъ отъ главны-тѣ ѝ градища, Трапезусъ, още цьвти подъ име-то Трапезонтъ. Много Евреи живѣяхѫ въ Понтъ, и отъ врѣме на врѣме "възлизахѫ въ Іерусалимъ на праздникъ-тъ," Дѣян. 2; 9. Прѣданный-тъ Акила бѣ отъ Понтъ, Дѣян. 18; 2; и още отъ рано Слово-то Божіе бѣ проповѣдано тукъ, 1 Пет. 1; 1.

Поплій, префектъ-тъ въ Малтѫ по врѣме-то когато Ап. Павелъ прѣтегли коработрушеніе на този островъ, слѣдъ Р. Х. 60, Дѣян. 28; 7—9. Поплій пріе у дома си Павла и другари-тѣ му, и нагости гы пріятелскы. Баща му, тежко боленъ, и много другы болни, бѣхѫ чудесно исцѣлени; тѣ гостопріемчиво държахѫ Павла и пріятели-тѣ му прѣзъ едно зимно тримесчіе, и на тръгваніе гы снабдихѫ съ всякаквы потрѣбности.

Пороци, недостатъци или грозотіи. Пороци-тѣ правяхѫ человѣцы-тѣ неспособны за священство-то, и животны-тѣ за жъртвоприношеніе. За тѣхъ ный имамы едно подробно исчисленіе въ Лев. 21; 18—20. 22; 20—24. Това изискваніе на законъ-тъ ся относяше къмъ Великый-тъ Священникъ, Христа, който принесе себе си непороченъ Богу.

Порта. Въ старо врѣме порты-тѣ на укрѣпены-тѣ градове сѫ были въобще дървены, Сѫд. 16; 3, често покрыты съ дебелы желѣзны или мѣдны плочы, Псал. 107; 16. Иса. 45; 2. Дѣян. 12; 10, запрѣчены съ лостове и прѣчницы, Втор. 3; 5. 3 Цар. 4; 13, и забранены отъ страны-тѣ съ стълпове и кулы, 2 Цар. 18; 24, 33. Паднехѫ ли порты-тѣ въ рѫцѣ-тѣ на непріятель-тъ, градъ-тъ ся считаше вече за прѣвзетъ, Втор. 28; 52. Сѫд. 5; 8. Отъ това е дѣто "порта" понѣкога значи власть, сила, владычество. Почти въ сѫщій-тъ смыслъ и Турско-то правителство ся нарича Порта-та. Богъ ся обѣщава Авраамy че сѣме-то му ще обладае врата-та на врагове-тѣ си, т. е. градове-тѣ имъ и крѣпости-тѣ имъ, Быт. 22; 17. "Врата-та адовы" които нѣма да одолѣѭтъ на църквѫ-тѫ, значи, могущество-то адово или самси адъ.

Въ Источны-тѣ страны, прѣдъ градскы-тѣ врата е имало едно отворено мѣсто, което служило и за тържище и за сѫдовище, Быт. 23; 10—18. Руѳ. 4; 1—12. Втор. 16; 18. 21; 19. 25; 6, 7. Прит. 22; 22. Амос. 5; 10, 12, 15. Тамъ хора-та

ся събирали за да прѣкарватъ праздно-то си врѣме, Быт. 19; 1; и за това "сѣдящи-тѣ при вратата" сѫ были лениви-тѣ, празднословци-тѣ и піянци-тѣ, Псал. 69; 12. Бѣдственно-то състояніе на единъ градъ ся е познавало отъ това че когато имало бѣда, тамъ никой не ся явявалъ, Иса. 14; 31. Іер. 14; 2. На градскый-тъ мегданъ при градскы-тѣ врата началници-тѣ и пророци-тѣ обнародвали проглашенія-та си, Прит. 1; 21. 8; 3. Иса. 29; 21. Іер. 17; 19. 26; 10. Не далечь отъ сѫщо-то мѣсто но вънъ отъ градъ-тъ сѫ ставали и смъртны-тѣ наказанія, 3 Цар. 21; 13. Дѣян. 7; 58. Евр. 13; 12. Растворены врата сѫ показвали радость, Псал. 24; 7, 9, и безопасность, Отк. 21; 25.

Поручникъ, единъ който става лично отговоренъ за появленіе-то на другыго, Быт. 43; 9. 44; 32, или за пълно-то исплащаніе на дългове-тѣ му, и др. Прит. 22; 26. Христосъ е "поручникъ-тъ на подобръ завѣтъ;" т. е. въ славный-тъ завѣтъ на милость той ся обвязва да понесе всичкы-тѣ дългове на людіе-тѣ си спрямо божественныя законъ за да можѫтъ ся опрости, и обогати съ всичкы-тѣ завѣтны блага, Евр. 7; 22. Отъ тука негово-то самоволно подчиненіе на смърть, Иса. 53; 5, 12.

Поселеніе Римско *(Колонія)*, Дѣян. 16; 12. Така ся наричалъ градъ-тъ, който ся управлявалъ по Италіянскы законы, като ся населявалъ отъ Италіянскы поселенцы.

Посланія. Писмовны-тѣ съобщенія ся види да сѫ были малко въ употрѣбленіе у стары-тѣ Евреи. Малко писма сѫ упоменѫты въ Ветхыя Завѣтъ, 2 Цар. 11; 14. Езд. 4; 8. Пращахѫ гы по пріятели или пѫтницы, Іер. 29; 3, или съ царскы скороходцы, 2 Лѣт. 30; 6. Есѳ. 8; 10. Писмо-то бываше обыкновенно свито на свитъкъ, и вънкашный-тъ му край залѣпенъ. Писмо-то понѣкога и запечатвахѫ, 3 Цар. 21; 8, и понѣкога го обвивахѫ съ прѣврьскы, или го турряхѫ въ скѫпотканнѫ и богато украсенѫ торбѫ. Да ся пратеше отворено писмо бѣше знакъ на прѣзреніе, Неем. 6; 5. Въ Новый-тъ Завѣтъ имамы много примѣры за писма, излѣзли изъ подъ пера-та на апостолы-тѣ.

Посланія-та сѫ онѣзи боговдѫхновенны писма въ Н. Завѣтъ, които сѫ были написаны отъ апостолы-тѣ въ разны случаи, за да похвалятъ или да обличятъ Христіанскы-тѣ церквы и да гы въведѫтъ въ правыя пѫть. Духъ Святый така е промыслилъ за насъ щото да имамы не само изложеніе-то на Евангелскы-тѣ истины, но и приспособеніе-то имъ на разны-тѣ человѣческы нужды въ извънредны обстоятелства. Не трѣба да мыслимъ че всѣка бѣлѣжка или всѣко письмце, писаны отъ апостолы-тѣ или отъ помощницы-тѣ имъ, сѫ были боговдѫхновенны или назначены за послѣдующы-тѣ вѣкове, 1 Кор. 5; 9. Кол. 4; 16. Само онѣзи писма сѫ ся упазили до наше-то врѣме отъ всеуправляющѫ-тѫ рѫкѫ на Провидѣніе-то които сѫ были боговдѫхновенны и които отпослѣ можехѫ и могѫтъ да служатъ за увѣщаніе и назиданіе на Христово-то паство. Когато четемъ едно посланіе, ный трѣба да имамы прѣдъ видъ нуждѫ-тѫ която го е прѣдизвыкала, обстоятелства-та на онѣзи къмъ които е было отправено, врѣме-то когато е было писано, и цѣль-тѫ и назначеніе-то му. Ный трѣба да внимавамы и на писменный-тъ слогъ на писатель-тъ, на начинъ-тъ по който той ся изражава, на слѣдствіе-то което той е искалъ да произведе у читатели-тѣ си, и на много другы обстоятелства.

Отъ книгы-тѣ на Н. Завѣтъ, двадесеть и една сѫ посланія; четыринадесеть отъ тѣхъ сѫ Павловы, едно е Іаковово, двѣ Петровы, три Іоанновы, и едно Іудино. Въ канонъ-тъ тѣ не слѣдватъ едно слѣдъ друго споредъ хронологыческый-тъ

имъ редъ, и слѣдователно добрѣ бы было да ся водимъ отъ Апостолскы-тѣ Дѣянія ако искамы да узнаемъ за разны-тѣ врѣмена въ които тѣ сж были отправены до церквы-тѣ. Когато знаемъ врѣме-то въ което единъ писатель описва едно събытіе, ный можемъ да разберемъ и чувства-та отъ които той ся е движалъ по онова врѣме. Посланія-та отправены къмъ разсѣяны-тѣ Іудеи отъ Іоанна и Іакова, отъ Петра и Іудж, много различатъ по слогъ-тъ и по приспособеніе-то си отъ онѣзи на Павла до язычницы-тѣ; и Павловы-тѣ посланія имать много израженія и споменуватъ много нѣща които първи-тѣ имъ читатели сж разумѣвали по-добрѣ отъ насъ.

Постелникъ царевъ е былъ единъ чиновникъ надъ царскы-тѣ спални, Дѣян. 12; 20. Въ царскы-тѣ дворове въобще скопци сж ся употрѣбявали на тжзи службж, Есө. 1; 10, 12, 15.

Постъ. Въ всичкы-тѣ вѣкове и между всичкы-тѣ народы человѣци-тѣ сж ся прѣдавали на постъ въ врѣмена на скърбь и бѣдж, Іон. 3; 5. Постъ-тъ може да ся счита като слѣдствіе на едно естественно побужденіе, което въ печалны обстоятелства кара человѣцы-тѣ да лишаватъ себе си отъ хранж. Въ Библіж-тж ся споменува че Моисей и Илія, както и Іисусъ Христосъ, постили четыридесеть дни. Тойзи постъ тѣ сж прѣминжли свьрхестественно, Втор. 9; 9. 3 Цар. 19; 8. Мат. 4; 2. Евреи-тѣ често сж прибѣгвали къмъ постъ, когато сж искали да смирятъ себе си прѣдъ Бога, да исповѣдватъ грѣхове-тѣ си и да търсятъ милость-тж му, Сжд. 20; 26. 1 Цар. 7; 6. 2 Цар. 12; 16. Неем. 9; 1. Іер. 36; 9. Особенно въ врѣмена на общонародны нещастія, тѣ сж опрѣдѣлявали извънредны посты, и сж карали да постятъ не само пълнолѣтны-тѣ и по-възрастны-тѣ но и сучащы-тѣ дѣчица, Іоил. 2; 16; виж. и Дан. 10; 2, 3. У Евреи-тѣ постъ-тъ е държалъ отъ привечеръ до привечеръ, т. е. еднж нощь и единъ день. День-тъ на умилостивеніе-то е былъ споредъ законъ-тъ едничкый-тъ имъ народенъ день за постъ.

Не е явно отъ животъ-тъ и отъ ученіе-то на Іисуса Христа да е установилъ нѣкой особенъ постъ. Веднъжъ той споменжлъ на учениццы-тѣ си че тѣ ще постжтъ слѣдъ смърть-тж му, Лук. 5; 34, 35. Съгласно съ това, животъ-тъ на апостолы-тѣ и на първы-тѣ вѣрующи ся е придружавалъ отъ самоотверженія, страданія и неяденія, 2 Кор. 5; 7. 11; 27. Іисусъ Христосъ е припозналъ обычай-тъ да ся пости, и апостоли-тѣ сж постили въ особенны случаи, Мат. 6; 16—18. Дѣян. 13; 3. 1 Кор. 7; 5.

Потифера, *слънчевъ*, Иліополскый жрецъ, чіято дъщеря ся даде за съпругж на Іосифа, Быт. 41; 45. Това име, подъ различны видове, ся срѣща по древны Египетскы памятницы.

Потіоли, *кладенци-тѣ*, сегашный-тъ градъ Потцуоли въ Кампаніж, у Италіж, на сѣверный-тъ край на Неаполскый заливъ. Той бѣ Римско поселеніе. Тукъ Павелъ прѣстоя седмь дни, прѣзъ прочуто-то си пжтешествіе отъ Кесаріж за Римъ, Дѣян. 28; 13.

Потокъ, по Еврейскы *нахалъ*, означава и порой-тъ и долинж-тж прѣзъ коіжто тече, Числ. 13; 23. 34; 5. Іов. 6; 15, и др. Такыва водотеченія сж за источны-тѣ хора поразителни образи на непостоянство и вѣроломіе. Като протичатъ само прѣзъ дъждовно врѣме, и прѣсжхватъ отъ лѣтнж-тж жегж, а нѣкои по пустини-тѣ още порано, тѣ горчиво осуетяватъ сладкж-тж надѣждицж и ожиданіе на жъдныя и може-бы погынвающыя пжтникъ, Іов. 6; 15—20. Іер. 15; 18.

Потопъ, едно повсемѣстно наводненіе което было испратено на земіж-тж въ врѣме-то на Ноя, и отъ което само осмь человѣци ся

избавили. Моисеево-то повѣствованіе за това събытіе ся намира въ Быт. 6—8. Виждь **Ковчегъ Ноевъ.** Причина-та на този потопъ сѫ были грѣхове-тѣ на человѣческый-тъ родъ. Повечето тълкователи на Св. Писаніе вѣрватъ, че потопъ-тъ, за който става рѣчь, е станѫлъ 1656 год. отъ сътвореніе-то на свѣта, или 2348 год. до Р. Х. Врата-та на ковчегъ-тъ, съ богоспасимы-тѣ въ него, като ся затворили, потопъ-тъ захванѫлъ: цѣли четыридесеть дни наредъ дъждъ-тъ падалъ отъ небе-то като изъ ведро, всичкы-тѣ извори на голѣмѫ-тѫ бѣзднѫ ся распукнѫли, и небесны-тѣ хляби ся растворили. Всичкы-тѣ человѣци и всичкы-тѣ твари живущи на земіѭ-тѫ погынѫли, освѣнь Ноя и неговѫ-тѫ челядь. За петь мѣсеци вода-та слѣдвала да ся издига, когато ся възвысила петнадесеть лактіе надъ планины-тѣ. Наконецъ воды-тѣ захванѫли да спадатъ; най-высока-та земя ся появила, и ковчегъ-тъ застанѫлъ на горѫ Араратъ. Прѣминѫли вече три мѣсеца слѣдъ това и понизкы-тѣ планински върхове захванѫли да личатъ. Тогава слѣдъ четыридесеть дни Ное испыталъ състояніе-то на земнѫ-тѫ повърхность като испратилъ изъ ковчегъ-тъ единъ гарванъ; послѣ той испращалъ за сѫщѫ-тѫ цѣль три пѫти, на прѣзъ еднѫ седмицѫ, единъ гълѫбъ. Наконецъ той отмахнѫлъ покрывъ-тъ на ковчегъ-тъ, и като видѣлъ че нѣмало вече потопъ, излѣзлъ изъ ковчегъ-тъ, съградилъ единъ олтарь, и върху него принеслъ всесъжженія Господу. Отъ своіѫ странѫ Богъ опрѣдѣлилъ небеснѫ-тѫ дѫгѫ да бѫде като залогъ на обѣщаніе-то му че той не ще вече да разорява человѣческый-тъ родъ съ потопъ.

Понеже всичкы-тѣ народи сѫ произлѣзли отъ Ноевѫ-тѫ челядь, память-та на това събытіе ся е увѣковечила въ народны-тѣ прѣданія. Такыва прѣданія сѫ ся намѣрили както у Егыптяны-тѣ, Халдейцы-тѣ, Финикійцы-тѣ, Грьцы-тѣ, Индусы-тѣ, Кытайцы-тѣ, Японцы-тѣ, Скиөы-тѣ, и Целты-тѣ, така сѫщо и въ западно-то полушаріе между Мексиканцы-тѣ, Перуваны-тѣ и островитяны-тѣ на Тихыя Океанъ. Потопъ-тъ, за който ся говори въ Св. Писаніе, не е былъ естественно слѣдствіе отъ дѣйствіе-то на нѣкои естественны законы, но едно слѣдствіе на чудотворно Божіе дѣйствіе.

Въ Н. Завѣтъ, за потопъ-тъ ся говори като за едно грамадно проявленіе на Божіѭ-тѫ силѫ, подобно на міросъзданіе-то и на всемірный-тъ пожаръ, който наконецъ ще стопи всичко въ пламъцы-тѣ си. Чрѣзъ потопъ-тъ ся изяснява Божіе-то дълготърпѣніе и второ-то пришествіе на Спаситель-тъ, 2 Пет. 3; 5—7. Мат. 24; 38.

Почечуи, емороиди или маясѫлъ, 1 Цар. 5; 12.

Почитаніе къмъ лица. Сѫдіи-тѣ на Евреи-тѣ имахѫ наставленіе да сѫдятъ точно споредъ истинѫ-тѫ и правдѫ-тѫ безъ да гледатъ сравнително коя страна отъ двѣ-тѣ има по-голѣмо богатство, вліяніе или другы прѣимущества, Лев. 19; 15. Втор. 16; 19. Прит. 24; 23. Така Богъ сѫди, не споредъ вънкашныя изгледъ и положеніе, но споредъ сърдце-то, Дѣян. 10; 34. Рим. 2; 6—11. Така человѣци-тѣ трѣбва да оцѣняватъ и да ся отнасятъ къмъ ближны-тѣ си; а да ся ласкае богатый-тъ и вліятелный-тъ строго е осѫдено въ Св. Писаніе, Прит. 28; 21. Іак. 2; 1—9. Іуд. ст. 16.

Поясъ. "Прѣпаши чрѣсла-та си" въ Библіѭ-тѫ значи приготви ся да вършишь работѫ, 4 Цар. 4; 29. Дѣян. 12; 8, и "да бѫдѫтъ чрѣсла-та ви опасаны" — надържайте ся и бѫдѣте готови, Лук. 12; 35. Стари-тѣ сѫ вѣрвали че колкото повече ся прѣстѣгнува нѣкой, тол-

кова по-голѣмж силж добыва, и това тѣхно понятіе ся изображава въ нѣкои увѣщанія къмъ Христіанскж доблесть и великодушіе, Іов. 38; 3. Іер. 1; 17. Еф. 6; 14. 1 Пет. 1; 13. Комуто поясъ-тъ ся распаше, той е уморенъ и не е приготвенъ за да ся залови за работж, Иса. 5; 27. Мешинены поясы носили въ старо врѣме бѣдни-тѣ, и пророци-тѣ, 4 Цар. 1; 8. Мат. 3; 4. По-богати-тѣ сж носяли поясы памучны, или копринены; и копринены-тѣ пояси често бывали поржбены. Пояси-тѣ на онѣзи които ся прѣпасватъ служатъ и като джебове или торбы: въ тѣхъ тѣ си държатъ кисіи-тѣ и другы ситны и дребны нѣща, Мат. 10; 9. Мар. 6; 8. Евреи-тѣ сж прѣпасвали на поясы-тѣ си и по единъ ножъ, 1 Цар. 25; 13. 2 Цар. 20; 8. Писари-тѣ носили мастилницы-тѣ си на поясы-тѣ си, Іез. 9; 2.

Праведный-тъ (Евр. *Яшаръ*). Книга-та на Праведный-тъ, за коіжто е споменжто въ Іис. Нав. 10; 13, и 2 Цар. 1; 18, ся види че е была сбирка отъ народны, исторически, въстърженны и жаловиты пѣсни, запазена до врѣме-то на Давида. Іосифъ говори за нѣкоіж си книгж на Яшаръ, която тогава была въ употрѣбеніе въ храмъ-тъ, но нищо наздраво не е знайно за неіж.

Правосждіе, правда, начало на справедливость, което опрѣдѣлява степень-тж на правотж-тж на едно поведеніе, и което си прѣдполага да обезпечи надлежно-то уваженіе къмъ всичкы-тѣ права на другы-тѣ — къмъ лица-та имъ, имота имъ, и отношенія-та имъ. То има работж, не само съ паричны расправы, но съ всѣко нѣщо относимо къмъ частный-тъ и дружественный-тъ животъ на человѣцы-тѣ. То е първо между качества-та които ся удобряватъ отъ Слово-то Божіе; и праведный-тъ, който "обича милость, и ходи смиренно съ Бога," одѣлотворява всѣкж правдж. Правосждіе-то у народоначалницы, управители, и сждіи, изисква ся да е безбоязнено и безпристрастно, и рѣшенія-та му да могжтъ да понесжтъ испытваніе прѣдъ небесный-тъ сждъ, Втор. 1; 16, 17. 2 Цар. 23; 3. 2 Лѣт. 19; 6—10. Сждъ-тъ е Божіе прѣдимство, и всѣкый земенъ сждъ подлежи подъ небесный-тъ сждъ. Праведно-то отсжжденіе е гласъ Божій; и отъ това излиза дѣто неправедно-то е дважди мерзостно прѣдъ очи-тѣ му.

Божія-та правда е онова сжщественно и безконечно свойство въ което ся олицетворява съвършенство-то на Божіе-то естество и на Божіи-тѣ пжтища, и което е единичкый-тъ образецъ на справедливость въ вселеннж-тж, Втор. 32; 4. Псал. 89; 14. Божія-та правда не можаше да остави свѣтъ-тъ безъ законы, и не може да не гы оправдава като наказва всѣко прѣстжпленіе противъ тѣхъ; и понеже человѣческый-тъ родъ постоянно гы нарушава, то всѣка человѣческа душа е подъ осжжденіе, и неизбѣжно ще погыне, ако не ся откупи съ кръвь-тж Христовж.

Раздаваніе-то на правосждіе-то, у Евреи-тѣ ся отличаваше по простотж-тж и бързотж-тж си. Въ най-стары-тѣ врѣмена патріархъ-тъ на всѣко домородство бѣше сждникъ-тъ му, Быт. 38; 24. По-напоконъ, стареи-тѣ на всѣко домородство, племе, или градъ бывахж сждници-тѣ имъ по естественно право. Въ пустыніж-тж, Моисей благоустрои за Евреи-тѣ едно редовно тѣло сждницы, които имахж подъ вѣдомство-то си нѣкои по десеть домородства, другы по петдесеть, по сто, или по хылядо. Мжчны-тѣ случаи относяхж до Моисея, и той много пжти просяше божественно наставленіе за тѣхъ, Исх. 18; 21—26. Лев. 24; 12. Тѣзи сждници бѣхж, вѣроятно, князове-тѣ на събраніе-то и родоначалници-тѣ, за които четемъ въ

Числ. 7; 2. Іис. Нав. 9; 15, и др. Въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, мѣстни началници ся опрѣдѣляхѫ за всѣкой градъ и за всѣко село; и тѣмъ ся давахѫ наставленія да сѫдѣйствуватъ съ священницы-тѣ, защото правленіе-то бѣше по всичко богодържавно, правленіе на Іеовà, върховный-тъ Сѫдіѭ на Израиля, Втор. 16; 18. 17; 8—10. 19; 17. 21; 1—6. Незваничны-тѣ събранія на старѣйшинскы-тѣ сѫдове ставахѫ при градскы-тѣ порты, като най-явно и най-сгодно мѣсто, Втор. 21; 9. 22; 15. 25; 7; и тамъ ся подтвърдявахѫ и сговори-тѣ за продажбы и другы споразумѣнія, Руѳ. 4; 1, 9. Іер. 32; 7—15. Пророчица Девора сѫдеше Израиля подъ едно финиково дърво, Сѫд. 4; 5. Самуилъ обхождалъ всѣкѫ годинѫ градове-тѣ и села-та и на опрѣдѣлены мѣста ся спиралъ да сѫди, 1 Цар. 7; 16. 8; 1; и между царіе-тѣ Іосафатъ направи особно распорежданіе за вѣрно-то раздаваніе на правосѫдіе-то, 2 Лѣт. 19. Царіе-тѣ сами бѣхѫ върховни-тѣ сѫдіи, и съ неограниченѫ власть, 1 Цар. 22; 16. 2 Цар. 4; 9, 10. 3 Цар. 22; 26. Отъ тѣхъ ся очакваше, обаче, да гледатъ да не ся обезправдае никой, и до тѣхъ добывахѫ достѫпъ всичкы онеправдани. На много мѣста въ Св. Писаніе забѣлѣжвамы и оплакванія противъ сѫдницы, набѣдяваны за подкупничество и кривосѫдіе, 1 Цар. 8; 3. 3 Цар. 21; 8—14. Иса. 1; 23. 10; 1. Мих. 3; 11. 7; 3.

У Евреи-тѣ нѣмаше особено съсловіе хора тъкмо съотвѣтственно на днешны-тѣ законовѣдцы-застѫпницы. Обвинитель-тъ и обвиняемый-тъ ся исправяхѫ единъ до другъ прѣдъ сѫдникъ-тъ, заедно съ свидѣтели-тѣ си, и сами ся браняхѫ и оправяхѫ. Никой не можаше да бѫде осѫденъ, ако не свидѣтелствувахѫ противъ него поне двама свидѣтели, Числ. 35; 30. Ако тѣ излъжехѫ, той имаше право да ся закълне за да утвърди невинность-тѫ си, Исх. 22; 11. Евр. 6; 16. Прѣсѫда-та на сѫдникъ-тъ ся туряше въ дѣйствіе незабавно; и въ нѣкои случаи свидѣтели-тѣ хвърляхѫ първый-тъ камыкъ, Втор. 17; 5, 7. 25; 2. Іис. Нав. 7; 24. 1 Цар. 22; 18. 3 Цар. 2; 24. Прит. 16; 14. Само веднъжь е споменѫто въ Дѣян. 22; 24, че Римляни-тѣ испытвахѫ набѣденый-тъ съ бой. Виж. **Съвѣтъ** и **Съборище**.

Праздници. Господь опрѣдѣлилъ нѣколко праздницы, или дни за почиваніе и богослуженіе, у Евреи-тѣ, за да увѣковѣчи въ паметь-тѫ имъ великы-тѣ дѣла които той бѣ извършилъ за тѣхъ. Сѫбота-та ся е празднувала за поменъ на сътвореніе-то на свѣтъ-тъ; Пасха-та — за поменъ на излѣзваніе-то на Евреи-тѣ изъ Египетъ; Петдесетница-та — за поменъ на законопостановленіе-то на Синай. На три-тѣ великы праздницы прѣзъ годинѫ-тѫ, Пасха-та, Петдесетница-та, и праздникъ-тъ на шатры-тѣ — всѣкой мѫжъ е былъ длъженъ да отиде въ храмъ-тъ, Исх. 23; 14—17. Втор. 16; 16, 17. Другы голѣмы праздници у Евреи-тѣ сѫ были Новолунія-та, праздникъ-тъ на трѫбно-то въсклицаніе, Фуримъ-тъ, праздникъ-тъ на освященіе-то на храмъ-тъ, сѫбботна-та (седма-та) година за почиваніе на земіѭ-тѫ и Юбилей-тъ. Тѣзи праздници ся описватъ другадѣ. Тѣ сѫ ся пазяли отъ Еврейскый-тъ народъ не само за да напомнюватъ достозабѣлѣжителны-тѣ събытія на историческыя му животъ, но да съживяватъ въ всѣко Еврейско сърдце вліяніе-то на религіѭ-тѫ и ожиданіе-то на Мессіѭ.

Въ Новый-тъ Завѣтъ не намѣрвамы Іисусъ Христосъ или апостоли-тѣ му да сѫ установили нѣкой праздникъ. Христіани-тѣ обаче вынѫгы сѫ държали Недѣлный-тъ день за памятъ на въскрьсеніе-то Христово. Отк. 1; 10.

Първи-тѣ Христіани сѫ имали

"любовны събранія," Іуд. ст. 12. Тѣ сѫ были общи угощенія и сѫ ставали наедно съ Господніѭ-тѫ вечеріѭ. Гозбы-тѣ сѫ ся доставяли отъ по-богаты-тѣ, но всичкы Христіани, и богати и сиромаси, сѫ могли да участвуватъ въ пируванія-та. Особенни дѣлове ястія сѫ ся пращали и на болны-тѣ и отсѫтствующы-тѣ членове отъ церквѫ-тѫ. Тѣзи любовны събранія сѫ были назначены да свидѣтелствуватъ за взаимнѫ-тѫ любовь която трѣба да сѫществува между Христіаны-тѣ; но отпослѣ тѣзи събранія зели да ся злоупотрѣбяватъ и въобще прѣстанѫли, 1 Кор. 11; 17—34.

Праща, видъ орѫжіе, което ся е употрѣбявало въ войнѫ прѣди изобрѣтеніе-то на пушкы-тѣ. То е было страшно въ рѫцѣ-тѣ на Давида и Веніамцы-тѣ, Сѫд. 20; 16. 1 Цар. 17; 48—50. 1 Лѣт. 12; 2. 2 Лѣт. 26; 14.

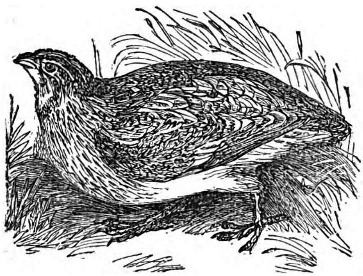

Преперицы. Въ Палестинѫ преперица-та е голѣма почти колкото една горлица. Тѣзи птицы изобилуватъ при брѣгове-тѣ на Мъртво море и на Іорданъ и по пустыни-тѣ на Арабіѭ. Впрочемъ, че преперицы были довѣаны въ станъ-тъ на Израиляны-тѣ е напълно вѣрно; и чудо-то, види ся, особенно е състояло въ това дѣто безбройно число отъ тѣзи птицы было докараны, по силно-то желаніе на народа, въ едно особенно мѣсто чрѣзъ единъ "вѣтръ отъ Господа," Исх. 16; 13. Числ. 11; 31. Псал. 78; 27.

Преторія, име което въ евангелія-та ся дава на домъ-тъ въ който живѣеше Римскый-тъ управитель въ Іерусалимъ, Мар. 15; 16. Тукъ той сѣдеше като сѫдія, и тукъ Іисусъ ся прѣдстави прѣдъ него. Виж. **Гаввава.** Той бѣ конакъ-тъ, що Иродъ съгради въ Іерусалимъ при Антоніевъ-тъ стълпъ, съ който ся съобщаваше. Преторія-та бѣ едно великолѣпно зданіе, съ обширенъ дворъ, Мат. 27; 27. Мар. 15; 16. Іоан. 18; 28, 33. Тукъ Римскы-тѣ прокуратори ся установлявахѫ за живѣяніе когато посѣтяхѫ Іерусалимъ, Дѣян. 23; 23. 25; 1. Тоже и преторія-та или конакъ-тъ на Ирода въ Кесаріѭ ся споменува въ Св. Писаніе, Дѣян. 23; 35. Павелъ говори за преторіѭ-тѫ въ Римъ, въ коіѭто той свидѣтелствува за Христа, Фил. 1; 13. Едни мыслятъ че тукъ Апостолъ-тъ говори за палатъ-тъ на Императора Нерона; а другы — за мѣсто-то дѣто Римскый-тъ Преторъ (сѫдія) е раздавалъ правосѫдіе-то, т. е. сѫдилище-то. Другы пакъ поддържатъ, и то съ голѣмѫ вѣроятность, че тази преторія, е была казарма-та на императорскѫ-тѫ гвардіѭ, дѣто Павелъ може да е былъ докаранъ отъ войникъ-тъ който всякога го придружаваше, и за който по Римскыя обычай, той (апостолъ-тъ) бѣ съ оковы свързанъ.

Прибѣжище, или **Градове за прибѣжище.** За отбранѫ на онѣзи които быхѫ убили человѣцы безъ прѣдварително намѣреніе, Богъ заповѣда на Моисея да назначи шесть градове за прибѣжище, тъй щото да може онзи който пролѣе чуждѫ кръвь да ся оттегли тамъ и да му ся даде врѣме за да ся защити прѣдъ сѫдіи-тѣ, и въ сѫщо-то врѣме за да не могѫтъ сродници-тѣ на убитыя да го прѣслѣдватъ и убіѭтъ, Исх. 21; 13. Числ. 35; 11—34. Такыва градове имаше по три на всѣкѫ отъ двѣ-тѣ страны на Іордана. На за-

падъ бѣхѫ Кедесъ Нефѳалимовъ, Сихемъ и Хевронъ; на истокъ бѣхѫ Голанъ, Рамоѳъ въ Галаадъ и Восоръ, Іис. Нав. 20; 7, 8. Тѣзи градове служехѫ не само за Евреи-тѣ, но и за всичкы чужденцы, които живѣехѫ въ странѫ-тѫ имъ, Втор. 19; 1—10. Господь бѣше тоже заповѣдалъ щото когато Евреи-тѣ ся намножѫтъ и разширятъ земіѭ-тѫ си, да назначятъ още три градове за прибѣжище. Но за испълненіе-то на тѫзи заповѣдь не ся споменува въ Св. Писаніе.

Обичай-тъ за кръвно отмьщеніе ся вижда да е былъ едно учрежденіе или начало въведено отъ най-древне врѣме между номадскы-тѣ источны племена. Толкова твърдо было установено това нѣщо между Израиляны-тѣ прѣди влизаніе-то имъ въ обѣтованѫ-тѫ земіѭ, и вѣроятно даже прѣди прѣбываніе-то имъ въ Египетъ, щото Господь заржча на Моисея да не ся опыта да го искорени съвсѣмъ, но само да го измѣни като учреди градове за прибѣжище. Обичай-тъ да ся отмьстява за кръвь-тѫ на единъ убитъ членъ отъ едно семейство или едно племе съ кръвь-тѫ на нѣкой членъ отъ семейство-то или племе-то на убійцѫ-тѫ, сѫществува още въ всичкѫ-тѫ си силѫ между нынѣшны-тѣ номадскы жители по Арабскѫ-тѫ пустыніѭ. Тѣ прѣдпочитатъ този видъ отмьщеніе. Нійбуръ ны увѣдомява че "Араби-тѣ си отмьщаватъ най-паче, както законъ-тъ позволява, на семейство-то на убійцѫ-тѫ; и търсятъ благоврѣміе да убіѭтъ *главѫ-тѫ* или най-значително-то лице, което тѣ считатъ за най-виновно, понеже прѣстѫпленіе-то трѣбва да е станѫло чрѣзъ невниманіе-то му върху поведеніе-то на онѣзи които сѫ подъ негово-то настоятелство. Прѣзъ това врѣме двѣ-тѣ семейства сѫ въ постоянъ страхъ додѣто единъ или другъ отъ семейство-то на убійцѫ-тѫ ся убіе. Примиріе не може да стане между тѣхъ, и караніе-то пакъ ся подновява отъ врѣме на врѣме. Имало случаи когато такыва семействены вражды сѫ траяли до четыредесеть годины. Ако въ състѣзаніе-то ся случи да падне нѣкой отъ семейство-то на убитыя, не ще има миръ додѣто двама отъ семейство-то на убійцѫ-тѫ не ся

убіѭтъ." Колко по-горне отъ това бѣше наставленіе-то на Моисея да назначи градове за прибѣжище, дѣто онзи който неволно убивалъ человѣка, могълъ да живѣе мирно до смърть-тѫ на първосвященника и послѣ да си излѣзе безопасно, а пакъ онзи който на дѣло былъ виноватъ не могълъ да избѣгне наказаніе.

Между много отъ древни-тѣ народы, храмове-тѣ и особенно олтари-тѣ въ храмове-тѣ сѫ ся считали като сгодны мѣста за прибѣжище на лица които бѣгали отъ насилія. Въ обичай-тъ на Евреи-тѣ намирамы случаи когато виновный-тъ прибѣгвалъ въ Божія олтарь. Но не ся позволявало щото олтарь-тъ да закрыля лица, които заслужвали наказаніе, Исх. 21; 14. 3 Цар. 2; 28—34.

Има единъ назначенъ градъ за прибѣжище на грѣшны-тѣ изложены на вторѫ-тѫ смърть, и единъ олтарь за прибѣжище наръсенъ съ очистителнѫ кръвь. Блажена е онази душа която прибѣгнува и ся спасява при Христа, прѣди да ся прѣвари тя отъ наказателныя законъ Божій.

Примиряваніе, въ Св. Писаніе, ся нарича възвърщаніе въ съгласіе на двѣ лица разногласны помежду си, като ся прѣмахнѫтъ сѫществующы-тѣ прѣпятствія, 1 Цар. 29; 4. Христосъ заповѣдва на всѣкой человѣкъ, който е направилъ зло на брата си, да ся примири и да ся опрости съ него, та послѣ да принесе даръ-тъ си въ олтаря на Бога, Мат. 5; 23, 24. Въ много по-важнѫ-тѫ работѫ за примиріе съ Бога, за да бы могло да стане възможно человѣческо-то спасеніе, трѣбвало бы единъ праведенъ Богъ да склони на примиріе съ грѣшника, и бунтующій-тъ ся грѣшникъ да ся помири съ Бога. Това примиріе ся извърши съ кръвь-тѫ на Агнецъ-тъ чрѣзъ силѫ-тѫ на Духа Святаго, Рим. 5; 10. 2 Кор. 5; 19. Еф. 2; 16.

Приношеніе. Въ Еврейскый языкъ едно приношеніе, *минхà*, различава отъ еднѫ жьртвѫ, *зѐвахъ*, защото първо-то бывало безкръвно. Отъ обыкновенны-тѣ приношенія, т. е. безкръвны-тѣ, нѣкои сѫ ся принасяли заедно съ жьртвы-тѣ, като брашно, вино, соль; другы не сѫ ся придружавали съ жьртвы-тѣ. Както жьртвы-тѣ, нѣкои отъ приношенія-та, като първы-тѣ плодове и десетъцы, были задължителны; другы были волны приношенія въ знакъ на прѣданность. Разни видове приношенія ся изброяватъ въ книгы-тѣ на Моисея. Между тѣхъ сѫ, 1. Чисто брашно; 2. Питы печены въ пещь; 3. Питы печены на сковрадѫ; 4. Питы варены въ гърне като ся пържятъ съ масло; 5. Първи плодове отъ ново жито, или сурови или опечени, было въ класове-тѣ имъ, было вънъ отъ класове-тѣ имъ. Питы-тѣ ся мѣсехѫ съ маслено-дьрво, или ся пържехѫ на сковрадѫ, или пакъ ся натопявахѫ въ масло слѣдъ като ся опечехѫ. Хлѣбъ-тъ за приношеніе въ олтаря бывалъ безъ квасъ, защото никога квасъ не ся принасялъ на олтаря, нито заедно съ жьртвы-тѣ, Лев. 2; 11, 12. Но могло да ся даватъ приноси отъ квасенъ хлѣбъ на священницы-тѣ и на служители-тѣ на храма. Медъ никога не ся принасяше заедно съ жьртвы-тѣ, но можяше да ся принася отдѣлно, като начаткѫ, Лев. 2; 11, 12. Онѣзи които принасяли жьртвы не могли да ся извинятъ да не даватъ жито, вино, и соль, заедно съ по-голѣмы-тѣ жьртвы. Онѣзи които принасяхѫ само хлѣбны или житны жьртвоприношенія, принасяхѫ тоже масло, темянъ, соль и вино. Опрѣдѣленный-тъ священникъ пріемаше приношенія-та отъ рѫкѫ-тѫ на оногози който гы принасяше, туряше еднѫ часть отъ тѣхъ на олтаря, и останѫлѫ-тѫ часть задържаше за себе си като служитель на Бога. Нищо не ся изгаряше съвсѣмъ

освѣнь темянъ-тъ, отъ който священникъ-тъ не задържаше нищо. Виж. Лев. 2; 2, 11, и пр. Числ. 15; 4, 5.

Въ нѣкои случаи законъ-тъ изискваше само житны или хлѣбны приношенія, като когато принасяхѫ първы-тѣ плодове отъ жетвѫ-тѫ, были тѣ тържественны приношенія отъ народа, или отъ частны лица въ знакъ на прѣданность. Безкръвны-тѣ приношенія значехѫ, въобще, не толкова *примиреніе,* което бѣше особено-то значеніе на жьртвы-тѣ, колкото *посвященіе* Богу на приносителя и на всичко което тойималъ. Само въ случай на нѣкой бѣденъ человѣкъ, който не былъ въ състояніе да принася животны, отъ него сѫ ся пріемали безкръвны приношенія вмѣсто жьртвы, Лев. 5; 11. Виж. **Жьртвоприношеніе.**

Прискилла, Акилова-та жена. Виж. **Акила.**

Притча, въ Новыя Завѣтъ по нѣкогa значи пословица, Лук. 4; 23; една истина изразена по единъ тъменъ или прѣносенъ начинъ, Мат. 15; 15; едно подобіе, Евр. 9; 9; примѣръ, Мат. 24; 32. Стари-тѣ мѫдреци и учени-тѣ имахѫ обычай да говорятъ по единъ пословиченъ, тъменъ, прѣносенъ и кратковловенъ начинъ, Псал. 49; 4. 78; 2; и нищо нѣмаше по-несносно отъ колкото да слуша человѣкъ единъ глупецъ да говори притчы, Прит. 26; 7.

Пророци-тѣ употрѣбявахѫ притчы най-силно да втълпятъ въ умове-тѣ на князове и на народа свои-тѣ заплашванія или обѣщанія. Наѳанъ изобличи Давида съ притчѫ-тѫ на богатыя человѣкъ, който бѣ зелъ и заклалъ агне-то на сиромаха, 2 Цар. гл. 12. Виж. тоже Сѫд. 9; 7—15. 4 Цар. 14; 9, 10. Често Спаситель-тъ ся отправяше къмъ народа съ притчы, и съ това ся испълняваше пророчество-то на Исаіѭ, 6; 9, че между много-то наставленія народъ-тъ ще гледа безъ да знае, и ще слуша безъ да разбира. Това слѣдствіе, обаче, само доказа какъ тѣхна-та сърдечнѫ коравость и тѣхна-та умственна слѣпота бѣхѫ закоренѣли; защото по никакъвъ другъ начинъ той не можяше да имъ дава наставленія по-ясно, по-убѣдително, или по-силно, отъ колкото по този хубавъ и общепознатъ начинъ. Еврейскы-тѣ списатели много употрѣбявахѫ този начинъ; и не само Евреи-тѣ, но и Араби-тѣ, Сирійци-тѣ и всичкы-тѣ Источни народи бѣхѫ и сега даже сѫ любители на този начинъ говоряніе.

Въ тълкуваніе-то на нѣкоіѭ притчѫ, главна-та ѝ истина и смысль трѣбва особенно да ся дири. Частны подробности не трѣбва толкова да ся гледатъ колкото въ едно дълго иносказаніе; и често ставатъ важны заблужденія като ся прѣдирва всѣкоя подробность и ся търси за неѭ нѣкое душевно тълкованіе.

Слѣдующы-тѣ притчы на Господа нашего сѫ забѣлѣжаны отъ Евангелисты-тѣ:

- Разумный-тъ и безумный-тъ зидари, Мат. 7; 24—27.
- Свадбари-тѣ, Мат. 9; 15.
- Ветха дреха и небѣленъ платъ, Мат. 9; 16.
- Ново вино и ветхы мѣхове, Мат. 9; 17.
- Нечистый-тъ духъ, Мат. 12; 43.
- Сѣятель-тъ, Мат. 13; 3, 18. Лук. 8; 5, 11.
- Плѣвели, Мат. 13; 24—30, 36—43.
- Синапово зърно, Мат. 13; 31, 32. Лук. 13; 19.
- Квасъ, Мат. 13; 33.
- Иманіе скрыто въ нивѫ, Мат. 13; 44.
- Многоцѣнный-тъ бисеръ, Мат. 13; 45, 46.
- Неводъ хвърленъ въ море-то, Мат. 13; 47—50.
- Което влѣзува въ уста не осквърнява, 15; 10—15.
- Немилостивый-тъ слуга, Мат. 18; 23—35.

Работници-тѣ съ наемъ, Мат. 20; 1—16.
Двама-та сынове, Мат. 21; 28—32.
Зли-тѣ земледѣлци, Мат. 21; 33—45.
Свадба-та, Мат. 22; 2—14.
Смоковница-та съ развиты вѣйкы, Мат. 24; 32—34.
Бдителный-тъ стопанинъ, Мат. 24; 43.
Вѣрни-тѣ и зли-тѣ раби, Мат. 24; 45—51.
Десеть-тѣ дѣвицы, Мат. 25; 1—13.
Таланти-тѣ, Мат. 25; 14—30.
Царство раздѣлено противъ себе си, Мар. 3; 24.
Домъ раздѣленъ противъ себе си, Мар. 3; 25.
Силенъ мѫжъ въоруженъ, Мар. 3; 27. Лук. 11; 21.
Сѣме което израства скрыто, Мар. 4; 26—29.
Запалена свѣщь, Мар. 4; 21. Лук. 11; 33—36.
Человѣкъ на пѫть, Мар. 13; 34-37.
Слѣпъ слѣпаго води, Лук. 6; 39.
Сѫчица и греда, Лук. 6; 41, 42.
Дърво и плодъ-тъ му, Лук. 6; 43—45.
Заимодавецъ и дължници-тѣ му, Лук. 7; 41—47.
Добръ Самарянинъ, Лук. 10; 30—37.
Досадителенъ пріятель, Лук. 11; 5—9.
Безумный богатъ, Лук. 12; 16-21.
Облакъ и вѣтръ, Лук. 12; 54-57.
Безплодна смоковница, Лук. 13; 6—9.
Поканени-тѣ на свадбѫ, Лук. 14; 7—11.
Съградитель на стълпъ, Лук. 14; 28—30, 33.
Царь отхожда на бой, Лук. 14; 31—33.
Развалена соль, Лук. 14; 34, 35.
Изгубена овца, Лук. 15; 3—7.
Изгубена драхма, Лук. 15; 8—10.
Блудный-тъ сынъ, Лук. 15; 11-32.
Неправедный домостроитель, Лук. 16; 1—8.
Богатый-тъ и Лазарь, Лук. 16; 19—31.
Досадителна вдовица, Лук. 18; 1—8.
Фарисей и мытарь, Лук. 18; 9-14.
Мнасы-тѣ, Лук. 19; 12—27.
Добрый Пастырь, Іоан. 10; 1—6.
Лоза и прѫчкы, Іоан. 15; 1—5.

Притчы, книга-та на, една сбирка отъ късы и остроумны изреченія, които прѣмѫдрый Соломонъ написа по вдѫхновеніе Божіе. Казва ся че той изреклъ три хыляды притчы, 3 Цар. 4; 32, прѣди Р. Х. 1000 год. Първы-тѣ деветь главы на Притчы-тѣ сѫ написаны на единъ хубавъ поетическый слогъ, и сѫ по-свързаны отъ послѣдующы-тѣ главы, 10—22, които съдържатъ само отдѣлны поговоркы. Главы 25—29 сѫ Соломоновы притчы събраны по заповѣдь на царь Езекыѩ. Глава 30 ся приписва на Агура, и изобилова съ загаточны притчы, толкозъ пріятны въ Истокъ. Глава 31, отъ "царь Лемуила," е една хубава картина отъ женско прѣвъсходство. Не ся знае подъ чіе попеченіе тази книга е была събрана тъй както ѩ намирамы въ Библіѭ-тѫ; но нѣма книга въ Ветхыя Завѣтъ която по-много ся подтвърдява като каноническа отъ колкото книга-та на Притчы-тѣ; често Новый Завѣтъ навежда отъ неѩ и ѩ намѣка, Іак. 4; 6. 1 Пет. 4; 8. 2 Пет. 2; 22. Рим. 12; 20. 1 Сол. 5; 15. Евр. 12; 5, 6. "Лѣтящы-тѣ й думы" сѫ богато съкровище отъ небеснѫ мѫдрость, и редко въ дѣйствителныя животъ изниква въпросъ върху който да не хвърлятъ свѣтлинѫ.

Пріятель. Авраамъ пріема голѣмѫ честь като ся нарича "пріятель Божій," Іак. 2; 23. Іисусъ Христосъ е сторилъ тѫзи честь на ученицы-тѣ си, Іоан. 15; 15. Друга е дума-та, на Грьцкый, съ коѭто Іисусъ Христосъ повыкалъ на Іудѫ, "Пріятелю!" Мат. 26; 50. Пріятель въ този и въ нѣкои другы случаи значи просто другарь. Сѫща-та тая дума ся повтаря въ Мат. 20; 13. 22; 12.

Провидѣніе, промыслъ. Божіе-то провидѣніе подкрѣпява и управлява всякѫ тварь. То е обширно колкото вселенна-та, и вѣчно като теченіе-то на врѣме-то. Въ него ся проявляватъ Божія-та мѫдрость, милость, доброта, и пр. Богъ приготвя на вранъ-тъ хранѫ-тѫ му, и насыща желаніе-то на всяко живо. Библія-та ни прѣдставя цѣла-та природа да гледа къмъ него и да зависи отъ него, Іов. 38; 41. Псал. 104. 145; 15, 16. 147: 8, 9; и еднообразно обажда че всяка случка, и всяко сѫщество, е въ неговѫ-тѫ рѫкѫ. Нѣма честь (кѫсметъ) на свѣтъ-тъ; "жрѣбіе-то ся хвърля въ пазухѫ-тѫ: но всичка-та му сѫдба е отъ Господа," Прит. 16; 33. Нито едно врабче, ни влакно, не пада на земіѭ-тѫ безъ воліѭ-тѫ Му, Иса. 14; 26, 27. Мат. 10; 29, 30. Дѣян. 17; 24—29. Нищо което не е было мъничко Богу когато го сътворилъ, е мъничко за него да го съхранява и надзирава. Історія-та на всякого, издиганіе-то и падёніе-то на народы, и напрѣдъкъ-тъ на Христовѫ-тѫ церквѫ, открыватъ на всякѫ стѫпкѫ прьстъ-тъ на Оногова, който дѣйствува всичко по съвѣтъ-тъ на своіѭ-тѫ воліѭ.

Прозелитъ, единъ който е отхвърлилъ язычество-то и пригѫрнѫлъ Еврейскѫ-тѫ вѣрѫ. Често Еврейскы-тѣ закони споменуватъ "чужденецъ-тъ, който е отвѫтрѣ врата-та ти," Лев. 17; 8—16. 24; 16. Числ. 15; 14—16, и сѫ го пускали въ всичкы-тѣ привилегіи на людіе-тѣ Божіи. Спаситель-тъ ни изобличава слѣпѫ-тѫ ревность на Фарисеи-тѣ, които ся мѫчяхѫ да обрьщатъ хора-та въ обрядно Іудейство, а пакъ забравяхѫ обрѣзаніе-то на сърдце-то, Мат. 23; 15. Рим. 2; 28, 29. Споредъ по-напокошны-тѣ равваны, имаше два вида прозелиты между Евреи-тѣ. Едни-тѣ ся наричахѫ "прозелити на врата-та," и бѣхѫ свободни или поробощени странници, които живѣехѫ между Евреи-тѣ и ся съобразявахѫ съ "Седмь-тѣ заповѣди Ноевы;" т. е. тѣ ся въздьржахѫ отъ обиденъ языкъ срѣщо Бога, отъ идолопоклонство, убійство, кръвосмѣшеніе, обиръ, упираніе на управители, и отъ яденіе кръвь, или мѣсо на животны убиты безъ да ся пролѣе кръвь-та имъ. Другы-тѣ прозелити ся наричахѫ "прозелити на правосѫдіе," т. е. истинскы прозелити; тѣ бѣхѫ людіе, които бѣхѫ напустнѫли бащинѫ-тѫ си вѣрѫ, и испълнявахѫ строго Моисеевый-тъ законъ. Всѣкой отъ послѣдни-тѣ е ставалъ, споредъ равваны-тѣ, Еврейскый гражданинъ съ обрѣзаніе, крьщеніе, и приношеніе, Исх. 12; 48, 49. Библія-та, обаче, не прави различіе между тѣзи два вида прозелиты. Прозелити-тѣ бѣхѫ много на Христово-то врѣме, и често ся срѣщахѫ по мѣста далечь отъ Іерусалимъ, Дѣян. 2; 10. 8; 27. Мнозина изъ между тѣхъ пригѫрнѫхѫ Христіанство-то, Іоан. 12; 20. Дѣян. 6; 5. 13; 43. 17; 4.

Прозорливецъ. Виждь **Гледачь.**

Прокаженъ, человѣкъ който страдае отъ проказѫ. Въ сегашно-то ѝ състояніе, проказа-та е една болесть на луспы по кожѫ-тѫ, отъ разны видове и съ много степены на лютость. Въ най-простый-тъ и най-лекый-тъ ѝ видъ, тя ся явява на мъничкы червеникавы пришкы, послѣдованы отъ бѣлизникавы луспы, понѣкога на колелца три-четыри прьстіе околовръстъ, а понѣкога много по-голѣмы. Въ много случаи ся явява само по колѣнѣ-тѣ и лактіе-тѣ; въ другы — вредъ по тѣло-то. Обыкновенно не поврежда общото здравіе, но ся сматря за неизлѣчимѫ. Казватъ да не е заразителна; но да ся прѣдава отъ бащѫ на сынъ за нѣколко пояса, и постепенно да исчезнува. Проказа-та на староврѣменны-тѣ, въ по-

утягчителный-тъ ѝ видъ, трѣбва да ся сматря, безсъмнѣнно, като язва или бичъ Божій, Втор. 24; 8. И дѣйствително, Евреи-тѣ ѝ ся боехѫ, и ѭ имахѫ за нечистѫ и заразителнѫ, и още за особенно наказаніе отъ Бога, каквото бѣше въ случаи-тѣ на Маріамъ, Числ. 12; 10, на Гиезія, 4 Цар. 5; 27, и на Озіѭ, 2 Лѣт. 26; 16—23. Никои лѣкове не помагахѫ. Страдалецъ-тъ прѣдавахѫ на священникъ-тъ, не на лѣкарь-тъ; и лишавахѫ го отъ много общежителны прѣдимства. Прокажени-тѣ ся сдружавахѫ единъ съ другъ, 4 Цар. 7; 8. Лук. 17; 12. Подъ названіе-то "рана отъ проказѫ" Евреи-тѣ означавахѫ заразително-то дѣйствіе на тѫзи болесть не само въ человѣцы-тѣ, но още и въ домове-тѣ и дрехы-тѣ, Лев. гл. 14. Не знаемъ добрѣ какво бѣ естество-то на тѫзи болесть или ранѫ; но въ всякой случай, была тя въ человѣцы или въ кѫщы, тя е была едно наказаніе пратено отъ Бога. И Спаситель-тъ, като можа̀ да очисти проказѫ-тѫ съ еднѫ думѫ, Лук. 17; 12—19, показа силѫ-тѫ си да лѣкува най-вързлы-тѣ болести на душѫ-тѫ, и да повръща на излѣкуваны-тѣ души всичкы-тѣ прѣдимства на Божіи-тѣ людіе.

Проповѣдуваніе, публично и устно вътлъпеніе на религіозны истины повечето евангелскы, Иса. 61; 1. Дѣян. 8; 4. 2 Кор. 5; 20. Еф. 3; 8. Безсъмнѣнно, още въ най-старьі-тѣ врѣмена ся е наставлявало въ религіѭ-тѫ. Енохъ пророкува, Іуд. ст. 14, 15; а Ное бѣ проповѣдникъ на правдѫ, 2 Пет. 2; 5. Често въ исторіѭ-тѫ на Моисея, Сѫдіи-тѣ, и пророцы-тѣ, ся срѣщатъ проповѣди; до нѣкѫдѣ тѣ сѫ были свързаны съ Еврейскый-тъ обрядъ, Неем. гл. 8. Псалмопѣнія-та въ храмъ-тъ поучавахѫ хора-та. Слѣдъ плѣненіе-то ся издигнѫхѫ много Еврейскы молитвенны домове (съборища), дѣто отъ сѫбботѫ на сѫбботѫ ся четеше и тълкуваше слово-то Божіе. Проповѣдуваніе-то Христа распнѫтъ отъ онѣзи които той зове свои посланницы, въ Новый-тъ Завѣтъ е установено учрежденіе отъ първостепеннѫ важность — главно-то Божіе срѣдство за обръщеніе-то на свѣтъ-тъ, Мар. 16; 15. 1 Кор. 1; 21. 2 Тим. 2; 2. 4; 2.

Пророци, Божіи мѫжіе, споменѫти най-вече въ Ветхый-тъ Завѣтъ, които по боговдѫхновеніе прѣдказвахѫ бѫдѫщы и тайны сѫбытія; и открывахѫ волѭ-тѫ Божіѭ касателно текущы сѫбытія и длъжности; тѣ бѣхѫ Божіи посланници при человѣцы-тѣ. Но тази дума има и по-обширенъ значеніе; така Ааронъ бѣ Моисеевъ пророкъ, Исх. 7; 1, опрѣдѣленъ да вручва на людіе-тѣ думы-тѣ, които Моисей пріимаше отъ Бога; за священны-тѣ свирцы ся казва че пророчествувахѫ, 1 Лѣт. 25; 1; и по Грьцкыя обычай Павелъ нарича поетъ-тъ Аратъ, "свой имъ пророкъ," Тит. 1; 12. Св. Писаніе нарича пророцы и хора самозванцы, които ся хваляхѫ съ лъжливо вдѫхновеніе. Понеже истинни-тѣ пророци, когато ся испълвахѫ съ силѫ-тѫ на Святаго Духа, наврѣменѣ бывахѫ пламенно и буйно възвълнувани, за това хора испълнени съ лукавъ духъ, когато ся обладаяхѫ отъ подобно вълненіе, ся наричахѫ пророци. Саулъ, нападнѫтъ отъ духъ лукавъ, "пророчествува всрѣдъ домъ-тъ си," 1 Цар. 18; 10. Въ Новый-тъ Завѣтъ, "пророци-тѣ" бѣхѫ человѣци надарени съ свърхестественны дарбы, и стоящи по чинъ слѣдъ апостолы-тѣ. Тѣ говоряхѫ, по боговдѫхновеніе, за бѫдѫщы сѫбытія, или изобщо, открывахѫ волѭ-тѫ Божіѭ, както въ тълкуваніе-то на Св. Писаніе. Виж. 1 Кор. 11; 4, 5. 14; 1—31. Така въ Дѣян. 13; 1, ся казва че Іуда и Сила бѣхѫ пророци; че въ Антіохійскѫ-тѫ церквѫ имаше пророци и учители, т. е. общественни наста-

вници. Богъ постави въ църквѫ-тѫ първо апостолы, послѣ пророцы, 1 Кор. 12; 28. Виж. и Еф. 2; 20. Отк. 18; 20. Дѣян. 21; 9.

Ветхо-Завѣтни-тѣ пророци бѣхѫ особенни дейци на Іеовѫ, въздигнѫти и испратени, да подканять хора-та къмъ длъжность, да изобличавать грѣхъ-тъ, да призовавать къмъ покаяніе и исправленіе, да поучавать царіе, и произнасять Божіи сѫдбы противъ народы, 4 Цар. 17; 13. Іер. 25; 4. Тѣ помагахѫ на священницы-тѣ и Левиты-тѣ да наставлявать людіе-тѣ въ вѣрѫ-тѫ, най-вече въ Израилево-то царство отъ дѣто истинни-тѣ священници Господни бѣхѫ ся оттеглили, 4 Цар. 4; 23; и ведно съ царіе-тѣ земахѫ участіе въ всичкы мѣркы които имахѫ за цѣль да всѣѭть благочестіе-то и добродѣтель-тѫ. Пророци-тѣ бѣхѫ смиренни, само-отвърждении, безбоязненни хора, 4 Цар. 1; 8. Зах. 13; 4. Мат. 3; 4; далечь отъ всяко житейско удоволствіе и наслажденіе, 4 Цар. 5; 15; често гонени, и убивани, Мат. 23; 34—37. Іак. 5; 10. Евр. 11; 32—38; но като свидѣтели за Бога, тѣ имахѫ силно вліяніе. Нѣколцина ся повыкахѫ отъ рало-то и говеда-та, 3 Цар. 19; 20. Амос. 7; 14. Зах. 13; 5. Въ Навіоѳъ, Веѳиль, Галгалъ, и Іерихонъ, бѣхѫ основаны училища на пророцы, първемъ споменѫты на Самуилово врѣме, въ които млади ся наставлявахѫ въ вѣрѫ-тѫ, и подготовлявахѫ какъ да рѫководять богослуженіе-то, 1 Цар. 10; 5. 19; 20. 4 Цар. 2; 3, 5. 4; 38. Много отъ "сынове-тѣ на пророцы-тѣ," въспитаны въ тѣзи училища, станѫхѫ, освѣнь учители на вѣрѫ-тѫ, и боговдѫхновенни пророци. Амосъ казва за себе си че е исключеніе, Амос. 7; 14, 15. Св. Писаніе споменува и нѣкои пророчицы; като Маріамъ, Деворѫ, Олдѫ; и въ Новый-тъ Завѣтъ, Анна, Елисаветь, Марія, и четыри-тѣ Филипповы дъщери, ся споменувать че пророкувахѫ, Лук. 1; 41, 46. 2; 36. Дѣян. 21; 9.

Пророци-тѣ пріехѫ отъ Бога посланія-та си, нѣкога въ видѣнія, изстѫпленія, и съновидѣнія. Сравни Числ. 24; 2—16. Іоил. 2; 28. Дѣян. 10; 11, 12. Отк. 1; 10—20. Съ тѣзи откровенія наврѣменѣ Божество-то ся явяваше; а другъ пѫть тѣ бѣхѫ просто наджхани въ умъ-тъ отъ Духъ Божій. Посланія-та ся вручвахѫ на царіе, князове, и священницы, или на всичкый-тъ народъ, писменно, и устно по общы-тѣ мѣста; врученіе-то на тѣзи посланія често ся придружаваше съ чудеса, или съ символическы дѣла, които имахѫ за цѣль да гы тълкувать и насилять, Иса. гл. 20. Іер. 7; 2. гл. 19. Іез. 3; 10.

Въ Ветхый-тъ Завѣтъ ся намѣрвать боговдѫхновенны-тѣ писанія само на шестнадесеть Еврейскы пророцы; четворица отъ тѣхъ, Исаія, Іеремія, Іезекіиль, и Даніилъ, ся наричать Великы пророци, а другы-тѣ дванадесеть — Мали пророци. Има различны мнѣнія за хронологическыя рѣдъ на пророцы-тѣ; по-доло ный излагамы този който ся пріима отъ повечето списатели. Всяко име е описано по-натънко другадѣ подъ особенъ членъ.

1. **Іона**, прѣзъ царство-то на Іеровоама II, царь Израилскый, което захваща на 825 г. прѣди Р. Х. или прѣзъ врѣме-то на Іоаса, прѣдшественникъ-тъ на Іеровоама II.

2. **Іоиль**, подъ Озія Іудинъ-тъ царь, около 810 год. прѣди Р. Х., прѣди Амосъ и Осія да ся явять на сценѫ-тѫ.

3. **Амосъ**, подъ Озіѭ царь-тъ Іудинъ, и прѣзъ послѣдни-тѣ дни на Іеровоама II, Израилевъ-тъ царь.

4. **Осія**, подъ Озіѭ, Іоѳама, Ахаза, и Езекыѭ, Іудины-тѣ царіе, и подъ Іеровоама и прѣемницы-тѣ му, царіе Израилевы. Отъ около 785 до 725 год. прѣди Р. Х.

5. **Исаія**, отъ послѣдни-тѣ дни на Озіѭ, прѣди Р. Х. 758, до на-

чало-то на Манассіево-то царуваніе, прѣди Р. Х. 697 год.

6. **Михей,** подъ Іоѳама, Ахаза, и Езекыя, царіе Іудины. Іоѳамъ почнж да царува въ 758 г. прѣди Р. Х., а Езекыя умрѣ въ прѣди Р. Х. 697. Така Михей и Исаія бѣхж съврѣменници.

7. **Паумъ,** въ послѣдніж-тж половинж на Езекыево-то царуваніе, и слѣдъ Сеннахыримовъ-тъ походъ. Между 710 и 700 год. прѣди Р. Х.

8. **Софонія,** въ начало-то на Іосіево-то царуваніе, и прѣди разореніе-то на Ниневіж. Около прѣди Р. Х. 630 год.

9. **Іеремія,** въ тринадесетж-тж годинж на Іудинъ-тъ царь Іосіж, прѣди Р. Х. 628 г. Той пророчествуваше и на Селлумово, Іоакымово, Іехоніево, и Седекыево врѣме до прѣвзиманіе-то на Іерусалимъ отъ Халдейцы-тѣ, прѣди Р. Х. 588 год. Прѣдполага ся че той умрѣлъ двѣ годины слѣдъ това събытіе, въ Египетъ.

10. **Аввакумъ,** въ Іудж, въ начало-то на Іоакымово-то царствіе, около 610 прѣди Р. Х., и прѣди дохожданіе-то Навуходоносорово.

11. **Авдій,** по врѣме-то на паданіе-то на Іерусалимъ и плѣненіе-то на жители-тѣ му, прѣди Р. Х. 588 г. и прѣди опустошеніе-то на Едомъ.

12. **Іезекіилъ,** отведенъ плѣнникъ въ Вавилонъ, съ Іехоніж Іудинъ-тъ царь, прѣди Р. Х. 599 г. Той почнж да пророкува около 595 г. прѣди Р. Х.; и слѣдваше подъ Навуходоносора, до подиръ четыринадесеть годины слѣдъ прѣвзиманіе-то на Іерусалимъ въ прѣди Р. Х. 588 год.

13. **Даніилъ,** заведенъ младъ въ Халдеіж, на 606 г. прѣди Р. Х. въ четвъртж-тж годинж на Іудинъ-тъ царь Іоакыма. Той пророкуваше въ Вавилонъ до свършъкъ-тъ на плѣненіе-то, и вѣроятно свърши пророчества-та си около 534 г. прѣди Р. Х.

14. **Аггей,** върнж ся отъ плѣненіе-то прѣди Р. Х. 536, и пророкуваше въ вторж-тж годинж на Дарія Истасповъ, прѣди Р. Х. 520 г.

15. **Захарія,** пророкуваше въ Іудеіж съврѣменно съ Аггея, прѣди Р. Х. 520, и вижда ся че продължаваше слѣдъ него още да пророкува.

16. **Малахія,** прѣдполага ся да е пророкувалъ около 416 г. прѣди Р. Х., въ край-тъ на Нееміево-то управленіе въ Іерусалимъ.

Христосъ, за когото всичкы-тѣ пророци свидѣтелствувахж, Лук. 24; 27, 44. Дѣян. 10; 43. 1 Пет. 1; 10, 11, е великый-тъ Пророкъ на церквж-тж си въ всичкы-тѣ вѣкове, Втор. 18; 15-19. Дѣян. 3; 22-24. Самъ, или чрѣзъ боговджхновенны-тѣ си рабы, и чрѣзъ Духъ-тъ си, Той е открылъ на всичкы вѣрующы въ него всичко що знаемъ за Бога и за безсмъртіе-то.

Пророчество, прѣдсказваніе бждящы събытія, по вджхновеніе Божіе. То съвсѣмъ различа отъ еднж остроумнж и сполучливж догаткж за бждяще-то, и отъ единъ неопрѣдѣленъ и двосмысленъ отвѣтъ. Истинно-то пророчество иде отъ Бога; и е най-силно доказателство за божественно-то начало на посланіе-то, отъ което то съставлява часть. Едно истинско пророчество ся познава по слѣдующы-тѣ нѣща: то ся изрича нѣколко врѣме прѣди да ся сбжднe събытіе-то, което прѣдсказва; то толкова съвършенно ся спосрѣща съ събытіе-то щото никакво человѣческо остроуміе и прѣдвѣденіе не може да го измысли; и изречено отъ единъ който притязава да е вджхнжтъ отъ выше. Много пророчества въ Св. Писаніе прѣдсказахж събытія нѣколко столѣтія прѣди да ся сбжднжтъ — събытія, за които никой тогазь не е мыслилъ че ще ся случжтъ, и на които испълненіе-то е зависяло отъ безбройны случайности, заключавали исторіж-тж на нѣща,

и хотѣнія-та на хора несѫществующи тогазъ; но при все това тѣзи прѣдсказванія ся сбѫднѫхѫ тъй както бѣхѫ прѣдрѣчены. Такыва бѣхѫ прѣдричанія-та за дохожданіе-то и распятіе-то Христово, разсѣяніе-то и съхраненіе-то на Евреитѣ, и др. Библейскы-тѣ пророчества сѫ единъ обширенъ планъ, чіито най-ранны прѣдричанія достигатъ свършъкъ-тъ на свѣтовнѫ-тѫ исторіѭ — планъ който полека-лека и отъ вѣкъ въ вѣкъ ся развива, и отъ разны мѫжіе, нѣкои отъ които не разбирахѫ напълно, и "изслѣдовахѫ какво показва въ тѣхъ Духъ-тъ Христовъ," 1 Пет. 1; 11. Очевидно цѣло-то дѣло е дѣло на Іеовѫ, и чудесно намъ. Пророческы-тѣ писанія сѫ тъмны до единъ степенъ, но съ търпѣливо и набожно изученіе, тъмнина-та ся разгонва отъ тѣхъ; а онѣзи отъ тѣзи списанія които не сѫ ся испълнили до сега, очакватъ испълненіе-то на събытія-та, които тѣ прѣдричатъ, за да станѫтъ ясны. Много пророчества, които първоначално ся относяхѫ за близскы събытія и освобожденія, бѣхѫ отъ Бога назначены да бѫдѫтъ пророчества за много по-знамениты събытія въ бѫдѫще. За пр., главный-тъ прѣдмѣтъ на пророчество-то въ Мат. гл. 24 е *пришествіе-то на Христа*, за да сѫди врагове-тѣ си и избави пріятели-тѣ си. Въ описаніе-то на този прѣдмѣтъ Матѳей подражава единъ живописецъ, който отъ высочинѫ описва съ живостно перо изгледъ-тъ прѣдъ него: кула-та на селскѫ-тѫ църквѫ тукъ отпрѣдъ, и планинскый-тъ връхъ който ся мържделѣе тамъ надалече въ мрачныя небосклонъ, единъ до другъ ся подематъ възъ картинѫ-тѫ му. Така въ описуваніе-то *пришествіе-то на Христа*, Матѳей очъртава нѣкои чърты на пришествіе-то по разореніе-то на Іерусалимъ, което щѣше да ся случи послѣ четыредесеть годины, а въ слѣдующыя стихъ — нѣкои отличителны чърты на второ-то Му пришествіе при свършваніе-то на свѣтъ-тъ; при все това и двѣ-тѣ принадлежятъ на сѫщыя изглѣдъ. За изреченіе-то въ Новыя Завѣтъ, "Това станѫ за да ся сбѫдне," и пр., виж. **Сбѫди ся.** За другы значенія на "пророчество," виж. **Пророци.**

Просо. Отъ това зърнено произведеніе разни видове ся произвождатъ въ Италіѭ, Сиріѭ, Египетъ, и Индіѭ. Іезекіиль пріелъ заповѣдь отъ Господа да си направи хлѣбъ отъ пшеницѫ, ечимыкъ, бобъ, лещѫ и просо, Іез. 4; 9.

Простъ и **Простота** ся зиматъ въ Библіѭ-тѫ ту въ добрѫ смысль и означаватъ искренность, наивность, простодушіе, невѣдѣніе злото, Рим. 16; 19. 2 Кор. 1; 12. 11; 3; ту въ лошѫ и означаватъ глупость, легкомысліе, Прит. 14; 15, невѣжество, неопытность, Прит. 1; 4. 21; 11.

Прохоръ, единъ отъ седмь-тѣ діаконы, Дѣян. 6; 5, за който нищо повече не ся знае.

Прузи, единъ видъ насѣкомы подобны на скакалцы-тѣ, но които сега сѫ неизвѣстны, Псал. 105; 34.

Прьсть, и Прахъ, Іис. Нав. 7; 6. У Евреи-тѣ и у нѣкои другы стары народы посыпваніе-то на главж-тж съ прьсть или съ пепелъ е было знакъ на жалѣяніе. Лежаніе въ прьсть-тж е было знакъ на оскърбеніе, Пл. Іер. 3; 29. Иса. 47; 1. "Прьсть" стои на нѣкои мѣста за гробъ, Быт. 3; 19. Іов. 7; 21. Види ся че у стары-тѣ народы е имало обычай да ся хвьрля прахъ възъ виновницы-тѣ, когато ся е искало наказаніе-то имъ. Семей хвьрляше прахъ възъ Давида, 2 Цар. 16; 13. Възъ Ап. Павла Евреи-тѣ сж хвьрляли прахъ, като сж провыквали отъ всичко-то си гжрло: "Махни отъ земіж-тж единъ такъвъ; защото не трѣбва да бжде живъ." И понеже тѣ выкали, и захвърляли си дрехы-тѣ, то тысящникъ-тъ заповѣдалъ да го закаратъ въ крѣпость-тж, и поржчалъ да го испытатъ съ бой, Дѣян. 22; 22, 23, 24. Истрьсваніе-то прахъ-тъ отъ нозѣ-тѣ е означавало конечно отказваніе отъ нѣкого или отъ нѣщо, Мат. 10; 14. Мар. 6; 11. Дѣян. 13; 51. Едно заплашваніе въ Втор. 28; 24 гласи така: "Господь ще обърне дъждь-тъ на земіж-тж ти на прахъ и на пепелъ; отъ небе-то ще слази на тебе, додѣ ся истрѣбишь." Това е показвало че вмѣсто дъждовны облацы щѣхж да ся подигнжтъ облаци отъ прахъ, т. е. че щѣхж да ся появятъ задушителны вихрушкы, на които естественны-тѣ слѣдствія щѣхж да бждатъ гладъ и заразителны болести. Виждь **Вѣтрове.**

Прѣданіе, Кол. 2; 8, нѣкое ученіе, мнѣніе, или обычай, който го нѣма въ Библіж-тж, но ся е прѣдавалъ устно отъ поколѣніе на поколѣніе. Прѣзъ патріаршескы-тѣ врѣмена, много драгоцѣнны и обвязателны нѣща сж были запазены по прѣданіе. Но отколѣ прѣданіе-то ся е замѣстило отъ послѣдователны-тѣ и отъкмены откровенія на Божественнж-тж воліж, които съставляватъ Св. Писаніе, единичко-то съвършенно и достатъчно правило за вѣрваніе и дѣланіе. Всяко прѣданіе, даже и прѣди врѣме-то Христово, Иса. 8; 20, трѣбвало да ся сравнява съ Св. Писаніе, другояче то е было нищо ако е противоричало, прибавяло, или отнимало нѣщо отъ него, Отк. 22; 19. Евреи-тѣ имахж много прѣданія ненаписаны на книгж, които утвърждавахж че были дадены Моисею на Синайскж-тж горж, и отъ него прѣдадены на Іисуса Навина, Сждіи-тѣ, и Пророцы-тѣ. Подиръ вованія-та си съ Римляны-тѣ подъ Адріана и Севира, като виждахж че все повече и повече ся разсѣватъ по свѣтъ-тъ, тѣ пожелахж да запазятъ прѣданія-та си на писмо. Споредъ това, Іуда "Святый-тъ," състави тъй нареченж-тж книгж Мишнж, или вторый законъ — найдревня-та сбирка отъ Еврейскы прѣданія (около 190—220 г. слѣдъ Р. Х.). По-отсетнѣ при неіж бѣхж прибавены двѣ тълкованія: Іерусалимска-та Гемара, съчинена вѣроятно около 370 г. слѣдъ Р. Х.; и Вавилонска-та Гемара, около 500 г. слѣдъ Р. Х. Тѣзи тълкованія ведно съ Мишнж съставляватъ два-та Талмуда, Іерусалимскый-тъ и Вавилонскый-тъ. Съдържанія-та на тѣзи огромны съчиненія слабо възнаграждаватъ главоболіе-то на читатель-тъ за да гы прочете. Спаситель-тъ ни строго осжди послѣдователи-тѣ на такыва баснословны глупости, и укори гы поради дѣто прѣдпочитахж прѣданія-та на старейшины-тѣ отъ законъ-тъ Божій, и суевѣрно ся придържахж за суетны обряды а пакъ прѣнебрежавахж най-важны-тѣ длъжности, Мат. 15; 1—20. Мар. 7; 1—13. Прѣданія-та на Римскж-тж церквж, която по-малко може да ся извини отъ древни-тѣ Евреи, които ся водяхж по прѣданія когато Новый-тъ Завѣтъ не бѣше още написанъ, сж още повече противоречущы на Слово-то Божіе, и по-

вече заслужватъ Спасителево-то осжждение.

Въ 2 Сол. 2; 15. 3; 6, "прѣданія" значи боговдъхновенны наставленія, които сж излѣзли изъ уста-та на онѣзи които гы пріехж отъ Бога, и бѣхж упълномощени да гы кажжтъ въ негово-то име. Тѣзи апостолскы думы бѣхж задължителны само за онѣзи, които гы пріехж като боговджхновенны направо отъ апостолы-тѣ; а за насъ ако нѣкои отъ тѣхъ сж останжли до наше врѣме, най-добро-то срѣдство за да гы подтвърдимъ е да видимъ да ли сж съгласны съ Слово-то Божіе, понеже боговджхновеніе и чудеса вече не сжществуватъ.

Прѣдвѣщатели, Иса. 47; 13, Халдейци, които притязавахж да прѣдсказватъ бждящы събытія, по разны-тѣ изгледы на лунж-тж.

Прѣкровка или **Прѣкрывка**, платно което жены-тѣ носяхж, Руѳ. 3; 15. Иса. 3; 22.

Прѣлюбодѣйство е едно беззаконно схожданіе между лица отъ които едно-то или и двѣ-тѣ сж привързаны на другы, да пазятъ себе си съвършенно; и само за тѣхъ и така то е по-голѣмо злодѣйство отъ блудство-то, което е сжщо-то схожданіе между неженены лица. Като най-голѣмъ грѣхъ по видъ-тъ си, и като такъвъ който обема всичкы-тѣ другы плътскы грѣхове, прѣлюбодѣйство-то ся запрѣтява въ седмж-тж заповѣдь. Дѣто многоженство-то ся позволяваше, както между стары-тѣ Евреи, незаконно-то съобщеніе между единъ оженeнъ мжжъ и еднж женж която не е оженена, нито сгодена, ся считаше не прѣлюбодѣйство, но блудство.

Блудство-то може до еднж степень да ся покрые съ оженваніе-то на лица-та отпослѣ; но прѣлюбодѣйство-то не може така да ся излѣкува. Оттова Богъ често сравнява себе си съ единъ съпругъ ревнивъ за честь-тж си, и оттова изоставяніе-то на истинныго Бога ся сравнява съ блудство-то и прѣлюбодѣйство-то отъ най-мрьсный-тъ видъ, Іер. 3; 9. Іез. 23; 36—49.

Споредъ законъ-тъ Моисеевъ, и мжжъ-тъ и жена-та които сж направили прѣлюбодѣйство сж были наказваны съ смьрть, Лев. 20; 10. 21; 9. Іоан. 8; 5. Една жена която ся подозряваше за това прѣстжпленіе, за да ся оправдае, можаше да испіе "горчивж-тж водж на ревнованіе-то," както ся прѣдписва въ Числ. гл. 5.

Прѣображеніе, Мат. 17; 1—9. 2 Пет. 1; 16—18. Това забѣлѣжително събытіе въ животъ-тъ на Іисуса Христа вѣроятно ся е случило на горж-тж Ермонъ или на нѣкоіж другж горж не далечь отъ Кесаріж Филипповж; понеже прѣданіе-то, че Іисусъ ся е прѣобразилъ на горж-тж Ѳаворъ, не ся поддържа. Виж. **Ѳаворъ**. Лице-то и облѣкло-то Спасителевы блѣснжхж съ свърхестественнж славж. Законъ-тъ и пророци-тѣ, въ лице-то на Моисея и Иліж, въздадохж почести на Евангеліе-то. Съ разговоръ-тъ си съ Христа върху най-важный-тъ за человѣчество-то прѣдмѣтъ — искупителнж-тж Му смьрть, тѣ доказахж съгласіе-то на старый-тъ законъ съ новый-тъ, и съчувствіе-то между небе-то и земіж-тж, когато гласъ-тъ, който чухж отъ небе-то, Му даде честь и власть надъ всичко. Освѣнь главнж-тж му цѣль — да засвидѣтелствува Мессійство-то и божество-то на Христа, това събытіе доказа вѣчно-то сжществуваніе на умрѣлы-тѣ въ онзи свѣтъ, достави, въ лице-то Христово, образецъ на едно прославено человѣчество, и помогнж нему и на ученицы-тѣ му да ся приготвятъ за бждущы-тѣ си испытни.

Прѣстолъ, знакъ на царскж силж и достоинство, на който сѣдатъ владалци-тѣ на голѣмы случаи. Соломоновъ-тъ прѣстолъ былъ направенъ отъ слоновж кость, и

позлатенъ съ злато; той ималъ шесть широкы стѫпала, отъ които всяко едно ся пазило съ по два златны отъ страны-тѣ му льва, 3 Цар. 10; 18—20. Небе-то ся нарича прѣстолъ Божій, и земя-та негово подножіе, Иса. 66; 1. Още, Божій-тъ прѣстолъ ся описва като всегдашенъ, и основанъ на правдѫ и справедливость, Псал. 45; 6. 97; 2. Виж. и Иса. 6; 2—4. Іез. гл. 1. Христосъ, като Царь небесный, сѣди на прѣстолъ-тъ си во вѣкы, Псал. 110; 1. Евр. 1; 8. Отк. 3; 21; и вѣрни-тѣ му ученици ще станѫтъ съучастници на царскѫ-тѫ му славѫ, Лук. 22; 30. Отк. 4; 4. 5; 10. Той запрѣти на хора-та да ся кълнятъ въ небе-то или прѣстолъ-тъ Му, защото съ такова кълненіе тѣ не благоговѣѭтъ прѣдъ Бога, Мат. 5; 34. 23; 22.

Прѣстѫпленіе, обида нанесена нѣкому, която много или малко е законопрѣстѫпна. Моисеевый-тъ законъ изискваше отъ прѣстѫпникъ-тъ не само да удовлетвори обиденый-тъ, но и да ся примири съ божественный-тъ Управитель като принесе приносъ на олтарь-тъ, Лев. 5. 6; 1—7.

Прѫчка или Жезлъ, отрасль изъ дънеръ-тъ или клоніе-тѣ на нѣкое дьрво, Быт. 30; 37. Иса. 11; 1. Іез. 37; 15—22. Тя означава тоягѫ която ся употрѣбява отъ пѫтницы за ходеніе, Іез. 29; 6; отъ чародѣйцы, Ос. 4; 12; отъ землемѣри, Псал. 74; 2; отъ овчари, Лев. 27; 32. Зах. 11; 10—14; още, като орѫдіе за наказаніе, Прит. 23; 13. 29; 15; като скыптръ, Иса. 14; 5; и като бѣлѣгъ на силѫ, Псал. 2; 9, подпоркѫ и управленіе.

Псалми-тѣ, книга-та на. Тази книга ся нарича по Еврейскы Техиллимъ, *хваленія,* при всичко че много Псалми сѫ елегическы. За поетическы-тѣ особенности на Псалмы-тѣ, виж. **Поезія.**

По съдьржаніе-то си Псалми-тѣ могѫтъ ся раздѣли на слѣдующы-тѣ шесть класса:

I. Хвалебны пѣсни къмъ Іеовѫ. Тѣ ся отправятъ къмъ Всевышній-тъ като Богъ на всичко и Творецъ на цѣлѫ вселеннѫ, Псал. 8; 104; като защитникъ и покровитель на Израиля, 20, 29, 33, и на частны лица, съ славословія за избавленіе отъ злины, Псал. 18, 30, 46, 47; или ся относятъ къмъ по-видны-тѣ свойства на Іеовѫ, Псал. 90, 139. Тѣзи Псалми заключавать прѣвъзвышены мысли за Бога, провидѣніе-то, искупленіе-то, и др.

II. Церковны пѣсни, пѣяны при освященіе-то на храмъ-тъ, при внасаніе-то на ковчегъ-тъ, и др., или пакъ назначены за храмовно-то богослуженіе, Псал. 27; 132. Такыва сѫ и "поклонническы-тѣ пѣсни," пѣты отъ онѣзи, които дохождахѫ да ся молятъ въ храмъ-тъ, и пр.; като на пр. "пѣсни-тѣ на степени-тѣ," Псал. 120, и др. Виж. **Степени.**

III. Религіозны и нравственны пѣсни, въ които ся изражаватъ, по единъ поетическый начинъ, вълненія и чувства, като упованіе на Бога, Псал. 23, 62, 125; прѣданность къмъ Бога, Псал. 16; желаніе за богомоліе въ храмъ-тъ, Псал. 42, 43; молитвы за опрощеніе на грѣхове, и др. Къмъ тѣзи принадлежѫтъ тъй наречени-тѣ седмь покаятелни Псалми, Псал. 6, 25, 32, 35, 38, 51, 130; и поучителны пѣсни, които поетическы изражаватъ нѣкаквѫ истинѫ, правило, и пр., Псал. 1, 15, 32, 34, 50, 128, и др.

IV. Елегическы, или оплаквателни Псалми, отъ които повечето сѫ придружени съ молитвы за помощь.

V. Псалми, които ся относятъ на Мессіѭ, като 2, 22, 45, 69, 72, 110, и др.

VI. Историческы Псалми, въ които древня-та исторія на Израиляны-тѣ ся повтаря съ увѣщаніе, Псал. 78, 105, 106, 114.

Невъзможно е, обаче, да дадемъ едно точно раздѣленіе на Псалмы-

тѣ, защото нѣкои отъ тѣхъ влизатъ въ два или повече разны класса. Освѣнь собственны-тѣ Псалмы, чіето съдържаніе ся относя на Мессіѭ, често ся срѣщатъ изъ цѣлѫ-тѫ книгѫ, и вниманіе-то на набожный-тъ читатель не рѣдко ся привлича отъ мѣста, които расправятъ за характеръ-тъ Му и дѣла-та Му. Не малко отъ тѣзи мѣста ся намѣкватъ въ Новый-тъ Завѣтъ; и неоспоримо е че и много другы сѫ были написаны съ цѣль да свидѣтелствуватъ за Сына Божія. Самый Давидъ бѣ великъ образъ на Спаситель-тъ ни, и много събытія прѣзъ живота му прѣдизображавахѫ Христа Господня. Не е напраздно дѣто тѣ сѫ споменѫты въ боговдѫхновенны-тѣ писанія; исторія-та на Давидовы-тѣ испытни и побѣды е изложена въ Св. Писаніе повечето защото ся относя на Мессіѭ. Лордъ Бейкѫнъ забѣлѣжва че нѣкои пророчески мѣста изъ Вет. Завѣтъ сѫ като Съчинитель-тъ имъ, комуто тысяща годинъ сѫ като день; и за това тѣ не ся испълняватъ изведнъжъ, но растѫтъ и ся развиватъ прѣзъ вѣкове, ако съвършенно-то имъ испълненіе и да стане на опрѣдѣлено врѣме.

Надписи. Като исключимъ двадесеть и петь Псалми, другы-тѣ въ Псалтирь-тъ сѫ надписани разнообразно. Тѣзи надписи споменуватъ съчинитель-тъ на Псаломъ-тъ, поводъ-тъ за съчиненіе-то му, различны-тѣ видове пѣянія, ритмѫ-тѫ му, съ какво музикално орѫдіе ся пѣлъ, и кой щѣлъ да го пѣе, и др. Тѣ повечето сѫ тьмны, понеже музика-та и музикалны-тѣ орѫдія у Евреи-тѣ почти сѫ неизвѣстны. Заглавія-та на Псалмы-тѣ сѫ останѫли отъ старо врѣме, ако и да сѫ написаны слѣдъ самы-тѣ Псалмы. Съ много измѣненія тѣ сѫ помѣстены въ Грьцкый-тъ и Сирійскый-тъ прѣводы. Много думы въ тѣхъ не сѫ прѣведены, и само съ догаткы могѫтъ ся истълкува. Виж. **Игаіонъ**, **Масхылъ** и др.

Съчинители-тѣ и вѣкъ-тъ на Псалмы-тѣ. Въ Еврейскѫ-тѫ Библіѭ ся приписватъ на Давида седмдесеть и три Псалмы, а въ прѣводъ-тъ на Седмдесеть-тѣ — единадесеть повече. Псаломъ 90 ся приписва на Моисея. За съчинители-тѣ на другы-тѣ Псалмы, мнѣнія-та на библейскы-тѣ критицы не ся съгласуватъ.

Въ Еврейскый-тъ текстъ Псалми-тѣ сѫ раздѣлени на петь книгы, види ся по подражаніе на петь-тѣ Моисеевы книгы. Всяка книга ся скючва съ славословіе.

Книга I	съдържа Псалмы	1—41.
» II	» »	42—72.
» III	» »	73—89.
» IV	» »	90—106.
» V	» »	107—150.

Единъ Псаломъ ся случва дважъ, Псал. 14; сравни Псал. 53. Нѣкои пакъ сѫ части отъ другы Псалмы; като на пр., Псал. 70 който е часть отъ Псал. 40. Другы сѫ просто повтореніе на нѣкои части изъ другы-тѣ книгы на Библіѭ-тѫ; така Псал. 18 е почти сѫща-та 2 Цар. 22 гл. Най-напокошно-то нарежданіе на Псалмы-тѣ въобще ся приписва на Ездрѫ, 450 год. прѣди Р. Х.

Тѣзи драгоцѣнны священны пѣсни проявляватъ най-възвышены понятія за Бога, като творецъ, съхранитель, и управитель на цѣлѫ вселеннѫ; да не кажемъ нищо за поетическыя характеръ на много отъ тѣхъ, и за отношеніе-то имъ къмъ Мессіѭ и къмъ дълбокый-тъ планъ на человѣческо-то искупленіе. Тѣ ни даватъ най-хубавы образцы на сыновнѫ покорность и прѣданность, на непоколебимѫ вѣрѫ и упованіе въ Бога. Тѣ сѫ едно съкращеніе на Библіѭ-тѫ, назначени за моленіе, и драга на людіе-то Божіи, понеже излагатъ разновидны-тѣ опытности на единъ религіозенъ человѣкъ.

Въ прѣдисловіе-то си на Псалтирь-тъ, Лютеръ тъй ся изражава: "Дѣ срѣщашь по-радостны думы,

отъ думы-тѣ въ благодарителны-тѣ и славословны-тѣ Псалмы? Тамъ ты гледашь на сврдца-та на вси добры людіе, като на прѣкрасны и пріятны градины, ей, като на само-то небе. Колко кычясти, колко хубавы и въсхытителны цвѣтове изникватъ изъ всякѫ благоугоднѫ и веселѫ мысль за Бога и за благость-тѫ му! И пакъ, дѣ ся случватъ по-дълбокы или по-плачевны думы на скърбь, отъ думы-тѣ въ Псалмы-тѣ на плачь и горесть? Тамъ тоже ты гледашь на сърдца-та на вси добры, като на смърть, ей, като на пъклъ-тъ. Каква тъмнота, каква мрачность, отъ възвълнувано и въстревожено размышленіе на гнѣва Божій! Азъ поддържамъ, че, отъ Псалтирь-тъ, по-добра и по-хубава книга за живота на святцы-тѣ не може да има на земіѭ-тѫ. Понеже въ неіѭ ся срѣщатъ не само дѣла на единъ или двама святцы, но и дѣла на Святецъ-тъ на святцы-тѣ; и повече, въ какво положеніе тѣ (святци-тѣ) стоятъ спрямо Бога и спрямо пріятели-тѣ си и непріятели-тѣ си; и какъ тѣ постѫпятъ въ всичкы опасенія и теглила. При тѣзи, всякаквы божественны ученія и наставленія ся съдържятъ въ неіѭ. Ето защо Псалтирь-тъ е книга-та на вси добры хора; и всякой, подъ каквы-годѣ обстоятелства и да ся намира, срѣща въ неіѭ Псалмы и думы приспособимы на тѣзи обстоятелства, и такыва като че сѫ были написаны за него, и тъй изложены щото самъ си той по-добрѣ не бы гы изложилъ или намѣрилъ или пожелалъ."

Дума-та "Псалми" въ Лук. 24; 44 означава единъ отъ три-тѣ отдѣла на Еврейскѫ-тѫ Библіѭ, който съдържа Ветхо-Завѣтны-тѣ книгы безъ законъ-тъ и Пророцы-тѣ, т. е. молитвенны-тѣ писанія. Виж. **Библія.** За азбучны-тѣ Псалмы и Псалмы-тѣ на степени-тѣ, виж. **Степени, и Буквы.**

Псалтирь, Иса. 5; 12. Амос. 6; 5, видъ музикаленъ съ струны инструментъ. Виж. **Музика.**

Птицы. Както другы-тѣ животны и тѣ сѫ были раздѣлены отъ Моисея на *чисты* и *нечисты*; първы-тѣ могѫтъ да ся ядѫтъ, а послѣдни-тѣ не. Главна-та основа за различіе е, че онѣзи които ся хранятъ съ жито или съ сѣмена сѫ чисты; а онѣзи които ядѫтъ плъть, рыбѫ, или мрьтвы трупове, сѫ нечисты. Гъргорицы-тѣ, гълѫбчета-та, и може-бы нѣкои другы видове птицы, сѫ были назначены въ Моисеевый-тъ законъ за жертвоприношенія, Лев. 5; 7—10. 14; 4—7. Лук. 2; 24.

Голѣма мѫчнотія ся срѣща въ точно-то опрѣдѣленіе на разны-тѣ видове птицы запрѣтѣны въ Левитъ 11; 13—19. Втор. 14; 11—20, и въ правый-тъ прѣводъ на Еврейскы-тѣ имена.

Моисей за да научи Израиляны-тѣ на человѣщина, заповѣдва имъ, когато намѣрятъ птичіе гнѣздо, да не боматъ майкѫ-тѫ съ чада-та, но да пущатъ неіѭ, а чада-та само да зематъ, Втор. 22; 6; 7.

Въ Іер. 5; 27 ся споменува за решеткы за птицы; и въ Прит. 7; 23. Екк. 9; 12 за сѣть и за примкы.

Съ думы-тѣ хыщны птицы понѣкога ся подразумѣватъ разорителны войскы, Иса. 46; 11. Іер. 12; 9. Іез. 32; 4. Отк. 19; 17—19.

Птолемаида, Виж. **Акхо.**

Пустыня. Въ Св. Писаніе, "пустыня" въобще ся разумѣва необработено мѣсто, или пакъ пасбище. Нѣкои пустыни сѫ были наистинѫ пусты, по причинѫ на бездъждіе и на продължителны сушы; другы, обаче, сѫ были прѣкрасны полета, съ богаты поляны и пасища. Давидъ говори за красотѫ-тѫ на пустыніѭ-тѫ, Псал. 65; 12, 13. Св. Писаніе именува нѣколко пустыни въ Святѫ-тѫ Земіѭ. Особенно ся споменува за онѫзи "голѣмѫ и страшнѫ пустыніѭ" въ Каменистѫ Арабіѭ, на югъ отъ

Ханаанъ, и за странж-тж помежду Ханаанъ и Евфратъ, Исх. 23; 31. Втор. 11; 24. Пасища-та на тжзи пустыня сж облѣчены и зимѣ и пролѣтъ съ гжстж и мекж трѣвж, но лѣтна-та жега ѩ изгаря, и Араби-тѣ ходятъ да търсятъ пасище другадѣ.

Първороденъ. Тази дума не трѣбва всѣкога да ся разумѣва буквално; понѣкога тя значи прьвъ, най-отличенъ, прѣвъсходенъ, Псал. 89; 27. Рим. 8; 29. Евр. 1; 4—6. Така Іисусъ Христосъ е "първороденъ прѣди всичкы-тѣ твари," Кол. 1; 15. Той е и "първороденъ изъ мьртвы-тѣ," Кол. 1; 18, защото той прьвъ е въскрьснжлъ за да въскрьсява умирающы-тѣ съ вѣрж въ него.

Разрушителный-тъ ангелъ като поразилъ всяко първородно въ Египетскж-тж земіж, Богъ заповѣдалъ на Евреи-тѣ да посвятяватъ нему всяко първородно и отъ человѣцы-тѣ и отъ скотове-тѣ; но само дѣца-та и животны-тѣ отъ мжжкый-тъ полъ сж подлѣжали на този законъ. Ако нѣкой Евреинъ е ималъ нѣколко жены, той е былъ длъженъ да посвяти Господу първородный-тъ си сынъ отъ всѣкж еднж отъ жены-тѣ си. Първородны-тѣ сынове прѣдставяли въ храмъ-тъ, и всѣкого отъ тѣхъ искупували съ петь сикли. Първородны-тѣ на чисты-тѣ добытъцы прѣдставяли въ храмъ-тъ, но гы убивали. Нечисты-тѣ животны, конь-тъ, оселъ-тъ, камила-та, или гы искупували или гы размѣнявали съ чисты. Първородни-тѣ отъ ослы-тѣ сж искупували всѣко едно съ еднж овцж, или съ петь сикли; ако ли гы не искупували, убивали гы, Исх. 13; 2, 11, и пр. У Евреи-тѣ, както у всичкы-тѣ народы, първородный-тъ сынъ ся е ползувалъ съ особенны права. Виж. **Първородство.**

Първородство, право-то на първородный-тъ сынъ. Между Евреи-тѣ, както и между повече-то другы народы, първородный-тъ сынъ ся е наслаждавалъ съ особны права; и тамъ дѣто многоженство-то е сжществувало, твърдѣ нуждно е было да ся опрѣдѣлятъ, Втор. 21; 15—17. Освѣнъ бащино-то главно благословеніе, Быт. гл. 27, и разны-тѣ малкы прѣимущества, първородный-тъ сынъ е былъ, първо, особенно посвятенъ на Господа, Исх. 13; 11—16. 22; 29; и първородный-тъ сынъ на единъ священникъ е наслѣдвалъ бащж си въ священническж-тж службж. Между сынове-тѣ на Іакова, Рувимъ първородный-тъ изгубилъ право-то на първородство-то си, Быт. 35; 22. 49; 3, 4, и Богъ го далъ на Левія, Числ. 3; 12, 13. 8; 18. Второ, първородный-тъ сынъ е ималъ право да земе единъ дѣлъ отъ бащиный-тъ си имотъ два пжти толкова колкото другы-тѣ му братія земехж, Втор. 12; 17. Трете, той е наслѣдвалъ чинъ-тъ и права-та на бащж си, 2 Лѣт. 21; 3. Въ нѣкои отъ тѣзи правдины виждамы прѣимущество-то на Оногова, който е "първородный-тъ между много братія," Рим. 8; 29. Кол. 1; 18. Евр. 1; 2—6. Всеобщо-то господство е негово, и едно вѣчно священство. Виж. **Първороденъ.**

Пърнаръ, единъ вѣчнозеленяющъ ся джбъ, на който дьрво-то е много твьрдо. Това вѣроятно е дьрво-то споменжто въ Иса. 44; 14 което по Еврейскы ся выка *тирза.*

Пърстени, ся турятъ на пърсты-тѣ за украшеніе. Тѣ сж ся употрѣбявали още отъ старо врѣме, и това ся потвьрдява отъ Св. Писаніе и отъ нѣкои свѣтскы писанія. Когато Фараонъ прѣдаде на Іосифа управленіе-то на Египетъ, той извади пьрстень-тъ си отъ ржкж-тж си, и го тури на неговж-тж, Быт. 41; 42. Слѣдъ побѣдж-тж си надъ Мадіамяны-тѣ, Израиляни-тѣ принесохж Господу чепочкы-тѣ, гривны-тѣ, обѣцы-тѣ, пьрстеніе-тѣ, и златны-тѣ нанизы, които зѣхж отъ непріятели-тѣ, Числ. 31;

50. Виж. **Гривны.** Іаковъ отлича единъ богаташь и сановникъ по златный-тъ пърстень на пърстъ-тъ му, Іак. 2; 2. При завръщаніе-то на блудный-тъ сынъ, баща му заповѣда да го облѣкѫтъ въ хубавѫ прѣмѣнѫ, и да му турятъ пърстень на пърстъ-тъ му, Лук. 15; 22.

Пърстень-тъ ся употрѣбявалъ въ древность, както сега, най-вече като печатъ за потвърждение на заповѣди, патенты, и др. Св. Писаніе говори за носеніе-то му като принадлежность повече на царіе и на другы великы хора; като Египетскый-тъ царь, Іосифъ, Ахазъ, Іезавель, царь Ассуиръ, и любимецъ-тъ му Аманъ, Мардохей, царь Дарій, и др., 3 Цар. 21; 8. Есѳ. 3; 10. Іер. 22; 24. Дан. 6; 17. Виж. **Печатъ.**

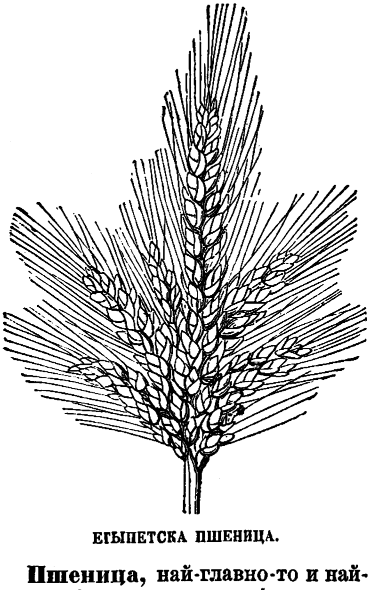

ЕГЫПЕТСКА ПШЕНИЦА.

Пшеница, най-главно-то и най-драгоцѣнно-то за человѣка растеніе, което ся производжда всѫду по свѣта, Быт. 30; 14. Втор. 8; 8. Сѫд. 6; 11. Мат. 13; 25. 1 Кор. 15; 37. Египетска-та пшеница има шесть или седмь класа на едно стъбло; тъй щото Фараонъ го е видѣлъ на сънѣ въ обыкновенный-тъ му видъ, Быт. 41; 5—7. "Хлѣбны-тѣ приношенія" на Моисеево-то богослужение, Лев. гл. 2, сѫ были отъ пшенично брашно.

Пѣнязь, Виж. **Динарій.**

Пѣснь на пѣсни-тѣ. Тази много иносказателна и хубава поема всякога е държала мѣсто въ каноническы-тѣ писанія, и разбира ся съставлявала е часть отъ Библіѭ-тѫ на врѣме-то Христово; тъй тя ся е считала отъ първы-тѣ Христіаны, и ся явява въ стары-тѣ расписы, рѫкописы, и прѣводы. Разны мнѣнія е имало върху прѣдмѣтъ-тъ и намѣреніе-то на тѫзи поемѫ. Но, че цѣль-та ѝ е да изложи духовнѫ-тѫ любовь и взаимно-то общеніе които сѫществуватъ между Христа и народа му, става явно отъ съгласіе-то ѝ, когато тъй іѫ разбѣремъ, съ много мѣста отъ Св. Писаніе, които прѣдставляватъ Бога и особенно Христа като мѫжъ на церквѫ-тѫ, и които употрѣбяватъ бракъ-тъ за поясненіе отношеніе-то мѣжду Спасителя и неговыя народъ. Тъй за пр. Псаломъ 45 е една Мессійна свадбена пѣснь. Виж. сѫщо Иса. 54; 5. 62; 5. Іер. гл. 3. Іез. гл. 16. Ос. гл. 1—3. 2 Кор. 11; 2. Еф. 5; 23—32. Отк. 19; 7—9. 21; 2—9.

Въ тълкуваніе-то на тѫзи хубавѫ поемѫ трѣбва да земемъ подъ съображеніе различіе-то между источны-тѣ и западны-тѣ народы. Днешны-тѣ правила и понятія не могѫтъ служи за мѣркѫ подъ коіѫто да ся подведѫтъ нейна-та цѣль, нейни-тѣ образи и изрѣченія. Не е рѣдко между источны-тѣ народы да ся крые духовна-та пламенность подъ було-то на любовь-тѫ, и мнозина тълкователи сѫ навеждали части отъ источны иносказателны пѣсни, които много приличятъ на тѫзи вдъхновеннѫ Соломоновѫ пѣснь. Много Христіани надѫхани съ духа на евангеліе-то сѫ намирали голѣмо

наслажденіе и ползѫ отъ нейно-то прочитаніе.

Пѣшци. Виж. **Скороходецъ.**

Пѣяніе на петель-тъ е было третя-та стража на нощь-тѫ, по врѣме-то на Христа.

Р.

Раавъ. Тази дума прѣдставлява двѣ различны Еврейскы думы:

I. Раавъ, една Ханаанка отъ Іерихонъ, която скры двама-та съгледатели испратены тамъ отъ Іисуса сынъ Навіевъ; и въ замѣнѫ ся пощади, съ всичкы-тѣ ѝ роднины, когато градъ-тъ ся прѣвзѣ и разори. Іис. Нав. 2; 1—21. 6; 17—25. Нейна-та вѣра за дѣто направи това, ся прѣпоръчва въ Евр. 11; 31. Іак. 2; 25. Евреи-тѣ и много Христіани искатъ да кажѫтъ че Раавъ бѣше честна жена и държеше еднѫ гостинницѫ; но по-вѣроятно е че наименуваніе-то "блудница" дадено ней въ Библіѭ-тѫ е точно. Ако тя е водила нѣкога распуснѫтъ животъ, очевидно е че тя ся е раскаяла; и послѣ тя станѫ поклонница на Іеова и жена на Салмона единъ князь на Іудино-то племе, Руѳ. 4; 21. Мат. 1; 4. Кающій-тъ ся мытарь и грѣшникъ вынѫгы намиратъ пріемъ при Христа; и множина такыва, чрѣзъ подновяющѫ-тѫ силѫ на благодать-тѫ, славно ще свѣтнѫтъ на небеса-та, а невѣрующи-тѣ ще погынѫтъ въ грѣхове-тѣ си.

II. Раавъ, *гордость, безсрамность,* едно име означающе Египетъ, Пс. 87; 4. 89; 10. Иса. 30; 7. 51; 9. Въ послѣдне-то отъ тѣзи мѣста, Египетъ тоже ся означава като едно хыщно морско чудовище; съмнително е, обаче, да ли сама-та дума Раавъ ся употрѣбява да означава морско чудовище.

Раама, Быт. 10; 7. 1 Лѣт. 1; 9, единъ отъ Хусовы-тѣ сынове и отъ Хамовы-тѣ внуцы; тоже една страна населена отъ неговы-тѣ потомцы. Прѣдполага ся че тази страна ся допирала до Персійскыя заливъ отъ кѫдѣ западно-то си крайморіе къмъ сѣверъ, Іез. 27; 12.

Рабъ. По нѣкога тази дума означава человѣкъ, който волно ся посвѣщава да служи другыму, слуга, ратай; тъй на пр. Іисусъ Навинъ бѣ рабъ Моисеевъ; Елисей рабъ Иліевъ; Петръ, Андрей, Филиппъ, и Павелъ бѣхѫ раби Іисусъ Христови. Фараонови-тѣ, Саулови-тѣ и Давидови-тѣ раби бѣхѫ общо тѣхни-тѣ подданници и частно придворни-тѣ чиновници и съвѣтници. Филистимци-тѣ, Сирійци-тѣ, и другы народи бѣхѫ раби Давидови, т. е. тѣ му ся повинувахѫ и му плащахѫ данъкъ. Раби Божіи ся наричатъ онѣзи, които сѫ ся посвятили да му служѫтъ и да слушѫтъ свято-то му слово.

Въ първоначалнѫ-тѫ ѝ смысль, тази дума означава въ Библіѭ-тѫ, или наемникъ, или единъ чіето слугуваніе е было притяжаніе на господаря му за опрѣдѣлено врѣме подъ разны условія. Първый-тъ человѣкъ за когото четемъ въ Св. Писаніе че былъ продаденъ въ робство е Іосифъ, Быт. 37; 27, 28. Челяди-тѣ на нѣкои стары патріарсы сѫ имали слугы, които сѫ были обнасяни съ добротѫ и правотѫ; най-важны повѣркы тѣмъ сѫ были повѣряваны, и сѫ могли да наслѣдяватъ имота на господари-тѣ си, Быт. 14; 11—16. 15; 2—4. 24; 1—10. Тѣ сѫ сподѣляли религіозны-тѣ прѣимущества на семейство-то, Быт. 17; 9—13, 27. 18; 19.

По врѣме-то на учрежденіе-то на Еврейско-то народоправленіе, всѫду въ свѣта сѫществуваше неволно слугуваніе, което Моисей ся постара да подведе подъ нѣкои ограниченія, изискуемы отъ вѣрѫ-тѫ и человѣщинѫ-тѫ. Най-леко слугуваніе ся считало слугуваніе-то на единъ Евреинъ у другъ единъ. Той ся обвязвалъ да слугува поради бѣдность, Исх. 21; 7. Лев. 25; 39—47; за дългъ, 4 Цар. 4; 1; за повръщаніе окрадено, Исх. 22;

3; или за исплащаніе суммѫ даденѫ за откупъ отъ язычницы. Този видъ слугуваніе не трѣбвало да надмине шесть годины, освѣнь, ако подиръ сѫбботнѫ-тѫ годинѫ, слуга-та е пожелавалъ да остане за всегда у господаря си, който за това е пробивалъ уши-тѣ му прѣдъ свидѣтели, Исх. 21; 2, 6. 25; 40. Еврейскый-тъ рабъ можалъ да ся оплаква прѣдъ сѫдилища-та, да ся освобождава съ пары, и когато срокъ-тъ за слугуваніе е истечалъ да бѫде дарувanъ съ нѣщо отъ господаря си. Лев. 25; 47—55. Втор. 15; 12—18. 2 Лѣт. 28; 10, 11. Неем. 5; 1—13. Іер. 34; 8—22. Моисеевый-тъ законъ повелѣва освобожденіе-то на Евреи отъ чужденцы, Лев. 25; 47—54.

Повечето Еврейскы раби сѫ были язычници и плѣнници. Тѣ сѫ ся покровителствували отъ законъ-тъ, Втор. 1; 16, 17. 27; 19, могли сѫ да пріиматъ Еврейскѫ-тѫ вѣрѫ, да отиватъ на тържества-та, да ся наслаждаватъ съ религіозно поученіе и прѣимущества, Исх. 12; 44. Втор. 12; 18. 29; 10—13. 31; 10—13. Ако нѣкой усакатеше слугѫ-тѫ си, той трѣбваше да го освободи, Исх. 21; 26, 27; рабъ, който е побѣгвалъ отъ притѣсненіе радостно ся е пріемалъ, Втор. 23; 15, 16; и человѣкокраденіе ся е наказвало съ смьрть, Исх. 21; 16. Втор. 24; 7. 1 Тим. 1; 10.

Римско-то робство е было непознато на Евреи-тѣ. Римляни-тѣ сѫ порабощавали плѣнницы, и сѫ купували робіе, чіето раболѣпство е траяло до животъ. Господарь-тъ е упражнявалъ неограниченъ и безотвѣтенъ надзоръ надъ робіе-тѣ си. При все това, мнозина сѫ были освободявани и въ много случаи Римскы отпустени человѣци сѫ ся въздигали до най-голѣмы санове.

Св. Писаніе опрѣдѣлява взаимны-тѣ длъжности на господарь-тъ и слугѫ-тѫ, 1 Пет. 2; 18. Еф. 6; 5—9. Кол. 3; 22. 4; 1. Тит. 2; 9, и провъзгласява великѫ-тѫ истинѫ че всичкы-тѣ человѣци сѫ отъ едно и сѫщо начало, че душа-та на всякый человѣкъ е безсмъртна и има право да ся ползува отъ Библіѭ-тѫ и отъ всяко срѣдство което може да іѭ освѣти върху длъжности-тѣ й къмъ Спасителя — истины, които ако ся пригърнѫтъ и отъ господарь и отъ рабъ, отъ по-старъ и по-младъ, отъ по-горенъ и по-доленъ ще прѣдотвърнѫтъ всяко притѣсненіе, Втор. 24; 14. Псал. 103; 6. Иса. 10; 1—3. Амос. 4; 1. Мал. 3; 5. Іак. 5; 4.

Равва, или Равва на Аммоновы-тѣ синове, послѣ нареченъ Филаделфія, столица-та на Аммоняны-тѣ, лежеше при южныя источникъ на Явокъ, нѣщо двадесеть и двѣ мили оттатъкъ Іордана. Този градъ бѣше славенъ даже въ врѣме-то на Моисея, Втор. 3; 11. Іис. Нав. 13; 25. Когато Давидъ провъзгласи бой противъ Аммоняны-тѣ, неговый-тъ военачалникъ, Іоавъ, обгради Раввѫ, дѣто Урія изгуби животъ-тъ си чрѣзъ еднѫ тайнѫ заповѣдь на царя си; и когато градъ-тъ приближаваше да ся покори, Іоавъ испрати да извѣстятъ на Давида за да отиде по-скоро тамъ да ся радва на почести-тѣ за прѣвзиманіе-то му, 2 Цар. 11; 12. Отъ това врѣме този градъ станѫ подчиненъ на Іудейскы-тѣ царіе; но слѣдъ врѣме Израилскы-тѣ царіе станѫхѫ господари надъ него и надъ племена-та оттатъкъ Іордана. Кѫдѣ край-тъ на Израилско-то царство, Ѳеглаѳъ-Феласаръ като плѣни голѣмо число отъ Израиляны-тѣ, Аммоняни-тѣ ся отнасяхѫ много жестоко къмъ останѫлы-тѣ отъ тѣхъ; за което пророци-тѣ Іеремія и Іезекіиль произнесохѫ твърдѣ строгы пророчества както противъ Раввѫ, столицѫ-тѫ имъ, така и противъ цѣлѫ-тѫ тѫзи странѫ; тѣзи пророчества вѣроятно ся испълнихѫ петь годины слѣдъ разореніе-то на Іерусалимъ, Іер. 49; 1—3. Іез.

21; 20. Антіохъ Великый послѣ прѣвзе градъ-тъ. За дълго врѣме бѣше познатъ на Грьцы-тѣ и Римляны-тѣ подъ име-то Филаделфія; но това име сега е неизвѣстно на туземцы-тѣ отъ онжзи область. Мѣсто-то на този градъ сега ся нарича Амманъ и е около петнадесеть мили на юго-истокъ отъ Салтъ, називаемый-тъ въ старо врѣме Рамоѳъ-галаадъ. Буркхартѣ намѣри тукъ пространны развалины, и гы е описалъ. Той и много другы пжтешественници сж намѣрили градъ-тъ опустошенъ, както що бѣше прѣдсказано; буквално да ся каже този градъ бѣше "единъ оборъ на камилы," "едно мѣсто за лежаніе на овцы," Iез. 25; 5.

Равва Моавска, виж. **Аръ.**

Раввинъ и **Раввуни,** Виж. **Равъ.**

Равія, единъ внукъ на Моисея и едничкый-тъ сынъ на Еліезера; многочисленно-то му потекло ся споменува като знакъ на божественнж благодать, 1 Лѣт. 23; 17.

Равъ, Раввинъ. Дума-та *равъ* по Еврейскы значи началникъ; така Навузарданъ бѣше началникъ на тѣлохранители-тѣ, 4 Цар. 25; 8, на Еврейскый *рав-таббахимъ*; така Асфеназъ бѣше началникъ надъ скопцы-тѣ и Даніилъ бѣше началникъ на волхвы-тѣ, Дан. 1; 3. 5; 11. Въ единъ по-послѣдень періодъ това названіе почнж да ся употрѣблява въ Еврейскы-тѣ училища за почесть на учители-тѣ. Имаше много различія и степени; дума-та *равъ* ся считаше най-малко почетна, а дума-та *равви*, която значи учитель мой, показваше по-голѣмж почесть. Другъ видъ на тжзи думж бѣше *раббанъ* или *раббонъ*, отъ дѣто излиза тоже раввуни, Іоан. 20; 16. Това ся считаше като най-высоко названіе за почитаніе и не ся даваше на повече отъ седмь лица, които принадлежехж на прочутж-тж школж на Хиллела и бѣхж прѣ-много отлични по чинъ и по наукж. Виж. **Гамаліилъ.** Най-общо-то и обыкновенно названіе бѣше послѣ раввинъ, и това е останжло между Евреи-тѣ дори до настояще врѣме, Мат. 23; 7, 8. Съ него често ся наричаше Спаситель-тъ както отъ ученицы-тѣ си така и отъ народа, Мар. 9; 5. 10; 51. 11; 21. Іоан. 1; 38. 4; 31.

Рагуилъ, Числ. 10; 29. Исх. 2; 15, 18, 21. Въ тѣзи мѣста ся прѣдставлява да е баща-та на Овава и на Сепфорж, и въобще ся прѣдполага да е сжщій-тъ Іоѳоръ, Моисеевъ-тъ тестъ. Нѣкои обаче, мыслятъ че той бѣше баща на Іоѳора, и че ся нарича баща на другы-тѣ защото бѣше глава на семейство-то. Сравни Быт. 31; 43. 4 Цар. 14; 3. 16; 2.

Разводно писмо. Моисей допускаше на Евреи-тѣ да напущатъ жены-тѣ си, Втор. 24; 1—4. Христосъ обаче е обявилъ че мжжъ не быва да напустне женж-тж си, освѣнь по причинж на прѣлюбодѣяніе, Мат. 5; 31, 32.

Раздоръ *(схизма)*, въ Новыя Завѣтъ изобщо означава раздѣленіе въ Христіанскж-тж церквж причинено отъ распри и умразж, 1 Кор. 1; 10—12. 12; 25, 26. Грѣхъ-тъ може да е въ болшинство-то или въ меншество-то, или пакъ и въ двѣ-тѣ страны. Раздоръ-тъ е грѣхъ противъ Христіанскж-тж любовь, и навлича ударъ въ само-то сьрдце на Христіанство-то, Іоан. 17; 21. Рим. 12; 4—21.

Разслабленіе е една болесть която ударя по нѣкога еднж странж или единъ дѣлъ на тѣло-то и по нѣкога цѣло-то тѣло; поврежда силж-тж на движеніе, или силж-тж на чувствованіе, или пакъ и на двѣ-тѣ. То е една отъ най-мжчно-изцѣляемы-тѣ болести; но Спаситель-тъ іж изцѣляваше съ еднж думж, Мат. 4; 24. 12; 10. Мар. 2; 3—12. "Изсжхнжла-та ржка," Мар. 3; 1, вѣроятно бѣше слѣдствіе на разслабленіе. Има тоже разслабленіе и на душж-тж, и тж-

ви болесть може да ѭ изцѣли Великый-тъ Лѣкарь и само той.

Рай. Едемска-та градина, въ коіѭто Богъ постави Адама и Евѫ. Тази славна градина е наистинѫ общепозната подъ име-то "земный рай," и едва ли има нѣкоя часть на свѣта въ коіѭто той не ся е трьсилъ. Виж. **Едемъ.**

Въ Новыя Завѣтъ дума-та "рай" значи мѣсто-то дѣто душы-тѣ на блаженны-тѣ ся намѣрватъ въ благополучіе. Така Спаситель-тъ казва на кающія ся разбойникъ на крьста, "Днесь ще бѫдешь съ мене въ рай;" т. е въ състояніе-то на блаженны-тѣ, Лук. 23; 43. Павелъ, като говори за себе въ трете лице, казва, "Знаѭ едного человѣка, който бѣ въсхытенъ въ рай, и чу словеса неизреченны, които не е простено человѣку да гы говори," 2 Кор, 12; 4. И въ Отк. 2; 7. 22; 14, естественны-тѣ чьрты на мѣсто-то, дѣто невинность-та и блаженство-то сѫ ся изгубили, ся употрѣбяватъ за да ся описва свѣтъ-тъ дѣто тѣзи нѣща съвършенно и за вынѫгы ся добыватъ пакъ.

Рака, дума происходяща отъ еднѫ Еврейскѫ думѫ която значи суетенъ, бездѣлникъ, бесполезенъ. Въ Сѫд. 11; 3 е прѣведена "бездѣлници человѣци." Дума-та показва прѣзрѣніе. Христосъ казва, Мат. 5; 22, който рече на брата си "Рака" повиненъ ще е за прѣдъ съборъ-тъ.

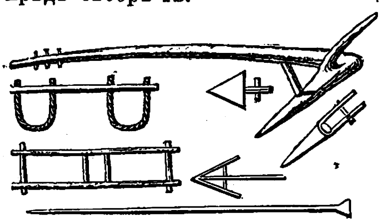

СТАРО РАЛО, ХОМОТИ, ПАЛИЧНИЦИ, И ОСТЕНЪ.

Рало, едно земледѣлческо сѣчиво за ораніе, което ся е употрѣбявало още въ най-ранны-тѣ врѣмена, Быт. 45; 6. Втор. 22; 10. Іов. 1; 14. Виж. картинѫ-тѫ при **Меромъ.** Днешно-то обыкновенно рало, употрѣбяемо въ Сиріѭ, ся състои отъ три части: греда-та прикована о хомотъ-тъ, паличникъ-тъ и ралица-та. Послѣдни-тѣ двѣ наврѣменѣ и третя-та ся правятъ отъ единъ дрьвенъ клонъ съ двѣ противоположны вѣтвы. Палечници-тѣ понѣкога ся покрывали съ желѣзо, Иса. 2; 4. Іоил. 3; 10. Съ еднѫ-тѫ си рѫкѫ орачь-тъ внимателно управлявалъ ралицѫ-тѫ, Лук. 9; 62, съ другѫ-тѫ въртялъ остенъ, длъгъ шесть или осмь крака. На единъ-тъ край на остена былъ забитъ бодлъ, а на другый-тъ, който былъ два прьста дебелъ, имало желѣзнѫ лопаткѫ за чистеніе палечникъ-тъ отъ прьсть-тѫ, Сѫд. 3; 31. 1 Цар. 13; 21. Дѣян. 9; 5. Въ старо врѣме сѫ орали съ волове, ослы, и юницы, Втор. 22; 10. Сѫд. 14; 18; днесь и камилы и кравы употрѣбяватъ за ораніе, Ораніе-то почва слѣдъ есенны-тѣ дъждове, около свършъкъ-тъ на Октомврій.

Рама, множ. число Рамоѳъ, значи *высотѫ*; за това много высокы мѣста въ Палестинѫ ся наричать Рама, Рамаѳъ, Рамоѳъ, Рамаѳаимъ, и пр. Понѣкога едно и сѫщо мѣсто ся назовава безразлично съ едно или съ друго отъ тѣзи имена, понеже всичкы-тѣ означаватъ сѫщо-то, 4 Цар. 8; 28, 29. Понѣкога Рама или Рамоѳъ ся съединява съ друго име за да опрѣдѣли на кой градъ или на коіѫ высотѫ е мѣсто-то; и понѣкога ся употрѣбява само за нѣкое высоко мѣсто безъ да означава нито нѣкой градъ нито нѣкое село.

I. Най-значителна-та Рама бѣше единъ градъ на Веніамина, близо до Гаваіѫ, кѫдѣ Ефремовы-тѣ горы, шесть мили на сѣверъ отъ Іерусалимъ и на пѫть-тъ между Самаріѭ и Іерусалимъ, Іис. Нав. 18; 25. Сѫд. 19; 13, Неем. 11; 33. На-

мираше ся на граничнж-тж линіж между Іудж и Израиль; и Израилевъ-тъ царь, Вааса, го укрѣпи за да възбрани входъ-тъ отъ землж-тж на Іудж въ неговж-тж землж, 3 Цар. 15; 17, 21, 22. Споменува ся тоже въ Иса. 10; 29. Іер. 31; 15. 40; 1. Ос. 5; 8. Робинсжнъ намира този градъ въ село-то Ер-Рамъ, на единъ коническый хълмъ малко къмъ истокъ отъ горѣспоменжтыя пжть. Развалины-тѣ му сж счупени стълпове, нѣколко голѣми гладко-издѣлани каменіе и една стара щерня на юго-западнж-тж странж. Село-то е почти пусто.

II. Единъ градъ на горж-тж Ефремъ, нареченъ тоже Рамаѳаимъ-софимъ, или Рама на Суфовы-тѣ потомцы, мѣсто-то на Самуилово-то рожденіе, прѣбываніе и погребеніе, 1 Цар. 1; 1, 19. 7; 17. 8; 4. 25; 1. 28; 3. Робинсжнъ прѣдполага че Соба, петь мили на западъ отъ Іерусалимъ, е мѣстоположеніе-то на този градъ. Приличіе-то на име-то му Рамаѳаимъ съ Аримаѳеіж въ Новыя Завѣтъ, както и загатванія-та на древни историцы, сж накарали хора-та да вѣрватъ че тѣзи двѣ имена означаватъ едно и сжщо-то мѣсто. Малко съмнѣніе има че Аримаѳея бѣ расположена на единъ отъ хълмове-тѣ на истокъ отъ Лидж, нѣщо двадесеть мили на сѣверо-западъ отъ Іерусалимъ; и това мѣстоположеніе бы отговаряло на много загатванія въ Св. Писаніе както на Рамж отъ Самуила. Главна-та мжчнотія ся срѣща въ описаніе-то за Сауллово-то първо посѣщеніе на Самуила, 1 Цар. 9; 4—12. 10; 2. Младый-тъ князь "заминж прѣзъ землж-тж Веніаминовж," като върваше къмъ югъ или къмъ юго-западъ, и дойде въ землж-тж Суфъ, и въ градъ-тъ дѣто тогава бѣше Самуилъ. Слѣдъ свиждане-то си съ пророка и на връщаніе-то си за дома въ Гаваіж Веніаминовж, той заминж покрай "Рахылинъ-тъ гробъ въ прѣдѣлъ-тъ на Веніамина у Селсж." Но едничкый-тъ "Рахылинъ гробъ," който ный знаемъ, бѣше близо до Виѳлеемъ много мили далечь на югъ отъ правыя пжть между Аримаѳеіж и Гаваіж. Споредъ това, ако прѣдположимъ че това свиждане е станжло при Аримаѳеіж, ный смы принудени да прѣдполагамы че имало другъ Рахылинъ гробъ между този градъ и Гаваіж; или пакъ, ако "Рахылинъ-тъ гробъ" былъ при Виѳлеемъ, то трѣбва да сждимъ отъ това че градъ-тъ въ който Саулъ тогава намѣри Самуила и въ който пророкъ-тъ него день бѣ пристигнжлъ, 1 Цар. 9; 10, не бѣше него-во-то обыкновено жилище, но бѣше нѣкое мѣсто на югъ или юго-западъ отъ Виѳлеемъ, което той посѣщавалъ само понѣкога въ обыхождаиіе-то си като сждіж.

III. Единъ градъ на Асира, Іис. Нав. 19; 29.

IV. Единъ градъ на Неѳѳалима, Іис. Нав. 19; 36.

V. Единъ градъ въ Галаадъ, 4 Цар. 8; 28, 29 Виж. **Рамоѳъ.**

VI. Единъ градъ принадлежащъ на Симеона, нареченъ Рама на югъ, Іис. Нав. 19; 8. 1 Цар. 30; 27.

Рамаѳаимъ. Виж. **Рама.**

Рамаѳъ-лехы *(хълмъ-тъ на челюсть-тж)*, мѣсто-то дѣто Самсонъ уби хылядо Филистимцы съ ословж челюсть, Сжд. 15; 17. Виж. **Лехы.**

Рамессій, единъ градъ съзиденъ отъ Евреи-тѣ прѣзъ тѣхно-то робство въ Египетъ, Исх. 1; 11. Бѣше положенъ въ Гесенскж-тж странж, Быт. 47; 10. Отъ този градъ Евреи-тѣ почнжхж съвъкупныя си исходъ отъ Египетъ, Исх. 12; 37. Числ. 33; 3, 5. Мысли ся че той е былъ при старыя каналъ между Нилъ и Червено море и нѣщо тридесеть и петь мили на сѣверо-западъ отъ Суезъ.

Рамоѳъ, единъ прочутъ градъ въ горж-тж Галаадъ; често наричанъ Рамоѳъ-Галаадъ, и по нѣкога Рамаѳъ-Масфа, сир. *хълмъ-тъ на па-*

зителныя стълпъ, Іис. Нав. 13; 26. Този градъ принадлежеше на Гадовцы-тѣ, бѣше опрѣдѣленъ на Левиты-тѣ и станѫ единъ отъ градове-тѣ за прибѣжище оттатъкъ Іордана, Втор. 4; 43. Іис. Нав. 20; 8. 21; 38. Той бѣше прочутъ прѣзъ царуванія-та на послѣдни-тѣ Израилскы царіе, и быде причина за нѣколко боеве между тѣзи царіе и царіе-тѣ на Дамаскъ, които бѣхѫ го прѣвзели и отъ които Израилскы-тѣ царіе ся стараяхѫ да имъ го отнемѫтъ. Тукъ Ахаавъ умрѣ, Іорамъ быде нараненъ, Іиуй быде помазанъ за царь на Израиля, 3 Цар. гл. 22. 4 Цар. 8; 28, 29. 9; 1—14. 2 Лѣт. 22; 5, 6.

Рапсакъ, *главенъ виночерпецъ,* единъ чиновникъ испроводенъ отъ Лахысъ да покани Езекіѭ да ся прѣдаде на Сеннахырима, Ассирійскыя царь; това посланіе той изрече по единъ най-укорителенъ начинъ. Тази исторія ся расказва въ 4 Цар. 19; 17, и пр. 2 Лѣт. 32; 9, и пр. Иса. гл. 36. Виж. **Ниневія** и **Сеннахыримъ.**

Расинъ, единъ царь отъ Дамаскынскѫ Сиріѭ, който ся съедини съ Факея, Израилскыя царь, да навлѣзѫтъ въ Іудѫ, 742 год. прѣди Р. Х., 4 Цар. 15; 37. 16; 5—10. Иса. 7; 1. Като ся отвърнѫ отъ Іерусалимъ, Расинъ прострѣ побѣды-тѣ си къмъ югъ до Елаѳъ; но най-сѣтнѣ быде побѣденъ и убитъ отъ Ѳеглаѳъ-Феласара, Ассирійскыя царь, чіѭто помощь бѣше добылъ Ахазъ. Народъ-тъ му тоже быде откаранъ въ робство оттатъкъ Тигръ, Иса. 8; 6. 9; 11.

Распознаваніе на духове, 1 Кор. 12; 10. То е было една особенна дарба, коіѭто Св. Духъ е давалъ на нѣкои членове отъ първобытнѫ-тѫ църквѫ, за да можехѫ да сѫдятъ за вѣрность-тѫ на онѣзи които исповѣдахѫ любовь къмъ Христа, и които притязавахѫ че проповѣдатъ по боговдѫхновеніе, 1 Іоан. 4; 1. 2 Іоан. ст. 7. Виж. и Дѣян. 5; 1—10. 13; 6—12.

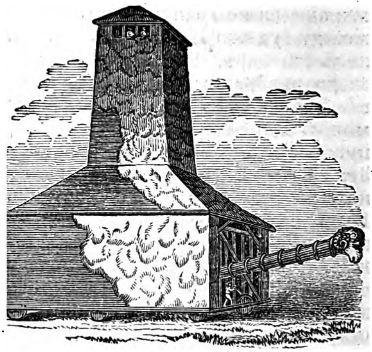

Ратенъ овенъ, една военна машина за разбиваніе на стѣны. Една дълга и яка греда, съ еднѫ овнешкѫ главѫ отъ металъ на единый-тъ й край. Тя е была обѣсвана отъ срѣдѫ-тѫ, и люлѣяна силно и многократно срѣщу стѣны-тѣ на единъ градъ или на еднѫ твърдынѭ, додѣ да ся пробіѭтъ. Тя ся е туряла нѣкога въ долнѭ-тѫ часть на еднѫ дървенѫ кулѫ направенѫ върху коле́лета, и ся е карала отъ 100 души и повече; а пакъ горня-та часть на кулѫ-тѫ е бывала пълна съ стрѣлцы и пращницы, Іез. 4; 2. 21; 22.

Рафаими, исполинскы-тѣ племена отъ Ханаанцы-тѣ, отъ които имаше нѣколко семейства. Имаше Рафаими оттатъкъ Іордана, въ Астароѳъ-Карнаимъ, въ врѣме-то на Авраама, Быт. 14; 5, и нѣкои отъ тѣхъ въ врѣме-то на Моисея. Огъ, Васанскый царь, бѣше отъ Рафаимы-тѣ. Въ врѣме-то на Іисуса сына Навіевъ, нѣкои отъ тѣхны-тѣ потомцы живѣяхѫ въ Ханаанскѫ-тѫ странѫ, Іис. Нав. 12; 4. 17; 15, и за тѣхъ слушамы въ врѣме-то на Давида, въ градъ-тъ Геѳъ, 1 Лѣт. 20; 4—6. Исполинъ-тъ Голіаѳъ и другы бѣхѫ останѫли отъ Рафаимы-тѣ, или отъ съплеменницы-тѣ имъ Енакымы. За тѣхнѫ-тѫ величинѫ и силѫ често ся споменува въ Св. Писаніе. Тѣ ся види прѣвъсходствувахѫ въ бесчинія и прѣ-

стжпленія, и за това служжтъ като паметницы на божественно правосждіе.

Долъ-тъ на Рафаимы-тѣ, или Исполины-тѣ, бѣше прочутъ въ врѣме-то на Іисуса сына Навіевъ, Іис. Нав. 15; 8. 17; 15. 18; 16, и въ врѣме-то на Давида, който тукъ побѣди Филистимцы-тѣ, 2 Цар. 5; 18, 22. 1 Лѣт. 11; 15. 14; 9. Той бѣше широкъ и плодороденъ долъ, Иса. 17; 5, захващаше близо отъ долъ-тъ Енномъ и ся простираше нѣколко мили на юго-западъ отъ Іерусалимъ дѣто свършваше съ единъ тѣсенъ проходъ който водеше къмъ Срѣдиземно море. Той бѣше въ земіж-тж на Іудж, но близо до прѣдѣлъ-тъ на Веніаминовж-тж земіж.

Рафидимъ, единъ станъ на Израиляны-тѣ между пустыніж-тж Синъ и Синайскж-тж горж, дѣто людіе-то роптаяхж, и Богъ имъ даде водж отъ канарж-тж. Тука тоже Амаликъ гы нападнж, но быде разбитъ, Исх. гл. 17. Прѣдполага ся да е былъ въ долинж-тж нaзиваемж сега Еш-Шейхъ, единъ день ходъ на сѣверо-западъ отъ Синай и близо до западныя прѣдѣлъ на планины-тѣ Хоривъ. Виж. **Синай.**

Рахыль, *овца,* Руѳ. 4; 11, по-млада-та сестра на Ліiж, дъщеря на Лавана и избрана-та жена на Іакова, при всичко че сестра ѝ бѣше благословена съ повече дѣца. Рахыль бѣше майка-та на Іосифа и на Веніамина, и умрѣ въ ражданіе-то на послѣднія. Вижь исторіж-тж ѝ въ Быт. гл. 29—35. Гробъ-тъ ѝ, половинъ часъ на сѣверъ отъ Виѳлеемъ, ся показва и днесь, понеже мѣсто-то е бѣлѣжано съ единъ Мухамеданскый гробъ, съ еднж каменнж обградж и единъ сводъ. Пророчество-то, Іер. 31; 15, което іж прѣдставлява като плачущж надъ потомство-то си — племена-та на Ефрема, Манассіж и Веніамина — ся привожда въ Мат. 2; 18, относително кланіе-то въ Виѳлеемъ, дѣто безсъмнѣніе много отъ потомцы-тѣ ѝ пострадахж. Прѣдполага ся че едно отъ много-то мѣста нaзываемы Рама бѣше близо до Виѳлеемъ.

Ревекка, дъщеря на Ваѳуила и сестра на Лавана въ Месопотаміж, и слѣдъ двадесеть години майка на Іакова и Исава. Начинъ-тъ по който тя ся потърси и ся добы за женж на Исаака, прѣдставлява еднж трогателнж картинж на источны-тѣ нравы и обычаи. Чрѣзъ пристрастіе-то си за Іакова, тя ся искуси да употрѣби неоправдателны срѣдства за да му обеспечи първородство-то и съ това показа че нѣмаше вѣрж въ Бога, комуто тя бы трѣбвало да възложи испълненіе-то на намѣренія-та си, Быт. 25; 22, 23. Нейна-та измама причини непріятны слѣдствія: Іаковъ побѣгнж отъ дома; и когато ся върнж отъ Месопотаміж слѣдъ двадесеть години, майка му лѣжеше погребена въ пещерж-тж на Махпелахъ, Быт. гл. 24—28. 49; 31.

Ревнованіе. Виж. **Прѣлюбодѣйство.** Идолъ-тъ на ревнованіе-то, Іез. 8; 3, 5 е сжщій Ѳаммузъ у ст. 14. Виж. **Ѳаммузъ.**

Резонъ, основатель-тъ на еднж династіж въ Дамаскынскж Сиріж въ врѣме-то на Давида и голѣмъ досадникъ на Соломона, 3 Цар. 11; 23—25. Той бѣше былъ воененъ чиновникъ подъ Ададезера, Совскыя царь.

Ремфанъ, единъ идолъ, сжщій-тъ Хыунъ. Сравни Амос. 5; 26 съ Дѣян. 7; 43. Виж. **Хыунъ.**

Ресенъ, единъ старъ Ассирійскый градъ, между Ниневіж и Халахъ, Быт. 10; 12. Точно-то му мѣстоположеніе не може сега да ся опрѣдѣли.

Ресефъ, единъ градъ покоренъ отъ Ассирійцы-тѣ, 4 Цар. 19; 12. Иса. 37; 12. Мысли ся че отпослѣ ся нареклъ Расафа, и че стоялъ двадесеть и петь мили на западъ отъ Евфратъ кждѣ Палмира.

Ресфа, наложница на Саула, земена послѣ смьрть-тѫ му отъ властолюбивыя Авенира. Двама-та ѝ сынове бѣхѫ обѣсени съ петмина другы Сауловы сынове, за отмьщеніе на злинѫ-тѫ, коіѫто Саулъ стори на Гаваонцы-тѣ. Съ най-прѣданнѫ майчинѫ любовь Ресфа денонощно бдѣше надъ останкы-тѣ имъ, вѣроятно отъ Майй до Октомврій; и Давидъ, извѣстенъ за болѣзненно-то ѝ бдѣніе, събра останкы-тѣ на цѣло-то Саулово доміродство, и почетно гы погребе, 2 Цар. 3; 7—11. 21; 1—14.

Реумъ, единъ чиновникъ на Персійскыя царь, въ Самаріѭ, прѣзъ врѣме-то на повторно-то съграждание на храмъ-тъ; чрѣзъ едно коварно писмо до царя той сполучи да ся издаде единъ указъ за да ся спре въздиганіе-то на храма; това прѣпятствіе ся продължи вѣроятно двѣ годины или малко повече до годинѫ-тѫ 520-тѫ прѣди Р. Х., когато работа-та почнѫ пакъ.

Ривла, единъ градъ въ Сиріѭ, въ странѫ-тѫ Емаѳъ, къмъ сѣверо-истокъ отъ Ханаанъ, Числ. 34; 11. Мѣстоположеніе-то му, вѣроятно, ся намира въ нынѣшне-то село Ривле на рѣкѫ-тѫ Оронтъ, въ сѣверныя край на великѫ-тѫ долинѫ Ел-Букаа, между горы-тѣ Ливанъ и Срѣщо-Ливанъ. Прѣзъ тѫзи долинѫ, на пѫть-тъ отъ Емаѳъ и Ривлѫ, можеше най-лесно да влѣзе человѣкъ въ Палестинѫ отъ кѫдѣ сѣверъ. Въ Ривлѫ царь Іоахазъ быде затворенъ отъ Фараона-Нехао; тукъ тоже Навуходоносоръ бѣше си установилъ главнѫ-тѫ квартирѫ когато воюваше противъ Іудѫ, 4 Цар. 23; 33. 25; 6, 20, 21. Іер. 39; 5. 52; 10.

Ригія, сега Реджіо, градъ на брѣгъ-тъ при юго-западныя край на Италіѭ, шест мили на юго-истокъ отъ Мессинѫ въ Сицилиѭ. Корабъ-тъ въ който бѣше Павелъ, когато отиваше въ Римъ, ся спрѣ тука, Дѣян. 28; 13, 14. Ригія бѣше единъ значителенъ градъ въ старо врѣме. Новый-тъ градъ быде почти съсыпанъ отъ едно землетресеніе въ 1783, и сега има около десеть хыляды жители.

Риммонъ *(наръ)*, I., единъ градецъ въ Палестинѫ, близо до границѫ-тѫ на Едомъ, Іис. Нав. 15; 21, 32. Зах. 14; 10, въ странѫ-тѫ опрѣдѣленѫ на Симеоново-то племе, Іис. Нав. 19; 7. 1 Лѣт. 4; 32. Неем. 11; 29.

II. Единъ высокъ тибиширенъ хълмъ, нѣколко мили на истокъ отъ Веѳиль, Сѫд. 20; 45—47. 21; 13. Едно село което ся нарича Рѫммонъ и днесь сѫществува тамъ.

III. Единъ градъ на Завулона, нареченъ тоже Риммонъ-Меѳоаръ, Іис. Нав. 19; 13. 1 Лѣт. 6; 77, който може да ся издири въ сегашното село Риммане, на сѣверо-западъ отъ горѫ-тѫ Ѳаворъ.

IV. Единъ идолъ на Сирійцы-тѣ, 4 Цар 5; 18. Виж. **Нееманъ.**

Риммонъ-Фаресъ. Единъ непознатъ станъ на Израиляны-тѣ въ пустыніѭ-тѫ, Числ. 33; 19.

Римъ, Римляни. Римъ въ нѣкои отношенія е най-прочутъ градъ на земіѭ-тѫ; като за дълго врѣме е былъ господарь на языческыя свѣтъ, и за столѣтія церковна столица на именныя Христіанскый свѣтъ. Расположенъ на рѣкѫ-тѫ Тибръ около петнадесеть мили отъ Срѣдиземно море, въ поле-то именуемо Поле на Римъ. Въ най-великѫ-тѫ му славѫ стѣны-тѣ му сѫ ся простирали двадесеть мили наоколо, и обемали седмь-тѣ славны хълмове, въспѣваны отъ поеты-тѣ му, Отк. 17; 9. Той е държалъ върхъ надъ другы-тѣ градища по великолѣпіе-то на постройкы-тѣ си, прѣиспълнены съ разнообразны картины и ваянія; и ся е оживлявалъ, мысли ся, отъ два миліона словесны души. Прочутъ по искуства-та и раскошность-тѫ си, той е още попрочутъ по завоеванія-та си; и надали е имало тогазь народъ който

съ богатство-то и князіе-тѣ си да не е съдѣйствувалъ въ кыпеніе-то на Римскѫ-тѫ гордость и величіе. Идоли-тѣ на подчинены-тѣ народы ся причисляваxѫ при хыляды-тѣ другы тамъ обожованы; хора-та му плуяхѫ въ грубо суевѣріе, и блещяхѫ съ испорчены нъравы. Прискърбно-то Павлово описаніе на язычническы-тѣ грѣхове въ посланіе-то си до Римляны-тѣ, Рим. 1; 21—32, напълно ся потвърдява отъ собственны-тѣ имъ писатели.

Римъ бѣ основанъ отъ Ромула въ 752 г. прѣди Р. Х., и управляванъ привръменно отъ царіе. Слѣдъ испѫжданіе-то на Тарквинія, прѣди Р. Х. 509, управленіе-то прѣминѫ въ рѫцѣ-тѣ на двама консула, избираны ежегодно; и това правленіе трая нѣколко столѣтія, па даже и когато дѣйствителна-та власть паднѫ въ рѫцѣ-тѣ на единъ самодържецъ. Юлій Кесарь іѭ завладѣ, ако и да не пріе титулъ-тъ императоръ. Братовчедъ му Октавій, по-послѣ Августъ, наложи на себе си този титулъ, около 30 г. прѣди Р. Х. Прѣзъ царствіе-то на този императоръ Спаситель-тъ ни ся роди. Послѣдующи-тѣ царіе до врѣме-то на Константина, който пригърнѫ новѫ-тѫ религіѭ и подъ чіето царуваніе Христіанство-то възтържествува, бѣхѫ ся прочули повече по върлы жестокости, гнусенъ развратъ и распутство. Съ прѣмѣстяніе столицѫ-тѫ на имперіѭ-тѫ си въ Цариградъ, слѣдъ Р. Х. 328 г., Константинъ нанесе смъртенъ ударъ на силѫ-тѫ и вліяніе-то на Римъ, който оттогазь насѣтнѣ слѣдваше да бѫде само церковнѫ столицѫ на западнѫ-тѫ церквѫ. Днесь Римъ е интересенъ по великолѣпны-тѣ развалины на древне-то си величіе, храмове, стълпове, градскы бани, водопроводы, тріумфалны аркове, и амфитеатры. Той е пръвъ и като съкровище на изящны-тѣ искуства. Брои 360 церквы, между които е Св. Петръ, най-голѣма-та на свѣта, и много другы прѣсвѣтлы церквы. Има огромны книгохранилища, едно отъ тѣхъ е Ватиканска-та библіотека; многобройны галеріи и музеи съ отборъ живописи и изваикы, при многото дворцы, лѣтны зданія, училища, и болницы. Но пакъ той пѫшка и тлѣе подъ злоупотрѣбленія, и увѣковѣчава грубо-то суевѣріе, безнравственность, и бѣдствіе на поганскыя Римъ.

Въ книгы-тѣ на Ветхыя Завѣтъ, Римъ и Римска-та сила сѫ споменѫты само въ пророческы-тѣ Даніиловы видѣнія, Дан. 2; 33, 40. 7; 7, 19. До врѣме-то на сключваніе-то на Ветхыя Завѣтъ, около 400 г. прѣди Р. Х., Римляни-тѣ не бѣхѫ простряли завоеванія-та си толкова надалечь щото да дойдѫтъ въ съприкосновеніе съ Евреи-тѣ. Но въ книгы-тѣ на Маккавеи-тѣ и въ Новыя Завѣтъ тѣ често сѫ споменѫти. Виж. 1 Мак. 8. Първый-тъ Еврейско-Римскый съюзъ ся сключи отъ Іудѫ Маккавей, прѣди Р. Х. 162; той ся подтвърди по-послѣ отъ брата му Іонаѳана, прѣди Р. Х. 144 год. Отъ тогазь Римляни-тѣ влѣзохѫ въ тѣсны сношенія съ Іудеіѭ, до като истрѣбихѫ изъ неіѭ Евреи-тѣ. Тѣ прѣвзехѫ трижь Іерусалимъ: подъ Помпея, прѣди Р. Х. 63; подъ Сосія, прѣди Р. Х. 33; и напослѣдъкъ подъ Тита, слѣдъ Р. Х. 70 год., когато градъ-тъ и храмъ-тъ ся разрушихѫ. Виж. Іудея.

Хыляды Евреи сѫ живѣли въ Римъ, дѣто въ древность, както и сега, имъ е было опрѣдѣлено часть отъ градъ-тъ, и дѣто тѣ въобще сѫ упражнявали свободно народнѫ-тѫ си религіѭ. Още отъ рано Слово-то Божіе ся ввело между тѣхъ и Римляны-тѣ, може-бы отъ присѫтствувавшы-тѣ въ Іерусалимъ прѣзъ день-тъ на Петдесетницѫ-тѫ, Дѣян. 2; 10. Подъ Императора Клавдія, около 50 г. слѣдъ Р. Х. и Евреи и Христіани бѣхѫ изгонени изъ Римъ, между другы-тѣ Акила и Прискилла,

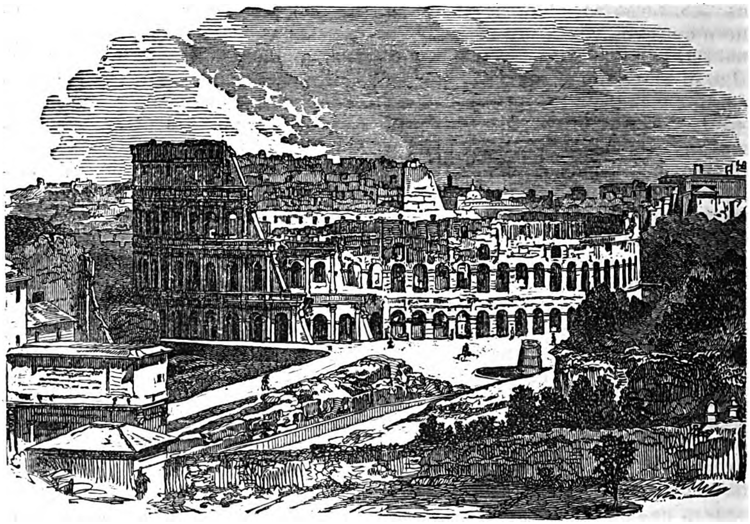

РАЗВАЛИНЫ-ТѢ НА КОЛИЗЕЙ-ТЪ ВЪ РИМЪ.

Дѣян. 18; 2. Рим. 16; 3. Прѣзъ врѣме-то на Павлово-то посланіе до Римляны-тѣ, слѣдъ Р. Х. 58, вѣра-та на Христіанскѫ-тѫ церквѫ въ Римъ вврѣдъ ся възвѣсти, Рим. 1; 8. 16; 19. Друго люто гоненіе противъ Христіаны-тѣ въ града ся подигнѫ отъ Нерона въ 64 л. слѣдъ Р. Х. Тѣзи гоненія ся послѣдувахѫ отъ другы повече или по-малко вьрлы, прѣсичаны сегызь-тогызь, които възлизатъ на десеть до врѣме-то Константиново. Прѣзъ тѣзи усилны врѣмена за Христіанство-то, растлѣяніе-то на ученія-та и нравы-тѣ, което бѣше ся вѫдворило въ церквѫ-тѫ, почнѫ бързо да простира кореніе; и полека-лека папско-то отстѫпничество, съ гыбелно-то си испорчваніе на истинѫ-тѫ Христовѫ, ся въцари въ Римъ споредъ прѣдреченія-та на Павла, Петра, и Іоанна.

Колизей-тъ, чіито величественны развалины сѫ днесь най-прочувственъ памятникъ на древнѭ-тѫ столицѫ на свѣта, бѣ зрѣлище на много и распалены борбы между Христіанскы мѫченицы и люты звѣріе, кръвопійца на хыляды беззащитны жьртвы, мѫжіе, жены, и дѣца, които смѣло понесохѫ смьрть — едни трепещущи, другы ликующи, но всичкы съ рѣшителность — нежели да ся отрекѫтъ отъ дражайшія си Спаситель Іисуса Христа. Колизей-тъ ся построилъ за гладіаторскы показы прѣзъ продълженіе на десеть години отъ петнадесеть хыляды работницы. Той е былъ еллиптическа (длъгнеста) постройка, 620 крака длъгъ, 513 кр. шир., и 160 кр. высокъ, съ аренѫ (мегданъ) 290 кр. на длъжь, 180 кр. на ширъ, заградена съ катове катове ложы. Приказва ся че огромный-тъ амфитеатръ е съдьржалъ мѣста за осмдесеть хыляды зрители; развалины-тѣ му за вѣкы ще свидѣтелствуватъ жестокость-тѫ языческѫ.

Посланіе-то до Римляны-тѣ е было написано отъ Апостола Павла прѣзъ тримѣсечно-то му прѣстое-

ніе въ Коринѳъ, слѣдъ Р. Х. 58 г., прѣди отхожданіе-то му въ Іерусалимъ, Рим. 15; 25. Сравни Дѣян. 20; 2, 3, 16. Рим. 16; 23. 1 Кор. 1; 14. 2 Тим. 4; 20. То е най-важно-то, най-систематическо-то и най-доказателно-то отъ Павловы-тѣ посланія; извыкано отъ сѫществующе-то недоразумѣніе между Еврейскы-тѣ и языческы новообращенны, въ Римъ и другадѣ. Евреинъ-тъ ся е мыслилъ по-прѣимуществен̃ъ отъ язычникъ-тъ, комуто тази разница е была отекчителна и непріемлима. Връху туй отгорѣ, въ петь-тѣ пьрвы главы, апостолъ-тъ доказва осѫжденіе-то и грѣшность-та на цѣло-то человѣчество — че нито Евреинъ нито язычникъ ся ползува съ нѣкое прѣимущество по родство или по лично достоинство, но че всичкы пріиматъ всякѫ благость чрѣзъ высочайшѫ-тѫ благодать Божіѭ, като Христосъ е само наше-то *оправданіе.* По-нататъкъ той показва че Христосъ е *освященіе* наше; и отговаря на възраженія-та противъ ученіе-то на оправданіе даромъ, че то насърдчава грѣхъ-тъ, и че Богъ нѣма право да ся относя по този начинъ къмъ человѣчество-то. Въ гл. 10, 11, той прилага всичко туй на Евреи-тѣ. Въ остатъкъ-тъ отъ посланіе-то, апостолъ-тъ излага много и практичны правила, конто сѫ отъ высокѫ важность за Христіаны-тѣ.

Рифаѳъ, сѣверенъ народъ отъ потомцы Гомеровы, Быт. 10; 3. 1 Лѣт. 1; 6. Дири отъ име-то му сѫ спазены въ Рифейскы-тѣ горы, въ Россіѭ.

Рихавовци. Св. Писаніе ни казва, Іер. 35; 2—11, че Іонадавъ сынъ на Рихава въ врѣме-то на Іиуя, Израилскыя царь, бѣше запрѣтилъ на потомцы-тѣ си да не піѭтъ вино, нито да градѭтъ кѫщы, нито да садѭтъ лозія, нито да притяжаватъ земѭ, но да живѣѭтъ въ шатьры прѣзъ всичкыя си животъ. Това тѣ слѣдвахѫ да дьржѭтъ за повече отъ триста годины; но въ послѣдніѭ-тѫ годинѫ на Іоакыма, Іудинъ-тъ царь, Навуходоносоръ като отиваше да обсади Іерусалимъ, Рихавовци-тѣ быдохѫ принудени да прибѣгнѫтъ въ града. Прѣзъ тѫзи обсадѫ, Іеремія пріе заповѣдь отъ Бога да гы покани въ храмъ-тъ и да имъ даде вино да піѭтъ. Тѣ ся отказахѫ да піѭтъ; и тѣхна-та вѣрность на запрѣщеніе-то отъ прадѣды-тѣ имъ служеше като строгъ укоръ на Евреи-тѣ за дѣто тѣ бѣхѫ развалили завѣтъ-тъ си съ Бога. Рихавовци-тѣ бѣхѫ отъ земѭ-тѫ на Мадіама и прѣдполага ся да сѫ напуснѫли Израилскѫ-тѫ земѭ и да сѫ ся оттеглили въ пустыніѭ-тѫ въ врѣме на плѣненіе-то на Іудеи-тѣ; и божественно-то обѣщаніе че отъ Рихавовцы-тѣ не ще оскудѣе человѣкъ, Іер. 35; 19, безсъмнѣнно ся испълни, при всичко че може да е невъзможно сега да гы различи человѣкъ, както нѣкои искатъ да правятъ, между другы-тѣ племена въ Срѣдніѭ Арабіѭ.

Ровоамъ, сынъ и наслѣдникъ на Соломона отъ женѫ му Наамѫ, еднѫ Аммонкѫ, 3 Цар. гл. 12. 14; 21—31. 2 Лѣт. гл. 10—12. Той бѣше на четыредесеть и еднѫ годинѫ когато ся въцари, и слѣдователно бѣше роденъ въ начало-то на царуваніе-то на бащѫ му. Той ся въскачи на прѣстола около 975 г. прѣди Р. Х. и царува седмнадесеть годины въ Іерусалимъ. Въ начало-то на царуваніе-то му десеть-тѣ племена възстанѫхѫ и съставихѫ царство-то на Израиля подъ Іеровоама. Пряма-та причина на това раздѣленіе бѣше твърдоглава-та глупость на Ровоама, който отхвьрли съвѣтъ-тъ на опитны-тѣ си съвѣтницы и поиска да упражнява тираническѫ силѫ. Той изеднъжь поиска да смири възбунтуваны-тѣ племена съ силѫ; и при всичко че Богъ му заповѣда да не прави бой, той не ся забави

много пакъ да отвори бой съ Израиля, и това слѣдваше прѣзъ цѣло-то му царуваніе. Народъ-тъ тоже испаднѫ въ идолопоклонство и ся наказа въ пето-то лѣто на Ровоама отъ еднѫ Египетскѫ войскѫ, която го покори и го принуди да плаща тежъкъ данъкъ. Виж. **Сисакъ.** Св. Писаніе прави ны да диримъ причинѫ-тѫ на грѣхове-тѣ и злощастія-та Ровоамовы отъ части въ вліяніе-то на идолопоклонническѫ-тѫ му майкѫ, 2 Лѣт. 12; 13. Послѣдня-та часть отъ царуваніе-то му види ся да е была по-мирна.

Ровъ, естественъ или искуственъ водоемъ. Ровове сѫ ся употрѣбявали и за тъмницы, Быт. 37; 20. Іер. 38; 6; и за ловеніе звѣрове, нѣщо което пояснява кроежы-тѣ на лукавы мѫжіе и жены, Псал. 119; 85. Прит. 22; 14. 26; 27. Іез. 19; 4. Дума-та ровъ ся зима и за гробъ, Псал. 28; 1. 30; 3, 9.

Рогелимъ, Галаадскый градъ, отъ дѣто бѣше Верзеллай, 2 Цар. 17; 27. 19; 31.

Рогове. Стари-тѣ сѫ правили отъ тѣхъ сѫдове за піяніе, или за държаніе масло и благовонны нѣща, 1 Цар. 16; 1. 3 Цар. 1; 39. Жгли-тѣ въ олтаря на скыніѭ-тѫ сѫ ся наричали и рогове, Исх. 27; 2. 30; 2. Виж. **Олтарь.** Нѣкои скотове и звѣрове иматъ рогове, съ които ся бранятъ, и които още имъ служятъ за украшеніе; затова и рогъ-тъ често ся употрѣбява за да означава силѫ, славѫ, и величіе. Богъ възвысилъ рога на Давида и на людіе-тѣ му; но на нечестивы-тѣ рогове-тѣ съкрушавалъ. Въ Св. Писаніе ный сѫщо четемъ за рогове въздиганы за побѣдѫ, и за окаляны рогове, Втор. 33; 17. 1 Цар. 2; 1, 10. Іов. 16; 15. Псал. 75; 10. Дан. 7; 20—24. Лук. 1; 69. И днесь още у Друзы-тѣ на Ливанъ млады-тѣ булкы носятъ на главы-тѣ си сребърны рогове. Мѫжъ-тъ, когото гледате въ картинѫ-тѫ съ рогъ на главѫ-тѫ е Абиссинскый главатарь.

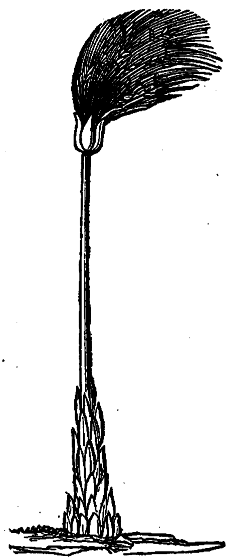

Рогозъ, или *папирусъ,* тръсть която расте по брѣгове-тѣ на Нилъ, въ блатисты-тѣ мѣста, Іов. 8; 11. Иса. 35; 7, на высочинѫ 12 или 15 крака. Стебла-та му сѫ гибкы, и могѫтъ да ся плетѫтъ твърдѣ нагѫсто, както ся види отъ употрѣбеніе-то имъ въ направѫ-тѫ на

малкы ковчезы, Исх. 2; 3, 5; и на корабы отъ по-голѣмж величинж, Иса. 18; 2. Корабы отъ това вещество сж были твърдѣ обыкновенны въ Египетъ. Понеже тѣ сж были твърдѣ лекы и малкы, тѣ сж плували съ голѣмж скорость, и сж можали да ся носятъ на рамена около бързеи и водопады. Части отъ вжтрѣшниж-тж корж на това растеніе, истънчены и залѣпены една за другж, сж правяли единъ видъ книгы за писаніе; и мушакътъ му ся е употрѣбявалъ нѣкой пжть за хранж. Виж. **Книга.**

Рогыль, источникъ-тъ *Рогыль,* или теповичарскый-тъ источникъ, дѣто теповичари-тѣ тепали платна, Іис. Нав. 15; 7. 18; 16. За Рогыль е поменжто въ Св. Писаніе и тамъ дѣто ся говори за съзаклятіе-то на Авессалома, 2 Цар. 17; 17. При источникъ-тъ Рогыль, Адонія даде едно угощеніе на царскы-тѣ служители, 3 Цар. 1; 9. Този источникъ ся памира на едно мѣсто което е сега най-прѣкрасно-то и най-плодородно-то въ околность-тж на Іерусалимъ. Той е сто и двадесеть и петь крака дълбокъ, и е заграденъ съ голѣмы четвъртиты каменіе.

Рода, *трандафилъ,* една млада слугыня въ кжщж-тж на Маріж, майкж-тж на Іоанна нарицаемаго Марка, когато Петръ чудесно бы де испуснжтъ отъ тъмницж-тж, Дѣян. 12; 13.

Родословіе, едно исчисленіе на родове-тѣ на нѣкое племе, по прѣдѣды-тѣ и по бащы-тѣ му, или по наслѣдство-то му. Никога народъ не е пазилъ толкова грыжливо родословія-та си колкото Евреи-тѣ, защото на родословія-та си тѣ сж основавали всичкы-тѣ различія по племе, по земны стяжанія, по чинове, и по права и правдины, 1 Лѣт. 5; 1, 17. 9; 1. 2 Лѣт. 12; 15. Езд. 2; 62. За това Евреи-тѣ сж пазили съ особеннж грыжж общонародны-тѣ си родословны таблицы. Въ Библіж-тж намирамы едно родословно исчисленіе което надминува 3,500 годины, 1 Лѣт. гл. 1, 3, 6; и по този начинъ сж ся упазили доказателства-та че Христосъ ся е родилъ, съгласно съ пророчества-та, отъ сѣме-то Авраамово, и е былъ наслѣдникъ-тъ на Давидовъ-тъ прѣстолъ, Лук. 1; 32. 2 Тим. 2; 8. Евр. 7; 14. Евангелисти-тѣ ни даватъ родословіе-то Христово за 4000 годины. Родословны-тѣ списъци въ Мат. 1; и Лук. 3; различатъ едно отъ друго; може-бы едно-то да исчислява родове-тѣ на Іосифа, а друго-то — родове тѣ на Маріж. Іосифово-то и Маріино-то потекла сж происхождали отъ Соломона и Наѳана, Давидови сынове. Іосифъ е былъ *по законъ* баща на Іисуса Христа, а *по родъ* сродникъ на Дѣвж Маріж; тъй щото Мессія е былъ Давидовъ потомецъ и по законъ и по плъть. Общонародны-тѣ родословны изложенія у Евреи-тѣ пропаднжли слѣдъ паденіе-то на Еврейскый-тъ народъ, и така не е възможно сега, ако бы ся явилъ нѣкой самозванъ Мессія, да докаже происхожденіе-то си отъ Давида.

Мелхыседекъ не е ималъ священническо родословіе, Евр. 7; 3. Въ священны-тѣ книгы не е было

писано че той може да ся счита като единъ отъ Богоизбранны-тѣ людіе. Негово-то священство е различало отъ священство-то на Аарона и на сынове-тѣ му. Виж. Езд. 2; 62.

Освѣнь обыкновенно-то значеніе на тжзи думж, тя значи и исторіж; така въ Быт. 5; 1 четемъ "Книга-та на родословіе-то Адамово," т. е. исторія-та на сътвореніе-то на Адама и на потомство-то му. Така и въ Мат. 1; 1, "Родословіе-то на Іисуса Христа," значи исторія-та на Іисуса Христа.

Родосъ, единъ островъ и единъ прочутъ градъ на юго-западъ отъ Малж-Азіж; старо-то му име было Офіюса. Нынѣшно-то му име означава трандафилъ (ῥόδον), по причинж на многото и хубавы-тѣ трандафилы които растжтъ тамъ. Островъ-тъ е около четыридесеть мили дългъ и петнадесеть мили широкъ; планины-тѣ му сж гористы и долины-тѣ му много плодовиты. Градъ-тъ Родосъ, на югоисточныя край отъ острова, бѣше единъ отъ най-прочуты-тѣ Грьцкы градове. Той бѣше славенъ по мѣдныя Колоссъ, който бѣше сто и петь крака высокъ; стоеше на устіе-то отъ градско-то пристанище, на шестдесеть мраморны стълпове и останж цѣлъ само петдесеть и шесть години, когато быде съборенъ отъ едно землетресеніе, въ царуваніе-то на Птоломея Евергетъ Египетскыя царь, който почнж да царува въ 244 год. прѣди Р. Х. Когато Павелъ отиде въ Іерусалимъ, 58 г. слѣдъ Р. Х., той посѣти Родосъ, Дѣян. 21; 1. Нынѣшній-тъ Родосъ е Турскый укрѣпенъ градъ съ 15,000 жители и съ значителнж търговіж. Въздухъ-тъ въ Родосъ е пословично чистъ и атмосфера-та му ясна.

Родъ. "Тойзи родъ" значи тѣзи които сега живѣжтъ; "Тойзи родъ нѣма да прѣмине, доклѣ ся не сбжде всичко това," Мат. 24; 34. "Избавѣте ся отъ тойзи развращенъ родъ," т. е. отъ наказаніе-то което чака тѣзи развращены людіе, Дѣян. 2; 40.

Евреи-тѣ, както и другы стари народи, не сж употрѣбявали всѣкога точность въ прѣсмѣтанія-та си. Четемъ, напримѣръ, въ Быт. 15; 16, "въ четвьртый-тъ родъ тѣ (потомци-тѣ) ще ся върнжтъ;" но единъ родъ колко врѣме е траялъ, то не е было точно опрѣдѣлено. Въобще ся пріема че единъ родъ въ стары-тѣ врѣмена е былъ попродължителенъ нежели въ попослѣдни-тѣ врѣмена. Грьци-тѣ сж считали единъ родъ еднж третіж часть отъ едно столѣтіе. Сега родъ-тъ ся счита като състоящъ отъ тридесеть години.

Рооворъ, I. Единъ градъ въ старж Ассиріж, мѣстоположеніе неизвѣстно, Быт. 10; 11.

II. Едно мѣсто въ пустыніж-тж на югъ отъ Гераръ и Виръ-савеѐ, тъй наречено отъ Исаака въ случая когато той ископа тамъ единъ кладенецъ, Быт. 26; 22.

III. Единъ градъ на Евфрата; мысли ся да е нынѣшній-тъ нареченъ Ер-рахабе, близо при устіе-то на Хабуръ, Быт. 36; 37. 1 Лѣт. 1; 48.

Роовъ, I. Единъ Левитскый градъ между Асирово-то племе, Іис. Нав. 19; 28. 21; 31, на сѣверныя прѣдѣлъ отъ Святж-тж земіж, нареченъ тоже Веѳъ-реовъ; лѣжи въ долъ-тъ на югъ отъ Срѣщо-Ливанъ, не много на сѣверъ отъ Данъ, Числ. 13; 21. Сжд. 18; 28.

II. Една Сирійска область покорена отъ Давида, 2 Цар. 10; 6, 8.

III. Баща на Ададезера, царь на Совж въ Сиріж, 2 Цар. 8; 3.

Роса. Росы-тѣ въ Палестинж и въ нѣкои другы источны земи бывать твърдѣ изобилны, тъй щото тѣ служать да прорастявать растенія-та въ врѣме на бездъждіе и на продължителны суши. Тежка роса е падала особенно при планины-тѣ, и то тъкмо прѣди да настане дъждовно-то врѣме и веднага подиръ него. Роса-та ся е пріемала

като даръ Божій, Быт. 27; 28. Вт. 33; 28. 1 Цар. 17; 1. Іов. 29; 19. Аг. 1; 10. Зах. 8; 12. На росѫ-тѫ въ Св. Писаніе има много хубавы уподобенія, Вт. 32; 2. 2 Цар. 17; 12. Пс. 110; 3. Прит. 19; 12. Ос. 14; 5. Мих. 5; 7.

Росъ, I. Сынъ на Веніамина сынъ-тъ Іакововъ, Быт. 46; 21.

II. Едно племе Скыѳи, упоменѫто въ Іез. 38; 2, 3. 39; 1, ведно съ Мосохъ и Ѳувалъ; и три-тѣ тѣзи племена бѣхѫ подъ управленіе-то на Гога, князь-тъ на земѭ-тѫ Магогъ.

Рошкове. Блудный-тъ сынъ желаеше да ся насыти отъ рошкове-тѣ, съ които свиніе-тѣ ся хранехѫ, Лук. 15; 16. Това познато овощіе ся раждаше и въ старо врѣме въ страны-тѣ около Средиземно-то море, и съ него ся хранехѫ свиніе-тѣ и сиромаси-тѣ.

Рубинъ, Плач. 4; 7. Видъ скѫпоцѣненъ каменъ, който по цѣнѫ иди слѣдъ алмаза (адаманта); но като задмине еднѫ извѣстнѫ величинѫ, той става по-скѫпъ отъ него при истѫ-тѫ голѣминѫ. Рубинъ е червенъ сапфиръ.

Рувимъ, *ето сынъ!* най-старый-тъ сынъ на Іакова и Ліѭ, тъй нареченъ споредъ чувство-то на майкѫ му, която каза: "Господь погледа на смиреніе-то ми," Быт. 29; 32. Понеже Рувимъ оскверни Валлѫ, наложницѫ-тѫ на бащѫ си, изгуби права-та и прѣимущества-та на първородство-то си, и първенство-то ся даде на Іудѫ и двойный-тъ дѣлъ на два-та сына Іосифовы, Быт. 35; 22. 48; 5. 49; 3, 4, 8, 10. 1 Лѣт. 5; 1, 2. Той участвува въ зависть-тѫ на братія-та си противъ Іосифа, но пакъ подѣйствува да избави животъ-тъ му въ Доѳанъ съ намѣреніе да го прѣдаде послѣ скрытомъ на бащѫ си, Быт. 37; 18—30. Виждь тоже благонамѣрено-то му прѣдложеніе въ Быт. 42; 37. Племе-то му никакъ не станѫ многобройно и силно въ Израиля. Даѳанъ, Авиронъ и Онъ бѣхѫ членове на това племе. По число-то на мѫжіе-тѣ си бѣше девето-то племе отъ народа когато той влѣзе въ Ханаанъ, Числ. 1; 21. 26; 7. За наслѣдіе на това племе ся даде хубава-та земя за пашѫ на истокъ отъ Іорданъ между Арнонъ на югъ и Галаадъ на сѣверъ; тя сега ся нарича Белка, Числ. 32. Іис. Нав. 22. Послѣ намирамы Рувимовы-тѣ сынове да ся изобличаватъ отъ Деворѫ за недѣятелность, Сѫд. 5; 15, 16. Положеніе-то имъ на границѫ-тѫ гы излагаше на много нападанія отъ источнѫ-тѫ странѫ, 4 Цар. 10; 33, и тѣ бѣхѫ први-тѣ плѣнници откарани въ Ассиріѭ, 1 Лѣт. 5; 26, въ 740 год. прѣди Р. Х.

Рута, добрѣ позната градинска билка съ остръ дѫхъ и горчивъ вкусъ. Спаситель-тъ ни порицава Фарисеи-тѣ за дѣто тѣ давали десетъкъ отъ рутѫ — нѣщо което законъ-тъ не е прѣдписвалъ, когато прѣнебрегвали сѫщественны-тѣ части отъ законъ-тъ, Лук. 11; 42.

Руфъ, сынъ на Симона Кыринейца, който бѣ накаранъ да носи крьстъ-тъ, връху който щѣше да ся распне Христосъ, Мар. 15; 21.

Руѳь, една Моавка, която на връщаніе съ ятървѫ си Ноеминь въ Іудеіѭ, вѣроятно на Гедеоново врѣме, ся оженва за Бооза, сродникъ на мѫжа Ноемининъ. Отъ тѫзи женитбѫ нисходи Давидъ, а чрѣзъ него Спаситель-тъ ни Іисусъ Христосъ.

Книга-та Руѳь съдьржа тѫзи исторіѭ изложенѫ просто и прочувственно. Намѣреніе-то на съчинитель-тъ ѝ безсъмнѣнно е да издири родословіе-то на царь Давида. Въ начало-то, той говори за събытія станѫли прѣзъ управленіе-то на сѫдіи-тѣ въ Израиля — нѣщо което загатва че по врѣме-то на списатель-тъ тѣ прѣстанѫли да управляватъ. На край-тъ на книгѫ-тѫ ся срѣща име-то на Давида, отъ което излиза че тя не е была съчинена прѣди него. Тази книга е помѣстена въ Библіѭ-тѫ слѣдъ книгѫ-тѫ Сѫдіи, като притурка на неѭ. Мнозина древни отци сѫ сливали тѣзи двѣ книгы въ еднѫ. Повѣсть-та на Руѳь излага чисты-тѣ и невинны нравы на тогавашны-тѣ врѣмена, и милость-тѫ и благотворителность-тѫ на Еврейскы-тѣ законы; тя ни позагатва бѫдуще-то распространеніе на евангеліе-то между язычницы-тѣ; и пояснява Божіѭ-тѫ промыслителнѫ грыжѫ връху домородства-та, и благословіи-тѣ които истичатъ изъ сыновно-то благочестіе и вѣрѫ въ Бога.

Рыба, рыболовецъ. Евреи-тѣ сѫ имали твърдѣ малко названія на особенны-тѣ видове рыбы. Моисей говори за рыбы-тѣ изобщо. Той казва "всичкы (рыбы) които иматъ крыла и люспы въ воды-тѣ, въ морета-та и въ рѣкы-тѣ, тѣхъ да ядете," и "всичкы които нѣматъ крыла и люспы въ морета-та и въ рѣкы-тѣ, гнусны сѫ за васъ," Лев. 11; 9—12. Втор. 14; 9, 10. Нилъ ся е славилъ още отъ старо врѣме за изобиліе-то и прѣвъсходство-то на рыбы-тѣ си, Исх. 7; 18—21. Числ. 11; 5. Геннисаретско-то езеро и сега изобилува съ рыбѫ, Лук. 5; 5. Іоан. 21; 6—11. У Евреи-тѣ рыба-та е была обыкновенна храна, Мат. 7; 10, и тѣ сѫ іѭ придобывали отъ Срѣдиземно море, Неем. 13; 16, и отъ Іорданъ. Рыбы-тѣ сѫ ловили съ вѫдицы, Амос. 4; 2, копія, Іов. 41; 7, и мрѣжы, Иса. 19; 8—10. Голѣма-та рыба, коіѭто Богъ бѣ опрѣдѣлилъ да погълне Іонѫ, Іон. 2; 1, може да е была отъ родъ-тъ на акулы-тѣ, понеже този родъ изобилува въ Срѣдиземно море. Названіе-то на тѫзи голѣмѫ рыбѫ значи и на Еврейскый и на Грьцкый "рыбѫ," а не кытъ. Виж. **Кытъ**. Въ Св. Писаніе често ся споменува за рыболовцы, и мнозина отъ Христовы-тѣ апостолы сѫ ся занимавали отпьрво съ рыболовство. Христосъ гы направилъ "ловцы на человѣцы," Мат. 4; 18—22.

Първи-тѣ Христіани, въ врѣмена на гоненіе, сѫ дѫлбаяли образъ-тъ на еднѫ рыбѫ връху медалы-тѣ, печаты-тѣ и гробны-тѣ си плочы, за да исповѣдатъ по единъ таинъ начинъ вѣрѫ-тѫ си; понеже буквы-тѣ на ἰχθύς, Грьцкѫ-тѫ думѫ за *рыбѫ*, сѫ първы-тѣ буквы на слѣдующи-тѣ думы: "Іисусъ Христосъ, Сынъ Божій, Спаситель-тъ."

Рысъ, свирѣпъ звѣръ отъ кочій родъ, съ прѣкрасно напъстренѫ кожѫ. Има малкы очицы, ши-

роќы челюсти, остры зѫбы, крѫглы уши, дългѫ опашкѫ, по петь ноктіе на прѣдни-тѣ крака, и по четыри на задни-тѣ. Той е чеврьстъ, лукавъ, и жестокъ; опасенъ за всичкы домашны животны, даже и за человѣка, Іер. 5; 6. 13; 23. Дан. 7; 6. Ос. 13; 7. Авв. 1; 8. Вижда ся, отъ Св. Писаніе, че рысове имаше много въ Палестинѫ. Еврейско-то названіе на рысъ-тъ намирамы въ нѣкои сложны имена на мѣста, както Веѳъ-нимрѫ, свърталище на рысове, Числ. 32; 36; сѫщо и въ Нимрѫ, Нимримъ, и, вѣроятно, въ Нимродъ силный-тъ ловецъ. Исаіа, като описва честито-то царствіе на Мессіѭ дума, (гл. 11; 6) "И рысъ-тъ ще си почине съ яре-то: и теле-то, и лъвче-то, и огоены-тѣ все наедно." Невѣста-та въ Пѣснь-тѫ на Пѣсни-тѣ говори за горы-тѣ на рысове-тѣ, Пѣсн. 4; 8; сир. за такыва горы като Ливанъ и Ермонъ, дѣто обитаватъ такыва звѣрове.

Рѣка. Тази дума въ Библіѭтѫ съотвѣтствува на двѣ Еврейскы думы:

1. Іеоръ, Египетска дума означающа *рѣка*. Тя ся дава повечето на Нилъ и на каналы-тѣ ѝ, освѣнъ въ Іов. 28; 10. Дан. 12; 5, 6, 7.

2. Нахаръ, ся дава, като наша-та дума рѣка, на постоянно текущы водотеченія, като Евфратъ и др.

Рѣсны, украшенія които Евреи-тѣ носяхѫ по краища-та на дрехы-тѣ си. Втор. 22; 12. Мат. 14; 36.

На Израиляны-тѣ бѣ заповѣдано чрѣзъ Моисея, Числ. 15; 38, да носятъ рѣсны, и то по четыри-тѣ краища на вънншѫ-тѫ си дрехѫ, която обыкновенно бѣ на видъ правожгълна. Тѣ бѣхѫ сини.

Рѣсны-тѣ сѫ служили да напомнюватъ на Израилевы-тѣ сынове Божіи-тѣ заповѣди, Числ. 15; 39. Въ врѣме-то на Господа нашего нѣкои гы носяхѫ за да ся покажятъ благочестивы прѣдъ хора-та. Іисусъ Христосъ изобличи лицемѣріе-то на Фарисеи-тѣ, които правяхѫ "голѣмы полы-тѣ на дрехы-тѣ си."

Рѫка понѣкога значи *силѫ, власть.* Турямъ рѫкѫ на нѣщо, значи усвоявамъ. Улавяніе-то рѫка съ рѫкѫ показва съгласіе и любовь. Вдиганіе-то рѫкѫ на горѣ е знакъ на заклинаніе. "Надесно" по Іудейскы е значило къмъ югъ, защото Іудеинъ-тъ когато говорилъ за сѣверъ или за югъ въобразявалъ си че лице-то му е обърнѫто къмъ истокъ. Възлаганіе-то на рѫцѣ е знакъ на благословеніе или на освященіе, Быт. 48; 14. Числ. 8; 10. 27; 18. Мар. 10; 16. Дѣян. 6; 6. 19; 6. 1 Тим. 4; 14. По Іудейскый-тъ обычай, първосвященникъ-тъ е възлагалъ рѫцѣ-тѣ си на отпущаемый-тъ ярецъ, за да възложи на главѫ-тѫ му грѣхове-тѣ на народъ-тъ си.

С.

Саалвимъ, градъ Гадовъ, който за дълго врѣме е былъ подъ Аморейци-тѣ, Іис. Нав. 19; 42. Сѫд. 1; 35, и на Соломоново врѣме — мѣстожилище-то на единъ отъ двадесеть-тѣ му надзиратели, 3 Цар. 4; 9.

Саананимъ, Іис. Нав. 19; 33, градъ въ сѣвернѫ-тѫ часть на наслѣдіе-то Нефѳалимово, на близо до Кедесъ и полы-тѣ на Срѣщо-Ливанскы-тѣ горы, Сѫд. 4; 11.

Сааннанъ, Мих. 1; 11, прѣдполага ся да е Сенанъ, Іис. Нав. 15; 37, градъ въ равнинѫ-тѫ Іудинѫ.

Сава, сынъ Іоксановъ, и внукъ Авраамовъ отъ Хеттурѫ, Быт. 25; 3. Вѣрва ся, че той ся поселилъ въ Пустыннѫ Арабіѭ.

Саваоѳъ, на Еврейскый Цеваоѳъ, *войнства, силы,* Іеова Саваоѳъ е Господь на силы-тѣ. Име-то войнства, въ най-обширный-тъ си смыслъ, обгрѫща: небесно-то войнство, ангелы-тѣ и служители-тѣ Господни; подвижны-тѣ и неподвижны-тѣ звѣзды, които, като войска опълчена на бой, извършватъ

Божіѭ-тѫ воліѫ; земны-тѣ войскы, чіито борбы Провиденіе-то направлява къмъ испълненіе-то на мѫдры-тѣ му помысли; множества-та нискы твари, като скакалцы-тѣ, които опустошихѫ Египетъ, преперицы-тѣ съ които Израиляни-тѣ ся храняхѫ, и "аттелавъ-тъ и прѫгъ-тъ, голѣма-та моя войска," Іоил. 2; 25, и най-послѣ люціе-тѣ Божіи, на Ветхый-тъ и Новый-тъ Завѣты — наистинѫ велика войска, на коіѭто Богъ е вождь и военачалникъ, 2 Цар. 6; 2. Псал. 24; 10. Рим. 9; 29. Іак. 5; 4.

Сабатъ, петый-тъ мѣсецъ отъ Еврейскѫ-тѫ гражданскѫ годинѫ, и единадесетый-тъ отъ церковнѫ-тѫ. Виж. **Мѣсецъ.**

Савахѳани, *оставилъ си мя,* Сиро-Халдейска рѣчь, часть отъ думы-тѣ които Спаситель-тъ ни изговори на крьстъ-тъ, Мат. 27; 46; всичкы-тѣ сѫ земены отъ Псал. 22; 1, дѣто тѣ пророческы сѫ употрѣбены.

Савей, мятеженъ Веніаминецъ, който подиръ Авессаломовѫ-тѫ смьрть, ся опыта напраздно да повдигне възстаніе противъ Давида. Той быде прислѣдванъ, обсаденъ въ градъ-тъ Авелъ-веѳъ-маахѫ, при южнѫ-тѫ часть на Леванъ, и обезглавенъ отъ хора-та на този градъ, 2 Цар. гл. 20.

Сави, долъ на сѣверъ отъ Іерусалимъ, зовимъ и долъ царевъ, Быт. 14; 17. 2 Цар. 18; 18.

Сави-Кыріаѳаимъ, една поляна или долина наблизо до града Кыріаѳаимъ въ Моавскѫ-тѫ земіѫ, Быт. 14; 5. Отпослѣ този градъ былъ даденъ въ наслѣдіе на Рувимово-то племе, Іис. Нав. 13; 19.

Савлъ, първо-то име на Апостола Павла. Виж. **Павелъ.**

Савска-та царица, Виж. **Савци** II.

Савта и Савтека, сынове Хусови, Быт. 10; 7. Не може да ся каже да ли тѣ сѫ ся поселили въ Африкѫ, Арабіѭ или юго-источнѫ Азіѭ.

Савци. Така ся наричатъ два различни народи:

I. Жители-тѣ на странѫ-тѫ Севѫ. Тя види ся да е была полуостровъ-тъ Мерое, между рѣкы-тѣ Нилъ и Астаборѫ, днешній Атбарѫ. Въ Быт. 10; 7, ся казва че праотецъ-тъ имъ былъ сынъ на Хуса, прародитель-тъ на Еѳіопяны-тѣ. Въ Иса. 43; 3, и Псал. 72; 10, Сева е споменѫта като далечна и богата страна; и Мерое бѣ единъ отъ най-важны-тѣ търговскы градища въ вѫтрѣшнѫ Африкѫ. Иродотъ описува Савцы-тѣ като хора отъ необыкновенъ растъ. Сравни Иса. 45; 14. Мисли ся че едно отдѣленіе отъ това семейство ся поселило при върхъ-тъ на Персійскый-тъ заливъ. Виж. **Хусъ** и **Раама.**

II. Жители-тѣ на странѫ-тѫ Шевѫ. Тя види ся да е Страбонова-та Сава, расположена кѫдѣ южнѫ-тѫ странѫ на Арабіѭ, не далечь отъ прибрѣжіе-то на Червено море, и чіято столица бѣ Маріава, или Маревъ. Тази страна която ся нарича и Іеменъ, вѣроятно бѣ населена отъ Шевѫ, Іоктановый-тъ сынъ, отъ Симово-то племе, Быт. 10; 28. 1 Лѣт. 1; 22.

Савска-та царица, която отиде на гостіе у Соломона, 3 Цар. гл. 10. 2 Лѣт. гл. 9. Мат. 12; 42, и го дарува съ злато, слоновѫ кость, и ароматы, бѣ вѣроятно господарка на тѫзи странѫ; и наистинѫ тѣзи Савци бѣхѫ прочутъ народъ по търговіѭ-тѫ си съ тѣзи произведенія, Іов. 6; 19. Иса. 60; 6. Іер. 6; 20. Іез. 27; 22. 38; 13. Псал. 72; 10, 15. Іоил. 3; 8. У Арабы-тѣ ся пази прѣданіе за това посѣщеніе на Савскѫ-тѫ царицѫ, коіѭто тѣ наричатъ Балкисъ и поддържятъ че тя ся оженила за Соломона.

Саддукеи. Въ Христово-то врѣме, Саддукеи-тѣ бѣхѫ една Еврейска секта. По мнѣнія-та си не ся съгласувахѫ съ Фарисеи-тѣ, но ся съединявахѫ съ тѣхъ когато ся противяхѫ на Іисуса и го гоняхѫ

да го убіѭтъ, Мат. 16; 1—12. Лук. 20; 27. Това име може да е произвѣдено отъ еднѫ Еврейскѫ думѫ, която значи *справедливъ*; но Талмудисти-тѣ поддържятъ че то води начало-то си отъ нѣкои си Садокъ, или Садукъ, който ся счита за основатель на тѫзи сектѫ, и живѣлъ три столѣтія прѣди Христа. Саддукеи-тѣ прѣнебрегвахѫ прѣданія-та и ненаписаны-тѣ законы, които Фарисеи-тѣ толкозь высоко цѣняхѫ, и открыто обявявахѫ че считатъ само Св. Писаніе като едничъкъ источникъ и едничко правило на Еврейскѫ-тѫ вѣрѫ. Тѣ отхвърляхѫ бѣсословіе-то на Фарисеи-тѣ; отричахѫ сѫществованіе-то на ангелы и духове; не исповѣдахѫ безсмъртіе-то на душѫ-тѫ, и слѣдователно не пріимахѫ че има бѫдѫщій животъ, бѫдѫщы заплаты и наказанія, Мат. 22; 23. При това, когато Фарисеи-тѣ вѣрвахѫ че всичкы събытія и работы ся управляватъ отъ Провидѣніе-то, Саддукеи-тѣ гы считахѫ всичкы да зависятъ отъ волѭ-тѫ и дѣйствіе-то на человѣка. Ученія-та на тѣзи свободно-мыслящы мѫдрецы не ся поддържахѫ толкозь колкото ученія-та на Фарисеи-тѣ, но пакъ ся намирахѫ множина отъ высокы-тѣ сановницы които гы пріимахѫ, и ся отличавахѫ по строгый-тъ си животъ и строгы-тѣ си нъравы. Много членове отъ Санхедринъ-тъ бѣхѫ Саддукеи, Дѣян. 23; 6-9; Саддукей бѣ и първосвященникъ-тъ на апостолско врѣме. Вижда ся въскрьсеніе-то Христово да е усилило повече злобѫ-тѫ имъ противъ Христіанство-то, Дѣян. 4; 1. 5; 17.

Садокъ, сынъ Ахытововъ, и отецъ Ахымаасовъ; Еврейскый първосвященникъ прѣзъ царуванія-та на Саула и Давида. Виж. **Авіаѳаръ.**

Другы съ това имя сѫ споменѫти въ 4 Цар. 15; 33. 1 Лѣт. 6; 12. Езд. 7; 2. Неем. 3; 4. 13; 13.

Сайгакъ, (Евр. *яхмуръ*), едно диво животно прилично на еленьтъ но съ по-черникавъ шаръ и покъсы рогове; споредъ Моисеевъ-тъ законъ бѣ чисто (прилично за яденіе), Втор. 14; 5, и споменѫто между животны-тѣ, които ся приготовлявахѫ за Соломоновѫ-тѫ трълезѫ, 3 Цар. 4; 23.

Саламинъ, главный-тъ градъ на островъ Кыпръ, посѣтенъ отъ Павла и Варнавѫ, слѣдъ Р. Х. 48. Този островъ бѣ родина на Варнавѫ, и ся населяваше отъ доста Евреи на които Евангеліе-то бѣше ся благовѣствувало, Дѣян. 4; 36. 11; 19, 20. 21; 16. Апостолъ Павлово-то дохожданіе въ Саламинъ ся ознаменува съ чудо-то коего извърши надъ Елимѫ, и съ обрѫщеніе-то на исправника Сергія Павла, Дѣян. 13; 5—12. Саламинъ бѣ голѣмъ градъ, расположенъ на источнѫ-тѫ странѫ на островъ-тъ, и по-напоконъ нареченъ Константіа.

Салаѳіилъ, 1 Лѣт. 3; 17, Зоровавелевъ-тъ баща, Езд. 3; 2. Неем. 12; 1. Агг. 1; 1; и единъ отъ праотцы-тѣ Іисусъ Христовы, Мат. 1; 12. Лук. 3; 27. Виж. **Родословіе.**

Салимъ, *миръ*, I., старо-то име на Іерусалимъ, Быт. 14; 18. Евр. 7; 1, 3, което по-напоконъ му ся приложи поетическы, Псал. 76; 2.

II. Сихемовъ градъ, Быт. 33; 18.

III. Градъ не далечь отъ Енонъ и Іорданъ, на югъ отъ Веѳсапъ, Іоан. 3; 23.

Салиса, едно окрѫжіе което ся досѣга на западъ до горѫ-тѫ Ефремъ, 1 Цар. 9; 4. Ваалъ-Салиса, споредъ Евсевія, отстои петнадесеть мили отъ Лиддѫ къмъ сѣверъ.

Салманасаръ, Ассирійскый царь, който царувалъ между врѣме-то на Ѳеглаѳъ-Феласара и Саргона. Въскачилъ ся на прѣстола прѣзъ 728 г. прѣди Р. Х. и царувалъ шесть годины. Св. Писаніе расказва, че дошелъ въ Палестинѫ, покорилъ Самаріѭ, и наложилъ на Осіѭ дань. Отягченъ отъ тѣзи Сал-

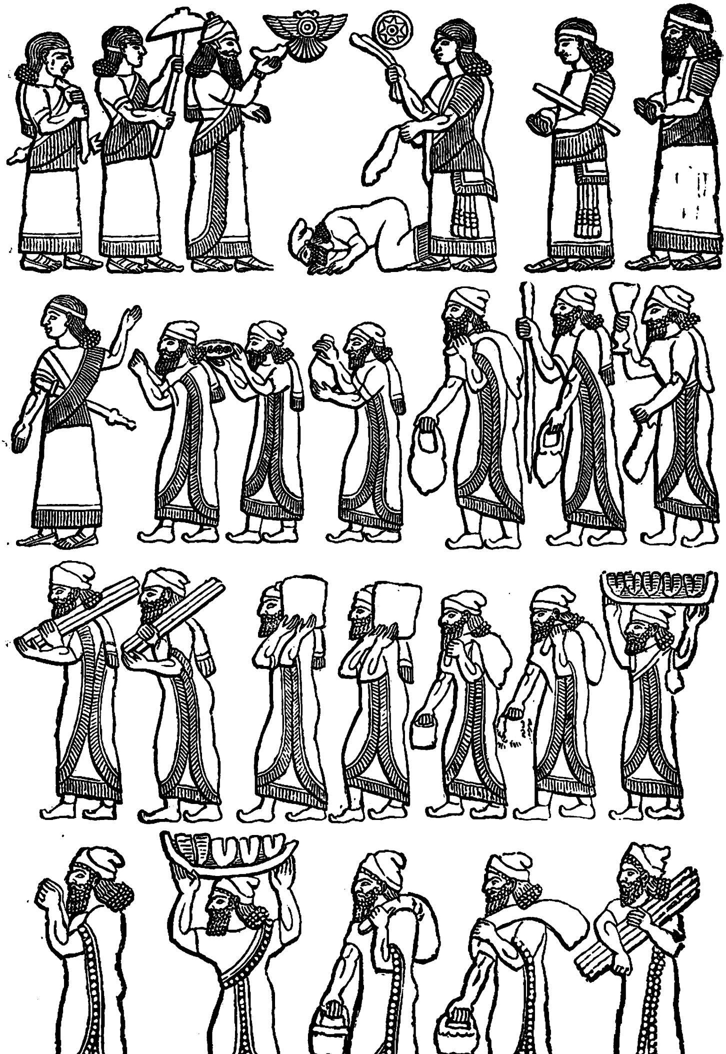

манасаровы взыскванія, Осія ся съѫзилъ тайно на 3-тѫ годинѫ съ Египетскый-тъ царь Совѫ за да отхвърли иго-то. Салманасаръ ся повдигнѫлъ срѣщо него съ голѣмѫ войскѫ, упостошилъ Самаріѭ, обсадилъ столицѫ-тѫ й. Прѣзъ тѫзи обсадѫ Салманасаръ былъ свàленъ

отъ прѣстола и на мѣсто-то му провъзгласенъ за царь Ассирійскый Саргонъ. Види ся че той е былъ "Ассирійскый-тъ царь," който прѣвзѣлъ Самаріѭ, 4 Цар. 18; 10, вързалъ Осіѭ, и отвелъ Израиля въ плѣнъ; тъй ся разруши Самарійско-то царство, което трая двѣстѣ и петдесеть и четыри годины (975—721 год. прѣди Р. Х.). Барелефъ-тъ, снѣтъ на прѣдидущѫ-тѫ страницѫ, е былъ намѣренъ върху единъ красенъ черномряморенъ обелискъ, шесть и половина крака длъгъ, и написанъ отсѫдѣ съ надписы. Този барелефъ е былъ открытъ въ развалины-тѣ на сѣверозападный-тъ палатъ въ Нимрудъ, и има много причины да ся мысли, че прѣдставлява Салманасара пріимащецъ дань поднесенѫ отъ покорены-тѣ отъ него Евреи. Езекыя, Іудинъ-тъ царь успѣшно ся държялъ срѣщѫ него, 4 Цар. 18; 7. Обаче отъ Иса. 10; 9 става видно че той завоевалъ много мѣста; а Іосифъ казва че съ исключеніе на островскыя Тиръ който былъ напраздно обсаждданъ за петь годины, той покорилъ цѣлѫ Финикіѭ.

Салманъ, Ос. 10; 14, вѣроятно е сѫщій-тъ Салманасаръ, понеже *асаръ* значи *князь* или *царь,* както напр. въ име-то Өеглаөъ-феласаръ, и другы нѣкои.

Салмонъ, I. Началникъ-тъ на Іудино-то племе, мѫжъ на Раавъ и баща на Вооза, Руѳ. 4; 20. Мат. 1; 4, 5. Лук. 3; 32.

II. Носъ на источный-тъ край на островъ Критъ, Дѣян. 27; 7.

III. (по Еврейскы *Цалмонъ*), една гора въ Самаріѭ, близо при Сихемъ, Сѫд. 9; 48, може-бы клонъ отъ горѫ-тѫ Гевалъ; вѣроятно да е гора-та която въ Псал. 68; 14 ся казва да е побѣлѣла съ снѣгъ.

Саломія, жена Зеведеева, майка на Іакова по-старый-тъ и Іоанна Евангелиста, една отъ святы-тѣ Галилейкы които придружавахѫ Іисуса въ пѫтешествія-та му и му служяхѫ, Мат. 27; 56. Тя ся примоли на Іисуса щото двама-та ѝ сынове, Іаковъ и Іоаннъ, да сѣднѫтъ единый-тъ отъ десно а другый-тъ отъ лѣво до него, въ царство-то му, Мат. 20; 20—23. Безсъмнѣнно тя трѣбва да е промѣнила мнѣніе-то си за Христово-то царство, когато гледаше "отъ далечь" распятый-тъ Сынъ Божій, и отъ въскрьсеніе-то му което ѝ бѣ извѣстено рано отъ ангелы-тѣ при гробъ-тъ, Мар. 15; 40. 16; 1. Отъ сравненіе Мат. 27; 56 и Іоан. 19; 25, нѣкои си заключаватъ че Саломія е была сестра на Маріѭ, Іисусовѫ-тѫ майкѫ.

Саломія ся наричаше и Иродіадина-та дъщеря.

Салпаадъ, потомъкъ Іосифовъ, който по смьрть-тѫ си остави дъщери а не сынове. Това даде поводъ да ся учреди законъ по който дъщери-тѣ да наслѣдватъ иманіе-то на бащѫ си когато той нѣма сынове, но да не ся женятъ за мѫжіе които не прѣнадлежятъ на племе-то имъ, Числ. 26; 33. 27; 1—11. Іис. Нав. 17; 3, 4.

Салха, Васанскый градъ, завоеванъ отъ Евреи-тѣ и опрѣдѣленъ на Манассіино-то племе, Втор. 3; 10. Іис. Нав. 12; 5. 13; 11. Той бѣ близо до прѣдѣлы-тѣ на Гадово-то наслѣдіе, 1 Лѣт. 5; 11, кѫдѣ мѣсто-то дѣто граница-та между земи-тѣ на двѣ-тѣ племена ся вдаваше най-навѫтрѣ въ пустынѭ-тѫ. И днесь още сѫществува на юго-источныя край на нынешній Ауранъ градъ нареченъ Салхатъ.

Самарія, I., едно отъ три-тѣ раздѣленія на Палестинѫ въ врѣме-то на нашій-тъ Спаситель, което имало за границѫ Галилеѭ на сѣверъ и Іудеѭ на югъ, Іорданъ на истокъ и Срѣдиземно море на западъ, и обемало части отъ земіѭ-тѫ, която отпърво ся дала на Ефрема, Манассіѭ, и Иссахара, Лук. 17; 11. Іоан. 4; 4. Самарія ся описва да е имала хълмове не до толкова голы както хълмове-тѣ

на Іудеіѫ, и нейны-тѣ долины и поляны сѫ были по-обработены и плодородны. Виж. **Ханаанъ**. Много евангелскы церквы сѫ были още отъ рано основаны въ тѫзи странѫ, Дѣян. 8; 1, 25. 9; 31. 15; 3.

II. Градъ, който ся намиралъ наблизо до срѣдѫ-тѫ на Палестинѫ шесть мили на сѣверо-западъ отъ Сихемъ. Той е былъ съграденъ отъ Амрія Израилскый-тъ царь, около 920 г. прѣди Р. Х., и нареченъ по име-то на Семера, прѣдишный-тъ стопанинъ на хълмъ-тъ дѣто градъ-тъ ся съградилъ, 3 Цар. 16; 23, 24. Този градъ станѫлъ обычно-то мѣстопрѣбываніе на Израилскы-тѣ царіе, намѣсто Сихемъ и Өерсѫ прѣдишны-тѣ столицы. Градъ-тъ е былъ украсенъ съ общественны сграды. Ахаавъ направилъ тука слоновенъ домъ, 3 Цар. 22; 39, и единъ храмъ на Ваала, 3 Цар. 16; 32, 33, който Іиуй съсыпалъ, 4 Цар. 10; 18—28. Пророци-тѣ често сѫ го изобличавали за идолопоклонство-то му, Иса. 9; 9. Іез. 16; 46—65. Сирійци-тѣ го обсаждали два пѫти, 3 Цар. гл. 20. 4 Цар. 6; 24. 7; 1—20. На конецъ Саргонъ, Ассирійскый-тъ царь, прѣвзѣ и съсыпа градъ-тъ, и отведе въ плѣнъ жители-тѣ му, прѣди Р. Х. 721, 4 Цар. 17; 3—6. Ос. 10; 5—7. Мих. 1; 1—6. Виж. **Амрій**. Отчасти градъ-тъ е былъ изново съграденъ отъ Хуөайцы доведены отъ отвѫдъ Тигръ, но Иванъ Ирканъ пакъ го почти съсыпалъ. Римскый-тъ проконсулъ Габиній го поправилъ още веднъжъ и го нареклъ Габиніѫ; и послѣ Августъ го далъ на Ирода Великый, който го разширочилъ и украсилъ и го нареклъ Севасти, Грьцкый-тъ прѣводъ на Латинско-то име Августа—въ честь на императоръ-тъ. Той населилъ въ него едно поселеніе отъ шесть хыляды душы, обградилъ го съ силнѫ стѣнѫ, и съградилъ великолѣпенъ храмъ за въ честь на Августа. Рано въ апостолскый-тъ вѣкъ градъ-тъ ся удостоилъ отъ успѣшны-тѣ трудове на Филиппа и на другы проповѣдницы, Дѣян. 8; 5—25; и церква-та която ся образувала въ него врѣме сѫществувала за много вѣкове до като градъ-тъ ся съсыпалъ. Севасти отъ по-послѣ пакъ ся обновилъ, и за него ся споменува въ исторіѭ-тѫ на Крьстоносны-тѣ походы. Сега той е едно незначително село, на име Себѫстіе, състояще отъ нѣколко прості кѫщы съградены отъ камени-тѣ на стары-тѣ развалины.

Самаряни, жители-тѣ на Самаріѭ. Но въ Новый-тъ Завѣтъ това име ся отдава на едно племе което произлѣзло първобытно отъ размѣсваніе-то на десеть-тѣ племена съ языччицы-тѣ. Когато жители-тѣ на Самаріѭ и на околнѫ-тѫ странѫ быдохѫ отведени въ плѣнъ отъ Ассирійскый-тъ царь, той проводи на мѣсто-то имъ поселенія отъ Вавилонъ, отъ Хуөѫ, отъ Авѫ, отъ Емаөъ, и отъ Сефаруимъ, съ които останѫли-тѣ Израиляни ся размѣсихѫ, и наконецъ ся прѣтопихѫ въ единъ народъ, 4 Цар. 17; 24—41.

Едно такова происхожденіе, разбира ся, направи народъ-тъ да ся мрази отъ Іудеи-тѣ. Ново-то и размѣсено-то племе наистинѫ поиска отъ Ассиріѭ единъ Израилскый священникъ, който да гы поучава на Божій-тъ законъ, и отчасти пріе обряды-тѣ на истиннѫ-тѫ вѣрѫ; но повечето отъ тѣхъ бѣхѫ само на половинѫ прѣвърнѫти отъ мѣстно-то си язычество, Мат. 10; 5. Лук. 17; 16—18. Заради това, когато Іудеи-тѣ ся завърнѫхѫ отъ плѣнъ-тъ и захванѫхѫ да градятъ изново Іерусалимъ и храмъ-тъ, Самаряни-тѣ напраздно ся молѣхѫ да гы припознаѭтъ за Іудейскы гражданы, и да имъ позволятъ и тѣ да спомогнѫтъ въ работѫ-тѫ имъ, Ездр. гл. 4. Вслѣдствіе на това отказваніе, и на по-сетнѣшно-то имъ неприятелство, Самаряни-тѣ не само намѣрихѫ случай

да обвинятъ Іудеи-тѣ прѣдъ Персійскы-тѣ царіе, Езд. 4; 4. Неем. гл. 4, но, като ся основавахѫ на Моисеевы-тѣ заповѣди, Втор. 27; 11-13, че като влѣзѫтъ въ обѣтованѫ-тѫ земіѭ половина-та народъ да застане на горѫ-тѫ Гаризинъ и да отговори Аминь на благословенія-та на завѣтъ-тъ възгласены отъ Левиты-тѣ, тѣ съградихѫ храмъ на тѫзи горѫ, и установихѫ жъртвоприношенія споредъ прѣдписанія-та на Моисеевый-тъ законъ, ако и първобытный-тъ олтарь, споредъ Еврейско-то Писаніе, да ся намираше на горѫ-тѫ Гевалъ, Втор. 27; 4. Іис. Нав. 8; 30—35. Освѣнь това, Самаряни-тѣ отхвърляхѫ всичкы-тѣ священны книгы на Іудеи-тѣ, освѣнъ Петь-тѣ Моисеевы книгы. Виж. **Санаваллатъ.** По тѣзи и по другы разны причины, народна-та умраза между Самаряны-тѣ и Іудеи-тѣ, намѣсто да ся намали, напротивъ ся усилваше, 2 Мак. 6; 2. Лук. 9; 52, 53. Заради това име-то Самарянинъ между Іудеи-тѣ показваше укоръ и прѣзрѣніе, Іоан. 8; 48, и сѣкакво съобщеніе помежду тѣхъ ся избѣгваше, Іоан. 4; 9. Ирканъ около 129 г. прѣди Р. Х. съсыпа храмъ-тъ на горѫ-тѫ Гаризинъ; но Самаряни-тѣ въ врѣме-то на Христа считахѫ тѫзи горѫ за святѫ, и іѭ гледахѫ като само-то прилично мѣсто за народно поклоненіе, Іоан. 4; 20, 21. Малко-то останѫли отъ този народъ които сѫществуватъ до днесь иматъ сѫщо такова почитаніе за тѫзи горѫ. Самаряни-тѣ, както и Іудеи-тѣ, ся надѣвахѫ за Месеіїѭ, Іоан. 4; 25, и мнозина отъ тѣхъ станѫхѫ послѣдователи на Іисуса, и пригърнѫхѫ поученія-та на вѣрѫ-тѫ му. Виж. Дѣян. 8; 1, и пр. 9; 31. 15; 3.

Знае ся добрѣ че единъ малъкъ остатъкъ отъ Самаряны-тѣ и до сега още сѫществува въ Набулусъ, старый-тъ Сихемъ. Учени мѫжіе въ Европѫ сѫ ся заинтересували много въ тѣхъ; и много пѫти писма сѫ ся размѣнявали съ тѣхъ, но никаквы важны слѣдствія не сѫ ся постигнѫли. Тѣ иматъ единъ прѣписъ отъ Петь-тѣ Моисеевы книгы, който, тѣ казватъ, да е прѣписанъ отъ Авису я сынъ-тъ на Финееса, 1400 г. прѣди Р. Х. Разни прѣписи отъ този прѣписъ сѫ ся прѣписали за първъ пѫть въ 1616, и сѫ ся сравнили съ общепріетый-тъ Еврейскый текстъ, съ който този прѣписъ почти ся съгласява. Има разны мѣста дѣто Самарянскый-тъ текстъ различава отъ Еврейскый-тъ, но малко или никои нѣма въ които Самарянскый-тъ да не ся види че е испорченъ отъ първобытный-тъ текстъ. Прѣзъ послѣдни-тѣ годины пѫтници сѫ посѣщавали Самаряны-тѣ въ Набулусъ. Тѣ сѫ около сто и петдесеть души, и сѫ набожни почитатели на законъ-тъ. Тѣ пазятъ Іудейскѫ-тѫ Сѫбботѫ съ голѣмѫ строгость, и въ него день ся събиратъ три пѫти на день-тъ въ свое-то съборище (хаврѫ) за богомоліе. Четыри пѫти прѣзъ годинѫ-тѫ, на Пасхѫ-тѫ, Петдесетницѫ-тѫ, праздникъ-тъ на Шатъры-тѣ, и день-тъ на умилостивеніе-то, тѣ всичкы-тѣ отиватъ на горѫ-тѫ Гаризинъ и ся кланятъ на мѣсто-то дѣто старый-тъ имъ храмъ ся е намиралъ. Виж. **Гаризинъ.**

Самегаръ, сынъ-тъ Анаѳовъ и третій-тъ Израилскый сѫдія, подиръ Аода и малко прѣди Варака, Сѫд. 3; 31. 5; 6. Св. Писаніе казва за него само че той бранилъ Израиля и поразилъ шестстотинъ Филистимцы съ волскый остенъ.

Самиръ, I., Іудинъ планинскый градъ, Іис. Нав. 15; 48.

II. Градъ въ горѫ-тѫ Ефремъ, мѣсто-то дѣто Ѳола сѫдія-та живѣлъ, и былъ закопанъ, Сѫд. 10; 1, 2, ако и да былъ отъ племе-то Иссахарово. Десеть мили на югоистокъ отъ Набулусъ (Сихемъ) ся намира единъ развaленъ градъ нареченъ Саммеръ.

Саміамнѳъ, единъ видъ зеленъ гущеръ, който често ся катери по кѫщны-тѣ стѣны. Виж. **Гущеръ**.

Самма, I., единъ отъ троица-та началницы на Давидовы-тѣ тридесеть юнацы, който сподѣли съ Елеазара и Давида славѫ-тѫ отъ подвигъ-тъ който ся расказва въ 2 Цар. 23; 11, 12. 1 Лѣт. 11; 12—14. Друго едно юнашко дѣло, въ което е зималъ участіе и Самма I., ся описва въ 2 Цар. 23; 13—17.

II. Давидовъ братъ, 1 Цар. 16; 9. 17; 13. 2 Цар. 13; 3, 32. 1 Лѣт. 2; 13.

И другы съ това име ся споменуватъ въ Быт. 36; 13, 17. 2 Цар. 23; 25, 33. 1 Лѣт. 11; 27. 27; 8.

Самосъ, единъ островъ въ Архыпелага, на крайбрѣжіе-то на Малѫ Азіѭ, срѣщу Лидіѭ, отъ коіѭто единъ тѣсенъ протокъ го дѣли. Островъ-тъ е былъ прѣданъ на обожаваніе-то на Юнонѫ, която имала тамъ единъ великолѣпенъ храмъ, остаткы отъ който ся намиратъ и до днесь. Островъ-тъ е былъ прочутъ и по грънцы-тѣ си, и като родно-то мѣсто на философъ-тъ Питагора. Въ врѣме-то на Симона Маккавея, Римляни-тѣ писахѫ на управитель-тъ за въ ползѫ на Іудеи-тѣ, 1 Мак. 15; 23. Павелъ ся спрѣ тука когато отиваше за Іерусалимъ, 58 слѣдъ Р. Х., Дѣян. 20; 15. Островъ-тъ днесь има около петдесеть хыляды жители; и макаръ да не е добрѣ обработванъ, произвожда изобилно портокалы, гроздіе, и маслины, и изнася жито и вино.

Самоѳракъ, островъ въ сѣвернѫ-тѫ часть на Егейско море, на крайбрѣжіе-то на Тракіѭ, почти на половинѫ-тѫ пѫть между Троадѫ и Филиппы. Въ първо-то си идваніе въ Европѫ, Павелъ прѣнощувалъ въ сѣвернѫ-тѫ часть на островъ-тъ, Дѣян. 16; 11. Въ старо врѣме ся е наричалъ Самосъ; но за да го различаватъ отъ другый-тъ островъ Самосъ, тѣ му притурили названіе-то Тракійскый или Ѳракъ. Турци-тѣ го наричатъ днесь Семендрекъ.

Самсонъ, *(слънчице)*, сынъ на Маное, отъ племе-то на Данъ, избавитель и сѫдія на южны-тѣ Еврейскы племена за двадесеть годины, Сѫд. гл. 13—16. Рожденіе-то му было чудесно прѣдрѣчено; той е былъ назирей отъ дѣтинство-то си, и най-силный-тъ человѣкъ; и ся е прочулъ както за юначество-то и чудны-тѣ си подвизы, тъй и за нравственны-тѣ си слабости, и за плачевнѫ-тѫ си смърть. Подвизи-тѣ му сѫ были извършени съ особеннѫ божественнѫ помощь: "И дойде на него Духъ Господень," Сѫд. 13; 25. 14; 6, 19. 15; 14. 16; 20, 28. Божіе-то провидѣніе явно ся показало въ управленіе-то за добро на страсти-тѣ на Самсона, страхопъзлювщинѫ-тѫ на пріятели-тѣ му, и злобѫ-тѫ на непріятели-тѣ му. Грѣхове-тѣ на Самсона му навѣяхѫ на главѫ-тѫ голѣмо безчестіе и бѣды; но благодать-та и вѣра-та най-послѣ въстържествувахѫ, Евр. 11; 32. Повѣсть-та на Самсоновъ-тъ животъ ни дава да разберемъ, колко прѣдателскы и немилостиви сѫ грѣхъ-тъ и грѣшници-тѣ, и бдителнѫ-тѫ грыжѫ коіѭто Христосъ има за свои-тѣ людіе въ всѣкый вѣкъ. Сравни Сѫд. 13; 22 и Мат. 23; 37.

Самуилъ, *(чутъ отъ Бога)*, 1 Цар. 1; 20, дѣте на молитвѫ, прочутый-тъ Еврейскый пророкъ и сѫдія, Дѣян. 3; 24. 13; 20. Той бѣше Левитъ по рожденіе, 1 Лѣт. 6; 22—28, и сынъ на Елканѫ и Аннѫ, отъ Рамѫ на горѫ-тѫ Ефремъ на сѣверо-западъ отъ Іерусалимъ. Додѣто былъ още малко дѣте тѣ го завели въ Сило, и тамъ той былъ отхраненъ въ храмъ-тъ подъ грыжѫ-тѫ на Илія първосвященникъ-тъ. Като былъ посвятенъ на Бога още отъ рожденіе-то си и прѣданъ на назирейство, той захванѫлъ да пріима съобщенія отъ Бога даже до като былъ още дѣте, 1 Цар. гл. 3; и слѣдъ смърть-тѫ на Илія, былъ опрѣдѣленъ за сѫдіѭ на Израиля. Той е былъ по-

слѣдній-тъ и най-добрый-тъ отъ Израилскы-тѣ сѫдіи. Ный гледамы на характеръ-тъ и управленіе-то му съ особенно удоволствіе и уваженіе. Когато той станѫлъ сѫдія, дванадесеть-тѣ племена бѣхѫ отпаднѫли нравственно и политически. Той гы освободи отъ чужды ига, управлява дързостно и безпристрастно, насърдчваше образованіе и истиннѫ вѣрѫ, съедини племена-та и гы въздигнѫ въ образованность-тѫ имъ. Тѣхно-то исканіе на единъ царь, прѣдъ видъ на старость-тѫ на Самуила и на лошый-тъ характеръ на синове-тѣ му, показваше че тѣ нѣмахѫ вѣрѫ въ Бога и не рачяхѫ да ся покорятъ на волѭ-тѫ му. При всичко това Той имъ даде царь "въ гнѣвъ-тъ си," Ос. 13; 11. Самуилъ помаза Саула за първый-тъ имъ царь; и по-послѣ Давида, който въ назначено-то му врѣме щѣше да земе мѣсто-то на Саула когото Богъ бѣше вече отхвърлилъ. Додѣто бѣше живъ, Самуилъ упражняваше голѣмо и твърдѣ полезно влияніе върху Израиля, даже и върху самаго Саула. Той устрои "училища-та на пророцы-тѣ," които ся продължавахѫ за дълго врѣме и бѣхѫ твърдѣ полезны. Той умрѣ на деветдесеть и осемгодишенъ възрастъ, 1053 год. прѣди Р. Х., почитанъ и оплакванъ отъ всичкы-тѣ. Даже и слѣдъ смърть-тѫ му злощастный-тъ Саулъ, оставенъ отъ Бога когото той бѣше отрытнѫлъ, искаше да получи съвѣтъ-тъ на пророкъ-тъ посрѣдствомъ еднѫ бѣсовъпрошателкѫ. Богъ съизволи да накара Самуила да ся яви съ едно пророческо посланіе до царь-тъ. Въ Псал 99; 6 той ся причислява съ Моисея и Аарона. Виж. тъй сѫщо Іер. 15; 1. Евр. 11; 32.

Санаваллатъ, вѣроятно родомъ отъ Оронаимъ въ Моавскѫ-тѫ земѭ, и голѣмъ непріятель на Іудеи-тѣ. Той може да е былъ назначенъ отъ Персійско-то правителство да управлява на западъ отъ Евфратъ Самаряны-тѣ или доведены-тѣ Хуѳейцы. Когато Неемія дойде отъ Сусѫ въ Іерусалимъ, Неем. 2; 10, 19, прѣди Р. Х. 445, и захванѫ да съгражда стѣны-тѣ на Іерусалимъ, Санаваллатъ, Товія, и Гысамъ му ся присмѣхѫ, и проводихѫ да го пытатъ съ чіѭ власть той прѣдпріима тѫзи работѫ, и да ли това не е повдиганіе противъ царь-тъ. Неемія обаче дързостно продължаваше прѣдпріятіе-то си, и довърши стѣны-тѣ на градъ-тъ, Неем. 4; 6.

Прѣзъ отсѫтствіе-то на Нееміѭ, който бѣше отишлъ при царя Артаксеркса въ Сусѫ, Неем. 13; 6, 433 год. прѣди Р. Х., първосвященникъ-тъ Еліасивъ оженилъ внукъ-тъ си Манассіѭ, сынъ-тъ на Іодая, за еднѫ отъ дъщери-тѣ на Санаваллата, и позволилъ на Товіѭ, роднинѫ-тѫ на Санаваллата, да има стаѭ въ храмъ-тъ. Неемія като ся завърнѫлъ въ Іерусалимъ (точно кога не ся знае), испѫдилъ Товіѭ вънъ отъ храмъ-тъ, и не щѣлъ да остави Манассія внукъ-тъ на първосвященникъ-тъ да живѣе въ градъ-тъ, нито да испълнява священническы-тѣ си длъжности. Манассія тогава ся оттеглилъ при тесть-тъ си Санаваллата, който му намѣрилъ срѣдства да извършва священническѫ-тѫ си службѫ на горѫ-тѫ Гаризинъ. Виж. **Гаризинъ** и **Самаряни.**

Сандаліе, Чехлъ или **Проста обувка**, Мар. 6; 9, ся състои отъ дръвенъ или кожянъ табанъ (ходило), който ся завръзува за кракъ-тъ съ ремицы. Табанъ-тъ понѣкога ся исплиташе отъ растителны жилкы, или скрояваше отъ суравѫ, необработенѫ кожѫ. Ремици-тѣ, даже и цѣлый-тъ чехлъ, не сѫ стрували много, Быт. 14; 23. Амос. 2; 6. 8; 6. Подъ дума-та "обувка" въ Св. Писаніе, трѣбва да ся разбира Сандалія. Днесь, обаче, обуща ся носятъ отъ источны-тѣ народы, и вѣроятно е да сѫ ся но-

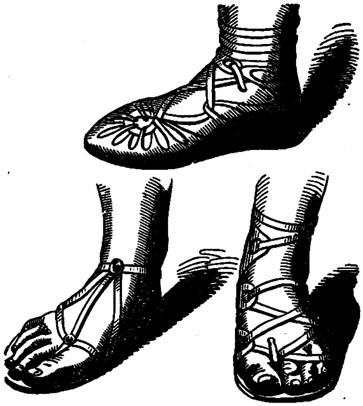

сили и прѣзъ Библейскы-тѣ врѣмена. Турци-тѣ, Сирійци-тѣ, и Египтяни-тѣ носятъ дьрвены обуща съ высокы петы, и единъ видъ лекы калевры, които приличатъ на наши-тѣ чехлы. Бедуини-тѣ носятъ само сандалія.

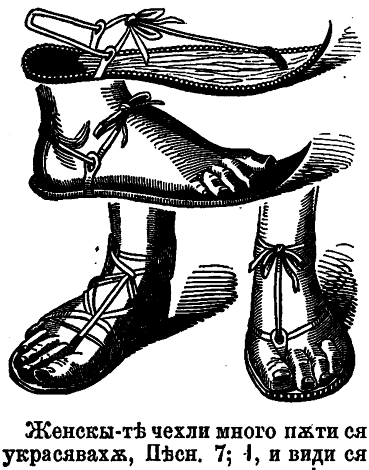

Женскы-тѣ чехли много пѫти ся украсявахѫ, Пѣсн. 7; 1, и види ся да сѫ приличали на чехлы-тѣ или лекы-тѣ обувкы, които днесь ся носятъ въ Истокъ, и ся правятъ най-паче отъ сахтіянъ, или отъ везанѫ работѫ. Виж. **Язовечкы кожы.**

Не е обычай въ Истокъ да ся носятъ обуща или чехли въ кѫщы; человѣкъ трѣбва да гы изуе когато ще влѣзе въ кѫщы, а най-паче въ храмъ и другы святы мѣста. Виж. картинѫ-тѫ на срѣщнѫ-тѫ стр. Отъ тука израженіе-то, "Изуй си обуща-та отъ нозіе-тѣ," което срѣщамы въ Исх. 3; 5. Втор. 25; 9. Іис. Нав. 5; 15. Обуваніе-то обуща означаваше приготовленіе за пѫть, Исх. 12; 11. Дѣян. 12; 8. Врьзованіе-то, развьрзованіе-то на обуща-та и спастрюваніе-то имъ бѣше работа на най-долни-тѣ слугы. Новокупенъ робъ захващаше слугуваніе-то си съ изуваніе-то сандалія-та на новыя си господарь и съ носеніе-то имъ до едно опрѣдѣлено разстояніе. Ученици нѣкога вьршяхѫ това на учителя си, и го считахѫ за честь; за това Іоаннъ Крьститель казва, че не е достоинъ да развьрже и понесе обуща-та на Іисуса, Мат. 3; 11. Мар. 1; 7. Виж. **Нога**, относително мыеніе-то на нозѣ-тѣ. Разбира ся че сиромаси-тѣ сѫ ходили боси; но туй не е было обычай между богаты-тѣ, освѣнь когато сѫ жалѣли, 2 Цар. 15; 30. Иса. 20; 2—4. Іез. 24; 17, 23. Прѣзъ пьрвы-тѣ врѣмена на Израилско-то народоправленіе, когато нѣкое недвижимо имущество щѣло да ся прѣпише другыму, за утвьржденіе на сговоръ-тъ, обычай-тъ е былъ, продавачь-тъ да изуе калеврѫ-тѫ си и да ѭ подаде на купувачь-тъ, Руѳ. 4; 7—11. Изуваніе-то обувкѫ-тѫ на единъ който ся е отказалъ да ся ожени за женѫ-тѫ на починѫлый си братъ, и плюеніе-то на лице-то му, сѫ были прѣдписани отъ Еврейскыя законъ, Втор. 25; 7—10.

Саниръ наричахѫ Аморрейци-тѣ горѫ-тѫ Ермонъ, Втор. 3; 9. Іез. 27; 5. Виж. **Ермонъ.**

Сапфира, Виж. **Ананія IV.**

Сапфиръ, видъ многоцѣненъ камыкъ който по твьрдость и цѣнѫ иде слѣдъ алмаза, Іов. 28; 6. Обыкновенно той е синь, понѣкога бѣлезникавъ и безцвѣтенъ; въ по-

слѣдній случай той заминува за алмазъ, Исх. 28; 18. 39; 11. Отк. 21; 19.

Сара, Сарра, жена Авраамова, и негова сестра по бащѫ, Быт. 20; 12. Повечето Еврейскы списатели, обаче, и много другы тълкователи, отождествяватъ Саррѫ съ Іесхѫ, Лотовѫ-тѫ сестрѫ, и братовчедкѫ Авраамовѫ, Быт. 11; 29; подъ думѫ-тѫ "дъщеріѭ," на Еврейскый, ся разбира и внука. Най-забѣлѣжителны-тѣ нѣща отъ исторіѭ-тѫ ѝ въ Св. Писаніе сѫ, съгласіе-то ѝ на Авраамово-то притворство прѣдъ Фараона и Авимелеха; дълговрѣменна-та ѝ заматорелость, даваніе-то ѝ на Авраама за вторѫ женѫ рабыніѭ-тѫ си Агарь; взаимна-та зависть на тѣзи жены; и нейно-то на старость ражданіе Исаака, "чадо-то на обѣщаніе-то," Быт. гл. 12—23. Види ся, че Сарра е была извънредно хубавица, и най-примѣрна и прѣданна жена. Покорность-та ѝ ся въсхвалява въ 1 Пет. 3; 6; а вѣра-та ѝ въ Евр. 11; 11; виж. и Иса. 51; 2. Гал. 4; 22—31. Сарра живѣ сто и двадесеть и седмь годины, и починѫ въ Хевронскый-тъ долъ. Авраамъ дойде въ Виръ-Савеѐ да жалѣе женѫ си, и купи отъ Ефрона Хеттеянинъ-тъ еднѫ нивѫ, въ коіѫто ся намираше пещера, нарѣчена Махпелахъ, дѣто Сарра быде погрѣбена, Быт. 23; 9.

Сараа, Дановъ градъ въ прѣдѣлы-тѣ на Іудѫ, 2 Лѣт. 11; 10. Іис. Нав. 15; 33. 19; 40. Самсонъ бѣше Сараецъ, Сѫд. 13; 2, 25. 1 Лѣт. 2; 54. 4; 2. Днесь ся знае да е едно уединено горско село наречено Сураа, което ся намира на врьхъ-тъ на хълмове-тѣ къмъ сѣверъ отъ Веѳсемесъ. Пѫть-тъ по който Самсонъ отиде за Ѳамнѫ, води прѣзъ канаристы тѣсны проходы, свърталища на звѣрове. Тукъ той безъ орѫжіе раскѫса львъ-тъ, Сѫд. 14; 5—7.

Сараія, е име-то на шесть человѣцы, които ся споменуватъ въ слѣдующы-тѣ мѣста. 2 Цар. 8; 17. 4 Цар. 25; 18. Езд. 7; 1. Іер. 36; 26. 40; 8. 51; 59. Послѣдній-тъ, именуемъ "главенъ постелникъ," занесе писмо-то отъ пророка Іереміѭ до Евреи-тѣ въ Вавилонъ.

Сарасаръ, Сеннахыримовъ-тъ сынъ, който зе участіе въ убиваніе-то на бащѫ си, Иса. 37; 38.

II. Посланникъ, който, подиръ възвръщаніе-то на Евреи-тѣ отъ Вавилонскый-тъ плѣнъ, быде испратенъ съ Регаммелеха и другы да пытатъ священницы-тѣ да ли да пазятъ още постъ-тъ, Зах. 7; 2. 8; 19.

Саргонъ, Иса. 20; 1—4. Единъ отъ послѣдни-тѣ Ассирійскы царіе, който бѣше испроводилъ генерала си Тартана за да обладае градъ-тъ Азотъ. Палатъ-тъ, който ся намира въ сѣверо-западнѫ-тѫ часть на Нимрудъ, часть отъ развалины-тѣ на Ниневіѭ, ся е съградилъ отъ този царь. Отъ Ассирійскы-тѣ надписы става видно, че Саргонъ е былъ баща на Сеннахырима, и е царувалъ 19 годины (721—702 прѣди Р. Х.). Походъ-тъ срѣщо Азотъ ся случи въ около 712 год. прѣди Р. Х.

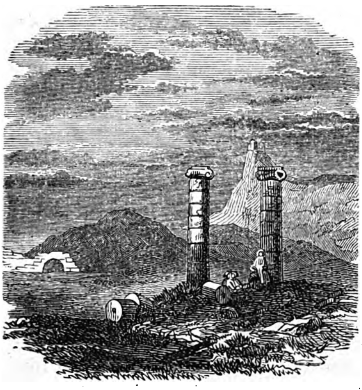

Сардисъ, днешній Сартъ, градъ въ Малѫ Азіѭ, еднъжь столицата на Лидійскыя царь Креза, пословиченъ поради огромно-то си богатство. Този градъ е былъ расположенъ при полы-тѣ на горѫ-тѫ Тмолъ на сѣверъ, и е владѣлъ еднѫ обширнѫ и пріятнѫ полянѫ, напояванѫ отъ нѣколко потоцы, които ся спущатъ отъ ближни-тѣ хълмове и отъ рѣкѫ-тѫ Пактолъ. Сардисъ е лежалъ на пѫть-тъ по който Ксерксъ прѣмина за Грьціѭ; населеніе-то му е было забѣлѣжително по распутство-то си, Отк. 3; 4. Днесь този великъ градъ е едно нищожно селце.

На югъ отъ града ся намиратъ доста развалины отъ театръ, стадій и двѣ церквы. Хълмъ-тъ върху който крѣпость-та е была издигнѫта, е порутенъ отъ землетресеніе. Намиратъ ся тъй сѫщо два забѣлѣжителни стълпа, които ся мыслятъ за останкы отъ единъ Кывилинъ храмъ, съзиденъ триста годины подиръ Соломоновыя храмъ. Тѣзи развалины и безбройны-тѣ изъ окрѫжность-тѫ гробны купчины, ни наумяватъ като какъвъ градъ е былъ Сардисъ, прѣди опустошеніе-то му отъ землетресеніе и мечъ.

Сардониксъ, като че е дума производна отъ Сардъ и Ониксъ; единъ видъ безцѣненъ камыкъ, който размѣсва червеный-тъ цвѣтъ на Сарда съ бѣлый-тъ на Халкидона, Отк. 21; 20.

Сардъ или **Сардій**, видъ драгоцѣненъ камень, червенъ като кръвь. Той зима име-то си отъ Мало-Азіятскый градъ Сардисъ, дѣто за пръвъ пѫть е былъ намѣренъ. Пьрвый отъ дванадесеть-тѣ драгоцѣнны каменіе, които ся украшавали нагрѫдникъ-тъ на пьрвосвященникъ-тъ, е былъ Сардъ. Този камень е былъ вынагы обиченъ на ваятели-тѣ и е познатъ повече подъ име-то сердоликъ, Исх. 28; 17. Отк. 4; 3.

Сарепта, Авд. ст. 20, едно Финикійско приморско пристанище при Срѣдиземно море между Тиръ

и Сидонъ, обыкновенно ся считa за Тирско пристанище. Тукъ прѣзъ единъ гладъ въ Израиля, живѣеше пророкъ Илія съ еднж вдовицж, на коіжто кърчагъ-тъ съ елей не оскудѣ и делва-та съ брашно не ся испразднi, и на коіжто сынъ-тъ той чудесно съживи. Благородната ѝ вѣра въ Бога заслужва вѣчно да ся помни; а великодушното ѝ само-забвеніе е достойно за всеобщо подражаніе, 3 Цар. 17; 9—24. Днесь това мѣсто ся нарича Сарафендъ, едно село върху хълмове-тѣ при крайморіе-то.

Сарида или **Саридаѳа**, Манассіинъ градъ, близо до Веѳсанъ, 3 Цар. 11; 26. 2 Лѣт. 4; 17; прѣдполага ся да е сжщій-тъ градъ Зерераѳъ, Сжд. 7; 21 и, може-бы, Цареѳанъ.

Саронъ, I. Равнина при Палестинско-то приморіе, която ся простира на длъжь шестдесеть мили, между Кармилъ и Іоппж (Яффа). Понѣкждѣ тя е пѣсъчлива, но почва-та ѝ въобще е много плодовита. Тази поляна е была въ старинж прочута по красотж-тж и плодородіе-то си, 1 Лѣт. 27; 29. Пѣсн. 2; 1. Иса. 33; 9. 35; 2. 65; 10. Тя имала градъ съ сжщо-то име, който ся споменува въ Дѣян. 9; 35; и е была еднъжь гжсто населена, но сега населеніе-то ѝ е незначително. Лѣтна-та жега е нетърпима, и климатъ-тъ ѝ е не толкозъ здравъ. Всѣкой пжтникъ описува полянж-тж като чрѣзмѣрно богатж и прѣкраснж. Намрьщени-тѣ Іудини хълмове на истокъ стоятъ лице съ лице съ блестящж-тж водж на Срѣдиземно море на западъ. Къмъ сѣверъ и къмъ югъ, до колкото око-то вижда, ся простира поляна-та обраснжла съ зелены или пожълтелы нивы. Наблизо сж обширны-тѣ маслинены горы на Рамля и Лиддж, посрѣдъ които ся възвышаватъ живописни-тѣ стълпове (кулы), минарета, и сводове на тѣзи села; а хълмица-та къмъ сѣверо-истокъ сж гжсто набити съ селца. Необработены-тѣ мѣста отъ полянж-тж сж покрыты прѣзъ пролѣтъ и рано лѣтѣ съ раскошны цвѣтя.

II. Градъ Веніаминовъ, въ окржжіе-то на Васанъ оттатъкъ Іорданъ, 1 Лѣт. 5; 16.

Саруія, сестра на Давида, и майка на славны-тѣ му военачалницы, Авесей, Іоавъ, и Асаилъ, 1 Лѣт. 2; 16. Не ся знае кой е былъ мжжъ-тъ ѝ.

Сасавассаръ. Виж. **Зоровавель.**

Сатана, значи противникъ, врагъ, 3 Цар. 11; 14. Псал. 109; 6; въ този ѝ смыслъ Іисусъ прилага тжзи думж на Петра, Мат. 16; 23. Мар. 8; 33. За това тя ся употрѣбява за да означава най-вече великый противникъ на души-тѣ, діавола, князь-тъ на отпаднжлы-тѣ ангелы, обвинитель-тъ и клеветникъ-тъ на человѣцы-тѣ прѣдъ Бога, Іов. 1; 7, 12. Зах. 3; 1, 2. Отк. 12; 10. Той гы съблазнява въ грѣхъ, 1 Лѣт. 21; 1. Лук. 22; 31, и по този начинъ става причинитель на онуй тѣлесно и душевно зло, отъ което человѣчество-то толкозъ страда, а най-вече на онѣзи порочны наклонности и нечестивы дѣла, които причиняватъ толкозъ бѣды, даже и смърть, Лук. 13; 16. Евр. 2; 14. За това Сатана ся прѣдставлява и като съблазнитель на человѣцы-тѣ да вършатъ грѣхове, и като источникъ, дѣйствителна-та причина, на всичкы прѣпятствія, които прѣчятъ на напрѣдъкъ-тъ на Христіанство-то и умаляватъ силж-тж му въ прѣобразуваніе-то на сърдца-та и животъ-тъ человѣческый, Мат. 4; 10. Іоан. 13; 27. Рим. 16; 20. Ефес. 2; 2. Виж. **Діаволъ.**

"Съборище-то Сатанинско" въ Отк. 2; 9, 13, вѣроятно означава невѣрующы-тѣ Евреи, ревнители-тѣ криво-тълкующы Моисеевыя законъ, които сж были върли гонители на Христіаны-тѣ.

Сатири, ся прѣдставляватъ въ Грьцко-то баснословіе, като въо-

бражаемы бѣсове, половина человѣкъ и половина коза, които суевѣрни-тѣ сѫ вѣрвали че посѣщаватъ бранища-та и лѣсища-та. Еврейска-та дума, която въ Иса. 13; 21. 34; 14, е прѣведена Сатиръ, значи: 1) косматъ; 2) ярецъ, както въ Лев. 4; 24. 16; 5; и 3) бѣсове, както въ Лев. 17; 7. 2 Лѣт. 11; 15. Има нѣкои, обаче, които прѣдпочитатъ да прѣведѫтъ Еврейскѫ-тѫ думѫ въ Исаіѭ съ думы-тѣ "косматы животны," съ които разбиратъ или дивы козы или маймуны. Подскачанія-та на такыва животны или (както поеты-тѣ си позволяватъ) на такыва въображаемы сѫщества, като сатиры-тѣ, по развалины-тѣ на Вавилонъ го прѣдставляватъ като еднѫ ненаселенѫ и уединенѫ пустынѭ.

Саулъ, Кысовый-тъ сынъ, отъ Веніаминово-то племе, пърcatчый-тъ царь Израилскый, помазанъ отъ Самуила, въ 1095 г. прѣди Р. Х. Слѣдъ четыридесеть годишно царуваніе, пълно съ различны сѫбытія, той и сынове-тѣ му ся убихѫ на горѫ-тѫ Гелвуѐ. Прѣемникъ-тъ му бѣ Давидъ, зеть му, когото той бѣ ся опиталъ да умъртви. Саулова-та исторія е изложена въ 1 Цар. гл. 10—31; тя е печаленъ и назидателенъ расказъ. Начало-то на царуваніе-то му е было, по особенно благоволеніе Божіе блескаво, 1 Цар. 9; 20. 10; 1—11, 24, 25. Щомъ, обаче, Саулъ захванѫ да прѣстѫпя заповѣди-тѣ Божіи, той быде отхвърленъ като недостоинъ за основатель на царскѫ династіѭ; грѣхове-тѣ и злощастія-та му ся увеличавахѫ всѣкыдневно, додѣ слънце-то му зайде въ мрачность. Прѣзъ първѫ-тѫ му войнѫ съ Амонцы-тѣ Богъ му помагаше; но подиръ туй послѣдвахѫ неумѣстно-то му жъртвоприношеніе, прѣзъ Самуилово-то отсѫтствіе; дързско-то му обричаніе; побѣды-тѣ му надъ Филистимцы-тѣ и Амаличаны-тѣ; пощадѣніе-то му Агага Амаличкый-тъ царь, и по-добры-тѣ корысти; растроено-то му и прѣдчувствително уныніе; прѣслѣдваніе-то и зависть-та му къмъ Давида; варварско-то му избиваніе священницы-тѣ и хора-та въ Нобъ, и Гаваонцы-тѣ; допытваніе-то му до Ендорскѫ-тѫ бѣсовъпрошателкѫ; битва-та му съ Филистимцы-тѣ, въ коіѭто сынове-тѣ му бѣхѫ убити и той бѣ смъртоносно раненъ; найпослѣ, слѣдъ отчаянно-то му самоубійство, единъ Амаличанинъ занесе на Давида царскы-тѣ му знакове, 1 Цар. гл. 31. 2 Цар. гл. 1. 1 Лѣт. 10; 13, 14. Виновно-то поведеніе и ужасна-та кончина на първый-тъ Израилскый царь сѫ едно важно изобличеніе на грѣхъ-тъ, който Евреи-тѣ сторихѫ като не пожелахѫ Іеова за свой царь; туй показва още до каквѫ винѫ и съсыпваніе достига онзи, който въздстава противъ Бога, и ся води отъ славолюбивы-тѣ и завистливы-тѣ си страсти.

Сафанъ I., царь Іосіевъ писецъ, който прочете намѣренѫ-тѫ книгѫ на законъ-тъ, 4 Цар. 22; 12. Іер. 29; 3. 36; 10. Іез. 8; 11.

II. Баща-та Ахыкамовъ, 4 Цар. 22; 12. 25; 22. Іер. 26; 24.

Сафатъ I., отецъ-тъ Елиссеевъ, 3 Цар. 19; 16.

II. Потомъкъ Давидовъ, 1 Лѣт. 3; 22.

III. Главный-тъ Давидовъ говедарь въ Васанъ, 1 Лѣт. 27; 29.

Сафиръ *(хубость)*, градъ къмъ който ся обрѫща пророкъ Михей, Мих. 1; 11. Споредъ Евсевія и Іеронима той лежялъ въ планинскѫ-тѫ странѫ между Елевтерополь и Аскалонъ. Около 7 мили сѣверо-источно отъ Аскалонъ ся намѣрва днешне-то мѣсто *ес-Савафиръ*, което нѣкои го зематъ за старыя Сафиръ, но то е расположено долѣ въ полянѫ-тѫ.

Сбѫде ся и сбѫдохѫ ся. Сбѫдватъ ся прѣдрѣченія-та и обѣщанія-та на Іеовѫ, когато всѣко едно отъ тѣхъ ся испълня на врѣме-то си и на мѣсто-то си, Іис. Нав. 23;

14. Мат. 2; 17. 8; 17. 12; 17. Много пѫти человѣци-тѣ сѫ извършвали Божіи-тѣ цѣли, като сѫ гонили нѣкои съвсѣмъ противны цѣли. Така въ Іоан. 19; 24, 28, 36, распинатели-тѣ Христови никакъ не си сѫ въображавали че тѣ извършватъ Божіи-тѣ цѣли. Понѣкога изреченіе-то "за да ся сбѫде" значи за да ся подтвърди пророческо-то писаніе, понѣкога да ся приспособи и вторый пѫть. Така думы-тѣ на Осіѭ 11; 1, "И изъ Египетъ повыкахъ сына си," ся относятъ направо на Израиляны-тѣ, когато излѣзохѫ изъ Египетскѫ-тѫ земіѭ, за да ся избавятъ отъ робство-то; но, както ся учимъ отъ Мат. 2; 15, тѣзи боговдѫхновенны думы на пророкъ-тъ ся относятъ и на Іисуса Христа. Виж. още Мат. 13; 14. Иса. 6; 9. Лук. 4; 18—21. и Иса. 61; 1—3. Дѣян. 1; 16, 20. Псал. 109; 8.

Свидѣтель, единъ който подтвърдява нѣкое станѫло нѣщо, което той е видѣлъ. Споредъ Моисеевый-тъ законъ, двама свидѣтели подъ клѣтвѫ сѫ ся изисквали за да докажятъ че едно лице е виновно въ уголовно прѣстѫпленіе, Числ. 35; 30; ако виноватый-тъ е былъ осѫденъ да ся убие съ каменіе, свидѣтели-тѣ трѣбвало найнапрѣдъ да хвърлятъ каменіе на него, Втор, 17; 6, 7. Дѣян. 7; 58. Апостоли-тѣ, като провъзгласители на евангелскы-тѣ истины, ся выкатъ свидѣтели, Дѣян. 1; 8, 22. 2; 32. 2 Пет. 1; 12, 16—18. И Христосъ, като свидѣтелствува на человѣцы-тѣ небесны нѣща, е "вѣренъ свидѣтель," Іоан. 3; 12. Отк. 1; 5. Отличивши-тѣ ся по вѣрѫ человѣци на древніѭ-тѫ церквѫ ся наричятъ "свидѣтели," Евр. 12; 1.

Свидѣтелство, Божіе-то откровеніе, което показва на человѣка що да вѣрва, що да прави, и що да очаква, Псал. 19; 7. 119; 88, 99. 1 Кор. 1; 6. Отк. 1; 2. Двѣ-тѣ каменны плочы на законъ-тъ бѣхѫ видимо "свидѣтелство" на Божій-тъ завѣтъ съ людіе-то му; за това ковчегъ-тъ на завѣтъ-тъ ся наричаше и свидѣтелство-то, или ковчегъ-тъ на свидѣтелство-то, Исх. 25; 22. 34; 29. Виж. **Ковчегъ.**

Свинецъ. Този металъ е былъ добрѣ познатъ на стары-тѣ, Числ. 31; 22. Іез. 27; 12. Стари-тѣ употрѣбявахѫ таблицы отъ свинецъ за писаніе. Съ този металъ още ся служехѫ, прѣди да знаіѫтъ употрѣбленіе-то на живакъ-тъ, за да прѣчистюватъ сребро-то; и дѣйствіе-то, чрѣзъ което ся прѣчистюваше сребро-то отъ шлакъ-тъ, пояснява начинъ-тъ по който Господь ще отдѣли злы-тѣ отъ добры-тѣ, Іер. 6; 29, 30. Іез. 22; 17—22.

Свиня, добрѣ познато всеядно животно, което е было забранено на Евреи-тѣ да ядѫтъ, Лев. 11; 7. Втор. 14; 8. Ядѣніе-то свинско месо е было най-гнусна-та отъ всичкы-тѣ идолопоклоннически мерзости за Евреи-тѣ, Иса. 65; 4. 66; 3, 17. Стадо-то свиніе, което погынѫ отъ злы духове въ Генисаретско-то море, Мат. 8; 32, ся мысли да е было държано отъ Евреи-тѣ за продажбѫ на съсѣдны-тѣ язычницы. Отъ трогателнѫ-тѫ притчѫ за блудный-тъ сынъ ся види, че пасеніе свиніе ся е считало за най-ниско занятіе; то бѣ послѣдне-то срѣдство за прѣхранѫ на това развратено и нещастно сѫщество, което распилѣ бащино-то си наслѣдіе съ распустнѫто живѣяніе, Лук. 15; 14—16. Непоправими-тѣ мрьсни нърави на това животно пояснява че прѣобразованіе-то е недостатъчно безъ прѣрожденіе, 2 Пет. 2; 22; когато тъпченіе-то ѝ всякѫ драгоцѣннѫ вѣщь, коіѫто не може да яде, пояснява какъ нѣкои развратни ся обхождатъ съ евангеліе-то, Мат. 7; 6.

Свирка, видъ трѫбно музикално орѫдіе съ дупкы като кавалъ-тъ и флейта-та, 1 Цар. 10; 5. 3 Цар. 1; 40. Иса. 5; 12. 30; 29.

Iер. 48; 36. Мат. 9; 23. Двойна-та свирка ся състои отъ двѣ тржбы, които ся сливатъ при наустіе-то, тржба-та коѭто свирятъ съ лѣвж-тж ржкж издава нѣколко дебелы звукове и служи за бассо. Единъ неотколѣшенъ пжтникъ пише че стигнжлъ между хълмища-та въ Іудеѭ "единъ Арабинъ, който свирилъ съ всичкж-тж си силж съ еднж овчарскж свиркж, направенж отъ двѣ цѣви. Сега за пръвъ пжть забѣлѣжихмы радость въ земѭ-тж, защото наистинж всяка радость ся помрачи, веселіе-то на земѭ-тж е изговено," Иса. 24; 11. Виж. **Музика.**

Свитъкъ. Виж. **Книга.**

Свѣтилникъ. Единъ златенъ свѣтилникъ стоялъ отъ лѣво въ скыніѭ-тж, срѣщо трънезж-тж за хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то. Той състоялъ отъ едно стояло, едно стебло, шесть вѣтвы, три вѣтвы на свѣтилникъ-тъ отъ еднж-тж странж, и три вѣтвы отъ другж-тж му странж; и седмь свѣтила имало върху стебло-то и вѣтвы-тѣ. Вѣтвы-тѣ были украсены съ три вида украшенія: чашкы, ябълчкы, и цвѣтія. Чисто масло употрѣбявали за свѣтила-та, и всѣкой вечеръ гы палили, Исх. 25; 31—40. 30; 7, 8. 37; 17—24. Лев. 24; 1—3. 1 Цар. 3; 3. 2 Лѣт. 13; 11. Въ първый-тъ храмъ имало десеть свѣтилници отъ чисто злато, петь отдесно и петь отлѣво въ свято-то мѣсто, 3 Цар. 7; 49, 50. 2 Лѣт. 4; 7. Iер. 59; 19. Въ вторый-тъ храмъ имало само единъ свѣтилникъ, който приличалъ на онзи въ скыніѭ-тж. Този свѣтилникъ занесли въ Римъ, слѣдъ съсыпваніе-то на Iерусалимъ, и турили го въ Веспасіановъ-тъ храмъ на Миръ-тъ. Образъ-тъ му исписали на тріумфалный-тъ сводъ на Тита, дѣто и сега е доста ясенъ. Вижте хубавы-тѣ видѣнія на Захаріѭ и Iоанна за свѣтилникъ-тъ, Зах. 4;2—12. Отк. 1; 12, 20.

Свѣтило. Свѣтила-та на стары-

СТАРЫ СВѢТИЛА.

тѣ бѣхж чашы и разни хубави съсжди. Тѣ още бѣхж наржчны, така щото можехж да гы носятъ въ ржкж, или да гы турятъ дѣто искатъ. Виж. **Свѣтилникъ.** За гореніе употрѣбявахж растителны масла, лой, восъкъ, и др. т. и свѣтила-та горехж по цѣлж нощь. Нѣманіе-то нощѣ свѣтеніе на свѣтилникъ въ единъ домъ бѣше на поличбж и показваше запустѣніе, Iов. 18; 5, 6. Прит. 13; 9. 20; 20. Iер. 25; 10, 11; а свѣтило дѣто никога нощѣ не угаснуваше прѣдвѣщаваше благоденствіе и благоуспѣваніе, 2 Цар. 21; 17. 3 Цар. 11; 36. Псал. 132; 17. Наржчны свѣтила за носеніе изъ улицы-тѣ тъй ся правяхж щото трѣбваше често да ся пълнятъ съ масло, Мат. 25; 3, 4. Фенери и свѣщи, Iоан. 18; 3, бѣхж необходимы въ стары-тѣ градове, дѣто улицы-тѣ не бѣхж никога освятены.

Свѣтъ, земя-та на коѭто живѣемъ; всичкы-тѣ ѝ жители, Iоан. 3; 16, или часть отъ тѣхъ, Iоан. 12; 19. "Свѣтъ" въ Гал. 6; 14. 1 Iоан. 2; 15, означава наслажденія и свѣтскы ползы.

Святилище, свято мѣсто, посвятено на Бога. Види ся че понѣкога това име ся даваше на всичкый-тъ храмъ, Псал. 73; 17. Евр. 9; 1; понѣкога на "Свято-то мѣсто," дѣто олтарь-тъ на темянъ-тъ, златный-тъ свѣтилникъ и хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то сѣдяхѫ, 2 Лѣт. 26; 18. Евр. 9; 2; и понѣкога на "Святая Святыхъ," най-скрышно-то и уединено-то мѣсто на храмъ-тъ, дѣто бѣше ковчегъ-тъ на завѣтъ-тъ и дѣто никой освѣнь пьрвосвященникъ-тъ не можеше да влиза, и той само веднъжь въ годинѫ-тѫ въ день-тъ на тържественно-то умилостивеніе. Сѫщо-то име ся даваше тъй сѫщо на най-святѫ-тѫ часть на скыніѭ-тѫ вдигнѫтѫ въ пустыніѭ-тѫ, Лев. 4; 6. Виждь **Скынія** и **Храмъ**. Храмъ-тъ или земно-то святилище е знакъ на небе-то, Псал. 102; 19. Евр. 9; 1, 24; и самъ Богъ ся нарича святилище, Иса. 8; 14. Іез. 11; 16, относително употрѣбленіе-то на храмове-тѣ като мѣсто на убѣжище за бѣжанцы, защото Богъ е единственно-то вѣрно и свято прибѣжище за грѣшницы-тѣ, които ся гонятъ отъ мечъ-тъ на божественнѫ-тѫ правдѫ.

Святъ, святость. Тѣзи думы понѣкога показватъ вънкашнѫ чистотѫ, и понѣкога вѫтрѣшно освященіе. Истинска-та святость ся отличава по добры-тѣ дѣла, но още повече по намѣренія-та и побужденія-та на сьрдце-то. Вѫтрѣшна-та святость е едно нравственно начало, което вдѫхнува въ сьрдце-то не само едно но всичкы-тѣ нравственны прѣвъсходства. Богъ е святъ по единъ безконечно съвършенъ начинъ, Иса. 1; 4. 6; 3. Мессія ся нарича Святый-тъ, Лук. 4; 34. Дѣян. 3; 14. Трете-то лице на божественнѫ-тѫ Троицѫ ся нарича Духъ Святый. Богъ е източникъ на святость, неповинность, и освященіе. Человѣци-тѣ изгубихѫ своіѭ-тѫ святость въ грѣхопаденіе-то; но Богъ позволява на людіе-тѣ си, додѣто сѫ на този свѣтъ, да ставатъ постепенно участници въ неговѫ-тѫ святость, и съвсѣмъ ще гы освяти на онзи свѣтъ. Св. Писаніе нарича свято, въ единъ второстепененъ смыслъ, всичко което принадлежи на Бога — небе-то, храмъ-тъ и сѫдове-тѣ, службы-тѣ и служители-тѣ му, пророцы-тѣ, апостолы-тѣ, Недѣлный день и всичкы-тѣ служители Божіи. Іудеи-тѣ сѫ ся наричали народъ святъ, защото сѫ были избрани за Божіи людіе, и защото сѫ были посвятени на Бога; и Христіани-тѣ, исцѣло, ся наричатъ святъ народъ, защото сѫ посвятени на Христа.

Святый Духъ, трете-то лице на Св. Троицѫ. За Духа Святаго е казано че исходи отъ Отца, и че щѣше да ся проводи отъ Отца и Сына на Христовы-тѣ ученицы, Іоан. 14; 26. 15; 26. Духъ Святый ся казва Духъ-тъ на Отца, Мат. 10; 20, и Духъ-тъ на Сына, Гал. 4; 6. Фил. 1; 19. Духъ Святый е сѫщинско лице. Че той не е само едно свойство на Бога е явно отъ много мѣста въ Св. Писаніе, дѣто е писано че той дѣйствува, мысли, чувствува, и желае, както всѣко сѫщинско лице.

Че Духъ Святый е божественно лице, еднакво съ Отца и Сына, ся доказва отъ това, че той участвовалъ въ разны божественны дѣла, както, напр., въ сътвореніе-то на свѣта, Быт. 1; 2. Псал. 33; 6. 104; 30. Нему ся отдава почесть, както и тѣмъ, въ кръщалны-тѣ думы, Мат. 28; 19, и въ благословеніе-то на Ап. Павла, 2 Кор. 13; 13. Той пріема име-то и упражнява власть-та на Бога, 2 Кор. 3; 17. Рим. 8; 14. 1 Кор. 2; 10. 6; 19. Евр. 9; 14. Нему още ся отправятъ молитвы, както на Бога, Отк. 1; 4, 5; да грѣши нѣкой противъ него значи да грѣши противъ Бога, Дѣян. 5; 3, 4. Еф. 4; 30; и всякой грѣхъ и хула противъ него нѣма да ся прости на человѣцы-тѣ, Мат. 12; 21.

Дѣйствіе-то на Св. Духа е божественно. Въ стары-тѣ врѣмена, той вдъхнувалъ мъдрость на Библейскы-тѣ писатели, и гы надарявалъ съ чудотворны дарбы. Отъ врѣме-то на Іисуса Христа той дѣйствува другояче върху человѣцы-тѣ: дава имъ да почувствуватъ грѣшно-то си състояніе, и възражда и обновява сърдца-та имъ, Іоан. 3; 5. Еѳ. 2; 1. Той е Утѣшитель-тъ на церквъ-тъ, помага на вѣрующы-тѣ въ молитвы-тѣ имъ, свидѣтелствува и ходатайствува за тѣхъ, посочва имъ длъжности-тѣ имъ, и гы освящава за небе-то.

Священникъ, единъ който священнодѣйствува прѣзъ богослуженіе, особенно за очищеніе на грѣхове; за человѣцы-тѣ ся поставя въ служеніе къмъ Бога, да приноси дарове и жьртвы за грѣхове-тѣ. Въ Ветхый-тъ Завѣтъ прѣди Моисей да провъзгласи законъ-тъ, священство-то не бѣ никому исключително притяжаніе; тогазь първородны-тѣ на всяко домочадіе, бащы-тѣ, князове-тѣ, царіе-тѣ, бѣхъ всякой на градъ-тъ си и на къщъ-тъ си священникъ. Каинъ и Авель, Ное, Авраамъ и Іовъ, Авимелехъ и Лаванъ, Исаакъ и Іаковъ, принесохъ сами жьртвы-тѣ си. На тържество-то, когато Богъ направи завѣтъ-тъ съ людіе-тѣ си при полы-тѣ на Синайскъ-тъ горъ, Моисей испълняше длъжность-тъ на ходатай, а избрани момци Израиляни испълняхъ службъ-тъ на священницы, Исх. 24; 5. Но когато Господь прѣдпочете Левіево-то племе да му служи въ скыніѭ-тъ, и священство-то станъ исключително притяжаніе на Аароново-то домородство, право-то да ся приносятъ жьртвы Богу ся запази за священницы-тѣ отъ това доморodство, Числ. 16; 40. Добрѣ извѣстно е наказаніе-то на Озіѭ, Іудинъ-тъ царь, който, като ся осмѣли да покади Господу, бѣ ударенъ съ проказъ, 2 Лѣт. 26; 19. Вижль и случай-тъ съ Саула, 1 Цар. 13; 7—14. Въ нѣкои случаи, обаче, Еврейскы-тѣ пророци сѫ приносяли жьртвы Господу, най-вече прѣди да ся установи постоянъ молитвенъ домъ въ Іерусалимъ. Виж. 1 Цар. 7; 9, дѣто Самуилъ, ако и да не бѣ священникъ, принесе агне всесъжженіе Господу. Виж. и 1 Цар. 9; 13. 16; 5. 3 Цар. 18; 31, 33.

Богъ, който задържа за себе си всичкы първородны на Израиля, за дѣто гы съхрани отъ ръкъ-тъ на Ангела истребителя, въ замѣнъ и възмѣздіе, пріе Левіево-то племе да му служи въ скыніѭ-тъ, Числ. 3; 41. Така цѣло-то Левіево племе бѣ опрѣдѣлено за свято-то служеніе; но всичкы-тѣ му членове да не занимаватъ еднаквъ службъ, понеже отъ три-тѣ Левіевы сынове, Гирсонъ, Кааѳъ, и Мераріи, началницы-тѣ на три-тѣ голѣмы челяди, Господь си избра Кааѳовъ-тъ челядь, отъ коіѭто низслѣзе Аароновъ-тъ домъ, за да испълнява священническы-тѣ длъжности. Другы-тѣ членове на тъзи челядь, ведно съ Моисеевы-тѣ чада и потомцы-тѣ имъ, ся вчислихъ въ число-то на Левиты-тѣ.

Първосвященникъ-тъ стоеше на чело на всичкы религіозны работы, и бѣ обыкновенный-тъ съдія въ всичкы спорове които изниквахъ отъ тѣхъ; и, като началникъ на священницы-тѣ, които бѣхъ и народни съдіи, той съдеше и въ свѣтскы работы, Втор. 17; 8—12. 19; 17. 21; 5. 33; 8, 10. Іез. 44; 24. Само той имаше право да влиза еднъжь на годинъ-тъ, прѣзъ день-тъ на умилостивеніе-то, въ святаѭ святыхъ, за очищеніе грѣхове-тѣ на цѣлый-тъ народъ, Лев. 16; 2 и др. Той трѣбваше да бъде сынъ на майкъ ожененъ дѣвицъ, и безъ тѣлесенъ недостатъкъ, Лев. 21; 13. Изобщо, никой священникъ съ такъвъ порокъ не можеше да приноси жьртвы, и да ся доближава до святилище-то за да принесе хлѣбъ-тъ на прѣдложеніе-то; но такъвъ свя-

щенникъ ся поддържаше съ жъртвоприношенія-та въ скыніѭ-тѫ, Лев. 21; 17—22. Священници-тѣ пріимахѫ и десетъкъ отъ Левиты-тѣ, Числ. 18; 28. Богъ опрѣдѣли първосвященника за да пріима отвѣтъ отъ него и да бѫде тълкователь на истинѫ-тѫ му; така щото, когато ся обличаше въ священны-тѣ си одежды, и съ Уримъ-тъ и Ѳуммимъ-тъ, той отвѣщаваше на въпросы нему прѣдложены, и Богъ му открываше тайны и бѫдѫщы нѣща. Нему бѣ запрѣтено да оплаква нѣкоіѭ своіѭ умрѣлѫ роднинѫ, даже и кога умре баща му или майка му; или пакъ да влиза дѣто имаше умрѣлъ человѣкъ, за да не ся оскверни, Лев. 21; 10—12.

Священници-тѣ служяхѫ самичкы въ олтарь-тъ. Тѣ убивахѫ и приготовлявахѫ общественны-тѣ жьртвы, или пакъ Левити-тѣ извършвахѫ това подъ тѣхнѫ заповѣдь. Частни хора коляхѫ сами жьртвы-тѣ си, само ако тѣзи жьртвы не бѣхѫ гъргорицы или гълѫбчета. Но всичкы-тѣ жьртвоприношенія въ олтарь-тъ, безъ исключеніе на ръсеніе-то съ кръвь, ся извършвахѫ само отъ священницы-тѣ. Тѣ държахѫ постоянно огнь въ олтарь-тъ на всесъжженіе-то, и въ свѣтила-та на златныя свѣтилникъ въ святилище-то; мѣсяхѫ и печяхѫ хлѣбове-тѣ за прѣдложеніе, приносяхѫ гы връзъ златнѫ-тѫ трьпезѫ въ святилище-то, и мѣнявахѫ гы всякѫ Сѫбботѫ. Сравни Исх. 28; 29. Лев. гл. 8. Всякѫ заранъ и вечерь, единъ священникъ, опрѣдѣленъ по жрѣбіе въ начало-то на всякѫ седмицѫ, доносяше въ святилище-то кадилницѫ съ темянъ, и іѭ полагаше връзъ златныя олтарь, Лук. 1; 9.

Священны-тѣ одежды на священницы-тѣ бѣхѫ къси ленени шалвари; тѣсенъ, отъ виссонъ или и отъ памукъ истъканъ, напъстренъ хытонъ съ рѫкавы, който достигаше до нозѣ-тѣ; поясъ отъ прѣпреденъ виссонъ. Тѣ носяхѫ и лененъ ефодъ, 1 Цар. 22; 18; и единъ пленѫ гѫжвѫ отъ виссонъ. Священници-тѣ священнодѣйствувахѫ

вынагы боси. Първосвященникъ-тъ носяше почти сѫщо-то облѣкло на священницы-тѣ, само че имаше четыри одежды повече: единъ вънкашенъ хытонъ, нареченъ мантія на ефодъ-тъ, цѣлъ истъканъ отъ синьо, окрасенъ по вратникъ-тъ, и по полы-тѣ съ наровидны и златозвънчасты рѣсны: единъ ефодъ отъ злато, синьо, багрѣно и червено, и прѣпреденъ виссонъ; той закрываше тѣло-то му отъ шіѭ-тѫ до бедра-та, и имаше на два-та си края два нарамника запетлѣваны за раменѣ-тѣ съ златны петелкы, въ които бѣхѫ стоени два ониксови камыка съ имена-та на дванадесеть-тѣ Израилевы племена изваяны на тѣхъ; още и единъ поясъ, нѣколко пѫти прѣпасванъ около грѫди-тѣ, и истъканъ отъ злато, отъ синьо, багрѣно, и червено, и прѣпреденъ виссонъ: единъ нагрѫдникъ, който ся завръзваше за четыри-тѣ си ѫглы съ ефодъ-тъ, и носяше имена-та на дванадесеть-тѣ Израилевы племена, изваяны въ дванадесеть скѫпоцѣнны каменіе: и единъ кыдаръ (митра) — еднѫ

много окрасенѫ гѫжвѫ съ златнѫ плочицѫ отпрѣдъ съ надписъ, **Святыня Господу.** И първосвященникъ-тъ и священници-тѣ не носяхѫ священны-тѣ одежды вънъ отъ храмъ-тъ, както ся види отъ Іез. 42; 14. 44; 17—19. Дѣян. 23; 5.

Богъ не даде землѭ въ наслѣдіе на Левіево-то племе, въ обѣтованнѫ-тѫ землѭ. Той искаше щото Левіеви-тѣ потомци да ся поддържатъ съ десетъцы-тѣ, начаткы-тѣ на плодове-тѣ, приношенія-та въ храмъ-тъ, и съ дѣлъ-тъ си отъ жъртвоприношенія-та за грѣхъ и благодареніе, принесены въ храмъ-тъ. Въ примирителны-тѣ жъртвы, десны-тѣ бедра и грѫди-тѣ бѣхѫ тѣхны, Лев. 7; 33, 34; въ приношенія-та за грѣхъ, тѣ горѣхѫ тлъстинѫ-тѫ по черва-та, черныя дробъ, и бѫбрецы-тѣ; останѫло-то бѣ тѣхно, Лев. 7; 6, 10. Кожа-та или руно-то така сѫщо тѣмъ принадлежеше. Когато нѣкой принесеше въ жъртвѫ или говедо или овцѫ, плешка-та, челюсти-тѣ, и търбухъ-тъ трѣбваше да даде на священникъ-тъ, Втор. 18; 3. Нему ся даваше и начатъкъ-тъ на стриженіе-то на овцы-тѣ, Втор. 18; 4. По този начинъ, священници-тѣ, безъ да притяжавахѫ землѭ или наслѣдіе, удовлетворявахѫ нужды-тѣ си. За домове и мѣстожителства, Господь имъ опрѣдѣли четыридесеть и осмь градове, Числ. 35; 1—7. Въ прѣдградія-та на тѣзи градища тѣ владѣхѫ землѭ, хылядо лакти на вънъ отъ градскы-тѣ стѣны. Отъ тѣзи четыридесеть и осмь градове, шесть бѣхѫ опрѣдѣлени да бѫдѫтъ градове за прибѣжище на всичкы, които случайно и неволно ставахѫ убійци. Священници-тѣ имахѫ тринадесеть градове; другы-тѣ принадлежахѫ на Левиты-тѣ, Іис. Нав. 21; 10.

Освѣнь дѣто священници-тѣ приносяхѫ жъртвы-тѣ и священнодѣйствувахѫ, тѣ поучавахѫ людіе-тѣ и рѣшавахѫ спорове; различавахѫ разны видове проказѫ; разгледувахѫ дѣла по напусканіе, зависть, оброцы, и които ся относяхѫ до законъ-тъ за нечистотіи-тѣ, и др. Тѣ всеобщо благославяхѫ народъ-тъ въ име-то Господне. Прѣзъ войнѫ тѣ бѣхѫ длъжни да носятъ ковчегъ-тъ, да ся допытватъ до Господа, да трѫбятъ съ святы-тѣ трѫбы, и да насърдчаватъ войскѫ-тѫ, Числ. 10; 8, 9. Втор. 20; 2.

Священство-то Христово е истинско священство, когато священство-то у Евреи-тѣ бѣ проста сѣнка на Христово-то, както Павелъ забѣлѣжва. Христосъ, вѣчный-тъ священникъ по чинъ-тъ Мелхиседековъ, прѣбѫдва во вѣкы, а священници-тѣ по чинъ-тъ Аароновъ бѣхѫ смъртни, и слѣдователно приврѣменни, Евр. гл. 7. За да имъ покаже съ каквы благости ще гы обсыпи, Господь каза на Евреи-тѣ че ще гы направи царіе и священницы, Исх. 19; 6. И Петръ повтаря сѫщо-то обѣщаніе към Христіаны-тѣ, или по-добрѣ, казва имъ че тѣ наистинѫ сѫ такыва каквыто Богъ ся обѣща Израиляны-тѣ да направи, 1 Пет. 2; 5, 9. Виждь и Отк. 1; 6.

Въ единъ важенъ смыслъ всѣкой Христіанинъ трѣбва да приноси себе си духовнѫ жъртвѫ "благопріятнѫ Богу чрѣзъ Іисуса Христа;" но никой священникъ, въ Христіанскѫ-тѫ церквѫ, не може да очисти грѣхъ съ жъртвѫ-тѫ си, освѣнь Христосъ, Евр. 9; 11—26.

Сгодяваніе, или **Обрученіе,** уговоръ между мѫжъ и женѫ за да ся оженятъ въ едно бѫдуще врѣме. Родители-тѣ често сгодявали дъщери-тѣ си безъ тѣхно-то съгласіе, и даже додѣто тѣ были още твърдѣ малкы. Нѣкой пѫть младоженикъ-тъ ся е задължавалъ писменно да отдѣли едно количество нары, като дѣлъ на невѣстѫ-тѫ си. Бракъ-тъ не ставаше додѣто невѣста-та не достигнеше на възрастъ поне 12 годины;

при всичко това обрученіе-то можаше да ся развали само чрѣзъ законно напущаніе или смьрть, Мат. 1; 18—25. Лук. 1; 27. Богъ говори за сгодяваніе-то на свои-тѣ людіе съ себе си, съ нѣжнѫ любовь, и за залаганіе-то на думѫ-тѫ си че всичкы-тѣ му милостивы обѣщанія къмъ тѣхъ ще бѫдѫтъ испълнены, Іер. 2; 2. Ос. 2; 19, 20. На това, проповѣдници-тѣ на Слово-то Божіе сѫ орѫдія-та, посредствомъ проповѣдваніе-то си, 2 Кор. 11; 2. Оттука и дума-та "оженена," която ся отдава на земіѭ-тѫ Израилевѫ, Ис. 62; 4, за да означи Божіе-то благоволеніе въ Израиля.

Сеаръ-іасувъ, *остатъкъ-тъ ще ся обърне*, Иса. 7; 3. 10; 21; сынъ Исаіевъ; прѣдполага ся че това име има пророческо значеніе, както име-то Махеръ-шалалъ-хашъ-базъ.

Сева. Виж. **Савци.**

Севоимъ, I., единъ отъ четыри-тѣ царскы градове въ долъ-тъ Сиддимъ, разрушенъ съ огнь отъ небе-то. Виж. **Содомъ.** Евсевій и Іеронимъ споменуватъ единъ градъ съ това име, на западный-тъ брѣгъ на Мьртво-то море.

II. Долъ и градъ Веніаминовскый, на истокъ отъ Михмасъ, 1 Цар. 13; 18. Неем. 11; 34.

Седекыя, I., двадесетый-тъ и послѣдній-тъ царь Іудинъ, сынъ на Іосіѭ и Амиталѫ, и чича на Іоахына прѣдшественника му, 4 Цар. 24; 17, 19. Іер. 52; 1. Когато Навуходоносоръ прѣвзѣ Іерусалимъ, той заведе въ Вавилонъ Іоахына, съ жены-тѣ му, чада-та му, чиновницы-тѣ му, и най-добры-тѣ художницы отъ Іудеѭ, и на мѣсто-то му постави чичѫ му Матѳаніѭ, чіето име той промѣни на Седекыѭ; Седекыя ся обѣща съ клѣтвѫ Навуходоносору че ще му бѫде вѣренъ. На двадесеть и пьрвѫ-тѫ си годинѫ той ся въцари, и царува единадесеть годины. Той стори зло прѣдъ Господа, по всичко що направи Іоакымъ, 4 Цар. 24; 18—20. 2 Лѣт. 36; 11—13. Сравни Іер. 29; 16—19. гл. 34. 38; 5. Іез. 17; 12, 14, 18. Въ деветѫ-тѫ годинѫ на царуваніе-то си, той ся възстанѫ противъ Вавилонскый-тъ царь, като ся облягаше на бесполезнѫ-тѫ помощь на Египетскый-тъ царь Фараона Вафрія, и като прѣзираше вѣрны-тѣ Іеремієвы прѣдставленія, Іер. 37; 2, 5, 7—10. Вслѣдствіе на това Ассирійска-та войска нашествува Іудеѭ, и прѣвзѣ всичкы-тѣ й крѣпости. Прѣзъ единадесетѫ-тѫ годинѫ на царуваніе-то му, въ деветый-тъ день на четвьртый-тъ мѣсецъ (Іулій) Іерусалимъ бѣ прѣвзѣтъ, 588 год. прѣди Р. Х. Царь-тъ ся опыта да побѣгне прѣзъ нощь-тѫ на този день, но прислѣдванъ отъ Халдейско-то войнство, той бѣ хванѫтъ въ Іерихонскѫ-тѫ равнинѫ. Седекыя бѣ заведенъ въ Ривлѫ при Навуходоносора, който укори вѣроломство-то му, и заповѣда да убіѭтъ дѣца-та му прѣдъ него и да му избодѫтъ очи-тѣ; въ оковы той бѣ испратенъ въ Вавилонъ, 4 Цар. гл. 25. Іер. гл. 39 и 52. Іез. гл. 19. Всичкы-тѣ тѣзи събытія испълнихѫ Іеремієвы-тѣ и Іезекіилевы-тѣ прѣдвѣщанія, които сѫ изложены въ горѣпомѣнѫты-тѣ главы. За Седекыево-то ослѣпеніе сравни и Іер. 34; 3. Іез. 12; 13.

II. Единъ лъжливъ пророкъ, изобличенъ отъ Михея когато поощряваше Ахаава да ратува съ Сиріяны-тѣ, 3 Цар. 22; 11—37. Сѫдба-та му ся прѣдсказва въ ст. 25.

III. Другъ единъ лъжливъ пророкъ, изобличенъ отъ Іеремііѭ, Іер. 29; 21, 22.

Седмдесеть-тѣ. Най-старый прѣводъ на Ветхый Завѣтъ ся зове прѣводъ на Седмдесеть-тѣ, защото въобще ся вѣрва че е былъ прѣведенъ отъ седмдесеть прѣводачи. Има разны мнѣнія за врѣме-то когато свьршили този прѣводъ, но може да ся каже че е былъ свьршенъ прѣзъ трете-то столѣ-

тіе прѣди Христа. Той съдрьжава значителны погрѣшкы; но изобщо е вѣренъ, най-паче въ книгы-тѣ Моисеевы; той е отъ голѣмж важность за тълкованіе-то на Ветхыя Завѣтъ, и често ся привожда отъ Ново-Завѣтны-тѣ писатели, които списвахж по сжщо-то нарѣчіе. Тойзи прѣводъ е баща-та на първый-тъ Латинскый, на Коптскый-тъ и на много друты прѣводы, между които е и Старо-Българскый-тъ; и толкозь Грьцкы-тѣ и Римскы-тѣ отци сж ся водили по него, щото до прѣди нѣколко столѣтія той въ сжщность е замѣстялъ Еврейскыя първообразъ. Доста голѣма разлика сжществува между лѣточисленіе-то на Еврейскыя първообразъ и лѣточисленіе-то на Седмдесеть-тѣ. Виж. **Александрія.**

Седмица-та, или врѣменно-то разстояніе отъ седмь дни, е была позната още отъ най-ранны врѣмена на различны и отдалечены единъ отъ другъ народы въ Европж, Азіж, и Африкж, Быт. 29; 27.

За "Праздникъ-тъ на седмицы-тѣ," виж. **Петдесетница.**

Седмь. Това число ся употрѣбява за кржгло число, и има значеніе въ Св. Писаніе; тъй, напр. още отъ създаніе-то на свѣта врѣме-то смѣтали съсъ седмицы; Ное взѣ въ ковчегъ-тъ си по седмь отъ всичкы-тѣ чисты скотове, Быт. гл. 7. Евреи-тѣ сж имали не само седмый-тъ день за Сжбботж, но и седмж-тж годинж; и подиръ седмь пжти по седмь годины е было година-та на юбилея имъ. Голѣмы-тѣ имъ праздници на безквасны-тѣ хлѣбове и на шатьры-тѣ сж ся продължавали седмь дни; въ много случаи число-то на животны-тѣ, приносяны въ жъртвж, е было седмь. Златный-тъ свѣтилникъ е ималъ седмь вѣтвы. Седмь священници съ седмь тржбы обыкаляхж седмь дни града Іерихонъ, и на седмый-тъ день го обыколихж седмь пжти. Въ Откровеніе-то ся споменуватъ седмь церквы, седмь свѣтилницы, седмь духове, седмь звѣзды, седмь печати, седмь тржбы, седмь гръмове, седмь чашы на седмь язвы, и седмь Ангели за да гы изливатъ.

Число-то седмь, както казахмы, често ся употрѣбява за кржгло или тъкмо число, Мат. 12; 45. 1 Цар. 2; 5. Іов. 5; 19. Прит. 26; 16, 25. Иса. 4; 1. Іер. 15; 9. Подобно, седмь пжти или седмократно много пжти значи изобилно, съвършенно, Быт. 4; 15, 24. Лев. 26; 24. Псал. 12; 6. 79; 12. Мат. 18; 21. А седмдесеть пжти по седмь е още по-силно израженіе, Мат. 18; 22.

Седрахъ, Халдейско-то име на Ананіж при дворъ-тъ Навуходоносоровъ, Дан. 1; 7. Виж. **Авденаго.**

Секундъ, Солунскый-тъ ученикъ, който придружаваше Апостола Павла въ нѣкои отъ пжтешествія-та му, Дѣян. 20; 4.

Села, I., име-то на мѣсто-то, което ся споменува въ 4 Цар. 14; 7 дѣто ся казва че Амасія, царь-тъ на Іудж, поразилъ десеть тысящы Едомцы въ долъ-тъ на Соль-тж, прѣвзѣлъ градъ-тъ Селж, и го нарѣклъ Іокѳеиль, т. е. *покоренъ отъ Бога.* Села е Еврейска дума, която значи *скала*, и съотвѣтствува на Грьцкж-тж думж Петра; отдѣто може справедливо да ся заключи, че градъ-тъ Петра, еднъжь столица-та на Каменистж Арабіж, е было мѣсто-то което святый-тъ историкъ споменува. Села ся споменува и въ Иса. 16; 1, и дума-та камыкъ въ Сжд. 1; 36, може-бы означава този градъ. Първый отъ днешны-тѣ пжтницы, който е посѣтилъ развалины-тѣ на това мѣсто, е Буркхартъ; тѣ свидѣтелствуватъ за блескъ-тъ на древній-тъ градъ. Той ся изразява тъй: "На разстояніе два дни пжть къмъ сѣверо-истокъ отъ Акабж, ся намира въ Джебелъ-Шерж, на источнж-тж странж на Арабж, една малка рѣка или долъ който ся нарича Вади-Муса. Туй мѣсто

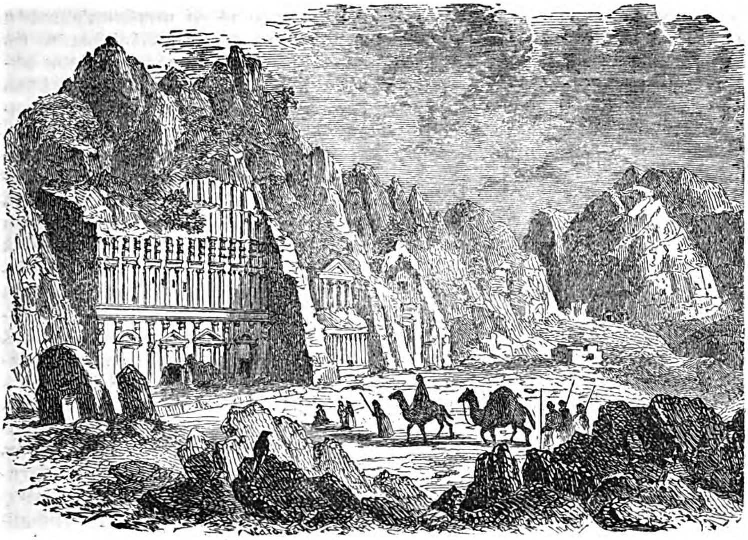

ЧАСТЬ ОТЪ ДОЛИНѪ-ТѪ НА СЕЛѪ.

е твърдѣ важно по памятницы-тѣ си и останкы-тѣ си отъ единъ древенъ градъ, който прѣдполагамъ да е градъ-тъ Петра, столица-та на Каменистѫ Арабіѭ — мѣсто което, до колкото знаѭ, никой Европеецъ пѫтникъ не е до сега посѣтилъ. Въ червено-пѣсъчныя камыкъ, отъ който долъ-тъ ся състои, ся намиратъ повече отъ двѣстѣ и петдесеть гробници, цѣлы изсѣчены въ скалѫ-тѫ. Тукъ ся намира единъ грамаденъ, тъй сѫщо изсѣченъ въ скалѫ-тѫ, въ видъ на храмъ мавзолей (гробница) съ всичкы-тѣ си отдѣленія, прѣддверіе и перистилъ (външна съ стълпове придворна галерія), и др.; този най-прѣкрасенъ образецъ отъ Грьцкѫ архытектурѫ е съвършенно упазенъ до днесь. Намиратъ ся тъй сѫщо и другы гробници съ обелискы по Египетскый стилъ, единъ цѣлъ амфитеатръ изсѣченъ въ скалѫ-тѫ, съ останкы отъ дворецъ и отъ нѣколко храма. На върхъ горѫ-тѫ (Оръ), която затваря западнѫ-тѫ часть на тѣсныя долъ, ся намира гробъ-тъ Харуновъ или Аароновъ, който ся държи на голѣмѫ почесть отъ Арабы-тѣ." Че тука е было мѣсто-то на древнія градъ Селѫ или Петрѫ, потвърждава ся и отъ другы доказателства; Іосифъ, Евсевій, и Іеронимъ увѣряватъ че гробъ-тъ Аароновъ е былъ близо до Петрѫ; още, мѣстоположеніе-то и развалины-тѣ съотвѣтствуватъ съ забѣлѣжкы-тѣ, които Библія-та, Плиній и Страбонъ правятъ върху този прѣдмѣтъ.

По-сетнѣшни пѫтници, като Лабордъ, сѫ описали живописно и подробно този чудесенъ градъ и сѫ начъртали по-главны-тѣ му развалины. Долъ-тъ на Петрѫ, 2,200 кр. надъ голѣмыя долъ Елъ-Арабѫ, е около единъ миль длъгъ отъ сѣверъ къмъ югъ, и половина миль широкъ; отъ страны-тѣ му ся намѣрватъ многобройны долчета, които правятъ цѣлѫ-тѫ му окрѫжность нѣщо четыри мили. Той е пристѫпенъ отъ сѣверъ и отъ югъ; обаче, на истокъ и на западъ ска-

ТѢСНЫЙ-ТЬ ПРОХОДЪ И ЧАСТЬ ОТЪ ХРАМЪ-ТЪ ЕЛ-ХУСНЕ.

лы-тѣ му сѫ стрьмны, и ся възвышаватъ на высочинѫ отъ двѣстѣ до хылядѫ крака. Главный тъ проходъ за града ся намира на истокъ, и ся захваща между скалы четыредесеть крака высокы и отстоящы една отъ другѫ шестдесеть лакти; колкото отивашь навѫтрѣ въ проходъ-тъ, скалы-тѣ все повече и повече ся приближаватъ и възвышаватъ и изобилуватъ съ гробища. Като извьрвишь този тѣсенъ проходъ, тебѣ ся испрѣчва едно отъ най-великолѣпны-тѣ сграды на Петрѫ; то е Ел-Хусне, храмъ-тъ издълбанъ въ отсрѣщнѫ-тѫ скалѫ, който Буркхартъ споменува. Отъ тука ты влизашь въ единъ по-широкъ долъ, който тя води къмъ сѣверо-западъ, покрай амфитеатръ-тъ, въ единъ изгыбъ на лѣво, и най-послѣ тя извожда на обширнѫ-тѫ долинѫ на градъ-тъ къмъ западъ. Многобройни сѫ гробища-та издълбани въ тѣзи каменисты нроходы; много отъ тѣхъ ся приближаватъ посредствомъ стѫпала, а другы-тѣ, на высочинѫ повече отъ четыристотинъ крака, сѫ непристѫпни. Дворецъ-тъ, който Араби-тѣ наричатъ Фараоновъ домъ, е главно-то отъ неизсѣчены-тѣ въ скалѫ-тѫ сграды, което до нѣкѫдѣ ся е упазило отъ разрушеніе-то на врѣме-то; нѣма съмнѣніе че то е было еднѫжь величественна сграда. Развалины отъ общественны постройкы и черепи отъ грънцы ся срѣщатъ почти по цѣлѫ-тѫ долинѫ. Една вада тече прѣзъ долинѫ-тѫ къмъ западъ и прѣминува другъ единъ тѣсенъ проходъ, подобенъ на онзи при входъ-тъ й. На западъ възъ единъ долъ ся издига единъ отъ най-красивы-тѣ храмове, храмъ-тъ Дейръ, изсѣченъ въ твьрдѫ-тѫ скалѫ. Лице-то на този храмъ е сто и петдесеть и два крака на дължинѫ и на высочинѫ; а по-долни-тѣ му стълпове, които сѫ полуиздадени навънъ отъ скалѫ-тѫ, сѫ осмь крака дебели. Красота-та на камыкъ-тъ, въ който тѣзи зданія сѫ изсѣчены, имъ придава еднѫ несравняемѫ прѣлесть; този камыкъ е хубавъ, мекъ, напьстренъ съ разны шарове: червенъ, черъ, багрянъ, бѣлъ, синкавъ, жьлтъ и пр. Высоко надъ изваяны-тѣ памятницы ся възвышаватъ скалы-тѣ, облѣчены въ са-

мороднѫ-тѫ си грапавинѫ и величіе. Тази странна и прѣкрасна картина оставя неизгладимы впечатленія въ умъ-тъ на зрителя.

Петра е градъ древенъ; той е былъ силно укрѣпенъ, и за дълго врѣме едно важно търговско срѣдоточіе. Той е былъ главный-тъ градъ, между градове-тѣ които сѫ ся намирали въ околность-тѫ му. Вопрѣки величіе-то и могущество-то му, пророци-тѣ прѣдсказахѫ паденіе-то и запустѣніе-то му съ думы, съвършенно съгласны съ събытія-та. "Прѣльстила тя е твоя-та ужасность, и гордость-та на сърдце-то ти, о ты, който живѣешь въ разсѣлины-тѣ на канары-тѣ, който владѣешь высочинѫ-тѫ на хълмы-тѣ; ако и да възвысишь гнѣздо-то си като орелъ, и отъ тамъ ще тя свалѭ, говори Господь," Іер. 49; 16. Виж. и Иса. 34; 5—15. Іез. гл. 35. Іоил. 3; 19. Амос. 1; 11, 12. Авд. ст. 3—16. Кога този градъ е былъ разрушенъ, не ни е извѣстно. Христіански церквы е имало тамъ прѣзъ петый-тъ и шестый-тъ вѣкове; но отъ 536-тѫ г. слѣдъ Р. Х. исторія-та нищо не споменува за него.

II. Една музыкална рѣчь, която ся срѣща седемдесеть и три пѫти въ Псалмы-тѣ, и три пѫти въ Авв. 3; 3, 9, 13. Тя ся случва на край-тъ на единъ періодъ, на еднѫ строфѫ (стансъ), и, нѣкога, на край-тъ на едно прѣдложеніе. Сега въобще ся вѣрва, че тази мѫчна дума ся е употрѣбявала, за да покаже едно кратковрѣменно спираніе на пѣяніе-то на нѣкой Псаломъ, което врѣме може-бы ся е запълняло съ свирепіе.

Селевкія, укрѣпенъ градъ въ Сиріѭ, расположенъ при краймоpie-то, малко къмъ сѣверъ отъ устіе-то на рѣкѫ-тѫ Оронтъ. Той е былъ на близо до горѫ-тѫ Піерій, и за това понѣкога ся е наричалъ Піерійска Селевкія и приморска Селевкія, за различіе отъ другы градове, които сѫ ся наричали съ сѫщо-то име. Тѣзи градове сѫ ся нарекли така отъ име-то на Селевка Побѣдителя. Отъ тука Апостолъ Павелъ и Варнава отплувахѫ за Кыпръ, Дѣян. 13; 4.

Селла, Быт. 4; 19. Виждь **Ламехъ.**

Селлумъ, I. Іависовый сынъ, който уби Израилскыя царь Захарія, и похыти царство-то му, 771 прѣди Р. Х. Слѣдъ мѣсецъ царуваніе, той быде убитъ въ Самаріѭ отъ Гадіинъ-тъ сынъ Манаима. Св. Писаніе казва че Селлумъ е былъ испълнитель на заплашванія-та Господни противъ домъ-тъ Іиуевъ 4 Цар. 15; 10—15.

II. Виждь **Іоахазъ** II.

III. Мѫжъ-тъ на Олдѫ пророчицѫ-тѫ, на Іосіево врѣме. 4 Цар. 22; 14.

Има и другы лица, съ име-то Селлумъ, които ся споменуватъ въ Числ. 26; 49. 1 Лѣт. 2; 40. 9; 17, 19, 31. Ездр. 2; 42. 7; 2. 10; 24, 42. Неем. 3; 12. 7; 45.

Семаія, I. Израйлскый пророкъ, когото Богъ проводи при Ровоама да му каже, да не ся опытва да възвьрне десеть-тѣ племена въ вѣрноподанство, но да ся покае съ двора си, при нашествіе-то Сисаково. Приказва ся, че Семаія написалъ исторіѭ-тѫ на Ровоамово-то царуваніе, 3 Цар. 12; 22—24. 2 Лѣт. 12; 5—8, 15.

II. Единъ Левитинъ, който записа двадесеть и четыри-тѣ священническы отдѣленія, 1 Лѣт. 15; 8, 11. 24; 6.

III. Единъ лъжливъ пророкъ, между плѣнены-тѣ Евреи въ Вавилонъ, който ся противи на пророка Іеремiѭ и навлече на себе си и на челядь-тѫ си Божіе-то наказаніе, Іер. 29; 24—32.

IV. Лъжливъ пророкъ, който подкупенъ отъ Санаваллата и Товіѭ, ся опыта да оплаши Нееміѭ като му казваше да прибѣгне въ храмъ-тъ, Неем. 6; 10—14.

И другы съ сѫщо-то име ся споменуватъ.

Семей, I. Единъ Веніаминецъ

племенникъ Сауловъ, който обиди Царь Давида когато бѣгаше отъ Авессалома, но ся смири слѣдъ Давидово-то завръщаніе. Дваждь Давидъ го пожалилъ и упростилъ; но на смьртный си часъ Давидъ казалъ Соломону да ся варди отъ единъ человѣкъ, който ся обуздава само съ страхъ. Семей даде думѫ че не ще остави Іерусалимъ; но той не ѭ удържя, понеже излѣзе да гони побѣгнѫлы-тѣ си слугы въ Геѳъ; на врьщаніе той быде умьртвенъ. 2 Цар. 16; 5—14. 19; 16—23. 3 Цар. 2; 8, 9, 36—46.

II. Чиновникъ прѣзъ царуваніето Давидово, и може бы Соломоново, 3 Цар. 1; 8. 4; 18.

III. Глава-та на едно знаменито домочадіе въ Іерусалимъ, Зах. 12; 13.

Другы съ сѫщо-то имя сѫ споменѫти въ 1 Лѣт. 4; 26. 5; 4. 6; 42. 25; 17; 27, и пр.

Семеръ, пьрвый-тъ притежатель на хълмъ-тъ, върху който Амрій съгради градъ-тъ Самаріѭ, 3 Цар. 16; 24.

Сенааръ, обширно поле около Вавилонъ, при стичаніе-то на Тигръ съ Евфратъ, Быт. 10; 10. 11; 2. 14; 1. Иса. 11; 11. Дан. 1; 2. Зах. 5; 11. "Вавилонска дреха" въ Іис. Нав. 7; 24 е по Еврейскы "Сенаарска дреха." Виждь **Месопотамія.**

Сеннахыримъ, Ассирійскый царь, сынъ и прѣемникъ Саргоновъ; въскачилъ ся на прѣстола въ 702 прѣди Р. Х. и царувалъ малко. Езекыя, Іудинъ-тъ царь, като бѣше отхвърлилъ яремъ-тъ подъ който баща му пѫшкаше, прѣзъ царуваніе-то на Ѳеглаѳъ-Феласара, Сеннахыримъ ся отправи съ войскѫ-тѫ си срѣщо него, и прѣвзѣ всичкы-тѣ силны Іудины градове. Като виждаше че мѫчно бѣше да ся упази едничкыя му непокоренъ градъ, Іерусалимъ, Езекыя проводи посланницы при Сеннахырима, който прѣзъ туй врѣме обсаждаше и разбиваше градъ-тъ Лахысъ, да му кажѫтъ че ся покорява. Сеннахыримъ пріе дань-тѫ му, но, той ся отказа да ся завърне, и проводи Рапсака съ едно обидно писмо въ Іерусалимъ. Езекыя ся помоли Господу, който испрати единъ ангелъ истрѣбитель противъ Ассирійскѫ-тѫ войскѫ, та погуби въ еднѫ нощь 185,000 человѣцы. Сеннахыримъ бѣжишкомъ ся завърнѫ въ Ниневіѭ, и обърнѫ орѫжіето си пьрво противъ народы-тѣ къмъ югъ и послѣ противъ народы-тѣ къмъ сѣверъ отъ Ассиріѭ. Но поприще-то му не бѣ за дълго, защото двѣ или три годины подиръ завръщаніе-то си отъ Іерусалимъ, той бѣ промушенъ отъ двама-та си сынове, Адрамелехъ и Сарасаръ, когато ся кланяше въ домъ-тъ на Нисроха, бога си. На мѣсто-то му ся въцари сынъ му Есараддонъ, 4 Цар. гл. 18 и 19. 2 Лѣт. гл. 32.

Това което Св. Писаніе ни расказва, значително ся потвьрдява съ отколѣ зарыты-тѣ развалины на древнія градъ Ниневіѭ. Могылата Куюнджикъ, срѣщо Мосулъ, е доста изслѣдована; развалины-тѣ, които сѫ ся намѣрили въ неѭ, сѫ отъ единъ Сеннахыримовъ дворецъ. Голѣмы-тѣ каменны плочы, отъ които стѣны-тѣ на стаи-тѣ сѫ были съградены, сѫ покрыты съ барелефы и надписы. Нѣкои таблицы повѣствуватъ храбры-тѣ подвизы на този могущъ самодьржецъ, който нарича себе си "покоритель-тъ на царіе-тѣ отъ высше-то море на залазяюще-то слънце, до нисше-то на изгрѣвающето," т. е. отъ Срѣдиземно море до Персійскыя заливъ.

Отъ тѣзи най-важны-тѣ за Библейскыя читатель сѫ онѣзи, които ни описуватъ ратуваніе-то Сеннахыримово противъ Сиріѭ и Евреи-тѣ, въ третіѭ-тѫ годинѫ на царуваніе-то му. Като прѣминѫлъ горѫ-тѫ Ливанъ, види ся той да е покорилъ Тиръ и другы-тѣ крайморскы градове до Аскалонъ. Тукъ той ся сразилъ съ Египетскѫ-тѫ войскѫ, която была испра-

тена на помощь Езекыю; той разбилъ и прогонилъ това войнство. Виж. 4 Цар. 19; 9. Иса. гл. 37. Понататъкъ надписъ-тъ тъй продължава, "Като Езекыя, царь-тъ Іудинъ, не искаше да ся подчини подъ власть-тж ми, азъ прѣвзѣхъ и разграбихъ четыредесеть и шесть главны градове, и крѣпости и села тѣмъ подвѣдомственны. Укрѣнены-тѣ и неукрѣпены-тѣ му градове, които азъ оплѣнихъ, раздадохъ на царіе-тѣ отъ Аскалонъ, Аккаронъ и Газж, за да стѣсніж държавж-тж му. На дань-тж коіжто азъ пьрвемъ имъ наложихъ, добавихъ и другж дань." Сравни 4 Цар. 18; 13. Иса. 36; 1. Той не казва да е прѣвзѣлъ Іерусалимъ, но да е откаралъ въ плѣнъ Езекыево-то семейство, неговы-тѣ рабы и съкровища, съ дань тридесеть златны таланты и осмь стотинъ таланты сребро. Количество-то злато ся споменува и въ Библіж-тж. Отъ сребро-то само триста таланти, които Св. Писаніе споменува, може да сж были въ пары, а останжли-тѣ петь стотинъ таланти — въ съкровища отъ храмъ-тъ и царскый-тъ дворецъ.

Въ другж еднж стаіж на сжщій-тъ дворецъ сж ся упазили цѣли цѣлинички барелефи, които прѣдставляватъ обсадж-тж и плѣненіе-то на единъ голѣмъ и укрѣпенъ градъ отъ Ассирійцы-тѣ. Този градъ е былъ ограденъ съ двѣ стѣны; нападеніе-то и защита-та сж были упориты. Часть отъ градъ-тъ е прѣдставена като че е прѣвзѣта, когато бой-тъ върлувалъ съ всичкж-тж си лютинж другадѣ. Между друго-то ся виждатъ плѣнници да ся държтъ, натикватъ на колъ, и колятъ, когато изъ еднж отъ градскы-тѣ порты друга върволица плѣнницы ся явяватъ по рѣдъ прѣдъ великолѣпно облѣченый царь, сѣднжлъ на прѣстолъ върху еднж могылж. Тѣзи плѣнници сж прѣдставени на царя отъ единъ военачалникъ, може-бы Рапсакъ,

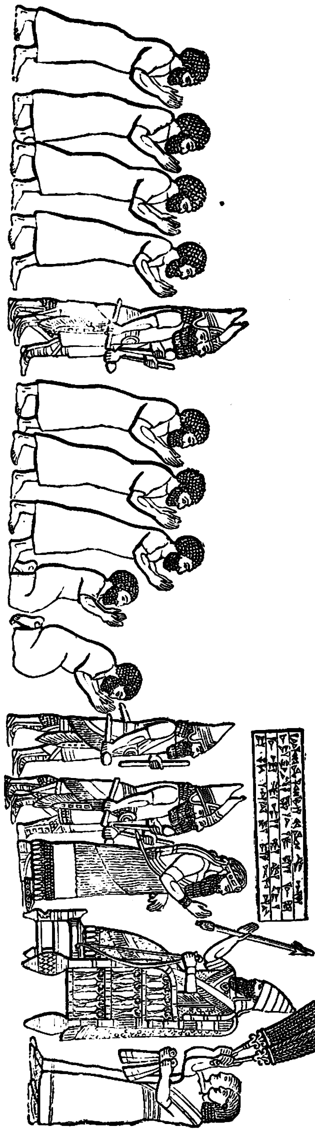

ОТЪ СЕННАХЫРИМОВЪ-ТЪ ДВОРЕЦЪ, КУЮНДЖИКЪ, НИНЕВІЯ.

и другы висшы офицери. Двама скопци държатъ кърпы и вѣтрила задъ царь-тъ. Надъ главж-тж му

има надписъ, съ слѣдующы-тѣ думы: Азъ Сеннахыримъ, могущій-тъ царь Ассирійскый, сѣднжлъ на сждныя прѣстолъ при врата-та на Лахысъ, позволявамъ да ся истрѣби градъ-тъ. Плѣнници-тѣ, които явно сж Евреи, сж съблѣчени отъ броньж-тж, окрашенія-та, и повечето си дрехы.

Малко Сеннахыримъ е очаквалъ растройство-то на горджтж си столицж, и още по-малко че развалины-тѣ на дворецъ-тъ му ще упазятъ дори до днесь таблицы-тѣ, които съдрьжяватъ исторіьж-тж му, че образъ-тъ на безсилныя му богъ Нисроха ще остане непокжтнжтъ, за да свидѣтелствува за Богъ-тъ, когото Сеннахыримъ хулеше и прѣзираше. Виждь **Ниневія**, **Нисрохъ**, **Салманасаръ**, и **Сова.**

Сепфора, дъщеря Іоѳорова, жена Моисеева, и майка на Еліезера и Герсама. Когато Моисей побѣгнж отъ Египетъ въ Мадіамъ, и тамъ избави дъщери-тѣ на Мадіамскый-тъ священникъ Іоѳора отъ овчари-тѣ, които имъ възбранявахж да си напоятъ овцы-тѣ, Іоѳоръ го прибра въ кжщж-тж си, и му даде за женж дъщеріж си Сепфорж Исх. 2; 15—22. 4; 25. 18; 2—4.

Сера, Асирова дъщеря, която трижь ся споменува въ Св. Писаніе между имена-та на онѣзи, които ся прѣселихж въ Египетъ, Быт. 46; 17. Числ. 26; 46. 1 Лѣт. 7; 30.

Серафими, *(горящи)*, сж небесны сжщества, които окружаватъ прѣстолъ-тъ Божій. Сравни Втор. 4; 24. Евр. 12; 29. Вижда ся, тѣ сж ся различавали отъ Херувимы-тѣ, Іез. 1; 5—12. Пророкъ Исаія гы прѣдставлява че хвалятъ съ благоговѣніе Бога, и ревностно хвьрчятъ и испълняватъ волья-тж му. Всѣкой отъ тѣхъ е ималъ шесть крыла; съ двѣ-тѣ покрывалъ лицето си, съ двѣ-тѣ другы покрывалъ нозѣ-тѣ си, а съ двѣ-тѣ останжли лѣтелъ. Тѣ выкали единъ къмъ другъ, и думали: "Святъ, святъ, святъ Господь Саваоѳъ; всичка-та земя е пълна съ славж-тж му." Иса. 6; 2, 3.

Сергій Павелъ, е былъ проконсулъ или управитель на островъ Кыпръ, и обърнжтъ въ Христіанство-то, чрѣзъ проповѣданіе-то на Апостола Павла, Дѣян. 13; 7.

Серухъ, Симовъ потомъкъ и праотецъ Авраамовъ, Быт. 11; 20—23. Лук. 3; 35. Споредъ едно Еврейско прѣданіе, той е първый-тъ отъ рода си, който паднжлъ въ идолопоклонство, Іис. Нав. 24; 2.

Сесахъ, едно поетическо име на Вавилонъ, Іер. 25; 26. 51; 41.

Сестра. Тази дума ся употрѣбява не само за сестрж по бащж и по майкж, но и за сестрж само по бащж, или само по майкж; или за нѣкоіж ближніж женскж роднинж, Быт. 12; 13. Виждь **Братъ.**

Сефаруимъ. Когато Салманасаръ, Ассирійскый-тъ царь, отведе Евреи-тѣ отъ Самаріж, той испрати въ Палестинж вмѣсто тѣхъ хора, между които бѣхж и Сефаруимци-тѣ, 4 Цар. 17; 24, 31. Отъ 4 Цар. 19; 13. Иса. 37; 13, ся види, че Сефаруимъ е былъ едно малко окржжіе, подъ управленіе-то на свой си царь. Вѣроятно тази страна е съставлявала часть отъ Месопотаміж, защото тя ся споменува ведно съ другы мѣста въ неіж, и защото Птолемей споменува единъ градъ, който ся наричалъ Сипфара, и ся е намиралъ въ южнжтж часть на Месопотаміж.

Сефарадъ, едно мѣсто вѣроятно въ Малж-Азіж, дѣто сж были заведени Еврейскы плѣнници, Авд. ст. 20.

Сефаръ, "гора източна," на прѣдѣлъ-тъ на Іоктановы-тѣ племена, Быт. 10; 30. Тя е може-бы гора-та Саберъ, въ юго-западнж Арабіж.

Сефатія, име-то на седмь знамениты Евреи, които ся споменуватъ въ 2 Цар. 3; 4. 1 Лѣт. 12; 5. 27; 16. 2 Лѣт. 21; 2. Ездр. 2; 4, 57. Неем. 11; 4. Іер. 38; 1.

Сефаөа, долъ-тъ при Марисѫ, на юго-западъ отъ Іерусалимъ. Тукъ Аса разби Зарѫ Еөіопяниnъ-тъ, 2 Лѣт. 14; 10.

Сефаөъ, Хананскый градъ, който послѣ бѣ назованъ Хорма; единъ отъ най-южны-тѣ Іудины градове, който по-послѣ быде назначенъ за Симеона, Іис. Нав. 12; 14. 15; 30. 19; 4. Прѣдполага ся че име-то му съотвѣтствува съ Суфѫ, единъ длъгъ и грапавъ проходъ, който води отъ югъ къмъ Іудины-тѣ горы. Тукъ Израиляни-тѣ бѣхѫ поразени отъ непріятель-тъ, когато ся опытахѫ да възлезѫтъ на горѫ-тѫ отъ къмъ Кадисъ, Числ. 14; 40—45. 21; 3. Втор. 1; 44. Сѫд. 1; 17.

Сеөаръ-вознай. Виж. **Таөанай**.

Сива, богатъ настойникъ Сауловъ, когото Давидъ бѣ натоварилъ съ сѫщы-тѣ длъжности къмъ Мемфивосөея, Іонаөановый-тъ сынъ, 2 Цар. 9; 2—10. По измамѫ Давидъ бѣ убѣденъ да прѣдаде всичкы-тѣ Мемфивосөеевы земи на Сивѫ, но по-послѣ когато разумѣ че е прѣбързалъ въ работѫ-тѫ си, и като не можеше да рѣши кому отъ тѣхъ принадлежятъ тѣзи земи, той гы раздѣли помежду двама-та, 2 Цар. 16; 1—4. 19; 24—30.

Сиванъ, третій мѣсецъ, на Еврейскѫ-тѫ церковнѫ годинѫ и деветый на гражданскѫ-тѫ, който ся захваща отъ новолуніе-то прѣзъ Майй, Есө. 8; 9.

Сивма, Рувимовъ градъ, Числ. 32; 38. Іис. Нав. 13; 19. Исаія говори (Иса. 16; 8, 9) за лозѫ-тѫ на Сивмѫ която бѣ отсѣчена отъ Моавскы-тѣ врагове, които бѣхѫ прѣвзѣли Сивмѫ, Іер 48; 32, и другы Рувимовы градове, слѣдъ като Өеглаөъ-феласаръ беше закаралъ въ плѣнъ племе-то Рувимово, 4 Цар. 15; 29. 1 Лѣт. 5; 26. Іеронимъ казва че разстояніе-то между Есевонъ и Сивмѫ не было повече отъ петстотинъ раскрачы.

Сигіоноөъ. Виж. **Шигаіонъ**.

Сигоръ, градъ въ източнѫ-тѫ странѫ на Мрьтво-то море. Той бѣ осѫденъ ведно съ четыри другы градове да ся разори съ огнь отъ небе-то, но по молбѫ Лотовѫ той бѣ съхраненъ, Быт. 14; 2. 19; 20—23, 30. Пьрво, той ся е наричалъ Вала; но слѣдъ врѣме-то когато Лотъ измоли отъ ангелъ-тъ за да ся укрые въ него, и настояваше на молбѫ-тѫ си поради неголѣминѫ-тѫ на този градъ, име-то му ся промѣни на Сигоръ, което ще ся рече *малъкъ*. Пророци-тѣ Исаія (15; 5) и Іеремія (48; 34) го споменуватъ като Моавско владѣніе.

Сиддимъ. Виж. **Море III**.

Сидонъ, днесь ся нарича Сайда; еднъжь славенъ Финикійскый градъ, расположенъ при Срѣдиземно море, двадесеть мили на сѣверъ отъ Тиръ, и двадесеть на югъ отъ Бейрутъ. Единъ отъ най-древни-тѣ градове на свѣта, Быт. 49; 13, основанъ, вѣрва ся, отъ Хананановыя сынъ Сидонъ, Быт. 10; 15. 49; 13. На Омерово врѣме Сидонци-тѣ сѫ были прочути по търговіѭ-тѫ ся, богатство-то си и прѣуспѣваніе-то си, по искуство-то си въ мореплаваніе, астрономіѭ, домостроителство, и стъклодѣліе, и др. Тѣ сѫ имали едно сгодно пристанище, което днесь е прѣпълнено съ пѣсъкъ и пристѫпно само за малкы корабчета. При раздѣленіе-то на Ханаанскѫ-тѫ земіѭ отъ Іисуса Навина, Сидонъ ся паднѫ въ дѣлъ-тъ на Асирово-то племе, Іис. Нав. 11; 8. 19; 28; но това племе не може да го завладѣе, Сѫд. 1; 31. 3; 3. 10; 12. Сидонци-тѣ за дълго врѣме сѫ ся управлявали отъ свои правителства и царіе; обаче, тѣ понѣкога сѫ подпадали подъ Тиряны-тѣ. Тѣ сѫ были подчинявани послѣдователно отъ Вавилонцы-тѣ, Египтяны-тѣ, Селевковцы-тѣ и Римляны-тѣ; послѣдни-тѣ гы лишихѫ отъ свободѫ-тѫ имъ. Мнозина отъ Сидон-

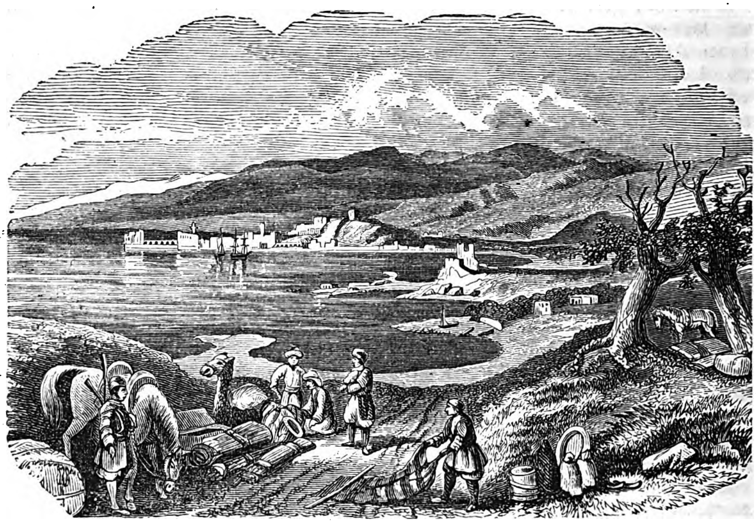

ско-то окржжіе станжхж послѣдователи Христови, Мар 3; 8. Самъ си Іисусъ посѣти странж-тж имъ, Мат. 15; 21—28; Мар. 7; 24—31. Много отъ тѣхъ дойдохж при Него въ Галилеіж, Лук. 6; 17. По смъртьтж Стефановж, слово-то Божіе ся проповѣдва и на Сидонскы-тѣ Евреи, Дѣян. 11; 19. На пжтя си за Римъ, Апостолъ Павелъ намѣри доста пріятели въ Сидонъ. Днесь този градъ, както повечето другы градове въ Сиріж, е пъленъ съ мрьсотіи и развалины, ако и да върти незначителнж прибрѣжнж търговіж и има десеть хыляды жители. Той си навлече гнѣвъ-тъ Божій съ грѣхове-тѣ си, Iез. 28; 21—24, ако и не толкова колкото Тиръ. Спаситель-тъ ни споменж и двата града, когато укоряваше Евреи-тѣ които были повече облагодѣтелствовани а по-малко извиними отъ тѣхъ, Мат. 11; 22. Сайда захваща единъ высокъ носъ, и е укрѣпенъ. Прѣдмѣстія-та му, които ся напояватъ отъ единъ потокъ, сж прочуты по прѣкрасны-тѣ си градины и разны овошкы.

Сикера, Виждь **Вино.**

Сиклагъ, Іудинъ градъ, прѣдаденъ послѣ на Симеона. Той е былъ расположенъ на прѣдѣлы-тѣ на Филистимцы-тѣ, Іис. Нав. 15; 31. 19; 5, които го владѣхж до врѣме-то Саулово, когато Анхусъ Геѳскый-тъ царь го отстжпи на Давида. Тукъ сж прибѣгвали много другы бѣжанци отъ Іудж, тъй щото Давидъ може да помогне на Анхуса, и да накаже Амаличаны-тѣ, които бѣхж разграбили градъ-тъ прѣзъ отсжтствіе-то му 1 Цар. 27; 1—6. гл. 30. Неем. 11; 28.

Сикль. Сикль-тъ е была Еврейска теглилка за ненасѣчено въ монеты злато и сребро; "Земя-та за 400 сикли сребьрны, . . . Авраамъ прѣтегли Ефрону сребро-то — при присжтствіе-то на синове-тѣ Хетовы," Быт. 23; 15, 16. Въ Быт. 20; 16. 37; 28, и Мат. 26; 15, сребьрници вѣроятно значи сикли. Думы-тѣ "Сикль на святилище-то" просто означаватъ точенъ и правъ сикль споредъ образецъ-тъ който ся пазилъ въ храмъ-тъ. Първа-та отсѣчена монета, която носи име-то

Сикль, ся появила прѣзъ врѣме-то на Маккавеи-тѣ, 1 Мак. 15; 6; и носила надписа, Израилскый Сикль. Сикль-тъ е тежилъ 220 зьрна, както ся види отъ много намѣрены образцы не много истрыты.

Сила, I., Дѣян. 15; 22, скратено отъ **Силуанъ,** 2 Кор. 1; 19, единъ отъ ранны-тѣ вѣрующы въ Іерусалимъ и споредъ нѣкои си, единъ отъ седмдесеть-тѣ ученицы. По случай на еднѫ распрѣѭ въ Антіохіѭ, относително пазеніе-то нѣкои законны обряды, Павелъ и Варнава бѣхѫ испратени въ Іерусалимъ да ся съвѣтватъ съ Апостолы-тѣ; на връщаніе тѣ дойдохѫ съ Іудѫ и Силѫ. Сила ся присъедини при Павла; и слѣдъ раздѣлѫтѫ на Павла и Варнавѫ, Дѣян. 15; 37—41, слѣдъ Р. Х. 51, той придружаваше Павла когато отиваше да посѣти церквы-тѣ въ Сиріѭ и Кыликіѭ, и градове-тѣ и области-тѣ на Ликаоніѭ, Фригіѭ, Галатіѭ и Македоніѭ. Той быде затворенъ съ него въ Филиппы, и слѣдъ еднѫ късѫ раздѣлѫ съедини ся съ него въ Коринѳъ, когато донесе даръ-тъ който ся споменува въ 2 Кор. 11; 9. Фил. 4; 10, 15, и вѣроятно отиде съ него въ Іерусалимъ, Дѣян. 16; 19, 25; 17; 4, 10, 14; 18; 5. 1 и 2 Сол. 1; 1. Той е "вѣрный братъ," добрѣ познатъ и въсхваляванъ отъ всичкы-тѣ церквы, 1 Пет. 5; 12. 2 Кор. 1; 19.

II. Градъ Веніаминовъ, Іис. Нав. 18; 28, дѣто бѣ гробъ-тъ на Кыса, Сауловый бащѫ 2 Цар. 21; 14, и вѣроятно мѣсто-то дѣто Саулъ ся роди.

Сило, I. Тази дума въ Быт. 49; 10, ся употрѣблява да означава Мессіѭ, пришествіе-то на когото Іаковъ прѣдсказва въ слѣд. думы: "Не ще оскудѣе скыптръ отъ Іудѫ, нито законоположникъ отъ срѣдъ нозѣ-тѣ му, додѣ дойде **Сило,** и нему ще ся покоряватъ народи-тѣ; т. е. до врѣме-то Христово, Іудино-то самоуправленіе нѣма да прѣстане. Трѣбва да ся пріеме, обаче, че буквално-то значеніе на думѫ-тѫ не е точно опрѣдѣлено. Нѣкои си прѣвождатъ, "Не ще оскудѣе скыптръ отъ Іудѫ додѣ дойде онзи на когото принадлежи," Другы пакъ, "до пришествіе-то на Мирный-тъ," което е по-вѣроятно.

II. Прочутъ Ефремскый градъ, нѣщо десеть мили на югъ отъ Сихемъ, и двадесеть и четыри на сѣверъ отъ Іерусалимъ. Тукъ Іисусъ Навинъ събра людіе-тѣ, за да направи второ-то раздаваніе на обѣтованѫ-тѫ земѭ; и тукъ Господня-та скынія бѣ поставена, когато Израиляни-тѣ ся установихѫ въ странѫ-тѫ, Іис. Нав. 18; 1. 19; 51. Ковчегъ-тъ и скынія-та стояхѫ въ Сило отъ 1444 до 1116 г. прѣди Р. Х. когато Филистимци-тѣ, прѣзъ управленіе-то на първосвященника Илія, го прѣвзѣхѫ. За въ честь на Ковчегъ-тъ "всяка година въ Сило е ставало праздникъ Господу." Еднъжь на единъ такъвъ праздникъ ся грабнѫли дъщери-тѣ на Сило отъ останѫлы-тѣ Веніаминцы, Сѫд. 21; 19—23. Тукъ Самуилъ захванѫлъ да пророчествува, 1 Цар. 3; 21, и пророкъ Ахаія живѣлъ, 3 Цар. 14; 2.

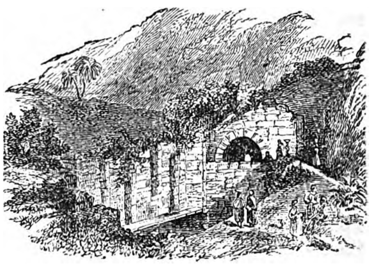

ИСТОЧНИКЪ-ТЪ И КѪПАЛНЯ-ТА СИЛОАМЪ.

Силоамъ, Іоан. 9; 7, 11. Неем. 3; 15. Иса. 8; 6; единъ источникъ и кѫпалня при полы-тѣ на хълма Офилъ, въ Іерусалимъ. Днесь тази кѫпалня е единъ искуственно изработенъ каменѣнъ водоемъ, петдесеть и три крака длъгъ, осмна-

десеть крака широкъ, и деветнадесеть крака дълбокъ. По стжпала ся слиза до дъно-то, три или четыри крака надъ което ся истичя вода-та къмъ юго-истокъ, и напоява нивы-тѣ на долинж-тж

ИСТОЧНИКЪ-ТЪ ДѢВА МАРІЯ.

прѣзъ дѣто минува. Источникъ-тъ ся намѣрва подъ единъ сводъ, издълбанъ въ дъно-то на хълмъ-тъ, и ся съединява чрѣзъ единъ кривъ проходъ, изсѣченъ въ твърдж-тж канара подъ хълмъ-тъ Офилъ, съ "Источникъ-тъ Дѣва Марія," който лѣжи на источнж-тж странж на горж-тж Моріѭ, 1100 крака къмъ сѣверъ. Виж. **Виѳесда.** Д-ръ Робинсонъ прѣминувалъ този проходъ. Вода-та що тече прѣзъ него е доста сладка и бистра, но има единъ забѣлѣжителенъ вкусъ, и лѣтѣ прѣзъ сушж е соленовита. За тжзи водж, мысли ся, да ся събира отъ водоемы-тѣ подъ древнія храмъ и отъ части отъ горж-тж Сіонъ. Тя тече "тихо," Иса. 8; 6, но на неопрѣдѣлены врѣмена тя прѣлива и ся истичя въ "Источникъ-тъ Дѣва Марія" и въ Силоамскж-тж кжпалнѭ. Тъй, когато Д-ръ Робинсонъ былъ тамъ, вода-та въ горнія источникъ ся издигнжла и спаднжла въ десеть минуты врѣме. Еднъжь той заварилъ тамъ нѣколко войници че си пержтъ дрехы-тѣ, Іоан. 9; 1—11. Силоамска-та вода ся употрѣбява още за мыеніе, поеніе животны, и пр.

Почти нищо не ся знае за "стълпъ-тъ" въ Силоамъ, който паднж и смаза осмнадесеть человѣцы. Вѣрва ся че стара-та Іерусалимска стѣна е включювала тжзи кжпалнѭ. Съ горне-то приключеніе Христосъ ны учи, че врѣменны-тѣ злополучія не сж всѣкога доказателство за повинность, Лук. 13; 4, 5.

Силуанъ. Виж. **Сила.**

Симеонъ, I., единъ отъ дванадесеть-тѣ патріарсы, сынъ отъ Іакова и Ліѭ, Быт. 29; 33. Исх. 6; 15. Нѣкой си мыслятъ че е былъ по-виновенъ отъ братія-та си въ обнаскж-тж имъ съ Іосифа, Быт. 37; 20. 42; 24. 43; 23. Съобразно съ Іаковово-то прѣдричаніе, Симеоново-то и Левіево-то племе ся разсѣхж и распрьснжхж по Израиль, за дѣто си отмьстихж по единъ варварскый и святотатственъ начинъ оскверненіе-то на сестрж си Динж, Быт. гл. 34. 49; 5. Левій нѣмаше дѣлъ земѭ, но само градове распрьснжты изъ наслѣдія-та на другы-тѣ племена; а Симеонъ пріе за дѣлъ-тъ си едно отдѣлено отъ Іудж окржжіе и другы нѣкои мѣста въ горж-тж Сіиръ и Гедорскж-тж пустынѭ, 1 Лѣт. 4; 24, 39, 42. Дѣлъ-тъ Симеоновъ ся намираше на западъ и на югъ отъ Іудинъ-тъ дѣлъ; на сѣверо-западъ граничяше съ Филистимскж-тж земѭ, а на югъ съ пустынѭ-тж, Іис. Нав. 19; 1—9. Когато Симеоново-то племе бѣ въ пустынѭ-тж то ся намали отъ 59,300 на 24,000, Числ. 1; 23. 26; 14; може-бы защото тѣ ведно съ княза си Зимрія съучаствувахж въ мерзостно-то Моавско идолопоклонство, Числ. гл. 25, или поради другы тѣхны прѣгрѣшенія. Малко нѣщо ся знае за по-напокошнж-тж имъ исторіѭ. Ный гы намирамы вѣрны на Давида, 1 Лѣт. 12; 25 и Аса, 2 Лѣт. 15; 9, и почти погълнжты отъ Іудж. На

смъртныя си часъ Моисей не благослови това племе, Втор. гл. 33; но Господь повърнѫ мѣсто-то му въ Израиля, Іез. 48; 24. Отк. 7; 7.

II. Единъ благочестивъ Іерусалимскый святецъ, който очакваше избавленіе-то на Израиля, Лук. 2; 25—35. Нему бѣ открыто че нѣма да умре прѣди да види Христа Господня; и за това, по внушеніе-то на Святыя Духъ, дойде въ храмъ-тъ тъкмо когато Іосифъ и Марія бѣхѫ дошли тамъ да прѣдставятъ Іисуса по обичаю на законъ-тъ. Симеонъ пріе отроче-то въ рѫцѣ-тѣ си, благодари Богу, и благослови Іосифа и Маріѭ. Нищо повече не ся знае за него.

III. Нарицаемый Нигеръ, или Черный, Дѣян. 13; 1, е былъ пророкъ и учитель въ Антіохійскѫ-тѫ церквѫ. Нѣкои си мыслятъ да е Симонъ Киринеянинъ-тъ.

IV. И Апослолъ Петръ ся нарича въ Дѣян. 15; 14 Симеонъ, а другадѣ Симонъ.

Симонъ, I. Единъ отъ дванадесеть-тѣ Апостолы. Виждь **Петръ**.

II. Кананитъ-тъ или Зилотъ-тъ, единъ отъ дванадесеть-тѣ Апостолы. Виждь **Зилотъ**.

III. Единъ отъ братія-та Іисусовы, Мат. 13; 55. Мар. 6; 3. Нѣкои си прѣдполагатъ да е сѫщій-тъ Симонъ Зилотъ-тъ. Виждь **Іаковъ** III.

IV. Кыринеянинъ-тъ, когото накарахѫ да носи кръстъ-тъ на Іисуса, Мат. 27; 32, види ся защото е былъ неговъ послѣдователь. Той бѣше "баща на Александра и Руфа," Мар. 25; 21; и отъ сърдечны-тѣ Павловы поздравленія къмъ него, Рим. 46; 13, става извѣстно, че семейство-то му послѣ живѣло въ Римъ и любовь-та му не была забравена отъ Бога.

V. Единъ Фарисей, вѣроятно Капернаумецъ, който призова Іисуса да яде въ кѫщѫ-тѫ му, Лук. 7; 36—59.

VI. Прокаженный-тъ, който живѣеше въ Виѳаніѭ и съ когото Іисусъ тъй сѫщо яде, Мат. 26; 6. Мар. 14; 3. Сравни Іоан. 12; 1—11.

VII. Усмарь-тъ; ученикъ който живѣеше въ Іоппѫ, и у когото Петръ прѣсѣдѣ доволно врѣме, Дѣян. 9; 43. 10; 6, 17, 32.

VIII. Самарійскый-тъ чародѣй или магесникъ. Виж. **Чародѣй**. Този хитръ лъжеучитель, съ нищожны-тѣ си познанія отъ философіѭ, медицинѫ, физикѫ, и астрономіѭ, придобы голѣмо вліяніе между Самаряны-тѣ. По проповѣдваніе-то и чудеса-та Филипповы обърнѫхѫ мнозина къмъ Христа, и убѣдихѫ даже Симона че истинска и велика сила обитава въ Евангеліе-то. Той възжела тѣзи духовны Апостолскы дарбы за себелюбивы цѣли, и ся помѫчи да гы придобые съ присъединеніе-то си при Христовѫ-тѫ церквѫ и съ сребро. Петръ изложи лицемѣріе-то му съ едно силно изобличеніе, Дѣян. 8; 9—24. Има много съмнителны прѣданія за по-напокошно-то му поведеніе. Грѣхъ-тъ отъ търгуваніе съ духовны вѣщи ся наричя *Симонія*, по име-то на тойзи человѣкъ.

IX. Баща-та на Іудѫ Искаріотскый, Іоан. 6; 71. 13; 2, 26.

Симъ, Ноевъ сынъ, Быт. 5; 32. 6; 10, който, като най-старый-тъ или споредъ другы като праотецъ на Евреи-тѣ, всякога ся споменува прѣди Хама и Іафета. Той бѣ благословенъ отъ бащѫ си, Быт. 9; 26, и отъ рода му Мессія ся роди. Симъ имаше петь сынове, потомство-то на които захващаше страны-тѣ между Хамъ и Іафетъ, и населявало най-хубавы-тѣ области на Истокъ. Языци-тѣ на нѣкои отъ тѣзи народы ся казватъ симитическы языци; тѣ заключаватъ Еврейскыя, Халдейскыя, Сирійскыя, Арабскыя, Еѳіопскыя, и др., но въ това число влизатъ и языци-тѣ, които нѣкои народи Хамови потомци говорятъ.

Синай, гора въ Каменистѫ Арабіѭ, на полуостровъ-тъ обра-

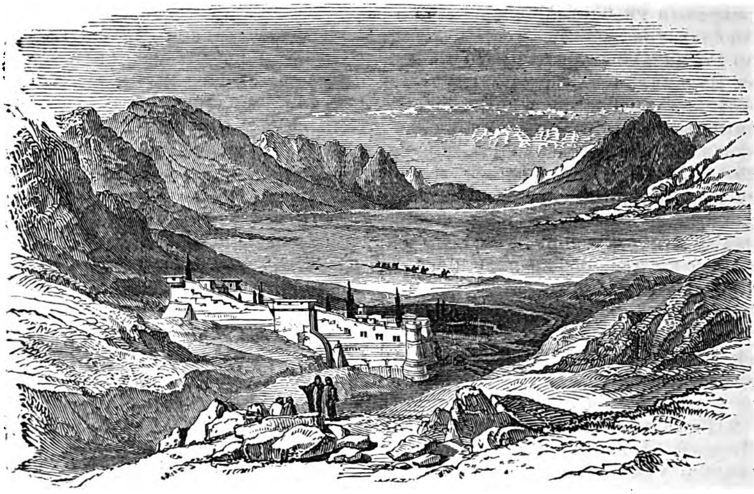

ДОЛИНА-ТА ЕР-РАХА И МЪНАСТИРЪ-ТЪ СВ. КАТЕРИНА.

зуванъ отъ два-та ржкава на Червено море, достопамятна като мѣсто дѣто законъ-тъ бѣ даденъ на Израиля чрѣзъ Моисея, Исх. 19; 4. до Числ. 10; 33. Като тази гора е отъ скоро позната и отъ таквжзи голѣмж важность за Св. Исторіж, не ще е излишно ако изложимъ нѣкои подробности за неіж.

Горня-та страна около Синай образува единъ неправиленъ кржгъ съ діаметръ тридесеть или четыредесеть мили; тя има многобройны изворы, и умѣренъ климатъ. Почва-та й може да поддьржа животъ-тъ и на растенія и на животны; заради това прѣзъ лѣтнжтж жегж, когато трѣва-та по нискы-тѣ мѣста изгори, тя служи за прѣбѣжище на Бедуины-тѣ. Ето защо тя е была най-сгодно-то мѣсто за живѣяніе, прѣзъ годинж-тж когато Израиляни-тѣ бѣхж прѣброени и пріехж законъ-тъ отъ Всевышныя; изъ срѣдж-тж й ся възвышава, седмь хыляды крака надъ морско-то равнище, врьхъ-тъ Хоривъ или Синай. Двѣ-тѣ имена на този врьхъ безразлично ся употрѣбяватъ въ Библіж-тж; първо-то ся употрѣбява повече въ книгж-тж Второзаконіе. Нѣкои си искатъ да кажжтъ че на Моисеево врѣме е имало два ближни врьха, които сж ся наричали Хоривъ и Синай; и наистинж, калугери-тѣ нарчатъ съ тѣзи имена горнія и долнія врьхъ на сжщія ржтъ, три мили длъгъ. Обаче, отъ сравненіе на различны мѣста въ Св. Писаніе излиза че Хоривъ е былъ общо име на всичкы-тѣ ближни горы, а Синай — име-то на святыя врьхъ.

Издигнжта-та долина или поляна Ер-Раха, вѣрва ся да е мѣсто-то дѣто Евреи-тѣ бѣхж ся събрали да гледатъ даваніе-то на законъ-тъ. Тя е двѣ мили на длъжь и половина миля на ширъ. Това четвьртита миля разстояніе ся удвоява ако му прибавимъ тѣзи части отъ крайны-тѣ долины, найпаче долинж-тж Ешь-шейхъ, отъ коіжто ся вижда врьхъ-тъ Расъ-Суфсафе. Този врьхъ, който споредъ Д-ръ Робинсона, е врьхъ-тъ Синай, ся издига надъ южнж-тж часть на полянж-тж хылядо и петстотинъ крака. Тукъ ся свьрша ржтъ-тъ, на който южна-та и най-

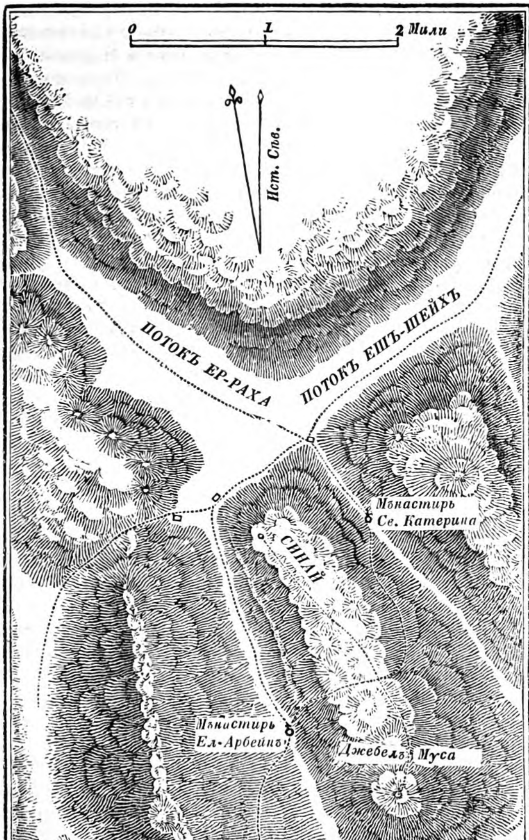

высока-та точка ся казва по Арабскы Джебелъ-Муса, или Моисеева гора. Отдѣлени отъ странытѣ на този рѫтъ, чрѣзъ дълбокы и стрьмны долове, ся намиратъ два успорѣдни рѫта, отъ които источный-тъ ся нарича Крьстна гора, а западный-тъ Джебелъ-хѫмръ. Мънастырь-тъ Св. Катерина е расположенъ въ долъ-тъ на истокъ отъ истинскыя Синай; а гора-та Катерина е южный-тъ врьхъ на западныя рѫтъ, който ся намира на юго-западъ отъ Джебелъ-Мусѫ, и ся възвышава на высочинѫ повече отъ хылядѫ крака. Отъ този мънастырь Д-ръ Робинсонъ възлѣзлъ на срѣднѭ-тѫ и святѫ горѫ, и стрьмныя врьхъ Расъ-суфсафе. "Прѣголѣмата мѫчнотія, казва той, коіѫто усѣтихмы на възлизаніе ся отплати съ изгледъ-тъ който ни ся прѣдстави сега. Цѣла-та поляна Ерь-Раха лежеше подъ крака-та ни, а долъ-тъ Ешь-Шейхъ на дѣсно

и едно углубленіе на лѣво, кои то ся съединявахѫ съ Ерѫ-Рахѫ, захващахѫ пространство което удвояваше полянѫ-тѫ. Ный повече ся убѣждавахмы че тукъ или на нѣкоіѫ отъ ближни-тѣ скалы е было мѣсто-то дѣто Господь слѣзе въ огнь и провъзгласи законъ-тъ. Тукъ лежеше поляна-та дѣто цѣлото събраніе можеше да ся събере; тукъ бѣше гора-та която можеше да ся приближи и побарне, тука врьхъ-тъ на горѫ-тѫ дѣто свѣткавицы-тѣ и гѫстый-тъ димъ можяхѫ да ся видятъ, грьмове-тѣ и трѫбный-тъ гласъ да ся чуіѫтъ, когато Господь слѣзе въ присѫтствіе-то на людіе-тѣ, вьрху горѫ-тѫ Синай. Ный ся прѣдадохмы на впечатленія-та отъ тѫзи страхопочетателнѫ сценѫ; и съ чувствованія неизгладимы ный прочетохмы расказъ-тъ за случкы-тѣ, които сѫ станѫли тукъ, съ думы каквыто сѫ казаны отъ великыя Еврейскый законоположникъ."

лове около горы-тѣ на истокъ, особенно прѣзъ долове-тѣ Фейранъ и Ешь-Шейхъ. Пьрвый-тъ ся захваща наблизо до Червено море и влиза въ вторый-тъ, който ся възвива по сѣвернѫ-тѫ часть на Синай и ся скача доло съ полянѫ-тѫ отъ къмъ сѣверо-сѣверо-истокъ. Повечето пѫтници ся приближавали при святѫ-тѫ горѫ по сѫщія сѣверенъ входъ. Южна-та й странѫ е не толкозь добрѣ позната; на зритель-тъ отъ Джебелъ-мусѫ, тя ся прѣдставлява да е нито равнина нито долина; но пакъ има списатели които поддьржатъ че Евреи-тѣ пріели закона на южно-то Синайско подножіе.

Много хыляды грубо издълбани и кѫси надписи сѫ написани по пристѫпны-тѣ каменіе въ западны-тѣ Синайскы долины, най-вече въ долинѫ-тѫ Елъ-мукаттебъ, която ся скача съ долинѫ-тѫ Фейранъ отъ къмъ сѣверо-западъ. Много отъ тѣзи надписы сѫ придружени

Прѣдполага ся, че Евреи-тѣ сѫ пристигнѫли на полянѫ-тѫ Ерърехѫ отъ къмъ брѣга на Червено море, [на югъ отъ пустыніѫ-тѫ Синъ, прѣзъ нѣколко широкы до-

съ крьстъ и съ образы на разны животны; тѣ сѫ написани съ буквы, които отпьрво сѫ ся мыслили че сѫ были написани отъ Израиляны-тѣ, когато бѣхѫ на пѫть

отъ Египетъ за Синай, а послѣ, отъ нѣкои Христіаны живущи прѣзъ четвьрто-то столѣтіе. Наскоро, обаче, тѣ сѫ были прочетени отъ професора Беера отъ Лайпцигъ, който гы счита за единственны-тѣ познаты останкы отъ языка и буквы-тѣ на Набаѳейцы-тѣ въ Каменистѫ Арабіѭ. Прочетены-тѣ думы сѫ собственны имена, нито Еврейскы, нито Христіанскы, прѣдшествованы отъ другы думы, като "миръ," "благословенъ," "въ въспоминаніе."

Отъ вручаніе-то закона на Израиляны-тѣ, Синай станѫ една отъ най-достопамятны-тѣ горы въ свѣта. Тукъ този законъ бѣ даденъ; тукъ, въ горящѫ-тѫ кѫпинѫ, Богъ ся яви Моисею, Исх. гл. 3 и 4; и подиръ шесть столѣтія ся откры на пророкѫ Иліѭ, когато бѣгаше отъ ярость-тѫ Іезавелинѫ, 3 Цар. гл. 19. На много мѣста въ Св. Писаніе ся намека славно-то даваніе на закона, Сѫд. 5; 5. Псал. 68; 8, 17. Авв. 3; 3. Въ Новыя Завѣтъ Моисеевый-тъ законъ, даденъ на горѫ-тѫ Синай, ся противополага съ Евангеліе-то на благодать-тѫ Божіѭ, Гал. 4; 24, 25. Евр. 12; 18—29.

Синапъ. Единъ видъ отъ това еднолѣтно растеніе ся намира въ Палестинѫ което расте на высочинѫ отъ седмь до деветь крака, и стебло-то му става единъ прьстъ дебело. Професоръ Хакетъ, когато разгледвалъ едно поле отъ тѣзи растенія, видѣлъ че една птица долетѣла и кацнѫла на едно клонче прѣдъ него, Мат. 13; 31, 32. Мар. 4; 31, 32. "Синапово зьрно" е было едно пословично израженіе за нѣщо много малко, Мат. 17; 20.

Синимъ, Иса. 49; 12, людіе надалечь къмъ истокъ или къмъ югъ отъ Святѫ-тѫ земіѭ; вѣрва ся че тѣ сѫ были Китайскый народъ, който още отдавна е былъ познатъ на Западнѫ Азіѭ, и ся е наричалъ отъ Арабы-тѣ Синъ, а отъ Сирійцы-тѣ Цини.

Синтихія и Еводія, Фил. 4; 2, 3, двѣ жены знамениты по добродѣтель-тѫ си и по добры-тѣ си дѣла въ Филипійскѫ-тѫ церквѫ. Павелъ гы съвѣтва да постоянствуватъ, или по-добрѣ, да работятъ задружно въ Христіанскы-тѣ си трудове, както трѣбва да работятъ всичкы които сѫ "въ Господа."

Синъ, I. Една пустыня въ Каменистѫ Арабіѭ, близо до Египетъ, и при западныя рѫкавъ на Червено море, Исх. 16; 1. 17; 1. Числ. 33; 12.

II. Старъ укрѣпенъ градъ, нарѣченъ "крѣпость-та на Египетъ," Іез. 30; 15, 16. Име-то му значи *тиня,* и въ това ся съгласува съ Пелусій, Грьцко-то му име, и Тине, нынѣшне-то Арабско име на този градъ. Той е бранилъ сѣверо-источнѫ-тѫ границѫ на Египетъ, и не е былъ далечь отъ Срѣдиземно море, при источныя рѫкавъ на Нилъ. Мѣстоположеніе-то му, наблизо до село-то Тине, е заобиколено съ мочурляцы; и е пристѫпно по водѫ съ варкы, прѣзъ врѣме на наводненіе, или по сухо прѣзъ най-голѣмѫ-тѫ лѣтнѫ жегѫ. Още нѣколко могылы и стълпове тукъ-тамѣ ся съзиратъ.

Сіонъ, Аморрейскый-тъ царь, който не пуснѫ Евреи-тѣ да прѣминѫтъ прѣзъ царство-то му, и когато ся срази съ тѣхъ быде убитъ, войска-та му быде разбита, и земя-та му раздѣлена между Израиляны-тѣ, Числ. 21; 21—34. Втор. 2; 26—36.

Сипъ. Тази птица е была, може-бы, нѣкой Египетскый пилякъ, гнусенъ, но твьрдѣ полезенъ като истрѣбитель на мрьшы-тѣ, Лев. 11; 18. Виж. **Пилякъ.**

Сиракусы, единъ голѣмъ и прочутъ градъ на источно-то Сицилійско прибрѣжіе, който има едно обширно и прѣвъсходно пристанище. Основанъ е въ 734 год. прѣди Р. Х. Той былъ еднъжь богатъ и силенъ, и раздѣленъ на четы-

ри или петь участъци отъ които всякый единъ е съставлявалъ отдѣленъ градъ. Споредъ Страбона, окрѫжность-та му была сто и осмдесеть стадіи, или около 33 кылометры. Сиракусы е былъ родината и мѣстопрѣбываніе-то на Архымеда, чіито искусни механическы снаряди прѣзъ обсадѫ-тѫ на градъ-тъ отъ Римляны-тѣ (212 г. прѣди Р. Х.) за дълго врѣме отложихѫ прѣвзиманіе-то му. Павелъ прѣстоя тукъ три дни, на пѫтя си отъ Малтѫ за Римъ, прѣзъ пролѣть-тѫ на 63 год. слѣдъ Р. Х., Дѣян. 28; 12. Въ старо врѣме населеніе-то му възлизало до 300,000, а сега има до 13,000 душы.

Сиріонъ. Виж. **Ермонъ.**

Сирія, по Еврейскы Арамъ, една голѣма Азіятска область, която, земена въ най-обширныя си смыслъ, лежи между Срѣдиземно море, Таврскы-тѣ горы, и Тигръ; тъй заключающа Месопотаміѭ, по Еврейскы, двоерѣчнѫ Сиріѭ. Виж. **Арамъ** II. Като исключишь Ливанскы-тѣ рѫтища, цѣла-та страна е равна. Споредъ Новый-тъ Завѣтъ, Сирія граничи на западъ и на сѣверо-западъ съ Срѣдиземно море и Таврскы-тѣ горы, които ѭ отдѣлятъ отъ Кыликіѭ, на истокъ съ рѣкѫ-тѫ Евфратъ, и на югъ съ Пустыннѫ Арабіѭ и Палестинѫ, или по-добрѣ, Іудеѭ, понеже име-то Сирія ся е давало и на сѣвернѫ-тѫ часть отъ Палестинѫ. Долина-та, между Ливанскы-тѣ и Срѣщо-Ливанскы-тѣ планины ся е наричала Кыли-Сирія, което име ся е давало понѣкога и на съсѣднѫ-тѫ отъ къмъ истокъ странѫ. Прѣзъ Еврейско-то плѣненіе, Сирія и Финикія бѣхѫ подвластны на Вавилонскыя царь, а по-послѣ вассалны на Персійскы-тѣ монарсы. Слѣдъ завоеваніе-то ѝ отъ Римляны-тѣ, тя ся обърнѫ на область подъ управленіе-то на единъ исправникъ (проконсулъ), отъ който Іудея, макаръ и да ся е управлявала отъ свои прокураторы, до нѣкѫдѣ е зависяла. Сега Сирія е подъ власть-тѫ на Турцы-тѣ. Още отъ ранны врѣмена по-добры-тѣ ѝ мѣста сѫ были гѫсто населены, и пѫтници днесь намиратъ слѣды отъ многобройны градове, непознаты на исторіѭ-тѫ.

Сиромахъ. За него особенна грыжа ся полага въ Еврейскыя законъ, Исх. 23; 6. Прит. 14; 31, и още повече въ Евангеліе-то, Мат. 25; 42—45. Іак. 2; 5. Скромны-тѣ му жъртвоприношенія, които ся изыскувахѫ отъ законъ-тъ, сѫ были толкозь богоугодны колкото многочисленны-тѣ жъртвоприношенія на богатый-тъ, Лев. 5; 7—13. Мар. 12; 41—44. Събираніе класове-тѣ на нивы-тѣ, и остаткы-тѣ отъ масличны-тѣ дървета и лозы-тѣ, сѫ были запазваны за тѣхъ, Лев. 19; 9. Втор. 24; 19. Руѳ. 2; 2. Всякѫ седмѫ годинѫ самородни-тѣ земни плодове сѫ были оставяни на всичкы, Лев. 25; 7, и всѣко отчуждено наслѣдіе ся е повръщало прѣзъ Юбилей-тъ. Сравни и Лев. гл. 35. Втор. гл. 2. Пророци-тѣ строго изобличаватъ онѣзи които прѣнебрежаватъ и притѣсняватъ бѣдны-тѣ, Иса. 10; 2. Іер. 5; 28. Амос. 2; 6; но даваніе милостынѭ на бѣдный-тъ бѣ высока добродѣтель на първобытны-тѣ Христіаны, Мат. 6; 2—4. Лук. 10; 33—35. 19; 8. Дѣян. 9; 36—39. 10; 2. 11; 29, 30.

Сиро-Финикія е собственна Финикія, но когато ся завоева и присъедини на Сирійско-то царство, тя ся нарече Сиро-Финикія. Хананейка-та ся нарича и Сирофиникіанка, Мар. 7; 26, защото тя бѣ родомъ отъ Финикіѭ, която тогазь ся считала за часть отъ Сиріѭ. Матѳей, който ся прѣдполагада е писалъ на Еврейскый или на Сирійскый языкъ, ѭ нарича Хананейкѫ, Мат. 15; 22, защото тази страна дѣйствително была населена отъ Хананейцы, тъй като Сидонъ е былъ сынъ Ханаановъ, Быт. 10; 15. Виж. **Финикія.**

Сисакъ, Египетскый царь който отвори войнѫ съ Ровоама, царь-тъ на Іудѫ, въ пето-то лѣто на царуваніе-то му. Прѣзъ 971, пр. Р. Х. той нашествува Іудѫ съ едно многобройно войнство, отъ Египтяны, Ливійцы, Суккыяны, и Еѳіопяны, прѣвзѣ по-укрѣпены-тѣ мѣста въ странѫ-тѫ, и отнесе отъ Іерусалимъ съкровища-та на домъ-тъ Господень и на домъ-тъ царскый и златны-тѣ щитове на Соломона, 3 Цар. 11; 40. 14; 25, 26. 2 Лѣт. 12; 2—9. Вѣрва ся че Сисакъ е сѫщій Сесонкъ въ Всеобщѫ-тѫ Историѭ, първый-тъ царь на двадесеть и вторѫ-тѫ или Бубастинскѫ-тѫ династіѭ. Той свали отъ прѣстола династіѭ-тѫ, съ коiѭто Соломонъ бѣше сроденъ, 3 Цар. 3; 1, и завоева много страны. Единъ барелефъ, който ся намира на единѫ отъ стѣны-тѣ на дворцовый храмъ въ Карнакъ, прѣдставлява Сесонка че влече тържественно три плѣнены царіе прѣдъ три главны Ѳивскы богове. Всякый градъ или страна е олицетворена, и име-то му е надписано надъ него. На единъ отъ тѣзи чъртежы, съ Еврейскы черты, ся намира надписъ, който Шамполіонъ прѣвожда "Царство Іудино." Мысли ся че другы нѣкои символи-

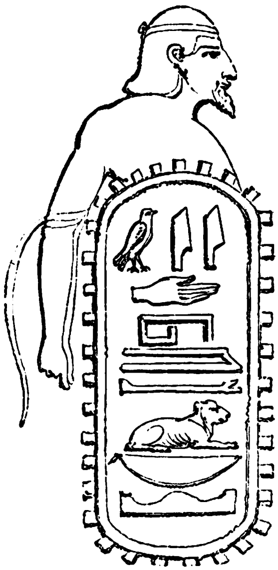

ческы знакове означаватъ укрѣпены градове въ Іудѫ прѣвзѣты отъ Сисака. Виждь **Фараонъ.**

Сисара, военачалникъ въ войскѫ-тѫ Іавиновѫ, който бѣ испратенъ отъ господаря си срѣщо Варака и Деворѫ, които бѣхѫ занели съ войскѫ горѫ-тѫ Ѳаворъ. Разбитъ, той побѣгнѫ пѣшкомъ и быде безславно убитъ отъ Іаиль, Сѫд. гл. 4, 5. Виждь **Іаиль.**

Ситникъ, Иса, 58; 5, видъ тръстика, който расте по блатливы и водны мѣста, и ся употрѣблява за плетеніе столове, кошницы, рогоскы, вѫжя, и др. Отъ мушакъ-тъ му правятъ фитили за свѣщи.

Ситтимъ, едно драгоцѣнно дърво, отъ което Моисей направи повечето тръпезы, олтари и дъскы за скыніѭ-тѫ. Іеронимъ казва, "Дръво-то е твърдо, жилаво, гладко и прѣкрасно; за това богатый-тъ и любопытный-тъ си правятъ витла за стискала (менгемета). То расте не по обработены-тѣ мѣста, или другадѣ изъ Римскѫ-тѫ Имперіѭ, но по Аравійскы-тѣ пу-

стыни." Искатъ да кажѫтъ, че Іеронимъ тукъ говори за чернѫ-тѫ акаціѭ, или Акаціѭ Сейалъ, която ся срѣща по Аравійскы-тѣ пустыни, по Синайскѫ-тѫ горѫ и горы-тѣ които сѫ до брѣгове-тѣ на Червено море; тя е корава и твърда, и почти не гніе. Виждь **Авелъ-Ситтимъ.**

Сихаръ, Іоан. 4; 5. Въобще ся прѣдполага че Сихаръ е друго име на градъ-тъ Сихемъ; но по-вѣроятно е че то прѣдставлява мѣсто-то което днесь ся нарича *Аскаръ*, върху източнѫ-тѫ стрьмнинѫ на горѫ-тѫ Гевалъ, и не далечь отъ Іакововый-тъ кладенецъ, когато Сихемъ отстои миля и половина отъ този кладенецъ и отъ Аскаръ. Виждь **Сихемъ.**

Сихемъ, I. Ханаанскый князь въ градъ-тъ Сихемъ, който измами Динѫ, дъщерѭ-тѫ Іакововѫ, и послѣ быде прѣдателскы убитъ отъ Симеона и Левія, Быт. гл. 34.

II. Градъ въ срѣдній Ханаанъ, между горы-тѣ Гаризинъ и Гевалъ, тридесеть и четыри мили на сѣверъ отъ Іерусалимъ. Той ся споменува за прьвъ пѫть въ историѭ-тѫ на Авраама, на когото първый-тъ олтарь въ Ханаанъ ся издигнѫ тукъ, и който занѣ земѭ-тѫ Ханаанскѫ въ име-то на Іеовѫ, Быт. 12; 6. 33; 18, 19. 35; 4. Не далечь отъ този градъ, Іаковъ купи еднѫ нивѫ, коѭто подари на сына си Іосифа, когото закопахѫ тукъ, Быт. 48; 22. Іис. Нав. 24; 32. Слѣдъ завоеваніе-то на Ханаанскѫ-тѫ земѭ, Сихемъ станѫ Левитскый градъ, и градъ на прибѣжище, и мѣстосъбраніе на племена-та, Іис. Нав. 20; 7. 21; 21. 24; 1, 25. Сѫд. гл. 9. Тукъ Ровоамъ даде поводъ на десеть-тѣ племена да възстанѫтъ, 3 Цар. гл. 12. Наблизо бѣ Іакововъ-тъ кладенецъ, при който Іисусъ ся разговори съ Самарянкѫ-тѫ, Іоан. 4; 5. Дѣян. 8; 25. 9; 31. 15; 3. Слѣдъ опустошеніе-то на Самаріѭ отъ Ассирійцы-тѣ, Сихемъ станѫ столица на Самаряны-тѣ; споредъ Іосифа, той былъ такъвъ и прѣзъ врѣме-то на Александра Великый. И днесь той е мѣстопрѣбываніе на нѣколцина останѫлы Самаряны. Виж. **Самаряни.** Римляни-тѣ го наричали Неаполь, отдѣто е произлѣзло Арабско-то му име Набулусъ.

Сихемска-та долина ся простира нѣколко мили къмъ сѣверо-западъ, между горы-тѣ Гевалъ и Гаризинъ, и е около четыристотинъ и петдесеть метры широка; тѣзи горы сѫ толкозь близо една до другѫ, щото выкъ нададенъ отъ еднѫ-тѫ горѫ може да ся чуе на другѫ-тѫ, нѣщо което иде да подтвърди, между много-то другы доказателства, истинность-тѫ на Библіѭ-тѫ, Втор. 27; 11—14. Сѫд. 9; 7. Вода-та, отъ дъждъ-тъ който вали по източнѫ-тѫ часть на долинѫ-тѫ, ся влива въ Іорданъ, а многобройни изворы по западнѫ-тѫ ѝ часть образуватъ малкѫ рѣкѫ, която тече къмъ Срѣдиземно море. "Тукъ," дума Д-ръ Робинсонъ, "една раскошна и несравняема морава ся блеснѫ прѣдъ насъ. Цѣла-та долина бѣ пълна съ градины отъ зеленчукъ и садове съ всякаквы овошкы, напояваны отъ нѣколко кладенцы, които отвредъ извирахѫ и течяхѫ къмъ западъ. Тя настанѫ внезапно прѣдъ насъ, като омаюваніе. Нищо друго подобно на неѭ въ Палестинѫ не видѣхмы." Нынѣшній-тъ градецъ

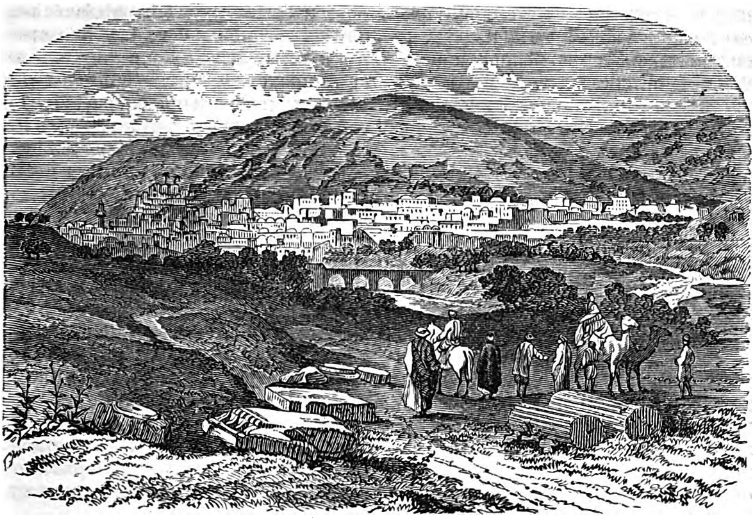

НАБУЛУСЪ И ГОРА ГАРИЗИНЪ ОТЪ КЪМЪ СѢВЕРО-ЗАПАДЪ.

Сихемъ има нѣколко дългы и широкы улицы, които отъ части лежѧтъ по полы-тѣ на горѫ-тѫ Гаризинъ. Той не ся простира толкозь на истокъ колкото старый-тъ градъ ся е простиралъ. Кѫщы-тѣ му сѫ высокы, каменны и съ сводове. Мысли ся че населеніе-то на Набулусъ възлиза на осмь хыляды жители, отъ които петь стотинъ сѫ Гърци Христіани, сто и петдесеть Самаряни, и толкозь Евреи, а останѫли-тѣ сѫ всичкы Мохамеданци. Каменисты-тѣ полы на планинѫ-тѫ Гевалъ въ сѣвернѫ-тѫ часть на долинѫ-тѫ изобилуватъ съ ископаны гробища. На горѫ-тѫ Гаризинъ ся намира святилище-то на Самаряны-тѣ, и развалины-тѣ на еднѫ силнѫ крѣпость издигнѫтѫ отъ Императора Юстиніана. До полы-тѣ на тѣзи горы отъ къмъ истокъ лежи прѣкрасна-та поляна Мѫхна, десеть мили дълга и една и половина миля широка; и тамъ дѣто Сихемска-та долина ся захваща, ся намира, споредъ утвърждेнія-та на Евреи, на Христіаны и на Мохамеданцы Іосифовый-тъ гробъ и Іакововый-тъ кладенецъ. На мѣсто-то на старыя гробъ е издигнѫтъ Мюслюманскый гробъ, а възъ кладенецъ-тъ е построена една каменна съ сводъ стая, въ коѭто ся влиза прѣзъ еднѫ дупкѫ на горній-тъ подъ (таванъ); уста-та на кладенецъ-тъ сѫ затворены съ голѣмѫ плочѫ. Кладенецъ-тъ е сто и петь крака дълбокъ, и на врѣменѣ прѣсѫхнува. Всичко по него показва че той е останѫлъ отъ старо врѣме.

Слѣдующе-то извличамы изъ Д-ръ Кларково-то описаніе на това мѣсто: "Нищо нѣма толкозь красно въ святѫ-тѫ земѭ колкото изгледъ-тъ който Набулусъ прѣдставлява отъ околны-тѣ высочины. Като пѫтникъ-тъ го наближава отъ къмъ хълмове-тѣ, градъ-тъ ся прѣдставлява погълнѫтъ отъ пріятны и благовонны лѣсища, и полупотънѫлъ въ кычясты градины, и величественны дрьвеса — около прѣкраснѫ-тѫ долинѫ, въ коѭто той е расположенъ. Търговія-та му цьвти. Главно-то за-

нятіе на жители-тѣ му е сапунарство-то; но издѣлія-та на градъ-тъ снабдяватъ едно огромно населеніе изъ околность-тѫ, и ся разнасятъ доста надалечь съ камилы. На заранъ-тѫ слѣдъ пристиганіе-то ни тукъ, ный срѣщнѫхмы керваны, които идяхѫ отъ Каиръ, а другы съзрѣхмы че ся излежавахѫ въ масличны-тѣ садове на близо до порты-тѣ.

"Священна-та повѣсть за събытія-та които сѫ ся случили въ Сихемскы-тѣ полета, помнимъ съ пріятность още отъ дѣтинство; но отъ земѭ-тѫ прѣдъ насъ дѣто тѣзи събытія сѫ станѫли, и отъ изгледа на прѣдмѣты-тѣ, които днесь сѫ таквызи каквыто сѫ были описани прѣди три хыляды годины, пріятно-то впечатленіе ся обрѣща въ възторгъ. Въ долинѫ-тѫ ный видѣхмы че 'една дружина отъ Исмаиляны идеше отъ Галаадъ,' Быт. 37; 25, както на врѣме-то Рувимово и Іудино, 'съ камилы-тѣ си натоварены съ ароматы, балсамѫ и смирнѫ,' които на радо сърдце быхѫ купили другъ Іосифъ отъ братія-та му и быхѫ го завели като робъ при нѣкой си Египетскый Петефрій. По околныт-тѣ хълмища стада и чрѣды пасяхѫ по старому; даже просто-то облѣкло на Самарійскыя пастырь не бѣ противно на понятія-та които можемъ си състави за облѣкло-то, което Іаковови-тѣ сынове носяхѫ. Наистинѫ всичко туй бѣ картина, която прѣнася и възвышава умъ-тъ; и подъ таквызи душевны вълненія, извыканы отъ съвпадившы обстоятелства, една минута бѣ достатъчна за да въспроизведе вѣковны събытія.

"Прѣдмѣтъ-тъ, който най-много заслужи благоговѣніе-то ни, е Іакововый-тъ кладенецъ надъ който еднъжь бѣ издигнѫта една церква. Той ся намира наблизо до града, на Іерусалимскыя пѫть, и всякога е былъ посѣтяванъ отъ поклонницы, особенно отъ Христіанскѫ-тѫ ерѫ насамъ, като мѣсто дѣто Спаситель-тъ ни ся е явилъ на Самарянкѫ-тѫ. Мѣсто-то е толкозь ясно описано отъ Евангелистъ-тъ, и толкозь лесно распознаваемо отъ самыя кладенецъ и отъ видъ-тъ на странѫ-тѫ, щото и да не сѫществуваше нѣкое прѣданіе за него, мѣстоположеніе-то му не бы ся побъркало. Никой ученъ Христіанинъ, който внимателно е прочелъ четвъртѫ-тѫ главѫ отъ Іоанна, не може да не е срѣщнѫлъ въ неѭ, многобройны доказателства на истинность-тѫ. Не могѫтъ ся намѣри въ другы списанія толкозь много извори за размышленіе и заниманіе въ толкозь малко мѣсто. Освѣнь значеніе-то й като богословско книже тя съдържава толкозь много историческы и географическы свѣдѣнія, щото цѣлъ свитъкъ бы ся напълнилъ само съ разясненія-та, които дава върху исторіѭ-тѫ на Евреи-тѣ и землеописаніе-то на странѫ-тѫ имъ. Въ Іосифа ный намѣрвамы обясненіе и тълкованіе на тѫзи главѫ. Пѫтешествіе-то Господне отъ Іудеѭ въ Галилеѭ; поводъ-тъ на това пѫтешествіе; прѣминуваніе-то му прѣзъ Самаріѭ; дохожданіе-то му въ столицѫ-тѫ на тѫзи странѫ; име-то на столицѫ-тѫ; пристиганіе-то му въ Аморейско-то поле, дѣто тѣсна-та Сихемска долина ся свърша; старый-тъ обычай да ся спиратъ при кладенцы-тѣ; обычай-тъ жены-тѣ да вадятъ водѫ; пращаніе-то ученицы-тѣ въ града за да купятъ хранѫ; въпросъ-тъ на женѫ-тѫ относително до сѫществувавшы-тѣ прѣдразсѫдъцы, които дѣляхѫ Евреи-тѣ отъ Самаряны-тѣ; дълбочина-та на кладенецъ-тъ; источно-то намекваніе въ думы-тѣ, 'жива вода'; исторія-та на кладенецъ-тъ, и обичаи-тѣ чрѣзъ неѭ пояснени; кланяніе-то въ горѫ-тѫ Гаризинъ; всичко това ся расказва въ двадесеть стихове."

Сиѳъ, Адамовъ-тъ сынъ, кой-

то ся роди по смърть-тѫ Авелевѫ, Быт. 4; 25, 26. 5; 3, 6, 8, и праотецъ на благочестивы-тѣ патріарсы.

Сіина, градъ расположенъ на южнѫ-тѫ Египетскѫ границѫ, между Ѳивы и Нилскы-тѣ водоскоцы; днесь ся нарича Ассуанъ. Плиній казва че той ся намиралъ на едно полуостровче на источныя Нилскый брѣгъ; былъ една миля околоврьстъ, и ималъ Римскый гарнизонъ. "Отъ Мигдолъ," наблизо до най-источно-то устіе на рѣкѫ-тѫ Нилъ, "до Сіинѫ," означава цѣлѫ-тѫ дльжинѫ на Египетскѫ-тѫ земіѭ отъ сѣверъ къмъ югъ, Іез. 29; 10. 30; 6. Много малко нѣщо е останѫло отъ старый-тъ градъ. Не далечь отъ него ся намиратъ мѣста, отдѣто копаіѭтъ Египетскый-тъ гранитъ нарѣченъ Сіенитъ, който е давалъ добръ матеріалъ за многобройны обелискы и колоссалны статуи.

Сіиръ, I. Хорреанинъ, който бѣ единъ отъ пьрвы-тѣ управители на странѫ-тѫ, която лежи на югъ и юго-истокъ отъ Мрьтво море, Быт. 36; 20. Втор. 2; 12.

II. Една гориста страна между южно-то приморіе на Мрьтво море и источныя заливъ на Червено море. Гора-та Оръ е была часть отъ Сіиръ. Виждь **Едомъ**.

III. Гора Іудина, при градъ-тъ Кыріаѳіаримъ, Іис. Нав. 15; 10.

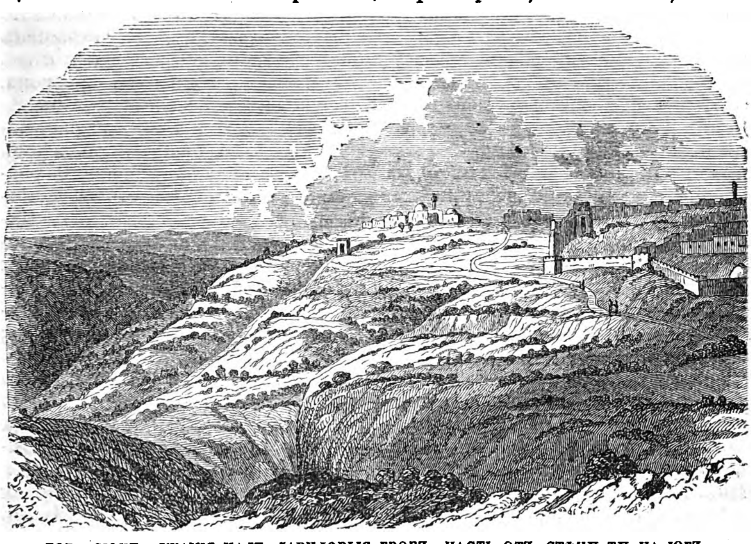

ГОРА СІОНЪ, ДЖАМІЯ НАДЪ ДАВИДОВЫЯ ГРОБЪ, ЧАСТЬ ОТЪ СТѢНѪ-ТѪ НА ЮГЪ, И ДОЛЪ-ТЪ ЕННОМЪ.

Сіонъ, I. Най-высока-та и найюжна-та гора въ Іерусалимъ, която ся издига около хыляда и петстотинъ крака надъ Срѣдиземно море, и отъ двѣстѣ до триста крака надъ долины-тѣ при подножіето й. Тя е была отдѣлена отъ Акрѫ и Моріѭ на сѣверо-истокъ чрѣзъ долъ-тъ Тиропіонъ; на западъ е была долина-та на Гіонъ; на югъ былъ долъ-тъ на Енномъ; а на юго-истокъ долъ-тъ Кедронъ. Прѣди покореніе-то на Іевусцы-тѣ отъ Давида, тази гора е была Іевусскый твьрдель, но оттогазь насѣтнѣ тя ся е наричала "Давидовъ градъ," 2 Цар. 5; 7. 3 Цар. 8; 1. Красота-та и сила-та й сѫ были много

драгы на Давида; той ѭ обычалъ като образъ на Церквѫ-тѫ Мессіинѫ: "Красна на възвышеніе-то, радость на всичкѫ-тѫ земіѭ, е гора-та Сіонъ на сѣверны-тѣ страны, градъ-тъ на великый-тъ Царь." "Обыколѣте Сіонъ, и обходѣте го; прѣбройте стълпове-тѣ му; обърнѣте вниманіе въ околостѣнія-та му; разгледайте палаты-тѣ му, за да повѣствувате на родъ-тъ слѣдъ васъ." "Царіе-тѣ ся събрахѫ, всичкы прѣминѫхѫ; тѣ като видѣхѫ, почудихѫ ся; смутихѫ ся, и устремихѫ ся на бѣгъ, Пс. 48; 2, 4, 5, 12, 13. На южнѫ-тѫ му странѫ ся издига една джамія връху тъй нареченый-тъ "Давидовъ гробъ," 3 Цар. 2; 10. 11; 43. 22; 50. Гора-та Сіонъ, Морія и Офилъ, сѫ были оградени съ стѣнѫ, и укрѣпени съ твърдели, 1 Лѣт. 11; 5. Връху неѭ сѫ были построени Соломонови-тѣ и послѣ Иродови-тѣ великолѣпни дворци. Тя бѣ прилягала много добрѣ за военнѫ отбранѫ, и когато Римляни-тѣ ѭ прѣвзѣхѫ тя е была толкозь силно укрѣпена, щото императоръ-тъ възопилъ, "Наистинѫ Богъ ни помагà въ войнѫ-тѫ, защото какво человѣческы рѫцѣ и машины можехѫ да сторятъ на тѣзи стълпове?" Много голѣмы промѣненія сѫ станѫли по лице-то ѝ, и една голѣма часть отъ неѭ е извънъ нынѣшніѭ-тѫ стѣнѫ на югъ, и е покрыта съ гробища, или е "изорана като нива," споредъ Іер. 26; 18. Мих. 3; 12.

"Сіонъ" и "дъщеря-та Сіонова" означаватъ ту цѣлый-тъ градъ, съ Моріѭ и храмъ-тъ, Пс. 2; 6. 9; 11. 74; 2. Иса. 1; 8. Іоил. 2; 23, ту, прѣносно, сѣдалище-то на истиннѫ-тѫ земнѫ и небеснѫ церквѫ, Іер. 8; 19. Евр. 12; 22. Отк; 14; 1. Виждь **Іерусалимъ.**

II. Име което въ Втор. 4; 48 ся дава на еднѫ отъ възвышенности-тѣ на рѫтъ-тъ Ермонъ.

Сіоръ, (*черни* или *мѫтенъ*), рѣка-та Нилъ. Въ Иса. 23; 3, и Іер. 2; 18, подъ това име трѣбва да ся разбира Нилъ. Въ Іис. Нав. 13; 3. 1 Лѣт. 13; 5, нѣкои си мыслятъ че означава рѣкыцѫ-тѫ между Египетъ и Іудѫ.

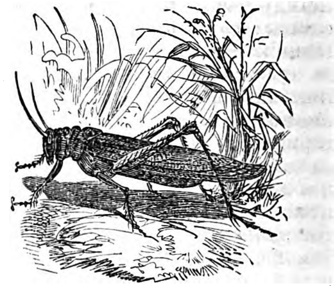

Скакалецъ, едно ненаситно крылато насѣкомо, и страшенъ бичъ за источны-тѣ страны и въ стары-тѣ и въ новы-тѣ врѣмена. Десеть разны названія има въ Еврейскѫ-тѫ Библіѭ за насѣкомы-тѣ отъ този видъ; но нѣкои отъ тѣхъ вѣроятно означаватъ различны-тѣ измѣненія въ развитіе-то на исто-то насѣкомо. Св. Писаніе прѣдставя безчетны-тѣ множества скакалцы, направляваны въ връвежъ-тъ имъ отъ Бога, който съ тѣхъ ся служи за да наказва грѣшны-тѣ народы, Втор. 28; 38—42. 3 Цар. 8; 37. 2 Лѣт. 6; 28. Една отъ десеть-тѣ язвы, които Богъ нанесе на Египетъ, бѣхѫ скакалци; тѣ покрыхѫ всичкѫ-тѫ земіѭ, така щото земя-та потьмнѣ, и поядохѫ всичкы-тѣ овощія, остатъкъ-тъ на онова което ся избави отъ града, Исх. 10; 4—19.

Скакалецъ-тъ бѣше чистъ за Евреи-тѣ, Лев. 11; 22; и за това тѣ можехѫ да ядѫтъ скакалцы. Въ Мат. 3; 4, ся казва за Іоанна Кръстителя, че "ядѣніе-то му бѣ акриды (скакалцы) и дивъ медъ." Въ нѣкои страны на Истокъ, хора-та и до днесь ядѫтъ скакалцы. Нійбуръ бѣлѣжи че "скакалци носятъ на тържище-то на врьви, по всичкы-тѣ градове на Арабіѭ, отъ Бабелмандебъ до Басорѫ. На го-

рѫ Сумарѫ видѣхъ единъ Арабинъ който бѣ наловилъ пълнѫ торбѫ скакалцы. Готвятъ гы различно. Единъ Арабинъ въ Египетъ, по желаніе-то ни да изяде нѣколко прѣдъ очи-тѣ ни, хвьрли гы на горѣщый-тъ жаръ, и слѣдъ като ся поопѣкохѫ, раскѫса гы за главы-тѣ и крака-та, и тоя-си-часъ гы испояде. Араби-тѣ, когато иматъ много, пекѫтъ гы или гы сушатъ въ пещь, или пакъ гы възварявать и гы ядѫтъ съ соль. Араби-тѣ въ Морокко гы обиваряватъ, и послѣ гы изсушаватъ по стрѣхы-тѣ на кѫщы-тѣ си. На тържище-то можете да видите пълны кошницы съ скакалцы."

Въ Отк. 9; 7—10 намирамы едно страшно описаніе на скакалцы, дѣто тѣ сѫ уприличени на коніе приготвены за бой, космы-тѣ имъ на космы-тѣ на жены-тѣ, и т. н. Нійбуръ чулъ единъ Арабинъ въ пустыніѭ-тѫ, и другъ единъ въ Багдадъ, да правятъ исто-то уподобеніе. Тѣ уподобявали "главѫ-тѫ на скакалеца на конскѫ главѫ; гѫрды-тѣ му на львскы гѫрды; крака-та му на камилскы крака; тѣло-то му на змійско тѣло; опашкѫ-тѫ му на скорпіинѫ опашкѫ; рогове-тѣ му на момины сколувы; и другы-тѣ му части на другы подобны." Сѫщо, Италіянци-тѣ и днесь выкатъ на скакалцы-тѣ кончета, и Германци-тѣ имъ даватъ почти сѫщо-то име.

Сквьрнь, осквьрненіе. Нѣкои отъ осквьрненія-та споредъ Еврейскый-тъ обряденъ законъ сѫ были волны, другы неволны; нѣкои сѫ проистичали отъ природны недостатъцы и сѫ были неизбѣжимы, другы сѫ были слѣдствія на человѣчески прѣстѫпленія. Евангеліе-то припознава за осквьрненія онѣзи които проистичатъ отъ сърдце-то, отъ нравы-тѣ и отъ поведеніе-то. Нравственны-тѣ осквьрненія сѫ многочисленны и Евангеліе-то тѣхъ припознава, но то не припознава обрядны осквьрненія, Мат. 15; 18. Рим. 1; 24.

Скева, Ефесскый Евреинъ, вождь на священницы-тѣ, и може-бы глава-та на едно отъ 24-тѣ церковны отдѣленія. Синове-тѣ му притязавали че испѫждали, въ име-то Іисусово, злы духове. Позорно-то имъ пораженіе отъ единъ человѣкъ съ нечистъ духъ, спомогнѫ за напрѣдъкъ-тъ на Слово-то Божіе, Дѣян. 19; 14—16.

Скопецъ. Въ дворове-тѣ на источны-тѣ владѣтели, харемлѫщи-тѣ ся повѣряватъ на грыжѫ-тѫ на скопцы-тѣ или евнусы-тѣ. Въ Библіѭ-тѫ на нѣкои мѣста думата скопецъ значи просто дворянскый чиновникъ. Такыва сѫ были Петефрій дворникъ-тъ Фараоновъ и господарь-тъ Іосифовъ, Быт. 39; 1, и съкровищникъ-тъ на Еѳіопскѫ-тѫ царицѫ Кандакіѭ, Дѣян. 8; 27. Спаситель-тъ говори за нѣкои мѫжіе "които сѫ сами себе си скопили, заради царство-то небесно," т. е., които доброволно не сѫ встѫпили въ брачный-тъ съюзъ, за да могѫтъ да работятъ по-усърдно за царство-то Божіе, Мат. 19; 12; и Ап. Павелъ прѣпорѫчва въздържаніе отъ съпружество въ нѣкои извънредны обстоятелства, като въ врѣмена на гоненіе, и др. т., 1 Кор. 7; 26, 27. Виж. **Газа.**

Скороходци, посланници, които сѫ ѣздили бързо, когато ся прѣдставялъ нѣкойваженъ случай, Есѳ. 8; 10, 14. Іовъ казва, "дни-тѣ ми ся по-бързи отъ скоротечецъ," Іов. 9; 25. Пѣши скороходци тъй сѫщо сѫ были въ употрѣбленіе, 2 Цар. 18; 22—27. Скороходци или пѣщци, сѫ были още прислужници на Источны-тѣ царіе, 1 Цар. 22; 17. Тѣ сѫ были обучени да припкатъ прѣдъ колесницы-тѣ имъ, 1 Цар. 8; 11. Така Илія тичалъ прѣдъ Ахаава, 3 Цар. 18; 46. Скорость-та и търпѣніе-то на нѣкои отъ тѣзи скороходцы сѫ почти неимовѣрны, Іер. 42; 5.

Скорпій, Лук. 10; 19, едно отъ най-голѣмы-тѣ и зловредны насѣкомы. На гледъ до нѣкѫдѣ при-

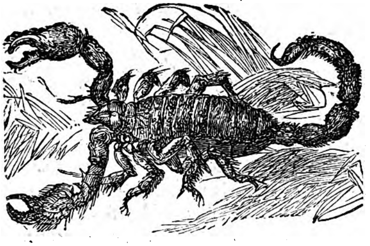

лича на ракъ-тъ и стакозъ-тъ, но е много повече страшно. Въ южнж Европж скорпій обыкновенно не бива по-длъгъ отъ два прьста, но въ тропическы-тѣ страны той е четыри или петь пжти по-длъгъ. Той ся храни съ всѣкаквы насѣкомы, безъ исключеніе на скорпіи. Мопертій, единъ знаменитъ естествоиспытатель, турилъ еднъжь сто скорпіи въ стькло, дѣто подиръ нѣколко дни той нашелъ само четыренадесеть, които изѣли другы-тѣ; той затворилъ еднж женскж, и видѣлъ какъ тя изяждала малкы-тѣ си щомъ гы раждала. Едно отъ скорпійчета-та сполучило да ся оттьрве като ся качило на майчиныя си гръбъ; то послѣ си отмьстило за погубваніе-то на братія-та си като убило майкж си. Толкозь страшно е това насѣкомо. Приказва ся че когато падне въ неизбѣжимж опасность, скорпій-тъ ся самоубива съ жило-то си. Мѣсто-то дѣто найподробно ся описува скорпій-тъ въ Св. Писаніе е Отк. 9; 3—10. Отъ ст. 6 ся вижда, че жило-то на това животно не призвожда смьрть, но болкж толкозь силнж, щото нещастни-тѣ болни прѣдпочитатъ смьрть прѣдъ таквозь несносно теглило. Скорпіи ся срѣщатъ по сухы и по топлы мѣста, подъ каменіе и въ разсилины-тѣ на стары развалины. Евреи-тѣ сж гы намирали въ пустыніж-тж, Втор. 8; 15. Вижда ся че скалы-тѣ наречены Акраввимъ или Скорпіи, които крьстосватъ жежкый-тъ долъ на югъ отъ Мрьтво море, сж были твърдѣ много наводнены отъ тѣхъ. Скорпіи-тѣ съ които гордый Ровоамъ заплашваше Израиля, 3 Цар. 12; 11, вѣроятно сж были бичове покрыти съ топкы, подобны на ставы-тѣ на скорпіинж-тж опашкж и сж произвождали таквава силнж болкж каквжто жило-то на скорпій-тъ произвожда.

Скотове. Тази дума, употрѣбена за да различи другы-тѣ животны отъ человѣка, означава всичкы-тѣ животны, Псал. 36; 6, понѣкога тя значи четвероногы и не пълзящы животны, Лев. 11; 2—7; а нѣкога домашенъ добитъкъ, за различіе отъ дивы-тѣ твари, Быт. 1; 25. Тѣ быдохж всичкы-тѣ приведены при Адама, за да имъ даде имена. Въ Библіж-тж ся споменуватъ повече онѣзи скотове, които живѣжтъ въ Палестинж и въ близосѣдны-тѣ страны. Животны-тѣ страдатъ наедно съ человѣкъ-тъ по слѣдствіе на грѣхопаденіе-то, Быт. 3; 14. Исх. 9; 6. 13; 15. Іез. 38; 20. Ос. 4; 3. За тѣхъ сж ся дали разны милостивы распорежданія въ Еврейскый-тъ законъ, Исх. 20; 10. 23; 11, 12. Лев. 22; 28. 25; 7. Животны-тѣ сж ся раздѣляли въ законъ-тъ на чисты и нечисты, и само чисты-тѣ сж ся употрѣбявали за яденіе и жьртвоприношенія, Быт. 7; 2. Лев. гл. 11. Виж. **Чистъ.**

Имена на скотове ся употрѣбяватъ прѣносно да означаватъ разны царіе и народы, Псал. 74; 14. Иса. 27; 1. Іез. 29; 3. Дан. гл. 7, 8. Отк. 12; 13. Тѣ описватъ още характеръ-тъ на буйны-тѣ и скотскы-тѣ человѣцы, Псал. 22; 12, 16. 1 Кор. 15; 32. 2 Пет. 2; 12.

Скынія, шатъръ-тъ който Моисей, по повелѣніе Божіе, направи за да си извършватъ Евреи-тѣ богослуженія-та до съгражданіе-то на храмъ-тъ. Божіи-тѣ приказанія, и расказъ-тъ върху испълненіе-то на тѣзи приказанія ся съдържатъ въ Исх. гл. 25 и въ слѣдующы-тѣ главы. Тя ся казва повече скы-

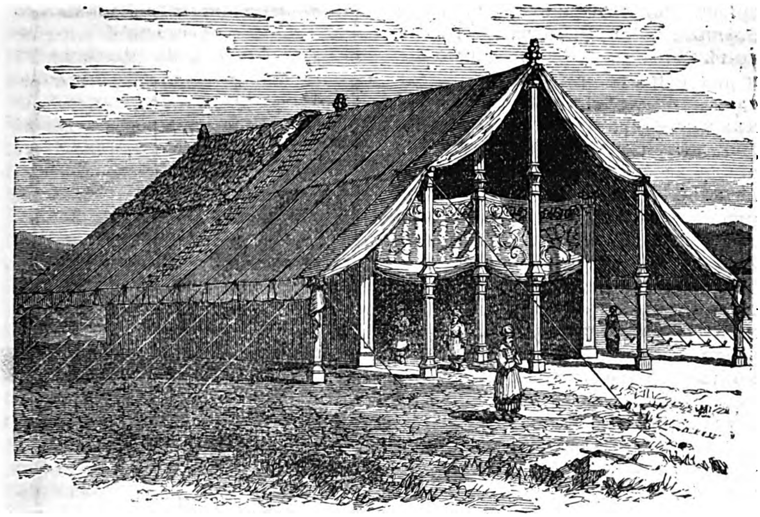

нія-та на събраніе-то, и понѣкогa скынія-та на свидѣтелство-то.

Скынія-та е имала длъгнестъ правожгъленъ видъ, и е была тридесеть лакти дълга, десеть широка, и десеть высока, Исх. 26; 15—30. 36; 20—30. Двѣ-тѣ ѝ страны и задня-та (западна-та) сѫ были съградены отъ дъскы отъ дрьво ситтимъ, обкованы съ злато и отъ долѣ съ твьрды сребьрны подложкы. Дъскы-тѣ извънъ сѫ имали златообкованы вереи отъ дрьво ситтимъ, които сѫ были провираны прѣзъ златны колцета, прикованы о дъскы-тѣ. На източнѫ-тѫ странѫ, дѣто е былъ входъ-тъ, не е имало дъскы, но петь исправени ситтимови стълпове, тоже обкованы съ злато и съ златны кукы, за които сѫ были излѣны петь мѣдны подложкы. Така издигнѫта-та скынія была покрывана съ четыри различны покрывкы: първа-та и вѫтрѣшна-та покрывка, която ся състояла отъ десеть опоны, е была отъ прѣпреденъ виссонъ, великолѣпно обшита съ образы на херувимы, и напьстрена съ синьо, багрѣно, и червено; тя е съставлявала красный-тъ таванъ. Втора-та покрывка, състояща отъ единадесеть опоны, е была отъ козинѫ; третя-та отъ овенскы очервенены кожы; а четвърта-та покрывка или прикрывало-то отъ язовечкы кожы. Виж. **Язовечкы кожы.** По-горѣ казахмы че источна-та страна на скыніѭ-тѫ не была покрыта съ дъскы, но е имала петь стълпа отъ ситтимъ; затова тя ся е затваряла съ богато-обшитъ закровъ, туренъ на тѣзи стълпове, Исх. 26; 36.

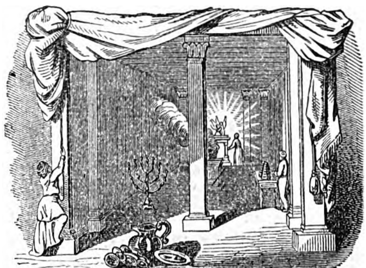

Такъва е была извънъ священна-та скынія, която е была раздѣлена на двѣ отдѣленія, по-

срѣдствомъ четыри златообкованы стълпа отъ ситтимъ, като стълпове-тѣ които по-прѣди поописахмы, и два и половинѫ лактіе далечь единъ отъ другъ; само че тѣ сѫ имали намѣсто мѣдны сребьрны подложкы, Исх. 26; 32. 36; 36. На тѣзи стълпове е была окачена завѣса, направена отъ сѫщы-тѣ вещества, отъ каквыто е былъ направенъ закровъ-тъ на источнѫ-тѫ странѫ, Исх. 26; 31—33. 36; 35. Евр. 9; 3. Тъй вѫтрешность-та на скыніѭ-тѫ е была подраздѣлена, прѣдполага ся, на сѫщы-тѣ съразмѣрны части, както по-послѣ храмъ-тъ, който бѣ съграденъ по неіѫ. Двѣ трети отъ дължинѫ-тѫ ѝ сѫ были захвапѫты отъ пьрво-то отдѣленіе, или Свято-то мѣсто, и една третя — отъ второ-то, или Святая святыхъ; дѣто ще ся рече, пьрво-то е было двадесетъ лактіе дълго, десеть широко, и десеть высоко, а послѣдне-то — по десеть лактіе на всякѫ странѫ. За забѣлѣжваніе е че нито въ Свято-то мѣсто нито въ Святая святыхъ е имало нѣкой прозорецъ. Ето защо е былъ нужденъ свѣтилникъ въ отдѣленіе-то, дѣто ся е священнодѣйствувало.

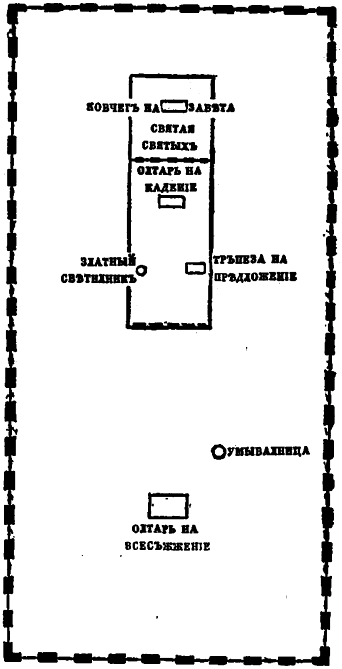

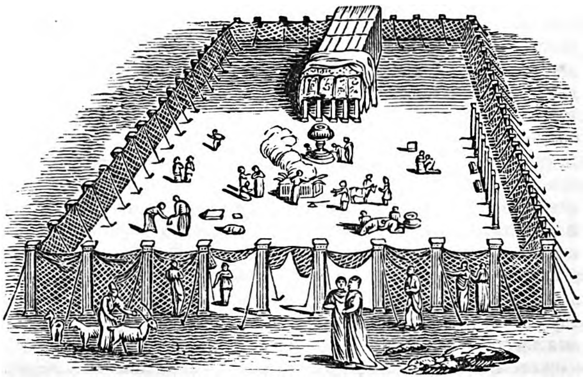

Скынія-та, коіѫто описахмы погорѣ, е стояла на отворено мѣсто, или продълговатъ дворъ, сто лактіе длъгъ и петдесеть широкъ, Исх. 27; 18. Този дворъ е былъ обыколенъ съ мѣдны стълпове, които сѫ имали сребьрны свьрскы, и сѫ были по петь лактіе далечь единъ отъ другъ, по двадесеть стълпа на сѣвернѫ-тѫ и южнѫ-тѫ странѫ и

по десеть на источнѫ-тѫ и западнѫ-тѫ. Стълпове-тѣ сѫ стояли на мѣдны подложкы, и сѫ были завръзвани за мѣдны коліе, забиты въ земіѭ-тѫ, Исх. 38; 10, 17, 20. Высочина-та имъ е была вѣроятно петь лактіе, защото всяка отъ привѣсы-тѣ, които сѫ были закачены за тѣхъ, е была петь лактіе высока, Исх. 38; 18. Тѣзи привѣсы, които сѫ съставлявали единъ видъ оградѫ около дворъ-тъ, сѫ были отъ бѣлъ прѣпреденъ виссонъ, Исх. 27; 9. 38; 9, 16, а на врата-та къмъ истокъ имало закровъ, направенъ отъ синьо, багрѣно, и червено, и прѣпреденъ виссонъ, съ вѫжя за да ся вдига или сваля когато священници-тѣ влизали въ дворъ-тъ, Исх. 27; 16. 38; 18. Въ този дворъ е стоялъ олтарь-тъ на всесъжженіе-то, и умывалница-та. Този олтарь е былъ положенъ срѣщо дворны-тѣ врата и врата-та на скыніѭ-тѫ, но по-близо до първы-тѣ, Исх. 40; 6, 29; умывалница-та стояла между олтарь-тъ на всесъжженіе-то и врата-та на скыніѭ-тѫ, Исх. 40; 30. Въ дворъ-тъ Израиляни-тѣ приносяли приношенія-та, оброцы-тѣ, и молитвы-тѣ си.

Макаръ скынія-та и да е стояла въ дворъ-тъ, нѣмамы причинѫ да мыслимъ че тя е была въ срѣдѫ-тѫ му. По-вѣроятно е че пространство-то на источный-тъ край е было по петдесеть лактіе на длъжь и на ширъ; и наистинѫ, по-тѣсно мѣсто бы было недостатъчно за работѫ-тѫ, която щѣла да ся върши въ него, и за человѣцы-тѣ, които сѫ щѣли да присѫтствуватъ на богослуженіе. Да видимъ сега какво е съдържала скынія-та.

Въ Свято-то мѣсто, дѣто само священници-тѣ сѫ имали право да влизатъ, Евр. 9; 6, е имало три забѣлѣжителны нѣща, сир. златный-тъ олтарь, тръпеза-та за хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то, и свѣтилникъ-тъ за свѣтила-та. Златный-тъ олтарь былъ положенъ въ срѣдѫ-тѫ на святилище-то прѣдъ завѣсѫ-тѫ, Исх. 30; 6—10. 40; 26, 27; и надъ него ся кадило темянъ всѣкѫ заранъ и вечеръ, Исх. 30; 7, 8. Трънеза-та за хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то е стояла откъмъ сѣвернѫ-тѫ странѫ на златный-тъ олтарь, т. е. отъ десницѫ-тѫ на священникъ-тъ като влизалъ, Исх. 26; 35. 40; 22, 23; а на южнѫ-тѫ странѫ на Свято-то мѣсто е былъ златный-тъ свѣтилникъ, Исх. 25; 31—39. Въ Святая святыхъ, дѣто само първосвященникъ-тъ влизалъ еднъжь въ годинѫ-тѫ, стоялъ ковчегъ-тъ покрытъ съ очистилище-то и херувимы-тѣ.

Употрѣбено-та за украшеніе на скыніѭ-тѫ злато и сребро ся оцѣнява на повече отъ 200,000 лиры. Забѣлѣжителна-та и великолѣпна сграда, коіѭто описахмы, е была издигнѫта въ Синайскѫ-тѫ пустыніѭ, въ първый-тъ день на първый-тъ мѣсецъ на вторѫ-тѫ годинѫ слѣдъ исходъ-тъ на Израиляны-тѣ изъ Египетъ, Исх. 40; 17. Слѣдъ издиганіе-то на скыніѭ-тѫ, тя и нейни-тѣ съсѫди были помазани съ святъ елей, Исх. 40; 9—11, и освятени съ кръвь, Исх. 24; 6—8. Евр. 9; 21. Олтарь-тъ на всесъжженія-та ся освящавалъ съ жьртвы, които сѫ ся приносяли седмь дни, Исх. 29; 37; богати-тѣ приноси, които прѣзъ това врѣме сѫ приносяли князове-тѣ на племена-та, сѫ ся употрѣбявали за священнодѣйствіе-то въ святилище-то, Числ. гл. 7.

Скынія-та е была построена така щото да може да ся разглобява на части, когато е трѣбвало. Туй е было необходимо, тъй като тя е была назначена за Израиляны-тѣ прѣзъ пѫтуваніе-то имъ въ пустыніѭ-тѫ. Тя ся е движила и спирала спорѣдъ направленіе-то на огненный-тъ и облачный-тъ стълпъ. Колчимъ Израиляни-тѣ ся дигали, священници-тѣ сѫ іѭ разглобявали на части, които Левити-тѣ носили, Числ. гл. 4. Всѫду дѣто располагали станъ, тя ся поставяла всрѣдъ

шатры-тѣ имъ, които ся распрѣгали въ видъ на четвероѫгълникъ, всякое племе при хоругвѫ-тѫ си, и двѣ хыляды лактіе далечь отъ скыніѭ-тѫ; а Моисей, Ааронъ, священници-тѣ и Левити-тѣ, ся установявали близо около скыніѭ-тѫ.

Не ся знае до кога скынія-та е траяла. Прѣзъ завоеваніе-то на Ханаанъ, тя е стояла въ Галгалъ, Іис. Нав. 4; 19. 10; 43. Подиръ завоеваніе-то на тѫзи странѫ тя была поставена въ Сило, Іис. Нав. 18; 1. 1 Цар. 1; 3. Въ 2 Цар. 6; 17, и въ 1 Лѣт. 15; 1, ся казва че Давидъ приготвилъ и положилъ скыніѭ въ Іерусалимъ заради ковчегъ-тъ Господень, който понапрѣдъ стоялъ много врѣме въ Киріаѳіаримъ а послѣ въ домъ-тъ на Овидъ-едома, 1 Лѣт. 13; 6, 14. 2 Цар. 6; 11, 12. Отъ 1 Лѣт. 21; 29, ся вижда че Моисеева-та скынія е была още въ Гаваонъ прѣзъ онова врѣме; отъ тукъ слѣдва че ковчегъ-тъ е былъ за дълго отдѣленъ отъ неѭ. Скынія-та е още была въ Гаваонъ прѣзъ врѣме-то на Соломона, който принеслъ жъртвоприношенія прѣдъ неѭ, 2 Лѣт. 1; 3, 13. По-нататъкъ тя не ся споменува; наистинѫ казва ся че скынія-та ведно съ ковчегъ-тъ была донесена въ храмъ-тъ, 2 Лѣт. 5; 5, но тази скынія е была шатъръ-тъ въ който ковчегъ-тъ ся държалъ въ Сіонъ а не Моисеева-та скынія, 2 Лѣт. 1; 4. 5; 2.

Скыптръ, "жезлъ," украсена тояга, нѣкога шесть крака дългa, коіѭто царіе и сѫдіи носятъ за знакъ на власть, Быт. 49; 10. Числ. 24; 17. Есѳ. 4; 11. 5; 2. Иса. 14; 5. Зах. 10; 11. Виждь **Прѫчка.**

Скыѳи, племена които ся скытахѫ по обширны-тѣ страны на сѣверъ и сѣверо-истокъ отъ Черно и Каспійско море. Иродотъ казва че, седмстотинъ годины прѣди Христа, тѣ нашествували юго-западнѫ-тѫ часть на Азіѭ и Египетъ. Може да е было часть отъ това войнство, което ся установи въ Веѳсанъ и промѣни име-то на този градъ на Скыѳополь. "Скыѳъ" въ Кол. 3; 11, вижда ся означава грубы варвары.

Слава и прославямъ, думы многозначителны въ Библіѭ-тѫ, употрѣбяватъ ся особенно за Бога и за дѣла-та му, за Спаситель-тъ и за Евангеліе-то му, за небесно-то блаженство, и пр. "Слава-та Божія" често ся е появявала на ветхо-завѣтны-тѣ людіе видимо, въ нѣкое осіятелно видѣніе, което е служало да покаже лично-то присѫтствіе на Бога, Исх. 16; 7—10. 24; 9, 10, 16, 17. 33; 18—23. 3 Цар. 8; 11. Пса. 80; 1. Зах. 2; 5. Слава-та Божія ся расказва отъ дѣла-та Божіи, Пса. 19; 1. Рим. 1; 19, 20; и най-вече отъ спасително-то дѣло въ "лице-то Іисусъ Христово." Главна-та цѣль въ животъ-тъ на кой да е Христіанинъ трѣбва да бѫде да *прославя* Бога, тъй щото Богъ да ся вижда най-славенъ, 1 Кор. 6; 20. 1 Пет. 2; 9. Думы-тѣ, "Дай сега славѫ на Господа" значатъ, исповѣдай му ся сега защото той е всевѣдущъ, Іис. Нав. 7; 19. Іоан. 9; 24. Израженіе-то "слава-та ми," Псал. 16; 9. 30; 12. 57; 8. 108; 1, явно е че значатъ душѫ-тѫ ми.

Слово, едно отъ названія-та на второ-то лице на Св. Троицѫ, което може-бы показва че Богъ ся являваше чрѣзъ дѣла-та и ученія-та Христовы, 1 Іоан. 1; 1. 5; 7. Отк. 19; 13. "Слово-то Господне" е едно изрѣченіе въ Ветхый-тъ Завѣтъ, което означава нѣкакво откровеніе Божіе. Отдавна прѣди дохождаміе-то Христово на земѭ-тѫ, Еврейскы-тѣ тълкователи на Библіѭ-тѫ употрѣбявали думѫ-тѫ "Слово" тамъ, дѣто дума-та Іеова е стояла въ първообразно-то; и тѫзъ думѫ Еврейскы-тѣ списатели сѫ считали за име на божественно-то сѫщество, Сынъ-тъ Божій. Отъ голѣмѫ важность е было за Іоанна да покаже истин-

ско-то ѝ значеніе и приложеніе-то ѝ на Спаситель-тъ. Той описва "Слово-то" като лично и божественно сѫщество, самосѫществующе, и отъ вѣчность съсъществующе съ Отца, но пакъ ся различава отъ него като Сына, творецъ-тъ на всичко сътворено, источникъ-тъ на животъ-тъ и видѣлинѫ-тѫ на человѣцы-тѣ, който като ся испълнихѫ врѣмена-та станѫ плъть, Іоан. 1; 1—3, 14. Евангеліе-то отъ Іоанна е пълно и ясно относително до божество-то на Христа, Іоан. 20; 31.

Слоновъ зѫбъ, или слонова кость ся е употрѣбявала за украшеніе и издѣлія. Соломонъ, който търгувалъ до Индіѭ, доносялъ отъ тамъ слоновы зѫбы въ Іудеіѭ. "Защото имаше царь-тъ на море-то Ѳарсійскы кораби съ кораби-тѣ на Хырама; еднъжь въ три годины дохождахѫ кораби-тѣ отъ Ѳарсисъ, та доносяхѫ злато и сребро, слоновы зѫбы," и пр. 3 Цар. 10; 22. 2 Лѣт. 9; 21. Въ Пса. 45; 8 ся споменува за палаты украсены съ слоновѫ кость. Соломонъ си направилъ слоновенъ прѣстолъ, и позлатилъ го съ чисто злато, 3 Цар. 10; 18.

Колкото за "слоновы-тѣ домове," 3 Цар. 22; 39, Амос. 3; 15, тѣ може да сѫ имали слоновы украшенія въ изобиліе, и отъ това зели да ся назоваватъ "слонови домове," както нѣкои палати, отъ много-то злато или сребро въ тѣхъ, сѫ ся наричали златни или сребърни, Іез. 27; 6, 15. Амос. 6; 4. Отк. 18; 12.

Слънце, голѣмо-то дневно свѣтило, което много ся употрѣбява за подобіе отъ Еврейскы-тѣ поеты, Сѫд. 5; 31. Псал. 84; 11. Прит. 4; 18. Лук. 1; 78, 79. Іоан. 8; 12. За кланяніе-то на слънце-то, виждь **Ваалъ**.

Слѣпота. Тази бѣдственна болѣсть ся срѣща най-често въ Истокъ. Много естественны причины въ тѣзи страны ся съединяватъ за да повреждатъ органъ-тъ на зрѣніе-то. Слънце-то е горѣщо, и въ въздухъ-тъ ся намира единъ твърдѣ ситенъ прахъ, който влазя въ око-то и го въспалява. Френскы-тѣ и Англійскы-тѣ войскы, които бѣхѫ въ начало-то на това столѣтіе въ Египетъ пострадахѫ твърдѣ много отъ очеболъ. Въ Египетскы-тѣ градове, слѣпота-та е увѣковѣчена като еднѫ заразителнѫ болѣсть отъ мръсны-тѣ навыцы на туземцы-тѣ. Тя ся намира често още и върху Сирійско-то краеморіе. Въ стары-тѣ врѣмена, очи-тѣ на лица които сѫ ся мразяли, или отъ които сѫ ся страхували, сѫ ся избождали, Сѫд. 16; 21. 1 Цар. 11; 2. 4 Цар. 25; 7. Слѣпота-та ся е налагала нѣкой пѫть като наказаніе, Быт. 19; 11. Дѣян. 13; 6; и съ неіѭ Богъ заплашваше Израиляны-тѣ Втор. 28; 28. На Евреи-тѣ бѣ заповѣдано, отъ человѣколюбивы-тѣ Моисеевы законы, да показватъ благосклонность и уваженіе къмъ слѣпый-тъ, Лев. 19; 14. Втор. 27; 18. Никой който имаше тойзи порокъ не можеше да служи като священникъ, Лев. 21; 18.

Спаситель-тъ нашъ чудесно излѣкува много слѣпы, и случаи на такыва които сѫ были слѣпородени и случаи на слѣпотѫ причиненѫ отсетнѣ. Въ тѣзи случаи е имало двойно чудо; защото не само органъ-тъ на зрѣніе-то ся излѣкуваше, но още и способность-та за употрѣбленіе-то му, която обыкновенно ся придобыва само чрѣзъ дългѫ опытность, Мар. 8; 22—25. Прикосновеніе-то до очи-тѣ на слѣпый-тъ, и помазваніе-то имъ съ калъ, Мат. 9; 29. Іоан. 9; 6, не е можало да има нѣкое лѣчително или исцѣлително дѣйствіе, но е бывало само знакъ за исцѣленіе. Исцѣленіе-то е бывало чудесно, чрѣзъ силѫ-тѫ Божіѭ.

Дума-та "слѣпота" ся употрѣбява често зъ невѣжество и заблужденіе, особенно за нашъ-тъ

недостатъкъ въ распознаваніе-то на духовны-тѣ нѣща, Мат. 15; 14. 2 Кор. 4; 4. Злоупотрѣбленіе-то на Божіѭ-тѫ милость умножава тѫзи слѣпотѫ, Іоан. 12; 40. Блажены сѫ очи-тѣ които гледатъ най-първо къмъ Спасителя.

Смарагдъ, скѫпоцѣненъ камыкъ, зеленъ на гледъ; намиралъ ся е въ старо врѣме у Еѳіопіѭ; въ наше врѣме ся намира само въ Южнѫ Америкѫ, Исх. 28; 17. Іез. 27; 16. 28; 13.

Смерчіе, 3 Цар. 19; 4, 5. Іов. 30; 4. Псал. 120; 4. Мнозина го мыслятъ да е растеніе-то нарицаемо genista, което има жьлтеникавы цвѣтове и горчивъ корень.

Смиреніе, противно-то на гордость-тѫ. Смиреніе-то често ся въсхвалява въ Св. Писаніе, Прит. 15; 33. 16; 19, и Спаситель-тъ най-вече го прѣпорѫча, Мат. 18; 4, и самъ си ни е оставилъ примѣръ отъ смиренность, Іоан. 13; 4—17. Фил. 2; 5-8. Смиреніе-то облагородява духа, и человѣци-тѣ въ грѣшно-то си състояніе трѣбва да го усвояватъ за основно начало въ живота си.

Смирна, I. Единъ Іонійскый градъ, расположенъ на върха на единъ заливъ въ западнѫ-тѫ часть на Малѫ Азіѭ, четыридесеть мили на сѣверо-западъ отъ Ефесъ. Той е былъ единъ отъ най-богаты-тѣ и най-силны-тѣ градове въ онѫзи странѫ, и често посѣтяванъ отъ много Евреи. Още отъ рано тукъ е была основана Христіанска церква, която е една отъ седмь-тѣ церквы, които сѫ споменѫты въ Откровеніе-то Іоанново, Отк. 1; 11. 2; 8—11. И до днесь той е цвѣтущъ търговскый градъ, посѣщаванъ отъ чуждестранны корабы и многобройны керваны изъ вѫтрѣшность-тѫ на Азіѭ. Отъ жители-тѣ му, на брой 200,000, повечето сѫ немюсюлмани; за това Турци-тѣ го наричатъ *Гяуръ Измиръ*, или Невѣрнѫ Смирнѫ. Той има дълбоко и широко пристанище, което, съ исключеніе на западнѫ-тѫ му странѫ, отвредъ другадѣ е забранено съ высокы и възвышены хълмища. Възъ тѣзи хълмища ся намиратъ малко-то останкы отъ старыя градъ, между които е стадій-тъ (мѣсто-то за припускаціе коніе), дѣто, приказва ся, станѫло мѫченіе-то на Поликарпа — ученикъ-тъ апостолъ Іоанновъ и, твърдѣ вѣроятно, "Ангелъ-тъ на Ефесскѫ-тѫ церквѫ," Откр. 2; 8. Много пѫти Смирна е была опустошавана отъ землетресенія и пожари; мнозина погынѫхѫ отъ холерѫ прѣзъ 1831 год., и 60,000 измрѣхѫ отъ чумѫ прѣзъ 1824 г.; пакъ прѣдъ хубаво-то му мѣстоположеніе на тойзи градъ скоро ся забрави всяко нещастіе.

II. Една драгоцѣнна смола, която ся произвожда отъ едно дрьво въ Африкѫ и Арабіѭ, отъ осмь до деветь крака высоко. Дрьво-то му е кораво и стебло-то трьнливо. Разни видове е имало отъ това дрьво и разны качества. Най-добро-то е влизало за еднѫ отъ съставны-тѣ части въ масло-то за свято-то помазаніе, Исх. 30; 23, и ся е употрѣбявало за благовоніе, Есѳ. 2; 12. Псал. 45; 8. Пѣсн.

4; 6. 5; 5, 13; и за балсамосваніе мрьтвы тѣла, Іоан. 19; 39. Мѫдреци-тѣ, които дошли отъ Истокъ да ся поклонятъ Христу, поднесли му смирнѫ, Мат. 2; 11.

Въ Марк. 15; 23, ся споменува "вино смѣсено съсъ смирнѫ," което было поднесено Іисусу прѣди распятіе-то му, и назначено да улекчи мѫкы-тѣ на страданія-та му. У Евреи-тѣ е было обычайно да даватъ такыва омаятелны питія на нѣкого, кога да го накажятъ съ смьртно наказаніе, Прит. 31; 6. Нѣкои сѫ прѣдполагали че "вино смѣсено съсъ смирнѫ" у Марка не е сѫщо-то каквото "оцетъ размѣсенъ съсъ жльчкѫ" у Мат. 27; 34. Тѣ прѣдполагатъ че вино размѣсено съсъ смирнѫ е было поднесено Господу отъ чувство на състраданіе, за да не усѣти много силно мѫкы-тѣ отъ страданія-та си; а вино-то размѣсено съсъ жльчкѫ-тѫ, отъ което той не щѣлъ да вкуси, му е было дадено отъ жестокосьрдіе. Но друго-то изясненіе вижда ся да е по-вѣроятно. Виж. **Жльчка.**

Смоква. Смоковница-та расте много въ Палестинѫ, особенно въ пусты-тѣ и каменисты-тѣ мѣста, въ които малко вирѣіѫтъ другы растенія. Съ гѫсты-тѣ си листіе тя е добро осѣнително дрьво. Плодъ-тъ ѝ е доста здрава храна, и ся употрѣбява въ всичкы-тѣ Библейскы земи. Смоковница-та е была символъ на миръ и изобиліе, 3 Цар. 4; 25. Мих. 4; 4. Зах. 3; 10. Іоан. 1; 49—51.

Смоквы-тѣ сѫ едно отъ най-красны-тѣ и най-сладкы-тѣ произведенія въ Палестинѫ, и за тѣхъ често ся говори въ Св. Писаніе. Първозрѣлы-тѣ смоквы прѣди лѣто-то сѫ были на особеннѫ честь, Иса. 28; 4. Іер. 24; 2. Наум. 3; 12, ако лѣтны-тѣ смоковницы и да раждатъ смоквы-тѣ си по-изобилно, 4 Цар. 20; 7. Иса. 38; 21. Забѣлѣжително е че на смоковницѫ-тѫ плодъ-тъ ся появява прѣди да ся развіѭтъ листіе-тѣ ѝ, и безъ да ся явява по неѭ цвѣтъ. Тя има, обаче, цвѣтъ прѣди да прозябне, но той е твърдѣ ситенъ и никакъ не излиза на-явѣ. Листіе-тѣ на смоковницѫ-тѫ ся развиватъ толкова късно въ пролѣтьтѫ щото оправдаватъ думы-тѣ на Христа: "Знаете че е близо лѣто-то," Мат. 24; 32. Пѣсн. 2; 13.

Смола, Быт. 6; 14. 11; 3. 14; 10. Исх. 2; 3, зифтъ, асфалтъ, въ старо врѣме имало по Мрьтво море, което отъ това ся нарекло Асфалтско. Тя изобилувала въ окрѫжность-тѫ на Вавилонъ, и ся употрѣбявала за гориво. Ноевъ-тъ ковчегъ и Моисеевъ-тъ бѣхѫ на-

мазани съ смолѫ; смолѫ употрѣбявали и кога съграждали Вавилонскыя стълпъ. Обыкновенно тя ся намира въ твърдо състояніе; но ако ся растопи и употрѣби за хорасанъ тя става корава като камыкъ. И днесь още кога стане землетресеніе Мрьтво море исхвърля смолѫ на брѣгове-тѣ си. Виж. **Море** III.

Смърть, въ Св. Писаніе значи, *първо*, отлѫченіе на душѫ-тѫ отъ тѣло-то; това е *първа-та смърть*, Быт. 25; 11; *второ*, отчужденіе-то ѝ отъ Бога, 1 Іоан. 3; 14; *трете*, второ-то умираніе, т. е. вѣчно осѫжденіе. Смърть-та е едно наказаніе което Богъ наложилъ на Адама, за неговъ-тъ грѣхъ, Быт. 2; 17. 3; 19. Всичкы-тѣ Адамови потомци, като рожбѫ на единъ законопрѣстѫпникъ, сѫ грѣшници; и слѣдователно вси-тѣ сѫ осѫдени да умиратъ. Христосъ е "нашъ-тъ животъ." Всичкы-тѣ вѣрующи иматъ дѣлъ въ този животъ, и духовно и вѣчно. Спаситель-тъ е унищожилъ жило-то на смърть-тѫ, и на второ-то негово пришествіе всичкы-тѣ истинскы Христіани ще въскръснѫтъ, за да живѣѭтъ животъ вѣченъ.

Человѣци-тѣ когато умиратъ съ естественнѫ смърть губятъ дыханіе-то си, *издъхватъ*, Пс. 104; 29; вращатъ ся въ пръсть-тѫ си, Быт. 3; 19. Еккл. 12; 7; душа-та съблича тѣлесно-то облѣкло, 2 Кор. 5; 3, 4, напуща хижинѫ-тѫ си, т. е. земно-то си селеніе, 2 Кор. 5; 1. 2 Пет. 1; 13, 14. Умираніе-то на вѣрующій-тъ ся зове *сънъ* или *умираніе въ Христа*, 1 Сол. 4; 14.

"Смърть" нѣкой пѫть има другы значенія; тя означава нѣкое голѣмо злощастіе, или належащѫ опасность, като гоненія, мѫченія, 2 Кор. 1; 10. "Врата-та на смърть-тѫ," Іов. 38; 17, означава невидимый-тъ свѣтъ на почившы-тѣ. Въ едно прѣносно значеніе дума-та смърть означава равнодушіе-то на нелицемѣрны-тѣ Христіаны къмъ искушенія-та на грѣшный-тъ свѣтъ, Кол. 3; 3.

Снѣгъ, често ся споменува въ Св. Писаніе заради бѣлинѫ-тѫ си, Исх. 4; 6. Числ. 12; 10. 4 Цар. 5; 27. Псал. 51; 7. Иса. 1; 18, и омывателно-то си свойство, Іов. 9; 30. Думы-тѣ, "както прохлада-та на снѣгъ-тъ въ врѣме жетвенно," Прит. 25; 13, загатнуватъ употрѣбленіе-то на снѣга за приготовленіе студены питія за жатвари; а въ думы-тѣ "както снѣгъ лѣтно врѣме," Прит. 26; 1, валеніе-то на снѣгъ лѣтѣ, като нѣщо неестественно и несвоеврѣменно, ся сравнява съ честь-тѫ, която безъ приликѫ ся излива възъ глупавый-тъ. И днесь въ Дамаскъ, Бейрутъ и Египетъ доносятъ лѣтѣ снѣгъ за продань отъ Ливанскы-тѣ планины. Рѣдко ся е случвало да пада дебелъ снѣгъ въ Палестинѫ, и да трае за дълго врѣме въ нискы-тѣ мѣста, 2 Цар. 23; 20. Като всѣко друго въ природѫ-тѫ, снѣгъ-тъ ся приписва на рѫкѫ-тѫ Божіѭ, Псал. 147; 16, 17.

Сова, I. Една Сирійска страна, чійто царь ратува съ Саула и Давида, 1 Цар. 14; 47. 2 Цар. 8; 3. 10; 6. Вижда ся да не е отстоялъ далечь отъ Дамаскъ, и да е обемалъ градъ-тъ Емаѳъ-Совѫ, който Соломонъ бѣше прѣвзѣлъ, 2 Лѣт. 8; 3, даже и да ся простиралъ къмъ Евфратъ, 2 Цар. 8; 3.

II. Египетскый-тъ царь който ся съюзи съ Осіѭ, Израилскыя царь, но не можè да въспре Асирійскыя царь, който прѣвзѣ Самаріѭ и събори Израилско-то царство, прѣди Р. Х. 721 г. 4 Цар. 17; 4. Виждь **Фараонъ.** Вѣрва ся, Сова да е Севехъ или Савако II., въ всеобщѫ-тѫ исторіѭ, вторый-тъ царь на Еѳіопскѫ-тѫ или двадесеть и петѫ-тѫ династіѭ и прѣдшественникъ-тъ Ѳираковъ. Неотколѣшны открытія въ Ниневіѭ идѫтъ да ны освѣтятъ върху единъ твърдѣ забѣлѣжителенъ фактъ, който силно под-

твърдява Св. Исторіѭ. Библія-та ни казва, че Египетъ и Ассирія имали често помежду си войны, и че Сова е воювалъ съ Салманасара. Подиръ войнѫ слѣдва миръ; и като Библія-та ны приготвя да прѣдположимъ че договори за миръ ся склучвали, Ассирійскы-тѣ развалины идѫтъ да засвидѣтелствуватъ сѫществованіе-то имъ. Еднѫ стаицѫ, която вижда ся да е была мѣсто-то дѣто разны запискы сѫ ся държали, сѫ открыли между останкы-тѣ отъ неотдавна изровеный Сеннахыримовъ дворецъ; и между другы-тѣ печати, които намѣрили въ неѭ, былъ Сововый печать, добрѣ познатъ на ученицы по Египетскы-тѣ останкы отъ старинѫ. Този печать былъ ударенъ, споредъ тогавашный-тъ обычай, на единъ късъ чистѫ каль, който носилъ и отпечатъкъ отъ Ассирійскыя царскый печать; отдѣто става вѣроятно че между два-та народа договоръ е былъ направенъ.

III. Кукумявка; една нечиста птица, Лев. 11; 16. Втор. 14; 15.

Согалъ *(лисица,* или *чакалъ),* **Земя-та,** едно окрѫжіе къмъ което ся опѫти едно отъ три-тѣ тѣла грабители Филистимцы отъ Михмасъ, 1 Цар. 13; 17. Вѣроятно то бѣ сѫщо-то окрѫжіе наречено земя-та Саалимъ, 1 Цар. 9; 4, и не далечь отъ Веѳиль.

Содомъ, градъ въ Іорданскѫ-тѫ околность, и приврѣменно мѣстопрѣбываніе Лотово, Быт. 13; 10—13. 14; 12. Поради огромны-тѣ му вины и пороцы, Богъ го разори съ огнь отъ небе-то, Быт. гл. 19. Поляна-та Сиддимъ, дѣто този градъ ся е намиралъ, е была пріятна и плодовита; но бѣ изгорена, и по-напокон, споредъ както въобще ся вѣрва, наводнена отъ водѫ-тѫ на Мрьтво море, или Содомско-то езеро. Виж. **Іорданъ,** и **Море** III. Пророци-тѣ, като заплашватъ нѣкои страны съ бѣдствія, споменуватъ Содомъ и Гоморръ, и прѣдсказватъ че и онѣзи страны ще бѫдѫтъ така опустошены, изсушены и обезлюдены, Іер. 49; 18. 50; 40, че ще ся покрыѭтъ съ трьніе и бодилы, и ще изгорятъ отъ жупелъ и соль, дѣто нищо не ще може да ся посади и посѣе, Втор. 29; 23. Амос. 4; 11. Разореніе-то на Содомъ и Гоморръ ся счита за най-забѣлѣжително Божіе наказаніе, и служи за огледало, въ което онѣзи които безгрыжно плуѭтъ въ грѣхъ и развратъ гледатъ на сѫдбинѫ-тѫ си. Име-то Содомъ ся дава въ Отк. 11; 8, на голѣмый-тъ и развратенъ градъ антихристовъ.

Соколъ, хыщна птица отъ родъ-тъ на ястребы-тѣ, която быва нѣколко видове. Моисей ѭ обяви за мрьснѫ, Лев. 11; 14. Втор. 14; 13. Виж. **Птицы.** Соколъ-тъ е извънмѣрно дългогледъ. Іов. 28; 7.

Сокхоѳъ, *колибы,* I. Мѣсто въ Іорданскѫ-тѫ долинѫ и не далечь отъ Явокъ, дѣто Іаковъ на връщаніе отъ Месопотаміѭ распѫнѫ шатры-тѣ си, Быт. 33; 17. По-послѣ Іисусъ Навинъ даде на Гадово-то племе градъ-тъ който бѣ съграденъ тукъ, Іис. Нав. 13; 27. Гедеонъ сдроби по-личны-тѣ Сокхоѳскы мѫжіе съ трьніе и гложіе, защото, когато гонеше Мадіамцы-тѣ, тѣ му отговорихѫ высокомѣрно, Сѫд. 8; 5. Това мѣсто, вижда ся, да е было на источнѫ-

тѫ странѫ на Іорданъ; но възможно е да е было на западнѫтѫ, при мѣсто-то което днесь ся нарича *Сакутъ*, Сравни 3 Цар. 7; 46. Псал. 60; 6.

II. Мѣсто-то дѣто Израиляни-тѣ най-пьрво расположихѫ станъ, на пѫтя си изъ Египетъ, Исх. 12; 37.

Сокхоѳъ-веноѳъ, *колибы-тѣ на дъщеры-тѣ*, 4 Цар. 17; 30, единъ прѣдмѣтъ на който Вавилонци-тѣ ся кланяхѫ идолопоклоннически: идолъ; или, споредъ нѣкои си, колибы въ които Вавилонскы-тѣ жены блудодѣйствували за въ честь на Милиттѫ, Ассирійскѫ-тѫ Венерѫ.

Соломонъ, *миренъ*, сынъ и прѣемникъ Давидовъ, роденъ отъ Виѳсавее, прѣди Р. Х. 1033 год. Пророкъ Наѳанъ го нарича Іедидіѭ, което ще ся рѣче, "любезенъ Господу," 2 Цар. 12; 25. Той бѣ сынъ на обѣщаніе, 1 Лѣт. 22; 9, 10. На осмнадесетгодишенъ възрастъ Соломонъ възсѣднѫ бащиныя си прѣстолъ, на който братъ му Адонія бѣше посѣгнѫлъ да го обсеби. Въ Св. Писаніе ный срѣщамы усърднѫ-тѫ му и набожнѫ просбѫ къмъ Всевышныя за прѣмѫдрость, която да го удостои да управлява честито великыя Израилскый народъ; и надареніе-то му съ тѫзи прѣмѫдрость, и много другы благости, Мат. 6; 33. Несравняемо-то му знаніе и остроуміе го направихѫ прочутъ по цѣлъ истокъ; и до днесь още ся слави за тѣзи свои качества. Той бѣ ублагодѣтелствованъ съ всяко врѣменно щастіе. Неоспоримо-то му владычество ся простираше отъ Евфратъ до "Египетскѫ-тѫ рѣкѫ." Палмира въ пустыніѭ-тѫ и Есіонъ-гаверъ при Червено море бѣхѫ негови. Съ съграждание-то храма на Іеовѫ, той испълни Давидово-то намѣреніе. Много другы обществення и частны работы бѣхѫ извършены прѣзъ славно-то му царуваніе. Той разви еднѫ полезнѫ търговіѭ съ Тиръ, Египетъ, Арабіѭ, Индіѭ, и Вавилонъ, отъ плодове-тѣ на коіѫто той и цѣла-та страна обогатѣ. Соломонъ бѣше прѣмѫдрый-тъ, най-богатый-тъ, и най-щастливый-тъ человѣкъ. Но отъ искушенія-та, които вървятъ купно съ това щастіе, той ся отпуснѫ, възгордѣ ся, и забрави Бога; прѣдаде ся на всяко сладострастіе; остави жены-тѣ си, и сетнѣ и той гы придружи, въ мерзостно идолопоклонство; тъй изгуби благоволѣніе-то Божіе. Пакъ божественна-та милость не го остави; той изново тръгнѫ въ правыя пѫть, и ни остави доказателства за покаяніе-то си и плодове-тѣ отъ опытность-тѫ си въ богодѫхновенны-тѣ си писанія. Царуваніе-то му трая четыридесеть годины, 1015—975 год. прѣди Р. Х., и, като исключимъ злины-тѣ отъ единъ лошъ примѣръ и извънмѣрны данъцы, то бѣ мирно и благопріятно за народа. Історія-та му е по-накратко написана отъ Давидовѫ-тѫ, 3 Цар. 1; 11. 2 Лѣт. гл. 1—9; но, много нѣщо можемъ ся научи за него отъ писанія-та му, особенно отъ книгѫ-тѫ Екклисіастъ. Нищо не ни показва толкозь силно слабость-тѫ на человѣческо-то естество, даже когато е придружено и съ дълбокы познанія и остроуміе, опасности-тѣ на щастіе-то, или недостатъчность-тѫ на всяко земно благо за да удовлетвори человѣческы-тѣ нужды.

Соломоновы-тѣ писанія сѫ были отъ естественно, философско и нравственно съдържаніе. Той изрѣче три тысяцы притчы; и пѣсни-тѣ му бѣхѫ тысяща и петь; и говорй за дървета, — за скотове, и за птицы, и за гадове, и за рыбы, 3 Цар. 4; 32, 33.

Соломонови-тѣ водоеми, Екк. 2; 6. Това име обема стары-тѣ постройкы които сега тъй ся наричатъ, и сѫ двѣ или три мили на юго-западъ отъ Виѳлеемъ. Тѣ сѫ три голѣми водоеми (щерни) положе-

ни единъ надъ другъ, и съградени отъ голѣмы камени. Вода-та която ся събирала въ тѣхъ, ся прѣкарвала, посрѣдствомъ единъ водопроводъ, въ Виѳлеемъ и Іерусалимъ. Горній-тъ водоемъ е 380 кр. длъгъ, срѣдній-тъ 423, и долній-тъ 582 крака. Тѣхна-та срѣдня широчина е 200 кр., а дълбочина-та имъ 38 кр. По настоящемъ ако и да съдържатъ малко водѫ, тѣ сѫ отъ голѣмѫ важность за Виѳлеемъ. Водопроводъ-тъ, който докарва водѫ отъ тѣзи водоемы въ Іерусалимъ, крьстосва долинѫ-тѫ Енномъ, подъ юго-западныя ѫгълъ на Іерусалимскѫ-тѫ стѣнѫ, извива около южнѫ-тѫ странѫ на горѫ-тѫ Сіонъ, и възвива къмъ сѣверъ пакъ въ градъ-тъ.

Солунъ е единъ градъ и пристанище въ южнѫ-тѫ часть на Македоніѭ, разложенъ при Солунскый-тъ заливъ. Когато Емилій Павелъ завоева Македоніѭ, и ѭ раздѣли на четыри окрѫжія, Солунъ станѫ столица на второ-то окрѫжіе, и сѣдалище на единъ окрѫженъ управитель и квесторъ. Въ старо врѣме той ся наричалъ Ѳерма. Жители-тѣ му были Грьци, Римляни, и Евреи, отъ които Апостолъ Павелъ обърнѫ голѣмо множество. Евреи-тѣ сѫ были многобройни въ Солунъ, дѣто Павелъ, прѣзъ 52 год. подиръ Р. Х., проповѣда три Сѫбботы наредъ въ сѫборище-то имъ. Нѣколко Евреи и много язычници пригѫрнѫхѫ евангеліе-то; но другы-тѣ Евреи злѣ ся отнесохѫ съ апостолъ-тъ, и заобиколихѫ домъ-тъ дѣто мысляхѫ че живѣе. Но братія-та тайно испратихѫ Павла и Силѫ въ Беріѭ, дѣто послѣдни-тѣ ся оттървахѫ отъ врагове-тѣ си, Дѣян. гл. 17.

Когато Павелъ тръгнѫ отъ Македоніѭ за Аѳинѫ и Коринѳъ, той остави Тимоѳея и Силѫ въ Солунъ да утвърдятъ въ вѣрѫ-тѫ онѣзи, които бѣхѫ обърнѫти чрѣзъ служеніе-то му. По-послѣ той отправи двѣ-тѣ си посланія до Солунскѫ-тѫ церквѫ.

Солуняни, Посланіе къ Солуняномъ, I. и II. Тѣзи посланія бѣхѫ най-ранны-тѣ Павловы посланія, и бѣхѫ отправены отъ Коринѳъ въ 52 и 53 год. Въ първо-то си посланіе Павелъ ся радва надъ Тимоѳеево-то радостно извѣстіе върху вѣрѫ-тѫ на Солунскы-тѣ Христіаны; и гы укрѣпява противъ гоненія-та и искушенія-та които ще срѣщнѫтъ, съ разискуваніе-то на чудесно-то свидѣтелство Божіе за истинѫ-тѫ на евангеліе-то, Сол. 1; 5—10. Понататъкъ той описва характера на евангелскы-тѣ проповѣдницы 2; 1 до 3; 13; святость-тѫ на евангелскы-тѣ заповѣди, 4; 1—12; и въскрьсеніе-то на Христа и людіе-тѣ му, 4; 13 до 5; 11. Останѫла-та часть отъ посланіе-то ся състои отъ практични увѣщанія.

Съ второ-то си посланіе, той изважда Солуняны-тѣ отъ нѣкои заблужденія, особенно отъ заблужденіе-то върху второ-то Христово пришествіе. Това пришествіе, той казва, ще ся прѣдшетствува отъ "человѣкъ-тъ на грѣхъ-тъ," "сынъ-тъ на погыбель-тѫ," "на когото идваніе-то е по дѣйствіе-то на Сатанѫ съ всякѫ силѫ и знаменія и чудеса лъжовны;" който ся облича незаконно съ божественнѫ власть надъ церквѫ-тѫ, и "ся противи и прѣвъзноси ся повече отъ всякого който ся нарича Богъ." Точно-то испълненіе въ Римскѫ-тѫ церквѫ на тѣзи прѣдричанія, които при прьвъ погледъ ся виждатъ противны на человѣческы-тѣ очакванія, доказва че Апостолъ-тъ е писалъ по вдъхновеніе Божіе.

Соль. Употрѣбленіе-то на сольтѫ за да спазва отъ вмирисваніе, или да дава вкусъ на ястіе-то, Іов. 6; 6, е твърдѣ добрѣ познато, и това нейно употрѣбленіе ся припознава въ разны-тѣ стихове на Св. Писаніе дѣто ся споменува за соль-тѫ: както напр. въ чудесно-

то исцѣленіе на источникъ-тъ, 4 Цар. 2; 21; въ посоляваніе-то на приносы-тѣ изгорены врьзъ Божій-тъ олтарь, Лев. 2; 13. Іез. 43; 24. Мар. 9; 49; и употрѣбленіе-то ѝ въ священный-тъ темянъ, Исх. 30; 35. Тъй сѫщо добри-тѣ хора сѫ "соль-та на земіѭ-тѫ," Мат. 5; 13, и благодать или истинна мѫдрость е соль-та на языкъ-тъ, Мар. 9; 50. Кол. 4; 6. Виж. и Іез. 16; 4. Посѣваніе еднѫ земіѭ съ соль означава нейно-то съвършенно неплодородіе и пустотѫ; положеніе което често ся описва въ Библіѭ-тѫ, чрѣзъ намеканія на странѫ-тѫ на Содомъ и Гоморрь, чіято земя е напоена съ соль, или покрыта съ тинавы и блатовиты мѣста, Втор. 29; 23. Іов. 39; 6. Іез. 47; 11. Соф. 2; 9.

Соль-та е знакъ тъй сѫщо на вѣчность и нерастлѣніе. Тъй напр. сѫ казвали за единъ завѣтъ, "Това е вѣченъ завѣтъ на соль прѣдъ Господа," Числ. 18; 19. 2 Лѣт. 13; 5. Тя е знакъ и на гостопріемство; и на вѣрность коіѭто слугы, пріятели, гости и чиновници длъжятъ на тѣзи, които гы поддържятъ или поканятъ на трьпезѫ. Управители-тѣ на области-тѣ оттатъкъ Евфратъ въ писмо-то си до царь Артаксеркса казватъ му, "А понеже ся храпимъ отъ палатѫ-тѫ", и прч. което на Халдейскый е, "Понеже смы насолени съ соль-тѫ на палатѫ-тѫ," Ездр. 4; 14.

Долъ-тъ на Соль-тѫ. Това мѣсто ся е прочуло отъ побѣды-тѣ на Давида, 2 Цар. 8; 13. 1 Лѣт. 18; 12. Псал. 60, и на Амасіѭ, 4 Цар. 14; 7, нанесены надъ Едомцы-тѣ. Нѣма съмнѣніе че това име означава широкѫ-тѫ и дълбокѫ долинѫ Ел-Горъ, която ся протака около осмь мили на югъ отъ Мъртво-то Море и достига до тибиширяны-тѣ скалы на име Акраббимъ. Както цѣла-та тази страна, това мѣсто има бѣлѣзы на волканическо дѣйствіе, и прилича на съвършеннѫ пустотѫ. Понѣкога горчивы-тѣ воды на Мъртво-то море го прѣливатъ и ся издигатъ до петнадесеть крака высочинѫ. Дървета-та, които вода-та, когато прѣлѣе, исхвърля по краища-та на долинѫ-тѫ, сѫ до толкова напоены съ соль щото не могѫтъ да горятъ; и на сѣверо-западнѫ-тѫ странѫ на долинѫ-тѫ има една планина отъ соль. Понѣкждѣ поляна-та ся бѣлѣе отъ соль-тѫ; а понѣкждѣ има мочорливы мѣста или мѫтны блата. Южна-та ѝ часть е отчасти покрыта съ мирикины и трьнливы дракы. Нѣкои пѫтници сѫ намѣрили по тѫзи полянѫ пѣсъчны трапища въ които камилы и коніе сѫ потънѫли и изгубили, Быт. 14; 10. Соф. 2; 9. Виж. **Іорданъ** и **Море Щ.**

Сопатръ, Беріянскый Христіанинъ, който придружаваше Павла отъ Грьціѭ за въ Малѫ-Азіѭ, Дѣян. 20; 4. Мысли ся да е былъ Павловый-тъ сродникъ, който въ Рим. 16; 21 ся нарича Сосипатръ.

Сорикъ, долъ-тъ, дѣто Далида живѣеше, не далечь отъ Сараіѫ и Есѳаолъ, Сѫд. 16; 4. Зимѣ и прѣзъ пролѣть той былъ корыто на еднѫ рѣкѫ, която текла отъ сѣверозападнѫ-тѫ часть на Іудѫ, прѣзъ земіѭ-тѫ на Данъ и Филистимцы-тѣ, и ся втичала въ Срѣдиземно море. Іеронимъ споменува едно село Сорикъ, което ся намирало въ това окрѫжіе. "Избранна-та лоза" въ Быт. 49; 11. Иса. 5; 2. Іер. 2; 21, на Еврейскый "Лоза-та Сорикъ," е была единъ видъ лоза която раждала дребно, много сладко и почти безъ сѣмкы гроздіе. Може отъ име-то на тѫзи лозѫ да ся е нареклъ долъ-тъ Сорикъ.

Сосипатръ. Виждь **Сопатръ.**

Сосѳенъ, началникъ на Коринѳско-то съборище, когото язычници-тѣ бихѫ когато Евреи-тѣ заведохѫ Павла при исправника Галліона, Дѣян. 18; 17. Той е былъ, вижда ся, вождъ-тъ на Евреи-тѣ, които бѣхѫ ся подигнѫли противъ Павла. Не ся знае да ли е былъ

обърнжтъ въ Христіанство-то и да ли е сжщій-тъ "братъ Сосѳенъ," който ся споменува въ 1 Кор. 1; 1.

Софаръ, единъ отъ трима-та Іововы пріятели, родомъ отъ едно неизвѣстно мѣсто наречено Наамж. Той ся явява само дважды въ разговоръ-тъ, еднъжь по-малко отъ другари-тѣ си, чіито чувства той сподѣля съ по-строго сжжденіе противъ Іова, Іов. 2; 11. 11; 20.

Софонія, I., потомъкъ Кааѳовъ, отъ седмо-то Левіево поколѣніе, 1 Лѣт. 6; 36.

II. Деветый-тъ по рѣдъ малъкъ пророкъ, отъ племе-то Симеоново. Той пророкуваше въ начало-то на царь Іосіево-то царуваніе, прѣди въвежданіе-то на прѣобразованія-та отъ този добръ царь, 2 Лѣт. 34; 3. Соф. 1; 4, 5; дѣто ще ся рече нѣщо около 630 год. прѣди Р. Х., а разрушеніе-то на Ниневіж, прѣдсказано въ Соф. 2; 13, ся случи въ 625 год. прѣди Р. Х. Пророчество-то му е написано въ три главы, отправены противъ Іудины-тѣ идолопоклонницы, околны-тѣ идолопоклоннически народы, и противъ нечестивы-тѣ управители, священницы, и пророцы. То заключава съ утѣшителны обѣщанія отъ евангелскы блага. Слогъ-тъ му е приличенъ на слогъ-тъ на Іереміж, който прѣзъ първж-тж половинж отъ живота си бѣ съврѣменникъ на Софоніж. Послѣдня-та исторія на Софоніж е неизвѣстна.

III. Единъ священникъ прѣзъ разбъркано-то царуваніе на царь Седекыж, който често имаше съобщеніе чрѣзъ него съ пророка Іереміж. Той бѣ единъ отъ плѣнницы-тѣ, които бѣхж убити отъ Вавилонскый-тъ царь въ Ривлж, 4 Цар. 25; 18—21. Іер. 21; 1. 29; 25, 29. 37; 3. 52; 24—27.

Сохо, I., 3 Цар. 4; 10, градъ разложенъ въ Іудинж-тж полянж, при Азикж, знаменитъ по битвж-тж между Давида и Саула отъ еднж странж и Филистимцы-тѣ отъ другж, 1 Цар. 17; 1. Той быде укрѣпенъ отъ Ровоама, но послѣ быде прѣвзѣтъ отъ Филистимцы-тѣ, 2 Лѣт. 11; 7. 28; 18.

II. Планинскый градъ въ Іуджа, на юго-западъ отъ Хевронъ, Іис. Нав. 15; 48. Д-ръ Робинсонъ намѣрилъ слѣды отъ тѣзи двѣ мѣста, подъ име-то *Сувейке*, или *Шавке.*

Сочива, 2 Цар. 17; 28. Дан. 1; 12, 16, общо име за грахъ, бобъ, и другы подобны плодове.

Спасеніе, въ точнж-тж смысль на думж-тж, ще рече избавленіе; и въ тжзи смысль дума-та ся употрѣбява да означава приврѣменно избавленіе, побѣда, 1 Цар. 14; 45. Но понеже душевно-то избавленіе отъ грѣхъ-тъ и смърть-тж, чрѣзъ Спаситель-тъ, Мат. 1; 21, е много по-голѣмо спасеніе, дума-та спасеніе е захванжла да ся употрѣбява най-повече въ тжзи нравственнж и духовнж смысль, и подъ неіж ся разбира не само това избавленіе, но и слѣдствія-та му, вѣченъ животъ и блаженство въ царство-то на Господа нашего, 2 Кор. 7; 10. Еф. 1; 13. То праведно ся нарича "голѣмо спасеніе," Евр. 2; 3.

Евреи-тѣ рѣдко употрѣбяватъ просты изрѣченія, но често употрѣбяватъ отвлѣченны думы. Тъй напр., намѣсто да кажжтъ, Богъ гы пази и защищава, тѣ казватъ, Богъ е тѣхно-то спасеніе. И така, гласъ на спасеніе, вѣсть на спасеніе, канара на спасеніе, щитъ на спасеніе, рогъ на спасеніе, дума на спасеніе, и прч., сж еднозначущы думы съ гласъ който извѣстява избавленіе; радость-та коіж-то человѣкъ усѣща когато избѣгне отъ нѣкоіж голѣмж опасность; канара-та дѣто нѣкой прибѣгва, и е въ безопасность; щитъ-тъ който брани отъ нападеніе-то на непріятель-тъ; рогъ-тъ или луча-та на славж, на щастіе и спасеніе, и пр. Така, да ся извърши голѣмо спасеніе въ Израиль ще рече да ся

освободи Израиль отъ нѣкоѭ належащѫ опасность, да ся спечели нѣкоѭ голѣмѫ побѣдѫ надъ непріятели-тѣ.

"Одежды на спасеніе," Иса. 61; 10, ся относя на великолѣпны-тѣ одежды които ся носятъ въ праздничны дни. Това изрѣченіе ся употрѣбява въ прѣносенъ смыслъ да означи пріиманіе-то на нѣкоѭ явнѫ добринѫ отъ Бога, като напр. избавленіе отъ голѣмѫ опасность.

Спаситель е една дума, която ся прилага прѣимущественно на Господа нашего Іисуса Христа, защото, споредъ Ангелскы-тѣ думы, той дойде на земіѭ-тѫ за да "спасе людіе-тѣ си отъ грѣхове-тѣ имъ," Мат. 1; 21; заради това Той быде нареченъ Іисусъ, което ще ся рѣче Спаситель, Іоан. 4; 42. Дѣян. 4; 15. 5; 31.

Сребро, драгоцѣненъ металъ, който отъ всичкы народы ся употрѣбява особенно за монеты. Въ Св. Писаніе за прьвь пѫть ся споменува въ исторіѭ-тѫ на Аврaама, Быт. 13; 2. 20; 16. 23; 16. То ся употрѣбяваше въ построеніе-то на скыніѭ-тѫ, Исх. 26; 19, 32, и на храмъ-тъ, 1 Лѣт. 29; 4. Като срѣдство за търгуваніе, Евреи-тѣ въ старо врѣме не го употрѣбявали за монеты, но го теглили. Прѣзъ врѣмена-та на Н. Завѣтъ е имало монеты. Виждь **Сикль** и **Пары.**

Сребьрникъ, Быт. 20; 16. 37; 28. Мат. 26; 15. Несьмнѣнно той е былъ сѫщій-тъ сикль. Виждь **Сикль.**

Стада, виж. **Овца.**

Стадій, Грьцка, или Римска мѣрка. Виж. Таблицѫ за мѣркы-тѣ, и пр.

Стакти, една отъ четыри-тѣ съставны части на темянъ-тъ, Исх. 30; 34, 35. Нѣкои си искатъ да кажѫтъ че е клѣй-тъ зовимъ *Стораксъ;* но въобще ся мысли да е най-чиста-та смирна; и като Еврейска-та дума значи капкѫ, вижда ся че е смирна-та която сама капи отъ дьрво-то си. Тъй Пliній, като говори за дрьвеса-та, които даватъ смирнѫ, продължава, "прѣди да ся нацѣпятъ тѣ испущатъ единъ видъ клѣй нареченъ Стакти, който ся прѣдпочита отъ всѣкѫ другѫ смирнѫ.

Станъ, становище. Тѣзи думы обыкновенно ся относятъ на мѣста-та, дѣто Израиляни-тѣ ся спирахѫ въ пѫтешествіе-то си отъ Египетъ до Ханаанъ; и много стихове на Левитскый-тъ законъ ся относятъ на нѣща, направены въ станъ-тъ или вънъ отъ него. Цѣло-то число на народъ-тъ е было 600,000 воющи мѫжіе, освѣнь старцы-тѣ, жены-тѣ и дѣца-та, Числ. 1; 2; и е было раздѣлено на четыри тѣла, така наредены щото да окружаватъ скыніѭ-тѫ отъ четыри страны, и всякое тѣло подъ еднѫ общѫ хоругвѫ, Числ. 2; 3. Начинъ-тъ по който това множество народъ ся е нареждало, съ най-съвьршенъ порядъкъ и съ покорность, трѣбва да възбужда общо удивленіе. Валаамъ, като стоеше на Моавскы-тѣ върхове, гледаше величественно-то зрѣлище съ удивленіе и съ ужасъ: "Колко сѫ красни твои-тѣ шатьри, Іакове!" Числ. 24; 5.

Редъ-тъ за мѣстеніе-то на Израилско-то множество отъ едно становище на друго ся описва подробно въ Числ. 9; 10. Имена-та на 41 станове ся даватъ въ Числ. гл. 33; отъ първый-тъ въ Рамессій, прѣзъ Априлій 1491 год. прѣди Р. Х., до послѣдній-тъ върху брѣгъ-тъ на р. Іорданъ, 40 годины по-послѣ. Виж. **Исходъ.**

Пѫтешественници-тѣ въ пустыніѭ-тѫ иматъ обычай да въздигатъ шатьры-тѣ си въ срѣдѫ-тѫ на единъ крѫгъ, образуванъ отъ камилы-тѣ имъ и отъ нѣща-та имъ, който да имъ служи като прѣграда срѣщо едно нападеніе. По единъ подобенъ начинъ располагахѫ станове-тѣ си и голѣми кервани и войскы, 1 Цар. 26; 5.

Старѣйшины Израилеви, началници на племена-та, които, прѣди Евреи-тѣ да ся населятъ въ Хананаскѫ-тѫ земіѭ, имали власть надъ домочадія-та си. Моисей и Ааронъ сѫ ся докарвали съ старѣйшины-тѣ като съ народны прѣдставители, Исх. 3; 16. 4; 29. 12; 21. Когато быде даденъ законъ-тъ, Богъ заповѣдалъ Моисею да земе съ себе си седмдесеть-тѣ старѣйшины, съ Аарона, Надава и Авіуда, за да свидѣтелствуватъ, Исх. 24; 1, 9. Всѣкога отпослѣ Еврейскый-тъ народъ е припознавалъ седмдесеть или седмдесеть и двама старѣйшины, по шестима отъ всѣко племе.

Защото Евреи-тѣ сѫ имали старѣйшины, затова и Христіанската Церква въ първы-тѣ си врѣмена, е наричала учители-тѣ си старѣйшины, или презвитеры, Дѣян. 20; 17, 28. 1 Пет. 5; 1. 2 Іоан. ст. 1. Тит. 1; 5, 7.

Статиръ, Мат. 17; 27, Римска монета равна на четыри динаріи.

Стахій, Павловъ ученикъ който ся споменува въ Рим. 16; 9. Отъ име-то му ся познава че той е былъ Грькъ, който е живѣлъ въ Римъ.

Степени. Въ Псалмы-тѣ, отъ Пс. 120 до Пс. 134, виждамы да ся употрѣбява, като заглавіе на всѣкой Псаломъ *Пѣснь на степени-тѣ*. Какво означава това заглавіе достовѣрно не е извѣстно; тълкователи-тѣ на Св. Писаніе го тълкуватъ различно. Нѣкои мислятъ че пѣсни на степени-тѣ сѫ были Псалми-тѣ, които Израиляни-тѣ пѣяли когато сѫ отивали на поклоненіе въ Іерусалимъ. Другы пакъ мислятъ че дума-та *степени* тука ся относя на ритмы-тѣ въ стихове-тѣ.

Стефанъ, първоизбранный-тъ отъ седмь-тѣ діаконы, избраны отъ Іерусалимскѫ-тѫ церквѫ, който ся отличи между тѣхъ като "человѣкъ испълненъ съ вѣрѫ и съ Духъ Святъ." Отъ име-то си ся познава че е былъ Еллинистъ Евреинъ, (виждь **Еллинистъ**), избранъ най-много защото е знаялъ языкъ-тъ, мнѣнія-та и обычаи-тѣ на Грьцы-тѣ, Дѣян. гл. 6. Съ великы-тѣ си дѣла и необоримы доказателства, той си навѣ най-вързѫ враждебность; набѣденъ въ богохуліе и расколъ, той бѣ изведенъ прѣдъ Синедріонъ-тъ. Защитителна-та му рѣчь, която може отъ части да е записана, ясно и историчесќы показва че Христіанство-то е было истинско-то развитіе на Моисеевѫ-тѫ вѣрѫ и испълнитель-тъ на всичкы-тѣ ѝ образы и пророчества; и че противници-тѣ на Христіанство-то сѫ были чада-та и подражатели-тѣ на онѣзи които сѫ стоели срѣщо истиннѫ-тѫ вѣрѫ. Разярены-тѣ му слушатели го убихѫ, едно сѫдилище ся обърнѫ на еднѫ мятежнѫ тълпѫ. Сравни Іоан. 18; 31. Съ Христово великодушіе той прости убійцы-тѣ си, и умрѣ всрѣдъ камьни-тѣ имъ, съ очи обърнѫты къмъ Спаситель-тъ стоящъ отдесно на Бога, Дѣян. гл. 7. Слѣдствія-та отъ Стефановѫ-тѫ смьрть обясняватъ думы-тѣ Тертуліяновы: "Кръвь-та на мѫченицы-тѣ е сѣме-то на церквѫ-тѫ," Дѣян. 8; 1, 4. 11; 19—21. Августинъ забѣлѣжва че обращеніе-то и служеніе-то Павлово ся длъжи на Стефановѫ-тѫ молитвѫ. Павелъ, родомъ Кыликіецъ, Дѣян. 6; 9. 22; 3, несъмнѣнно е почувствувалъ силѫ-тѫ на Стефановы-тѣ доказателства въ прѣпирни-тѣ които станѫхѫ прѣди да го запрѫтъ; и нѣколко годины послѣ Павелъ казва че присѫтствувалъ на мѫчениковѫ-тѫ смьрть, Дѣян. 22; 19, 20, — онѫзи побѣдѫ на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ и любовь, които послѣ научихѫ толкозь много ученицы и Христіаны какъ да мрѫтъ. Пакъ всичко що бѣше чулъ и видѣлъ нищо не помогнѫ за негово-то обращеніе, додѣ не видѣ самаго Спасителя, Дѣян. гл. 9. Споредъ днешно-то прѣданіе, мѣсто-то дѣто е станѫло Стефа-

ново-то мѫченичество ся намира на источнѫ-тѫ странѫ на Iерусалимъ, близо до портѫ-тѫ наречення по негово-то име.

Стоици, сѫ были фаталистическы язычническы философи нарѣчени тъй отъ Грьцкѫ-тѫ думѫ (στοᾶ), която значи прѣддверіе, защото основатель-тъ на тѫзи философскѫ школѫ, Зинонъ, училъ три столѣтія прѣди Р. Х., въ едно прѣддверіе въ градъ-тъ Аѳинѫ. Тѣ поддържали че върховно-то человѣческо щастіе ся състои въ живѣяніе-то на животъ съобразенъ съ природѫ-тѫ и разсѫдъкъ-тъ; като Фарисеи-тѣ тѣ сѫ были корави, търпѣливи, равнодушни, строгы и нечувствителни; и сѫ ся държали на голѣмѫ почесть въ Аѳинѫ, когато Апостолъ Павелъ посѣтилъ този градъ, Дѣян. 17; 18.

Стотникъ, Римскый чиновникъ който ималъ подъ заповѣдь-тѫ си сто войницы. Нѣколко стотници държатъ почетно мѣсто въ Н. Завѣтъ, Мар. 15; 39. Лука 7; 1—10; и начатъкъ-тъ отъ повѣрувавшы-тѣ въ Iисуса Христа между язычницы-тѣ бѣше Корнилій стотникъ благочестивъ и богобоязливъ, Дѣян. гл. 10.

Стража, една часть отъ нощь-тѫ. Виждь **Часове.**

Стражари-тѣ сѫ ся появили толкозь рано колкото и градове-тѣ, разбойници-тѣ и войны-тѣ, Исх. 14; 24. Сѫд. 7; 19. Iерусалимъ и другы градове сѫ имали деня и нощя рѣдовны стражы, Пѣсн. 3; 1—3. 5; 7, чіито выкове Исаіа споменува за поясненіе на бодрость-тѫ, коіѭто Богъ изисква отъ свои-тѣ священнослужители, Иса. 21; 8, 11, 12. 62; 6. Днесь Iерусалимскы-тѣ стражари "не прѣмълкватъ," нито "мълчатъ деня и нощя." Нощя особенно и при подозреніе опасность тѣ сѫ длъжни да си выкатъ единъ другыму доклѣ выкъ-тъ на първый-тъ ся разнесе до послѣдный-тъ стражаръ. Сидонскы-тѣ стражари правятъ сѫщо-то. Стражари-тѣ сѫ имали по еднѫ стражѫ на всякѫ градскѫ портѫ и въ ближнѭ-тѫ ѝ кулѫ, 2 Цар. 18; 24—27. 4 Цар. 9; 27; стражы сѫ ся намирали и по врьхове-тѣ на хълмища-та, отъ дѣто стражари-тѣ сѫ могли да "видятъ око съ око" и да "въскликнѫтъ" на прѣдувѣдомленіе или на веселбѫ, Иса. 52; 7, 8; тежка-та стражарска длъжность, която изисква голѣмѫ бдителность и вѣрность, поясвява бдителность-тѫ и вѣрность-тѫ на пророцы-тѣ и священнослужители-тѣ, Iер. 6; 17. Iез. 33; 1—9. Евр. 13; 17.

Стражъ, Дан. 4; 13, 17, 23 въ прѣноснѫ смысль означава небесны сѫщества, вѣроятно ангелы, каквыто бѣше видѣлъ Навуходоносоръ на-сънѣ.

Странникъ, чужденецъ, пришлецъ, единъ който не е отъ странѫ-тѫ дѣто живѣе, Быт. 23; 4. Моисеевый-тъ законъ е прѣдписвалъ щедро гостопріимство къмъ пришлецъ-тъ: "обычай го като себе си," Лев. 19; 33, 34. Втор. 10; 18, 19. 24; 17. 27; 19. И тѣ сѫ ся подчинявали на законъ-тъ, Исх. 20; 10. Лев. 16; 20, и сѫ ся наслаждавали съ много отъ привилегіи-тѣ на избранный-тъ Божій народъ, Числ. 9; 14. 15; 14. Чужденци-тѣ, които Давидъ бѣше събралъ за съгражданіе на храмъ-тъ, 1 Лѣт. 22; 2, вѣроятно сѫ обемали мнозина отъ останѫлы-тѣ Ханананцы, 3 Цар. 9; 20, 21.

Страннопріимство къмъ всичкы чужденцы и пѫтницы е было свята длъжность за всичкы добры гражданы, Iов. 31; 32. Евр. 13; 2.

Струпеи, Исх. 9; 8—10, чудесно причинени отъ пепелъ-тъ, който Моисей пръснѫ между Египтяны-тѣ. Ако тойзи пепелъ ся приносяше отъ пещи-тѣ дѣто Евреи-тѣ работяхѫ, болкы-тѣ които Египтяны-тѣ теглях ѫ естественно быхѫ имъ припомнили за онѣзи които тѣ бѣхѫ нанесли.

Стрѣла, употрѣбявана за ловъ

и за бой; нѣкой пѫть проста една остра тръсть, нѣкой пѫть назѫбена като рыбарскѫ вѫдицѫ и натопена въ отровѫ, Іов. 6; 4. Лѫкъ-тъ ся е правялъ на разны видове и отъ разны вещества, и много отъ тѣхъ сѫ запъвали само най-якы-тѣ мѫжіе, Псал. 18; 34. Стрѣлы-тѣ сѫ ся употрѣбявали за запалваніе кѫщы на непріятели; и за вълшебствованіе, Іез. 21; 21. Дума-та стрѣла ся казува прѣносно за млады-тѣ, Псал. 127; 4, 5, за свѣткавицѫ-тѫ, Псал. 18; 14. Авв. 3; 11; за внезапны бѣдствія, Іов. 6; 4. Псал. 38; 2. 91; 5. Іез. 5; 15; и за льстивы и горчивы думы на единъ лошъ языкъ, Псал. 64; 3. 120; 4.

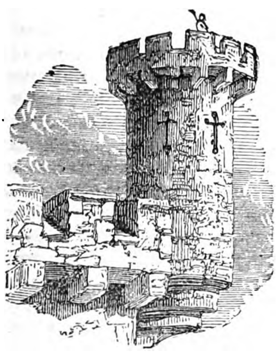

Стълпове (кулы) сѫ ся издигали не само по вънншны-тѣ стѣны и по възвышенности-тѣ на градове-тѣ, Сѫд. 9; 47—49. Псал. 48; 12. Лук. 13; 4, но и по прѣдѣлы-тѣ на еднѫ странѫ дѣто отдалечь сѫ ся съпикасвали непріятели, Сѫд. 8; 17. Иса. 21; 6—9. Іез. 33; 2—6. Прѣзъ непріятелскы нашествія, стълпове-тѣ сѫ служили за прибѣжище на обсадены-тѣ; и често, когато по-голѣма-та часть отъ градъ-тъ е была прѣвзѣта, кула-та или крѣпость-та е оставала непристѫпна. Тъй Богъ прѣносно е силенъ и безопасенъ стълпъ, т. е. покровитель на людіе-тѣ си, Псал. 18; 2. 61; 3. Прит. 18; 10. Често слаби стълпове или чардаци сѫ ся построявали за пазители-тѣ на лозя или на стада, 2 Лѣт. 26; 10. Иса. 5; 2. Мих. 4; 8. Мат. 21; 33; и днесь пѫтници въ Палестинѫ виждатъ употрѣбленіе-то имъ.

Стълпъ, понѣкога значи памятникъ стълпъ, Быт. 35; 20. 2 Цар. 18; 18; или валмо отъ облакъ или огнь, Исх. 13; 21. Сѫд. 20; 40. Красный-тъ стълпъ, който краси и крѣпи лице-то на храмъ-тъ, Сѫд. 16; 25—30. Іов. 9; 6. 26; 11, пояснява какво положеніе занимаватъ пророци-тѣ, Іер. 1; 18, апостоли-тѣ, Гал. 2; 9, вѣрующи-тѣ, Отк. 3; 12, и сама-та церква, спрямо истинѫ-тѫ, 1 Тим. 3; 15.

Стършенъ, извѣстно насѣкомо, съ много остро жило. Господь пропѫдилъ голѣмо число Хананейцы и гы подсторилъ да побѣгнѫтъ прѣдъ Израиляны-тѣ, като пуснѫлъ помежду имъ стършены, Исх. 23; 28. Втор. 7; 20. Іис. Нав. 24; 12. Виж. **Муха**.

Стькло. Стькло-то е было извѣстно на староврѣменны-тѣ народы, и твърдѣ вѣроятно е че то е было извѣстно и на Іудеи-тѣ. Знае ся добрѣ че стари-тѣ Египтяни правяли *сине* стькло. За изобрѣтеніе-то на стькло-то, раскаватъ че веднъжь нѣкои Финикійскы търговци, които имали корабъ натоваренъ съ содѫ, спрѣли ся на устіе-то на рѣкѫ Бѣлѫ при горѫ Кармилъ, за да прѣнощуватъ. Тѣ наклали огнь, и захванѫли да готвятъ, и като не намѣрили каменіе да подложатъ подъ котлы-тѣ, тѣ подложили голѣмы части содѫ. Отъ огнь-тъ, сода-та и пѣсъкъ-тъ ся стопили въ пепелъ-тъ, и като истинѫли, отъ тѣхъ станѫло стькло. Огледала-та въ старо врѣме не сѫ были стьклены, но излѣяны отъ мѣдь, а стькло употрѣбявали само за сѫдове и за украшенія.

Суа *(лисица)*, Асировъ потомъкъ, 1 Лѣт. 7; 36.

Суета, пустота, безплодіе, бес-

полезность, Іов. 7; 3. Псал. 144; 4. Екк. гл. 1, безчестіе, неистина, Псал. 4; 2. 24; 4. 119; 37, идолъ (истуканъ), идолопоклонство, 4 Цар. 17; 15. Іер. 2; 5. 18; 15. Іон. 2; 8. Сравни Павловы-тѣ думы, "тѣ промѣнихѫ истинѫ-тѫ Божіѭ въ лъжѫ," Рим. 1; 25.

Суккіяни, съюзници Сисакови въ походъ-тъ му срѣщо Іудѫ, 2 Лѣт. 12; 3; вѣроятно е да сѫ были отъ нѣкои страны на юго-истокъ отъ Египетъ.

Суламка, *мирна*, Еврейско женско име, което съотвѣтствува къмъ име-то Соломонъ, тъй както Ивана къмъ Иванъ. Суламка е име-то на Соломоновѫ-тѫ булкѫ, Пѣсн. 6; 13, а младоженикъ-тъ е Соломонъ, чіето име сѫщо значи *миренъ*.

Сунамъ, Иссахаровъ градъ, Іис. Нав. 19; 18. Филистимци-тѣ расположихѫ станъ-тъ си въ Сунамъ, въ широко-то Іезраелско поле, 1 Цар. 28; 4; а Саулъ расположи станъ-тъ си въ Гелвуѣ. Ависага, която гледаше Давида на стары години, бѣ Сунамянка, 3 Цар. 1; 3; отъ този градъ бѣ и жена-та, синъ-тъ на коіѭто Елиссей съживи, 4 Цар. 4; 8—37. Споредъ Евсевія и Іеронима, този градъ е лежалъ на отстояніе петь мили къмъ югъ отъ Ѳаворъ; днесь той е едно селце именуемо Соламъ, което ся намира възъ еднѫ урвѫ въ сѣверо-западныя ѫгълъ на по-малкѫ-тѫ Іезраелскѫ долинѫ.

Суріилъ, *Богъ е канара моя*, Левитинъ, началникъ на Мераріевцы-тѣ прѣзъ врѣме-то на исходъ-тъ, Числ. 3; 35.

Сурисадай, *Всемогѫщій-тъ е канара моя*, име-то на бащѫ-тѫ на Селуміила, князь-тъ на Симеоново-то племе прѣзъ врѣме-то на исходъ-тъ, Числ. 1; 6. 2; 12.

Суръ, I. Градъ на сѣверо-источныя край на Египетъ, не далечь отъ днешныя Суезъ, Быт. 16; 7. 20; 1. 25; 18. 1 Цар. 15; 7. 27; 8. Пустыня-та Суръ, която лежи между него и Ханаанъ, зима име-то си отъ този градъ, Исх. 15; 22.

II. Мадіамскый началникъ, на когото дъщеря-та бѣше убита отъ Финееса, Числ. 25; 15—18, и който быде умъртвенъ въ еднѫ войнѫ съ Израиляны-тѣ, Іис. Нав. 13; 21.

Суса, главный-тъ градъ на Еламъ (Персіѭ), Быт. 14; 1. Дан. 8; 2, при рѣкѫ-тѫ Улай. Той былъ зимно-то мѣстопрѣбываніе на Персійскы-тѣ царіе, които царували подиръ Кира, Есѳ. 1; 5; и е отъ голѣмѫ важность като очевидецъ на чудесны-тѣ събытія, които сѫ расказаны въ книгѫ-тѫ Есѳирь. Тукъ въ третіѭ-тѫ годинѫ на царь Валтасарово-то царуваніе, Даніилъ видѣ въ видѣніе овенъ и ярецъ. Въ Сусѫ бѣ и Неемія, на когото Артаксерксъ позволи да ся върне въ Іудеіѭ, и да поправи Іерусалимскы-тѣ стѣны, Неем. 1; 1.

Развалины-тѣ на този градъ захващатъ голѣмо пространство земіѭ между рѣкы-тѣ Керѫ и Абзалъ, почти на истокъ отъ Вавилонъ. Тѣ ся състоятъ отъ могылы покрыты съ черепы отъ тухлы и керемиды (черепицы). Най-голѣма-та могыла е една миля околовръстъ и сто крака высока; друга една по-ниска могыла е двойно по-дълга околовръстъ. Тѣзи могылы сѫ направены отъ пръсть и керемидены черепы, съ неправилны пластове отъ тухлы и хорасанъ, петь или шесть крака дебели. Когато Араби-тѣ ровятъ тукъ за заровено иманіе, тѣ открыватъ голѣмы мраморны камьни покрыты съ іероглифы. При подножіе-то на най-высокѫ-тѫ пирамидѫ ся намира гробъ-тъ на пророка Даніила, едно малко и на гледъ не старо зданіе, построено на мѣсто-то дѣто ся вѣрва да почиватъ останкы-тѣ на този пророкъ. Опустеніе-то на това мѣсто, оставено на хыщны-тѣ звѣрове ся съгласува съ прѣдсказваніе-то въ Іез. 32; 24.

При раскопаваніе-то на голѣмжтж могылж сж ся открыли развалины-тѣ на единъ огроменъ дворецъ (палатъ), граденіе-то на когото ся захванжло отъ Дарія, продължавало ся отъ Ксеркса, и довършило ся отъ Артаксеркса Мнимона. Този дворецъ е былъ мѣсто-то на пиръ-тъ описанъ въ Есѳ. I гл. Даже днесь ся съзиратъ "мраморвы стълпове" въ разрушенжтж колонадж, образующж единъ широкъ дворъ; исполинскы-тѣ стълпове сж были много украсени и покрыти съ извайкы; само наглавіе-то на единъ стълпъ е было двадесеть и осмь крака высоко.

Суфъ, I. Единъ Ефраѳецъ, т. е. единъ Веѳлеемецъ но Левитинъ, Самуиловъ праотецъ, 1 Цар. 1; 1. 1 Лѣт. 6; 35.

II. Земя-та Суфъ, 1 Цар. 9; 5, страна-та дѣто Саулъ бѣше дошелъ да търси бащины-тѣ си ослицы, и дѣто срѣщнж Самуила. Тя може да е была страна-та на близо до Виѳлеемъ, дѣто Суфъ, Самуиловый-тъ праотецъ е живѣлъ.

Сухари, единъ видъ пексемедъ, 3 Цар. 14; 3.

Суша, продължително бездъждіе. Палестина естественно е бѣдствувала отъ това зло, защото отъ Майй до Септемврій тамъ рѣдко падали дъждове. Лѣтѣ, земя-та ся пукала отъ сушж, извори-тѣ и потоци-тѣ прѣсжхвали, и растенія-та ся пазяли отъ повѣхнуваніе чрѣзъ искуственно поеніе. Ако дъждъ-тъ не е валѣлъ изобилно на врѣме-то си, то бѣдствіе-то е ставало всеобщо и ужасно. Суша-та ся е считала като застрашеніе на гнѣвъ Божій, Iов. 24; 19. Iер. 50; 38. Iоил. 1; 10—20. Агг. 1; 11; и на много мѣста въ Св. Писаніе ся споменува за нейны-тѣ ужасы, Втор. 28; 23. Псал. 32; 4. 102; 4.

Суя, Iудинъ-тъ тесть, Быт. 38; 2, 12. 1 Лѣт. 2; 3.

Съборище *(синагога, хавра)*, дума която най-напрѣдъ е означавала събраніе; но като дума-та церква, тя най-послѣ дошла да значи сградж-тж дѣто обыкновенны-тѣ Еврейскы събранія сж ся събирали на богослуженіе. Отъ рѣдко-то споменуваніе на тжзи думж въ Старый-тъ Завѣтъ, много тълкователи и списатели върху библейскы древности сж на мнѣніе че, до слѣдъ Вавилонско-то плѣненіе, съборища не сж были въ употрѣбленіе; и че прѣди това врѣме Евреи-тѣ държали общественны-тѣ си събранія на отворено небе или въ домове-тѣ на пророцы-тѣ. Виждь 4 Цар. 4; 23. Въ Псал. 74; 8, много съмнително е да ли Еврейска-та дума, която е прѣведена *съборища*, ся относя на такыва мѣстосъбранія каквыто сж сжществували подиръ плѣненіе-то. Дума-та съборище собственно означава мѣсто, дѣто сж ся държали религіозны събранія. Прѣзъ врѣме-то на Христа тѣ сж изобилували. Синагогы сж ся издигали тамъ дѣто сж ся намирали десеть възрастни учени и благочестиви человѣци, и дѣто обстоятелства-та имъ сж позволявали да присжтствуватъ на богослуженіе. По-голѣми-тѣ градове сж имали по нѣколко съборища; и слѣдъ плѣненіе-то полза-та отъ тѣхъ станжла толкозъ явна, щото тѣ ся распространили по земіж-тж и станжли общинскы-тѣ церквы на Еврейскыя народъ. Число-то имъ было значително; и когато издиганіе-то на нѣкое съборище ся считало като знакъ на благочестіе, Лук. 7; 5, или като позволително за небе-то, ный не трѣбва да ся удивлявамы когато слушамы че тѣ сж ся умножили повече отъ колкото е было нуждно, и че само въ Iерусалимъ е имало не помалко отъ 460 или 480 съборища. Тѣ сж были градены по высокы-тѣ мѣста, и сж ся състояли отъ двѣ части. Западна-та часть на зданіе-то е съдържала кывотъ-тъ или ковчегъ-тъ въ който сж стое-

ли книга-та на законъ-тъ и писанія-та на пророцы-тѣ, и ся наричала храмъ по прѣвъсходство. Друга-та, дѣто събраніе-то ся събирало, ся казвала тѣло-то на съборище-то. Хора-та сѫ сѣдяли съ лице-то си къмъ храмъ-тъ, а пакъ старѣйшины-тѣ срѣщо хора-та; между тѣхъ ся е намиралъ амвонъ-тъ (каѳедра-та). Сѣдалища-та на старѣйшины-тѣ сѫ ся считали за по-святы отъ другы-тѣ, и ся споменуватъ като "прѣдни сѣдалища въ съборища-та," Мат. 23; 6. Жены-тѣ сѫ стоели въ галеріѭ, отдѣленѫ съ решеткѫ отъ другы-тѣ части на зданіе-то.

Служители-тѣ въ всяко съборище сѫ были десеть на брой, и ся дѣлили на шесть различны съсловія. Единъ отъ тѣхъ е былъ началникъ на съборище-то, който е распореждалъ всичкы-тѣ му дѣла, и е давалъ позволеніе да ся говори въ събраніе-то. Въ всякѫ синагогѫ е имало по три такыва началници. Д-ръ Лайтфутъ обыча да вѣрва че тѣ сѫ имали гражданскѫ власть, и сѫ съставлявали най-долне-то гражданско сѫдилище, познато подъ име-то "троичный съвѣтъ;" длъжность-та имъ была да сѫдятъ лекы обиды срѣщо вѣрѫ-тѫ, и да рѣшаватъ разногласія-та които сѫ изниквали между двама членове отъ съборище-то, относително пары, кражбы, загубы, и др. Тѣзи служители ся загатватъ въ 1 Кор. 6; 5. Виж. сѫщо **Сѫдъ.** Другъ единъ служитель е былъ "ангелъ-тъ на съборище-то," или проповѣдникъ-тъ на събраніе-то, който ся молилъ и проповѣдвалъ. Пастыри-тѣ на Азіятскы-тѣ Церквы ся наричатъ "ангели," Отк. 2; 3.

Богослуженіе-то въ съборище-то е ставало тъй: "Ангелъ-тъ на съборище-то" ся въскачвалъ на амвонъ-тъ, и когато е възнасялъ молитвы-тѣ, хора-та ставали отъ мѣста-та си и стоели прави съ най-дълбоко благоговѣніе, Мат. 6; 5. Мар. 11; 25. Лук. 18; 11, 13. Молитвы-тѣ сѫ были деветнадесеть на брой и сѫ ся заключвали съ четеніе-то на проклѣтіѭ-тѫ. Слѣдъ молитвы-тѣ ся повтаряли пазилкы-тѣ (ѳилактеріи-тѣ), и най-подиръ ся чели законъ-тъ и пророци-тѣ. Законъ-тъ ся подраздѣлялъ на петдесеть и четыри главы, при които ся съединявали съотвѣтствующы-тѣ части отъ пророцы-тѣ, Дѣян. 13; 15, 27. 15; 21; тѣ сѫ ся прочитали веднъжь прѣзъ годинѫ-тѫ. Слѣдъ Вавилонско-то плѣненіе, единъ тълкователь ся назначилъ за четеніе-то на законъ-тъ и пророцы-тѣ, Неем. 8; 2—8, които той е прѣвождалъ на Сиро-Халдейско-то нарѣчіе, което тогазь ся е говорило отъ народъ-тъ. На края на богослуженіе-то ся тълкували Писанія-та и ся проповѣдвало на народъ-тъ. Това ся вършило отъ нѣкой служитель или отъ нѣкое отлично лице ако ся случвало да присѫтствува тамъ. Читатель-тъ ще си припомни достопамятный-тъ случай, отъ който Спаситель-тъ ся въсползова да ся отправи съ рѣчь къмъ съотечественницы-тѣ си, Лук. 4; 20; и много пѫти Той и ученици-тѣ му ся поучавали въ съборища-та, Мат. 13; 54. Мар. 6; 2. Іоан. 18; 20. Дѣян. 13; 5, 15, 44. 14; 1. 17; 2—4, 10, 17. 18; 4, 26. 19; 8. Богослуженіе-то ся е свършвало съ еднѫ кѫсѫ молитвѫ или благословіѭ.

Еврейскы-тѣ съборища сѫ служили не само за богослуженіе, но и за сѫдилища дѣто сѫ ся разгледвали дѣла, които сѫ подпадали подъ вѣдомство-то на горѣпоменѫтый-тъ троиченъ съвѣтъ. Въ такъвзи случай, присѫда издадена срѣщо подсѫдимый-тъ ся туряла въ испълненіе, по источный-тъ обичай, въ мѣстосъбраніе-то на съвѣтъ-тъ. Ето защо нѣкои лица сѫ были бити и бичувани въ съборища-та, Мат. 10; 17. Мар. 13; 9. Дѣян. 22; 19. 26; 11. 2 Кор. 11; 24. Отстраненіе-то отъ съборище-

то или отлжченіе-то отъ Еврейскж-тж церквж и отниманіе-то на народны-тѣ правдины сж были наказаніе отъ което хора-та много сж ся бояли, Іоан. 9; 22; 12; 42. 16; 2. Въ наше врѣме Евреи-тѣ си построяватъ съборища тамъ дѣто сж доста много, и ся събиратъ въ тѣхъ да си черкуватъ въ сжботж; моленіе-то, т. е. четеніе-то и пѣяніе-то на Ветхый-тъ Завѣтъ и на молитвы-тѣ, тѣ правятъ на първообразныя Еврейскый языкъ, макаръ и да е мрьтавъ и и говоримъ отъ малцина. Както прѣзъ врѣме-то на Апостола Павла е имало отдѣлны съборища за Ливертинцы, Киринейцы, Александрійцы, и др. Дѣян. 6; 9, тъй сжщо и сега има въ Іерусалимъ осмь или десеть съборища, отъ които едны-тѣ сж за Испанскы Евреи, а другы за Германскы, и пр.

Съборъ. Тази дума ся дава на всѣкаквы събранія. На нѣкои мѣста тя означава народный-тъ Еврейскый съвѣтъ; на другы, едно събраніе отъ церковны пастыри, събраны да разгледватъ церковны работы. Тъй, събраніе-то на апостоли-тѣ въ Іерусалимъ, Дѣян. гл. 15, да опрѣдѣлятъ да ли Моисеевъ-тъ законъ трѣбваше да ся наложи на язычницы-тѣ които ся обращахж въ Христіанство, ся счита въобще като първый-тъ съборъ на Христіанскж-тж Церквж. Виж. **Съвѣтъ.**

Съвѣсть-та е способность обща на всичкы-тѣ нравственны дѣятели, Рим. 2; 13—15. Съ нейж человѣци-тѣ различаватъ правдж отъ кривдж, и удобряватъ право-то и неудобряватъ криво-то. Съвѣсть-та отсжжда за всичкы-тѣ нравственны дѣянія, като ся ржководи отъ Божіж-тж волж, открыта въ природж-тж и въ Св. Писаніе. Сжществованіе-то на тжзи нравственнж способность доказва най-явно, че душа-та е отговорна прѣдъ Бога за дѣла-та си, и нейнъ-тъ гласъ е до еднж степень гласъ Божій когато е чиста и добрѣ-увѣдомена, съвѣсть-та е непогрѣшителна и сочи право къмъ пжть-тъ на истинж-тж и направдж-тж. У человѣка, обаче, тази способность много пжти ся заблуждава, защото понѣкога тя пропада подъ вліянія-та на необузданны страсти или на развратенж душж. Напримѣръ, ако Павелъ помыслилъ въ себе си че трѣввало да прислѣдва Христовы-тѣ послѣдователи, Дѣян. 26; 9. Това бѣше единъ грѣхъ, защото той бѣше длъженъ да просвѣти съвѣсть-тж си съ всичкы-тѣ средства въ силж-тж си, и да ж прѣчисти съ божественнж благодать. "Добра-та" и "чиста-та" съвѣсть, 1 Тим. 1; 5 и 3; 9 е поръсена съ Христовж-тж кръвь; тя открыва Божіж-тж волж, и ни повелява да ж вършимъ отъ евангелскы побужденія; такава съвѣсть е "непорочна," Дѣян. 24; 16 и имѣющи-тѣ такжва съвѣсть блаженствуватъ. Една "слаба," нерѣшителна и слѣпа съвѣсть, 1 Кор. 8; 7; една "осквьрнена" съвѣсть, Тит. 1; 15; една "пригорѣна" съвѣсть, 1 Тим. 4; 2, закоравяла въ прѣстжпленія-та на законъ-тъ и на Евангелскы-тѣ повелѣнія, ако ся не промѣни чрѣзъ благодать, ще стане на конецъ мстителна съвѣсть, и средство на страшно и вѣчно мжченіе. Никаквы тѣлесны мжченія не сж толкова тежкы и нестьрпимы колкото мжченіе-то на съвѣсть-тж; и ако тя и да дрѣме тука на земіж-тж, ще дойде врѣме когато тя ще ся събуди и ще бжде като огнь негасимъ.

Съвѣтъ, Съборъ, Санхедринъ, или Беѳдинъ *(сждный домъ)*, е былъ съвѣтъ отъ седмдесеть Еврейскы старѣйшины и единъ първосвященникъ прѣдсѣдатель, които сж рѣшавали най-важны-тѣ общественны въпросы. Той ся спомѣнува първо отъ Іосифа въ свръскж съ царуваніе-то на Іоанна Иркана II., прѣди Р. Х. 69 год., и ся прѣдполага че е

былъ съставенъ слѣдъ съзижданіе-то на вторыя храмъ, въ врѣме-то когато пророкуваніе-то ся прѣкратило, по подражаніе на Моисеево-то събраніе отъ седмдесеть старѣйшины, Числ. 11; 16—24. Мѣсто-то дѣто събраніе-то ся е помѣстявало е было, споредъ Еврейскы-тѣ раввины кржглеста стая, една-та половина на коіѫто была издигнѫта вънъ отъ храмъ-тъ, а друга-та ѝ половина, въ коіѫто сѫдіи-тѣ стояли, е была въ храмъ-тъ, т. е. въ вѫтрѣшныя дворъ. Прѣдсѣдатель-тъ който обыкновенно е былъ пьрвосвященникъ-тъ, стоялъ на прѣстолъ на край-тъ на стаіѫ-тѫ; подъ-прѣдсѣдатель-тъ, или пьрвый съвѣтникъ, който ся е наричалъ Ав-беѳдинъ, е стоялъ отъ деснѫ-тѫ странѫ на прѣдсѣдатель-тъ; а вторый-тъ съвѣтникъ или Ахаминъ-тъ отъ лѣвѫ-тѫ; другы-тѣ старѣйшины сѫ были на редъ отъ двѣ-тѣ страны. Болшинство-то на събраніе-то ся е състояло отъ священницы или Левиты, ако и хора отъ другы званія и да не сѫ были исключваны. Виж. **Садукеи.**

Съборъ-тъ ся е ползувалъ съ доста обширнѫ власть. Той е разгледвалъ въззивны дѣла; па даже и царь-тъ, пьрвосвященникъ-тъ, и пророци-тѣ, сѫ были подъ негово вѣдомство. Главны-тѣ общественны работы, най-повече всичко свързано съ религіѭ-тѫ и богослуженіе-то, ся е внасяло тъй сѫщо въ този съборъ, Мар. 14; 55. 15; 1. Дѣян. 4; 7. 5; 41. 6; 12. Евреи-тѣ, които сѫ живѣли по чужбинѫ, сѫ были отговорни прѣдъ това велико сѫдилище за нѣща, които сѫ ся касаяли до религіѭ-тѫ, Дѣян. 6; 2. Сѫденіе-то по уголовны дѣла е принадлежало нему, до врѣме-то когато Римляни-тѣ му отнѣхѫ това право, Іоан. 18; 31. Вѣроятно е, санхедринъ-тъ да е былъ "съборъ-тъ," който Христосъ споменува, Мат. 5; 22. Вижда ся още, че въ всѣкой градъ е имало по едно второстъпенно сѫдилище, състояще отъ седмь членове, което е рѣшавало дѣла отъ не голѣмѫ важность. Вѣроятно е, че това сѫдилище е, което въ Мат. 5; 22 ся нарича "сѫдъ."

Създаніе, (1) дѣяніе-то чрѣзъ което Богъ приведе въ бытіе нѣща, вещественны были, или духовны, видимы были или невидимы, които по-напрѣдъ не сѫ были сѫществували, Пс. 148; 5. Отк. 4; 11; (2) прѣобразуваніе-то на нѣща, на които съставны-тѣ части сѫ сѫществували отъ по-напрѣдъ; (3) създадени-тѣ прѣдмѣти, 2 Пет. 3; 4. Отк. 3; 14. 5; 13. По-вѣрно е че дума-та "създаденъ" въ Быт. 1; 1, трѣбва да ся разумѣва въ пьрво-то ѝ значеніе, ако нѣкои и да іѫ разумѣватъ въ второ-то ѝ значеніе. Въ всѣкой случай, идея-та за вѣчность-тѫ на вещество-то трѣбва да ся отхвьрли; като мысль противна на здравый-тъ разумъ и на ученія-та на Св. Писаніе, Прит. 8; 22—31. Іоан. 1; 1—3. Евр. 11; 3.

Само Богъ може да създава. Отецъ, Сынъ, и Св. Духъ ся споменуватъ всѣкой отъ тѣхъ като Създатель, Иса. 40; 28. Кол. 1; 16. Быт. 2; 2. Създаніе-то е тайна, коіѫто никой конеченъ умъ не може да проумѣе. Св. Писаніе захваща съ най-величественно описаніе на създаніе-то. Шесть-тѣ дни за които ся говори въ него, не можемъ да кажемъ че прѣдставляватъ шесть обыкновенны дни. Отъ геологыческы-тѣ изслѣдованія става явно че всѣкой отъ онѣзи дни трѣбва да е былъ единъ вѣковенъ періодъ. Обаче това не трѣбва да ся сматря като противно на Библейско-то ученіе за міросъзданіе-то. Геологыческы-тѣ открытія могѫтъ да ся съгласятъ съ Библейско-то ученіе за міросъзданіе-то по нѣколко начина. *Пьрво*, шесть-тѣ дни, за които е рѣчь-та въ Бытіе-то, може да означаватъ шесть дълговѣчны періоды, т. е. продължителны врѣмена, въ кои-

то на земнѫ-тѫ корѫ сѫ ставали различни послѣдователни прѣврати. Трѣбва да знаемъ че прѣдъ Господа сѫ "тысящы години като единъ день," Псал. 90; 2, *4*. 2 Пет. 3; 5—10. Отк. гл. 20. *Второ*, продължителни-тѣ геологическы періоди, за които свидѣтелствува устройство-то на нашѫ-тѫ земѭ, може да сѫ были вече свършени когато Библія-та захваща повѣствованіе-то си. *Трете*, Творецъ-тъ свършилъ творческо-то си дѣло въ продълженіе на шесть обыкновенни дни.

Съкровища. Въ старо врѣме царіе-тѣ имахѫ обычай да спастрювать жита и другы имѣнія въ силно-укрѣпены градове, нѣкои отъ които ся наричахѫ градове за житницы, Исх. 1; 11. 1 Лѣт. 27; 25. Ездр. 5; 17. "Скрывалища въ поле-то," Іер. *41*; 8, бѣхѫ подземны ямы дѣто ся пазяхѫ припаси и другы нѣща. Много такыва житницы ся срѣщать още по околность-тѫ на Веѳсанъ. Първы-тѣ поселенци въ Америкѫ намѣрихѫ много купове жито заровени отъ туземцы-тѣ. Вслѣдствіе на голѣмѫ-тѫ небезопасность на имотъ, което владѣе въ Истокъ, хора-та още отъ най-ранны-тѣ врѣмена сѫ си заравяли злато и драгоцѣнны вѣщи; и притежятели-тѣ имъ като сѫ бывали убити или отведени, или като сѫ забравяли мѣста-та дѣто сѫ гы скрывали, тѣзи зарыты съкровища сѫ стояли въ земѭ-тѫ, до когато слѣдъ врѣме случайно сѫ ся открывали. Таквызи съкровища Араби-тѣ днесь много търсятъ, и мыслятъ че за тѣхъ западни-тѣ пѫтници ровятъ стары-тѣ развалины, Іов. 3; 21. Прит. 2; *4*. Мат. 13; *44*. Прѣди нѣколко години, нѣкои работници, като копали въ еднѫ Сидонскѫ градинѫ, намѣрили нѣколко медницы съ златны монеты отъ монетосѣчницѫ-тѫ (зарпхане-то) на Филиппа Македонскый и сына му Александра Великый, безъ да е ималъ монеты отъ по-послѣдни врѣмена. Това изгубено съкровище, което е чиняло хыляды лиры, е стояло повече отъ двѣ хыляды години непокътнѫто въ земѭ-тѫ.

Сълба, Быт. 28; 12—17. Утѣшително-то видѣніе на небеснѫ-тѫ сълбѫ въ Веѳиль, увѣри Іакова за Божіе-то вездѣсѫщіе и провидѣніе за людіе-то му, Евр. 1; *14*. Това още бѣше едно увѣреніе че има пѫть отъ небе-то до земѭ-тѫ, и отъ земѭ-тѫ до небе-то; и то изяснява естество-то на Христа, въ когото небе-то и земя-та ся спосрѣщать, и на дѣло-то му, което отвори пѫть-тъ до Бога.

Сънища. Источни-тѣ, особенно Евреи-тѣ, отдавали голѣмѫ важность на сънища-та, и за това тѣ сѫ трьсили да имъ гы истълкувать. Древность-та на този обычай е явна както отъ повѣсть-тѫ за Фараоновый-тъ виночерпецъ и хлѣбарь, Быт. гл. 40, така сѫщо отъ повѣствуемы-тѣ сънища на Фараона и Навуходоносора. Господь съ особеннѫ заповѣдь запрѣтяава на свой-тъ народъ да ся допытва до сънотълкователи. Той осѫжда на смьрть всичкы онѣзи, които сѫ искали да пророкувать чрѣзъ сънища-та си, когато намѣреніе-то имъ е бывало да завлекѫть людіе-то въ идолопоклонство, Втор. 13; 1—3. Обаче, на Евреи-тѣ е было простено да ся отправять до Божіи-тѣ пророцы и до първосвященникъ-тъ, за да имъ истълкувать онѣзи сънища, които тѣ сѫ мыслили че иматъ нѣкакъвъ дълбокъ смыслъ. Богъ много пѫти е открывалъ волѭ-тѫ си на человѣцы-тѣ чрѣзъ сънища, и е давалъ на нѣкои възможность да гы тълкувать, Быт. 20; 3—7. 28; 12—15. 1 Цар. 28; 6. Дан. гл. 2. Іоил. 2; 28. Мат. 1; 20. Дѣян. 27; 23. Свърхестественни-тѣ сънища различать отъ видѣнія-та; защото първи-тѣ ся случвать насънѣ, а послѣдни-тѣ въ будно състояніе. На Авимелеха Господь говорѝ въ сънь, но на Авраама въ ви-

дѣніе. Както чрѣзъ сънища-та така и чрѣзъ видѣнія-та Богъ оставилъ въ умове-тѣ на пророцы-тѣ едно увѣреніе, че онова което имъ е открывалъ. е было истинно. Сега и сънища-та и видѣнія-та сѫ замѣстены съ Св. Писаніе, което е единъ вѣренъ и достатъченъ пѫтеводитель отъ земіѭ-тѫ до небе-то.

Сынъ значи внукъ, или нѣкой далеченъ потомъкъ, Быт. 29; 5. 2 Цар. 19; 24; сынъ по усыновленіе, Быт. 48; 5; по законъ, Руѳ. 4; 17; по въспитаніе, 1 Цар. 3; 6. 20; 35; или по обращеніе въ Христа, 1 Пет. 5; 13. Тит. 1; 4. Сынъ още означава умственно или нравственно приличіе, и др. Псал. 89; 6. Иса. 57; 3. Дѣян. 13; 10. Въ сѫщій-тъ смысль человѣцы понѣкогa ся наричатъ сынове Божіи, Лук. 3; 38. Рим. 8; 14.

Сынъ Божій, ся казва за Христа, за да покаже вѣчно-то му родство съ Отца, Псал. 2; 7. Дан. 3; 25. Лук. 1; 35. Іоан. 1; 18, 34. Христосъ вынагы е притязавалъ да е единородный Сынъ на Отца, Мат. 4; 3. 8; 29. 27; 54. Іоан. 3; 16—18; и Евреи-тѣ право го разбрали че прави себе си равенъ Богу, Іоан. 5; 18. 10; 30—33.

Сынъ Человѣческый, названіе което Христосъ въ смиреніе-то си принѣ на себе си, Іоан. 1; 51. Въ Ветхозавѣтны-тѣ прѣдричанія, то е означавало Мессіѭ, Псал. 80; 17. Дан. 7; 13, 14; но показва особенно истинно-то му человѣчество или еднаквость-та му съ человѣческый-тъ родъ. Въ Новыя Завѣтъ повече отъ осмдесеть пѫти това име ся прилага на Христа.

Сълзы. Въ старо врѣме е было обычай въ Римъ и Палестинѫ да турятъ въ гробове-тѣ стъклены или гнилены сѫдове, напълнены съ сьлзы-тѣ на сѣтующы-тѣ при погрѣбеніе-то на мрьтвецы-тѣ; такыва сѫдове намиратъ много при изравяніе-то на стары гробове въ горни-тѣ двѣ мѣста. Този обычай пояснява Псал. 56; 8, който показва че Богъ вынѫгы помни скърби-тѣ на людіе-тѣ си. Въ Отк. 7; 17, той ся прѣдставлява да обрьсува нѣжно сьлзы-тѣ отъ очи-тѣ имъ, или да отдалечава тѫгы-тѣ имъ.

Сърдце, Дѣян. 16; 14. Срѣдоточіе-то на чувствованія-та ни, Іоан. 14; 1. Есѳ. 1; 10. То означава и разумъ, както въ 1 Кор. 2; 9, и разбираніе. Още, сърдце е обща дума за духовно-то человѣческо естество, Иса. 1; 5. 2 Кор. 4; 6. Въ послѣдній-тъ стихъ апостолъ-тъ говори за свѣтлинѫ-тѫ, която грѣе въ сърдца-та ни и ны учи за Христа който открыва Бога. За сърдце-то ся казва да е растлѣно и пълно съ злинѫ, Екк. 9; 3, и измамѫ, Іер. 17; 9, изворъ на всѣкой грѣхъ и прѣстѫпленіе, Мат. 15; 19, и на вѣрѫ, Рим. 10; 10. "Господь гледа на сърдце," 1 Цар. 16; 7, не на лице; и заповѣда ни ся да обработвамы сърдце-то, като най-важнѫ-тѫ часть на естество-то ни, нежели да гледамы на лице, на вънкашность, Прит. 4; 4. Іоил. 2; 13. Израженіе-то "говоряше въ сърдце-то си," 1 Цар. 1; 13, е еднозначуще съ "мысляше."

Сърна, дорка, често ся споменува въ Св. Писаніе, Втор. 12; 15, 22. 14; 5. 3 Цар. 4; 23. Прит. 6; 5. Пѣсн. 2; 7, 9, 17. 8; 14. Иса. 13; 14. Тя е два и половина крака высока; кожа-та й е червена, освѣнъ на коремъ-тъ и нозѣ-тѣ й, които

сж бѣли; уши-тѣ ѝ сж дългы и голы, опашка-та ѝ е къса и на горѣ завита. Рога-та ѝ сж черни, около еднж педіж дългы и закривени назадъ. Намира ся по Варварійскы-тѣ владѣнія, Египетъ, Арабіж и Сиріж. Сърны-тѣ ходятъ на стада; тѣ лесно ся опитомяватъ, ако и да сж страшливы животны; месо-то имъ е твърдѣ вкусно.

Не по-малко отъ двадесеть различны видове сърны има. Тѣ съставляватъ особенъ разрядъ между рогачи-тѣ и козы-тѣ. Срѣщатъ ся най-вече въ Азіж и Африкж, и населяватъ най-горѣщы-тѣ страны на Старыя Свѣтъ. Отъ тѣхъ само два или три вида ся намиратъ въ Европж, и единъ въ Америкж. Тѣзи животны живѣжтъ особенно въ гористы-тѣ мѣста, макаръ и да ся срѣщатъ доло по поляны-тѣ; и нѣкои видове отъ тѣхъ образуватъ стада отъ двѣ или три хыляды сърны, а пакъ другы отъ петь или шесть. Тѣ сж пріятны на гледъ, пъргавы, неспокойны, боязливы, и поразително бързы; прѣстжпятъ голѣмы крачкы, и ся подхвърлятъ и скачятъ съ удивителнж лекотж; въ бѣганіе-то си тѣ често ся спиратъ за минутж, погледнжтъ гонители-тѣ си, и пакъ улавятъ пжтя си. Ръткага, най-бързоного-то куче, обыкновенно бива надприпквана отъ тѣхъ; и често цѣль-та на ловецъ-тъ ся осуетява, ако не призове на помощь сокола, който ся залавя о животно-то и замедлява тичаніе-то му, и тъй улеснява кучета-та да стигнжтъ добычж-тж. Въ Индіж и Персіж за ловеніе на сърны употрѣбяватъ рысове, които съ удивителны-тѣ си подскачанія пристигатъ и хващатъ добычж-тж си. Още въ най-ранны-тѣ врѣмена лекость-та и бързина-та на това животно сж станжли пословичны, въ страны-тѣ дѣто живѣе, 2 Цар. 2; 18. 1 Лѣт. 12; 8; както и красота-та на очи-тѣ му; тъй щото да кажешь нѣкому "имашь сърнины очи" е да му сторишь голѣмж честь.

Сѣверъ. Виж. **Истокъ.** Вавилоняни-тѣ и Ассирійци-тѣ сж прѣдставени като исходящи отъ "сѣверъ," защото тѣ нашествували Израилско-то царство прѣзъ единъ сѣверенъ пжть, за да не прѣминжтъ прѣзъ пустыніж-тж, Іер. 1; 14. 46; 6, 24. Соф. 2; 13. "Златозарно врѣме," дума Іовъ, "дойде отъ сѣверъ," Іов. 37; 22. Както прѣди три хыляды годины сжщо-то може да ся каже за Сиріж и Арабіж и днесь. Единъ пжтешественникъ по онѣзи страны бѣлѣжи:

"Пріятели-тѣ ни, които живѣжтъ тука отдавна врѣме, ни казахж, че врѣме-то щѣше да бжде хубаво на утро-то, когато щѣхмы да тръгнемъ, защото вѣеше сѣверенъ вѣтръ. Така и быде; златозарни облаци дойдохж по сѣверныя вѣтръ, и показвахж ясенъ день; и както въ врѣме-то на Спасителя, така и сега ный всѣкога можехмы да кажемъ когато мръкваше: "Хубаво ще е врѣме-то, защото небе-то ся червенѣе," Мат. 16; 2.

Сѣме, Быт. 1; 11, често ся употрѣбява въ прѣноснж смысль, Дан. 9; 1. 1 Пет. 1; 23. 1 Іоан. 3; 9. Моисеевый-тъ законъ е прѣдписвалъ да не ся сѣжтъ нивы-тѣ съ различны сѣмена, Лев. 19; 19. Често драгоцѣнно-то сѣме ся посѣва съ страхъ; но жьтва-та поне въ духовны нѣща бива съ радость, Пс. 126; 5; 6.

Сѣнка, означава или мрачность, Псал. 23; 4, или прохладно уединено мѣсто, Иса. 32; 2, или покровителство, Иса. 49; 2. Дан. 4; 12. Дълга-та сѣнка, коіжто захождающе-то слънце произвожда, ся споменува въ Іов. 7; 2. Іер. 6; 4. Нетрайность-та на сѣнкж-тж е образъ на человѣческый-тъ животъ, 1 Лѣт. 29; 15. Псал. 102; 11.

Сжббота, *почивка.* Богъ сътвори свѣта въ шесть дни, и "почи-

нѫ си въ седмый-тъ день," Быт. 2; 2, 3; т. е. прѣстанѫ вече да създава новы твари; и като си починѫ въ този день, той го "благослови," или освяти го, и опрѣдѣли го да бѫде день за моленіе.

Както женитба-та, тъй и день-тъ на почивкѫ е учрежденіе установено за всичкый-тъ свѣтъ. Тѣзи които ся кланяхѫ Богу вижда ся отпървенъ още да сѫ пазили Сѫбботѫ-тѫ, както ся показва отъ библейскы-тѣ расказы, които расправятъ за врѣмена-та прѣди даваніе-то на законъ-тъ на Синайскѫ-тѫ горѫ. Ное испрати три пѫти гълѫбъ-тъ изъ ковчегъ-тъ, еднъжъ на всѣкы седмь дни, Быт. гл. 8. Расказъ-тъ за пращаніе маннѫ-тѫ въ пустыніѭ-тѫ доказва че Сѫббота-та ся знаяла и пазила, Исх. 16; 22—30. Врѣме-то ся дѣлеше на седмицы и отъ древни-тѣ Месопотамцы и Арабы, Быт. 29; 27; и слѣды отъ това раздѣленіе сѫ ся намѣрили у много стары народы, толкозь далечь единъ отъ другъ, и толкозь различны по происхожденіе, щото не може даже да ся помысли че сѫ ѭ пріели отъ Синай и Евреи-тѣ.

Сѫббота-та е была прѣустановена въ Заповѣди-тѣ на Нравственныя Законъ, не само за Евреи-тѣ но и за всичкы които пріиматъ слово-то Божіе, и на конецъ за всичкый-тъ человѣческый родъ. Іисусъ Христосъ и апостоли-тѣ никога не говорятъ за неѭ че не е задължителна всякога и за всичкы. "Сѫббота-та е станѫла за человѣка." Четвърта-та заповѣдь е толкозь обязателна за насъ, колкото третіѭ-тѫ и петѫ-тѫ. Нѣкои прибавкы при неѭ, като наказанія, и др., които съставлявахѫ часть отъ Моисеевыя гражданскый законъ, не сѫ вече въ силѫ, Исх. 31; 14. Числ. 15; 32—36. Въ Сѫбботенъ день священници-тѣ и Левити-тѣ, храмовни-тѣ служители, влизахѫ въ служебнѫ-тѫ си седмицѫ; а които бѣхѫ заняти прѣзъ прѣдидущѫ-тѫ седмицѫ излизахѫ. Тѣ изваждахѫ ветхы-тѣ хлѣбове за прѣдложеніе, и нареждахѫ новы възъ златнѫ-тѫ трѫпезѫ, Лев. 24; 8. Въ този день така сѫщо ся приносяхѫ въ жъртвѫ двѣ еднолѣтны агнета за всесъжженіе, заедно съ брашно и вино. Сѫббота-та, като всѣкой другъ праздникъ, ся празднуваше отъ вечеръ до вечеръ, Числ. 28; 9, 10.

Главна-та ни длъжность въ сѫбботенъ день, коіѭто законъ-тъ ни налага, е да го освятявамы, Исх. 20; 8. Втор. 5; 12. "Помни сѫбботный-тъ день, да го освящавашь." Той ся освятява съ благотворителны дѣла, съ молитвы, славословія, и благодаренія, съ частно и всеобщо богопоклоненіе, съ изучваніе слово-то Божіе, съ тихъ умъ и сърдце, съ размышленіе върху нравственны и религіозны истины, спрямо житейскы-тѣ ни длъжности и надеждѫ-тѫ за безсмъртіе. Друго що законъ-тъ изискува е: "Да не правишь *въ него день* никое дѣло." Всяка дѣлнична работа да ся оставя на странѫ, за укрѣпленіе на умъ-тъ и тѣло-то, и главно за да запразднимъ святы-тѣ часове съ религіозны дѣянія. Духъ-тъ на законъ-тъ запретява всяко свѣтско занятіе въ този день, като забавленія, лутанія на горѣ на долѣ, и др. п. — работы съ които человѣкъ не прави Недѣліѭ-тѫ святѫ.

Христіанска-та Недѣля, е първобытный-тъ день за почивкѫ установенъ въ Райскѫ-тѫ градинѫ, и прѣузаконенъ на горѫ-тѫ Синай, не съ свойственны-тѣ требованія на Іудейство-то, но съ всичкѫ-тѫ му първоначалнѫ нравственнѫ силѫ, и съ новы-тѣ утвържденія на Христіанство-то. Не само сътвореніе-то на свѣтъ-тъ този день въспоменува, но и едно още по-велико събытие — испълненіе-то на умилостивително-то дѣло чрѣзъ славно-то въскрьсеніе Христово; и като Сынъ-тъ Божій въскрьснѫ изъ мрътвы-тѣ на утре-

шный-тъ день слѣдъ Еврейскж-тж Сжбботж, този день отъ тогазь насамъ ся пази отъ вси истинны Христіаны. Това промѣненіе види ся да е станжло отведнъжь, и както въобще ся вѣрва, по заповѣдь на "Господарь-тъ на Сжбботж-тж." Въ Недѣліж, първый-тъ седмиченъ день, Той ся яви на събравшы-тѣ ся ученицы; и на слѣдующж-тж Недѣліж той бѣ пакъ съ тѣхъ и ся откры на Θомж. Отъ 1 Кор. 11; 20. 14; 23, 40, излиза че ученици-тѣ всжду ся събирали редовно да ся молятъ и да яджтъ Господніж-тж вечеріж; а отъ 1 Кор. 16; 1, 2, ся учимъ, че тѣзи събранія сж ставали въ първый-тъ день на седмицж-тж. Така въ Дѣян. 20; 6—11, ный намирамы Троадскы-тѣ Христіаны събрани на първый-тъ день за да яджтъ Вечеріж-тж и да пріемжтъ религіозны-тѣ наставленія. Іоаннъ пазеше тържественно день-тъ, Отк. 1; 10, който отъ тогазь насамъ ся нарича "Господень день." До едно врѣме, Еврейскы-тѣ Христови ученици държяхж и Еврейскж-тж Сжбботж; но тѣ никакъ не принуждавахж новообращенны язычницы, нито даже Евреи, да пазятъ този или другъ праздникъ прѣдписанъ отъ Моисеевый-тъ Законъ, Кол. 2; 16. Първи-тѣ Христіанскы отци говорятъ за първый-тъ день на седмицж-тж като день за моленіе, и за промѣненіе-то му поради възкрьсеніе-то Христово. По-младый-тъ Плиній, Понтскый проконсулъ, при свършъкъ-тъ на първо-то столѣтіе, тъй забѣлѣжва за Христіаны-тѣ въ едно писмо до Императора Траіана: "На опрѣдѣленый-тъ день въ тъмны зоры тѣ ся събиратъ да пѣіжтъ пѣснь Христу като на Бога, и да ся обвьрзватъ да не правятъ никаквж лошевинж," и пр. Толкозь добрѣ е былъ познатъ този Христіанскый обычай, щото когато прѣслѣдователи-тѣ на Христіанство-то сж искали да узнаіжтъ да ли нѣкой има участіе въ него, тѣ обыкновенно му задавали въпросъ-тъ, "Пазилъ ли си Господный-тъ день?" на който ся отговаряло, "Азъ сьмь Христіанинъ; не могж да не го пазіж." Юстинъ Мжченикъ-тъ казва, "На Господній-тъ день, защото е день-тъ на Христово-то въскрьсеніе, Христіаны-тѣ въ всякой градъ и село ся събиратъ купно, и четемъ писанія-та на апостолы-тѣ и пророцы-тѣ; слѣдъ това, прѣдсѣдатель-тъ съ проповѣдь увѣщава събраны-тѣ да подражаватъ и испълняватъ всичко що сж чули; и слѣдъ молитвы-тѣ си, ный ся причастявамы. Сетнѣ, всякой комуто дава ржка и има воліж дава на помощь колкото намѣри за добрѣ, и събрано-то отъ волны пожьртвованія ся врча въ ржцѣ-тѣ на главныя служитель, който го раздава на сирацы и вдовицы, и другы бѣдны Христіаны, споредъ нужды-тѣ имъ." Виждь 1 Кор. 16; 2. Наистинж достопохвално поведеніе и кланяніе. Дано то повече ся съзреше въ насъ, съ духъ-тъ и благочестіе-то на първобытно-то Христіанство!

Заповѣдь-та да пазимъ Сжбботж-тж си има мѣсто-то въ десеть-тѣ Божіи заповѣди. Пазеніе-то този день е отъ първостепеннж важность за всяко общество, което безъ това скоро подпада въ невѣжество, порокъ, и нечестіе. Само-то й съществованіе тукъ, по заповѣдь Божіж, доказва че на небе-то има друга една вѣчна Сжббота, за коіжто почивка-та прѣзъ Недѣліж-тж тукъ е обрученіе на онѣзи, които іж пазятъ, Евр. 4; 9.

Единъ "Сжбботенъ день пжть," у Евреи-тѣ, ся смѣталъ, както ся вижда на шесть стадіи, или $^3/_4$ миля, Мат. 24; 20. Дѣян. 1; 12. Това е было, мысли ся, най-голѣмо-то разстояніе дѣто имаше да ся извърви отъ коіж-да-е точкж въ града за да ся стигне въ съборище-то. Единъ дѣлниченъ день пжть е около двадесеть мили. Въ старо врѣ-

ме, когато тръгнеше нѣкой на пѫть, първый-тъ день извървяваше едно твърдѣ близско разстояніе, та да можеше по-лесно да ся върне назадъ, ако бѣ забравилъ нѣщо, и да си го земе. Тази бѣлѣжка ни ся чини да ся приспособява на единъ-тъ день пѫть, дѣто го изминѫхѫ родители-тѣ Іисусови, Лук. 2; *44*.

Сѫбботна-та година. Евреи-тѣ ѭ празднувахѫ на всѣкы седмь годины еднъжь; земя-та прѣзъ неѭ не ся орѣше и обработваше, Исх. 23; *40*, *11*. Лев. 25; *1*—*7*. Богъ опрѣдѣли да ся пази тази година за въспоминаніе на сътвореніе-то на свѣтъ-тъ; за да ся припознае върховна-та му власть надъ всичко, най-вече надъ Ханаанскѫ-тѫ земѭ коѭто той даде на Евреи-тѣ; и за да вдѫхне человѣщинѫ въ людіе-тѣ си, като имъ заповѣда да оставятъ произведенія-та на нивя-та си, лозя-та си, и градины-тѣ си на рабы-тѣ, бѣдны-тѣ, чужденцы-тѣ и скотове-тѣ. Іосифъ и Тацитъ казватъ че на тѣхно врѣме още ся празднувало Сѫбботнѫ-тѫ годинѫ. Виждь **Юбилей.**

Сѫдіи, на Еврейскый *Шофетимъ*, бѣхѫ народоначалници-тѣ, главатари-тѣ, водители-тѣ Израилеви, отъ Іисуса Навина до Саула. Тѣ много различахѫ отъ обыкновенны-тѣ раздаватели на правосѫдіе-то у Евреи-тѣ, за които виж. **Правосѫдіе.** Картагеняни-тѣ, едно поселеніе отъ Тиряны-тѣ, имахѫ така сѫщо началницы, които тѣ наричахѫ Суфиты, и Софетимъ, облѣчены токо-речи съ царскѫ власть.

Сѫдійска-та служба бѣше пожизненна; но не вынѫгы постоянна. Имаше безначалія, или междуврѣмія прѣзъ които народъ-тъ нѣмаше сѫдіи. Имаше и продължителни періоди, когато Евреи-тѣ падахѫ и пѫшкахѫ подъ чуждѫ власть безъ избавители. Редовно Богъ назначаваше сѫдіи-тѣ; въ нѣкои случаи, обаче, народъ-тъ самъ си избираше за сѫдія онова лице което имъ ся видяше най-способно да гы избави отъ чуждо-то иго; и понеже често ся случваше угнетенія-та за всичкы-тѣ Израиляны да не сѫ еднакво тежкы, власть-та на такъвъ сѫдіѭ ся простираше само надъ область-тѫ която бѣ го избрала, и коѭто той бѣ освободилъ. По този начинъ ся освободѝ и управлявà земя-та източно на Іорданъ отъ Аода, Іефѳая, Елона, и Іаира. По този начинъ Варакъ и Ѳола управлявахѫ сѣверны-тѣ племена; Авдонъ срѣдни-тѣ; и Ивцанъ и Самсонъ южны-тѣ. Власть-та на сѫдіи-тѣ бѣше почти царска. Тѣ рѣшавахѫ за миръ или за бой; тѣ разглеждахѫ, пълновластно, всѣкаквы распри; но нѣмахѫ само власть да издаватъ новы законы, и да налагатъ на народа новы данъцы. Тѣ бѣхѫ пазители-тѣ на законы-тѣ и на вѣрѫ-тѫ, и отмъстители-тѣ на прѣстѫпленія, особенно на идолослуженіе. Тѣ служяхѫ безплатно и живѣяхѫ нераскошно, безъ стражы и блескавы свиты, освѣнь до колкото собственно-то имъ богатство позволяваше.

Повелѣніе-то на Іеова да ся испѫдятъ и до единъ да ся унищожатъ Ханаанци-тѣ, само отчасти быде испълнено; и прѣживѣли-тѣ отъ тѣхъ заразихѫ Евреи-тѣ съ отровѫ-тѫ на идолопоклонство-то и пороцы-тѣ. Дѣло-то на Михея и Левитинъ-тъ, и прѣстѫпничество-то въ Гаваѭ, което докара разрушителнѫ-тѫ войнѫ противъ Веніаминовцы-тѣ, ако и да сѫ написаны на край-тъ въ книгѫ-тѫ Сѫдіи, гл. *17*—*21*, сѫ работы които ся случили скоро по смърть-тѫ на Іисуса Навина, и показватъ колко отрано Израиляни-тѣ зели да забравятъ Бога. За да гы накаже, Той остави Месопотамцы-тѣ, Моавцы-тѣ, Хананейцы-тѣ, Мадіамяны-тѣ, Аммонцы-тѣ и Филистимцы-тѣ едно по друго да угнетяватъ понѣкога само нѣколко отъ племена-та, понѣкога цѣлый-

тъ народъ. Не ся минеше много врѣме, обаче, и той ся смилеше надъ теглила-та имъ, и имъ подигнеше едного отъ военны-тѣ и граждански-тѣ чиновницы, сѫдіи-тѣ, дѣто гы описахмы горѣ. Имена-та на петнадесеть сѫдіи намирамы въ Св. Писаніе, като начнемъ отъ Гоѳоніила, нѣкои двадесеть годины слѣдъ Іисуса Навина, и слѣдвамы до въцареніе-то на Саула. Періоди-тѣ на сѫдіи-тѣ и на чуждо управленіе вървятъ въ слѣдующѫ-тѫ поредицѫ:

	год.
Гоѳоніилъ, около 1405 прѣди Р. Х.	40
Подъ Еглона	18
Аодъ, и др.	80
Подъ Филистим.	неизвѣстно
Самегаръ	неизвѣстно
Подъ Іавина.	20
Девора и Варакъ	40
Подъ Мадіама.	7
Гедеонъ.	40
Авимелехъ	3
Ѳола	23
Іаиръ.	22
Подъ Аммонцы-тѣ.	18
Іефѳай	6
Ивцанъ	7
Елонъ	10
Авдонъ	8
Подъ Филистимцы-тѣ.	40
Самсонъ	20
Илій	40
Подъ Филистимцы-тѣ.	20
Самуилъ, около.	20
Саулъ, първый царь, прѣди Р. Х. 1095 год.	

Врѣме-то отъ Гоѳоніила до Саула, споредъ тѫзи поредицѫ, ако всичкы-тѣ тѣзи періоди сѫ были послѣдователни, излиза 500 годины; но споредъ пріето-то лѣточисленіе, то е около 310 год. Прѣдполагатъ че нѣкои отъ горѣисчислены-тѣ періоды ся прѣскачатъ единъ другъ; но лѣтописци-тѣ не сѫ на едно мнѣніе за начинъ-тъ по който да ся съгласятъ означены-тѣ врѣмена въ Сѫдіи съ другы извѣстны врѣмена, и съ 3 Цар. 6; 1, и Дѣян. 13; 20. Просторъ-тъ на тѫзи книгѫ не ни позволява да ся занимаемъ повече върху тѫзи точкѫ.

Книгѫ-тѫ на Сѫдіи съдържа лѣтописы-тѣ на врѣме-то прѣзъ което Израиль е былъ управляванъ отъ сѫдіи, и приводы отъ тѫзи книгѫ често срѣщамы въ Новый Завѣтъ и въ другы части на Св. Писаніе. Написана е, както ся вижда, прѣди Давидъ да прѣвземе Сіонъ, 1; 21, но пакъ послѣ установленіе-то на царско правленіе, 17; 6. 18; 1. 21; 25. Кой е писатель-тъ ѝ, не ся знае; повечето критици іѭ приписватъ на Самуила около 1080 год. прѣди Р. Х., другы прѣдполагатъ че разны-тѣ ѝ части сѫ были събраны отъ Ездрѫ. Тя пояснява грыжѫ-тѫ коіѭто Богъ има за людіе-тѣ си, като размѣсва дълготърпѣніе-то му съ потрѣбны-тѣ му наказанія. Періодъ-тъ на сѫдіи-тѣ бѣше, исцѣло, благоденственъ; и Господь както подтвърди думы-тѣ си къмъ Израиля, че мечъ ще гы поядe ако ся не покорявать, така сѫщо подтвърди и другы-тѣ си думы, че ще ядѫтъ отъ добро-то на земіѭ-тѫ.

Сѫдный-тъ день, или **Сѫдъ-тъ,** е онзи великъ день, на свършъкъ-тъ на свѣта и врѣме-то, когато Христосъ ще сѣдне на сѫдійскый прѣстолъ като Сѫдіѭ на вселеннаіѭ, и когато всѣко человѣческо сѫщество ще застане прѣдъ него, за да бѫде сѫдено и възмездено споредъ дѣла-та си, добры или злы. Кога ще дойде Сѫдникъ-тъ и колко врѣме ще ся продължи сѫдъ-тъ му, тѣзи работы само Господь знае. Ще дойде ненадѣйно, когато можебы свѣтъ-тъ най-малко ся надѣе, съ едно славно и страшно величіе. Правосѫдіе-то му ще испълни вселеннѫ-тѫ съ ужасъ и удивленіе; и доброта-та му ще го увѣнчѣе съеднѫ славѫ, коіѭто языкъ не може да изрече. Избавитель-тъ повече отъ всѣкыго другыго ще

пріеме тогава наградѫ-тѫ си, и ще ся прослави отъ святіи-тѣ си, които ще въскрьснѫтъ изъ мьртвы-тѣ въ негово подобіе. Той ще раздѣли всичкый-тъ человѣческый родъ на два разреда: всичкы-тѣ праведни ще бѫдѫтъ въ единъ-тъ, и всичкы-тѣ нечестиви въ другый-тъ; всичкы-тѣ които любятъ Бога въ единъ-тъ, и всичкы-тѣ които го ненавиждатъ въ другый-тъ; всичкы-тѣ които прѣживѣ сѫ ся покаяли и сѫ повѣрували въ Христа въ единъ-тъ, и всичкы-тѣ които непокаяни и неповѣрували сѫ умрѣли, въ другый-тъ. И тази раздѣла ще бѫде вѣчна; първи-тѣ ще въскрьснѫтъ въ святость и радость, подирни-тѣ ще потънѫтъ въ грѣхъ и окаянство въ вѣкы вѣковъ, Екк. 11; 9. Дан. 12; 2. Мат. 10; 15. 12; 36. 25; 31—46. 26; 64. Іоан. 5; 22. Дѣян. 17; 31. 2 Пет. 2; 9. 3; 7. 1 Іоан. 4; 17. Рим. 14; 10—12. 2 Сол. 1; 7—10. Отк. 20; 12—15.

Т.

Тавеилъ, I., споменѫтъ въ Иса. 7; 6 като бащѫ на единъ человѣкъ, вѣроятно Ефремецъ, когото Расинъ, Сирійскый царь, и Факей, Израилевый царь, искахѫ да поставятъ царь въ Іерусалимъ, вмѣсто Ахаза Іудиный-тъ царь.

II. Единъ чиновникъ на Персійско-то правителство въ Самаріѭ, въ дни-тѣ на царь Артаксеркса, Ездр. 4; 7.

Тавера, *запаленіе*, мѣсто тъй наречено отъ огнь-тъ, който паднѫ възъ Израиляны-тѣ поради тѣхны-тѣ роптанія, когато расположихѫ тукъ станъ-тъ си, Числ. 11; 1—3. Втор. 9; 22.

Тавиѳа, име-то на еднѫ благочестивѫ и милостивѫ женѫ въ Іоппіѭ. Ап. Петръ іѫ въскрьси отъ смьрть, Дѣян. 9; 36—42.

Тайна. Въ Св. Писаніе съ тѫзи рѣчь ся подразумѣватъ онѣзи религіозны истины които, безъ едно откровеніе отъ Бога, быхѫ останѫли за человѣка непонятны. Спаситель-тъ нашъ е казалъ на учениць-тѣ си че тѣ сѫ блажени, защото Богъ имъ е открылъ тайны-тѣ на царство небесно, Мат. 16; 17. 11; 25. Лук. 10; 21—24. Павелъ обяснява думѫ-тѫ въ Еф. 3; 1—9, и често говори за тайнѫ-тѫ на благовѣстіе-то, за тайнѫ-тѫ на Христовый-тъ крьстъ, за тайнѫ-тѫ на Христа, която бѣ неизвѣстна на пьрвы-тѣ вѣкове, за тайнѫ-тѫ на въплощеніе-то, на вѣскрьсеніе-то, и пр. Рим. 11; 25. 1 Кор. 2; 7—10. 4; 1. 13; 2. 15; 51. 1 Тим. 3; 9, 16. Тогава, тѣзи сѫ ся наричали тайны, не само защото тѣ съдьржахѫ нѣкои нѣща които надминуватъ человѣческѫ-тѫ мысль, и другы които никога никой не щѣше да знае ако Сынъ Божій и Духъ Святый не бѣхѫ гы открыли, но и за това защото тѣ не ся открывали на всѣкого безразлично, споредъ само-то поученіе отъ Христа на апостолы-тѣ: "Не давайте освятено нѣщо на псета-та; нито хвьрляйте бисеріе-тѣ си прѣдъ свиніе-тѣ," Мат. 7; 6. На едно мѣсто "тайна" ся вижда да означава цѣлыя крѫгъ на Божіе-то распорежданіе въ Божіи-тѣ прѣдначьртанія отъ начало и до вѣка, Отк. 10; 7. 11; 15.

"Тайна-та на седмь-тѣ звѣзды," Отк. 1; 20, е едно иносказаніе което прѣдставлява седмь-тѣ Азіятскы церквы подъ видъ на седмь горящы свѣтила. Така и "Великый Вавилонъ," е едно иносказателно прѣдставленіе на духовный Вавилонъ, и "Азъ ще ти кажѫ тайнѫ-тѫ на женѫ-тѫ," ще ся рѣче, ще ти дамъ едно изясненіе на това иносказателно прѣдставленіе, Отк. 17; 5, 7.

Талантъ. Талантъ-тъ былъ тегло употрѣбявано отъ Евреи-тѣ, Гърцы-тѣ, и Римляны-тѣ, и былъ много различенъ въ различны страны и въ разны-тѣ части на еднѫ и сѫщѫ странѫ. Еврейскый-тъ талантъ былъ равенъ на 3000 сикли,

т. е. около 42 $^{3}/_{4}$ килограмы. Въ Новый-тъ Завѣтъ, талантъ-тъ е наименованіе на едно голѣмо количество пары, Мат. 18; 24. 25; 14—40.

Танисъ, много древень градъ въ долній Египетъ, Числ. 13; 22, при источный-тъ брѣгъ на Танисскый-тъ ръкавъ на Нилъ; днесь ся нарича Санъ. Той е былъ царскый градъ, Иса. 19; 11, 13. 30; 4, и е далъ име-то си на поле-то около него, въ което ся извършихѫ първы-тѣ могущы дѣла Божіи чрѣзъ Моисея, Псал. 78; 12, 43. Грамадны купища отъ срутены храмове, обелискы, сфинксы, потвърдяватъ древне-то величіе на градъ-тъ и разрушеніе-то му споредъ думы-тѣ на пророка Іезекіиля, Іез. 30; 14.

Тарсъ, име-то на единъ знаменитъ градъ, столицѫ Кыликійскѫ, на юго-источнѫ-тѫ часть на Малѫ Азіѭ. Той е былъ положенъ на отстояніе шесть мили отъ Срѣдиземно море, връху брѣгъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Кыдносъ, която прѣминувала прѣзъ него. Тарсъ ся отличилъ по Грьцкѫ-тѫ си книжевность и любомудріе (философія), тъй щото по училища-та си и по учены-тѣ си мѫжіе той е съперничествувалъ еднъжь съ Аѳинѫ и Александріѭ. За възнагражденіе на трудове-тѣ и жьртвы-тѣ му, които положи прѣзъ Римскы-тѣ междуособны войны, той былъ обявенъ за свободенъ градъ отъ императора Августа. Такыва градове, като Тарсъ, сѫ имали исключително право да ся управляватъ по свои си законы и съ свои управители, да не плащатъ дань, да не бѫдѫтъ подъ вѣдомство-то на нѣкой Римскый управитель, нито подъ власть-тѫ на нѣкой Римскый гарнизонъ; но тѣ сѫ припознавали върховенство-то на Римскый-тъ народъ, и сѫ ся задължавали да му помагатъ срѣщо непріятели-тѣ му. Че свобода-та на Тарсъ не е была равна на свободѫ-тѫ на Римскый-тъ гражданинъ ся вижда отъ това че бѣ заповѣдано да біѭтъ Ап. Павла, Дѣян. 22; 24, макаръ тысящникъ-тъ да го припозналъ за гражданинъ на Тарсъ, Дѣян. 21; 39, но не бѣ битъ като ся узна че той е Римскый гражданинъ, Дѣян. 22; 27. Вѣроятно е, прочее, че Павлови-тѣ прѣдѣди сѫ добыли право-то на Римско гражданство, Дѣян. 9; 30. 11; 25. 22; 3.

Тартакъ, кумиръ, който Авцитѣ направихѫ въ Самаріѭ, 4 Цар. 17; 31.

Тартанъ, единъ Ассирійскый генералъ, когото Сеннахыримъ проводи съ Рапсака въ Іерусалимъ, 4 Цар. 18; 17, и може-бы е сѫщій-тъ който облада Азотъ прѣзъ царуваніе-то на Саргона, Иса. 20; 1. Нѣкои си мыслятъ че *Тартанъ* не е собственно име, но една Асрійска дума която значи *генералъ*.

Тафнесъ, Іер. 2; 16. 43; 7, 9. Іез. 30; 18, име-то на единъ Египетскый градъ, за който Седмдесеть-тѣ турихѫ Тафне; а Грьцкы-тѣ историци Дафни. Тойзи градъ лежалъ въ околность-тѫ на Пелузій, къмъ юго-западъ, на западный-тъ брѣгъ на Пелузійско-то Нилско устіе; за това Иродотъ го нарича Пелузійскый Дафни. Тукъ Іоананъ и много другы Евреи, ведно съ пророка Іереміѭ ся оттеглихѫ слѣдъ разореніе-то на Іерусалимъ отъ Халдейцы-тѣ, Іер. 43; 7—9. 44; 1. Че Тафнесъ е былъ голѣмъ и знаменитъ градъ, ся вижда отъ заплашванія-та произнесены срѣщо него отъ Іезекіиля, Іез. 30; 18.

Таѳанай, единъ Самарянскый управитель подъ Дарія. Негово-то управленіе е было забѣлѣжително по справедливость-тѫ и умѣренность-тѫ си къмъ Евреи-тѣ, Ездр. гл. 5 и 6, 519 г. прѣди Р. Х.

Твьрдь, Быт. 1; 17, първо-то небе което ся простира надъ земіѭ-тѫ. Евреи-тѣ сѫ гледали на твьрдь-тѫ като единъ кристаленъ сводъ, украсенъ съ звѣзды, поло-

женъ надъ небосклонъ-тъ на зритель-тъ, да разлѫча воды-тѣ на небе-то отъ воды-тѣ на земѭ-тѫ. Отъ прозорцы-тѣ на твърдь-тѫ сѫ валѣли дъждове-тѣ. Безъ съмнѣніе Евреи-тѣ сѫ мысляли че твърдь-та е твърдо тѣло, Псал. 19; 1. Иса. 40; 22. Цѣль-та, обаче, на Св. Писаніе не е да опише научно естественны-тѣ явленія. Св. Писаніе е назначено да учи вѣрѫ, не физикѫ или астрономіѭ, и за това тя не говори съ языкъ-тъ на нынѣшни-тѣ научны мѫжіе, но излага нѣща-та въ единъ простъ и вразумителенъ языкъ. Тази е отчасти причина-та, дѣто тази книга е была привлекателна за хора-та въ всичкы-тѣ вѣкове.

Тевеѳъ, Ест. 2; 16, десетый-тъ мѣсецъ на Еврейскѫ-тѫ священнѫ годинѫ, който начина отъ новолуніе-то прѣзъ Декемврій.

Тегла. Евреи-тѣ сѫ теглили всичко-то злато и сребро, които сѫ употрѣбявали въ търговіѭ-тѫ. Сикль-тъ и полусикль-тъ сѫ были не само наименованія на монеты отъ извѣстнѫ цѣнѫ въ злато и въ сребро, но и тегла. Мнасъ-тъ и талантъ-тъ сѫ были само тегла. Тегло-то "на святилище-то," или тегло-то на храмъ-тъ, Исх. 30; 13, 24. Лев. 5; 15. Числ. 3; 50. 7; 19. 18; 16, вижда ся е было единица на тяжесть, която ся е пазила нѣйдѣ въ храмъ-тъ, а не нѣкое различно тегло отъ обыкновенный-тъ сикль.

Телавивъ, мѣсто расположено на рѣкѫ-тѫ Ховаръ въ Месопотаміѭ, дѣто едно поселеніе отъ плѣнницы Евреи ся посели, Іез. 3; 15. Сега ся намира въ тѫзи странѫ единъ градъ нареченъ Ѳаллаба.

Теле, едно чисто животно, което много ся употрѣбявало за жертвы. Угоено-то теле ся считало за най-добрѫ хранѫ, Быт. 18; 7. Ам. 6; 4. Лук. 15; 23.

Въ Іер. 34; 18, "тѣ разсѣкохѫ теле-то на-двѣ, и минѫхѫ между части-тѣ му," ся споменува за единъ древенъ начинъ за подтвърденіе на единъ завѣтъ; съ това и двѣ-тѣ страны сѫ означавали че сѫ наклонны да ся разсѣкѫтъ на части, ако не останѫтъ вѣрны на него, Быт. 15; 9—18.

Златно-то теле, на което Евреи-тѣ ся кланяли на горѫ-тѫ Синай, прѣзъ отсѫтствіе-то на Моисея, было излѣно отъ Аарона отъ обѣцы-тѣ на людіе-тѣ. Кланяніе-то му было придружено съ унизителны срамотіи, и было наказано съ смърть-тѫ на 3,000 душы.

Іеровоамъ въздигнѫлъ златны телета, едно на единъ-тъ край на царство-то си и друго на другый-тъ, за да въспре десеть-тѣ племена отъ да отиватъ въ Іерусалимъ да ся кланятъ и да ся събиратъ съ Іудины-тѣ мѫжіе, 3 Цар. 12; 26—29. И така людіе-тѣ забравихѫ Бога своего, и потънѫхѫ въ грубо идолопоклонство. Іеровоамъ нарѣдко ся споменува въ Писаніе-то, безъ да ся каже че той е направилъ Израиля да сгрѣши. Пророкъ Осія често споменува за теле-то въ Веѳиль, за глупость-тѫ и за винѫ-тѫ на поклонницы-тѣ му, и за день-тъ когато идолъ-тъ и народъ-тъ ще ся съкрушатъ отъ Ассирійцы-тѣ.

Темянъ. Тази благовонна вещь излиза изъ едно дърво, което расте въ Арабіѭ и Индіѭ. Споредъ Моисеевъ-тъ законъ темянъ е было смѣсь отъ разны ароматы; този видъ темянъ строго ся е запрѣтявалъ да ся употрѣбява, освѣнь прѣзъ богослуженія-та въ скыніѭ-тѫ и храмъ-тъ, Исх. 30; 34—38. Служба-та на каденіе-то темянъ у Евреи-тѣ е была особенна служба на священницы-тѣ; тѣ влизали въ свято-то мѣсто за да кадятъ всѣкѫ зарань и вечерь. На великый-тъ день на умилостивеніе-то, първосвященникъ-тъ горилъ темянъ въ кадилницѫ-тѫ си като влѣзвалъ въ Святая святыхъ, и дымъ-тъ що ся повдигалъ отъ него не му позволявалъ да

разгледва съ голѣмо любопытство ковчегъ-тъ на завѣта и очистилище-то, Лев. 16; 13. На Левиты-тѣ не е было позволено да баратъ кадилницы-тѣ; и Корей, Даѳанъ и Авиронъ прѣтърпѣли ужасно наказаніе за дѣто нарушили това запрѣщеніе. Темянъ-тъ е былъ по единъ особенъ начинъ символъ на молитвж-тж. Когато священникъ-тъ поднасялъ темянъ, народъ-тъ ся молилъ вънъ на дворъ-тъ, и молитвы-тѣ му ся възвышавали съ благоуханіе-то на темяна, додѣто той излѣзвалъ вънъ за да благослови. Сжщо Христосъ прѣдставя людіе-тѣ си и молитвы-тѣ имъ Богу, които ся пріематъ посредствомъ негово-то ходатайство, и имъ казва, Прощаватъ ви ся грѣхове-тѣ; вървѣте си съ миромъ, Псал. 141; 2, Лук. 2; 9, Отк. 5; 8. 8; 4. "Темянъ" понѣкога означава тлъстинж-тж на жьртвы-тѣ отъ всесъжженія-та, Пса. 66; 15. За едно описаніе на олтаря на каденіе темянъ, виж. **Олтарь.**

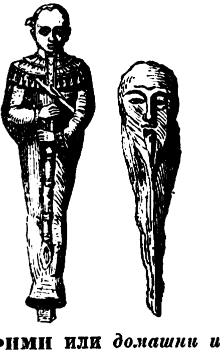

Терафими или *домашни идоли*, кумирчета. Извънредны ползы сж очаквали отъ тѣхъ онѣзи, които сж гы имали, убожавали, и до тѣхъ сж ся допытвали, 4 Цар. 23; 24. Іез. 21; 21. И днесь нѣкои источни народи вѣрватъ въ мускы. Стари-тѣ терафимя вижда ся да сж были домашни богове, и кланяніе-то тѣмъ наврѣменѣ ся е размѣсвало съ кланяніе-то Іеову, Сжд. гл. 17. Нѣкои сж приличали на человѣка по образа и величинж-тж си, 1 Цар. 19; 13, 16. Рахылини-тѣ идоли, Быт. 31; 19, 30, бѣхж Терафими. Вижд. Сжд. 17; 5. 18; 14, 20. Ос. 3; 4.

Теревинѳъ. Едно дърво подобно на джбъ, което по Арабскы ся нарича *бутмъ*, Быт. 35; 4. Сжд. 6; 11, 19. 2 Цар. 18; 9, 14. Осія 4; 13. Иса. 6; 13, въ които стихове и джбъ-тъ ся споменува, Быт. 12; 6. 13; 18. 14; 13. 18; 1. Втор. 11; 30. Сжд. 9; 6. Това дърво ся е намирало по всичкы страны около Срѣдиземно море, и въ Палестинж расло твърдѣ голѣмо. То трае дълго врѣме.

Тертиллъ, единъ Римскый витія или авокатъ, чрѣзъ когото Евреи-тѣ изложихж обвиненіе-то си противъ Павла, прѣдъ Римскый-тъ управитель въ Кесаріж, вижда ся защото тѣ не сж были запознати съ сждопроизводство-то на Римскы-тѣ сждилища, Дѣян. 24; 1, 2.

Тертій, Павловъ писарь, който писа посланіе-то до Римляны-тѣ, Рим. 16; 22.

Тиверіада е былъ Галилейскый градъ основанъ отъ Ирода Антипа, и нареченъ въ честь на Императора Тиверія. Вижда ся като че нѣкои по-старъ градъ, може-бы Хыннерөѳъ, е цьвтялъ малко по на югъ. Тиверіада бѣ расположена на западный-тъ брѣгъ на Тиверіадско-то езеро, около два часа пжть съ конь отъ мѣсто-то дѣто Іорданъ излиза изъ езеро-то. Въ околность-тж му ся намирахж топлы извори, които бѣхж прочути. Езеро-то понѣкога ся нарича и Тиверіадско море, Іоан. 6; 1. 21; 1. Виж. **Море IV.** Слѣдъ разрушеніе-то на Іерусалимъ, Тиверіада ся славила по цвѣтущж-тж си Еврейскж школж. Крьстоносци-тѣ іж владѣхж нѣколко врѣме, и издигнжхж церквж, дѣто сега Араби-тѣ запиратъ говеда-та си. Днешній-тъ градецъ Тжбаріе ле-

жи на едно тѣсно вълновидно поле между издигнѫтѫ мѣстность и море-то. Прѣзъ 1837 г. той е былъ разоренъ отъ землетресеніе, и сега има около 2500 жители, отъ които третина-та сѫ Евреи. Стѣны-тѣ му сѫ ся обърнѫли днесь на купове развалины; кула-та му е доста разстроена, и мѣсто-то му плуе въ бѣдствіе и мрьсотіѭ. Миля и половина къмъ югъ отъ градъ-тъ, до топлы-тѣ изворы, ся намиратъ многобройны останкы отъ древній-тъ градъ или градове. Вода-та на топлы-тѣ изворы е лоша и солена, и много горѣща, 136°—144° Фар.; но пакъ ся кѫпятъ въ неѭ като поистине, за исцѣленіе на ревматическы болести, и др. т.

Тиверій, Клавдій Друсъ Неронъ, вторый-тъ Римскый императоръ, е былъ сынъ на Ливіѭ, и Августовъ заварникъ; усыновенъ отъ него, той наслѣди прѣстола му въ 14 год. слѣдъ Р. Х. Испьрво той бѣ умѣренъ и справедливъ, но скоро паднѫ въ пороцы и прѣстѫпленія, и слѣдъ двадесеть и двѣ и половинѫ годишно жестоко царуваніе, той ся поминѫ въ 37 л. слѣдъ Р. Х. Въ петнадесетѫ-тѫ годинѫ на царуваніе-то му Іоаннъ Крьститель начнѫ да проповѣдва, и три или четыри годины по-послѣ Христосъ ся распнѫ отъ Іудеи-тѣ, Лук. 3; 1. Тиверій нѣколко пѫти ся споменува въ Св. Писаніе подъ титулъ-тъ Кесарь, Лук. 20; 22—25. 23; 2. Іоан. 19; 12. На подданницы-тѣ му е было заповѣдано да ся покланятъ на кумиры-тѣ му.

Тигръ, една отъ рѣкы-тѣ въ рай-тъ. Виж. **Едемъ** и **Евфратъ**.

Тимоѳей, апостолъ Павловъ ученикъ. Той бѣ родомъ отъ Дервіѭ или Листрѫ, два града които ся намирахѫ въ Ликаоніѭ, Дѣян. 16; 1. 14; 6. Баща му бѣ Еллинъ, а майка му Еврейка, 2 Тим. 1; 5. 3; 15. Поученія-та и молитвы-тѣ на благочестивѫ-тѫ му майкѫ и бабѫ, и проповѣданіе-то на Павла, прѣзъ първо-то му отиваніе въ Листрѫ (48 год. слѣдъ Р. Х), убѣдихѫ Тимоѳея да привѫрне служеніе-то Господу, което той толкозь украси. Той бѣ очевидецъ на Павловы-тѣ страданія и обычаше Павла, като отецъ въ Христа, 1 Тим. 1; 2. 2 Тим. 3; 10, 11. Когато апостолъ-тъ ся завърнѫ въ Листрѫ (около 51 год. слѣдъ Р. Х.), братія-та ся отзовахѫ добрѣ за достоинство-то и благорасположеніе-то Тимоѳеево; и апостолъ-тъ го зѣ съ него, и обрѣза го въ Листрѫ, Дѣян. 16; 3. Тимоѳей залѣгнѫ да проповѣдва благовѣстіе-то, и направи голѣмы заслугы на апостола Павла прѣзъ всичко-то му проповѣданіе. Павелъ го нарича любезно чадо, братъ, сътрудникъ, человѣкъ Божій, понеже никой не му е былъ толкозь привързанъ по сьрдце и по духъ колкото Тимоѳей, Рим. 16; 21. 1 Кор. 4; 17. 2 Кор. 1; 1. 1 Тим. 1; 2, 18. И наистинѫ, той бѣ избранъ отъ Павла за да му бѫде съпѫтникъ, сподѣли запираніе-то му въ Римъ, Евр. 13; 23, и послѣ бѣ оставенъ отъ него въ Ефесъ, за да слѣдва и усъвьршенствува дѣло-то, което Павелъ бѣ начнѫлъ въ този градъ, 1 Тим. 1; 3. 3; 14. Вижда ся че Тимоѳей ся е ползовалъ съ голѣмо довѣріе и обычь отъ Павла, и за това често ся споменува отъ него съ похвалны думы, Дѣян. 16; 1. 17; 14, 5. 18; 15. 19; 22. 20; 4. 2 Тим. 3; 10. 4; 5.

Посланія къ Тимоѳею. Пьрво-то посланіе до Тимоѳея Павелъ, вижда ся, е написалъ слѣдъ пьрво-то си затваряніе въ Римъ, когато остави Тимоѳея въ Ефесъ и отиде въ Македоніѭ, 1 Тим. 1; 2; 67 год. слѣдъ Р. Х. Второ-то посланіе ся отправи на Тимоѳея въ сѣверозападнѫ-тѫ часть на Малѫ-Азіѭ, когато Павелъ бѣ повторомъ запрѣнъ, и очакваше мѫченичество-то си, 68 год. слѣдъ Р. Х. Това посланіе, което апостолъ-тъ написа прѣзъ свършъкъ-тъ на жи-

вота си за любезно-то си чадо въ евангаліе-то, най-послѣдній-тъ плодъ на любовь-тѫ му къмъ него и къмъ церквѫ-тѫ, ный четемъ съ дълбокы душевны вълненія. И двѣ-тѣ посланія сѫ най-драгоцѣнны и най-поучителны съчиненія за управленіе-то и наставленіе-то на всѣкый Христіанинъ, най-вече на служители-тѣ евангелскы. Заедно съ посланіе-то до Тита, тѣ съставляватъ три-тѣ "пастырскы посланія."

Тираннъ, единъ Ефесянинъ, въ училище-то на когото Павелъ защищаваше Евангелскы-тѣ ученія, Дѣян. 19; 9. Вѣроятно той е былъ Грькъ, учитель на словесность-тѫ и философіѭ-тѫ; другы прѣдполагатъ че е былъ Еврейскый равнинъ, който учителствовалъ въ нѣкое народно училище.

Тиръ, *скала,* е былъ прочутъ търговскый градъ въ Финикіѭ, и срѣдоточіе на Финикійско-то богатство и силѫ. Мѣстоположеніе-то му е лежало на приморіе-то на Срѣдиземно море, и споредъ разделеніе-то на земи-тѣ отъ Іисуса Навина, той е влизалъ въ прѣдѣлы-тѣ на наслѣдіе-то Асирово, но не былъ подчиненъ. Тиръ бѣ "Сидонска дъщеря," но скоро удържа върхъ надъ Сидонъ и другы-тѣ Финикійскы градища. Моисей и Омиръ не го споменуватъ, но отъ врѣме-то Давидово насамъ, често става дума за него въ книгы-тѣ на Ветхый-тъ Завѣтъ. Между Хырама, Тирскый-тъ царь, и Давида сѫществуваше тѣсенъ съюзъ, който трая и прѣзъ царуваніе-то Соломоново; и помощь-та на Тиряны-тѣ, въ дърва, дърводѣлцы и зидари, най-много помогнѫ за построеніе-то на домъ-тъ Давидовъ и по-послѣ на храмъ-тъ Господень, 2 Цар. 5; 11. 3 Цар. гл. 5. 1 Лѣт. гл. 14. 2 Лѣт. 2; 3. 9; 10. Оженваніе-то на Израилскый-тъ царь Ахаава съ Іезавель, еднѫ Финикійскѫ княгынѭ, навлече голѣмо прѣстѫпленіе и крайно злощастіе на десеть-тѣ племена; понеже Тиряни-тѣ бѣхѫ груби идолопоклонници, поклонници Вааловы и Астартини, и ревностни привързанници на язычническы-тѣ пороцы. Всеобща-та история ни казва че Тиръ е владѣлъ морета-та, и е извличалъ голѣмо богатство и силѫ отъ многобройны поселенія, върху брѣгове-тѣ на Срѣдиземно море и Атлантическыя океанъ. Ветхый-тъ Завѣтъ прѣдставлява Тиряны-тѣ като хора гордѣливы и сластолюбцы, и прѣдадены на всичкы-тѣ грѣхове, които съпѫтствуватъ съ едно огромно богатство и прѣуспѣваніе. За идолопоклонство-то, и нечестивость-тѫ имъ присѫды сѫ произнесены противъ тѣхъ, и разрушеніе-то на града имъ отъ Навуходоносора ся прѣдсказва, Иса. 23; 13. Іез. 26; 7. гл. 27. 28; 1—19. 29; 18. Слѣдъ разрушеніе-то на Тиръ, болшинство-то отъ жители-тѣ му ся оттеглихѫ въ "островскый Тиръ," расположенъ на единъ островъ срѣщо древній-тъ градъ, и на отстояніе тридесеть стадіи отъ материкъ-тъ. Испърво новый-тъ Тиръ бѣ единъ видъ прѣдградіе на старый-тъ, но послѣ той обогатѣ и ся усили; толкозь силно бѣ укрѣпенъ, и съ таквызи срѣдства за отбранѫ изобилствоваше, щото за седмь мѣсеца можѐ да устои на юначны-тѣ Александровы нападенія. Въ 332 год. прѣди Р. Х. той паднѫ въ рѫцѣ-тѣ на непріятели-тѣ си. За да го прѣвзѣме Александръ го скачилъ съ материкъ-тъ посрѣдствомъ едно шосе, построено отъ развалины-тѣ на древній-тъ градъ. Тъй първый-тъ Тиръ ся изравни съ земіѭ-тѫ, спорѣдъ забѣлѣжителны-тѣ думы на пророкъ-тъ: "И ще хвърлятъ въ срѣдъ водѫ-тѫ камьніе-тѣ ти, и дърва-та ти, и пръсть-тѫ ти;" "и нѣма да сѫществувашь: и ще тя потърсятъ, и нѣма да тя намѣрятъ вече въ вѣкъ," Іез. 26; 12, 21. Тирскы-тѣ кораби, на връщаніе отъ пѫтешествія-та си,

го заварихѫ вече прѣвзѣтъ и "погълнѫтъ отъ огнь," Иса. 23; 1, 14. Зах. 9; 4. Подиръ много прѣвраты на сѫдбѫ-тѫ му, и промѣненія на господары-тѣ му, Тиръ паднѫ подъ владычество-то на Римляны-тѣ, и продължава да цьвти до нѣкждѣ си съ търговіѭ, ако и поврежданіе-то на пристанище-то му, и подиганіе-то на Александріѭ и други морскы градове да ускорявахѫ упадъкъ-тъ му. Спаситель-тъ ни еднъжь пѫтува въ Тирскы-тѣ и Сидонскы-тѣ страны, Мат. 15; 21; и прѣди 58 год. слѣдъ Р. Х. въ Тиръ ся основа Христіанска церква, Дѣян. 21; 3—7, (сравни Мат. 11; 21, 22), която цьвтеше нѣколко столѣтія, и тамъ нѣколко събори станѫхѫ. Тогазь и прѣзъ врѣме-то когато крьстоносци-тѣ го прѣвзѣхѫ, той бѣ силно укрѣпенъ градъ. Откакъ Турци-тѣ повторомъ го завоевахѫ, той ся разстрои и съвсѣмъ изгуби древніѭ-тѫ си славѫ. Днесь славный-тъ еднъжь Тиръ е незначителенъ и слабо забраненъ съ стѣны градецъ, именуемъ по Арабскы Суръ, който нѣма повече отъ петь хыляды душь населеніе. Той захваща источнѫ-тѫ часть на тъй нареченый-тъ еднъжь островъ, която е една миля на длъжь и на отстояніе полвина миля отъ крайморіе-то. Едничко-то му истинско пристанище ся намира на сѣверъ, но то е твърдѣ плитко и удобно за плаваніе само на ладіи. Пристанище-то и сѣверно-то прибрѣжіе на островъ-тъ сѫ покрыти съ каменны стълпове, на които величина-та и число-то свидѣтелствуватъ за прѣжне-то великолѣпіе на този прочутъ градъ. Но слава-та му угаснѫ за вѣкы, и сега нѣколко рыбари простиратъ мрѣжы-тѣ си на развалины-тѣ му, тамъ дѣто въ древность сѫ грѣяли пищны зданія.

Титъ, единъ отличенъ Христіанскый служитель отъ Еллинско потекло, Гал. 2; 3, прѣобърнѫтъ чрѣзъ проповѣданіе-то на Павла, на когото станѫ другарь и сътрудникъ, 2 Кор. 8; 23. Той бѣ съпѫтникъ на Павла и Варнавѫ прѣзъ възлизаніе-то имъ отъ Антіохіѭ въ Іерусалимъ, Дѣян. 15; 2. Гал. 2; 1, и по-послѣ быде испратенъ въ Коринѳъ, дѣто успѣшно работи, 2 Кор. 8; 6. 12; 18. Той не ся срѣщнѫ съ Павла въ Троадѫ, както ся очакваше, но въ Филиппы, 2 Кор. 2; 12, 13. 7; 6. Подиръ това той ся завърнѫ въ Коринѳъ, дѣто усьрдно наченѫ да ся труди за помощь на бѣдны-тѣ Христіаны въ Іудеѭ, 2 Кор. 8; 6, 16, 17. Слѣдъ осмь или десеть години по-послѣ, ный го намирамы въ Критъ оставенъ отъ апостолъ-тъ за да утвърди и приведе въ порядъкъ церквы-тѣ въ този островъ, Тит 1; 5. Тукъ той получи *Посланіе-то къ Титу* отъ Павла, който тогазь бѣше въ Ефесъ, и призоваваше Тита въ Никополь, Тит. 3; 12, отдѣто той отиде въ Далмаціѭ, прѣди второ-то затваряніе на апостола Павла въ Римъ, 2 Тим. 4; 10. По прѣданіе ся казва че Титъ работилъ много години въ Критъ, дѣто прѣстарѣлъ починѫлъ. Характеръ-тъ му блещялъ съ честность, разсѫжденіе, и ревность. Той ся ползовалъ съ довѣріе и любовь отъ Павла, чіето посланіе до Тита е подобно по съдържаніе-то си на първо-то посланіе до Тимоѳея, и е было вѣроятно написано малко посетнѣ отъ него, 67 г. слѣдъ Р. Х.

Тихикъ, Христіанскый ученикъ, който служеше на Павла да му приносі писма-та до нѣкои церквы. Той бѣ отъ область-тѫ Азіѭ, и придружаваше Павла отъ Коринѳъ до Іерусалимъ, Дѣян. 20; 4. Тихикъ занесе посланіе-то до Колоссяны-тѣ, до Ефесяны-тѣ, и първо-то посланіе до Тимоѳея. Апостолъ-тъ го нарича възлюбленный братъ, вѣренъ служитель и сослужникъ въ Господа, Еф. 6; 21, 22. Кол. 4; 7, 8. 2 Тим. 4; 12, и имаше намѣреніе да го проводи въ Критъ, прѣзъ отсѫтствіе-то на Тита, Тит. 3; 12.

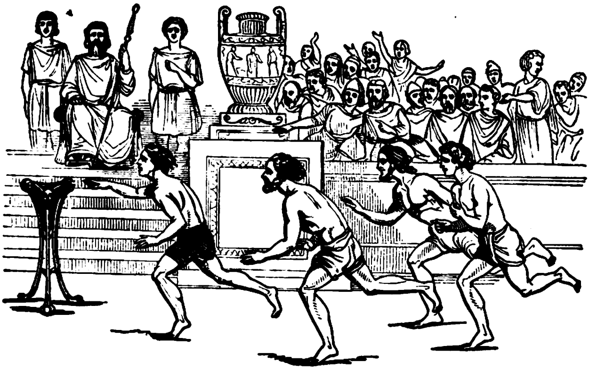

Тичаніе. Псал. 19; 5, Еккл. 9; 11. Разни подвизи бѣхѫ учредени отъ Гърцы-тѣ и Римляны-тѣ за въ честь на тѣхны-тѣ богове и съ цѣль да ся обучаватъ млади-тѣ на тѣлеснѫ силѫ и пъргавинѫ, както и на неустрашимость и искуство за воюваніе. Тѣзи подвизи ся тържествувахѫ въ опрѣдѣлены мѣста и врѣмена; прочути политическы мѫжіе, законодатели и царіе зимахѫ участіе въ тѣхъ; и считаше ся за най-высока отъ всичкы почести да ся вѣнчѣе нѣкой съ единъ простъ вѣнецъ отъ лавръ, маслинено дьрво, боръ или майданосъ, въ присѫтствіе-то на едно прѣголѣмо събраніе отъ зрители, на които драго бѣше да почитатъ побѣдители-тѣ. Приготовително-то обученіе ставаше твърдѣ строго, и всѣкое угожденіе което причиняваше ослабваніе ся възбраняваше. Между най-прочуты-тѣ подвизы бѣхѫ онѣзи, които ся тържествувахѫ при Коринѳскыя провлакъ и които отъ това ся нарпчахѫ Истмійскы (Провлачны) игры; въ посланіе-то си до Коринѳяны-тѣ, Павелъ дава за примѣръ тѣзи подвизы, 1 Кор. 9; 24—27. Тичаніе-то бѣше единъ подвигъ отъ първѫ степень; другы подвизи бѣхѫ надтичваніе съ кола, бореніе, біеніе съ юмруцы, скачаніе, хвърляніе на плочы и мѣреніе съ стрѣлы. Тичаніе-то пешкомъ добрѣ разяснява Христіанско-то воюваніе, жъртвы-тѣ които трѣбваше да ся правятъ, старанія-та които докарватъ тѣло-то въ покорность, отхвърляніе-то на всѣкоѭ теготѫ, безбройно-то число зрители които присѫтствувахѫ на поприще-то и между тѣхъ вѣнчани-тѣ побѣдители, усилія-та които ся изисквахѫ за да ся подвизаватъ и славнѫ-тѫ наградѫ, Фил. 3; 13, 14. 2 Тим. 4; 7, 8. Евр. 12; 1.

Тишри е първый-тъ мѣсецъ на Еврейскѫ-тѫ гражданскѫ годинѫ, и седмый-тъ на церковнѫ-тѫ; въ 3 Цар. 8; 2 той ся нарича Еѳанимъ, виж. **Еѳанимъ**; и съотвѣтствува на часть отъ Септемврій и на часть отъ Октомврій. На първый-тъ му день Евреи-тѣ сѫ праздновали праздникъ-тъ на трѫбы-тѣ; на десетый-тъ — великый-тъ день на умилостивеніе-то; а на петнадесетый-тъ почваше праздникъ-тъ на шатьры-тѣ.

Тлъстина. Тлъсты-тѣ части на жъртвопринесены-тѣ животны сѫ ся изгорявали, и на Евреи-тѣ е было запрѣтено да ядѫтъ отъ тлъстинѫ-тѫ или отъ кръвь-тѫ на жьртвы-тѣ, Лев. 3; 16, 17. 7; 23—27.

Товія, единъ Аммонскый князь, който бѣ ся съюзилъ съ Санаваллата и Самаряны-тѣ противъ благочестивы-тѣ Евреи, които възобновлявахѫ разрушеный-тъ храмъ,

Неем. 2; 10. 4; 3. Заплашванія-та и прѣдателство-то му бѣхѫ безуспѣшны. Прѣзъ Нееміево-то отсѫтствіе, Товія незаконно бѣше ся установилъ чрѣзъ сродницы-тѣ си и чрѣзъ нѣкои първенцы отъ Іудѫ въ еднѫ хубавѫ стаіѫ на храмъ-тъ, но при завръщаніе-то на Неемія, той бѣ позорно изгоненъ отъ тамъ, Неем. 6; 17—19. 13; 1—9.

Другы съ сѫщо-то име ся споменуватъ въ Ездр. 2; 60. 2 Лѣт. 17; 8 и Зах. 6; 10.

Товъ, едно окрѫжіе оттатъкъ Іорданъ, дѣто Іефѳай прибѣгнѫ, когато бѣ испѫденъ изъ Галаадъ, Сѫд. 11; 3, 5. Мѣстоположеніе-то на това окрѫжіе е неизвѣстно.

Топазъ, видъ драгоцѣненъ камень съ жълто-чървеникавъ шаръ, тукъ-тамъ съ блѣдно-зелены и чървены цвѣтове, единъ отъ дванадесеть-тѣ каменіе, които бѣхѫ споени на нагрѫдникъ-тъ първосвященическый, Исх. 28; 17. 39; 10. Топазъ-тъ е былъ скѫпоцѣнно произведеніе на Еѳіопіѫ или на Южнѫ Арабіѫ, Іов. 28; 19. Іез. 28; 13.

Топола, Быт. 30; 37. Ос. 4; 13. Едно красно и сѣнчасто дърво, което расте тънко-высоко. То на всѫдѣ ся срѣща изъ Палестинѫ и околны-тѣ ѝ мѣста.

Тофетъ. Виж. **Енномъ.**

Трахонитска-та страна, на Христово врѣме, е была, както и само-то ѝ име означава, неравна область, която ся допирала до сѣверо-источнѫ-тѫ границѫ на Палестинѫ, на югъ отъ Дамаскъ, между горы-тѣ на Пустыннѫ Арабіѫ на истокъ, и Итуреіѫ, Ауранъ, и Васанъ на западъ и югъ, Лук. 3; 1. Иродъ Великый порази разбойницы-тѣ които іѫ обеспокоявахѫ; и подиръ смърть-тѫ му тя ся управляваше отъ сына му Филиппа, а послѣ отъ Ирода Агриппѫ.

Три. Израженіе-то "три дни и три нощи," Мат. 12; 40, съотвѣтствува на наше-то "три дни;" Евреи-тѣ сѫ употрѣбявали израженіе-то "день и нощь," за да означаватъ наше-то денонощіе. Подъ думы-тѣ "три дни," 1 Цар. 30; 13, не ся разбиратъ цѣли три дни, но часть отъ тѣхъ, т. е. цѣлъ единъ день и часть отъ прѣдходящій-тъ и отъ слѣдующій-тъ день. Сравни Быт. 7; 12, 17. 1 Цар. 30; 12, 13.

Трифена и Трифоса, Христіанкы въ Римъ, може-бы сестры, които много ся трудяхѫ въ дѣло-то на благовѣствованіе-то, Рим. 16; 12.

Троада, приморскый Мизийскый градъ, въ сѣверо-западнѫ-тѫ часть на Малѫ-Азіѫ, до Егейско море (Архыпелагъ), не много далечь къмъ югъ отъ древній-тъ градъ Троіѫ. Троада ся нарича и съсѣдна-та страна, която обема южно-то прибрѣжіе на Дарданелы-тѣ. Развалины-тѣ на този градъ ся наричатъ по Турскы Ескы-Стамбулъ (Древній Цариградъ). Останкы-тѣ му които днесь стърчятъ въ единъ дѫбовъ лѣсъ, сѫ още величественны и впечатителны. Слѣдъ едно късо прѣбываніе тукъ, прѣзъ 52 год. слѣдъ Р. Х., апостолъ Павелъ отплува за Македоніѫ, Дѣян. 16; 8—11. Когато вторый пѫть дойде въ Троадѫ, трудъ-тъ му ся увѣнчѣ съ сполукѫ, 2 Кор. 2; 12, 13. На третій-тъ пѫть той ся бави тукъ цѣлѫ седмицѫ; и на свършъкъ-тъ на това врѣме той чудесно възвърнѫ животъ-тъ на Евтиха, Дѣян. 20; 5—14, 58 год. слѣдъ Р. Х. Виж. и 2 Тим. 4; 13.

Трогиллія, названіе-то на единъ градъ и носъ въ Іопіѫ, Малѫ-Азіѫ, между Ефесъ и устіе-то на рѣкѫ-тѫ Меандръ, срѣщо островъ Самосъ, Дѣян. 20; 15.

Трофимъ, апостолъ Павловъ ученикъ, язычникъ и Ефесчянинъ, който дойдѣ съ Павла въ Коринѳъ и му бѣ съпѫтникъ до Іерусалимъ, слѣдъ Р. Х. 58, Дѣян. 20; 4. Когато Апостолъ-тъ бѣ тукъ въ храма, Евреи-тѣ турихѫ рѫцѣ на него, и выкахѫ, "Еллины въведе въ храмъ-тъ, и осквърни свято-то това

мѣсто," понеже като бѣхж го видѣли въ града съ Трофима, тѣ си мысляхж че Павелъ бѣше го въвелъ въ храмъ-тъ. Послѣ нѣколко годины Павелъ писува че оставилъ Трофима въ Милитъ боленъ, 2 Тим. 4; 20. Това не бѣ ся случило прѣзъ първо-то Павлово посѣщеніе на Милитъ, понеже тогазь Трофимъ го придружи до Іерусалимъ; нито пакъ когато отиваше за Римъ, защото тогава ся не спрѣхж на Милитъ. Това е една отъ случкы-тѣ, които доказватъ че Павелъ слѣдъ първо-то си затваряніе въ Римъ былъ пустнжтъ, и посѣтилъ повторомъ Малж-Азіж, Критъ, Македоніж, и може-бы Испаніж. За Трофима нищо повече не ся знае.

Тръсть, едно растеніе което расте въ блатливы мѣста, Іов. 40; 21. Иса. 19; 6; то е тънко и крѣхко, и за това ся зима като примѣръ на слабость, 3 Цар. 14; 15. 4 Цар. 18; 21. Иса. 36; 6. Іез. 29; 6, и на непостоянство, Мат. 11; 7. Една "смазана тръсть," Иса. 42; 3. Мат. 12; 20, ся употрѣбява за подобіе на еднж душж, която е готова да ся отчае отъ съзнаніе на винж-тж си и на изгубено-то си положеніе. Такжва душж Спаситель-тъ милостиво ще поддържа и подкрѣпя.

Благовонна-та тръсть, която ся споменува въ Исх. 30; 23, Іер. 6; 20. Иса. 43; 24. Іез. 27; 19, и въ Пѣс. 4; 14 ся нарича само *тръсть*, е една сладка тръсть която расте въ Индіж; и пророци-тѣ говорятъ за неіж като чуждоземно произведеніе, много скжпо, Иса. 43; 24. Іер. 6; 20. Іез. 27; 19.

Трѣва, понѣкога значи каквж-да-е зеленинж, Иса. 15; 6, а другъ пжть общж-тж хранж на добытъкъ-тъ, Пса. 104; 14. Писатели-тѣ на Св. Писаніе поясняватъ много нѣща като земжтъ за примѣръ трѣвж-тж, която освѣнь дѣто е нѣжна, има и нѣкои другы свойства, особенно да расте скоро и да гори лесно, ако ся запали слѣдъ като ся изсуши на сѣно, Пса. 90; 5, 6. 92; 7. 103; 15, 16. Иса. 40; 6—8. 51; 12. Іак. 1; 10. 1 Пет. 1; 24. Въ Сиріж и днесь употрѣбяватъ трѣвж и храстицы за топливо, по причинж че тамъ дърва-та сж оскудны, Мат. 6; 28—30.

Тржба. Господь заповѣда Моисею да си направи двѣ отъ сребро искованы тржбы, за да му служжтъ за свикваніе на събраніе-то и за диганіе на станове-тѣ, Числ. 10; 2. Такыва тржбы ся употрѣбявахж за обаждaніе начало-то на гражданскж-тж и на сжбботнж-тж годинж, Лев. 23; 24. Числ. 29; 1, и на юбилей-тъ, Лев. 25; 9, 10. Виж. **Музика**.

Праздникъ-тъ на Тржбы-тѣ ся празвалъ прѣзъ първый-тъ день на Тишри, седмый-тъ мѣсецъ на свещеннж-тж годинж, и първый-тъ на гражданскж-тж. Начало-то на годинж-тж ся прогласявало съ тржбно въсклицаніе, Лев. 23; 24. Числ. 29; 1. Този праздникъ ся считаше за тържественъ, и никаква дѣлнична работа не ся вършише прѣзъ него. При повседневны-тѣ и мѣсечны жъртвоприношенія, Числ. 28; 11—15, ся приносяло и всесъжженіе въ име-то на цѣлый-тъ народъ, състояще отъ юнецъ, овенъ, ярецъ, и седмь агнета еднолѣтны, съ приношенія отъ брашно и вино.

Тржсъ, землетресеніе което ся случва твърдѣ често въ волканическы мѣста, и е добрѣ познато въ всичкы-тѣ страны на свѣтъ-тъ. Вѣроятно е че тржсъ-тъ происхожда отъ дѣйствіе-то на нѣкои вжтрѣшны огневе въ земіж-тж. Св. Писаніе говори за нѣколко тржса, Числ. гл. 16. 3 Цар. 19; 11, 12. Единъ тржсъ ся е случилъ въ двадесеть и седмж-тж годинж на Іудейскый-тъ царь Озіж, и е забѣлѣженъ въ Амос. 1; 1. Зах. 14; 5. Достозабѣлѣжително е онова землетресеніе което е станжло при смъртъ-тж Спасителевж, Мат. 27; 51. Палестина често е прѣтърпѣвала тржсове. На 1837 г. единъ тржсъ

при Галилейско-то море разрушилъ почти еднѫ-тѫ третинѭ отъ Тиверіядѫ, и хыляды души изгынѫли на онова мѣсто. Въ Н. Завѣтъ е прѣдречено че между другы-тѣ бѣдствія при разрушеніе-то на Іерусалимъ ще ся почувствуватъ и трѫсове, Мат. 24; 7, и историја-та доказва че това прѣдреченіе ся е испълнило.

Дума-та трѫсъ е употрѣбена въ Св. Писаніе и въ прѣносенъ смыслъ, за да изрази Божіѭ-тѫ силѫ и Божій-тъ гнѣвъ, Псал. 18; 7. 46; 2. 104; 32, и пр., и за да означи нѣкоѭ голѣмѫ народнѫ бѣдѫ, Мат. 24; 7, 29. Отк. 16; 18, 19.

Тухла е единъ видъ широкъ и тънъкъ кирпичь, който обыкновенно ся прави отъ чистъ калъ, и ся испича въ пещь. Много тухлы сѫ были распръснѫты по долинѫ-тѫ на Тигръ и Евфратъ, виж. **Вавилонъ**, и сѫ дали на плѣненый-тъ пророкъ Іезекіиля срѣдство, за да нарисува обсадѫ-тѫ на Іерусалимъ, Іез. 4; 1. Такыва рисункы на мѣста, както и на животны и на человѣцы, изобилватъ по тухлы-тѣ, които наскоро сѫ ся изровили изъ стары-тѣ могылы на Ассиріѭ. Въ Ниневіѭ Лейардъ намѣрилъ еднѫ обширнѫ стаѭ, пълнѫ съ таквызи нарисуваны тухлы, като сбирка отъ историческы архивы, Езд. 6; 1. Всяка една отъ тѣхъ е около единъ кракъ на длъжъ и на ширъ, и три пръстіе дебела.

Тъканіе, е было художество което още отъ най-ранны врѣмена е занимавало хора-та; то ся срѣща по стары-тѣ Египетскы памятницы, Быт. 41; 42. Виж. **Ленъ**. Жены-тѣ повечето ся занимаватъ съ това художество, 4 Цар. 23; 7. Прит. 31; 13, 19. Урка-та, совалка-та, кросно-то и вътрено-то ся споменуватъ въ Сѫд. 16; 14. 1 Цар. 17; 7. Іов. 7; 6. Прит. 31; 19. Евреи-тѣ казватъ че хытонъ-тъ на първосвященникъ-тъ не е былъ шитъ, "но отъ горѣ до долу цѣлъ истъкаиъ;" тъй и "Първосвященникъ-тъ на наше-то исповѣданіе," Евр. 3; 1, бѣше облеченъ, Іоан. 19; 23.

Тълкованіе, открываніе-то истинско-то значеніе на свърхестественны съница, Быт. гл. 41. Дан. 2; 4, и на незнайны языцы, и пр. 1 Кор. 12; 12, 30. 14; 5, 13.

За право-то тълкованіе на Слово-то Божіе необходимы сѫ, подновено сърдце, ревностно желающе да узнае и да върши Божіѭ-тѫ волѭ; помощь-та на Св. Духа, търсена и придобыта; непоколебимо убѣжденіе че Слово-то Божіе трѣбва да рѫководи и управя человѣческый-тъ разумъ и человѣческо-то сърдце; сравняваніе на разны-тѣ части отъ Св. Писаніе, за взаимно-то имъ освѣтленіе; достовѣрны свѣдѣнія отъ историѭ-тѫ и землеописаніе-то, отъ обычаи-тѣ, законы-тѣ, языцы-тѣ, отъ общій-тъ и домашный-тъ животъ въ Библейскы-тѣ врѣмена. Да изучва Св. Писаніе е право и длъжность на всѣкой человѣкъ.

Търговецъ, Быт. 23; 16. Произведенія-та на разны-тѣ страны въ старо врѣме ся размѣнявали отъ търговцы, които пѫтували на дружины, или керваны, Иса. 21; 13, въ опрѣдѣлены врѣмена и по опрѣдѣлены пѫтища отъ едно голѣмо тържище до друго, Быт. 37; 25, 28. Апостолъ Іаковъ имъ напомнюва да си размыслюватъ за неизвѣстность-тѫ на живота, и за нуждѫ-тѫ си отъ божественно рѫководство, Іак. 4; 13. Нѣкои отъ приморскы-тѣ народы, като Египтяни-тѣ, и още повече Финикійци-тѣ, сѫ водяли значителнѫ търговіѭ по море, Иса. 23; 2. Іез. 27; 28.

Тъмнина, мракъ, отсѫтствіе-то на естественнѫ видѣлинѫ, Быт. 1; 2. Въ прѣносенъ смыслъ тъмнина значи бѣдственность и окаянство, Іов. 18; 6. Псал. 107; 10. Иса. 8; 22. 9; 1. Тъмнина значи така сѫщо отсѫтствіе-то на слънце и звѣзды, и прѣносно паденіе-то на на-

чалницы и народны прѣвраты, Иса. 13; 10. Дѣян. 2; 20. "Дѣла на тьмнинѫ-тѫ" сѫ нечисти-тѣ обряди на язычницы-тѣ, Ефес. 5; 11. "Най-външна тьмнина" е мракъ-тъ, въ който ще бѫдѫтъ испѫдени-тѣ изъ царство небесно, Мат. 8; 12. Тьмнина-та по всичкѫ-тѫ Египетскѫ земѭ, за коѭто ся говори въ Исх. 10; 21—23, е было едно чудо; така сѫщо тьма-та, която покрыла всичкѫ-тѫ Іудеѭ въ врѣме-то на Іисусъ Христово-то распятіе, Лук. 23; 44, е была друго чудо. Не можемъ да кажемъ че този мракъ е былъ отъ нѣкое затмѣніе, защото въ врѣме на Пасхѫ-тѫ луна-та е была пълна, и земя-та е была помежду неѭ и слънце-то.

Тьрніе. Виж. **Бодили.**

Тѫпанъ, едно музикално орѫдіе което рано и често ся споменува въ Св. Писаніе, Быт. 31; 27. Іов. 21; 12. Евреи-тѣ го наричахѫ *тофъ*, подъ който ся разбирали всякаквы тѫпаны, тѫпанчета (барабаны), и тамбурины (даарета). Никѫдѣ не намѣрвамы Евреи-тѣ да сѫ употрѣбявали тѫпанъ-тъ въ войнѫ, но само по общы-тѣ си увеселенія, Исх. 15; 20. Иса. 24; 8. Жены-тѣ повече сѫ играли на него, Псал. 68; 25. Той ся състоялъ, отъ еднѫ добрѣ изработенѫ кожѫ опѫнѫтѫ на единъ обрьчь. По този обрьчь сѫ закачены нѣколко валчести тенекійкы или дрьнкалкы. Тѫпанъ-тъ ся друса или блъска съ ставы-тѣ на прьстіе-тѣ и придружавалъ музикѫ-тѫ. Слѣдъ прѣминуваніе-то на Червено-то море, Маріамъ зѣ тѫпанъ и начнѫ да блъска и играе съ жены-тѣ, Исх. 15; 20. Іефѳаева-та дъщеря излѣзе да посрѣщне бащѫ си съ тѫпаны и другы музикалны инструменты, Сѫд. 11; 34. Виж. **Музика.**

У.

Угощеніе. Евреи-тѣ сѫ были гостолюбиви людіе, и сѫ гощавали гостіе-тѣ си и когато гы пріемали и когато гы испращали, Быт. 19; 3. 31; 27. Сѫд. 6; 19. 2 Цар. 3; 20. 4 Цар. 6; 23. Когато блудный-тъ сынъ ся върнѫлъ при бащѫ си, заклали хранено-то теле, Лук. 15; 23. Много радостны домашны събытія като рожденія, отбиванія на дѣца, сѫ ся провождали у Евреи-тѣ съ угощенія, Быт. 21; 8. 40; 20. Іов. 1; 4. Мат. 14; 6. Угощенія сѫ ся давали така сѫщо на свадбы, Быт. 29; 22. Сѫд. 14; 10. Іоан. 2; 1—10, на гроздоберъ, стриганіе овцы, вършидбѫ, Сѫд. 9; 27. 1 Цар. 25; 2, 36. 2 Цар. 13; 23. Угощенія сѫ ставали и при погребеніе-то на умрѣлы-тѣ, 2 Цар. 3; 35. Іер. 16; 7. Приносящи-тѣ въ храмъ-тъ жъртвы и приношенія сѫ гощавали тамъ съ еднѫ часть отъ дарове-тѣ си, Втор. 12; 6, 7. 1 Цар. 16; 5. 2 Цар. 6; 19. Тѣ сѫ были длъжни да поканватъ на трѣпезѫ-тѫ си и сиромасы-тѣ, Втор. 16; 11, на които сѫ ся давали и особенны угощенія, Втор. 12; 17—19. 14; 28, 29. 26; 12—15; този обычай самси Спаситель-тъ е прѣпорѫчилъ, Лук. 14; 12—14.

Въ стары-тѣ врѣмена пиршества-та сѫ ся отличавали по голѣмѫтѫ си простотѫ; но по врѣме-то на Іисуса Христа въ тѣхъ бѣхѫ ся вмѫкнѫли много Римскы обычаи. Угощеніе-то или "вечеря-та" обыкновенно е ставало вечерь по захожданіе на слънце-то. Гостіе-тѣ сѫ ся призовавали нѣколко врѣме прѣди угощеніе-то; и онѣзи които пріемали призовкѫ-тѫ сѫ ся поканвали пакъ отъ рабы-тѣ на господарь-тъ въ часъ-тъ на вечерѭ-тѫ, Мат. 22; 4—8. Лук. 14; 16—24. Врата-та сѫ бывали затворены за незванны гостіе, и гы е заключвалъ самси домовладыка-та, Мат. 25; 10. Лук. 13; 24. Понѣкога голѣмо множество народъ е присѫтствувалъ на пирны-тѣ събранія, Есѳ. 1; 3, 5. Лук. 14; 16—24, и тогава сѫ опрѣдѣлявали единъ "прѣдсѣдатель на трѣпезѫ-тѫ," че-

ловѣкъ разуменъ и въздърженъ, Іоан. 2; 8. Гостіе-тѣ сѫ сѣдали на трѣпезѫ-тѫ всѣкой споредъ чинъ-тъ и достоинство-то си, Быт. 43; 33. 1 Цар. 9; 22. Прит. 25; 6, 7. Мат. 23; 6. Лук. 14; 7. Понѣкога гостопріемникъ-тъ имъ е давалъ да ся обличатъ въ лекы и великолѣпны дрехы; и ако нѣкой отказвалъ да облѣче гостинскѫ-тѫ дрехѫ, той е минувалъ за простакъ и обидникъ, Екк. 9; 8. Мат. 22; 11. Отк. 3; 4, 5. Гостіе-тѣ като ся нареждали около трѣпезѫ-тѫ омывали ся и миросвали ся съ благоухателны, Мар. 7; 2. Лук. 7; 44—46, и слѣдъ яденіе-то, тѣ пакъ си омывали рѫцѣ-тѣ, като имъ поливалъ нѣкой отъ рабы-тѣ на господарь-тъ. Додѣто траяло угощеніе-то и послѣ ставали разны забавленія; задавали ся гатанкы, Сѫд. 14; 12, расказвали ся прикаскы, свирили на гостіе-тѣ музикѫ, играли имъ хорà, черпили гы съ вино, често до піянство, Иса. 5; 12. 24; 7—9. Амос. 6; 5.

Узалъ, сынъ Іоктановъ, заселенъ въ Честитѫ Арабіѭ, Быт. 10; 27.

Узъ, земя-та, дѣто Іовъ живѣеше, Іов. 1; 1. Іер. 25; 20. Плач. 4; 21. Седмдесеть-тѣ ѭ наричатъ Авситисъ. Види ся че тя е была въ Пустыннѫ Арабіѭ между Палестинѫ, Едомъ и Евфратъ, не далечь отъ Едомъ. Не ся знае да ли жители-тѣ ѝ сѫ потомци на Уза, сынъ-тъ Арамовъ, или на Уза, сынъ-тъ Нахоровъ, или на Уза Хореянинъ-тъ, Быт. 10; 23. 22; 21. 36; 28. Тѣ сѫ имали доста добро понятіе за истинный-тъ Богъ и начала-та на религіѭ-тѫ и добродѣтель-тѫ.

Улай, единъ потокъ, който теклъ покрай градъ-тъ Сусѫ, въ Персіѭ, и на чійто брѣгъ Даніилъ бѣше видѣлъ едно прочуто видѣніе, Дан. 8; 2, 16. На Грьцкый языкъ ся наричаше Хоаспесъ, а сега ся казва Керха; но въ старо врѣме, вижда ся, че той е ималъ и друго корыто 900 кр. широко и 20 кр. дълбоко, което е минувало покрай источнѫ-тѫ странѫ на Сусѫ. Воды-тѣ и на двѣ-тѣ корыта сѫ ся изливали въ рѣкѫ-тѫ Шат-ел-Арабъ, която ся образува отъ сливаніе-то на рѣкы-тѣ Тигръ и Евфратъ, двадесеть мили подъ Корнѫ.

Улицы. Улицы-тѣ въ Палестинскы-тѣ градове сѫ были тѣсны и неравны, поради неравность-тѫ на

мѣста-та имъ и малко-то употрѣбленіе на колесницы. Обаче, тѣ сѫ были по-широкы отъ улицы-тѣ на много днешны градове, Лук. 14; 21, и сѫ извождали на мегданы-тѣ при градскы-тѣ порты, Неем. 8; 1. Іосифъ казва че Іерусалимскы-тѣ улицы сѫ были постланы съ камьніе. Тѣ сѫ ся наричали съ таквызи имена каквыто днесь срѣщамы; когато нѣколко еднаквы лавкы (дюкяни) сѫ ся случвали въ сѫщѫ-тѫ улицѫ, тѣ сѫ давали име-то си на тѫзи улицѫ, като улицѫ-тѫ на хлѣбари-тѣ, Іер. 37; 21, и долина-та на сыренари-тѣ. Тукъ, на по-видны-тѣ мѣста и ѫглы, человѣци-тѣ обычахѫ да си посѣдатъ, 1 Цар. 4; 13. Іов. 29; 7; и тукъ, прѣзъ молитвенны-тѣ часове, тѣ изврьшвахѫ молбы-тѣ си, Мат. 6; 5.

Умилостивеніе, удовлетвореніе-то което става за да ся изглади едно прѣстѫпленіе, и да ся отстрани наказаніе-то за него. Умилостивеніе-то за прощеніе грѣхове-тѣ трѣбва да бѫде придружено съ покаяніе и вѣрѫ. У Евреи-тѣ, умилостивеніе-то ся е извършвало съ приношеніе-то на нѣкои жьртвы, които сѫ прѣдставлявали въ нѣкакъвъ образъ Христа. Новый-тъ Завѣтъ показва Іисуса Христа за грѣхоочистителнѫ-тѫ жьртвѫ на свѣтъ-тъ и го нарича разно, "Пасхѫ-тѫ нашѫ," "Агнецъ-тъ Божій," който ся яви да отмахне грѣхъ-тъ "чрѣзъ пожьртвованіе-то на себе си," Іоан. 1; 29. 1 Кор. 5; 7. Еф. 1; 7. Евр. 9; 26. Христосъ е "умилостивеніе за наши-тѣ грѣхове," Рим. 3; 25, понеже само негова-та жьртва прѣмахва всичкы спѫнкы, които прѣчятъ на милость-тѫ Божіѭ да спасе грѣшны-тѣ, 1 Іоан. 2; 2. 4; 10.

День-тъ на умилостивеніе-то ся е празднувалъ ежегодно съ почивкѫ и постъ въ десетый-тъ день на седмый-тъ мѣсецъ, петь дни прѣди праздникъ-тъ на шатьры-тѣ, Лев. 23; 27. 25; 9. Обряди-тѣ на този всеваженъ праздникъ ся описватъ подробно въ Лев. гл. 16. Само въ день-тъ на умилостивеніе-то, първосвященникъ-тъ влизалъ въ святилище-то отвѫтрѣ завѣсѫ-тѫ, т. е. въ Святая святыхъ, Евр. 9; 7; и понеже е извършвалъ нѣколко обряды, то той влизалъ нѣколко пѫти. Най-напрѣдъ влизалъ съ златнѫ-тѫ кадилницѫ, и единъ съсѫдъ пъленъ съ темянъ. Послѣ съ кръвь-тѫ на юнецъ-тъ, този юнецъ който той по-напрѣдъ приносялъ въ жьртвѫ за очищеніе на свои-тѣ грѣхове и на грѣхове-тѣ на другы-тѣ священнослужители; съ тѫзи кръвь той поръсвалъ съ прьстъ-тъ си седмь пѫти прѣдъ очистилище-то и веднъжь къмъ истокъ отъ очистилище-то, и излизалъ отъ него като оставялъ сѫдъ-тъ съ кръвь-тѫ отвѫтрѣ. Третій-тъ пѫть той влизалъ съ кръвь-тѫ на ярецъ-тъ, този ярецъ който той по-напрѣдъ жьртвувалъ за грѣхове-тѣ на народъ-тъ, и съ прьстъ-тъ си поръсвалъ завѣсѫ-тѫ осмь пѫти; слѣдъ това, той размѣсвалъ кръвь-тѫ на ярецъ-тъ и на юнецъ-тъ, и съ неіѫ поръсвалъ седмь пѫти рогове-тѣ на олтарь-тъ на каденіе-то и веднъжь источнѫ-тѫ му странѫ; и това като свършвалъ, той излизалъ отъ Святая святыхъ и разливалъ останѫлѫ-тѫ кръвь на жьртвы-тѣ върху олтарь-тъ на всесъжженіе-то. Четвъртый-тъ пѫть първосвященникъ-тъ влизалъ да изнесе кадилницѫ-тѫ и темянъ-тъ; и като излизалъ, той си омывалъ рѫцѣ-тѣ и извършвалъ другы-тѣ службы на праздникъ-тъ. Испращаніе-то на отпущаемый-тъ ярецъ е ставало така сѫщо въ день-тъ на умилостивеніе-то. Два ярцы отлъчвали; единъ-тъ отъ тѣхъ приносяли жьртвѫ Господу, другый-тъ пущали въ пустыніѫ-тѫ, като натоваряли на главѫ-тѫ му всичкы-тѣ прѣстѫпленія и беззаконія на народъ-тъ. Всичкы-тѣ тѣзи тържественни обряди сѫ со-

чили на Христа, и въ всѣкой вѣкъ е имало вѣрующи, които сж разумѣвали духовно-то значеніе на тѣзи обряды, Евр. гл. 9—11.

Умывалница, единъ голѣмъ валчясть съсждъ, направенъ отъ мѣдны-тѣ огледала на Еврейкы-тѣ, които ся събирахж въ събраніе-то, и поставенъ между врата-та на скыніѭ-тж на събраніе-то и олтарь-тъ за всесъжженія-та, съ водж за священны-тѣ умыванія, Исх. 30; 18—21. 38; 8. 40; 7, 30—32.

За Соломоновый-тъ храмъ, освѣнъ широко-то мѣдно море за священницы-тѣ, имаше направены другы десеть умывалницы въ които да мыѭтъ жьртвы-тѣ за всесъжженія-та, 2 Лѣт. 4; 6. Всѣка умывалница береше по 720 окы, и стоеше на едно изящно направено стояло, 3 Цар. 7; 27—39. Всичкы-тѣ бѣхж поставены въ дворъ-тъ на священницы-тѣ, прѣдъ врата-та на храмъ-тъ, петь отдесно и петь отлѣво. Виж. **Храмъ.**

Урванъ. Единъ Римскый ученикъ, сътрудникъ на Апостола Павла, Рим. 16; 9.

Уримъ и Θуммимъ, свѣтила и съвършенства, или свѣтлина и истина; едно богоопрѣдѣлено срѣдство за "питаніе Господа." Име-то му може-бы изражява истинжтж на откровенія-та Му. Вижда ся, че то е было извѣстно на Іудеи-тѣ прѣди да ся спомене въ Св. Писаніе, Исх. 29; 30. То е имало нѣкаквж свьрскж съ първосвященническый-тъ нагрждникъ, Лев. 8; 8, който ся е носилъ надъ ефодъ-тъ, Числ. 27; 21. 1 Цар. 23; 9, 11; 2 Цар. 2; 1. То ся споменува още въ слѣдующы-тѣ мѣста, Втор. 33; 8. Іис. Нав. 7; 6, 15. 1 Цар. 28; 6. Ездр. 2; 63. Неем. 7; 65. Нѣкои мыслятъ да е скжпоцѣнни-тѣ каменіе споени о святый-тъ нагрждникъ, който съ извънмѣренъ блескъ е извѣстявалъ волѭ-тж Божіѭ. Сравни Исх. 39; 8—14. Лев. 8; 8. Другы утвърдяватъ че Уримъ и Θуммимъ сж думы-тѣ Свѣтлина и Истина, които сж написаны вьрху два безцѣнны камъка или еднж златнж плочицж. Разны мнѣнія има за този прѣдмѣтъ и Моисей никждѣ не говори тьй щото да прѣмахне непонятливость-тж. Въ Іерусалимъ, когато чрѣзъ Уримъ и Θуммимъ щѣше да ся пыта Господа, първосвященникъ-тъ, облѣченъ въ одѣжды-тѣ си, заставаше прѣдъ завѣсж-тж, която отдѣляше "Свято-то мѣсто" отъ "Святая святыхъ," и, като обрьщаше лице-то си къмъ ковчегъ-тъ и очистилище-то, прѣдлагаше прѣдмѣтъ-тъ на който желаеше "свѣтлинж и истинж," Виж. **Нагрждникъ.**

Урія, I., родомъ Хеттеянинъ въ Давидовж-тж войскж, славенъ по храбрость-тж си. За да спасе женж му, Виесавее, отъ смьрть за прѣлюбодѣйство, и за да ѭ обсеби, Давидъ причини смьрть-тж му, 2 Цар. гл. 11. 12; 9. 23; 29. 3 Цар. 15; 5.

II. Първосвященникъ въ врѣме-то на царь Ахаза. Исаіа го нарича вѣренъ свидѣтель, Иса. 8; 2, но Урія прѣгрѣши като, по царскжтж просбж, издигнж и употрѣби олтарь, какъвто законъ-тъ не позволяваше, Исх. 27; 1—8. 38; 1—7. 4 Цар. 16; 9—12.

III. Вѣренъ пророкъ, отъ Іудейскый-тъ градъ Кыріаθіаримъ, въ врѣме-то Іоакымово. Той подтвърди прѣдсказванія-та Іереміевы противъ Іудеѭ. Като бѣше побѣгнжлъ въ Египетъ отъ разяреный царь Іоакыма, и повърнжтъ отъ Фараонъ-Нехао, той бѣ нечестиво убитъ и позорно закопанъ, Іер. 26; 20—23. Сравни 4 Цар. 24; 4.

Уръ, отечество-то на Θарж, и мѣсторожденіе Авраамово, Быт. 11; 28, 31. 15; 7. Обыкновенно той ся нарича "Уръ Халдейскый," Неем. 9; 7. Дѣян. 7; 4; и отъ нѣкои ся прѣдполага да е градъ-тъ Урфа на сѣверо-западнж-тж часть на Месопотаміѭ. Градъ-тъ Урфа (дѣто Евреи-тѣ отиватъ на покло-

неніе като мѣсторожденіе Авраамово) е цвѣтущъ градъ съ 50,000 жители, и отстои сто мили къмъ юго-западъ отъ Діарбекиръ. Едни поставятъ Уръ въ Долнѭ Халдеѭ, върху обширны-тѣ развалины, наиваемы днесь Уаркѫ, на сѣв. широчинѫ 31°19′, ист. длъжж. 45°40′. Другы — въ Мугеиръ, не далечь отъ Уаркѫ, на десный-тъ брѣгъ на Евфратъ, дѣто открыты надписи споменуватъ старо-то име на градъ-тъ Хуръ. Ако считамы градъ-тъ Урфѫ за истинскый-тъ Уръ, ный посрѣщамы нѣколко възраженія: 1) Естественно-то направленіе, което едно семейство съ стада и чрѣды добитъкъ, на пѫть отъ Урфѫ за Палестинѫ, ще земе, е къмъ западъ, когато Харранъ лежи на юго-истокъ отъ този градъ. 2) Харранъ е около половинъ день пѫть разстояніе отъ Урфѫ. Едва може да ся каже че Авраамъ излѣзе отъ Халдейскѫ-тѫ земѭ и прѣбиваваше въ Харранъ, Дѣян. 7; 4. 3) Халдея, въ ограниченѫ-тѫ си смысль, е страна расположена на долній Евфратъ и ся простира до Персійскыя заливъ; въ по-широкѫ смысль тя обема Урфѫ, но тогазь ще обема и Харранъ. 4) Страна-та, въ коіѭто Урфа и Харранъ ся намиратъ, ся наричаше въ врѣме-то Авраамово Паданъ-Арамъ, а не Халдея, Быт. 25; 20.

Въобще ся вижда че Уръ е былъ въ южнѫ Халдеѭ, или върху Уаркѫ или върху Мугеиръ, отъ които и едно-то и друго-то мѣсто си иматъ свои-тѣ прѣданія, които гы свързватъ съ рожденіе-то и животъ-тъ на Авраама.

Уста, понѣкогa ся употрѣбява въ Св. Писаніе вмѣсто говоритель, Исх. 4; 16. Іер. 15; 19. Господь говорилъ съ Моисея "уста съ уста," Числ. 12; 8, т. е. снисходително и ясно. Законъ-тъ трѣбваше да е въ уста-та на Евреи-тѣ, Исх. 13; 9, сир. добрѣ наученъ и прѣговарянъ. 'Жезлъ-тъ на уста-та му' Иса. 11; 4, и 'изъ уста-та му мечь остръ,' Отк. 1; 16, означаватъ силѫ-тѫ на Христово-то слово да убѣждава, да управлява и сѫди. Виж. Иса. 49; 2, и Евр. 4; 12. Еврейска-та дума уста често ся прѣвожда *заповѣдь*, Быт. 45; 21. Іов. 39, 27. Екк. 8; 2.

Усыновеніе, е едно дѣло чрѣзъ което едно лице зема единъ чужденецъ въ домородіе-то си, припознава го за свое чадо, и го поставя наслѣдникъ на имотъ-тъ си. Іаковово-то усыновеніе на двамата си внуцы, Ефрема и Манассіѭ, Быт. 48; 5, бѣше единъ видъ замѣстваніе, чрѣзъ което той имаше намѣреніе щото тѣзи му внуци да иматъ всякой свой дѣлъ въ Израиля, тъй като че да сѫ были негови собственни сынове. "Ефремъ и Манассія ще ми бѫдѫтъ като Рувимъ и Симеонъ." Понеже той не даде наслѣдіе на бащѫ имъ Іосифа, слѣдствіе-то на това усыновеніе бѣше просто удвоеніе на наслѣдіе-то имъ.

Но Писаніе-то дава примѣры отъ другъ видъ усыновеніе — за единъ бащѫ който има само еднѫ дъщеріѭ, и усыновява дѣца-та й. Така, 1 Лѣт. 2; 21, Махыръ, внукъ на Іосифа, и баща на Галаада, Числ. 26; 29, даде дъщеріѭ си на Есрона, който іѭ зѣ когато бѣше на възрастъ 60 годины. Тя му роди Селува; и Селувъ роди Іаира, който имаше 23 града въ земіѭ-тѫ Галаадъ, Іис. Нав. 13; 30. 3 Цар. 4; 13, Обаче, както той, тъй сѫщо и потомство-то му, намѣсто да ся считатъ отъ домородіе-то на Іудѫ, както быхѫ ся считали споредъ бащино-то имъ происхожденіе отъ Есрона, тѣ ся считатъ като сынове на Махыра, бащѫ-тѫ Галаадовъ. Вижда ся, Числ. 32; 41, че тойзи Іаиръ, който бѣше дѣйствително сынъ на Селува, сынъ на Есрона, сынъ на Іудѫ, е нарочно нареченъ "Іаиръ, сынъ Манассіевъ," защото майчинъ-тъ му прѣдѣдо бѣше Махыръ сынъ-тъ на Манассіѭ.

По сжщій-тъ начинъ ный четемъ че Мардохей усынови Есѳирь, племянницж-тж си; той іж зѣ за своіж дъщеріж, Есѳ. 2; 7. Така дъщерята Фараонова усынови Моисея; и той й станж сынъ, Исх. 2; 10. Така ный четемъ, Руѳ. 4; 17, че Ноеминь имаше единъ сынъ — единъ сынъ ся роди на Ноеминь, когато дѣйствително тò бѣше сынъ-тъ на Руѳь.

Въ днешный-тъ день, усыновеніе-то обыкновенно става на Истокъ, прѣдъ единъ общъ чиновникъ по законны обряды.

Въ Новый-тъ Завѣтъ, усыновеніе означава онова дѣло на Божіїж-тж щедрж благодать, чрѣзъ което, като ся оправдаемъ чрѣзъ вѣрж-тж, ный ся пріимамы въ домъ-тъ Божій, и ставамы наслѣдници на небесно-то наслѣдіе. Вѣрующи-тѣ пріиматъ усыновеніе-то чрѣзъ искупленіе-то на Христа, съ когото тѣ бывать съединени чрѣзъ вѣрж-тж, Гал. 4; 4, 5. Нѣкои отъ правдины-тѣ на това положеніе сж, освобожденіе-то отъ робство-то на грѣхъ-тъ; особенна-та любовь и грыжа на небесный-тъ ни Отецъ; съобразность съ неговыя образъ; една сыновна довѣренность въ него; свободенъ достжпъ при него въ всяко врѣме; свидѣтелство-то на Духа Святаго, чрѣзъ когото ный выкамы, "Авва, Отче"; и небесенъ домъ за вѣчно наслѣдіе, Рим. 8; 14—17. Ефес. 1; 4, 5.

Утроба ся употрѣбявя често отъ Еврейскы-тѣ списатели за вжтрѣшны-тѣ части въобще, за вжтрѣшный-тъ человѣкъ, тъй както ный често употрѣбявамы думж-тж сърдце. Оттова утроба-та често ся прѣдставлява като сѣдалище на милость, нѣжность, състраданіе, и пр., 3 Цар. 3; 26. Иса. 63; 15. Іер. 31; 20. Кол. 3; 12. 1 Іоан. 3; 17.

Утѣшитель. Грьцка-та дума *параклитосъ* значи *застжпникъ*. Тъй Іисусъ Христосъ е нареченъ ходатай (*параклитосъ*): "Имамы ходатай при Отца, Іисуса Христа, Праведнаго," 1 Іоан. 2; 1. Но почесто име-то утѣшитель е приспособено на Св. Духъ. Той е "другъ Утѣшитель," Іоан. 14; 16, 26. 15; 16. Лук. 24; 49. Дѣян. 1; 4. Българска-та дума Утѣшитель не изразява всичко-то значеніе на Грьцкж-тж, която внушава на умъ-тъ не само утѣшеніе но и помощь и наставленіе. Обѣщаніе-то на Іисуса Христа че ще проводи на ученицы-тѣ си единъ утѣшитель ся испълни. Св. Духъ утѣшавалъ и укрѣпявалъ ученицы-тѣ когато стоели прѣдъ сждилища, наставялъ гы на всѣкж истинж за душеспасеніе-то, наумявалъ имъ словеса-та и дѣла-та Христовы, и открывалъ имъ бждящы събытія. Утѣшитель-тъ още дѣйствува благотворно въ свѣтъ-тъ, като изобличава человѣцы-тѣ за грѣхове-тѣ имъ.

Ученикъ, Мат. 10; 24. Въ Новыя Завѣтъ тази дума ся употрѣбява най-много за Христовы-тѣ послѣдователи. Нѣкой пжть тя ся употрѣбява така сжщо за послѣдователи-тѣ на Іоанна Крьстителя, Мат. 9; 14, и за онѣзи на Фарисеи-тѣ, Мат. 22; 16. Такожде, дума-та ученици е употрѣбена за дванадесеть-тѣ апостолы, Мат. 10; 1. 11; 1. 20; 17. Въобще, ученикъ Христовъ е онзи който вѣрва въ Христово-то ученіе, който има упованіе на Христа, който подражава неговъ-тъ примѣръ, и който живѣе да върши негово-то дѣло.

Уфазъ, страна прочута по добро-то си злато, Іер. 10; 9. Дан. 10; 5. На Еврейскы тя ся различава отъ думж-тж Офиръ само съ еднж буквж; мысли ся че тя означава сжщж-тж странж.

Ф.

Факей, Ромеліевъ-тъ сынъ, и пълководецъ-тъ на войнство-то на Факыіж, Израилскыя царь. Той

направи съзаклятіе противъ господаря си, нападнѫ го въ вѫтрѣшныя му царскый дворъ въ Самаріѭ, и, слѣдъ като го уби, 759 год. прѣди Р. Х., царува на мѣсто-то му двадесеть години. Кѫдѣ край-тъ на лошо-то си царуваніе, той направи съюзъ съ Сирійцы-тѣ въ Дамаскъ и нападнѫхѫ на Ахаза Іудейскыя царь, който отъ своіѭ странѫ поиска помощь-тѫ на Ассиріѭ. Слѣдствіе-то бѣше щото Өеглаөъ-Феласаръ, Ассирійскый царь, прѣвзѣ Дамаскъ заедно съ всичкы-тѣ Израилскы земи на истокъ отъ Іорданъ и на сѣверъ отъ Галилейско-то море, жители-тѣ на които ся откарахѫ плѣнници. Слѣдъ малко врѣме Осія сынъ-тъ на Илѫ, направи съзаклятіе противъ Факея, Ромеліевъ-тъ сынъ, уби го, и ся въцари на мѣсто-то му, 4 Цар. 15; 25—38. 16; 1—9. Иса. гл. 7. 8; 1 до 9; 17.

Факыя, сынъ и наслѣдникъ на Манаима, Израилскый царь, бѣше единъ лошъ царь и царува само двѣ годины. Факей, Ромеліевъ-тъ сынъ, направи срѣщо него съзаклятіе и го уби въ двореца му, 4 Цар. 15; 22—25.

Фалекъ, сынъ на Евера, и отъ четвьртый-тъ поясъ отъ Сима. Наричаше ся Фалекъ *(раздѣленіе)*, защото въ негово врѣме ся раздѣли земя-та, Быт. 10; 25. 11; 16.

Фануилъ, Евр. *Пенуелъ*, *Божіе лице*, единъ градъ оттатъкъ Іорданъ и близо до Явокъ; защитенъ съ якъ стълпъ, който Гедеонъ събори по причинѫ че жители-тѣ на Фануилъ отказахѫ да му помогнѫтъ срѣщо Мадіамяны-тѣ, Сѫд. 8; 8—17. Іеровоамъ I пакъ го въздигнѫ, 3 Цар. 12; 25. Нарече ся *лице-Божіе* защото Іаковъ на това мѣсто ся бори съ Ангелъ-тъ, и рече, "Видѣхъ Бога лице съ лице," Быт. 32; 30.

Фаранъ или Ел-Фаранъ, Быт. 14; 6, едно голѣмо пространство пустѫ земіѭ на югъ отъ Палестинѫ, и на западъ отъ долинѫ-тѫ Ел-Араба, която ся простира отъ Мьртво море до заливъ-тъ Акабѫ. Вѫтрѣ въ и близо до тѫзи пустѫ странѫ Израиляни-тѣ ся скытахѫ тридесеть и осмь годины. Виждь **Исходъ**. Къмъ югъ тя ся простираше на три дни пѫть разстояніе отъ Синай, Втор. 33; 2; Авв. 3; 3. На сѣверъ тя заключаваше пустыніѭ-тѫ Кадисъ и Цинъ, Числ. 13; 3, 21, 27. Тука Агарь и Исмаилъ живѣяхѫ, Быт. 21; 14, 21; и тука Давидъ и послѣ Ададъ, бѣхѫ ся оттеглили за нѣкое врѣме, 1 Цар. 25; 1. 3 Цар. 11; 18. Буркхартъ намѣрилъ едно досадително пространство отъ варливѫ прьсть, покрыто съ черны кремъцы. Въ старо врѣме, обаче, ся намирали въ тѫзи странѫ нѣкои градове и обработены земи, както и много пасбища. Сѣвероисточна-та часть ся просича отъ истокъ къмъ западъ съ редове хълмове.

Фараонъ, е чиста Египетска рѣчь заета въ Еврейскыя языкъ, и значи *царь*; заради това насѫдѣ дѣто ся срѣща, тя означава царь. Тъй, Фараонъ Вафрій е сѫщій-тъ

царь Вафрій. Горня-та картина, снета отъ единъ Египетскый камыкъ, прѣдставя образъ-тъ на еднѫ Фараоновѫ дъщеріѭ, вѣроятно Сисаковѫ-тѫ.

Не по-малко отъ дванадесеть или тринадесеть Египетскы царіе сѫ споменѫти въ Св. Писаніе, и, съ исключеніе на четворица, всичкы-тѣ носятъ общій-тъ титулъ Фараонъ. Двоица отъ тѣхъ, заедно съ този титулъ, носятъ и собствены-тѣ имена, Нехао и Вафрій.

Слѣдующе-то е изложеніе на имена-та имъ по редъ. Нѣкои отъ тѣхъ, съ staранія-та на Шамполіона и другы, сѫ вече отождествены съ имена-та на царіе, познаты намъ отъ другы источницы, а останѫлы-тѣ още сѫ неизвѣстны. Толкозь краткы, тъмны, и противорѣчивы сѫ подробности-тѣ, изложены въ Египетскѫ-тѫ исторіѭ и старо-то лѣточисленіе, щото никое име прѣди Сисака не може безспорно ся отождестви.

1. Фараонъ, Быт. 12; 15, на врѣме-то Авраамово, прѣди Р. Х. 1920. Вѣроятно да е былъ царь отъ Өивскѫ-тѫ династіѭ.

2. Фараонъ, господарь-тъ Іосифовъ, Быт. 37; 36. гл. 39—50. Дѣян. 7; 10, 13, прѣди Р. Х. 1728. Нѣкои прѣдполагатъ че Фараонъ, комуто Іосифъ станѫ везирь, былъ сынъ на горѣпоменѫтыя въ Быт. 37; 36.

3. Фараонъ, който не познаваше Іосифа, и подъ когото Моисей бѣ роденъ, прѣди Р. Х. 1571, Исх. 1; 8. Дѣян. 7; 18. Евр. 11; 23.

Твърдѣ е вѣроятно да е имало другъ Фараонъ на врѣме-то когато Моисей побѣгнѫ въ Мадіамскѫ-тѫ земѭ, който умрѣ прѣди връщаніе-то на осмдесетгодишный-тъ Моисей отъ Мадіамъ въ Египетъ, Исх. 2; 11—23. 4; 19. Дѣян. 7; 23.

4. Фараонъ, подъ чіето царуваніе Израиляни-тѣ излѣзохѫ изъ Египетъ, и който погынѫ въ Червено-то море, Исх. гл. 5—14. 4 Цар. 17; 7. Неем. 9; 10. Пс. 135; 9. 136; 15. Рим. 9; 17. Евр. 11; 27, прѣди Р. Х. 1491.

5. Фараонъ на Давидово врѣме, 3 Цар. 11; 18—22, прѣди Р. Х. 1030.

6. Фараонъ, тесть-тъ Соломоновъ, 3 Цар. 3; 1. 7; 8. 9; 16, 24, прѣди Р. Х. 1010.

7. Сисакъ, кѫдѣ края на Соломоново-то царствіе, и прѣзъ Ровоамово-то, прѣди Р. Х. 975, 3 Цар. 11; 40. 14; 25. 2 Лѣт. 12; 2. Оттукъ нататъкъ вече ся споменуватъ собственны-тѣ имена на Египетскы-тѣ царіе. Виждь **Сисакъ.**

8. Зара, Египетско-Еѳіопскый царь на врѣме-то Асово, прѣди Р. Х. 930, зовимъ отъ историцы-тѣ Осорхонъ. Виждь **Зара.**

9. Сова, или Севехъ, съврѣменникъ Ахазовъ, прѣди Р. Х. 730, 4 Цар. 17; 4. Виждь **Сова.**

10. Ѳиракa, Еѳіопско-Египетскый царь, на царь Езекыево врѣме, прѣди Р. Х. 720, 4 Цар. 19; 9. Иса. 37; 9. Той е *Теархъ* на Страбона, и *Таракль* на Манеѳона. Виж. **Ѳиракa.**

11. Фараонъ Нехао, на царь Іосіево врѣме, прѣди Р. Х. 612, 4 Цар. 23; 29, 30, и др. 2 Лѣт. 35; 20—24, и др. *Нехао* сынъ Псаметиховъ. Виждь **Нехао.**

12. Фараонъ Вафрій, съврѣменникъ Навуходоносоровъ, и внукъ Нехаовъ; Иродотъ го нарича *Апріисъ.* Той ся съюзи съ Седекыѭ противъ Навуходоносора, прогони Ассирійцы-тѣ отъ Палестинѫ, прѣвзѣ Сидонъ и Тиръ, и върнѫ ся въ Египетъ съ голѣмѫ плячкѫ. Види ся да не е никакъ съдѣйствувалъ за да прѣдвари напокошно-то разореніе на Іерусалимъ, Іер. 37; 1—5. 47; 1. Іез. гл. 29—32. Царува двадесеть и петь годины, и слѣдъ безуспѣшныя си походъ противъ Кыринеѭ войска-та му го свали отъ прѣстола, споредъ думы-тѣ Іереміевы, Іер. 44; 30.

Фарезъ-Оза, 2 Цар. 6; 8. Виж. **Оза.**

Фаресъ *(проломеніе)*, Іудовъ сынъ, и близнакъ на Зарѫ, Быт. 38; 29. 46; 12, праотецъ-тъ на Фаресовцы-тѣ, Числ. 26; 20. Руѳ. 4; 12, 18. 1 Лѣт. 2; 4. 4; 1. 9; 4. Неем. 11; 4, 6. Мат. 1; 3. Лук. 3; 33.

Фарисеи сѫ были една многобройна Еврейска секта. Тѣ ся съгласявали въ по-главны-тѣ точкы

на ученія-та си, но ся дѣлили на нѣколко партіи или школы върху нѣкои маловажны въпросы, като напр. школы-тѣ или послѣдователи-тѣ на Хиллела или на Шамная, които бѣхѫ отлични раввини или учители. Име-то Фарисеи е произведено отъ Еврейско-то *Фарашъ*, дѣлѭ, като че тѣ различахѫ отъ другы-тѣ Евреи по дълбокѫ-тѫ си мѫдрость и святость. Ный гы виждамы за прьвъ пѫть въ сектѫ слѣдъ връщаніе-то на Евреи-тѣ отъ плѣнъ-тъ. Относително ученія-та имъ ще кажемъ че, ако и да сѫ почитали написаны-тѣ Ветхозавѣтны книгы, като источницы на Еврейскѫ-тѫ религіѭ, тѣ сѫ отдавали голѣмѫ и равнѫ важность на прѣданія-та, които сѫ ся касаяли главно до вънпшны-тѣ обряды, като, мыеніе, постеніе, дългомоліе, раздаваніе милостыніѭ, отбѣгваніе всяко сношеніе съ язычницы и мытари, и др. т. Виж. Мат. 6; 5. 9; 11. 23; 5. Мар. 7; 4. Лук. 18; 12. Тѣ были строгы тълкователи на буквѫ-тѫ на Моисеевыя законъ, но често нарушители на духа му чрѣзъ тѣзи прѣданія и философскы-тѣ си тълкуванія. Виж. Мат. 5; 31, 43. 12; 2. 19; 3. 23; 23. Съ мнимѫ-тѫ си святость, и тѣсно прилѣпеніе о всяко външно благочестіе, тѣ ся спечелвали благоволеніе-то и вліяніе-то на простолюдіе-то, особенно на жены-тѣ. Като Стоици-тѣ тѣ вѣрвали че сѫдба управлява всичко, но не толкозь щото да заглуши свободѫ-тѫ на человѣческѫ-тѫ волѭ. Тѣ поддържали безсмъртіе-то на душѫ-тѫ и бѫдѫще-то въскрьсеніе на тѣло-то, Дѣян. 23; 8. Много пѫти Христосъ осѫди Фарисеи-тѣ за гордость-тѫ и сребролюбіе-то имъ, за тщеславіе-то имъ въ молитвѫ, милостыніѭ, десетъцы, и постеніе, Мат. 6; 2, 5. Лук. 18; 9, за лицемѣріе-то имъ въ покрываніе беззаконно-то си поведеніе подъ було-то на религіѭ-тѫ, Мат. гл. 23. Лук. 16; 14. Іоан. 7; 48, 49. 8; 9. Съ вѣрны-тѣ си изобличенія, той още отъ рано си навлече ненависть-тѫ имъ, Мат. 12; 14; тѣ усрьдно търсяхѫ да го погубятъ. Но между тѣхъ е имало человѣци праводушни и благочестиви, като Іосифъ Аримаѳейскый, прѣстарѣлый Симеонъ, Никодимъ, и др., Мат. 27; 57. Лук. 2; 25. Іоан. 3; 1. Савлъ отъ Тарсъ бѣше Фарисей въ строгыя смыслъ на думѫ-тѫ, Дѣян. 26; 5. Гал. 1; 14. Отличителны-тѣ чьрты на характера имъ, когато ся срѣщатъ и въ Христіаны, не сѫ по-малко отвратителны Христу.

Фарсинъ, *раздѣляющи*, Халдейска дума въ дѣйствително причастіе и въ множ. число, а Фересъ, отъ сѫщій-тъ коренъ, е въ страдателно причастіе, и значи *раздѣленъ*, Дан. 5; 25, 28.

Фаруимъ, 2 Лѣт. 3; 6, една страна която произвождаше чисто злато; вѣроятно значи Офиръ, или споредъ Гесеный, Истокъ.

Фарфаръ, рѣка въ Дамаскъ. Виж. **Авана**.

Фасга, планинска цѣпь, сѣверна-та часть на Аваримскѫ-тѫ цѣпь, къмъ истокъ отъ Мьртво море; Нево бѣ единъ отъ врьхове-тѣ й, Втор. 32; 49. 34; 1. Фасга ся намѣрваше въ южнѫ-тѫ часть на Сионово-то царство, Числ. 21; 20. 23; 24; и по-послѣ влѣзе въ наслѣдіе-то на Рувимовцы-тѣ, Іис. Нав. 12; 3. 13; 20.

Фегоръ, една гора на Моава, отдѣто Валаамъ разгледа племена-та на Израиля, Числ. 23; 28. Вѣроятно лежи нѣколко мили на сѣверо-истокъ отъ Мьртво море, но сега не може да ся отличи. Име-то на това мѣсто и на околность-тѫ му има свьрскѫ съ единъ идолъ на Моавяны-тѣ, Втор. 4; 8. Виж. **Ваалъ**.

Фелеѳци-тѣ вынѫгы ся споменуватъ заедно съ *Хереѳцы-тѣ*, като и едни-тѣ и другы-тѣ служехѫ за тѣлохранители на царя, 2 Цар. 8; 18. 22; 23. Прѣдполага ся че тази дума, ако не е име-то

на нѣкое Еврейско или Филистимско семейство, означава *скороходцы;* и така тѣ, види ся, сѫ служили като царскы пратенницы; сѫщо както Хереѳци-тѣ, име-то на които происхожда отъ еднѫ Еврейскѫ думѫ, която значи *отсичамъ*, служехѫ като царскы палачи (джелати). Виж. **Хереѳци.**

Феликсъ, единъ Римскый управитель на Іудеѭ, който най-напрѣдъ былъ робъ, но отпослѣ ся освободилъ и възвысилъ на чинъ отъ Клавдій Кесаря, отъ когото и пріелъ име-то Клавдій. Той ся описва отъ историкъ-тъ Тацитъ като жестокъ, распустнѫтъ и подлъ. Въ Іудеѭ той ся оженилъ за еднѫ Еврейкѫ Друсиллїѭ, сестрѫ на Агриппѫ по-младый, коіѭто похытилъ отъ вторыя мѫжъ Азиза. Апостолъ Павелъ, като го проводили отъ Лисіѭ въ главный-тъ градъ Кесаріѭ до Феликса, послѣдній-тъ го распыталъ и го намѣрилъ невиненъ. При всичко това Феликсъ не го пустнѫлъ, ако и да облекчилъ теглила-та му, защото ся надѣвалъ че пріятели-тѣ на апостолъ-тъ ще го избавятъ съ подкупъ. Между това Еврейка-та Друсиллія пожелала да чуе какъ Павелъ излага новѫ-тѫ вѣрѫ; повыкали го и той произнеслъ съ обыкновеннѫ-тѫ си смѣлость еднѫ въодушевенѫ рѣчь връху правдѫ-тѫ, въздържаніе-то и страшный-тъ сѫдъ. Феликсъ потрѣперилъ, но пакъ запрѣлъ Павла и заглушилъ убѣжденія-та си. Слѣдъ двѣ годины, въ 60 г. слѣдъ Р. Х., Феликса повыкали назадъ въ Римъ; той си отишлъ, и като искалъ да угоди на Евреи-тѣ оставилъ Павла въ оковы. Като пристигнѫлъ въ Римъ, прѣдали го на сѫдъ за лошо-то му управленіе, намѣрили го виновенъ, и той едвамъ ся оттървалъ отъ смърть чрѣзъ посрѣдничество-то на брата си Палласа, който и той былъ царскый любимецъ, Дѣян. 23; 26. гл. 24.

Фенинна, втора жена на Елканѫ, Самуиловый-тъ бащѫ. Виж. **Анна.** Тѣхна-та история разяснява злины-тѣ отъ многоженство-то, 1 Цар. гл. 1.

Ферасимъ, една гора; вѣроятно сѫща-та която другадѣ ся нарича Ваалъ-Ферасимъ. Виж. **Ваалъ-Ферасимъ.**

Ферезейци, Быт. 15; 20, стари жители на Палестинѫ, които бѣхѫ ся смѣсили съ Хананаанцы-тѣ, или тѣ сами происхождахѫ отъ Ханаанъ. Тѣ вижда ся сѫ живѣли въ срѣдѫ-тѫ на Ханаанъ, Быт. 34; 30. Іис. Нав. 11; 3. 17; 15. Сѫд. 1; 4, 5; но живѣяхѫ нѣкои отъ тѣхъ на еднѫ-тѫ и на другѫ-тѫ странѫ отъ Іорданъ, по планинскы-тѣ мѣста както и по полета-та. На много мѣста въ Св. Писаніе, Хананаанци-тѣ и Ферезейци-тѣ ся споменуватъ като главны-тѣ народности на странѫ-тѫ; като въ врѣме-то на Авраама и на Лота, Быт. 13; 7. Нѣкои остатъци отъ това племе сѫществувахѫ въ Соломоново врѣме, и той гы направи подданны рабы, 3 Цар. 9; 20. Виж. **Хананаанци.**

Фестъ, Порцій, прѣемникъ-тъ на Феликса въ управленіе-то на Іудеѭ, въ 60 г. слѣдъ Р. Х. За да угоди на Іудеи-тѣ, Феликсъ бѣ оставилъ Павла въ оковы въ Кесаріѭ, главный-тъ градъ на Палестинѫ, Дѣян. 24; 27, и когато Фестъ пристигнѫлъ въ Іерусалимъ, Іудейскы-тѣ голѣмци му подали жалбѫ и му ся молили да осѫди Павла, или да го проводи въ Іерусалимъ, защото тѣ имали съзаклятіе на пѫть-тъ да го убіѭтъ. Фестъ, обаче, отговорилъ че Римляни-тѣ нѣматъ обычай да прѣдаватъ обвиняемый-тъ на смърть, прѣди да му ся не дозволи да оправдае себе си за обвиненія-та нанесены противъ него; и обѣщалъ ся на Іудеи-тѣ да чуе обвиненія-та имъ въ Кесаріѭ. Слѣдъ петь дни, когато вече чулъ обвиненія-та на обвинители-тѣ и оправданіе-то на Павла, той му прѣдложилъ ако ще да иде въ Іеру-

салимъ и тамъ да ся сѫди прѣдъ Еврейско-то съборище. Апостолъ Павелъ, обаче, не въспріелъ това прѣдложеніе, но ся отнеслъ до по-высокѫ-тѫ власть на Кесаря; и тъй той ся избавилъ отъ тайны-тѣ прѣслѣдованія на Іудеи-тѣ. Когато царь Агриппа и Верникія отишли въ Кесаріѭ да честитятъ на Феста за новѫ-тѫ му правителственнѫ службѫ, той повыкалъ пакъ Павла и го испытвалъ и прѣдъ тѣхъ, защото искалъ да направи едно изложеніе и да го испрати заедно съ него въ Римъ. Еврейскый-тъ историкъ Іосифъ похвалява управленіе-то на Феста. Той умрѣлъ въ Іудеѭ, въ 62 г. слѣдъ Р. Х.

Фива, Христіанка отъ Кенхреѭ, источно-то Кориноско пристанище, носителка на Павлово-то посланіе до Римляны-тѣ, въ което той ѭ прѣпорѫчва на довѣріе-то имъ и на Христіанскѫ-тѫ имъ любовь. Види ся, тя е была діаконка на церквѫ-тѫ и щедра благодѣятелка. Павелъ дума, "тя е на мнозина пристоявала, и на самаго мене," Рим. 16; 1, 2. Който пристоява на единъ вѣренъ рабъ Христовъ, извършва голѣмо добро. Духъ Святый прѣдставлява Фивины-тѣ дѣла и характеръ достоины за подражаніе. Такыва Израилскы майкы вѣчно ще ся помнятъ.

Филаделфія, Лидійскый градъ, въ Малѫ Азіѭ, сѣдалище на еднѫ отъ седмь-тѣ Азіятскы церквы, высоко хваленѫ отъ Христа за вѣрность-тѫ ѝ, Отк. 3; 7—13. Филаделфія носи име-то си отъ основателя ѝ Атталъ Филаделфъ, Пергамскый царь. Лежала между рѣкѫ-тѫ Ермъ и горѫ-тѫ Тмолъ, 28 мили юго-источно отъ Сардисъ и често страдала отъ землетресенія. Днесь тя е незначителенъ и злѣустроенъ градъ, съ населеніе 12,000 д. отъ които 1000 сѫ Грьци Христіани. Има петь церквы и шесть джаміи, една отъ които мѣстни-тѣ Христіани вѣрватъ да е церква-та, въ коіѭто сѫ молили първобытни-тѣ Христіани, до които Іоаннъ писа посланіе.

Филетъ, еретикъ, исключенъ отъ церквѫ-тѫ за дѣто отричалъ въскрьсеніе-то, и распространявалъ невѣріе между хора-та, 2 Тим. 2; 17, 18. Виждь **Именей**.

Филимонъ, Колосскый богаташъ, въ Фригіѭ, до когото Павелъ писа посланіе когато му испрати рабъ-тъ му Онисима. Новообращенный отъ Павла Филимонъ ся увѣщава да пріеме Онисима като "братъ възлюбленъ." Павелъ бѣ тогазь затворенъ въ Римъ. Писмо-то му всеобщо ся слави по нѣжность-тѫ си, учтивость-тѫ си, и по благородныя духъ, който диша. Виждь **Онисимъ** и **Посланіе**.

Филиппи, градъ въ проконсулскѫ Македоніѭ, тъй нарѣченъ отъ Филиппа, Македонскый-тъ царь, който го поправи и украси; първенъ ся выкаше Даеосъ. Като Римско "поселеніе" основано отъ Августа, той ся ползоваше съ нѣкои особны привилегіи, които го правяхѫ "първъ градъ на онѫзи часть отъ Македоніѭ." Но нѣкои прѣдполагатъ това израженіе въ Дѣян. 16; 12, да значи че той е былъ първый-тъ градъ дѣто пѫтникъ-тъ ся е спиралъ слѣдъ излизаніе-то си на пристанище-то му Неаполь, отъ който Филиппи е отстоялъ десеть мили къмъ сѣверо-западъ. Тукъ ся случи прочута-та битка, въ коіѭто Октавій и Антоній поразихѫ Брута и Кассія, слѣдъ Р. Х. 42 г. Тукъ, за прьвъ пѫть въ Европѫ, Павелъ проповѣда евангеліе-то, слѣдъ Р.Х. 52. Лидія бѣ първо покрьстена; и церква-та, която изникнѫ тукъ, ся отличаваше по отличны-тѣ чьрты на тѫзи великодушнѫ и чистосьрдечнѫ Христіанкѫ. За изгонваніе-то имъ прѣдвѣщателныя духъ изъ еднѫ момѫ, Павелъ и Сила бѣхѫ хванѫти, жестоко біени и затворени. Но оковы-тѣ имъ чудесно ся развързахѫ, стражарь-тъ

имъ ся покрьсти, и тѣмъ позволи да заминжтъ за Амфиполь. Лука, види ся, е останжлъ тукъ, и ся съединилъ съ Павла когато дошелъ повторомъ въ Филиппы прѣзъ пете-то си пжтуваніе за Іерусалимъ, слѣдъ Р. Х. 58, Дѣян. 16; 8—40. 20; 3—6. Мѣстоположеніе-то на този древень градъ е посыпано сега съ развалины.

Павлово-то посланіе къ Филиппяномъ, написано прѣзъ първо-то му затваряніе въ Римъ, слѣдъ Р. Х. 62, признателно и горѣщо удостовѣрява пріиманіе-то на даръ-тъ имъ чрѣзъ Епафродита, и непрѣстаннж-тж имъ любовь къмъ него; както и безукоризненно-то имъ Христіанско поведеніе, и търпѣніе въ гоненія, Фил. 1; 7, 28, 29. 2; 12. 4; 10—15. Виждь и 2 Кор. 18; 1, 2.

Филиппъ I, *четверовластникъ-тъ,* сынъ на Ирода Великый, отъ женж му Клеопатрж. При раздѣленіе-то на Иродово-то царство, той станж четверовластникъ въ Итурііж и Трахонитскж-тж странж, Лук. 3; 1. Виждь **Иродъ** I. Отъ него градъ-тъ Кесарія зима име-то си Филипповж.

II. *Иродъ Филиппъ,* другъ сынъ на Ирода великый отъ Маріамнж Симоновж-тж дъщеріж. Іосифъ го нарича Иродъ. Обезнаслѣденъ отъ бащж си, той поминж частенъ животъ; и бѣ първый-тъ Иродіадинъ мжжъ, Мат. 14; 4. Виждь **Иродіада.**

III. *Апостолъ-тъ,* Виѳсаидецъ, ученикъ на Іоанна Крьститель-тъ, и единъ отъ дванадесеть-тѣ званны да отиджтъ подиръ Іисуса, Мат. 10; 3. Іоан. 1; 43—48. Дѣян. 1; 13. Срѣщамы го нѣколко пжти споменжтъ въ Евангеліе-то, Іоан. 6; 5—7. 12; 21. 14; 8—10. Прѣданіе-то казва че той проповѣдвалъ въ Фригііж, и умрѣлъ въ Іераполь Сирійскый.

IV. *Діаконъ-тъ* и *благовѣстникъ-тъ,* Дѣян. 6; 5. 21; 8. Еф. 4; 11; по едно врѣме житель Кесарійскый, на когото четыри-тѣ дъщери имахж дарбж да пророкуватъ, Дѣян. 2; 17. 21; 8, 9. По смьрть-тж Стефановж когато всичкы Христіани, освѣнь Апостоли-тѣ, бѣхж испждени изъ Іерусалимъ, той успѣшно проповѣдваше евангеліе-то въ Самарііж, и стори много чудеса. Отъ срѣдъ тѣзи щастливы обстоятелства, той ся повыка да отиде да работи далечь за еднж душж; но посрѣдствомъ този Еѳіопскый скупецъ евангелска-та свѣтлина проникнж тьмнотж-тж въ Африкж и озари множества словесны сжщества. Въ расказъ-тъ си Лука сегызь-тогызь различа Филиппа отъ Апостолы-тѣ, Дѣян. 8; 1, 14, 16. Той проповѣда слово-то по крайбрѣжны-тѣ градища, отъ Азотъ до Кесарііж, дѣто Павелъ съ дружинж-тж си му бѣ гость за "много дни," Дѣян. 21; 8—16. Напокошна-та му история е неизвѣстна.

Филистимяне, прочутъ народъ, който населявалъ южно-то приморіе на Ханаанскж-тж земіж, която отъ име-то имъ ся нарѣкла Филистія, или Филистимска земя, Псал. 60; 8. 108; 9, или Палестина. Тѣ първоначално ся прѣселили отъ Египетъ въ Кафторъ, който нѣкои разбиратъ да е Критъ, а другы — Каппадокія, Быт. 10; 14, и оттамъ прѣминжли въ Палестинж подъ име-то Кафторими, отдѣто истыкали Авейцы-тѣ, които живѣли въ села около Газж, Втор. 2; 23. Страна-та, коіжто Филистимци-тѣ населявали, лежала между издигнжты-тѣ мѣстности на Іудеіж и Срѣдиземно море, и была въобще равна и плодовита.

Филистимяне-тѣ бѣхж силенъ народъ въ Палестинж, даже на Авраамово врѣме, прѣди Р. Х. 1900 год., когато тѣ имахж свои царіе и значителны градища, Быт. 20; 2. 21; 32. Исх. 13; 17. Тѣ не сж причислени при народы-тѣ, осждены на истребленіе съ сѣме-то Ханааново. Іисусъ Навинъ безъ двоуменіе, по заповѣдь Господніж,

гы нападнѫ, понеже тѣ владѣяхѫ нѣкои окрѫжія обѣщаны на Израиляны-тѣ. Но тѣзи завоеваны мѣста, види ся, да сѫ были здѣ пазены, защото въ врѣме-то на Сѫдіи-тѣ и на Саула, и въ начало-то на Давидово-то царуваніе, Филистимяне-тѣ ся управлявахѫ отъ свои царіе и господари. Държава-та имъ была раздѣлена на петь малкы княжества, Газѫ, Аскалонъ, Азотъ, Геѳъ, и Акаронъ, всякое отъ които е имало на чело свой "войводѫ;" тѣ притѣснявали Израиля прѣзъ управленіе-то на първосвященника Илія, на Самуила, и Саула, около сто и двадесеть годины. Отъ врѣме на врѣме Самегаръ, Самсонъ, Самуилъ, и Саулъ имъ ся въспротивявахѫ и удържавахѫ надъ тѣхъ нѣколко побѣды, но не разсыпахѫ силѫ-тѫ имъ, Сѫд. 3; 14. 1 Цар. гл. 4, 7, 14, 31. Тѣ закрѣпихѫ независимость-тѫ си до врѣме-то на Давида, който гы покори, 2 Цар. 5; 17. гл. 8; отъ туй врѣме тѣ останѫхѫ подданни на Іудины-тѣ царіе, до царуваніе-то на Іорама, Іосафатовъ-тъ сынъ, когато тѣ ся побунихѫ, 2 Лѣт. 21; 16. Іорамъ воюва срѣщо тѣхъ, и вѣроятно гы усмири, понеже тѣ пакъ възстанѫхѫ противъ Озіѭ, който гы държа подъ яремъ прѣзъ цѣло-то си царствіе, 2 Лѣт. 26; 7. Прѣзъ злополучно-то Ахазово господаруваніе, Филистимяне-тѣ страшно опустошихѫ Іудѫ; но сынъ-тъ и прѣемникъ-тъ му Езекыя гы покори, 2 Лѣт. 28; 18. 4 Цар. 18; 8. Обаче тѣ въдворихѫ свободѫ-тѫ си, подъ по-напокошны-тѣ Іудины царіе; и отъ заплашванія-та отправены срѣщо тѣхъ отъ пророцы-тѣ Исаіѭ, Амоса, Софоніѭ, Іереміѭ, и Іезекіиля, виждамы че сѫ навлекли голѣмы бѣды на Израиля, за които Богъ имъ ся заканва да гы накаже съ тежкы злополучія, Іер. гл. 47. Іез. 25; 15. Амос. 1; 6—8. Авд. ст. 19. Зах. 9; 5. Виж. и Неем. 13; 23. Тѣ бѣхѫ отъ части покорени отъ Ассирійскыя царь Есараддона, и по-послѣ отъ Псамметиха, Египетскый-тъ царь; и много е вѣроятно да сѫ были подчинени и отъ Навуходоносора, както и другы-тѣ народи въ Сиріѭ, Финикіѭ и Палестинѫ, прѣзъ обсадѫ-тѫ на Тиръ. Тѣ напоконъ подпаднѫхѫ подъ власть-тѫ на Персійцы-тѣ, на Александра Великый; който съсыпа Газѫ, едничкый-тъ Филистимскый градъ който дързнѫ да му ся опре. Филистимци-тѣ, види ся, сѫ ся слѣли съ другы народности подъ Маккавеи-тѣ, и не ся споменуватъ вече като отдѣленъ народъ. Въ Св. Исторіѭ тѣ ся прѣдставятъ като ратолюбивъ народъ, запознатъ съ разны художества, Сѫд. 15; 5. 1 Цар. 13; 20; поклонници на Ваала и Астартѫ, подъ имена-та Ваалъзевувъ и Дагонъ. Тѣ вижда ся да сѫ были потомци Симови, съ языкъ твърдѣ ближенъ до Еврейскыя, Неем. 13; 24. Земя-та имъ, еднъжь богата и изобилна съ градове и паланкы, днесь е пустота, Соф. 2; 4—7.

Философія, *любомудріе.* Въ Новый-тъ Завѣтъ значи праздны и вредоносны размышленія, свѣтска мѫдрость, и "лъжеименно знаніе," 1 Кор. 1; 18—27. 1 Тим. 6; 20, въ противоположность на евангелскѫ истинѫ. Павелъ, въ посланіе-то си до Колоссяны-тѣ, гы прѣдупредява да гы не заплѣни нѣкой съ "философіѭ," Кол. 2; 8; и е едно отъ най-скрьбны-тѣ доказателства на растлѣніе-то на человѣчешко-то сърдце, че то е могло да развали разсѫдъкъ-тъ. Често най-развитый-тъ человѣческый умъ е былъ слѣпецъ въ религіозны истины; и величіе-то и сила-та на разсѫдъкъ-тъ му не сѫ были мѣрка на знаніе-то и Боголюбіе-то му, но на гордость-тѫ, бунтуваніе-то, и безуміе-то му. Епикурейци-тѣ и Стоици-тѣ въ Атинѫ ся подиграхѫ съ Павловы-тѣ бѣсѣды; и на много мѣста въ посланія-та си,

Апостолъ-тъ противопоставя тогавашнж-тж лъжемждрость, т. е. языческж философіѭ, на мждрость-тж Христовж и истиннж-тж вѣрж на коіѭто философи-тѣ и софисти-тѣ гледали като на простж глупость, защото тя ся облягала не на краснорѣчіе-то и остроуміе-то на проповѣдницы-тѣ ѝ, но на силж-тж Божіѭ и дѣйствія-та на Святаго Духа въ сърдца-та и умове-тѣ на вѣрующы-тѣ; и защото не залъгвала и не лъскаяла человѣка, но смѣло го искарвала за мятежникъ срѣщо Бога.

Както отъ вліяніе-то на философіѭ-тж изникнжхж между Грьцы-тѣ нѣколко секты, както сектата на Академицы-тѣ, Перипатетицы-тѣ, и Стоицы-тѣ, тъй и между Евреи-тѣ ся породихж нѣкои, както секты-тѣ на Ессинцы-тѣ, Фарисеи-тѣ, и Саддукеи-тѣ. Фарисеи-тѣ ся приличали до нейдѣ си на Стоицы-тѣ, Саддукеи-тѣ на Епикурейцы-тѣ, и Ессинци-тѣ на Академицы-тѣ. Фарисей-тъ е гордъ, тщеславецъ, хвалопрьдъ, като Стоикъ-тъ; Саддукей-тъ отхвърля безсмъртіе-то на душж-тж и сжществованіе-то на духове, и, като Епикуреецъ-тъ, не му мысли за бждяще-то; Ессинецъ-тъ е по-умѣренъ, по-простъ и по-набоженъ, и като такъвъ по-ближенъ до Академикъ-тъ.

Опасность-та за коіѭто Павелъ на врѣме-то си прѣдизвѣсти церквж-тж, не е исчезнжла. Высокомѣрный-тъ человѣчешкыя умъ естественно ся прилѣпя при безбожіе и сърде-нераскаянность, неприпознава откровеніе, отхвърля всичко що не иде на вкусъ-тъ му или пакъ му е непонятно. Истинска мждрость, напротивъ, е смиренна и послушна. "Който не пріеме царство-то Божіе като дѣте, нѣма да влѣзе въ него."

Финеесъ, I. Елеазаровъ сынъ, и внукъ на Аарона първосвященникъ-тъ. Ревнивый-тъ и рѣшителный-тъ му характеръ ясно ся виждa въ чеврьсто-то му пробожданіе развратныя Іудинъ князь и другаркж-тж му Мадіамкж, на Моавскы-тѣ полета, Числ. гл. 25. За тжзи неговж смѣлж и своеврѣменнж услугж, първосвященството бѣ обеспечено за домородство-то му, което тъй сжщо вѣрно останж; и потомство-то му, освѣнь прѣзъ врѣме-то отъ Илія до Садока, стоеше на чело на священство-то до разрушеніе-то на храмъ-тъ. Финеесъ прѣдводителствуваше Израилското воинство въ напокошнж-тж битвж съ Мадіамцы-тѣ, Числ. 31; 6. Псал. 106; 30, 31. Той бѣ вождъ-тъ на депутаціѭ-тж, испратенж да заяви прѣдъ задъ-Іорданскы-тѣ племена за издигнжтый-тъ имъ олтарь, Іис. Нав. 22; 5—34. На бащино си врѣме той ся постави надзиратель надъ Левиты-тѣ, Числ. 3; 32; и по-послѣ бѣ помазанъ за първосвященникъ, Іис. Нав. 24; 33; той съобщаваше волѭ-тж Божіѭ относително наказаніе-то на Гавайцы-тѣ, Сжд. 20; 28.

II. Сынъ на първосвященника Илія. Виж. **Офній.**

Финикія, Дѣян. 15; 3, въ обширенъ смыслъ, означава тѣснж-тж ивицж земіѭ, която ся простираше почти по цѣло-то источно приморіе на Срѣдиземно море, отъ Антіохіѭ до прѣдѣлы-тѣ на Египетъ. Но собственна Финикія е лежала между градове-тѣ Лаодикіѭ въ Сиріѭ и Тиръ, и обемала главно земи-тѣ на Тиръ и Сидонъ. Прѣди завоеваніе-то ѝ отъ Іисуса Навина, Палестина ся владѣла отъ Ханаанцы-тѣ, Хамовы сынове, раздѣлены на единадесеть домородства, отъ които най-силно-то е было на Ханаана, основатель-тъ на Сидонъ, и главж-тж на истинскы-тѣ Ханаанцы, които Грьци-тѣ выкахж Финикіяны. Само тѣзи послѣдни-тѣ останжхж самостоятелни подъ Іисуса Навина, Давида, Соломона, и послѣдующы-тѣ царіе; но по-сѣтнѣ Ассирійскы-тѣ и Халдейскы-тѣ царіе гы покорихж. Слѣдъ

това тѣ подпаднѫхѫ едно подиръ друго подъ Персійцы-тѣ, Грьцы-тѣ, и Римляны-тѣ.

Финикійци-тѣ бѣхѫ богатъ, развитъ, и силенъ народъ. Тѣ съставлявахѫ съюзъ отъ търговскы градове, всякой отъ които съ окрѫжіе-то си ся управлявалъ отъ свой царь. Прибрѣжіе-то на земѭ-тѫ имъ бѣ гѫсто насадено съ паланкы; и кораби-тѣ имъ пьрвенъ прѣплувахѫ цѣло-то Срѣдиземно море, и основахѫ търговіѭ и поселенія дори до далечны-тѣ приморія на Европѫ и Африкѫ. Произведенія-та на всичкы-тѣ тогазь познаты земи ся размѣнявахѫ на тържища-та имъ, Іез. гл. 27. Картагенъ, ранный-тъ съперникъ на Римъ, бѣ Финикійско поселеніе; както бѣхѫ Кадисъ и Ѳарсисъ въ Испаніѭ, Іез. 38; 13. Языкъ-тъ на Финикіяны-тѣ бѣ почти еднакъвъ съ Еврейскыя, както ся вижда отъ имена-та на нѣколко Испанскы градове. Соломонъ длъжи тѣмъ за помощь-тѫ, коіѭто поднесохѫ въ издиганіе-то на храмъ-тъ, и въ построеніе-то и управленіе-то на кораби-тѣ му. Виж. **Тиръ**. Финикія лежеше между източно-то Срѣдиземно приморіе и Ливанскы-тѣ горы; и като добрѣ напоявана и плодовита земя, тя произвождаше много и всякаквы земледѣлческы произведенія. Жители-тѣ ѝ бѣхѫ Ваалови и Астартини поклонници.

Днесь Финикія е въ рѫцѣ-тѣ на Турцы-тѣ. За повече отъ двадесеть столетія, тя не е имала свои царіе и свое самоуправленіе. Име-то ѝ не ся срѣща въ книгы-тѣ на Еврейскѫ-тѫ Библіѭ; но само въ книгы-тѣ на Маккавеи-тѣ и въ Новыя Завѣтъ. Евреи-тѣ всякога ѭ пишѫтъ Ханаанъ, Иса. 23; 11. Жена-та коіѭто Марко нарича Сирофиникіанкѫ, т. е. Финикіанкѫ отъ Сиріѭ, понеже Финикія тогазь съставлявала часть отъ Сиріѭ, Мар. 7; 26, Матѳей ѭ зове Ханаанкѫ, Мат. 15; 22.

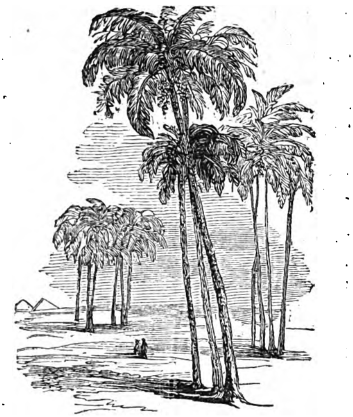

Финиково дьрво, Исх. 15; 27. Това дьрво по Еврейскы ся нарича *тамаръ*, възвышено, отъ право-то, високо-то, и безклонно-то му растеніе, и отъ това вижда ся да е по-забѣлѣжително отъ колкото кое-да-е друго дьрво; понѣкога то расте до сто крака високо. Виж. **Ѳамарь**.

Финиково-то дьрво е едно отъ най-хубавы-тѣ дьрвета въ растително-то царство. Стебло-то му е въобще пълно съ неравны чепове, които доставятъ леснинѫ за да ся катери человѣкъ до върха му за плодъ, Пѣсн. 7; 7, 8. Тѣзи издадены части сѫ слѣды отъ паднѫлы листа; защото стебло-то не е твърдо като другы-тѣ дървеса, но е пълно съ влакнястъ мѫхъ, около който е жилава-та кора, която състои отъ якы жилкы когато дьрво-то е младо, но която постепенно ся вдьрвява и уякчава. На върхъ-тъ на корѫ-тѫ израстватъ листа-та испьрво подъ еднѫ покрывкѫ, но послѣ, отъ какъ израстѫтъ повече отъ покрывкѫ-тѫ, тѣ ся разширяватъ на всякѫ странѫ отъ стебло-то, и колкото листа-та окапватъ толкова стебло-то ся издига на горѣ. Съ всезеленыя си и пріятенъ върхъ, който постоянно ся стреми къмъ небе-

то, то прѣдставлява единъ образъ на душж-тж която напрѣдва въ благочестіе, Псал. 92; 12. Листа-та, когато дърво-то вече порастне за да дава плодъ, сж отъ шесть до осмь крака дългы; тѣ сж много широкы когато ся растворятъ и ся употрѣбяватъ за покрывъ на кжщы и за подобны потрѣбности.

Плодъ-тъ му расте подъ листата му на гроздове, тежкы понѣкога повече отъ петь окы; вкусъ-тъ му е сладъкъ и пріятенъ. Прилѣжни-тѣ туземци, казва Г. Гибонъ, въспѣватъ, было въ стихове было въ прозж, триста и шестдесеть-тѣ потрѣбности въ които стебло-то, клонове-тѣ, листа-та, жилкы-тѣ и плодъ-тъ на туй дърво ся употрѣбяватъ. Една значителна часть отъ жители-тѣ на Египетъ, Арабіѭ и Персіѭ, ся хранятъ повече отъ неговыя плодъ. Тѣ ся хвалятъ тоже за изцѣрителны-тѣ му силы. Камилы-тѣ имъ ся хранятъ съ кокычкы-тѣ на плодъ-тъ му. Отъ листа-та му правятъ постелкы, кошницы, торбы, рогоскы и четкы; отъ клонове-тѣ или отъ стебло-то му, клеты и плетове за градины; отъ жилкы-тѣ на стебло-то му, нишкы, вжжета и ортомы; отъ сокъ-тъ му ся приготовлява едно спиртливо питіе; а трупъ-тъ на дърво-то ся употрѣблява за гореніе. Казватъ още че отъ единъ видъ финиково дърво нарицаемо *phœnix farinifera*, ся изваждало брашно, което ся намира между жилкы-тѣ на стебло-то му и ся употрѣбявало за хранж.

Нѣкои части въ Палестинж, както и нѣкои съсѣдны мѣста отъ Едомъ, ся описватъ отъ стары-тѣ да сж изобилували съ финиковы дървеса. Іудея особенно ся прѣдставлява, върху нѣколко Веспасіановы монеты, чрѣзъ еднж неутѣшимж женж сѣдящж подъ едно финиково дърво съ надписъ, IUDÆA CAPTA, Іудея поробена. Въ Втор. 34; 3 Іерихонъ ся нарича "градъ на финиковы дървеса;" и много отъ тѣзи дървеса ся намиратъ още въ онжзи околность; но въобще тѣ сега сж рѣдкы въ Палестинж. Да ся махатъ или да ся хвърлятъ по пжть-тъ финиковы кыткы или вѣйкы, ся правяло не само за въ честь на побѣдители-тѣ прѣзъ Грьцкы-тѣ игры въ старо врѣме, но тоже и за въ честь на тържественно-то влизаніе на Сіонскыя Царь въ Іерусалимъ, Іоан. 12; 12, 13. То прѣдставлява тоже много пославно-то му тържество на небето заедно съ людіе-то му, Отк. 7; 9.

Финикъ, Критско пристанище, днесь зовимо Лутро, което гледа къмъ юго-истокъ. На пжть отъ Кесаріѭ за Римъ, Павелъ не успѣ да влѣзе въ това пристанище, Дѣян. 27; 12.

Фисонъ, една отъ четыри-тѣ рѣкы, които напояваха Рай-тъ, Быт. 2; 11, 12, която течеше прѣзъ Евилатскж-тж земіѭ, дѣто ся намираше прѣвъсходно злато. Като Едемскж-тж градинж, мѣстоположеніе-то ѝ точно не ся знае. Виж. **Едемъ** и **Евфратъ**.

Фихолъ, титулъ на военачалника на Герарскыя царь, по Авраамово и Исааково врѣме, Быт. 21; 22. 26; 26.

Фригія, Мало-Азіятска область, която граничеше на сѣверъ съ Виѳиніѭ и Галатіѭ, на истокъ съ Каппадокіѭ, на югъ съ Ликіѭ, Писидіѭ, и Исавріѭ, и на западъ съ Мизіѭ, Лидіѭ, и Каріѭ. Тя ся выкаше още Пакатіанова Фригія, и Голѣма-Фригія, за различіе отъ Малж-Фригіѭ, която бѣ едно окржжіе отъ Мизіѭ, при Мряморно море, населено отъ Фригійцы слѣдъ Троянскж-тж войнж. Източна-та часть на Голѣмж-Фригіѭ ся казваше и Ликаонія. Тази страна бѣ издигнжто поле, плодовито въ жито и вино, и прочуто по хубавы-тѣ си говеда и овцы. Отъ градове-тѣ ѝ само Лаодикія, Іераполь, Колосса, и Писидійска Антіохія, ся споменуватъ въ Но-

выя Завѣтъ. Ап. Павелъ дваждь прѣминж прѣзъ Фригіѭ, за да проповѣда Слово-то Божіе, Дѣян. 2; 10. 16; 6. 18; 23.

Фулъ, I. Ассирійскый царь, около 770 г. прѣди Р. Х., когато Асирія за прьвъ пѫть ся споменува въ Библіѭ-тѫ. Той навлѣзе въ Израилскѫ-тѫ земѭ, прѣзъ Манаимово-то царуваніе, но награденъ съ хылядѫ таланта сребро той ся оттегли, 4 Цар. 15; 19, 20. 1 Лѣт. 5; 26.

II. Иса. 66; 19, страна далечь отъ Іудеѭ, свързана съ Лудъ, и прѣдполагана отъ Буркхарта да има слѣды въ Нилскыя островъ Филе, при прѣдѣлы-тѣ между Египетъ и Еѳіопіѭ.

Фуримъ, *жребія*, Еврейскый праздникъ установенъ отъ Есѳирь и Мардохея, прѣзъ царуваніе-то на Персійскый царь Ассуира, за спомень на чудесно-то избавленіе на Евреи-тѣ отъ злобны-тѣ Амановы помысли. Значеніе-то на това име излиза отъ жребіе-то, което ся хвърляло всѣкыдневно прѣдъ Амана отъ първый-тъ мѣсецъ до дванадесетый-тъ, додѣ ся случеше благопріятенъ день за погубваніето на Евреи-тѣ, които, въсползовани отъ суевѣріе-то Аманово, намѣрихѫ врѣме да обърнѫтъ кроежы-тѣ му срѣщо него, Прит. 16; 33. Есѳ. 3; 7. 9; 20—32. Този праздникъ ся прѣдшествувалъ съ единъ денъ постъ, и ся испращалъ съ четеніе книгѫ-тѫ Есѳирь на всеуслишаніе въ съборище-то, и съ частны пирове, взаимни дарове, милостынѭ, играніе, и пр. Нѣкои мыслятъ че този праздникъ ся загатва въ Іоан. 5; 1. Евреи-тѣ и до сега го празднуватъ прѣзъ Мартъ.

Фуртунатъ, 1 Кор. 16; 17, отишлъ отъ Коринѳъ въ Ефесъ да посѣти Павла. Апостолъ-тъ говори за Стефанина, Фуртуната и Ахаика като първы плодове на Ахаіѭ, и още като такыва които были отредени да служатъ на церквѫ-тѫ и на святіи-тѣ. Тѣ занесли първо-то Павлово посланіе въ Коринѳъ.

Футъ, Хамовъ сынъ, Быт. 10; 6, чіито потомци ся споменуватъ съ Еѳіопяны-тѣ и Лидіаны-тѣ като Египетскы войницы, и съставляющы часть отъ Гогово-то войнство, Іер. 46; 9. Іез. 27; 10. 30; 5. 38; 5. Наум. 3; 9. Іосифъ гы зима за сѫщы-тѣ Мавританцы, въ сѣвернѫ Африкѫ на западъ. Виж. **Ливія**.

Х.

Хавулъ, вѣроятно значи *неугодяющъ*, I. Име дадено отъ Хырама, Тирскый-тъ царь, на едно окрѫжіе въ Сѣвернѫ Галилеѭ, което обемало 20 градове, и което Соломонъ му далъ като заплатѫ за помощь-тѫ му въ съграждаціе-то на храмъ-тъ, 3 Цар. 9; 13; подъ това име ся подразумѣва незадоволствіе-то му съ подаръкъ-тъ.

II. Асировъ градъ, Іис. Нав. 19; 27.

Халахъ, единъ градъ въ Ассиріѭ, съграденъ отъ Ассура или отъ Нимрода, Быт. 10; 11, 12. Той е былъ малко надалечь отъ Ниневіѭ, и Ресенъ ся е намиралъ между тѣхъ.

Халванъ, една отъ съставны-тѣ части на темянъ-тъ, който Евреи-тѣ сѫ горили на олтарь-тъ въ скыніѭ-тѫ, Исх. 30; 34. Халванъ-тъ е смола-та на едно растеніе, което расте въ Абиссиніѭ, Арабіѭ и Сиріѭ.

Халдеи или **Халдейци**. Съ това названіе ся разумѣватъ 1) народъ-тъ Халдейскый, и подданници-тѣ Халдейскы въобще; 2) философи, естествоиспытатели, гледачи, и другы, които ся занимавали особенно съ изученіе-то на Математикѫ-тѫ и звѣздобройство-то, чрѣзъ което тѣ притязавали да прѣдсказватъ бѫдѫщы събытія и сѫдбинѫ-тѫ на человѣцы родены подъ извѣстны съзвѣздія.

Халдеи-тѣ сѫ были въ начало едно войнственно племе, което населявало Кюрдскы-тѣ горы на сѣверъ отъ Ассиріѭ и Месопотаміѭ,

Іер. 50; 17. Когато Ассирійскы-тѣ монарси распространили завоеванія-та си къмъ сѣверъ и западъ, тогава и Халдеи-тѣ подпаднѫли подъ тѣхнѫ-тѫ власть; но, подъ власть-тѫ на свои-тѣ побѣдители, Халдеи-тѣ ся прѣобразили отъ еднѫ грубѫ ордѫ въ единъ образованъ народъ. Едно живостно и впечатително описаніе за Халдейскы-тѣ войницы срѣщамы въ книгѫ-тѫ на пророка Аввакума, който може да е живѣлъ около врѣме-то когато Халдейци-тѣ нашествували Палестинѫ и ближни-тѣ земи, Авв. 1; 6—11. За врѣме-то, въ което Халдейци-тѣ сѫ прѣминѫли въ Вавилоніѭ нищо сега не ся знае. Въ царуваніе-то на царь Езекыя, 713 г. прѣди Христа, споменува ся единъ Вавилонскый царь, първый за когото четемъ слѣдъ Нимрода и Амарфала. Сто годины по-послѣ ный намирамы Халдейцы-тѣ владѣтели на Вавилонско-то царство. Като прьвъ царь отъ новѫ-тѫ Вавилонскѫ династіѭ въ историѭ-тѫ ся явява Навополассаръ. Неговъ-тъ сынъ Навуходоносоръ нашествувалъ Палестинѫ, споредъ прѣдреченіе-то отъ Іереміѭ и Аввакума, Езд. 5; 12. Іер. 39; 5. Навуходоносора наслѣдилъ сынъ-тъ му Евилъ-Меродахъ, 4 Цар. 25; 27 и Іер. 52; 31. Слѣдъ него послѣдвали въ кратко врѣме Нериглиссаръ, Лаворосоарходъ, и Навонидъ или Валтасаръ, при когото тази имперія ся погълнѫла въ Мидо-Персійскѫ-тѫ имперіѭ. Халдео-Вавилонска-та династія не ся вижда да ся е удържала повече отъ сто годины.

Халдейскый языкъ. Виждь **Языкъ.**

Халдея, първень страна-та отъ два-та брѣга на долній Евфратъ, до Персійскый заливъ, съ главенъ градъ Вавилонъ. По-послѣ подъ това име ся разбирала цѣла Вавилонія. Виждь **Вавилонія.** Халдея бѣ отечество Авраамово. Въ старо врѣме тя ся наричала и земя-та Сенааръ, Быт. 11; 2. Иса. 11; 11. Зах. 5; 11.

Халевъ, I. Сынъ Іефонніевъ, отъ племе-то Іудово, който ся испрати съ по единъ человѣкъ отъ всичкы-тѣ другы племена, за да разгледа обѣщаннѫ-тѫ земіѭ, Числ. гл. 13 и 14. Отъ дванадесеть-тѣ, Халевъ и Іисусъ работили вѣрно и искренно, и отъ всичкы-тѣ възрастны мѫжіе само на тѣхъ е было позволено да влѣзѫтъ въ Ханаанъ, Числ. 14; 6—24, 38. 26; 65. Той е былъ единъ отъ князове-тѣ опрѣдѣлены да раздѣлятъ завоеванѫ-тѫ земіѭ между племена-та, Числ. 34; 19. Хевронъ му ся далъ като наградѫ на вѣрность-тѫ му, споредъ обѣщаніе-то Божіе, Втор. 1; 36. Іис. Нав. гл. 14. Ако и на 85-годишенъ възрастъ, той още задържалъ силѫ-тѫ си, и наскоро изгонилъ Енаковы-тѣ сынове отъ наслѣдіе-то си. Той далъ часть отъ него и дъщеріѭ си Ахсѫ па братовчеда си Гоѳоніила, който бѣше спечелилъ наградѫ-тѫ съ храбрость-тѫ си въ прѣвземаніе-то на Девиръ, Іис. Нав. 15; 13—19. 21; 12. Тази страна за нѣколко врѣме е носила име-то на Халева, 1 Цар. 30; 14.

II. Сынъ Оровъ чіито сынове населявали земіѭ-тѫ около Виѳлеемъ, и пр., 1 Лѣт. 2; 50—55.

Халкидонъ, единъ скѫпоцѣненъ камыкъ, който прилича на агатъ, Отк. 21; 19. Този камыкъ е разноцвѣтенъ; намира ся въ повечето части на свѣтъ-тъ, ако и да носи названіе-то си отъ градъ-тъ Халкидонъ (Кадѫ-кюй), въ Виѳиніѭ, срѣщо Цариградъ; много ся употрѣбява за чашы и другы изящны съсѫды.

Халколиванъ, единъ металъ съставенъ отъ сребро и злато, или отъ мѣдь и злато, много лъскавъ и скѫпоцѣненъ, Іез. 1; 4. Отк. 1; 15. Вѣроятно отъ този или подобенъ металъ сѫ были направени съсѫди-тѣ, за които Ездра казва че бѣхѫ отъ мѣдь лъскавѫ и скѫпоцѣнни като злато, Ездр. 8; 27.

Халне, Иса. 10; 9, и Ханне, Іез. 27; 23, единъ отъ Нимродовы-тѣ градове, Быт. 10; 10, отпослѣ нареченъ Ктесифонъ; той ся е намиралъ на источный-тъ брѣгъ на Тигръ срѣщо Селевкіѭ, 20 мили подъ Багдадъ. Ктесифонъ е былъ едно зимно жилище на Партянскы-тѣ царіе. Отъ него нищо не е останѫло сега, освѣнь развалины-тѣ на единъ палатъ и купове сметь.

Хамаамъ, може да е былъ сынъ на Верзеллая, 2 Цар. 19; 37 и 3 Цар. 2; 7. Вѣроятно той придобы отъ Давида мѣсто-то при Виѳлеемъ нарицаемо Хамаамъ, Іер. 41; 17.

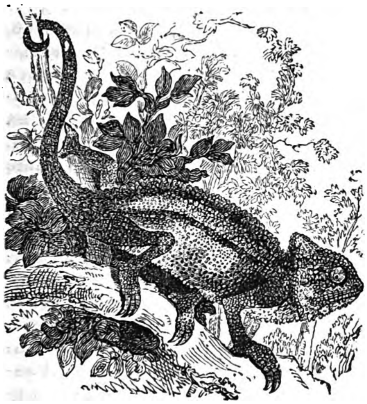

Хамелеонъ, Лев. 11; 30, единъ видъ пълзяще животно. Тѣло-то му е около шесть пьрстіе дълго; нозіе-тѣ му имать по петь прьстіе всѣка, наредены като два палца срѣщо три прьстіе; очи-тѣ му ся въртятъ назадъ-напрѣдъ независимо едно отъ друго.

Това животно ся храни съ мухы, които лови съ дългый-тъ и лѣпкавый-тъ си языкъ. То може да ся надува съ въздухъ по волѭ-тѫ си, и да промѣнява краскѫ-тѫ си отъ синѭ на зеленѫ, на червенѫ и дори на чернѫ когато ся разлюти.

Хамосъ, народно-то божество на Моавцы-тѣ и Аммонцы-тѣ, на което и Соломонъ съгради мѣсто за поклоненіе въ Іерусалимъ, Чис. 21; 29. Сѫд. 11; 24. 3 Цар. 11; 7. 4 Цар. 23; 13. Іер. 48; 7.

Хамъ, *изгоренъ, черенъ*, I. Единъ отъ Ноевы-тѣ сынове, Быт. 5; 32. 7; 13. 9; 18. 10; 1. Нечестиво-то поведеніе на Хама накарало Ноя да го прокьлне въ лице-то на сына му Ханаана, Быт. 9; 20—27. Хамъ былъ баща на Хуса, Мицраима, Фута, и Ханаана, т. е. прѣдѣдо на Хананейцы-тѣ, южны-тѣ Арабы, Еѳіопяны-тѣ, Египтяны-тѣ, и общо на Африканцы-тѣ, Быт. 10; 6—20.

II. Едно поетическо име на Египетъ, Пса. 78; 51. 106; 22.

III. Една неизвѣстна страна на Зузимы-тѣ, Быт. 14; 5.

Ханаанъ, I. Сынъ Хамовъ, и внукъ Ноевъ, Быт. 9; 18. Многобройно-то му потомство ся види да е населявало най-напрѣдъ Сидонъ, и оттамъ да ся е распространило въ Сиріѭ и въ Ханаанъ, Быт. 10; 15—19. 1 Лѣт. 1; 13—16. Евреи-тѣ вѣрватъ че той е былъ заплетенъ съ бащѫ си въ безчестіе-то направено на Ноя, Быт. 9; 20—27. Това безчестіе е было причина на проклятіе-то, отъ което той и потомство-то му сѫ страдали, Іис. Нав. 9; 23, 27. 2 Лѣт. 8; 7, 8.

II. Земя-та населена отъ Ханаана и отъ потомство-то му, и отпослѣ дадена на Евреи-тѣ. Тази земя въ разны врѣмена ся е наричала съ разны имена, или отъ жители-тѣ ѝ или отъ нѣкои обстоятелства свързаны съ исторіѭ-тѫ ѝ: 1) "Ханаанска-та земя," отъ Ханаанъ, сынъ-тъ Хамовъ, който іѭ раздѣлилъ помежду сынове-тѣ си, отъ които всякой станѫлъ глава на едно многобройно племе, и найпослѣ на единъ отличенъ народъ, Быт. 10; 15—20. 11; 31. Тази земя най-напрѣдъ не ся простирала никакъ на истокъ отъ Іорданъ. 2) "Обѣщанна-та земя," Евр. 11; 9, отъ обѣщаніе-то дадено на Авраама, че потомство-то ще іѭ при-

тяжава, Быт. 12; 7. 13; 15. 3) Понеже тѣзи ся наричахѫ Евреи, земя-та въ коіѫто тѣ живѣяхѫ ся е наричала "Еврейска-та земя," Быт. 40; 15; и 4) "Израилска-та земя," отъ Израиляны-тѣ, или отъ потомство-то на Іакова, което ся населило тамъ. Това названіе често ся споменува въ В. Завѣтъ. То обема всичкѫ-тѫ земіѭ на двѣ-тѣ страны на Іорданъ, коіѫто Богъ бѣ далъ за наслѣдіе на Евреи-тѣ. По-послѣ, то често е означавало само земіѭ-тѫ на 10-тѣ племена, Іез. 27; 17. 5) "Іудина-та земя." Тази земя най-напрѣдъ е обемала само странѫ-тѫ, която е была дадена на племе-то Іудино. Слѣдъ отцѣпленіе-то на 10-тѣ племена, земя-та, която принадлежала на Іудѫ и на Веніамина, които образували едно отдѣлно царство, ся различавала по названіе-то, "Іудинѫ-тѫ или Іудейскѫ-тѫ земіѭ;" послѣдне-то названіе ся е задържало прѣзъ сѫществованіе-то на вторый-тъ храмъ, и подъ владѣніе-то на Римляны-тѣ. 6) "Свята земя." Това названіе ся види да ся е употрѣбявало отъ Евреи-тѣ слѣдъ Вавилонско-то плѣненіе, Зах. 2; 12. 7) "Палестина," Исх. 15; 14. Това име е произведено отъ име-то на Филистимяне-тѣ, които ся прѣселили отъ Египетъ въ приморія-та на Срѣдиземно море. Испослѣ това име станѫло общо на всичкѫ-тѫ Израилевѫ странѫ, ако Филистимяни-тѣ и да населявали само еднѫ часть отъ неіѭ. Язычески-тѣ писатели наричатъ Святѫ-тѫ земіѭ кога Палестинѫ, кога Сиріѭ, кога Финикіѭ.

Ханаанъ ся граничилъ на западъ отъ Срѣдиземно море, на сѣверъ отъ Ливанскѫ-тѫ горѫ и отъ Сиріѭ, на истокъ отъ Пустыннѫ Арабіѭ, и на югъ отъ Едомъ и отъ пустыни-тѣ Цинъ и Фаранъ. Най-голѣма-та му дължина была около сто и осмдесеть мили, а срѣдня-та му широчина около шестдесеть и петь. Въ врѣме-то на Давида, обширны княжества были присъединены за нѣколко врѣме на Святѫ-тѫ земіѭ. Тѣзи княжества сѫ были населены отъ съпрѣдѣлны-тѣ и ближни-тѣ народы и ся простирали до Пустыннѫ Арабіѭ, и къмъ сѣверъ до Ѳапсѫ на Евфратъ, съ всичкѫ-тѫ Сиріѭ помежду Ливанъ и Евфратъ.

Ханаанска-та земя ся е дѣлила разно въ разны врѣмена. При Іисуса Навина тя ся раздѣли помежду дванадесеть-тѣ племена, и въ царуваніе-то на Ровоама тя ся раздѣли на двѣ-тѣ царства Израилево и Іудино. Отпослѣ Ханаанска-та земя прѣминувала едно слѣдъ друго въ рѫцѣ-тѣ на Вавилоняны-тѣ, Грьцы-тѣ, Сиріяны-тѣ, и Римляны-тѣ. Въ врѣме-то на Іисуса Христа тя е была подъ власть-тѫ на послѣдни-тѣ, и е была раздѣлена на петь области: Галилеіѭ, Самаріѭ, Іудеіѭ, Переіѭ, и Едомъ. Въ наше врѣме Палестина ся намира подъ владычество-то на Султанъ-тъ, и ся управлява отъ пашы.

Ханаанска-та земя е естествено украсена съ горы и планины, съ поляны, съ рѣкы, и съ долины. Главны-тѣ гористы и планинисты мѣста сѫ Ливанъ, Кармилъ, Ѳаворъ, Галаадъ, Ермонъ, и др. Главни-тѣ потоци сѫ Іорданъ, Арнонъ, Сіоръ, Явокъ, и Кисонъ. Езера-та сѫ Асфалтово езеро или Мрьтво море, Тиверіадско езеро или Галилейско море, и Меромъ. Тѣзи сѫ описаны всѣко на мѣсто-то си.

Относително до физическы-тѣ чьрты на тѫзи земіѭ, сѣверна-та граница минува прѣзъ высокы-тѣ горы Ливанъ и Ермонъ, на които нѣкои върхове сѫ десеть хыляды крака высокы. Наоколо полы-тѣ на Ермонъ извиратъ источници-тѣ на Іорданъ. Тази рѣка като мине прѣзъ Меромъ и Галилейско море, устремява ся къмъ югъ, и слѣдъ много криволиченія втича ся въ Мрьтво море. Корыто-то ѝ е твърдѣ дълбоко, и гла-

ва-та ѝ стои двѣ хыляды крака высоко надъ устіе-то ѝ. Страна-та между Іорданскѫ-тѫ долинѫ и Срѣдиземно море е въобще едно высоко поле, просѣчено съ хълмове и дълбокы долины прѣзъ които зимни-тѣ потоци текѫтъ и ся втичатъ въ Іорданъ и въ море-то. Галилейско-то поле може да е деветстотинъ или хыляда крака по-высоко отъ равнинѫ-тѫ на Срѣдиземно море. Въ долнѭ Галилеѭ е голѣмо-то Іезраелско поле, което ся простира отъ горѫ-тѫ Кармилъ и Акхо (Сенъ Жанъ д'Акръ) къмъ западъ до Өаворъ и Гелвуе́, и даже до Іорданъ къмъ истокъ. Отъ това поле нататъкъ земя-та пакъ ся възвышава къмъ югъ, тъй що-то гора-та Гаризинъ е 2,300 крака надъ море-то, Іерусалимъ 2,400, и Хевронъ 2,600. При крайморіе-то, подъ Кармилскѫ-тѫ горѫ, намирамы еднѫ плодовитѫ полянѫ, която постепенно ся разширява къмъ югъ колкото отива къмъ Фаранскѫ-тѫ пустынѭ. Страна-та оттатъкъ Іорданъ е планиниста, и има богаты пасбища и плодовиты долины. Още по-къмъ истокъ ся простира высоко-то и безплодно-то поле на Пустыннѫ Арабіѭ.

Почва-та на Ханаанъ е въобще плодоносна и климатъ-тъ умѣренъ. Есенни-тѣ дъждове захващатъ да падатъ обыкновенно въ край-тъ на Октоврій, и наскоро слѣдъ първы-тѣ дъждове ся сѣе жито-то и ечимыкъ-тъ. Дъждъ-тъ вали най-много по Декемврій, и продължава да вали отъ врѣме на врѣме до Априлій. Отъ Маій до Октоврій никакъ не вали дъждъ. Зимѣ не става много студено, и не замрьзнува. Снѣгъ рѣдко пада повече отъ единъ кракъ, но градны бури често ся явяватъ зимѣ. Ечимыкъ-тъ жьнѫтъ десеть-петнадесеть деня прѣди да пожьнѫтъ жито-то, и житны-тѣ произведенія узрѣватъ по нискы-тѣ мѣста по-рано отколкото по высокы-тѣ. Житна-та жьтва трае отъ Априлій до Іуній. Гроздіе-то узрѣва прѣзъ Іулій, но гроздоберъ-тъ ся продължава дори до Септемврій. Прѣзъ този мѣсецъ и прѣзъ Октоврій жега-та е голѣма, суша-та ся увеличава, извори-тѣ прѣсѫхнуватъ и всичко живо и растително желае дъждецъ.

Едно врѣме Ханаанска-та земя е была много плодоносна. Тя е изобилувала съ маслины, смоковницы, лозія, нарове, и за неѭ ся говори въ Писаніе-то като за земѭ "дѣто тече млѣко и медъ." Днесь тази земя е повечето пуста; войны-тѣ и лошо-то управленіе сѫ ѭ опустошили и обезплодородили, но пакъ нѣкои произведенія като царевицѫ-тѫ и гроздіе-то и днесь подтвърдяватъ думы-тѣ на Св. Писаніе за плодородіе-то ѝ. Виж. **Евреи, Іудея.**

Завоеваніе-то на Ханаанъ. Тълкователи-тѣ на Св. Писаніе сѫ привождали разны доказателства за да оправдаѭтъ завоеваніе-то на Ханаанъ, и истребленіе-то на жители-тѣ му отъ Израиляны-тѣ. Тъй, тѣ сѫ поддържали че Ханаанската земя е была дадена подиръ потопъ-тъ на Сима и сынове-тѣ му, и че Хамови-тѣ сынове напоконъ имъ ѭ похытили; че по-напрѣдъ Ханаанци-тѣ нападнѫли на Евреи-тѣ; че Авраамъ былъ владѣтель-тъ на онѫзи земѭ прѣди стотины годины; че Хананейци-тѣ были едноплеменни съ Египтяны-тѣ, и повинни за жестокости-тѣ на послѣдни-тѣ върху Евреи-тѣ. Тѣзи извинителны причины колко сѫ истинны ный не знаемъ и Св. Писаніе не споменува за тѣхъ, но казва че Евреи-тѣ отишли въ Ханаанскѫ-тѫ земѭ по Божіе повелѣніе. При завоеваніе-то на Ханаанъ Господь искалъ да впечати въ умове-тѣ на Израиляны-тѣ че, нечестіе-то е причина за наказаніе-то на Ханаанскы-тѣ народы, които Господь не можалъ вече да търпи, и които той наказалъ за примѣръ на идолопоклонническы-

тѣ народы и на другы подобны грѣшницы. Такыва грѣхове, като грѣхове-тѣ на идолопоклонство-то, Евреи-тѣ трѣбваше да отмахнѫтъ отъ себе си; тѣ трѣбваше да постѫпятъ дѣломъ като прѣдставители на Божіе-то правосѫдіе, а не да удовлетворяватъ похоти-тѣ си, и за тѫзи цѣль плѣнены-тѣ користи ся унищожихѫ. За завоеваніе-то на Ханаанъ ся повѣствува въ Числ. гл. 21; Іисусъ Навинъ; и Сѫд. гл. 1. Ханаанци-тѣ не ся съсыпахѫ съвършенно; много отъ тѣхъ избѣгнѫхѫ въ другы земи; и останкы отъ всичкы-тѣ Ханаанскы народы останѫхѫ въ Іудеіѭ, подвластны на Израиляны-тѣ, на които бѣхѫ сѣти и примкы и търніе въ очи-тѣ имъ.

Хананейци, потомци Ханаанови. Испърво тѣ живѣяли въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, дѣто ся размножили и станѫли единъ силенъ народъ. Чрѣзъ търговіѭ-тѫ и войнѫ-тѫ тѣ придобыли голѣмы богатства, и испратили поселенія по всичкы-тѣ островы и приморія на Срѣдиземно море. Когато идолослуженія-та и гнусотіи-тѣ имъ станѫли нетърпимы, Богъ прѣдалъ отечество-то имъ въ рѫцѣ-тѣ на Израиляны-тѣ, които го завоевахѫ при Іисуса Навина. Въ Библіѭ-тѫ ся споменуватъ слѣдующы-тѣ Ханаанскы племена.

1. *Евейци-тѣ* населявали сѣвернѫ-тѫ часть на Ханаанъ, при полы-тѣ на горѫ Ермонъ. Виж. Іис. Нав. 11; 3, дѣто ся расказва че тѣ съ всичкы-тѣ си войнства были поразени отъ Іисуса Навина. Израиляни-тѣ, обаче, не изгонили всичкы-тѣ изъ земи-тѣ имъ, Сѫд. 3; 3. 2 Цар. 24; 7. 3 Цар. 9; 20. Евейци е имало и въ срѣднѭ Палестинѫ, Быт. 34; 2. Іис. Нав. 19; 1, 7 и 11; 19.

2. *Хананейци-тѣ*, въ тѣсный-тъ смыслъ на думѫ-тѫ, населявали полета-та къмъ западъ на Іорданъ, и еднѫ часть отъ полета-та покрай Срѣдиземно море, Чис. 13; 29. Іис. Нав. 11; 3.

3. *Гергесейци-тѣ* живѣяли помежду земіѭ-тѫ на Хананейцы-тѣ и земіѭ-тѫ на Іевусейцы-тѣ; това ся види отъ редъ-тъ въ който тѣ ся споменуватъ въ Іис. Нав. 24; 11.

4. *Іевусейци-тѣ* населявали околность-тѫ на Іерусалимъ и самый-тъ градъ, на който старо-то име е было Іевусъ, Іис. Нав. 15; 8, 63 и 18; 28. Веніаминци-тѣ, на които ся даде тази земя, не изгонили Іевусейцы-тѣ, Сѫд. 1; 21. Давидъ бѣ първый-тъ който прѣвзѣ твърдѣль-тъ на Іевусъ, 2 Цар. 5; 6.

5. *Амореи-тѣ*, или Аморрейци-тѣ населявали, въ врѣме-то на Авраама, еднѫ область на югъ отъ Іерусалимъ, на западнѫ-тѫ странѫ на Мрьтво море, Быт. 14; 7. Попослѣ, тѣ ся размножили и ся распрьснѫли по планинѫ-тѫ въ югоисточнѫ-тѫ часть на Ханаанъ, и за това тя ся нарича "Аморрейска гора," Вт. 19; 20. Прѣди врѣме-то на Моисея, Аморрейци-тѣ бѣхѫ основали и въ источнѫ-тѫ часть на Іорданъ двѣ царства, Васанско-то на сѣверъ, и царство-то което испьрво имало за границѫ на югъ бродъ-тъ Явокъ. Но при царь-тъ си Сиона Аморрейци-тѣ прѣминѫли Явокъ, и прѣвзѣли отъ Аммонцы-тѣ и Моавцы-тѣ всичкѫ-тѫ земіѭ помежду Явокъ и потокъ-тъ Арнонъ; тъй щото послѣдній-тъ потокъ станѫлъ южна граница на Аморрейцы-тѣ, Чис. 21; 13, 14, 26 и 32; 33, 39. Вт. 4; 46, 47 и 31; 4. Тѫзи земіѭ, Израиляни-тѣ завладѣли по-послѣ, подиръ еднѫ побѣдѫ надъ Сиона. Виж. **Аморрейци.**

6. *Хеттейци-тѣ*, или потомци на Хета, живѣяли по планинѫ-тѫ помежду Аморрейцы-тѣ. Въ врѣме-то на Авраама тѣ владѣли Хевронъ, и тойзи Еврейскый праотецъ купилъ отъ тѣхъ за гробницѫ пещерѫ-тѫ Махпелахъ, Быт. гл. 23 и 25; 9, 10. Когато Израиляни-тѣ влѣзли въ Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, Хеттейци-тѣ види ся да сѫ отишли да живѣіѫтъ по-насѣверъ. Окол-

ность-та на Веѳиль ся наирча "земя-та на Хеттейцы-тѣ," Сжд. 1; 26.

7. *Ферезейци* населявали разны части на Ханаанскж-тж земіж. Име-то имъ значи полскы жители. Споредъ Быт. 13; 7, Ферезейци-тѣ заедно съ Ханаанцы-тѣ населявали земіж-тж между Веѳиль и Гай.

Освѣнь тѣзи седмь племена, имало и другы отъ сжщо-то колѣно, които населявали земіж на сѣверъ отъ Ханаанъ. Тѣ сж были Арукеяни-тѣ, Арвадци-тѣ, Цемарейци-тѣ, и Емаѳци-тѣ. Имало и другы инородны племена вжтрѣ въ прѣдѣлы-тѣ на Ханаанскж-тж земіж. Такыва сж были Енакими-тѣ, Рафаими-тѣ или исполини-тѣ, и Амаличяни-тѣ.

Ханесъ, единъ Египетскый градъ, Иса. 30; 4, за който ся мысли да е сегашный-тъ градъ Ехнесъ, въ срѣдній Египетъ на Нилъ.

Харголъ, въ Лев. 11; 22, единъ видъ скакалецъ.

Харранъ, старъ градъ въ сѣверо-западнж-тж часть на Месопотаміж. Авраамъ, като оставилъ Уръ, отишлъ въ Харранъ, дѣто прѣживѣлъ до смьрть-тж на бащж си. Авраамъ испратилъ да земжтъ женж за Ісаака отъ Харранъ, и Іаковъ побѣгнжлъ тамъ отъ гнѣвъ-тъ на Исава, Быт. 11; 31, 32. 12; 5, 24. 27; 43. 28; 10. 29; 4. Харранъ ся опустошилъ отъ Ассирійцы-тѣ въ врѣме-то на Езекыіж, 4 Цар. 19; 12. Иса. 37; 12, и тамъ, въ Римско врѣме, Партяни-тѣ поразили и убили Краса, Римскый пълководецъ. Харранъ си носи и днесь това име, и е съграденъ покрай единъ ржкавъ на Евфратъ, на 36° 52′ сѣв. шир., и 39° 5′ ист. длъж., въ еднж равнж пѣсъчливж полянж. Въ Харранъ обитаватъ сега само нѣкои скытници Араби, които обычатъ мѣсто-то за сладкж-тж му водж.

Хаслевъ, деветый мѣсецъ у Евреи-тѣ, Неем. 1; 1. Зах. 7; 1.

Хацармавеѳъ *(дворъ-тъ на смьрть-тж)*, третій-тъ Іоктановъ сынъ, Быт. 10; 26. 1 Лѣт. 1; 20. Той бѣ прародитель-тъ на жители-тѣ на днешнж-тж странж Хадрамаутъ, область въ юго-источнж Арабіж. Тази область изобилува съ ливанъ и смирнж, но климатъ-тъ ѝ е нездравъ; оттука име-то ѝ.

Хеверъ, Кенеецъ, отъ родъ-тъ на Овава Моисеевъ-тъ тесть. Той живѣялъ въ сѣвернж-тж часть на Ханаанъ, и види ся че е былъ человѣкъ знаменитъ на свое-то врѣме. Жена му Іаиль умьртвила сама Сисарж, Сжд. 4; 11, 17. 5; 24.

Хевронъ, единъ отъ най-стары-тѣ Ханаански градове, съграденъ седмь годины прѣди Египетскый-тъ градъ Танисъ, който былъ столица на Долній Египетъ, Числ. 13; 22. Въ най-стары-тѣ врѣмена Хевронъ ся наричалъ Кыріаѳъ-арва (виж. **Арва**) и Мамврій, и тамъ было мѣстопрѣбываніе-то на Авраама, Исаака, и Іакова, дѣто послѣ бѣхж погрѣбени, Быт. 14; 13—24. 23; 2—19. 35; 27. Подъ Іисуса Навина и Халева Евреи-тѣ завоевали Хевронъ отъ Хананейцы-тѣ и Енакимы-тѣ, и послѣ го прогласили Левитскый градъ за прибѣжище, Іис. Нав. 14; 13—15. 15; 13. 21; 11, 13. Сжд. 1; 10, 20. Хевронъ былъ на Давида правителственно сѣдалище прѣзъ седмь-тѣ годины, когато той царувалъ само надъ Іудино-то племе, 2 Цар. 2; 3. 5; 5. Отъ онзи градъ Авессаломъ повдигнжлъ възстаніе-то противъ бащж си, 2 Цар. 15; 9, 10. Той ся укрѣпилъ отъ Ровоама, и срѣщамы да ся споменува име-то му слѣдъ плѣненіе-то, Неем. 11; 25, но въ Новый Завѣтъ не е станжло дума за него. Днесь Хевронъ е беззиденъ градъ съ 8,000 жители, отъ които нѣкои 600 сж Евреи, а остатъкъ-тъ сж Турци и Араби. Градъ-тъ е съзиденъ въ еднж длъбокж долинж и по близосѣднж-тж ѝ могылж, на двадесеть мили къмъ югъ отъ Іерусалимъ, и 2,600 крака надъ морскж-тж повьрхность. Сегашно-то му име *Ел-хжлилъ* (прія-

тель-тъ) е име-то което Мохамеданци-тѣ даватъ на Авраама, "Божій-тъ пріятель;" и тѣ ся гордѣѭтъ че пазятъ гробницѫ-тѫ на патріарсы-тѣ, пещерѫ-тѫ Махпелахъ. Надъ онѫзи пещерѫ е съзидена една малка джамія, заградена съ единъ зидъ 60 крака высокъ, който обема едно пространство 150 крака широко и 200 кр. дългo. Явно е че тойзи зидъ е останѫлъ отъ древность, и може да ся вѣрва че стои на сѫщо-то мѣсто на старый-тъ гробъ. Другы староврѣменны останкы сѫ ся упазили въ два каменны водоема, отъ които по-голѣмый-тъ е 133 кр. дългъ и толкозь широкъ, и 21 кр. дълбокъ. Единъ отъ тѣхъ може да былъ "водоемъ-тъ въ Хевронъ," дѣто Давидъ обѣсилъ убійцы-тѣ на Исвосеѳея, 2 Цар. 4; 12. Градъ-тъ има деветь джаміи и двѣ синагогы. Улицы-тѣ му сѫ тѣсны; кѫщы-тѣ му каменны, съ плоскы стрѣхы и малкы сводове. Тамъ ся правятъ голѣмы количества стъклены ламбы, гривны и пръстени, както и кожаны чотуры, сухо гроздіе и петмезъ. Около градъ-тъ мѣста-та сѫ плодородны, и въ тѣхъ ставатъ хубавы лозя, маслиненицы, и дебела паша.

Хелвонъ. Общо ся е мислило да е сегашный-тъ Халепъ. Но Хелвонъ ся споменува отъ Іезекіиля, като мѣсто отъ което Дамаскови търговци доносяхѫ вино въ Тиръ, Іез. 27; 18. Въ послѣдни врѣмена ся е намѣрила една долина въ Срѣщо-ливанъ близо до Дамаскъ, която тоже ся нарича Хелвонъ до днесь, и тамъ расте най-добро гроздіе. Вѣроятно това е мѣсто-то споменѫто отъ Іезекіиля, отъ дѣто Дамаскови-тѣ търговци доносяхѫ въ Тиръ Хелвонско-то вино. Халепъ е много далечь отъ Дамаскъ, и не е прочутъ за вино, или гроздіе.

Хелкаѳъ-ассуримъ, *поле на ножове-тѣ,* нѣкое мѣсто близо до Гаваонъ. То ся нарекло така отъ едно сраженіе между нѣкои Давидовы и Исвосеѳеевы юнацы, които ся сражили едни съ другы прѣди да ся ударятъ двѣ-тѣ непріятелскы войскы, 2 Цар. 2; 16.

Хелкія, единъ вѣренъ първосвященникъ въ врѣме-то на Іосіѭ, 4 Цар. 22, 23 гл.

Хелкія е было сѫщо и име-то на бащы-тѣ на Іереміѭ и на Еліакыма, 4 Цар. 18; 18. Іер. 1; 1.

Хереѳци, I. Съплеменници на Филистимцы-тѣ, за които са мысли да сѫ были едно поселеніе отъ островъ Критъ, 1 Цар. 30; 14. Іез. 25; 16. Соф. 2; 5.

II. Една часть отъ Давидовѫ-тѫ тѣлопазителнѫ стражѫ. Хереѳци-тѣ въ този случай ся споменуватъ всѣкога съ Фелеѳцы-тѣ, 2 Цар. 8; 18. 15; 18. 20; 7. 1 Лѣт. 18; 17. Нѣкои прѣдполагатъ че тѣ сѫ были чужденци, които Давидъ пріелъ въ службѫ когато е былъ между Филистимцы-тѣ. Геѳци-тѣ които ся споменуватъ заедно съ тѣхъ въ 2 Цар. 15; 18, сѫ были несъмнѣнно чужденци. Другы мыслятъ че тѣ были добыли това име отъ службѫ-тѫ си — палачи и скороходци.

Хериѳъ, единъ малъкъ потокъ който ся втича въ Іорданъ. При този потокъ отишлъ Илія и тамъ го хранили вранове-тѣ, 3 Цар. 17; 3—5.

Херувими, или небесны сѫщества или символическы прѣдставленія за които ся говори на много мѣста въ Св. Писаніе. Херувими-тѣ ся прѣдставятъ разно; като живущы сѫщества, Іез. гл. 1. Отк. гл. 4; като образы везаны, и златны, позлатены, или дървены, Исх. 36; 35 и 37; 7. Іез. 41; 25. Тѣ още ся прѣдставятъ като имѣющи по едно, по двѣ, или по четыри лица, Исх. 25; 20, Іез. 10; 14 и 41; 18, като имѣющи по двѣ, по четыри, или по шесть крыліе, 3 Цар. 6; 27. Іез. 1; 6. Отк. 4; 8. Най-подробно-то описаніе на херувимъ-тъ го прѣдставя като животно, съ образъ человѣческый, кры-

лато, пълно съ очи и отпрѣдъ и отзадъ, съ четыри лица, львово, человѣческо, говеждо и орлово, Іез. 1; 10 и гл. 11. Отк. гл. 4. Мысли ся че херувими-тѣ прѣдставляватъ испълненіе-то на Божіѭ-тѫ волѭ.

Хеттейци, потомци на Хета, Быт. 10; 15, едно Ханаанско племе, което обитавало около Хевронъ, по врѣме-то на Авраама, Быт. 15; 20. гл. 23, и което было подчинено прѣзъ врѣме-то на Израилско-то нашествіе, Исх. 3; 8. Іис. Нав. 3; 10. Хеттейци-тѣ, обаче, не были съвсѣмъ истрѣбени. Урія былъ Хеттеянинъ, 2 Цар. 11; 3; между подданницы-тѣ на Соломона имало и Хеттейци, 3 Цар. 9; 20; четемъ за "Хеттейскы царіе" на югъ, 3 Цар. 10; 29. 4 Цар. 7; 6. Хеттейци-тѣ сѫ были извѣстни по име-то си до слѣдъ завръщаніе-то на Іудеи-тѣ отъ плѣненіе-то, Езд. 9; 1.

Хеттура, Авраамова-та жена, слѣдъ смърть-тѫ на Саррѫ, Быт. 25; 1—6. Ако тя и да ся нарича "наложница," това може да бѣше за да ся различаватъ синове-тѣ ѝ и Исмаилъ отъ Исаака, сынъ-тъ на обѣщаніе-то, Быт. 25; 6. 1 Лѣт. 1. 32. Гал. 4; 22, 30. Сынове-тѣ ѝ станѫхѫ праотци на много Арабскы племена.

Хетъ *(ужасъ)*, сынъ Ханаановъ, отъ Хамово поколѣніе и прародитель-тъ на Хеттейцы-тѣ, Быт. 10; 15. 23; 3, 5, 7, 10, 16, 18, 20. 25; 10. 27; 46. 49; 32. 1 Лѣт. 1; 13. Виж. **Хеттейци**.

Хіо, единъ островъ въ Архыпелагъ, помежду Лезбосъ и Самосъ, срѣщо Мало-Азіятскый-тъ брѣгъ. Този островъ е тридесетъ мили длъгъ и десетъ широкъ. Ап. Павелъ прѣминѫлъ прѣзъ Хіо когато отплувалъ отъ Митилинъ за Самосъ, Дѣян. 20; 15.

Хіунъ, име-то на единъ идолъ на който Израиляни-тѣ ся покланяли въ пустынѭ-тѫ, Амос. 5; 26 и Дѣян. 7; 43. Твърдѣ вѣроятно е че този идолъ е прѣдставялъ планетѫ-тѫ Сатурнъ, на коіѭто источни-тѣ народи сѫ ся покланяли и сѫ приносяли жьртвы за умилостивеніе като на единъ зълъ духъ. Виж. **Ремфанъ**.

Хлѣбъ, дума която въ Писаніе-то стои често за *хранѫ* въобще, Быт. 3; 19. 18; 5. 28; 25. Исх. 2; 20. Лев. 11; 3. Манна-та ся нарича *хлѣбъ* отъ небе-то, Исх. 16; 4. Хлѣбъ, въ буквалный-тъ смыслъ на думѫ-тѫ, обыкновенно значи питы, направены отъ житно брашно; а ечимыкъ-тъ ся употрѣбява отъ бѣдны-тѣ и за храненіе на коніе-тѣ. Жито-то ся е мѣлило за всѣкый день въ малкы каменны воденицы; брашно-то ся е правило на тѣсто въ дървены нощвы, и отпослѣ е възкысвало, Исх. 12; 34. Ос. 7; 4. Сетнѣ го правили на питы и го пекли.

Стари-тѣ Евреи сѫ пекли хлѣбъ-тъ по много начины: тѣ сѫ го пекли често подъ пепелъ-тъ, или на земіѭ-тѫ, или връху крѫглы мѣдны или желѣзны блюда, или въ другъ видъ подницы. Араби-тѣ и другы источни народи, у които дърва-та не изобилуватъ често, пекѫтъ хлѣбъ-тъ си между два огня направены отъ говежды лайна които горятъ бавно. Хлѣбъ-тъ е добръ, ако ся яде въ сѫщій-тъ день, но кора-та е черна или прѣгорѣла, и задържа еднѫ миризмѫ на вещество-то съ което е былъ печенъ. Това изяснява Іез. 4; 9, 15.

Евреи-тѣ, както и другы источни народи, сѫ имали единъ видъ пещь (тануръ), която има видъ-тъ на единъ голѣмъ кърчагъ, отворенъ на връхъ-тъ. Тѣ кладяли огнь-тъ отвѫтрѣ, и когато ся стопляла пещь-та, тѣ размѣсвали брашно съ водѫ, и това тѣсто туряли на външнѭ-тѫ ѝ странѫ. Такъвъ хлѣбъ ся е опичалъ въ едно мъгновеніе на петуры, или тънкы питкы, Лев. гл. 2. Хлѣбъ-тъ сѫ пекли още въ дупкы, ископаны въ земіѭ-тѫ и добрѣ измазаны отвѫтрѣ съ хо-

расанъ. Огнь-тъ наклаждали върху дюшеме-то на тѫзи пещь; и страны-тѣ ѝ като ся стопляли достаточно, тънкы питы залѣпяли върху тѣхъ, и тѣ скоро ся опичали. Въ голѣмы-тѣ градове е имало общы пещи и хлѣбари, Іер. 37; 21. Ос. 7; 4.

Понеже Евреи-тѣ въобще правяли хлѣбъ-тъ си тънъкъ и на питы, тѣ не го рѣзали съ ножъ, но го чупяли, и оттова иде дѣто израженіе-то, толкова обыкновенно въ Писаніе-то "прѣломяваніе (или чупяніе) хлѣбъ," означава яденіе, или сѣданіе на трѫпезѫ-тѫ. Въ учрежденіе-то на Господнѭ-тѫ вечерѭ, Спаситель-тъ нашъ прѣломи хлѣбъ-тъ който бѣше освятилъ; оттова "прѣломявамъ хлѣбъ," и "ломѣніе хлѣбъ," въ Новый Завѣтъ сѫ употрѣбены за Господнѭ-тѫ вечерѭ. Виж. **Яденіе.**

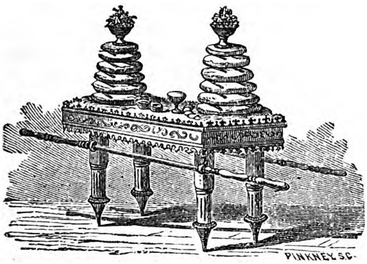

Хлѣбове на прѣдложеніе-то сѫ были хлѣбове приносяны всякой сѫбботенъ день на Бога върху златнѫ-тѫ трѫпезѫ, която стояше въ свято-то мѣсто, Исх. 25; 30; дванадесеть питы безквасенъ хлѣбъ, принесенъ съ соль и съ чистъ ливанъ, Лев. 2; 13. 24; 5—9. Хлѣбове-тѣ на прѣдложеніе-то можали да ся ядѫтъ законно само отъ священницы-тѣ; при всичко това, Давидъ когато бѣше гладенъ и не ся намѣрваше другъ хлѣбъ зѣ нѣколко отъ тѣзи хлѣбове отъ священника Ахымелеха и гы изѣде безъ да ся съблазни, 1 Цар. 21; 1—6; и Спаситель-тъ нашъ зема него за примѣръ, за да оправдае ученицы-тѣ, които кѫсахѫ житны класове и гы ядяхѫ въ Сѫбботѫ, Мат. 12; 1—4.

Хова, едно мѣсто на сѣверъ отъ Дамаскъ, което ся посѣтило отъ Авраама, Быт. 14; 15. Това мѣсто сега е неизвѣстно.

Ховаръ, една рѣка на коѭто глава-та е въ Месопотаміѭ, и която тече първомъ къмъ юго-истокъ, послѣ къмъ югъ и юго-западъ и ся втича въ Евфратъ. Покрай плодоносны-тѣ брѣгове на тѫзи рѣкѫ Навуходоносоръ населилъ еднѫ часть отъ плѣнены-тѣ Евреи, и тука Іезекіиль видѣлъ свои-тѣ видѣнія, Іез. 1; 3. 3; 15. 10; 15. 43; 3.

Ходатай, единъ който стои помежду двѣ страны или лица, като посрѣдникъ за съобщеніе или примиріе. До колкото е чувствителенъ за виновность-тѫ си и за святость-тѫ и правосѫдіе-то на Бога, человѣкъ не дързае да влѣзе въ непосредственно съобщеніе съ едно сѫщество, отъ което има причинѫ да го е страхъ. Израиляни-тѣ показахѫ дѣйствіе-то на това чувство на Синайскѫ-тѫ горѫ, Втор. 5; 23—31; и Богъ благоволи да постави Моисея ходатай помежду себе си и тѣхъ, да пріеме и прѣдаде закона отъ еднѫ-тѫ странѫ, и тѣхны-тѣ обѣщанія за покорность отъ другѫ-тѫ. Въ качество-то си на ходатай той постѫпи и въ различны другы случаи, Исх. 32; 30—32. Числ. гл. 14. Псал. 106; 23; и така быде испълнитель на Божіѭ-тѫ волѭ и образъ на Христа, Гал. 3; 19. Мессія е былъ въ всичкы-тѣ вѣкове единственный-тъ истинскый ходатай между Бога и человѣка; и безъ него, Богъ е недостѫпимъ и пояждаѭщъ огнь, Іоан. 14; 6. Дѣян. 4; 12. Посредствомъ Христа, като Ангелъ на завѣта сѫ ставали всичкы-тѣ съобщенія между небе-то и земѭ-тѫ въ Ветхозавѣтны-тѣ врѣмена; и като Ходатай на Новый Завѣтъ, той върши всичко което е нуждно за да примири съвършенно Бога съ

человѣка: Той поддържа честь-тѫ на Бога като ся явява като нашъ Застѫпникъ съ кръвь-тѫ си съ коіѭто ни откупи; и чрѣзъ неговѫ-тѫ състрадателнѫ любовь и посрѣдствомъ Духа Святаго, той ни располага и дава възможность да ся върнемъ къмъ Бога. Вѣрующій-тъ който ся е покаялъ е искупенъ отъ Христа, чрѣзъ когото пріима прощеніе, благодать, и животъ вѣченъ. Въ тѫзи высокѫ службѫ Христосъ стои самъ, защото той е само и Богъ и человѣкъ, 1 Тим. 2; 5. Евр. 8; 6. 9; 15. 12; 24.

Ходатайство. То е това дѣто Іисусъ Христосъ ся явява прѣдъ небесный-тъ тронъ като застѫпникъ на людіе-тѣ си, и посредствува чрѣзъ извършено-то си дѣло за да ся пріиматъ молитвы-тѣ имъ, и да ся оправдаіѭтъ молители-тѣ въ негово-то лице, Иса. 53; 12. 1 Іоан. 2; 1. Рим. 8; 34. Евр. 7; 25. 9; 24. Христосъ е единственный-тъ Ходатай, който застѫпва за грѣшницы-тѣ и негово-то дѣло е съвършенно. Св. Духъ е писано че ходатайствува за вѣрующы-тѣ, Рим. 8; 26, като всѣва святы желанія въ сърдца-та имъ.

Ходеніе, вървежь, обхожданіе, начинъ на живѣяніе, или духовный характеръ, и различны-тѣ отношенія на человѣка, Іез. 11; 20. Человѣкъ може да ходи или по Духъ или по плъть, Рим. 8; 1; по Бога, или въ невѣдѣніе и грѣхъ, Быт. 5; 24. 1 Іоан. 1; 6, 7; въ огнь на печаль, Иса. 43; 2, или въ видѣлинѫ, чистотѫ, и радость, която истичя отъ благодать-тѫ Христовѫ тукъ и на небе-то, Псал. 89; 15. Отк. 3; 4.

Ходоллогоморъ, царь на Еламъ, една область въ Персіѭ, който царувалъ въ врѣме-то на Авраама. Той подчинилъ подъ своіѫ-тѫ власть градове-тѣ около Мрьтво море; и когато жители-тѣ имъ ся възбунили, той отишлъ съ четыри съюзны царіе и разорилъ всичкѫ-тѫ странѫ южно и източно на Іорданъ. Лотъ, Авраамовъ-тъ братанецъ, былъ между плѣнницы-тѣ, но него избавилъ Авраамъ, който на часъ-тъ дигнѫлъ еднѫ силѫ отъ рабы-тѣ си и отъ съсѣды-тѣ си, прѣслѣдилъ непріятель-тъ, ненадѣйно го нападнѫлъ, и го разбилъ, Быт. 14; 1—24. Сравни Псаломъ 110.

Хоразинъ, градъ въ Галилеіѭ, недалечь отъ Капернаумъ и Виѳсаидѫ, на сѣверо-западный-тъ брѣгъ на Галилейско море. По мнѣніе-то на Іеронима, този градъ е отстоялъ двѣ мили отъ Капернаумъ. Никаквы слѣды отъ име-то му не сѫ останѫли. Вѣроятно е че той е былъ на мѣсто-то на нынешній-тъ Телъ-Хумъ, на сѣверный-тъ брѣгъ на Галилейско море, три мили на сѣверо-истокъ отъ Капернаумъ. Іисусъ Христосъ е укорявалъ Хоразинъ за непокаяніе-то му, Мат. 11; 21 и Лук. 10; 13.

Хореяни-тѣ, едно старо племе, което обитавало въ Сіиръ, отдѣто ся испѫдило отъ Едомцы-тѣ, Быт. 14; 6. Втор. 2; 12, 22. За Хореяны-тѣ ся мысли да сѫ живѣяли въ пещери, както онѣзи людіе за които ся споменува въ книгѫ-тѫ на Іова, гл. 30; 6, и да сѫ были раздѣлени на колѣна, Быт. 36; 20—30.

Хоривъ. Виж. **Синай.**

Хороиграніе или **Ликованіе.** Скачаніе-то на исцѣленый-тъ отъ Петра и Іоанна, Дѣян. 3; 8, е приличало на Еврейско-то хороиграніе. Евреи-тѣ сѫ играли хоро когато е трѣбвало да ся изрази религіозна радость и признателность. Понѣкога хороигранія сѫ ставали въ честь на нѣкой побѣдитель. Тъй когато Давидъ ся връщаше отъ пораженіе-то на Голіаѳа "излазяхѫ жены-тѣ отъ всичкы-тѣ Израилевы градове, та пѣяхѫ и хоро играяхѫ." Евреи-тѣ сѫ играли хоро и за домашнѫ радость, напр. когато блудный-тъ сынъ ся върнѫлъ въ бащиный-тъ си домъ, наловили ся роднины-тѣ му да играіѭтъ хоро. Въ рели-

гіозны-тѣ хороигранія, хоро-то е водилъ нѣкой отъ ликующы-тѣ, а другы-тѣ слѣдвали като пѣяли сѫщоврѣменно религіозны пѣсни; тъй, напр., пророчица Маріамъ повела еднъжь Израилевы-тѣ жены, Исх. 15; 20, 21, и царь Давидъ мѫжіе-тѣ, 2 Цар. 6; 14. Псал. 150; 4. У Евреи-тѣ хороиграніе-то е имало само религіозенъ характеръ; у тѣхъ мѫжіе и жены заедно никога не сѫ играли хоро.

Хорма, Числ. 21; 1—3, единъ градъ на югъ въ Ханаанъ. При Хормѫ непокорни-тѣ Іудеи были поражени, на вторѫ-тѫ годинѫ откакъ излѣзли изъ Египетъ, Числ. 14; 45. Този градъ по-послѣ быде опустошенъ и разоренъ, Сѫд. 1; 16, 17; но Симеонови-тѣ потомци изново ся поселихѫ въ него, Іис. Нав. 19; 4, и Давидъ имъ прати еднѫ часть отъ корысти-тѣ, които плѣни отъ Амаличаны-тѣ, 1 Цар. 30; 30.

Храмъ, една сграда освятена по особенно Божіе присѫтствіе и посвятена за богослуженіе. Храмъ-тъ ся отличава отъ другы-тѣ зданія, като мѣсто дѣто прѣбывава едно божество; всѣкый языческый храмъ си има кумиръ-тъ, но истинный-тъ и живый-тъ Богъ обитава "между херувимы-тѣ" въ Святая святыхъ въ Іерусалимъ. За това храмъ, въ прѣносенъ смыслъ, означава церквѫ-тѫ Христовѫ, 2 Сол. 2; 4. Отк. 3; 12; небе, Псал. 11; 4. Отк. 7; 15; и душѫ-тѫ на вѣрный-тъ, въ коіѫто живѣе Духъ Святый, 1 Кор. 3; 16, 17. 6; 19. 2 Кор. 6; 16.

Слѣдъ като Давидъ бѣ извѣстенъ че Іерусалимъ е мѣсто-то, дѣто Господь избра да построи домъ-тъ си, той почнѫ да осѫществява намѣреніе-то си съ приготовленіе единъ храмъ, който да съотвѣтствува на Божіе-то величіе. Но тази слава бѣ задържана за Соломона, неговый-тъ сынъ и наслѣдникъ, който щѣше да бѫде миролюбивъ и миренъ царь, а не като бащѫ си Давида, който пролѣ толкозь кръвь въ воюваніе. Обаче, Давидъ ся нае да събира огромно злато, сребро, мѣдь, желѣзо, и другы вещества за това прѣдпріятіе, 2 Цар. гл. 7. 1 Лѣт. гл. 22.

Мѣсто-то, върху което щѣше да ся въздигне тази величественна сграда, бѣ гора-та Морія, Быт. 22; 2, 14. 2 Лѣт. 3; 1, на коіѫто врьхъ-тъ бѣ изпьрво неравенъ и страны-тѣ неправилны. Кроежь-тъ и образецъ-тъ на храмъ-тъ бѣхѫ съставени отъ сѫщій-тъ божественъ зодчій (архитекторъ) на скыніѭ-тѫ, т. е. Бога; и е былъ съграденъ по много прилично на шатьръ-тъ Господень, но е былъ по-голѣмъ отъ него. Съсѫди-тѣ за богослуженіе-то сѫ приличали на съсѫды-тѣ, които ся употрѣбявахѫ въ скыніѭ-тѫ, освѣнъ че нѣкои сѫ были по-голѣми, за да съотвѣтствуватъ на по-обширно-то зданіе на което принадлежахѫ. Основы-тѣ на този великолѣпенъ храмъ ся положихѫ отъ Соломона въ 1011 год. прѣди Р. Х., около четыристотинъ и осмдесеть годины слѣдъ исходъ-тъ и съграждание-то на скыніѭ-тѫ; и ся свърши въ 1004 год. прѣди Р. Х. т. е. за седмь и половинѫ годины. Той тържественно ся посвяти за кланяніе-то на Іеовѫ, който съизволи да го направи мѣсто за явленіе-то на славѫ-тѫ си, 2 Лѣт. 5—7. Лице-то или входъ-тъ на храмъ-тъ бѣ на источнѫ-тѫ странѫ, срѣщо Маслининѫ-тѫ горѫ, отъ коіѫто зданіе-то прѣдставляваше великолѣпенъ изгледъ. Сѫщій-тъ храмъ, земенъ въ тѣсный-тъ смыслъ на думѫ-тѫ, който обемаше приторъ-тъ, Святилище-то и Святая святыхъ, съставляваше малкѫ часть отъ священнѫ-тѫ оградѫ, и вврѣдѣ ся окрѫжяваше отъ обширны дворове, стаи, и влагалища, които земены вкупъ бѣхѫ попространны отъ истый-тъ храмъ. Въ обширный-тъ си смыслъ храмъ-тъ

включава всичкы тѣзи зданія и дворища.

Отъ описанія-та, които имамы за Соломоновый-тъ храмъ, намъ е съвсѣмъ невъзможно да си съставимъ точно понятіе за части-тѣ му. Ето защо ный не намирамы нито двама списатели да ся съгласяватъ въ описанія-та си. Слѣдующе-то може да ни даде общо понятіе за зданіе-то.

Истый-тъ храмъ е былъ седмдесеть лактіе длъгъ. Притворъ-тъ былъ десеть лакти, 3 Цар. 6; 3, Свято-то мѣсто четыридесеть лакти, ст. 17, а Святая святыхъ двадесеть лакти, 2 Лѣт. 3; 8. Ширина-та на притворъ-тъ, на Свято-то мѣсто, и на Святая святыхъ е была двадесеть лакти, 2 Лѣт. 3; 3, а височина-та на Свято-то мѣсто и на Святая святыхъ тридесеть лакти, 3 Цар. 6; 2; но притворъ-тъ е былъ много по-высокъ, не по-малко отъ сто и двадесеть лакти, 2 Лѣт. 3; 4, или четыри пѫти по-высокъ отъ коіѭ да е другѫ часть на сградѫтѫ. Святая святыхъ ся отдѣлялъ отъ Святилище-то съ еднѫ непроницаемѫ завѣсѫ, Лук. 23; 45, и е была вѣроятно твърдѣ тьмна, 3 Цар. 8; 12, освѣнь когато слава-та Господня іѫ пълнила. До сѣвернѫ-тѫ, южнѫ-тѫ и западнѫ-тѫ странѫ на домъ-тъ сѫ были прилѣпены единъ видъ постройкы, състоящы отъ по три яруса (ката) отъ които всѣкой е былъ петь лакти высокъ, 3 Цар. 6; 10. Тъй всяка отъ тѣзи постройкы е была петнадесеть лакти высока, и слѣдователно достигала тъкмо до половинѫ-тѫ на стѣны-тѣ на храмъ-тъ; тъй щото е оставало достатъчно мѣсто за прозорцы, ст. 4.

Соломоновый-тъ храмъ види ся да е былъ заобыколенъ отъ два голѣмы дворове: вѫтрѣшній-тъ дворъ, или "дворъ-тъ на священницы-тѣ," 3 Цар. 6; 36. 2 Лѣт. 4; 9; вънншній-тъ дворъ, или дворъ-тъ на "Израиля," съ стаи за священницы и Левиты, за дърва, елей, и д. т., 1 Лѣт. 28; 12.

Слѣдующе-то е описаніе на дворища-та на храмъ-тъ прѣзъ врѣме-то на Іисуса Христа.

"Дворъ-тъ на язычницы-тѣ" ся е наричалъ така защото е было позволено да влизатъ въ него человѣцы отъ коя да е народность. Главный-тъ входъ е былъ на истокъ прѣзъ Шушанскы-тѣ врата, най-главны-тѣ отъ всичкы-тѣ порты на храмъ-тъ. Този дворъ е былъ външній-тъ и най-голѣмый-тъ дворъ на храмъ-тъ; приказва ся да е захващалъ повече отъ петдесеть увраты пространство. Той вврѣдъ е заграждалъ другы-тѣ дворове и храмъ-тъ. За да отиде человѣкъ въ храмъ-тъ, прѣзъ источны-тѣ му или външны врата, трѣбвало да прѣмине първо прѣзъ този дворъ, послѣ прѣзъ женскый-тъ, Израилевъ-тъ и Священническый-тъ дворове. Този най-външенъ дворъ е былъ отдѣленъ отъ женскый-тъ съ еднѫ решеткѫ три лакти высокѫ, на коіѭто стълпове-тѣ сѫ были написани съ надписы, които сѫ обаждали че всѣкой язычникъ и всѣкой нечистъ, който прѣмине прѣзъ него, подлежалъ на смъртно наказаніе, Дѣян. 21; 28. Ефес. 2; 13, 14. Оттука Спаситель-тъ испѫди онѣзи които продавахѫ добытъкъ и доставяхѫ жъртвы на онѣзи, които дохаждахѫ отъ далечь, Мат. 21; 12, 13. Да не забравямы и красно-то каменопостеліе, и "притворы-тѣ, на които стълпове-тѣ подпирахѫ величественны-тѣ галеріи наоколо дворъ-тъ. Источный-тъ, западный-тъ и сѣверный-тъ притвори сѫ были отъ сѫщѫ-тѫ величинѫ, но южный-тъ отъ по-голѣмѫ. Соломоновый-тъ притворъ, Іоан. 10; 23. Дѣян. 3; 11, е стоялъ на источнѫ-тѫ странѫ или лице-то на този дворъ, и ся наричалъ така защото былъ съграденъ отъ Соломона върху еднѫ стѣнѫ, която ся е издигала надъ долъ-тъ Кедронъ.

"Женскый-тъ дворъ," нареченъ

въ Св. Писаніе "новый-тъ дворъ," 2 Лѣт. 20; 5, и "външній-тъ дворъ," Іез. 46; 21, отдѣлялъ дворъ-тъ на язычницы-тѣ отъ Израилевъ-тъ дворъ, и ся простиралъ по цѣлѫ-тѫ источнѫ странѫ само на послѣдній-тъ. Той ся наричалъ женскый, защото той е былъ мѣсто-то назначено за кланяніе на жены-тѣ, на които было запрете-

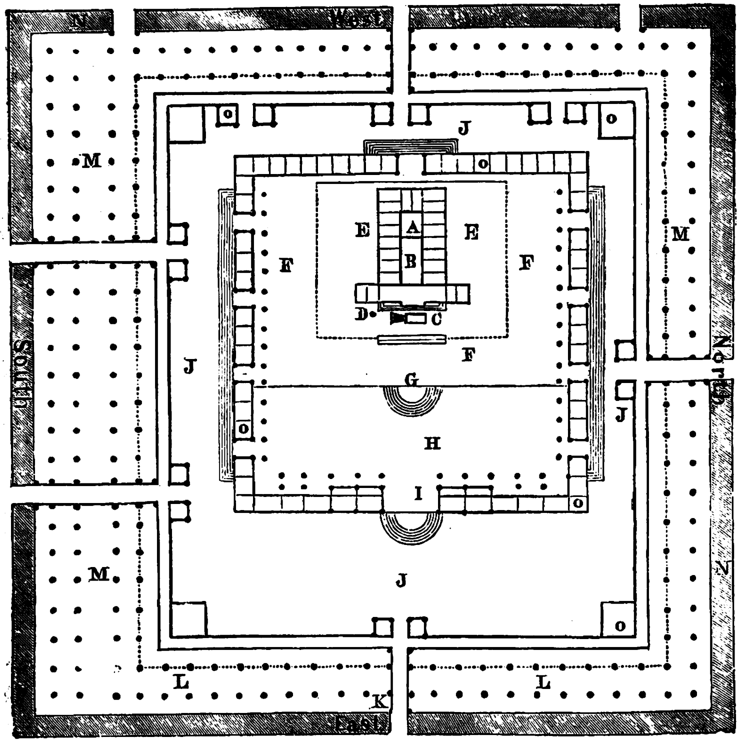

ПЛАНЪ НА ХРАМА ВЪ ВРѢМЕ-ТО НА ХРИСТА.

A. Святая святыхъ.
B. Свято-то мѣсто.
C. Олтарь-тъ на всесъжженія-та.
D. Мѣдна-та умывалница.
E. Священническый-тъ дворъ.
F. Израилевъ-тъ дворъ.
G. Врата-та Никаноръ.
H. Женскый-тъ дворъ.
I. Красны-тѣ врата.
J. Язычническый-тъ дворъ.
K. Источны-тѣ врата.
L. Соломоновъ-тъ притворъ.
M. Царскый-тъ притворъ.
N. Външна-та стѣна.
O. Разны стаи.

но да отиватъ по на вѫтрѣ, освѣнь когато сѫ щѣли да принесѫтъ жъртвѫ; въ послѣдній-тъ случай тѣмъ ся позволявало да влазятъ въ Израилевъ-тъ дворъ. Врата-та, прѣзъ които ся влазяло отъ дворъ-тъ на язычницы-тѣ въ женскый-тъ дворъ, сѫ были "Красны-тѣ врата" на храмъ-тъ, Дѣян. 3; 2, 10; тѣй наречены отъ Коринѳскѫ-тѫ мѣдь, съ коіѭто сѫ были обкованы двойны-тѣ врата, горній-тъ прагъ, и два-

та стълпа отъ страны-тѣ. Поклонникъ-тъ е възлизалъ до нея по еднѫ широкѫ лествицѫ. Въ този женскый дворъ, нареченъ "съкровище-то," Спаситель-тъ изрече прѣдъ Евреи-тѣ прочувственнѫ-тѫ си рѣчь, която ся расказва въ Іоан. 8; 1—20. Тукъ мытарь-тъ и и Фарисей-тъ възлѣзохѫ да ся помолятъ, Лук. 18; 10—13, и хромый-тъ слѣдваше Петра и Іоанна, подиръ исцѣленіе-то си. Женскый-тъ дворъ е былъ обыкновенно-то мѣсто за кланяніе-то на онѣзи, които не сѫ приносяли жъртвѫ, Дѣян. 3; 8. Отъ този дворъ, подиръ молитвы-тѣ си, хромый-тъ ся върнѫ съ два-та апостола прѣзъ Красны-тѣ врата, дѣто лежеше, и прѣзъ священный-тъ плетъ, въ дворъ-тъ на язычницы-тѣ, дѣто подъ Соломоновый-тъ притворъ Петръ проповѣдваше Христа распятаго. Въ сѫщій-тъ женскый дворъ Евреи-тѣ турихѫ рѫкѫ на Павла, когато го осѫждахѫ че е осквьрнилъ храмъ-тъ, като въвелъ язычницы извѫтрѣ святый-тъ плетъ, Дѣян. 21; 26—29.

Дворъ-тъ Израилевъ е былъ отдѣленъ отъ дворъ-тъ на жены-тѣ съ еднѫ стѣнѫ тридесеть и два лакти высокѫ извънъ, и двадесеть и петь извѫтрѣ. Причина-та, защо вѫтрѣшни-тѣ дворове сѫ стоели по-высоко отъ вънпшны-тѣ, е была че колкото ся отивало къмъ западъ толкозь скала-та, върху коіѧто храмъ-тъ былъ положенъ, е ставала по-высока. Въ този дворъ ся възлизало по петнадесеть стѫпала, наредены на полокрѫженъ редъ, и прѣзъ великолѣпны-тѣ врата Никаноръ. На тѣзи стѫпала Левити-тѣ пѣяхѫ Псалмы-тѣ на степены-тѣ. Дължина-та на дворъ-тъ отъ истокъ къмъ западъ е была сто и осмдесеть и седмь лакти, а ширина-та му отъ сѣверъ къмъ югъ — сто и тридесеть и петь лакти. Тукъ Израиляни-тѣ стояхѫ съ тържественно и благоговѣйно мълчаніе когато жъртвы-тѣ горяхѫ въ вѫтрѣшный-тъ дворъ, и богослуженіе-то ся извършваше въ Святилище-то, Лук. 1; 8—11, 21, 22.

По-навѫтрѣ отъ дворъ-тъ Израилевъ е былъ вѫтрѣшный-тъ или "Священническый-тъ дворъ," сто и шестдесеть и петь лакти дльгъ, сто и деветнадесеть лакти широкъ, и два и половина лакти по-высокъ отъ околный-тъ дворъ, отъ който былъ отдѣленъ съ стълпове и пармаклѫцы. Тукъ стояхѫ мѣдный-тъ олтарь, дѣто жьртвы-тѣ ся изгаряхѫ, лѣяно-то море, дѣто священници-тѣ ся мыяхѫ, и десетьтѣ мѣдны умывалницы, дѣто мыяхѫ това което бѣше за всесъжженіе; и разни-тѣ съсѫди за жьртвоприношеніе, които сѫ изброени въ 2 Лѣт. гл. 4. Тукъ трѣбва да забѣлѣжимъ че, ако и да е было запретено на Израиляны-тѣ да влизатъ въ дворъ-тъ на Священницы-тѣ, пакъ тѣ сѫ ся пущали вѫтрѣ за тѣзи три нѣща: да турятъ рѫцѣ-тѣ си на животны-тѣ, които принасяхѫ, или да гы колятъ, или да движятъ часть отъ тѣхъ.

Отъ дворъ-тъ на Священницы-тѣ до священный-тъ притворъ ся е възлизало по дванадесеть стѫпала, всяко едно полвина лакьтъ высоко. Ный говорихмы по-горѣ за величинѫ-тѫ на този притворъ, на Святилище-то и на Святая святыхъ. Отъ страны-тѣ на врата-та на притворъ-тъ и срѣщо лице-то на храмъ-тъ сѫ были положени два-та стълпа Іахынъ и Воазъ, 2 Лѣт. 3; 17. Іез. 40; 49.

Соломоновый-тъ храмъ упази първобытный-тъ си блѣскъ за тридесеть и три годины; слѣдъ това врѣме той ся обра отъ Египетскый-тъ царь Сисака, 3 Цар. 14; 25, 26. 2 Лѣт. 12; 9; послѣ прѣтърпѣ разны оскверненія и грабежи отъ Азаила, Ѳеглаѳъ-Феласара, Сеннахырима, и др., 4 Цар. 12; 16, 18; и наконецъ слѣдъ едно сѫществованіе отъ 416 год. съвършенно ся разори отъ Вавилонскый-тъ

царь Навуходоносора, 588 прѣди Р. Х.

Петдесеть и двѣ годины подиръ разрушеніе-то му, основанія-та на новый-тъ храмъ ся положихѫ отъ Зоровавеля и Евреи-тѣ които ся въсползовахѫ отъ право-то дадено тѣмъ отъ Кыра и ся завърнѫхѫ въ Іерусалимъ, Езд. 1; 1—4. 2; 1. 3; 8—10. И подиръ многобройны прѣпятствія, той ся свърши и освянови-тъ храмъ ся обра и оскверни отъ Антіоха Епифана, който прѣкрати всѣкыдневны-тѣ жъртвоприношенія, принесе свинско мѣсо възъ олтарь-тъ, и съвършенно спрѣ покланяніе-то на Іеовѫ, 1 Мак. 1; 46, 47, и пр. Слѣдъ петь годины (165 г.), той ся поправи и очисти отъ Іудѫ Маккавея, който изново въдвори въ него Богослуженіе-то, и го освяти.

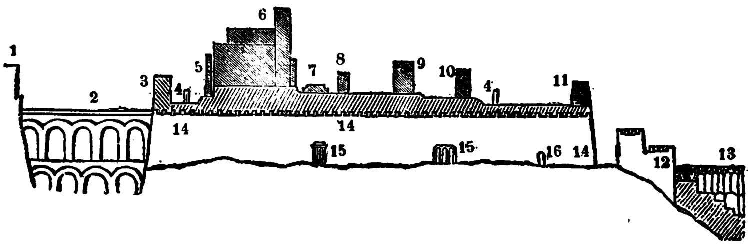

РАЗРѢЗЪ НА ХРАМЪ-ТЪ И ОКРѪЖНОСТЬ-ТѪ МУ ОТКЪМЪ ЮГЪ.

14, 14 е външна-та южна стѣна на храмовый-тъ дворъ; 1 е часть отъ царскы-тѣ сграды на горѫ Сіонъ; 2 е мостъ-тъ Тиропіонъ, който скача Сіонъ съ южный-тъ притворъ на храмъ-тъ; 15, 15 сѫ порты които подземно извождатъ горѣ на дворъ-тъ; 16 сѫ врата на подземны постройкы; 12 е стълпъ-тъ (кула-та) Офилъ; и 13 е мостъ-тъ на Червеникавѫ-тѫ юницѫ надъ Кедронъ.

Вѫтрѣ, къмъ сѣверъ, е прѣдставенъ отчасти храмовный-тъ дворъ; 3 западный-тъ корридоръ; 4 святый-тъ плетъ; 5 высока-та стѣна отзадъ храмъ-тъ; 6 Святый-тъ Домъ; 7 голѣмый-тъ олтарь на всесъжженія-та; 8 покрыта колоннада въ священническый-тъ дворъ; 9 Врата-та Никаноръ отпрѣдъ Израилевъ-тъ дворъ; 10 Красны-тѣ врата отпрѣдъ женскый-тъ дворъ; и 11 источный-тъ корридоръ, Соломоновъ-тъ притворъ.

ти за двадесеть годины, 516 прѣди Р. Х., Ездр. 6; 15, 16. По ширинѫ и высочинѫ този храмъ бѣше два пѫти по-голѣмъ отъ Соломоновый-тъ. Велегласно-то плаченіе на людіе-тѣ при полаганіе-то основы-тѣ му, Ездр. 3; 12, 13, нискый-тъ начинъ по който говорихѫ за него, когато го сравнявахѫ съ първый-тъ храмъ, Аг. 2; 3, бѣхѫ причинени отъ долность-тѫ му не по величинѫ, но по славѫ. Липсувахѫ му петь главны нѣща, които быхѫ му прѣдали величіе, сир. ковчегъ-тъ и очистилище-то, божественно-то присѫтствіе или видима-та слава, священный-тъ огнь на олтарь-тъ, Уримъ-тъ и Ѳумимъ-тъ, и духъ-тъ на пророчество-то. Въ 170 г. прѣди Р. Х.

Иродъ като погуби всичкы-тѣ членове на Санхедринъ-тъ, освѣнъ двама, прѣзъ първѫ-тѫ годинѫ на царуваніе-то си, 37 г. прѣди Р. Х. рѣши да заглади грѣхъ-тъ си съ възобновленіе-то и украшеніе-то на храмъ-тъ. Миръ-тъ съ който ся наслаждаваше, и разстроено-то състояніе на сградѫ-тѫ го укрѣпвахѫ още повече въ това рѣшеніе. Слѣдъ двѣ годишно-то му приготовленіе вещества-та за дѣло-то, храмъ-тъ на Зоровавеля ся събори, 20 год. прѣди Р. Х., и четыридесеть и шесть годины прѣди първѫ-тѫ пасхѫ на Христово-то служеніе. Макаръ че този храмъ бѣше сгоденъ за богослуженіе прѣзъ продължение на деветь и полвинѫ годины, пакъ още много работни-

ци и майстори на Христово врѣме бѣхѫ занети съ граденіе външны-тѣ му сграды. Присѫтствіе-то Спасителево въ този храмъ испълни прѣдсказванія-та въ Аг. 2; 9. Мал. 3; 1. Иродовый-тъ храмъ бѣ много по-голѣмъ отъ Зоровавелевъ-тъ, както послѣдній-тъ е былъ по-голѣмъ отъ Соломоновъ-тъ; понеже вторый-тъ храмъ бѣше седмдесеть лакти длъгъ, шестдесеть широкъ, и шестдесеть высокъ, а този бѣ сто лакти длъгъ, седмдесеть широкъ, и сто высокъ. Притворъ-тъ възлизаше на сто лакти височинѫ, и ся простираше петнадесеть лакти навънъ отъ деснѫ-тѫ и лѣвѫ-тѫ странѫ на зданіе-то. Всѣкый Еврейскый списатель въсхваля красотѫ-тѫ на храмъ-тъ и пышность-тѫ на издѣліе-то. Той бѣ съграденъ отъ бѣлъ мраморъ, изящно издѣланъ, и отъ голѣмы каменіе, нѣкои отъ които сѫ были двадесеть и петь лакти дългы, осмь лакти высокы, и дванадесеть лакти дебели. За тѣзи каменіе, види ся, ся приказва въ Мар. 13; 1. Лук. 21; 5: "И когато излѣзуваше отъ храмъ-тъ, казува му единъ отъ ученицы-тѣ му: Учителю, виждь, каквы каменіе и каквы зданія!" Лука казва, "хубавы зданія." Виждь описаніе-то на украшенія-та на еднѫ отъ порты-та му въ членъ-тъ **Лоза**.

Тази величественна сграда, която еднъжь ся издигаше като златна и снѣжна гора, и възбуждаше удивленіе и завистъ въ свѣтъ-тъ, исчезнѫ во вѣкы. Както Іисусъ прѣдрече "нѣма да остане камыкъ на камыкъ, който да не ся съсыпе," Мар. 13; 2, цѣло-то зданіе бѣ съборено отъ Римско-то войнство, подъ Тита, 70 г. слѣдъ Р. Х. Днесь на мѣсто-то му стърчятъ двѣ Турскы джаміи, въ които до скоро не ся пущаше Евреинъ и Христіанинъ. И сега още подъ мѣсто-то, именуемо Елъ-Харамъ сѫществуватъ сводовиты пѫтекы и сводове отъ незнайно врѣме; единъ голѣмъ и дълбокъ кладенецъ, и другы подобны, които показватъ че храмъ-тъ всякога ся е поилъ отъ изобилнѫ и непрѣстаннѫ водѫ. Извънъ стѣны-тѣ на дворъ-тъ на днешный-тъ храмъ ся съзиратъ тукъ-тамъ грамадни каменіе, които безъ друго сѫ остали отъ стары стѣны.

ЧАСТЬ ОТЪ ЕДИНЪ СВОДЪ НА МОСТЪ-ТЪ МЕЖДУ ГОРЫ-ТѢ СІОНЪ И МОРІѪ.

Близо до юго-западный-тъ ѫгълъ ся намиратъ нѣколко голѣмы камьни, които показватъ край-тъ на единъ сводъ, часть отъ великолѣпный-тъ мостъ, който въ древность е скачвалъ храмъ-тъ съ горѫ-тѫ Сіонъ; малко по на сѣверъ е прочуто-то мѣсто дѣто Евреи-тѣ отиватъ да плачѫтъ. Тамъ има твърдѣ голѣмы камьни, за които ся вѣрва да сѫ были часть отъ основаніе-то на древнія храмъ, и сѫ близо до мѣсто-то Святая святыхъ. Ето защо, ката Петъкъ и прѣзъ другы нѣкои дни, Евреи-тѣ ся събиратъ тукъ да плачѫтъ и рыдаіѫтъ съ всякаквы знакове на глѫбочайшѫ горесть, и да ся молятъ за пришествіе-то на Мессіѭ; прѣди, тѣ сѫ заплащали скѫпо за това плачевно исключително право. Малко на югъ отъ

Харам-еш-Шерифъ ся намиратъ останкы отъ единъ грамаденъ сводъ, четыридесеть и единъ кракъ широкъ — единъ отъ петь-тѣ или шесть-тѣ сводове, които ся подпирали едно высоко шоссе (насыпанъ пѫть), което е свързвало горѫ-тѫ Сіонъ съ южный-тъ дворъ на храмъ-тъ, 3 Цар. 10; 5. 1 Лѣт. 26; 16, 18. Нѣкои отъ камьни-тѣ, които ся намиратъ въ тѫзи часть на стѣнѫ-тѫ, сѫ отъ двадесеть до двадесеть и петь крака дългы.

Въ врѣме-то на царіе-тѣ, редовна стража Левиты постоянно е пазила храмъ-тъ, 1 Лѣт. гл. 26. 2 Лѣт. 23; 19. Прѣзъ Римско-то владычество, единъ Римскый гарнизонъ е былъ, установенъ въ крѣпкый-тъ Антоніевъ стълпъ, който съ различны-тѣ си дворища и крѣпости ся допиралъ до дворъ-тъ на храмъ-тъ, и ся е съединявалъ съ него посредствомъ повьрхностны и подземны проходы, Іоан. 18; 12. Дѣян. 4; 1. 5; 26. 21; 31—40.

Благочестиви-тѣ Евреи сѫ отдавали голѣмо благоговеніе и хранили голѣмѫ любовь къмъ храмъ-тъ, Псал. 84. Всичкы-тѣ хора сѫщо по различны побужденія сѫ ся гордѣли съ него, и мнозина му сѫ отдавали слѣпѫ идолопоклонническѫ почесть. За това когато врагове-тѣ на Христа и послѣдователи-тѣ му сѫ искали да разярятъ простолюдіе-то противъ тѣхъ, тѣ сѫ гы набѣждавали въ хуленіе храмъ-тъ, Мат. 26; 61. 27; 40. Іоан. 2; 19, 20. Дѣян. 6; 13. 21; 27—30.

Храна. Въ стары-тѣ врѣмена человѣци-тѣ сѫ ся хранили само съ произведенія-та на своіѫ-тѫ си земіѫ. Палестина е давала изобилно и животнѫ и растителнѫ хранѫ; но на истокъ растителна-та храна ся употрѣбява повече отколкото животна-та. Тамъ хлѣбъ-тъ е главна-та храна, а другы-тѣ храны сѫ бобъ, леща, лукъ, гроздіе, дьрвено масло, медъ, и козе и кравешко млѣко. Съ тѣзи храны сѫ ся хранили въ старо врѣме и Евреи-тѣ, Быт. 25; 29—34. 4 Цар. 4; 38—41. Рыба-та е была обыкновенна-та храна въ мѣста-та, дѣто е успѣвало рыболовство-то, и много ся е употрѣбявала въ Египетъ, тамъ дѣто сѫ ставали и краставицы, дыни, прасъ и чесновъ лукъ, Числ. 11; 5. И днесь още Египтяни-тѣ употрѣбяватъ тѫзи хранѫ.

Стари-тѣ всѣкога сѫ употрѣбявали месны гозбы на пиршества, и въ такыва случаи гостопріимни-тѣ патріарси закаляли ягне отъ стадо-то или теле отъ говеда-та, Быт. 18; 7. Лук. 15; 23. Богати-тѣ сѫ яли месо по-често, и тѣмъ е было угодно да ядѫтъ тлъсты и угоены агнета, ярета и юнцы, 1 Цар. 16; 20. Иса. 1; 11. 11; 6. Мал. 4; 2. Сиромаси-тѣ сѫ яли скакалцы, кога сушены кога печены.

Вода-та е была най-ранно и най-общо питіе. Опивателно вино ся е употрѣбявало още отъ най-стары-тѣ врѣмена, Быт. 9; 20. 14; 18. 40; 1. Финиково вино и другы нѣкои питія сѫ были познаты на стары-тѣ, Руѳ. 2; 14. Мат. 27; 48.

Хрисолиѳъ, единъ прозраченъ скѫпоцѣненъ камыкъ, злато-цвѣтенъ и свѣткавъ, Отк. 21; 20. Мнозина го мыслятъ да е камыкъ-тъ който сега наричамы топазъ.

Хрисопрасъ, десетый-тъ отъ онѣзи скѫпоцѣнны каменіе, които украсявали основѫ-тѫ на небесный-тъ Іерусалимъ, както го е видѣлъ Евангелистъ Іоаннъ. Хрисопрасъ-тъ е жьлто-зеленикавъ, както го показва име-то му, Отк. 21; 20.

Христіани. Най-първо въ Антіохіѭ съ това име распознавали онѣзи които вѣрували въ Іисуса че той е Мессія, подиръ Р. Х. 42 год., Дѣян. 11; 26. Види ся че Антіохійци-тѣ давали това име на Іисусъ Христовы-тѣ ученицы за отличіе, а не за присмѣхъ. Сами-тѣ ученици сѫ ся наричали помежду си "братія," "вѣрни," "святыи," "вѣрующи," а язычници-тѣ

сѫ гы наричали Назореи и Галилеяны. Само онзи е истиненъ Христіанинъ който сърдечно пріима Христа за свой учитель, пѫтеводитель и господарь, за источникъ на животъ, силѫ, и радость, за свой едничькъ Избавитель отъ грѣха и отъ ада, за свой Господь и Богъ. Само онѣзи, които справедливо носятъ Христово-то име и подражаватъ Христовый-тъ примѣръ, ще участвуватъ наконецъ въ неговѫ-тѫ славѫ.

Христосъ, *помазанникъ.* Тази дума е Грьцка, и съотвѣтствува на Еврейскѫ-тѫ *Мессіѭ*, помазанный-тъ или посвятеный-тъ, която е была дадена по единъ особенъ начинъ на Спаситель-тъ. Виждь **Мессія** и **Іисусъ.**

Староврѣменни-тѣ Евреи, поучени отъ пророцы-тѣ, имахѫ ясны и опрѣдѣлены понятія за Мессіѭ; но Евреи-тѣ подиръ пророци-тѣ забравихѫ пророческы-тѣ наставленія, и зехѫ да си съставятъ съвсѣмъ кривы понятія за него, тъй щото когато той ся яви въ Іудеѭ, Евреи-тѣ чакахѫ да видятъ въ него нѣкой свѣтскый владѣтель и завоеватель, който да отхвьрли Римско-то иго и да покори всичкый-тъ свѣтъ. Ето защо Евреи-тѣ ся присмѣхѫ на бѣдно-то състояніе, на смиреніе-то, и на привиднѫ-тѫ слабость на Христа. Нынѣшни-тѣ Евреи, още по-заблудени, съставятъ си за Мессіѭ още по-кривы идеи, съвсѣмъ неизвѣстны на тѣхны-тѣ праотцы.

Пророци-тѣ бѣхѫ прѣдсказали че Мессія ще е Богъ и человѣкъ; възвышенъ и пониженъ; господарь и рабъ; священникъ и жьртва; князь и подданникъ; подчиненъ на смьрть-тѫ и побѣдитель на смьрть-тѫ; богатъ и сиромахъ; царь, завоеватель и славенъ, и пакъ оскърбенъ, огорченъ и прѣзрѣнъ. Всичкы-тѣ тѣзи противности имаше да ся съединятъ въ лице-то на Мессіѭ, и дѣйствително тѣ ся съединихѫ.

Въ книгы-тѣ на Н. Завѣтъ не ся казва за Іисуса Христа да е пріелъ вънкашно помазаніе. Помазаніе-то, за което пророци-тѣ и апостоли-тѣ говорятъ, е вѫтрѣшно, т. е. духовно чрѣзъ благодать-тѫ на Духа Святаго; а вънкашно-то помазаніе, съ което царіе, священници и пророци ся помазвали, е было само бѣлѣгъ на вѫтрѣшно-то.

Име-то Христосъ означава небесно-то му посланіе като Избавитель; и не трѣбва да ся счита като едно просто названіе, чрѣзъ което Іисусъ да е различалъ отъ другы человѣцы съ исто-то име. Ный можемъ да разберемъ по-добрѣ силѫ-тѫ и значеніе-то на думѫ-тѫ *Христосъ* като ѭ замѣстямы съ "помазанникъ," или съ Еврейскѫ-тѫ думѫ "Мессіѭ." Тъй напр. въ Мат. 2; 4, дѣто четемъ, "Иродъ распытуваше отъ тѣхъ (първосвященницы-тѣ и книжницы-тѣ) дѣ имаше да ся роди Христосъ" трѣбва да разбирамы обѣщанный-тъ Мессіѭ. Петръ исповѣдалъ "Ты си Христосъ, Сынъ на Бога живаго." Въ Лук. 4; 41 виждамы че и бѣсове-тѣ исповѣдали сѫщо-то.

Когато земемъ въ видъ отношеніе-то на Христа, като Богъ и человѣкъ, къмъ божественно-то му дѣло като нашъ Пророкъ, Първосвященникъ и Царь; и къмъ смиренно-то му и славно-то му състояніе; когато земемъ въ видъ че всичкы-тѣ божественны свойства сѫ изявены и въплотены въ него; и още, когато земемъ въ вниманіе всичкы-тѣ му отношенія къмъ Божіи-тѣ цѣли и повелѣнія, и къмъ прѣимуществата, длъжности-тѣ, и службы-тѣ на святыи-тѣ, въ този и въ онзи свѣтъ, тогава ный радостно виждамы въ него *все и въ все*, Кол. 3; 11.

Хуза. Виж. **Іоанна.**

Хунъ, 1 Лѣт. 18; 8. Другадѣ ся нарича Вероѳай. Виж. **Вероѳай.**

Хусай Архыецъ-тъ, Давидовъ-тъ пріятель. Като ся извѣсти за бу-

нж-тж подигнжтж отъ Авессалома, и че царь Давидъ бѣше ся принудилъ да побѣгне отъ Іерусалимъ, той го посрѣщнж на върхъ Маслиненж-тж горж извънъ града, съ раздраны дрехы и съ прьсть на главж-тж си. Давидъ му каза че ако отидеше съ него да го придружи, той щѣше да му бжде товаръ, и посъвѣтува го да ся върне въ свитж-тж на Авессалома и отъ тамъ да му послужи. Тогава Хусай ся върнж въ Іерусалимъ, дѣто станж съвѣтникъ на Авессалома, и така сполучи да развали съвѣты-тѣ на Ахытофеля и да помогне Давиду, като му спечели врѣме да побѣгне, 2 Цар. 15; 32—37. 16; 16—19. гл. 17.

Хусанрисаѳаимъ. Единъ Месопотамскый царь, който угнѣтявалъ Израиляны-тѣ осмь години, между 1402 и 1394 г. прѣди Р. Х. и отъ когото гы избавилъ Гоѳоніилъ, Сжд. 3; 8—10.

Хусъ, I. Най-старый сынъ на Хама, и баща на Нимрода, Севж, Евилж, Савтж, Раамж, Савтекж, повечето отъ които ся населили въ Честитж Арабіѭ, Быт. 10; 6—8.

II. Хусъ или Хусска земя. Земята населена отъ потомцы-тѣ Хусовы. Това названіе ся види да е было приспособено най-малко на три различны страны:

1) Источный Хусъ, пойто обемалъ области-тѣ Персисъ, Хусистанъ и Сусіана, въ Персіѭ. Тази земя лежи на истокъ отъ Тигръ. Въ неѭ ся мысли да е теклъ Гіонъ, Быт. 2; 13. Виж. **Едемъ.**

2) По мнѣніе-то на мнозина, Евреи-тѣ така сжщо употрѣбявали *Хусъ* и *Хусскж* за да означаватъ южны-тѣ части на Арабіѭ, и крайбрѣжіе-то на Червено море. Въ Хусскж-тж земіѭ ся родилъ Нимродъ, който ся населилъ въ Месопотаміѭ, Быт. 10; 8. "Еѳіопянка-та," коіѭто Моисей бѣ зелъ за женж въ пустыніѭ-тж, може да е была отъ родъ-тъ на Хуса, Исх. 2; 16—21. Числ. 12; 1. 2 Лѣт. 21; 16.

3) По-обыкновенно Хусъ означава собственнж Еѳіопіѭ, която лежи на югъ и на юго-истокъ отъ Египетъ, и която сега ся нарича Абиссинія, Иса. 18; 1. 20; 3—5. Іер. 13; 23. Іез. 29; 10. Дан. 11; 43.

Хуѳайци, едно племе което обитавало въ странж-тж отвждъ Евфратъ, и което было по-сетнѣ прѣселено въ Самаріѭ, на мѣсто-то на Израиляны-тѣ които до тогава ѭ населявали. Хуѳайци-тѣ обитавали испьрво Хусскж-тж земіѭ, или Хуѳж, на истокъ. Прочее, пьрво-то Хуѳайско селеніе е было въ Мидійскы-тѣ градове, които покорилъ напоконъ Салманасаръ.

Хыилъ, *живъ Богъ,* име-то на нѣкой си Веѳилецъ, който съградилъ пакъ Іерихонъ. Клѣтва-та на Іисуса Навина, противъ оногова който въздигне изново Іерихонъ, постигнжла Хыила, Іис. Нав. 6; 26. 3 Цар. 16; 34.

Хыннероѳъ. Този градъ е былъ на западный-тъ брѣгъ на Галилейско море, Числ. 34; 11. Втор. 3; 17. Іис. Нав. 11; 2 и 19; 35. 3 Цар. 15; 20. Той е былъ градъ Неѳалимовъ заграденъ, и отъ негово-то име Галилейско-то море ся е наричало Хыннероѳъ. По мнѣніе-то на Іеронима, Тиверіада държала мѣстоположеніе-то на Хыннероѳъ.

Хырамъ, I. Тирскый царь, който проводилъ да честитятъ на Давида за въскачваніе-то му на прѣстолъ-тъ, и който му помогнжлъ да съгради палатъ-тъ си, 2 Цар. 5; 11. 1 Лѣт. 14; 1.

II. Единъ Тирскый царь, който може-бы да е былъ сынъ на прѣжній-тъ, и който тоже былъ пріятель на Давида. При въцаряваніе-то на Соломона той проводилъ да му честитятъ, и послѣ му испратилъ голѣмж помощь за построеніе-то на храмъ-тъ. Той приготвилъ и му испратилъ дървета и каменіе, съ едно голѣмо количество злато, вмѣсто които пріелъ жито, вино и масло, заедно съ

двадесеть града въ Галилеѭ, 3 Цар. 9; 26—28. 10; 11—22. 2 Лѣт. 8; 18. Іосифъ, Іудейскый-тъ историкъ, расказва че Хырамъ и Соломонъ си задавали единъ другыму гатанкы; и че Хырамъ, слѣдъ като подобрилъ положеніе-то на столицѫ-тѫ си Тиръ и на царство-то си, прѣзъ честито-то си царуваніе отъ тридесеть и четыри годины, умрѣлъ на възрастъ петдесеть и двѣ годины.

III. Единъ искусенъ художникъ отъ Тиръ, на когото майка му была Еврейка и баща му Тирянинъ. Вѫтрѣшны-тѣ украшенія и сѫдове на Соломоновый-тъ храмъ были изработени подъ негово рѫководство, 3 Цар. 7; 13, 14. 2 Лѣт. 2; 13, 14.

Ц.

Цапля, единъ видъ нечистѫ птицѫ, Лев. 11; 19. Втор. 14; 18. Виж. **Птицы.**

Цареѳанъ, 3 Цар. 4; 13. 7; 46, градъ който ся намира на западнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, наблизо при Веѳсанъ и на сѣверъ отъ Сокхоѳъ. Прѣзъ Израилево-то прѣминуваніе на Іорданъ събрана-та на купъ вода достигаше дори до Цареѳанъ, Іис. Нав. 3; 16. Виж. **Зарѣдъ.**

Царство-то небесно сѫ двѣ думы употрѣбены въ Новый Завѣтъ, за да означятъ царуваніе-то и управленіе-то на Іисуса Христа. Обыкновенно бѣ за стары-тѣ пророцы, когато описувахѫ характеръ-тъ на Мессіѭ, Дан. 2; 44. 7; 13, 14. Мих. 4; 1—7, и даже кога говоряхѫ за смиреніе-то и страданія-та му, да позагатватъ за силѫ-тѫ, царуваніе-то и божеството му. Евреи-тѣ забравяхѫ духовно-то значеніе на тѣзи думы; тѣ ся надѣвахѫ че Мессія ще ся яви като свѣтскый царь който ще владѣе надъ непріятели-тѣ си, ще възвърне Давидовъ-тъ прѣстолъ на първо-то му величіе и блескъ, ще покори народы-тѣ, и ще награди пріятели-тѣ си и вѣрны-тѣ си рабы, всѣкыго споредъ вѣрность-тѫ и заслугы-тѣ му. Ето защо ученици-тѣ на Христа, прѣди да ся научатъ добрѣ за него, ся боряхѫ кой да занеме първо-то мѣсто въ царство-то му; и затова види ся Зеведееви-ти сынове пожелахѫ двѣ-тѣ първы мѣста въ него, или най-ближни-тѣ до драгый-тъ си Господарь. Тѣ напоконъ ся научихѫ че царство-то Христово не бѣ отъ тойзи свѣтъ, Іоан. 18; 36, 37; че начало-то, духъ-тъ, срѣдства-та и цѣль-та му сѫ духовны и небесны. Но то ся прѣдставя и въ външенъ, видимъ видъ, видимѫ-тѫ церквѫ, Мат. 13; 47, и извършва на този свѣтъ най-голѣмы-тѣ свѣтскы благодѣянія; но истинско-то му господство е въ человѣчески-тѣ души. То обгрѫща всичкы които духомъ сѫ съединени съ Христа, Главѫ-тѫ му и Царь-тъ му за да Го обычатъ, да му служатъ, и да ся наслаждаватъ съ него вѣчно. Дѣло-то му на земѭ-тѫ бѣше да тури основы-тѣ на това царство, Мат. 3; 2. Той въведе ученицы-тѣ си въ него додѣто бѣше още на земѭ-тѫ, а особенно слѣдъ въскрьсеніе-то и възнесеніе-то си, Іоан. 20; 22. Дѣян. 2; 32—36. Той е "глава на церквѫ-тѫ," за да направи царство-то си да възтържествува и господствува и тука на земѭ-тѫ, Дан. 7; 27. Еф. 1; 20—22. Това царство ще бѫде съвършенно на небе-то, Мат. 8; 11, и не ще има край, Лук. 1; 33, даже и когато ходатайско-то дѣло на Сына ся свърши, 1 Кор. 15; 28.

Царь, царіе. Въ Св. Писаніе, съ думѫ царь всякога не ся подразбира единъ който има голѣмъ степенъ властъ или голѣмо пространство земѭ. За много съвсѣмъ малкы градове, или за градове съ околны-тѣ имъ села, ся казва че имали царіе; и много человѣци ся выкатъ царіе въ Св. Писаніе,

които не сѫ друго освѣнь главатари или народоначалници. Въ този смыслъ, напримѣръ, за Моисея е писано "той бѣше царь въ Iесурунъ," или Израиль, Втор. 33; 5; ако той и да бѣше главатарь, или вождь на народа си, а не царь като Давида или Соломона. Нека, прочее, никому не ся види чудно дѣто въ еднѫ толкова малкѫ земiѭ като Ханаанъ Iисусъ Навинъ порази тридесеть и единъ царiе, Iис. Нав. 12; 9—24, освѣнь множина другы които безсъмнѣнно отъ него избѣгнѫхѫ. Адониседекъ, самси той не много силенъ царь, споменува седмдесеть царiе които той покорилъ и обезобразилъ. Виж. и 3 Цар. 4; 21. Тѣзи царiе, въ много случаи, сѫ были както шейхы-тѣ, днешны-тѣ главатари на Арабскы-тѣ племена.

Израиляни-тѣ до Саула нѣмахѫ царiе, освѣнь дѣто Авимелехъ Гедеоновый-тъ сынъ началствува на Сихемъ и околность-тѫ му за три годины съ титлѫ-тѫ царь, Сѫд. 9; 6, 18. Тѣ ся управлявахѫ, найнапрѣдъ отъ старѣйшины, както въ Египетъ; послѣ отъ управители отъ Бога отредены, както отъ Моисея и Iисуса Навина; по-послѣ отъ сѫдiи, както отъ Гоѳонiила, Гедеона и Самуила; и най-послѣ отъ царiе, както отъ Саула, Давида и Соломона. Като Божiи людiе, по единъ особенъ начинъ, правленiе-то имъ бѣше сѫщественно богодьржавно. Богъ бѣше законодатель-тъ имъ, и началници-тѣ имъ отъ него ся опрѣдѣлявахѫ; и още на тѣзи законы и началницы народъ-тъ бѣ длъженъ да ся повинува като на Господа. Въ всичкы съмнителны случаи по управленiе-то, отъ Господа ся допытвахѫ въ духъ-тъ на знаменито-то израженiе: "Господь е Сѫдiя нашъ; Господь е Законоположитель нашъ; Господь е Царь нашъ, той ще ны спасе." Исканiе-то на Израиляны-тѣ да иматъ царь бѣше обидно за Господа, защото съ това тѣ искахѫ да ся отърватъ отъ по-прямо-то негово началство, 1 Цар. 8; 7, но пакъ и подъ царiе-тѣ тѣ щѣхѫ да иматъ Него за Царь царей. Идолослуженiе-то ся считаше измѣна противъ царство-то. Законникъ-тъ имъ бѣше пакъ Свята-та книга. При това още, единъ пророкъ или първосвященникъ на Iеова имъ помаза царь, и тури коронѫ на главѫ-тѫ му и скиптръ въ рѫкѫ-тѫ му, Втор. 17; 15, 18—20. 1 Цар. 10; 1. 12; 12—15. 2 Цар. 1; 14, 21. 3 Цар. 1; 39. 4 Цар. 9; 1—6. 11; 12. Пса. 21; 3. Посредствомъ священнослужители-тѣ си, Господь даваше такыва наставленiя за общонародны-тѣ работы отъ каквыто имаше нужда; и тѣзи Божiи настоятели, чрѣзъ наставленiя-та си, играяхѫ найважнѫ роль въ народнѫ-тѫ историѭ. До когато народъ-тъ и царiе-тѣ гледахѫ на Господа, като на свой върховенъ Началникъ, тѣ благоуспѣвахѫ; но когато дигнѫхѫ главѫ противъ него тѣ ся опропастихѫ. Отъ двѣ-тѣ царства, Iудѫ и Израиль, подирне-то понапрѣдъ отхвърли вѣрноподданство-то си Господу, 2 Лѣт. 13; 4—12, и за това то по-напрѣдъ погынѫ, слѣдъ като ся одьржѣ за двѣстѣ и петдесеть и четыри годины отъ смърть-тѫ на Соломона, между 975 и 721 г. прѣди Р. Х., съ деветнадесеть царiе отъ деветь различны династiи. Iудино-то царство устоя триста и осмдесеть и седмь годины слѣдъ разцѣпленiе-то, между 975 и 588 год. прѣди Р. Х., подъ началство-то на деветнадесеть царiе, всичкы-тѣ отъ Давидовѫ-тѫ династiѭ.

Слѣдующа-та таблица прѣдставя на единъ изгледъ Iудины-тѣ и Израилевы-тѣ царiе, споредъ Библейскѫ-тѫ историѭ, съ годинѫ-тѫ прѣзъ коѭто всѣкой отъ тѣхъ ся е въцарилъ, и съ врѣме-то което е царувалъ. Виж. и лѣточислителнѫ-тѫ таблицѫ на край-тъ на книгѫ-тѫ.

Царіе на цѣлый-тъ народъ.

Саулъ	прѣди Р. Х. 1095	царувалъ	40	год.
Давидъ	» » » 1055	»	40	»
Соломонъ	» » » 1015	»	40	»

На Іудж	*На Израиля*	*Прѣди Р. Х.*	*Царуваніе*	
Ровоамъ		975	17	год.
	Іеровоамъ	975	22	»
Авія		958	3	»
Аса		956	41	»
	Надавъ	954	2	»
	Вааса	953	24	»
	Ила	930	1	»
	Зимрій	929	7	дни
	Амрій	929	12	год.
	Ахаавъ	918	22	»
Іосафатъ		914	25	»
	Охозія	897	2	»
	Іорамъ	896	12	»
Іорамъ		893	8	»
Охозія		885	1	»
Гоѳолія похытителка		884	7	»
	Іиуй	884	28	»
Іоасъ		878	40	»
	Іоахазъ	856	17	»
	Іоасъ	840	16	»
Амасія		839	29	»
	Іеровоамъ II	825	41	»
Озія		810	52	»
	(Междуцарствіе)	783	11	»
	Захарія	772	6	мѣс.
	Саллумъ	771	1	»
	Манаимъ	771	10	год.
	Факыя	761	2	»
	Факей	759	20	»
Іоѳамъ		758	16	»
Ахазъ		742	16	»
	(Междуцарствіе)	738	9	»
	Осія	730	9	»
Езекыя		726	29	»
	(Самарія покорена)	721		
Манассія		697	55	год.
Амонъ		642	2	»
Іосія		640	31	»
Іоахазъ		609	3	мѣс.
Іоакымъ		609	11	год.
Іоахынъ		599	3	мѣс.
Седекыя		599	11	год.
(Іерусалимъ покоренъ)		588		

Цафнаѳъ-Панеахъ, *спасеніе на вѣкъ-тъ,* Египетско име дадено Іосифу отъ Фараона, за въспоминаніе на спасеніе-то което станѫ чрѣзъ него, Быт. 41; 45.

Церква. Грьцка-та дума *екклисія* означава събраніе, было религіозно было друго, и понѣкогa тя е тъй прѣведена, както въ Дѣян. 19; 32, 39. Въ Н. Завѣтъ тя общо означава едно богомолно събраніе, или Еврейско, Дѣян. 7; 38, или Христіанско, Мат. 16; 18. 1 Кор. 6; 4. Прочее, церква означава:

1. Всемірнѫ-тѫ Христіанскѫ Церквѫ, или невидимѫ-тѫ церквѫ, състоящѫ отъ онѣзи на които имена-та сѫ написаны на небе-то които Богъ знае, но които ный не можемъ навѣрно да знаемъ, Евр. 12; 23, или видимѫ-тѫ церквѫ състоящѫ отъ онѣзи които минуватъ на земѭ-тѫ за послѣдователи Христовы, Кол. 1; 24. 1 Тим. 3; 5, 15.

2. Еднѫ особеннѫ церквѫ или едно тѣло отъ вѣрующы, които ся събиратъ на едно мѣсто и ся молятъ вкупно; както Римскѫ-тѫ церквѫ, Коринѳскѫ-тѫ церквѫ, и пр., до които Ап. Павелъ е отправялъ писма.

Цинъ, една пустыня на южны-тѣ прѣдѣлы на Ханаанъ, и на Западъ отъ Едомъ, Числ. 34; 3, 4. Тя е съставлявала часть отъ великѫ-тѫ пустынѭ Фаранъ, Числ. 13; 26, и на сѣверо-источнѫ-тѫ ѝ часть е былъ разложенъ градъ-тъ Кадисъ-варни, достопамятенъ по смьрть-тѫ на Маріамъ, по пращаніе-то на дванадесеть-тѣ съглѣдатели въ Ханаанъ, по роптаніе-то на Израиляны-тѣ, по камыкъ-тъ който пустнѫ водѫ, и по неправедный-тъ гнѣвъ Моисеевъ, Числ. 13; 21. 20; 1—13. 27; 14.

Цѣлованіе. Цѣлувка-та понѣкога ся употрѣбявала като знакъ толкозь на почитаніе колкото и на обычь, Быт. 29; 13. Руѳ. 1; 14. Дѣян. 20; 37. Понѣкога цѣлувахѫ брадѫ-тѫ, 2 Цар. 20; 9; и, въ знакъ на по-голѣмѫ смиренность, крака-та, Лук. 7; 38. Прѣдъ идолы-тѣ или небесны-тѣ тѣла идолослужители-тѣ си цѣлувахѫ къмъ тѣхъ рѫкѫ-тѫ, 3 Цар. 19; 18. Іов. 31; 27. Ос. 13; 2. Израженіе-то "Цѣлувайте Сынъ-тъ," Псал. 2; 12, може да ся изясни съ 1 Цар. 10; 1, дѣто Самуилъ въ знакъ на покорность цѣлунѫ Саула. Първи-тѣ Христіани, въ знакъ на миръ и любовь, ся поздравявахѫ съ цѣлованіе, 1 Пет. 5; 14. Рим. 16; 16.

Цѣпочкы, Числ. 31; 50. Иса. 3; 20. Видъ широкы гривны, които сѫ ся носили при глезены-тѣ.

Ч.

Чада. Да имаше нѣкой много чада ся считаше между Евреи-тѣ като знакъ на благословеніе, Псал. 127; 3—5, и бездѣтны-тѣ жены трьсяхѫ всякаквы срѣдства да отстранятъ безплодіе-то. Мѫжы-тѣ, които придружаватъ дѣтерожденіе-то, често ся споменуватъ въ Св. Писаніе, и Ап. Павелъ говори за тѣхъ като за плодъ на грѣхопаденіе-то, Быт. 3; 19; но увѣрява мѫчащы-тѣ ся въ рожбѫ че ако прѣбѫдѫтъ въ вѣрѫ, въ любовь, и въ святость тѣ пакъ ще могѫтъ да ся надѣватъ Богу за спасеніе, 1 Тим. 2; 15.

Ново-родено-то отроче окѫпвали и насолявали, и послѣ го повивали въ пелены, Іез. 16; 4 и Лук. 2; 7—11. Въ осмый-тъ день го обрѣзвали и именували. При отбиваніе-то на дѣте-то Евреи-тѣ имали обычай да правятъ угощеніе, Быт. 21; 8. Кърмилицы-тѣ на момичета-та често оставали да живѣѭтъ съ тѣхъ прѣзъ всичкый-тъ имъ животъ, Быт. 24; 59 и 35; 8. Родители-тѣ на дѣца-та были длъжни да гы поучаватъ въ Божій-тъ законъ и въ народны-тѣ постановленія и обычаи съ особеннѫ грыжѫ, Втор. 6; 20—23. Отъ чада-та ся изисквало да почитатъ родители-тѣ си и да имъ ся покоряватъ въ всичко,

Быт. 22; 21. Числ. 30; 5. Родители-тѣ имали надъ тѣхъ пълнѫ власть, и даже гы продавали на врѣменно робство когато осиромашявали и потъвали въ дългове, Лев. 25; 39—41. 4 Цар. 4; 1. Мат. 18; 25.

Първородный-тъ сынъ, освѣнь другы-тѣ права на първородство-то, пріималъ и два дѣла отъ бащинъ-тъ си имотъ; другы-тѣ сынове пріемали всѣкой по единъ дѣлъ. Сынове-тѣ на наложницы-тѣ пріимали дарове, и понѣкога равнѫ часть съ другы-тѣ сынове, Быт. 21; 8—21. 25; 1—6. 49; 1—27. Сѫд. 11; 1—7. Дъщери не пріимали дѣлъ отъ бащино-то си наслѣдіе освѣнь въ нѣкои особенны случаи, Числ. 27; 1—11.

Дума-та *сынъ* или *сынове* на Еврейскый ся употрѣбява да означава разны отношенія: добри-тѣ ся наричатъ сынове Божіи, сынове на свѣтлинѫ-тѫ, на царство-то, и пр.; лоши-тѣ — сынове на Сатанѫ, на гнѣвъ-тъ, на непокорство-то, и пр.

Чакалъ-тъ е колкото едно куче, съ вълчѫ главѫ, съ лисичѫ опашкѫ, и жълтъ. Той е свирѣпъ като вълкъ и въвирливъ между хора-та като куче. Чакали-тѣ различатъ отъ лисицы-тѣ по това, че тѣ ся събиратъ на купове когато гонятъ свой-тъ ловъ, и съ віяніе-то и лаяніе-то си досаждатъ всѣкому който гы чуе. Тѣ живѣѭтъ въ дупкы; обыкалятъ около села-та; грабятъ кокошкы отъ кокошарницы-тѣ; хранятъ ся съ дивечь, гущеры, насѣкомы, гроздіе, и пр.; и когато не могѫтъ да намѣрятъ нищо друго, тѣ ядѫтъ мешинъ и всичко което е имало нѣкога животъ. Тѣ вървятъ по дирѭ-тѫ на керваны и войскы, пояждатъ тѣла-та на умрѣлы-тѣ, и даже гы отравятъ изъ гробове-тѣ имъ за да гы ядѫтъ, Псал. 63; 10. Плач. 5; 18.

Чародѣйство. Источни-тѣ народи сѫ были любители на чародѣйство-то, вълшебничество-то, магіѭ-тѫ, сънотълкованіе-то, и на мнимы-тѣ прѣдвѣщанія за бѫдѫще-то. Още отъ най-стары-тѣ врѣмена тѣзи суевѣрія сѫ были общы въ Египетъ и въ ближни-тѣ му земи, и за това Моисей въ законы-тѣ си запрѣтилъ на Израиляны-тѣ, подъ най-строго наказаніе, да ся допытватъ до чародеи-тѣ, вълшебницы-тѣ, гадатели-тѣ и другы такыва, Исх. 22; 18. Лев. 19; 26, 31. 20; 27. На Израиляны-тѣ е было заръчано да убиватъ съ каменіе чародеи-тѣ, прокобители-тѣ, гадатели-тѣ, омаятели-тѣ, обаятели-тѣ, бѣсовъпрошатели-тѣ, вълшебницы-тѣ, и мъртвовъпрошатели-тѣ, Втор. 18; 9-12. Пророчества-та сѫ пълны съ укоры противъ онѣзи Евреи, които сѫ ходили да ся съвѣтуватъ при лъжливы пророцы, Иса. 8; 19. 47; 11—14. Іез. 13; 6—9. Евреи-тѣ сѫ были приведени въ тѣзи суевѣрія още повече чрѣзъ сношеніе-то си съ Халдейцы-тѣ, прѣзъ царуваніе-то на послѣдни-тѣ имъ царіе и Вавилонскый-тъ плѣнъ, 2 Лѣт. 33; 6.

Гледачи-тѣ сѫ гледали въ огнь, водѫ, земѭ и въздухъ; по хвърченіе-то на птицы-тѣ и по пѣянія-та имъ; по жребіе, сънища, стрѣлы, облацы, чрева-та на животны-тѣ, и пр., Іез. 21; 21.

Часове. Дума-та часъ, въ Св. Писаніе, значиеднѫ отъ дванадесеть-тѣ равны части на които всѣкой день, отъ изгрѣваніе до захожданіе на слънце-то, ся дѣлеше, и които слѣдователно не бѣхѫ еднакво дългы въ разны-тѣ годишны врѣмена, Мат. 20; 3—6. Іоан. 11; 9. Евреи-тѣ така дѣляхѫ врѣме-то подиръ плѣненіе-то, Дан. 3; 6. 4; 19, а може-бы и по-рано. Третій, шестый и деветый бѣхѫ часове-тѣ опрѣдѣлени за молитвѫ, Дѣян. 2; 15. 3; 1. 10; 9. Въ по-стары-тѣ врѣмена, обаче, день-тъ дѣляхѫ на четыри части. Стари-тѣ Евреи, както и Грьци-тѣ, дѣляхѫ нощь-тѫ на три части или стражы: първа стража, Плач. 2; 19, срѣдня или

втора стража, Сжд. 7; 19, и утренния или третя стража, Исх. 14; 24. Когато обаче Евреи-тѣ подпаднжхж подъ Римскж-тж власть, тѣ усвоихж и Римско-то дѣленіе на нощь-тж на четыри стражы, именно, вечерня или първа стража, отъ кога зайде слънце-то; полунощна, или втора, до полунощь; попѣяніе на пѣтеля или третя стража, отъ полунощь напоконъ; и утрѣнния или четвърта стража, до изгрѣваніе на слънце-то, Мат. 14; 25. Мар. 6; 48. 13; 35. Лук. 12; 38. На человѣка който спи една нощна стража прѣминува като единъ мигъ, Псал. 90; 4; еднакво късъ е человѣческый-тъ животъ въ сравненіе съ вѣчность-тж.

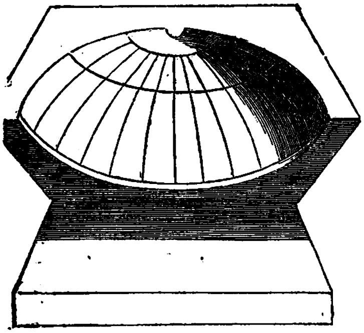

ДРЕВЕНЬ КАМЕНЕНЪ СЪЛНЕЧЕНЪ ЧАСОВНИКЪ.

Часовникъ сълнечный, едно оржділе което много употрѣбявали прѣди изобрѣтеніе-то на часовницы-тѣ, и което показвало врѣмето на деня чрѣзъ вървежъ-тъ на сълнечнж-тж сѣнкж. Сълнечный-тъ часовникъ на Ахаза, 2 Цар. 20; 11. Иса. 38; 1—9, ся вижда да е ималъ особеннж направж или особеннж величинж. Вѣроятно този часовникъ е былъ заеменъ отъ Вавилонъ или отъ Дамаскъ, 2 Цар. 16; 10. Възвръщаніе-то на сѣнкж-тж десеть степени по часовникъ-тъ, което станж за увѣреніе че щѣхж да ся приложатъ петнадесеть годины на животъ-тъ на царь Езекыія, ся вижда да е произлѣзло не чрѣзъ спираніе и повръщаніе на земіж-тж въ обращеніе-то й около ось-тж си, но чрѣзъ нѣкое чудотворно прѣломеніе на сълнечны-тѣ лучи. Слухъ-тъ на това събытіе стигнжло дори до Вавилонъ, 2 Лѣт. 32; 31.

Чаша. Тази дума ся употрѣбява въ Св. Писаніе въ двѣ значенія, или въ сжщинско или въ прѣносно значеніе. Въ сжщинско значеніе, тя означава единъ особенъ ссждъ за пііеніе, направенъ отъ рогъ или отъ нѣкой металъ, Быт. 40; 13. 44; 2. 1 Цар. 7; 26. Въ прѣносно значеніе, подъ име *чашж* ся разумѣва дѣлъ-тъ, който Провиденіе-то опрѣдѣлява въ животъ-тъ на всѣкой человѣкъ, Пс. 11; 6. 16; 5.

Чело, Іез. гл. 9. Отк. 7; 3. Поклонници-тѣ на кумиры-тѣ въ Индіж и днесь още правятъ бѣлѣзы на чела-та си, за да ся различаватъ единъ отъ другъ. Така сжщо и робостяжатели-тѣ сж врѣзвали понѣкогa бѣлѣзы въ чела-та на робіе-тѣ си, за да си гы распознаватъ.

Человѣкоубійца. Виж. **Прибѣжище.**

Червено, видъ краска, която много ся е оцѣнявала отъ стары-тѣ, Исх. 25; 4. 26; 1, 31, 36. Приписва ся като достопохвално нѣщо на Саула, за дѣто обличаше Израилевы-тѣ дъщери въ червено, 2 Цар. 1; 24. Сила-та на тжзи краскж, ся загатнува въ Иса. 1; 18. Въ Отк. 17; 3, 4, червено-то ся зима за знакъ на распутство. Виж. **Багрѣно.**

Червено Море. Виждь **Море.**

Черница. Подъ това име ся разбиратъ два вида дрьвеса: 1) Обыкновенно-то черничево дърво, Лук. 17; 6, което ся обработва въ голѣмъ размѣръ за плода му и за листа-та му, съ които ся хранятъ бубы-тѣ; и 2) Дива-та смокыня, Лук. 19; 4, която по Еврейскы ся нарича *Шикма*, а по Арабскы *Гьомезъ*. Закхей възлѣзе на ди-

вѫ смокынїѫ за да види Спаситель-тъ когато прѣминуваше прѣзъ Іерихонъ, Лук. 19; 4. Тя расте высоко колкото букъ-тъ, и ражда плода си съвсѣмъ различно отъ другы-тѣ дрьвеса. Отъ дънеръ-тъ ѝ покарватъ младочкы, приличны

на гроздены филизы, отъ краищата на които ся подава плодъ-тъ. Дьрво-то е вѣчно зелено и ражда нѣколко пѫти прѣзъ годинѫ-тѫ. По дѫхъ-тъ и видъ-тъ си плодъ-тъ му прилича на смоквы-тѣ, само че той не е толкозь вкусенъ колкото тѣхъ. Сравни Амос. 7; 14. Той е жьлтъ, но біе малко на червено; извѫтрѣ доста прилича на смоквѫ-тѫ. Това дьрво ся намира всѫду изъ Египетъ. Хора-та ся хранятъ много съ плода му.

Черница-та има голѣмо стебло, което ся расклонява на петь или шесть голѣмы клонове; тя ся сади покрай пѫть-тъ или по крьстопѫтища-та; корени-тѣ ѝ ся простиратъ на дълбоко въ земїѫ-тѫ, тъй щото малко дрьвеса стоятъ тъй твьрдо прикрѣпены въ земїѫ-тѫ както черница-та. Сила-та която може да каже, "Исгьргни ся, и насади ся въ море-то," и тя (черница-та) да послуша, трѣбва да бѫде отъ Бога, Лук. 17; 6. Отъ 3 Цар. 10; 27. 1 Лѣт. 27; 28, и 2 Лѣт. 1; 15, става видно, че това дьрво е было толкозь обыкновенно въ Палестинѫ колкото въ Египетъ; а отъ споменуваніе-то му наедно съ гроздіе-то въ Псал. 78; 47, и отъ Давидово-то назначеніе единъ служитель, който да ся грыжи вьрху садове-тѣ отъ тѣзи дрьвеса, ся види че черница-та ся е цѣнила въ древность толкозь колкото днесь ся цѣни. Отъ Иса. 9; 10, ный намирамы че кересте отъ черничны дървета ся е употрѣбявало за градежь; и, въпрѣкы че е шупливо и гѫбясто нагледъ, то е много трайно.

Д-ръ Шоу въ описваніе-то си Египетскы-тѣ катакомбы и муміи казва че муміини-тѣ ковчези и кутіи-тѣ, които съдържали разны фигуры и были положены при нозѣ-тѣ на всякѫ мумїѫ, были направени все отъ черничено дьрво, и запазени цѣли цѣлиничкы за не по-малко отъ три хыляды години.

Чернуха, едно растеніе което прилича на анита (укропъ), но има черны миризливы сѣмена, които ся употрѣбяватъ за лѣкъ и понѣкога ся ръсятъ по хлѣбъ за да му придадѫтъ пріятенъ вкусъ, Иса. 28; 25.

Четверовластникъ точно означава управитель-тъ на четвьртѫ-тѫ часть отъ еднѫ държавѫ или область, но въ Новый-тъ Завѣтъ е единъ титулъ, който ся дава на онѣзи които управляватъ каквѫ-годѣ часть отъ едно царство или область, съ власть подчиненѫ само на Римскы-тѣ императоры. Тъй Иродъ Великый и братъ му бѣхѫ по едно врѣме назначени отъ Антонія четверовластницы на Іудеїѫ. Слѣдъ смьрть-тѫ си Иродъ Великый остави половинѫ-тѫ отъ царство-то си на Архелая съ титулъ-тъ областенъ управитель, а друга-та половина ся раздѣли между другы-тѣ му двама сынове, Иродъ Антипѫ и Филиппа, съ титулъ-тъ четверовластницы. Виж. **Иродъ** I и II. И за Лисаній ся казва да е былъ четверовластникъ въ Авилинїѫ, Лук. 3; 1. За Ирода Антипѫ ся говори въ Мат. 14; 1. Лук. 3; 19. 9; 7. Дѣян. 13; 1 че былъ четверовластникъ. Като власть-та на четверовластницы-тѣ была схо-

дна съ царскѫ-тѫ власть, за това Иродъ ся нарича царь, Мат. 14; 9. Мар. 6; 14.

Числа, книга-та на Числа. Тази книга ся нарича Числа защото първы-тѣ ѝ три главы съдържаватъ исчисленія на Израиляны-тѣ и Левиты-тѣ, направены подиръ освященіе-то на скыніѭ-тѫ. Остатъкъ-тъ отъ книгѫ-тѫ съдържава едно повѣствованіе за отхожданіе-то на Израиляны-тѣ отъ Синай, и за скытанія-та имъ отпослѣ въ пустыніѭ-тѫ до пристиганіе-то имъ до Моавскы-тѣ прѣдѣлы. Книга-та е написана отъ Моисея, на 1451 прѣди Р. Х., и е четвърта-та отъ книгы-тѣ му. Виж. **Исходъ**.

Чистъ и нечистъ. Въ Св. Писаніе тѣзи думы често ся употрѣбяватъ въ обряденъ смыслъ; Моисеевъ-тъ законъ гы приспособява на нѣкои животны и на нѣкои человѣцы въ извѣстны случаи, Лев. гл. 11—15. Числ. гл. 19. Вт. гл. 14. Още прѣди потопъ-тъ различавали чисты и нечисты животны, Быт. 7; 2, и този законъ ся е пазилъ и по врѣме-то на Христа, но Евангеліе-то го е унищожило, Дѣян. 10; 9—16.

Евреи-тѣ ставали нечисти по много начины, волно и неволно. За да ся очистятъ отъ обрядны-тѣ нечистотіи, тѣмъ было заповѣдано да ся окѫпятъ по веднъжъ или повече пѫти въ баніѭ, и да приносятъ Богу жьртвы.

Чрѣпъ, кѫсове отъ счупены грънцы, Іов. 2; 8. Иса. 30; 14; образи на недостойнство-то и непостоянство-то человѣческо, Псал. 22; 15. Прит. 26; 23. Развалины-тѣ на много стары градове състоятъ повечето отъ чрѣпы; грънцы-тѣ добрѣ глежосаны. По-едры-тѣ чрѣпы бѣдни-тѣ употрѣбявали различно, Иса. 30; 14. Обыкновенно нѣщо е да намѣришь днесь по источны кладенцы и изворы такыва кѫсове отъ счупены грънцы, употрѣбяваны за піеніе водѫ, или пакъ да срѣщнешь че жаравѫ и вѫглища носятъ въ тѣхъ.

Чудо, или знаменіе, Дѣян. 2; 42, дѣло свърхестественно, което трѣбва да ся отдава непосрѣдственно на Бога. Чудо въ този смыслъ трѣбва да ся отличава отъ чудесіи-тѣ които нѣкои правятъ съ измамѫ, чрѣзъ тайны наукы, или по такыва естественны законы които свѣтъ-тъ не знае. Іисусъ Христовы-тѣ чудеса сѫ были такыва които самъ Богъ може да прави, и были направены общеизвѣстно, прѣдъ многобройны зрители, и пріятели и непріятели, истинность-та имъ можеше да ся испыта, и цѣль-та коіѭто сѫ имали е была свята. Тѣ ся подтвърдяватъ отъ очевидцы достовѣрны, на които характеръ-тъ и поведеніе-то сѫ были безукоризнени, и тѣ ся още подтвърдяватъ отъ учрежденія и днесь сѫществующы, прѣдопрѣдѣлены да увѣковѣчатъ паметь-тѫ на чудотвореца и на чудеса-та му. Христосъ е въззывавалъ къмъ могущественны-тѣ си дѣла, като неотрицаемы доказателства на негово-то божество и посланіе, Мат. 9; 6. 11; 4, 5, 23, 24. Іоан. 10; 24—27. 20; 29, 31. Измамы-тѣ на Египетскы-тѣ магесницы и на лъжливы-тѣ пророцы, въ стары-тѣ и нынѣшни-тѣ врѣмена, Втор. 13; 1. Мат. 24; 24. 2 Сол. 2; 9. Отк. 13; 13, 14, не быхѫ могли да прѣтърпятъ горѣказанны-тѣ опытванія за истинность-тѫ на Христовы-тѣ чудеса. Като е давалъ нѣкому силѫ да прави чудеса, Богъ му е давалъ най-голѣмо доказателство за истинѫ-тѫ коіѭто той е училъ, 3 Цар. 18; 38, 39. Чудотворство-то е Божій-тъ собственъ печатъ, който не ся прилага на лъжы; и колкото хытро и да дѣйствува Сатана за да прѣльсти нѣкого, никой който искренно и усърдно търси да знае и да върши Божіѭ-тѫ волѭ не ще бѫде прѣльстенъ.

Понеже главна-та цѣль на чудеса-та е была да удостовѣрятъ откровеніе-то на Божіѭ-тѫ волѭ, тѣзи могущественны дѣла прѣста-

нжли когато Канонъ-тъ на Св. Писаніе ся испълнилъ, и Христіанство-то вече ся утвърдило. Отъ свършъкъ-тъ на първо-то столѣтіе слѣдъ възнесеніе-то Христово, малко чудеса сж станжли, които да не подлежатъ подъ съмнѣніе; а ще ся яви ли нѣкога случай за новы чудеса това само Богъ знае.

Слѣдующій-тъ листъ съдържа повечето чудеса споменжты въ Св. Писаніе, и не заключава свърхестественны-тѣ видѣнія и откровенія, въ които Богъ е благоволявалъ да ся открыва на старытѣ, нито онѣзи безбройны великы дѣла на провидѣніе-то му, които изявяватъ неговж-тж силж толкова неуспоримо колкото самы-тѣ чудеса. Виж. **Пророчество.**

Ветхо-завѣтны чудеса.

Сътвореніе-то на свѣта, Быт. гл. 1.
Потопъ-тъ, и другы чудеса относимы къмъ това велико събытіе, Быт. гл. 6—8.
Разрушеніе-то на Содомъ, и пр. Быт. гл. 19.
Исцѣленіе-то на Авимелеха, Быт. 20; 17, 18.
Горяща-та кжпина, Исх. 3; 2—4.
Моисеевъ-тъ жезлъ станжлъ змія, и пакъ жезлъ, Исх. 4; 3, 4. 7; 10.
Моисеева-та ржка станжла прокажена, и послѣ пакъ исцѣлена, Исх. 4; 6, 7.
Вода-та обърнжта въ кръвь, Исх. 4; 9, 30.
Нилъ обърнжтъ въ кръвь, Исх. 7; 20.
Жабы-тѣ нанесены и отмахнжты, Исх. 8; 6; 13.
Скнипы нанесены, Исх. 8; 17.
Мухы нанесены и отмахнжты, Исх. 8; 21—31.
Моръ на скотове-тѣ, Исх. 9; 3—6.
Струпеи произведени, Исх. 9; 10, 11.
Градъ нанесенъ, и спренъ, Исх. 9; 23, 33.
Скакалци нанесени, и отмахнжти, Исх. 10; 13, 19.
Тъмнина нанесена, Исх. 10; 22.
Първородни избити, Исх. 12; 29.
Червено море раздѣлено, Исх. 14; 21, 22.
Египтяни издавени въ море-то, Исх. 14; 26—28.
Вода-та на Мерръ усладена, Исх. 15; 25.
Преперицы и манна испратены, Исх. гл. 16.
Вода изъ канарж-тж, на Хоривъ, Исх. 17; 6.
Амаликъ побѣденъ, Исх. 17; 11—13.
Стълпъ отъ облакъ, и огнь, Числ. 9; 15—23.
Маріамъ прокажена, Числ. 12; 10.
Разрушеніе-то на Корея, и другы, Числ. 16; 28—35, 46—50.
Аароновъ-тъ жезлъ напжпилъ, Числ. 17; 8.
Вода отъ канарж-тж, въ Кадисъ, Числ. 20; 11.
Исцѣляваніе чрѣзъ мѣднж-тж змійж, Числ. 21; 8, 9.
Валаамова-та ослица говори, Числ. 22; 28.
Чума въ пустынйж-тж, Числ. 25; 1, 9.
Воды-тѣ Іордански раздвоены, Іис. Нав. 3; 10—17.
Воды-тѣ Іордански ся връщатъ на мѣсто-то си, Іис. Нав. 4; 18.
Іерихонъ прѣвзетъ, Іис. Нав. 6; 6—20.
Аханъ ся хваща, І. Нав. 7; 14—21.
Слънце-то и луна-та застанватъ, Іис. Нав. 10; 12—14.
Гедеоново-то руно вълнж оросено, Сжд. 6; 36—40.
Мадіамци-тѣ побѣдени, Сжд. 7; 16—22.
Самсонови-тѣ подвизи, Сжд. гл. 14—16.
Дагоновъ-тъ домъ съборенъ, Сжд. 16; 30.
Дагонъ пада прѣдъ ковчега, и пр. 1 Цар. гл. 5.
Възвръщаніе-то на ковчега, 1 Цар. 6; 12.
Гръмъ и дъждь на жътвж, 1 Цар. 12; 18.
Іеровоамова-та ржка исжхнжла, и пр. 3 Цар. 13; 4, 6.

Олтарь-тъ разсѣднѫтъ, 3 Цар. 13; 5.
Бездъждіе и суша, 3 Цар. 17; 6.
Илія храненъ отъ вранове, 3 Цар. 17; 6.
Брашно и елей доставяны, 3 Цар. 17; 14—16.
Умрѣло дѣте съживено, 3 Цар. 17; 22, 23.
Всесъжженіе изгорено чрѣзъ огнь отъ небе-то, 3 Цар. 18; 36, 38.
Дъждь отъ небе-то, 3 Цар. 18; 41—45.
Человѣци испоядени отъ небесенъ огнь, 4 Цар. 1; 10—12.
Воды-тѣ Іордански раздвоены, 4 Цар. 2; 14.
Вредителны воды излѣкуваны, 4 Цар. 2; 21, 22.
Дѣца раскѫснѫты отъ мечкы, 4 Цар. 2; 24.
Вода доставена, 4 Цар. 3; 16—20.
Елей доставенъ, 4 Цар. 4; 1—7.
Умрѣло дѣте съживено, 4 Цар. 4; 32—35.
Нееманъ исцѣленъ, 4 Цар. 5; 10, 14.
Проказа-та на Гіезія, 4 Цар. 5; 27.
Желѣзо да плува, 4 Цар. 6; 6.
Сирійци ослѣпени, и др., 4 Цар. 6; 18, 20.
Умрѣлъ человѣкъ съживенъ, 4 Цар. 13; 21.
Ассирійци поразени отъ ангелъ, 4 Цар. 19; 35.
Езекыя исцѣленъ, 4 Цар. 20; 7.
Сѣнка върнѫта назадъ, 4 Цар. 20; 11.
Моръ вързъ Израиля, 1 Лѣт. 21; 14.
Іона останѫлъ неповреденъ въ коремъ-тъ на еднѫ рыбѫ, Іон. 1; 7. 2; 10.

Ново-завѣтны чудеса.

Звѣзда-та на Истокъ, Мат. 2; 3.
Слизаніе на Духъ Божій въ видъ на гълѫбъ, Мат. 3; 16.
Христово-то постеніе и искушенія, Мат. 4; 1—11.
Много Христовы чудеса, Мат. 4. 23, 24. 8; 16. 14; 14, 36. 15; 30; Мар. 1; 34. Лук. 6; 17—19.
Прокажени очистени, Мат. 8; 3, 4. Лук. 17; 14.
Слуга-та на стотникъ-тъ исцѣленъ, Мат. 8; 5—13.
Майка-та на Петровѫ-тѫ женѫ исцѣлена, Мат. 8; 14.
Бури утишены, Мат. 8; 23—26. 14; 32.
Бѣсове испѫдени, Мат. 8; 28—32. 9; 32, 33. 15; 22—28. 17; 14—18.
Разслабени исцѣлени, Мат. 9; 2—6. Мар. 2; 3—12.
Кръвотеченіе исцѣлено, Мат. 9; 20—22.
Дъщеря-та Іаирова съживена, Мат. 9; 18, 25.
Слѣпи добыватъ зрѣніе, Мат. 9; 27—30. 20; 35. Мар. 8; 22—25. Іоан. 9; 1—7.
Нѣми-тѣ проговорватъ, Мат. 9; 32, 33. 12; 22. Мар. 7; 33—35.
Чудеса отъ ученицы-тѣ, Мат. 10; 1, 8.
Множества нахранены, Мат. 14; 15—21. 15; 35—38.
Христосъ ходи по море-то, Мат. 14; 25—27.
Петръ ходи по море-то, Мат. 14; 29.
Христово-то прѣображеніе, и др. Мат. 17; 1—8.
Монета отъ уста-та на еднѫ рыбѫ, Мат. 7; 27.
Смоковница-та изсѫхнѫта, Мат. 21; 19.
Чудеса на распятіе-то, Мат. 27; 51—53.
Чудеса на въскрьсеніе-то, Мат. 28; 1—7. Лук. 24; 6.
Уловеніе множество рыбы, Лук. 5; 4—6. Іоан. 21; 6.
Сынъ-тъ на вдовицѫ-тѫ въскрьсенъ, Лук. 7; 14, 15.
Чудеса прѣдъ Іоанновы-тѣ пратеницы, Лук. 7; 21, 22.
Чудеса отъ седмдесеть-тѣ, Лук. 10; 9, 17.
Болнава-та жена исцѣлена, Лук. 13; 11—13.
Красничавъ исцѣленъ, Лук. 14; 2—4.
На Малха ухо-то исцѣлено, Лук. 22; 50, 51.

Вода прѣобърнѫта въ вино, Іоан. 2; 6—10.

Сынъ-тъ на велможѫ-тѫ исцѣленъ, Іоан. 4; 46—53.

Беспомощный страдалецъ исцѣленъ, Іоан. 5; 5—9.

Іисусъ ходи по море-то, Іоан. 6; 21.

Лазарь въскрьсенъ, Іоан. 11; 43, 44.

Христосъ иде при ученицы-тѣ си, Іоан. 20; 19, 26.

Чудеса по Петдесетницѫ-тѫ, Дѣян. 2; 1—11.

Чудеса отъ апостолы-тѣ, Дѣян. 2; 43. 5; 12.

Хромъ исцѣленъ, Дѣян. 3; 7.

Смьрть на Ананіѭ и Сапфирѫ, Дѣян. 5; 5, 10.

Много болни исцѣлени, Дѣян. 5; 15, 16.

Апостоли избавени отъ тьмницѫ, Дѣян. 5; 19.

Чудеса отъ Стефана, Дѣян. 6; 8.

Чудеса отъ Филиппа, Дѣян. 8; 6, 7, 13.

Еней исцѣленъ, Дѣян. 9; 34.

Сьрна съживена, Дѣян. 9; 40.

Петръ избавенъ отъ тьмницѫ-тѫ, Дѣян. 12; 6—10.

Елима ослѣпенъ, Дѣян. 13; 11.

Чудеса отъ Павла и Варнавѫ, Дѣян. 14; 3.

Хромъ человѣкъ исцѣленъ, Дѣян. 14; 10.

Нечистъ духъ испѫденъ, Дѣян. 16; 18.

Павелъ и Сила избавени, Дѣян. 16; 25, 26.

Особны чудеса, Дѣян. 19; 11, 12.

Евтихъ съживенъ, Дѣян. 20; 10—12.

Ухапваніе отъ ехыднѫ направено безвредно, Дѣян. 28; 5.

Попліевъ баща, и другы исцѣлени, Дѣян. 28; 8, 9.

Ш.

Шаторасцъваніе. Праздникъ-тъ на шатьры-тѣ, зовимъ и праздникъ-тъ на *шаторасцъваніе* и праздникъ-тъ на *сѣни-тѣ,* зима име-то си отъ шатьры-тѣ или колибы-тѣ, въ които людіе-тѣ Израилеви обитавахѫ прѣзъ пѫтешествіе-то си, и които ся построявахѫ отъ клонове и шумѫ вързъ кѫщны-тѣ покрывы, въ дворове-тѣ и на улицы-тѣ. Неемія описува какъ, по случай на единъ такъвъ праздникъ, Израиляни-тѣ събрали финиковы, маслинены и мирсинены вѣтвы, и др. т., отъ Маслининѫ-тѫ горѫ. Тойзи праздникъ е былъ единъ отъ три-тѣ великы годишны праздницы, въ които всичкы-тѣ Израилевы мѫжіе трѣбвало да присѫтствуватъ, Втор. 16; 16. Той ся праздднувалъ осмь дни, и начнувалъ отъ петнадесетый-тъ день на седмый-тъ мѣсецъ, т. е. подиръ петнадесетъ дни отъ новолуніе-то на Октомврій; особенно пьрвый-тъ и послѣдній-тъ день ся е праздднувалъ тържественно, Лев. 23; 34—43. Неем. 8; 14—18. Този праздникъ былъ установенъ за въспоминаніе на четыредесетгодишно-то пѫтуваніе на Израиля изъ пустынѭ-тѫ, Лев. 23; 42, 43, и, за да ся отдаде признателность и благодареніе за събираніе-то на жьтвѫ-тѫ; за това този праздникъ ся нарича и праздникъ-тъ на жьтвѫ-тѫ, Исх. 23; 16. 34; 22. Обществены-тѣ жьртвы сѫ ся състоели отъ два овна и четыринадесеть агнета за всякой отъ седмь-тѣ дни, и въ приношеніе за грѣхъ по единъ ярецъ, ведно съ тринадесеть юнцы за пьрвый-тъ день, дванадесеть за вторый-тъ, единадесеть за третій-тъ, десеть за четвьртый-тъ, деветь за петый-тъ, осмь за шестій-тъ, и седмь за седмый-тъ; а на осмый-тъ день сѫ ся принасяли единъ юнецъ, единъ овенъ, и седмь агнета, Числ. 29; 12—39. Въ свьршъкъ-тъ на всякѫ седмѫ годинѫ ся прочиталъ Моисеевый-тъ законъ прѣдъ всичкый Израиль, Втор. 31; 10—13. Неем. 8; 18. Освѣнъ тѣзи обряды Евреи-тѣ попослѣ захванѫли да изливатъ ежедневно водѫ съ вино възъ сутрен-

но-то жьртвоприношеніе. Священници-тѣ наливали нѣкой съсждъ съ водж отъ Силоамскж-тж кжпалнѭ, и прѣзъ портж-тж на водж-тж го занасяли въ храмъ-тъ дѣто, посрѣдъ трѫбеніе-то на трѫбы-тѣ и рогове-тѣ, го изливали възъ жьртвж-тж на олтарь-тъ. Вѣроятно е Евреи-тѣ да сж правили това за въспоминаніе на изобилнж-тж водж, коіѭто Богъ даде на Израиляны-тѣ прѣзъ пжтуваніе-то имъ изъ пустынѭ-тж; и може-бы като знакъ за очищеніе отъ грѣхове-тѣ, 1 Цар. 7; 6. Това ся придружвало съ пѣніе-то отъ Иса. 12: "Съ веселіе ще начерпете водж отъ источницы-тѣ на спасеніе-то;" и внушавало думы-тѣ на Спасителя когато присжтствувалъ еднѫжь на единъ такъвъ праздникъ, "Ако нѣкой е жеденъ, да дойде при мене и да піе," Іоан. 7; 37, 38. Пьрвый-тъ и осмый-тъ день сж были сжбботы посвятены Господу; прѣзъ тѣхъ е ставало свято съзваніе, и е было забранено да ся работи, Лев. 23; 29; Числ. 19; 12, 35; и понеже осмый-тъ день на този праздникъ е былъ послѣдній-тъ годишенъ праздникъ, той ся е считалъ за извънредно важенъ и святъ.

Шатьръ, чадъръ. Още въ найдревни-тѣ врѣмена Источни-тѣ народи сж живѣяли въ шатры, Быт. 4; 20, като сж ся поминували съ овчарство, тѣ трѣбвало да ся мѣстятъ отъ едно мѣсто на друго за да трьсятъ пашж за стада-та си; за това шатьри-тѣ имъ сж станжли необходими, Иса. 38; 12. Патріарси-тѣ Авраамъ, Исаакъ, и Іаковъ живѣяхж въ шатьры, Быт. 18; 1. Евр. 11; 9; и Евреи-тѣ прѣзъ пжтуваніе-то си отъ Египетъ за обѣтованнж-тж землѭ до завоеваніе-то на Ханаанъ все обитавахж въ подобны жилища. Виждь **Шатрораспъваніе.** Оттука израженіе-то, "Израилю, въ шатьры-тѣ си всякой," и т. н., Сжд. 7; 8. 2 Цар. 20; 1. 4 Цар. 8; 21. И наистинж, както ся види и отъ Новый Завѣтъ, человѣци-тѣ по Истокъ, мжжіе, жены, и дѣца, живѣяхж много на отворено небе. Това и днесь съзирамы. За Мадіамцы-тѣ, Филистимцы-тѣ, Сирійцы-тѣ, Хамовы-тѣ потомцы, Агаряны-тѣ, и Хусійцы-тѣ (Еѳіопяны-тѣ) ся приказва въ Св. Писаніе да сж живѣли въ шатьры. Но найзабѣлѣжителный-тъ по неустановено-то си и скытническо живѣяніе народъ сж Араби-тѣ, които още отъ Исмаилово врѣме дори до днесь живѣѭтъ въ шатьры. Посрѣдъ голѣмы-тѣ прѣвраты, които прѣдадохж толкози царства отъ ржцѣ-тѣ на едны въ ржцѣ-тѣ на другы управители, тѣзи скытающи ся племена и до сега стоятъ въ шатьры, неподчинени и диви като прадѣдо имъ. Обаче не сж Араби-тѣ само които употрѣбяватъ тжзи скромнж постройкж, и другы Азіятскы народи іѭ употрѣбяватъ. Обыкновенно шатьри-тѣ ставатъ като ся опжне дебело платно върху пржтіе, завръзаны съ вжжя о колове забиты въ землѭ-тж. Божій-тъ домъ и небе-то ся наричатъ шатьръ или скынія на Іеовж, Псал. 15; 1. 61; 4. 84; 1. Евр. 8; 2. 9; 11. Лордъ Линдсей дума, "Нѣщо плачевно ся сьглеждаше въ утрѣнно-то ни пжтуваніе. Колове-тѣ на шатьры-тѣ гы извадихмы, и мьгновенно нѣколко дупкы, два или три купа пепелъ, и бѣлѣзи-тѣ на камилскы-тѣ колѣнѣ по пѣсъкъ-тъ, които наскоро ще исчезнжтъ, сж едничкы-тѣ дири отъ късоврѣменный ни домъ." Шатьръ

прѣносно ся зима по нѣкога за живущы-тѣ въ него, Авв. 3; 7. Зах. 12; 7.

Шатъри-тѣ бывать разношарни; черни, като Кыдарскы-тѣ шатъры, Псал. 120; 5. Пѣсн. 1; 5; чървени, като отъ червено платно; жьлти, като отъ блестателно злато; бѣли, като отъ бѣло платно. Тѣ бывать и разнообразни, нѣкои сѫ кръгли, другы длъгнясти, като дъно-то на обърнѫть корабъ. Въ Сиріѭ, шатъри-тѣ обыкновенно ся правять отъ платно, което жены-тѣ тъчѫть отъ козинѫ, Исх. 35; 26. Арабскы-тѣ шатъри сѫ отъ чернѫ козинѫ. И другы народи употрѣбявать малко или много сѫщы-тѣ видове шатъры. Приказва ся че Египтяни-тѣ и Маври-тѣ въ Аскалонъ употрѣбявать бѣлы шатъры; и Д'Арвьо споменува че шатъръ-тъ на единъ Арабскый емиръ, който той посѣтилъ, ся отличавалъ отъ другы-тѣ по бѣло-то си платно. Единъ Арабскый шейхъ (главатарь) си има по нѣколко шатъры, за себе си, за челядь-тѫ си, слугы-тѣ си, и посѣтители-тѣ си; както прѣзъ патріаршескы-тѣ врѣмена Іаковъ е ималъ шатъры за себе си, за Ліѭ, за Рахыль, и слугыни-тѣ имъ, Быт. 31; 33. Сѫд. 4; 17. Въобще, единъ шатъръ е доста за еднѫ челядь, и ако е голѣмъ той ся раздѣля съ завѣсы на нѣколко отдѣленія.

Шева, I. Сынъ Раамовъ, Быт. 10; 7. Мысли ся, че потомство-то му ся е поселило при Персійскыя заливъ. Виж. **Хусъ и Раама.**

II. Сынъ Іоктановъ, и потомъкъ Симовъ, Быт. 10; 28. Виж. **Савци.**

Шевна, настойникъ при царь Езекыевъ-тъ дворецъ, Иса. 22; 15, който послѣ станѫ царскый писарь, 4 Цар. 18; 18, 37.

Шеминиѳъ, (въ заглавія-та на Псал. 6, 12, и въ 1 Лѣт. 15; 21), значи *осмый-тъ*, и вижда ся да е было не нѣкое музикално орѫдіе, но *часть* въ музикѫ.

Шибболеѳъ, *порой* или *класъ*. Въ единъ бой между Ефремцы-тѣ и Галаадцы-тѣ, първи-тѣ были разбити и побѣгнѫли къмъ бродове-тѣ на Іорданъ. Галаадци-тѣ захванѫли тѣзи бродове; и когато нѣкой си Ефремецъ бѣжанецъ дойдеше до рѣкѫ-тѫ и искаше да ѩ прѣмине, тѣ го пытали, Ефремецъ ли е. Ако речеше, не сьмь, тогазъ му думали рѣчй Шибболеѳъ; а той казувалъ Сибболеѳъ, споредъ Ефремско-то нарѣчіе; тогазъ тѣ го убивали. Въ този бой паднѫли четыридесеть и двѣ тысящы Ефремци, Сѫд. гл. 12. Това происшествіе ясно ни доказва различія-та, които сѫ сѫществували между нарѣчія-та на племена-та отъ сѫщія народъ, и говорящы сѫщій-тъ языкъ тогазъ. За това никакъ не трѣбва да ся чудимъ ако въ по-послѣдне врѣме виждамы еднѫ и сѫщѫ думѫ да ся пише различно, споредъ произношеніе-то на разны-тѣ племена. Че това различіе е траяло послѣ, ся види отъ свойства-та на Галилейско-то нарѣчіе, по което бѣ узнато че Петръ принадлежи на Галилеѭ, Мар. 14; 70.

Шифра и Фуа, двѣ бабы въ Египетъ, които отъ страхъ Божій, и вопрѣкы царскѫ-тѫ заповѣдь, не убивахѫ Еврейскы-тѣ мѫжкы новорожденцы. Богъ, ако и да осѫди неистинско-то извиненіе което дадохѫ на царь-тъ, гы възнагради заради добринѫ-тѫ, коѭто сторихѫ на Израиля. Той имъ "направи кѫщы," т. е. наспори гы съ многобройнѫ челядь, Исх. 1; 15—21.

Шуахъ, сынъ Авраамовъ, отъ Хеттурѫ, Быт. 25; 2. Единъ отъ трима-та пріятели, които посѣтихѫ Іова, Валдадъ, Шуахецъ-тъ, вѣроятно бѣ потомецъ неговъ, Іов. 2; 11.

Шушанъ, (заглавіе Псал. 60); въ множ. число Шошанимъ (заглав. Псал. 45, 69); име-то на едно музикално орѫдіе, и буквално значи кремъ или кремове. Ако това орѫдіе ся нарича Шушанъ по при-

чинѫ че прилича на кремъ-тъ, тогазь той трѣбва да е кимвалъ. Или може да значи благозвучіе, поради пріятность-тѫ коіѫто дава, или пакъ, споредъ мнѣніе-то на другы, поради пріятность-тѫ отъ думы-тѣ на самѫ-тѫ пѣснь, както въ заглавіе-то на Псал. 45.

Шушанъ-Едуѳъ, *кремъ на свидѣтелство,* Псал. 60. Виждь **Шушанъ.**

Щ.

Щерни. Щерни или водохранилища е имало въ Палестинѫ, и въ градове-тѣ и на поля-та. Прѣзъ шесть мѣсецы въ годинѫ-тѫ тамъ никога не вали дъждь, и рѣдко ся случва потоци-тѣ и извори-тѣ да не прѣсѫхнѫтъ. Населеніе-то повечето ся служало съ водѫ-тѫ, която падала въ дъждовно врѣме и която ся пазяла въ щерни. Чрѣзмѣрни водохранилища е имало въ Соломоновый-тъ храмъ, вѫтрѣ въ храмъ-тъ и подъ храмъ-тъ, които сѫ ся пълняли чрѣзъ единъ водопроводъ отъ Соломоновы-тѣ водоемы. Както въ храмъ-тъ, така и въ всѣкѫ кѫщѫ въ Іерусалимъ, голѣмѫ или малкѫ, и сега има по еднѫ или повече щерни. Вода-та ся събира въ тѣхъ прѣзъ дъждовны-тѣ врѣмена, и ако ся пази както трѣбва остава чиста и сладка цѣло лѣто и цѣлѫ есень. Водоемы Палестинскы-тѣ жители правили и на поле-то, за напояваніе на почвѫ-тѫ и за употрѣбленіе на пѫтницы-тѣ, Пс. 84; 6; и при повечето главны градове е имало направены водохранилища, отъ които народъ-тъ е можалъ да си черпе безплатно. Много такыва водохранилища, и останкы отъ другы, сѫ останѫли и до днешенъ день. Виж. **Виѳесда, Силоамъ, Соломонови-тѣ водоеми.**

Щитъ, видъ орѫжіе за забранѫ. Богъ много пѫти ся нарича щитъ на народа си, Быт. 15; 1. Псал. 5; 12. 84; 11; както ся наричатъ още царіе-тѣ и великы-тѣ мѫжіе, 2 Цар. 1; 21. Псал. 47; 9. Виж. **Орѫжія.**

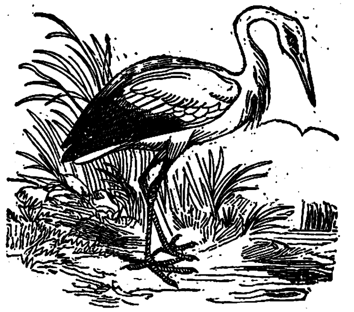

Щъркъ или Щъркелъ. Еврейско-то му име значи *милость,* а Грьцко-то — *нѣжность,* види ся отъ нѣжность-тѫ коіѫто показва къмъ родители-тѣ си, които той не оставя, но гы храни и брани въ старость-тѫ имъ. Знае ся че щъркели сѫ загынвали въ усилія-та си да избавятъ изъ пламъцы малкы-тѣ си рожбы. Въ Іер. 8; 7 ся загатва непогрѣшимый-тъ инстинктъ (нагонъ) на щъркелъ-тъ, като прѣлетна птица, и высоко-то му хвърченіе: "Щъркъ-тъ даже на небе-то знае опрѣдѣлены-тѣ си врѣмена." Моисей го туря между нечисты-тѣ птицы, Лев. 11; 19. Втор. 14; 18. Псалмопѣвецъ-тъ дума, "Елхы-тѣ сѫ жилище на щъркъ-тъ," Псал. 104; 17. Въ Европѫ, тази птица віе гнѣзда-та си по высокы кулы или развалины, по покрывы-тѣ и комини-тѣ на кѫщя-та; но въ Палестинѫ, понеже кѫщни-тѣ покриви сѫ плоски, тя прави гнѣзда-та си по высокы дървета.

Кълвунь-тъ и крака-та на щъркелъ-тъ сѫ дългы и червени. Храни ся съ полскы мышкы, гущеры, зміи, жабы и насѣкомы. Перошинякъ-тъ му навсѫдѣ е бѣлъ, освѣнь по краища-та на крыліе-тѣ и бедра-та му; той не сноси повече отъ четыри яйца. Щъркели-тѣ тръгватъ за южны-тѣ топлы страны прѣзъ Августъ за да прѣзимуватъ, и ся

завръщатъ въ нашенско прѣзъ пролѣть. Още нѣкои человѣци въ Европѫ и Азіѭ гы държатъ на голѣмѫ почесть.

Ю.

Юбилей, Еврейскый цѣлогодишенъ праздникъ, който ся празднуваше еднъжъ на всѣкы петдесеть годины, и слѣдователно който все ся падаше слѣдъ истеченіе-то на седмь годишны седмицы, или седмь пѫти по седмь годины, Лев. 25; 10. Име-то му юбилей, *тржбеніе* или *теченіе*, означава радостны-тѣ тржбны звънове, съ които ся прогласяваше настанваніе-то му. Прѣзъ тѫзи годинѫ никой не сѣеше и не жънеше, но всичкы ся задоволявахѫ съ самораслы-тѣ плодове на земіѭ-тѫ и дървя-та. Всѣкой ставаше пакъ ступанинъ на наслѣдіе-то си, было то продадено, заложено, или другояче отчуждено; и Евреи-тѣ въ робство, отъ всѣко състояніе, ся освобождавахѫ, и мѫжіе и жены и чада, Лев. гл. 25. Първи-тѣ деветь деня ся провождахѫ въ празденства, прѣзъ които никой не работяше, и всѣкой носяше вѣнецъ на главѫ-тѫ си. На десетый-тъ день, който бѣше день за всеобщо умилостивеніе, съвѣтъ-тъ даваше заповѣдь на тржбачи-тѣ да затржбятъ, и на часъ-тъ роби-тѣ ся обявявахѫ свободни, и земи-тѣ ся поврыщахѫ на наслѣдственны-тѣ имъ стяжатели. Този законъ имаше добрѫ-тѫ цѣль да покровителствува сиромасы-тѣ отъ имотны-тѣ, и да не оставя тѣзи подирни-тѣ да утѣсняватъ първы-тѣ, или да усвояватъ всичкы-тѣ имъ земи чрѣзъ укупуваніе, залаганіе, или похыщеніе, да прѣкратява умножаваніе-то на домове-тѣ; и да не позволява робіе-тѣ, заедно съ жены-тѣ и челядь-тѫ си, да остаятъ за всегда въ робство. Той служаше да поддържа еднѫ степень равенство между Еврейскы-тѣ семейства, да увѣковѣчава раздѣленіе-то на земи-тѣ и домородства-та споредъ първоначалны-тѣ племена, и да дава случай на всѣко домородство да ся записва споредъ родословіе-то си. По този начинъ още на Евреи-тѣ ся напомняше че Іеова е великый-тъ Стяжатель и Распоредитель на всичкы нѣща, а тѣ сѫ негови пришелци. "Земя-та е моя; защото вы сте чужденци и пришелци при мене," Лев. 25; 23. И тѣзи думы бѣхѫ вынѫгы на умъ-тъ на Евреи-тѣ и на живѣвшы-тѣ между тѣхъ чужденцы; защото всѣка продань на земіѭ ся смѣташе сързмѣрно съ число-то на годины-тѣ отъ продажбѫ-тѫ до юбилей-тъ. Отъ Исаіѭ ясно ся разбира че благости-тѣ на този прѣимущественъ иваженъ праздникъ прѣдизображавахѫ евангелскѫ-тѫ благодать, Иса. 61; 1, 2. Лук. 4; 17—21.

Виждте още за едно подобно учрежденіе подъ чл. **Сѫбботна Година**.

Ювалъ, *музика*, сынъ-тъ Ламеховъ и Адинъ, потомецъ Каиновъ, и изобрѣтатель-тъ на кытарѫ-тѫ и кавалъ-тъ, Быт. 4; 21.

Юница. На Израиляны-тѣ было заповѣдано да заколятъ червеникавы юницы за народны-тѣ грѣхове, по единъ впечатителенъ начинъ, който е описанъ въ Числ. 19; 1—10, и който пояснява невиннѫ-тѫ и непорочнѫ-тѫ жъртвѫ въ лице-то на Іисуса Христа, Евр. 9; 13, 14. По упорство-то си тлъста-та юница прѣдставлявала още разблудно-то упорство на Израиля, Іер. 46; 20. 50; 11. Ос. 4; 16.

Юпитеръ, върховный-тъ богъ на языческы-тѣ Грьцы и Римляны, за когото сѫ казвали че ся родилъ въ Критъ. Характеръ-тъ що му приписва языческо-то баснословіе е една смѣсь на всичко което е нечестиво, мрьсно и звѣрско между человѣческы-тѣ прѣстѫпленія. При всичко това, обаче, него го описватъ като сѫщество

съ благороденъ видъ и поведеніе. Листряни-тѣ зехѫ Варнавѫ за Юпитера, Дѣян. 14; 12, 13. 19; 35. Виж. **Меркурій**.

Я.

Ябълка (Евр. *таппуахъ*), Пѣсн. 2; 3, 5. 7; 8. 8; 5. Іоил. 1; 12. Всичкы-тѣ стари прѣводи тълкуватъ тѫзи рѣчь *ябълкѫ*, и сѫща-та рѣчь по Арабскы и до днесь значи *ябълкѫ*. Но мнозина отъ новы-тѣ тълкователи сѫ мислили че друго дърво и другъ плодъ сѫ по-прилични за тѣзи мѣста. Нѣкой прѣдполагатъ че е дюля, другы каисія, другы портокалъ-тъ, а другы сѫ мислили че тази рѣчь значи *китрово-то дърво*. Богата-та краска, благоуханна-та миризма и хубава-та вънкашность на това дърво, и въ цвѣтъ-тъ и въ плодъ-тъ, съгласуватъ ся добрѣ съ горни-тѣ стихове. Мысли-тѣ на умны хора, добрѣ изразены, сѫ като "златны ябълкы въ сребърны пьстроты," т. е. като узрѣлъ и златенъ плодъ, въ кошнички сребърны и красиво направены, Прит. 25; 11.

Явокъ, единъ потокъ, сега ся зове *Зерка*, втича ся въ Іорданъ на срѣдъ-пѫть между Тиверіадско-то езеро и Мъртво море, далечь по тридесеть мили отъ море-то и отъ езеро-то. Тече най-напрѣдъ по еднѫ възвышенѫ и пустѫ странѫ, и пріема въ себе си еднѫ вѣтвѫ отъ сѣверъ и другѫ отъ югъ. Послѣдня-та вѣтва е дѣлила Аммонцы-тѣ отъ Израиляны-тѣ. Источна-та часть на Явокъ бива прѣсушена лѣтѣ. Къмъ западъ Явокъ тече прѣзъ единъ дълбокъ долъ. При Фануилъ, дѣто Іаковъ ся бореше съ Ангелъ-тъ, потокъ-тъ ся прѣгазваше, Быт. 32; 22. Този потокъ дѣлѣше владѣнія-та на Ога отъ царство-то на Сиона, Іис. Нав. 12; 2, 5, и послѣ минуваше прѣзъ еднѫ странѫ, която по-сетнѣ ся отреди за Гадово-то племе.

Ядeніе. Евреи-тѣ сѫ го считали за оскверненіе да ядѫтъ съ друго־вѣрцы, или съ человѣцы обрядно нечисты, както съ Самаряны-тѣ, Іоан. 4; 8, мытары-тѣ, Мат. 9; 11, или съ иноплеменницы, Дѣян. 10; 28, Гал. 2; 12. Задружно-то яденіе и піеніе е было знакъ на взаимно довѣріе, и единъ залогъ на постоянно пріятелство. Обряди-тѣ на гостепріимство-то сѫ ся считали за священны; и до днешенъ день, у Арабы-тѣ, бѣжанецъ-тъ е безопасенъ, ако, като го гонятъ, пристигне да стѫпи даже въ шатъръ-тъ на единъ непріятель. Да ся наруши гостепріимство-то ся е считало за голѣмо прѣстѫпленіе, Псал. 41; 8.

Да "изяде" человѣкъ словеса-та на еднѫ книгѫ значи да усвои ученія-та и духъ-тъ на онѫзи книгѫ, Іер. 15; 16. Іез. 3; 1. Іоан. 4; 14. Отк. 10; 9. Да яде человѣкъ отъ Христово-то тѣло и да піе отъ Христовѫ-тѫ кръвь значи да пріеме Христа за Спаситель, и чрѣзъ живѫ вѣрѫ да ся напои съ божественнѫ истинѫ и съ небесенъ животъ, Іоан. 6; 32—58.

Забѣлѣжителенъ е *начинъ-тъ*, по който Евреи-тѣ сѫ сѣдали да ядѫтъ. Въ най-стары-тѣ врѣмена тѣ сѫ яли *сѣдишкомъ*, Быт. 43; 33. 1 Цар. 9; 22. 20; 25. Пс. 128; 3, но съ врѣме тѣ добыли обычай, подобно на Персы-тѣ, Халдейцы-тѣ, Римляны-тѣ, и пр. на яденіе да полѣгатъ на высокы одрове около тръпезѫ-тѫ, Амос. 6; 4. Картина-та тука изяснява нѣкои тъмны точкы по този прѣдмѣтъ. Въ неѭ ще забѣлѣжите че три тръпезы сѫ наредены така щото да оставятъ едно праздно мѣсто за прислужницы-тѣ. Около тръпезы-тѣ сѫ наредены, не столове, но одрове, добрѣ послани, и по нѣкога богато украсени, Есѳ. 1; 6. 7; 1, 7. Които стояли около тръпезѫ-тѫ сѫ ся облѣгвали на лѣвый-тъ си лакътъ, тъй щото сѫ могли съ деснѫ-тѫ си рѫкѫ да посѣгатъ. Нозіе-тѣ си простирали къмъ вън-

кашнѫ-тѫ часть на одъра, така щото бѣше лесно за грѣшницѫ-тѫ да приближи Іисуса и да отрые нозіе-тѣ му съ космы-тѣ си, Лук. 7; 36—50. Іоан. 12; 3. И този обычай е далъ възможность на Спаситель-тъ да приближи ученицы-тѣ си, кога сѣдѣли около трънезѫ-тѫ, изотзадъ и да омые нозѣ-тѣ имъ на пасхалнѫ-тѫ вечерїѭ, Іоан. 13; 5—12. Този обычай тоже изяснява какъ Іоаннъ ся былъ облѣгнѫлъ на скутъ-тъ Іисусовъ, Іоан. 13; 23, 25.

Не е извѣстно, обаче, колко врѣме и до кога този обычай на яденіе е замѣстялъ първобытный-тъ источенъ обычай, който и днесь пакъ прѣобладава въ Палестинѫ и въ околности-тѣ ѝ.

Яденія Евреи-тѣ сѫ имали въобще двѣ, обѣдъ и вечерїѭ, Лук. 14; 12. Іоан. 21; 12. Обыкновенно първо-то яденіе е было леко. То е състояло отъ млѣко, сыреніе, хлѣбъ и овощія, и ставало по разны часове прѣди пладнѣ. Въ първы-тѣ врѣмена на Еврейскѫ-тѫ исторїѭ, главно-то яденіе, което е съотвѣтствувало съ обѣдваніе-то у насъ, ся е яло по пладнѣ, Быт. 43; 25. 3 Цар. 20; 16, а въ по-подирни-тѣ врѣмена по-късно, и то ся е казвало "вечеря." Евреи-тѣ сѫ имали обычай да си омыватъ рѫцѣ-тѣ прѣди да сѣднѫтъ на трънезѫ-тѫ, и това ся е изисквало отъ начинъ-тъ по който сѫ яли. Отпослѣ Фарисеи-тѣ захванѫли да считатъ омываніе-то като знакъ на благочестіе, Мар. 7; 2, 3. Лук. 11; 38. Благочестиви-тѣ Евреи, не само на священны пиршества, но и на домашны-тѣ си обѣды и вечери, имали обычай да благодарятъ Подателя на всичкы-тѣ благости, и да просятъ благословеніе-то му, 1 Цар. 9; 13. Мат. 14; 19. 15; 36. 26; 26. Лук. 9; 16. Іоан. 6; 11. 1 Тим. 4; 3. У нѣкои домове е было обычайно, като сѣднѫтъ на трънезѫ-тѫ, да ся прочита двадесеть и третій-тъ Псаломъ. Ястія-та имъ бывали мѣсо, рыба, домашны птицы, масло, медъ, хлѣбъ, и овощія. Виж. **Храна**. Евреи-тѣ не употрѣбявали на трънезѫ-тѫ нито вилицы, нито лъжицы, нито нож-

ДНЕШНИ СИРІЙЦИ НА ТРЪПЕЗѪ.

чета; тѣ сѫ затопявали деснѫ-тѫ си рѫкѫ въ блюдо-то, Прит. 19; 24. Домовладыка-та е ималъ обычай да отдѣля на чужденецъ гостъ двоенъ дѣлъ отъ ястія-та, Быт. 43; 31. 1 Цар. 1; 4. 9; 22—24, и даже да пробере онова което е най-отборно и да му го подаде съ прьстіе-тѣ си. Вижте Руѳ. 2; 14 и Іоан. 13; 26. Този обычай още владѣе въ Истокъ. Слѣдъ яденіе, Евреи-тѣ си омывали рѫцѣ-тѣ, 4 Цар. 3; 11.

Въ първы-тѣ врѣмена на Христіанскѫ-тѫ Церквѫ много прѣнія сѫ ставали по въпроса за яденіе-то, а особенно за яденіе-то жъртвопринесено месо на идолы-тѣ. Нѣкои ново-обърнѫти Христіани, убѣдени че идолъ-тъ не е нищо, и че различіе-то между чисты и нечисты животны ся унищожи отъ Спасителя, яли безразлично всѣкакво месо, безъ да искали да знаіѫтъ жъртвоприносяно ли е было месо-то което ядяли, или не; и като си купували месо на тържище-то, не гледали чисто ли е или нечисто споредъ Евреи-тѣ, или было ли е принесено въ жъртвѫ на идолы. Други Христіани, обаче, по-слаби, по-придирчиви, и по-малко поучени вѣрвали че яденіе-то жъртвоприносяно месо е святотатственно и осквърнително. Това разногласіе между ранны-тѣ Христовы послѣдователи имаше нуждѫ да ся разрѣши чрѣзъ боговдъхновеніе, и ный срѣщамы въ нѣколко отъ посланія-та на Ап. Павла наставленія и до едны-тѣ и до другы-тѣ. Яденіе-то не ны прави нито по-добри нито по-лоши прѣдъ Бога, но по-добрѣ е человѣкъ да ся въздържи отъ яденіе, нежели да яде и да съблазни брата си, Рим. 14; 20—23. 1 Кор. гл. 8. 10; 19—33. Тит. 1; 15. Това начало има едно общо приспособленіе въ подобны случаи; и добро ще бѫде ако всѣкой ся въздържа отъ всичко което може да съблазни другы-тѣ.

Язва, *рана,* всѣко зло нанесено отъ Бога на единъ народъ за наказаніе, каквото десеть-тѣ язвы Египетскы въ Моисеево врѣме, Исх. 9; 14. Числ. 11; 33. 16; 46. 1 Цар. 4; 8. Отк. 11; 6.

Язиръ, Числ. 21; 32, градъ на Аморрейцы-тѣ, въ Галаадъ; посетнѣ Левитскый градъ въ Гадовото племе. Лежалъ нѣкои петнадесеть мили на сѣверъ отъ Есевонъ, близо до единъ потокъ, Числ. 32; 1. Іис. Нав. 21; 39. 1 Лѣт. 26; 31. Іер. 48; 32.

Язовецъ, едно малко невредително животно, отъ родъ-тъ на мечкы-тѣ, което прѣзъ всичкѫ-тѫ зимѫ е безчувственно. То живѣе въ студены-тѣ страны, а въ Палестинѫ не ся намира. Оттова нѣкои мыслятъ за "язовечкы-тѣ кожы," споменѫты въ Исх. 25; 5. 26; 14. Іез. 16; 10, и другадѣ, които сѫ ся употрѣбявали за покрываніе-то на скыніѭ-тѫ и за обуща, че сѫ были кожы-тѣ не на това животно, но на единъ видъ морско тело отъ Червено-то море. Единъ пѫтникъ забѣлѣжва че той е "видѣлъ части отъ кожѫ-тѫ на еднѫ голѣмѫ рыбѫ, убитѫ на брѣгъ-тъ, която е была единъ прьстъ на дебелинѫ, и ся е употрѣбявала отъ Арабы-тѣ за опинцы." Другы мыслятъ да е было едно животно отъ видъ-тъ на ди-

вы-тѣ козы, кожы-тѣ на които Евреи-тѣ сѫ земали отъ Египетъ.

Языкъ, едно отъ най-отличителны-тѣ дарованія отъ Бога на человѣка, необходимо за най-высоко-то наслажденіе и за улучшеніе-то на человѣцы-тѣ въ общественный-тъ животъ, и което трѣбва да ся цѣни и употрѣбява достойно за Божіѭ-тѫ славѫ и за добро-то на человѣчество-то. Първобытный-тъ языкъ, или словесната способность у человѣцы-тѣ, не е едно природно наращеніе, но едно Божіе твореніе, една Божія дарба. Адамъ и Ева знаяхѫ да ся разговарятъ помежду си и съ Създатель-тъ си. Почти двѣ хыляды години, "по всичкѫ-тѫ земіѭ бѣше единъ языкъ, и единъ гласъ," Быт. 11; 1. Но около сто години слѣдъ потопъ-тъ, споредъ общопріето-то лѣточисленіе, Богъ чудесно размѣсилъ языкъ-тъ на строители-тѣ на Вавилонскыя стълпъ, и като распрьснѫлъ разноязычны-тѣ домочадія по земіѭ-тѫ, осуетилъ тѣхнѫ-тѫ цѣль за да даде прѣднинѫ на свои-тѣ цѣли. Сега има хыляды языци и нарѣчія да ся говорятъ по земіѭ-тѫ; и, основающе ся на това многоязычіе, безвѣрници-тѣ отхвърлятъ Библейско-то ученіе за единство-то на человѣческый-тъ родъ. Доказва ся обаче, че тѣзи языци иматъ голѣмы сходства единъ съ другъ; и колкото повече сравнителна-та языкословна наука ся вдълбочава въ изслѣдованія-та си, толкова повече тя открыва и увеличава доказателства-та за единство-то на всичкы-тѣ человѣцы.

На изучающы-тѣ Св. Писаніе, единъ отъ най-важны-тѣ прѣдмѣты е характеръ-тъ и исторія-та на стары-тѣ языцы, на които свята-та книга е писана. За нѣкои бѣлѣжкы, върху старо-Грьцкый-тъ языкъ на Новый Завѣтъ, виж. **Грьція**. Еврейскый-тъ языкъ, на който Ветхый-тъ Завѣтъ е писанъ, е единъ отъ сродны-тѣ языцы които въ старо врѣме сѫ говорили въ Западнѫ Азіѭ, и които сѫ извѣстни подъ общо-то име *Симитическы* языцы, т. е. языцы на Симовы-тѣ потомцы. Който ся научи Еврейскый, запознава ся и съ другы-тѣ нему сродны языцы.

Симитическы-тѣ языци сѫ главно три: Арамійскый-тъ, Еврейскый-тъ и Арабскый-тъ. 1. Арамійскый-тъ, който ся говорилъ въ Сиріѭ, Месопотаміѭ и Вавилоніѭ, заключава Сирійскый-тъ и Халдейскый-тъ, които понѣкога ся наричатъ, единъ-тъ Западно-Арамійскый, другый-тъ Источно-Арамійскый. 2. "Еврейскый-тъ или Хананскый-тъ языкъ, Иса. 19; 18, ся говорилъ въ Палестинѫ, и, вѣроятно, съ малкы измѣненія, въ Финикіѭ и Финикійскы-тѣ поселенія, както напримѣръ, въ Картагенъ и другы мѣста. Останкы-тѣ отъ Финикійскы-тѣ нарѣчія сѫ малко и обезобразены, но, до колкото можемъ сѫди отъ тѣхъ, тѣзи нарѣчія сѫ были твърдѣ сходны съ Палестинско-то нарѣчіе. Отъ наскоро-открытый-тъ паметникъ на Моавскыя царь Миса става извѣстно че Моавско-то нарѣчіе е было еднакво съ Палестинско-то. 3. Арабскый-тъ, на който много прилича Еѳіопскый-тъ, обема въ нынѣшни-тѣ врѣмена, много нарѣчія, и ся говори въ много страны; но, до колкото намъ е извѣстно, той ся говорилъ въ старо врѣме само въ Арабіѭ и Еѳіопіѭ.

Тѣзи языци различатъ отъ Европейскы-тѣ языцы по нѣкои отличителны свойства: тѣ ся пишѫтъ всичкы-тѣ, съ исключеніе само на Еѳіопскый-тъ, отъ десно на лѣво, и книгы-тѣ имъ захващатъ отъ онзи край дѣто наши-тѣ книгы свършятъ; азбука-та имъ, освѣнъ Еѳіопскѫ-тѫ, състои само отъ съгласны, надъ или подъ които ся пишѫтъ гласны точицы; тѣ иматъ нѣколко гърлены съгласны, много мѫчны за произно-

сяніе отъ Европейцы; корени-тѣ на языкъ-тъ сѫ, въобще, троебуквенни глаголи, и ся изговарятъ, споредъ разны-тѣ нарѣчія, съ еднѫ или повече гласны; глаголи-тѣ иматъ само по двѣ врѣмена — прѣминѫло и бѫдѫще; и мѣстоименія-та въ падежны-тѣ измѣненія сѫ слѣты повечето пѫти въ истѫ-тѫ думѫ съ име-то или глаголъ-тъ къмъ които ся относятъ. Тѣзи разны нарѣчія съставятъ въ сѫщность единъ языкъ, на който първоначално-то отечество е Западна Азія. Че тѣ всичкы-тѣ сѫ произлѣзли отъ единъ корень е явно, но да ся опрѣдѣли кое отъ тѣхъ е прѣтърпѣло най-малко промѣненія е мѫчно. Языкъ-тъ на Ноя и сына му Сима не е различалъ значително отъ языка на Адама и всичкы-тѣ другы допотопни человѣцы. Симъ и Еверъ, които сѫ были сърѣменници съ Авраама, прѣдали, както имамы доволно причины да вѣрвамы, языкъ-тъ си на Израилево-то племе; защото не можемъ да прѣдположимъ че при языкоразмѣсванiе-то ни една вѣтва отъ человѣческо-то семейство незадържала първобытный-тъ языкъ. Не е явно че и Симови-тѣ потомци сѫ были между строители-тѣ на Вавилонскый-тъ стълпъ, Быт. 10; 8—10. Отъ сѫществующы-тѣ стары рѫкописы, най-стари-тѣ сѫ писани на Еврейскый языкъ. Той цьвтѣлъ, безъ никакво видимо вліяніе отъ другы языцы, въ Палестинѫ, до врѣме-то на Вавилонско-то плѣненіе; но скоро послѣ това той зелъ да отпада, и най-сетнѣ ся замѣстилъ отъ единъ видъ Еврейско-Арамійско нарѣчіе, такова каквото ся говорило по врѣме-то на Спасителя между Евреи-тѣ. Западно-Арамійскый-тъ бѣ цьвтѣлъ отдавна прѣди Еврейскый-тъ въ истокъ и сѣверъ на Палестинѫ, но по-сетнѣ бѣ ся прѣнеслъ още по-къмъ западъ, и по врѣме-то когато Христіанскы-тѣ церквы въ Сиріѭ цьвтѣхѫ той бѣ много распространенъ. Той е сега, отъ нѣколко столѣтія насамъ, токо-речи мъртавъ языкъ. И Еврейскый-тъ языкъ, отъ двѣ хыляды години, е мрьтъвъ языкъ, освѣнь между единъ малъкъ крѫгъ учены мѫжіе. За Арабскѫ-тѫ писменность прѣди врѣме-то на Мухаммеда намъ твърдѣ малко е извѣстно. Но послѣдователи-тѣ му сѫ распространили языкъ-тъ на Корана по много части на свѣта. Арабскый-тъ языкъ е сега языкъ-тъ на Арабіѭ, Сиріѭ, Египетъ, и до еднѫ голѣмѫ степень на Палестинѫ и на сѣверны-тѣ Африканскы приморія; а чете ся и разбира ся всѫду дѣто Коранъ-тъ е занесенъ въ Турціѭ, Персіѭ, Индіѭ, и Тартаріѭ.

Останкы-тѣ на старый-тъ Еврейскый языкъ ся съдържатъ въ Ветхый-тъ Завѣтъ и въ открыты-тѣ до сега твърдѣ малко Финикійскы думы и надписы. Останкы-тѣ на Арамійскый-тъ ся заключаватъ въ разнообразны книгы. На Халдейскый имамы но еднѫ часть отъ книгы-тѣ на Даніила и Ездрѫ, Дан. 2; 4 до 7; 28. Езд. 4; 8 до 6; 18, и 7; 12—26, които сѫ най-стары отъ всичкы-тѣ писменны памятницы на това нарѣчіе. На Сирійскый имамы значително число книгы и рѫкописы. Най-старый-тъ образецъ на този языкъ дѣто имамы ся съдържа въ *Пешито-то*, или Сирійскый-тъ прѣводъ на Ветхый-тъ и Новый-тъ Завѣтъ, направенъ може-бы въ първо-то столѣтіе подиръ Христа. Множество писатели сѫ писали на това нарѣчіе, и много отъ списанія-та имъ може още да ся съхраняватъ, но малко отъ тѣхъ сѫ напечатаны до сега въ Европѫ. На Арабскый сѫществуватъ множество разнообразни рѫкописи и книгы, историческы, научны и другы. Едно добро запознаваніе съ този языкъ и съ ближни-тѣ му нарѣчія спомага много за право-то разбираніе на Ветхо-Завѣтны-тѣ писанія.

Яловость-та ся считаше на всякждѣ въ Истокъ за явленіе много оскърбително, Быт. 16; 1. 30; 1—23. 1 Цар. 1; 6, 19. Иса. 47; 9. 49; 21. Лук. 1; 25, особенно между Еврейкы-тѣ, които помняхж обѣщанный-тъ Мессіѭ, Быт. 3; 15, и желаяхж да иматъ честь-тж да му станжтъ сродницы. Силата на това желаніе ся доказва отъ извънредны-тѣ и често неоправдаемы-тѣ мѣркы, които Еврейкы-тѣ понѣкога сж пріимали за тжзи цѣль, Быт. 16; 2. 19; 31. 38; 14. Втор. 25; 5—10.

Янохъ, *упокоеніе,* Нефѳалимовъ градъ въ сѣвернж Палестинж, прѣвзѣтъ отъ Ассирійскый-тъ царь, 4 Цар. 15; 29. Мѣстоположеніе-то му не е добрѣ опрѣдѣлено.

Яремъ, хомотъ, иго, символъ на подчиненіе и порабощеніе, 3 Цар. 12; 4, желѣзенъ яремъ — на жестоко притѣсненіе, Втор. 28; 48. Обрядный-тъ законъ е былъ хомотъ, отегчително ограниченіе, Дѣян. 15; 10. Гал. 5; 4. Отхвърляніе или прѣкратеніе на иго е означавало врѣменно или неограничено освобожденіе отъ порабощеніе, Иса. 58; 6. Іер. 2; 20, и понѣкога неприпознаваніе на законнж власть, Іер. 5; 5. Само Богъ може да прѣмахне яремъ-тъ наложенъ намъ отъ грѣхове-тѣ ни, Плач. 1; 14, но иго-то да слугувашъ Христу е благо и леко, Мат. 11; 29, 30.

Ярость, гнѣвъ. Когато говорятъ *по человѣчески* библейскы-тѣ писатели приписватъ Богу ярость, гнѣвъ, и другы подобны страсти, защото нѣкои отъ Божіи-тѣ промыслителны дѣла сж такыва, които человѣкъ бы извършилъ когато е раздразненъ отъ ярость и гнѣвъ. Трѣбва обаче да внимавамы да не отдадемъ Богу человѣчесы страсти и слабости.

Ясонъ, единъ сродникъ на Ап. Павла въ Солунъ, у когото апостолъ-тъ е былъ на гостіе. Лицето му и домъ-тъ му быдохж изложени на опасность, за да защитятъ Павла отъ огань-тж, 52 г. слѣдъ Р. Х, Дѣян. 17; 5—10. Петь годины по-сетнѣ, Ясонъ ся види да е былъ съ Павла въ Коринѳъ, Рим. 16; 21.

Ясса или Іасса, градъ на сѣверъ въ Моавско-то царство. Тамъ наблизо Моисей порази Сиона, Числ. 21; 23. Ясса бѣше въ прѣдѣлы-тѣ на Рувимово-то племе и Левитскый градъ, Іис. Нав. 21; 36. Въ Иса. 15; 4, и Іер. 48; 21, четемъ за него че бѣше пакъ въ ржцѣ-тѣ на Моавцы-тѣ.

Ястребъ, една твърдо-крыла и хыщна птица. Отъ родъ-тъ на ястребы-тѣ има разны видове въ Сиріѭ. Тѣ сж ся считали за нечисты у Іудеи-тѣ, Лев. 11; 16, и за святы у Грьцы-тѣ и Египтяны-тѣ. Ястреби-тѣ съ хвърченіе-то си пояснявать мждро-то провидѣніе на Създатель-тъ, Іов. 39; 26.

Ящеръ,—ица, отъ родъ-тъ на гадове-тѣ, Лев. 11; 30. По Моисеевъ-тъ законъ ящеръ-тъ и ящерица-та сж нечисти.

Ѳ.

Ѳаанахъ, Ханаанскый царскый градъ, Іис. Нав. 12; 21, въ Иссахарово-то наслѣдіе, но опрѣдѣлено за Манассіѭ, Іис. Нав. 17; 11. 21; 25. Още ся намира едно мѣсто наречено Таанжкъ на южнж-тж границж на Іезраелско-то поле и четыри мили на юго-истокъ отъ Магеддонъ, който обикновенно ся споменува наедно съ Ѳаанахъ, Сжд. 1; 27. 5; 19. 3 Цар. 4; 12.

Ѳаворъ, гора въ Галилеѭ, на сѣверо-источнж-тж часть на Іезраелско-то поле. Тя ся състои отъ варовитъ камыкъ, и е конусообразна и гжсто обраснжла, най-паче по сѣвернж-тж си часть, съ джбове и другы дрьвеса и благоуханны растенія. Тя ся възвышава 1,300 кр. надъ поле-то при подножіе-то ѝ което е около 600 кр. надъ повърхность-тж на Срѣдиземно море. За часъ пжтникъ-тъ достига

ГОРА ѲАВОРЪ ОТКЪМЪ ІЕЗРАЕЛСКО-ТО ПОЛЕ.

върхъ-тъ ѝ по еднѫ лакатушнѫ пѫтекѫ, която ся намира на сѣверозападнѫ-тѫ ѝ часть. На върхъ-тъ ѝ ся простира длъгнеста полянка, оградена съ еднѫ по-голѣмѫ но не толкозъ правилнѫ земіѭ, около една миля околовръстъ. Гора-та Ѳаворъ прѣдставлява обширнѫ и краснѫ околность. Виждь Іер. 46; 48. Общы-тѣ чърты на тѫзи околность сѫ такыва каквыто Назаретъ, който ся намира на западъ отъ неіѭ, прѣставлява отъ высочины-тѣ си. Виж. **Назаретъ.** Задъ издигнѫты-тѣ мѣста Срѣдиземно-то море едвамъ ся съзира. На полянѫ-тѫ доло, при подножіе-то на горѫ-тѫ, извиратъ извори-тѣ на рѣкѫ-тѫ Кысонъ, и стѫрчятъ прочуты-тѣ въ Св. Исторіѭ села Ендоръ и Наинъ. Освѣнъ плодовито-то Іезраелско поле и горы-тѣ Кармилъ, Гелвуе, и др. които ся издигатъ на прѣдѣлы-тѣ му, въ крѫгъ-тъ на зрѣніе-то ся заключава и часть отъ Галилейско-то море на сѣверо-истокъ; а пакъ къмъ сѣверъ Галилейскы-тѣ горы, съ градъ-тъ Сафедъ който увѣнчава еднѫ отъ тѣхъ, ни напомнюватъ притчѫ-тѫ, коіѭто, искатъ да кажѫтъ, тѣ да сѫ внушили, "Градъ на хълмъ не може ся укрые." Още по къмъ сѣверъ и истокъ, снѣгоувѣнчанный върхъ на Ермонъ открыва видъ-тъ на петдесеть-тѣ мили пространство помежду имъ, Псал. 89; 11.

На върхъ-тъ на Ѳаворъ былъ расположенъ въ старо врѣме укрѣпенъ градъ, вѣроятно съ сѫщо-то име, 1 Лѣт. 6; 77. Той сѫществувалъ и былъ поставенъ подъ гарнизонъ въ врѣме-то на Христа, нѣщо което противоречи на прѣданіе-то че Ѳаворъ былъ мѣсто-то дѣто Христосъ ся прѣобразилъ. Развалины отъ дрѣвны зидове ограждатъ върхъ-тъ; и тукъ-тамъ още ся намиратъ останкы отъ твърдины и обиталища, едны построены прѣзъ кръстоносны-тѣ походы а другы още поотдавна. Ѳаворъ былъ на прѣдѣлы-тѣ Иссахаровы и Завулоновы, Іис. Нав. 19; 12, 22. Тукъ, прѣди да ся сражи съ Сисарѫ, Вараковото войнство расположи станъ-тъ си, Сѫд. 4; 6, 12, 14. По-послѣ тя была осквернена съ идолопоклонство, Ос. 5; 1.

Ѳаддей, друго име на Апостола Іудѫ. Виж. **Іуда II.**

Ѳадморъ, *финиково дърво,* 3 Цар. 9; 18, градъ съграденъ отъ Соломона въ Сирійскѫ-тѫ пустыніѭ,

на прѣдѣлы-тѣ на Пустыннѫ Арабіѭ, къмъ Евфратъ, 2 Лѣт. 8; 4. Той былъ далечь отъ всяко человѣческо жилище, на единъ оазисъ всрѣдъ еднѫ ужаснѫ пустынѭ; види ся че Соломонъ го е основалъ за да улесни търговіѭ-тѫ съ Истокъ, като мѣсто изобилно съ водѫ, нѣщо отъ прѣ-голѣмѫ важность въ Аравійскы-тѣ пустыни. Той былъ около сто и двадесеть мили на сѣверо-истокъ отъ Дамаскъ, повече отъ полу-разстояніе-то между Дамаскъ и Евфратъ. Първо-то му име ся е пазило до врѣме-то на Александра, който расшири завоеванія-та си до тойзи градъ, който тогазь промѣни име-то си на Палмира; и това име, като първо-то, значи "градъ-тъ на Финицы-тѣ." Въ 130 год. слѣдъ Р. Х. Ѳадморъ ся подчини на Римляны-тѣ, и станѫ тѣхенъ съюзникъ за сто и петдесеть години. Прѣзъ трете-то столѣтіе той былъ сѣдалище-то на прочутѫ-тѫ царицѫ Зиновіѭ, която царувала надъ околны-тѣ области додѣ быде побѣдена и откарана плѣнница въ Римъ отъ Аврелiяна. Когато Сарацини-тѣ въстържествувахѫ въ Истокъ, тѣ завладѣхѫ този градъ, и възвърнѫхѫ старо-то му име. И до днесь още ся нарича Ѳадморъ. Достовѣрно не ся знае кога е былъ разрушенъ; мысли ся, обаче, че туй ся е случило прѣзъ завоеваніе-то му отъ Сарацины-тѣ.

За изгледъ-тъ му днесь, Удъ и Давкинъ които го посѣтихѫ въ 1751 год. тъй ся изражаватъ: "Нада-ли можемъ си въобрази нѣщо по-трогателно отъ този видъ. Толкозь многобройни Коринѳскы стълпове съ толкова малкѫ стѣнѫ или твърдѫ сградѫ, прѣдставлявахѫ най-романтическый видъ." Волней забѣлѣжва, "На мѣсто-то покрыто съ тѣзи развалины, ный намирамы ту дворецъ, отъ който само дворъ-тъ и зидове-тѣ сѫ останѫли; ту храмъ, на който перистилъ-тъ е полусъборенъ; ту нѣкой портикъ, галеріѭ, тріумфаленъ аркъ. Ако отъ това поразително зрѣлище метнемъ очи къмъ земіѭ-тѫ, намъ ся открыва друго едно пакъ толкозь разнообразно. Дѣто и да погледнемъ, земя-та е поръсена съ полузарыты камане, съ строшены архитравы, усакатены фризы, обезобразены релефы, истрыты изваикы, изрыты гробища, и осквернены съ прахъ олтари." Повече-то постройкы, чіито развалины погорѣ описахмы, зиматъ начало-то си въ първы-тѣ три столѣтія на Христіанскѫ-тѫ ерѫ; когато купища покрыты съ пръсть и тревѫ съдържятъ едничкы-тѣ въспоминанія за Соломоновый-тъ Ѳадморъ. Градъ-тъ е былъ расположенъ при полы-тѣ на едно пусто бърдо хълмища; отворены-тѣ му страны сѫ были отдѣлены отъ пустынѭ-тѫ съ зидъ. Отъ начало такова е было растройство-то отъ врѣме-то, щото прѣдѣли-тѣ му едвамъ могѫтъ ся различи.

Ѳалмай, I. Единъ исполинъ, сынъ Енаковъ въ Хевронъ, Числ. 13; 22. Халевъ го испѫди съ братія-та му отъ Хевронъ, Іис. Нав. 15; 14. Виждь и Сѫд. 1; 10.

II. Гессурскый-тъ царь. Давидъ ся ужени за дъщеріѭ му Маахѫ, която станѫ майка на Авессалома и Ѳамарь. За да си отмьсти зло-то сторено на сестрѫ си Ѳамарь, Авессаломъ уби Амнона, и побѣгнѫ при дѣда си, при когото прибыва три години, 2 Цар. 3; 3. гл. 13 и 14.

Ѳамарь, *финикъ*, I. Една Хананка, майка на Фареса и Зарѫ.

II. Дъщеря Давидова. Виж. **Ѳалмай**.

III. Дъщеря Авессаломова, 2 Цар. 14; 27.

Ѳаммузъ, единъ Сирійскый кумиръ, който ся споменува въ Іез. 8; 14, дѣто ся казва че жены стояли да го оплакватъ. Въобще ся прѣдполага че Ѳаммузъ е сѫщо-то Финикійско божество Адонисъ, и Египетско-то Озирисъ. Баснослов-

на-та смърть и възврыщаніе на Адониса, за които ся прѣдполага да сѫ прѣдставлявали отдалеченіе-то и врыщаніе-то на слънце-то зимѣ и лѣтѣ, сѫ ся празднували прѣзъ лѣтно-то слънцестояніе първо съ плачъ и послѣ съ веселія и непристойны пиршества.

Ѳамна, втора жена на Исавовый-тъ сынъ Елифаза. Това име ся срѣща между имена-та на Исавовы-тѣ племена, Быт. 36; 12, 22, 40. 1 Лѣт. 1; 36, 51.

Ѳамна, Ѳамнаѳъ, или **Ѳамнаѳа,** единъ древенъ Ханаанскый градъ, Быт. 38; 12—14, който, слѣдъ завоеваніе-то на Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, лежалъ на прѣдѣлы-тѣ на Іудино-то и Даново-то наслѣдія, Іис. Нав. 15; 10. 19; 43. Той былъ за дълго врѣме подчиненъ на Филистимцы-тѣ, и Самсонова-та жена была Ѳамнянка, Сѫд. 14; 1—5. 2 Лѣт. 28; 18. Запустяло-то му мѣстоположеніе, днесь именуемо Тибне, лежи три мили къмъ юго-западъ отъ Сораіѭ.

Ѳамнаѳъ-сарахъ, или **Ѳамнаѳъ-аресъ,** Сѫд. 2; 9, градъ въ Ефремовѫ-тѫ горѫ, жилище на Іисуса Навина, и мѣсто-то дѣто този Евр. вождь бѣ закопанъ, Сѫд. 19; 50. 24; 30. Мѣстность-та която сега ся нарича Тибне и коіѭто въобще ся прѣдполага Іис. Навинъ да бѣше избралъ, лежи на еднѫ неравнѫ планинскѫ странѫ, на пѫть-тъ отъ Гофнѫ за Антипатридѫ. Другы мыслятъ че Ѳамнаѳъ-серахъ былъ расположенъ върху мѣсто-то именуемо сега Кефръ-харисъ, което отстои деветь мили къмъ югъ отъ Сихемъ.

Ѳапса, единъ важенъ градъ расположенъ на западный-тъ брѣгъ на рѣкѫ-тѫ Евфратъ; той е былъ на сѣверо-источный-тъ край на Соломоновы-тѣ владѣнія, 3 Цар. 4; 24. Понеже бродъ-тъ на Евфратъ тукъ е былъ послѣдній-тъ къмъ югъ, този градъ е былъ отъ голѣмѫ важность за Соломона, който много е желаялъ да привлѣче источнѫ-тѫ търговіѭ къмъ Палестинѫ; затова и Ѳадморъ е былъ основанъ на пѫть-тъ за пустыніѭ-тѫ. Може-бы сѫщій-тъ този градъ ся споменува въ 4 Цар. 15; 16, ако нѣкой и да прѣдполагатъ че тамъ дума-та е за другъ единъ градъ съ сѫщо-то име недалечь отъ Самаріѭ.

Ѳапфуа, I. Градъ Іудинъ, на юго-западъ отъ Хевронъ, Іис. Нав. 15; 34. Веѳъ-ѳапфуа, днесь Теѳу, градъ между хълмови-тѣ на сѣверо-западъ отъ Хевронъ, е друго едно мѣсто, Іис. Нав. 15; 53.

II. Градъ въ прѣдѣлы-тѣ на Ефремово-то и Манассіино-то наслѣдіе, Іис. Нав. 16; 8.

Кой отъ горни-тѣ градове е градъ-тъ, чійто царь ся споменува въ Іис. Нав, 12; 17, е неизвѣстно.

III. Потомъкъ Халевовъ, 1 Лѣт. 2; 43.

Ѳара, сынъ Нахоровъ, и баща на Аврама, Нахора и Аррана, Быт. 11; 24. Мѣстопрѣбываніе-то му бѣ Уръ Халдейскый. При първѫ-тѫ поканѫ на Авраама да ся прѣсели въ обѣтованнѫ-тѫ земіѭ, Ѳара и цѣло-то му домородство го придружихѫ до Харранъ, въ Месопотаміѭ, около 1922 г. прѣди Р. Х. Быт. 11; 31, 32. Прѣзъ сѫщѫ-тѫ годинѫ той умрѣ въ този градъ на двѣстѣ и петь годишенъ възрастъ. Св. Писаніе ясно казва, че Ѳара паднѫлъ въ идолопоклонство, или че смѣсвалъ до едно врѣме идолослуженіе-то съ кланяніе-то истинному Богу, Іис. Нав. 24; 2, 14, и нѣкои си искатъ да кажѫтъ че и Авраамъ сторилъ сѫщо-то нѣщо; но че послѣ Богъ, като милостивъ къмъ него, го убѣдилъ въ суетѫ-тѫ на идолослуженіе-то му, и че Авраамъ вразумилъ отца си Ѳарѫ.

Ѳарсисъ, I. Вторый-тъ сынъ Іавановъ, Быт. 10; 4.

II. Тартиссосъ, древенъ градъ расположенъ между двѣ-тѣ устія на Гвадалквиверъ, въ южнѫ Испаніѭ. Той былъ Финикіянско по-

селеніе, и най-прочутый-тъ търговскый градъ на западъ, съ който Евреи-тѣ и Финикіяни-тѣ сѫ вьртѣли търговіѭ. Че Ѳарсисъ е лежалъ на западъ ся види отъ Быт. 10; 4, дѣто ся упоменува заедно съ Елисѫ, Киттимъ, и Доданимъ. Виждь и Пс. 72; 10. Споредъ Іез. 38; 13, той е былъ важно търговско мѣсто; споредъ Іер. 10; 9, той е изнасялъ сребро, а споредъ Іез. 27; 12. 25, сребро, желѣзо, олово (калай) и свинецъ (куршумъ) за Тирскы-тѣ тържища. За Ѳарсисъ Іона влѣзе въ корабъ отъ Іоппіѭ, Іон. 1; 3, 4. Въ Иса. 23; 1, 6, 10, този градъ ясно ся прѣдставлява като важно Финикійско прѣселеніе. Той ся упоменува между другы далечны страны въ Иса. 66; 19.

За назначеніе-то на Ѳарсійскы-тѣ корабы, които бѣхѫ построени въ Есіонъ-Гаверъ, 3 Цар. 9; 26. 22; 49. 2 Лѣт. 9; 21. 20; 36, има разны мнѣнія. Нѣкои мыслятъ че тѣзи кораби сѫ пѫтували около Африкѫ за Испанскыя Ѳарсисъ; другы казватъ че е имало единъ Ѳарсисъ въ Индіѭ и другъ въ Испаніѭ; а другы прѣдполагатъ че "Ѳарсійскы кораби" значатъ голѣмы кораби като онѣзи, които пѫтувахѫ за Ѳарсисъ.

Ѳевда, единъ бунтовникъ Евреинъ, който отъ думы-тѣ Гамаліиловы (33 г. слѣдъ Р. Х.) ся види да е былъ отъ прѣдидуще-то поколѣніе, Дѣян. 5; 36, 37, и затова не трѣбва да ся смѣсва съ Ѳевдѫ (44 г. слѣдъ Р. Х.), който ся споменува отъ Іосифа. Слѣдъ смьртьтѫ на Ирода Великый, много бунтове ся появили въ царство-то му.

Ѳевесъ, единъ Ефремскый градъ на сѣверо-истокъ отъ Сихемъ. Прѣзъ обсадѫ-тѫ на този градъ Авимелехъ быде убитъ. Сѫд. 9; 50—55. 2 Цар. 11; 21.

Ѳеглаѳъ-Фелаcаръ бѣ Ассирійскый царь, когото Ахазъ Іудинъ-тъ царь повыка да му помогне срѣщо Сирійскый-тъ и Израилскый-тъ царіе, 4 Цар. 16; 7-10. Той ся отзыва на позывъ-тъ Ахазовъ, но зѣ отъ него тежкѫ дань тъй щото той го утѣсни, а го не подкрѣпи, 2 Лѣт. 28; 20, 21. Отъ Израилско-то царство Ѳеглаѳъ-Фелаcаръ отведе въ плѣнъ жители-тѣ на много градове, и настани гы въ разны мѣста изъ царство-то си, 740 год. прѣди Р. Х., 1 Лѣт. 5; 26. 4 Цар. 15; 29; тъй ся испълнихѫ прѣдричанія-та на пророка Исаіѭ, Иса. 7; 17. 8; 4. Прѣдполага ся че Ѳеглаѳъ-Фелаcаръ е Іаривъ, *защитникъ-тъ*, въ Ос. 5; 13. 10; 6. Той зацарува въ Ниневіѭ отъ 747 л. прѣди Р. Х. около 19 годины, и ся наслѣди отъ сына си Салманасара.

Ѳекос, Іер. 6; 1, градъ въ прѣдѣлы-тѣ на Іудѫ, днесь разсыпанъ, положенъ вьрху еднѫ възвышенность, десеть мили на югъ отъ Іерусалимъ. Оттукъ бѣ родомъ умната жена, която станѫ дѣятелка на Іоава, 2 Цар. 14; 2, и пророкъ Амосъ, Ам. 1; 1. Прѣзъ крьстовы-тѣ походы населеніе-то му е было Христіанско. Пустыня-та Ѳекое, която ся споменува въ 2 Лѣт. 20; 20, е недалечь отъ Мьртво-то море.

Ѳема, едно Исмаилово племе и окрѫжіе, въ сѣвернѫ-тѫ часть на Пустыннѫ Арабіѭ, Быт. 25; 15. Ѳема ся споменува наедно съ Дедана, Иса. 21; 14. Іер. 25; 23, и ся слави по керваны-тѣ си, Іов. 6; 19. Още тази страна ся выка по Арабскы Ѳема.

Ѳеманъ, *югъ*, градъ и окрѫжіе въ источный Едомъ, населенъ отъ Ѳемана, внукъ-тъ Исавовъ, Быт. 36; 11, 15, 42. Амос. 1; 12. Авв. 3; 3. Ѳеманяни-тѣ, Быт. 36; 34, както другы-тѣ Едомяни сѫ ся славили по великѫ-тѫ си мѫдрость, Іер. 49; 7, 20. Авд. ст. 8, 9. Сравни думы-тѣ на Елифаза Ѳеманецъ-тъ, които сѫ написаны въ книгѫ-тѫ на Іова.

Ѳеофилъ, *пріятель Божій*, единъ почтенъ человѣкъ комуто Евангелистъ Лука отправи евангеліе-то си, и Дѣянія-та на Апостолы-тѣ,

Лук. 1; 3. Дѣян. 1; 1. Види ся че той е былъ забѣлѣжителенъ человѣкъ, живѣлъ е вънъ отъ Палестинѫ, и е оставилъ язычество-то за да пригърне Христіанство-то.

Ѳерафими. Виж. **Терафими.**

Ѳерса, *пріятенъ,* Пѣсн. 6; 4, Ханаанскый градъ завоеванъ отъ Іисуса Навина, Іис. Нав. 12; 24, който градъ послѣ станѫ столица на Израилскы-тѣ царіе отъ врѣме-то на Іеровоама до царуваніе-то на Амрія, който основа градъ-тъ Самаріѭ, която станѫ столица на царство-то му, 3 Цар. 15; 21, 33. 16; 6, 23. 4 Цар. 15; 14, 16. Вѣроятно мѣстоположеніе-то му да е было дванадесеть мили къмъ истокъ отъ Самаріѭ.

Ѳесвіецъ, отъ Ѳесви градъ въ наслѣдіе-то Нефѳалимово, дѣто Илія ся роди, 3 Цар. 17; 1.

Ѳивній, единъ безуспѣшенъ съперникъ на пълководеца Амрія за Израилскый-тъ прѣстолъ, слѣдъ смърть-тѫ на Илѫ, 3 Цар. 16; 21.

Ѳивы. Виж. **Аммонъ.**

Ѳидалъ, види ся да е былъ началникъ-тъ на нѣколко племена който ся съедини съ Ходоллогомора въ нашествіе-то на долъ-тъ Сиддимъ, горѫ-тѫ Сіиръ, и др., но быде поразенъ отъ Авраама, Быт. 14; 1-16.

Ѳирака е былъ и Еѳіопскый и Египетскый царь. На чело на еднѫ храбрѫ войскѫ той ся опыта да избави Езекыѭ, който бѣ нападнѫтъ отъ Сеннахырима, 4 Цар. 19; 9, но прѣди прѣстиганіе-то му, Ассирійска-та войска бѣ поразена, Иса. 37; 36, 711 год. прѣди Р. Х. Види ся че той е Таракъ на Манеѳа, и Теархо на Страбона, третій-тъ и послѣдній-тъ царь на двадесеть и петѫ-тѫ или Еѳіопскѫ династіѭ. Прѣдполага ся че той е Фараонъ за когото Исаіа говори въ 30; 2, и че Иса. гл. 19 описува безначаліе-то, което настанѫло слѣдъ царуваніе-то му. Ѳирака бѣ могущественъ самодържецъ, който царуваше надъ Горній и Долній Египетъ;

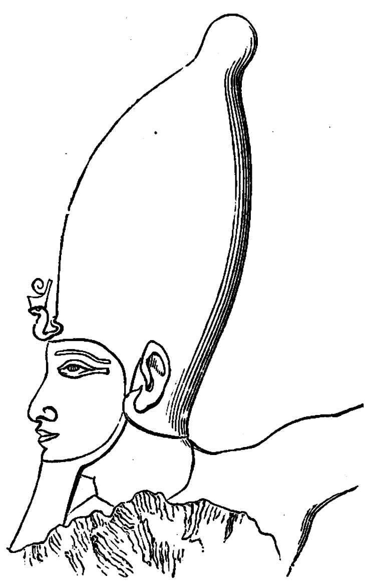

завоеванія-та му ся простирахѫ далечь въ Азіѭ и къмъ Гибралтаръ на западъ. Име-то и побѣды-тѣ му сѫ забѣлѣжены върху древній-тъ храмъ въ Мединетъ-абу, въ Горній Египетъ; отдѣто горне-то изображеніе е снѣто.

Ѳирасъ, Іафеѳовъ сынъ, който ся мысли за праотецъ на Ѳракійцы-тѣ, Быт. 10; 2.

Ѳіатиръ, Лидійскый градъ, въ Малѫ-Азіѭ, и Македонско поселеніе; въ старо врѣме ся наричалъ Пелопіа и Евиппіа, а днесь Ак-Хисаръ. Той е былъ расположенъ на Лидійскы-тѣ и Мизійскы-тѣ прѣдѣлы, на близо до рѣкѫ-тѫ Ликъ, между Сардисъ и Пергамъ. Той е былъ сѣдалище-то на еднѫ отъ "седмь-тѣ церквы," Отк. 1; 11. 2; 18, 24. Както ся види отъ наскоро-открыты-тѣ надписы въ Ѳіатиръ, той е былъ прочутъ по искуство-то за вапсуваніе багряно; и днесь още испраща за Смирнѫ, шестдесеть мили на юго-западъ, голѣмо

количество червено платно, Дѣян. 16; 14.

Ѳогарма, Іафеѳовъ потомъкъ, Быт. 10; 3, който ся прѣдполага да е далъ име-то си на странѫ-тѫ която послѣ ся нарече Арменія, Іез. 38; 6. Ѳогарма е была прочута по коніе-тѣ и мьскы-тѣ (катьры-тѣ) си; людіе-тѣ ѝ, като нынѣшни-тѣ Арменцы, сѫ были трудолюбивъ, миролюбивъ, и търговскый народъ, Іез. 27; 14.

Ѳой, Емаѳскый царь въ Сиріѭ, който прати сына си при Давида за да го сърадва за побѣды-тѣ му надъ Ададезера, царь-тъ на Совѫ, 2 Цар. 8; 9—11. 1 Лѣт. 18; 9.

Ѳола, I., най-голѣмый-тъ сынъ Иссахаровъ, и праотецъ-тъ на Ѳоловцы-тѣ, Быт. 46; 13. Числ. 26; 23.

II. Фуевъ сынъ отъ племе-то Иссахарово, и Израилскы сѫдія, въ Самиръ въ горѫ-тѫ Ефремъ за двадесеть и три годины подиръ смьрть-тѫ Авимелеховѫ, Сѫд. 10; 1, 2.

Ѳома, апостолъ-тъ, Мат. 10; 3, който въ Іоан. 20; 24, ся нарича Близнецъ. Вѣроятно е да е былъ, като другы-тѣ апостолы, Галилеянинъ; но мѣсторожденіе-то му, и обстоятелства-та подъ които е былъ призванъ за апостолъ, не ся знаѭтъ, Лук. 6; 13—15. Той е былъ человѣкъ искренно прѣданъ Христу, който съ готовность е дѣйствувалъ по свои убѣжденія и подъ вліяніе-то на вѫтрешны-тѣ си побужденія, понеже за първъ пѫть, когато му ся извѣсти за въскрьсеніе-то Христово, той го неповѣрва, Іоан. 11; 16. 20; 25. Нѣкои отци ни казватъ че той проповѣдвалъ въ Индіѭ; а другы — въ Хусъ, при Каспійско-то море.

Въ Индіѭ ся намиратъ нѣкои Христіани, които носятъ име-то Св. Ѳомовци, защото, тѣ приказватъ, този апостолъ проповѣдвалъ тамъ евангеліе-то.

Ѳувалъ, Іафеѳовъ сынъ, Быт. 10; 2, който ся прѣдполага да е прародитель-тъ на Тиварины-тѣ, които населявахѫ сѣверо-источнѫ-тѫ часть на Малѫ-Азіѭ. Тѣ бѣхѫ войнскый народъ, и търгувахѫ съ робіе и мѣдны сѫдове по Тирскы-тѣ тържища, Иса. 66; 19. Іез. 27; 13. 32; 26. 38; 2. 39; 1.

Ѳувалъ-Каинъ, Ламеховъ и Селлинъ сынъ, изобрѣтатель-тъ на ковачество-то, Быт. 4; 22.

Ѳуммимъ. Виж. **Уримъ**.

ЛѢТОЧИСЛИТЕЛНЫЙ ПОКАЗАТЕЛЬ
на
БИБЛІѬ-ТѪ. *

ПЕРІОДЪ I.

Отъ Сътвореніе-то на свѣтъ-тъ до Потопъ-тъ, 1656 години.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
4004.	Сътвореніе-то, ...	Быт. 1. 2; 4—7.
	Освященіе на Сѫбботѫ-тѫ, ...	Быт. 2; 1—3.
	Созданіе-то на Адама и Евѫ, вкратцѣ описано въ гл. 1, ...	Быт. 2; 8—25.
	Грѣхопаденіе-то, ...	Быт. 3; 1—13.
	Първо обѣщаніе за Спаситель; испѫжданіе-то отъ Едемскѫ-тѫ градинѫ, ...	Быт. 3; 14—24.
4003—2.	Рожденіе на Каина и Авеля, ...	Быт. 4; 1, 2.
3875.	Най-първо споменѫта жьртва; Авелева-та жьртва пріета, ...	Быт. 4; 3—7.
	Каиново-то прѣстѫпленіе, и проклѣтія, ...	Быт. 4; 8—15.
3875—3504.	Каинъ гради Енохъ; потомци-тѣ му; Ламехово-то словце, и др.	Быт. 4; 16—24.
3874.	Рожденіе на Сиѳа, ...	Быт. 4; 25.
3769.	Рожденіе на Еноса; свѣтъ-тъ ся различа отъ церквѫ-тѫ, ...	Быт. 4; 26.
	Родословіе отъ Адама до Ноя; родъ-тъ на Мессіѭ, ...	Быт. гл. 5.
3074.	Адамъ умира на възрастъ 930 год.	Быт. 5; 5.
2468.	Нечестивость-та на свѣтъ-тъ; Богъ ся рѣшава да го истрѣби, слѣдъ 120 годишно отлаганіе. Ное про-	

*) Годины-тѣ, които тукъ показватъ врѣме-то на събытія-та отъ Сътвореніе-то на свѣтъ-тъ до Исходъ-тъ на Израиляны-тѣ изъ Египетъ, сѫ пріеты отъ повечето Европейскы писатели, и сѫ основаны върху Еврейскый-тъ текстъ на книгѫ-тѫ Бытіе. Споредъ прѣводъ-тъ на Седмдесеть-тѣ врѣме-то е по-дълго, т. е. отъ Сътвореніе-то до Потопъ-тъ е 2256 годины вмѣсто 1656, и отъ Потопъ-тъ до Исходъ-тъ на Израиляны-тѣ изъ Египетъ е 1507 вмѣсто 857. Отъ Исходъ-тъ нататъкъ разликы-тѣ сѫ сравнително незначителны. Тъй врѣме-то отъ Сътвореніе-то на свѣтъ-тъ до Рождество Христово (четыри годины прѣди общопріетѫ-тѫ ерѫ), споредъ данны-тѣ отъ Еврейскый-тъ текстъ е точно 4000 годины, а споредъ данны-тѣ отъ прѣводъ-тъ на Седмдесеть-тѣ е 5407 годины.

ПЕРІОДЪ I.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	повѣдва, 2 Пет. 2; 5; завѣтъ подновенъ съ него; той прави ковчегъ, както Богъ му заповѣдà, . .	Быт. гл. 6.
2348.	Ное влиза въ ковчегъ-тъ; потопъ-тъ, отъ създаніе міра 1656, ...	Быт. гл. 7.

ПЕРІОДЪ II.

Отъ Потопъ-тъ до Исходъ-тъ изъ Египетъ, 857 годины.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
2347.	Вода-та спада, Ное излиза изъ ковчегъ-тъ, ...	Быт. гл. 8.
	Богъ подновява завѣтъ-тъ си съ Ноя,	Быт. 9; 1—17.
	Ное и синове-тѣ му; той прѣдрича за тѣхъ, ...	Быт. 9; 18—27.
2233.	Вавилонъ; смѣшеніе на языцы-тѣ; разсѣяніе на народы-тѣ, ...	Быт. 11; 1—9.
	Родословія на Ноевы-тѣ синове; Нимродъ основава Вавилонско-то или Ассирійско-то царство	Быт. гл. 10.
	Родословіе отъ Сима до Ѳаръ; родъ-тъ на Мессіѭ, ...	Быт. 11; 10—28.
1998.	Смьрть Ноева, ...	Быт. 9; 28, 29.
1996.	Рожденіе на Авраама въ Уръ Халдейскый, ...	Быт. 11; 26.
	Авраамъ ся оженва за Саръ; излиза изъ Уръ и идолопоклонническы-тѣ си роднины, Іис. Нав. 24; 2. . .	Быт. 11; 27—32.
1922.	Ѳара, Лотъ, и Сара; смьрть Ѳарина въ Харранъ, ...	Виж. Дѣян. 7; 2—4.
1921.	Авраамъ излиза изъ Харранъ, по заповѣдь Божіѭ, съ Саръ и Лота, и отива въ Ханаанъ.	Быт. 12; 1—9.
	Голѣмы благословіи му ся обѣщаватъ, ...	Быт. 12; 1—9. Виж. Дѣян. 3; 25. Рим. гл. 4. Гал. 3; 16.
1920.	Отива въ Египетъ; употрѣбява измамъ, ...	Быт. 12; 10—20.
1918.	Връща ся въ Ханаанъ; Лотъ въ Содомъ, ...	Быт. 13; 1—13.
1917.	Обѣщанія ся подновяватъ; Авраамъ отива въ Мамврій, (Хевронъ), . . .	Быт. 13; 14—18.
1913.	Нашествіе Ходоллогоморово; Лотъ	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	ся плѣнява и освобождава; Мелхыседекъ благославя Авраама, ...	Быт. гл. 14.
1912.	Завѣтъ на Бога съ Авраама, ...	Быт. гл. 15.
1910.	Агарь; рожденіе на Исмаила, ...	Быт. гл. 16.
1897.	Завѣтъ ся подновява; имена ся промѣняватъ; обрѣзаніе, ...	Быт. гл. 17.
	Авраамъ гощава ангелы, отъ които единъ-тъ е Ангелъ-тъ на Завѣта; Содомъ; Лотова-та жена; Лотово кръвосмѣшеніе, ...	Быт. гл. 18. 19.
1896.	Авраамъ излиза изъ Хевронъ; употрѣбява измамѫ съ Авимелеха въ Гераръ, ...	Быт. гл. 20.
	Рожденіе на Моава и Бенъ-Аммій, . .	Быт. 19; 37, 38.
	Рожденіе на Исаака; Исмаилъ ся испраща; завѣтъ съ Авимелеха, . . .	Быт. 21; 1—34.
	Испытваніе на Авраамовѫ-тѫ вѣрѫ,	Быт. 22; 1—19.
1859.	Смьртъ и погребеніе на Саррѫ, . . .	Быт. гл. 23.
	Изброеніе на Нахоровѫ-тѫ челядь,	Быт. 22; 20—24.
1856.	Авраамъ испраща рабъ-тъ си въ Харранъ; Лаванъ го пріима; женитба Исаакова, ...	Быт. гл. 24.
1850.	Авраамъ ся оженва за Хеттурѫ; дѣца-та му отъ неѭ, ...	Быт. 25; 1—6.
1836.	Рожденіе-то на Исава и Іакова; характеръ-тъ имъ, ...	Быт. 25; 19—28.
1821.	Авраамъ умира; Исаакъ и Исмаилъ го погребватъ въ пещерѫ-тѫ Махпелахъ, ...	Быт. 25; 7—11.
1804.	Исавъ продава първородство-то си на Іакова, ...	Быт. 25; 29—34.
	Богъ потвьрдява завѣтъ-тъ си съ Исаака въ Гераръ, ...	Быт. 26; 1—5.
	Исаакъ ся присторва; договоръ съ Авимелеха, ...	Быт. 26; 6—33.
1796.	Исавъ ся оженва за двѣ Хеттеянкы,	Быт. 26; 34, 35.
1773.	Смьртъ Исмаилова; потомци негови,	Быт. 25; 12—18.
1760.	Іаковъ пріима бащино-то си благословеніе, и побѣгва отъ Исава, . .	Быт. 27. 28; 1—5.
	Іаковово видѣніе въ Лузъ; обѣщанія-та на него продължаватъ; пристоеніе-то му у вуйка си Лавана,	Быт. 28; 10—22. 29; 1—14.
	Исавъ ся оженва за еднѫ Исмаиловѫ дъщерѭ, ...	Быт. 28; 6—9.
1753.	Іаковъ ся оженва за Ліѭ и Рахыль,	Быт. 29; 15—30.
1752—1745.	Іакововы-тѣ чада: Рувимъ, Симеонъ, Левій, и Іуда, отъ Ліѭ; Данъ и Нефѳалимъ отъ Валлѫ, Рахылинѫ-тѫ рабынѭ; Гадъ и Асиръ, отъ	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБИТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	Зелфж, Ліинж-тж рабыніж; Иссахаръ, Завулонъ, и Дина, отъ Ліиж; Іосифъ отъ Рахыль, ...	Быт. 29; 31—35. 30; 1—24.
1745.	Іакововый-тъ договоръ съ Лавана; той ся разбогатѣва, ...	Быт. 30; 25—43.
1739.	Іаковъ като ся завръща въ Ханаанъ, гони ся отъ Лавана; сговоръ-тъ между двама-та, ...	Быт. гл. 31.
	Іаковово-то видѣніе въ Маханаимъ; той ся бори съ единъ ангелъ въ Фануилъ; примирява ся съ Исава, и установява ся въ Сокхоѳъ, . . .	Быт. 32. 33; 1-17.
	Іаковъ отива въ Салимъ, ...	Быт. 33; 18—20.
1736.	Рожденіе-то на сынове-тѣ на Іудж,	Быт. 38; 1—5.
1732.	Дина ся обезчестява отъ Сихема; Симеонъ и Левій убиватъ Сихемцы-тѣ,	Быт. гл. 34.
	Іаковъ ся прѣселва въ Веѳиль; очистюва домъ-тъ си отъ идолы; обѣщанія-та къмъ него ся подновяватъ; име-то му ся промѣнява на Израиль, ...	Быт. 35; 1—15.
	Рахыль умира при рожденіе-то на Веніамина, ...	Быт. 35; 16—20.
1729.	Рувимъ съгрѣшава; Іаковъ живѣе при бащж си Исаака, ...	Быт. 35; 21—27.
	Исавови-тѣ потомци, ...	Быт. гл. 36.
1728.	Два-та Іосифовы съна; зависть-та на братія-та му къмъ него; Іосифъ ся продава на Исмаиляны и на Петефрія въ Египетъ, ...	Быт. гл. 37.
1726.	Господь убива Ира и Авнана; кръвосмѣшеніе на Іудж и Ѳамарь; Фаресъ, прародитель Мессіевъ, ся ражда, ...	Быт. 38; 6—30.
1719.	Іосифъ произвѣденъ въ Египетъ, искушаванъ, набѣденъ, и запрѣнъ, .	Быт. гл. 39.
1718.	Фараоновъ-тъ виночерпецъ и хлѣбаръ ся запиратъ; Іосифъ тълкува сънища-та имъ, ...	Быт. гл. 40.
1716.	Исаакъ умира въ Мамврій, ...	Быт. 35; 28, 29.
1715.	Іосифъ тълкува Фараоновы-тѣ сънища; повышеніе-то му на чинъ Визирскый, ...	Быт. 41; 1—49.
1712, 1711.	Рожденіе-то на два-та Іосифовы сына, Манассія и Ефрема, ...	Быт. 41; 50—52.
1708.	Начало-то на седмь-тѣ гладны години,	Быт. 41; 53—57.
1707.	Десеть-тѣ Іосифови братія иджтъ да си купятъ жито; Симеонъ ся задържа залогъ отъ Іосифа, ...	Быт. гл. 42.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1706.	Тѣ пакъ идѫтъ да купятъ жито; Іосифъ имъ ся исказва; и праща за бащѫ си, ...	Быт. гл. 43—45.
	Іаковъ пристига съ всичкѫ-тѫ си челядь; населва ся въ Гесенъ; Іаковъ ся прѣдставя прѣдъ Фараона, ...	Быт. 46; 8—25. 47; 1—12.
1704—1701.	Іосифъ увеличава богатство-то на царь-тъ съ продаваніе жито, . . .	Быт. 47; 13—26.
1689.	Іаковъ благославя Ефрема и Манассіѭ, ...	Быт. 47; 27—31. гл. 48.
	Іаковъ извѣстява що ще ся случи на синове-тѣ му, особенно на Іудѫ; смърть-та му, ...	Быт. гл. 49.
	Іосифъ и братія-та му погребватъ бащѫ си, ...	Быт. 50; 1—13.
	Іосифъ ся показва благосклоненъ къмъ братія-та си, ...	Быт. 50; 14—21.
1635.	Іосифъ прѣдрича връщаніе-то на братія-та си въ Ханаанъ; задължава гы да възнесѫтъ кости-тѣ му тамъ; смърть-та му, ... , ...	Быт. 50; 22—26.
1577.	Израиляни-тѣ ся умножаватъ; новъ царь гы притѣснява, ...	Исх. 1; 1—21.
1573.	Фараонъ заповѣдва мѫжкы-тѣ дѣца да ся хвърлятъ въ рѣкѫ-тѫ, . . .	Исх. 1; 22.
1571—1532.	Рожденіе-то, излаганіе-то на опасность, избавленіе-то, и младина-та на Мойсея, ...	Исх. 2; 1—10.
1531.	Моисей, като убива едного Египтянина побѣгва въ Мадіамъ, дѣто зема за женѫ Сепфорѫ, дъщеріѭ Рагуилова; рожденіе-то на Герсама,	Исх. 2; 11—22.
	Израиляни-тѣ пѫшкатъ отъ поробощеніе-то, ...	Исх. 2; 23—25. Псал. 88.
1491.	Богъ ся явява Моисею въ пламень огненъ, отъ срѣдъ кѫпинѫ-тѫ; назначава него и брата му Аарона да изведѫтъ Израиляны-тѣ изъ Египетъ, ...	Исх. 3. 4; 1—17.
	Моисей тръгва отъ Мадіамъ; посрѣща Аарона; тѣ обявяватъ посланіе-то си, ...	Исх. 4; 18—31.
	Моисей и Ааронъ искатъ отпущеніето на Израиляны-тѣ; Фараонъ отрича, ...	Исх. гл. 5.
	Богъ подъ име-то Іеова, подновява обѣщаніе-то си, ...	Исх. 6; 1—13.
	Потомци-тѣ на Рувима, Симеона, и	

ПЕРІОДЪ II.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	Левія, отъ когото Моисей и Ааронъ происхождатъ, ...	Исх. 6; 14—27.
1491.	Моисей и Ааронъ повторомъ ся пращатъ; тѣ потвърждаватъ съ чудо посланіе-то си; магесници-тѣ гы подражаватъ, ...	Исх. 6; 28—30. 7; 1—13.
	Фараонъ нерачи да пустне Израиляны-тѣ; осмь язвы, ...	Исх. 7; 14—25. 8. 9. 10; 1—20.
	Пасха-та ся установява, ...	Исх. 12; 1—20.
	Девета-та язва, тридневна тьмнина,	Исх. 10; 21—27.
	На Израиляны-тѣ ся заповѣда да поискатъ злато отъ Египтяны-тѣ; Фараонъ ся заплашва съ смьрть на първородны-тѣ, ...	Исх. 11; 1—8. 10; 28, 29. 11; 9, 10.
	Яденіе-то на Пасхѫ-тѫ, въ сѫщій-тъ день на мѣсецъ-тъ, въ който Христосъ ся пожъртвова заради насъ; пораженіе-то на първородны-тѣ, .	Исх. 12; 21—30.
	Исходъ-тъ на Израиля изъ Египетъ, ...	Исх. 12; 31—36, и 40—42.

ПЕРІОДЪ III.

Отъ Исходъ-тъ до основаніе-то на царство-то, 396 годины.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1491.	Първо пѫтуваніе Израилево, отъ Рамессій въ Сокхоѳъ. Господь заповѣда Моисею да посвяти Богу всяко първородно. Іосифови-тѣ кости ся прѣмѣстюватъ, ...	Исх. 12; 37—39, 43—51. 13; 1—19. Числ. 33; 1—5.
	Второ пѫтуваніе за Еѳамъ. Израиляни-тѣ ся оправятъ по пѫть-тъ съ облаченъ и огненъ стълпъ, . .	Исх. 13; 20—22. Числ. 33; 6.
	Трете-то пѫтуваніе Израилево къмъ Піаироѳъ. Фараонъ гы прѣслѣдва,	Исх. 14; 1—9. Числ. 33; 7.
	Четвърто-то пѫтуваніе. Прѣминуваніе прѣзъ Червено-то море. Виждь 1 Кор. 10; 1, 2. Пораженіе-то на Фараоново-то войнство. Пѣснь Моисеева. Мерра. Горчива-та вода става сладка.	Исх. 14; 10. 15; 26. Числ. 33; 8.
	Пето пѫтуваніе. Елимъ, ...	Исх. 15; 27. Числ. 33; 9.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1491.	Шесто пѫтуваніе. Чьрвено-то море,	Числ. 33; 10.
	Седмо пѫтуваніе въ пустынѭ-тѫ Синъ. Людіе-тѣ роптаѭтъ за хлѣбъ. Преперицы и манна. Прѣдписанія вьрху маннѫ-тѫ. Виждь Іоан. 6; 31, 49. Отк. 2; 17, ...	Исх. 16; 1—36. Числ. 33; 11.
	Осмо пѫтуваніе, Дофка, ...	Числ. 33; 12.
	Девето пѫтуваніе; Елусъ, ...	Числ. 33; 13.
	Десето пѫтуваніе; Рафидинъ. Вода излиза изъ канарѫ-тѫ въ Хоривъ, 1 Кор. 10; 4. Іисусъ Навинъ разбива Амалика, а Моисей ся моли,	Исх. 17; 1—16. Числ. 33; 14.
	Единадесето пѫтуваніе въ Синайскѫ-тѫ пустынѭ. Приготовленіе за пріеманіе на законъ-тъ, ...	Исх. 19; 1—25. Числ. 33; 15.
	Нравственный-тъ законъ ся дава. Разни закони, особенно сѫдебни. Ангелъ ся провожда за рѫководитель на Израиляны-тѣ, ...	Исх. гл. 20—23.
	Людіе-тѣ ся обѣщаватъ че ще бѫдѫтъ послушни; кръвь-та на завѣтъ-тъ ся порьсва по тѣхъ. Моисей и другы виждатъ славѫ-тѫ Божіѭ. Моисей остава на горѫ-тѫ четыридесеть дни и четыридесеть нощи, ...	Исх. гл. 24.
	Обрядный-тъ законъ ся дава. Скынія-та и сѫдове-тѣ ѝ, священници-тѣ и одежды-тѣ имъ, и т. н. Сѫббота-та повторомъ ся повѣлява да ся пази. Дневно-то жьртвоприношеніе и каденіе, Рим. 8; 3. Отк. 8; 3, 4. Плочи-тѣ на законъ-тъ ся даватъ Моисею,	Исх. гл. 25—31.
	Идолослуженіе-то на излѣно-то теле; строшеніе-то на плочы-тѣ; людіе-тѣ ся наказватъ; скынія-та ся вдига отъ станъ-тъ. Моисей ходатайствува за людіе-тѣ, и проси да види славѫ-тѫ Божіѭ, ...	Исх. гл. 32, 33.
	Плочы-тѣ ся възобновляватъ; име-то Господне ся прогласява; Богъ прави завѣтъ съ Израиля. Моисей стои на горѫ-тѫ четыридесеть дни и четыридесеть нощи; лице-то му грѣе,	Исх. гл. 34.
	Людіе-тѣ принасятъ приношенія за скыніѭ-тѫ. Веселеилъ и другы приготовляватъ скыніѭ-тѫ, и сѫдове-тѣ ѝ, ...	Исх. гл. 35—39.
1490.	Моисею ся заповѣдва да постави скы-	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	ніѭ-тѫ, и да ѭ помаже, и да освяти Аарона и сынове-тѣ му, Іоан. 1; 14. 2; 19—21. Кол. 2; 9.	Исх. 40; 1—16.
1490.	Скынія-та ся поставя. Слава-та Господня ѭ испълнюва. Израилянитѣ ся оправятъ отъ облакъ-тъ, . .	Исх. 40; 17—38.
	Закони връху разны жьртвоприношенія и приносы, ...	Лев. гл. 1—7.
	Посвященіе-то на Аарона и сынове-тѣ му за священницы, ...	Лев. гл. 8.
	Приношенія Аароновы. Огнь пояжда приношеніе-то, ...	Лев. гл. 9.
	Приноси-тѣ на князове-тѣ пріети, . .	Числ. гл. 7.
	Огнь пояжда Надава и Авіуда, ...	Лев. гл. 10.
	Великый-тъ день на умилостивеніе и отпущаемый-тъ ярецъ, . . .	Лев. 16. Виждь Евр. 5; 1. гл. 9.
	Пасха-та вторый пѫть ся празднува. На нѣкои ся позволява да ѭ правятъ на вторый-тъ мѣсецъ, ...	Числ. 9; 1—14.
	Закони връху ястія и очищенія, . . .	Лев. гл. 11—15.
	Разни закони, нравственни, обрядни, и сѫдебни, ...	Лев. гл. 17—22.
	Саломиѳинъ-тъ сынъ ся убива съ камьни за хуленіе, ...	Лев. 24; 10—16.
	Закони връху праздницы, и пр., . . .	Лев. 23. 24.
	Пророчески обѣщанія и заплашванія,	Лев. 26.
	Закони връху обричанія, посвѣщенія и десетъцы, ...	Лев. 27.
	Исчисленіе-то на племена-та; редъ-тъ имъ, ...	Числ. 1. 2.
	Левити-тѣ ся назначаватъ на служба въ скыніѭ-тѫ намѣсто първородны-тѣ; длъжности-тѣ имъ, . . .	Числ. 3. 4.
	Установленіе-то на разны обряды. Законъ-тъ на Назирейство-то. Начинъ-тъ на благословеніе-то, . . .	Числ. 5. 6.
	Посвященіе-то на Левиты-тѣ, възрастъ-тъ и врѣме-то на слугуваніе-то имъ, ...	Числ. 8.
	Употрѣбленіе на сребърны-тѣ трѫбы,	Числ. 10; 1—10.
	Начинъ-тъ по който облакъ-тъ водеше людіе-тѣ, ...	Числ. 9; 15—23.
	Пристиганіе-то на Іоѳора съ Моисеевѫ-тѫ женѫ и сынове-тѣ й. Той съвѣтва Моисея да постави сѫдіи да му помагатъ, ...	Исх. 18; 1—26.
	Дванадесето пѫтуваніе Израилево. Пустиня-та Фаранъ. Редъ-тъ на племена-та въ пѫтуваніе-то имъ,	Числ. 10; 11, 12, 28. Виж. 33; 16.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1490.	Моисей моли Овава да придружи Израиля. Іоѳоръ ся връща въ Мадіамъ, ...	Числ. 10; 29—32. Исх. 18; 27.
	Начинъ-тъ на благословеніе-то при дигâніе-то и спираніе-то на ковчегъ-тъ, ...	Числ. 10; 33—36.
	Запаленіе-то въ Таверж. Людіе-тѣ роптаіжтъ за месо; Моисей ся оплакува отъ тежкж-тж си длъжность; седмдесеть старейшини ся назначаватъ за да му помагатъ като съвѣтницы; преперицы гнѣвно ся испращатъ, ...	Числ. 11; 1—34.
	Тринадесето пжтуваніе Израилево. Асироѳъ. Маріамъ става прокажена, ...	Числ. 11; 35. (33; 17). 12; 15.
	Четыринадесето пжтуваніе въ пустыніж-тж Фаранъ. Съглѣдатели ся испровождатъ да изглѣдатъ обѣтованнж-тж земіж; десетина отъ тѣхъ доносятъ лошъ отвѣтъ; Халевъ и Іисусъ Навинъ остаятъ вѣрни, ...	Числ. 12; 16. гл. 13.
	Израиль роптае при отвѣтъ-тъ на съглѣдатели-тѣ; Богъ заплашва; Моисей ходатайствува; Израиляни-тѣ ся осжждатъ на четыридесеть годишно странствованіе, .	Числ. 14; 1—39. Псал. 90.
	Людіе-тѣ, като отиватъ противъ воліж-тж Божіiж, ся поражаватъ, .	Числ. 14; 40—45.
	Законъ върху приношенія; нарушитель-тъ на сжбботж-тж ся убива съ каменіе, ...	Числ. 15.
	Корей и др. въставатъ; землетрьсеніе, огнь и язва ся налагатъ. Пьрвосвященство-то Аароново ся доказва съ процьвтеніе-то на жезлъ-тъ му.	Числ. 16. 17.
	Работа-та и приходъ-тъ на священницы-тѣ и Левиты-тѣ, ...	Числ. 18.
	Очистителна-та вода; какъ ся прави и употрѣбява, ...	Числ. 19.
1490—1452.	Слѣдующы-тѣ седмнадесеть пжтуванія отъ 15-то до 31-то на Израиляны-тѣ заключаватъ около тридесеть и осмь годишно-то имъ странствованіе по разны мѣста изъ пустыніж-тж, ...	Числ. 33; 19—35.
1452.	Тридесеть и второ пжтуваніе Израилево, Кадисъ. Смьрть Маріамина,	Числ. 20; 1. 36; 36.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1452.	Людіе-тѣ мъмрятъ за водѫ; Моисей и Ааронъ като прѣстѫпихѫ, Богъ имъ обажда че нѣма да влѣзѫтъ въ Ханаанъ, ...	Числ. 20; 2—13.
	Едомъ отрича на Израиляны-тѣ да прѣминѫтъ прѣзъ земіѭ-тѫ му,	Числ. 20; 14—21.
	Тридесеть и трете пѫтуваніе Израилево. Гора-та Оръ. Ааронъ ся поминува. Хананей напада Израиля, но ся поражява, ...	Числ. 20; 22 до 21; 3. 33; 37—40.
	Тридесеть и четвърто пѫтуваніе. Салмона. Людіе-тѣ роптаіѫтъ; горителны зміи налѣтяватъ; мѣдна-та змія ся въсправя на върлинѫ,	(Вниж. Іоан. 3; 14). Числ. 21; 4—9. (33; 41).
	Тридесеть и пето, тридесеть и шесто и тридесеть и седмо пѫтуванія. Финонъ, Овоѳъ, Іе-аваримъ,	Числ. 21; 10, 11. 33; 42—44.
	Тридесеть и осмо пѫтуваніе. Девонъ-гадъ, ...	Числ. 33; 45.
	Израиляни-тѣ ся спиратъ на Зáредъ, Арнонъ, и Виръ, ...	Числ. 21; 12—18.
	Сионъ Аморрейцъ-тъ гы не пуща да прѣминѫтъ прѣзъ прѣдѣлы-тѣ му; пораженъ отъ Израилъ, ...	Числ. 21; 21—32.
	Огъ, Васанскый-тъ царь, гы напада; но ся поражава отъ тѣхъ, ...	Числ. 21; 33—35.
	Тридесеть и девето пѫтуваніе. Алмонъ-дивлаѳаимъ, ...	Числ. 33; 46.
	Четыридесето пѫтуваніе. Аваримъ,	Числ. 21; 18—20. 33; 47.
	Четыридесеть и първо пѫтуваніе. Моавовы-тѣ полета при Іорданъ. Случка-та съ Валаама и Валака, Лук. 1; 78. Отк. 22; 16. 1 Кор. 15; 25.	Числ. 22; 1—41. (33; 48). 23; 24.
	Четыридесеть и второ пѫтуваніе; идолослуженіе-то на Ваалфегора; ревность Финеесова, ...	Числ. 25; 1—18. (33; 49).
	Трете прѣброеніе на людіе-тѣ, ...	Числ. 26.
	Дъщери-тѣ Салпаадовы; закони по наслѣдство-то, ...	Числ. 27; 1—11. 36.
	Закони върху приношенія-та, обричанія-та и др., ...	Числ. гл. 28—30.
1451.	Сѣчь-тъ въ Мадіамъ; убиваніе-то на Валаама, ...	Числ. 31.
	Рувимово-то, Гадово-то и половина-та отъ Манассіино-то племе получаватъ земіѭ на истокъ отъ Іорданъ,	Числ. 32.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1451.	Повелѣнія къмъ Израиляны-тѣ при влизаніе-то имъ въ Ханаанъ; описаніе на прѣдѣлы-тѣ на обѣтованнѫ-тѫ земіѭ; четыридесеть и осмь града за Левиты-тѣ, отъ които шесть да бѫдѫтъ прибѣжищны градове; закони за убійство, . .	Числ. 33; 50—56. 34. 35.
	Моисей прави обзоръ върху исторіѭ-тѫ на Израиляны-тѣ съ прибавленіе нѣкои новы подробности, . . .	Втор. 1—4.
	Повтореніе на нравственный-тъ законъ, съ силны увѣщанія къмъ людіе-тѣ, ...	Втор. 5—9. 10; 1—5, 10—22. 11.
	Повтореніе на обрядный-тъ законъ, и постановленіе противъ идолослуженіе-то и пр., ...	Втор. 12—16. 17; 1.
	Повтореніе и истълкуваніе на сѫдебный-тъ законъ. Проричаніе за Христа, пророкъ-тъ когото трѣбва да чуѭтъ, ...	Втор. 17; 2—20, 18—26.
	Моисей заповѣдва на Израиля да напишѫтъ, слѣдъ влизаніе-то си въ Ханаанъ, законъ-тъ на каменіе, и да изречятъ благословіи-тѣ и проклѣтія-та му на горы-тѣ Гаризинъ и Гевалъ, ...	Втор. 27.
	Пророческы обѣщанія и клѣтвы, . .	Втор. 28.
	Заключително възваніе къмъ Израиляны-тѣ, ...	Втор. 29. 30.
	Іисусъ Навинъ ся опрѣдѣля за прѣемникъ Моисеевъ, ...	Числ. 27; 12—23.
	Моисей насърдчава людіе-тѣ и Іисуса Навина; повѣрява на священницы-тѣ да четѫтъ публично законъ-тъ всякѫ седмѫ годинѫ, . .	Втор. 31; 1—13.
	Божія порѫчка къмъ Іисуса Навина. Моисей написва пѣснь на свидѣтелство; допълнява законъ-тъ, и прѣдава го на Левиты-тѣ, и прѣдрича прѣслушаніе-то Израилево, .	Втор. 31; 14—29.
	Моисей изговаря пѣснь-тѫ си, и увѣщава Израиля да отправятъ къмъ неіѭ сърдца-та си, ...	Втор. 31; 30. 32; 1—47.
	Моисей възлиза горѫ-тѫ Нево за да види Ханаанскѫ-тѫ земіѭ, и да умре, ...	Втор. 32; 48—52.
	Моисей пророческы благославя племена-та, ...	Втор. 33.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1451.	Моисей изглѣжда обѣтованнѫ-тѫ земіѫ; смьрть, погребеніе, и характеръ Моисеевъ, ...	Втор. 34.
	Заповѣдь Божія къмъ Іисуса Навина, ...	Іис. Нав. 1; 1—9.
	Провожданіе съглѣдатели въ Іерихонъ; Раавъ гы пріима, ...	Іис. Нав. 2.
	Іисусъ Навинъ подсѣща Рувимовцы-тѣ и др. за длъжности-тѣ имъ, Числ. 22; тѣ му ся обѣщаватъ че ще го слушатъ. Наставленія къмъ Израиляны-тѣ върху прѣминуваніе-то на Іорданъ. Богъ насърдчава Іисуса Навина, ...	І. Нав. 1; 10—18. 3; 1—13.
	Прѣминуваніе-то на рѣкѫ-тѫ Іорданъ; издиганіе-то на памятникъ; Ханаанци-тѣ ся обладаватъ отъ страхъ, ...	І. Нав. 3; 14—17. 4. 5; 1.
	Обрѣзаніе-то на людіе-тѣ въ Галгалъ; Пасха-та; манна-та прѣстава, ...	Іис. Нав. 5; 2—12.
	Военачалникъ-тъ на силѫ-тѫ Господніѫ ся явява Іисусу Навину; чудесно-то прѣвзиманіе на града Іерихонъ; проклѣтіе вързъ онзи който ся опыта да го възобнови, ...	Іис. Нав. 6; 1. 5; 13—15. 6; 2—27.
	Израиляни-тѣ ся разбиватъ поради съгрѣшеніе-то Аханово; Ахань ся погубва, ...	Іис. Нав. 7.
	Гай ся прѣвзема съ хитрость, ...	Іис. Нав. 8; 1—29.
	Гаваонци-тѣ сполучватъ съ коварство да свържятъ уговоръ съ Іисуса Навина, ...	Іис. Нав. 9.
	Побѣдяваніе-то на нѣколко царіе единъ по другъ, ...	Іис. Нав. 10.
1450—1445.	Останѫлы-тѣ побѣды, ...	Іис. Нав. 11.
1444.	Законъ-тъ ся написува върху каменнъ олтарь, Втор. 27, и прочита прѣдъ людіе-тѣ. Гевалъ и Гаризинъ, ...	І. Нав. 8; 30—35.
	Рувимовци-тѣ и др. ся завръщатъ въ източнѫ-кѫ странѫ на Іорданъ; тѣ издигатъ за поменъ олтарь; Израиль ся обижда, и иска обясненія, ...	Іис. Нав. 22.
	Изброеніе-то на побѣды-тѣ, ...	Іис. Нав. 12.
	Незавоевана-та още земя, ...	Іис. Нав. 13; 1—6.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1444.	Іисусъ Навинъ раздѣля земіѫ-тѫ; деветь и половина племена пріиматъ дѣлове-тѣ си по жрѣбіе; Левити-тѣ не получаватъ земіѫ, . .	Іис. Нав. 13; 7-14. 14; 1—5.
	Наслѣдіе-то Рувимово и др. на источнѫ-тѫ странѫ на Іорданъ, . . .	І. Нав. 13; 15—33.
	Наслѣдіе-то Халевово; Хевронъ (Кыріаѳъ-арва), Іис. Нав. 21; 11,	І. Нав. 14; 6—15. 15; 13—19.
	Жрѣбіе-то Іудино, ...	І. Нав. 15; 1—12, 20—63.
	Жрѣбіе-то Ефремово и половина-та Манассіево, ...	Іис. Нав. 16. 17.
	Поставяніе-то на скыніѭ-тѫ въ Сило,	Іис. Нав. 18; 1
	Жрѣбія-та на другы-тѣ племена; Іисусъ Навиново-то наслѣдіе, . .	І. Нав. 18; 2—28. 19.
	Опрѣдѣленіе на градове-тѣ за прибѣгнуваніе, ...	Іис. Нав. 20.
	Левитскы градове, ...	Іис. Нав. 21.
1427.	Приказаніе отъ Іисуса Навина къмъ старѣйшины-тѣ на Израиля въ Сихемъ, ...	Іис. Нав. 23.
	Іисусъ Навинъ ся обръща съ рѣчь къмъ племена-та и подновява завѣтъ-тъ, ...	І. Нав. 24; 1—28.
1426.	Смърть и погребеніе на Іисуса Навина въ Сихемъ, ...	І. Нав. 24; 29-31.
	Погребеніе на кости-тѣ Іосифовы, и др.	І. Нав. 24; 32, 33.
	Побѣды Израилевы по смърть-тѫ Іисусъ Навинова, ...	Сѫд. 1; 1—26.
	Неподчинени отъ Израиля народи, .	Сѫд. 1; 27—36.
1425.	Ангелъ Господенъ обличава Израиляны-тѣ за неизгонваніе-то имъ Ханаанцы-тѣ, ...	Сѫд. 2; 1—5.
	Идолопоклонство между Израиля, .	Сѫд. 2; 6—13.
1413.	Михей и истуканъ-тъ му, ...	Сѫд. 17.
	Една чета Дановцы, като открадноватъ отъ Михея истуканъ-тъ му, установяватъ ся въ Лаисъ (по-сѣтнѣ, Данъ), и установяватъ идолослуженіе, ...	Сѫд. 18.
1406.	Исторія-та на Левитинъ-тъ и наложницѫ-тѫ му; избиваніе-то на Веніаминовцы-тѣ въ Гаваіѫ, ...	Сѫд. 19. 20. 21.
	Плѣненіе-то на Израиляны-тѣ поради идолопоклонство-то имъ, и избавленіе-то имъ отъ сѫдіи-тѣ, .	Сѫд. 2; 14—23. 3; 1—4.
1402—1394.	Осмь годишно поробощеніе на источ-	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	ны-тѣ Израиляны подъ власть-тѫ на Месопотамскыя царь; Гоѳоніилъ сѫдія,	Сѫд. 3; 5—11.
1354—1336.	Осмнадесеть годишно порабощеніе на источны-тѣ Израиляны подъ Моавцы-тѣ; Аодъ сѫдія,	Сѫд. 3; 12—30.
	Порабощеніе-то на западны-тѣ Израиляны подъ Филистимцы-тѣ; Самегаръ сѫдія,	Сѫд. 3; 31.
1316—1296.	Двадесеть годишно порабощеніе на сѣверны-тѣ Израиляны подъ Хананцы-тѣ; Девора сѫдія; пѣснь Деворина и Варакова,	Сѫд. 4. 5.
1256.	Седмгодишно порабощеніе на источны-тѣ и сѣверны-тѣ Израиляны подъ Мадіамцы-тѣ,	Сѫд. 6; 1—6.
	Исторія-та на Руѳь, прародителка Мессиина,	Руѳ. гл. 1—4.
1249.	Гедеонъ сѫдія. Ангелъ-тъ на завѣтъ-тъ го посѣтява. Гедеонъ освобождава Израиля отъ Мадіамцы-тѣ; нерачи да стане царь,	Сѫд. 6; 7—40. 7. 8.
1235—1232.	Похищеніе Авимелехово; Іоѳамова басня,	Сѫд. 9.
1232—1188.	Ѳола и Іаиръ сѫдіи,	Сѫд. 10; 1—5.
1206—1188.	Осмнадесетгодишно озлобленіе и утѣсненіе Израилево отъ Филистимцы-тѣ и Аммонцы-тѣ; Іефѳай; обричаніе-то му,	Сѫд. 10; 6—18. 11.
1187.	Галаадци-тѣ поражяватъ Ефремцы-тѣ,	Сѫд. 12; 1—6.
1182—1157.	Ивцанъ, Елонъ, и Авдонъ сѫдіи,	Сѫд. 12; 7—15.
1156—1116.	Четыридесетгодишно утѣсненіе Израилево отъ Филистимцы-тѣ,	Сѫд. 13; 1.
1156.	Рожденіе Самсоново,	Сѫд. 13; 2—25.
1155.	Рожденіе Самуилово; пѣснь Аннина,	1 Цар. 1. 2; 1—11.
	Злина-та на Иліевы-тѣ сынове,	1 Цар. 2; 12—21.
1143.	Призваніе на Самуила,	1 Цар. гл. 3.
1136—1117.	Женидба Самсонова; подвизи-тѣ му,	Сѫд 14. 15; 1-19. 16; 1—3.
	Сѫдба надъ Иліевъ-тъ домъ,	1 Цар. 2; 22—25, 27—36.
1116.	Плѣненіе и смьрть Самсонова,	Сѫд. 15—20. 16; 4—31.
	Филистимци-тѣ дважь разбиватъ Израиля; взятіе на ковчегъ-тъ, и убиваніе-то на сынове-тѣ Иліевы; смьрть Иліева,	1 Цар. 4; 19—22.
	Поставяніе-то на ковчегъ-тъ въ	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1116.	домъ-тъ на Дагона въ Азотъ. Прѣнасяніе-то на ковчегъ-тъ въ Акаронъ, послѣ въ Веесемесъ, и оттамъ въ Кыріаеіаримъ, дѣто стоеше до врѣме-то когато Давидъ го прѣмѣсти, ...	1 Цар. 5. 6. 7; 1, 2.
1112.	Самуилъ сѫдія; той подбужда Израиляны-тѣ къмъ покаяніе; Филистимци-тѣ ся побѣждаватъ, ...	1 Цар. 7; 3—17.
1095.	Самуилъ назначава сынове-тѣ си сѫдіи; растлѣно-то имъ управленіе; Израиляни-тѣ искатъ царь; Богъ заповѣда Самуилу да чуе молбѫ-тѫ имъ, ...	1 Цар. 8.

ПЕРІОДЪ IV.

Отъ основаніе-то на царство-то до бунтъ-тъ на десеть-тѣ племена, 120 годины.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	Царуваніе-то Саулово, 40 год.	
1095.	Самуилъ на-самѣ помазва Саула въ Рамѫ и му прѣдизвѣстява три знаменія, ...	1 Цар. 9. 10; 1-16.
	Саулъ ся избира и провъзгласява царь, ...	1 Цар. 10; 17-27.
	Саулъ избавлява Іависъ-Галаадъ; припознава ся за царь; Самуилова рѣчь къмъ Израиля, ...	1 Цар. 11. 12.
1093.	Саулъ ся опълчава противъ Филистимцы-тѣ; прѣслушава думы-тѣ Самуиловы и ся прѣдизвѣстя че ще ся свали отъ царскыя си прѣстолъ, ...	1 Цар. 13; 1—15.
	Филистимци-тѣ ся поражаватъ; смѣла-та Саулова клѣтва туря въ опасность животъ-тъ на Іонаеана; людіе-то го избавятъ; Сауловы побѣды; семейство-то му, . .	1 Цар. 13; 16-23. 14.
1080.	Саулъ поразява Амаличаны-тѣ; пожалва Агага и най-добры-тѣ нѣща отъ грабежь-тъ; Самуилъ го заплашва, ...	1 Цар. 15.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1064.	Самуилъ скрытомъ помазва Давида, въ Виѳлеемъ, за царь Израилскый,	1 Цар. 16; 1—13.
	Побѣда Давидова надъ Голіаѳа; Іонаѳанъ възлюбва Давида, ...	1 Цар. 17. 18; 1-4. Псал. 9.
1063.	Побѣды Давидовы. Саулово уныніе, и покушеніе-то му срѣщо Давидовыя животъ, ...	1 Цар. 18; 5—9. 16; 14—23. 18; 10—16.
	Давидъ ся оженва за дъщеріѫ Сауловѫ; Саулъ посѣга на животъ-тъ му; Давидъ побѣгва при Самуила въ Навіоѳъ; Саулъ праща за да го доведѫтъ, ...	1 Цар. 18; 17-30. 19; 1—3. Псал. 11. 1 Цар. 19; 4—24. Псал. 59.
1062.	Уговоръ Давидовъ съ Іонаѳана, . . .	1 Цар. 20.
1061.	Давидъ побѣгва при Ахымелеха въ Нобъ (дѣто лъжа-та му причинява смрьть-тѫ на священницы-тѣ отъ домъ-тъ Иліевъ), и послѣ при Анхуса въ Геѳъ; присторва ся на лудъ, ...	1 Цар. 21. Псал. 56. 34.
	Давидъ побѣгва въ Одолламъ и ся присъединява отъ нѣколко неговы послѣдователи, ...	1 Цар. 22; 1. Псал. 142. 2 Цар. 22; 1, 2. 1 Лѣт. 11; 8—18. 2 Цар. 23; 13—17. 1 Лѣт. 11; 15—19.
	Давидъ отива въ Масфѫ, оттамъ въ Ареѳъ; избиваніе на священницы-тѣ отъ Саула, ...	1 Цар. 22; 3—19. Псал. 52, 109, 17, 140, 35 и 64.
	Авіаѳаръ ся съединява съ Давида; Давидъ поразява Филистимцы-тѣ,	1 Цар. 23; 1. 22; 20—23. 23; 6, 2—5, 7—12. Псал. 31.
1060.	Саулъ гони Давида; едно нашествіе го заставя да ся върне, ...	1 Цар. 23; 13-23. Псал. 54. 1 Цар. 23; 24-28.
1059.	Саулъ прислѣдва Давида; Давидъ пожалва Сауловыя животъ; Саулъ признава грѣшкѫ-тѫ си, . . .	1 Цар. 23; 29. 24. Псал. 57, 58, 63.
1058.	Смрьть Самуилова; Давидъ и Навалъ,	1 Цар. 25.
	Давидъ пакъ пощадява животъ-тъ на Саула, ...	1 Цар. 26.
1057.	Давидъ побѣгва при Анхуса, 1 Цар. 27; 1—7. Пс. 141; нѣколко негови познайници ся съединяватъ съ него,	1 Лѣт. 12; 1—7.
	Давидъ ся ударва съ Амаличаны-тѣ и ся завръща съ грабежъ-тъ въ Геѳъ при Анхуса, ...	1 Цар. 27; 8—12.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1055.	Филистимци-тѣ ся приготовляватъ за войнѫ, и потѣглятъ къмъ Сунамъ; Давидъ гы придружава; Саулъ ся допытва до бѣсовъпрошателкѫ-тѫ въ Ендоръ, ...	1 Цар. гл. 28.
	Давидъ ся уволнява отъ Филистимскѫ-тѫ войскѫ; на връщаніе въ Сиклагъ той ся присъединява отъ нѣколко свои человѣцы, ...	1 Цар. гл. 29. 1 Лѣт. 12; 19-22.
	На връщаніе-то си въ Сиклагъ Давидъ заварва градъ-тъ ограбенъ и разрушенъ отъ Амаличаны-тѣ, и семейство-то му заплѣнено; той погва Амаличаны-тѣ, и гы поразява,	1 Цар. гл. 30.
	Саулъ, разбитъ въ битвѫ-тѫ при Гелвуе и синове-тѣ му убити, ся самоубива, ...	1 Цар. гл. 31. 1 Лѣт. 10; 1—14.
	Единъ Амаличанинъ притѣзава че убилъ Саула, и ся умъртвява отъ Давида, ...	2 Цар. 1; 1—16.
	Плачь Давидовъ за Саула и Іонаѳана,	2 Цар. 1; 17—27.
	Царуваніе Давидово, 40 год.	
1055.	Давидъ ся помазва въ Хевронъ за царь Іудинъ, ...	2 Цар. 2; 1—7.
	Исвосѳей ся провъзгласява за царь Израилскый, ...	2 Цар. 2; 8—11.
	Междуособіе изниква; Давидъ ся укрѣпява; Авениръ и Исвосѳей прѣдателскы ся убиватъ, ...	2 Цар. 3. 4.
1048.	Давидъ ся помазва царь надъ Израиля; войнство-то му; истиква Іевусцы-тѣ изъ твърдѣль-тъ Сіонъ, и ся населва тамъ, ...	2 Цар. 5; 1—3. 23; 8—12, 18—32. 5; 4, 5, 6—10. 1 Лѣт. 11; 1—3. 12; 23—40. 11.
	Хырамъ Тирскый-тъ царь сърадва Давида; Давидово-то семейство; дважь Давидъ поразява Филистимцы-тѣ, ...	2 Цар. 5; 11—25, 13—17. 1 Лѣт. 14; 1—17.
1046.	Давидъ прѣмѣства ковчегъ-тъ отъ Кыріаѳіаримъ въ Овидъ-Едомовъ-тъ домъ; Оза, като не Левитинъ, поразява ся за дѣто прострѣ рѫкѫ-тѫ си връзъ ковчегъ-тъ (Виж. Числ. 4; 15). По-послѣ Давидъ прѣнася ковчегъ-тъ въ Сіонъ, 1 Лѣт. гл. 15 и 16. Псал. 132). . .	2 Цар. 6. Псал. 68; 132, 105, 96, 106. 1 Лѣт. 13; 1—4, 5—14.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1046.	Давиду ся запрѣтява да съгради храмъ-тъ; великы благословенія му ся обѣщаватъ; молитва-та и славословіе-то му, ...	2 Цар. 7. 1 Лѣт. 17. Псал. 2, 45, 22, 16, 118, 110.
1041.	Побѣды Давидовы надъ Филистимцы-тѣ, Моавцы-тѣ, Сирійцы-тѣ и Едомцы-тѣ, ...	2 Цар. 8. 1 Лѣт. 18. Псал. 60, 108.
	Милость Давидова къмъ Мемфивосѳея, ...	2 Цар. 9.
1038, 1037.	Давидъ поразява Аммонцы-тѣ и Сирійцы-тѣ, ...	1 Лѣт. 10; 18. Псал. 20, 21.
1036—1034.	Обсада на Раввѫ; Давидово прѣлюбодѣйство и убійство, ...	2 Цар. 11. 1 Лѣт. 20; 1, 3. Псал. 51, 32, 33, 103.
1033.	Рожденіе Соломоново; Амнонъ, най-старый-тъ сынъ Давидовъ, насилова сестрѫ си Ѳамарь едничкѫ дъщерѭ на бащѫ си Давида; Давидъ не наказа тѫзи обидѫ,	2 Цар. 12; 24, 25. 13; 1—22.
1031.	Авессаломъ убива Амнона, и побѣгва, ...	2 Цар. 13; 23-39.
1028.	Авессаломъ ся довожда въ Іерусалимъ, и вижда лице-то на бащѫ си,	2 Цар. 14.
1025.	Авессаломъ възбужда бунтъ противъ Давида, ...	2 Цар. 15; 1—12.
1024.	Давидъ и послѣдователи-тѣ му побѣгватъ; Садокъ и Авіаѳаръ ся връщатъ съ ковчегъ-тъ; Давидъ желае Хусай да остане при Авессалома за да прѣвърне съвѣты-тѣ Ахытофеловы, ...	2 Цар. 15; 13-27. Псал. 3.
	Измѣнничество Сивово къмъ Мемфивосѳея; Семей кълне Давида,	2 Цар. 16; 1—14. Псал. 7.
	Хусай разбива Ахытофеловъ-тъ съвѣтъ; Ахытофелъ ся обѣсва, . .	2 Цар. 16; 15-23. 17; 1—26.
	Давидъ ся снабдява съ хранѫ, найпаче отъ Верзеллая, ...	2 Цар. 17; 27-29. Псал. 42, 43, 55, 4, 5, 62, 143, 144, 70, 71.
	Іоавъ поразява и убива Авессалома,	2 Цар. 18.
	Давидъ ся връща въ Іерусалимъ; Семей ся опрощава; Мемфивосѳей излага Сивово-то измѣнничество; признателность Давидова на Верзеллая, ...	2 Цар. 19. 20; 3.
1023.	Бунтъ Савеевъ въ Авелъ, ...	2 Цар. 20; 1, 2, 4—26.
1021.	Тригодишенъ гладъ, ...	2 Цар. 21; 1—14.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
1019.	Послѣдни воюванія Давидовы съ Филистимцы-тѣ; Давидова хвала къмъ Бога за побѣды-тѣ му; врагове-тѣ му ся побѣждаватъ, . . .	2 Цар. 21; 15-22. 22; 2—51. 1 Лѣт. 20; 4—8. Псал. 18.
1018.	Давидъ гордо прѣброява Израиля; язва-та, ...	2 Цар. гл. 24. 1 Лѣт. гл. 21. 27; 23, 24.
1016.	Давидъ приготовлява вещества, и дава Соломону наставленія за съгражданіе-то на храмъ-тъ, ...	1 Лѣт. гл. 22.
	Въстаніе Адоніево; Соломонъ ся помазва и провъзгласява за прѣемникъ Давидовъ; Адонія ся подчинява, ...	3 Цар. гл. 1.
	Давидъ раздѣля священницы-тѣ и др. на отдѣленія, ...	1 Лѣт. 23—26.
	Распорѣжданіе на държавны-тѣ чиновницы, ...	1 Лѣт. 27; 1—22. 25—34.
1015.	Давидъ свыква събраніе, и поощрява людіе-тѣ и Соломона къмъ дѣло-то на храмъ-тъ; приносы на князове-тѣ и людіе-тѣ; Давидово благодарствіе къмъ Бога; припознаваніе Соломона за царь, . . .	1 Лѣт. 28; 11-21. 29, 1—25. Псал. 72, 91, 145.
	Послѣдня поржчка Давидова на Соломона; Давидъ му заповѣда да умъртви Іоава и Семея; послѣдне слово Давидово; смърть Давидова, ...	3 Цар. 2; 1—9. 2 Цар. 23; 1—7. 1 Лѣт. 29; 26-30. 3 Цар. 2; 10, 11.
	Давидови псалми, на които врѣме-то и случай-тъ за съчиненіе-то имъ сж неизвѣстны, ...	Псал. 6, 8, 12, 19, 23, 24, 28, 29, 38—41, 61, 65, 69, 78, 86, 95, 101, 104, 120-122, 124, 131, 133, 139.
	Четыридесеть годишно царуваніе Соломоново.	
1015.	Соломоновы всесъжженія въ Гаваонъ; Богъ пыта Соломона, що иска да му даде; Соломонъ прѣдпочита мудрость; богатство и слава ся прибавятъ при другы-тѣ му благости, ...	3 Цар. 2; 12. 3; 4—15. 2 Лѣт. 1; 1—12.
	Мудръ сждъ Соломоновъ, ...	3 Цар. 3; 15—28.
	Адонія и Іоавъ ся умъртвяватъ; Соломонъ сваля Авіаѳара отъ първо-	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	священническѫ-тѫ му службѫ; и повелява на Семея да не оставя Іерусалимъ, ...	3 Цар. 2; 13—38.
1015.	Соломонъ приготовлява вещества и хора за съграждание-то на храмъ-тъ, ...	3 Цар. 5; 1—18. 2 Лѣт. 2; 1—18.
1012.	Семей ся наказва съ смърть за отиваніе-то му въ Геѳъ, ...	3 Цар. 2; 39—46.
	Соломонъ ся оженва за дъщерѭ-тѫ Фараоновѫ, ...	3 Цар. 3; 1—3.
1011—1004.	Съграждание на храмъ-тъ въ Іерусалимъ, ...	3 Цар. 6. 7. 2 Лѣт. 3. 4. 5; 1.
1004.	Освященіе на храмъ-тъ, ...	3 Цар. гл. 8. 2 Лѣт. 5; 2—14. 7; 4—7. 6. 7; 3, 8, 10. Пс. 97, 97—100, 135, 136.
1002.	Другы постройкы Соломоновы; Богъ направя завѣтъ съ Соломона, ...	3 Цар. 7; 1—12. 9; 1—9. 2 Лѣт. 7; 11—22.
	Стяжанія Соломоновы; Соломонъ извършва Давидовы-тѣ распорѣжданія върху церковны-тѣ службы, ...	3 Цар. 9; 10—14, 15—25. 2 Лѣт. 8; 1—10, 12—16.
1001.	Соломонъ възвежда Фараоновѫ-тѫ дъщерѭ въ новыя си дворецъ,	3 Цар. 9; 24. 2 Лѣт. 8; 11.
	Величіе Соломоново, ...	3 Цар. 4; 1—28. 9; 26—28. 10; 14—29. 2 Лѣт. 1; 14—17. 9; 13—28.
	Мудрость Соломонова, ...	3 Цар. 4; 29—33. 2 Лѣт. 9; 22.
993.	Соломонова слава; Савска-та царица посѣщава Соломона, ...	3 Цар. 4; 34. 10; 1—13. 2 Лѣт. 9; 1-12, 23.
980—977.	Соломонъ ся увлича отъ жены-тѣ си въ идолопоклонство; Ададъ и Резонъ ся подигатъ противъ Соломона, ...	3 Цар. 11; 1—25.
977.	Ахыя прѣдказва Іеровоаму раздѣленіе-то на царство-то; Соломонъ търси да убіе Іеровоама, който побѣгва въ Египетъ, ...	3 Цар. 11; 26-40.
	Соломонъ написва Екклисіастъ, или Проповѣдникъ-тъ, вѣроятно като израженіе на покаяніе, ...	Екк. 1—12.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
975.	Смьрть Соломонова; Ровоамъ ся въскачва на бащинъ-тъ си прѣстолъ, ...	3 Цар. 11; 41-43. 2 Лѣт. 9; 29—31.
	По въсшествіе-то Ровоамово, людіе-тѣ подъ началство-то на Іеровоама искатъ олекченіе на бремена-та си, ...	3 Цар. 12; 1—5. 2 Лѣт. 10; 1—5.
	По съвѣты-тѣ на млады-тѣ, намѣсто на старейшины-тѣ, Ровоамъ не рачи да удовлетвори народно-то желаніе, ...	3 Цар. 12; 6—15. 2 Лѣт. 10; 6—15.
	Десеть племена въставатъ; Іудино-то и Веніаминово-то племе ся привязватъ на Ровоама и съставляватъ Іудино-то царство, ...	3 Цар. 12; 16-19. 2 Лѣт. 10; 16-19.
	Десеть-тѣ племена провъзгласяватъ Іеровоама царь, и образуватъ Израилево-то царство, ...	3 Цар. 12; 20.

ПЕРІОДЪ V.

Отъ въставаніе-то на десеть-тѣ племена до начало-то на Вавилонско-то плѣненіе, 370 годины. *

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
РОВОАМЪ царь 17 годины, 3 Цар. 14; 21. 2 Лѣт. 12; 13.	975	*ІЕРОВОАМЪ,* царь 22 годины; той ся установлява въ Сихемъ, 3 Цар. 12; 25.
Ровоамъ, ся приготовлява да нападне десеть-тѣ племена, но ся въспира отъ Семаіѭ, 3 Цар. 12; 21—24. 2 Лѣт. 11; 1—4.		
Ровоамъ укрѣпява царство-то си; священници-тѣ и Левити-тѣ ся събиратъ при него; Ровоамово семейство, 2 Лѣт. 11; 5—23.	974	Іеровоамъ поставя златны телета въ Данъ и Веѳиль, и ся обличава отъ человѣкъ Божій, 3 Цар. 12; 26—33. 13; 1—10.
		Слъганъ отъ единъ старъ пророкъ въ Веѳиль, человѣкъ-тъ Божій прѣслушава слово-то Господне, и ся раскъснува отъ львъ, 3 Цар. 13; 11—32.

*) Нови царіе сѫ напечатани съ правы начални буквы; и ако сѫ основатели на династіи — съ полегаты начални буквы.

ПЕРІОДЪ V.

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
Ровоамово и Іудино идолопоклонство, 3 Цар. 14; 22—24. 2 Лѣт. 12; 1.	973	Обожаваніе-то на тѣзи телета заето отъ Египетъ, дѣто Іеровоамъ бѣше живѣлъ.
Сисакъ Египетскый царь ограбва Іерусалимъ, 3 Цар. 14; 25—28. 2 Лѣт. 12; 2—12.	971	Іеровоамъ дважь ся изобличава отъ пророцы, но пакъ ся не уклонява отъ идолопоклонство-то си.
Характеръ и смьрть Ровоамова, 3 Цар. 14; 21, 29—31. 2 Лѣт. 12; 13, 14—16.		Тази Іеровоамова постѫпка виждаше ся да е политическа мѫдрость. Тя бѣ видъ поклоненіе подобно на онова въ Іерусалимъ, и привлѣче племена-та, но послѣ стана гыбелна за царство-то.
АВІЯ, царь 3 годины, 3 Цар. 15; 1, 2, 6. 2 Лѣт. 13; 1, 2.	958	
Авія поражява Іеровоама въ бой, 2 Лѣт. 13; 3—21.		
	957	Ахыя изобличава Іеровоама, 3 Цар. 13; 33, 34. 14; 1—18.
Характеръ и смьрть Авіева. АСА, царь 41 годины, 3 Цар. 15; 3—10. 2 Лѣт. 13; 22. 14; 1.	956	
	954	Смьрть Іеровоамова. НАДАВЪ царь 2 годины, 3 Цар. 14; 19, 20. 15; 25, 26.
	953	Надавъ ся убива отъ Ваасѫ въ Гывеѳонъ. *ВААСА* царь 24 годины, 3 Цар. 15; 27—34.
Аса дига идолопоклонство-то, и укрѣпва царство-то си, 3 Цар. 15; 11—15. 2 Лѣт. 14; 2—8. 15; 16—18.	951	
Побѣда Асова надъ Еѳіопяны-тѣ, 2 Лѣт. 14; 9—25.	944	
Подбуденъ отъ Азаріѭ, Аса направя тържественъ завѣтъ съ Бога, 2 Лѣт. 15; 1—15, 19.	942	
Аса подкупва Венадада, Сирійскый-тъ царь, за да нападне Ваасѫ, 3 Цар. 15; 16—22.	941	Вааса ся напада отъ Сирійскый-тъ царь по врѣме-то на съграждаміе-то Рамѫ, 2 Лѣт. 16; 1—6.
Аса, изобличенъ отъ Ананіѭ за упованіе-то му на Венадада, туря го въ тьмницѫ.		
Идолопоклонскый-тъ му уговоръ съ Сиріѭ, и затваряніе-то на пророкъ-тъ, излѣзохѫ за него гыбелны.	930	Вааса ся застрашава отъ Іиуя; смьрть-та му. ИЛА царь 2 годины, 3 Цар. 16; 1—8.

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
	929	Ила ся убива отъ Зимрій. *ЗИМРІЙ* царь 7 дни; истрѣбва Ваасовыя домъ. Амрій ся избира за царь. Зимрій ся самоумъртвява, 3 Цар. 16; 9-20. *АМРІИ* царь 12 годины. Съграждание-то на градъ-тъ Самаріѭ, 3 Цар. 16; 21—26.
	918	Амрій умира. АХААВЪ царь 22 год. Іерихонъ ся възобновлява отъ Хыила, който пожьнва плодъ-тъ на клѣтвѫ-тѫ Іисусъ Навиновѫ, 3 Цар. 16; 27—34. (3 Цар. 16; 25. Сравни Мих. 6; 26. 3 Цар. 16; 34. Іис. Нав. 6; 26.)
Смърть Асова. ІОСАФАТЪ, царь 25 годины; благочестіе-то и благополучіе-то му, 3 Цар. 15; 23, 24. 22; 41—47. 2 Лѣт. 16; 11-14. 17. 20; 31-33. Сравни ст. 6 и 20; 33.	914	
	910	Илія прѣдказва гладъ; съживява сынъ-тъ на вдовицѫ-тѫ; испытваніе-то му съ Вааловы-тѣ пророцы. Елиссей пророкъ, 3 Цар. 17—19.
Голѣма-та му грѣшка бѣ дѣто ся съюзи съ Ахаава, за чіѭто дъщеріѭ, Гоѳоліѭ, той ожени сына си Іорама. Оттука походъ-тъ му противъ Рамоѳъ, който безъ малко щѣше да причини смърть-тѫ му.	902 и 901	Венададъ обсажда Самаріѭ. Сирійци-тѣ дважь ся поразяватъ. Ахаавъ ся застрашава, 3 Цар. 20.
	900	Ахаавъ обсебва Навуѳеево-то лозіе. Илія го заплашва, 3 Цар. 21.
Іосафатъ посѣщава Ахаава, и ведно съ него ся сражява съ Сиріяны-тѣ, 2 Лѣт. 18. Іосафатъ ся обличава отъ Іиуя за съединеніе-то си съ Ахаава. Той посѣщава царство-то си, и увѣщава сѫдіи-тѣ и др. въ вѣрность, 2 Лѣт. 19. Пс. 82. Разбитіе на Моавцы-тѣ и др. Іорамъ регентъ, 2 Лѣт. 20; 1—30. Псал. 115. 46. Іосафатъ ся съединява съ Охозіѭ. Обличенъ, и кораби-тѣ му строшени, той не рачи да ся съедини за друго прѣдпріятіе, 3 Цар. 22; 48, 49. 2 Лѣт. 20; 35, 37.	897	Ахаавъ отваря войнѫ съ Сиріѭ, и ся убива, както Михей прѣдказа. ОХОЗІЯ царь, 3 Цар. 22; 1-35, 36-40, 51-53. (Ст. 39. Виж. Амос. 3; 15). (Псал. 82 ся прилага тукъ отъ свидѣтелство-то на съдържаніе-то му).
По-сетнѣ той ся съединява съ Іорама противъ Моавцы-тѣ, и ся спасява чудесно, 4 Цар. 3. (Съ 2 Лѣт. 20; 13 срав. Іоил. 2; 16.)	896	Охозія ся заплашва отъ Иліѭ, за дѣто, като ся разболѣлъ, пратилъ да попытатъ Ваалъ-зевува; умира. ІОРАМЪ, братъ му, царь 12 год., 4 Цар. 1. 3; 1—3.

ПЕРІОДЪ V.

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
	896	Илія възлиза на небе-то. Елиссей ся припознава за неговъ прѣемникъ; чудосіи-тѣ му, 4 Цар. 2.
	894	Іорамъ ся съединява съ Іосафата и Едомскый-тъ царь, и разбива Моавяны-тѣ, 4 Цар. 3; 4—27. Елиссей увѣличава елей-тъ на вдовицѫ-тѫ; обѣщава сынъ на Сунамянкѫ-тѫ, 4 Цар. 4; 1—17.
Іорамъ царува четыри години ведно съ Іосафата, 4 Цар. 8; 16.	893	Нееманъ ся исцѣлява, 4 Цар. 5.
	892	Елиссей направя желѣзо-то да исплава; открыва намѣреніе-то на Сирійскый-тъ царь, и поразява войскѫ-тѫ му съ слѣпотѫ, 4 Цар. 6; 1—23.
	891	Венададъ обсажда Самаріѭ; голѣмъ гладъ послѣдова; съ внезапно-то побѣгваніе на Сирійцы-тѣ, изобиліе настава, 4 Цар. 6; 24—33. 7.
	890	Елиссей съживява сынъ-тъ на вдовицѫ-тѫ; другы чудеса, 4 Цар. 4; 18—44. 8; 1, 2.
Смьрть Іосафатова. ІОРАМЪ остая самъ, царь 4 годины; нечестиво-то му и размирно царуваніе. Писмо-то което Илія написа прѣди възнесеніе-то си, ся донася на царь-тъ, 3 Цар. 22; 45, 50. 4 Цар. 8; 17-22. 2 Лѣт. 20; 34. 21; 1-18.	889	(4 Цар. 4; 42—44. Това е дванадесето Елисеево чудо; Илія направи само шесть).
Смьрть Іорамова. ОХОЗІЯ царь еднѫ годинѫ; нечестиво-то му царуваніе, 4 Цар. 8; 23-27. 2 Лѣт. 21; 19, 20. 22; 1—4.	885	Връщаніе-то на Сунамянкѫ-тѫ. Азаилъ убива Венадада, и става, както Елиссей прѣдказа, царь Сирійскый, 4 Цар. 8; 3—15.
Охозія ся съединява съ Іорама противъ Азаила и по-послѣ го посѣщава въ Іезраель, 4 Цар. 8; 28, 29.	884	Іорамъ нараненъ въ бой съ Сирійцы-тѣ, отстѫпва въ Іезраель, 2 Лѣт. 22; 5, 6. Іиуй ся помазова царь, 4 Цар. 9; 1—13.
Охозія ся убива отъ Іиуя, 2 Лѣт. 22; 7—9.		Іорамъ ся убива отъ Іиуя, 4 Цар. 9; 14—28.
ГОѲОЛІЯ обсебва царскыя прѣстолъ за 6 годины. Іоасъ, Охо-		*ІИУЙ* царь 28 годины; убива Іезавель, Ахаавовы-тѣ сынове,

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
зіевъ-тъ сынъ, ся избавя, 4 Цар. 11; 1-3. 2 Лѣт. 22; 10-12.		Охозіевы-тѣ братія и Вааловы-тѣ поклонницы, 4 Цар. 9; 30—37. 10; 1—31.
ІОАСЪ, царь 40 годины, Гоѳолія ся умъртвява, 4 Цар. 11; 4—16. 12; 1. 2 Лѣт. 23—24; 3.	878	
	860	Азаилъ притѣснява Израиля, 4 Цар. 10; 32, 33.
Іоасъ поправя храмъ-тъ, 4 Цар. 12; 4—16. 2 Лѣт. 24; 4—14.	856	Смърть Іиуева. ІОАХАЗЪ царь 17 годины, 4 Цар. 10; 34—36. 13; 1, 2.
Смърть Іодаева, 2 Лѣт. 24; 15, 16.	850	Исторія-та на Іонѫ, Іон. 1—4.
	849 842	Израиль ся прѣдава отъ Бога въ рѫцѣ-тѣ на Азаила и Венадада, и ся избавя, 4 Цар. 13; 1—7.
	841	Іоасъ, Іоахазовъ-тъ сынъ започва да царува заедно съ бащѫ си, 4 Цар. 13; 10.
Іоасъ и людіе-тѣ му ся увличатъ въ идолопоклонство; Захарія сынъ-тъ Іодаевъ гы изобличава, но ся убива отъ тѣхъ въ храмовый-тъ дворъ. Сирійци-тѣ нашествуватъ Іудеіѫ, 2 Лѣт. 24; 17—24. 4 Цар. 12; 17, 18.	840	Смърть Іоахазова. ІОАСЪ, сынъ му, царь 16 годины. Той отива при Елиссея, който му обѣщава три побѣды. Азаилъ умира, 4 Цар. 13; 8, 9, 11, 14—19, 22—24.
Іоасъ ся умъртвява отъ рабы-тѣ си. АМАСІЯ царь 29 годины, 4 Цар. 12; 19—21. 14; 1—6. 2 Лѣт. 24; 25—27. 25; 1—4.	839	
	838	Елиссей умира. Едно мрьтво тѣло въ Елиссеевъ-тъ гробъ оживява, 4 Цар. 13; 20, 21.
	836	Іоасъ трижь надвива Сиріяны-тѣ, 4 Цар. 13; 25.
Амасія наемва войскѫ отъ Израиляны-тѣ за да му помогне противъ Едомцы-тѣ, но по заповѣдь-тѫ на единъ пророкъ, той іѫ връща, 2 Лѣт. 25; 5—10.	827	
Амасія поразява Едомцы-тѣ и ся покланя на богове-тѣ имъ, 2 Лѣт. 25, 11. 4 Цар. 14; 7. 2 Лѣт. 25; 12, 14—16.		Уволнени-тѣ отъ Амасіѫ Израиляни войници оплѣняватъ на връщаніе-то си градове-тѣ Іудины, 2 Лѣт. 25; 13.
Амасія прѣдизвиква бой съ Израилскый-тъ царь, и ся плѣнява отъ него, 4 Цар. 14; 8-14.	826	Іоасъ поразява Іудинъ-тъ царь и обира домъ-тъ Божій, 2 Лѣт. 25; 17—24.

ПЕРІОДЪ V.

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
	825	Смърть Іоасова. ІЕРОВОАМЪ II., царь 41 годины; царува нечестиво, 4 Цар. 13; 12, 13. 14; 15, 16, 23, 24.
	822	Іеровоамъ въстановлява прѣдѣлы-тѣ на Израиля, споредъ слово-то на пророка Іонѫ, 4 Цар. 14; 25—27.
Амасія ся убива. ОЗІЯ или АЗАРІЯ, царь 52 годины; царува добрѣ прѣзъ дни-тѣ Захаріевы, 4 Цар. 14; 17—22. 15; 1—4. 2 Лѣт. 25; 25. 26; 15.	810	
	801	Пьрво Осіево отправяніе къмъ десеть-тѣ племена, Ос. 1—3.
	793	Амосъ произнася сѫдбѫ противъ околны-тѣ народы, и противъ Израиля и Іудѫ, Амос. 1—9.
		(Съ Іоил. 1; 3, сравни 4 Цар. 16; 9. Съ 1; 6, сравни 4 Цар. 18; 8. Съ 1; 8, сравни 2 Лѣт. 26; 6. Съ 1; 11, сравни Числ. 20; 14. Съ 5; 27, сравни 4 Цар. 10; 32. 17; 6.)
При нараценіе-то на Озіевѫ-тѫ войскѫ, Іоиль прѣдказва паденіе-то на Іудѫ, Іоил. 1—3.	787	
	783	Смърть Іеровоамова. 4 Цар. 14; 28, 29. Единадесетгодишно междуцарствіе.
		Състояніе-то на Израиля прѣзъ междуцарствіе-то. Осія произнася сѫдбѫ, Ос. 4.
	772	ЗАХАРІЯ, царь шесть мѣсецы. Саллумъ го убива, 4 Цар. 15; 8—12.
	771	*САЛЛУМЪ*, царь единъ мѣсецъ. Манаимъ го убива, 4 Цар. 15; 13—15.
		МАНАИМЪ, царь 10 годины, 4 Цар. 15; 16—18.
	769	Фулъ, Ассирійскый-тъ царь, ся оттегля, чрѣзъ подкупваніе, отъ походъ-тъ си срѣщу Израиля, 4 Цар. 15; 19, 20.
Озія заболѣва отъ проказѫ поради беззаконно-то му влизаніе въ священническѫ службѫ. Іоѳанъ регентъ, 4 Цар. 15; 5. 2 Лѣт. 26; 16—23.	765	
	761	Смърть Манаимова. ФАКЫЯ царь 2 годины, 4 Цар. 15; 21—24.

ПЕРІОДЪ V.

ЦАРСТВО ІУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
	759	Факыя ся убива отъ Факея. *ФАКЕЙ* царь 20 годины, 15; 25—28.
Исаіа ся назначава въ видѣніе на пророческѫ-тѫ службѫ. Той пророчествува вьрху царство-то Христово, и сѫдбѫ-тѫ която ще сполети людіе-тѣ за тежкы-тѣ имъ грѣхове, Иса. 1; 1. 6; 2—5. Смьрть Озіева. ІОѲАМЪ царь 16 годины; благоденствіе-то му, 4 Цар. 15; 6, 7, 32—35. 2 Лѣт. 26; 22, 23. 27; 1—6.	758	Иса. 1; 1. Иса. 7—10; 4. Сравни 7; 1 съ 4 Цар. 16; 5. Иса. 1; 2—31. Виждь 7, 8, сравнены съ 2 Лѣт. 28; 6—9. Иса. 6; 1, виж. Іоан. 12; 41. Иса. 6; 13, виж. 4 Цар. 25; 12. Иса. 2; 19, виж. Отк. 6; 15. 2 Лѣт. 27; 2, виж. 26; 19. Иса. 7; 8, виж. 4 Цар. 17; 24. Иса. 7; 16, виж. 4 Цар. 15; 29.
Михей обличава нечестивость-тѫ Іудинѫ, Мих. 1; 2. Іуда начва да ся оскърбява отъ Сиріѭ и Израиля.	753	Мих. 1; 5, виж. 3 Цар. 16; 32. Мих. 1; 13, виж. Іер. 34; 7.
Смьрть Іоѳамова, 4 Цар. 15; 36—38. 2 Лѣт. 27; 7—9. АХАЗЪ царь 16 годины, 4 Цар. 16; 1—4. 2 Лѣт. 28; 1—4. Нашествіе Факеево и Расиново, Исаія пророчествува по случай-тъ, и осѫжда възнамѣрено-то Ахазово съюзничество съ Ассиріѭ, 4 Цар. 16; 5. Иса. 7—9. 10; 1—4. Исаія прѣдказва съсыпваніе-то на Дамаскъ и на десеть-тѣ племена, Иса. 17.	742	Иса. 17, виждь 4 Цар. 16; 9. 18; 11.
Сиріяни-тѣ и Израиляни-тѣ опустошаватъ Іудѫ; послѣдни-тѣ повръщатъ плѣнницы-тѣ, по съвѣтъ-тъ на Одида пророкъ-тъ, 2 Лѣт. 28; 5—15. Нападнѫтъ отъ непріятели, Ахазъ наемва Ѳеглаѳъ-Феласара Ассирійскый-тъ царь за да му помогне срѣщу тѣхъ. Авдія и Исаія, 4 Цар. 16; 6—9. 2 Лѣт. 28; 16, 21, 17—20. Авд. Иса. 1; 2—31. 28. Святотатство и идолослуженіе Ахазово, 2 Лѣт. 28; 22—25. 4 Цар. 16; 10—18. Ос. 5, 6.	740	Ѳеглаѳъ-Феласаръ оплѣнява Галаадъ, Галилеѭ, и Неѳѳалимовѫ-тѫ земѭ, и завежда жители-тѣ имъ плѣнницы въ Ассиріѭ, 4 Цар. 15; 29. Иса. 5; 21, виж. 2 Цар. 5; 20. Факей ся убива отъ Осіѭ, 4 Цар. 15; 30, 31. *Деветгодишно безначаліе.*
	730	*ОСІЯ* царь 9 годины. Ассирійскый-тъ царь Салманасаръ

ЦАРСТВО IУДИНО.	ПР. Р. Х.	ЦАРСТВО ИЗРАИЛЕВО.
		навлиза въ държавѫ-тѫ му, и го заставлява да му плаща дань, 4 Цар. 17; 1—3.
Смьрть Ахазова, 4 Цар. 16; 19, 20. 2 Лѣт. 28; 26, 27. Иса. 14; 28—32. ЕЗЕКЫЯ царь 29 годины, 4 Цар. 18; 1, 2. 2 Лѣт. 29; 1. Прѣобразованія Езекыевы, 4 Цар. 18; 3—6. 2 Лѣт. 29; 2—36. 30, 31. Моавъ ся застрашава, Иса. 15, 16. Михей подкрѣпява Езекыевы-тѣ прѣобразованія, Мих. 3—7. Виж. Iер. 26; 18. Мих. 3; 9.	726	Иса. 14; 28—32, противъ Филистимцы-тѣ, виж. 2 Лѣт. 26; 6. Ахаавъ, който гы покори, умрѣ, но тѣ трѣбваше още да испытватъ ядовиты-тѣ слюнкы на еднѫ зміѭ изъ сѫщото гнѣздо, Езекыѭ, 4 Цар. 18; 8. Иса. 15. Погынваніе-то на Моавцы-тѣ ся прѣдказва; тѣ ся увѣщаватъ да почнѫтъ пакъ плащаніе-то на дань-тѫ си, 16; 1.
	723	Осія ся напада и затваря въ тьмницѫ отъ Салманасара за неплащаніе-то дань-тѫ си. Пророкъ Осія прѣдказва плѣненіе-то на десеть-тѣ племена, и подбужда гы къмъ покаяніе, 4 Цар. 17; 4. Ос. 7—14.
Езекыево благоденствіе, 4 Цар. 18; 7, 8.		Салманасаръ обсажда Самаріѭ, 4 Цар. 17; 5. 18; 9.
Пророчество връху връщаніе-то на десеть-тѣ племена отъ плѣнъ, наказаніе-то на Егыпетъ, и обращеніе-то къ Господу на Егыпетъ и Ассиріѭ, Иса. 18 и 19 гл.	721	Отвежданіе-то на десеть-тѣ племена плѣнницы въ Ассиріѭ отъ Саргона, 4 Цар. 17; 6—23. 18; 10—12.

ПРОДЪЛЖЕНІЕ ОТЪ ПЕРІОДЪ V.

Исторія-та на Iудѫ до начало-то на Вавилонскыя плѣнъ.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
715.	Заплашваніе вързъ Тиръ, Иса. 23. Пророчество за Ассирійско-то нашествіе, ...	Иса. 10; 5. 14; 27.
714.	Прѣдказва ся разореніе-то и съвзиманіе-то на Iудеѭ, ...	Иса. 24. 26; 17, 18. 27.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
713.	Исаія прѣдрича Ассирійско-то нашествіе и съсыпваніе-то на Вавилонъ. Сеннахыримъ възлиза противъ Іудѫ, но укротенъ съ данъ, връща ся, Исаія заплашва Египетъ, и увѣщава Іерусалимъ,	Иса. 22; 1-14. 21. 4 Цар. 18; 13-16. 2 Лѣт. 32; 1—8. Иса. 36; 1. 20. 29—31.
	Болѣзнь Езекыева, благодарителната му пѣснь. Исаія прѣдказва благословенія-та на Христово-то царство, и сѫдбы-тѣ връзъ неприятели-тѣ на Сіона, ...	4 Цар. 20; 1—6, 8, 9—11, 7. Иса. 38. 2 Лѣт. 32; 24. Иса. 32—35.
712.	Ниневія ся застрашава отъ Наума,	Наум. 1—3.
	Езекыя гордо показва на Вавилонскы-тѣ посланницы съкровища-та си; Исаія прѣдказва Вавилонскыя плѣнъ, ...	4 Цар. 20; 12-19. Иса. 39. 2 Лѣт. 32; 25, 26.
711.	Второ Сеннахыримово нашествіе на Іудеѭ; погубленіе на войскѫтѫ му, ...	3 Цар. 18; 17-37. 19; 1—37. Пс. 44, 73, 75, 76. Иса. 36; 2, 11-22. 37; 1—38. 2 Лѣт. 32; 2—23.
710—699.	Разны Исаевы пророчества, ...	Иса. 40—66.
697.	Богатство Езекыево; смърть-та му, МАНАССІЯ царь 55 годины; ужасно-то му нечестіе; сѫдба ся произнася отъ Божіи пророцы,	4 Цар. 20; 20, 21. 21; 1—16. 2 Лѣт. 32; 27-33. 33; 1—10.
	Исаія прѣдказва плѣненіе-то на Шевнѫ, ...	Иса. 22; 15—25.
678.	Язычници-тѣ, които бѣхѫ прѣселени въ Самаріѭ вмѣсто Израиляны-тѣ, поѣдени отъ львове; размѣсватъ вѣры-тѣ, ...	4 Цар. 17; 24-41.
677.	Манассія ся отвежда плѣнникъ въ Вавилонъ отъ Ассирійскый-тъ царь; обращеніе-то му къ Господу и връщаніе-то му въ Іерусалимъ; прѣмахва идолопоклонство-то, ...	2 Лѣт. 33; 11-17.
642.	Смърть Манассіева. АМОНЪ царь 2 годины; нечестіе-то му, ...	4 Цар. 21; 17-22. 2 Лѣт. 33; 18-23.
640.	Амонъ ся убива отъ рабы-тѣ си. ІОСІЯ царь 31 година, ...	4 Цар. 21; 23-26. 22; 1, 2. 2 Лѣт. 33; 24, 25. 34; 1, 2.
634.	Іосія силно подавя идолопоклонство-то, ...	2 Лѣт. 34; 3—7.
628.	Іеремія ся повыква; той укорява Евреи-тѣ за грѣхове-тѣ имъ, . . .	Іер. 1; 2. 3; 1—5.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
623.	Іосія прави приготовленія за поправленіе-то на храмъ-тъ. Той ся допытва до Олдѫ пророчицѫ-тѫ поради намѣренѫ-тѫ книгѫ на законъ-тъ; заповѣдва да прочетѫтъ тѫзи книгѫ въ слушаніе-то на всичкыя народъ, и подновява завѣтъ-тъ, ...	4 Цар. 22; 3—20. 23; 1—20. 2 Лѣт. 34; 8, 28—33.
	Софонія увѣщава въ покаяніе, ...	Соф. 1, 2, 3.
622.	Тържественно Іосіино празднуваніе на пасхѫ-тѫ, ...	4 Цар. 23; 21-27. 2 Лѣт. 35; 1—19.
612.	Іеремія обличава вѣроотстѫпничество-то на людіе-тѣ, и оплаква наступающе-то плѣненіе, ...	Іер. 3—6.
	Аввакумъ прѣдказва сѫдбѫ, ...	Авв. 1—3.
611.	Іеремія увѣщава людіе-тѣ въ покаяніе, оплаква наближающы-тѣ злочестины, ...	Іер. 7—10.
610.	Іеремія напомнюва на людіе-тѣ завѣтъ-тъ Іосіинъ, ...	Іер. 11 и 12.
609.	Іосія смъртно ся ранява въ сраженіе-то си съ Египетскыя царь въ долъ-тъ Магеддонъ. Іеремія и людіе-тѣ го оплакватъ. ІОАХАЗЪ царь три мѣсецы, ...	4 Цар. 23; 28-32. 2 Лѣт. 35; 20-27. 36; 1, 2.
	Іоахазъ ся сваля отъ прѣстолъ-тъ и затваря въ Ривлѫ отъ Фараона-Нехао, и по-послѣ ся отвѣжда въ Египетъ. ІОАКЫМЪ царь 11 год.,	4 Цар. 23; 33-37. 2 Лѣт. 36 ; 3—5.
	Іеремія произнася разны прѣдказванія за плѣненіе-то и разрушеніе-то на Іерусалимъ, ...	Іер. 13—19.
	Іеремія прѣдрича сѫдбѫ-тѫ Пасхоровѫ, (Іер. 20), Селлумовѫ, т. е. Іоахазовѫ (вторый), и Іоахымовѫ,	Іер. 22; 1—23.
608.	Іеремія ся хваща и прѣдава на сѫдъ,	Іер. 26.
606.	Іеремія прѣдказва пораженіе-то на Фараонъ-Нехаовѫ-тѫ войскѫ отъ Навуходоносора, ...	Іер. 46; 1—12.
	Послушаніе-то на Рихавовцы-тѣ къмъ бащѫ си ся съпоставлява съ непослушаніе-то на Евреи-тѣ, ...	Іер. 35.
	Іеремія пророча седмдесетгодишныя плѣнъ на Евреи-тѣ, и послѣдующѫ-тѫ сѫдбѫ връзъ Вавилонъ, . .	Іер. 25.
	Іеремія заповѣдва на Варуха да напише пророчества-та му на свитъкъ, и да гы прочете всенародно въ храмъ-тъ, ...	Іер. 36; 1—8, 45.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
606.	Навуходоносоръ прѣвзима Іерусалимъ, и туря Іоакыма въ оковы, за да го заведе въ Вавилонъ, но послѣ го отпуща, налага му дань, и оплѣнява храмъ-тъ, ...	4 Цар. 24; 1. 2 Лѣт. 36; 6, 7.
	Навуходоносоръ повѣлява на началника на скопцы-тѣ да пробѣре и испрати въ Вавилонъ нѣкои отъ царско-то семейство и отъ благородны-тѣ, за да стоятъ въ царскѫ-тѫ палатѫ (дворецъ). Между другы-тѣ Даніилъ, Ананія, Мисаилъ и Азарія (наименовани отъ Асфеназа началника, Валтасасаръ, Седрахъ, Мисахъ, и Авденаго) ся завеждатъ тамъ, ...	Дан. 1; 3, 4, 6, 7.
	Отъ това взятіе на Іерусалимъ и отвежданіе първы-тѣ плѣнницы въ Вавилонъ ся смѣта седмдесетгодишный-тъ плѣнъ, който ся продължава до 536 год. прѣди Р. Х. когато Кыръ издаде указъ за възвърщаніе-то на Евреи-тѣ въ Палестинѫ и възобновленіе-то на храмъ-тъ.	

ПЕРІОДЪ VI.

Отъ Вавилонско-то плѣненіе до края на Ветхыя Завѣтъ, 206 годины.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
606.	Даніилъ намира добръ пріемъ въ Вавилонъ, ...	Дан. 1; 5, 8—17.
605.	Варухъ отъ ново прочита пророческыя свитъкъ, който Іоакымъ изгаря, ...	Іер. 36; 9—32.
603.	Іоакымъ въстава противъ Навуходоносора, ...	4 Цар. 24; 1.
	Даніилъ прѣдъ Навуходоносора въ Вавилонъ, ...	Дан. 1; 18—21.
	Истълкува Навуходоносоровыя сънъ, Дан. 2 гл.; описва Вавилонскѫ-тѫ, 32 ст., Мидійско-Персійскѫ-тѫ, 32—39 ст., Македоно-Грьцкѫ-тѫ, 32—39 ст., и Римскѫ-тѫ имперіи,	

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	33, 40—43 ст., и Мессіино-то царство, 34, 35, 44, 45 ст.	
599.	Смьртъ Іоакымова. ІОАХЫНЪ или ІЕХОНІЯ царь 3 мѣсецы, ...	4 Цар. 24; 5—9. 2 Лѣт. 36; 8, 9. Іер. 22; 24—30. гл. 23.
	Второ взятіе на Іерусалимъ отъ Навуходоносора. Іоахынъ и мнозина неговы подданници ся завеждатъ въ Вавилонъ. СЕДЕКЫЯ или МАТѲАНІЯ царь 11 годины, . . .	4 Цар. 24, 10-19. 2 Лѣт. 36; 10-12. Іер. 52; 1, 2. гл. 24.
597.	Прорицанія върху трояніе-то на плѣнъ-тъ, ...	Іер. 29.
	Прорицанія върху възвръщаніе-то на Евреи-тѣ отъ плѣнъ-тъ имъ, ...	Іер. 30, 31.
595.	Прѣдказанія противъ околны-тѣ народы. Іеремія заплашва лъжливыя пророкъ Ананіѭ, ...	Іер. 27, 28, 48, 49.
	Пророчества противъ Вавилонъ, . . .	Іер. 50, 51.
	Іезекіилево видѣніе въ Вавилонъ; призваніе-то му, Іез. 1—3; 1—21. Той прорицава бѣды-тѣ на Іерусалимъ, ...	Іез. 3; 22—27. гл. 4—7.
594.	Видѣнія на идолопоклонства-та, които дадохѫ поводъ за плѣненіе-то,	Іез. 8, 10, 11.
	Разны пророчества противъ лъжливы-тѣ пророцы, Іерусалимъ, и Еврейскыя народъ, ...	Іез. 12—19.
593.	Пророчества отправены къмъ Еврейскы-тѣ старейшины, ...	Іез. 21—23.
	Седекыевъ-тъ бунтъ и нечестіе, . .	Іер. 37; 1, 2. 4 Цар. 24; 20. 2 Лѣт. 36; 13. Іер. 52; 3.
	Нечестивость-та на священницы-тѣ и людіе-тѣ (причина на плѣненіе-то, ст. 15, 16), съ едно кратко изложеніе на послѣдующи-тѣ сѫдбы,	2 Лѣт. 36; 14-21.
590.	Третя обсада на Іерусалимъ отъ Навуходоносора, ...	4 Цар. 25; 1. Іер. 39; 1. 52; 4. 37; 3, 4.
	Іезекіиль, въ Вавилонъ, прѣдрича разореніе-то на Іерусалимъ, ...	Іез. 24.
	Взятіе на градъ-тъ ся прѣдказва. Людіе-тѣ по Іереміевы-тѣ думы, отпущатъ рабы-тѣ си, ...	Іер. 34; 1—10.
589.	Пророкъ Іеремія ся затваря въ тъмницѫ; прорицанія-та му тамъ, . .	Іер. 32, 33.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
589.	Іезекіиль въ Вавилонъ, прорича противъ Египетъ, Іез. 29; 1—16, и противъ Тиръ, ...	Іез. 26. Виж. Иса. 23.
	Халдейци-тѣ вдигатъ обсадѫ-тѫ отъ Іерусалимъ за да встѫпятъ въ походъ противъ наближающѫ-тѫ Египетскѫ войскѫ. Іеремія прѣдказва пораженіе-то на Филистимцы-тѣ, ...	Іер. 37; 5. гл. 47.
	По отхожданіе-то на Халдейскѫ-тѫ войскѫ, людіе-тѣ ся пометѫтъ и изново порабощаватъ освободены-тѣ отъ тѣхъ рабы, за което Іеремія гы заплашва, и прорича немедленно-то връщаніе на Халдейцы-тѣ, ...	Іер. 34; 11—22. 37; 6—10.
588.	Іеремія повторомъ ся затваря; той слѣдва да заплашва Седекыя; но ся хвьрля въ тьмничнѫ-тѫ ямѫ на Мелхыѭ, ...	Іер. 37; 11—21. гл. 21. 38. 39. 15—18.
	Іезекіиль, въ Вавилонъ, пакъ пророчествува противъ Египетъ и Ниневіѭ, ...	Іез. 30; 20—26. гл. 31.
	Іерусалимъ ся прѣвзима. Седекыя ся отвежда въ Вавилонъ. Іеремія ся пуща отъ тьмницѫ-тѫ, ...	4 Цар. 25; 2, 4—7. Іер. 52; 5—7. 39; 2—7, 11—14.
	Навузарданъ изгаря домъ-тъ Господенъ, и отвежда людіе-тѣ плѣнницы, освѣнь нѣколцина бѣдны за да обработватъ земѭ-тѫ, . . .	4 Цар. 25; 8—21. Іер. 52; 12—30. 39; 8—10. Пс. 74, 79, 83, 94.
	Іеремія оплаква запустѣніе-то на странѫ-тѫ, ...	Плач. гл. 1—5.
	Годолія ся опрѣдѣля управитель. Іеремія и мнозина другы му ся привязватъ, ...	4 Цар. 25; 22-24. Іер. 40; 1—16.
	Исмаилъ умьртвява Годоліѭ, и ся опытва да отведе людіе-тѣ при Аммонцы-тѣ; Іоананъ го спира; людіе-тѣ отъ боязнь къмъ Халдейцы-тѣ, побѣгватъ въ Египетъ, вопрѣкы заповѣдь-тѫ Господнѭ,	4 Цар. 25; 25, 26. Іер. 41—43; 1—7.
	Іеремія прорича противъ Египетъ и идолопоклонцы-тѣ Евреи, . . .	Іер. 43; 8-13. 46; 13—28. гл. 44.
	Оглавленіе на плѣнства-та Навуходоносоровы, ...	Іер. 52, 28—30.
	Іезекіиль прѣдказва съвършенно-то опустошеніе на Іудеѭ, ...	Іез. 33; 21—33.

ПЕРІОДЪ VI.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
587.	Прѣдказванія противъ Аммонъ, Моавъ, Едомъ, Филистимскѫ-тѫ землѭ, Тиръ, и Египетъ, ...	Іез. 25, 27, 28, 32.
	Іезекіиль ся отправя съ рѣчь къмъ плѣнницы-тѣ, ...	Іез. 33; 1—20.
	Зли-тѣ управители ся заплашватъ; обѣщаніе за връщаніе-то на Евреи-тѣ; прѣдричанія за Мессіево-то царство, ...	Іез. 34—37.
	Пророчества за церквѫ-тѫ и непріятели-тѣ ѝ, и за обръщаніе-то на Евреи-тѣ, ...	Іез. 38, 39.
580.	Навуходоносоръ исправя златъ образъ, ...	Дан. 3.
574.	Іезекіилево видѣніе на бѫдѫщыя храмъ, ...	Іез. 40—48.
572.	Послѣдне Іезекіилево прѣдказаніе противъ Египетъ, ...	Іез. 29; 17—21. 30; 1—19.
569.	Даніилъ тълкува вторыя Навуходоносоровъ сънъ, ...	Дан. 4; 1—27.
568—563.	Сбѫднуваніе-то на Навуходоносоровыя сънъ, прѣзъ обезуменіе-то, и оздравяніе-то му, ...	Дан. 4; 28—37.
561.	Евилъ-Меродахъ Вавилонскый царь отпуща Іоахына, ...	4 Цар. 25; 27-30. Іер. 52; 31—34.
558.	Пьрво Даніилово видѣніе на звѣрове,	Дан. 7.
556.	Даніилово видѣніе на овенъ и ярецъ,	Дан. 8.
	Даніилова молитва за възобновленіе-то на Іерусалимъ. Пророчество за седмдесеть-тѣ седмицы,	Дан. 9. Пс. 102.
538.	Валтасарово пируваніе. Взятіе на Вавилонъ, ...	Дан. 5.
537.	Хвърляніе-то на Даніила въ ровъ-тъ на львове-тѣ, ...	Дан. 6.
536.	Кыръ повѣлява съ указъ възобновленіе-то на храмъ-тъ, и завръщаніе-то на Евреи-тѣ въ отечество-то имъ, ...	2 Лѣт. 36; 22, 23. Езд. 1; 1—4. Пс. 126 и 85.
	Псалми които ся прѣдполагатъ да сѫ были написани прѣзъ бѣды-тѣ и утѣсненія-та на церквѫ-тѫ, особенно прѣзъ Вавилонско-то плѣненіе, ...	Пс. 10, 13-15, 25-27, 36, 37, 49, 50, 53, 67, 77, 80, 89, 92, 93, 123, 130, 137.
	Завръщаніе на Евреи-тѣ. Кыръ повръща съсѫды-тѣ на храмъ-тъ. Издиганіе на олтарь, ...	Езд. 1; 5—11. 2. 3; 1—7. Псал. 87, 107, 111—114, 116, 117, 125, 127, 128, 134.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
535.	Основаніе на вторыя храмъ, подъ прѣдстояніе-то на Зороваველя, . .	Езд. 3; 8—13. Псал. 84 и 66.
534.	Граденіе-то на храмъ-тъ ся спира отъ Самаряны-тѣ, ...	Езд. 4; 1—5, 24. Псал. 129.
	Послѣдне Даніилово видѣніе въ Вавилонъ, ...	Дан. 10—12.
520.	Граденіе-то на храмъ-тъ изново ся подхваща въ второ-то лѣто на Дарія Истаспа. Аггей и Захарія поощряватъ людіе-тѣ въ дѣло-то, и гы увѣщаватъ къмъ покаяніе, ...	Езд. 5; 1, 2. Агг. 1. 2. Зах. 1—6.
519.	Граденіе-то на домъ-тъ Господенъ пакъ ся спира, и пакъ ся почва,	Езд. 5; 3—17. 6; 1—13. Псал. 138. Зах. 7, 8.
516.	Освященіе на вторыя храмъ, ...	Езд. 6; 14—22. Псал. 48, 81, 146—150.
485.	Съпротивленіе на Евреи-тѣ прѣзъ царуваніе-то Ксерксово, ...	Езд. 4; 6.
483.	Ксерксъ, или Ассуиръ, парясва царицѫ-тѫ си Астинь, ...	Есѳ. 1.
478.	Ксерксъ увѣнчава Есѳирь за царицѫ,	Есѳ. 2; 1—20.
	Мардохей открыва съзаклятіе противъ Ассуира, ...	Есѳ. 2; 21—23.
473.	Заговоръ Амановъ за погубленіе на Евреи-тѣ, и растройство-то му. Праздникъ-тъ на Фуримъ-тъ, . . .	Есѳ. 3—10.
464.	Съпротивленіе прѣзъ царуваніе-то на Артаксеркса Дългорукый, ...	Езд. 4; 2—23.
458.	Ездра ся упълномощява да посѣти Іерусалимъ, ...	Езд. 7; 2—14.
457.	Ездра пристига въ Іерусалимъ, и накарва людіе-тѣ да оставятъ языческы-тѣ си жены, ...	Езд. 8. 10; 18-44.
	Послѣдны пророчества Захаріевы, . .	Зах. 9—14.
445.	Неемія получва пълномощіе отъ Артаксеркса за да посѣти Іерусалимъ, и възобнови стѣнѫ-тѫ му, ...	Неем. 1. 2; 1—8.
	Неемія пристига въ Іерусалимъ. Саннаваллатъ ся сили да му прѣчи въ дѣло-то. Строители-тѣ работятъ подъ орѫжіе, ...	Неем. 2; 9—20. 3. 4.
	Неемія облѣкчава притѣснены-тѣ съ лихоимство Евреи, ...	Неем. 5.
	Евреи-тѣ довършватъ стѣнѫ-тѫ, и іѫ освѣщаватъ, ...	Неем. 6. 12; 27—43.
433.	Неемія ся връща въ Персіѭ, ...	Неем. 7; 1—4.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
433.	Второ опълномощеніе на Неемііѫ, и негово прѣобразованіе, ...	Неем. 7; 6—73. гл. 8—12. Псал. 1, 119.
428.	Малахіа пророчествува противъ введеный-тъ развратъ прѣзъ второто Неемієво отсѫтствіе, ...	Мал. 1, 2, 3; 1—15.
	Друго Неемієво прѣобразованіе, . . .	Неем. 13; 4—31.
около 400.	Послѣдне пророчество въ Ветхый Завѣтъ, ...	Мал. 3; 16-18. 4.
	Отдѣлны родословія, и др.	1 Лѣт. 1—9. Неем. 12; 10-26.

ПЕРІОДЪ VII.

Отъ свършъкъ-тъ на Ветхыя Завѣтъ до Рождество Христово 396 годины.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.
336.	Александръ Великый възлиза на Македонскыя прѣстолъ.
332.	Слѣдъ съсыпваніе-то на Тиръ Александръ дохожда въ Іерусалимъ, дѣто Іаддуа първосвященникъ-тъ укротява гнѣвъ-тъ му и го спріятелява съ Евреи-тѣ.
323.	Александръ умира въ Вавилонъ. Раздѣленіе на царство-то му между четыри-тѣ му военачалницы.
320.	Птоломей Сотиръ Египетскый царь завоевава Палестинѫ. Много Евреи ся отвеждатъ плѣнници въ Египетъ и ся заселяватъ въ Александріѭ.
312.	Селевкъ ся провъзгласява царь на Сиріѭ и Палестинѫ.
301.	Палестина изново ся подчинява подъ Египетъ.
284.	Птоломей Филаделфъ наслѣдва бащѫ си Птоломея Сотира като царь Египетскый. Около това врѣме по неговѫ заповѣдь ся почва въ Александріѭ прѣвожданіе-то на Ветхыя Завѣтъ на Грьцкый языкъ отъ седмдесеть-тѣ.
203.	Антіохъ III Великый Сирійскый царь завоевава Палестинѫ.
199.	Египтяни-тѣ обратно завоевяватъ Палестинѫ.
198.	Антіохъ ѭ отнима отъ тѣхъ.
170.	Антіохъ Епифанъ прѣвзима съ пристѫпъ Іерусалимъ и осквернява храмъ-тъ.
165.	Іуда Маккавей освобождава Іерусалимъ, очистя храмъ-тъ, и учреждава праздникъ-тъ на освященіе-то спомѣнѫто въ Іоан. 10; 22.

ПРѢДИ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.
161.	Іуда ся умьртвява, и по заповѣдь-тѫ на отечестволюбивы-тѣ Евреи ся наслѣдова отъ брата си Іонаѳана, който по-послѣ ся припознава за първосвященникъ.
144.	Іонаѳанъ ся умьртвява и наслѣдова отъ брата си Симона.
141.	Симонъ сполучва да отхвърли чуждо-то иго.
135.	Той ся наслѣдова въ първосвященство-то си отъ сына
129.	си Іоанна Иркана, който разори Самарянскыя храмъ на горѫ-тѫ Гаризинъ.
107.	Аристовулъ наслѣдя бащѫ си Иркана и става царь-първосвященникъ.
63.	Помпей привзима Іерусалимъ и обръща Іудеіѭ въ Римскѫ область.
54.	Крассъ, Римскый военачалникъ обира храмъ-тъ.
47.	Антипатръ, опрѣдѣленъ отъ Юлія Кесаря за Іудейскый Прокураторъ (управитель), поставя сына си Ирода за подуправитель на Галилеіѭ.
40.	Парѳяни-тѣ привзиматъ Іерусалимъ. Иродъ побѣгва въ Римъ, дѣто ся опрѣдѣля за царь Іудейскый.
37.	Иродъ освобождава Іерусалимъ отъ Парѳяны-тѣ и царува тамъ 34 годины.
27.	Августъ Кесарь ся провъзгласява за Римскый Императоръ.
20.	Иродъ започва възобновленіе-то на храмъ-тъ.
4.	Іисусъ Христосъ ся ражда (четыри годины прѣди общопріетѫ-тѫ ерѫ на рожденіе-то му). Иродъ умира въ пьрвѫ-тѫ годинѫ слѣдъ рождество Христово.

ПЕРІОДЪ VIII.

Отъ Рождество Христово до свършекъ-тъ на първо-то столѣтіе.

СЛѢДЪ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
	Рожденіе-то на Спасителя, (четыри годины прѣди общопріетѫ-тѫ ерѫ),	Лук. 2; 1—16.
8.	Іисусъ посѣтява Іерусалимъ, ...	Лук. 2; 41—52.
14.	Тиверій наслѣдя Августа Кесаря.	
22.	Пилатъ ся испраща отъ Римъ за управитель на Іудеіѭ, ...	Лук. 3; 1.
25.	Іоаннъ Кръститель започва служеніе-то си, ...	Мат. 3; 1.

ПЕРІОДЪ VIII.

СЛѢДЪ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
26.	Іисусъ ся крьщава отъ Іоанна, . . .	Мат. 3; 13—17.
29.	Іисусъ Христосъ ся распина, и възстава отъ мьртвы-тѣ, ...	Мат. 27. 28.
30.	Ананія и Сапфира поразены съ смьрть,	Дѣян. 5; 1—11.
31.	Мѫченичество и смьрть Стефанова, и гоненіе на церквѫ-тѫ, ...	Дѣян. 6. 7.
36.	Обращеніе-то на Савла, ...	Дѣян. 9. 13; 9.
37.	Тиверій умира, и на мѣсто-то му дохажда Калигула.	
38.	Обрьщаніе на язычницы-тѣ, ...	Дѣян. 10.
41.	Клавдій ся възцарява по смьрть-тѫ на Каія Калигулѫ.	
42.	Иродъ Агриппа ся въцаря надъ Іудеіѫ.	
44.	Иродъ убива Іакова; Петръ ся освобождава изъ затворъ-тъ отъ единъ ангелъ, ...	Дѣян. 12; 1—19.
54.	Слѣдъ Клавдій Кесаря Неронъ възлиза на Римскыя прѣстолъ.	
63.	Павелъ ся закарва вързанъ въ Римъ,	Дѣян. 26. 28.
65.	Начало на Еврейскѫ-тѫ войнѫ.	
67.	Римскый-тъ военачалникъ вдига обсадѫ-тѫ отъ Іерусалимъ; това дава поводъ на Христіаны-тѣ да ся оттеглятъ въ Пеллѫ отвѫдъ Іорданъ, както Христосъ заржчваше,	Мат. 24; 16—20.
68.	Павелъ умира като мѫченникъ въ Римъ по заповѣдь Нероновѫ, . . .	2 Тим. 4; 6, 7.
69.	Веспасіанъ ся провъзгласява императоръ отъ войскѫ-тѫ си.	
70.	Іерусалимъ ся обсажда и привзима отъ Тита Веспасіана, споредъ прѣдсказанія-та Христовы; около 1,100,000 Евреи погынватъ отъ гладъ, мечъ, огнь, и распятіе; освѣнъ 97,000 душъ продадены робіе, и много други погынѫли другадѣ въ Іудеіѫ, ...	Лук. 19; 41—44.
71.	Іерусалимъ, и храмъ-тъ му ся срыватъ съ земіѫ-тѫ, ...	Мат. 24; 2.
79.	Веспасіанъ умира, и Титъ възлиза на прѣстола му. Херкуланеумъ и Помпей погынватъ отъ изрываніе-то на вулканъ Везувій.	
81.	Титъ умира; Домиціанъ става императоръ.	
95.	Домиціанъ испраща Іоанна на заточеніе въ островъ Патмосъ, ...	Отк. 1; 9.
96.	Іоаннъ написува Откровеніе-то.	

ПЕРІОДЪ VIII.

СЛѢДЪ Р. Х.	СЪБЫТІЕ ИЛИ РАСКАЗЪ.	ДѢ СЯ РАСКАЗВА.
96.	Нерва наслѣдя прѣстолъ-тъ на Доміціана.	
97.	Връщаніе Іоанново отъ заточеніе. Конецъ на Новыя Завѣтъ.	
98.	Нерва умира, и ся наслѣдя отъ Траіана.	
100.	Іоаннъ, послѣдный-тъ апостолъ, умира, на около стогодишнѫ възрастъ.	

ТАБЛИЦА

която показва кои пророци кога пророчествувахж.

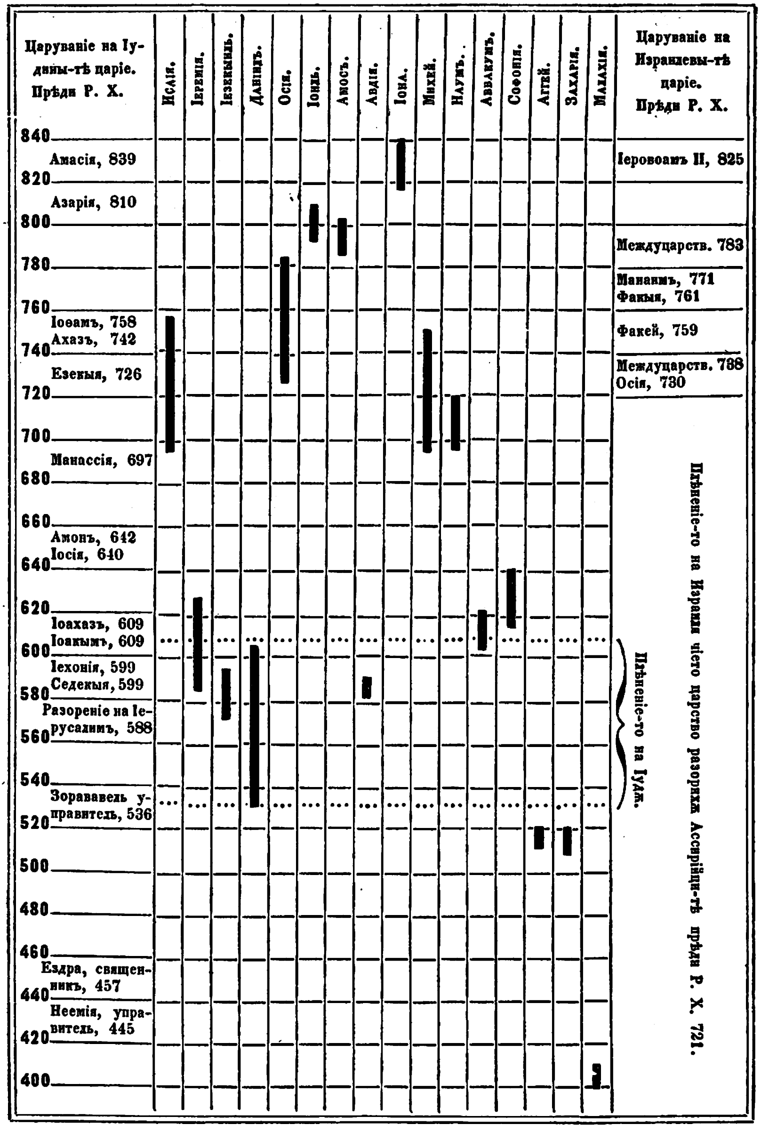

ТАБЛИЦА

на

МѢРКЫ, ТЕГЛИЛКЫ И МОНЕТЫ, КОИТО СЯ СПОМЕНУВАТЪ ВЪ СВЯТО-ТО ПИСАНІЕ. *)

1. *Мѣркы на длъжинѫ.*

	Ендаз. Сточ.	Метри. Сточ.
Длань, 4 пърста, ...	0.12	0.08
Педа, 3 длани, ...	0.36	0.23
Лакъть, 2 педы, ...	0.71	0.46
Сажень, 4 лакти, ...	2.85	1.85
Тръсть-та Іезекіилева, 6 лакти, ...	4.27	2.77
Поприще, или стадій, 100 сажени, ...	284.62	184.94
Пѫть сѫбботенъ, 6 поприща, ...	1,707.71	1,109.62
Миль, 8 поприща, ...	2,276.95	1,479.50

2. *Мѣркы на жидкости.*

	Окы.	Драм.	Литр. Сточ.
Логъ, ...	0	100	0.32
Инъ, 12 лога, ...	3		3.83
Ваѳъ, 6 ина, ...	18		22.97
Коръ, или хоморъ, 10 ваѳа, ...	180		229.68

3. *Мѣркы на жита.*

	Окы.	Драм.	Литр. Сточ.
Кавъ, ...	1		1.27
Гоморъ, десета часть на еѳѫ, ...	1	320	2.30
Мѣра, или Сата, 6 кава, ...	6		7.65
Еѳа, 3 мѣры, ...	18		22.97
Коръ, или Хоморъ, 10 еѳы, ...	180		229.68

4. *Теглилкы.*

	Окы.	Драм. Сточ.	Грам. Сточ.
Гера, ...		0.23	0.71
Сикль, 20 геры, ...		4.68	14.25
Мнаса, или Литра, 100 сикли, ...	1	16.83	1,425.51
Талантъ, 3000 сикли, ...	33	206.10	42,765.50

5. *Цѣна на Еврейскы теглилкы за злато и сребро.*

1. За сребро.	Гроша.	Пары.	Франк. Сточ.
Сикль, ...	12	24	2.86
Мнаса, ...	1,260	16	286.46
Талантъ, ...	37,812	20	8,593.75
2. За злато.			
Сикль, ...	201	27	45.83
Мнаса, ...	20,166	27	4,583.33
Талантъ, ...	605,000		137,500

---

*) Нѣкои списатели смѣтатъ тѣзи мѣркы и теглилкы за по-голѣмы, а нѣкои си за по-малкы отъ колкото сѫ тука писаны; но ный турихмы онова което намѣрихмы за най-вѣроятно.

6. *Римскы и Греческы монеты, които ся споменуватъ въ Новыя Завѣтъ.*

	Гр.	Пар. Сточ.	Фр. Сточ.
Лепта, ...		1.57	0.01
Кодрантъ, 2 лепты, ...		3.15	0.02
Ассарій, 4 кодранта, ...		12.60	0.07
Пѣнязь, или Динарій, 10 ассарія, ...	3	06	0.72
Дидрахма, 2 пѣнязя, ...	6	12	1.43
Статиръ, 4 пѣнязя, ...	12	24	2.86
Мнаса, 100 пѣнязя, ...	315	00	71.59

ПОГРѢШКЫ.

Стр.	Стълпъ.	Редъ.	Вмѣсто	Чети
15	б	8	*горж*	*зорж*
60	а	24	Сирійскж	Тирскж
77	б	51	многосложны	много сложны
117	б	24	Иса. 13; 31.	Иса. 13; 21.
201	а	15	12,000	25,000
211	а	8	**Избавитель**	**Спаситель**
220	б	12	889	893 до 889
240	б	31	Кыслодъ	Кыслоеъ
256	б	42	нѣзи	онѣзи
330	б	15	**Свадба**	**Бракъ**

Источны-тѣ страны, именно Сирія, Арабія, Халдея, Месопотамія Мидія, Персія, и пр.
Longitude East from Greenwich.
Дължина къмъ истокъ отъ Лондонъ
мили
километри
Араратъ
Араратъ Пл.
Артаксата
Араксъ Р.
Понтъ
Черно Море
Ираклія
Каспійско море
Ванъ Ез.
Евфратъ Р.
Елласаръ
Машъ
Самосата
Урфа
Харранъ
Нисибинъ
Ниневія
Ресенъ
Халахъ
Арбела
Ховаръ Р.
Ѳапса
Паданъ-Арамъ
Месопотамія
Тигръ Р.
Мала Мидія
Гозанъ Р.
Аворъ
Иркания
Рати
Ахмеѳа (Екбатана)
Парѳія
Еламъ
Голѣма Мидія
Хусъ или
Сусіяна
Суса
Каруиъ Р.
Персія
Персійскій Заливъ
Евила
Уръ
Урка
Апамея
Халдея
Сенааръ
Вавилонъ
Сефаруимъ
Аккадъ
Халне
Пустынна Арабія
Дума
Агаряни
Арабія
Ровоѳъ
Ресефъ
Ѳадморъ
Дамаскъ
Сирія
Илиополь (Баалбекъ)
Емаѳъ
Совскый
Халепъ
Кархамисъ
Иссосъ
Тарсъ
Киликія
Листра
Дервія
Памфилия
Перга
Селевкия
Антиохия
Лаодикия
Кипръ
Салами
Пафъ
Голѣмо Море
Арвадъ
Гевалъ
Бейрутъ
Сидонъ
Тиръ
Акко
Финикия
Мааха
Истовъ
Васанъ
Ауранъ
Рамоѳъ
Равва
Есевонъ
Мъртво М.
Кыръ
Самария
Сихемъ
Іопія
Іерусалимъ
Газа
Хевронъ
Моавъ
Навайоѳъ
Оръ Гор.
Едомъ
Амаликъ
Кадисъ Варни
Пелусіумъ
Раменсій
Гесенъ
Танисъ
Пиѳомъ
Мемфисъ
Пустыня Синъ
Хоривъ
Синай
Елаѳъ

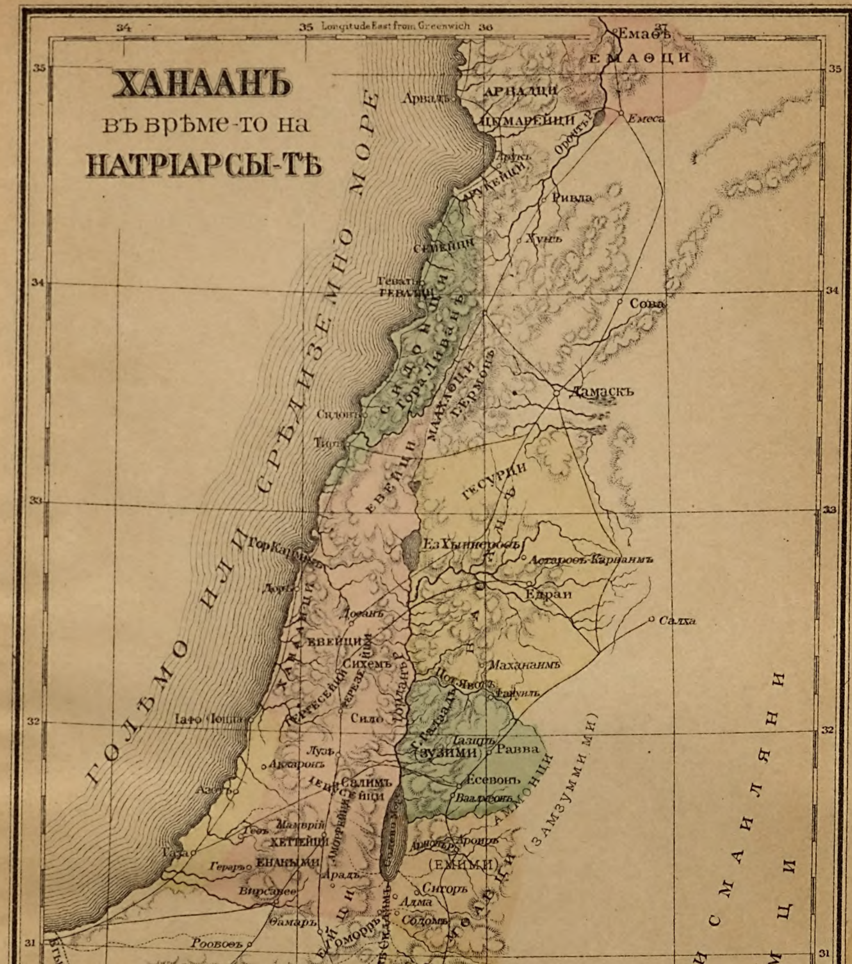
ХАНААНЪ
въ врѣме-то на
ПАТРІАРСЫ-ТѢ
Longitude East from Greenwich
ГОЛѢМО ИЛИ СРѢДИЗЕМНО МОРЕ
ЕМАӨЦИ
Емаөъ
Арвадъ
АРВАДЦИ
ЦЕМАРЕЙЦИ
Емеса
Оронтъ
Ривла
Хунъ
СЕНЕЙЦИ
Гевалъ
ГЕВАЛЦИ
СИДОНЦИ
Гора Ливанъ
Сова
МААХАӨЦИ
ГЕРМОНЪ
Дамаскъ
Сидонъ
Тиръ
ЕВЕЙЦИ
ГЕСУРИИ
Ез.Хиннеретъ
Астароөъ-Карнаимъ
Гор.Кармилъ
Дорь
Едраи
Доөанъ
Салха
ЕВЕЙЦИ
Сихемъ
Маханаимъ
Пот.Явокъ
Фануилъ
Іафо (Іоппа)
Сило
Газадъ
Равва
Лузъ
ЗУЗИМИ
Акаронъ
Салимъ
Есевонъ
Азотъ
Ваалмеонъ
АММОНЦИ
(ЗАМЗУММИ)
Мамврій
ХЕТТЕЙЦИ
ЕНАКИМИ
Гааза
Герара
Арадъ
Ароиръ
(ЕМИМИ)
Вирсавее
Сигоръ
Адма
Содомъ
Ѳамаръ
Гоморра
Рововоѳъ
Египетскый потокъ
Восора
Кадисъ-варни
Пустыня-та Цинъ
Пустыня-та Суръ
ЕДОМЦИ
Г.Оръ
(ХОРРЕЯНИ)
ӨЕМАНЪ
ИСМАИЛЯНИ
МАДІАМЦИ
АМАЛИЧАНИ
НАВАІОӨЪ
Елаөъ
Дължина къмъ истокъ отъ Лондонъ

ИЗРАИЛЕВА-ТА ЗЕМЯ
въ врѣме-то
САМУИЛОВО
Longitude East from Greenwich
Дължина ист. отъ Лондонъ
МИЛИ
КИЛОМЕТРИ
Бейрутъ
Сидонъ
Сарепта
Дамаскъ
Ермонъ Пл.
Тиръ
Кана
Рама
Кедесъ
Асоръ
Меромъ Ез.
Ахзивъ
Акко
Носъ Кармилъ
Астарооъ Карнаимъ
Едраи
Доръ
Θаворъ Гора
Масфа
Мегеддонъ
Самарія
Θерса
Сихемъ
Махапаимъ
Иоппа
Силo
Равва Аммонска
Іерусалимъ
Азотъ
Асколонъ
Лахисъ
Газа
Герарь
Вирсавее
Есевонъ
Фасга Гора
Хевронъ
Кармилъ
Маонъ
Арадъ
Аръ Моавскый
Кыръ Моавскый
Солено Море
Елуса
Хорма
Пустыня Фаранъ
ЕДОМЪ
Голѣмо Море

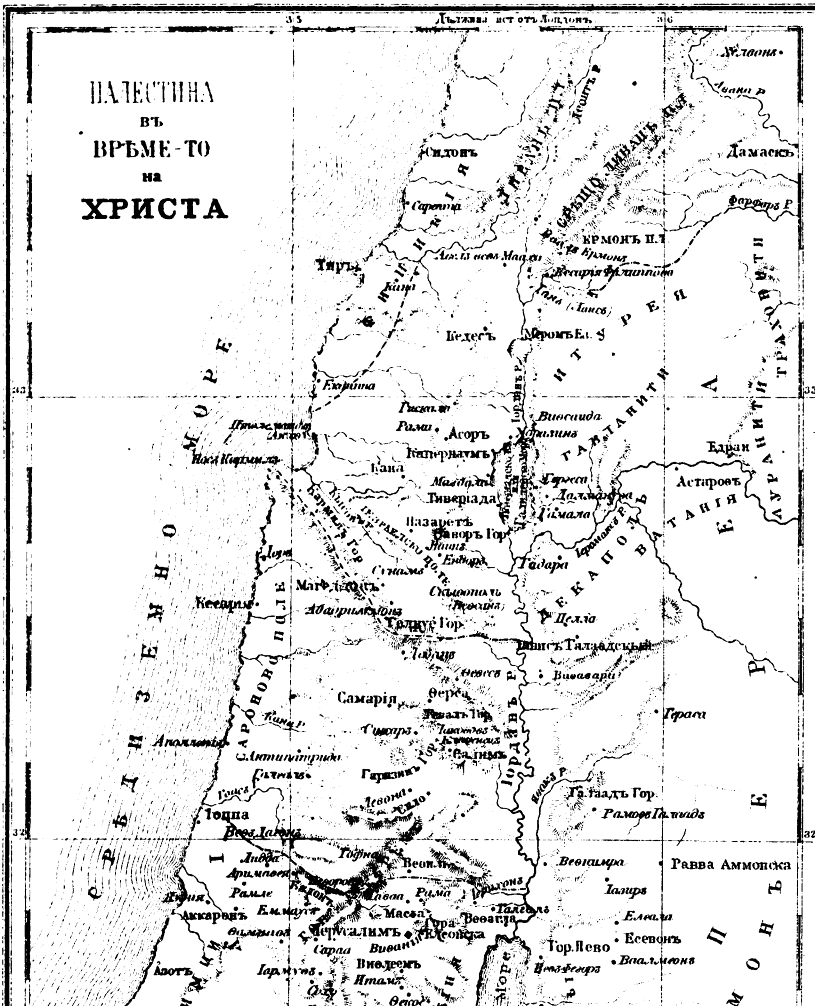

ПАЛЕСТИНА
въ
ВРѢМЕ-ТО
на
ХРИСТА
Сидонъ
Дамаскъ
Тиръ
Кедесъ
Капернаумъ
Тиверiада
Назаретъ
Кана
Самарiя
Iоппа
Iерусалимъ
Виѳлеемъ
Хевронъ
Газа
Вирсавее
Арадъ
Равва Аммонска
Равва Моавска
Есевонъ
Девонъ
Астаровъ
Гераса
Кесарiя
КАМЕНИСТА АРАВIЯ
Longitude East from Greenwich

ХАРТА
НА СТРАНЫ
ВЪ КОИТО ПѪТУВАШЕ
АП. ПАВЕЛЪ
Longitude East from Greenwich
Римъ
Три Кръчмы
Капуа
Помпеи
Пестумъ
Тарентъ
Кротона
Агригентумъ
Сиракусы
Малта
Меледа
Аполлоніи
Верія
Солунъ
Лариса
Фарсала
Делфы
Кенхрея
Аргосъ
Спарта
Месена
Закинѳъ
Кефалонія
Керкира
Милосъ
Птолемаида
Вереникія
С Р Ѣ Д И З Е М Н

Евксинско Море
Черно Море
Тракія
Босфоръ
Византія
Пропонтъ
Халкидонъ
Ираклія
Амастрисъ
Пафлагонія
Синопъ
Амисосъ
Понтъ
Нова Кесарія
Токатъ
Никополь
Магава Гора
Анкира
Галатія
Севастия
Азія
Кападокія
Кесарія
Таврусъ
Мизія
Троада
Пергамъ
Θіатиръ
Смирна
Сардисъ
Филаделфія
Лидія
Ефесъ
Милетъ
Карія
Лаодикія
Колосса
Фригія
Татта
Ликаонія
Антіохія
Писидія
Иконія
Листра
Исавра
Памфилія
Пергія
Атталія
Ликія
Киликія
Тарсъ
Родосъ
Карпаѳъ
Кипръ
Саламинъ
Пафъ
Селевкія
Антіохія
Халепъ
Касій Гор.
Лаодикія
Ефратъ Р.
Арадъ
Палмира
Триполисъ
Виблосъ
Виритосъ
Сидонъ
Тиръ
Дамаскъ
Кесарія Филиппова
Птолемаида
Тивeріадско Море
Кармилъ Гор.
Кесарія
Бостра
Антипатрида
Іоппа
Азотъ
Аскалонъ
Газа
Іерусалимъ
Мъртво Море
Хевронъ
Палестина
Пустыня Арабія
Едомъ
Петра (Села)
Каменист Арабія
Море
Александрія
Устія-та на Нилъ
Паретоніумъ
Пелусіумъ
Египетъ
Мемфисъ
Пирамиды
Арсиной (Суезъ)
Червено Море
Елана (Елаѳъ)
Дължина къмъ истокъ отъ Лондонъ